

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

SAMİM KOCAGÖZ'ÜN ROMANLARINDA SÖZ VARLIĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EZGİ GÜZELİŞ

Tez Danışmanı

DR. ÖĞR. ÜYESİ NECMİ AKYALÇIN

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

SAMİM KOCAGÖZ'ÜN ROMANLARINDA SÖZ VARLIĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EZGİ GÜZELİŞ

Tez Danışmanı

DR. ÖĞR. ÜYESİ NECMİ AKYALÇIN

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Ezgi GÜZELİŞ tarafından Dr. Öğretim Üyesi Necmi AKYALÇIN yönetiminde hazırlanan ve **27/01/2022** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Samim Kocagöz’ün Romanlarında Söz Varlığı**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Necmi AKYALÇIN

.....

(Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Hasene AYDIN

.....

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Levent YENER

.....

Tez No : 10330610

Tez Savunma Tarihi : 27/01/2022

Doç. Dr. Yener PAZARCIK

Enstitü Müdürü

.../.../2022

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

EZGİ GÜZELİŞ

24/02/2022

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanması sırasında konu seçiminden tezin bitimine kadar her aőamasında bilgi ve tecrübeleriyle beni aydınlatan, değerli hocam, danıőmanım Dr. Öğr. Üyesi Necmi Akyalım'a gönülden teşekkür ederim.

Yüksek lisans süresince ders aldığım tüm hocalarıma, tez hazırlama sürecinde birçok konuda bilgisine ve tecrübesine başvurduğum arkadaşım Damla Aydoğan'a teşekkür ederim.

Son olarak eğitim hayatımın başından geldiğim bu noktaya kadar maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman yanımda olduklarını hissettiren sevgili annem Hediye Güzeliş'e, babam Sedat Güzeliş'e ödenmez emekleri için minnettarım. Bu çalışmanın her aőamasında varlığıyla güç veren ve beni motive eden biricik kardeşim İl Deniz Güzeliş'e tüm kalbimle teşekkür ederim.

Ezgi GÜZELİŞ

anakkale, Ocak 2022

ÖZET
SAMİM KOCAGÖZ'ÜN ROMANLARINDA SÖZ VARLIĞI

Ezgi GÜZELİŞ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Necmi AKYALÇIN

27/01/2022, 1211

Samim Kocagöz 1916-1993 yılları arasında yaşamış Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nın önemli yazarlarından birisidir. Toplumcu gerçekçi yazarlar arasında daha çok tarihî dönemleri konu alan eserleri ile tanınan yazarın bu konu çerçevesinde on iki adet romanı bulunmaktadır.

Alanında kendini kanıtlamış olan yazar ve şairlerin eserleri; yazıldıkları dönemin dil, kültür ve sosyal yapısını yansıtan önemli belgelerdir. Bu düşünceyle, çalışmada Samim Kocagöz'ün romanları söz varlığı açısından incelenmiştir. Yazarın dilinde Türkçenin söz varlığını oluşturan deyim, atasözü, ikileme, kalıp söz, argo, yerel ağıza ilişkin söz ve terimleri hangi sıklıkla kullandığı tarama yöntemiyle saptanmıştır.

Beş bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümü giriştir. Giriş bölümünde; tez çalışmasında ele alınan konunun ne olduğuna, amacına, önemine değinilmiştir. İkinci bölümde; Samim Kocagöz'ün hayatı, edebî kişiliği, eserleri ve özellikle romanları hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde; dil, sözcük ve söz varlığı kavramları açıklanmıştır. Dördüncü bölümde; on iki adet romanda saptanan söz varlığı ögelerinin sınıflandırılmasına tanık gösterilerek yer verilmiştir. Beşinci ve son bölümde ise bu söz varlığı ögelerinin sayısal verileri tablolarıyla birlikte verilerek yazarın bunları ne sıklıkla kullandığı belirtilmiş, ulaşılan sonuçlar hakkında bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Samim Kocagöz, Roman, Söz Varlığı

ABSTRACT
THE VOCABULARY IN THE NOVELS OF SAMİM KOCAGÖZ

Ezgi GÜZELİŞ

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Turkish Language and Literature

Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Necmi AKYALÇIN

27/01/2022, 1211

Samim Kocagoz is one of the important writers of Turkish Literature of the Republican Period who lived between 1916 and 1993. Among the realist writers, the author, who is mostly known for his works on historical periods, has twelve novels within the framework of this topic.

The works of writers and poets who have proven themselves in their field are important documents reflecting the language, culture and social structure of the period in which they were written. With this in mind, the novels of Samim Kocagoz were examined in terms of vocabulary in the study. The idioms, proverbs, reduplications, slogans, slang, local words and terms that make up the lexical presence of Turkish in the author's language have been determined by the method of scanning, which he often uses.

The first part of the study, which consists of five parts, is the introduction. In the introduction section, it is mentioned what the topic discussed in the thesis work is, its purpose, importance. In the second part; Information about the life, literal personality, works and especially novels of Samim Kocagoz are given. In the third chapter, the concepts of language, word and verbal existence are explained. In the fourth chapter, the classification of the elements of the existence of words found in twelve novels is given by showing the witness. In the fifth and last section, the numerical data of these dictionary items are provided along with their tables, indicating how often the author uses them, and an assessment is made of the results achieved.

Keywords: Samim Kocagoz, Novel, Vocabulary.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI	i
ETİK BEYAN	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	xiii
TABLOLAR	xv

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

İKİNCİ BÖLÜM SAMİM KOCAGÖZ 2

2.1. Yaşamı	2
2.2. Edebî Kişiliği	3
2.3. Yapıtları	4
2.3.1. Romanları	4
2.3.2. Hikâye Kitapları	5
2.3.3. İncelemeleri	5
2.3.4. Makaleleri	5
2.3.5. Anıları	5
2.3.6. Oyunları	5

2.4. Romanları Hakkında Bilgiler.....	6
2.4.1. İkinci Dünya.....	6
2.4.2. Nabi'nin Park Kahvesi	6
2.4.3. Yılan Hikâyesi.....	6
2.4.4. Onbinlerin Dönüşü	7
2.4.5. Kalpaklılar	7
2.4.6. Doludizgin.....	8
2.4.7. Bir Karış Toprak.....	8
2.4.8. Bir Çift Öküz.....	8
2.4.9. İzmir'in İçinde.....	9
2.4.10. Tartışma.....	9
2.4.11. Mor Ötesi.....	9
2.4.12. Eski Toprak	10

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DİL, SÖZCÜK VE SÖZ VARLIĞI 11

3.1. Dil	11
3.2. Sözcük.....	11
3.3. Söz Varlığı	12
3.3.1. Deyim	13
3.3.2. Atasözü.....	15
3.3.3. İkileme.....	17
3.3.4. Kalıp Söz	19
3.3.5. Argo.....	21
3.3.6. Yerel Ağız	23
3.3.7. Terim	23

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SAMİM KOCAGÖZ'ÜN ROMANLARINDA SÖZ VARLIĞI ÖGELERİ 25

4.1. Deyimler	25
4.1.1. İkinci Dünya.....	25
4.1.2. Nabi'nin Park Kahvesi	27
4.1.3. Yılan Hikâyesi.....	49
4.1.4. Onbinlerin Dönüşü	76
4.1.5. Kalpaklılar	95
4.1.6. Doludizgin.....	115
4.1.7. Bir Karış Toprak.....	132
4.1.8. Bir Çift Öküz.....	145
4.1.9. İzmir'in İçinde.....	176
4.1.10. Tartışma.....	202
4.1.11. Mor Ötesi.....	223
4.1.12. Eski Toprak	231
4.2. Atasözleri	252
4.2.1. İkinci Dünya.....	252
4.2.2. Nabi'nin Park Kahvesi	252
4.2.3. Yılan Hikâyesi.....	253
4.2.4. Onbinlerin Dönüşü	254
4.2.5. Kalpaklılar	255
4.2.6. Doludizgin.....	257
4.2.7. Bir Karış Toprak.....	258
4.2.8. Bir Çift Öküz.....	260
4.2.9. İzmir'in İçinde.....	262
4.2.10. Tartışma.....	264

4.2.11. Mor Ötesi.....	265
4.2.12. Eski Toprak	266
4.3. İkilemeler	267
4.3.1. İkinci Dünya.....	267
4.3.1.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler.....	271
4.3.2. Nabi'nin Park Kahvesi	275
4.3.2.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler.....	303
4.3.3. Yılan Hikâyesi.....	317
4.3.3.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler.....	343
4.3.4. Onbinlerin Dönüşü	355
4.3.4.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler.....	378
4.3.5. Kalpaklılar.....	394
4.3.5.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler.....	423
4.3.6. Doludizgin.....	443
4.3.6.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler.....	479
4.3.7. Bir Karış Toprak.....	500
4.3.7.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler.....	521
4.3.8. Bir Çift Öküz.....	534
4.3.8.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler.....	575
4.3.9. İzmir'in İçinde.....	593
4.3.9.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler.....	625
4.3.10. Tartışma.....	642
4.3.10.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler.....	662
4.3.11. Mor Ötesi.....	675
4.3.11.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler.....	688
4.3.12. Eski Toprak	695

4.3.12.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler	730
4.4. Kalıp Sözler	741
4.4.1. İkinci Dünya	741
4.4.2. Nabi'nin Park Kahvesi	746
4.4.3. Yılan Hikâyesi	768
4.4.4. Onbinlerin Dönüşü	794
4.4.5. Kalpaklılar	826
4.4.6. Doludizgin	860
4.4.7. Bir Karış Toprak	891
4.4.8. Bir Çift Öküz	906
4.4.9. İzmir'in İçinde	942
4.4.10. Tartışma	976
4.4.11. Mor Ötesi	999
4.4.12. Eski Toprak	1011
4.5. Argolar	1038
4.5.1. İkinci Dünya	1038
4.5.2. Nabi'nin Park Kahvesi	1038
4.5.3. Yılan Hikâyesi	1040
4.5.4. Onbinlerin Dönüşü	1042
4.5.5. Kalpaklılar	1046
4.5.6. Doludizgin	1048
4.5.7. Bir Karış Toprak	1051
4.5.8. Bir Çift Öküz	1052
4.5.9. İzmir'in İçinde	1055
4.5.10. Tartışma	1059
4.5.11. Mor Ötesi	1061

4.5.12. Eski Toprak	1062
4.6. Yerel Ağıza İlişkin Sözler.....	1063
4.6.1. İkinci Dünya.....	1063
4.6.2. Nabi'nin Park Kahvesi	1063
4.6.3. Yılan Hikâyesi.....	1065
4.6.4. Onbinlerin Dönüşü	1071
4.6.5. Kalpaklılar	1071
4.6.6. Doludizgin.....	1073
4.6.7. Bir Karış Toprak.....	1075
4.6.8. Bir Çift Öküz.....	1082
4.6.9. İzmir'in İçinde.....	1094
4.6.10. Tartışma.....	1095
4.6.11. Mor Ötesi.....	1096
4.6.12. Eski Toprak	1097
4.7. Terimler	1099
4.7.1. İkinci Dünya.....	1099
4.7.2. Nabi'nin Park Kahvesi	1103
4.7.3. Yılan Hikâyesi.....	1112
4.7.4. Onbinlerin Dönüşü	1120
4.7.5. Kalpaklılar	1126
4.7.6. Doludizgin.....	1135
4.7.7. Bir Karış Toprak.....	1144
4.7.8. Bir Çift Öküz.....	1151
4.7.9. İzmir'in İçinde.....	1159
4.7.10. Tartışma.....	1170
4.7.11. Mor Ötesi.....	1177

4.7.12. Eski Toprak	1182
BEŞİNCİ BÖLÜM	
SONUÇ VE ÖNERİLER	
1194	
KAYNAKÇA	1205

KISALTMALAR

C. :	Cilt
Çev.:	Çevirmen
Dr.:	Doktor
Dü.:	Düzenleyen
Ed.:	Editör
Haz.:	Hazırlayan
MÖ.:	Milattan Önce
Öğr.:	Öğretim
Prof.:	Profesör
s.:	Sayfa
S.:	Sayı
TDK:	Türk Dil Kurumu
Vb.:	Ve benzeri
Yay.:	Yayın

Eser Adı Kısaltmaları

BÇÖ:	Bir Çift Öküz
BKT:	Bir Karış Toprak
D:	Doludizgin
ET:	Eski Toprak
İD:	İkinci Dünya
İİ:	İzmir'in İçinde
K:	Kalpaklılar
MÖ:	Mor Ötesi
NPK:	Nabi'nin Park Kahvesi
OBD:	Onbinlerin Dönüşü
T:	Tartışma
YH:	Yılan Hikâyesi

TABLULAR

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Deyimler	1200
Tablo 2	Atasözleri	1201
Tablo 3	İkilemeler	1201
Tablo 4	Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler	1202
Tablo 5	Kalıp Sözler	1202
Tablo 6	Argolar	1202
Tablo 7	Yerel Ağıza İlişkin Sözler	1203
Tablo 8	Terimler	1203

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Alanında kendini kanıtlamış olan yazar ve şairlerin eserleri; yazıldıkları dönemin dil, kültür ve sosyal yapısını yansıtan önemli belgelerdir. Bu düşünceyle, çalışmada Samim Kocagöz'ün romanları söz varlığı açısından incelenmiştir.

Çalışmaya başlamadan önce Türkçe söz varlığı üzerine yapılan çalışmalara, bu konuda yapılmış lisansüstü tezlere ve internet taramasıyla elde edilen makale, bildiri, tez, bilimsel içerikli yazı vb. kaynaklara ulaşılmıştır. Akabinde de Samim Kocagöz hakkında literatür araştırması yapılmıştır. Yapılan araştırma sonunda "Samim Kocagöz'ün Romanlarında Halkbilimi Unsurlarının Tespiti" adlı yüksek lisans tezine rastlanmıştır. Bu çalışmada, "Halk Edebiyatı ve Halk Dili Verimleri" başlıklı bölümde yazarın romanlarından deyim, atasözü, argo, kalıp söz ve yerel ağız örnekleri verilmişse de söz varlığı öğeleri, kullanım sıklığı bakımından sayısal verilerle ortaya konulmamıştır. Bu durum, yazarın romanlarının çalışmanın konusu olarak seçilmesinde etkili olmuştur.

Bu çalışmanın evrenini; Samim Kocagöz'ün romanları, çalışmanın konusunu ise deyimler, atasözleri, ikilemeler, kalıp sözler, argolar, yerel ağıza ilişkin sözler ve terimler oluşturmaktadır. Yazarın materyal olarak seçilen eserleri; deyim, atasözü, ikileme, kalıp söz, argo, yerel ağıza ilişkin söz ve terimler çerçevesinde tarama yöntemiyle tespit edilmiştir. Tanık cümleleriyle de gösterilmiştir. Çalışmanın sonunda yazarın romanlarındaki dili, söz konusu edilen dil öğeleri bakımından ortaya konulmuştur. Bu da yazarın, eserlerinde Türkçe söz varlığından ne ölçüde yararlanabildiğini göstermiştir. Bu kapsamda da Türk diline ne ölçüde hâkim olduğu, söz konusu dil öğeleri çerçevesinde ortaya çıkarılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, yazarın; deyimleri, atasözleri, ikilemeleri, kalıp sözleri, argoları, yerel ağıza ilişkin sözleri ve terimleri kullanımı çerçevesinde Türkçeye olan hâkimiyetini gün yüzüne çıkarmak ve bu söz öbeklerinin kullanım sıklığını sayısal verileriyle ortaya koymaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

SAMİM KOCAGÖZ

İkinci bölümde; Samim Kocagöz'ün hayatı, edebî kişiliği, eserleri ve özellikle romanları hakkında bilgiler verilmiştir.

2.1. Yaşamı

Samim Kocagöz, 13 Şubat 1916'da Vahide Hanım'la Şükrü Bey'in ikinci çocuğu olarak Söke'nin Burunköy'ünde doğar. Kocagözoğulları; Söke'de büyük toprak sahibi, köklü ve zengin bir ailedir. Söke'nin gelişmesine her zaman katkıda bulunmuş olan aile, kültür ve sanatla da iç içedir. Annesi Vahide Hanım; İzmir eşrafından Osmanzâde ailesinden rüştiye mezunu, şiir okumayı çok seven, ud çalan, güzel resimler ve nakışlar yapan sanata yatkın bir kadındır. Samim Kocagöz'ün edebiyatçı kişiliği üzerinde etkili olan iki kadın daha vardır: Biri anneannesi Ayşe Hanım'dır; aruz vezniyle şiir yazar, kanun çalar, masallar fıkralar anlatır, güzel konuşur. Diğeri ise babasının siyahi dadısı Hatice Hanım'dır. Dadının anlattığı ilginç masallar ve hikâyeler, yazarın çocuk belleğinde silinmez izler bırakır (Taş, 1998: 1-3).

Samim Kocagöz'ün babası Şükrü Bey de rüştiye mezunudur ve okumaya çok meraklıdır. İyi derecede Arapça bilir. Samim Kocagöz babasının bu bilgisinin ve babasıyla beraber yaptıkları okuma çalışmalarının Türkoloji bölümünde okurken Arapça dersine çok faydası olduğunu söyler (Kocagöz, 1989: 46).

Samim Kocagöz beş altı yaşlarına kadar iki katlı büyük bir konakta kalabalık ailesiyle beraber refah içinde yaşar ancak Söke önce İtalyanlar sonra Yunanlılar tarafından işgal edilir ve Kocagözoğulları, Muğla'ya kaçmak zorunda kalır. Altı ay sonra işgal bitip geri geldiklerinde bütün Söke'yi yanmış yıkılmış bir hâlde bulurlar (Çetinkaya, 1986: 125).

Samim Kocagöz, ilkokulu 1928'de Söke'de bitirir. Annesi ve babası Samim'i İzmir'e göndermek istemektedirler. Dedesi ise 10-12 yaşlarında bir çocuğun ailesinden uzaklaşıp İzmir'e yatılı okula gitmesine karşı çıkar. Sonunda dedesinin dediği olur ve Samim iki yıl boyunca ilkokulun son sınıfını tekrar eder görünür. Bu süre boyunca dedesinin evinde Medreseli Ahmet Efendi Hocadan tarih, coğrafya, hesap dersleri alır. Evde anne ve babasının geniş bir kütüphanesi vardır; hem yeni hem eski harfleri bilen Kocagöz bu sürede Reşat Nuri (ö. 1956), Namık Kemal (ö. 1888), Ömer Seyfettin (ö. 1920) gibi yazarların kitaplarını okuduğunu dile getirir, Tevfik Fikret'in (ö. 1915) şiirlerini daha o yaşta ezbere bilmektedir.

1930 yılına gelindiğinde nihayet dedesi ikna olur ve Kocagöz İzmir Erkek Lisesi'nin orta bölümüne başlar. Kocagöz, bu okulda Türkçe derslerini aldığı alaycı ve anlayışsız Türkçe öğretmenine rağmen edebiyata olan merak ve ilgisini kaybetmez (Çetinkaya, 1986: 127-129).

Liseye geçtiğinde ise sevdiği bir edebiyat öğretmeni olur ve yazarlık denemelerine hız verir. Sabahattin Ali'nin (ö. 1907) kitaplarıyla tanışıp bunlardan etkilenmesi lise yıllarına denk gelir (Kocagöz, 1989: 130).

Yazar 1937 yılında liseyi bitirince edebiyat okumak ister ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümüne girer. Fakültede bugün ünlü olan pek çok edebiyatçı ile dönem arkadaşlığı yapar (Çetinkaya, 1986: 141).

Fuat Köprülü (ö. 1966), Ahmet Hamdi Tanpınar (ö. 1962), Reşit Rahmeti Arat (ö. 1964) gibi bir döneme damgasını vurmuş hocalardan ders alır. Yazar fakültede iken ders aldığı bu hocaları ile ilgili hatıra ve düşüncelerine “Bu da Geçti Yahu” isimli anı kitabında geniş bir şekilde yer vermiştir.

1947 yılında Sevinç Hanım'la evlenen Samim Kocagöz'ün 1948'de büyük oğlu Şükrü, 1953'te de küçük oğlu Fadıl dünyaya gelir.

1978-1982 yıllarında geçirdiği mide, fitik, bağırsak düğümlenmesi gibi hastalıklara yönelik ameliyatlar sanatçının gelecekte yaşayacağı sağlık sorunları hakkında bazı işaretler verse de Kocagöz; tempolu yazım hayatından vazgeçmez. 1991 yılında eşi Sevinç Hanım'ın vefatı kendisini, derinden etkiler. 5 Eylül 1993'te geçirdiği bağırsak rahatsızlığı sebebiyle vefat eder.

2.2. Edebî Kişiliği

“Samim Kocagöz, belli bir birikim, oluşum ve toplum aşaması sonucunda ortaya çıkan 1940 kuşağına mensuptur. Samim Kocagöz'ün sanatçı kişiliği, gençlik hevesiyle yazdığı ikinci dünya romanından sonra, 1939 yılında Ses dergisinde yayımlanan Yarıntı hikayesiyle şekillenmeye başlar. Gözlemci-gerçekçi bakış açısının kullanıldığı bu hikâye vasıtasıyla dikkatleri üzerine çeken yazar, elli yılı aşkın sanat hayatında on iki (12) hikâye kitabında topladığı toplam yüz kırk sekiz (148) hikâye, on iki (12) roman, bir (1) inceleme kitapçığı, bir (1) makaleler dizisi ve bir de anılarını topladığı kitap olmak üzere toplam yirmi yedi (27) eser yayımlamıştır. Sayılı Günler adlı oyunu sahnelenmiş, yayımlanmamış bir dizi de oyun kaleme almıştır” (Taş, 2013: 32).

“Kocagöz, daha çok tabiatı, toplumu ve toplum içindeki kişiyi ele alarak onların açıklıkları, sefaletleri, çaresizlik ve yalnızlıkları başta olmak üzere çeşitli sorunlarını dile getirmiştir” (Taş, 2013: 32).

“Samim Kocagöz’ün dili ve bu dilin kelime dünyası 1938 yılından günümüze uzanan dönemde, sürekli olarak değişir ve gelişir. İlk dönemlerdeki eski anlayışa yönelik dil, daha sonraki dönemlerde hızla değişir ve 1973’ten sonra yaşayan dili yakalama seyrini bulur. Gelişme ve değişimlere uyan yazar, Öztürkçe kelimeleri de kullanır” (Taş, 2013: 442).

Samim Kocagöz’ün biçiminin en önemli özelliği, yerel dil kullanımınıdır. Kocagöz, yazı dilinin çevrimine girmemiş pek çok yerel söz değerini eserlerine taşıyarak roman kişilerinin dünyasına uygun bir dil ortamı yaratmaya çalışmıştır. Anlatıcı / yazar olarak kendi de bu dili kullanılır. Anlatıcının ve roman kişilerinin ortak dil kullanması, romanlarda gerçeklik ve özdeşlik duygusunu yaratmıştır.

Samim Kocagöz’ün bazı hikâyeleri ve romanları yabancı dillere çevrilir, antolojilerde yer alır. Ayrıca eserleri hakkında yabancı dillerde yazılmış makaleler de vardır. Almanya, Fransa, Amerika, Çekoslovakya, İsviçre, Portekiz, İsrail, Finlandiya, Yunanistan, Danimarka, İrlanda, Güney Afrika Cumhuriyeti, Hindistan Samim Kocagöz’ün hikâyelerinin yayımlandığı ülkelerdir.

Samim Kocagöz “Sam Amca” hikâyesiyle 1950’de Dünya Hikâye Yarışması Türkiye birinciliğini, “Yağmurdaki Kız” hikâyesiyle 1967’de Türk Dili Kurumu Hikâye Ödülü’nü, “Alandaki Delikanlı” hikâyesiyle 1979’da Mecidiyeköy Lions Öykü Ödülü’nü, Mor Ötesi romanıyla 1987’de Ferid Oğuz Bayır Kültür ve Sanat Ödülü’nü, “Eski Toprak” romanıyla 1989’da Orhan Kemal Roman Armağanı’nı alır.

2.3. Yapıtları

2.3.1. Romanları

İkinci Dünya (1938)

Nabi’nin Park Kahvesi (1948)

Yılan Hikâyesi (1954)

Onbinlerin Dönüşü (1957)

Kalpaklılar (1962)

Doludizgin (1963)

Bir Karış Toprak (1964)

Bir Çift Öküz (1970)
İzmir'in İçinde (1973)
Tartışma (1976)
Mor Ötesi (1986)
Eski Toprak (1988)

2.3.2. Hikâye Kitapları

Tellikavak (1941)
Sığınak (1946)
Sam Amca (1951)
Cihan Şoförü (1954)
Ahmet'in Kuzuları (1958)
Yolun Üstündeki Kaya (1964)
Yağmurdaki Kız (1967)
Alandaki Delikanlı (1978)
Zar Kanat (1985)
Simon Pépéta (1985)
Baskın (1990)

2.3.3. İncelemeleri

Nasrettin Hoca Fıkraları (1972)

2.3.4. Makaleleri

Roman ve Yazarlık Onuru (1983)

2.3.5. Anıları

Bu da Geçti yahu (1989)

2.3.6. Oyunları

Samim Kocagöz'ün oyunları hakkında; Songül Taş'ın "Samim Kocagöz'ün Yazar-
Eser- Üslup" adlı çalışmasından edinilen bilgiler şöyledir:

“Samim Kocagöz’ün dokuz oyunu vardır. Bunlardan sadece biri 1956 yılında sahnelenme fırsatı bulmuş, yine sadece bir oyunu yayımlanabilmiştir. “Sayılı Günler” 1956 yılında İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Gençlik Tiyatrosu tarafından temsil edilmiştir” (Taş, 2013: 92).

““Yaşlı Kız”, Türk Dili dergisi, C XX, S 214, s. 488-497’de yayımlanmıştır. Yayımlanmamış ve sahnelenmemiş oyunları, Aramızda Biri Var, Fatih Sultan Mehmet, Islak Ekmek (ya da Çöplük), Sarı Zarf, Sırmalı Çıkmazı, Soğan Başı (Komedi), Yedi Uyum” (Taş, 2013: 92).

2.4. Romanları Hakkında Bilgiler

2.4.1. İkinci Dünya

1938 yılında basılan “İkinci Dünya”, yazarın ilk romanıdır. Kitabın çoğunluğu mektuplardan oluşur. Bir aşk hikâyesini anlatan roman, konusu bakımından da yazarın diğer romanlarından ayrılmaktadır.

“İkinci Dünya, karşılıksız aşkın ıstırabı, hayatın anlamsızlığı ve ikinci dünya diye anılan hayatın güzelliği üzerine kurulmuştur. Kocagöz’ün gençlik hevesi, acemilik eseri olarak değerlendirdiği roman insan, hayat ve aşk konusunda felsefî düşüncelerin de yer aldığı romantik bir üslubun eseridir” (Taş, 2013: 173).

2.4.2. Nabi’nin Park Kahvesi

İlk basımı 1948 yılında “Bir Şehrin İki Kapısı” adıyla yapılan roman, daha sonraki basımlarında “Nabi’nin Park Kahvesi” adını alır. Yazarın yayın sırasına göre ikinci romanı olmasına rağmen, toplumcu gerçekçi sanat çizgisini yansıtan ilk romanı olarak atfedilebilir.

“Nabi’nin Park Kahvesi, kasabanın tanıtımı ile başlar. Kasabadaki insanlar hakkında tanıtıcı bilgiler verilir. Kasabada yaşayan insanların Milli Mücadele’ye dayanan özellikleri vurgulanır. Kurtuluş Savaşı sıralarında yabancılarla iş birliği içine giren insanlar ve savaşa katılanlar arasındaki çatışma sergilenir” (Taş, 2013: 249).

2.4.3. Yılan Hikâyesi

1954 yılında basılan “Yılan Hikâyesi”, yazarın üçüncü romanıdır. Söke’de Bafra Gölü kenarındaki bir köyde geçen, 1946 yılı sonrası demokrasi hareketinin köy toplumu üzerindeki etkileri romanda anlatılır.

“Yılan Hikâyesi, ağa-halk, halk-tabiat çatışması etrafında şekillenen bir romandır.

Tematik güçle karşı gücün çatışması üzerine kurulan eserde, merkezî fonksiyonlu İsmail'in şahsında, Çok Partili Dönem'e geçişle birlikte ortaya çıkan Demokrat Parti'ye umut bağlama söz konusu olur. Dalyan ağası ve adamları ile İsmail ve köylülerin karşı karşıya geldiği romanda daha çok gerçek hayatın sıkıntıları, Ege bölgesinde yaşayan insanların sorunları dile getirilir" (Taş, 2013: 295).

"Halk-ağa, halk-tabiat çatışması etrafında gelişen roman, siyasi çekişmeleri anlatma bakımından 1960'a kadar olan dönemde tek örnek olarak değerlendirilmektedir" (Kaplan, 1988: 117).

2.4.4. Onbinlerin Dönüşü

1957 yılında basılan "Onbinlerin Dönüşü", yazarın dördüncü romanıdır. Romanda, İkinci Dünya Savaşı dönemindeki ırkçılık faaliyetlerinin Türkiye'ye sığması ve Türk aydınını fikir yönünden farklı sınıflara bölmeye etrafında gelişen olaylar anlatılır.

Samim Kocagöz romanının adını, Atinalı yazar Ksenophon'un (MÖ 432 – MÖ 355) anı ve deneyimlerini aktardığı "Anabasis" adlı eserden ilham alarak koymuştur (Ksenophon, 2015).

"Onbinlerin Dönüşü romanında, iç içe geçmiş iki konu ve bu konular etrafında şekillenen vakalar söz konusudur. İkinci Dünya Savaşı öncesinde İstanbul Üniversitesinde yaşanan öğrenci olayları ile başlayan roman, Türk aydınlarının fikir bakımından kutuplaşmasını sergiler. Ayrıca, kişisel duygularla hareket eden insanların saadete ulaşamayacağı, ahlaksızlaşarak kişiliğini yitireceği üzerinde durulur. Memleket uğruna mücadeleden dönen on binlerle, yılmadan mücadele eden yürüyen on binlerin durumu değerlendirilir" (Taş, 2013: 275).

2.4.5. Kalpaklılar

1962 yılında basılan "Kalpaklılar", yazarın beşinci romanıdır. Romanda, İzmir'in işgali ve bu işgale karşı gösterilen halkın direnişi anlatılır. Millî Mücadele Dönemi'nin önemli olaylarından biri olan Kuvayimillîye hareketi "Kalpaklılar"ın hareketi gibi görüldüğünden, romana bu ad uygun bulunmuştur.

"Kalpaklılar-Doludizgin romanları, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesi etrafında gelişir. Değişik cephelerde, değişik zaman ve mekânlarda gelişen olaylar, bir milletin yeniden doğuşunun destansı bir üslupla romanlaştırılmasıdır. İki roman ya da iki cilt hâlinde

anlatılan Kurtuluş Savaşı, oldukça geniş bir konu olduğu için özellikle önemli olaylar üzerinde yoğunlaşmalar söz konusu olur” (Taş, 2013: 221).

2.4.6. Doludizgin

1963 yılında basılan “Doludizgin”, “Kalpaklılar” adlı romanın ikinci cildir. Eserde Türk milletinin toparlanarak düzenli orduyu kurması, İnönü Savaşları’nda verilen mücadeleler, Başkomutanlık Meydan Muharebesi ve düşmanın İzmir’de denize dökülmesi anlatılır.

“Doludizgin romanı aslında Kalpaklılar’ın ikinci cildi olarak yayımlanmıştır. Fakat konu ve heyecan bakımından daha aktif bir mücadeleyi anlatması münasebetiyle Doludizgin adını almıştır” (Taş, 2013: 215).

2.4.7. Bir Karış Toprak

1964 yılında basılan “Bir Karış Toprak”, yazarın yedinci romanıdır. Destansı üslubu ile Dede Korkut Destanı’nın dilini hatırlatan eser, II. Abdülhamit döneminde yaşayan Yörüklerin, kendi istekleri ile yerleşik hayata geçmelerini, topraklanmalarını anlatır.

“Yörüklerin göçebelikten yerleşik hayata geçişlerinin hikâye edildiği romanda Yörükler, Menderes taşkınyından sonra tekrar dağlara dönerler alışılmış hayat tarzından uzak yaşamaya çalışan insanlar, değişik bir mücadele ile karşı karşıya gelince alıştıkları yaşayış tarzına dönmeyi tercih ederler” (Taş, 2013: 199).

2.4.8. Bir Çift Öküz

1970 yılında basılan “Bir Çift Öküz”, yazarın sekizinci romanıdır. Eser, adını bir çift öküz almak isteyen göçmenlerin dramından alır.

Ramazan Kaplan’a göre “Bir Çift Öküz” romanı, Cumhuriyet Dönemi’nde, 1960 yılına kadar ‘Çok Partili sisteme geçilmesinin köylü üzerindeki etkilerini’ işleyen iki eserden biridir” (Kaplan, 1988: 264).

“Bir Karış Toprak’ın devamı niteliğinde yazılan eser Cumhuriyet sonrasında Demokrat Parti dönemini kapsar. Yörüklerin yerleşik hayata geçtikten sonraki hâllerini veren eserde, insan-insan çatışması ve fikir ayrılıkları eserin temelini oluşturur. Eserde birbiri içine giren vaka halkaları klasik bir tarzla son bulur” (Taş, 2013: 313).

2.4.9. İzmir'in İçinde

1973 yılında basılan “İzmir'in İçinde”, yazarın dokuzuncu romanıdır.

“İzmir'in İçinde romanının temelinde, Demokrat Parti'nin yasalara uymayan ve Atatürkçü düşünceden uzaklaşan durumunun eleştirisi yer alır. Amerika'ya bağıllık ve dışa bağlı yürütülen ticaret konularında da eleştirel bir tutum söz konusudur. Aydın ile orduyu aynı noktada birleştiren tutum gidişatın durdurulması hususudur” (Taş, 2013: 336).

2.4.10. Tartışma

1976 yılında basılan “Tartışma”, yazarın onuncu romanıdır.

“Tartışma romanı, iki değişik bakış açısı ve anlatıcı tekniğiyle sunulur. Zaman, mekân ve kişileri ile değişik özellikler taşıyan, aynı şatların vakalarından oluşan romanda, gerçek hayata bağlı bir yaratma esastır. Yazar, ülkenin ve gençlerin içinde bulunduğu durumu iki şekilde sergiler. Hâkim bakış açısının anlatıcısı, değişik mekânlarda çarpışan gençleri sergilerken, kahraman anlatıcı, yaşadıklarını kendi bakış açısıyla anlatır. Bu bakımdan romanı öncelikle Ekrem Mutfak'ın ekseninde düşünmek gerekir. İki ayrı koldan yürütülen romanda, 1968'den itibaren ülkeyi etkileyecek derecede gelişen öğrenci olayları ve 12 Mart 1971 ile sonrasında yaşananlar anlatılır” (Taş, 2013: 363).

“Fikir çatışması zemininde gelişen olaylar, mevcut yönetimi kendilerine uzak bulan insanların mücadeleleriyle şekillenir. Öğrenciler arasında başlayan parçalanmalarla, Türkiye İşçi Parti'sinin itibardan düşmesi konuların temelinde yer alır” (Taş, 2013: 363).

2.4.11. Mor Ötesi

1986 yılında basılan “Mor Ötesi”, yazarın on birinci romanıdır.

“Romanda, karşı güçler hâlinde çatışan kişilerin münasebetleri çerçevesinde beliren vaka, iç içe geçmiş üç metin halkası hâlinde sunulur. Romanın bölümleriyle paralel olan metin halkalarının birbiriyle münasebeti, esas kişi Salih Akmercan'ın çatışmaları vasıtasıyla mümkün olur. Bir dönemin toplum düzeninde görülen aksamaların eleştirisi olan Mor Ötesi, karanlık güçlerle çatışan mücadeleciler tematik gücün yenilgisiyle sonuçlanır” (Taş, 2013: 404).

“Emekli tarih öğretmeni Salih Akmercan'ın temsil ettiği tematik güç ve karşı gücün çatışması ile şekillenen romanda, dönemin yanlış uygulamaları sonucunda, ülkeyi terk etmek zorunda kalan araştırmacıların durumu da sergilenir. Fikir çatışmaları zemininde, gittikçe

artan baskı ortamının eleştirisi olan Mor Ötesi'nin anlamıyla ilgili olarak Cavit Yıldırım'ın yorumları dikkate değerdir: Romanın adıyla içeriği arasındaki uyum göz kırpmaktadır. Güneş ışınlarının (renk tayfında, gök kuşağında) ayrışımında bir sıralama göze çarpar. Söz gelimi kırmızı, turuncu, sarı, lacivert... diye gider ve 'mor'da son bulur. Mor'dan öteye renlere bir ad verilmediği için mor ötesi denir¹" (Taş, 2013: 90).

2.4.12. Eski Toprak

1988 yılında basılan "Eski Toprak", yazarın on ikinci romanıdır.

"Eski Toprak romanı, merkezî bir kişi etrafında gelişen, onun düşünce, yorum ve değerlendirmeleriyle şekillenen bir dönem romanıdır. 1971'in 12 Mart'ına nasıl geldiği, öğrenci ve işçi olaylarının halkta uyandırdığı tedirginlik, sol partinin kendi içinde parçalanması gibi olaylar anlatılır. Tartışma romanıyla paralellik gösteren taraflarıyla Eski Toprak, aynı olayların ve dönemin, farklı mekânlarda, farklı gruplar tarafından nasıl karşılandığını sergilemesi bakımından orijinaldir. Halk-aydın kaynaşmasını sağlamayı amaçlayan ve işçinin önderliğini, mücadelenin temeli olarak gören Kemal Çığ'ın yaşadıklarıyla şekillenen roman, 12 Mart 1971'i hazırlayan şartları somutlaştırır" (Taş, 2013: 386).

¹ Eserin içerisindeki "Cavit Yıldırım, Mor Ötesi'nde bir Delikanlı, Türk Romanı Üzerine Eleştiriler (1980-1990), Cumhuriyet Matbaası, İzmir 1991, s. 90." biçiminde bibliyografyası verilen eserden yapılan alıntıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİL, SÖZCÜK VE SÖZ VARLIĞI

Üçüncü bölümde, dil, sözcük ve söz varlığı kavramları açıklanmıştır. Araştırmacıların bu kavramlar üzerine görüşlerine yer verilmiştir. Deyim, atasözü, ikileme, kalıp söz, argo, yerel ağız ve terimler bağlamında söz varlığı öğeleri hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Dil

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir araç; kendine özgü kuralları olan ve sürekli kendini yenileyen, kaynağının ne olduğu ve ne zaman başladığı bilinmeyen bir varlıktır. Farklı birçok dil tanımı yapılmıştır:

Aksan'a göre dil; "Sözlü ve yazılı olarak iletişimde kullandığımız, doğduğumuzda hazır bularak edinmeye başladığımız, doğrudan doğruya insana özgü, çok güçlü, büyümlü bir düzendir; düşünme ve düşünöleni aktarma dizgesidir" (Aksan, 2016: 17).

Tahsin Banguoğlu da dil ile ilgili düşöncelerini "Türkçenin Grameri" adlı kitabında şöyle ifade eder: "Dil insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemidir. Elle başla, gözle kaşla işaretler yaparak da bazı duygularımızı, düşünce ve dileklerimizizi anlatırız. Fakat en mükemmel anlatma (expression) vasıtamız dilimizdir" (Banguoğlu, 2015: 9).

Muharrem Ergin'in "Türk Dil Bilgisi" adlı kitabındaki dil tanımı ise şu şekildedir: "Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örölmüş içtimai bir müessesedir" (Ergin, 2012: 3).

3.2. Sözcük

Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlük adlı elektronik sözlüğünde sözcük / kelime; "Anlamlı ses veya ses birliğı, söz, sözcük, lügat" olarak tanımlanmıştır (TDK, 2021).

Doğan Günay sözcük hakkındaki fikirlerini "Sözcükbilimine Giriş" adlı kitabında şu şekilde dile getirmektedir: "Sözcük bir dilin temel ögesidir. Bir dilin zengin ya da fakir olmasını sözcükle değerlendirenler çoktur. Sözlüğün temel birimi sözcüktür. Sözlükler, sözcüklerin sıralandığı ve tanımlandığı kitaplardır. Dildeki bir sözcüğün üç temel özelliğı

vardır ya da her sözcük üç biçimde tanımlanıp değerlendirilebilir: Biçim, anlam ve dil bilgisel ulam” (Günay, 2007: 11).

Zeynep Korkmaz ise sözcük / kelime tanımını “Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi” adlı kitabında şu şekilde yapmaktadır: “Kelimeler, bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan ve tek başlarına zihindeki belirli kavramlara karşılık olan somut veya soyut söz kalıplarıdır; somut ve soyut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimleridir. Bu da demektir ki, dilin kelimeleri ya anlamlı ya da görevli dil birimlerinden oluşmuştur. Bir kelimenin en küçük dil ögesini oluşturan seslerin yalnız başına anlamları yoktur. Seslerin tek bir nefes baskısı altında söylenişyle oluşturulan hecelerin de tek başlarına birer anlamı yoktur. Bunlar kelimelerin oluşmasında yapı taşı görevi yüklenmiş olan öğelerdir. Dildeki anlamlı veya görevli en küçük birlikler kelimelerdir. Kelimelerin belirli ölçüler içinde birleşmesinden yine anlamlı ya da görevli kelime grupları ve cümleler ortaya çıkar. Cümlelerin birleşmesinden de söz ve dil oluşur” (Korkmaz, 2017: 99-100).

Berke Vardar’ın “Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü’nde” sözcük tanımı şöyledir: “Bir ya da birden çok sesbiriminin oluşturduğu, yazıda iki boşluk arasında yer alan, çoğu kez anlamsal bir birim oluşturan, söylemde belli bir biçimsel birlik sunan, çeşitli dizimsel kullanımlarında biçimce ya hiç değişmeyen ya da –bükünlerde olduğu gibi- bir bölümüyle değişim gösteren eklemli ses ya da sesler öbeği” (Vardar, 2002: 181).

Süer Eker’in “Çağdaş Türk Dili” adlı kitabında yaptığı sözcük tanımı ise şu şekildedir: “Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında tek başına kullanıldığında, zihinde belli bir kavrama karşılık olan somut varlığı, nesneyi; belli bir eylem, duygu ve düşünceyi yansıtan ya da kavramlar arasında ilişki kuran dil birimidir. Sözcükler, kavramların yazı veya konuşmadaki biçimleridir” (Eker, 2003: 349).

Adı geçen araştırmacıların sözcük tanımlarından da anlaşılacağı üzere sözcük, bir dilin olmazsa olmaz ögesidir. Dili oluşturan en başat öge, sözcüktür. Sözcükler olmadan dil asla olmaz. Ayrıca, sözcükler bir dilin söz varlığını oluşturan öğelerin de başında gelmektedir.

3.3. Söz Varlığı

Söz varlığı, kuşaktan kuşağa aktarılarak yaşayan, insan ve çevresine ilişkin önemli kavramları yansıtan sözcük ve sözlerin toplamıdır. Bir dilin söz varlığı denilince o dile ait

sözcükler, deyimler, atasözleri, ikilemeler, terimler, kalıp sözler, argolar ve çeşitli anlatım kalıplarının hepsi kastedilmektedir. Söz varlığının neliği üzerine de birçok tanım geliştirilmiştir.

“Bir milletin geleneğini, göreneğini, töre ve adetlerini, kültürünü kısacası tüm sosyoekonomik yapısını yansıtan sözlerin bütününe kapsayan söz varlığı, Batı dillerinden İngilizcede “vocabulary”; Fransızcada “vocabulaire”; Almancada “wortschatz” terimleriyle karşılanmaktadır. Türkçede ise bu terim söz dağarcığı, sözcük dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime serveti, kelime kadrosu, sözcük gömüsü, sözcük hazinesi, vb. kavramlarla karşılandığı bilinmektedir” (Türkben, 2018: 216).

Türk Dil Kurumu’nun Güncel Türkçe Sözcük adlı elektronik sözlüğünde söz varlığı; “Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime karosu, vokabüler” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2021).

“Gerek bir bilim dalına ait olsun gerek bir yazara ait olsun bir dildeki sözcüklerin tamamı söz varlığıdır” (Çotuksöken, 2012: 195-196).

Türkçenin söz varlığıyla ilgili yapılmış önemli çalışmalardan bir tanesi Doğan Aksan’ın “Türkçenin Sözvarlığı” kitabıdır. Aksan, kitabında söz varlığını şöyle açıklamaktadır: “Bir dilin söz varlığı, o dilin tarihine geniş ölçüde ışık tutmakta, yüzyıllar boyunca ortaya çıkan ses, biçim, sözdizimi ve anlam değişikliklerini yansıtmakta, hangi dillerin etkisiyle, ne türden değişimlerin gerçekleştiğini göstermektedir” (Aksan, 2015: 19).

Bir dilin söz varlığını oluşturan öğelerini, Doğan Aksan şu şekilde belirlemiştir: “Bir dilin söz varlığı denince, yalnızca o dilin sözcükleri değil, deyimlerin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütünü anlıyoruz” (Aksan, 2015: 15).

Hem tarihî metinlerin hem de yakın dönem eserlerinin söz varlığı açısından incelenmesine büyük ihtiyaç vardır. Böylelikle hem her yüzyıla ait söz varlığı ortaya konulmuş olur hem de şair ve yazarların özel sözlükleri ve üslup özelliklerini yansıtmacı ifade kalıplarının incelenip değerlendirilmesi olanağı doğar.

3.3.1. Deyim

Söz varlığının en önemli öğelerinden biri olan deyimler; toplumun kültürünü, değerlerini, yaşantısını ve dil zenginliğini ortaya koymasından dolayı oldukça önemlidir.

Türkçe bu zenginliği dilinde yaşatmaktadır. Araştırmacılar tarafından yapılan deyim tanımları şu şekildedir:

Ömer Asım Aksoy hazırladığı sözlükte deyim tanımını şöyle vermektedir: “Bir kavramı ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce” (Aksoy, 1988: 52).

İsmail Parlatır’ın sözlüğündeki deyim tanımını ise şu şekildedir: “En az iki söz varlığından oluşan ve gerçek anlamları dışında mecazi anlam ile pekiştirilmiş bulunan kalıplaşmış söz öbeği ya da deyiş” (Parlatır, 2007: 1).

Ali Püsküllüoğlu da deyim için şu tanımını yapmıştır: “Anlatıma akıcılık, çekicilik katan çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan genellikle de birden çok sözcüklü dil ögesi, kalıplaşmış sözcük topluluğu” (Püsküllüoğlu, 1995: 7).

Mehmet Hengirmen’in de sözlüğünde deyim tanımını şöyledir: “Genellikle gerçek anlamının dışında kullanılan, anlatımı daha güzel ve etkileyici yapan, toplum tarafından ortak olarak benimsenen kalıplaşmış sözlere deyim denir” (Hengirmen, 2007: 7).

Necmi Akyalçın da hazırladığı sözlüğünde, kendinden önceki araştırmacıların deyim tanımlarını verdikten sonra deyim tanımını şu şekilde yapar: “Deyimler, düşünce, kavram, nesne ve kişilerin durumlarını, özelliklerini yansıtmak için kullanılan ve gerçek anlamının dışına çıkmış özel anlam / anlatım boyutuyla kalıplaşmış söz öbekleridir” (Akyalçın, 2012: 10).

Deyimler, topluma özgü olan dil öğeleridir. Yani millîdirler. Dolayısıyla her milletin deyimleri ve bu deyimlerin anlamları birbirinden farklıdır. Bu yüzden yabancı bir dilde anlamakta en çok zorlanılan dil ögesi deyimlerdir. Konuyla ilgili Serkan Şen, şunları söylemektedir: “Deyimler kalıplaşmış söz öbekleri olarak dilin kullanıcıları arasında genel kabul görmüşlerdir. O nedenle bir dilin farklı dönemlerine ait değişik metinlerinde ortak deyimlere rastlanır. Dildeki değişim ve gelişimin deyimleri biçim yönüyle etkilemesi doğaldır. Deyimlerin kuruluş felsefesi milletin hayat felsefesini yansıttığından bu felsefenin değişmesi ancak toplumun değişmesiyle gerçekleşir” (Şen, 2017: 12).

Araştırmacıların yaptıkları tanımlardan da anlaşılacağı üzere, deyimler söz öbekleridir. Dolayısıyla değişmece ya da yan anlama sahip tek bir sözcük deyim olarak düşünülemez. Deyimin oluşabilmesi için en az iki sözcüğe ihtiyaç vardır. Necmi Akyalçın,

sözlüğünde bu durumu şöyle dile getirmektedir: “Bu türden sözcüklerin sözlük anlamlarına bakıldığında, zaten bu sözcüklerin deyim gibi algılanmasına neden olan yan veya mecaz anlamları; örneğin akşamcı: akşamları içki içen, kaşarlanmak: hoş gitmeyen bir harekete veya bir işe alışarak artık ondan üzüntü duymaz olmak. ... biçimde verilmiştir. Bundan dolayı yukarıda örnekleri verilen veya benzeri tek sözcüklerin deyim olması söz konusu değildir” (Akyalçın, 2012: 31).

3.3.2. Atasözü

Atasözleri; dünyanın her dilinde var olup atalarımızın çeşitli hayat tecrübelerinden elde ettiği düşünce ve inanışlarını, değer yargılarını, dünyaya bakışını nasihat verir, yol gösterir biçimde çoğu zaman metaforik olarak anlatarak kuşaktan kuşağa ulaştıran ve var olduğu toplumun ortak malı olan sözlerdir. Atasözleri üzerine çeşitli tanımlamalar mevcuttur.

Türk Dil Kurumu’nun Güncel Türkçe Sözlük adlı elektronik sözlüğünde atasözü; “uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2021).

İsmail Parlatır hazırladığı “Atasözleri ve Deyimler” adlı sözlüğünde atasözünü şu şekilde tanımlar: “Uzun deneme ve gözlemlere dayanan düşüncelerden doğan, kesin hükümler içeren, bilgece bir tavırla öğüt verir ve yol gösterir nitelikte olan, yüzyıllar boyu sözlü geleneğin içinde beslenerek halk tarafından benimsenmiş bulunan ve de halkın ortak değer yargılarını taşıyan kalıplaşmış özlü sözlerdir” (Parlatır, 2007: 2).

Ali Püsküllüoğlu yazdığı sözlükte atasözünün tanımını şöyle vermektedir: “Bir ulusu oluşturan insanların, halkın ortak yaratımıdır, ortak ürünüdür. Onların ortak deneyimlerinden süzülüp ortaya konulmuş, her yönden onları yansıtan söz değerleridir. Atasözlerinde toplumsal ve doğal olaylar, kurallar, gerçekler, inanışlar dile getirilir. Toplumun töre ve geleneklerini, felsefesini onlarda buluruz” (Püsküllüoğlu, 2002: 5).

Musa Yaşar Sağlam ise “Atasözleri Kaybolan Kültür Mirasımız” adlı kitabında atasözü için şu tanımları yapmaktadır: “Nesilden nesle aktarılarak günümüze ulaşan bu sözler anonim olup, bütün bir tümce şeklindedirler. Kısa ve kalıplaşmış özsözler biçiminde rastladığımız bu sözler, daha önceki kuşakların yargılarını ve gözlemlerini genellikle dilsel bir imge şeklinde, bizlere yaşamımızda yol gösterici birer kural olarak sunarlar” (Sağlam, 2004: 27-28).

Nurettin Albayrak'ın “Türkiye Türkçesinde Atasözleri” adlı kitabında yaptığı atasözü tanımı ise şöyledir: “Atalarımızın yüzyıllar içindeki deneyim ve gözlemlerine dayalı öğütlerini öğüt ya da yargı şeklinde nakleden, doğrulukları kesinlik kazanmış anonim, kısa ve özlü sözlerdir” (Albayrak, 2009: 3).

Atasözleri, kalıplaşmış yapılardır. Dolayısıyla bir atasözünün içindeki bir sözcük değiştirilip yerine aynı anlamda dahi olsa başka bir sözcük getirilemez. Atasözünün içindeki sözcüklerin yerleri değiştirilemez. Konuyla ilgili Ömer Asım Aksoy şu açıklamayı yapmıştır: “Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir. Her atasözü, belli bir kalıp içinde, belli sözcüklerle söylenmiş olan donmuş bir yapı içerir. Ortak bir halk dili ve zevki ile meydana gelen bu ürünlerin yapısı oldukça sağlamdır. Bu nedenle sözcükler değiştirilip yerlerine -aynı anlamda da olsa- başka sözcükler konulamayacağı gibi sözdiziminin şekli de bozulamaz. Böyle değiştirmeler yapılırsa, ortaya çıkan söz, -anlamı değişmese bile- atasözü olarak değerlendirilemez. Örneğin; ‘Derdini saklayan derman bulamaz’ sözündeki ‘derman’ yerine ‘ilaç’ denilemez. ‘Çalma elin kapısını, çalarlar kapını’ atasözünde sözcüklerin sırası değiştirilerek ‘Elin kapısını çalma, kapını çalarlar’ biçiminde söylenemez” (Aksoy, 1988: 17).

Musa Yaşar Sağlam ise halk edebiyatının diğer anonim ürünlerinde olduğu gibi atasözlerinin de zamana, ağızlara ve bölgelere bağlı olarak ufak tefek de olsa kimi farklılıklar gösterebildiğini dile getirmiştir. Sağlam’a göre; bu biçimsel değişiklikler beş başlık altında toplanır. Bunlar; yerine geçirme, ekleme, eksiltme, yer değiştirim ve bağlam içine yerleştirmedir. “Beygirin ölümü arpadan olsun” atasözü yerine “atın ölümü arpadan olsun” yerine geçirme biçiminde, “Allah doğrunun yardımcısıdır” atasözü yerine “Allah doğruların yardımcısıdır” ekleme biçiminde, “bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır” atasözü yerine, “bir kahvenin kırk yıl hatırı var” eksiltme biçiminde, “besle kargayı, oysun gözünü” atasözü yerine, “besle kargayı gözünü oysun” yer değiştirim biçiminde kullanıldığını Musa Yaşar Sağlam kitabında örnek olarak göstermiştir (Sağlam, 2004).

Çalışmasında kapsamlı bir atasözü tanımı yapan araştırmacılardan birisi de Necmi Akyalçın’dır. Akyalçın, “Türkçemizin İncileri Atasözlerimiz Tanıklı Sözlük” adlı çalışmasında kendinden önceki araştırmacıların atasözü tanımlarını verdikten sonra kendisi de şu şekilde bir tanım yapmaktadır: “Atasözleri bir ulusun geçmişinden gelen, geçmişte yaşanan olaylarla deneyimleşmiş birikimlerin özlü ve kalıp sözlere dönüşmüş biçimleridir. Atalar, yeni kuşaklara biz bu olayda işte böylesi bir sonuç aldık, siz de aynı sonuca ulaşırsınız, bu iyidir; bu kötüdür veya böyle davranırsan şöyle sonuç alırsın, bu işin sonu sana kötülük, böyle davranmak ise iyilik getirir demektedirler. Atasözleri, içinde bulunulan

duruma, geleceğe ve oluşturulacak duruşa yön verebilme gücünde, içerisine yaşamsal deneyimlerin iletileri sindirilmiş, anonimleşmiş hazır sözlerdir” (Akyalçın, 2012: 17).

Aydın Oy da atasözlerinin ilk ortaya çıkışı ve bu bağlamda rolü hakkında şunları söylemektedir: “Kitle kendi kendine yaratmaz; fert tarafından yaratılanı seçer. Kendine mal eder. Halkın dilinde dolaşan bir atasözü başlangıçta muhakkak bir fert tarafından söylenmiş, sonra onu kendi ruhuna uygun bulan halk tarafından benimsenmiştir” (Oy, 1972: 7).

3.3.3. İkileme

Türkiye’de ikilemeler üzerine ilk müstakil yapıtlardan birini yazan Vecihe Hatiboğlu “Türk Dilinde İkileme” adlı kitabında ikileme tanımını şu şekilde vermektedir: “İkileme, anlatım gücünü arttırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır” (Hatiboğlu, 1981: 12).

Berke Vardar ise “Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü”nde ikileme tanımını şu şekilde vermektedir: “(Alm. Geminatio, Verdoppelung, Reduplikation, Fr. Geminatio, Redoublement, Reduplication, İng. Geminatio, Reduplication). Anlama güç katmak amacıyla bir birimi, seslemi yineleme, aralarında benzerlik bulunan birimleri art arda kullanma (örn. Ölen ölene, güzel güzel, ev mev, vb.)” (Vardar, 2002: 12).

Necmi Akyalçın da yazdığı “Türkçe İkilemeler Sözlüğü”nde kapsamlı bir ikileme tanımı yapmaktadır. İkilemelerin geçmişten günümüze kullanımını şu şekilde anlatmaktadır: “Dilimize ilişkin günümüze ışık tutan ilk yazılı belgeler olan Göktürk Yazıtları’nda (ağış barım ‘mal mülk’, eb bark ‘ev bark’, kız koduz ‘kız kadın’, tünli künli ‘gececi gündüzlü’, tirmek kubratmak ‘derlemek toparlamak’ vb.) kullanılan ikilemeler anlatıma varsıllık, kıvraklık, güçlülük ve şiirsellik katan öbeklerdir. İkilemeler bu özellikleriyle Türkçemizin tarihi boyunca önemini korumuş şiir ve düzyazıda anlatımın daha güçlü ve ahenkli duruma getirilmesi için, şair ve yazarlar tarafından zevkle kullanılmıştır” (Akyalçın, 2007: 1).

Mehmet Karaörs ise ikilemeleri “Türkçe Kelime Grupları” olarak incelemektedir. Karaörs bu grupların işlevlerini şu şekilde vermektedir: “Aynı cinsten iki kelimenin arka arkaya getirilmesiyle meydana gelirler. Eksiz olarak yan yana gelen kelimelerin fonksiyonları birbirine eşit durumdadır. Tekrarların ‘kuvvetlendirme’ ‘çokluk’ ve ‘devamlılık’ olmak üzere üç fonksiyonları vardır” (Karaörs, 1993: 4).

Tuncer Gülensoy ikilemeler ile ilgili şunları söylemektedir: “İkileme, bir kelimenin tekrarlanması, anlatımları yakın ya da karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılmasıdır. İkilemeler ayrı yazılır” (Gülensoy, 2000: 339).

Mehmet Hengirmen, “Türkçe Dilbilgisi” adlı kitabında ikileme tanımını yaparken diğer dillerdeki ikileme sayılarından da söz etmektedir: “Anlatımı daha güzel ve etkili duruma getirmek için aralarında ses benzerliği bulunan yakın, aynı ya da zıt anlamlı sözcüklerin yan yana kullanılmasına ikileme denir. İkilemeler genellikle iki sözcükten oluşur. Kimi zaman üç sözcükten oluştuğu da görülür. İngilizce, Almanca, Fransızca, Arapça, Farsça gibi dillerde ikilemelerin sayısı otuz kırkı geçmez. Bu nedenle ikilemeler Türkçenin en büyük ve önemli özelliklerinden biridir. Anlatımda tekrar ve ahenk öğrenmeyi kolaylaştırır. İkilemelerin de en önemli özelliği sözcüklerin tekrarı ve bu tekrardan oluşan ahenktir. Ses benzerliği olan sözcüklerin yan yana kullanılışı hem anlamı pekiştirir hem ahengi artırır. Böylece dil şiirsel bir güzellik kazanır. Türkçenin mucizevi güzelliğinde ikilemelerin büyük payı vardır” (Hengirmen, 2002: 411).

Mehmet Hengirmen’in dışında çalışmasında ikilemelerin ahenginden bahseden bir diğer araştırmacı da Şahbender Çoraklı’dır. Çoraklı’nın konuyla ilgili görüşleri şöyledir: “İkilemelerin kurulmasında ses benzerliğinin, ses ahenginin önemi de büyüktür. İkilemelerdeki ünlü uyumları, ünsüz benzeşmeleri gibi ses uygunluğu kuralı vardır. Anlatımı güçlendirmek için ya aynı ses veya aynı sözcük tekrar edilir, yahut sesleri birbirini andıran sözcükler yan yana kullanılır” (Çoraklı, 2001: 55-56).

Sözcük tekrarları / yinelemeler de bir tür ikilemedir ve araştırmacılar bu konuda hemfikir durumdadırlar. Farklı sözcük türlerinden bir araya gelen iki sözcüğün art arda sıralanmasıyla oluşan tekrarlar Türk dilinde sıkça kullanılmaktadır. Osman Nedim Tuna, bu durum hakkında şunları söylemektedir: “Tekrarlar, Türk dilinde, bilhassa en uygun şartlar altında 7-8 asırlık bir gelişmeden sonra iyice gürbüzleşen ve güzelleşen Türkiye Türkçesinde önemli bir yer tutar. Sözlerin belli kurallara bağlı kalarak böyle yan-yanaya kullanılmaları, dilimize kelime yaratma zenginliği, faaliyetlerin her türlüşünün, en ince şekilde söz ile ifadesini mümkün kılan fiili şekiller zenginliği, tasvir zenginliği ve güzelliği... gibi çok esaslı güzellikler kazandırmıştır” (Tuna, 1949: 429).

“Tekrarlar aynı cisten iki kelimenin arka arkaya getirilmesi ile meydana gelen kelime gruplarıdır. Tekrarı meydana getiren iki kelimenin tekrara iştiraki tamamıyla birbirine eşittir. Eksiz yan yana gelirler ve her iki kelime de kendi vurgusunu taşır. Bu kelime grubunun yapısının

temelini kelimelerin arka arkaya tekrarlanması teşkil eder. Bu vasıfları ile tekrarlar en basit, en sade kelime gruplarıdır diyebiliriz” (Ergin, 2012: 377).

Kerime Üstünova ise ikilemelerin kullanımının çok sık olmasının nedenini verilmek istenen mesajın kalıcılığını sağlamak olduğunu düşünmektedir. Üstünova, tekrarların amacını şu şekilde açıklamaktadır: “Sonuçta tekrarlar, ses, hece, sözcük, sözcük öbeği, cümle tekrarına dayalı dil düzenlemeleridir ve hepsinin amacı aynıdır. Anlatımın güzelliğine güzellik katmak, üsluba ve tona daha canlılık vermek. Tekrarların her fırsatta karşımıza çıkmasının gerekçelerinden bir diğeri de sanıyoruz ki, topluma verilmek istenen mesajların daha iyi kavratılmak istenmesidir. Mesajların kalıcı olmasını sağlamada, bunların gerektiğçe vurgulanmasının rolü büyüktür. Zamanla kalıplaşan yapıların tekrarı yoluyla toplumun önem verdiği değer yargılarının iyice belletilmesi, toplumda kabul görmesi istenmiştir” (Üstünova, 1998: 464-470).

Leyla Karahan da ikileme yerine tekrar grubu terimini kullanmayı tercih etmiştir. Karahan’ın tanımı ise şu şekildedir: “Bir nesneyi, bir niteliği, bir hareketi karşılamak üzere eş görevli iki kelimenin meydana getirdiği kelime grubu” (Karahan, 2010: 60).

Necmi Akyalçın’ın “Türkçe İkilemeler Sözlüğünde” de yinelemeler bir tür ikileme olarak değerlendirilmiştir (Akyalçın, 2007: 4).

İkilemeler, Türk diline özgü bir özellik olarak görülmektedir. Bu durumu Doğan Aksan “Anlambilim” kitabında şu şekilde ifade etmektedir: Dünyanın pek az dilinde Türkçedekine yakın oranda görülen bu özellik, bugün Korecede ve bir ölçüde Japoncada bulunmakta, buna karşılık Hint-Avrupa dillerinde pek az örneğine rastlanmakta; koskoca Latin yazınında birkaç ikileme görülmektedir” (Aksan, 2016: 127).

3.3.4. Kalıp Söz

Yusuf Çotuksöken’in kalıp söz tanımı şöyledir: “En az iki sözcükten oluşan, içindeki sözcükleri temel (düz) anlamlarını yitirmeden yeni bir kavramı, durumu, eylemi karşılayan söz öbekleridir” (Çotuksöken, 1994: 8).

Serdar Bulut ise kalıp sözler için şu tanımlamayı yapmaktadır: “Kalıp sözler de tıpkı deyimler ve atasözleri gibi, toplumun kültürünü, inançlarını, insan ilişkilerindeki ayrıntıları, gelenek ve görenekleri yansıtan sözlerdir. Aynı dili konuşan bir toplumun kültürüne ışık tuttuğu, onun inançlarını insan ilişkilerindeki ayrıntıları, gelenek ve görenekleri yansıttığı görülmektedir” (Bulut, 2012: 1121).

Hamza Zülfikar ise kalıp sözleri tanımlarken kullandıkları durumlardan faydalanmaktadır: “Kalıp sözler, yargı bildiren, bir olay, bir durum karşısında ilk anda akla gelen ve ‘şaşkınlık, hayret, güvensizlik, umursamazlık, yanlışlık, usulsüzlük, uyarma, dikkat çekme, karşılama, ağırlama, uğurlama, emin olma veya emin olmama, hatır sorma, kuşku, keyfilik, nefret, kin’ gibi çeşitli duyguları, söze dönüştüren kısa anlatımlardır” (Zülfikar, 2015: 231).

Doğan Aksan çalışmasında hem “kalıp söz” hem de “ilişki sözleri” terimini kullanmıştır ve tanımlamasını şu şekilde yapmaktadır: “Sözvarlığı içinde yer alan bu ögeler, bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması âdet olan birtakım sözlerdir. Sabahleyin karşılaşıldığında söylenen ‘günaydın’dan başlayarak bir toplumda değişik durumlarda söylenmesi gerekli hale gelmiş olan ‘afiyet olsun’, ‘affedersiniz’, “güle güle” gibi, hatta Türklerde yeni bir ev alan ya da yeni bir eve taşınan kimselere söylenen ‘güle güle oturun’ gibi kalıp sözler, bir toplumun kültürünün ayrılmaz bir parçası kabul edilmektedir” (Aksan, 2015: 42).

Kalıp sözler üzerine bir kitap yazan Hürriyet Gökdayı, çalışmasında diğer araştırmacıların tanımlarını verip yorumladıktan sonra kendisi de kapsamlı bir tanım yapmaktadır: “Önceden belirli bir biçime girip hafızada öylece saklanan, söyleneceği sırada yeniden üretilmeyip olduğu gibi hatırlanarak, gerekiyorsa bazı ekleme ve/veya çıkarmalar yapılarak kullanılan, tek bir sözcükten, ardışık veya aralı sözcükler içeren sözcük öbeği ya da tümceden oluşabilen, belirli durumlarda söylenmesi toplumca benimsenmiş ve görece bir sıklığa sahip sözler olarak iletişimin kurulmasına, devamına veya sonlandırılmasına yardım eden ve kullanım yerleri çok sınırlı olan kalıplaşmış dil birimleri” (Gökdayı, 2015: 71).

Gülseren Tor ise 2011 yılında sunduğu bildiriye kalıp sözler için şu tanımlamayı yapmıştır: “Her toplumun, gündelik yaşamında çeşitli zaman ve durumlarda kullandığı kendine özgü sözleri vardır. İnsanlar arasındaki ilişkilerde kullanılan selamlaşma, vedalaşma, iyi ya da kötü dilek sözleri, saygı ve nezaket gereği söylenen sözler kalıp sözler arasında yer alır. Gündelik iletişim davranışları toplumdan topluma değişiklik gösterdiği gibi; iletişim sözleri de, aynı toplumda dönemden döneme, bölgeden bölgeye, yöreden yöreye değişiklik gösterebilmektedir. Anadolu’da ölçünlü dille ortak olan kalıp sözler yanında, daha farklı sözlere de rastlanmaktadır. Bu tür sözler Anadolu ağızlarının sözvarlığı içinde, pek çok çeşidiyle ve renkliliğiyle büyük bir yer tutmaktadır” (Tor, 2011: 766).

Necmi Akyalçın, hazırladığı deyimler sözlüğünde kalıp sözler ile deyimlerin karıştırılmaması gerektiğine değinmekte ve bu konuyu ayrı bir madde açarak işlemektedir: “Söz öbeği olarak farklı bir boyuta geçemeyen yalnızca kalıp söz özelliği bağlamında

kullanılan bu türden yapılar ve benzerleri deyim niteliği taşımadığından dolayı bu çalışmaya alınmamıştır. Bu konuda değerlendirmelerde bulunan Hürriyet Gökdayı da sınıflandırma yaparak kalıp sözlerin iletişim kurmaya yarayan söz öbekleri olduğunu ilgili makalesinde ayrıntılarıyla ortaya koymuştur. Yukarıya alınan bu türden işlevleri olan söz öbeklerinin deyimsel boyutunun olmadığı açıktır. Deyim olabilmesi için de bir söz öbeğinin ‘kantarın topuzunu kaçırmak, doğmamış çocuğa don biçmek vb’ anlamsal boyutuyla farklı bir konuma geçmesi gerekmektedir. Oysa ki yukarıya alınan örneklerde böylesi bir anlamdan söz edilmesi olası değildir. Söz konusu örnekler çokçası kişiler arasında iletişim kurma amaçlı kullanılan kalıp sözlerdir” (Akyalçın, 2012: 35).

Kalıp sözlerin, deyim ve atasözleri ile kalıplaşmış dil birimleri olmaları nedeniyle ortak özellikleri vardır. Ancak kalıp sözler, deyimler ve atasözleri ile karıştırılmamalıdır. “Günaydın, özür dilerim, rahmetli, Allah esirgesin, kurban olayım, kismetse olur, kesene bereket, neyse, teşekkür ederim, iyi seneler vb.” günlük hayatta kullandığımız kalıp sözlere örnektir. Kalıp sözler, atasözleri gibi genel geçer kurallar ve geçmişten gelen öğütler içermemektedir. Deyimler gibi bir durumu betimlemek veya anlatmak için de kullanılmamaktadır. Aslında kalıp sözler, bağlam içerisinde aldıkları görev ve işlevleri bakımından atasözleri ve deyimlerden ayrılabilir. Kalıp sözlerin; atasözü, deyim ve ikilemelerden ayrılan bir yapısal farkı da tek sözcükten oluşabilmeleridir.

3.3.5. Argo

Argonun ilk defa nerede ve ne zaman çıktığı net olarak bilinmemektedir. Bu konuyla ilgili çeşitli görüşler vardır. Mehmet Arslan, “Argo Kitabı” adlı kitabında argonun Avrupa ülkelerinde ilk tespit edilmişlerini şu şekilde sıralamaktadır: “Bugünkü bilgimize göre isimleri farklı farklı olmasına rağmen (henüz argo kelimesi kullanılmadığından) belirli bir düzeni olan ilk belli başlı argo 1455 yıllarına doğru Fransa’da türemiştir. İtalya’daki argo 1472’de, Almanya’daki 1490’da, İngiltere’deki 1571’de meydana gelmiştir. Ortaçağ’dan beri hemen her ülkede türlü argolara rastlanmış ve bunlar içinde genel olarak Çingenece asıllı kelimeler saptanmıştır” (Arslan, 2009: 7).

Hulki Aktunç, “Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü”nde argoyla ilgili şu tanımları yapmaktadır: “Kullanılan ortak dilden ayrı olarak, belirli toplulukların, sesbilgisi, yapıbilgisi, sözdizimi ve anlam bakımından özellikler gösteren dili veya sözcük dağarcığı” (Aktunç, 1998: 10).

Ferit Devellioğlu ise “Türk Argosu: İnceleme ve Sözlük” adlı yapıtında argo tanımını Şu Şekilde vermektedir: “... sosyal bir toplumun malı olan argo, özel diller zümresindedir; genel dilin kelimelerine bazı özellikler vermek ve özel kelimeler katmakla meydana gelmiştir. Özel diller ise, genel dilden ayrılarak, küçük sosyal gruplara bağlı kimseler arasında, az çok gizli düşüncelerin anlatılmasına yarayan ve canlı dillerin ortak mihrakı üstünde gelişen dillerdir” (Devellioğlu, 1990: 13).

Vecihe Hatiboğlu’nun hazırladığı “Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü”nde ise argonun tanımı Şu Şekildedir: “Argo (Fr. Argot; İng. Slang; Alm. Gaunersprache, Rotwelsch) Kullanılan ortak dilden ayrı olarak, belirli toplulukların, sesbilgisi, yapıbilgisi, sözdizimi ve anlam bakımından özellikler gösteren dili veya sözcük dağarcığı” (Hatiboğlu, 1972: 15).

Berke Vardar da “Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü”nde argonun tanımını Şöyle vermektedir: “(Alm. Argor, Gaunersprache, Fr. Argot, İng. Argot, slang). Bir toplumdaki genel geçer dilden ayrı, ama ondan türeme olan, belli çevrelerce kullanılan ve herkesçe anlaşılmayan, eğretilmelerin büyük bir yer tuttuğu, kendine özgü sözcük ve deyimlerden oluşun özel dil. Genel olarak teklifsiz, kaba, vb. çeşitli konuşma biçimlerini de belirten argo terimi, dilbilimde daha sınırlı bir anlam taşır; ya kapalı bir yaşamı olan ya da kendini gizlemek isteyen dar bir topluluğun özel anlaşma aracını belirtir” (Vardar, 2002: 24).

Necati Demir “Türkçe Sözcük Bilgisi” kitabında argo hakkında Şunları söylemektedir: “Genel dilin sözcüklerinden yan anlamlar kazanarak sadece belli bir topluluk ya da meslek tarafından kullanılan, özel sözcüklerden oluşun özel dile argo denir. Dil içinde bir dil gibidir. Küfürle karıştırmamalıdır” (Demir, 2018: 145).

“Argo sözler tek sözcükten oluşabileceği gibi (keklemek: aldatmak, kandırmak) söz öbeğinden de oluşabilir. (aklına tükürmek: birinin düşüncesini beğenmemek)” (Demir, 2018: 145).

Bahattin Sezgin “Yeni Argo Sözlüğünde” argo tanımını Şöyle vermektedir: “Fransızca ‘argot’ dan dilimize giren argo, İngilizce’de ‘slang’ kelimesinin karşılığıdır. Argo, her yerde kullanılması hoş görülmeyen; serserilerin, külhanbeylerin, eğitimsiz kişilerin kullanmayı tercih ettikleri sözcük, kaba sözler, deyimler” (Sezgin, 2013: 8).

Jale Kök’e göre argo; “Ana dilde var olan sözcüklere yan anlamlar ekleyerek, genel dilden başka, ortak topluluklarda kullanılır. Tek bir sözcük olabileceği gibi, söz öbekleri veya deyimlerden de oluşabilir: “ayvayı yemek, nalları dikmek” gibi. Sözcüklerin anlamlarını

değiştirerek türetilmiş sözcük ve deyimlerin oluşturduğu bu özel dil, argonun başka tanımıdır” (Kök, 2019: 11).

Necmi Akyalçın, hazırladığı deyimler sözlüğünde argo ile deyim karıştırılmaması gerektiğine değinmekte ve bu konuyla ilgili şu bilgileri vermektedir: “Bozum olmak: utanmak, utanılacak duruma düşmek, mahcup olmak, volta atmak: bir aşağı bir yukarı dolaşmak, martaval atmak: inanılmayacak sözler söylemek, yalan söylemek söz öbekleri argodur. Ancak deyimler sözlüklerinin hemen hepsinde bu tür argo söz öbekleri deyim olarak değerlendirilmiştir. Sözlük anlamının dışına çıkılamayan, yani deyim boyutuna geçemeyen bu türden argo yapıların da deyim olamayacağı açıktır; bundan dolayı da böylesi söz / eylem öbeklerinin deyim kabul edilerek deyimler sözlüklerine alınmaları doğru bir yaklaşım değildir. Ancak ağzına sıçmak, çulu /çuvalı deldirmek, ense yapmak, göt altına gitmek, nalları dikmek, papazı bulmak, serin gelmek, taşak geçmek ve benzeri örneklerin argo biçiminde deyimler olarak değerlendirilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Çünkü bu öbekleri oluşturan sözcüklerin Türkçe Sözlükteki gerçek, argo, yan, mecaz veya benzetme anlamlarıyla bir ilgileri yoktur” (Akyalçın, 2012: 32).

3.3.6. Yerel Ağız

Eserlerinde Ege Bölgesi'nin insanlarını, Söke'yi anlatan Kocagöz, romanlarında burada yaşayan halkın ses ve dil özelliklerine de yer vermiş, halkın kullandığı kelimeleri canlı diyaloglar içinde çoğu kez ses özellikleri ile beraber romanlarında kullanmıştır. Kahramanları arasında halktan her kesim insan, köylüler, Yörükler, göçmenler olan yazarın romanlarında, bu kişilerin konuşmalarında mensup oldukları grubun, yaşadıkları coğrafyanın dil ve ifade özellikleri karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle köy hayatının anlatıldığı “Bir Çift Öküz”, “Bir Karış Toprak”, “Yılan Hikâyesi” adlı romanlarda; halkın dil ve konuşma özelliklerine, yerel ağız kullanımına rastlanmaktadır.

3.3.7. Terim

Terim, Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlük adlı elektronik sözlüğünde “Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime, ıstılah” olarak tanımlanmaktadır” (TDK, 2021).

Hamza Zülfikar, terimi “bilim dallarının, sanat ve meslek kollarının özel kelimeleri olarak tanımlamış ve kelimenin Latince “sınır, son” anlamına gelen terminus kelimesine

benzetilerek ve dermek fiilinin eski şekli termek fiiline -im eki getirilerek türetilmiş olduğunu belirtmiştir” (Zülfikar, 1991: 20).

Necati Demir “Türkçe Sözcük Bilgisi” adlı kitabında terim hakkında şunları söylemektedir: “Bir bilim, sanat, spor ya da meslek dalıyla ilgili bir kavramı veya anlamı karşılayan, onlara ait özel anlamı olan sözcüklere *terim* denir. Bir dilin gelişmişliğinin göstergelerinden birisi terimlerin çokluğudur. Çünkü terimler, bilim ve mesleklerin aynasıdır” (Demir, 2018: 144).

“Terimler günlük hayatta kullanıldıklarında normal sözcüklerdir, bir bilim dalında kullanıldıklarında terim anlamı kazanmaktadır. Örnek: ses, hece, sözcük, isim, sıfat, ek, kök, ... dil bilgisi terimleridir. Üçgen, dörtgen, çarpı tablosu, kare, ... matematik terimleridir” (Demir, 2018: 145).

“Terimler, genellikle gerçek anlamıyla kullanılan sözlerdir. Terimlerin, mecaz anlamı, yan anlamı, deyim anlamı yoktur” (Demir, 2018: 145).

Doğan Aksan ise “Türkçenin Sözcük Bilgisi” eserinde terim hakkında şunları söylemektedir: “Her dilde, fizik, matematik, felsefe ve toplumbilim gibi bilim dallarından sahne sanatlarına, mimariden kuyumculuk, marangozluk gibi zanaatlara kadar uzanan geniş bir çerçevede içinde yer alan, bu dallara ait kavramların oluşturduğu bir terim sözcük bilimi bulunur. Atom, molekül, alüminyum, bakteri nasıl, bir terim olarak kabul edilirse; dişçilikteki dolgu, köprü, müzikteki soprano, alto, marangozluktaki diş de aynı biçimde birer terimdir” (Aksan, 2015: 43).

Kısacası, terimler dilin diğer sözcüklerine göre daha net ve basit anlamları olan, bilim veya sanattaki uzmanlık alanlarına ait kavramları belirten sözcüklerdir. Genel dile ait bir sözcük bu uzmanlık alanıyla ilgili bir kavramı karşılamak maksadıyla terimleşebilir. Bu durumda sözcüğün anlamı artık çok daha kesindir ve yoruma açık değildir. Ancak bu uzmanlık alanıyla ilgili olan kişilerce anlaşılabilir. Örneğin ekvator, meridyen, bakı, harita, coğrafya terimi; tarla, harman, anız, ekin, pulluk, orak, çapa, çift sürmek, tarım terimi; güreş, pehlivan, kispet, peşrev, parsa, güreş terimi; sol anahtarı, nota, türkü, şarkı, müzik terimi; kanun, mahkeme, dava, celse, tahliye, hukuk terimi; tiyatro, rol, sahne, piyes, perde, suflör, tiyatro terimi; gazete, telefon, mektup, telgraf, haberleşme terimidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SAMİM KOCAGÖZ'ÜN ROMANLARINDA SÖZ VARLIĞI ÖGELERİ

Dördüncü bölümde; on iki adet romanda saptanan söz varlığı ögelerinin deyim, atasözü, ikileme kalıp söz, argo, yerel ağza ilişkin söz ve terim bağlamında sınıflandırılmasına tanık cümleleriyle yer verilmiştir.

4.1. Deyimler

4.1.1. İkinci Dünya

Dört gözle aramak (s.7)

Saadetin bu kadarı bana azap veriyor. Onu taşımaktan yoruldum. Onu, dediğim gibi atacağım veya onun beni atacağı yeri, yorulan muhayyilem **dört gözle arıyor**. (s.7)

Dili varmamak (s.12)

Günler var ki kendimi bu oyalayıcı akışa bıraktım. Nerede ise boş bulunup, ihtiras aşkı bir vehimden ibaretmiş deyivereceğim. Fakat **dilim varmıyor**. (s.12)

Yol görünmek (s.14)

Dostum galiba bana buradan gene **yol görünüyor**. (s.14)

El ele vermek (s.17)

Bütün hatıralarımı sana uyararak, **el ele verip** haydi çiğneyelim. (s.17)

Dili tutulmak (s.20, 41)

Şaşırdım, **dilim tutuldu**. Hayatımda ilk defa sevmekten gurur duyuyordum. (s.20)

Başından / beyninden aşağı kaynar su / sular dökülmek (s.21, 26, 70)

Beyaz bir sabahlık vardı, üstünde. Şezlonga uzanmış, bir kitap okuyordu. Açık pencerenin manzarası denize kadar uzanıyordu. Beni görünce gayet sakin “nihayet beni hatırlayabildiniz” dedi. Birdenbire **başından kaynar su dökmüşler** gibi yandıgımı hissettim. (s.26)

Aynı yolun yolcusu olmak (s.21)

Bu sefer o hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Bilmeden beni kırdığını anladı. Saçlarını, ellerini okşayarak teselli ettim. Hakikatte ikimizde de **aynı yolun yolcusu idik**. İkimiz de teselliye muhtaçtık. (s.21)

Dudak bükme (s.22, 52)

Bu masalların tesiri ile ihtiyar çiçeklerini kolay satıyor. Ve kendisi için söylenen bu masallara **dudak bükerek** efsanevî bir kahraman gibi gülüyor; belki de gurur duyuyor. (s.22-23)

İple çekme (s.23)

Ertesi günü **iple çektim**. Bütün gece bükülen boynu, titreyen sakalı, mütebessim dudakları ile ihtiyar rüyama girdi. (s.23-24)

İpin ucunu kaçırmak (s.28, 32)

Nihal, beni bu hale getirdi. Zaten dalgaya tutulmuş olan benliğim tehlikeyi sezemedi. Ne ise **kaçırdığım ipin ucu** bakalım beni nerelere kadar koşturacak. (s.28)

Kuyruk sallamak (s.32)

Kocaman denizlerin içinde yaşamak bedbahtlığına uğrayan zavallı balıklar gibi(!) işi gücü sersemce **kuyruk sallayarak** dolaşmaktan ibarettir. (s.31-32)

Gönlüne su serpmek (s.40)

Hemen gördüğüm rüyayı, korkumu, şeytanın benimle uğraştığını anlattım “hayırdır inşallah rüya tersine çıkar bayan Nihal’e Allah uzun ömürler ihsan buyurmuş var sen rahat rahat yatağına.” dedi. **İçime** biraz **su serpilir** gibi oldu. (s.40)

İki ucunu bir araya getirememek (s.42)

Bu sıkıcı; ne yapsak **iki ucunu bir araya getiremeyeceğimiz** bahsi değiştirmek mecburiyetinde kaldım. (s.42)

Hapı yutmak (s.44)

Beni anlıyorsun, fakat bedbaht olduğumu tahmin ettiğin için dümdüz herkes gibi basit saadet formülleri bulmaya ve bana **hap gibi yutturmaya** çalışıyorsun. Ben de olsam sevdiğim arkadaşım için bundan başka ne yapabilirim? (s.44)

İşi düşme (s.48)

Hemen hiç mukaddemeye lüzum görmeden kendisini tanıttıktan sonra: “Murat’ın arkadaşım” dedi, sonra beyaz saçlarını sinirli parmakları ile karıştırma karıştırma sözüne devam etti; “C...” ye biraz **işim düştü**. (s.48)

Çileden çıkmak / çıkarmak (s.49)

Arkadaşının aşkını herkese duyurmak, teşhir etmek istemiyordu. Sözün bir yerinde bu noktaya temas etmek isteyince, o büsbütün **çileden çıktı**. (s.49)

Kulağı delik (olmak) (s.52)

Bilirim, çünkü bu hususta **kulağın** pek **deliktir**. Her şeyi çabuk duyarsın. Hele onun ne yaptığını nereye gittiğini... (s.52)

İnce eleyip sık dokumak (s.55)

Hayat, hakikaten taşıyabilenlerin malı. Bunun için herkes, **ince eleyip sık dokumadan** onu olduğu gibi kabul ediyor. Cisme bağlanıyor. (s.55)

Pamuk ipliğiyle bağlanmak (s.64)

Murat; "Ruhlar birbirine **pamuk ipliği ile bağlıdır** kimse, kimsenin malı olamaz zaman bu bağları kayıtsız şartsız çürütür." dedi. (s.64)

Kulak vermek (s.77)

Merdivenlerden tekrar bir ayak sesi işitir gibi oldum. **Kulak verince** Murat'ın geldiğini anladım. (s.77)

4.1.2. Nabi'nin Park Kahvesi

Başını taştan taşa vurmak (s.7)

Zaman oluyor, ağırlardan **başını taştan taşa vuruyor** fukara... İnanmazsan doktora sor. (s.7)

Akla kararı seçmek (s.7)

"Nasıl olmaz canım... O alâmet gibi vinçlere benzer toprak kazıcı makineleri işçilerle köylüler nehrin denize döküldüğü ağız götürene dek **akla kararı seçtiler**." (s.7)

Eşeğe binmeden ayaklarını sallamak (s.8)

"Sen Mustafa'cığım, **eşeğe binmeden ayaklarını sallıyorsun**. Ben, kendimi bildim bileli Menderes denize döküldüğü yeri miller. Dağlar gibi yığılan toprakları delmek çok zor. Sonra Menderes'i bile yutar... Onun için derim ki Bekir Bey'imiz bir başka çare düşünmelidir." (s.8)

Mekik dokumak (s.8, 53)

Benim tarlam köye yakın, Menderes'in öte yakasında olduğu için işler sıkıştığı sıralar, köyde kalmadığım yıllarda, hemen her gün kasaba ile köy arasında **mekik dokurum**. (s.8)

Vız gelmek (s.8, 114, 118, 166, 168, 180)

Helvacı Recep Usta'nın kalfası Muhlis yanmış kül olmuş! Belki de ömrü oldukça ortalıkta bir yarım adam olarak, kalbi kırık dolaşacak... **Vız gelir** Cemile Hanımefendi'ye! Kendini üzüm gözlü Müşerref'çik gibi öldürseydi daha iyi ederdi. (s.118)

Kulak asmamak (s.9, 54, 63, 144, 148)

Sezai Bey'in encamı hakkında halk arsında dönen laflara pek **kulak asmıyorum**; ama karşı da çıkmıyorum. (s.63)

Dört başı mamur (s.9)

"Vermez olur muyum? Gidip Arzuhalci Salih'e **dört başı mamur** bir dilekçe yazdırdım. Hoş, dilekçenin **dört başı mamur** olduğunu yine Salih kendisi söyledi ya... Ben anlamam..." (s.9)

Elinden gelmek (s.10, 37, 70, 77, 115, 123, 136, 169)

Efe çingiraklı bir kahkaha atarak konuştu: "Tasa ettiğin şeye bak! Abdal mısın be yahu! Bizim milletvekilimiz bugüne değin Ankara'da hangi işi becermiş de bu işi becerecek? Bu münasebetsizliği yapamaz, **elinden gelmez**..." (s.123)

Dillere destan (olmak) (s.10, 45, 161, 179)

İçimizde Hasan Çavuş'tan başka, bir de genç bir Hasan vardı: Hasan hiç konuşmaz, çalışır; Hasan hiç konuşmaz, rakı içer; Hasan hiç konuşmaz; ama istediğinde bir bağlama çalar, türkü söylerdi ki **dillere destan**! Hasan'ı düğünlere çağırırlardı. (s.161)

Gönlünü almak (s.12, 57)

Nâbi ince, uzun boylu, köse, küçük mavi gözlü, kaypak Rumeli şivesiyle müşterilerine tatlı dil dökmesini bilen bir adamdır. Benim gibi herkesin de **gönlünü alır** mı almaz mı bilmem; ama nedense herkes bütün boş vaktini onun kahvesinde geçirir... (s.12)

Burnunu sokmak (s.13, 31, 66)

Bense şimdiye değin bu gibi işlere **burnumu sokmadığımdan** bu konuda bir şey bilmiyordum. Ayrıca Hurşit'in kurcaladığı Feramuş'un hikâyesi; Reşat'ı, Sıtkı'yı çok ilgilendirmişti. (s.13)

Göz kulak olmak (s.13)

Babam öldükten sonra, onun en yakın arkadaşı olarak, benim yetişmeme, ailemizin malına mülküne de **göz kulak olmuştum**. Kendisine sevgim, saygım çok büyüktür. (s.13)

El ayak çekmek (s.13)

Bundan sonra da **elini eteğini** politikadan **çekmiş**, kasabamızda hiçbir işe karışmaz olmuş. (s.13)

Ensesine yapışmak (s.15)

Bu adam, çıkarı için kasabanın her sorununa, kasabalının **ensesine yapışan** bir atsineğidir Zati Bey gibilerle iş birliği yaparak kasabalıyı avucunun içine almak, sömürmek sevdasındadır. (s.14-15)

Avucunun içine almak (s.15)

Şu şehrimiz içre ondan akıllı, ondan kurnaz, ondan bilgili bir başka kişi yoktur. Hani öylece (tevehhüm) eder. Aklınca işlerini, işbirliği yaptığı kişilerin işlerini yürütmek için kasabaya her yeni gelen kaymakamı, memuru **avucunun içine almak** ister. (s.15)

Ele geçirmek (s.16, 24, 88, 128)

Yunanlılardan **ele geçirdiğimiz** İngiliz yapısı bu ganimet tayyareyi, 1921 yılının baharında Ankara'ya böylece İtalyanlara karşın uçurduk. (s.24)

Köpeksiz köy bulmuş da değneksiz geziyor (s.16)

"Vay vay vay! Bu ne cesaret! Demek Beyefendi, **köpeksiz köy gördü, değneksiz dolaşılıyor**... Aklınca büyük oyun oynayacak..." diyerekten Mehmet Amcam bir yerine iğne batırırımı gibi irkildi. (s.16)

Ağzıyla kuş tutmak (s.16)

Ben, bilmiyordum bu işi, şaşkınlıktan donakaldım. Reşat, gözlerini iri iri açtı. Sıtkı yüzünü buruşturdu öfkeyle, "Ne adammış... **Ağzı ile kuş tutsa** seçilemez gayri..." diye söylendi. (s.16)

Ayağını denk almak (s.17)

Mehmet Amcam, yine biraz düşündü, bir soluk aldı. "Kasabamızın cemaziyülevvelini anlatacağız ya, neresinden başlamalı... Her şeyi, herkesi iyice bilmelisiniz ki **ayağınızı** ona göre **denk alın**..." diye söylendi. (s.17)

Üstüne oturmak (s.19)

Şimdi kasabamıza bir bakıyorum da bütün ülkede de böyle olacak, istiklal davamıza ihanet edenler, Mustafa Kemal Paşa'nın zafer çelenklerinin **üstüne oturup**, milleti Osmanlı dönemindeki gibi yine soymaya başladılar. (s.19)

Dize getirmek (s.19)

Osmanlıdan iliklerimize işleyen, bilinçaltımıza yerleşen huylarımızı da Mustafa Kemal Paşa, düşmanı süngüsüyle denize attığı gibi, nasıl ülkenin dışına atsın? Politik taktik ve dehasıyla **dize getirdiği** batılı siyasileri yendiği gibi, içimizdeki şeytanı nasıl yensin? (s.19)

İşi tıkrında gitmek (s.21)

Kuvayı Milliye'nin **işleri** kasabamızda **tıkrında gidiyordu**. (s.21)

El koymak (s.22)

Kuşadası yolu üstüne zorunlu iniş yapan Yunan tayyaresine biz **el koyunca**, İtalyanlar yok, olmaz, tayyareyi ille bize vereceksiniz, diye tutturmuşlardı. (s.22)

Alnının akıyla çıkmak (s.25)

Düşmanı kovduktan sonra Feramuş'la ilk karşılaştığımız gün, ikimiz için de bayram oldu, kucaklaştık. "Ne dersin, namusumuzu temizledik. Kavgadan **alnımızın akıyla çıktık!**" diyordu. (s.24-25)

Cirit atmak (s.27)

Kasabamız, kışın soğukkanlı hayvanlar gibi uykuya dalar, sokaklarında kuzeyden sert esen rüzgârlarla şeytanlar **cirit oynar**. (s.27)

Kalburla su taşımak (s.28)

"Yorulmak ne demek Mustafa'cığım, söyle, sana **kalburla** çaydan **su taşıyayım!** Seni sever, sayarım bilirsin." (s.28)

Hop kalkmak hop oturmak (s.29)

"Neee! Hulki Bey mi dedin?" diyerekten İsmail **hop kalktı hop oturdu**; "Ulan o, bizim kasabayı yakar, kavurur be!" (s.29)

Taş atmak (s.329)

Gürültüden keyfi kaçan Hacı İbrahim Ağa, kahveden öfkeyle çıktı. Giderken de "Sabah sabah bu zırlıtlı da çekilmez ya!" diye bize **taş attı**. (s.32)

Çene yarıştırmak (s.32, 36)

Güya oy verecekmiş de sıra bekliyormuş gibi, belediyenin merdivenlerine oturdu. Tenekeyi önüne, kesekâğdını da kucağına yerleştirdi. Çok geçmeden başına toplananlarla **cene yarıştırmaya** başladı. (s.32)

İşi tatlıya bağlamak (s.33)

Gerçekten kasap geldi. Ve de İsmail'le kavga edercesine bir tartışmaya girişti. Tartışmanın kavgaya iyice dönüşmesinden korktuk. Yatıştırmak için yerimizden fırladık. Ne ki biz yanlarına varana dek İsmail, **iş i tatlıya bağlamıştı**. (s.33)

Ağzı süt kokmak (s.34)

Kasap kızdı: "Bırak canım sen de! Onun **ağzı** daha **süt kokuyor**. Çoluk çocuk top oynayan adam meclise üye olur mu?" (s.34)

Yerin dibine geçmek (s.34)

Ben, **yerin dibine gectim**. Fare gibi sokulacak delik aramaya başladım. Ne var ki her şeye karşın İsmail, Salih'i kandırdı. (s.34)

Göz yummak (s.34)

Oy sandığının başındaki memurlar, bizim takımın, eski belediye başkanının seçileceğine akılları yatınca, İsmail'in onu bunu zorlamasına **göz yumdular**. (s.34)

Ensesinde boza pişirmek (s.36)

Ömer dayanamadı: "Ülen Efe" dedi, "İstiklal Harbi'nde kasabadan bir kör katırla kaçtığın için on beş yıldır milletin **ensesinde boza pişirirsin**... Yeter gayri... İllallah yahu!" (s.36)

Mercimeği fırına vermek (s.36)

Arada bir uyanarak, "Kızla oğlana ne oldu, kardeşlik?" diye sorar. Biz, "Eh! Daha **mercimeği fırına vermediler**. Ama işler yolunda..." Ya da "Daha bir kere öpüştüler..." karşılığını veririz. (s.36)

Başına gelen pişmiş tavuğun başına gelmemek (s.37)

Kahveci Nâbi de Mühendis Bekir'in kahveye geleceğinden az önce söz etmişti. Havadan sudan konuşmaya devam ettikçe üzüntümüz artıyordu. Zabıt Kâtibi Ali, Bekir'e acıyordu. Son aylarda onun **başına gelenlerin, pişmiş tavuğun başına gelemeyeceğini** iddia ediyordu. (s.37)

Yerden göğe kadar (s.37)

"Göreceksiniz Menderes yine taşacak!" diye kesti attı. Doğrusu bu söze bir diyeceğimiz yoktu. Ali'nin **yerden göklere kadar** hakkı vardı. (s.37)

Ağzını bıçak açmamak (s.39, 57, 95, 96, 190)

Mezarlıktan dönen cenaze alayı gibi köye döndük. Kimsenin **ağzını bıçak açmıyordu**. Evlerimize dağıldık. Ben de sabaha kadar, ortağım Recep'in evindeki yatağında, sağa sola döndüm durdum. (s.95)

Açtı ağzını yumdu gözünü (s.39, 72, 158)

Fena halde öfkelenmiş olacağım ki Nâbi'nin Park Kahvesi'ndeymişiz gibi, **açtım ağzımı, yumdum gözümü**. Sanırım iş için arkamızda bekleyen köylüler, içlerinden bana birer aferin çektiler. Sırtımı sıvazlayışlarından, beni yatıştırmaya çalışmalarından bunu anladım. (s.72)

İğneyle kuyu kazmak (s.41)

Bu işler için namuslu adam gerek, para gerek... Gerek oğlu gerek! Bizimkisi kendi kendimizi aldatmak... Çocukların deniz kıyısında kumlardan yaptığı kanallardan, avuç avuç su taşıyıp akıtmaya benziyor... **İğneyle kuyu kazmak** deyin... İki çürük makineyle bu iş yürümez. (s.41)

Bini bir para (s.42)

Bu sessizliği Şoför İsmail bozdu. Kahvenin kapısının camlarını indirircesine büyük bir gürültüyle içeriye girdi. Yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Küfrün **bini bir para**... (s.42)

Temcit pilavı gibi ısıtıp ısıtıp önüne koymak (s.42)

Doktor söze karıştı: "Canım İsmail, kırk yılda bir memlekete bir hizmette bulundun, bunu da **temcit pilavı gibi** her zaman **ısıtıp ısıtıp ortaya korsun...**" (s.42)

Kafayı çekmek (s.42, 66, 121)

İsmail'i yatıştırdık; ama bir türlü efkârını dağıtamadık. Olan bana oldu. Biraz ahlayıp ofladıkdan sonra dayattı: "Sökül Mustafa'cığım bize bir şişe parası bakalım! Efkârımı bir türlü dağıtamıyorum. Hem bugün de pazar, **kafayı çekeceğim**. Vallahi meteliğim yok... Kırılan camın parasını da ne yapacağız bakalım..." dedi. (s.42)

Bir baltaya sap olmak (s.43)

Sait'in anasına şöyle diyesiymiş: "Ablası dururken Müşerref'i evlendirmek yakışık almaz, bir; sonra, Müşerref çocuk sayılır, iki; sonra Sait askerliğini yapıp doğru dürüst **bir baltaya sap olmadı**, üç..." (s.43)

Kulağı delik (olmak) (s.44)

Bütün kasabalının gözü açık, **kulağı deliktir**; böyle meraklı olayları kaçırmırlar mı? (s.44-45)

Dört dönmek (s.45, 46, 60, 113, 114)

Evin içinde, bu ziyafet için koşup gelen Zati Bey'in akrabası birçok kişi yardım için **dört dönüyordu**. Bizi Zati Bey, kapıdan karşıladı. (s.113)

Başının altının çıkmak (s.46)

Bu olaydan kimin haberi oldu ise, Zati Bey'e büsbütün ateş püskürmeye başladı. Zaten kasabada ne iş çıksa Zati Bey'in **başının altından çıkar**. Her bir haltı o eder. (s.46)

Çileden çıkmak / çıkarmak (s.46)

Şimdi de Bakkal Mahmut'un kızına göz koymasını bizi iyice **çileden çıkarmaya** yetti. (s.46)

Elinden geleni yapmak (s.46, 94)

Zati Bey işe olmuş bitmiş gözüyle bakıyordu. Giyinip süslenip Bakkal Mahmut'un evinin etrafında işte böylece dört dönüyordu. Kıza kendisini beğendirmek için **elinden geleni yapıyor**, hediyeler yolluyordu. (s.46)

Parmağı olmak (s.46)

Söylenenlere bakılırsa bu olup bitenlerde Cemile'yi seven bir delikanlının **parmağı varmış**, arkadaşlarıyla Zati Bey'in yolunu kesmiş... Günahı boynuna... (s.46)

Sineye çekmek (s.46)

İsmail bu olaydan cesaret alarak, "Kusura bakma, Zati Bey'ciğim, nişanlanmak istediğin kıızı, değil senin emrinle, Allah'ın emriyle bile otomobilime bindiremem. Bizim kasabanın delikanlılarını bilirsin, gördün; sadece fakiri dövmekle yetinseler eyvallah, sineye çekeriz hatırın için. Bir de Pat Pat-1 Bahri'ye yüklenirlerse ekmeğimden olurum. Beni ekmeğimden etme..." demiş. (s.46)

Gönlüne / yüreğine / içine su serpmek (s.47, 123, 184)

Efe, kendinden söz etmediği zamanlar az çok akıllıdır. Yüreğime biraz su serpti. (s.123)

Ağız bir karış açık kalmak (s.47)

Ne var ki daha bu dedikodular durulmadan, Zati Bey öyle bir dolap çevirdi ki, hepimizin ağız bes karış açık kaldı. Ne yaptı ne etti bilmem, kız razı oluverdi. (s.47)

Parmağı ağızda kalmak (s.47)

Bir ay geçmeden Nâbi'nin Park Kahvesi'nin önünden geçen hediyelerini seyretmek bedbahtlığına uğradık. Hem öyle bir nişan töreni oldu ki herkesin parmağı ağızda kaldı. Kasabamızda yıllardır bu kadar şatafatlı, bu kadar büyük bir tören olmamıştı. (s.47)

Bit yeniği olmak (s.48)

Cemile gibi zavallı bir kızcağızı karı olarak seçmekle, ona şeref veren bir kahraman! Herkes ne derse desin, biz bu işin içinde bir bit yeniği bulunduğuna inanıyorduk. (s.48)

Yakasına yapışmak (s.50, 88)

Futbolu bıraktıktan sonra gençleri çalıştırmaya başlayınca, bu taş toplama işi yine yakama yapıştı. (s.50)

Aklı başından gitmek (s.52, 74, 89, 117)

Nâbi'nin Park Kahvesi'ne doğru yürürken, söylenmekten kendimi alamıyordum: 'İyi hoş ya Mustafa, iş bu kadarla bitmiyor ki, olup bitenler, sadece bugünküler... Haydi yıllardan beri olup bitenler bir yana, ya olacıklara ne buyurursun? Hey Allah'ım, aklım başımdan gidecek! Yahu herkesten bana ne?' (s.74)

Sıdkı sıyrılmak (s.52)

Bir zamanlar ne öğrensem kârdır diye, ayda bir Zafer Bey'in verdiği konferansları kaçırmazdım. Sonraları konuşmaları bana öğrencilere ders verir gibi gelmeye başladı. Bildiklerimi anlatıyordu; vazgeçtim. Hele bu adamın gösterişçinin teki olduğunu anlayınca **sıtkım sıyrıldı.** (s.52)

Gözünü boyamak (s.52)

Bayram günlerinde Cumhuriyet Meydanı'nda bağıra çağıra, yaşasın, var olsunlarla karışık, şatafatlı nutuklar çekerdi. Kahvede herkesin **gözünü boyamaz,** herkesi bilgisinin derinliğine hayran etmek için yüksek sesle tarihsel olayları masal gibi anlatırdı. (s.52)

Ağzından bal akmak (s.52)

Nâbi bile ısmarlanan çayları, kahveleri unuttur, kahvenin ortalık yerinde dikilerek, "Abe bizim bu üretmenin **ağzından bal akar!** diye söylenirdi. (s.52)

Kafasına dank demek (s.53)

Gerçek **kafama dank devince,** şaşkın şaşkın Sıtkı'nın yüzüne bakmaya başladım. Gerçi Serveti Fünun ciltleri tamam değildi. Ama ne olursa olsun bizim için elimizin altında büyük bir değerdi. (s.53)

Dilinden düşürmemek (s.53)

Soluğu Saim Bey'in evinde aldım. Karısı karımın halası olur. Biz de enişte enişte diye **dilimizden düşürmeyiz;** ama laf aramızda, Saim Enişte'mizin ne Halkevi ne de Halkevi Başkanlığı ile bir ilişkisi vardır. (s.53)

Etiliye sütlüye karışmamak (s.53, 141)

Vilayetle kasaba arasında iş için mekik dokur. **Etiliye sütlüye karışmaz** da nedense adı duyulsun meraklısıdır. (s.53)

İki ayağını bir pabuca sokmak (s.54)

Erkenden karımın, annemin **iki ayağını bir pabuca sokarak** yemek yedim. Evden fırlayıp çıktım. Yola çıkınca da Doktor Reşat'a uğrayıp Serveti Fünun ciltlerinin başına gelenleri anlatmaktan kendimi alamadım. (s.54)

Gözü tutmamak (s.54)

Mediha, ona çıkıştı: "Sana söyledim de kulak asmazdın. Bu adamı ilk gördüğüm gün **gözüm tutmadı...**" (s.54)

Eteğine yapışmak (s.55, 144)

Daha biz oturmadan Sıtkı da göründü. Yanında Lutfullah Efendi vardı. Şöyle böyle deriz ama Lutfullah Efendi'nin adam seçmekte yeterli akli vardır. Sıtkı'nın **eteğine** bir **yapışmasın**, zihnini kurcalayan bir sorunu öğrenmeden bırakmaz. (s.55)

İşin içinden çıkmak (s.55, 112)

Çağrı öylesine birdenbire oldu ki arkadaşlarla konuyu tartışacak zaman bile bulamadık. Yalnız Doktor Reşat, "ben gitmeyeceğim!" deyip **işin içinden çıktı**. (s.112)

Elinden geleni ardına koymamak (s.57, 158)

"Oooo! Sen hiç merak etme... **Elimden geleni ardıma koymam**. Bu namussuzluk, bu devlet, millet malına el uzatma, bu ilim ve de irfan düşmanlığı, elbette Zafer Beyefendi'nin yanına kâr kalmayacak..." (s.57)

Dilinden düşmemek (s.60)

Bulutların gidişatı hakkında babamdan öğrendiğim bilgileri iyice zihnime yerleştirdim. Yine babamın **dilinden düşmeyen**, kasabalıların bulutlar için söylediği bir tekerlemesi vardı ki benim de dilime dolandı: 'Bulut gider Aydın'a, bak sen işine kaydına; bulut gider Ada'ya -Kuşadası'na-, sen gir kapan odaya!' (s.60)

Tepesi atmak (s.60, 139, 184)

Annesi gidince ortalığı boş bulan oğlum, trompet çalarak, zaten bir karış olan cihannümayı alt üst etmeye başlayınca **tepem attı**. (s.60-61)

Canına okumak (s.62, 155)

Şimdi develer bile **canına okuyor** Menderes'in; uzun bacaklarıyla genişlediği yerlerden, bir yakadan bir yakaya geçiveriyorlar... (s.155)

Eli ayağı kesilmek (s.62, 75)

Dispanserin halini gördükten sonra zaten adamın **eli ayağı kesilmişti**. Öfkeden dudakları bir şeyler söyleyecekmiş gibi kıpırdıyordu. (s.62)

Kaşla göz arasında (s.63, 147)

Belediyenin en kıdemli çavuşu Seyfi, iki işçiyle hemen hükümet konağının önüne, **kaşla göz arasında** bir takızafer kurmakta ustadır. (s.147)

Diş bilemek (s.66)

Vay anam, biz kimlere karşı bunca zahmet çekip dolap çevirdik? Heriflerin hepsi hâlâ bize **diş biliyor.** (s.66)

Kelle koltukta gezmek (s.66)

Arkadaş şu sıra ben **kelle koltukta geziyorum:** Lutfullah Efendi yetiştirmede mi? Dün gece burada neler oldu... (s.66)

Kuru gürültüye pabuç bırakmamak (s.66)

İsmail güldü: Ben **kuru gürültüye pabuç bırakacak** adam mıyım? Zati Bey'in gıcır gıcır pabuçlarını bile bırakmam... Ah anam babam! Bizi kasabadan sürebilirse sizin gibi beyler, paşalar sürsün! (s.66)

Kırmadığı ceviz kalmamak (s.66)

"Öyleyse herifi defedelim bizim partiden yahu! Ben meraklı adamım, daha nelerini öğrendim bu adamın. Savaş sırasında İstanbul'da düşmanla birlik olup, hem de memuriyet alıp, **kırmadığı ceviz kalmamış...**" (s.66)

Ne mal olduğunu bilmek (s.68)

"Sen, bana baksana a oğlum; Menderes'in **ne mal olduğunu** altmış yıldır **bilirim**, öğrendik. Ne bok yiyeceğini yüzünün renginden anlarım. Bu sabah gelirken köprü'nün üstünden bir göz attım ki Allah Allah!" (s.68)

Yakasını salmak (s.69)

Baktım ki namaz, niyaz para etmiyor, altmışından sonra **salıverdim yakasını** dinin imanın... (s.69)

İpe sapa gelmemek (s.69)

Biliyorsun, kasabadayken durumu, durumumu kaymakama anlatmıştık. Böyleyken kaymakam bey, su işleri müdürünün zorlamasıyla olacak, durmadan bana **ipe sapa gelmez** emirler yağıdırıyor. İstedğin denli yarantıları güçlendir, yararı yok. (s.69)

Gözünü Kırpmamak (s.72, 157)

Tahrikat Kâtibi **gözünü bile kırpmadan**, "Öyleyse dilekçe inceleniyor..." karşılığını verdi. (s.72)

Gögsü kabarmak (s.73)

Bizim köyün veletleri, sağda solda uçşan gazeteden yapılmış bir kesekâğıdı yakalamasınlar, bülbül gibi okuyorlar! Geçenlerde bir alayı geldi, kahveden, bizden gazete istedi. Sonra oturdular çınarın altına, bir okudular, bir okudular ki, iftihar ettim, **göksüm kabardı!** (s.73)

Hora geçmek (s.73)

Hemen komşulardan birkaç okka fasulye, bulgur filan denkleştirdim, götürdüm öğretmemize. O denli **hora gecti** ki üç günde öğretmenimizin çocuklarının yüzüne kan geldi. (s.73)

Gözü açılmak (s.73, 159)

Eskiden memleketimiz bir yana; kasabamızın, köyümüzün, dertleri neymiş, bilmezdim, farkında değildim. Şu Öğretmen Sıtkı kasabamıza geldikten sonra **gözüm açıldı.** Okudukça, öğrendikçe sinir sahibi bir adam olup çıktım. (s.73)

Hanya'yı Konya'yı anlamak / öğrenmek (s.73, 159)

Sıtkı Daloğlu'na borcumu ödeyemem. Geriye kalan tarlalarımı da versem ödeyemem! Ne adammış be yahu! Kaç yıldır bıkip usanmadan bana her okuduğum kitabın ne demek istediğini açıkladı, öğretti. Sonra baktım, bende terakki var (!) Okuduklarımı anlamaya, yorumlamaya başladım. Sıtkı da tamam, doğrusun, demeye başladı... Diyeceğim o ki **hanyayı** da **konyayı** da **anlar** oldum. (s.73)

Altından girip üstünden çıkmak (s.74, 102)

Öğle yemeğinde pilavın lapaya benzediğini söyleyerek hem karımı hem de annemi haşladım. Yemekten sonra cihannümadaki kitaplarımın **altından girip üstünden çıkan** oğlumu da kilere kapadım. Çocuk korkudan, ağlamaktan mosmor kesildi. (s.74)

Hasıraltı etmek (s.74)

İnce Kadri'nin dilekçesi **hasır altı edilmiş**, sanki **hasır altı edilen** sadece Kadri'nin dilekçesi mi? (s.74)

Kulak vermek (s.74, 75, 83, 160)

Bu sıkıntılı havayı dağıtmak için Kahveci Hüseyin, Nuh Nebi zamanından kalma gramofonun borusunu, kahvenin penceresinden bize doğru çevirerek kurmaya başladı. Sonra bir plak koydu. Biz de cızırtılı, cayırtılı sese **kulak vermeye** başladık. (s.160)

Gün doğmak (s.76)

Günler iyice kısaldı; saat beş buçuk olmadan ortalık kararıyor. Akşamcılara **gün doğdu**. Kafalar erkenden dumanlanmaya başlıyor. (s.76)

Yağ çekmek (s.76)

Kasap Salih, daha birkaç ay önce Hulki Bey'e seçim sandığı başında nasıl küfür ettiğini unutarak ona **yağ çekmek** için bana bulaşmaya başladı. (s.76)

Damdan düşer gibi (s.77, 184, 190)

Hulki Bey, önündeki kadehi diktikten sonra bana şöyle bir ters ters bakarak, "Maşallah, belediyemizin çalışmalarına diyecek yok! Sonunda kuyularımızı da kapadı..." diye söze başladı, **damdan düşer gibi**. (s.77)

Kıtlığına kıran girmek (s.78)

"Canım kasabada su **kıtlığına kıran girmede** ya! Belediyenin demir borular içinde şehrimize getirdiği su, gürül gürül her köşe başında akıyor. Hemen hemen evlere de su verildi. Neredeyse yağmurdan ortalığı sel götürecektir. Hiç de susuzluktan şikâyet edilecek zaman değil doğrusu..." (s.78)

Borusunu öttürmek (s.78)

Hulki Bey, söze karıştı: "Ha! Desene sen, Doktor Reşat'ın **borusunu öttürüyorsun!**" (s.78)

Dikiş tutturamamak (s.79)

Şöyle bir kasıldım, sesim sertçe çıktı: "Önce şunu size söylemek isterim sayın Hulki Beyefendi, zatiâliniz bu kasabanın yerlisi değilsiniz. Osmanlı'nın elleme mangal kömürlerinden, hani İstanbullusunuz. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra oralarda **dikiş tutturamayacağınızı** anlayınca, kasabamıza damat olaraktan geldiniz. Kuvayı inzibatiye, padişah başarılı olsaydı, belki de padişaha damat olurdunuz... Neyse, bırakalım bunları da sadede gelelim. Hepinize sorarım: Kasabamızın kuyularının kapanması sorunu niçin sizi bu kadar ilgilendiriyor? Doktorun size ne düşmanlığı var? Ne yapıyorsa kasabamızın iyiliği için yapıyor. Nedir bu adamla alıp veremediğiniz?" (s.78-79)

Aşağıdan almak (s.79, 184)

Benim böyle parlamam, çok sert çıkmam, Hulki Bey'i önce çok şaşırttı. Sonra da söylediklerime fena halde bozuldu; suratı allak bullak oldu. Çabucak karar vermiş olacak ki **aşağıdan almaya**, kimi sözlerime hiç değinmeyerek bana öğüt vermeye başladı. (s.79)

Düşüp kalkmak (s.79, 116)

Bu yolsuzluklardan biri de eski kaymakam beyin, Hulki Bey'in ağına düşüp, geceleri mahalle aralarında içki alemleri kurmak, kadınlarla gizlice **düşüp kalkmaktı**. (s.116)

Yenilir yutulur gibi (cinsten) değil / olmamak (s.79, 183)

Fena halde asabım bozuldu. Hulki Bey'in sokuşturduğu sözler **yenir yutulur cinsten değildi**. Aklınca benim söylediklerime karşılık veriyordu, benden öç almaya çalışıyordu. (s.79)

Aklı başında olmak (s.80)

"Ben **aklı başında** bir adamım; ne yaptığımı ne ettiğimi de bilirim. Zatiâllileri gibi vatan hainlerinden, İngiliz Muhipleri Cemiyeti üyesinden öğüt alacak değilim! Tamam mı Hulki Beyefendi!" diye yüksek sesle bağırırçasına konuştum. (s.80)

Göbeği çatlamak (s.81)

Kuyuların kapatılıp kapatılmadığını da doktor titizlikle denetliyordu. Gerçi olanaklar vardı, kolay oldu diyelim; ama kasabamıza Kemer Dağı'ndan su getirip dört bir yakaya boru döşetmemiz çok zor oldu; **göbeğimiz çatladı**. (s.81)

İçine kurt düşmek (s.81, 82)

Ne var ki bundan sonra çarşı esnafını almış bir düşünce, **iclerine kurt düşmüş**, çok merak etmeye başlamışlar: "Zati Bey bu yaptığını toktur beyin yanına bırakmaz!" demişler. (s.81)

Burnundan fitil fitil getirmek (s.81)

Ali olmayacak bir söz etti: "Doğrudur" dedi, "Zati Bey öylesine kinci bir adamdır ki Reşat'ın **burnundan**, bu ettiğini **fitil fitil getiririr**..." (s.81)

Aklını başına getirmek (s.83)

Kendi kendime, 'bu delikanlıya da ne oldu ki?' diye düşünmeye başladım. Birkaç adım yürüyünce karşıma dikilen Zati Bey'in evi, **aklımı başıma getirdi**. (s.83)

Yakasını bırakmamak (s.89, 167)

Beyefendi bir benim yüzüme, bir de on ikiyi vuran saate canı sıkkın baktı. Halinden anladım ki 'Öğle yemeği zamanı geldi, paydos!' diyordu. Böylece konuşunca da **yakasını bırakmadım.** (s.167)

On para etmemek (s.92)

Ne ki İsmail bazı günler, Pat Pat-ı Bahri ile Kuşadası'na iki üç sefer yaptığı halde, yıllardan beri bu kente ısınamamıştır: "Denizi var; ama memleket memleket değil, **on para etmez!**" der. (s.92)

Nuh deyip peygamber dememek (s.92)

Reşat Nuri Bey için bizim kasabalı çok haksız bir yargıya varmıştır: "Kuşadası'nı görmeden övmüş, ezbere yazarlık olmaz!" Bu konuda kaç kişiyle tartışmışımdır. **Nuh dediler, peygamber demediler.** (s.92)

Ayağa kalkmak (s.92, 153, 174)

Bütün yük gemileri bu limana gelerek, Ege Bölgesi'nin mallarını dış ülkelere satmak için bu Kuşadası Limanı'ndan yükleyecek. Kuşadası büyük bir liman kendi olup, İzmir'i de geçecek!' Allah Allah! Bu haber için bütün kasabamız **ayağa kalkmıştı.** (s.92)

Karnının şişi inmek (s.93)

Bu iş olası değildi ya; neyse ki Kuşadası takımıyla yaptığımız futbol maçlarında, onlara bol bol gol atıp, **karnımızın şişini indiriyorduk.** Kasabamızın futbol takımı öyle yabana atılır bir takım değildi ha... (s.93)

Yabana atmak (s.93)

Bu iş olası değildi ya; neyse ki Kuşadası takımıyla yaptığımız futbol maçlarında, onlara bol bol gol atıp, karnımızın şişini indiriyorduk. Kasabamızın futbol takımı öyle **yabana atılır** bir takım değildi ha... (s.93)

Dizinin bağı çözülmek (s.100)

Hani biri çıksa da, 'laf söyledi bal kabağı!' dese yeri. Benim bu sözlerimden bu yabancılar ne anlardı ki! Kendilerini avutmak için böyle masal uydurduğumu sandılar. Bekir'in babasının **dizlerinin bağı çözüldü.** Oracığa, bir iskemleye çökuverdi. (s.100)

Dili çözülmek (s.100)

Heyecan yatıştıktan sonra Sıtkı'nın da **dili çözüldü**. Onun bu denli tumturaklı konuştuğunu hiç duymamıştım. (s.100)

Tabanları yağlamak (s.102)

Sıtkı seslendi: "Umut var mı İsmail, yoksa **tabanları yağlayalım** mı?" (s.102)

Kulağına küpe olmak (s.109)

Sıtkı dayanamadı: "Bu saat hikâyesi Bekir, benim öğretmenlik ettiğim, edeceğim bütün öğrencilerimin **kulağına küpe olacak**..." (s.109)

Kulp takmak (s.110)

Geldiği sırada herkes, görünüşüne aldanıp kibirli, kendini beğenmiş, kasabamıza gelip giden, sıradan bir memur sanmıştı. Ne ki kısa bir sürede kendisini herkese, Kasap Salih'e bile bir **kulp takan** Lutfullah Efendi'ye de sevdirdi. (s.110)

Dört elle sarılmak (s.110)

Hele işine **dört elle sarılması**, sadece kasabamızda değil, kasabanın bütün köylerinde de hatırı sayılır bir adam olmasını sağladı. (s.110)

Ne kokar ne bulaşır (s.114)

Kasabamızın (medarı iftihar) olan bu milletvekili beyimizden, öyle uzun boylu söz etmek istemiyorum. Yalnız şu kadarını söyleyeyim: **Ne kokar ne de bulaşır** cinsten bir kişidir. (s.114)

Yukarıdan bakmak (s.114)

Bize biraz **yukarıdan bakan** kaymakam beyin hanımını da Cemile aldı, hanım konukların yanına götürdü. Biraz sonra da yargıçla savcı da göründü. Meclis tamamlanmıştı. (s.114)

Ayyuka çıkmak (s.116, 183)

Herkes kulak kesildi: çünkü; son iki ayın kasabamızdaki en önemli olayı, Mühendis Bekir'in ölümüydü. Dedikodu, Bekir'in başına gelenler kasabamızda **ayyuka çıkmıştı**. (s.116)

İğne ipliğe dönmek (s.116)

Yaşlı babasının birkaç gün bizim evde kalması, başsağlığı için bütün kasabalının bizim eve taşınmasına neden oldu. Yaşlı babadan çok, sevdiği nişanlısını yitiren genç kızı Fatma'yı,

kadın erkek, millet olarak çok merak ediyordu. Fatma bu gelip giden kadınlardan sıkıldı; üzüldü, **ığne ipliğe döndü**. Sonunda kasabadan nasıl kaçtığını bilemedi. (s.116)

Taşı gediğine koymak (s.117, 158)

Kahve birden taş kesildi, şaşkın şaşkın yüzüme bakmaya başladı. **Taşı gediğine koymuştum**. Fırsatı kaçırmıyım? Açtım ağzımı, yumdum gözümü. Zati Bey'in nasıl su işleri müdürüne rüşvet verdiği; Bekir'in başına gelenleri, sonunda neden öldüğünü saydım döktüm. (s.158)

Burnundan fitil fitil gelmek (s.117)

Sofradaki konuşmalar kızıştıkça, Zati Bey'in yedirdiği yemekler, **fitil fitil burnumuzdan gelmeye** başladı. Öfkeden elim ayağım zangır zangır titriyordu. (s.117)

Kılımı (bile) kıpırdatmamak (s.118, 186)

Nâbi'nin Park Kahvesi'nin en kuytu bir köşesine çekilerek benim bu defteri okuduk. Tam üç saate yakın, **kılımı bile kıpırdatmadan**, bir kerecik olsun yüzünün donuk ifadesini değiştirmeden beni dinledi. (s.186)

Dişe dokunmak (s.120)

Yusuf iyi çocuktur. Pek dedikoduyu sevmez. Ne var ki ister istemez, dükkânına gelip gidenlerin anlattığı masalları dinler. Yine ister istemez, sevdiği kişilere bu masalların **dişe dokunur** yanlarını anlatır. (s.120)

Küplere binmek (s.121)

"Ama kasabamızın ileri gelenleri şimdi de geçen gün sinemayı kapattı diye **küplere biniyor**. Yaptığı ettiği yeter gayri diyerekten milleti kışkırtıyor..." (s.121)

Ağzı beş karış (s.122)

İşte bu saat hikâyesini doktor, onun ölümünden iki ay sonra köye bir hasta için gittiğinde, kahvede oturup bütün köylüye anlatmış. Hurşit'in **ağzı beş karış**; bu hikâyeyi Reşat Bey nasıl yorumladıysa öylece çarşıda pazarda anlatmaya, yorumlamaya başlamış. (s.122)

Ayağını kaydırmak (s.122, 141)

Bütün bu sözlerin içinde en önemlisi, Zati Bey'in doktorun yakında kasabamızdan gideceğini söylemesiydi. Zaten Zati Bey, Hulki Bey ve avanesinin Doktor Reşat'ın **ayağını kaydırmak**

için nasıl uğraştıklarını, kaymakama verilen ziyafette, Berber Yusuf'un dükkânında geçen konuşmalardan biliyorduk. (s.141)

Kancayı takmak (s.124)

Gözlerim karıncalanıyor, satırları karıştırıyordum. 'Eğer Zati Bey, şu anda karşıma çıksa ne yapardım?' diye düşünüyordum. En azından vururdum! Öfkem iyice kabarmıştı. 'Herif bir kez, bir kimseye **kancayı takmasın!**' diye şeytan fısıldıyordu. 'doktoru kasabadan sürdürür mü sürdürür!' (s.124)

Suya düşmek (s.132)

Reşat, düşünceli düşünceli sordu: "Sıtkı, senin evlenme işi ne oldu?"

"Suya düştü." (s.132)

Metelik vermemek (s.138)

Doktor Reşat, üç gündür kasabanın içinde bir bomba gibi patlayan hakkındaki çirkin dedikoduya **metelik vermeden**, bugün Feramuş'u alarak, 10:37 treniyle İzmir'e gitti. (s.138)

Ağzını aramak (s.138)

İstasyondan dönerken Mediha'nın **ağzını aradım**; kocasının hakkında söylenenlerin hepsini biliyordu. (s.138)

Üstüne yıkmak (s.138, 168)

Kasabaya atanmamdan sonra, kasabada ne gördümse ne yaptımsa hepsini anlattım. Bekir'in ölüm nedenini, kuyuların kapatılması olayını, sonra da genelev açma işinin günahını(!) nasıl benim **üstüme yıktıklarını**, bir bir anlattım. (s.168)

Dil uzatmak (s.140)

Doğrusu Doktor Reşat Bey'i sadece rahmetli arkadaşı Mühendis Bekir Bey gibi isyankâr ruhlu sanırdım. Hiçbir zaman kasabamızın namusuna el atacağı, **dil uzatacağı** aklıma gelmezdi. (s.140)

Başının altından çıkmak (s.142)

Sıtkı'ya göre Doktor Reşat, gidip kaymakam beyle, belediye başkanıyla konuşmalıydı. Onlar, bu işin doktorun **başının altından çıkmadığını** halka açıklamalıydılar. (s.142)

Ekmeğiyle oynamak (s.142, 158)

Sıtkı isyan etti: "Yahu bu herifler ne beladır ki herkesin namusu, **ekmeğiyle oynarlar!**" (s.142)

Suyu ısınmak (s.142)

Lutfullah Efendi, kıkır kıkır güldü: "Yavaş ol Sıtkı Hoca'm, sesin duyulmasın... Senin de **suyun ısındı.**" (s.142)

Zeytinyağı gibi üste çıkmak (s.142-143)

Doktor Bey, kasabalının kalbini kırdıktan, namusuyla oynadıktan sonra, Feramuş'u röntgene koydurmak, tedavi ettirmek için alıp İzmir'e götürmüş; 'doğrusu buna **zeytinyağı gibi üste çıkmak** derler... Biz yutmayız!' diye astı kesti. (s.142-143)

Hoşafın yağı kesilmek (s.143)

Hay Allah! Ben, kendinden söz etmediği zaman, Efe'nin aklı başındadır derim de kimse inanmaz. Bu düşüncemi ispatlamak için Sıtkı'ya bir göz edip, "Ah be Efe" dedim, "sen Ankara'da milletvekilimiz olarak bulunacaktın ki bütün bu rezillikleri önleyecektin..."

Efe'de **hoşafın yağı kesildi:**

"Oooo! Orası hiç belli olmaz..." diye yutkundu, "benim de Ankara'da az siyasi düşmanlarım yok değil..." (s.143)

Kapağı atmak (s.144)

Zati Bey, bir saat önce Nâbi'nin ordaydı. Demek bizden önce **kapağı** buraya **atmış;** bunda bir iş var... (s.144)

Kafese koymak (s.145)

Lutfullah Efendi dayanamadı, terziye takıldı: "Bakıyorum Nasip, milleti yine **kafese koyacaksın.**" (s.145)

Kem küm etmek (s.145)

Zati Bey, ne diyeceğini şaşırıldı. Konuyu kapamak zorunda kaldı. 'Efendim, biliyorsunuz, kasabamız görgü, geleneklerine bağlıdır...' gibisine sözler mırıldandı; **kem küm etti.** (s.145)

Aklı suya ermek (s.150)

Yalnız çocuklar için değil bayramlar; düşünüyorum da küçük büyük insanlara ara sıra, bayram adı verilen günler gerekli... **Aklım suya erdiğinden** beri, böyle bayram günlerinden

sonra, gece yatağıma girdiğimde, insanların küçücük olaylara nasıl sevindiğini, nasıl da üzüldüğünü düşünürüm. (s.150)

Gönlünden kopmak (s.156)

"Almadı. Köylüden para almaz ki... Alsa da gönlünden ne koparsa, zorla alır; on kuruş, on beş kuruş... Kimileri üç beş yumurta, bir kese yoğurt götürür, güler geçer..." (s.156)

Tefe koymak (s.157)

Hiç kuşkunuz olmasın, Doktor Reşat'ta, Mühendis Bekir Bey gibi çok namuslu bir adam. Oysa adamı tefe koymuşlar birtakım ipsizler. (s.157)

Dört köşe olmak (s.157)

Kahveci Hüseyin, pek konuşmazdı; ama bir de konuştu mu pir konuşur: "Ülen kerhaneciler!" diye çıkıştı; "Kasabada gizli kapaklı kerhane mi yok? Ha resmi açılsa ne lazım gelirdi? Hepiniz dört köşe olurdunuz! Bir de kalkmış doktor beyi kötülüyorsunuz. Bütün yaptığı iyilikler bir yana, adamın bu iyiliğini ömrünüz oldukça unutmazdınız!" (s.157)

Avucunu yalamak (s.158)

"Eğer bu yıl Menderes taşmasaydı, Zati Bey avucunu yalardı. Şu ırmak iki yıl taşmasın, o balkan kurur, Zati Bey de on para kazanamaz. Onun için her yıl Menderes'in taşması için elinden geleni ardına koymuyor. Bu yıl olanları, Bekir'in başına gelenleri biliyorsunuz..." (s.158)

İmanı gevremek (s.158)

En sonunda dedim ki bizim gibi bir karış, üç beş karış toprağı olan enayilerin, ireşberin karnında kırk yıl vardır diyerekten imanımız gevresin, Zati Bey gibi imansızlar Menderes'i taşıyıp para kazansın... (s.158)

Anasından emdiği süt burnundan gelmek (s.158)

Zati Beyefendi yılda kazandığı otuz binin üçünü, beşini birilerine veriyor, sen sağ ben selamet! Bizim öte yanda güneşin altında canımız çıkmış, yağmurun altında anamızdan emdiğimiz burnumuzdan gelmiş, ovayı su götürmüş, bunca çiftçinin ektiği tohum çürümüş, su altında, Zati Bey'in umurunda mı? (s.158)

Başından savmak (s.61, 159)

İki kez kaymakam beye ricaya çıkmıştım: "Olur... Yaparız, ederiz..." deyip beni **başından savmış**, sonra da unutmuş, ilgilenmemişti. (s.159)

Damarı tutmak (s.161, 172)

Baktım Sıtkı'nın öğretmenlik **damarı tutmuştu**: "Peki öyleyse..." deyip çeviriyi yaptım. Sonra da bu bölümü okumaya başladım. (s.172)

İn cin top oynamak (s.170)

Hava sıkıntılı, sıcaktı. Küçük parktaki havuzun başına oturduk. Konuşmadan, öylece, Cumhuriyet Meydanı'na bakmaya başladık. Meydanda **in cin top atıyordu**. (s.170)

Ayıkla pirincin taşını (s.171, 183, 187)

"Öyle deme Sıtkı, yine de rahat bırakmazdı, bu hergeleler: Tedavi ettiği biri kalkar eceliyle ölür, bunlar kalkar, doktor öldürdü diye ortalığı birbirine katarlar. **Ayıkla pirincin taşını!**" (s.171)

Gözünü dört açmak (s.176)

Yine düşün kardeş, yarın öbür gün kasabamıza yeni bir doktor, yeni bir mühendis gelecek. Ne arkadaşlar kazanacağız. Osmanlı kalıntısı kafalı itler hep üreyecek ama, kasabamızın kervanı da yürüyecek! Bu kez **gözümüzü dört açacağız**, (telefat) vermeden ilerleyeceğiz! (s.176)

Altını üstüne getirmek (s.178)

Bu rüzgâr, Kuşadası'na doğru uzanan dağların arasındaki bir boğazdan kopup gelir. Yazın bizi serinletir, kışın iyice üşütür. Kimi zaman öyle bir hızlanır, hızını alamaz, kasabamızı geçip Balat Ovası'nın **altını üstüne getirir**. (s.178)

Çil yavrusu gibi dağılmak (s.179)

Muhlis birden kızdı. Onların üzerine doğru yürüdü. Yerden bir taş kaptı; çocuklar **çil yavrusu gibi**, kahkahalar, kıyametler kopararak **dağıldılar**. (s.179)

Yüreği ağzına gelmek (s.179)

Muhlis birden kızdı. Onların üzerine doğru yürüdü. Yerden bir taş kaptı; çocuklar çil yavrusu gibi, kahkahalar, kıyametler kopararak dağıldılar. Benim **yüreğim ağzıma geldi**. Sonra Muhlis yanıma döndü. (s.179)

Sağı solu olmamak (s.180)

Bizim kasabanın akıllısı, delisi bütün delikanlılarının **sağı solu yoktur**. Bir şeyi akıllarına koydular mı lamı cimi yok yaparlar... (s.180)

Eşek sudan gelinceye kadar / dek dövme (s.183)

Gerçi beni ne Mühendis Bekir gibi kahrımdan öldürebilir ne de Doktor Reşat gibi kasabadan sürdürebilirdi. Bu, biraz zor! Ne var ki günün birinde kafam kızacak, herifleri Nâbi'nin Park Kahvesi'nin ortalık yerinde, çarşı içinde, ne bileyim köprü üstünde, **eşek sudan gelene dek dövceğim!** O zaman da siz kasabayı görün! (s.183)

Burnundan getirmek (s.184)

Nişanlısı, bugünlerde gelecek olan Sıtkı'nın sevincini **burnundan getirdi**. Çocuk, yanımda konuşamaz oldu. (s.184)

Ağzını bir karış açık bırakmak (s.186)

Lutfullah Efendi, Namık Kemal'den söz açtı. Doktora, şairimizin vatan hakkındaki fikirlerini okuyup okumadığını sordu. Doktor Cemal'in yüzüne, bu soru üzerine şeytanca bir gülümse geldi. Şöyle bir doğrulup, 'İnsan vatanını sever, çünkü... İnsan vatanını sever, çünkü...' diye başlayan tümceleri art arda sıralayarak, Lutfullah Efendi'nin **ağzını bir karış açık bıraktı**. (s.186)

Taş çıkartmak (s.188)

Doktor Cemal, pek az söze karışıyordu. Sadece konuşmaları dinlemekle yetiniyordu. Maşallah Zafer Bey kurulmuş bir makinedir. Lutfullah Efendi'ye her zaman **taş çıkartır**: Kasabamızın ahvali, doğal güzellikleri; hoş, ilginç tipleri hakkında doktora bilgi vermeye girişti. (s.188)

Dünyadan haberi olmamak (s.189)

Baktım, doktorun konuşmak istememesi, soruları geçiştirivermesi, Zafer'in canını sıkmaya başladı. Neredeyse, "Yahu, senin **dünyadan haberin yok!**" diye bağırarak. (s.189)

Kursağında kalmak (s.190)

Ben de içimden, 'Eh... şimdi kavga çıkacak!' diyordum ki sevincim **kursağında kaldı**. (s.189-190)

Akıntıya kürek çekmek (s.191)

Bu işi kendim için de yapmalıyım. Umutsuzluğa düştüğüm zamanlarda, **akıntıya kürek mi çekiyoruz** diye düşünmektense, açar şu yazdıklarımı okurum. (s.191)

4.1.3. Yılan Hikâyesi

Yüzüstü bırakmak (s.3)

Ah... Evlat, ne de olsa bugüne bugün evlattı. Recep'le kocakarıyı **yüzüstü bırakacak** hali yoktu. Recep, oğlunun askerden gelmesine kaç ay kaldığını hesaplamaya koyuldu. (s.3)

Kafa tutmak (s.3, 66)

Ülkede harp darp yoktu amma, Almanya'nın dünyaya **kafa tuttuğunu** kasabada herkes söylüyor, kahvelerdeki radyolar bangır bangır bağırıyordu. (s.3)

Ayıkla pirincin taşını (s.3, 49, 164)

Herifler olur da bize bulaşır mı bulaşır. "O zaman **ayıkla pirincin taşını**..." diye Recep söylendi. (s.3)

Eline bakmak (s.4, 125, 157)

Recep, kapını tekrar kurdu. Cebinden kocaman bir çakı çıkardı. Ot aramaya koyuldu. Eve boş dönmek istemiyordu. Tamam dört nüfus onun **eline bakıyordu**. (s.4)

Ruhu bile duymamak (s.6)

Recep, omuzlarını silkti: "Oooo ho..." dedi, "Bende barut, saçma olsun da... Yasak edenlerin **ruhu bile duymaz**. Lakin neden yasak ediyorlarmış bu işi?" (s.6)

Köküne kıran girmek (s.6)

"Kekliklerin kökü kuruyormuş da ondan. Doğrusunu istersen, bu mesele de doğru. Zamanı geldi mi, kasabadan, ta vilayetten gelen beyler, ağalar, veriyorlar dumanı. Keklik milletinin **köküne kıran girdi** gayri..." (s.6)

Şeytanın arka bacağı (s.7)

Mehmet, korka korka yaklaştı. Dedesinin uzattığı bir avuç mersini aldı. Kardeşinin yanına oturdu. Dede: "Bana bak **şeytanın arka bacağı**" dedi. "Eğer bir daha bu kıza bulaştığını görürsem, alimallah buban gelinceye kadar seni aç bırakırım. Anladın mı?..." (s.6-7)

Başa çıkmak (s.7, 14, 67, 116)

"Bu herif de Giritliler gibi mantar yemeyi yeni çıkardı... Her gün yağlı ekmek istiyor... **Başa çıkar** mı?... Her gün, her gece yağlı ekmek, adamın karnını bozar?" (s.7)

Çenesi düşmek (s.7)

Recep, bu laflara parlayacak oldu. Sonra vazgeçti. Kendi kendine, "Bugüne bugün, bütün malım mülküm su altında amma, ne de olsa on beş ağaç zeytinlik sahibiyim. Ağaçlarım da yükseklerde, kazadan beladan uzak. Küpümde yağım var çok şükür. Elbette yağlı yemek yiyeceğim" diye düşündü. Arkasını dönüp harımın kapısına doğru yürürken: "Siktir et, bizim karı ihtiyarladıkça **çenesi düşüyor...**" diye mırıldandı. (s.7)

Hora geçmek (s.9)

"Senin bağ da bağıdı ha... Bir kere bana bir salkım razakı vermiştin. Altın sarıydı. Hani tadına da diyecek yoktu. Tarladan geliyordum... Çok **hora gecmişti** doğrusu..." (s.9)

Hayrını görmek (s.9)

"Komşu..." dedi Recep içini çekerek. "Ben biricik oğlumun **hayrını görmeveyim**, eğer bağım için kasavet çekiyorsam. Asıl, şu bağı altındaki otuz dönüm tarlama yanıyorum. Tarlam su altında kalmasaydı, üç dönüm bağ değil mi bu, ne yapar yapar gine yetiştirirdim. Nasıl yirmi yıl önce kız gibi bir bağ sahibi oldumsa gene olurdu. Amma velakin şu namussuz suyun, yirmi yıldır bekliyorum çekileceği yok. Şaştım kaldım..." (s.9)

Ön ayak olmak (s.10, 79, 109)

Köylü, bir çeyrek saat kadar kulak kesilerek dinledi. Sonra bir yarım saat daha dinler göründü. Fuat Bey, en sonunda vatan ve milletle karışık sözünü bitirdi. Yerine otururken bir el şakırtısı **ön ayak oldu**. (s.109)

Ekmeğini elinden almak (s.10)

Göl şiştikçe şişiyor. Al sana belayı... Hem tarlanın vergisini cayır cayır ver, hem de tarlan suyun altında yatsın. Aşağılık namussuz herif... Bunca ibadullahın **ekmeğini elinden aldı**. Neymiş, elinde koskoca Allah'ın gölünün, denizin tapusu varmış. (s.10)

Dilinde tüy bitmek (s.11)

Köyde, muhtar ve muhtarcılardan gayri herkes, bu derdin peşinde. İki kişi bir araya geldi mi, bu laf... Az evvel gene bu lafi ediyorduk. **Dilimizde tüy bitti** gayrı. (s.11)

Kılı bile kıpırdamamak (s.11)

"Onların da bize benzer dertleri var demek. Ama dipsiz iş. Dağ gibi devletin **kılı bilem kıpramaz**." (s.11)

Bıçak kemiğe dayanmak (s.11, 12, 31, 158)

"E... Belli olmaz komşu... Dert dert üstüne binerse, dertler ağır gelir. Millet bir kere **bıçak kemiğe dayandı** demeye..." (s.11)

Karnı tok (s.12)

Kanundan kuvvetli hiçbir şey olamaz, dediler. Üstelik paracıklar da gitti. İşin sonu gelmedi. Şimdi bizde ne para, ne de takat kaldı. Onun için bu çeşit laflara **karnım tok**. (s.12)

Kulak asmamak (s.12, 45, 65, 148)

Recep, kahveci Osman'ın bu çeşit lafına hiç **kulak asmadı**. (s.45)

Elini vicdanına koymak (s.12)

Yüreği olan bir devlet varsa başımızda, **elini vicdanına koyar**, bre bu fakir fukara da haklı der. (s.12)

Paçasını kıstırmak (s.13)

Recep'le Kâmil tekrar birbirlerinin yüzüne baktılar: "Ülen, **paçayı kıstırırsak**, işimiz berbat ha..." (s.13)

Anasını ağlatmak (s.13, 19, 83)

"Muhtar duymasın... Görmesin... Hemen haber verir..." "Versin de görelim... **Anasını ağlatmak** benden olsun..." Bu sözleri, Kâmil o kadar sert söyledi ki karşısındakiler titredi. (s.13)

Kıran girmek (s.14)

Kâmil'in içindeki adamlara **kıran** mı **girdi**? (s.14)

Kalıbını basmak (s.19, 37)

"Eyi güzel emme, o muhtar olacak aşağılık herifin kulağına nerden gitti?... **Kalıbını basarım**, dalyancılara daha gecedem bu namussuz haber etti..." (s.19)

Eşek sudan gelinceye kadar dövmek (s.19)

Mağlup balıkçıların şu anda kafasından, gidip o Muhtar olacak herife çatmak geçiyor, içlerinden o aşağılık bozuntusunu **eşek sudan gelinceye kadar dövmek** geliyordu. (s.19)

Kılına dokunmak (s.19, 167)

Kâmil, birkaç kere yutkundu. Sonra kendini topladı: "Meraklanma bacı" dedi, "biz gidip onu sağ salim getireceğiz. **Kılına dokunanın** anasını ağlatmak bizden olsun..." (s.19)

Anasından emdiği süt burnundan gelmek (s.20, 133, 157)

Diyeceğim, bugüne kadar **anamdan emdiğim süt burnumdan geldi**. Bir gün içimden sıkıntıyı üzüntüyü atamadım. (s.157)

Başı derde girmek (s.21)

Yusuf, Kâmil'i itip önüne geçti. İri pençelerini, dikkatle Recep'in koltuklarının altına sokup, bir hamlede omuzuna aldı. Kapıya yöneldi. Kâmil, koşup damın kapısını araladı. Hasan'a:

"Senin **başın** da **derde girmesin**..." dedi. (s.21)

Kılımı (bile) kıpırdatmamak (s.22, 94, 116, 118, 136)

Recep'in ne kollarını ne bacaklarını ne de tek bir **kılımı kıpırdatmaya** takati olmadığı belliydi. (s.22)

Dişini sıkamak (s.23, 31)

Yusuf da iri iri gözlerini dikmiş ona bakıyor, dişlerini sık sık küreklere asılıyordu. Dayanamadı: "**Sık dişini** Recep dayı, köye varıyoruz. Hele bir sabah olsun." (s.23)

Dişinden, tırnağından arttırmak (s.25)

Eksik olmasınlar, konu komşu, daha doğrusu bütün köy, **dişinden, tırnağından arttırarak** Recep'i her yoklamaya gelişte, çorbalık un, kuru fasulye, börülce gibi yiyecek taşımışlar, Recep'in bir an önce canlanmasına çalışmışlardı. (s.25)

Medet ummak (s.25)

Karısı Recep'e şöyle bir baktı: "Bir daha sefere balık yeme sevdasına düşersen, Azrail'den **medet umma**... Onun merhameti, bu kadarlık olur. Bir kere daha ayağına dolaşırsan, kafası kızar elbette... Açlıktan gebermedik ya... Ha balık yemeyiverelim..." (s.25)

Ayağına dolaşmak (s.25)

"Bir daha sefere balık yeme sevdasına düşersen, Azrail'den medet umma... Onun merhameti, bu kadarlık olur. Bir kere daha **ayağına dolaşırsan**, kafası kızar elbette... Açlıktan gebermedik ya... Ha balık yemeyiverelim ..." (s.25)

Aklı başına gelmek (s.25)

İhtiyar kadın kızdı: "Hâlâ mı **aklın başına gelmedi**?" diye söylendi. (s.25)

Başını ateşlere yakmak (s.25)

"O çocuğun da **başını ateşe yakma**... Senin gibi inatçı, asi değildir, o... Devlet size bu gölden balık tutmayın diyorsa, tutturmaz. Bunu kafana koy, gayrı." (s.25)

Ananın ak sütü gibi helal olsun (s.26)

"Devlet bana böyle bir şey demiyor. Dalyancı ağa yasak ediyor balığı... Devlet, hakkınsa tutarsın diyor. Ben de **anamın ak sütü kadar** kendime şu göldeki balıkları **helal sayıyorum**." (s.26)

Ak dediğine kara, kara dediğine ak demek (s.26)

Uzunca bir zaman sustular. İhtiyar kadın bilirdi ki kocası, öyle uzun boylu münakaşadan hoşlanmaz. Recep'in şimdiye kadar **ak dediğine kara dedirtecek** babayiğit, daha anasından doğmamıştı. (s.26)

Ağzını toplamak (s.26)

"Orası öyle..." diye karısı mırıldandı, "okumuşluğun muhtardan eyidir. Bütün köy bunu tasdikledi. Lakin kaç yıldır, bir kerecik olsun şu köye muhtar olamadın." "**Ağzını topla** karı, ben namuslu adamım." "Muhtarın da namuslu olmaz mı?" (s.26)

Kıtlığına kıran girmek (s.29, 47, 89)

Osman, fena halde öfkelenildi: "Bak şu deyyusa... Ülen köyün içinde kız **kıtlığına kıran** mı **girdi** ki." (s.47)

Sağır sultan bile duymak (s.30, 58)

O hengâmede bulunamadığına kahveci Osman ömrü oldukça esef edecekti. Kendi kendine "Yuf olsun be... Milletın balığa çıktığını **sağır sultan**, muhtar ta dalyancı ağa **duysun** da ben öküzler gibi uyuyayım. (s.30)

İşine gelmek (s.32, 42)

İsmail, ekmeğini taştan çıkaracak delikanlıydı. Gelir gelmez, çocukları düşünecek, hemen bir baltaya sap olmaya bakacaktı. Belki bir ağa ile ortak pamuk eker, daha yapamazsa, bir

yerde bedellik bulurdu. Bu da **işine gelmezse**, piyankökü (meyankökü) kazar, kasabaya, fabrikaya götürüp satardı. (s.42)

Burnunu sokmak (s.33, 66, 89)

"İşin mi yok?..." diye Recep Osman'a çattı; "Beylerin, ağaların kavgasına **burnunu sokma**... Sonra onlar sarmaş dolaş olurlar da, sen ortalıkta kalır, kötü kişi olursun." (s.33)

Yüreğine su serpmek (s.34, 48)

Galip, bu çeşit firaklı laflar beklermiş de farkında değilmiş. **Yüreğine** biraz **su serpildi**. Ümitlendi. (s.48)

Bir kaşık suda boğmak (s.34, 49, 63, 108, 170)

"Burdakilerin hiçbirisi Muhtar'ın yakasında değil; bulsak **bir kaşık suda boğarız** herifi. Burası sağlam. Öyle değil mi?" (s.34)

İçin için kaynamak (s.34)

Gözler fal taşı gibi açıldı. Kimse bir şeycik anlamamıştı. Kahveci girişti: "Kasaba **için için kaynıyor**. (s.34)

Al takke ver külah (s.34)

Ağalar, beyler, kızmışlar, **al takke ver külah** gidiyorlar. Halk Partisi'nden istifa eden edene. (s.34)

Yüzüne gözüne bulaştırmak (s.35)

"Sonra efendicazıma... Mustafa Bey, Osman dedi. Şimdilik daha işler hazırlık yolunda. Siyaset dediğin aceleye gelmez. **Yüzümüze gözümüze bulaştırırız** sonra... Önce kasabamızda Demokrat Parti'nin teşekkülünü tamamlayalım. Sonra köylere kadar teşkilatı yapacağız. O zamana kadar siz tetikte olun. Ben, kendim gelip köyde nasıl hareket edeceğimizi sizinle konuşacağım." (s.35)

Aşık atmak (s.37)

"Ne dediydin... Celal Bey mi... Geç, İsmet Paşa'yla **aşık atamaz**... Nah kalıbımı basarım. Vallah billah..." (s.37)

Eline su dökmemek (s.37)

Osman'ın yemini billah etmesi üzerine, kahvenin içindeki heyecan dalgası, sevince döndü. Her kafadan bir ses çıkıyordu: "Kimsecikler onun pabucu olamaz..." "Kimsecikler **eline su** bile **dökemez.**" (s.37)

Altını üstüne getirmek (s.38, 95, 135, 151)

İki büyük hadise, köyün **altını üstüne getirdi**: Birincisi, muhtar öyle bir dolap çevirdi kimsenin akli fikri ermedi. (s.151)

Damarı tutmak (s.38)

Kâmil, okşayan bir sesle Yusuf'u koltukladı: "Üle Yusuf, pehlivanlık, eski pehlivanlık **damarın tuttu** be..." (s.38)

Sırtında yumurta küfesi yok ya! (s.38)

"Bakarız, bizim işleri kıvıramazlarsa yüz geri ederiz. Halkçılardan ettiğimiz gibi... **Sırtımızda küfesi yok ya...**" (s.38)

Yüz geri etmek (s.38)

"Bakarız, bizim işleri kıvıramazlarsa **yüz geri ederiz.** Halkçılardan ettiğimiz gibi... Sırtımızda küfesi yok ya..." (s.38)

Pabucunu eline vermek (s.39, 71, 79, 165)

"Beni, bizim köyden ilerisi alâkadar etmez. Bizim işleri düzeltecek, Muhtar'ın **eline pabucunu verecek**, dalyancının haddini bildirecek, şu gölün iki yakasındaki bir sürü köyün balık tutmasına biçare bulacak babayiğit, kendine güvenen varsa çıksın meydana..." (s.39)

Günler sepete mi girdi (s.39)

"Sana da ne oluyor be İbrahim..." diyenler bulduysa da bazıları, "Ulan **gündüzler torbaya girmedi** ya... Sabah laf ederiz" (s.39)

Ateşle oynamak (s.40)

"Senin aklın ermedi bu işlere İbrahim" diye takıldılar. O: "Allah devletimize zeval vermesin... **Ateşlen oynuyorsunuz...** Başınız belaya girince seyretmesi güzel olacak" karşılığını verdi. (s.40)

Ekmeğini taştan çıkarmak (s.42)

İsmail, tıpkı babasının gençliğindeki gibi mertti, yiğit kişiydi. Bu dayak hadisesi araya girmeseydi, Recep'in daha başka planları vardı: İsmail **ekmeğini taştan çıkaracak** delikanlıydı. (s.42)

Bir baltaya sap olmak (s.42)

İsmail, ekmeğini taştan çıkaracak delikanlıydı. Gelir gelmez, çocukları düşünecek, hemen **bir baltaya sap olmaya** bakacaktı. Belki bir ağa ile ortak pamuk eker, daha yapamazsa, bir yerde bedellik bulurdu. (s.42)

Ekmeğinden su gölden (s.42)

Bir eşekçik alacak parayı elbette biriktirmiştir. Hesaplı çocuktur. Askerlikte ne masrafı olurdu ki... **Ekmeğinden su gölden**. Olsa olsa bir cıgara masrafı olurdu. (s.42)

Yakasını salmak (s.44, 117, 127, 152, 155)

Recep düşünmekten yorulmuştu. "**Salıver** onların **yakasını** irahat yatsınlar..." diye tekrar mırıldandı. (s.155)

Elinden gelmek (s.46, 146, 156, 170)

"Çekilmeye çekileceğim. İsterseniz beni bu kadar kişi bir kaşık suda boğarsınız. **Elimden** bir şey **gelmez**. Lakin bir kere benden söylemek. Lapor edeceğim. Vazifem." (s.170)

Yerden göğe kadar (s.46)

Osman'ın yüreği burkuldu. Gözlerini yere dikti: "Haklısın... **Yerden göklere kadar** ... Sen fazlasıyla elinden geleni yaptın. Bizimkisi deveye kulak. Üst tarafı İsmail'e düşer." (s.46)

Devede kulak (s.46)

Osman'ın yüreği burkuldu. Gözlerini yere dikti: "Haklısın... **Yerden göklere kadar** ... Sen fazlasıyla elinden geleni yaptın. Bizimkisi **devede kulak**. Üst tarafı İsmail'e düşer." (s.46)

Dama demek (s.46)

Sonra Kahveci, ocağın yan tarafındaki eski bir dolaba gitti geldi. Recep'in hâlâ bir elinde boş tuttuğu tabakayı aldı. İçine, parçaladığı bir köylü paketinin yirmi sigarasını da doldurdu. Sesi değişerek sordu: "Parasızsın galiba?"

Sorar mısın?... Çoğtan **dama dedik**. (s.46)

İçi içine sığmamak (s.47)

Recep, tam kalkmaya hazırlanıyordu. **İçi içine sığmıyor**, bugün yapması gereken birçok işi varmış gibi geliyordu. Hani utanmasa, kalkıp köyün dışına çıkacak, kasabadan gelen yolun başına dikilecek, İsmail'i bekleyecekti (s.47)

İbiği kızarmak (s.47)

"Ben de bir şeyler oldu sandımdı. Zamanı geldi mi, delikanlılar evlenir."

"Elveriver gitsin külhanı... **İbiği kızardı** demek..." (s.47)

İpe sapa gelmemek (s.48)

İbrahim lafını sakınmaz, ona demiş ki: 'Osman'ın kahvesi koktu gayrı... **İpe sapa gelmez** bir sürü katır orada toplanıp siyasi olmuşlar. Müşevvikleri de Osman'ın kendisiymiş... (s.48)

Naneyi yemek (s.48)

İbrahim lafını sakınmaz, ona demiş ki: 'Osman'ın kahvesi koktu gayrı... İpe sapa gelmez bir sürü katır orada toplanıp siyasi olmuşlar. Müşevvikleri de Osman'ın kendisiymiş... Kahvenin kapanması yakın...' demiş. Bak namussuzun **yediği naneye**... Bu kahveyi kapasa kapasa, Haktaâlâ Hazretleri kapar... (s.48)

Bir dediğini iki etmemek (s.48)

Recep, düşünceli düşünceli: "Durun hele... Çocuk hem haklı hem de akıllı..." diye söze karıştı: "Muhtar'da mal gani. Su girmeyen tarlalar, fesleğen gibi zeytinlikler... Sonra, herif yedi düvelde barışık. Beyler, ağalar, **bir dediğini iki etmiyorlar**. Köyün yarısına yakın adam, herifin hizmetinde." (s.48)

Yedi düvelle barışık (s.48)

Recep, düşünceli düşünceli: "Durun hele... Çocuk hem haklı hem de akıllı..." diye söze karıştı: "Muhtar'da mal gani. Su girmeyen tarlalar, fesleğen gibi zeytinlikler... Sonra, herif **yedi düvelde barışık**. Beyler, ağalar, bir dediğini iki etmiyorlar. Köyün yarısına yakın adam, herifin hizmetinde." (s.48)

Bağrına basmak (s.48)

Ömer'e gelince yakışıklı, namuslu, pulat gibi delikanlı. Ben, bu işin ucunda bir kötülük görmüyorum. Muhtar dedikleri kadar akıllı adamsa, Ömer'i oğlum diye **bağrına basmalı**. (s.48)

Koynuna girmek (s.48)

Ömer, kalkıp da muhtarın **koynuna girecek** değil. Kızını alacak... (s.48)

Göz kulak olmak (s.48, 61, 69, 72, 159)

Muhtar dedikleri kadar akıllı adamsa, Ömer'i oğlum diye bağrına basmalı. Kendi çöküyor benceleyin... Böyle delikanlı bir evlat, adamın ahir ömrümde eline yapışır. Malına mülküne **göz kulak olur**. (s.48)

Eline yapışmak (s.48)

Ömer'e gelince yakışıklı, namuslu, pulat gibi delikanlı. Ben, bu işin ucunda bir kötülük görmüyorum. Muhtar dedikleri kadar akıllı adamsa, Ömer'i oğlum diye bağrına basmalı. Muhtar dedikleri kadar akıllı adamsa, Ömer'i oğlum diye bağrına basmalı. Kendi çöküyor benceleyin... Böyle delikanlı bir evlat, adamın ahir ömrümde **eline yapışır**. Malına mülküne göz kulak olur. (s.48)

Olmayacak duaya âmin demek (s.49)

"E, kızını Muhtar verdi mi?... Verecek mi?..." diye sordu.

"Orasını bilmem. Zaten olmayasıya bir iş... Vermez ki..."

"Gördün mü? **Olmayacak duaya âmin çekip durursunuz**. (s.48-49)

Bir baltaya sap olmak (s.49)

Ben sana deyivereyim; Muhtar bak ne cevap verecek: 'Eyi, hoş amma... Ömer'in nesine kız vereyim?... Malına mı, mülküne mi? **Hangi baltaya sap** Ömer? ... Kızım elin ırgatının koynunda aç açına helak mı olsun?...' (s.49)

Akan sular durmak (s.49)

Galip'le Recep'i bir düşünce daha aldı: Kahveci Osman da hinoğlu hindi ha... Bak neler hesaplıyordu. Galip'i bir üzüntüdür almıştı. Recep'e gelince, "Vatan ve namus" deyince **akan sular durur**, diye düşündü. (s.49)

Adı gibi bilmek (s.55)

"İyi ki askerde okuma yazma da öğrendin. Bundan sonra hepten seni anlatır dururlar. Oğlum, ben ömrümde gazete okumadım. Okumasını da bu yeni yazıların bilmem. Amma **adım gibi bildiğim** bir şey varsa, o da gazetelerin toptan yalancı olduğudur." (s.55)

Dünyanın kaç bucak olduğunu öğrenmek (s.56)

Birçok şeyler öğrendim. **Dünyanın kaç bucak olduğunu biliyorum.** Göreceksin baba, hele bir işe gireşelim. Devletin gidişatını değiştireceğiz. Hükümet değişecek. Bizim derdimize çare düşünenler iş başına gelecek... (s.56)

Dört başı mamur (s.57, 117)

Burada İsmail, Ömer'in sözünü kesti: "Baban haklı... Muhtar'da mal gani... Sen, sipsivri birisin. Muhtar, ağırlık ister. **Dörtbaşı mamur** düğün, dernek ister. Daha daha, aklınca kendisine denk damat ister. Tamam mı?..." (s.57)

Helal süt emmek (s.63)

"Her gün ederiz ya... O seni seviyor Ömer... Babanın erkek evladı yok diyor bana... Ömer seni kaçırsın, damat edelim onu diyor. Hem babanın malına mülküne mukayyet olur. Namuslu, **helal süt emmiş** çocuktur diyor... Ben de onu yedi yaşında ölen oğlumun yerine katacağım diyor..." (s.63)

Bu tarakta bezi olmamak (s.63)

Sana Allah'ın emri, Peygamber'in kavli demeye bir türlü babanın yanına gelmelerine razı edemedim. Şimdi bir de başımıza fırkacılık çıktı. Osman'a sorarsan, Muhtar'la karşı karşıya gelmek, vatan ve namus meselesi diyor. Ne iştir anlayamadım. Benim **bu çeşit tarakta bezim yok.** İsmail'e vardım. Ne de olsa kafa dengi, o da koyu fırkacı emme, halden anlar kişidir. (s.63)

Yola gelmek (s.63)

Sen babana, benim babama bakma... Onlar **yola gelmez.** (s.63)

Eli kolu olmak (s.65, 76)

"Benim her yakada **elim kulağım vardır.**" (s.65)

Kan gövdeyi götürmek (s.65)

"Benim her yakada elim kulağım vardır." Radyoyu işaret etti: "Ta dünyanın öte ucunda bile... Ankara'da da ne olup bittiğini günü gününe biliyorum. Bizim kodamanlar, sizin parti kurmanıza müsaade ettiler. Elbet, bunda bir hikmet var. Büyükler eh, dedikten sonra bize laf düşmez. Amma velakin, ileri gitmenize pek müsaade yok gibime geliyor. **Kan gövdeyi götürsün** istemiyoruz." (s.65)

Ayağımı denk almak (s.66, 71, 80, 90)

Bak işte Osman, bende gizli kapaklı iş yok. Ben dalaveralı siyasilerden değilim. Önceden kozumu size deyivereyim de ona göre **ayağınızı denk alın**. (s.66)

Kuyruğunu çekmek (s.67, 82)

"Desene çoluk çocuklan uğraşacağız... İsmail de meteliksiz sen de... Bakalım bu irey işini nasıl halledeceksiniz?... Kahvede kaç gün senin millete bedava çay, kahve, gazoz içirebilirsin be Osman... Siz, böyle olunca öteki Demirkıratların **çekiver kuyruğunu**..." (s.67)

Çenesi çözülmek (s.67)

Muhtar'la kavga etmek, hele evinde, hiç de hoşuna gitmiyordu. "Sırası gelir kavganın da..." diye düşündü. Muhtar'ın **çenesi çözülmüştü** bir kere, susturabilirsen sustur. (s.67)

Armut toplamak (s.67)

"Hey gidi Osman hey!" diyordu, "siz, kahvede gümbür gümbür toplanıp laf ederken, beni **armut topluyor** mu sandınız. (s.67)

O kadar uzun boylu değil! (s.67, 101)

Osman işi alaya döktü: "Yo... Muhtar, **o kadar uzun boylu değil**... Biz satılık eşek değiliz..." (s.67)

Boynuna borç (olmak) (s.68)

Ömer fakirmiş... Babası söyleymiş... Komşusu Demirkıratmış, falanmış filanmış. Bu işlerde, bu çeşit akıla hizmet edilmez. Ben Müslüman adamım Osman, her Allah'ın emri diyeni dinlemek, **boynuma borçtur**. (s.68)

Baş göz etmek (s.69)

Bir sürü su görmez tarla var... Kasabada Ziraat Bankası'nda param yatar. İstemez miyim bir an evvel biricik kızımı **başgöz edeyim**. Verem de başım dinç olsun. (s.69)

Yüzüstü kalmak (s.70)

"Allah kısmet eder de Muhtar gidersen. Lakin korkarım, yeni parti işleri **yüzüstü kalır** diye gidemezsin..." (s.70)

Parmağı ağzında kalmak (s.70)

"Allah şahidim olsun, ta gençliğimden beri, rahmetli babam beni kasabadaki camiin mektebine gönderdiğinden beri, hep hac aklımdadır. İnşallah günün birinde Hak nasip edecek... Köyün de **parmağı ağzında kalacak**... Ya Osman, diyeceğim şu ki, CHP'nin sayesinde her yerde asayiş berkemal oldu. Bir de köyün içindeki üç buçuk kırk kırık bi yana yıkılıp Demirkırat oldunuz..." (s.70)

Yola getirmek (s.70, 151)

"Her neyse, diyeceğim şu ki Sadife'yi Ömer'e vermeyeceğim. Demirkırat olması umurumda değil Ömer'i; damat edersen kendime, kafasına vura vura **yola getiririm**. Mesele bu değil; dediğim gibi, onun için, Sadife için kasabadan beyler, ağalar, doktorlar, mühendisler yalvar yakar oldu da vermedim. İşte böyle Osman... Kusura bakmasın, gönlü kalmasın..." (s.70)

Ekmeğiyle oynamak (s.71)

"Ülen muhtar, sende hiç surat yok mu? Bana bakma, ben derviş bir adamım. Lakin köye, köylüye bunca ettiğin kötülükten sonra senin yanına kim gelir ki... Hadi diyelim, ikimizin arasında bir alıp verecek yok. Gelgelelim köylünün karnını doyursun diye tuttuğu birkaç balığa bile mani oldun. Her zaman oluyorsun. Ayıp değil mi fakir fukaranın **ekmeğiyle oynamak**?" (s.71)

Sineye çekmek (s.71)

Muhtar, birdenbire renkten renge girmesine, sakallarının dimdik olup tir tir titremesine rağmen, bu lafları **sineye çekmek** mecburiyetinde kaldı. (s.71)

Vız gelmek (s.71)

İki adam bir an birbirlerini yiyecekmiş gibi bakiştılar. Muhtar, Osman'ı iyi tanırdı. Bir kere kafası kızdı mı dünya yıkılsa **vız gelirdi**. (s.71)

Çene yarıştırmak (s.72)

Osman daha fazla **çene yarıştırmayı** artık uygun bulmadı. "Öyle olsun... Bana müsaade. Kahvede Deli İbrahim'i bıraktım: ne etti, ne işledi bilmem..." diyerek kalktı. (s.72)

Külahını önüne alıp düşünmek (s.72)

"Kanunla, nizamla beraber, vicdanını hem de **külahını önüne katıp** azıcık **düşün** Muhtar... Haydi hoşça kal..." (s.72)

Ağız birliği etmek (s.79, 82, 146)

Kahveci'den önce Durmuş: "Eh..." dedi, "buraya herhalde keyfimizden toplanmadık. **Ağız birliği etmeye** geldik..." (s.79)

Kulak kesilmek (s.79, 82, 109, 136)

Şimdi karşısında bütün köy **kulak kesilmiş**, onu dinlemeye hazırlanmıştı. İsmail kasketini çıkarıp dizine koydu. Başını kaşdı. Bir sigara daha yaktı. (s.79)

Ocağını söndürmek (s.80)

"Durmuş Dayı'nın hakkı var: Hemen işe başlamak gerek. Bana kalırsa şimdi işe başlamak için, yüksek müsaadenizlen, gidip Muhtar'ın evine bir ateş vereceğim. Bu köyün içinde ne zaman bir iş tutmaya kalksak bu deyyus herif karşımıza çıkar. Bizi köstekler. Bu herifin **ocağını söndürdükten**, kendisini köyden def ettikten sonra ancak rahat nefes alır, iş görürüz..." (s.80)

Alt etmek (s.80)

Herkes memlekette istediği gibi düşünmekte serbesttir. Muhtar bile canının istediğini düşünür. Onu, haklıysak **alt ederiz**. (s.80)

Cirit atmak (s.85)

Gözlerini tavana dikip lambanın aydınlattığı siyah tahtaları seyretmeye başladı. Kafasının içinde bir sürü düşünce **cirit oynuyordu**. Fakat bütün bu düşünceleri, yüreğine bir taş parçası gibi oturan ağır bir mesuliyet korkusu bastırıyordu. (s.85)

İş çevirmek (s.86)

Bakkal, zeytin tanelerini muayene ederken, malından emin, fosur fosur sigara içiyordu. Ali, köyün bakkalıydı; ama birçok **işler** daha **cevirirdi**. Bunlardan en mühimi, kasabadaki büyük bir zeytinyağı ve un fabrikasının sahibi ağanın bu köydeki mümessili, komisyoncusuydu. (s.86)

Ciğerini okumak (s.86)

Tepeden tırnağa kadar, her hareketinden bile hurda akan bir adamdı. Fakat köylü onunla yalnız söz münasebetinde bulunduğu için, hareketlerinin, pazarlık ederken gözlerinin şeytanca devrilivermesinin pek farkında değildi. Ancak onun **ciğerini**, Recep gibi cemaziyülevvelini bilenler **okurdu**. (s.86)

Aralarından su sızmamak (s.86)

Bir kere Bakkal Ali, sapına kadar Müslüman adamdı. İmamı gözettiğini köyde bilmeyen yoktu. Muhtarla **arasında su sızmazdı**. Bu işe köylü biraz şaşardı. (s.86)

Aşağıdan almak (s.71, 86, 147)

Muhtar'ın siyasi nüfuzunu takdir eder, onunla iyi geçinir, ona karşı hep **aşağıdan alır**; velhasıl, ticaretini tıklar tıklar yürütürdü. (s.86)

Metelik vermemek (s.38, 87)

"Orası öyle, malûm..." diye Galip devam etti: "Benim dediğim bu değil... Hani lafını ettiğimiz ağalar, beyler, paşalar bizim köye **metelik verirler** mi dersiniz? Bizim balık işini hallederler mi? Tarlalarımızı su baskınından kurtarırlar mı?" (s.38)

Göklere çıkarmak (s.89)

"Burasını hesapladım baba" dedi İsmail, "Siyasete burnunu sokan beyler, ağalar bile bir gün rezil oluyor, öteki gün **göklere çıkarılıyor**. Günün birinde de dediğini yaptıran, hakkını koparan oluyor. Kısmet bakalım. Mustafa Bey geçenlerde dedi ki, siyaset, efendince mücadeledir. Senin anlayacağın insanca, efendice dövüş." (s.89)

Arkadan vurmak (s.89)

"O senin dediğin karşıdaki de adaba erkâna riayet ederse olur. Bir taraf nizamdan çıktı mı, dövüşe döner iş. Dövüşün de erkekçesi olur ha... Onun da nizamı vardır. **Arkadan vurmak** erkekçe bir iş değildir. Bana ettiklerini biliyor musun sen?" (s.89)

İş işten geçmek (s.89, 170)

"**İş işten geçer**, oğul... Hey yarabbi, dünya tersine döndü..." (s.89)

Anasını bellemek (s.89)

İş işten geçer oğul... Hey yarabbi, dünya tersine döndü... Bizim gençliğimizde ihtiyarlar önümüze geçer, bizi tutarlardı. Neyse, bildiğini işle oğul. Bu işte ben yokum. Lakin unutma, Muhtar olacak herif edepsizlikle **ananızı beller**. (s.89)

Sidik yarıştırmak (s.89)

İş işten geçer oğul... Hey yarabbi, dünya tersine döndü... Bizim gençliğimizde ihtiyarlar önümüze geçer, bizi tutarlardı. Neyse, bildiğini işle oğul. Bu işte ben yokum. Lakin unutma, Muhtar olacak herif edepsizlikle ananızı beller. Onunla **sidik yarışı edemezsiniz**. (s.89)

Tavşanın kuyruğunu akıllarına getirmek (s.93)

Kâmil telaşlı: "Aman **tavşanın kuyruğunu akıllarına getirmeyelim.**" (s.93)

Diken üstünde (olmak) (s.94, 157)

İsmail kahveye vardığı zaman, köylüsünü **civi üstünde** oturur buldu. Hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi, selamı basıp ihtiyar Durmuş'la Kahveci Osman'ın oturdukları masaya oturdu. (s.94)

Kan çıkmak (s.94)

"Orası biraz zor... **Kan çıkaracakmış**" diye bir homurtu duyuldu. Deli İbrahim deli gibi kahvenin kapısına yüklenip içeri daldı. (s.94)

Gözünü boyamak (s.95)

"Bizim siyaset kitabımızda kız kaçırmak yazmaz. Milletın **gözünü boyamak** için de bu çeşit adi dalavere çevirmeyiz." (s.95)

İki paralık etmek (s.95)

"Osman!" diye bağırdı Muhtar, "alayın sırası değil, namusumu **iki paralık ettiler.** Temizleyeceğim." (s.95)

Başı ağrımak (s.96)

"Benim damın kapısı bacası belli değildir. Girmişler. Yemin etsem **başım ağrımaz.** Haberim yoktu. Kız, ben kaçtım diyor, duymuyor musun? İnat ettikçe daha kepaze oluyorsun." (s.96)

Nalları dikmek (s.98)

Bizim külüstür beygiri yolda o kadar sıkıştırmıştım ki, neredeyse kasabaya gelmeden **nalları dikecekti.** Onu hana bırakır bırakmaz, soluğu Sahir Bey'in yanında aldım. (s.98)

Kulpunu bulmak (s.98)

Meselenin ıcığını cıcığını anlattım. Bey, güldü de güldü. Amma az sonra kaşları çatıldı. Üle Osman, bu iş şakaya gelmez. Muhtar **kulpunu bulursa** bizimkileri mahpusta aylarca alakor. Hemen bir çaresine bakalım, dedi. (s.98)

Defterden / defterinden silmek (s.69, 100, 152)

"Sahiden evlat **defterden silinir** mi be Osman? Benim hiç evladım yok da... Bir türlü kestiremiyorum..." (s.100)

Burun kıvırmak (s.73, 100, 101)

"Damat! Koş oğlum zeytinlere, Damat! Koş oğlum falan tarlaya demeye başlayacak. Zengin damattan Ömer gibisi daha iyisine gelir onun. Ah bir o zamana kadar Galip tarlasını sudan kurtarmalı da Ömer bu sefer Muhtar'a bir **burun kıvırmalı**..." (s.100)

Ne mal olduğunu göstermek (s.102)

"Şimdiden **ne mal olduğunu göstereyim**. S... 'sin gitsin muhtarın yanına..." (s.102)

Gözünün yaşına bakmamak (s.103)

Muhtar, kendisi kıyması lazım gelen medeni nikâhı kıymıyor, imam efendi de muhtardan ödö koptuğu için imam nikâhına yanaşmıyordu. Ona; "Bana bak imam, varır da Ömer'len kızımın nikâhını kıyacak olursan, vallah **gözünün yaşına bakmam**, seni hükümete rapor ederim..." demişti. (s.103)

Göz yummak (s.104)

Başka çeşit ahvalde, medeni nikâhtan sonra veya evvel, İmam'ın nikâh kıymasına Muhtar pek aldırılmaz, **göz yumardı**. Muhtar'ın hesabı başkaydı. (s.104)

Etekleri zil çalmak (s.104)

"Var o Ömer olacak kerataya söyle, olan oldu, hiç değilse gelip kızımın elimi öpsünler, affedeyim. Nikâhlarını kıyalım. Lakin bir şartım var: Ömer Halk Parti'sinin defterine gözümün önünde yazılacak" dedi. İmam'ın pek akli ermez. **Etekleri zil çalarak** koştı. Bir kenara çekeceği yerde, Osman'ın kahvesinin ortalık yerinde Ömer'e bu müjdeyi verdi. (s.104)

Kanına girmek (s.108)

Kalkıp kasabadan Halkçı beylerin gelip köylüyü tenvir etmeleri mümkündü. Geleceklerdi de... Ama bir kere köylünün önceden **kanına** bunlar **girerlerse**, üst tarafı zordu. (s.108)

Gözünü dört açmak (s.108)

Çaylar, kahveler içilirken köylü bütün dikkatini toplamış, **gözlerini dört açmış**, parti başkanını seyrediyordu. (s.108)

İğne atsan yere düşmemek (s.108)

Kahvenin içi **iğne atsan vere düşmeyecek** kadar kalabalıktı. Tezgâhın önüne, masanın arkasına, dizilen sandalyelere kasabadan gelenlerle köyün parti erkânı yerleşmişlerdi. (s.108)

Gözüne kestirmek (s.108, 124)

Tezgâhın önüne, masanın arkasına, dizilen sandalyelere kasabadan gelenlerle köyün parti erkânı yerleşmişlerdi. Sahir Bey, havadan sudan konuşmaya başladı. **Gözüne kestirdiklerinin**, kendisine takdim edilenlerin hatırını sordu. (s.108)

Damdan düşer gibi (s.110, 155)

Şevket Bey, bir kere daha, "Arkadaşlar!..." diye ortalığı çınlattı. Sonra **damdan düşer gibi** kalabalığın ortasında oturan Zeytinci Salih'e sordu. (s.110)

Ağzı açık kalmak (s.111)

Bütün köylünün bu parlak sözlere **ağzı açık kaldı**. Bir an, derin bir sessizlik oldu. Sonra "Yaşa!" "Var ol!" diye ortalık inledi. (s.111)

Çene çalmak (s.112)

Bakkal Ali, kendini topladı. "Geliriz be yahu!" cevabını verdi. İsmail, içinden, "ister gel, ister gelme..." diye geçirdi. Fazla **çene çalacak** vakti yoktu. Acele, kahveye dönüp yemeğin sonuna yaklaşan misafirlerin önüne helvayı koydu. (s.112)

Ayağa kalkmak (s.114)

"Recep Ağa'm senin aklından geçeni biliyorum. Gölün ağzını tıkayan dağ gibi yarıntılarını yıkıp atmak. Hiç değilse, bir sıçan deliği kadar açivermek..." Bu söz, bütün kahve halkını **ayağa kaldırdı**. (s.114)

Bir ayağı çukurda (olmak) (s.115, 122)

"Yirmi yıldan beri nasıl sabrettikse, tarlalarımızın su altından kurtulmasını yine sabırla bekleyeceğiz. Benim ömrüm yetmez belki... **Bir ayağım çukurda**... İsmail'in demesine bakılırsa, seçimler dört yılda bir yapılacaktı. Eskiden de öyleymiş amma, benim haberim yoktu. Seçimleri bu sefer kazanamazsak bir daha sefere kazanırız." (s.114-115)

Ya herrü ya merrü (s.115, 167)

"Allah'ın gölü işte... Biz neden balık tutmayacak mıyız? Sade bizim köy mü?... Gölün dört başındaki bütün köyler doya doya balık yesin. **Ya herru ya merru**..." (s.167)

Ağına tıkamak (s.116)

Sahir Bey, bütün yüzünü kaplayan bir tebessümle Recep'e ve kalabalığa baktı. Bu bakış, herkesi sevindirdi. Demek ki, şu aşağılık Muhtarcı'nın lafını **ağına tıkayacaktı**. Başkan, bir müddet ayakta durup sükûnetin tamamıyla dönmesini bekledi. (s.116)

El koymak (s.117)

Demokrat Parti'miz iktidara geçer geçmez, bu iş için Meclis'ten tahkikat isteyecektir. Arkadaşlar köyümüzün, bütün bu civar köylerin bu büyük meselesine Demokrat Parti şimdiden **el koymuştur**. (s.117)

Karnının şişi inmek (s.117)

"Halkçuların da fikrini öğrenmek, tenkitlerine cevap vermek vazifemizdir. Söyle sen arkadaşım; neydi şu zihnini kurcalayan öteki mesele?..."

Kalabalık, suratını asmıştı. "Desin bakalım... **Kursağının şişi insin...**" homurtusu ortalığı aldı. (s.117)

Elden gitmek (s.117, 143)

Kara sakallı, gözleri fıldır fıldır dönen Halkçı, birkaç adım daha önündeki kalabalığı açarak ileri çıktı. Kasketini kulaklarına çekerek: "Dini mübin **elden gidiyor!**" diye bağırdı. (s.117)

Kızılca kıyamet kopmak (s.117, 136)

Bir alkış koptu. Sonra gelenlerden bir zat, nereden bulunup geldiği o anda bilinemeyen bir sandalyenin üzerine çıktı: "Sizleri hoş, iyi, sıhhat ve sevinç içinde bulduğumuzdan son derece bahtiyarız. Sevgili yurdumuzun aydın istikbaline işte böyle imanla seller gibi akacağız." diye bağırdı. İşte o zaman, **kızılca kıyamet koptu**. Kalabalık alkışlamaktan ve bağırırmaktan bitap düştü. (s.136)

İçine kurt düşmek (s.118, 146)

Kara sakallı genç, hiç kılını kıpırdatmadan orta yerde dimdik duruyordu. Tekrar İsmail'e iş düştü. Kahveci Osman da sağa sola koşarak milleti yatıştırmaya çalıştı. Lakin, ne de olsa bazı kimselerin **kursağına kurt düşmüştü**. (s.118)

Ezbere yapmak (s.118)

Sahir Bey, çantasına el attı. Kocaman bir kitap çıkardı. Sahifeleri karıştırarak: "Bu meselenin cevabı, Atatürk'ün büyük sözlerinde mevcuttur. Biz **ezbere** iş **yapmıyoruz** arkadaşlar! Dinleyiniz!" (s.118)

Ağzının payını almak (s.119)

O kadar canlı, o kadar ikna edici konuştu ki, neredeyse halk, Muhtarcının üzerine yürüyecekti. Yusuf dayanamadı: "Tamam mı?... **Aldın mı ağzının payını?**..." diye lafı ortaya atan herife bağırdı. (s.118-119)

Yerin dibine geçmek (s.122)

Şu İsmail askerdeyken, ekmezsiz kaldığımız günler oldu. Kocakarından saklı ekme bulup yedim. Şimdi aklıma geldikçe utancımдан kendi kendime **yerin dibine geçiyorum**. (s.122)

Kuru gürültüye pabuç bırakmamak (s.122, 124)

"Hıı!..." diye gırtlığından bir ses çıkardı Recep, Sen, inanmayı o kadar kolay mı sandın komşu? Baksana sen, ben kaçın kurasıyım... **Kuru gürültüye pabuç bırakır** mıyım? (s.122)

İpini çekmek (s.123)

Sonunda bütün köye irezil olursa, ister istemez onun yamacında olacağım. Ne de olsa babasıyım. Yok, köye karşı sözünü tutabilirse, o başka. Gene babasıyım, iftihar etme bana düşer. Halbuki onun **ipini çekenler** de kasabadakiler. (s.123)

Külahıma anlat (s.123)

"Sen, onu benim **külahıma anlat**. Bizim köyün içine bir bakıversene... Kaç kişi Halkçılardan çıkıp Demokrat oldu? Biz, köy, gözünün önünde..." (s.123)

Elini sıcak sudan soğuk suya sokmamak (s.125)

"Aldırma... Neme lazım, Sadife iyi kız. Sanki o servet içinden çıkmış gelmiş gibi değil. Bizi ana baba bildi. Evin içinde kocakarının **elini suya sokturmuyor**. Her işe koşuyor. Hani gelinim gibi değil, bayağı kızım gibi." (s.125)

Canı burnundan gelmek (s.125)

"İyi para doğrusu. Bazı kere çiftçiliğimi, tarla sahibi olduğumu unutuyorum da Allah'a şükürler ediyorum. Geçinip gidiyoruz, diyorum. Ama bu ırgatlık, aylıkçılık işi... Bugün var,

yarın yok. Kışın ne halt ederiz? İnsanın kendi toprağında işlemesi başka... Bazı **canı burnundan gelir**, gelir ya, kendi başına buyruktur. Canı isterse paşalar gibi yaşar..." (s.125)

Borusunu öttürmek (s.125)

"İpin ucu onlarda da ondan" diye Recep öfkeyle mırıldandı; "oğullarımızın eline bakıyoruz. Eğer tarlamın içine su girip kalmasaydı. Tarlam bataklık olmasaydı, ben bilirdim **borumu** nasıl **öttüreceğimi**. Eski yıllarda hiç olmazsa su ekim zamanına kadar çekilir, toprak tava gelirdi. Tarlanın bu kadar suyla canına can katılırdı." (s.125)

Dikiş tutturmak (s.127)

Osman'ın ağzına bakarsan, muallim demiş ki, Yusuf'u bu güreşlerde hele bir görelim. Vilayete yollayıp minder güreşlerine sokarız. Vilayette, devletin güreş hocası var. Yusuf, hani o yakalarda bir **dikiş tutturdu** mu, cihan pehlivanlığına kadar yolu var. (s.127)

Gözüne girmek (s.127)

Belki de kasabadaki güreşlerde beyler, ağalar Yusuf'u beğenirlerse, **gözlerine girebilirse** alır, büyük güreşlere sokarlarmış. (s.127)

İki gözü iki çeşme (s.136)

Durmuş Dayı, Kâmil'e yaslanmış, **iki gözü iki çeşme**, beyaz sakallarından sızan yaşları yağlılığıyla silmeye uğraşıyordu. (s.136)

Dizinin bağı çözülmek (s.137)

"Kalk ayağa, İsmail laf edecek..." dediler. İhtiyarın, ayağa kalkmak şöyle dursun, **dizlerinin bağı çözüldü**. Çömeldiği yere çöktü kaldı. Köylüsünün kaynaşan ayakları altında ezileyazdı. (s.137)

Gönlünden kopmak (s.138)

Osman, kefiyesine Yusuf'un elbiselerini sarmış, hiç konuşmadan yürüyordu. Onu arkadaşları takip ediyordu. Çayıra gelindiği zaman, bir masanın başında oturan kâtibe herkes **gönlünden koparı**, bir yirmi beşliğe kadar makbuz kestirip verdi. (s.138)

Dize getirmek (s.139, 141)

Cazgır, pehlivanları kibleye karşı **dize getirdi**. Duasını, nasihatlerini etmeye başladı. Çayırı dolduran halkta çıt yoktu. Sonra tekrar davullar ortalığı sarstı. (s.139)

Tereyağından kıl çeker gibi (s.139)

Kendinden o kadar emindi ki, tutuşlar, girişleri her an, karşısındaki için tehlikeli oluyordu. Bir çift daldı, dengine getirip, delikanlı, **tereyağından kıl çeker gibi** zeytinyağlı vücudunu Yusuf'tan sıyırdı. (s.139)

Kıl payıyla kurtulmak (s.141)

Gazozcular, fıstıkçılar bile seslerini çıkaramaz olmuştu. Karayılan bu defa çift daldı. Yusuf, **kıl payıyla kurtuldu**. Yusuf, iri yapılı, rakibinden uzundu. (s.141)

Ayak uydurmak (s.141)

Yusuf, kendini topladı. O anda güm güm vurmaya başlayan davulun temposuna **ayak uydurup**, ağır ağır hakemlerin, beylerin, ağaların huzuruna kadar ilerledi. (s.141)

Doluya koyup aldıramamak boşa koyup dolduramamak (s.143)

Kasabadaki miting, köylünün bu mitingden dönüşü, geceki eğlence, Muhtar'ı önce şaşkına çevirdi. O gece, sabaha kadar doğru dürüst uyuyamadı. **Doluya koydu olmadı. Boşa koydu eksik geldi**. (s.143)

Eli sıkı (olmak) (s.144)

Muhtar, istihfafla bakkalı süzdü: Senin de **eli sıkı olduğunu** bilirim. Demokratları perişan etmek bana düşer. Elinde yazılı kâğıda göre, her hafta paranı tıkr tıkr benden alırsın. Sen de kâtip, Ali'nin dükkânında otur, bundan sonra. (s.144)

Tilkiyi yüzmek kuyruğuna getirmek (s.144)

Osman, hiddetle itiraz etti: "**Tilkiyi yüzdük, kuyruğuna getirdik**. Az daha sabırlı olmamız lazım. (s.144)

Bir çuval inciri batırmak / berbat / mundar / bok etmek (s.144)

"Bu kadar kendimizi gösterdikten sonra, balığa çikalım gayrı..." diye bir fikir ortaya atmıştı. Osman, hiddetle itiraz etti: "Tilkiyi yüzdük, kuyruğuna getirdik. Az daha sabırlı olmamız lazım. Yoksa **bir çuval inciri**..." (s.144)

İki paralık olmak (s.145)

Balıkçının gözleri, kahvenin açık penceresinden ta karşıda parıldaayan göle dalmıştı. "Of anam of!... Balıkçılığın da haysiyeti **iki paralık oldu**. Allah'ın gölü işte... Bıraksalar da balık nasıl tutulur bir göstersek..." (s.145)

Elinden geleni ardına koymamak (s.146)

Osman, bıyıklarını yolarcasına çekiştiriyordu. Bu havadisi beğenmemişti. Telaşlandı. Fakat telaşını belli etmemeye gayret etti. "**Ellerinden geleni ardlarına katmasınlar**. Mebuslar seçilirken ortalıkta kendi adamları dolansın istiyorlar. Ziyanı yok, biz toptan istediğimize rey verdikten sonra ellerinden ne gelir ki?..." (s.146)

Bit yeniği olmak (s.146)

"Bana da öyle geliyor..." diye Osman endişesini gizleyemedi artık. Aldı milleti bir düşünce. Durup durup: "Bu işte **bit yeniği var...**"

"İpin ucu onlarda ya... Oynatsınlar bakalım..." (s.146)

İki eli yakasında olmak (s.146)

"Sen bilirsin..." dedi Osman, "yarın ahirete kalmadan, bir pislik çıkarsa hemen **iki elimi yakanda** bil." (s.146)

İçinde kurtlar kaynamak (s.147)

"Orası öyle Nazif..." dedi, Durmuş "Lakin seni bilirim, **içinde kurtlar kaynar**. Her zaman şunu bunu birbirine katmaktan keyiflenirsin. Lakin unutma bu bizim işimiz, çoluk çocuk işi, şakaya gelen dedikodu işi değil, bu sefer... Memleket meselesi. Vatan ve namus meselesi bu sefer... Ona göre kalıbını, kıyafetini dengelt!..." (s.147)

Kapı dışarı etmek (s.147)

"İyi emme, cehenneme varmadan önce, epey dolap çevirecek. Buraya gelirken köy odasının önünden geçtim. Muhtar, kahveciyi bile **kapı dışarı etmiş**, içerde meclis kurmuş. Bakkal Ali, kâtip, daha bir sürü Halkçılar. Benim her zaman kulağım kırıştadır." (s.147)

Kulağı kırışte (olmak) (s.147)

"İyi emme, cehenneme varmadan önce, epey dolap çevirecek. Buraya gelirken köy odasının önünden geçtim. Muhtar, kahveciyi bile kapı dışarı etmiş, içerde meclis kurmuş. Bakkal Ali, kâtip, daha bir sürü Halkçılar. Benim her zaman **kulağım kırıştadır**." (s.147)

Bam teline basmak (s.148)

Ali başını eğdi. Delikanlı, sandalyeyi Osman'ın altına sürüp dükkândan çıktı. Osman: "Anlayamazsın ya..." diye bakkala döndü. "Koyu Halkçı oldun gayri..." Bakkal Ali'nin **bam teline basmıştı**. Zaten sabahtan beri Muhtar'a içinden okuyup duruyordu. (s.148)

Gelen ağam, giden paşam (s.148)

"Osman!... Deme böyle!" diye hiddetle soludu bakkal, "ben tüccar adamım. Ticaretime bakarım. **Gelen** de **ağam** paşam, **giden** de ağam **paşam**..." (s.148)

Ayranı kabarmak (s.149)

Bakkal Ali, Osman'ın bu tatlı sert koltuklamasına bitti. **Ayranı kabardı** taştı. Yüzü, kara kuru yüzü pembeleşti. Ne diyeceğini, ne edeceğini, şaşırılmıştı. (s.149)

Etilye sütlüye karışmamak (s.149)

"Eksik olma Osman... İyi düşünüyorsunuz emme, ben **etliye sütlüye karışmak** istemem." (s.149)

Kuyruğunu sıkıştırmak (s.150)

"Yesin içsin fakir fukara... Sevaba girersiniz. Demek Muhtar'ın **kuyruğu** şimdiden **sıkışmışa** benzer."

Ali zorla gülümsedi: "Öyle görünüyor." (s.150)

Altta kalanın canı çıksın (s.150)

Ali gülümsedi. Fakat ağzını açamadı. Osman dükkândan çıktı. "Vay hinoğlu hin vay..." diye okuya okuya, kahvesinin yolunu tuttu. "Şimdi de kasabadan ne emirle gelecek, onu öğrenmeli... Ne de olsa kurt adam şu Muhtar..." Sonra yüksek sesle: "**Altta kalanın canı çıksın**..." dedi. (s.150)

İki arada bir derede kalmak (s.151)

"Canı cehenneme deyyusun. Vatan haini dediğin tek çeşit olmaz ki..." Kahveci'nin bu sözleri, bir köşede oturan Galip'in yüzünü sapsarı etti. Zavallı ihtiyar, **iki arada bir derede kalmıştı**. (s.151)

Aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık (s.151)

Kahveci'nin bu sözleri, bir köşede oturan Galip'in yüzünü sapsarı etti. Zavallı ihtiyar, iki arada bir derede kalmıştı. O kadar şaşkıncı ki, ne diyeceğini bilemiyordu. **Aşağı tükürse sakal, yukarı tükürse bıyık**... Bir yanda mal mülk var, bir yanda Parti meselesi... (s.151)

Gafil avlanmak (s.152)

Haber bütün memlekette büyük bir heyecan uyandırmıştı. Büyük şehirlerden ta köye kadar sızan laflara bakılırsa, Demokratlar, seçimi, bu kadar erken beklemiyorlardı. Daha hazırlıkları, memleketin birçok taraflarında tamam değildi. **"Gafil avlandık!"** diye feryatlar koptu. (s.152)

Burnu sürtülmek (s.153, 158)

"Tastamam..." dendi. Ve bütün hızlarıyla seçim hazırlığına giriştiler. Haktaâlâ Hazretleri Muhtar ile elbirliği etse bu işin çaresi yoktu. Muhtar'ın **burnunu sürtmeye**, kırmaya ahdı peyman edildi. Muhtar, Ömer'e ettiği gibi, bütün köye tarla, zeytinlik bağışlayamazdı ya... Bütün yapabildiği, ortadaydı işte... (s.153)

Ayak diremek (s.155)

Muhtar, sandığın başına nargile getirtti. Tevatüre bakarsan, köyün defterinde kim yazılıysa, hepsi ireyini atmış. Lakin birkaç kişi gelmemiş. Muhtar ille onları da bekleyeceğiz diye **ayak dirermiş**. (s.155)

Hanya'yı Konya'yı Öğrenmek (s.156)

"E... si bu işte. İki saate kalmaz, **hanyayı Konya'yı öğreniriz**." (s.156)

Kökü kurumak (s.157)

Aman İrecep, askerlik derken vaktin geçer, everelim seni. Evlenme be eşek herif! Bunca çoluk çocuğun vebalini ne yüklenirsin. Ölen bir yana, aslanlar gibi bir oğul sahibiyim. Günaha girmeyeyim, hani Allah'a bana böyle bir oğul verdiği için her zaman hamdü senâlar ederim. Evlenmesem, **köküm kuruyacaktı**. (s.157)

Aklı yatmak (s.157)

Bir gün içimden sıkıntıyı üzüntüyü atamadım. Şimdi bugünkü işe oğlum **aklımı yatırdı**. Gel gör ki, şu köyün içinde biz kaç kişiyiz. Memleketi düşün, milletin ekmeği aslanın ağzında. (s.157)

Ekmeğin aslanın ağzında (s.157)

Bir gün içimden sıkıntıyı üzüntüyü atamadım. Şimdi bugünkü işe oğlum aklımı yatırdı. Gel gör ki, şu köyün içinde biz kaç kişiyiz. Memleketi düşün, milletin **ekmeği aslanın ağzında**. (s.157)

Kuyruğunu kısmak (s.158)

"Neye yarar? Bir gün, beş gün **kuyruğunu kısıp** dolaşır, sonra gene aslan kesilir. Elindeyse, balığa çık bakalım. Elindeyse su altında hiçbir istifaden olmayan tarlanın vergisini ödeme..." (s.158)

Ağzını bıçak açmamak (s.159, 164)

Recep'le Galip'in gelişinin farkına varan olmadı. Bütün gözler kavağın altına dikilmiş, **ağzları bıçak açmıyordu**. Osman, Durmuş, Yusuf, bir masanın başına çökmüşler, kalabalıktan biraz ileride oturuyorlardı. (s.159)

Pabuç pahalı (s.161)

Halkçılar, Demokratların bu işte haklı olduğunu biliyorlardı. Fakat Muhtar, her rey atanı sabahtan beri, aklına yazmıştı. **Pabuç pahalı** görünüyordu. Ne koparabilirsem kâr biliyordu. (s.161)

Ecel teri dökmek (s.161)

Sabahtan beri, tereddütler içindeydi. Ya sandıktan Demokratlar fazla çıkıverirlerse... Seçilecek mebuslar umrumda değildi. Muhtar'a, köyün içinde itibar lazımdı, itibar... Burada kaybedilse bile, kasabadaki büyükler ona, tasalanma demişlerdi. Senin köyde zayıf olduğumuzu biliyoruz. Gelgelim, şu sandığın açılacağı sırada, Muhtar **ecel terleri döküyordu**. (s.161)

Yüreği kan ağlamak (s.161)

Gelgelim, şu sandığın açılacağı sırada, Muhtar ecel terleri döküyordu ama, **yüreği kan ağlıyordu**. (s.161)

Kol gezmek (s.159, 163)

Emin Onbaşı, meydanın bir yakasını, bir er de öte yakasını tutmuşlar; bir aşağı bir yukarı **kol geziyorlardı**. (s.159)

Çileden çıkmak / çıkarmak (s.164)

Köylü: "Ne olacak şimdi?" sorusunu sorduğu zaman toptan başını çevirip İsmail'e bakıyordu. Bu bakışlar, bu sorular İsmail'i yıkıyor, eritiyor, **cileden çıkarıyordu**. Hani bir zaman daha geçerse, bütün kabahati İsmail'e yükleyivereceklerdi. (s.164)

Çantada keklik (s.165)

"Bu iş **çantada keklik**..." denildi. (s.165-166)

Gözü açık gitmek (s.165)

Kuytu bir köşeden elindeki sigarayı yere atan yaşlı, şimdiye kadar köyün içinde varlığıyla yokluğu bir olan Hüseyin seslendi: "Oğlum İsmail" hep o tarafa döndüler, "bu dediklerinde hep haklısın. Lakin yirmi yıldır, bu aylar, bu ekim ayları geldi mi, tarlamın içinden su çıkmıyor. Süremiyorum. Ölmeden önce tarlamı süremezsen, **gözlerim açık gidecek**. Bir dört yıl daha yaşamak için Allah'la kontratım yok..." (s.165-166)

Kelleyi koltuğa almak (s.166)

Bütün gözler parlamış, ihtiyarın ne demek istediğini anlamışlardı. İsmail'in içi ürperdi. Hüseyin, onun omzuna dayanarak durdu: "Biz, zeybek, komiteci adamlardık gençliğimizde. Hakkımızı aramaya giriştik mi, **kelleyi koltuğa alırdık**" dedi. (s.166)

Kulp takmak (s.167)

Bizim tarlalardaki suyu tutan bentleri, devlet yaptırdı. Büyük araziye su basmasın diye buna bir de **kulp taktılar**. Belki de aslı var. Belki de yok. Asıl bu işin kimin çıkarına olduğu belli. (s.167)

Elinin hamuruyla erkek işine karışmak (s.169)

İsmail'in tarifi müşkül bir ruh haliyle gözleri karıncalandı. Fakat kendisini çarçabuk toparladı. Boğuk bir sesle: "Bu iş" diye bağırdı, "karı kısmının işi değil. Karılar geri bassın. **Ellerinin hamuruyla erkek işine karışmasınlar**..." (s.169)

Evli evine, köylü köylüne (s.171)

Alakalıların, jandarma kumandanı ve savcının otomobillerle gelip yarıntılarda, bentlerde yapılan tahribatı keşfi, bir saat daha aldı. Bu zaman zarfında **evli evine, köylü köylüne** varmıştı. İş çoktan bitmişti. (s.171)

Göz dikmek (s.172)

"Elimize ne mi geçti Bey, çok şey geçti. Çocukluğumdan beri ilk defa tarlalarımızı ağız tadıyla bir kere sürebileceğiz. Sular, deryalar gibi nehre, dalyana yürüyor. Tarlalarımız kurtuldu. Mahpusluğa gelince, itlik, uğursuzluk etmedik. Haram mala **göz dikmedik**. Namusumuzla yatar yatar çıkarız. Yarıntıların tekrar yapılması, yıl işi. O zaman dek Parti'miz elbette bu işin kanun yoluyla bir çaresine bakar." (s.172)

Tükürdüğünü yalamak (s.172)

"Biz, **tükürdüğünü yalayan** kişilerden değiliz Bey. Ne söyledimse söyledim. Tek bir lafımı geri almıyorum." (s.172)

4.1.4. Onbinlerin Dönüşü

Kulak kabartmak (s.5, 174, 269)

Uzaktan Marmara'nın suları, yer yer parlıyordu. Bir sıraya oturdu. Ayasofya'nın yanından geçen tramvayların sesine **kulak kabartmaya** başladı. Bir cıgara yaktı. Bitirdi. (s.5)

İki dirhem bir çekirdek (s.13, 22, 26, 144, 208, 244)

Necip, **iki dirhem bir çekirdek** giyinmişti. Üzerinde son derece şık, bej bir elbise vardı. Saçları dikkatle taranmış, kravatı dikkatle bağlanmıştı. Öğrenciliğinden beri bir hayli kilo almasına rağmen, gene de yakışıklıydı. (s.244-245)

Yola getirmek (s.13, 92, 94, 129, 232)

Düşünüyordu Recep; sağlam yapılı, her bakımdan sağlam yapılı bir adamı bir kadın nasıl bu kadar değiştirebilirdi? İnanıyordu ki Halit, yersiz bir evhamın kurbanı olup gidiyordu. Biraz da gururu Nesrin'in yakasını bırakmaya engel oluyor gibisine geliyordu, Recep'in. Bu şımarık, bambaşka dünyanın kızı Nesrin'i ille **yola getireceğim** diye uğraşması basbayağı akılsızlıktı. (s.129)

Suratı bir karış (olmak) (s.14)

Necip, odasından memnundu. Her sabah "Bakalım bizim Darü'nin keyfi nasıl?" veya "Zehra'da herhalde **surat bir karıştır**" diye uyanır, pencereye koşar. "Aman ya Rabbi, ne kepezelik, Mariya hâlâ saçını başını taramamış" diye Ali'yi uyandırır. (s.14)

Tam üstüne basmak (s.15)

Odada bir üçüncü iskemle olmadığından, Halit karyolasını tuttuğu gibi çekti, masaya yaklaştırdı. Kenarına ilişerek, "Beni kızdıramazsın" dedi. "Bilirsin, sana kolay kolay

kızmam. Haklısın. **Tam üstüne bastın.** Yazdığım şiir dün gecenin rüzgârı... Yarın okursam, belki ben de berbat bulacağım. Bakın ne oldu: Şuracıkta oturmuş, namusumla okuyordum. Bir ara sayfayı çevirirken, elim yüzüme yaklaştı. Burnumda bir koku hissettim. Oysa elimi sabahtan beri kaç kere yıkamıştım. Ne kokusuydu bu, biliyor musunuz?" (s.15)

Yerden göğe kadar (s.15, 111, 206)

Halit'in yüzü birdenbire değişti. Durgun bir sesle, "Alay etmekte **verden göğe kadar** hakkınız var" dedi. "Ben bile kendimle alaydaydım. Dün geceyi Nesrin'le çok kötü geçirdim. Hatta budalaca... (s.15)

Kıtlığna kıran girmek (s.19)

Ali, "Amma da yaptınız ha!.. Koca İstanbul'da meyhane **kıtlığna kıran** mı **girdi**... Yürüyün!.." diye kapıya yürüdü. "Bu akşam iyice bir kafaları çekelim..." (s.19)

Kafayı çekmek (s.19)

Ali, "Amma da yaptınız ha! Koca İstanbul'da meyhane kıtlığına kıran mı girdi... Yürüyün!.." diye kapıya yürüdü. "Bu akşam iyice bir **kafaları çekelim**..." (s.19)

Burnundan fitil fitil gelmek (s.21)

O gece, tartışmadan sonra gittikleri meyhanede, Halit'in yediği, içtiği **fitil fitil burnundan gelmişti**. Gerçi havadan sudan konuşmuşlar, yaptıkları tartışmayı unuttur görünmüşlerdi. Fakat ne de olsa Ali'nin, hele Recep'in halinde bir durgunluk vardı. Kendisi de onlardan aşağı kalmıyordu ya... (s.21)

İşin içinden çıkmak (s.26, 83, 157)

Başı sıkışınca, "O benim kardeşim" der, **işin içinden çıkar**; sırası geldi mi, Halit'i flörtü gibi satardı. (s.26)

Defterden / defterinden silmek (s.26, 189, 234, 244)

Belma olmayacak bir şair, yazar adı ortaya atar, Halit'in canını sıkardı. Bir gün delikanlı, Haşim'den bir şiir okumuştı. Kız, iri iri gözlerini açarak, "Bu da ne demek kuzum Halit?" demişti. O günden sonra Halit, Belma'yı **defterinden sildi**. Ona büsbütün ağabey muamelesi etmeye başladı. Onunla fazla ilgilenmiyordu. (s.26)

Küplere binmek (s.27, 113)

Halit, üniversiteye başladığı zaman evden çıkıp Gedikpaşa'da arkadaşları ile oturmaya kalkışınca, amca **küplere bindi**. (s.27)

Kürkçü dükkânına geri dönmek (s.27)

Yengesi günlerce ağladı. Fakat sonunda oğlu gibi sevdiği Halit'in isteğini kırmadı. Eve sık sık gelmek şartıyla, cebine bol bol paralar koyarak yeğenini serbest bıraktı. Karısına da, "Gençliktir, delikanlılıktır hanım... Eninde sonunda **kürkçü dükkânına döner**. Onun yakasını bırakır mıyım? Hele üniversiteyi de bitirsin, yanıma alacağım. Benim işim, onun işi demektir. Bırak, şimdilik havalansın..." dedi. (s.27)

Yakasını bırakmak (s.27, 129, 150, 179, 184, 210, 218)

Recep bir de baktı, etrafında büyük bir kalabalık meydana geliyordu. Kendisine dostluk gösterenler, soru soranlar, selam verenler gittikçe artıyordu. Sabahki olayın tekrarlanması tatsız olacaktı. Bir bahane bulup kirişi kırdı. Alt kata indi. Arkadaşları onu anlayışla karşıladılar. **Yakasını bıraktılar**. (s.150)

Eşek sudan gelinceye kadar dövmek (s.30, 35, 110, 130, 207)

Recep, oturduğu yerden doğrulmuştu. Arkadaşına, "Bana bak" demişti, "konuşacaksan namusunla konuş. Yoksa seni **eşek sudan gelinceye kadar döverim**..." Hemen, eş dost araya girmişti. (s.30)

Gözünü kırpmamak (s.31, 54)

Orkide alınmasına karar verildi. Necip, "Bu toptan züppelik!" diye isyan etti. Üç çiçekçiden sonra dördüncüsünde orkide bulundu. Seçildi. Herif, **gözünü** bile **kırpmadan** on lira istedi. (s.54)

İki paralık olmak / etmek (s.35, 49, 92)

Nejat, korkudan bembeyaz kesilmişti. Her şeyden önce, salondaki süksenin **iki paralık olduğu** aklına geliyordu. (s.35)

Ayak uydurmak (s.36, 130)

Nesrin, delikanlının gözlerinin içine baktı: "Elimden geldiği kadar çalışacağım. Sana uyacağım Halit..." Müziğe **ayak uydurdıkları** zaman, adeta kimseden çekinmeden yanağını Halit'in yanağına koydu: "Bugün seni o kadar çok seviyorum ki... Sana uymamak elimden gelmez." (s.36)

Elinden gelmek (s.36, 45, 113, 178, 184, 187, 198, 216, 220, 247, 256)

"Tabii tabii... Biliyor musun, Recep'i ayıplamak **elimden gelmiyor**. Sadece ona kızıyorum." (s.247)

Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu (s.37)

"Ömrümce beraber olmamız için yakında karar verebileceğimizi zannediyorum..." Halit, "Hoppala!.." diye güldü. "**Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu...**" (s.37)

Tutunacak dalı kalmamak (s.38, 252)

Dünya yüzünde isteyip de şimdiye kadar yapamadığım hiçbir şey yok. Annemin, babamın biricik kızıyım. Bazen, sen olmasan, seni düşünmesem, hayatta **tutunacak** bir **dalım yokmuş** gibi geliyor bana... (s.38)

Etrafında dört dönmek (s.39, 145, 264)

Sait'in kafasını ölçen grup, Recep'in ve arkadaşlarının **etrafında dört dönüyordu**. (s.145)

Hop oturmak hop kalkmak (s.40)

Affetmiş görünmek için ona takılarak seslendi: "Yemeye başlama Nejat... Nesrin iyi piyona çalar." Nejat, bu söz üzerine **hop oturdu hop kalktı**. Halit, üstüne basmıştı lafın. Salonda bir kahkaha koptu. Nesrin, ateşlenen gözlerle Halit'e bakıyordu. (s.40)

Üstüne basmak (s.40)

Nejat, bu söz üzerine hop oturdu hop kalktı. Halit, **üstüne basmıştı** lafın. Salonda bir kahkaha koptu. Nesrin, ateşlenen gözlerle Halit'e bakıyordu. (s.40)

Burun kıvrırmak (s.40, 109, 114)

İnce, sarışın kız, gözlerini Halit'e dikerek, yanı başında ayakta durduğu Nesrin'in arkasını okşadı: "Bak bu parça sana ne kadar uyuyor şekerim... Ne kadar da içli çaldın..." dedi. Nejat, bir cıgara yakarken, elinde olmayarak **burun kıvrırdı**. Bunların hiçbiri Halit'in gözünden kaçmıyordu. (s.40)

Parmak ısırarak (s.41)

Nejat şimdi etrafına gençleri toplamış, müzik hakkında bir konferans veriyordu. Onun en büyük marifeti, Fransızca, İngilizce dergilerden, sinema, müzik, edebiyat dedikoduları toplayıp satmak, herkese **parmak ısırtmaktı**. (s.41)

Kulak vermek (s.41, 106)

Halit, onun sözlerine **kulak verdiği** sırada, Nejat, Gide'den bahsediyordu. Halit'in canı sıkılmaya başlamıştı. (s.41)

Dolap beygiri gibi dönüp durmak (s.43)

"Şunu bir kere daha oku bakalım. Yoksa buralarda **dolap beygiri gibi döner dururuz.**" Halit adrese bir göz attı. (s.43)

Başı ağrımak (s.45)

Bundan on yıl kadar önce, beraber büyük bir fasulye işi çevirmiştik... Aman efendim o ne işti öyle... Hem de buhran senelerinde efendim. Herkes iflas ederken. Her ne hal ise... Bunlar şimdi masal oldu... **Başınızı ağrıtmayayım.** (s.45)

Ekmeğine yağ sürmek (s.45)

Şimdi bir maden ticaretidir aldı yürüdü. Almanlarla rekabet başladı. Bizden ortalığı kızıştırmak, efendim. Madenlerimizi kim daha iyi şartlarla alırsa ona satarız, değil mi ya? Varsın Almanlarla Amerikalılar rekabete girişsinler... **Ekmeğimize yağ sürülür** efendim... Maksat, memleketimizin yüksek çıkarlarıdır... (s.45)

Ocağına düşmek (s.45)

Ah efendim ben, hükümetimizin yerinde olmalıyım. Keferelere kazık üstüne kazık... Herifler **ocağımıza düşmüşler** değil mi ya?.. Bu maden, dünya yüzünde sadece bizde var gibi... (s.45)

Gırla gitmek (s.49)

"Yazmak da laf mı ya... Her mektupta bir nota veriyorum. Kavga gürültü **gırla gidiyor.**" (s.49)

Kara kara düşünmek (s.49)

Necip susmuş, **kara kara düşünüyordu.** (s.49)

Çene çalmak (s.53)

Necip yerinden sıçradı: "Kırk yılda bir önemli haber vereceğin tuttu. Sabahtan beri **cene çalıyoruz**, niye söylemiyorsun?" (s.53)

Kulak asmamak (s.64, 76, 162, 238)

"Ben hiçbir şey düşünmedim. Bilirsin, paraya hiç önem vermem. Etraftan akıl verenler çok... Ama ben **kulak asmadım**." (s.238)

Taş atmak (s.64)

"Doğrusun. Sait'i, ötekiler iyice ele almışlar. Bir sürü dangalak dangalak laf ediyor. Hiç kulak asılmıyormuş gibi göründüm. Beni her yerde, fakültede filan seninle beraber görmüyorlar mı onun için bana **taş atan** atana. Bunları da anlamıyormuşum gibi yapıyorum. Senden bir çekinme var." (s.64)

Düşüp kalkmak (s.65, 80, 89, 232)

Birini istemiş olsaydı çoktan kaçır giderdi. Doksan dokuz erkekle **düşüp kalkmak** sevdasında idi. (s.232)

Kulağını bükmek (s.65)

"**Kulağımı büktüm**. Zaten havadan sudan konuşur gibi laf ettik. Üstünde durmadı. Unutmuştur da belki. Yalnız, konuşacağımızı iyi biliyor." (s.65)

Parmağı ağzında kalmak (s.66, 78, 174, 273)

Ali, "Ne bu hal?... Nereye?" diye sordu. Necip, çok heyecanlı bir sesle anlattı: "Vapura, köprüye yetişmem gerek. Allah çocuklar, bu seferkini görseniz, **parmağınız ağzınızda kalır**. Bir içim su. Dün gece Beyoğlu'nda tanıştık. Bir Mariya ki, Mariya gör. Adaya gidiyoruz. Vallah billah kapkara gözlerinin içine baktıkça, içim dışım perişan oluyor. Haydi beni lafa tutmayın, alt tarafını, ya bu gece ya da yarın sabah anlatırım." (s.66)

Bir içim su (s.66)

Ali, "Ne bu hal?... Nereye?" diye sordu. Necip, çok heyecanlı bir sesle anlattı: "Vapura, köprüye yetişmem gerek. Allah çocuklar, bu seferkini görseniz, parmağınız ağzınızda kalır. **Bir içim su**. Dün gece Beyoğlu'nda tanıştık. Bir Mariya ki, Mariya gör. Adaya gidiyoruz. Vallah billah kapkara gözlerinin içine baktıkça, içim dışım perişan oluyor. Haydi beni lafa tutmayın, alt tarafını, ya bu gece ya da yarın sabah anlatırım." (s.66)

Çürük tahtaya basmak (s.67, 86, 187)

Selim anladı: "Aldırmayın" dedi, "şımarığın biridir. Recep'se sağlam çocuk. Kolay kolay **çürük tahtaya basmaz**." (s.186-187)

Mekik dokumak (s.69)

"Boş ver! Çökün bakalım" diye tembel tembel esnedi, tıp rozetlisi. "Bizim ömrümüz, yurtla bu kahvenin arasında **mekik dokumakla** geçiyor. Dört yıldır bu iş böyle. Fakülte altıncı yılında bitecek. Doktor olacağız. Ama doktorluktan önce briçte uzman oldum ha... Var mısınız oynayalım. Bu oynayanların hepsi acemi. Bir türlü aralarına oturamıyorum. Süleyman zararsız oynar ama, o da şimdi baştan savma oynamaya başladı. Otursanıza!" (s.69)

Parmağını oynatmak (s.69)

Sarışın, uzun yüzlü delikanlı, elindeki gazeteyi evirdi çevirdi: "Hani şu Hitler yok mu, Hitler! **Parmağını** bir **oynatsa**, dünyayı alıp yürütecek." (s.69)

O tarakta bezi yok (s.71)

"E'si sağlık. Sait kızdı. Has... oradan dedi. Bir daha da söz açmadı. Benim de **o tarakta bezim yok** zaten." (s.71)

Canına okumak (s.72)

"Basbayağı meraklandım yahu... Bir gireyim de aralarına **canlarına okurum.**" (s.72)

Gökten zembille inmek (s.76)

Eskiden gemiler, Amerika'ya üç ayda giderlerdi. Şimdi dört, beş günde gidiyorlar. Hani asıl konuya gelelim: Senin içine gireceğin dernek Süleyman, insanların **gökten zembille indiğini** ve indiği gibi, saf, temiz, aynı kanı koruyarak, bugüne geldiklerini iddia ediyor. (s.76)

Sidik yarıştırmak (s.76)

Süleyman, Recep'in sözünü kesti: "Bu ırk, kan meselesi saçma. Her millet kendi tarihi, kültürü ile iftihar eder. Bundan tabii bir şey olamaz. Anlayamadığım, neden milletler **sidik yarışına** çıkmalı; sen asilsin, ben asilim... Geç efendim böyle şey olmaz. Zaten bu işin üstünde ısrar etmek, biraz da aşağılık duygusu demektir." (s.76)

Bir baltaya sap olmak (s.80, 271)

"Bundan ötesini düşünüyorum. Üniversitede okusun istiyorum. Babası da oralı değil. Okur okur, okuyacağı varsa. Okumak içinden gelmezse, elbette başka **bir baltaya sap olur** diyor." (s.271)

Dişini sıkmak (s.81, 137, 223)

"Tuhafsın Necip. Bunun etrafa duyurulacak nesi var? Semiha çalışkan kız, kafalarımız denk, beni sevdiğini söylüyor, ben de onu seviyorum. Gelgelelim, ortalıkta bir zorluk var: Ne ben hali vakti yerinde adamım, ne de onun ailesinin durumu iyi... Keyfimden mi memlekete gitmiyorum. Biliyorsun burada yazları çalışmak için kalıyorum. Ailem bana pek az para yollayabiliyor. Bir yıl daha **dişimi sıkmalıyım**. Semiha da çalışacak fakülteyi bitirince. O zaman evleneceğimizi ilan ederiz." (s.81)

Devede kulak (s.82, 266)

"Halit'in amcasının serveti karşısında bizim pederinki **devede kulak** kalır. Hem sana bir şey söyleyeyim mi Ali, iş parada değil, adamın içi rahat olmalı." (s.82)

Kapağı atmak (s.82, 245)

"Alışsın. Hem sen değil misin ikide bir **kapağı** İstanbul'a **atarım** diyen... Paran olduktan sonra." (s.82)

Kokusu çıkmak (s.83)

"Evlensin bakalım. Belki de evlenmeden **kokusu çıkarsa**, hani anlaşılmazlarsa, Halit, defeder başından vesselam." (s.83)

Bam teline basmak (s.83)

"Bilemezsin. Açık söyleyeyim, aklınca seni adam yerine koymaz da konuşmaz seninle... Biz, Recep'le onun **bamteline basmasını** biliyoruz! Nejat, Yunan çağından, hani iki bin küsur yıl önceden kalma zarif bir vazodur." (s.83)

Su götürür yeri olmamak (s.89)

Toprak davası, memleketimizin, köylümüzün ana davalarından biridir. Siz, pek güzel de parmak basıyorsunuz. Sadece siz mi, bütün genç şairlerimiz, yazarlarımız, bu mesele üzerinde hassasiyetle duruyorlar. Bu işin **su götürür**, itiraz edilir **tarafı yok**. (s.89)

İpe sapa gelmemek (s.85)

"Ama ne zor" diye Recep güldü. "Uykusuzluğu filan zor değil. Alıştım da. Gelgelelim, her gece o bir sürü **ipe sapa gelmez** yazıyı okumak yok mu, adamı şaşkına çeviriyor. Hele bizim gazetenin fıkra yazarı beni mahvedecek. Aldırdığım yok. Yok ama adama zorla da bir yazı, hem de üstüne para vererek böyle okuturlar işte." (s.85)

Kanına girmek (s.87, 92, 187)

"Kendisini temize çıkarmak istiyordur. Bu, birinci ihtimal. İkincisi, en akla yakın gelen ihtimal de bizim **kanımıza girmek** olsa gerek. Kim bilir kimlerin adamı. Ama ne olursa olsun, bu zavallıyı yakından görmek isterim. Değil mi ki, her eli kalem tutacakla ilgileniyor. Bizim de onunla ilgilenmemiz gerek. Gidelim bakalım." (s.87)

Temize çıkarmak (s.87)

"Kendisini **temize çıkarmak** istiyordur. Bu, birinci ihtimal. İkincisi, en akla yakın gelen ihtimal de bizim kanımıza girmek olsa gerek. Kim bilir kimlerin adamı. Ama ne olursa olsun, bu zavallıyı yakından görmek isterim. Değil mi ki, her eli kalem tutacakla ilgileniyor. Bizim de onunla ilgilenmemiz gerek. Gidelim bakalım." (s.87)

Parmak basmak (s.89)

Toprak davası, memleketimizin, köylümüzün ana davalarından biridir. Siz, pek güzel de **parmak basıyorsunuz**. Sadece siz mi, bütün genç şairlerimiz, yazarlarımız, bu mesele üzerinde hassasiyetle duruyorlar. (s.89)

Sıdkı sıyrılmak (s.94)

Ressam Nebil'den **sıtkım sıyrıldı**. Adam bir davacı, mücadeleci değil, bu işin esnafı olmuş. Bütün hali, hareketi bana batıyor. Bilmem aldanıyor muyum? Bize hiç faydası yok. Yazık bilgisine, ustalığına diyesim geliyor. (s.94)

Kanını tepesine sıçratmak (s.94)

"Canım şu Nesrin için yazdığın şiirler bir yana, senin birçok şiirin, benim istediğim şiirler. Dergi sahibi ile bedava mı kavga ettik. Seni yola getireceğini hâlâ umut ediyordur."

"Ededursun... Hem kuzum, benim yüreğim bu herifin avcunun içinde mi? Yine **kanımı tepeme sıçratma**..." Recep gülmeye başladı. (s.94)

Çizmeden yukarı çıkmak (s.93)

"Tabii sen dinlemezsin. Dinleyen çok ama... Diyeceğim, şu ressam Nebil de iyi adam belki. Gelgelelim, üstatlık pozunda. Belki resimleriyle gerçekten üstat. Fakat, etrafına birtakım gençleri toplayıp, konferanslar, nutuklar geçiyormuş... **Çizmeden yukarı çıkmasa** amenna... Gençlere çizginin nasıl çizileceğini öğretebilir, resimde yol gösterebilir... Fakat gidin şu biçim resim yapın diyemez. Bunu kabul edemem." (s.93-94)

Mumla aramak (s.95)

"Senin, benim gibi takıntısı olmayan **mumla aranır** bu sırada. Hani, biraz da şansımız vardı bu yıl ha... Hele son sınavda ağız ile kuş tutanlar çıktı." (s.95)

Ağızyla kuş tutmak (s.95)

"Senin, benim gibi takıntısı olmayan mumla aranır bu sırada. Hani, biraz da şansımız vardı bu yıl ha... Hele son sınavda **ağız ile kuş tutanlar** çıktı." (s.95)

Dört elle sarılmak (s.97, 178)

"Burası doğru. Bu dublaj işine **dört elle sarıldım**. Para biriktiriyorum baba! Para!" (s.97)

Üstüne bir bardak soğuk su içmek (s.97)

Cebinden küçük bir defter çıkardı. "Bu da bizim haşarata verdiğim borç paraların listesi... **Üstüne birer bardak soğuk su içmem** lazım gelenlerinin yanına da çizgi geçtim. İçinizde parasız kalan, borç isteyen varsa söylesin. Kredi açtık." Halit'le Recep gülmekten kırılıyordu. (s.97)

Gülmekten kırılmak (s.97)

Cebinden küçük bir defter çıkardı. "Bu da bizim haşarata verdiğim borç paraların listesi... Üstüne birer bardak soğuk su içmem lazım gelenlerinin yanına da çizgi geçtim. İçinizde parasız kalan, borç isteyen varsa söylesin. Kredi açtık." Halit'le Recep **gülmekten kırılıyordu**. (s.97)

Hapı yutmak (s.107)

Nihayet Recep dayanamadı, seslendi: "Teslim ol artık Nejat, **hapı yutmuşsun**..." Nejat, dönmesini daima bilirdi. (s.107)

Anasından emdiği burnundan gelmek (s.108)

"Ömrümde böylesini görmemiştim. Beni de az terletmediler ya... Güvenlerini kazanıncaya dek **anamdan emdiğim burnumdan geldi**. Yine de hepsini tanımıyorum. Herifler dehşet örgüt kurmuşlar doğrusu. Her şeyleri sır ha. Doğrusunu isterseniz, ne yapmak istediklerini, amaçlarının ne olduğunu hâlâ öğrenemedim." (s.108)

Göz kulak olmak (s.115, 160, 162, 174, 175)

İleride bir ihtiyar gazete okuyor, iki asker parmaklıklara dayanmış, denizi seyrediyordu. Solda bir yaşlı hanımın **göz kulak olduğu** iki çocuk, top oynuyordu. (s.162)

Dört başı mamur (s.117, 155)

"Hiç de şaşmam şampiyon olursan" dedi, Recep. "Bir bardak bira içmeyecek kadar bu işine önem veriyorsun. Bir insan ya bir işe başlamamalı, ya da başlayınca **dört başı mamur** yapmalı, başarmalı." (s.117)

İpi koparmak (s.119, 196)

Recep ağır ağır konuştu: "Boş verin çocuklar. Şaka bir yana, efendiliğimizi elden bırakmayalım. Daha çatışacak zaman değil. Hani kalkıp gidelim diyeceğim ama, erkeklik ne günlere kaldı diye çatarsınız. Ben de gitmek istemem zaten. Laf filan atacaklar. Selam verecekler. **İpi** büsbütün **koparmadık** daha... Biz de onların hallerine göre davranırız olur biter." (s.118 - 119)

Ağzını bıçak açmamak (s.123, 244)

Recep dayanamadı: "Bak bunu beğendik Kemal!" diye seslendi. Kemal ringden galip inen bir boksör olarak, ellerini kavuşturup başının üstünde salladı. Çıktı gitti. Arkadaşları neşelendiler. Ötekilerin **ağzını bıçak açmıyordu**. (s.122-123)

Ağzının payını almak (s.123)

Sait en sonunda yatıştı; ferahladı: "**Aldılar ağızlarının payını**."

Recep, Ali'ye, "Hesabı gör de gidelim. Koktu burası" dedi. Ali garsonu çağırdı. (s.123)

Kuyruğuna yapışmak (s.128)

Sait'i Türklükten çıkararak grup, hepimizin **kuyruğuna yapışacak**, hepimize bir kulp takacak. Tarafsız aydın arkadaşların aklını fikrini karıştıracaklar. Buna hazırlıklı olmalıyız. (s.128)

Kulp takmak (s.128, 164, 255)

Sait'i Türklükten çıkararak grup, hepimizin kuyruğuna yapışacak, hepimize bir **kulp takacak**. Tarafsız aydın arkadaşların aklını fikrini karıştıracaklar. Buna hazırlıklı olmalıyız. (s.128)

Yılan hikâyesine dönmek (s.128-129)

Şu aşk hikâyesi, **yılan hikâyesine döndü** artık... Hani biraz daha ileri giderse, aklından şüphe etmeye başlayacağım. Niye bu kadar bir kızın üstüne düşer anlamıyorum. Bu şımarık Nesrin'e karşı onurunu ayağı altına aldıkça, açık söyleyeyim, Halit gözümden düşüyor. (s.128-129)

Ayaklar altına almak (s.128-129)

Şu aşk hikâyesi, yılan hikâyesine döndü artık... Hani biraz daha ileri giderse, aklımdan şüphe etmeye başlayacağım. Niye bu kadar bir kızın üstüne düşer anlamıyorum. Bu şımarık Nesrin'e karşı onurunu **ayağı altına aldıkça**, açık söyleyeyim, Halit gözümden düşüyor. (s.128-129)

Gözünden düşmek (s.128-129)

Şu aşk hikâyesi, yılan hikâyesine döndü artık... Hani biraz daha ileri giderse, aklımdan şüphe etmeye başlayacağım. Niye bu kadar bir kızın üstüne düşer anlamıyorum. Bu şımarık Nesrin'e karşı onurunu ayağı altına aldıkça, açık söyleyeyim, Halit **gözünden düşüyor**. (s.128-129)

Çıkar yol aramak (s.129)

Niye bu kadar bir kızın üstüne düşer anlamıyorum. Bu şımarık Nesrin'e karşı onurunu ayağı altına aldıkça, açık söyleyeyim, Halit gözümden düşüyor. İki **çıkart yol var** onun için, ya evlenir bu işin rezaletini kapatır, ya salıverir yakasını yine bu işin rezaletini örter. (s.129)

Toz kondurmamak (s.129)

Neredeyse Halit'in karakterinden şüphe etmeye başlayacağım. İçim burkuluyor; bunca yıllık arkadaşımı kaybettiğim için üzülüyorum. Bundan bir yıl öncesine gelinceye kadar, ona **toz kondurmamak** istemezdim. Şimdi kanım günden güne değişiyor. (s.129)

Yakasını salmak (s.129, 133, 149, 205)

Sabahtan beri ciddi meseleleri konuştuk. Bu aşk dedikodusu, üzerine süs oldu. Konuşuyorduk işte. Halit'i çok seviyorsunuz. Sizi üzüyor bu işler. Ne yapalım, inat ediyor madem aklını başına toplamamakta, **salıverin yakasını**. Her koyun kendi bacağından asılır, derler. (s.133)

Parmağına dolamak (s.137)

Recep güldü de güldü: "Sahi şu anda Nejat burada olmalıydı. Deli divane olurdu. Hoş, bende de o göz var mı baksana, Nejat'ın **parmağına dolanacak**..." (s.137)

Pişkinliğe vurmak (s.138)

Recep, onun arkasını okşayarak Ali'ye, "Nasıl" dedi, "benim kızı gördün mü?.." Ali yutkundu. Sonra toparlandı, işi **pişkinliğe döktü**: "Güzel kız doğrusu. Turnayı gözünden vurmuşsun." (s.138)

Turnayı gözünden vurmak (s.138)

Recep, onun arkasını okşayarak Ali'ye, "Nasıl" dedi, "benim kızı gördün mü?.." Ali yutkundu. Sonra toparlandı, işi pişkinliğe döktü: "Güzel kız doğrusu. **Turnayı gözünden vurmuşsun**." (s.138)

Kolu kanadı kırılmak (s.145)

"Hocanın **kolu kınadı kırık**. İstedığı gibi konuşamaz da ondan..." (s.145)

Anasından emdiği sütü burnundan getirmek (s.147)

Recep, dalgın dalgın yemek listesine bakıyordu. Ali sinirliydi. Süleyman'la Sait'in heyecanları henüz yatışmamıştı. Yemeklerini ismarladılar. Ali, "Ah..." diye söylendi. "Bir kapışmalıydık. **Analarından emdikleri sütü burunlarından getirirdik**." (s.147)

Leb demeden leblebiyi anlamak (s.148)

"Öğleden sonra seminer var. Eve kadar gitmeye üşendim. Ne iyi, hepinizi böyle bir arada bulmak..." diye söylendi. Ama gözlerinde okunan bir telaşla bir Ali'ye, bir de Recep'e bakıyordu. Ali, Semiha'nın halindeki kararsızlığı derhal anlamıştı. Nişanlısı, **leb demeden** o, **leblebi diyeceğini** derhal çıkardı. (s.148)

Dilinin altındaki baklayı çıkarmak (s.148)

"Haydi kızım, senin **dilinin altında bir şeyler var**, hemen **çıkartıver** de biz de kurtulalım, sen de..." (s.148)

Dal budak salmak (s.148)

Dekan soruşturma açmış. Dekan kâtibi, kâtipler, hademeler, fırıl fırıl sizi aradılar. Hem de isimlerinize. Hayret ettim. Ne çabuk bu iş bu kadar **dal budak saldı**. Seni Recep, dekan tanık olarak dinleyecekmiş. Senin fiçî, yarım saattir dekanın huzurunda hesap veriyor. (s.148)

Yıldızı parlamak (s.149)

Bütün tarih boyunca, her insan topluluğunun, milletin **yıldızının parladığı** devirler olmuştu. Bu işlerin ırkla mırkla ilişkisi yoktu. (s.149)

Elinden geleni yapmak (s.149, 224)

Recep, bunun bal gibi farkındaydı. Herkese bunu anlatmak, özellikle dünya ile ilgisiz genç arkadaşlarını uyarmak için **elinden geleni yapmaya** karar vermişti. (s.149)

Aklına turp sıkayım (s.150)

Sait: "Halit'in **aklına turp sıkmalı**... Nişanlısı güzel; ama sıfır numara züppe. Sen talihliymişsin be Ali." (s.150)

Gözü ısırmak (s.151)

"Fakülte, sınıflar çok kalabalık Recep, hiçbirinizin adını aklımda tutamıyorum. Hiçbirinizin gidişatını da, hani çalışmanızı, yeteneğinizi yakından takip edemiyorum. Bu yüzden sınavlar, bütün öğrencilerim için biraz da şans oluyor. Fakat, eskiyen, son sınıflara kadar gelen çalışkan, hali düzgün öğrencilerimin bazısını **gözüm ısırtıyor**. Bazı nedenlerden iyi tanıyorum. Sen bunlardan birisin. Seminerdeki konuşmalardan, yaptığın ödevlerden, hatta sınıfta ders dinleyişinden tanıyorum. Adını da şimdi iyice öğrendim. Bir daha da kolay kolay unutmam." (s.151)

Baklayı ağızından çıkarmak (s.151)

Durdu, bir zaman söyleyeceklerini tekrar toparlamak için düşündü. Masanın üstünde duran gri bir dosyayı önüne çekti: "Bu olay dolayısıyla idareden dosyanı istedim. Ümit ettiğim gibi çıktı. Bu sömestr, fakülteyi bitiriyorsun. Dört yıllık sınav notların çok tatmin edici." Recep, sözün burasında, "Hoca bir şeyler söylemek istiyor ama bir türlü **baklayı ağızından çıkaramıyor**" diye düşündü. (s.151)

Gözünü dört açmak (s.154)

Recep **gözlerini dört açmış**, hocanın neler söylediğini anlamaya çalışıyordu. (s.154)

Suya düşmek (s.164)

Eğer Hitler harp ilan ederse, ortalık bir zaman için karışacak; geleceğimiz için yaptığımız planlar **suya düşecek** demeyeceğim ama, gecikecek. (s.164)

Gözdağı vermek (s.166)

"Canım polis yalana değil, kanıta bakar. Ben, sana söyleyeyim: Önce bizi sıkıştıracaklar, ne yapıyoruz ne ediyoruz diye... Sonra bir **gözdağı verme** faslı başlayacak. Bu nasihat olabilir, kavga olabilir, birkaç gün kapatılma olabilir, belki de daha başka şeyler olabilir. Ama

korkulacak hiçbir şey yok. Haydi sen evine git. Bizi bekle. Ben de beni bekleyen memur beyleri bekletmeyeyim." (s.166)

Ağzını aramak (s.169, 271)

Yolda memur, Recep'in **ağzını arıyordu**: Ah bu gençlik ah... Oturup güzel güzel ders çalışacak, geleceğini düşünecek yerde, hep kahraman olmak sevdasında. (s.169)

Karda yürüyüp izini belli etmemek (s.169)

Bazıları da senin gibi akıllı, kurnaz, **karda yürüyüp izini belli etmeyen** cinsten oluyor ha delikanlı, kafanızı kessen ağzınızdan laf çıkmaz. (s.169)

Dili çözülmek (s.169)

Gelgelelim, bizim müdür de çok okumuş bir adam! Hepinizin içini kitap gibi okuyor. Söylemesini de biliyor. Hele içinizden birinin **dili çözülmeyegörsün**... (s.169)

İçine kurt düşmek (s.169)

Bu sözler Recep'in **içine** bir **kurt düşürdü**. Acaba arkadaşları, sorguya çekilince neler söylemişlerdi? Sonra düşündü taşındı, "Ne söyleyebilirler ki" diye aklından geçirdi. (s.169)

İş çevirmek (s.170, 248)

Meseleyi bu kadar büyötmeye lüzum yoktu. Alt tarafı, birtakım eski okul arkadaşları yasalara aykırı **işler çevirmişler**, cezalarını çekmeye hak kazanmışlardı. Necip'i teselli eden bir nokta, suçlarının sadece siyasi oluşuydu. Çok şükür, arkadaşları ahlaksızlık etmemişlerdi. (s.248)

İki eli yakasında olmak (s.170)

Birtakım işler çevirmeye niyetli olduğunuzu anlamayacak kadar toy, budala değilim delikanlı, ama daha ileri gitmezseniz, bunlara gençliktir der geçeriz. Hem iyi bil, bundan böyle ta yarın ahrette bile **iki elim yakanızdadır**... (s.170)

Ayağını denk almak (s.175, 247)

Necip, "Daha kimseyi göremedim" dedi. Sonra Halit'e doğru uzandı. Sesini alçaltarak devam etti: "Kimi göreyim be Halit? En yakın arkadaşlarımız birtakım karışık işler peşinde. Hani ben milletvekili olduğum halde ilişki kurmaktan bayağı ürküyorum. Sen de **ayağını denk al**. Gözünü aç." (s.246-247)

Alıcı gözüyle bakmak (s.178)

Recep, Allahın belası, ciddi bir adamdı. Sanki taş mübarek. Bir kere **alıcı gözü ile** yüzüne **bakmıyordu**. Kendisini insan yerine koymuyordu. Bir şu Recep'i kafese koysa, onunla yatarı; ama inat için onu maskara ederdi. (s.178)

Kafese koymak (s.178, 252)

Recep, Allahın belası, ciddi bir adamdı. Sanki taş mübarek. Bir kere alıcı gözü ile yüzüne bakmıyordu. Kendisini insan yerine koymuyordu. Bir şu Recep'i **kafese koysa**, onunla yatarı; ama inat için onu maskara ederdi. (s.178)

Kancayı takmak (s.178)

Şu zavallı kızı çok merak ediyordu Nesrin. Bir görse, Recep'in yanında da olsa, kepaze edecekti. Bir alaya alacaktı ki... Şu Recep'e **kancayı taksam** diye düşündü. Erkek milleti değil mi bu... Çelikten olsa erirdi. (s.178)

Ruhu bile duymamak (s.179)

Şu zavallı kızı çok merak ediyordu Nesrin. Bir görse, Recep'in yanında da olsa, kepaze edecekti. Bir alaya alacaktı ki... Şu Recep'e kancayı taksam diye düşündü. Erkek milleti değil mi bu... Çelikten olsa erirdi. Bu yaz hem bir eğlence çıkardı. Halit'in **ruhu bile duymazdı**. Ama bu iş için çok hesap kitap lazımdı. Planlar hazırlamalıydı. (s.178-179)

Aşağıdan almak (s.181, 188)

"Şakayı bırak..." diye Recep **aşağıdan aldı**. Nesrin'i yatıştırmaya çalıştı. "Ben de sen de nişanlı insanlarız. İkimizin de sahibi var." (s.188)

Kanına girmek (s.187)

"Halit'in de **kanına girdim** değil mi? Ha söyle, onu da şeytana uydurdum. Böyle düşünüyorsun değil mi?" (s.187)

Şeytana uymak (s.187)

"Halit'in de kanına girdim değil mi? Ha söyle, onu da **şeytana uydurdum**. Böyle düşünüyorsun değil mi?" (s.187)

O kadar uzun boylu değil (s.189)

Aktör, "Yok kızım, **o kadar uzun boylu değil**" dedi. (s.189)

Kulak kesilmek (s.190)

Herkes **kulak kesilmişti**. Nejat, dudaklarını ısıra ısıra dinliyordu. (s.190)

Üç nalla bir ata kalmak (s.191)

Recep, laf etmiş olmak için Selim'e sordu: "Ne oldu senin Avrupa, Amerika gezisi?" Selim, alaylı: "**Üç nal ile bir topal eşeğe kaldı**. İngilizceyi bir hayli söktüm. Biraz param da var. Yalnız, şu sırada ortaya bir Danzing belası çıktı. Ortalıkta kötülükler dönüyor..." (s.191)

Etekleri zil çalmak (s.196, 264)

Zeynep Hanım'ın Halit'i gittikçe iyileşir görmekten sevincine diyecek yoktu. **Etekleri zil çalıyor**, on beş yaşında bir kız gibi onun etrafında dört dönüyordu. (s.264)

İpin ucunu kaçırmak (s.197)

Halit, kartı elinde evirdi çevirdi. Gelenin kim olduğunu bir türlü anlayamadı, hatırlayamadı. "Dergi sahibiymiş" diye mırıldandı. Eh... can sıkıntısı... Vakit geçirecek iş arıyordu. Herhalde bu gelen iş konuşacak değildi. Salona doğru yürürken, birdenbire hatırlayıverdi: Vay!.. Ünlü dergici Selman Bey!.. Hayretler içinde kalmıştı. Edebiyatı, şiiri unutmuştu Halit. Ara sıra dergilere, kitaplara bakıyordu; ama **ipin ucunu** çoktan **kaçırmıştı**. (s.197)

Sırtını dayamak (s.201)

Bir zamanlar bir gazetenin bir köşeciğine sıkışmış fıkracıydı. Daha gençliğinde, edebiyatın bir türünü denedi, kıvıramadı. Her ne hal ise, burası lazım değil... Şimdi efendim, bu adam, şirketteki patronuna **sırtını dayayıp**, benim ayağımı kaydırmak sevdasında. (s.201)

Ayağımı kaydırmak (s.201)

Bir zamanlar bir gazetenin bir köşeciğine sıkışmış fıkracıydı. Daha gençliğinde, edebiyatın bir türünü denedi, kıvıramadı. Her ne hal ise, burası lazım değil... Şimdi efendim, bu adam, şirketteki patronuna **sırtını dayayıp**, benim **ayağımı kaydırmak** sevdasında. (s.201)

El ele vermek (s.201)

Düşünün bir kere, yirmi beş yıldır, memlekette edebiyat dergisi çıkarana benim... Kitap yayımlamak da benim fikrim. O köstekliyor. Düşündüm, taşındım, siz eski dost hatırıma geldiniz. **El ele verirsek**, dağları devireceğimizden eminim. (s.201)

Dağları devirmek (s.201)

Düşünün bir kere, yirmi beş yıldır, memlekette edebiyat dergisi çıkararak benim... Kitap yayımlamak da benim fikrim. O köstekliyor. Düşündüm, taşındım, siz eski dost hatırıma geldiniz. El ele verirsek, **dağları devireceğimizden** eminim. (s.201)

Pabucunu eline vermek (s.202-203)

Bunca yıldır bu adamlarla sırf memlekete hizmet edebilmek için nasıl çekiştim bir bilerseniz. Hani büyük, başka işler çeviren şirketlerinin neşriyat müdürlüğünü, reklam işlerini ustalıklı idare edememiş olsaydım, çoktan **pabucumu elime vereceklerdi**. (s.202-203)

Yüreği ağzına gelmek (s.205)

Caddeden geçen izcilerin sesleri uzaklaşmıştı. Fakat Halit'in **yüreği ağzına gelircesine** çarpıyordu. Çoğu zaman, tanıdığı Halit'in daha üniversite sıralarında öldüğünü düşünmüştü. (s.205)

Dört gözle beklemek (s.114, 206, 264)

Halit'in aklına karısı gelince ürperdi. Yüzü buruştu. Kalkıp bir neden icat ederek tekrar Avrupa'ya gitmeyi düşündü. Ticaret... Ticaret... Ticaret... Nesrin'den kaçmak için iyi bir sebebi bu. İlk yıllarda o da peşine takılırdı; ama şimdi gitmesini **dört gözle bekliyordu**. (s.206)

Yularını eline almak (s.210)

Gerçi sosyeteden peşine düşenler yok değildi. Fakat, Nesrin için bu riske girmek, sonu pek karanlık bir yola düşmek olurdu. Halit'in **yularını ele aldığı** gibi, başkasının yularını ele alabilmek kolay mıydı bakalım? (s.210)

Yakasını kurtarmak (s.210)

Bunların hepsini biliyordu Halit, **yakasını** zor **kurtaracaktı** Nesrin'den. Bütün servetini bu yolda harcayabilirdi. Böylece kendisini sıfıra indiren servetten de kurtulmuş olurdu. Sonra sonra, tekrar şiir yazmaya başlayacaktı. (s.210)

Duman attırmak (s.211)

Hayretler içindeydi: On yıl içinde bu kadar parayı nasıl kazandığını düşünüyordu. Önceleri, iki yıl kadar, amcası ona yüzde yirmi beşini veriyordu kârın. Sonra o kadar ustalıklı işler yapmıştı ki, amcası onu ortak etmeye mecbur kalmıştı. Almanya'nın en dehşet zamanında,

Alman orduları ortalığa **duman attırdığı** sıralarda, yaptığı zeytinyağı ihracını düşündü. (s.210-211)

Üzerine tüy dikmek (s.211)

Almanlara paçavra, yapağı, pamuk satmıştı. Bunlara karşılık, elektrik, motor malzemesi almış, bunları akıllara durgunluk verecek bir kârla satmıştı. Mamul eşya bu kazançlarının **üstüne tüy dikmişti**. Almanlara patates bile satacaklardı. Neyse bu işler, olmuş bitmişti. (s.211)

İçi içine sığmamak (s.212, 236)

Kendi de sorardı ya, aklına gelmemişti bu başvurulacak yerler. **İçi içine sığmıyordu**. Ne düşüneceğini, Recep'le ne konuşması gerektiğini bilemiyordu. (s.212)

Tepesi atmak (s.212)

Halit'in **tepesi attı** birdenbire: "Ben milyoner falan değilim!" deyip, telefonu kapadı. (s.212)

İş işten geçmek (s.222)

Bir basketbol maçında çarpışmıştık. Ben sakatlanmıştım. Tekrar o günlerden işe, hayatıma başlamayı ne kadar isterdim. Hem bu sefer, yolumda yürürken hiçbir yanlışlık yapmayacağımdan emin olabilirsin. Fakat **iş işten geçti**. (s.222)

Elinden geleni ardına koymamak (s.226)

"Ben vazgeçmedim. Geçirdiler. Siyasi hava diyelim... Yok yok... Benim gibi fakir bir doçentin aylığı, arkadaşların dar bütçeleriyle çıkmaya devam edemedik diyelim. Satılmaması için de **elden gelen arda konmadı**." (s.226)

Nabzına göre şerbet vermek (s.246)

"Memleketin **nabzına göre şerbet vereceksin** demek?" (s.246)

Burnunu sokmak (s.251)

Karısı yoktu. Kişiliği yoktu. Dostu, arkadaşı yoktu. Şairliği uçup gitmişti. Biraz önce Recep'i görebilseydi ne olacaktı? Hiç... Belki de Recep, "Sen, bizim işimize **burnunu sokma**" diye kesip atacaktı. Onu adamdan bile saymıyordu, saymamakta da haklıydı. (s.251)

Külahını önüne koymak (s.252)

Kendi aleyhine bile olsa, **külahını önüne koyup**, vicdanı ile açık açık konuşabiliyordu. Hiç kaçamak aramadan, kendisini haklı çıkaracak teselli yollarına sapmadan kendisi için notunu verebiliyordu. Vermişti. (s.252)

Boyun eğmek (s.252)

Bazı zamanlar onları, sırf alay etmek için zekâ oyunları yaparak kafese koymuştu. O kadar ki en sonunda ona **boyun eğmişler**, yaltaklanmışlar, hatta ticaret odasının başkanlığını bile önermişlerdi. (s.252)

Tepesinden aşağı kaynar su boşalmak (s.252)

Daha buna sıra gelmemişti. **Tepesinden aşağıya** bir kova **sıcak su dökülmüş** gibi birden irkildi. "Yapabilir miyim?" diye mırıldandı. (s.252)

Ağzını açmamak (s.271)

"Haylaz kerata. Bir at gibi koşmadır tutturdu. Antrenman, antrenman derken az kaldı sınıfta kalıyordu. Aman ağabey sen şu haylaza bir görün Allah aşkına. Babası **ağzını** bir kerecik olsun **açmıyor**. 'Gençliktir, düzelir... Oğlum aslandır, kaplandır' falan diye çocuğu tepesine çıkardı." (s.271)

Tepesine çıkmak (s.271)

"Haylaz kerata. Bir at gibi koşmadır tutturdu. Antrenman, antrenman derken az kaldı sınıfta kalıyordu. Aman ağabey sen şu haylaza bir görün Allah aşkına. Babası ağzını bir kerecik olsun açmıyor. 'Gençliktir, düzelir... Oğlum aslandır, kaplandır' falan diye çocuğu **tepesine çıkardı**." (s.271)

Bu tarakta bezi yok (s.275)

Ahmet: "Vallahi dayı, benim pek **bu tarakta bezim yok**. Ama bizim Kemal'i yarın bulur, sorarım. Sormak bir yana, onunla beraber gideriz kitapçılara. (s.275)

Yüzünü kara çıkarmak (s.277)

Kendi kendisine "Elbet Recep beni cevapsız bırakmayacak. Arkadaşlığına, dostluğuna tekrar kabul edecek. Hem bu sefer onun **yüzünü kara çıkarmayacağım**" diye mırıldanıp duruyordu. (s.277)

4.1.5. Kalpaklılar

Dört dönmek (s.16, 184)

Yakup Efendi, kışladan dönünceye kadar Mülazımievvel Şevket, odanın içinde **dört döndü**. (s.184)

Ağzını bıçak açmamak (s.19, 207, 247, 257)

Her zamanki o sakin, soğukkanlı görünüşü, fırtınalı, dalgalı, kudurmuş bir denizin halini alıyordu. Arkadaşlarını kırıp geçiyor, günlerce bazen **ağzını bıçak açmıyordu**. (s.207)

Kanını emmek (s.22)

Benim insanlara karşı, halklara karşı hiçbir zaman kinim olmadı. Olamıyor da... Ama idare edenler, bu yirminci yüzyılda, emperyalizmden, başka halkların **kanını emmekten**, vazgeçmiyorlar. İngilizler, hele İngilizler, bütün dünyaya karşı eli bıçaklı, gözü kanlı katillerdir. (s.22)

Dillere destan (olmak) (s.22)

İngilizler, hele İngilizler, bütün dünyaya karşı eli bıçaklı, gözü kanlı katillerdir. Onların o meşhur, **dillere destan** dünyayı parmaklarında çeviren politikaları, sırf haydutlukları için düzenlenmiştir. Sırası gelir, masum milletleri, masum milletlere kırdırırlar. Onların cahilliklerinden, büyüklük sevdalarından faydalanırlar. (s.22)

Parmağında çevirmek (s.22)

İngilizler, hele İngilizler, bütün dünyaya karşı eli bıçaklı, gözü kanlı katillerdir. Onların o meşhur, dillere destan dünyayı **parmaklarında çeviren** politikaları, sırf haydutlukları için düzenlenmiştir. (s.22)

Boyunun ölçüsünü almak (s.23, 58)

Hem bu efendiler, **boylarının ölçüsünü** Çanakkale'de **aldılar**. Orada dövüştünüz, benden iyi bilirsiniz. (s.22-23)

Kulak kabartmak (s.23, 64, 68, 231, 286)

Ortalıkta bir sabah serinliği vardı. Yıldızlar soluklaşmıştı. Etraf, derin bir sessizlik içindeydi. Kordonboyu'na çıkınca, limana, vapurlara baktı. **Kulak kabarttı**, Frenk mahallesi tarafından hâlâ sesler geliyordu. (s.23)

Parmakla gösterilmek (s.26)

Halk ayaklanması, **parmakla gösterilecek** kadar azdır. (s.26)

Kafa tutmak (s.26)

Halk ayaklanması, parmakla gösterilecek kadar azdır. Üst tarafı haydutların, büyüklük sevdasına düşen padişahların padişaha **kafa tutmasıdır**. Fakat halk, Türkler, dıştan gelen baskılara, hücumlara hiçbir zaman boyun eğmemiştir. (s.26)

Boyun eğmemek (s.26)

Halk ayaklanması, parmakla gösterilecek kadar azdır. Üst tarafı haydutların, büyüklük sevdasına düşen padişahların padişaha kafa tutmasıdır. Fakat halk, Türkler, dıştan gelen baskılara, hücumlara hiçbir zaman **boyun eğmemiştir**. (s.26)

Çil yavrusu gibi dağılmak (s.29)

Bir anda bu ses, bütün sesleri bastırdı. O, etrafından **çil yavrusu gibi dağılan** kalabalığın içinden sağ elinde bomba, sol elinin işaret parmağını bombanın çengeline takmış, fırladı. (s.29)

İçi içine sığmamak (s.33, 146, 269, 285)

Kadın, tentürdiyot sürdü. Orada pıhtılaşan kanı sıcak su ile temizledi. Fakat Yusuf'un **İçi içine sığmıyordu**. Evden çıktı. Silah sesleri durmuştu. (s.33)

Etrafında dört dönmek (s.34, 45, 119, 196)

Yusuf, harp görmüş bir asker olarak aklını kullanmaya başladı. Ta Çivici Hamamı'nın önüne gelinceye kadar kimseye rastlamadı. Burada bir karaltı gördü. Birkaç kişi, bir sıhhiye arabasının **etrafında dört dönüyordu**. Bir Türk askeri, çamura saplanan arabayı kurtarmak için yırtınıyordu. (s.45)

Borusunu öttürmek (s.36)

Bu, yarısı Rumca, yarısı Türkçe yazılmış, öteden beri İtilaf Devletleri'nin **borusunu öttüren** Köylü gazetesinin ilavesiydi. Yunan işgal kumandanı Miralay Zafiryus'un Beyannamesini yayınlıyordu. (s.36)

Sineye çekmek (s.39)

Aklı başında, insan gibi, bu güruhla dövüşme çaresini bulacaktı. Onun için her hakareti şimdi **sineye çekiyordu**. (s.39)

Dişini sıkmak (s.39)

Aklı başında, insan gibi, bu güruhla dövüşme çaresini bulacaktı. Onun için her hakareti şimdi sineye çekiyordu. Hakaretleri yüz misli, bin misli fazlası ile geri çevireceği gün gelecekti. O günü, sabırla bekleyecekti. O günün yüzü suyu hürmetine şimdi **dişini sıkıyordu**. (s.39)

Gözüne kestirmek (s.40, 52, 71)

Manisa, karanlık bir mezarın içindeydi. Taze bir ölüye karanlık mezarı içinde hücum eden binlerce kurt, böcek gibi, Yunan askerleri Manisa'nın her yanına saldırmıştı. Yapacaklarını, sessizce yapıyorlardı. En büyük, en önemli işleri, şehrin bütün mahallelerinde, **gözlerine kestirdikleri** evlerde silah aramaktı. (s.71)

Canını dişine takmak (s.45)

Yusuf, **canını dişine takarak** tekerleklere sarıldı. Bir yandan da her an köşeden görünecek, herhangi bir düşman askerinin işi bozmasından korkuyordu. (s.45)

Kılına bile dokunmamak (s.49)

Nemide, onun iri ellerini, küçük beyaz elleri ile tuttu: “Sen, bana sağ salim geleceksin. **Kılına bile dokunamayacaklar**...” diye söylendi. Hemen utanarak ellerini çekti. (s.49)

Göz kulak olmak (s.51, 156, 179, 234, 342)

Zabit, emirberine döndü, “Ahmet,” dedi, “sen, yine de bahçede, kapıya, etrafa **göz kulak ol!**” (s.179)

Anasını ağlatmak (s.57, 160)

Salih Efe, onlara kısaca kendilerini tanıttı: “Salihli cephesinde; gâvuru, artık kestik, **anasını ağlattık**. Olduğu yere mıhladık. Kıpırdayacak takat kalmadı deyyuslarda...” dedi. (s.160)

Anasını bellemek (s.58, 334)

“Ülen Moskof Moskof deriz emme ne de olsa erkek milletmiş vesselam...” diye Salih sevindi: “Demek şimdi şu Yunanlıların, İngilizlerin, Fransızların, üstümüze yürüyen yetmiş iki buçuk milletin **analarını belleyelim** diye bize top tüfek verecekler?” (s.334)

Eşek sudan gelinceye kadar dövmek (s.59)

“Karnım aç olmasa, hemen gidelim derdim. Bize ekmek de bulup getirecekti. Eh şu Parsalı bir elime geçmesin. **Eşek sudan gelinceye kadar döveceğim**. Vatan hizmeti diye dağa çıktık be... Adamın iki eli kanda olsa bir çaresini bulup gelmesi gerek.” (s.59)

İki eli kanda olmak (s.59)

“Karnım aç olmasa, hemen gidelim derdim. Bize ekmek de bulup getirecekti. Eh şu Parsalı bir elime geçmesin. Eşek sudan gelinceye kadar döveceğim. Vatan hizmeti diye dağa çıktık be... Adamın **iki eli kanda olsa** bir çaresini bulup gelmesi gerek.” (s.59)

Ağzını toplamak (s.61, 86, 190)

Osman, köpürdü: “Bana bak Mehmet! Ne demek istiyorsun? Ben, bozguncu değilim... **Ağzını topla**...” Mehmet, üzengilere basıp, arkadaşına döndü. Gülerken bütün dişleri, bütün beyazlığı ile, karanlığın içinde görünüyordu. (s.86)

Ocağına düşmek (s.65)

İhtiyar, yere çökmüş, dua ediyordu. Bir taraftan da Yusuf’a yalvarıyordu: “Ah... **ocağına düştüm** bey... Onu kurtar bey... Anlat ona her şeyi... güzel güzel anlat... Oğlum akıllı çocuktur... anlar dediklerini...” (s.65)

Altını üstüne getirmek (s.67)

Adam, bir an daha tereddüt ettikten sonra: “Kısacası,” diye devam etti, “köyün **altını üstüne getirdiler**. Yapmadıkları fenalık kalmadı. Her evi ayrı ayrı bastılar. Ah! Ağrıma gidiyor söylemesi... Karılarımızın, kızlarımızın namusu iki paralık oldu...” (s.66-67)

Eli boş dönmek (s.138)

Damat Ferit Paşa Hazretleri, sulh konferansı için gittiği Paris’ten **eli boş dönmüş**. Bütün kabahati Anadolu’da isyan eden Mustafa Kemal Paşa’ya yüklüyormuş. ‘Bu paşa, altı yüz yıllık Devleti Osmaniye’nin itibarını iki paralık etti! Padişahımız Efendimizi Avrupa’ya karşı küçük düşürdü!’ diye, dün, yalısında herkesi birbirine katmış!” (s.138)

İki paralık olmak / etmek (s.67, 95, 138, 334)

“Babama göre çok mühim... Damat Ferit Paşa Hazretleri, sulh konferansı için gittiği Paris’ten eli boş dönmüş. Bütün kabahati Anadolu’da isyan eden Mustafa Kemal Paşa’ya yüklüyormuş. ‘Bu paşa, altı yüz yıllık Devleti Osmaniye’nin itibarını **iki paralık etti!** Padişahımız Efendimizi Avrupa’ya karşı küçük düşürdü!’ diye, dün, yalısında herkesi birbirine katmış!” (s.138)

Dişine göre (s.67)

İhtiyar, yine söze başladı: Erkeklerin elini kolunu bağladılar. Karşı geleni hemen öldürdüler. Evimizde neyimiz var neyimiz yoksa hep aldılar. Bizim evde, pek öyle **dişlerine göre** bir şey yoktu. Beni, İlyas'ı, öküzlerin ipini kesip avludaki ağaca bağladılar. (s.67)

Boyun eğmek (s.71)

Mutasarrıf Hüsnü Bey, önce Dersaadet'in emrini yerine getirmiş, Manisa'yı teslim etmiş, sonra da kumandan Konstantinos'un emirlerine **boyun eğmeye** başlamıştı. (s.71)

Öfkeden deliye dönmek (s.73)

Yıllarca, yılarca önce bizim köyü her zaman aşar memurları, padişah'ın vergicileri basardı. **Öfkemizden deliye dönerdik**. Sonra zaman zaman candarmalar basar, eşkıya arar, efe arar, anamızdan emdiğimizi burnumuzdan getirirlerdi. Bu da çok ağrımıza giderdi. (s.73)

Anasından emdiğini burnundan getirmek (s.73)

Yıllarca, yılarca önce bizim köyü her zaman aşar memurları, padişah'ın vergicileri basardı. Öfkemizden deliye dönerdik. Sonra zaman zaman candarmalar basar, eşkıya arar, efe arar, **anamızdan emdiğimizi burnumuzdan getirirlerdi**. Bu da çok ağrımıza giderdi. (s.73)

Hapı yutmak (s.83, 123)

“Gün doğmadan Kuşadası'nı geçmeliyiz Osman. Mülazımievvel Selim Efendi'nin müfrezesi bir yer değiştirdi mi, **hapı yuttuk** demektir. Sonra buluncaya dek canımız çıkar. Duydun Söke'de İbrahim Bey'in söylediklerini.” (s.83)

Canı çıkmak (s.83)

“Gün doğmadan Kuşadası'nı geçmeliyiz Osman. Mülazımievvel Selim Efendi'nin müfrezesi bir yer değiştirdi mi, hapı yuttuk demektir. Sonra buluncaya dek **canımız çıkar**. Duydun Söke'de İbrahim Bey'in söylediklerini.” (s.83)

Duman attırmak (s.84, 90, 93, 101, 230)

Ankara'nın, Milli Orduyu kurma, toparlama gayretleri biliniyordu. Yine Kuvayı Milliyeciler, güney cephesinde, Urfa, Maraş, Antep'te Fransızlara **duman attırıyorlardı**. (s.230)

Canına okumak (s.85, 235)

“Sağ ol ağam... Sağ olun paşam... Sizler arkamızda oldukça, sizler bizlere destek oldukça, biz, her zaman gâvurun **canına okuruz**.” (s.235)

Yüreğine su serpmek (s.86, 166, 286, 309)

Kaymakam Bezmi Nusret Bey, hakikaten güzel konuşmuştu. O, ayağa kalkarken bayağı heyecanlanmışım. Alaşehir'e yeni geldiğimiz için, Kaymakam'ı pek iyi tanımıyorduk. Onun bu konuşması, milletin **yüreğine su serpti**. (s.166)

Ne mal olduğunu öğrenmek (s.87)

“Doğrusun. Bu herifler ya çok korkak, ya da çok akıllı.”

“Dur bakalım, **öğreneceğiz ne mal olduklarımızı**...” (s.86-87)

Avucunun içi gibi bilmek (s.87)

Mehmet: “Buraları **avucumun içi gibi bilirim**,” cevabını verdi. (s.87)

Dört başı mamur (s.89, 116)

Gizlice yalıya gece karanlığında girmek, uşak olup sokulmak, yalıdan bazı kimselerle tanışıp işe girişmek gibi çeşit çeşit çareler aklına geliyordu. ‘En iyisi; bu gece yatağıma girip **dört başı mamur** düşünmek gerek’ kararını verdi en sonunda. (s.116)

Karnının şişi inmek (s.90)

Osman, bağırdı: Aşkolsun Hüseyin Çavuş’a!”

Mehmet, sordu: “Hepsini temizleyebilmiş mi bari?”

“Hepsini.”

“Oh! **Karnımın şişi indi**.” (s.90)

Devede kulak (s.92, 301)

“Kuvayı Milliye’yi siz sadece Kaymakam Mahmut Bey, onun kuvvetleri mi sanıyorsunuz? Ya Ali Fuat Paşa? Ya onun emrindeki kuvvetler? Ethem Bey sizin hepinizin hakkından gelecek. Ankara’da ordu kuruldu. Siz **devede kulaksınız**... Ordumuz, bütün düşmanları, sizi de beraber perişan edecek... Siz de bunu böylece bilin.” (s.301)

İN cin top oynamak (s.103, 201)

Derintaşlı, “Aldırma...” diye söylendi, “bir yerlere sokulmuşlardır.” Gözleri ile, istasyon binasını, ambarları, kör hatta aralıklı duran iki yük vagonunu taradılar. Sabahın sessizliği içinde **İN cin top atıyordu** ortalıkta. (s.103)

Paçayı kurtarmak (s.107, 332, 352)

Hasan, “Sen, kasvet çekme Efem, namus sözü!” diye bağırdı. Koşarak, o yaşlı adamdan ümit edilmeyecek bir hızla ağaçların arkasında kayboldu. Onun gittiği istikamete doğru arkasından bir yaylım ateşi açıldı. Ama Hasan ağaçların sayesinde **paçayı kurtarmıştı.** (s.107)

Pamuk ipliğine bağlı (s.108)

Şimdilik kurtuluşumuz, **pamuk ipliğine bağlı** gibi görünüyor ama aldırmayın. Haklı, namus kavgamızda en sonunda galip çıkacağız. (s.108)

Şeytana uymak (s.108)

Bu vatanda tek bir erkek kalıncaya dek, Yunana dirlik yok. Hepimizi de kolay kolay temizleyemezler. Aramızda yaşayan üç buçuk yerli Rum, patlasalar çatlasalar, gelen Yunan askerini Anadolu’da bulundıramazlar. Bir **seytana uyup** daha da memleket içine yürürse bu asker, orada toptan Türk Ordusu’nu bulacaktır. Bundan hiç şüphe etmeyin. (s.108)

Yüreğine inmek (s.147)

Dadı, yerinden sıçradı. Tespihi elinden düştü: “Aman Allah’ım aklım fikrim sana emanet! Kız benimle böyle şaka etme, vallahi **yüreğime iner**, ölür kalırım. Ayol sen gâvur kızı mısın böyle kendi başına bilmediğin adamlarla düşüp kalkacak? Delirdin mi sen? Kalk bakayım, çabuk gir yatağına! Bir daha ağzından bu laflar çıkmasın. Seni gâvur mekteplerine yollayanlarda kabahat zaten... Yarından tezi yok, seni ya odanda kilitleyeceğim ya da arkana bir uşak takıp eskisi gibi mektebe yollayacağım...” (s.147)

Düşüp kalkmak (s.110, 147, 267)

Dadı, yerinden sıçradı. Tespihi elinden düştü: “Aman Allah’ım aklım fikrim sana emanet! Kız benimle böyle şaka etme, vallahi **yüreğime iner**, ölür kalırım. Ayol sen gâvur kızı mısın böyle kendi başına bilmediğin adamlarla **düşüp kalkacak**? Delirdin mi sen? Kalk bakayım, çabuk gir yatağına! Bir daha ağzından bu laflar çıkmasın. Seni gâvur mekteplerine yollayanlarda kabahat zaten... Yarından tezi yok, seni ya odanda kilitleyeceğim ya da arkana bir uşak takıp eskisi gibi mektebe yollayacağım...” (s.147)

Ders olmak (s.110)

“Bize, **ders olsun**...” dedi Mercan, “Bir daha sefere ayağımızı ona göre denk alalım.” (s.110)

Ayağımı denk almak (s.110)

“Bize, ders olsun...” dedi Mercan, “Bir daha sefere ayağımızı ona göre denk alalım.” (s.110)

Dil uzatmak (s.111, 171)

Kahraman şehitlerimizin ruhu şad olsun. Bu şehitlerin yüzü suyu hürmetine, bize dil uzatamazlar. Uzatan namussuzdur! (s.111)

İçini kurt kemirmek (s.115)

Talip, iyice yorulmuştu. Tam köşeye, rıhtımdan denizi görebileceği duvara dayandı. Bir cigara yaktı. Gözlerini, beyaz yalıdan ayıramıyordu. Başı çatlayacakmış gibi ağrıyordu. Zihnini, ‘bu işin içinden çıkamayacaksın...’ diye bir kurt kemiriyordu. (s.115)

Ağzını açmak (s.116, 200, 241)

Süvari bölüğünün hemen önünde Salih, zeki gözlerini iyice açmış, ta uzaklardan at koşturan Mülazımievvel Atâ’nın gidişatını kolluyordu. Bir laf edememekten neredeyse çatlayacaktı. Ama ne yapsın ki, emir emirdi. Yusuf’tan öğrendiği vazifenin ne olduğu, aslı hakkında ağzını açmaya yetkili değildi. (s.200)

Canı burnundan gelmek (s.116)

Haşim, şaşkın, üzüntülü, yorgun bir sesle karşılık verdi: “Bırak Allah aşkına Talip... Canım burnumdan geliyor. İki haftadan beri ancak bugün yirmi dört saat izinli çıkabildim. Evde beni bekliyorlardır. ” (s.116)

Suya düşmek (s.116, 118, 135, 208)

Karadeniz kıyılarında bir Pontos devleti kurma sevdasına düşen Rum azınlığının bütün ümitleri suya düştü. Kuvayı Milliye bütün hızı ile teşkilatını geliştiriyordu. (s.208)

Kulak asmamak (s.117, 124)

“Görmeye gördüm böyle havadisleri; ama kulak asmadım. Şimdi sen söyleyince işin bu kadar ciddi olduğunu anladım. Demek böyle?” (s.117)

Ağzını aramak (s.117, 259)

Talip’in bu olup bitene dikkatle bakmasından Haşim kabarıyordu. O, kendisini topladı. Faytona bineni tanımıyordu. Ağız aramak için, “Paşa Hazretleri bir yere mi gidiyor?” (s.117)

Parmağında oynatmak (s.129)

Kemal Paşa, 12 Eylül'de İstanbul hükümeti ile bütün ilişkilerini kesti. Düşmanlarımızla bir ölüm kalım savaşına gidiyoruz. Fakat İstanbul'daki hükümetin İngilizlerle tam bir anlaşma halinde olduğu da seziliyor. Padişahı, vatan haini Ferit, **parmağında oynatıyor**. Düşmanla birlik oldular. (s.129)

Elinden geleni yapmak (s.120, 129, 131, 152, 255, 313)

Havanın oldukça soğuk olması bile yol boyunca Talip'in terlemesine engel olamıyordu. Üstelik paltosunun yakasını iyice kaldırmak, tanınmamak için **elinden geleni yapmak** zorundaydı. (s.255)

Bağrına basmak (s.130, 227)

“Olmaz böyle şey oğlum. Yanlışsın. Hem kendine eza bu hem de Naciye'ye cefa! Allah büyük, gazi oğlum diye seni günün birinde **bağrına basacağım**.” (s.227)

Elinden gelmek (s.146, 161, 229, 233, 257, 273, 275, 285, 327)

Damat Ferit Paşa: ‘Kim kabineyi kurarsa kursun, kim sadrazam olursa olsun, padişahımızın bütün işlerini yine ben çevireceğim. Tahta yakınlığım var bugüne bugün. Padişahın hemşirelerinin zevci bulunuyorum. Tahtı korumak en mukaddes vazifemdir. Padişah olmazsa, milletin ne hükmü var? Padişahımız Efendimize, **elinden gelen** her türlü imkân ve vasıtaları kullanarak hizmette kusur etmeyeceğim...’ demiş. (s.146)

Çürük tahtaya basmak (s.147)

İhtiyar kadın ağlamaklı: “Kız, şeytan! Beni yine **çürük tahtaya bastırmak** istiyorsun... Eğer, olmayacak bir şeyse, vallahi cehennemlik olmayı göze alır, her şeyi annene, babana anlatırım.” (s.147)

Dalına binmek (s.148)

Dadı, dövünmeye başladı. Ağlıyor, Müjgân'a yalvarıyordu. Genç kız, şımarıp onun **dalına biniyor**: “Ah... dadıcığım, bir görsen, ne yakışıklı ne akıllı bir genç... Hem de Darülfünun talebesi... Büyük adam olacak... Sen, hiç üzülme dadıcığım: Hele biraz daha konuşalım; göreceksin, hemen evleneceğiz...” İhtiyar dadı inanmayan gözlerle ona bakıyordu. (s.148)

Dikiş tutturamamak (s.153)

Bu iş de pek zor olmamış, Muhittin Paşa, **dikiş tutturamayacağını** anlayarak, kapağı İstanbul'a atmıştı. (s.153)

Kapağı atmak (s.153)

Muhittin Paşa, dikiş tutturamayacağını anlayarak, **kapağı** İstanbul'a **atmıştı**. (s.153)

Ayak uydurmak (s.153-154, 164, 210)

Ara sıra birinci tüfekteki katırlardan biri, her zamanki aksiliği çıkarıyor, atlara **ayak uydurmak** istemiyor, duraklıyor, kendi kendine ürkme sebepleri icat ediyordu. (s.153-154)

Kulak asmak (s.154)

“Hızır, senin bu nasihatine **kulak asıyor** mu Derviş Çavuş?” (s.154)

Burnundan fitil fitil getirmek (s.164)

Onların mağlup, perişan, haksızca gelip almak istedikleri bu topraklardan kaçtığını görmek istiyorum. Hem de kaçarlarken, **fitil fitil** yaptıklarını **burunlarından getireceğiz**... İngiliz emperyalizmi, onun uşağı Yunan vahşeti, kafasını Anadolu'nun kayalarında parçalayacak.” Atâ da, Seyfi de Yusuf'un kapıldığı bu ani heyecana kendilerini kaptırıverdiler. (s.164)

Ön ayak olmak (s.165, 170)

Sözü, Mustafa Kemal Paşa'ya getirdi. Onun yaptıklarını, nasıl milletin başına geçtiğini; düşmanı memleketten kovmak için nasıl **önayak olduğunu** anlattı. (s.170)

Hoş görmek (s.165)

Tevfik Bey, zorla gülümseyerek konuştu: ‘Mustafa Bey’in heyecanını **hoş görürüm**. Gençtir, ateşlidir. Fakat bizim gibi yaşlılar her ihtimali hesaba katmak zorundayız.’ (s.165)

Bam teline basmak (s.170)

Yusuf, boş bulunmuştu. Mahsulden başlayıp millet, memleket işlerine girmek istemişti. Köylünün **bamteline bastığını** birden kavradı: “Bizim yakalarda toprak daha verimlidir de...” diye sözü çevirdi. (s.170)

Tam üstüne basmak (s.170)

Muhtar, çarpık ağzını büsbütün çarpıttı. Tekrar, bir ayağının üstünden kalkıp, öteki ayağının üstüne oturdu: “Efendimize ne olmuş ki de Kemal Paşa'ya kalmış?” diye sordu. Sözü, hemen Mülazımievvel Atâ aldı, **Tam üstüne bastın** Muhtar Efendi, onu da anlatalım...” (s.170)

Gözünü dört açmak (s.170, 183, 187)

Çay içmek için masanın başına oturduğu zaman, Şevket, Emirber Ahmet’le konuşuyordu: “Bak Ahmet oğlum, bugün vereceğim emirleri başarırısan, seni onbaşı yapacağım. Yarın sabah kendini onbaşı bil. Ama **gözünü dört açmalısın**, işin ucunda idam var. Ya beraber bizi idam ederler ya da memlekete büyük hizmet eder, rütbemizi büyütürüz. Bizimle berabersin değil mi?” (s.183)

Kan beynine çıkmak (s.171)

Yusuf, bağırdı: “Geri durun ulan cahiller! Kıpırdayanı vururum!” Ortalıkta çıt kalmadı. Seyfi, dışarı fırladı. Atâ, tartaklanan ceketini, üstünü başını düzelterek, geldi, kapının ağzında, Yusuf’un yanında durdu. Öfkeden **kan beynine çıkmıştı**. Sinirinden, eli ayağı tir tir titriyordu. (s.171)

Düze inmek (s.176)

“Ne oldu sonra, sizi idam edebildi mi?”

“Zora gelince affetti. **Düze indik.**” (s.176)

Akan sular durmak (s.177)

“Sahiden Ankara’ya dönünce asker elbisesini giyecek miyiz? ”

“Mustafa Kemal Paşa’nın emri böyle...”

“Emir ondansa **akan sular durur.**”

“Sakalını da kesesin gayri...” Salih’in yüzü karanlığın içinde parlar gibi oldu. (s.177)

Gününü görmek (s.107, 180, 208, 293)

“Arkandan biz gelmeseydik **görürdün gününü**. Zabit olacaksın, çıkış yaparken bari bize de haber ver de hep beraber ölelim.” (s.208)

Ekmeğine yağ sürmek (s.182)

“Bunlar, düşmanın **ekmeğine yağ süren** akılsızlar. Bize düşmandan düşman... Baksana şu Şeyh hazretlerine...” (s.182)

El koymak (s.186, 301)

Hoca kapıya doğru yürüdü. Kapının ardında dönüp şöyle bir baktı mebuslara: “Çerkez oğullarım şimdiden memleketin kaderine **el koydular**. Anzavur Paşa’ya meramınızı anlatırsınız...” dedi. (s.301)

Sırtı yere gelmemek (s.192)

Miralay Osman Bey, çok heyecanlanmış, gözleri yaşarmıştı. Bir an ne diyeceğini bilemedi. Sonra babaca, kollarını açıp Şevket’i kucakladı: “Sizin gibi, senin gibi vatanperver zabıtlar oldukça, bu milletin, Türk milletinin **sırtını** kimse **yere getiremez**. Sağ ol oğlum,” dedi. (s.192)

Ölse de gam yememek (s.196)

“Sen, önüne bak adaşım. Bugünü gördüm ya... **ölsem de gam yemem**.” (s.196)

Etekleri zil çalmak (s.196)

Hüseyin Efendi, şimdi de baskı makinesiyle uğraşmaya başlamıştı. Makineyi gözden geçirdi. Kâğıtları hazırladı. Bu işleri yaparken, sevinçten, **etekleri zil çalıyor**, eli ayağı titriyordu. Fesine kadar mürekkebe batmıştı. (s.196)

Yer yarılıp içine girmek / geçmek (s.199)

“Şu bilgisizlik can sıkıcı. Kastamonu’da neler olup bitiyor, bir türlü öğrenemedik. Rastladığımız yolcular da bir şey bilmiyorlar. Sanki **yer yarılmış**, Kastamonu **içine batmış**.” (s.199)

Kuyruğunu kıstırmak / sıkıştırmak (s.201, 344)

Şevket, kılını bile kıpırdatmadan: “Arkadaşım gibi, ben de senin sözüne inanmadım. Anladığımıza göre, sizin **kuyruğunuz sıkıştı**. Bizi ortadan kaldırmayı kâr biliyorsunuz. Ne yapalım, sizin sonunuz geldi ya... Üst tarafı bize vız gelir. Dövüşte elbette ölüm de var...” (s.344)

Vız gelmek (s.344)

Şevket, kılını bile kıpırdatmadan: “Arkadaşım gibi, ben de senin sözüne inanmadım. Anladığımıza göre, sizin kuyruğunuz sıkıştı. Bizi ortadan kaldırmayı kâr biliyorsunuz. Ne yapalım, sizin sonunuz geldi ya... Üst tarafı bize **vız gelir**. Dövüşte elbette ölüm de var...” (s.344)

Dört gözle beklemek (s.204)

Miralay Osman Bey, iş başına geçti. Ama şehrin içinden, kışladaki askerin içinden muhalifler çıkmasından korkuyorduk. Hep **dört gözle** sizi **bekliyorduk** dünden beri. (s.204)

İpini çekmek (s.210, 294, 298, 331)

Mebusların üzerine durup durup yapılan hücumlar azalır gibi oldu. Atlı birkaç Çerkez, kırbaçları ile köylüleri, halkı onların etrafından dağıtmaya uğraştı. Doktor Fuat Bey, Hüsrev Bey'in bu buluşunu ileriye götürdü. Herkesin duyabileceği bir sesle, "Hey gidi Kör Hoca hey. Demek siyaset meydanındayız," diye bağırdı, "bakalım sen mi bizim **ipimizi**, yoksa biz mi senin **ipini** önce **cekeceğiz**... Ama asker gelince senin **ipini** mutlaka **cekecek!**" (s.294)

Çileden çıkmak / çıkarmak (s.210, 260, 275, 307, 327)

Salih Efe, hayretler içinde, gözleri iyice açılmış, bağdaş kurduğu yerden Sefer Bey'i seyrediyordu. Onun pırıl pırıl çizmeleri, pırıl pırıl nişanları, gözünü almıştı. Bu ilgisizlik, masanın önüne kadar yürüyüp duraklayan Sefer Bey'i **çileden çıkardı**. (s.327)

Açtı ağzını, yumdu gözünü (s.210-211)

Yusuf'un bu sözleri, askeri, Salih'i yatıştırdı. Ama Ramiz Efendi, yine **açtı ağzını yumdu gözünü**. Onu, yanındakiler dürtmek zorunda kaldılar. Bu sefer de onlara çıkışmaya başladı. (s.210-211)

Gönlünü almak (s.226)

Kadının yüzünden bir pembe dalga geçti: "Akıllısın Mehmet; her zaman **gönlümü alırsın**. Ben bir yana Kırat öte yana; ama Naciye ne olacak? Kırat'a düştüğünden beri, Naciye'yi gözün görmüyor." Mehmet, durakladı; lokmasını zorla yuttu. (s.226)

Ağzından baklayı çıkarmak (s.228)

"Bana bak Osman, **ağzındaki baklayı çıkar**: Anladık, Efe geliyor. Haydi karşılayacağız, ama emniyet tertibatı ne oluyor?" (s.228)

Metelik vermek (s.228)

"Yürük Ali Efe, öyle yerli Rumlara **metelik verecek** adam değil. İtalyanlarla aramız iyi olunca, Yunan askeri de gelemes. Efe, elini kolunu sallaya sallaya Söke'de gezer." (s.228)

Astiği astık, kestiği kestik (olmak) (s.229)

“O gidince de **astıkları astık, kestikleri kestik**. Bizden çok İtalyanlara düşman keratalar. İtalyan askeri bir çekilse Söke’den, hemen Yunanistan gelecekmiş. Morali Köyü’nde askerleri alesta bekliyor.” (s.229)

Diken üstünde olmak (s.230)

Hükümetin bütün dairelerinde işler durmuş gibiydi. Memurlar, masalarının başında **civi üzerinde oturur** gibiydiler. Ortalıkta korku ile karışık sevinç havası esiyordu. (s.230)

Kılı kıpırdamamak (s.234)

Yürük Ali Efe, **kılını kıpırdatmadan**, “Bu seferlik beş bin altın olsa, idare ederiz...” karşılığını verdi. (s.234)

Baklayı ağzından çıkarmak (s.240)

Osman, dondu kaldı. Mehmet, sinirli sinirli güldü: “Ha mesele bu demek. **Baklayı ağzından çıkardın** be Yorgi...” (s.240)

Pabuç bırakmamak (s.240)

Osman’ın şaşkınlığı geçmişti. Bu sefer benzi kül gibi oldu. Eli ceketinin altına, beline gitti. Ucu sivri bir bıçak, elinde göründü: “Sıkıysa, ordunla gel, tarlayı al, gâvur oğlu gâvur...” diye homurdandı. Yorgi, **pabuç bırakmak** istemedi: “Yok kavga be Osman... Tarlayı alacağız...” dedi. (s.240)

Kılını bile kıpırdatmamak (s.240, 282-283, 310, 344)

Ankara’da telin öteki ucunda, makine başında Mustafa Kemal, kalpağını kaşına yıkmış, alev alev gözleri, önündeki pencereden vatan topraklarına dikilmiş, **kılını bile kıpırdatmadan** pembe, renkli bir heykel gibi kanlı canlı dimdik duruyor, İstanbul’un sesini, İstanbul’u dinliyordu. (s.282-283)

Üzerine tüy dikmek (s.241)

Mehmet’e de Osman’a da meseleleri açıklığı ile anlayabilmeleri için içinde buldukları Kuvayı Milliye ruhu, arkadaşları, yardımcı oluyordu. Hele bu Yorgi’nin tarla işi gibi işleri, hepsinin, bütün meselelerin **üstüne tüy dikiyordu**. (s.241)

El ayak çekilmek (s.247)

Müjgân'ın geceleri, küçük köşkte **el ayak çekildikten** sonra yazı odasına girip, çantasını karıştırdığını, kâğıt sepetine attığı müsveddeleri aşırıldığını hiçbir zaman anlamamış gibiydi. (s.247)

Kaşla göz arasında (s.247)

Talip, **kaşla göz arasında** Müjgân'ın sık sık eline sıkıştırdığı kâğıtları, gizli bilgileri alıp ortadan kayboluyordu. (s.247)

Vız gelmek (s.250, 344)

Şevket, kılını bile kıpırdatmadan: “Arkadaşım gibi, ben de senin sözüne inanmadım. Anladığımızı göre, sizin kuyruğunuz sıkıştı. Bizi ortadan kaldırmayı kâr biliyorsunuz. Ne yapalım, sizin sonunuz geldi ya... Üst tarafı bize **vız gelir**. Dövüşte elbette ölüm de var...” (s.344)

Kelleyi koltuğa almak (s.251)

“Üstümde evrak olmuş, evrak çalarken yakalamışlar... Bu, umurunda değil... Memleket hizmetinde **kelleyi koltuğa almışım**. Bundan hiç korkum yok. Benim korkum, günün birinde senden ayrılmak. İçinde bulunduğumuz ahval, o kadar karışık ki...” (s.251)

Akla kararı seçmek (s.255)

Havanın oldukça soğuk olması bile yol boyunca Talip'in terlemesine engel olamıyordu. Üstelik paltosunun yakasını iyice kaldırmak, tanınmamak için elinden geleni yapmak zorundaydı. Fatih'e gelinceye kadar **akla kararı seçmişti**. (s.255)

Yakasına yapışmak (s.256, 267)

Beni aldattığını sanıyordum. Ama babanın akıllı, zeki bir adam olduğunu, kızının aklından geçenleri bile bilebileceğini düşünmeliydin. Hemen **yakana yapışabilirdim**. Fakat kabahatini iyice ortaya çıkarmak için harekete geçtim. Hayretler içinde kalarak senin bambaşka bir yolda olduğunu öğrendim. (s.267)

Yüreği ağzına gelmek (s.258)

İhtiyar, önce tok, sonra gözlerinden yanaklarına inen yaşların boğduğu bir sesle: “Allah vatana, millete bağışlasın...” dedi. Genç kızın, **yüreği ağzına gelmişti**. Çarşafının, etekleri ayağına dolaşarak birkaç adım hızla yürüdü. (s.258)

Yakasını bırakmak (s.262, 332, 334)

“Tuh... Allah kahretsin... İş bunda...” diye Şevket, hızlı hızlı dolaşmaya tekrar başladı: “Kaçmalı... Yoksa **yakamızı bırakacak** mı bu herifler? Arkadaşlar gelip kurtaracak mı? Kararsızlık içinde kaldık...” (s.334)

Parmağı olmak (s.262-263)

Düşün bir kere babanın yaptıklarını... Onun durumu, bizden tehlikeli. Eğer anlarırsa, kendisinin bu işlerde **parmağı olmadığını** dünyada anlatamaz. Nemrut Divanını hemen boylar. Baban böyle bir durumdayken onu niçin büsbütün bir çıkmaza sokalım?” (s.262-263)

Yakasını kurtarmak (s.263)

Talip, sözü bırakmadı: “Babanla konuşur da bir karışıklığa sebep olursak; İstanbul’dan **yakamızı kurtarsak** bile Ankara’da bizi mahkemeye verirler. Vazifemizi kötüye kullanmaktan suçlandırırlar...” (s.263)

Aşağıdan almak (s.270)

Sadece kabahat onlarda mı? Hayır, kabahatin en büyüğü bizim İstanbul’daki idarecide. **Aşağıdan alırsak**, düşmanı yatıştıracağız sanıyorlar. Buna inanıyorlar mı bilmem ya... İnanmıyorlarsa, bile bile teslim oluyorsa, çok daha büyük ihanet. (s.270)

Başı altından çıkmak (s.271)

“Beş! Bütün bu habaset, Ferit Paşa’nın **başı altından çıkmaktadır...**” (s.271)

Elinden geçmek (s.274)

Paşa’nın İstanbul ile çekişmelerini, yazışmalarını, tartışmalarını yakından biliyorum. Hemen hemen bütün sözleri, fikirleri, tartışmaları **elinden geçti**; geçiyor. Kemal Paşa Hazretleri’nin kişiliği, yüce bir kişilik. (s.274)

Küplere binmek (s.274-275)

Böyle haberler geldikçe, Damat Ferit Paşa, **küplere biniyor**, delilere dönüyor. (s.274-275)

Anasının ak sütü gibi helal olsun (s.279)

Fatih Sultan Mehmet’in torunu Vahdettin de bir hak iddia edemezdi. Ama, Türk milleti **anasının ak sütü gibi** kendisine **helal**, yüzyıllardan beri yurt edindiği İstanbul’da, her taş, her karış toprağı Türk olmuş İstanbul’da hak iddia edebilirdi. (s.279)

Dizlerinin bağı çözülmek (s.281, 351)

Boş gözlerle, fakat yürekleri koparcasına çarparak İngiliz Bahriye Silah endazlarının bando mızıka ile köprü üzerinden geçişini seyrettiler. Talip'in **dizlerinin bağı çözüldü**. Eli ayağı titremeye başladı. Gözleri kararıyordu. Güçlkle köprünün korkuluğuna tutunabildi. (s.281)

Yakasını bırakmamak (s.294)

Hocanın bu sözleri kalabalığı az çok kandırır gibi oldu ama, Hüsrev Bey'in ortaya attığı korku, **yakalarını bırakmıyordu**. (s.293-294)

Beyninde şimşek çakmak (s.267)

Birden **zihninde** bir **şimşek çaktı**: Babası, muhakkak onun sırrını öğrenmişti. Kendi kendine, işi bu kadar ciddiye aldığını yersiz göstermeye çalıştı. Alay edercesine, mırıldandı: 'Kırk satır mı Müjgân Hanım, yoksa kırk katır mı?' Ama sesini kendisi bile duymamıştı. (s.267)

Kırk satır mı kırk katır mı? (s.267)

Birden zihninde bir şimşek çaktı: Babası, muhakkak onun sırrını öğrenmişti. Kendi kendine, işi bu kadar ciddiye aldığını yersiz göstermeye çalıştı. Alay edercesine, mırıldandı: '**Kırk satır mı** Müjgân Hanım, yoksa **kırk katır mı?**' Ama sesini kendisi bile duymamıştı. (s.267)

Kan kusmak (s.298)

Şaşkın şaşkın yol açtılar. Kin, **kan kusan** gözler önünden geçirildiler. (s.298)

Ağzını açmamak (s.300)

Softa, kıpkırmızı kesilerek, Eşref Hoca'nın yanında dikildi: "Sus alçak herif! Şimdi seni paramparça ederim!" Bu ateşli softayı, şimdiye kadar **ağzını** pek **açmayan** Kör Ali Hoca yatıştırdı: "Eşref Efendi Hazretleri'nin nasihatlerine kulak verin..." diye mebuslara döndü, "sabrımızı tüketmeyin... Şu kapının önünde bekleyen Müslümanları görüyor musunuz, sizi parçalamak, şeriatın emrini yerine getirmek için bekliyorlar..." (s.300)

Kulak vermek (s.300)

Softa, kıpkırmızı kesilerek, Eşref Hoca'nın yanında dikildi: "Sus alçak herif! Şimdi seni paramparça ederim!" Bu ateşli softayı, şimdiye kadar ağzını pek açmayan Kör Ali Hoca yatıştırdı: "Eşref Efendi Hazretleri'nin nasihatlerine **kulak verin**..." diye mebuslara döndü,

“sabrımızı tüketmeyin... Şu kapının önünde bekleyen Müslümanları görüyor musunuz, sizi parçalamak, şeriatın emrini yerine getirmek için bekliyorlar...” (s.300)

Deveye hendek atlatmak (s.301)

Divitli Eşref Hoca, ayağa kalktı: “Sizinle konuşmak, size meram anlatmak, **deveyi hendekten anlatmaktan** zor. Ne yapalım, cezanızı kendiniz araniyorsunuz. Arayan Mevlasını da bulur, belasını da... Bizden söylemesi, nasihat etmesi... Üst tarafı, hakkınızdan gelmek, padişahımın iradesidir. Mevlam, günahlarınızı bağışlasın.” (s.301)

Olmayacak duaya âmin demek (s.305)

Divitli Eşref Hoca, duayı bitirmişti ki, Fuat Bey patlayıverdi: Bu **olmayacak duaya**, istediğiniz kadar ‘**Amin!**’ diye bağırın. Bizi de bağirtin, faydası yok. Sizin bu yaptığınızın Yunanlıların İzmir’e girdikleri gün yaptıklarından ne farkı var? (s.305)

İğne atsan yere düşmemek (s.309)

Hapishanenin önü, **iğne atsan yere düşmeyecek** kadar kalabalıktı. (s.309)

Aklı suya ermek (s.315, 324)

Kaymakam, ‘Anlayalım, dinleyelim bakalım...’ diyordu, ‘belki de **akılları suya erdi**. Teslim olup bize katılacaklar.’ (s.324)

İş işten geçmek (s.315)

“Aklı suya erinceye kadar **iş işten geçmese**,” karşılığını verdi, Şükrü Bey. (s.315)

Pabuç pahalı (s.321, 333)

“Unutmamış olacaklar ki Yunanlıları üstümüze saldırtıyorlar. **Pabucun pahalı** olduğunu biliyorlar.” (s.333)

Kılına dokunmamak (s.326)

Fuat Bey, “Dikkat etmediniz mi? Ortalıkta mühim işler dönüyor. Bunu nöbetçilerin, yanımıza gelip giden zabitlerin yüzünden anladım. Bize daha kibar, daha nazik davranıyorlar. Şevket Bey’in tahmini doğru. Kuvayı Tedibiye neredeyse buralarda olacak demektir bu... Bize bir şeycikler yapamazlar, **kılıma dokunamazlar**. Korkularını adamların yüzünden okumak kolay.” (s.326)

Ciğeri beş para etmemek (s.328)

Efe, bu defa Sefer Bey'e döndü: "Bu ne akıldır Kumandan Bey, işi kaydı bırakıp, Yunan gâvurunu bırakıp, bizimle uğraşsınız. Bize, işi kaydı bıraktırp sizinle uğraşmak düşer. Yok yere **ciğeri bes para etmez** bir padişah için milletin kanı dökülür. Nedir milletle zorunuz?" (s.328)

Gözünü kırpmamak (s.339, 348)

Bu ümidi onu, her zaman kötümserlikten, melankoliden kurtarıyordu. Sonra sonra, birdenbire gözlerinin önünde, Hasan Tahsin Bey'in şahadeti canlanıveriyordu. Onun hislerini, düşüncelerini, kendisini **gözünü kırpmadan** ateşe atmasını, gün geçtikçe Yusuf, çok çok daha iyi anlıyordu. (s.339)

Çayı görmeden paçaları sıvamak (s.341)

Bir seferinde, herkesi güldüren bir soru ortaya attı: "Kumandanlarım, bu Sefer Bey olacak padişah yamağına ne ceza versek?"

Cemal Bey: "Bakıyorum Efe, **çayı görmeden paçaları sıvadın...**" diye söylendi. (s.341)

Avucunu yalamak (s.344)

Adam, tabancasını Şevket'e doğru çevirdi: "**Avucunuzu yalayın** pis Bolşevik yamakları!" diye karık bir sesle bağırdı. (s.344)

Aklı bokuna karışmak (s.350)

"Haydi haydi, ne de olsa **aklımız b...?a karıştı...**" diye Niyazi, mırıldandı. (s.350)

Elini kana bulamak (s.350)

"Bizi de son kertede **elimizi** kardeş **kanına bulamaktan** korudu. Gafletteymişiz, ne diyeceksin?" (s.350)

İpe çekilmek (s.351-352)

Salih, durmadan konuşuyordu: "Vay anam vay! Dizlerimin bağı hâlâ çözüük, yürü be deyyus Salih... Düzce'yi de teslim aldık... Bu ne iştir bakalım... Kuvayı İnzibatiye'ymiş... Ulan bize Padişah'ın inzibatı söker mi? Ne günlere kaldık... Millet çocukları hep bizden yana, kör mü bunların gözü... Millet evladı, millet evladına kurşun mu atarmış? Fesli deyyus bizi kurşuna dizecekti ha... Ülen İlyas, kıl kaldıydı ha... Şimdi sen seyret **ipe çekilecekleri**. Onları gelsin de padişahları kurtarsın... Bizim ardımızda koca millet var da paçayı öyle kurtardık... Anla işte oğlum, padişah kuvveti neymiş, millet kuvveti neymiş..." (s.351-352)

Paçayı kurtarmak (s.351-352)

Salih, durmadan konuşuyordu: “Vay anam vay! Dizlerimin bağı hâlâ çözüük, yürü be deyyus Salih... Düzce’yi de teslim aldık... Bu ne iştir bakalım... Kuvayı İnzibatiye’ymiş... Ulan bize Padişah’ın inzibatı söker mi? Ne günlere kaldık... Millet çocukları hep bizden yana, kör mü bunların gözü... Millet evladı, millet evladına kurşun mu atarmış? Fesli deyyus bizi kurşuna dizecekti ha... Ülen İlyas, kıl kaldıydı ha... Şimdi sen seyret ipe çekilecekleri. Onları gelsin de padişahları kurtarsın... Bizim ardımızda koca millet var da **pacayı** öyle **kurtardık**... Anla işte oğlum, padişah kuvveti neymiş, millet kuvveti neymiş...” (s.351-352)

4.1.6. Doludizgin

El ayak çekilmek (s.3)

Ortalıktan **el ayak çekilince** Mehmet, yattığı yerden doğruldu. Bir cigara yaktı. Arkasını altına yattığı ağacın kalın gövdesine dayadı. (s.3)

Bıçak kemiğe dayanmak (s.3)

Kırat eşine dursun, üç gündür Ankara yoluna düşen Söke Gönüllü Süvari Müfrezesi, istirahat ediyordu. E!.. **bıçak kemiğe dayanmıştı** gayri.. Söke’de yapılacak iş kalmamıştı. Varsa bile, Yüzbaşının ayırıp bıraktıkları icabına bakardı. (s.3)

Yüreği ağzına gelmek (s.4, 55)

Söğütlerin sıraya dizildiği ırmağın ötesindeki yeşil bayırda alaca bulaca köy evleri görününce, Mehmet’in **yüreği ağzına geldi**. (s.55)

Kulak asmamak (s.6, 35, 202, 226, 295)

Osman, yumuşadı. Mehmet’i çok iyi anlıyordu. Aklını yatırmaya çalıştı: “Sen kardeşlik,” dedi, “hacılara hocalara pek **kulak asma**. İhtiyar, içi geçmiş herifler. Göreceksin hepimiz kendi atlarımızla süvari alaylarına katılacağız. Gâvuru Kırat’ınla kovalıyacaksın. Bunu böyle bil.” (s.6)

Astığı astık, kestiği kestik (olmak) (s.7-8)

Mehmet bir taraftan da yolda Zeybeklere, Efelere rastlamaktan çekiniyordu. Onlar da adamdan çeşit çeşit hesap sormaya kalkışırldı. Bu yakalarda Kılılı Efe’nin **astığı astık, kestiği kestikti**. (s.7-8)

Göbeği beraber kesilmek (s.9)

“Ulan göbeğiniz benimle mi kesildi?”

“Ne yapalım, biz de bir Söke’ye varalım dedik.” (s.9)

İğne atsan yere düşmemek (s.10)

Söke Hükûmet Konağı’nın avlusu, iğne atsan yere düşmevecek kadar kalabalıktı. Karı kızan, çoluk çocuk, havuzun karşısına toplanmış, akasyaların altına dizilen asker kaçaklarını seyrediyordu. (s.10)

İpi kırmak (s.10, 45)

Mehmet’in ardından ipi kıranların hepsi, ondan önce yakalanmıştı. (s.10)

Dal budak salmak (s.11)

İş bu kadar dalbudak salmasaydı, işin içinde sadece Mehmet olsaydı, belki ya ona inanacak, ya da bir babalık edip, gerisin geriye Müfreze’ye yollayıp onu affedecekti. (s.11)

Gözünü kırpmamak (s.13, 178, 307)

Herkes birbirinin yüzüne, sonra da yerde upuzun yatan Kırat’a bakıyordu. Mehmet, donmuş kalmıştı. Gözünü kırpmadan atının ona bakan ölü gözlerine bakıyordu. (s.13)

Şeytana uymak (s.13)

“Bu tabancayı, namusunu, namusumuzu temizlemek için yanıma almıştım buraya gelirken,” dedi, “ama gördüm ki Kırat, senden kabahatliymiş. Ona, seytana uymussun. Var şimdi cezanı milletten gör. Cahillik etmişsin Mehmet... Ben sana şu yerde yatan at gibi malımı mülkümü satar, on tanesini alırdım.” (s.13)

Ağzını toplamak (s.15)

“Ağzını topla Ferâmuş!” diye birdenbire pencerenin parmaklığına yapıştı, Mehmet. (s.15)

El koymak (s.16, 17, 155)

İbrahim bey, bütün elinin altındaki candarma ve Kuvayı Milliyecilerle, dört nala yola çıkmış, İtalyanlardan önce uçağa el koymuştu. (s.16)

Elinden gelmek (s.20, 33, 53, 142, 186, 214, 220, 224, 295)

Yusuf, tabancasının kabzasını sıkmış, ağır ağır, seke seke ilerliyor, elinden geldiği kadar, kayalara taşlara gizlenmeye çalışıyordu. (s.214)

Sağı solu belli olmamak (s.25)

“Sen, öyle bil,” diye söylendi Ferâmuş, “Düşman bellediğinin **sağı solu bilinmez**. Bakarsın, kibar kibar, dostça, adamın canına okur. Dediğini yaptırır, yapar.” (s.25)

Canına okumak (s.25, 243)

Durmadan da söyleniyordu çalışırken: “Bu iş tamamdır.. Bu sefer **okuduk** cavurun **canına!**..” (s.243)

Dört dönmek (s.28)

Yüzbaşı İbrahim bey, gidiyor, geliyor, Rahmi'nin başucuna dikiliyor, ortalıkta **dört dönüyordu**. (s.28)

Dostlar alışverişte görsün (s.28)

Belki de Türklerin işi bu kadar ciddiye almalarına, siper kazıp, barikat kurmalarına için için gülüyorlardı. **Dostlar alış-verişte görsün...** (s.28)

Aklı yatmak (s.28)

Uçağın uçabilmesine imkân ve ihtimal yoktu. Ne mümkün.. Ama Kuvayı Milliyeciler, Müdafaayı Hukukçular, heyecan içindeydiler. İş başaracaklarına **akılları yatmıştı**. Saatler ilerledikçe, İtalyanların işi gevşek tuttuğu büsbütün anlaşılıyordu. Uçağın motoru, çuvallarla sarılıp, İbrahim bey, Rahmi Onbaşı, Ferâmuş Çavuş da, için için gülmeye başladılar: Sabaha İtalyanların ağzı bir karış açık kalacaktı. (s.28)

Ağzı bir karış açıkta kalmak (s.28, 80)

Uçağın uçabilmesine imkân ve ihtimal yoktu. Ne mümkün.. Ama Kuvayı Milliyeciler, Müdafaayı Hukukçular, heyecan içindeydiler. İş başaracaklarına akılları yatmıştı. Saatler ilerledikçe, İtalyanların işi gevşek tuttuğu büsbütün anlaşılıyordu. Uçağın motoru, çuvallarla sarılıp, İbrahim bey, Rahmi Onbaşı, Ferâmuş Çavuş da, için için gülmeye başladılar: Sabaha İtalyanların **ağzı bir karış açık kalacaktı**. (s.28)

Göz kulak kesilmek (s.29)

Ferâmuş, arabanın içinde oturmuş, tüfeği kucağında, **göz kulak kesilmişti**. (s.29)

Yüreği kan ağlamak (s.33)

Mehmet, Kırat'ın canı cehenneme diyordu; ama **yüreği kan ağlıyordu**. (s.33)

Yerin dibine geçmek (s.33)

Mehmet, bir türlü açık seçik olarak babasının bu jestini anlayamıyordu. Anlayamıyordu fakat, bir şeyler seziyordu. Sonra da utanıyordu, utanıyordu, **yerin dibine geçiyordu**. (s.33)

Gözünün yaşına bakmamak (s.33-34)

Kendisini bilen, tanıyanlar merhamet etmedikten, dediğini anlamadıktan sonra, başkaları **gözünün yaşına bakmadan** kafasını keserlerdi. (s.33-34)

İki paralık olmak (s.34, 195)

Aldı Mehmet’i bir tasa.. Tasa ki, taş gibi yüreğine oturdu. Şimdi, ne kellesi, ne de canı için tasa ediyordu. Tasası bambaşkaydı: Namusu **iki paralık olmuştu**. ‘Ben, askerden kaçacak adam mıyım? Ben, iki paralık gâvurdan korkacak adam mıyım? Tuh Allah her çeşit belânı versin be Mehmet!.. Hak ettin be deyyus...’ diye içinden söyleniyordu. (s.34)

Göz yummak (s.34-35)

İtalyan işgal kumandanı, bir hafta önce uçağın Türkler tarafından kaçırılmasına **göz yumduğunu** hatırlatarak, küçük bir ricası olduğunu bildirmiş, Söke’nin eşrafını karargâhına dâvet etmişti. (s.34-35)

İş çevirmek (s.35, 91, 95)

Şimdi Şahin’in şu sözleri, hakikate yakın sayılabilirdi. Müjgân’la bugüne kadar **ceverdikleri**, becerdikleri **işler**, o kadar büyük, o kadar faydalı, o kadar önemli olmuştu ki hainlerin eline bir ipucu geçse, ikisinin de derhal asılması işten bile değildi. (s.91)

Diken üstünde olmak (s.35)

Kumandan, çok nazik, çok mültefitti şu sırada. Büyük masasının arkasında **civi üstündeymiş** gibi oturuyor, bütün Müdafaayı Hukuk Cemiyeti azalarına, karşısındaki koltuklarda sıra sıra oturan eşrafa ayrı ayrı hatır soruyordu. (s.35)

Elinden geleni yapmak (s.37, 94, 254, 256)

“Çok güzel tensip buyurulmuş efendim. Yeni vazifem için benden emin olabilirsiniz; **elimden geleni yapacağım**. Yalnız sizlerden küçük bir ricada bulunmama müsaade etmenizi rica edeceğim.” (s.94)

Kılını bile kıpırdatmamak (s.40, 57, 202)

Mehmet, kağnıyı geçirdi. Köprü, korkuluksuzdur. Ama camızlar, **kıllarını bile kıpırdatmadan**, bütün yol boyunca tevekkülleri ile geçtiler. Köprü geçilinceye kadar kabile kaynaştı. Tam karşıdaki köye doğru yola koyulmuşlardı ki, en önde yürüyen Himmet'in önüne bir kayanın ardından bir süngülü asker çıkıverdi. (s.57)

İçi içine sığmamak (s.48, 54, 262, 299)

Yolun daha başında, **İçi içine sığmıyor**, bir an önce varılacak yere varıvermek istiyordu. (s.54)

Ayak uydurmak (s.48-49)

Camızları dürtte dürtte öndeki kağnılara yetiştirdi. Onlara **ayak uydurdu**. Bir sokağa sapınca, tâ önlerinde giden iki kağnı daha gördü. Şimdi beş kağnının yanık gıcırtiları Afyon'un sokaklarını almıştı. Şehrin dışına doğru çıkıyorlardı. (s.48-49)

Ayağına dolaşmak (s.53, 187)

Başlangıçta bu alışmadığı sesler, Mehmet'in kulaklarını tırmalıyordu. Sonraları, duymaz bile olmuştu. Sordu: "Bu çoluk çocuk yollarda zahmet çekmez mi? **Ayağımıza dolaşmaz mı?**" (s.53)

Etrafında dört dönme (s.55, 285)

Bir büyükçe binanın önünde birkaç Yunan neferi, bu kamyonun **etrafında dört dönüyordu**. (s.285)

Anasını bellemek (s.56)

Himmet, ilgiyle yavaşlayıp, Mehmet'in yanında yürümeye başladı: "E?.. **Anasını belleseydiniz** bari deyyusların." (s.56)

Duman attırmak (s.56)

"Niye siz de ateş etmediniz?"

"Etmez olur muyuz? Ama bizde makineli tüfek yoktu. Yoksa **duman attıracaktık**." (s.56)

Yüzünü kara çıkarmak (s.62)

"Bak, erkekçe geldin, dögüşeceğim dedin. Erkekler gibi dögüşmelisin. Benim **yüzümü kara çıkarma**. Düşmanla neredeyse çatışacağız. Hiç vaktimiz yok. Gözünü aç, ağır makineliyi

iyi öğren. Bir hafta sonra ben, kendim seni imtihan edeceğim ona göre aklını başına topla anladın mı?” (s.62)

Aklını başına toplamak (s.62)

“Bak, erkekçe geldin, döğüşeceğim dedin. Erkekler gibi döğüşmelisin. Benim yüzümü kara çıkarma. Düşmanla neredeyse çatışacağız. Hiç vaktimiz yok. Gözünü aç, ağır makineliyi iyi öğren. Bir hafta sonra ben, kendim seni imtihan edeceğim ona göre **aklını başına topla** anladın mı?” (s.62)

Kulak vermek (s.67, 68, 87, 101, 194, 204, 220, 236, 258, 267)

Tahsin Kaptan, dönüp dönüp arkasına bakıyor, gözleriyle karanlığı delmeye çalışıyordu. İyi **kulak verilince**, uzaktan bir homurtu, sandalları takip ediyordu. İşin farkında olmayan bir kimse, bu homurtunun araka arkaya gelen iki, yüzer tonluk gemi, motör olduğunu dünyada kestiremezdi. (s.67)

Kaşla göz arasında (s.69)

Ali Osman’la Talip, yetiştiler. **Kaşla göz arasında** adamın ağzını tıkayıp kollarını bağladılar. (s.69)

Karnının şişi inmek (s.70, 291, 293)

“Aman!. **karnının şişi** bir kere daha **indi!**” diye Salih, sevinçle bağırdı. (s.291)

Kulak kabartmak (s.73, 216, 291)

Merak bu ya konuşmalarına ister istemez **kulak kabartıyordum**. Başkâtip bey, Yüzbaşım, işgal sırasında nasıl vapurlara gizlice zabıt bindirip, silâh, telefon malzemesi yüklediklerini anlatıyordu. (s.291)

Kuş uçurmamak / uçurtmamak (s.76, 135, 162)

Köyün batıya, Bursa’ya doğru uzanan yolunu, sağlı sollu askerler tutmuştu: Yamaçlarda, ağaç altlarında, çukurlarda saklanmışlar, yoldan **kuş uçurtmak** istemiyorlardı. Ama yol, göz kararı ile ancak seçilebiliyor, kestiriliyordu. (s.135)

Paçayı kurtarmak (s.78, 216)

Bizde yük oldukça ağır; baktım Ahmet önümde İsmet’le tavşan gibi gidiyor. Makinistlere, “Açın gözünüzü be uşaklar, **paçayı**, yükü **kurtardık** sayılır!..” diye bağırdım. (s.78)

Yakasını salmak (s.78-79)

Kendi kendime, “**salıver** keratanın **yakasını**.. tehlike geçti sayılır gitsin..” dedim. (s.78-79)

Gemisini kurtaran kaptan (s.79)

Babaoğlu Ahmet Kaptan, “E..” si sağlık... **Gemisini kurtaran kaptan**...” diye kıkır kıkır güldü. (s.79)

Aklı bokuna karışmak (s.79, 137, 238)

“Hakları var. Kızmayıp da ne halt etsinler? Heriflere İnönü’nde şöyle bir görünüverdik, **akılları boklarına karıştı**.” (s.137)

Hapı yutmak (s.79, 80)

Motörün bir kalp intizamı ile işliyen pistonlarının yavaşlar gibi olduğunu bastığım yerin sarsıntısından, tabanlarımdan anladım. Sesi bozuluverdi namussuzun. Aman zaman demeye kalmadı. Makinist Fedaî, soluğu yanımda aldı, “Beybaba **hapı yuttuk!**” dedi. (s.79)

Kılı kıpırdamamak (s.80)

Herifler, o **kılları kıpırdamayan** soğuk nevale İngilizler, bizim halkın karı kızan, çoluk çocuk gemiden silâhları indirip taşımalarını görünce, şaşkınlık kaldılar. (s.80)

Kıcını yırtmak (s.81, 202)

Hemşinli Mehmet, alaylı bir sesle konuştu: “Daha neler kaldıracacağız. Ali Kemal namussuzu istediği kadar Peyami Sabah gazetesinde **kıcını yırt**...” (s.81)

Kör kör parmağım gözüne (s.82)

Talip, bugüne dek yakalanmadıysa hep bu polis bozuntusu döküntülerin beceriksizliğinden yakalanmamıştı. Şimdiye kadar kaç tanesini, hem de vaktiyle becerikli bildiklerini atlatmış, hattâ işine yarayacak şekilde birkaç kere kullanmıştı. E.. cehaletin de bir sınırı olmalıydı; **kör kör parmağım gözüne**, daha da fazla gidilemezdi. Herifler, Talip’ten iyice şüphelenmeye başlamışlardı. (s.82)

Ayağımı denk almak (s.82)

Herifler, Talip’ten iyice şüphelenmiye başlamışlardı. Adam artık **ayağımı denk almalıydı**. Şimdilik Talip’i kurtaran, Fatih’teki bakkaldı. (s.82)

Kulpunu bulmak (s.82)

Herifler, Talip'ten iyice şüphelenmeye başlamışlardı. Adam artık ayağını denk almalıydı. Şimdilik Talip'i kurtaran, Fatih'teki bakkaldı. Bir **kulpunu bulmuşlar**, onunla ortak görünüyorlardı. (s.82)

Çene yarıştırmak (s.85)

“**Cene yarıştıracak** vaktim yok. Basın bakalım vazifelerinizin başına. Komiser bey, bizim işi bırakıp mezarlık taharriyatına çıktığımızı duymasın, kemiklerimizi kırar.” (s.85)

Kafese koymak (s.85)

Neden sonra Selim, “Aşk olsun be Fikret abiye..” diye söylendi. “Herifleri amma da **kafese koydu**. Temizledi ortalığı namussuzum..” (s.85)

Parmağında oynatmak (s.90)

Tahsin'in müdür olması, belki de bizim işimize daha elverişlidir. Bu demek oluyor ki, İstanbul'da kısmı siyasî olsun, polis müdüriyetinin öteki şubeleri olsun, çığrından çıkacak, karmakarışık olacak. Bir sürü günahsızın canı yanacak. Biz, biraz dikkatli olursak, bunları, bu polis müsveddelerini **parmağımızda oynatabiliriz**. (s.90)

Yakasını kurtarmak (s.94-95)

“Bunu ben de merak ettim,” dedi Talip, “Müjgân hanımın demesine bakılırsa, bir çok bahaneler icat etmiş babası İstanbul'a taşınmamak için. Damat Ferit'ten **yakasını kurtarmak** istiyormuş. Açıktan açığa da istifa edemiyor. Bu istifanın kendisi için büyük bir tehlike olabileceğini tahmin edersiniz.” (s.94-95)

Kulak kesilmek (s.97)

Talip, paltosunun yakasını kaldırmış, kolunu genç kızın beline dolamış, yüzünü onun yüzüne yaklaştırmıştı. Birbirlerinin nefesiyle ısınıyorlardı. **Kulak kesilmiş**, karın aydınlığının vurduğu Boğazın sularının sesini dinliyorlar, gözleri ile denizin dalgacıları üzerinde bir ışık, bir motorun fenerinin ışığını arıyorlardı. (s.96-97)

Kulağı kırıste (olmak) (s.97)

Bekçi, yatağının üstüne oturmuş, **kulakları kırıste**, ellerini önündeki mangalda ısıtıyordu. Etrafta çıt yoktu. (s.97)

Ayağını kaydırmak (s.97)

Kendisinden önce buradaki Arnavut bekçinin **ayağının kaydırılması** pek zor olmamıştı. Mal sahibi de Kuvayı Milliyeci olunca iş kolaylaşmıştı. (s.97)

İşin içinden çıkmak (s.97)

Müjgân'ı iki saat önce Talip'le geldiğinde, erkek sanmıştı. Hayretler içindeydi. Ama vazifesinin sınırlarını hiçbir zaman aşmazdı: Ne sorgu, ne de sual... Zaten beklenmeyen bir olay karşısında, saklananlar yakalanacak olurlarsa, 'görmedim, bilmiyorum. Bana görünmeden odunların arasına girmişler...' deyip **işin içinden çıkması** emrini almıştı. (s.97)

Tereyağından kıl çeker gibi (s.99)

"Aksilik ne demek ağabey; **tereyağından kıl çeker gibi** Selimiye Kışlasının cephaneliğini çektik, Alemdar vapuruna yükledik. Bir kısım cephaneyi de bizim reis kıyamadı, Hüseyin reisle kavil edip gemilerine yüklediler. Şu gördüğümüz sandıkların hepsi, elbombası dolu." (s.99)

Ruhu bile duymamak (s.103, 167)

İsmail Hakkı bey, "Haklısın," dedi, "ne yapıp yapmalı, altınları Ankara'ya gürültüsüz, patırtısız, kimsecikler duymadan teslim etmeli, hele rum casuslarının **ruhu bile duymasın**. Vapur ne zaman gelecekmiş?" (s.167)

İşi tıklarında gitmek (s.103)

"Ohhhooo.." diye Rifat Reis bir kahkaha attı. "İşgal kuvvetleri haber alıp peşimize düşünceye kadar biz, İnebolu'yu, Alemdar da bizden önce Zonguldak'ı tutar. **İşlerimiz tıklarında gidiyor** vesselâm... İngiliz'lerin, Fransızların ne mal olduklarını ben, tâ Çanakkale'den bilirim." (s.103)

Ne mal olduğunu bilmek (s.103)

"Ohhhooo.." diye Rifat Reis bir kahkaha attı. "İşgal kuvvetleri haber alıp peşimize düşünceye kadar biz, İnebolu'yu, Alemdar da bizden önce Zonguldak'ı tutar. İşlerimiz tıklarında gidiyor vesselâm... İngiliz'lerin, Fransızların **ne mal olduklarını** ben, tâ Çanakkale'den **bilirim**." (s.103)

Kapağı atmak (s.104)

“Hiç bu işi bana sormayın. Keyfiniz kaçır belki. Gece çok ilerledi; yatın keyfinize bakın. Size, iki örtü yollarım. Yüreğinizin de vesvesesini, ateşini söndürün şimdilik, yoksa üstünde oturduğunuz bombalar ateş alır harareten. Sabah olsun, hayır olsun bakalım. Ben, rotayı iyice sahilden tutuyorum. Ne olur ne olmaz. **Kapağı** sahile **atarız** sıkışırsak.” Rifat Reis, merdivene yürüdü. “Haydi geceniz hayır olsun.” (s.104)

Ensesine binmek (s.106)

“Sahile çekip, atlar, kaçarız. Kaçarız ya, cephaneyi bu çorbacılara bırakmayı hiç de canım istemiyor. Hemen karar vermemiz gerek. On beş dakika sonra **ensemize biner.**” (s.106)

Ana baba günü (s.119, 171, 210, 295)

İnebolu, **ana baba gününü** yaşıyordu. Bütün kasaba bir kalp olmuş çarpıyordu. (s.171)

Taş çıkartmak (s.119)

Salih Efe, Yusuf’un hemen arkasındaydı. Göğüs bağı açılmış, kalpağı başından düşmüş, süngü ilerde, gençlere **taş çıkartacak** kadar koşuyordu. Soluğu kesilir gibi oldukça duraklıyor, yeniden hızlanıyordu. (s.119)

Ağzı süt kokmak (s.121)

Salih, fena halde öfkelenmişti: “Ulan muhallebici.. Senin gibi dokuz tane **ağzı süt kokan** veledi ben cebimden çıkarırım.” (s.121)

Cebinden çıkarmak (s.121)

Salih, fena halde öfkelenmişti: “Ulan muhallebici.. Senin gibi dokuz tane ağzı süt kokan veledi ben **cebimden çıkarırım.**” (s.121)

Canını dişine takmak (s.132, 144, 181, 267, 284)

Kuvayı Milliye ruhu şahlanmış, Türk milleti, Türk halkı, ordusu, **canını dişine takarak** ayaklanmıştı. (s.132)

Dil uzatmak (s.132)

Yusuf, hâlâ o karanlık günlerde, “Padişahımız Efendimize **dil uzatmak** ha!..” diye üstüne yürüyen köylüleri hatırlıyordu. (s.132)

Aklı yatmak (s.135)

“Yusuf beyin ağzını aradım: Yunanlıların Bursa’dan çekileceklerine pek aklı yatmıyor. Bunun da sırası gelecek Niyazi, dedi, Bursa’ya da İzmir’e de gireceğiz. Ama daha vakti var.” (s.135)

Ağzını aramak (s.135)

“Yusuf beyin ağzını aradım: Yunanlıların Bursa’dan çekileceklerine pek akli yatmıyor. Bunun da sırası gelecek Niyazi, dedi, Bursa’ya da İzmir’e de gireceğiz. Ama daha vakti var.” (s.135)

Dikiş tutturamamak (s.137)

“Orası belli değil. Keşifçi çıktık biz. Ama hiç kasvet etme. Yakında, bizim kumandanın demesi, sağlam geleceğiz. Heriflerin yüreğine korku girdi bir kere, gayri dikiş tutturamazlar karşımızda. Memleketten sürüp çıkaracağız.” (s.137)

Burnundan getirmek (s.137)

Kadın, “Allah büyüktür. Yedikleri bizim tavukları bile burnularından getirecek sayenizde...” (s.137)

Açtı ağzını, yumdu gözünü (s.139)

Karşıdakiler makaraları koyverdiler. Salih, yanlarına vardı. Açtı ağzını, yumdu gözünü: “Ulan köye bir tek Yunan girse, topumuzu avlar. Siz, kafa gezdiriyorsunuz.” (s.139)

Devede kulak (s.157)

“Ordu için devede kulak bunlar Mustafa.” (s.157)

Boyunun ölçüsünü almak (s.157, 202, 238)

“Buldun taarruza kalkacak adamı. Boyunun ölçüsünü aldı Sakarya’da. Akli fikri bokuna karıştı rezilin. Höyt desek kaçacak. Afyon yakalarında boyuna siper kazıp dikenli tel çekiymiş. Taarruz edecek adam siper kazmaz. Kemal Paşam benden iyi bilir bu işleri.. Zaman kolluyor...” (s.238)

Akli bokuna karışmak (s.157)

“Buldun taarruza kalkacak adamı. Boyunun ölçüsünü aldı Sakarya’da. Akli fikri bokuna karıştı rezilin. Höyt desek kaçacak. Afyon yakalarında boyuna siper kazıp dikenli tel çekiymiş. Taarruz edecek adam siper kazmaz. Kemal Paşam benden iyi bilir bu işleri.. Zaman kolluyor...” (s.238)

Gününü görmek (s.174)

Reisin gülmesi şimdi bütün siperdeki askerlere, Kuvayı Milliyeci mücahitlere geçmişti. Neyyir Bey, “Eh,” dedi, “bayrak iyi bir tuzak oldu. Biraz daha sokulursa **gününü görür.**” (s.174)

Kıtlığına kıran girmek (s.175)

“Bizim, gemileri, kayıkları yaktılar. Bre şapşal herifler, Karadenizde kayık **kıtlığına kıran** mı **girdi**? Vallah bir parmağımı oynatacağım: Bütün Karadenizin gemileri, kayıkları, yarın İnebolu’da soluğu alacaklar. Yine gelen vapurlardan cephaneleri indireceğiz, boşaltacağız. Hepsi de yallah Ankara’ya..” (s.175)

Cehennem kusmak (s.178)

Kılış, **cehennem kusuyordu**. Talip, gözünü kırpmadan denize, ateş saçan gemilere bakıyordu. (s.178)

Canına tak demek (s.179)

Fakat Talip’in **canına tak demişti**. Kaymakamdan ne yapıp yapıp, rumları, rumların bazılarını, sorguya çekmek müsaadesini alacaktı. (s.179)

Çayı görmeden paçaları sıvamak (s.182)

“Ver elini Ankara!..” diye bağırdı. Ali, motörü cayırdatarak vitese aldı: “**Çayı görmeden paçaları sıvama** bakalım. Arızasız Ilgazları bir turalım hele.” (s.182)

Gözünü budaktan sakınmamak (s.183-184)

“Tamam. İşte ona göre hazırlıklı ol. Ne kadar çok sefer yapabilirsek o kadar iyi. Durmıyacaksın, dinlenmiyeceksin. **Gözünü budaktan sakınmayacaksın**. Bu mesele, ölüm kalım meselesi oğlum, anladın mı?” (s.183-184)

Aklı suya ermek (s.184)

“Bak oğlum Şevki,” diye Ali, kaşlarını çatı: “Ben de senin gibi düşünüyordum. Ama **aklım suya erdi**. Şu bizim altımızdaki tekerleklerin her dönüşünde, düşmanı on adım geriye sürüyoruz. Bunu unutma. Şu cephaneleri biz, götürmesek, ordumuz nasıl harp eder? Biz de cepheyiz şu sıra, hem de düşmanla burun buruna. Şube Reisi haklı.” (s.184)

Cirit atmak (s.186)

“Bir zamanlar, bir yelkenli taka ile, Karadenizde **cirit atıyordun**. Rusya ile bizim sahiller arasında tütün, tuz kaçakçılığı filân ha?” (s.186)

Ağzını bıçak açmamak (s.191)

Kahvelerde ihtiyarlar somurtuyor, çarşı içinde esnaf somurtuyor, evlerde kadınların, çocukların **ağzını bıçak açmıyordu**: 10 Temmuzda Bursa ve Uşak’tan taarruza geçen Yunan ordusu, 13 Temmuzda Afyonkarahisar’a, 17 Temmuzda Kütahya’ya, 18 Temmuzda Eskişehir’e girmişti. (s.191)

Dört başı mamur (s.195)

Yüzbaşı, çukurdan çıktı. Siperlerin ardından aksayan ayağını sürüyerek yürüdü. Çok düşünceli olduğu zamanlar, ayağını büsbütün unutuyordu. Bölüğün emrine verilen üç ağır makineliyi iyi yerlere yerleştirmek, düşmanı, karşıdan gelecek düşmanı, **dörtbaşı mamur** karşılamak istiyordu. (s.195)

Göz kulak olmak (s.197, 264, 281)

Batan güneşin pembeliği, ortalığı almıştı. Yanık yanık kokan köyün sokaklarından Müfreze, ağır ağır mezarlığa doğru yürüdü. Yalnız, atlar için etrafa **göz kulak olmak** için nöbetçiler kaldı. (s.281-282)

Kursağında kalmak (s.203)

“**Kursağında kaldı**; o kadar istedim, bana da şimdiye dek görmek kısmet olmadı.” (s.203)

Kalıbını basmak (s.203)

“Hey gafil, ondaki akılı, sendeki bendeki akıl mı sandın yoksa?.. Allah Kemal Paşa Hazretlerini, Allahım demiş de yaratmış. Peygamber efendimiz, ben âhir zaman peygamberiyim, benden sonra peygamber gelmiyecek, demiş olmasaydı; Mustafa Kemal’in peygamberliğine **kalıbını basardım**. Ne de olsa, peygamber mertebesinde bir adam, Bunca yüzyıldır, koca Osmanlı Padişahına, kimse dış geçiremedi. Kimsenin, padişah da kim oluyor; demiye büzüğü sıkmadı. Üstelik herifte Halifelik de var. Bırak padişahı, şuracıkta yedi düvele karşı harp ediyoruz. Karşımızdaki Yunanın ardında İngilizinden başka kimler yok.” (s.203)

Diş geçirmek (s.203)

“Hey gafil, ondaki akılı, sendeki bendeki akıl mı sandın yoksa?.. Allah Kemal Paşa Hazretlerini, Allahım demiş de yaratmış. Peygamber efendimiz, ben âhir zaman peygamberiyim, benden sonra peygamber gelmiyecek, demiş olmasaydı; Mustafa Kemal’in peygamberliğine kalıbımı basardım. Ne de olsa, peygamber mertebesinde bir adam, Bunca yüzyıldır, koca Osmanlı Padişahına, kimse **diş geciremedi**. Kimsenin, padişah da kim oluyor; demiye büzüğü sıkmadı. Üstelik herifte Halifelik de var. Bırak padişahı, şuracıkta yedi düvele karşı harp ediyoruz. Karşımızdaki Yunanın ardında İngilizinden başka kimler yok.” (s.203)

Büzüğü sıkmak (s.203)

“Hey gafil, ondaki akılı, sendeki bendeki akıl mı sandın yoksa?.. Allah Kemal Paşa Hazretlerini, Allahım demiş de yaratmış. Peygamber efendimiz, ben âhir zaman peygamberiyim, benden sonra peygamber gelmiyecek, demiş olmasaydı; Mustafa Kemal’in peygamberliğine kalıbımı basardım. Ne de olsa, peygamber mertebesinde bir adam, Bunca yüzyıldır, koca Osmanlı Padişahına, kimse diş geçiremedi. Kimsenin, padişah da kim oluyor; demiye **büzüğü sıkmadı**. Üstelik herifte Halifelik de var. Bırak padişahı, şuracıkta yedi düvele karşı harp ediyoruz. Karşımızdaki Yunanın ardında İngilizinden başka kimler yok.” (s.203)

Yerle bir etmek (s.206)

Yusuf, hemen yerinden fırladı. Siperler boyunca ilerledi. Gûya lâf olsun diye konuşuyormuş gibi her takıma, her mangaya, “Görüyor musunuz arkadaşlar... Düşman bizden ne kadar korkuyor... Aklınca top atacak atacak da bizi **yerle bir edip** muharebe etmeden, elini kolunu sallaya sallaya bu gidenlerden gelip geçecek. Öldük mü be!” (s.206)

Kafayı çekmek (s.207)

Bütün Türk cephesi, Yunan cephesine karşı, kahkahalarla güldü. “Fital gibi yine **kafayı çekmiştir** deyyuslar!..” (s.207)

Sepet havası çalmak (s.207)

“Oldu olacak, biz de şunlara bir **sepet havası çalsak**.”

Askerlere eğlence konusu çıkmıştı. Hem kızıyorlar, hem de alay ediyorlardı düşmanla. (s.207)

İki eli yakasında olmak (s.209)

Osman, gülümsedi: “Mehmet, bizim tarlayı Yorgi’ye bırakırsan **iki elim** ahrette **yakandadır.**” (s.209)

Tabanları yağlamak (s.209)

Salih Efe, nârayı bastı: “Ulan cavur oğlu cavurlar!.. Türk süngüsü gördün mü, bir saat düşüneceksin!.. **Yağlayın tabanları** bakalım!..” (s.209)

Armut toplamak (s.217, 228)

Bir çavuş söze karıştı: “Yatın, uyuyun be... Kumandanlarımız **armut toplamıyor** ya! Meclis kurdular, düşünüyorlar bu işi...” (s.228)

Küçük dilini yutmak (s.226-227)

“Hani bu herifler iki hafta önce, bu gidenlerde davul mızıkça çala çala bize taarruza kalkıyorlardı, ne oldular şimdi?” diye arkadaşlarına sordu. Bir başkası, “Ne olacak, **küçük dillerini yutmuşlardır.**” karşılığını verdi. (s.226-227)

İş işten geçmek (s.227)

“Geriden tedbir gelinceye dek, **iş işten geçer.**” (s.227)

Taş taş üstünde bırakmamak (s.228, 294)

Köy, yanmış yıkılmıştı. Yunanlılar, çekilirken **taş taş üstünde bırakmamışlardı.** Köy halkı dağlara kaçmıştı. (s.228)

Göz açamamak (s.229)

Düşman **göz açamıyordu.** Bu arada dörder dörder karşıdaki neferleri geri almaya başladılar. (s.229)

Metelik vermemek (s.230)

Kendilerini suya atan Mehmetler, düşmanın ateşine **metelik vermeden,** kumandanlarını sudan çıkarıp, selâmet bir yere çektiler. (s.230)

Tilkiyi yüzmek kuyruğuna gelmek / getirmek (s.230)

Salih’in gözleri yaşlı: “Olmadı bu Yusuf’um.. Olmadı bu oğlum.. **Tilkiyi yüzmüş kuyruğuna gelmiştik...**” diye söyleniyordu. Elinin tersi ile gözlerinin yaşını siliyor, dikkatli dikkatli yerde yatan Yusuf’un yüzüne bakıyordu. (s.230)

Yüreğine su serpmek (s.235)

Yusuf, toparlandı. Korkuyla etrafına bakındı. Sonra **yüreğine** biraz **su serpildi**: “Geleceğim, sana geleceğim Nemide!” diye mırıldandı. (s.235)

Anasını ağlatmak (s.237)

Bu ne kandır akan kan demişler, bu ne yiğit millettir Türk milleti ki iflâhımızı kesti. Sakarya’da Yunanın **anasını ağlattı**. Bizim başımıza da bu haller gelir mi ola? (s.237)

Düze çıkmak (s.237)

Kaldı mı sana karşımızda İngiliz haydutları ile onların uşağı Yunan... Anlıyacağın işimiz epeyce **düze çıktı**. (s.237)

Kuyruğunu kıstırmak / sıkıştırmak (s.241, 270)

“Arkadaşları, paşaları, millet büyükleri ile sağ olsun Kemal Paşam. Nasıl elele verdik de Yunanın **kuyruğunu kıstırdık**. Ya kuyruğunu koparıp kaçsın, ya da ezeceğiz domuz yavrularını!” (s.241)

Başını kaşıyacak vakti olmamak (s.243)

Salih Efe’nin **başını kaşıyacak vakti yoktu**. Kısa kıyamete aldırmayan cephanes, silâh taşıyan kabileler, ilk önce, Kastamonu’da soluğu alıyorlar, yüklerinin bazısını buraya indirip dönüyorlardı. (s.243)

Kanına girmek (s.249)

“İyi. Ben de karışmam. Bakıyorum, yine bütün kumandanların **kanına girmişsin**.”

“Eksik olmasınlar. Beni severler. Ben de hizmette kusur etmem.” (s.249)

Aklına turp sıkayım (s.263)

“Bekliyor mu?” diye Salih, eğilip Sacit’e baktı: “Hay **aklına turp sıkayım** keratanın. Ne bekliyor? Kaçsa ya!” (s.263)

Bam teline basmak (s.265)

“Ülen kızan, **bam teline bastın**: Görmedim, görmedim ama, inşaallah göreceğim. Gittiğimiz yer, karargâhıymış. İsmet Paşa ile, Fevzi Paşa ile, sözün kısası, bütün öteki paşalarla meclis kurmuş, bizi bekliyordur. Askerleri düşman karşısında bir iyi toplanınca, “Haydi evlâtlarım, göreyim sizi!” diyecek.” (s.265)

Kanı donmak (s.266)

Kocatepe'nin eteklerinde Mehmetler, Ahmetler, Aliler, Veliler, yine savaş düzeni kurmuş; topçu olmuş, piyade olmuş, süvari olmuşlar, parmak tetikte, pençe top kamalarında, ayaklar üzengide sıçrayarak bir pars gibi bekliyorlar: Kiminin **kani donmuş**, kiminin kani ateşlenmiş heyecandan... Güneş de doğmak bilmiyor. (s.266)

Aman vermemek (s.268)

“Soluk aldirmayın, **aman vermeyin!**..” (s.268)

Ağız birliğı etmek (s.268)

Aman vermiyorlardı. Soluk aldirmiyorlardı. Türk topları **ağız birliğı etmişti** şimdicek: Sanki bir namludan gürlüyordu. (s.268)

Ensesine yapışmak (s.270-271)

Milyonca insanın **ensesine yapışan** yiyicilik, sömürücülük sülükleri, keneleri, koparılıp ateşe atılacaktı. (s.270-271)

Ağzının içine düşmek (s.271)

Dumlupınar ovası, Allah Allah!. nidaları ile kalkmış, Adatepe'deki düşmanın üstüne yumuluyor.. Gazi Paşa'nın ordusu bir hesap soruyordu ki, ruzu mahşerde böyle hesap sorulmaz. Emir verdi Başkumandan Paşa: (“Düşman kumandanları General Trikopis, General Dijenis, **ağzımızın içine düşmüştür**. Bunları sağ isterim; esir alsınlar!..”) (s.271)

Dil dökmek (s.277, 281)

Yusuf, kadıncağızın hemen yanına vardı. Onu kollarının arasına alıp kaldırmak istedi. Kadın, şimdi kaskatı kesilmişti. Bütün kadınlar şimdi ağlaşıyordu. Salih Efe, birbirine, bir ötekine koşuyor; kimine kızım, kimine bacım diye **dil döküyordu**. (s.281)

Taş taş üstünde kalmamak (s.279)

Yusuf'un Akıncı Müfrezesi, toza toprağa, tere batmıştı. Hayvanları bitkindi. Geçtikleri, girdikleri köylerde **taş taş üzerinde bulamıyorlardı**. (s.279)

Yerden göğe dek (s.286)

“Haklısın Yusuf bey, **yerden göklere dek** haklısın,” dedi Salih Efe, “esiri ne yapacağız şu sıra.. Hak ettiler. Bütün yaptıkları bir yana, üç saat önce gördüklerimiz yeter...” (s.286)

At oynatmak (s.293)

“Çok güzel söylemiş.. Oh! karnımın şişi bir kere daha indi. Anlat be Mustafa, bir de İzmir’e girişi, şöyle bir anlat. Nasıl Kordonboyuna çıkıp **at oynattınız?**” (s.293)

Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak (s.302)

“Canım, şu senin gâvuru da belki yakalarsın.. Neydi adı?”

“Niko.. Deyyus kimbilir nasıl kaçmıştır. **Dimyata pirince giderken, evdeki bulgurdan oldu** kerata.. Hem şu sıra karşılaşmadığımız iyi oldu. Yüz yüze bakamayız gayri...” (s.302)

Gökte ararken yerde bulmak (s.311)

“Vay anam.. Paşa’mı **gökte ararken yerde buldum.**” (s.311)

4.1.7. Bir Karış Toprak

Kulak vermek (5, 15, 24, 29, 63, 79, 80, 100, 101, 135, 137, 159)

Anıza sürülen davarın çan, çingirak sesini dinledi. Keyifli keyifli, böğüren danalara, ineklere, meleşen koyunlara, kuzulara **kulak verdi.** (s.5)

Gönül eğlemek (s.5, 64)

Sözüm ona ağa oldu önümüze geçti, gel gör ki bizleri ne hallara koydu. Koydu da hanayında yaban avratları ile **gönül eğliyor.** (s.64)

Kulak asmamak (s.5, 71, 100, 110, 123)

Ana öfkeyle parladı: «O zaman işimiz kolay. Kızın, senin gibi uysal, sadık olsun diye, köyde eşek çok. Eşek çulu çok. Sararsınız olur biter! Beş gün de Yakup, köylüye görünmez. Görünse de ne çıkar ya? Buralarda, bu gidenlerde bizim Yörüklerin töresine **kulak asan** yok...» (s.110)

Şeytanın art bacağı (s.5)

Keçilerin sesine pek kulak asmadı: ‘**Şeytanın** bu **art bacağı** kepezelerin de sesi gönül eğlemez.’ diye mırıldandı. (s.5)

Göz kulak olmak (s.6, 37, 85, 101, 115)

«İyi, ben kocadım gayri. Veli oğlum, oymağa, obalılara, davara **gözkulak olmalı.** Benden geri o, oymağımızın yolunu, yöresini, töresini ele alacak.» (s.6)

İçine kurt düşmek (s.9)

«İstenmez mi? İsterim ya. **İçime bir kurt düştü**; bunca yıldır toprağına konar göçeriz, Halil Paşa'nın yüzünü görmek kısmet olmadı. Ne sen onun yanına, Söke'ye vardın Ali Ağam, ne de o, bizim oymağımıza geldi. Anız hakkını kâtibine, kâhyasına ödedik. Bu yıl necep oldu da bizi görmeye, ekmeğimize tuzumuza gelir?» (s.9)

Gönlünü almak (s.9, 10, 15, 21, 108, 152)

«Bunca yıl toprağına konduk göçtük, alışveriş ettik. Bir yol **gönlümüzü almak**, hatırımızı sormak aklından geçmiştir, Recep. Kendisi de böyle demiş, kâhyası anız hakkını benden almadı. Paşam gelip bir acı kahveni içmeyi düşünür Ali Ağam, kendisine verirsin. Böylece selâm etti, dedi. Gün kararlaştırıldı. Gün işte bugün.» (s.9)

Kulak kesilmek (s.16, 138)

İbrahim, gözlerini iri iri açmış, **kulak kesilmişti**. Konuşulanların bir sözcüğünü kaçırmak istemiyordu. Paşa, onun çok heyecanlı olduğunu, amcası Ali Ağa'nın vereceğı kararı, sabırsızlıkla beklediğini biliyordu. (s.16)

Ağızına yüzüne bulaştırmak (s.18)

Tanrı tanığım olsun Hacı paşam, Yörük oğlu, Türkmen kişisi dediğın, işten kaçmaz, çalışır... Gel gör ki çiftçiliğı bilemez. **Ağızımıza yüzümüze bulaştırır**, sonunda sipsivri ortalıkta kalırız. Ben, kendimden öte oymağımı, obalarımı düşünürüm. Benim ağalığım bu yöndendir. (s.18)

Sudan çıkmış balığa dönmek (s.20)

«Bu sınavı başaran delikanlı, çobanlığın bütün girdisini çıktısını öğrenmiş demektir. Ona hayvan bağışlar, sürü sahibi olmasını sağlarız. Diyeceğım Hacı paşam Yörükler, biz Türkmenler, çiftçiliğı böylesine başaramayız... **Sudan çıkmış balığa döner** tarlanın içinde bizden bir kişi...» (s.20)

Boynuna borç (olmak) (s.21, 118)

Yörükler, ekinlerini yitirmiş, umutlarını yitirmiş, neredeyse akıllarını yitirecekler. Tarlarına çöken su, yeşil ekinlerini sapsarı etmiş, boysuz, güdük bırakmıştı. İbrahim, batan ortaklarına bakmak, dayanmak, **boynuma borçtur**, söz verdim diyordu. Ortaklar da köyün yerlisi kişilerdi. Yörüklere gelince, tarla kendilerininindi. Onlara İbrahim, «karışmam!» diye kestirmiş atmıştı. (s.118)

El ayak çekilmek (s.22)

Ortalıktan **el ayak çekilmişti**. Çadırlar, yıldızların aydınlığında, kara kara görünüyordu. (s.22)

Günler sepete mi girdi (s.22)

Hacı Paşa'dan yemek sonrası ayrıldıklarında, kardeşi Mehmet, ardından çadırına kadar gelmiş, konuşmak için izin istemişti. Ama Ali'nin yüreği kalkmıştı bir yol, '**Günler torbaya girmede** ya Memet kardaş!' diyerek onu savmıştı. (s.22)

Şeytana uymak (s.23)

Dünya kurulalı Şeytan'a direnen çok babayiğit görülmüştür; görülmüştür a, **Şeytan'a uyanı** da vardır... Eh Yörük de insandı, içinden elbette **Şeytan'a uyan** çıkabilirdi. (s.23)

Kuş uçurmamak / uçurtmamak (s.23)

«Konuğumuzun çadırını bekleyen arkadaşların yanına vardım, dolaşım. Parmak tetikte **kuş uçurtmuyorlar**.» (s.23)

Başının altından çıkmak (s.23)

Memet Emmimin obası kaynıyor. İbrahim, herkesi kışkırtmış, topraklanmak işi onun **başının altından çıkmakta**... (s.23)

Yüzüne kir getirmek (s.24)

Çok şükür, bugüne dek büyüğüne saygıda, küçüğüne sevgide kusur etmedin. **Yüzüme** hiçbir vakit **kir getirmedi**. Senden hoşnudum oğul. Oymağımızın yasalarını, töresini iyi öğrendin. (s.24)

Kanına girmek (s.24)

İnsan, Şeytan'dan yanı oldu mu, Şeytan adamın **kanına girdi** mi, zor yolunu bulur. (s.24)

Kulağına küpe olmak (s.24, 27)

Senin ona uyacağın yok, bilirim. Ama şu sözüm de **kulağına küpe olsun** oğul, şu sözüme kulak ver: Yaşadığın yaşça, dikkat et oğlum, dikkatli ol, Yörük milletine, insanlara; elinden, dilinden, belinden bir kötülük gelmesin. (s.24)

Elinden gelmek (s.28, 72, 77, 81, 110, 118)

İbrahim, bir ayağının üstünden kalktı, öteki ayağının üstüne oturdu: «İyisin, hoşsun Galip Efendi emme, bu belâya bu âfata karşı benim **elimden** ne **gelir**?» (s.77)

Aklını çelmek (s.29)

Mehmet, bir zaman kucağında kavuşturduğu ellerine baktı. Yine ağır ağır konuştu: Yörük dediğin, Yörükoğlu dediğin ağam, her insan gibi, her şeyi ister: **Aklını** kara gözlü Türkmen kızı **celer**, kara gözlü koyunlar **celer**... Daldaki olgun armut gök ahlat **celer**... Bakarsın bereketli kara toprak da **celer**. (s.29)

Doluya koyup aldırnamamak boşa koyup dolduramamak (s.30)

Bu sözler üzerine Koca Yörük Ali Ağa, düşünceye vardı. **Doluya koydu almadı, boşa koydu doldurmadı.** (s.30)

Akkoyun, karakoyun belli olmak (s.30)

Dördüncü gün, oymağımızda kurultay var. Kurultayda **akkoyun, karakoyun belli olsun.** Her yiğit dilediğini, düşündüğünü söylesin, oyunu belli etsin. (s.30)

Ağz birliği etmek (s.38)

İbrahim, dargın bir sesle «İşte şimdi Yakup gibi konuştun. **Ağz birliği** mi **ettiniz** yoksa? Çadırlarımızı elbette saklayacağız. Yörük dediğin çadırsız olmaz. Gelen yaza harman döğerken, köyden gelip çadırlarımızı yine kuracağız bu gidenlere...» (s.38)

Pestili çıkmak (s.39)

Lâf aramızda, Yakup'un okumuşluğu bir yana, bilgisi bir yana, kalıbı, kıyafeti, gücü bile bizden üstündür. Çocukluğumuzda az mı dayasını yedik? Hele senin döğüşte olsun, güreşte olsun, her zaman **pestilini çıkarırdı**... Diyeceğim, çocukluk geçti gitti. (s.38-39)

Düze çıkmak (s.36, 39, 137)

«Gel... gel bak hele yeğen, şöylecene iki yakasına bak! İsimiz **düze çıktı**, tarlaları üleştik. Herkes payını aldı...» (s.36)

Bağrına basmak (s.40)

Subaşı köyü, toptan ayaklandı, hazırlıkta. Yörük milletini **bağrına basacak**. (s.40)

İçi içine sığmamak (s.42, 49, 133, 148)

Yakup dikkat kesilmişti. **İçi içine sığmıyordu**. Koyunun kuzuladığını, ineğin yavruladığını çok çok görmüştü; ama toprakta tohumun yeşerdiğini hiç görmemişti. (s.49)

Elinden tutmak (s.42, 119)

«Koca Ali Ağa Emmimden tut, hepiniz bu lâfi ediyorsunuz. Türkmene ne olurmuş? Yörük dağılırmış... Ben, onların **elinden tuttum**, istediler, toprak sabı ettim. Üst yakasına karışmam. Her koyun kendi bacağından asılır.» (s.42)

Dört elle sarılmak (s.45)

Yörükler, Agop Efendi'den toprakları alınca, köylü çok sevindi. 'Köyümüzün ağası var, sabı var, gayrı...' diye, İbrahim'e **dört elle sarıldı**. (s.45)

Parmak ısırarak (s.46)

Onun kararsızlığına, İyonlardan bu yana halkalar, **parmak ısırması** şaşagelmiştir. Ama yüzyıllar boyunca onun ne vereceğini ne alacağını hesaba katmadan, hep iyiliğine sığınmışlardır. (s.46)

Aralarından su sızmamak (s.47)

Çifte giden köylü, testilerini bu pınarlardan dolduruyordu. Ayrıca tarlalarda çadır kuran Yörük kardeşlerine de pınar suyu taşıyorlardı. Gerçekten, Subaşı köylüsü ile Yörüklerin **arasından su sızmıyordu**. (s.47)

Dört dönmek (s.48)

İbrahim, atının üstünde tarlalarının içinde **dört dönüyordu**. (s.48)

Yüzünü kara çıkarmak (s.48)

İbrahim, yanında Hacı Halil Paşa'nın kâtibi, köylüyü, Yörüğü topladı: «Bana bakın hey Subaşı'lılar! Hacı Paşam, sözünü tuttu. Bize tohumu ödünç verdi. Ömrüne berekât, Tanrı paşaya, paşa bana, ben de size... Tohum, benim üstüme yazıldı. **Yüzümüzü kara çıkarmayın**. Harmanda bir tamam borcumuzu ödeyelim. Koca adamlarımız, tohum için vakittir diyor... Ha bakalım iş başına!...» (s.48)

Çil yavrusu gibi dağılmak (s.54)

Herkes **çil yavrusu gibi** tarlalarına **dağılıverdi**. Mehmet'le Yakup ekine vardıklarında Musa'yı yeşilliğin kıyısına oturmuş, sigarasını tütürür buldular. (s.54)

Külâhları değişmek (s.55)

«Bak ha...» diye Yakup, öfkeleni, «Ben, ağalık filân istemem. Bana bir daha ağa dersin, **külâhları değişiriz** emmi. Şuracıkta el ele vermiş, benim tek başıma baş edemeyeceğim

toprağımızı işliyoruz, işte... Ben, ağalık havaslısı değilim. Biz Yörüklerde ağalık kolay alınır satılır nesne değildir. Bu gece Mehmet bekler, sabah nöbete ben girerim.» (s.55-56)

Baş edememek (s.55-56)

«Bak ha...» diye Yakup, öfkeleni, «Ben, ağalık filân istemem. Bana bir daha ağa derseni, külâhları değişiriz emmi. Şuracıkta el ele vermiş, benim tek başıma **baş edemeyeceğim** toprağımızı işliyoruz, işte... Ben, ağalık havaslısı değilim. Biz Yörüklerde ağalık kolay alınır satılır nesne değildir. Bu gece Mehmet bekler, sabah nöbete ben girerim.» (s.55-56)

El ele vermek (s.55)

«Bak ha...» diye Yakup, öfkeleni, «Ben, ağalık filân istemem. Bana bir daha ağa derseni, külâhları değişiriz emmi. Şuracıkta **el ele vermiş**, benim tek başıma baş edemeyeceğim toprağımızı işliyoruz, işte... Ben, ağalık havaslısı değilim. Biz Yörüklerde ağalık kolay alınır satılır nesne değildir. Bu gece Mehmet bekler, sabah nöbete ben girerim.» (s.55-56)

Gözünü dört açmak (s.56)

«Sabaha karşı **gözünü dört açacaksın** Mehmet oğlum, kazlar o saatlerde yaylıma gelir.» (s.56)

Akla kararı seçmek (s.63)

Ekin yeşerdi yeşerecek diye **akla kararı seçtik**. Elimizdeki avucumuzdakini toprağa yatırdık. (s.63)

Ağız var, dili yok (s.64)

Sen, beni **ağız var dili yok** Osmanlı karısı belledin Yakup Ağam? (s.64)

Kanına ekmek doğramak (s.64, 72)

«Haydi senin hesabın tamamdı diyelim, bunca Yörüğün **kanına ekmek doğramayacaktın**.» (s.72)

Arkasında yumurta küfesi yok (s.66)

«Doğrusun oğul; İbrahim, başımıza bir belâ doladı ki belâ gör. Türkmen, Türkmen'im diye dünya yüzüne çıktığından bu yana, böylesine bir belâyâ çatmamıştır. Emme biz Yörüğüz Yakup, **arkamızda yumurta küfesi yok**. Döner yürür gideriz...» (s.66)

Göbeği çatlamak (s.72)

«Rahat konuşuyorsun İbrahim. Varımızı yoğumuzu toprağa döktük. Köyün içine başını sokmak için bir göz ev yapıncaya dek milletin **göbeği çatladı**. Ne olur sonracığıma Yörüklerin hali? Aç kalır, naçar kalır, sürünür...» (s.72)

İpi koparmak (s.74, 109)

«Ortalıkta başka komşun kalıyor mu hey oğul? Yörükler kaynaşmakta, ovadan **ipi koparıp** yaylaya, oymağa, obaya kaçmak sevdasında... Köyün içinde dönenleri benden iyi bilirsin...» (s.109)

Kulağımı bükmek (s.74)

«Bunca altın döktük. Elbette tarlanın iyisini alacaktık. Düz ovada yüksek tarla belli olmuyor, gözle seçilmiyor. Ama muhtar **kulağımı büktü**. Herkes gibi üç beş altın değil, tam iki bin altın saydım bu tarlalara... Bunun namussuzluk neresinde?» (s.74)

Pişmiş aşı soğuk su katmak (s.78)

«Ülen İmam. Ülen imam! Bu lâfları nereden çıkardın? Utanmıyor musun Yörükle Osmanlı'nın arasına nifak sokmaktan! **Pişmiş aşı soğuk su** mu **katacaksın**? Bunca yürekli kişi gelmiş şu köye diz dize çökmüş, el ele vermiş, ekmek derdine düşmüş. Yörükse Yörük, Osmanlıysa Osmanlı. Topumuz bu köyden, bir millettten sayılırız. Mescide varandan varmayandan Tanrı hesap sorar sen soramazsın. Peygamber efendimiz bile kimsenin dinine imanına karışmayın buyurmuş.» (s.77-78)

Aynı kapıya çıkmak (s.78, 119)

Adamın derdi çeşit çeşit olur ya... Gel gelelim bütün dertlerin altında yine de ekmek derdi vardır. Hep dertler **bir kapıya çıkar**. (s.119)

Nabza göre şerbet vermek (s.79)

Yakup, içinden «vay namussuz vay. Emme de milletin **nabzına göre şerbet vermekte**...» diye geçiyordu ki kahvenin içini bir uğultu daha aldı. (s.79)

Parmağımı basmak (s.80, 133, 136)

Bu köyün ağalığına **parmağımızı bastığımızdan**, topunuzun vebali boynumuzda sayılır. (s.80)

Yer yerinden oynamak (s.81)

İbrahim, daha sözünü tamamlamamıştı ki ortalık karıştı, **yer yerinden oynadı**. Yörükler şaşkındı, donmuş kalmıştı; ama Subaşı köylüsü, İbrahim Ağa'nın eline ayağına sarıldı. (s.81)

Eline ayağına düşmek (s.40, 81)

İbrahim, köylünün dört bir yakasını sarmasından, **eline ayağına düşmesinden** sıkılmış göründü. (s.81)

Sırtı yere gelmemek (s.82)

Mehmet, yine fısıldadı: «Babamın dediği çıkıyor. Dedi ki İbram Ağa'da bir yıl dayanacak bu taşkın yılı dayanacak güç varsa, gelen yıllarda **sırtı yere gelmez**.» (s.82)

Elinden geleni ardına koymamak (s.84, 86, 111)

Sonunda Galip, sözü aldı: «Yo... yok ağam, **elimizden geleni ardımıza koymayacağız**. Eski yıllarda olduğu gibi, yarıntıyı bir sıkıca tutacağız. Yarıntı tutuldu mu su pek azgınca gelmezse deldiği, aştığı yerler tıkanır, kapatılır, tarlalara girmesi önlenebilir.» (s.84)

Anasını ağlatmak (s.84)

İbrahim Ağa, çok kızmış, öfkelenmiş göründü. Şöyle bir doğruldu. Otaya, herkese çıkıştı: «E!... Böylecene bu kahvede kaykılıp, Menderes'in **anamızı ağlatmasını** mı bekleyeceğiz?» (s.84)

Aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık (s.87)

«Şu İbram olacak körpe ağamızın neresinden başlayalım bilmem. Yedi cediti sülâlesi desem, olmaz. Ucu Koca Yörük Ali Ağa'ma dokunur. Ayıp ederiz. **Aşağı tükürsen sakalın, yukarı tükürsen bıyığın**. Başımıza bir belâ sardı ki...» (s.87)

Dişini sıkmak (s.88, 89, 143)

«Bırak bu sözleri Cemal. Sakın öteki Yörüklerin yanında etme. Zaten oba çivi üstünde oturuyor. Milletın aklını karıştırma. Biraz **dişimizi sıkalım**. Bak İbram Ağamız bile Osmanlı'dan öğrenmiş: İleşberin karnında kırk yıl vardır, diyor.» (s.88)

Diken üstünde olmak (s.88)

«Bırak bu sözleri Cemal. Sakın öteki Yörüklerin yanında etme. Zaten oba **çivi üstünde oturuyor**. Milletın aklını karıştırma. Biraz dişimizi sıkalım. Bak İbram Ağamız bile Osmanlıdan öğrenmiş: İleşberin karnında kırk yıl vardır, diyor.» (s.88)

Dikiş tutturamamak (s.89, 107)

İşte bu buban, tâ Çukurova'dan Aydın'a dek bütün Yörük milletinin padişah buyruğu ile olsun, kendi gönüllerinin rızası ile olsun, nasıl topraklanıp yerleştiklerini, sonra da nasıl **dikiş tutturamayıp** yozduklarını hep bilirdi. (s.107)

Ağzından baklayı çıkarmak (s.105)

İçinden, «Anamın günlerden beri bana bir diyeceği var, var ya **baklayı ağzından çıkaramıyor...**» diye geçiriyordu. (s.105)

Ayağını denk almak (s.74, 107, 125, 149)

«Aman aman!» diye bağırdı bir orta yaşlı köylü, «bu ağamız, Yörükle Osmanlı karışığı bir ağa. Huyu suyu hiç bilinmez. **Ayağımızı denk alalım...**» (s.125)

Kapağı atmak (s.118, 151)

Koca göbeği ile Cemal, Subaşı'ndaki Yörüklerin önüne geçmişti. Köyden sıkılmış, taşkından bunalmış, ekmek kaygısına düşen milleti, büsbütün ayaklandırıyordu. Gezip söylediği söz, «Aman kardaş, **kapağı** bir dağa, Koca Ali Ağamın yanına **atsak!**» (s.118)

Sırtını / arkasını dayamak (s.108,120)

Daha ağa olarak pek palazlanamadığından **sırtını** başka ağalara **dayamakta**. (s.107-108)

Gönlüne su serpmek (s.109)

Ana, ters ters dönüp gelinine baktı. Yakup'un **icine su serpti**, karısının sözleri: «Yetmezse bizim koca eşek sağ olsun. Uzunbük'ten keser getiririz.» (s.109)

Avucunu yalamak (s.110)

İbrahim, **avucunu yalasin**. Yörüklerin tarlasını ellerinden alacak, alacak ya Yörük, Yakup'a dış geçiremeyecek. (s.110-111)

Dış geçirmek (s.111, 143)

Harmanda padişaha borcunu ödedin mi İbrahim gibi ağa bozuntuları bile sana **dış geçiremez**. (s.143)

El koymak (s.111)

İbrahim'in oyununu öğrendik, anladık: Altını yetmediğinden, önce bize de tarla aldırdı. Kendisine toprağın yüksek yerini seçip bir bölük ekinini kurtardı. Buna dayanıp, beriki ağalara sırt verip biz Yörüklerin tarlalarına **el koyacak**. (s.111)

Sırt sırta vermek (s.111)

İbrahim'in oyununu öğrendik, anladık: Altını yetmediğinden, önce bize de tarla aldırdı. Kendisine toprağın yüksek yerini seçip bir bölük ekinini kurtardı. Buna dayanıp, beriki ağalara **sırt verip** biz Yörüklerin tarlalarına el koyacak. (s.111)

Diline düşmek (s.111)

Körpe ağamız ağzından bir söz kaçırmış. Kahvede kulaktan kulağa dolaşmakta, köyün içinde çoluk çocuğun bile **diline düşmekte**: «Çalap buyruğu yerine geldi. Bütün tarlalar benim olmakta...» diyesiymiş. (s.111)

Ne mal olduğunu bilmek (s.112, 141)

«Bulanık su, gözü bulanık adama benzer, **ne mal olduğu bilinmez...**» (s.141)

Başını yakmak (s.112)

«Dur hele. dur!...» dedi ona Yakup, «Ali Ağam bu kadar tedbirsiz mi ki böyle bir herife, kardaş oğlu da kız versin? Varır, çıkar Ali Ağama anlatırız İbrahim'in ne mal olduğunu, Veli benim bir canımdan kıymetli kardaşım, kız kardaşı Ayşe, dünya ahiret bacım... **Yaktırır mıyız başını** bacımızın? Düşürür müyüz bacımızı bir itin eline?» (s.112)

Eline düşmek / düşürmek (s.112)

«Dur hele. dur!...» dedi ona Yakup, «Ali Ağam bu kadar tedbirsiz mi ki böyle bir herife, kardaş oğlu da kız versin? Varır, çıkar Ali Ağama anlatırız İbrahim'in ne mal olduğunu, Veli benim bir canımdan kıymetli kardaşım, kız kardaşı Ayşe, dünya ahiret bacım... Yaktırır mıyız başını bacımızın? **Düşürür müyüz** bacımızı bir itin **eline**?» (s.112)

Göz koymak (s.119)

Bir de tarlamıza **göz konmuş**. Körpe ağamıza, ağamızın varlığına güvenip, başka ağalar ona arka çıkmakta... Bizim halimizden Koca Ali Ağam anlar. Bir ayak önce yaylamıza kavuşalım olsun bitsin... (s.119)

Arka çıkmak (s.119)

Bir de tarlamıza göz konmuş. Körpe ağamıza, ağamızın varlığına güvenip, başka ağalar ona **arka çıkmakta**... Bizim halimizden Koca Ali Ağam anlar. Bir ayak önce yaylamıza kavuşalım olsun bitsin... (s.119)

Kuyusunu kazmak (s.121, 156)

Yakup, oturduğu yerde taş gibi dikildi kaldı. Boğuk bir sesle dedi ki: «Ben, o körpe İbrahim Ağa'nın da **kuyusunu kazmayı** bilirim Cemal! (s.121)

Eşek sudan gelene dek dövmek (s.121)

«O deyyusu, **eşek sudan gelene dek döğërim**. Hem de köyün içinde ortalık yerinde rezil etmecesine, suyunu çıkarmacasına. Hanını hanayını tepesine yıkmacasına döğër, ağalık ününü de iki paralık ederim! Nasıl bunca Yörügün ocağını söndürürmüş bir bakalım!...» (s.121)

Suyu çıkmak (s.121)

«O deyyusu, eşek sudan gelene dek döğërim. Hem de köyün içinde ortalık yerinde rezil etmecesine, **suyunu çıkarmacasına**. Hanını hanayını tepesine yıkmacasına döğër, ağalık ününü de iki paralık ederim! Nasıl bunca Yörügün ocağını söndürürmüş bir bakalım!...» (s.121)

İki paralık etmek (s.121)

«O deyyusu, eşek sudan gelene dek döğërim. Hem de köyün içinde ortalık yerinde rezil etmecesine, suyunu çıkarmacasına. Hanını hanayını tepesine yıkmacasına döğër, ağalık ününü de **iki paralık ederim**! Nasıl bunca Yörügün ocağını söndürürmüş bir bakalım!...» (s.121)

Ocağını söndürmek (s.121)

«O deyyusu, eşek sudan gelene dek döğërim. Hem de köyün içinde ortalık yerinde rezil etmecesine, suyunu çıkarmacasına. Hanını hanayını tepesine yıkmacasına döğër, ağalık ününü de iki paralık ederim! Nasıl bunca Yörügün **ocağını söndürürmüş** bir bakalım!...» (s.121)

Karnının şişi inmek (s.121)

«Bak bunu yaparsın, yapabilirsin Yakup, hiç kuşukum yok. Hem de hak etti. **Karnımızın şişi iner** hiç olmazsa...» karşılığını verdi, Cemal. (s.121)

Kuyruk sallamak (s.123)

Yeni ağaları; İbrahim'in gözünün, avucunun içine aç köpekler gibi bakıyorlar. Yörük dediğin böylesine **kuyruk sallamayı** bilmez. Hiçbir vakit Yörük, böylesine naçar kalmaz, ağrına gider kölelik! (s.123-124)

El açmak (s.124)

«Küçük bir yanlışın var Cemal; bizim Yörüklerin toprağı, İbrahim'in değil. Herkes kendi başına buyruk. İbrahim ağaysa, şu köyün yerlisinin ağası. Ben, ölsem bitsem İbrahim'a **el açmam**. Başka Yörük de açacak değil. İş bu yılı, bir yolunu bulup geçirebilmekte... Şu gördüğün millet atını, davarını, koyununu keçisini, parasını pulunu, senin bırakıp gitmek istediğin topraklara yatırdı. Şimdi dönüm dönüm bu tarlaları nasıl İbrahim'a teslim edecek? Buna can, yürek nasıl dayanır? Değil mi ki bir halt ettik, burnumuzu bu işe soktuk. Sonuna kadar dayanalım, direnelim, gidelim diyorum. Daha ilk yıldan teslim olmayalım...» (s.124)

Burnunu sokmak (s.124)

«Küçük bir yanlışın var Cemal; bizim Yörüklerin toprağı, İbrahim'in değil. Herkes kendi başına buyruk. İbrahim ağaysa, şu köyün yerlisinin ağası. Ben, ölsem bitsem İbrahim'a el açmam. Başka Yörük de açacak değil. İş bu yılı, bir yolunu bulup geçirebilmekte... Şu gördüğün millet atını, davarını, koyununu keçisini, parasını pulunu, senin bırakıp gitmek istediğin topraklara yatırdı. Şimdi dönüm dönüm bu tarlaları nasıl İbrahim'a teslim edecek? Buna can, yürek nasıl dayanır? Değil mi ki bir halt ettik, **burnumuzu** bu işe **soktuk**. Sonuna kadar dayanalım, direnelim, gidelim diyorum. Daha ilk yıldan teslim olmayalım...» (s.124)

Burnunu sürtmek (s.125)

«Ülen İbrahim! Başımızı sen belâya soktun. Öküzümüz var. Tarlamız var. Altını basıp, bize borçlanıp, tarlamızı elimizden alacağına, bize birkaç pul ver, şu yılı geçirelim. Yoksa... demek yok mu? Herifin tarla almaya parası var da başına belâ sardığı bunca obalısına niye yardım etmez? Koca Yörük Ali Ağa'mdan ağalığı böyle mi öğrenmiş bu it? Bugün herkes kendi toprağının ağası. Kendi kendisinin ağası olmak gerek. İzin verirseniz, ben bu İbrahim olacak yüreksizin **burnunu** hepinizin adına yere **sürterim**...» (s.125)

Ak koyun kara koyun belli olmak (s.125)

Yakup'tan önce sözü Cemal aldı: Deel mi ki Yörük Osmanlı kardaşlar geldik şu İbrahim'in yarımından kurultaya çöktük, iyicene konuşalım ki **ak koyun kara koyun belli olsun**. (s.125)

Yarasına merhem olmak (s.126)

«Var. Beni yaylaya, Koca Ağama elçi yollayın. Gönlünü ederim belki. Onun ağalığı arkadaşın dediği gibi karışık ağalık değil. Osmanlı ağalığı hiç değil. Gelen yılı bulmak için belki **yaramıza merhem olur**. Bir gönlü bay ağadır Ali Ağam...» (s.126)

Defterden / defterinden silmek (s.126)

«Hangi yüzle? Hangi suratla?» diye bağırıverdi, Cemal. Ali ağam, bizi oymağın **defterinden sildi** gayri... Ancak ocağına düştük der, obaya yanaşırsak belki bağışlar. (s.126)

Ocağına düşmek (s.126)

«Hangi yüzle? Hangi suratla?» diye bağırıverdi, Cemal. Ali ağam, bizi oymağın defterinden sildi gayri... Ancak **ocağına düştük** der, obaya yanaşırsak belki bağışlar. (s.126)

Ağızından çıkan sözü kulağı duymamak (s.127)

«**Ağızından çıkan kulağın duyuyor** mu Cemal? Altınları alırsak, diyorsun... Nerede şu sıra İbrahim'da altın sayacak güç?...» (s.127)

Huyuna suyuna gitmek (s.128)

Muhtar Galip'le, **huyuna suyuna giden** köylülerle kahvede, evinde toplanıp ocak keyfi yapmış, ağalığını yüceltecek, pekleştirecek sorunları düşünmüştü. (s.128)

Boynu kıldan ince (olmak) (s.131)

İşte gerçek ortada: Karşına geldik; ellerimizi göbeğimize bağladık. **Boynumuz kıldan ince**, vur vurabildiğin yerden... (s.131)

Ayaklar altına almak (s.143)

Kardaşlığı, birlikte geçirdiğimiz çocukluk günlerimizi, kızanlık anılarımızı toptan **ayaklar altına aldı**. (s.143)

İki eli yakasında olmak (s.146)

Gelen yıla dek, **iki elin** İbrahim'in **yakasında olmalı**... Yoksa yarın ahirette bizim **iki elimiz** senin **yakandadır**. (s.146)

İçi kan ağlamak (s.148)

Yakup, bilirdi ki her göç, Yörüğü sevindirir. Ama yine biliyordu ki yurtlanmak, topraklanmak isteyen; fakat bu işi başaramayan bir takım Yörüğün **İçi kan ağlıyordu.** (s.148)

Başına püsküllü belayı almak (s.148)

Birdenbire o basık burunlu Yörük, ortaya bir söz attı: «İbrahim toprağın az yüksekçe yerinden Yakup'a yer ayırdığı için, şimdi doksan dokuz yol pişman olmuştur. **Aldı başına püsküllü belâyı...**» (s.148)

Tutunacak dalı olmamak (s.152)

«Cemal Emmimin tutunacak dalı, dayanacak oymağı var ya ırhat söz eder... Biz ne edelim? **Tutunacak dalımız,** dayanacak dayımız, sürecek bir karış toprağımız bile **yok...** Ağanın, elin toprağında yarıcı, ortakçı diye sürünür dururuz. Yüzümüze bakan yok. Bize, kim toprak verir?» (s.152)

Kulak kabartmak (s.159)

Cemal, dizlerine basa basa yürüyor, bir yandan da önündeki ardındakilerle konuşuyordu. Gerilerden gelen üç dört delikanlının sözlerine **kulak kabarttı.** (s.159)

4.1.8. Bir Çift Öküz

Dilini eşek arısı soksun (s.7)

Hamit'in yanı sıra oturan Cemal, söze karıştı: «Amit doğru söyler, güzeldir öküzçükler.»

Yakup, Cemal'e döndü: «Ülen, Hamit de hele bir yol.»

«Amit!»

«Hamit ülen!»

«Amit!»

«Hay **dilini eşekarısı soksun** e.. mi?» (s.7)

Hapı yutmak (s.8)

«Değilse, Söke'ye uzanıp, Söke pazarına bakacağız. Ovada motor çoğalalı beri, öküz milleti azaldı. Toprağı tarlası küçük olanlar, ya da hiç toprağı olmayanlar **hapı yuttu.** Motorsuz pamuk ekilmiyor. Motorla öküz arasında sıkıştık kaldık.» (s.8)

İçi içine sığmamak (s.8)

Hamit, sabırsızlanıyordu ama belli etmiyordu. Cemal'in **İçi içine sığmıyordu**. Bir an önce şu öküz işini bitirmek istiyorlardı. (s.8)

Kulağının üstüne yatmak (s.8)

Pamukçular, pamukları toplayıp, çalı kesiyor, kalan pamuk çalılarını toparlıyordu. Sonra tarlaları bir yol aktarıp, nisan, mayısa dek **kulaklarının üstüne yatacaklardı**. (s.8)

Kulak vermek (s.11, 137, 148, 154, 158, 185, 227, 261, 273, 283, 285)

Tabanları yeni çakılmakta olan evinin penceresinin altından geçen kadınların gürültüsü, konuşması, uğultusu halini almıştı. İki yaşlı kadının konuşmasına **kulak verdi** Hasan. (s.185)

Kılına (bile) dokunmamak (s.11, 129, 224, 225)

İsterseniz, Söke'deki kaymakam beyin bile yedi ceddine, sülâlesine, anasına avradına söğür, adamı memlekette sürersiniz. Sizin **kılınıza dokunamazlar**. (s.11)

Yularını salıvermek (s.11)

Ocak, bucak başkanları, Demirkıratlar gelir gelmez, memleketteki memur milletinin burnunu taşla kırmaya başladı. Neden dersen; Ankara'daki milletvekillerimizin çoğu, Demirkıratçı. Bir dahaki seçime oy toplamak için, itin uğursuzun **yularını koyuverdiler**. (s.11)

Kim kime, dum duma (s.12)

Başka yakaları bilmem ama, bizim köy, bir davul zurna çalmakta ki, **kim kime, dum duma**... (s.11-12)

Başına çorap örmek (s.12)

Diyeceğim, sözün kısası, Muhtar Süleyman, İbrahim Ağanın adamıdır. Sanmayın ki, İbrahim, Demirkırat ha! Öyle görünür. **Başınıza çorap örür**. (s.12)

Metelik vermemek (s.12, 256)

İbrahim Ağa, isterse ot yere bok yere parasını saçar; ama öküz için size **metelik vermez**. Hesabı başkadır. (s.12)

Dikiş tutturamamak (s.13, 61)

Ben, İbrahim'in inadına kaçmadım. Dayandım. Sonra Kurtuluş Savaşı oldu. Urumelindeki Türkler bu yakaya aktarıldı. Bizim köye de gelenler oldu. **Dikiş tutturamadılar.** (s.13)

Belini doğrultmak (s.13)

Bunda, bu işte devlet suçu var: Sizlere on beşer, yirmişer dönüm tarla verir, öküz vermez, tohum vermez, dayanma vermez **belinizi doğrultuncaya** dek. Yirmi dönüm tarla da tarla değildir. Yarım iş bu... (s.13)

Düze çıkmak (s.13, 54, 89, 123, 194)

Şimdi gelelim sizin işe: Demiyecektim, dedim. Dinleyin: İbrahim ileş gargasıdır. Sizin işiniz **düze çıkmazsa**, tarlalarınıza konacak. (s.13)

Gözünü açmak (s.13, 294)

«Aferin ülen Hamit. Coşabilmek de bir marifettir. Bir daha sefere **gözünü aç**. Bu köylü, senin köylün, seni pehlivanı belledi. Ayağını denk al...» (s.294)

Ayağını denk almak (s.13, 41, 50, 108, 199, 221, 280, 294)

«Sen hiç sıkılma, tasa etme Elif'im, ben **ayağımı denk almasını** bilirim. Hem bırakalım bu sözleri. Şimdi sırası mı bunların... E... anlat bakalım, dünden beri nasılsın?» (s.280)

Aklı başına gelmek (s.18, 124, 186, 239)

Hasan, durmadan yutkunuyordu. Hiç konuşmuyordu. Öfkesini cipten alırcasına gaza basıyordu. Araba hoplayıp zıplamaya başlayınca, **aklı başına geldi**. Frene bastı, yavaşladı. (s.239)

Dört ayak üstüne düşmek (s.18)

Yok be yahu!.. Hasan, uçurdu. Bereket versin, **dört ayak üstüne düştük**. İzmir'den çıkarken sızmıştı, Hasan ne güzel! (s.18)

Burnunun ucunu görmemek (s.18-19)

Söke'yi geçince dirildi. Ama yine de **burnunun ucunu görecektir hali yok**. (s.18-19)

Tabanları yağlamak (s.19)

Hasan, 'cipi ben süreceğim,' diye asılmaya başladı. Dinletemedim. Buraya dek geldik ya ne gelişi... Ormanın içine uçunca, 'Vay, sen, beni şaşırttın!' diye tabancasına asılmaz mı?

Davranıncaya dek, arabadan bir ittim, dikenli çalılıarın içine dūştü. Doğrulmadan, **tabanları yağladım.** (s.19)

Sağı solu belli olmamak (s.19)

Hamit'le Cemal, bu sefer Yakup'un koluna yapıştılar: «Aman agacazım, sarhoşun **sağı solu belli olmaz...**» (s.19)

İpin ucunu kaçırmak (s.21)

«Aslında sen, yavuz çocuksun be Hasan... İtiğın zaman **ipin ucunu kaçırıyorsun.** Ya içmesini öğren ya da içmekten vazgeç. (s.21)

Parmak basmak (s.22, 75, 96, 227)

Hasan, bu sefer önüne baka baka konuştı: «Bak Emmi, babam okul kitaplarımı ocakta yaktığı gece, biz ağalığa **parmak bastık.** Öyle ya... Subaşı'na muhtar olacak değildik. Muhtarlara buyuracak adam olacaktık. Bak şimdi, tabancamı çektim mi, bütün köy, sokulacak delik arıyor. Kahveye bir girdim mi, milletin eli ayağı titriyor, beni oturtacak köşe bulamıyorlar. Elimi bir salladım mı, bütün köy hizmetime koşuyor. Fırında yağlı pide ile rakıya çöktüm mü, üç gün üç gece millet aç kalsa, kimse fırına ne ekmek almaya ne de ekmek piştirmeye gelebiliyor... Tamam mı?» (s.22)

Ağzından çıkanı kulağı duymamak (s.22)

Rüstem, birdenbire arkalarında konuşuverdi: «Yakup!.. Yakup!.. **Ağzından çıkanı kulağın duyuyor** mu? Sen kim oluyorsun bakalım? Ağamın oğluna ağamı yerecek!» (s.22)

Yakasını bırakmak (s.23)

Gerçi şu Hasan oğlum benim oğlum Ali'nin çocukları, hani torunlarım Memet'le Elif'le birlik büyüdü. Büyüdü ama, babası İbrahim olacak ağalık hastası herif, çocuğu ırhat bırakmadı ki... **Bırak** ülen çocuğun **yakasını,** adam adam büyüün. (s.23)

Küplere binmek (s.23, 160, 292)

İbrahim, **küplere bindi,** neredeyse göklerde uçacak. Ne demekmiş bir ağa oğlu köye öğretmen olsun? (s.23)

Parmağı ağzında kalmak (s.24)

İkisi de bir güzel imtihan verdiler ki, koca öğretmenlerin **parmakları ağızlarında kaldı.** (s.23-24)

Aşağıdan almak (s.24, 137, 194, 196, 197)

Rıza, bu olayın, bu öfkenin nedenini birdenbire kavrayamadı. **Aşağıdan alıp**, ilk soruya karşılık verdi. (s.194)

Göz kulak olmak (s.24, 30, 33, 51, 64, 147, 148, 155, 221, 224, 238)

Gül kadıncık yastığı getirmek için davrandı. Nazife Nine çorbayı getirmeye gitti. Geldiğinde tepsiyi Hasan'ın kucağına koydu. Anası yastığın birini arkasına dayadı. Sonra gaz lâmbasını yaktılar. Gül kadıncık, İbrahim Ağanın akşam yemeğine **göz kulak olmak** için çıktı odadan. (s.221)

Yüreği ağzına gelmek (s.25, 286)

Serhoş olup, şu kızanı serhoş edip, tomofillen dağdan taştan, ovaya uçmak, uçurmak ne demek? **Yüreğim ağzıma geldi**. (s.25)

Ciğeri beş para etmemek (s.25, 47, 224)

Senin gibi **ciğeri beş para etmez** bir uyuzun yüzünden mapus damlarında çürür. (s.25)

At sineği gibi kuyruk altında geçinmek (s.25)

Sen, şu dünya yüzünde bir işe yaramazsın. **At sineği gibi kuyruk altında geçirirsin**. Böyle toy delikanlıları içkiye, kumara, kariya götürürsün... (s.25-26)

Kılını bile kıpırdatmamak (s.26, 167)

Yakup, **kılını bile kıpırdatmadan** buyurdu: «Çök ülen karşıma!» (s.26)

Burnundan getirmek (s.27)

«Yedirdin, içirdin de ağam, şimdi **burnumuzdan** mı **getirmek** istersin?» (s.27)

Küçük dilini yutmak (s.28, 85)

«Üç bin bangonot mu?» diye Cemal, az kalsın **küçük dilini yutuyordu**. (s.28)

Ağzından çıkan kulağı duymak (s.29, 114)

Hasan, biraz öfkeden böyle konuşuyordu. **Ağzından çıkanları kulağı** iyice **duyunca**, Yakup'tan utandı birdenbire. (s.29)

Ağzı bir karış açık kalmak (s.38, 48)

Göçmenler olup bitenlerden hiçbir şey anlayamıyorlardı. **Ağızları bir karış açık kalmıştı.** Şaşkınlıkları son kertesini bulmuştu. Dönüp Yakup'a baktılar. (s.38)

Ağızından baklayı çıkarmak (s.39)

Yakup, karıştı söze: «Söyle, söyle Rüstem; **ağızındaki baklayı çıkar.**» (s.39)

İki paralık etmek (s.44, 66, 209, 224)

«Sağol Ağam. Emme ben bu işi para için etmedim. Vallah billâh para için deel. Yakup'a inat ettim. Beni **iki paralık** göçmenlerin önünde, size deyiverdiğim gibi, irezil etti. Namısını **iki paralık etti.** Hasan Efendim de onlara uydu. Haydi Hasan Efendimde kafa yüksekti. Velâkin Yakup Emmimize ne oluyor? Göçmenleri ardına takıp köy köy öküz diyerekten dolaşmak neyin nesi?» (s.66)

Bu tarakta bezi yok (s.46)

Böyle kişiyi, avcılığa zorlamayacaksın... Ama torunumun, Mehmet'in **bu tarakta bezi var mı, yok mu** sınımadım. Öğreniriz. (s.46)

Anasından emdiği burnundan gelmek (s.47)

«Sen hele şöyle uzak dur bakalım. Bütün rezilliğin bir yana, şu makineyi belâdan kurtaralım diye **anamızdan emdiğimiz burnumuzdan gelirken,** dolaşı dolaşıverdin... Gözümden kaçtı mı sanıyorsun?» (s.47)

El koymak (s.55)

Yüzbaşım bizim köyün içyüzünü ne bilsin? Bana telefon etti: «Öküzlere **el koy,** hırsızları da yakala getir,» dedi. (s.55)

Hop oturup hop kalkmak (s.58, 203)

Şaşkınlıktan göçmenlerin dili tutuldu. **Hop oturup hop kalktılar.** Ramazan Onbaşı, önce Yakup'a sonra göçmenlere birer asker cıgarası uzattı. (s.58)

Arka çıkmak (s.59, 60, 75, 77, 116, 153, 161, 264)

Öğretmene karşı köylüye **arka çıkacak** yerde, öğretmene **arka çıkıyor,** köylüyü eziyordu. (s.161)

Kafayı çekmek (s.59, 75, 201, 213, 216, 292)

Hasan, hiç düşünmemeye karar verdi. Zaten rakı, iyice başına vurmuştu. Yavaş yavaş tekrar **kafayı çekmeye** başladı, yatağın üstüne bağdaş kurup. (s.213)

Anasını bellemek (s.14, 59)

Irgatı döğüşür, ağası arka çıkar. Öte yandan benim dediğim olmaz; ırgada arka çıkan ağa, sırası gelir, yine o ırgadın **anasını beller**. Ne iştir bu yahu? (s.59)

Göz koymak (s.61)

Neden dersen, kim bir karış toprak edinse, İbrahim, o toprağa hemen **göz koyar**. (s.61)

Ders olmak (s.65)

«**Ders olsun** itin kuyruğuna. Elin bilmem nesiyle hovardalık nasıl olurmuş, kesik solukla ağa borusu üflemek necep olurmuş bir iyice bellesin bakalım...» (s.65)

Bir ayağı çukurda olmak (s.66, 69, 103, 130, 170, 269)

«Orası benim bileceğim bir iş. Gel gelelim **bir ayağım çukurda** gayri. Hasan oğlumu da güçlü bir ağa ettim. Daha ötesini o düşünsün...» (s.69)

Çürük tahtaya basmak (s.67)

«Benim bildiğim Yüzbaşı, hiçbir vakit **çürük tahtaya basmamıştır**. Burasını da böylecene bilin,» dedi Süleyman. (s.67)

Suratından düşen bin parça olmak (s.67, 145)

«Ben, gözümle gördüm Yakup'la göçmenleri götürürken Ramazan'ı. **Suratından düşen bin parçaydı**» karşılığını verdi Ali Mehmet. Rüstem, keyifli keyifli gülmeye başladı. (s.67)

Bir taşla iki kuş vurmak (s.67)

Rüstem, arkasına kaykıldı: «Ben, her bir işi hesapladım ağam.»

Muhtar Süleyman söze karıştı: «**Bir taşla iki kuş** ha?» (s.67)

Avucunun içinde (olmak) (s.68, 87)

«Yakup önlerine düşmeseydi, bu iş şimdiye dek çoktan bitmişti. Bir bölümü zaten **avucumuzun içinde**. Ötekiler de mapus damını boyladı. Rüstem'in çevirdiği dolap çok güzel oldu vesselâm.» (s.68)

İkisi bir kabağa tükürmek (s.71)

«Sen bu işe karışma!» diye bağırdı Hasan, «Yoksa seni de posta ederim. Siz zaten **ikiniz bir kabağa tükürüyorsunuz**. Babam olacaksın ama kusura kalma, sende kuş kadar akıl olsaydı şu akılsız Rüstem'e uymazdın... Bu ne açgözlülük be! Gözünü toprak doyursun diyeceğim ama diyemiyorum, ne de olsa babamsın!» (s.71)

Ağzını bıçak açmamak (s.71)

Hasan, ayağa kalktı. Sarhoşluk numarasını unuttur gibi olmuştu. Rüstem, erimiş küçülmüştü. Eli ayağı zangır zangır titriyordu. Bu titreme, öfkeden geliyordu. Korkusu geçer gibi olmuştu. **Ağzını bıçak açmıyordu**. (s.71)

Kulak asmamak (s.72, 87, 91, 112, 130, 142, 149, 164, 168, 267, 272, 273, 281)

«Sen o koca domuzun Vatan Cephesi'ne yazıldığına bakma... Hele hele partimizden yana görünmesine hiç **kulak asma**... O ne İsmet Paşa âşıklısıdır o... Her ne halsa sen bu işleri bana bırak, Rüstem'le İlyas'ı kurtarmaya bak... Üst yakasına karışma... Söyle bakalım: Mahkeme masrafı filân para ilâzım mı?» (s.91)

Ne mal olduğunu bilmek (s.72, 250, 274)

«Tuh Allah belâsını versin! Zaten bu hergelenin **ne mal olduğunu biliriz**. Demek hem öküzleri çalmış hem de hırsızlığı Yakup Emmimizin üstüne yıkmak istemiş. İyi ki sen, eline geçirdin, Hasan Efendi. Bir benim elime geçmeliydi ki... Karakolda az buçuk hesap sormalıydık.» (s.72-73)

Üstüne yıkmak (s.72, 134)

«Ne haddime be ana? Yakup Emmimle başka bir işten ötürü konuşmuştuk. Kaç zamandır benim rakı içip tabanca attığımı gördün mü? Bir geçenlerde Rüstem olacak herife öfkelenim. Tabancaya el atmasam ayı, suçunu yüzbaşıma deyi vermeyecekti. Herifi tabanca zoru ile götürüp komutana teslim ettik. Şimdi Yakup Emminin **üstüne yıkmak** istediği öküz hırsızlığından ötürü mapus damında yatmakta... O adam da yattıkça benim keyfim de kat kat katmerlenmekte...» (s.134)

Okkanın altına gitmek (s.74, 79, 261, 263, 264)

Sonracığıma, başlarında Hasan oğlumuz var. O da **okkanın altına gider**. Onunkisi goministlik değil, aklınca iyilik... (s.263)

Yakasını salmak (s.74)

«Ortada öyle büyük dert edinecek bir iş yok be ağam... **Saliver yakasını**. Şimdilik kaymakam bey olsun, candarma kumandanımız olsun, beni yarın bürgün, Söke'ye ünleyip lâpor soracaklar. Göçmen, tarla lâfı filân etmeden Rüstem'in öküz hırsızlığını anlatırım. Bu seferlik senin adını da karıştırmam, olur biter.» (s.74)

Devede kulak (s.75, 240, 242)

«Bu da benim armağanım olsun. Her ne kadar babamın verdiklerine göre **devede kulaksa** da beni kırma Muhlis Bey...» (s.242)

İmanı gevremek (s.76)

İbrahim Ağa, bir yanına çuvaldız batırılmışçasına sıçradı. Gözleri yuvalarından fırladı: «Ülen Ali Memet... Ülen kardaş... İşi şimdicek anladım. Bu Haydar öğretmen olacak namıssız için ortalıkta goministtir diye tevatür dolaşır, inanmazdım. Demek bu Allahsız deyyus bozarmış benim oğlumun aklını... Okulu tamir ettirmekten, çoluk çocuğu, bayramda seyranda giydirmekten **imanım gevredi** be... Hep Hasan'ın yıkılası hatırına... Sevaptır diye bu işleri işlerken, işlerin içinde başkaca işlerin olduğunu nereden bilirdim? Hasan, öteden beri okumak hastasıdır. Hasan, öteden beri okumak hastasıdır. Vazgeçiremedim bir türlü. Onun bu hastalığından faydalanıp, benim kuyumu kazdırıyorlar demek... Söyle ülen bakkalbaşı kardaşım, daha başka ne ediyor bizim Hasan o öğretmenle?» (s.76)

Kuyusunu kazmak (s.76, 84, 86, 87)

Bu işte Hasan'dan yana olmayı, kendince daha akıllıca buldu. Daha doğrusu Hasan'ın ve Hasan'ın arkadaşlarının **kuyusunu kazmaya** içinden razı olmadı. (s.87)

Kalıbını basmak (s.77, 106)

«Gominist demek, okumuş adam demektir ana. Kıskançlıktan, okumuş adam düşmanlığından böyle söylerler. Şimdi **kalıbımı basarım**, babam benim için de böyle demiştir,» dedi. (s.107)

El etek çekmek (s.77)

Muhtar dikiliverdi: «Ha görem Ağam, bir de şu göçmenlerden, göçmenlerin toprağından **elini eteğini çek**, eksiksiz Müslüman olursun.» (s.77)

Burnu büyümek (s.77)

«Ben, kimsenin adamı değilim. Dövletin adamıyım bugüne bugün. Kasabada kaymakam neyse, köyde de ben oyum.»

«Vay vay vay! **Burnun** ne zaman bu kadar **büyüdü?**» (s.77)

Burnunu sokmak (s.78, 93, 125, 134, 137, 154, 173, 225, 264)

Çıkıp köye geldiğinde, ona değil, babama bir çift sözüm var: Rüstem olacak namussuz, bir daha ne babamın ne de benim semtime uğramayacak. Hiçbir işimize **burnunu sokmayacak**... (s.134)

Altta kalmak (s.78, 121, 269)

«Anladım. Anladım senin nasıl, neden yüreklendiğini,» dedi, «şu sıra herkes bana karşı, oğlum bile bana karşı ya... Sen bundan cesaret aldın. Yakup'a güveniyorsun, Hasan oğluma güveniyorsun... Sanıyorsun ki ben **altta kalacağım**, sesim soluğum kesilecek... Öyle olsun... Amma velâkin unutma ki, ben istersem, üç gün içinde senin muhtarlık mühürünü elinden alır, başkasına, istediğime veririm. Ali Memet'e veririm istersem... Sonracığıma, o öğretmeni memleketin bu başından ta öte başına sürdürürüm. Burasını iyice kafana kat.» (s.78)

Şeytana pabuç dikmek (s.79)

İbrahim Ağa'nın bütün gece gözüne uyku girmedi. Yatağının içinde bir sağa bir sola döndü. Kalktı, şavkı yaktı, cıgara içti. Güç belâ sabahı etti. Sabahı edinceye dek de **şeytana pabuç dikti**. Kendince önemli kararlar aldı. (s.79)

Parmağı olmak (s.77, 80, 81, 142)

Ağa, ters ters sordu: «Senin de bu işte parmağın var mı?»

«Ne **parmağım olur** ağam, komutan benden dün değil de, önceki gün Akçakaya balkanında olup bitenleri sordu. (s.80)

İki eli yakasında olmak (s.82)

«Davacı olmak ne demek aslan yüzbaşım, davacı olmak ne demek? Ruzu mahşerde de **iki elim yakalarındadır!**» karşılığını verdi.» (s.82)

Kara kara düşünmek (s.82)

İbrahim, yine uzun uzun, **kara kara düşündü**. (s.82)

Hesabımı temizlemek (s.84)

Göreceksin bu efendilerimizin topunun **hesabımı** pek yakında **temizleyeceğiz**... Bunlar, memleketimize nifak tohumları ekmekte. Onun bunun kazancına, parasına göz dikmekte. (s.84)

Göz dikmek (s.84, 247)

Göreceksin bu efendilerimizin topunun hesabını pek yakında temizleyeceğiz... Bunlar, memleketimize nifak tohumları ekmekte. Onun bunun kazancına, parasına **göz dikmekte**. (s.84)

Akla karayı seçmek (s.85)

«İş pek kolay, parası da çok.» diye gülümsedi ağa düşünceli düşünceli: «Bir vakitler, Hasan'ı Yakup benden gizli bir okula yazdırmıştı. Oradan çocuğu kurtarana dek **aklan karayı seçtim**. Neydi o okulun adı?» (s.85)

Kökünü kazımak (s.85)

«Tamam... Her ne b... sa. Sonracığıma bu okulların tozunu dumanını partilerimiz göve üfledi, **kökünü kazıdı**, neden bilir misin?» (s.85)

Saçını değırmende ağartmamak (s.86, 226, 274)

«Elbette benim aklıma göre tamamdır bu mesele... Sonracığıma hiçbir vakit unutma, benim aklım demek, yarı yarıya, yarıdan da fazla, hükümetimizin, partimizin akli demektir. Bu **sakalı değırmende ağartmadık** hey cahil Kemal oğlum! Her ne halsa.. Gelelim şimdi asıl meseleye.» (s.86)

Gözünü kırpmamak (s.88, 273)

Kemal, **gözünü kırpmadan** yemin etti: «Vallah billâh senin güzel hatırın için...» (s.88)

Gözünü dört açmak (s.88, 128, 284)

«Peki peki, inandım. Velâkin **gözünü dört açacaksın**. Lâporlar çok sağlam olacak. Zaten onlar, senin yanında lâf etmekten de çekinmezler. Gözünü kulağını iyi aç!» (s.88)

Gözünü kulağını açmak (s.88)

«Peki peki, inandım. Velâkin gözünü dört açacaksın. Lâporlar çok sağlam olacak. Zaten onlar, senin yanında lâf etmekten de çekinmezler. **Gözünü kulağını iyi aç!**» (s.88)

Kulak kabartmak (s.88)

Yazıhanesinin önünde ağanın arabasını görünce hızlandı. Kemal'e «Merhaba!» deyip içeriye daldı. Kemal, yan gözle içeriye baka baka **kulak kabarttı**. (s.88)

Düze çıkmak (s.89)

«Ülen Muhlis Bey oğlum, ataş gibi bir avukat olduğunu bilirdim emme, böylesine keskin bir aklın olduğunu bilmezdim. Bilseydim, bu hasta halimde köyden kalkıp gelmezdim. Senin gibi avukatı olunca adamın her bir işi **düze çıkar**. Demek hemencecik Rüstem'in başına çöreklenen bir belâ olduğunu kestirdin de kolları sıvayıverdin? Aferin sana, aşkolsun doğrusu! E.. Merhaba!» (s.89)

Başına çöreklenmek (s.89)

«Ülen Muhlis Bey oğlum, ataş gibi bir avukat olduğunu bilirdim emme, böylesine keskin bir aklın olduğunu bilmezdim. Bilseydim, bu hasta halimde köyden kalkıp gelmezdim. Senin gibi avukatı olunca adamın her bir işi düze çıkar. Demek hemencecik Rüstem'in **başına çöreklenen** bir belâ olduğunu kestirdin de kolları sıvayıverdin? Aferin sana, aşkolsun doğrusu! E.. Merhaba!» (s.89)

Kolları sıvamak (s.89)

«Ülen Muhlis Bey oğlum, ataş gibi bir avukat olduğunu bilirdim emme, böylesine keskin bir aklın olduğunu bilmezdim. Bilseydim, bu hasta halimde köyden kalkıp gelmezdim. Senin gibi avukatı olunca adamın her bir işi düze çıkar. Demek hemencecik Rüstem'in başına çöreklenen bir belâ olduğunu kestirdin de **kolları sıvayıverdin**? Aferin sana, aşkolsun doğrusu! E.. Merhaba!» (s.89)

Kulağı delik (olmak) (s.89, 194)

Hasan, kurnazca konuşmayı uygun gördü: «Demek babamın duyduğu doğruymuş. **Kulağı deliktir** bilirsin. Bana şu elli tonluk pamuğun fişlerini, senin imzaladığın borç senetini verdi. 'Var Rıza oğlumuz selâm et: İşleri düze çıkmış, borcunu ödesin,' dedi.» (s.194)

İş çevirmek (s.89, 110, 112, 122)

Hasan dönünce, Kemal, ağaya bir göz attı. Anlamalı anlamalı gülümsedi. Odadan çıktı. İbrahim Ağa sevincini, **cevireceği işleri** yüzünden okuyuverceklermiş gibi korkuyor, oğluna, karısına havadan sudan söz ediyordu. (s.112)

Dirsek çürütmek (s.90)

«İbrahim Ağam, bu adamlar bunca yıl okumuş, **dirsek çürütmüş** kişiler. Sonra memleket işlerini de yakından izlemek ödevleri var, omuzlarında. E... Araya göçmenlerin öküz işi de girince, mesele ayan beyan ortaya çıkıyor. Yargıçların önünde Rüstem'i, diyelim ki bir cahillik etmiş, Yakup'a bir şaka etmek istemiş gerekçesiyle daha başkaca çıkar yollar arayıp bulup kurtaralım... Ama seni kaymakam beyin, candarma komutanının karşısında manevi suçluluktan kurtaramayız...» (s.90)

Bam teline basmak (s.93)

Tıknaz, yuvarlak gövdesi, büsbütün tortop olmuş, fıldır fıldır dönen mavi gözleri ateş saçıyordu. Cin gibi kurnaz bir adamdı. Ağamın **bamtelini** iyi bilirdi. **Bastı** mıydı da basmasını becerirdi. (s.93)

Yüzüne gözüne bulaştırmak (s.93)

Rıza'nın «Kırk yılda bir, kendi başımıza yapalım, yakıştıralım da sonra ağamıza haber verip bir aferin alalım dedik, **yüzümüze gözümüze bulaştırdık...**» diye giriştiği sözünü kesti, iğneli iğneli konuşmaya başladı. (s.93)

Elinden tutmak (s.13, 93, 97, 145, 150, 153, 230, 247)

Göçmenlerin **elinden tuttuğum** gibi köylünün **elinden** de **tutarım** diyeceksin doğru mu? Doğru ya. Senin gibi ağa oğlu koca memlekette bir tane daha yoktur. (s.247)

Bir koltuğa iki karpuz sığdırmak (s.94)

«Güvenden de kötü mü oldu? Bir selâm saldım yetmiş iki buçuk köye, hepsi senin ardına düştüler. Uzatmayalım... Ettik mi seni koca Söke'nin parti ireisi? **Aldın koltuğunun altına iki karpuz**. Ticaret bir yandan, partcilik öte yandan. Becerdin de... İstedığımızı milletvekili ettik Ankara'ya yolladık.» (s.94)

Burnu bir karış havada olmak (s.94)

Heriflerde **burun bir karış**. Söke'nin en namlı ağası, bizim köyden gelip geçerken, köylünün içinde bana, (Nahalsın ülen İbrahim?) diye aklınca hatır soruyor. Bir türlü adam yerine katmıyor. (s.94)

Ocağına düşmek (s.95)

«Aman ağam, **ocağına d¼st¼m**; bankalara ¼denecek borçların vadesi geliyor. Sen bilirsin, gayri...» (s.95)

Derisini y¼zme (s.95)

«Ben bilirim ya... ¼len seni ben tutamazsam, Şehirli halkçı ağalar **derini y¼zer** de ¼arşı pazar dolaştırırlar. (s.95)

İpin ucunu kaçırmak (s.95)

Beyefendi de sana bundan fazla ne ediversin? Bankalara, İrıza'nın borcunu silin diyemez ya. Derse **ipin ucunu kaçıır**, senin gibi bir s¼r¼ yerden yoktan bitme herifle baş edemez. (s.95)

Baş etmek (s.95)

Beyefendi de sana bundan fazla ne ediversin? Bankalara, İrıza'nın borcunu silin diyemez ya. Derse ipin ucunu kaçıır, senin gibi bir s¼r¼ yerden yoktan bitme herifle **baş edemez**. (s.95)

Cılk çıkmak (s.97)

«Ne yazık ki ¼ok sevdiğimiz muhtarımız S¼leyman da **cılk çıktı**. Meğer herif, bizden yana g¼r¼n¼rm¼ř de i¼ten i¼e Halkçıymış. Bunun da bir ¼aresi?» (s.97)

Yola getirmek (s.98, 195)

«Orasını bilmem. Gel gelelim, kaymakam beyden, candarma komutanından biz de memnun değildik, İbrahim Ağam da. Bir t¼rl¼ **yola getiremeyince**, onları da dehledik...» (s.195)

Kulpunu bulmak (s.45, 100, 159, 269)

Avukat Muhlis Bey, bir **kulpunu bulmuş**, R¼stem'i ve ¼k¼zlerin sahibi İlyas'ı ¼ç ayla kurtarmıştı. (s.159)

Y¼ređi parçalanmak (s.104)

«Bak oğlum, sen b¼yle s¼yledikçe benim **y¼ređim parçalanıyor**. Bu akılları sana başkalarının verdiğine inanıyor.» (s.104)

Akıl vermek (s.104)

«Bak oğlum, sen b¼yle s¼yledikçe benim y¼ređim parçalanıyor. Bu **akılları** sana başkalarının **verdiğine** inanıyor.» (s.104)

Ayağını denk almak (s.105)

«**Ağzını denk al**, buban eski kurttur. Çok siyasicidir oğlum, başa çıkamazsın. Sonra ikiniz birlik herkese rezil olursunuz. Zaten kaç gündür yanına varılmıyor. Bir öfke, bir öfke ki deme gitsin. Sana çıkışmamak için kendisini zor tutuyor. İçin için de seninle alay ettiğini anlıyorum. Kafasında bir oyun dönüyor herhal.» (s.105)

Başta çıkamak (s.105, 132, 208)

«Ağzını denk al, buban eski kurttur. Çok siyasicidir oğlum, **başta çıkamazsın**. Sonra ikiniz birlik herkese rezil olursunuz. Zaten kaç gündür yanına varılmıyor. Bir öfke, bir öfke ki deme gitsin. Sana çıkışmamak için kendisini zor tutuyor. İçin için de seninle alay ettiğini anlıyorum. Kafasında bir oyun dönüyor herhal.» (s.105)

Kulp takmak (s.105, 106, 196, 211, 265)

«Sıkılma Rıza Efendi, goministler gibi de. Rahatlarsın... Sizin baş kurtarıcı küfürünüz istemediğiniz, beğenmediğiniz kişiye **taktığımız kulp** bu.» (s.196)

Ekmeğiyle oynamak (s.106)

«Yazıklar olsun koca herife.» dedi, «bakalım kaç kişinin **ekmeği ile oynuyor**. Babam olacak adamdan utaniyorum be ana...» (s.106)

Elden ayaktan kesilmek (s.107)

«Zor. Çok denedim. Beni adam yerine katıp dinlemiyor bile. Ancak rakı içip tabancaya davrandım mı **elden ayaktan kesilip** dinliyor ki bunu da ben istemiyorum. Hem bu sefer konuşmaya görüşmeye gelmez bu iş. Engel olur. Yarından tezi yok, ağa babamın önüne bir yağlı kemik atacağım. O, bu kemiği takma dişleriyle kemirmeye çalışırken, ben de bildiğimi okuyacağım. O, bana bir oyun oynamakta. Daha doğrusu memlekete bir oyun oynamakta. Ben de onun oyununu bozacak güç yok daha; ama onun ciğerini yakacak bir başka oyun oynayabilirim...» (s.107)

Önüne bir kemik atmak (s.107)

«Zor. Çok denedim. Beni adam yerine katıp dinlemiyor bile. Ancak rakı içip tabancaya davrandım mı elden ayaktan kesilip dinliyor ki bunu da ben istemiyorum. Hem bu sefer konuşmaya görüşmeye gelmez bu iş. Engel olur. Yarından tezi yok, ağa babamın **önüne bir yağlı kemik atacağım**. O, bu kemiği takma dişleriyle kemirmeye çalışırken, ben de bildiğimi okuyacağım. O, bana bir oyun oynamakta. Daha doğrusu memlekete bir oyun

oynamakta. Ben de onun oyununu bozacak güç yok daha; ama onun ciğerini yakacak bir başka oyun oynayabilirim...» (s.107)

Bildiğini okumak (s.107)

«Zor. Çok denedim. Beni adam yerine katıp dinlemiyor bile. Ancak rakı içip tabancaya davrandım mı elden ayaktan kesilip dinliyor ki bunu da ben istemiyorum. Hem bu sefer konuşmaya görüşmeye gelmez bu iş. Engel olur. Yarından tezi yok, ağa babamın önüne bir yağlı kemik atacağım. O, bu kemiği takma dişleriyle kemirmeye çalışırken, ben de **bildiğimi okuyacağım**. O, bana bir oyun oynamakta. Daha doğrusu memlekete bir oyun oynamakta. Ben de onun oyununu bozacak güç yok daha; ama onun ciğerini yakacak bir başka oyun oynayabilirim...» (s.107)

Postu sermek (s.113)

Süleyman, öyle çok konuşmayı seven bir adam değildi. Sesini çıkarmadan, Kemal'in arkasından yürüdü. Kahveye girdiler. Sabahın daha erken saatleriydi. Erkenciler de işe gitmişti. İhtiyarlar, daha kahveye **postu sermemiştir**. (s.113)

Zırnık (bile) koklatmamak (s.116)

«Buyruğun başımın üstünde Hasan Efendim... **Zırnık koklatmam**.» (s.116)

Gönlünü almak (s.117, 127, 133, 223, 232, 260)

Oysa bambaşka işler için Hasan, Yakup Emminin elini öpmüş, **gönlünü almıştır**. Hani Yakup Elif'i de Hasan'a vermeye niyetliydi. Niyetliydi ya, bu işin sözü edilmemiştir. (s.133)

Yabana atmak (s.119)

Harımın kapısından girince, birdenbire heyecanlanıverdi Hasan: Kemal'e yalan söylemişti. Elif işini babasını oyalamak için ortaya atıyordu. Ama hiç de **yabana atılan** bir düşünce değildi. (s.118-119)

Düşüp kalkmak (s.119)

Harımın kapısından girince, birdenbire heyecanlanıverdi. Hasan: Kemal'e yalan söylemişti. Elif işini babasını oyalamak için ortaya atıyordu. Ama hiç de yabana atılan bir düşünce değildi. Çocukluğundan beri Elif'le çok **düşüp kalkmıştır**. (s.118-119)

Oyun etmek (s.265)

«Hiç kasvet çekme Rüstem. Sırası gelince bir **oyun edeceğiz** ki, Hasan'ın da eli böğründe kalacak. Kenara çekilip şaşkın şaşkın iki yakasına bakıp tokatın ne yakadan geldiğini bilemeyecek...» (s.265)

Eli böğründe kalmak (s.21, 121, 159, 259, 265)

«Hiç kasvet çekme Rüstem. Sırası gelince bir oyun edeceğiz ki, Hasan'ın da **eli böğründe kalacak**. Kenara çekilip şaşkın şaşkın iki yakasına bakıp tokatın ne yakadan geldiğini bilemeyecek...» (s.265)

Borusu ötmek (s.84, 122, 149, 192, 233, 274)

Neden doğru dürüst kişilerin **borusu ötmez** Ankara'da? (s.274)

Kendi kendine gelin güvey olmak (s.123)

«Bakıyorum, **kendi kendine gelin güvey oldun** bile...» (s.123)

Dört dönmek (s.79, 124, 178)

İbrahim Ağa, kadınların arasında **dört dönüyor**, sağa sola durmadan buyruklar savuruyordu. (s.178)

Ağzını aramak (s.125, 129)

«Seyis Süleyman kısırağı almış çoktan götürmüştü. Ben cipe binerken, (emrin Hasan Efendi, çiftlik damına mı?) diye sordum. (Gitmeye oraya gideceğiz ya önce Yakup Emmimin harımının kapısına çek. Sonra da yola çık, beni bekle,) diye buyurdu. (Yakup Emmiye neden uğrayacağız?) diyerekten **ağzını aradım** Ağam.» (s.125)

İki ayağını bir pabuca koymak (s.126, 136)

İbrahim Ağa, sabah karanlığında ayaklandı. Evdekilerin **iki ayağını bir pabuca soktu**. Kahvaltısını edip, giyinip kuşandığı zaman daha güneş doğmamıştı. (s.136)

Parmağını oynatmak (s.127)

Haydar öğretmen de (Kolayı var Hasan, ağa baban, **parmağını** bir **oynatsa** kırk gün, kırk gece düğün ederiz; hiç kasvet çekme,) dedi.» (s.127)

İçtikleri su ayrı gitmemek (s.127)

Gidip Yakup'u bir göreyim, çok çok yıllar var ki bir kahvesini içmedik evine varıp. Gençliğimizde **ictiğimiz, vediğimiz ayrı gitmezdi**... Ona, çok da haksızlık etmedik değil. Ama o da bana çok etti. (s.127)

Yüzü tutmamak (s.129)

«Bundan böyle kılına dokunamazlar. Elif'in babası Ali de yavuz, çalışkan bir yiğittir. Ülen karı, ben bu işe pek keyiflendim. Hasan kahveden şimdi döner, ağzını bir ara bakalım. Bana **yüzü tutmaz**, hem de benim konuşmam yakışık almaz. Bu gibi meseleleri analar hal eder. Eğer bu iş gerçekleşecekse, hemen ustaları şerden getirip Hasan'a bir hanay yaptırmak gerek.» (s.129)

Çayı görmeden paçaları sıvamak (s.129)

Gül kadıncık, sıkıntılı sıkıntılı konuştu: «Çayı görmeden paçaları sıvıyorsun koca adam...» (s.129)

Gönlü düşmek (s.132)

Hasan, gülmemek için dudaklarını ısırıldı. İnce bıyığının ucunu çekiştirdi: «**Gönlüm** bir yol Elif'e **düştü**, ana. Sen bilirsin, gayri... Sonra Elif'e sözüm var...» (s.132)

Astığı astık, kestiği kestik (olmak) (s.134)

«İyi dedin ana, bir vakit.. Sonra babamız yine bildiğini okumaya başlayacak. **Astığı astık, kestiği kestik**... Şimdi kırk yılda bir, benim kafasına uyan bir işi kendiliğimden istediğimi gördüğü için sevinç içinde. Bunun tadını çıkarmalı, faydalanabildiğimiz kadar faydalanmalıyız.» (s.134-135)

Kapak kaldırmak (s.135)

«Bana bak Hasan, dün gece seninle konuştuğumuzda hiç de dilinde böyle sözler yoktu. Elif'ten filân hiç **kapak kaldırmadın**. Başımıza çorap örmeye niyetliysen, hıncını bubandan al, beni elâleme rezil etme.» (s.135)

Başına çorap örmek (s.135)

«Bana bak Hasan, dün gece seninle konuştuğumuzda hiç de dilinde böyle sözler yoktu. Elif'ten filân hiç kapak kaldırmadın. **Başımıza çorap örmeye** niyetliysen, hıncını bubandan al, beni elâleme rezil etme.» (s.135)

Küçük düşürmek (s.136)

«Ülen koca adam, Elif'e iki katar altın bağışlayacaksan, beni neden **küçük düşürürsün**? İki katar altın takılacak, iki katarını da takayım olsun bitsin... Hem bu töreleri nereden çıkardın? Biz, Yörükler böyle mi kız ister, böyle mi söz keseriz? Sen, burnunu bu işlere önceden niye sokuyorsun? Benim gidip Fatma nine ile görüşmem, Elif'in anasının hatırını almam gerekmez mi?» (s.136-137)

Dokuz doğurmak (s.137)

Kemal gelinceye değin İbrahim Ağa **dokuz doğurdu**. Yakup, ne karşılık gönderir ola? diye düşünüyor, dizlerinin romatizmasını unutmuş, sofada bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. (s.137)

Yıldızları barışmamak (s.140)

«Şu Yakup da emme inatçı herifin biridir ha... Elli altmış yıldır bir türlü **yıldızlarımız barışmadı**. Aha evinin harımının kapısı şuracıktaydı; kaldırdı bana öfkesinden öteki yola çevirtti. Şimdi işin yoksa, kahvenin önündeki meydana dek git, oradan öteki yola kıvrıl. Yoksa tomofillik iş miydi bu?» (s.140)

Sineye çekmek (s.141)

Gerçi İbrahim Ağa, bu işten temize çıkmış gibi görünüyordu, ama Yakup'un hele hele Hasan'la birlik olup Rüstem'i mapus damına attırmasını, İbrahim Ağa, kolay kolay **sineye çekmezdi**. (s.141)

Parmağı var (s.142, 191, 298)

Kimse ses çıkarmıyordu. Hasan, büyük bir öfkeye kapılıp muhtarın yakasına sarıldı: «Senin **parmağın var** mı bu işte?» Hemen araya girdiler. (s.191)

Kan kusmak (s.145)

«Ülen, bunca yıldan sonra Yörüklerin de elinden tutacak biri çıktı demektir... Aferin Hasan'a! Bubası olacak herif, eski obasının torunlarına **kan kusturuyor**. Pamuğunu çapalatır, toplatır, ölmeyecek kadar para verir. Zeytinini toplatır, başka ağalar toplanan zeytinin üçte birini toplayanlara verdiği halde o, üçte birin de yarısını verir. Neyse bu lâflar uzun... Eskiden, ama çok eskiden bu gidenlerde hep buğday ekilirdi. Anızlarında Yörükler sürülerini otlatırdı. İbrahim, onları önce topraklandırdı, sonra topraklarını ellerinden aldı. Sonracığıma bu ovada hayvancılık öldü. Yörükler dağıldı. Köylerde, dağ köylerinde

kalanlar, İbrahim'in ırgadı oldu. Hasan, bubasına benzemeyecek. Umudum bu. Bu yüzden Elif'im i ona verdim. İyi mi ettim, Elmas?» (s.145-146)

Gönül eğlemek (s.147, 169)

«Ne demek Yakup, var git. Hem **gönül eğlersin**... Sürülen, ekilen toprağı seyretmekten hep hoşlanır, seviniriz...» (s.147)

Sağır sultan bile duymak (s.149)

Mustafa Kemal Paşa'mız, Allahın izni, bileğinin gücü ile önce Osmanlıyı bozdu dağıttı, sonra da düşmanlarımızı. Yörüğün, Türkmenin, Sünninin, Şiinin, hep hepsinin Türkoğlu Türk olduğunu dünyaya, **sağır sultana dek duyurdu**. (s.149)

Paçasından akmak (s.16, 151)

«Aman Yakup Emmi, seni buraya Allah mı yolladı? Kurtar, beni şu Hasan'ın elinden. Dün gecedен beri çekmediğim kalmadı. Rezillik kepezelik **pacalarından akıyor**. Şimdi de beni kurşunlamaya kalkıştı. Ayılır gibi olmuştu. Ama yine de sarhoş. Ne yapacağımı ne edeceğimi şaşırđım. Canım sana emanet...» (s.16)

Burnunun dikine gitmek (s.151)

Bu sefer Yakup, sakalını çekiştire çekiştire güldü: «Ülen genç değil misiniz, cahillik paçanızdan akıyor... **Burnunuzun dikine gidecek** ne var? Göçmenler için bilmem ne kurdum denir mi? İki motor hibe ettim der, işin içinden çıkarsın. Aslında bu bilmem neyi...» (s.151)

Anasından emdiği sütü burnundan getirmek (s.154)

«Bakın ha! Ben, bunca yıldır partıcilik işlerine burnumu sokmadım. Yine de sokmam. Gel gelelim, olup bitenleri beğenmiyorum. Olur da birinizden biriniz kalkar Vatan Cephesi'ne yazılır, vallah billâh **anasından emdiği sütü burnundan getiririm**. Her akşam Murat'ın kahvesine varıp iradyoya kulak veriyorum. Geçenlerde bizim köyün mezarlıktaki ölülerinin bile anası danası, karısı kısrağı ile esamisi okundu. Böyle bir yanlışlık olmasın...» (s.154)

Parmak ısırarak (s.157)

İbrahim Ağa, yeni bir iş icat ediyordu. Yakup, 'Yörük milleti çalışkandır. Bütün bir yıl kendi malına, kendi işine koşsa, bize söz düşmez, hem de koşmazlarsa ayıp... Emme İbrahim'in

ırgadı olaraktan koşmaları canımı sıkıyor...' derdi. Şimdi de göçmenler çalışkanlıkları ile köye **parmak ısırtmışlardı**. (s.157)

Paçayı kurtarmak (s.159, 261)

«Doğru. Senin kafan bir yol aldı bu işleri, mapus damında üç ay yattın. Ucuz kurtuldun. Bu sefer okkanın altına bir gidersen, **paçanı kurtaramazsın** ha...» (s.261)

Tohuma kaçmak (s.162)

Yakup Emmi de «Çocuklar okulda, gençler askerde, okumayı öğreniyor. Sizin gibi **tohuma kaçmış** okul kaçaklarını, asker kaçaklarını da okutmak, Hasan Efendi'nin boynuna ağalık borcudur. Ağa dediğin böyle olur; babası İbrahim gibi kör cahilden ağa olmaz. Okumuş ağa, karşısında köylüsünü de okumuş görmek ister. Ben, bu yaşında gazete okumaktayım be hey budalalar! Okumayı öğrenmezseniz, Hasan Efendi, size iş vermez, o kadar...» demişti. (s.162)

Boynuna borç (olmak) (s.162)

Yakup Emmi de «Çocuklar okulda, gençler askerde, okumayı öğreniyor. Sizin gibi tohuma kaçmış okul kaçaklarını, asker kaçaklarını da okutmak, Hasan Efendi'nin **boynuna** ağalık **borcudur**. Ağa dediğin böyle olur; babası İbrahim gibi kör cahilden ağa olmaz. Okumuş ağa, karşısında köylüsünü de okumuş görmek ister. Ben, bu yaşında gazete okumaktayım be hey budalalar! Okumayı öğrenmezseniz, Hasan Efendi, size iş vermez, o kadar...» demişti. (s.162)

Yakasını bırakmamak (s.166, 299)

Yapıyı kontrol eden mimar, gençten bir delikanlıydı. İbrahim Ağa, onun **yakasını bırakmıyor**, iki günde bir şoför Kemal'i ciple yollayıp şehirden getirtiyordu. (s.166)

Burnundan fitil fitil getirmek (s.166, 234)

Nah şuraya yazın, muhtarlığını Rüstem'in **fitil fitil burnundan getireceğim**. Göçmenlerin tarlalarının bir karışına dokundurtmayacağım... (s.264)

Tavşan boku gibi ne kokar ne bulaşır (s.172, 249)

«Aferin ülen Hasan'a! Ben, bu herifi uyuzun biri sanırdım. Köyün içinde **tavşan boku gibi ne kokar ne bulaşır** da öylecene dolanır sanırdım... Aferin deyyusa. Yüreklendi demek... Demek sadece ırakı içtiğinde aslan kesilmiyor...» (s.172)

Dört elle sarılmak (s.173)

«Lâporumuza dahil İbrahim Ağam, bu sözleri öğretmen Hasan Efendi'den duydum. Hasan Efendimizi bir söz sırasında bana böylece anlattı. 'İnsan adamdır ha, Hasan Efendin; ona **dört elle sarıl**,' buyurdu.» (s.173)

Defteri /defterini dürmek (s.173, 241)

İbrahim Ağa, sakalını kaşdı, bıyığını sıvazladı. Bir zaman tepeye baktı: «Bu Haydar Öğretmenin **defteri düürüldü** Kemal oğlum, bundan böyle Lâpor mapor istemem.» (s.173)

Çizmeden yukarı çıkmak (s.173)

«**Çizmeden yukarı çıkma** bakalım. Büyük işlere burnunu sokma.» (s.173)

Aklı başından gitmek (s.181, 248)

Kemal'in **aklı başından çıkayazdı**. Çarşının içinde öyle bir gaza bastı ki, millet duvar kenarına, saçak altına kendisini dar attı. (s.248)

Vız gelmek (s.182)

Hasan, «Rüya mı gördüm? Bana ne oldu?» diye düşündü; dalgın, ağır ağır dar geçidi geçip, ahırın önündeki çınarın altına geldi. Soğuk moğuk **vız geliyordu** Hasan'a, gocuğu basbayağı ağır geliyordu sırtında. Terlemişti. Nasıl da birdenbire bir cesaret gelivermişti içine? (s.182)

Can kulağıyla dinlemek (s.189)

Hasan, bu öğüdü **can kulağı ile dinlemişti**. Tam bir Yörük olarak, bir Yörük oğlu ağız ile karşılık verdi. (s.189)

Kulağına küpe olmak (s.189)

«Bubamızın öğüdü, can baş üstüne. **Kulağımıza küpe**, yüreğimize destek, dilimize baylık **olsun**.» (s.189)

Kafese koymak (s.193)

Hasan, kısırağı Diphan'a bıraktı. Soluğu Rıza'nın fabrikasında aldı. Fabrika gürül gürül işliyordu. Hasan'ın aklına her şey geliyordu: «Bizim verdiğimiz pamukları çoktan işleyip bitirmesi gerekirdi. Bu herif babamdan başka kimi **kafese koydu** acaba?» diye düşündü. (s.193)

Ciğerini okumak (s.197)

Bu kitaplar bana senin gibi adamların **ciğerini okumasını** da öğretti. (s.197)

Canına okumak (s.197)

Ben, dünyada eşi bulunmaz bir ağa oğluyum. Elimde çifte silâh var: Okumuşluk ve de ağalık. İstersem senin gibi politikacıların üç günde **canına okurum**. (s.197)

Ayağımı kaydırmak (s.197)

Senin yaptığın ucuz politikacılıktan işe başlarım: Önce senin **ayağını kaydırırım** başkanlıktan. Bucak delegelerine, şu herifi babam istemiyor demem yeter. (s.197)

Umudunu kesmek (s.198)

«Partiniz, anladığıma göre, ara seçimleri yapamayacak. **Umudunu kes**. Bana gelince... Önce, yaşım küçük. Türkiye Cumhuriyeti yasaları otuz yaşından önce kimseye milletvekili olmak iznini vermez.» (s.198)

Taşı gediğine koymak (s.198, 218)

Rıza, **taşı gediğine koymak** istedi: «Doğru. Ama okumuş adam, İzmir barlarında içip içip nasıl kepezelik çıkarır? Anlaşılır iş değil.» (s.198)

Ne matah olduğunu bilmek (s.200)

«Bırak canım. Hepsinin **ne matah olduğunu bilirim**. En akıllıları sen olduktan sonra... Kızma, kızma! Şaka ediyorum. Yalnız çok yanlış bir yoldasınız. Çok yüreksizsiniz... Bunların nedenlerini günün birinde öğreneceksiniz...» (s.200)

Ağzına yüzüne bulaştırmak (s.200)

«Olmuş bitmişlere bakmaz, öğrenmezsen, gününü bilemez, gününe bakamazsın Rıza Efendi. Zaten bu yüzden **ağzınıza yüzünüze bulaştırıyorsunuz**. Millete dindar görünüyorsunuz, dinsizsiniz; dini politikaya âlet ediyorsunuz. Atatürk düşmanısınız, Atatürk'ü dilinizden düşürmüyorsunuz...» (s.200)

Dilinden düşürmemek (s.200)

«Olmuş bitmişlere bakmaz, öğrenmezsen, gününü bilemez, gününe bakamazsın Rıza Efendi. Zaten bu yüzden ağzınıza yüzünüze bulaştırıyorsunuz. Millete dindar görünüyorsunuz, dinsizsiniz; dini politikaya âlet ediyorsunuz. Atatürk düşmanısınız, Atatürk'ü **dilinizden düşürmüyorsunuz**...» (s.200)

Yola gelmek (s.203)

Doktor, heyecanla söze karıştı: «Onlar da yola geldi. Büyük bağışlar bekleniyor partimize.» (s.203)

Damdan düşer gibi (s.210)

Hasan'ın sözü bitince Hasip, birdenbire, damdan düşer gibi: «Senin Subaşı köyünde Halk Partisini yeniden düzenlemen gerekiyor. Bizim başkanla yarın bu konuyu konuşalım...» dedi. (s.210)

Boyun eğmek (s.210, 254)

Hasan, kahkahayı bastı: «Hiç de gülesim yoktu. Bunu da nereden çıkardın?»

«Çaresiz... Ya savaşıyorsun ya da boyun eğeceksin!» (s.210)

Ayağa düşmek (s.210)

«Kırk yılda bir güzel söz çıktı ağzından. Ama kiminle savaşıcağız? Bir sürü hergele ile mi? Onlar eşit yasalarla karşına çıkmıyor ki... Hem ben bu çeşit ayağa düşmüş politika ile uğraşamam. Zaten politikaya aklım da ermez.» (s.210)

Başından savmak (s.211)

«Beni, başından savmak için konuşma ama?» (s.211)

Nuh deyip peygamber dememek (s.211)

«Sen nuh dedin mi peygamber demeysin... Eyvallah!» (s.211)

İki gözü iki çeşme (s.215, 296)

İki gözü iki çeşme, kahveden toparlanıp gelen kalabalığa karşı bağırmaya başladı. (s.215)

Çenesi düşmek (s.222)

«Bakıyorum ihtiyarladıkça çenesi düşüyor, karılar gibi dedikoduya başladı.» (s.222)

Burnu kanamamak (s.224)

Emme kaymakam, dürüst iş yapacakmış, yapsın; diyeceğim yok. Kılına bile dokunmam. Gel gör ki bütün işler dürüst değil. Dürüst olsa, ben de şu ekmek çarpsın, dürüst olurum. Herkes dürüst olunca kimsenin burnu kanamaz. (s.224)

Yerden göğe dek (s.225, 233)

«Ağa babamın **verden göklere dek** hakkı var. Şu Rıza'nın rezilliği aldı yürüdü... Hiç sormuyorsunuz, dün neden böylesine efkârlanıp rezil oluncaya dek rakı içtin diye?» (s.225)

Eşek sudan gelene dek (s.225, 277)

«Kimseden korkmam. İlle ya bubam ya da Yakup dedem bizi bir yakalarsa görürsün sen. Vallah dedem bile **eşek sudan gelene dek** bize sopa atar...» (s.277)

Ağzı süt kokmak (s.225)

«Bir kahve içeyim diye uğradım. Söz arasında bizim öğretmeni Haydar Efendi'yi köyde alıkoymak için bir çare yok mu? diye sordum. Ne cevap verse beğenirsin ağa babam? 'Senin **ağzın süt kokuyor**, böyle işlere burnunu sokma!' dedi.» (s.225)

Gemisini yüzdürmek (s.226, 275)

«Sen, bana bakma oğul. Ben **gemimi** her bir suda **yüzdürebilirim**. Bu sakalı değirmende ağartmadık. Sen, keyfine bak...» (s.226)

Saçını değirmende ağartmamak (s.226)

«Sen, bana bakma oğul. Ben gemimi her bir suda yüzdürebilirim. Bu **sakalı değirmende ağartmadık**. Sen, keyfine bak...» (s.226)

Hanya'yı Konya'yı öğrenmek (s.227)

Bunlar okumuş adam. Okumuşluk başka, adamın bir işe akli ermesi başkadır... Neyse, böyle böyle **hanyayı Konya'yı öğrenecek**. (s.227)

Rahmet okumak (s.227)

Adam olacak. Sonra da bana günün birinde **rahmet okuyacak**... Onun her bir işi görmesine, her bir yolu denemesine yardım edeceğim. Benim karşıma iyicene dikildiği zaman da 'Hoooppp!' kedi fare oyunu. (s.227)

Bir dediğini iki etmemek (s.228)

«Senin aklın ermez, bu işlere karı. Bende bunca akıl, bunca para, bunca toprak olduktan sonra... E! Hasan'ın **bir dediğini de iki etmiyoruz**...» (s.228)

Çanak yalamak (s.49, 228, 232, 233)

«Bırak şu **çanak yalayıcıyı**. Islah olsa bari yattığı yerde.» (s.228)

Kuyruk sallamak (s.230)

Çürük Emin, Demokratlık çıktığından beri sıkıntıdaydı. Halkçı diye kahvesine kimse uğramaz olmuş, kahveyi kapamak zorunda kalmıştı. Yine de İbrahim Ağa'ya minnet etmemiş, **kuyruk sallamamıştı**. Kahvesine gelmeyen eski müşterilerine de darılmış değildi. (s.230)

Taş çıkartmak (s.230)

Mitinglerde değme okumuş yazmış yerden bitme politikacıların nutuklarına **taş çıkartacak** nutuklar çekmesini, hem de köylünün, halkın dilinden konuşmasını bilirdi. (s.230)

Ağızına tıkamak (s.231)

Üstelik göçmenler de Hasan'ın adamlarıydı. «Asan efendimiz Kaave açmıştır. Olur mu başka kaaveye gitmek?» diyorlar, Murat'ın sözünü **ağızına tıkıyorlardı**. (s.231)

Elinden gelmek (s.234, 237, 278)

Subaşı köyünde sinen, silinen Halk Partisini niye canlandırdım? Ama **elimden geldiğince** onun sizlere kötülük etmesine engel olmaya çalışacağım. (s.234)

Nabzına göre şerbet vermek (s.240)

Cip kahvenin önünden geçerken imam efendi, ağanın **nabzına göre şerbet verdi**. (s.240)

Dine imana getirmek (s.240)

«Hiç vesvese etme hoca efendi, onu da **dine imana getireceğiz**.» (s.240)

Ruhu bile duymamak (s.240)

Rüstem: «Ağam izin verdikten sonra, ilçedekilerin **ruhu bile duymaz**... Elbette çocuklarımız dinlerini imanlarını öğrenecekler...» karşılığını verdi kasılarak. (s.240)

Duman attırmak (s.243)

Babanın okur yazarlığı bile yok. Yok ama bana inan Hasan Efendi, bazı hukuk sorunlarında bile bana **duman attıracak** işlek bir ilkel zekâsı var. (s.243)

Bin dereden su getirmek (s.244)

Benim yanımda babana yalvar yakar oldu: İle de birkaç yüz bin yerde ortak pamuk toplayalım ağam, diye... **Binbir dereden su getirdi**. Vaktiyle yağcılık ederken bana yardım ettin ağam, dedi. Ama nedense İbrahim Ağa, bu işe bir türlü razı olmadı. «Ben, çiftçiyim İriza Efendi, tüccar değilim...» dedi, kesti attı. (s.244)

Yağcılık etmek (s.244)

Benim yanımda babana yalvar yakar oldu: İlle de birkaç yüz bin yerde ortak pamuk toplayalım ağam, diye... Binbir dereden su getirdi. Vaktiyle **yağcılık ederken** bana yardım ettin ağam, dedi. Ama nedense İbrahim Ağa, bu işe bir türlü razı olmadı. «Ben, çiftçiyim İrıza Efendi, tüccar değilim...» dedi, kesti attı. (s.244)

Eline ayağına düşmek (s.245)

Bütün banka müdürlerinin akli fikri başlarından gideyazdı. Ağam, köye gider gitmez hemen yazıhaneme damladılar: «Aman Muhlis Bey, gerçek mi? İbrahim Ağamız paralarını bankalarımızdan çekip Rıza'ya verecek mi?» diye **elime ayağıma düştüler**. (s.244-245)

Etekleri zil çalmak (s.245)

Burada birkaç yıldan beri sinen zavallı Halkçıların **etekleri zil çalıyor**; köyde partiyi Hasan Efendi canlandırdı diye... Duyduğuma göre, Çürük Emin'in kahvesi şenlenmiş. (s.245)

Pire için yorgan yakmak (s.246)

«Siz, bileceksiniz Muhlis Bey, babam **pire için yorgan yakar**; binlerce lira harcar... Şu Rüstem işi, bir incir çekirdeği doldurmazdı. Bunca toprağı var. İlle de göçmenlerin iki yüz elli dönüm tutan, yirmişer dönümünü zapt etmek için ortalığı neden birbirine kattı? Kaymakamı, candarma komutanını, köydeki öğretmeni sürdürdü. Muhtarı değiştirdi, yerine dangalak Rüstem'i oturttu. Anlayamıyorum. Hem de şaşıyor, kızıyorum bu işe.» (s.246)

İncir çekirdeğini doldurmamak (s.246)

Siz, bileceksiniz Muhlis Bey, babam pire için yorgan yakar; binlerce lira harcar... Şu Rüstem işi, bir **incir çekirdeği doldurmazdı**. Bunca toprağı var. İlle de göçmenlerin iki yüz elli dönüm tutan, yirmişer dönümünü zapt etmek için ortalığı neden birbirine kattı? (s.246)

Elinden geçmek (s.247)

Bakkallıktan, esnaflıktan faizciliğe, oradan da çiftçiliğe atlamış kişi çoktur bu ilçede. Çoğunun işlemleri benim **elimden geçer**. İlçede böyle, köylerde böyle. (s.247)

Akıntıya kürek çekmek (s.247)

Senin gibi ağa oğlu koca memlekette bir tane daha yoktur. Ama sana bir diyeceğim daha var Hasan: Sen, yapsan yapsan kendi köyünün fukarasına iyilik edebilirsin. Türkiye'de kırk bin köy var! Buyur bakalım hepsine yetiş! Memleket ölçüsünde bir düzen kuramazsan **akıntıya kürek çekmiş** olursun. (s.247)

Gönlü olmak (s.251)

Kemal, bir çukurun kenarından dikkatle geçti. Vites değiştirdi: «Doğru, söylemiştin galiba daha önce. Yasaya göre otuzunu geçmeyen milletvekili yapamıyorlar. Ama ben, sana bir şey diyeyim mi Hasan Efendim: Bu yakınlarda seçim olacağı yok. Yaptırmazlar. Adamların **gönlü olup** seçime gidinceye dek sen de otuzunu bulursun...» (s.250-251)

Baş göz etmek (s.255)

Yakup, hiç istifini bozmamış, sadece gülümsemişti o kadar... Bir cıgara daha yaktı: «Hasan oğlum!» dedi. Herkes Hasan'la birlik ona döndü: «Şu pamuk ekimi bitince, hazırlık mazırlık derken haziranı bulur ya, seninle Elif'i **başgöz edeceğiz**; düğün dernek yapacağız öyle mi?» (s.255)

Kitaba uydurmak (s.256)

«Tastamam. Söke'deki dostlar, arkadaşlar da bulunsun diye **kitaba uydurulur** işlem... Rüstem de avucunu yalasın.» (s.256)

Avucunu yalamak (s.256)

«Tastamam. Söke'deki dostlar, arkadaşlar da bulunsun diye kitaba uydurulur işlem... Rüstem de **avucunu yalasın**.» (s.256)

Cebinden çıkarmak (s.257)

«Bizim gibi gençlerin dokuzunu **cebinden çıkarırsın** vallah.» (s.257)

Altından kalkmak (s.93, 261)

«Onun arkası govvatlı. Bir bizim köy var, yetmiş iki buçuk köyün içinde Demirkıratlığı tavsayan. Hasan Efendi, hiçbir işe karışmazken iyiydi. O, bir yakaya ağınca, namımız Ankara'ya dek ulaştı. Bakalım bu işin **altından** İbrahim ağamız nahal **kalkar**...» (s.261)

Parmağının ucunda çevirmek (s.262)

«Bundan haberim var,» diye Rüstem'e döndü ağa; «Ülen sende hiç akıl yok mu? Okumak yazmak başkadır, akıllı olmak başkadır. Benim de okumam yazmam kıt, kıt emme **barmağının ucunda** dünyayı **cevirmekteyim**. Sen, akılsızlığınla elâlemi kendine güldürmekteisin. (s.262)

Tekerine taş koymak (s.264, 273, 274)

Sen, şimdi onun tuttuğu bir işe burnunu sokarsın, **tekerine taş korsun**, o da senin vallah iflâhını keser. (s.264)

İflâhını kesmek (s.264)

Sen, şimdi onun tuttuğu bir işe burnunu sokarsın, tekerine taş korsun, o da senin vallah **iflâhını keser**. (s.264)

İpi koparmak (s.264)

Geçen yıla gelene dek seni severdi. İzmirliere dek gider, meyhane, kerhane, bar mar dolaşırdınız. Ne zaman ki Yakup'a, göçmenlere sataştın, Hasan'la **ipi kopardık**. (s.264)

Karnının şişi inmek (s.265)

«Söyle de ağam, hazırlıklı olalım. **Karnımızın şişi inedursun**. Yoksa hırsımdan öfkeden çatlayacağım...» (s.265)

Kulağını bükmek (s.269)

Nikâh memuru Naki Efendi, yaşlı başlı saygıdeğer bir kişidir. Bize zorluk çıkarmaz herhal. 'Varın köyünüzde nikâhınızı kıyın!' demez. Azıcık **kulağını büküver** de mamelerimizi bir kulp bulup yürütüversin. (s.269)

Kulp bulmak (s.269)

Nikâh memuru Naki Efendi, yaşlı başlı saygıdeğer bir kişidir. Bize zorluk çıkarmaz herhal. 'Varın köyünüzde nikâhınızı kıyın!' demez. Azıcık kulağını büküver de mamelerimizi bir **kulp bulup** yürütüversin. (s.269)

Gözdağı vermek (s.270)

«Başım dertte ağam. Önümüzdeki pazara, Aydın'dan milletvekillerimiz, partimizin de Ankara'dan en ileri gelenleri ilçemize gelecekler. Orada büyük bir toplantı yapılacak. Halkçılar az kıpırdanır gibi oluyor şu sırada. Bir **gözdağı vermek** gerek.» (s.270)

Dostlar alışverişte görsün diye (s.272)

İbrahim Ağa gülmeye başladı bu sefer: «Ülen İrıza, ben senin akılsız olduğunu bilirdim emme, böylesine dangalak olduğunu bilmezdim. Kimi aldatıyorsun ülen? Lâflan peynir gemisi yürür mü? **Dostlar alışverişte görsün diye** parti toplantısı olur mu? Toplayacaklarının canı burnundan gelmekte. Kalkmış herif, evini barkını terk eylemiş,

Konya'dan Aydın eline düşmüş bir topan ekmek için. Senin dediğine kulak asar mı? O, benim vereceğim paraya bakar.» (s.272)

Canı burnundan gelmek (s.272)

İbrahim Ağa gülmeye başladı bu sefer: «Ülen İrıza, ben senin akılsız olduğunu bilirdim emme, böylesine dangalak olduğunu bilmezdim. Kimi aldatıyorsun ülen? Lâflan peynir gemisi yürür mü? Dostlar alışverişte görsün diye parti toplantısı olur mu? Toplayacaklarının **canı burnundan gelmekte**. Kalkmış herif, evini barkını terk eylemiş, Konya'dan Aydın eline düşmüş bir topan ekmek için. Senin dediğine kulak asar mı? O, benim vereceğim paraya bakar.» (s.272)

Eline düşmek (s.272)

Kalkmış herif, evini barkını terk eylemiş, Konya'dan Aydın **eline düşmüş** bir topan ekmek için. Senin dediğine kulak asar mı? O, benim vereceğim paraya bakar. (s.272)

Tüyünü düzmek (s.92, 272, 273)

«Sayende ben de kapından ekmek yedim, verdiği paralarla **tüyü düzüyorum**. Sen, dayanak olmasaydın, devlet baba bana zor kredi açardı. Şimdi milyonluk oluyor fabrikam İbram Aşam, bu da partimizin her bir işinde yalan hilâf olmadığını gösterir...» (s.273)

Midesi kaldırmamak (s.273)

Gazetelerin çoğu size verip veriştiriyormuş. Kulak asıyormuşsunuz. Sonracığıma, sizde hiç akıl yok mu be herifler? Koskoca İsmet Paşa'nın kafasına taş attırılır mı? Benim **midem kaldırmadı** bu işleri. (s.273)

Arkasında yumurta küfesi yok ya! (s.273)

Ben, cahil bir adamım. Emme çok yaş yaşadım. **Arkamda yumurta küfesi yok**; dönerim vallah bir b... daha yerseniz. Parayla adam toplayıp, karşısına geçip, nutuk çekmekle işler yürümez. Böylesine bir iş benim çiftlikte söker. (s.273)

Gözünü boyamak (s.274)

Ağa, gözünü kırpmadan, bir on lira çıkarıp cebinden önce dörde böldü katlayıp, sonra sekize... «Al» dedi Rıza'ya, «güle güle seksen bangonot yerine kullan. Senin 'beyefendinin yaptığı bu.' Milletın **gözünü** böyle **boyuyor**. Benim gözümde şu altın hâlâ on liradır...

Malım mülküm, bankadaki param, diyelim beş milyon mu? Onu, ben bir milyon bilirim.»
(s.273-274)

Ocağı tütme (s.274)

«Ben, nelerini gördüm Hamit padişahın zamanından beri hey oğlum... Bu sakalı değirmende ağartmadık. Hasan Efendi oğlumu neden çok okusun istemedim? Önce benim işimi bozardı. Sonra kendi işini ömrü boyunca bozardı. Bir de gitti bizim paramızın gücü ile Ankara'ya milletvekili oldu mu, milletin işlerini bozar, sizin büyükleriniz gibi, günaha girerdi. Neden doğru dürüst kişilerin borusu ötmez Ankara'da? Ne bileyim bizim sivri akıllının ne mal olacağını? En iyi yol, benim yolumdur. Arkamdan gelsin. Ben öldükten sonra da **ocağımı tüttürsün**. Keyfine baksın. Ama akıllıca... Neden onun karşıma geçip ta şu kahvede oturup Halkçı olmasına razı oldum? Bir ayağımız sağlama bassın diye...» (s.274)

Ocağı sönmek (s.275)

«Şaşmazsın sen. Karşılıklı bir ipte oynamaktayız. Sıkı dur ipin üstünde... Beni düşürmeye kalkarsan, **ocağın söner**. Şimdilik senden yanayım o kadar...» (s.275)

İpi koparmak (s.264, 277)

Hasan, gülümseyerek Elif'i göğsüne çekti: «Korkma dedim sana. Deden, baban, işten **ipi koparan** göçmenler, Tanrının günü ekinlerinin dört bir yakasında dolaşmakta... Gidip bakmadım ama bir sararmış, bir gelişmiş ki ekinler, sapsarı başaklarını kaldıramıyormuş... Millet keyfinden ölecek...» (s.277)

Elinden geleni yapmak (s.280, 293)

Hasan, ortalığa çıktığında bir de Emin'in kahvesine uğramadan edemiyor, oradaki dostlarını ağırlamak için **elinden geleni yapıyordu**. (s.293)

Etiliye sütlüye karışmamak (s.280)

Elif, birdenbire Hasan'ın boynuna sarıldı, iki yanağından da öptü: «Aman Hasan'ım, sen pek **etliye sütlüye karışma**... Başımıza bir hal gelir. Hükûmetle uğraşma. Hele buban onlardan yaka olunca, bir fırsatını bulup dalımıza binerler.» (s.280)

Dalna binmek (s.280)

Elif, birdenbire Hasan'ın boynuna sarıldı, iki yanağından da öptü: «Aman Hasan'ım, sen pek etliye sütlüye karışma... Başımıza bir hal gelir. Hükûmetle uğraşma. Hele buban onlardan yaka olunca, bir fırsatını bulup **dalmıza binerler.**» (s.280)

Aklına turp sıkayım (s.287)

«Ülen bir türlü senin kafanın içine akıl katamadım gitti. Hay **aklına turp sıkayım**... Şimdi neredeyse konuklarımız gelecek. Bu köyün muhtarı nerede diye sorulmaz mı? Vakti saati geldiğinde ben, sana haber veririm...» (s.287)

İki dirhem bir çekirdek (s.287)

Beyler, **iki dirhem bir çekirdek** giyinmişlerdi, ama üstleri başları tozdan bembeyaz olmuştu. (s.287)

Yer yerinden oynamak (s.293)

En hatırlı konukların bulunduğu bir sırada ilçeden gelen İbrahim Ağa'nın dostları, Rıza Efendi'den, zengin beylere değin Hasan'a babası, zorla köyün meydanında bir zeybek oynatmıştı. Oynatmıştı da **yer** de **yerinden oynamıştı**. Bütün köy alkış tutmuştu. (s.293)

Ters yüz etmek (s.301)

Ters yüz etti, çavuşun sesi Rüstem'i. Bu sefer yirmi metre ötesinde Hasan'ın karaltısını gördü. (s.301)

Gözü dönmek (s.302)

«Bize niye kurşun attın? Niye teslim olmadın?»

«Orasını düşünemedim çavuşum, **gözüm dönmüş** olacak..» (s.302)

4.1.9. İzmir'in İçinde

İpiyle kuyuya inilmemek (s.8)

«Bundan sonra? Ya bundan sonra?»

«Orası belli olmaz.. düşünürüz...»

«Çok hainsin! Askerden döndüğünden beri düşünüyorsun. Neredeyse bir yıl olacak.»

«Benim **ipimle kuyuya inilmez.**» (s.8)

Avucunun içinde (olmak) (s.11)

Bay Hidayet Koryürek, heyecanlandı: «Oooooo! Tenisi çok sevdiğimin farkına varmışsınızdır Emre Bey. İyi oynayamam. Zaten hiçbir zaman oynayamadım; gençliğimde de... Yapım bu oyuna uygun değil. Ne var ki inceliklerini iyi bilirim. Şampiyonlardan anlarım. Size kesin olarak söylüyorum: Bu yıl Türkiye Birinciliği **avucunuzun içinde!** Bizim şehrin kupasını, nasıl olsa haftaya alacaksınız.» (s.11)

İki kere iki dört etmek (s.11)

«Teşekkür ederim, iltifat ediyorsunuz.. ne de olsa oyun bu.. belli olmaz ki...»

«Yok yok **iki kere iki dört...** bu iş böyle...» (s.11)

Yakasını bırakmamak (s.12, 101, 116, 157, 158, 185, 201, 211, 229, 293, 321, 383)

Çarşıya gitmek için beni almaya Gülseren, öğle vakti fabrikaya geldi. Cahit Demiroğlu, onu görünce gülmeye başladı; bana, «Anlaşıldı Emre; evleninceye, evlendikten sonra da balayı bitinceye dek, sana on beş gün izin. Bu bayan **yakanı bırakmayacak...** Biz, işleri yoluna koyarız. Muhasebecimiz Nabi de işleri kavradı.» dedi. (s.383)

İşini yoluna koymak (s.383)

Çarşıya gitmek için beni almaya Gülseren, öğle vakti fabrikaya geldi. Cahit Demiroğlu, onu görünce gülmeye başladı; bana, «Anlaşıldı Emre; evleninceye, evlendikten sonra da balayı bitinceye dek, sana on beş gün izin. Bu bayan **yakanı bırakmayacak...** Biz, **işleri yoluna koyarız.** Muhasebecimiz Nabi de işleri kavradı.» dedi. (s.383)

Kulak vermek (s.13, 97, 124, 166, 232, 242, 307, 313, 332, 370, 372, 376, 378)

Gülseren, pastayı, çayları getirmiş, koltukların yanındaki küçük masalara koyuyordu. Bir yandan da bize **kulak veriyor,** anladığıma göre, benim amcasına ne karşılık vereceğimi sabırsızlıkla bekliyordu. (s.13)

Göz açıp kapamadan (s.14)

Bay Koryürek: «Ah gençlik ah!» diye gülümsedi; hafifçe arkama okşar gibi vurdu. Pasta tabağına uzanırken ekledi: «Comme le temps passe! **Göz açıp kapamadan** gelip geçiyor yıllar... Bilmem dünya yüzünde gençlik çağını değerlendirebilen kişi var mıdır? Benim şu son yıllarım, gençliğimde kaçırdığım fırsatlara yanmakla geçiyor. (s.14)

Bir dediği iki olmamak (s.15)

Gençliğinde kolay yaşama, kişiyi mutlu kılıyor. Arkanı paşalara, zenginliğe dayıyorsun, **bir dediğin iki olmuyor**. Her istediğine kavuşuyorsun, bencilleşiyorsun. Üstelik bu hal, insanda bir huy haline geliyor. (s.15)

Hanya'yı Konya'yı anlamak (s.15)

Dört bir yakanı toz pembe görmeye alışuyorsun. İşin kötüsü, içine düştüğün boşluğun farkına varamıyorsun. Gelişecek, hamurunda olan kişiliğini de yitiriyorsun böylece. Hiç farkına varmadan bu düşüsün, dünya yüzünde kendini mutlu yaşamış sayarak çekip gidebilse, iyi... Var böyleleri de. Ama benim gibi okumayı seven birisi, **hanyayı konyayı anladıkça** hapyı yuttu demektir. (s.15)

Hapyı yutmak (s.15)

Dört bir yakanı toz pembe görmeye alışuyorsun. İşin kötüsü, içine düştüğün boşluğun farkına varamıyorsun. Gelişecek, hamurunda olan kişiliğini de yitiriyorsun böylece. Hiç farkına varmadan bu düşüsün, dünya yüzünde kendini mutlu yaşamış sayarak çekip gidebilse, iyi... Var böyleleri de. Ama benim gibi okumayı seven birisi, hanyayı konyayı anladıkça **hapyı yuttu** demektir. (s.15)

Boyun eğmek (s.15)

Keyifle yüz kilometre hızla sürdüğün arabanın birdenbire uçuruma yuvarlandığını görürsün. Bu bir karabasana benzer; uyanayım dersin, uyanamazsın, bağırayım dersin, bağıramazsın. Sonunda kazaya **boyun eğmekten** başka çare kalmaz; ya da baştan kara edersin... (s.15)

Taşı gediğine koymak (s.16, 68, 78, 269)

Gülseren, **taşı gediğine koymaktan** sevinçli, «Ama amcacığım,» dedi, «insan bir karar verebilmeli, vermeli... Biraz önce siz değil miydiniz, bütün ömrüm gençliğimde kaçırdığım fırsatlara yanmakla geçti diyen?» (s.16)

Yerden göğe dek (s.23, 304, 309, 357)

Doktor Şahin Yılmaz, bastı kahkahayı: «Emre, **yerden göğe dek** haklı: Komünistlerin İşçi Bayramı ile hiçbir ilişkimiz yoktur!» (s.304)

Alaşağı etmek (s.23)

«Büyük Taarruz'da, Tınaztepe'ye çıkarken bir düşman askeri, kendisini süngülemek için hücum etmiş. Babam da tüfeğinin namlusunu kavradığı gibi adamı **alaşağı etmiş**; ama bu

arada tüfeğin ucundaki süngü, üç parmağını almış götürmüş. Karşılaştığınızda sakın babama parmaklarından söz etmeyin: Nice aslan gibi yiğitler düşüp şehit oldu; benim üç parmağımın lâfı mı olur? diye öfkeleniyor...» (s.23)

Zeytinyağı gibi üste çıkmak (s.26)

«Haydi haydi.. zeytinyağı gibi üste çıkma!» (s.26)

Gözünü kırpmamak (s.30, 385)

Gülseren, gözünü kırpmadan karşılık verdi: «Demokrat Partiye elli bin lira bağışladıklarına göre, Devlete en az bir milyon vermeleri gerekir!» (s.385)

Aklını çelmek (s.30)

«Ben, sizi yakından tanıyorum amcacığım. Ne olur Emre'nin aklını çelmeyin...» (s.30)

Ayak uydurmak (s.32)

Ne yalan söyleyeyim, Uğur arkadaşım olmasaydı, tenis oynamak aklıma bile gelmezdi. Alsancak'lı bu zengin çocuklarına ayak uydurmak, benim için olasıya bir iş değildi. (s.32)

Kancayı takmak (s.33)

Uğur, bir kahkaha attı: «Dikkat et oğlum, bizim hemşire sana kancayı fena taktı. Bu gidişle sultanlığın tehlikede...» (s.33)

Bin dereden su getirmek (s.40)

«Ben de okumak istedim ama babam, bin dereden su getirdi: Daha bitirmedim, dedi. Sonra eski harflerle yazıyorum, nasıl okuyacaksın, bilmezsin bu harfleri, dedi. Hele eski yazıyı bilen bir dilekçe yazıcısı bulalım da, şu anıları, bitirince bir temiz ettirelim.. dedi. Sonra da, canım zaten bunları bastırmağa, kitap yapmaya niyetim yok, dedi. Sözün kısası, anladığıma göre kimseye okumaya, okutmaya niyeti yok galiba...» (s.40)

Pestili çıkmak (s.41, 301)

Bana döndü, «şu keratanın maçta pestilini çıkar Emre Bey oğlum.. Hani şöyle değil bir set, bir tek oyun almasın.» (s.41)

Ateş püskürmek (s.43)

«Adam, Büyük Millet Meclisi'nin kürsüsünden konuşuyor yahu!»

«Konuşsun.»

«**Ateş püskürüyordu.**» (s.43)

Ateş olsa cürmü kadar yer yakmak (s.43)

«Adam, Büyük Millet Meclisi'nin kürsüsünden konuşuyor yahu!»

«Konuşsun.»

«Ateş püskürüyordu.»

«**Cürmü değin yer yakar.**» (s.43)

Ayağına dolanmak (s.43)

«Ne diyorsun sen Hidayet? Bu gidişi gidiş değil; **ayağına dolanacak.**» (s.43)

Burnu bir karış havada olmak (s.45)

Sonra Ahter Hanım, dost toplantılarında, beş çaylarında, diyecekti ki; «efendim, zengin damatların **burunları, bir karış havada olur.** Kızımıza yapmadığını koymaz. Buysa, kıymetini bilir; birbirlerine daha yakın olurlar.. Ne de olsa damadımız, memlekete bunca büyük hizmetler etmiş şanlı bir emekli albayın oğlu.. Hem efendim, çocuklar, okul çağından beri birbirlerini seviyorlardı... Damat, oğlumuz gibi gözümüzün önünde büyüdü, öğrenimini yaptı. Yüksek öğrenimi var. Şirkette büyük ödevi var.. Sonra da kardeş, hani damadım diye söylemiyorum: Oğlum Uğur'la birlikte ikisini de teniste Türkiye'de yenecek babayiğit daha çıkmadı...» (s.45- 46)

Aklını başına toplamak (s.47)

«Üzülme ağabey, herşey düzelir. Yakında Uğur da **aklını başına toplar.** Bak, Emre arkadaşı çok düşünceli bir delikanlı, onu yola getirir yavaş yavaş...» (s.47)

Yola getirmek (s.47)

«Üzülme ağabey, herşey düzelir. Yakında Uğur da aklını başına toplar. Bak, Emre arkadaşı çok düşünceli bir delikanlı, onu **yola getirir** yavaş yavaş...» (s.47)

Kokusu çıkmak (s.51)

Bizimle, Gülseren için **kokusu çıktı** da görüşmek mi ister albay? diye düşündüm. (s.51)

Astarı yüzünden pahalı olmak (s.53)

«Bu işin **astarı yüzünden pahalıya gelecek;** ödeyeceğimiz banka faizini hesap ettiniz mi?» diyebildim. (s.53)

Bam teline basmak (s.55, 89, 148, 301)

Babam emekli Albay Nazif Tınaztepe'nin **bamteline basmış** olacağım ki, şöyle bir doğruldu: «Böyle güzel bir fikrin vardı da niye daha önce söylemedin? Biz, burada bostan korkuluğu muyuz? İkramiyeyi sen askere gitmeden önce almadık mı?» (s.55)

Aşağıdan almak (s.55, 176, 350)

Albay babam konuşurken, askerlikteki bizim alayın komutanı albay aklıma geldi; askerliğimi ansıdım. **Aşağıdan aldım**: «Babacığım, ben, sizin gibi askeri liselerde okumadığımdan, bu disipline bir türlü alışamadım.» (s.55)

Ensesinde boza pişirmek (s.55)

«Bana kalırsa, bütün ulusça disiplinli olamadığımızdan derlenip toparlanamıyoruz. Ulusta disiplin anlayışı olmayınca, hükûmetler de gevşek oluyor, gevşekliği yetmiyormuş gibi, **ensemizde boza pişiriyor**. Örgütlü, disiplinli bir ulusun karşısında şu hükûmet kaç saat dayanır acaba? Alanı boş bulunca, Tefvik Fikret Beyin buyurduğu gibi, şimdi de kanun diye, kanun diye, kanun tepelenmekte... Dur hele, nutuk çekmeye niyetim yok. Şu beğenmediğin askerliğin baskısından, baskı havasından sıyrılabilirdin mi artık?» (s.55-56)

İki ayağı bir pabuca girmek (s.56, 357)

Ne var ki, Ahter Hanıma gece beğendirmek bir sorun oldu. «Kızımın mürüvveti!» diye tutturmuştu; Hamdi Beye dek kök söktürüyordu. Bugün sabahtan **iki ayağımız bir pabuca girmişti**. (s.357)

Yakasını bırakmak (s.56, 83)

Bütün bu işler, olmasına olur ya, Gülseren, **yakamı bırakırsa**.. diye içimden geçirdim. Düşündüm kaldım! (s.56)

İçinden geçirmek (s.56)

Bütün bu işler, olmasına olur ya, Gülseren, yakamı bırakırsa.. diye **içimden geçirdim**. Düşündüm kaldım! (s.56)

Ağız bir karış açık kalmak (s.62)

«Ne ne ne?» diye **ağzım bir karış açık kaldı**. Sonra birden oyunu anladım: «Sakin bu telgrafı siz çekmiş olmayasınız?» (s.62)

Gönlünü almak (s.63, 73, 77, 86, 94)

«Yarın barışırsız; **gönlünü alırım**. Bir dengine getirip kocasının çalıştığı bankada yakında şef olacağını söylerim... Olur biter. Zaten, Hidayet Beyefendi'ye çok oldu rica edeli. O da görüşmüştü müdürle. Ankara'dan bugün yarın bir haber çıkar...» (s.86)

Gözünün yaşına bakmamak (s.65, 192)

Sulhi, seyrek dişlerini gösterdi: «Hiç **gözünüzün yaşına bakmayacağım** Uğur Beyciğim: İç dış on adet lâstik için dört bin liranızı alacağım...» (s.192)

Cirit atmak (s.69, 332)

İki yaşlı adam, ellerinde gazete uyukluyordu. Bir hanım, çocuğunun arabası yanbaşında, kitap okuyordu. Şöyle güneşe karşı bir yayıldım. Çamların tepesinde kumrular, serçeler **cirit atıyordu**. (s.69)

Temcit pilavı gibi ortaya koymak (s.70)

İlle de beş yüz yıllık olayı, halkları düşman etmek için birbirine, **temcit pilâvı gibi ortaya koyarlar**. (s.70)

Başını yakmak (s.71)

Bu ulusun papazlarına, politikacılarına kızar, daha daha bu işten Lloyd George'u sorumlu tutar. Yunanlıların **başını** bu adam **yaktı** der. (s.71)

Kulak asmamak (s.72, 156, 367, 423)

Geçerken bir göz attım: Hayvanat bahçesi, oldukça kalabalıktı. Niye kızmışsa kızmış, bir şempanze, kafesinin tâ tepesine tırmanmış, arkasını dönüp oturmuş, dört bir yakasındaki insanlara, çocuklara, **kulak asmıyordu**. Ne yapsalar, ne etseler aldıracağı yoktu. (s.72)

Al takke ver külâh (s.74, 124, 205)

Köylerdeyse, çocuklar çayırda **al takke ver külâh** güreş tutarlar. (s.74)

Tepesi atmak (s.74, 308, 344)

Bunlar aklıma geliyor Nuran Hanımın Amerikalı arkadaşını görünce, **tepem atıyor** işte... (s.74)

Kulpunu bulmak (s.76, 282, 387)

Cahit'in Amerikalılarla yaptığı petrol kavgasını da polis, bu değin uzatmak istemez; iş bir süre gazetelere de geçtiğinden bir **kulup bulup** da Cahit'i tutuklasalar bile herkes Cahit'ten yana çıkar; polisin eline bir şey geçmez. (s.282)

Tohuma kaçmak (s.77)

«Şu kumar oynayan kart boyalı karıları, onlara gerdan kıran **tohuma kaçmış** altmışlık, yetmişlik çapkın delikanlıları (!) görmüyor musunuz?» (s.77)

Karga tulumba etmek (s.77)

«Otuz yıl sonrasında bana ne? Bas git şimdi, yoksa seni **karga tulumba etmeyelim**» diye Yalçın parladı. (s.77)

Alaya almak (s.78)

«Aman Emre, ben de sana onu söyleyecektim. Bir daha John'ı **alaya** filân **alma**. Ateş bacayı sardı; Nuran bu Amerikalıyla evlenecek!» (s.78)

Ateş bacayı sarmak (s.78)

«Aman Emre, ben de sana onu söyleyecektim. Bir daha John'ı alaya filân alma. **Ateş bacayı sardı**; Nuran bu Amerikalıyla evlenecek!» (s.78)

Kan beynine sıçramak (s.78)

Önce şaşırdım. Sonra birden **kan beynime sıçradı**: «Türkiye'de erkek kıtlığına kıran mı girmiş?» (s.78)

Kıtlığına kıran girmek (s.78, 123)

Annem patladı: «Türk delikanlılarının **kıtlığına kıran** mı **girmiş**?» (s.123)

Taş atmak (s.78, 341)

Gülseren, aklınca bana **taş attı**; taşı gediğine koydu: «Çok nazlısınız ne yapalım...» (s.78)

Taşı gediğine koymak (s.78)

Gülseren, aklınca bana taş attı; **taşı gediğine koydu**: «Çok nazlısınız ne yapalım...» (s.78)

Ayağımı denk almak (s.79, 129, 281, 304)

«Beni kızdırırsan, iki üç şişe daha bira içer, seni zarara sokarım, **ayağımı denk al!**» (s.304)

İşi tıklarında gitmek (s.81)

Limanda gemilerde yüklenen üzüm, incir kutularının üzerinde bizim şirketin damgasını görünce, her zaman içimden, «**işler tıkırında gidiyor**...» derim. (s.81)

Mekik dokumak (s.81, 184)

İş yerlerinden gelen kâğıtları Hasip Bey, hazırlar; Fatma Hanım gerektiği gibi yazar; ben de bankalarla kambiyo müdürlüğü arasında **mekik dokurum**. (s.81)

Armut toplamak (s.84, 125, 225)

«Emre de **armut toplamıyor** ya.. O da çalışıyor...» diye söylendi Gülseren. (s.225-226)

Hasıraltı etmek (s.84)

«Bizim mühendislerimiz, istedikleri değin rapor üstüne rapor versinler, yazsınlar ne olacak? **Hasır altı!** Ticarete, kapitalist ticarete işbirlikçilerinin durumunu ben mi öğreteyim sana?» (s.84)

Çene çalmak (s.85, 86, 295)

Hasip bey de iş varken yapılacak, kolay kolay **çene çalmaz**, konuşmaz. (s.85)

Binbir tarakta bezi olmak (s.88)

«Şu makamında hiç oturmayan, **binbir tarakta bezi olan** çarpık müdür beyimizi bilmez miyim? Bir imza için bazı zaman, iki gün yerinde bulamıyorum...» (s.88)

Anasını bellemek (s.88)

Ne yaparsın ki, **ananı belleven** kadı, kimi kimden şikâyet edeceksin? (s.88)

İçine kurt düşmek (s.88)

Zihnimi bir düşünce kurcalamaya başladı; **içime kurt düştü**: Bu iş için koskoca şirkette, Hidayet Bey, niçin beni seçmişti? (s.88)

İstim üstünde olmak (s.89)

Oldu olacak, Bay Hidayet Koryürek, **istim üstündeyken** konuşturayım dedim. (s.88-89)

Dalina basmak (s.89, 127)

Annem, gülmeye başladı; onun **dalina bastı**: «Yok albayım, oğlun daha yakışıklı!» (s.127)

Yakasını salmak (s.90, 424)

«Hayır, Uğur'un sıkıntısı bu olmasa gerek. Ben, bunca yıllık arkadaşımı iyi tanırım. Canı istedi mi, domuzuna asılır oyuna. Beni geçen yıla dek, belki altı ay öncesine dek, çok yendiği olmuştur. Ama bir süredir işin **yakasını salıverdi**. Refleksleri bile yavaşladı.» (s.90)

Ağzını aramak (s.91, 100, 117, 251, 252)

«Bir de askerler ayaklanırsa, sen o zaman gümbürtüyü seyret!» diye babam gülümsedi, «Hareket Ordusu, harekete geçer mi bilmem artık. Ankara'ya gideceksin ya bizim Sabri'nin **ağzını** bir **ara** bakalım: Öfkeli mi?» (s.100)

Kanı çekilmek (s.92-93, 294)

Dondum kaldım. Damarlarımdaki bütün **kanın çekildiğini** hissettim. Bu adam, benimle şaka mı ediyordu? Yoksa beni oyuna mı getirmek istiyordu? İyi niyetli görünüp beni bir maç için satın almayı mı düşünüyordu. (s.92-93)

Oyuna getirmek (s.92-93)

Dondum kaldım. Damarlarımdaki bütün kanın çekildiğini hissettim. Bu adam, benimle şaka mı ediyordu? Yoksa beni **oyuna** mı **getirmek** istiyordu? İyi niyetli görünüp beni bir maç için satın almayı mı düşünüyordu. (s.92-93)

Kursağında kalmak (s.95, 133)

Raci Beyle birlikte arkaya geçtik. Ben, bu sefer hızımı alamadım: «Oldu olacak, kilise nikâhından sonra bir de İmam Nikâhı kıydırsınlar ki Miss. Shelleyck'in sevinci, **kursağında kalsın!**» dedim. Gülseren, bembeyaz oldu. (s.133)

Ayağına dolaşmak (s.99)

«Yeter be yahu artık! Osmanlı devletinin Damat Ferit Hükûmeti bir yana, bizim tarihimizde böylesine budalaca politika yapan bir hükûmet daha gelmemiştir. Tanrı encamını hayra tebdil eylesin (!) Bunlar kimi kandırıyorlar? Ulusu toptan budala mı sayarlar kendileri gibi... **Ayaklarına dolaşacak** ya.. bakalım...» (s.99)

Çanına ot tıkamak (s.99, 342)

Mustafa Kemal Paşa, bütün İttihatçıların elebaşlarını temizledi, **çanlarına ot tıkadı**. Şerlerinden memleketi kurtardı. (s.99)

Paçasını kurtarmak (s.99, 211)

O, büyük komitacı, İttihatçı Celâl Beyin maşası. Mustafa Kemal Paşa, bütün İttihatçıların elebaşlarını temizledi, çanlarına ot tıkadı. Şerlerinden memleketi kurtardı. Bu Celâl, nasıl **paçayı kurtardı** anlayamadım. (s.99)

Dümen kırmak (s.99)

Tâ baştan **dümen kırıp** (sureti haktan) görünerek Kemal Paşa'ya sığınmış göründü. Onun itimatını kazandı hem de başbakanı olmancasına! Atatürk'ün ölümünden on beş yıl sonra komitacılığını (!) ilân etti. (s.99-100)

Sağır sultan bile duymak (s.102, 121, 154)

Uğur, bu sefer kahkahayı bastı: «Yahu bu sizin işi, **sağır sultan bile duydu**. Üçümüz biliyormuşuz... Haydi, sıcaktan çıktın, rüzgârda durma; dokuzda gelir seni alırız.» (s.154)

Akla karayı seçmek (s.103, 171)

«Elbette.. haklısın.. Bütün ömrünü birlikte geçireceğin eşini seçerken iyice düşünmek hakkın.» Cıgarasının külünü tablaya silerken bir de espri yaptı babam, «Ben, Hediye'yi alana dek **akla karayı seçtim!**» (s.103)

Başını kaşiyacak vakti yok (s.109, 312)

Doktor Şahin Yılmaz, parladı: «Yahu, şu sıra memleket diken üstünde, polisin **başını kaşiyacak vakti yok** (!) Demek bize değin yetişiyorlar...» (s.312)

Elinden gelmek (s.111, 198, 204, 223, 244, 288, 291, 295, 315, 393)

On beş gündür, her gece **elimden geldiği** değin odama erken çekilmeye çalışıyorum. (s.244)

Dokuz tarakta bezi var (s.112)

«Herkes merak eder bizi... Şu dosyayı almaya geldiğinde konuşuruz biraz daha...» Dosyanın kapağını şöyle açıp bir baktı: «Ha şu Hidayet Beyefendinin kurduğu yeni bir işin sözleşmesi. İstanbul'dan bir iş adamıyla.. sizin şirketinde **dokuz tarakta bezi var**. Tanır mısın bu İstanbul'daki zatı?» (s.112)

Kanına girmek (s.116)

Yunan komutanlarının **kanına girmiş**, her gece onlarla birlikte meyhanelerde. (s.116)

İş işten geçmek (s.117)

İzmir, karmakarışık oluyor: İzmir, Gâvur Mümin'in ne gâvur(!) olduğunu öğreniyor ama **iş** **işten geçtikten** sonra. (s.117)

Avucunun içine almak (s.120)

Ben, telefonu kaparken, Fatma Hanım alaylı alaylı konuştu: «Bakıyorum, patronun kızını iyice **avucunun içine almışsın!**» (s.120)

Abayı yakmak (s.121)

«Karar versene ayol! Kızın sana **abayı yakmışsın!** sağır sultan duydu!» (s.121)

Al takke ver külâh

«Adnan Bey, İsmet Paşa'yla, **al takke ver külâh.** Aklınca, Paşa'yı sindirecek... Bu olasıya iş değil Emre; benim bildiğim İsmet Paşa'nın inadı, Hakaret olsun diye söylemiyorum ha, alimallah katır inadıdır. Menderes, kıcını yırtsa Paşa'yı sindiremez. Rezalet ayyuka çıktı artık.. bakalım bu işin sonu nasıl gelir? Ankara'da gördüğün değin, enişten öfkeliydi ya?» Babam da Ankara'dan geldiğimden beri durup durup bu soruyu sorar. (s.124)

Kıcını yırtmak (s.124)

«Adnan Bey, İsmet Paşa'yla, al takke ver külâh.. Aklınca, Paşa'yı sindirecek... Bu olasıya iş değil Emre; benim bildiğim İsmet Paşa'nın inadı, Hakaret olsun diye söylemiyorum ha, alimallah katır inadıdır. Menderes, **kıcını yırtsa** Paşa'yı sindiremez. Rezalet ayyuka çıktı artık.. bakalım bu işin sonu nasıl gelir? Ankara'da gördüğün değin, enişten öfkeliydi ya?» Babam da Ankara'dan geldiğimden beri durup durup bu soruyu sorar. (s.124)

Ayyuka çıkmak (s.124, 174)

Şu odanın içinde bulunanların bana gösterdikleri güvene sevindim. Öte yanda Tenis Kulüp'te, Gülseren'in deyişiyle bizim nişanlanmamızın dedikodusu, «**ayyuka çıkmıştı**» Bu çelişkiler içinde düşünemiyordum, artık. Dalmış gitmişim. (s.174)

Damarı tutmak (s.125)

Babamın birden albay **damarının tuttuğunu** anladım. Yüzü bembeyaz oldu mu, bil ki sövecektir. (s.125)

Başına çorap örmek (s.126)

Albay Nazif Bey, kahvesinden bir yudum aldıktan sonra, şöyle bir bana baktı. Kendisini toparlamış, sesi yumuşamıştı: «Dikkat et oğlum Emre, dikkatli ol; çalıştığın şirkette senin de **başına** bir **corap örmesinler**... Bir dolap döner, senin üstüne yıkılabilir.» (s.126)

Çenesini bıçak açmamak (s.128)

«Annem, babam, amcam, biraz önce gittiler; geç kalmayalım..» diye söylendi Gülseren. Gaza bastı. Baktım, **çenesini bıçak açmıyor**. Suratı bir karış. Kendi kendime, Nuran için heyecanlandı herhalde diye düşündüm. Söz olsun diye sordum. (s.128)

Suratı bir karış (olmak) (s.128)

«Annem, babam, amcam biraz önce gittiler; geç kalmayalım...» diye söylendi Gülseren. Gaza bastı. Baktım, çenesini bıçak açmıyor. **Suratı bir karış**. Kendi kendime, Nuran için heyecanlandı herhalde diye düşündüm. Söz olsun diye sordum. (s.128)

Nuh deyip peygamber dememek (s.128)

Gülseren, gözleri dolu dolu yolun üstünde, elleri dümende yutkuna yutkuna konuştu: «Meğer ağabeyim Nuran'ı severmiş. Yalvar yakar olmuş. Hanımefendi, **Nuh demiş, peygamber dememiş**. İlle Amerikalıya, Amerika'ya gidiyor...» (s.128)

Ağzında bakla ıslanmamak (s.129)

«Vallahi Emre, ben de şaştım kaldım. Haydi Uğur, özel işlerini öyle kolay kolay bana bile açıklamaz. Ya Nuran'a ne demeli? **Ağzında bakla ıslanmaz**. Ne var ki bu işi kimseye açmamış; nedeni açık: Coni ile arasını bozarlar, bozarız diye korkmuş olacak. Yoksa iş, oldukça eskiymiş. Bir yıldan beri en az, süre geliyormuş...» (s.129)

İğne atsan yere düşmemek (s.129)

Kültürpark'ın içindeki Evlendirme Dairesinin berisinde arabayı park ettik. Park edecek yeri de zor bulduk ya.. Ortalık araba doluydu. Salonda **iğne atsan yere düşmeyecek**... Alsancak sosyetesini, asınmış, takınmış, gövde gösterisine çıkmıştı. (s.129)

Defterden / defterinden silmek (s.131, 340)

Gülseren'in üzüntüsünü çok iyi anlıyordum. Evlenmek gibi çok sevinçli bir gününde, sevgili amcasının onu bırakıp gitmesi, onun için çok anlamlıydı. Bütün çocukluğunu, sevgili amcasını bir türlü **defterinden silemiyordu**. (s.340)

Paçalarından akmak (s.141, 318, 402)

Ahter Hanımın sesi çın çın çınladı. Hidayet Beyin nutkunu kesti: «Aman çok güzel bir fikir! Hidayet, bugün senin iyilik, **pacalarından akıyor!**» İki kardeş, bu sözlere kahkahayı bastı. (s.141)

Sırta kadem basmak (s.157)

«Bakalım senin yerine patronlar ne biçim adam bulacaklar... Herkese kolay kolay senin işini vermezler. Ben de olsam vermem. Bakarsın herif, birkaç milyonu çantaya koyup **sırta kadem basar**... Asıl dert, bir de senin işini de bana yüklemeye kalkarlarsa, işte o zaman benden paso! İstifamı basarım. Bu yaştan sonra elin milyonları için banka banka, kambiyo dairelerinde sürtemem...» (s.157)

Bir baltaya sap olmak (s.157-158)

«Senin işler, yıldırım hızıyla yürüyor evlât. Gülseren Hanımla başın tatlı derde girdi say; senin yakarı bırakmıyor. Amcası Hidayet Beyefendi bir yana, Gülseren Hanımın babasının da muhabbeti, baba muhabbeti, sana karşı gün günden artmakta. Hiçbir işe, Uğur'la birlikte kuracağımız plastik fabrikasına verdiği önemi vermiyor. Elbette bunun çeşitli nedeni var: Kızını, seni düşündüğü değin, oğlunu da düşünüyor. Onu, **bir baltaya sap olsun** istiyor. Görmüyor musun, durmadan sizin fabrika için toplantılar yapıyoruz. Şimdi de her ne bahaneyle olursa olsun İstanbul gezisi... Bütün bunlar ne demektir Emre? Yardımcımı yitirdim demek değil midir?» (s.157-158)

Bit yeniği aramak (s.159, 170)

«Bak oğlum Emre, bizim memleketin düzeninde kurulan her işte, muhakkak bir **bit yeniği arayacaksın**. Deneylerim, görgülerim bu konuda beni yanıltmaz. Hele iş, ticaret işi olursa, toptan hileciliktir!» (s.159)

Defteri dürülmek (s.165, 210)

Hidayet Bey, derin bir nefes aldı. Yüzünün hatları gevşedi: «Bütün askerlerin de sizin gibi tahmin ve temennileri varsa, Menderes'in **defteri dürüldü** demektir. Celâl Bey de bu adama hiç de akıl vermez mi?» (s.210)

Devede kulak (s.170, 423)

«Bu on dört milyon **devede kulak** Emre; yakında memleketi batapu sattıklarını öğreneceksin... Bakalım bu pislik nasıl temizlenir?» (s.423)

Başını taştan taşa vurmak (s.173)

«Ya ne yapacaktık?» diye Suphi Bey, çıktı; «biz, geç öğrendik. Size erken öğrettik... Biz, geldik gidiyoruz yüreğimiz ezile ezile.. yüreğimiz avcumuzda yıllardan beri **başımızı taştan taşa vura vura** sürünüyoruz...» (s.173)

Diken üstünde olmak (s.175, 312)

Babam, her zamanki yerinde **civi üstünde oturur** gibiydi. Annem, onun yanbaşımda, sedirin bir yanında, ayaklarını altına almış oturmuş, korkulu gözlerle bana bakıyordu. (s.175)

Mezarını kazmak (s.177)

«Bundan doğal ne olabilir? Amerikalılar, dünya yüzündeki her ulusun; bizim, **mezarımızı kazmakta**... Elbette Coni gibi mezar bekçileri olacak...» (s.177)

El koymak (s.178, 250, 308, 325, 376, 382, 390)

«Sen ona yuvarlak hesap kırk de! Dumlupınar'dan bu yana kırk yıl geçti sömürücüleri yurdumuzdan kovalı... Şimdi sil baştan! Düşman, yine vatanın harim-i ismetine girmiş; kızlarımızı iğfal ediyor; oğullarımızı kurşunluyor! Sultan Reşat'lar, Vahidettin'ler, Damat Ferit'ler iş başında! Herifler, neredeyse ordumuza **el koyacaklar**; koyacaklar ne demek, koydular!» (s.178)

Dört başı mamur (s.180)

İstanbul'dan döneli on beş gün olmuştu. Olmuştu ya ben, bir türlü şirkete uğrama olanağını bulamamıştım. Hasip Bey'le şöyle **dört başı bayındır** görüşmemiştik. (s.180)

Ocağına düşmek (s.182, 186)

«Aman Hasip Bey, **ocağına düştük**. Lâstik bulursak, Uğur, bana birkaç ders verip eksiklerimi tamamlayacak, sınava girip ehliyet alacağım.» (s.182)

Düze çıkmak (s.184)

Ne var ki, her zorluk çıkacak yere, Hidayet Bey, bir tavsiye mektubu vermişti. Mektubu alan, işi, hemen **düze çıkardı**. (s.184)

Elinden geleni yapmak (s.185, 284)

«Hastalığının önünü alamıyoruz. Buraya çok geç geldi. Bir ciğerini almak zorunda kaldık. Belli olmaz, bir ay daha yaşayabildiği gibi, altı ay daha da yaşayabilir. Hiç kuşkunuz olmasın, **elimizden geleni yapıyoruz**...» karşılığını verdi. (s.185)

Tam üstüne basmak (s.189)

«**Tam üstüne bastın** Uğur Ağabey, Tepecik takımının solaçığiyım. Bana Çivi İsmail derler. Önümüzdeki yıl, bir profesyonel kulübe atlayacağım; elbette sizin yardımınızla...» (s.188-189)

Üstüne basmak (s.87, 187)

«Tamam Hasip Bey, anladım: Denizdeki balıkların, denizin içindeki balıkların, denizin içinde bulduklarının farkında olamamaları! Çok doğru, **üstüne bastın.**» (s.187)

Umudunu kesmek (s.194)

«Yok canım.. **umudunu kesme.** Bak, bugün bize piyango çıktı. Sıramız gelmiş; lâstikleri aldık, eve yolladık.» (s.194)

Damarı tutmak (s.194)

Uğur, şöyle bir doğrulup sonra arkasına yaslandı. İyilik **damarı tutuverirdi**, bazen. İster misin şoföre «git ulan, benden bir selâm söyle Sulhi hergelesine!» der mi derdi. Ne var ki bu kez kendisini tuttu. (s.194)

Tereciye tere satmak (s.198)

«Canım bu sözleri biliriz. **Tereciye tere satma.** Elini yeleğinin cebine soksan, bu parayı çıkarırsın.» (s.198)

Boş gezenin boş kalfası (s.200)

Sizin plastik fabrikası için neden yatırım yapıyorum? Senin yeşil gözüne, Emre'nin kara gözüne mi? Yoksa bizim **boş gezenin boş kalfası** Uğur'un hatırına mı? (s.199-200)

İpin ucunu kaçırmak (s.203-204)

«Bazı insanın da sağlamış gibi görünmesi iyi olmuyor. Ben öyle görünüyorum ama, **ipin ucunu kaçırdım** mı, şişmanlamaya başlıyorum. Yiyebileceğini sanıp da insanın yiyememesi çok daha kötü. Hiç olmazsa, yasak dediler mi, yasaktır. Biz, yiyip içip, sonra da şişmanlamayalım diye, şu gençlerle tenis oynamaya kalkışıyoruz.» (s.203-204)

O tarakta bezi olmamak / yok (s.206, 403)

Bir karşılık vermeden kapıyı çekip kilitledi. Hiç olmazsa cıgara kibritin parasını vermeliydim, diye düşündüm; ama delikanlı arkadaşın **o tarakta bezi yoktu.** (s.403)

Kellesini koltuğuna almak (s.211, 279)

«Bilmem,» karşılığını verdi babam, «ben, emekli bir askerim. Öfkelenmek özgürlüğüm var (!) İşbaşındaki askerler, «vaziyetin muhakemesini elbette daha serin kanlılıkla yaparlar. Ben de ödev başında olsam, öyle yaparım herhalde. Malûmu âliniz, bu iş, biraz da kelle işidir. İşin içindekiler, **kellevi koltuğa alırken**, çok iyi düşünmek zorundadır...» (s.211)

Damdan düşer gibi (s.212, 267)

Gülseren, tabakları mutfağa bırakmış gelmişti. **Damdan düşer gibi**, «Sonra baba?» diye sordu. (s.212)

Mangalda kül bırakmamak (s.214)

Herhalde, dürüst, doğru yolu bulup Mustafa Kemal'e katılan İttihatçılardan gösterdi kendisini... Şimdi **mangalda kül bırakmıyor!** Ben, bu işin sonunu iyi görmüyorum. (s.214)

Kaşlarını çatmak (s.264)

Fevzi Paşa'nın **kaşları çatıldı**. «Eh Nazif,» dedim kendi kendime, «ya Fevzi Paşa, canına okur, ya da kazanırsın...» (s.264)

Canına okumak (s.214, 264)

Fevzi Paşa'nın kaşları çatıldı. «Eh Nazif,» dedim kendi kendime, «ya Fevzi Paşa, **canına okur**, ya da kazanırsın...» (s.264)

İki paralık etmek (s.214)

Ben, bu işin sonunu iyi görmüyorum. Orduyu yedek subaylarla yönetirim, üniversitenin canına okurum, hâkimler umrumda değil diye komitacılığın da namusunu **iki paralık ediyorlar**. İstifa hiç akıllarına gelmiyor. (s.214)

Kılı kırk yarmak (s.220)

Babamın her zaman, **kılı kırk yarararak** yurt sorunlarını dikkatle incelediğini, izlediğini bildiğimden, böylesine konuşması, benim için doğaldı. (s.220)

Beynini yıkamak (s.220)

Albay, «aferin,» demişti, «bu delikanlı petrol mühendisini beğendim. Kendisini iyi yetiştirmiş. Amerikalılar, **beynini yıkayamamış**... Ben, yaşım gereği gençlerle pek ilişki

kuramıyorum. Eğer sizin içinizde böylesine düşünebilen, bilgili gençler çoksa Türkiye'nin geleceğinden çok çok umutlanırım...» (s.220)

Şeytanın art bacağı (s.229)

«Şimdi iyice ansıdım: **Şeytanın art bacağı**...» (s.229)

Dili damağına yapışmak (s.232)

«Hay aklınla bin yaşa be Cahit! **Dilim damağına yapıştı** zaten.» (s.232)

Üstüne yıkmak (s.126, 158, 232, 328, 335)

Biraz da işi sadece benim değil, onun **üstüne** de **yıkacağından** memnun görünüyordu. (s.232)

Merdiven dayamak (s.237)

«İyi ama oğlum, siz gençsiniz, beklersiniz, savaşırsınız! Ben, yetmişime **merdiven dayadım**; sabrım tükendi gayri!» diye Hasip Bey, patladı. (s.237)

Vız gelmek (s.240)

Öteki, Kuran, Türkçeye çevrilsin der. Ona karşı bir sürü bağınaz; bugün de gazetede bir ünlü gerici yazar (!) «Be hey! sersemler! Kuran, ezan, hiç Türkçeye çevrilir mi?» diye çıkışıyor. İster çevirsinler, ister çevirmesinler.. bana **vız gelir**. (s.240)

Ayağına kalkmak (s.241, 339)

Doğrusu ben de çok kırıldım amcama.. Ne demek bu böyle Emre? Nikâhımıza bir ay bile kalmadı. İşlemini yaptırıyoruz. Neredeyse kâğıtlarımız askıya çıkacak. Amcamın tam bu sırada kalkıp gitmesi, Alsancak sosyetisini **ayağına kaldırır** vallahi! (s.339)

Derisini yüzmek (s.242)

Bir zamanlar tasavvufcu Hallacı Mansur, felsefesinden ötürü, «Enel Hak», hani Ben Allahım! demiş, adamın derisini yüzmüşler. Sen de kalkar şimdi, İslâmlıkta sosyalizm vardır! dersene, softa hocalardan önce, egemen çevreler **derini yüzer**; ağzını sıkı tut.» (s.242)

Zemzemle yıkanmış (s.242)

Babam ona karşılık verdi: «Canım günahın buncağızı bizim olsun Hediye'ciğim. Ulusu satanların, ülkeyi batıranların yanında biz, **zemzemle yıkanmış** sayılırız!» (s.242)

Hop oturup, hop kalkmak (s.242, 267, 300)

Oyun sırasında **hop oturup hop kalkan** tribündekiler, heyecandan tıkanırımışçasına susuyor, son seti kim alabilecek diye merakla seyrediyordu. (s.300)

Yüreği ağzına gelmek (s.246)

Sultan Ahmet Meydanı'na geldiğimizde, **yüreğim** de **ağzıma geldi**: Ayasofya, Sultan Ahmet camilerinin minarelerine siyah bayraklar asılmıştı. Meydan; binaların, ağaçların tepesine dek insan doluydu. (s.246)

Canı burnundan gelmek (s.246, 364)

Pencerenin camını açtım; Uğur, «Oğlum, kaynanandan çekeceğin var. Hep biz mi uğraşacağız. Evde işler karışmış.. acele edecekmişsin.. bak Gülseren Hanımın **canı burnundan geliyor...**» (s.364)

Dama demek (s.249)

Bütün yoksulluğumuza, açlığımıza, silâhsızlığımıza karşın dayandık. Ne var ki, Büyük Ortağımız, Büyük Almanya! Avrupa'nın göbeğinde yenilince, biz de onunla birlikte **dama demek** zorunda kaldık. (s.249)

Dört elle sarılmak (s.256)

Ayağa kalktığımızda, bize bir süre, bir üst olduğunu unutturarak dostça konuşan binbaşı, bir «Arkadaşlar!» dedi tok bir sesle, hemen toparlandık, karşısında esas duruşa geçmişiz farkında olmadan: «Sadık'a güvenim vardır. Onun güvendiği asker arkadaşlarına da güvenirim. Söylemem yersiz ama, konuştuklarımız, burada kaldı; bu bir. İkimizde az da olsa, ulusun çıkarına ters düşenler var; bunlar gün günden, çoğalabilirler. Şimdiden hiyanete dek gidecekleri tahmin edebiliyoruz. İkincisi, şimdilik, kalmadı ya, Osmanlı Devletini kurtarmaya çalışır görüneceğiz. Üçüncüsü de sizler, derslerinize **dört elle sarılıp**, iyi bir kurmay olmaya çalışacaksınız eyleme geçme vakti saati gelene dek... Dördüncüsü, bu söylediklerimin sonucudur: Sabırlı olacağız!» (s.256)

Göz yummak (s.262, 358)

Savaşaydık ama gerek Mustafa Kemal Paşa, gerekse Fevzi Paşa, her işi çok sıkı tutuyor, askerlik disiplin ve ölçülerinde hiçbir zaman, hiçbir olay ve duruma **göz yumuyorlardı**. (s.261-262)

Mürekkep yalamak (s.271)

Bir de baktım: Gençler, ellerinde bayraklar, pankartlar yürüyorlar. E.. biz de genciz, az çok **mürekkep yaladık**.. Heyecanlanıvermişim. Arkalarına düştüm. (s.271)

Damdan düşercesine (s.277, 386)

Bu sırada Hidayet Bey, yavaş yavaş geldi, karşımızda dikildi kaldı. Sonra **damdan düşercesine**, sakın, öfkesiz bir sesle: «Sizin Cahit Bey arkadaşınız, komünistmiş!» dedi. Birdenbire şaşırđım ne diyeceğimi; donmuş kalmışım. (s.277)

Parmak basmak (s.279)

Kılıpayı ölümden kurtulmuş. Saldırının nedeni, soygunculuktur. Politik de olabilir... İşte işin **parmak basılacak** noktası: Soygunculuksa, üstünde durulmaya değmez. Politikse, benim gördüğüm bu genç adam, kelleyi koltuğuna almış demektir. Sosyalist de olsa, komünist de olsa, yaptığı işte önce Türkiye Cumhuriyeti'nin petroldeki çıkarını düşünmüş görünüyor. (s.279)

Şimşekleri üstüne çekmek (s.280)

Kendisine kızıyorum; örneğın, «Siz isterseniz Hilâfeti bile getirebilirsiniz!» diye Meclislerde nutuklar çekiyor. Elbette bütün **şimşekleri** de **üstüne çekiyor**... Ne demek efendim, «Siz isterseniz Halifeyi de getirebilirsiniz? Şeriatı da getirebilirsiniz!» Böyle söz etmek düpedüz budalalık... (s.280)

Kabak tadı vermek (s.282)

En önemlisi, hoş gitmeyen işlere, kişilere, komünist demek de **kabak tadı verdi**; kimse inanmıyor. Diyeceğim, bu iş, bize bir gözdağı verme. (s.282)

Gözdağı vermek (s.282)

En önemlisi, hoş gitmeyen işlere, kişilere, komünist demek de kabak tadı verdi; kimse inanmıyor. Diyeceğim, bu iş, bize bir **gözdağı verme**. (s.282)

Küplere binmek (s.282)

Gerçi bunu ağabeyimle konuşacağım; **küplere binecek** ama çaremiz yok gibi geliyor.. Ne dersin Emre? (s.282)

Dil dökmek (s.282, 382)

Bay Hidayet Koryürek'in bana bu para işini danışmak için bunca **dil döktüğüne**, bizi çağırđığına pek inanmadım. (s.282)

Çenesi düşmek (s.284)

«Bilmez miyim amcacığım.. kaç saattir dinliyoruz... Yaşlandın artık, **cenen düştü!**» (s.284)

Ele geçmek (s.284, 324, 375, 379)

Ankara Radyosunu ilk eylemde **ele geçirmişler** de makineleri işletecek adam mı bulamamışlar, bir şeyler olmuş işte... (s.379)

Har vurup harman savurmak (s.284)

Biz, Osmanlı düzeninde, ele geçirdiğimiz geliri, sermayeyi, yatırıma, sanayileşmeye yöneltecek yerde batılılar gibi, **har vurup harman savurmuşuz**; üretimi unutup tüketim için elimizden geleni yapmışız. Osmanlılık bu yüzden yıkıldı. (s.284)

Ağızına yüzüne bulaştırmak (s.284, 285)

Zaten milyonlarımın çoğu ona, size kalacak. Ama Uğur, **ağızına yüzüne bulaştırır**. Tam bir miras yedi olacak. Bütün umudum Emre'de. (s.285)

Anasının gözü olmak (s.292)

«Sen, şimdi beni alaya alıyorsun ya.. Müşterilerden kazık yediğin zaman ben de seninle alay edeceğim. Bizim plastik eşyaya saldıracaklar. Ortalıkta yapan yok gibi. Tenis Kulüpte de senin öyle **anasının gözü** tüccar arkadaşların var ki, sana şeşi beş gösterip, sonra da Uğur, tamam, kazıkladık keratayı! diye arkandan çekiştirirler...» (s.292)

Kulp takmak (s.299)

Hidayet Bey de ayağa kalkıp çok ciddi, biraz da öfkeli bir sesle kabul etmedi: «Olmaz efendim olmaz! Birisinin amcasıyım; öteki damadım, oğlum sayılır. Ne değin dürüst davransam, mutlaka bir **kulp takarsınız!**» (s.299)

Ağız kulaklarına varmak (s.300)

İlk seti altı-dört Uğur'a verdim. Yer değiştirirken baktım, gözüme Bay Hidayet Koryürek ilişti: **Ağız kulaklarına varıyordu**. (s.300)

Kan tepesine sıçramak (s.300)

İlk seti altı-dört Uğur'a verdim. Yer değiştirirken baktım, gözüme Bay Hidayet Koryürek ilişti: Ağız kulaklarına varıyordu. Yüzünde tuhaf bir deyiş vardı. Sanki benimle alay ediyormuş gibiydi. **Kan tepeme sıçradı**. (s.300)

Başına ekşimek (s.311)

«Valde nasıl?» diye sordu doktor.

«Karnından o habis uru çıkardığınızdan beri, demir gibi. Elbette **başımıza ekşimekte** devam ediyor. Yine sağolun, başta bir büyüğümüzün bulunması bir devlettir!» (s.311)

Kulak vermemek (s.313, 368)

Dikkat ettim, eniştem bize pek **kulak vermiyordu**. Acele acele yemeğini yiyordu. (s.368)

Gözü ısırma (s.313)

«Buldum! **Gözüm ısırıyor, gözüm ısırıyor** diyorum bu adamı; buldum arkadaş! Bu adam, bir vakit, şu koca palabıyıklariyle, yaralı bir polis arkadaşına, hastaneye kan vermeye geldi. Tamam! Bıyıklarından tanıdım. Bakın şimdi ne oyun edeceğim. Polisten birazcık olsun ahdımızı alalım... Az mı yaptılar gençlere...» (s.313)

Düz duvara tırmanmak / çıkmak (s.314, 315)

Kafalar yüksekti. Kahkahalarla gülüyorduk. Bunun da farkındaydık üstelik. Doçent, ciddi ciddi: «Sende hava tamam. Şahin, önüne iyi bak. **Düz duvara çıkarabilirsin** bizi...» diye söylendi. (s.315)

Başının altından çıkmak (s.319)

«Kurtuluş Savaşında yaralanmam şanssızlık diyelim; dedim; çünkü savaşta yaralanıp yaralanmamak şans değil, bir gerçek sonucudur. Benim emekliliğimi gerektiren asıl hastalıklarına gelince bunlar, Suriye'den, Irak'tan Yemen'e dek çöl anılarıdır. Demek, gerektiği dek bünyem, askerliğe elverişli değilmiş. Bizim meslekte yükselebilmek için çok koşul var... Her ne halse, bırakalım bu konuyu. Söyle bakalım: Yüksek kademedeki bu atamalar, İkinci Menderes'in mi **başının altından çıkıyor?**» (s.319)

İş çevirmek / döndürmek (s.320)

«Öyle sanıyorum; Savunma Bakanı Ethem Bey, **dönen işlerin** farkında gibi ama arkadaşlarına meram anlatamıyor. Kendisi bir fırsat bulsa, hemen kaçacak...» (s.320)

Günler sepete mi girdi (s.333)

«Canım, tatil, pazar **günleri torbaya mı girdi?**» (s.333)

Baş göz etmek (s.339, 357)

«Bizim görevimiz, gençleri, istedikleri gün ve saatte **başgöz etmektir...**» diye, başından savdı. (s.339)

Kulak kabartmak (s.344)

Yüksek sesle söylediğim bu sözlere, bütün masalardan **kulak kabarttılar**. Rugan çizmeli bayın, üç arkadaşı ile oturduğu masa, taş kesildi. (s.344)

Çukura düşmek (s.355)

Albay, mırıldandı: «Kurtarıcılar, İttihatçılar'ın düştüğü **çukura düşmesinler** de..» (s.355)

Can kulağıyla dinlemek (s.355)

Uzun bir süre, konuşulmadı. Sonra yine annemle ablamın da karıştığı, günün olaylarına ilişkin sözler ettik. Bu sırada saatine bakan babam, radyoyu açtı: Yirmi iki kırk beş haberleri zehir zenberek! Harp Okulunun yürüyüşü, komutanların bildirimleri, hükümetin görüşü...

Can kulağı ile dinledik. (s.355)

Başından savmak (s.357)

«Bizim görevimiz; gençleri, istedikleri gün ve saatte baş göz etmektir...» diye, **başından savdı**. (s.357)

Kök söktürmek (s.357)

Ne var ki, Ahter Hanıma gece beğendirmek bir sorun oldu. «Kızımın mürüvveti!» diye tutturmuştu; Hamdi Bey'e dek **kök söktürüyordu**. (s.357)

Bardak taşmak (s.363)

«Bekleyelim Uğur, bekleyelim... Bakalım nasıl olsa **bardak taşacak** ya.. ama nasıl taşacak?» (s.363)

Suyuna gitmek (s.364)

Sonra, Gülseren'e teselli yollu çıktı: «Bilmiyor musun annemin huyunu? **Suyuna gideceksin**... Ne var bu değin kendini üzecek...» (s.364)

İçi içine sığmamak (s.365, 427)

Öldüremedim diye, **içim içime sığmıyordu**. Banyoda Cahit'le Uğur, kanlı yüzümü yıkadılar. (s.426- 427)

Kulak kesilmek (s.370)

Annem, «Durun hele ben, bir bakayım...» diye, koridora yürüdü. **Kulak kesildik**. Üst katta oturan bankacının genç karısının sesini duyunca, soluğumuzu koyverdik; akşam sabah, sık sık gelir gider, beceremediği bir iş, yemek olursa, anneme, ablama sorardı. (s.370-371)

Göz kulak olmak (s.372)

Albay, yine radyonun yanına oturdu. Cıgara paketini yokladı; bana, «Çık şöyle dolaş.. Bana da bir paket cıgara al. Bu gece çok içeceğiz anlaşılın... Hem ortalığa bir **gözkulak ol** bakalım...» (s.372)

Dokuz doğurmak (s.379)

Babam, bizim duymadığımız sözleri, eniştemin telefonda söylediklerini anlattı: «Şu sıra bizim Sabri, birkaç arkadaşıyla birlikte Cemal Paşayı uçakla Ankara'ya götürüyorlar. Paşa, ihtilâlcilerin başkanı olacak herhalde. Öte yandan işler iyice yolunda: Uluç Paşa, Muhafız Alay Komutanı Albay Osman Köksal, Albay Sami Küçük; Celâl Bayar'ı tutuklayıp, saat tam altıyı on geçe, Harp Okulundaki bir odaya kapamışlar. Öteki bakanları da orada topluyorlarmış. Ankara Radyosunu ilk eylemde ele geçirmişler de makineleri işletecek adam mı bulamamışlar, bir şeyler olmuş işte... Biz de burada **dokuz doğurduk** bu yüzden. Celâl'i tutuklayan Burhanettin'i tanırım Albaylar gençlerden olacak, bilemedim. Aferin çocuklara...» (s.379)

Ağzını bıçak açmamak (s.381, 382)

Bizim nikâh yüzünden önce, Avrupaya gidemeyen Bay Hidayet Koryürek, sonra da Millî Birlik Hükûmetinin koyduğu, yabancı ülkelere gitme yasağından ötürü, sıkıştı kaldı. **Ağzını** onun da **bıçak açmıyor**, bir zamanlar Şef garson kılıklı dediği Menderes'in ne iyiliğine ne de kötülüğüne ilişkin bir söz ediyordu. (s.382)

Astığı astık, kestiği kestik (olmak)+ (s.381)

Hele Celâl Bayar'dan, Menderes'e, Menderes'ten bütün hükûmet üyelerine, oradan Demokrat milletvekillerine dek, hepsinin tutuklanması, Anayasayı çiğnemekten, Tahkikat Komisyonu kurmaktan, daha birçok suçlardan Yüksek Adalet Divanı'na gönderilecekleri haberi, yirmi gün önce **astığı astık, kestiği kestik** çevreleri, korkudan sokulacak delik aratmaya başladı. (s.381)

Dört dönmek (s.385, 401, 413)

Gülseren, evin içinde **dört dönüyor**, «Canım Emreciğim, evimiz işte! Kapayalım kapıyı oturalım... Canımız istediğinde size gideriz...» diye, söyleniyordu. (s.385)

Soyup soğana çevirmek (s.387)

Hükûmetimiz, yabancı ülkelere aktarılan dövizlerin üzerinde önemle duruyor; durmakta da haklı. Hazineyi **soyup soğana çevirmişler**. Senin şu bizim işlerimizde, yapılan işlemlerde bir bildiğin var mı? Ya da kuşkulandığın bir nokta? (s.387)

Kuyruk acısı olmak (s.388)

Uğur söze karıştı: «Baba, şirkette, şirketin çeşitli işletmelerinde bir sürü memur var. Bunlardan biri, hiyanetlik olsun diye amcamı askerlere şikâyet edebilir. Bir **kuyruk acısı olabilir**. Dün gazetede okudum; bu gibi şikâyetlerden de Millî Birlik Hükûmeti, bıkmış. Çoğu ihbarlar doğru çıkmıyormuş. İhbarlar doğru çıkmaz, delil gösterilmezse, ihbar, şikâyet edenler de cezalandırılacaklar diye, emir çıkarmışlar!» (s.387-388)

İpi koparmak (s.389)

Ne kafadır anlamam... Şu kafasını da anlayamamışımdır, siz, hepiniz artık çocuk değilsiniz, söyleyebilirim, amcanız, gençliğinden beri hep düşüp kalktığı genç kıza, sonraları kadınlara, durmadan hakaret etmiştir. Hepsiyle **ipi koparmıştır**. (s.389)

İki eli yakasında olmak (s.389-390)

Diyeceğim şu çocuklar: Amcanızın bu yanları, kendisini ilgilendirir. Sivriliklerini bugüne değin biz, örtbas ettik. Ama bu son olay, bizi, bütün İzmir'e rezil etti demektir. Yarın siz, gazeteleri bir görün... Hele bilmediğim bir dolaptan beni de yaktıysa, idam etseler beni, gık demem ama, kardeşim de olsa bu Hidayet'in, ruz-u mahşerde de **iki elim yakasındadır**. (s.389-390)

Kulp uydurmak (s.395)

«Evet. Yalnız şu var ki, sık sık yabancı ülkelere, özellikle Fransa'ya, İsviçre'ye gider. Bilirsiniz, dış ticaret yapanlara özel döviz izni vardır. Bu paralar kendisine yetmese bile, yabancı ülkeler de bulunan karşılıklı iş yaptığımız firmalar, kendisini aylarca ağırlayabilirler. Açık konuşalım, bu masrafları da faturalara, bir **kulp uydurup** yazabilirler...» (s.394-395)

Elinden geçmek (s.395)

«Hayır. Hiçte böylesine bir alış veriş yapmadık. Yapsak zaten döviz işi benim **elimden geçerci**. Defterlere de yazılırdı...» (s.395)

Deveyi dizinden, pireyi gözünden vurmak (s.396)

Yüzbaşı, işi şakaya döktü: «Elbette.. nasıl kurtulabilirmiş ki! Biz, askerler **deveyi dizinden, pireyi gözünden vururuz**...» (s.396)

Dişini sıkmak (s.402, 424)

Pantolonumun cebinden kapının anahtarını çıkarınca, birden durakladım: Babamla, annemle nasıl yüz yüze gelecektim? **Dişimi sıkıp** açtım, kapıyı, girdim içeriye. Evde kimsecik yoktu. Her odayı bir bir dolaştım. (s.402-403)

Başını belaya sokmak (s.402)

Hidayet Beyefendi, benim **başımı** bir **belâya sokmuştu** ya ne olursa olsun, bu suçlamamın altından yüzümün akıyla çıkacağıma ilişkin inancım vardı. (s.402)

Yüzünün akıyla çıkmak (s.402)

Hidayet Beyefendi, benim başımı bir belâya sokmuştu ya ne olursa olsun, bu suçlamamın altından **yüzümün akıyla çıkacağıma** ilişkin inancım vardı. (s.402)

Ali kıran baş kesen (s.411)

Gözüme, birkaç İzmir'in belâlı Demokrat Partilisi ilişti. Bunları İzmir'de tanımayan yoktu: **Ali kıran baş kesen** cinsten, yemedik nane bırakmamış kimselerdi. Hemen, uzaklaştım. (s.411)

Yemediği nane kalmamak (s.411)

Bunları İzmir'de tanımayan yoktu: Ali kıran baş kesen cinsten, **yemedik nane bırakmamış** kimselerdi. Hemen, uzaklaştım. (s.411)

Pireyi deve yapmak (s.413)

«Olur böyle işler.. gelir insanın başına... Siz, temize çıktınız ya ona bakın...» Kapıya doğru yürüdü; «çıkıp dolaşsaydınız bahçede iyi olurdu. Değil mi ki oturmak istiyorsunuz, bari size bir gazete bırakayım; vakit geçer. Eğlenceli haberler var: Bu gazeteciler de **pireyi deve ederler**...» (s.413)

Tepesinden aşağı kaynar su boşalmak (s.413)

Çıkarken kapıdan, zaten cebinden ucu görünen gazeteyi çekip, bana uzattı. Kapıyı da çekip gitti. Bana gelince, gazeteyi elime almamla, **tepemden aşağıya bir kazan kaynar su dökülmüş** gibi yandım tutuştum! Sonra, buz kesildim. (s.413)

Ekmeğine yağ sürmek (s.419)

Sonra biraz öfkeli bir sesle ekledi: «Ne yaparsın, memleket böylesine, minareyi çalıp kılıfını hazırlayan kibar hırsızlarla dolmuş taşmış... Son on yıllık düzen de bunların **ekmeğine yağ sürmüş**... Yargıcın önünde kendini tutacaktın. Ne var ki Binbaşı, sabırlı, anlayışlıdır. Şimdi siz evinize gidebilirsiniz. Ama öğle yemeğinden sonraya dek, kalmanız iyi olur. Şu adamların sorgusu bitince, ifadenizi, tutanakları imzalayacaksınız... Durun hele.» (s.418–419)

Yanına bırakmamak (s.421, 423)

«Teşekkür ederim.. beni teselli ettiniz. Ne var ki bana bu işi yapan herifi benzeteceğim... Yaptığını **yanına bırakmayacağım**...» (s.421)

4.1.10. Tartışma

Elinden gelmek (s.3, 21, 36, 105, 151, 172)

Erkal, Zafer'in kimliğini biliyordu, anlaşılan Emniyetten. **Elinden geldiğince** efendice davranmaya çalışıyordu. Biraz sonra paltosunu kucaklayıp, "Eve gidip şunu bırakayım, üstümü değiştireyim..." diye ayaklandı. (s.105)

El koymak (s.9, 20, 121, 122, 123, 139, 189, 198)

Osmanlı'da üretime **el koyan**, üretim araçlarına egemen olan bürokratların, Cumhuriyet dönemimizde de egemen oldukları ileri sürülüyordu. (s.9)

Tepesi atmak (s.11, 186)

Adam bir kahkaha attı; dönüp arkadaşlarına, elindeki gazeteyi havaya kaldırarak, 'Şu yazar bozuntusuna bakın!' diye bağırmaya başladı. **Tepem attı**, attı ya yine de sakın davrandım. (s.186)

Kim kime dum duma (s.11)

"Bu iş yürümez artık, bu Yönetim Kurulu ve Yürütme Kurulu ile seçimlere gidilmez... Üç dört ay sonra büyük seçimler var. **Kim kime dum duma!**" (s.11)

İpin ucunu koyuvermek (s.11)

"Siz" dedim arkadaşlarıma, "bostan korkuluğu musunuz? Niye **ipin ucunu koyuverdiniz?** Herkes bir yakaya çekerse, bu ip elbette kopar... 1965'ten önce iyiydik. 65'ten sonra da iyiydik. 68'den sonra topunuza ne oldu? 61'den beri bölük bölük partiden kopa kopa bu hale getirdiniz partiyi... Açık söyleyin ne istiyorsunuz?" (s.11)

Dili dolaşmak (s.12)

Koluma yapışan arkadaş şaşırıldı. **Dili dolaşarak** bana karşılık verdi: "Biz, çayı geçerken at değiştirmeyiz!"

Çaydan geçerken at değiştirmek (s.12, 16)

Koluma yapışan arkadaş şaşırıldı. Dili dolaşarak bana karşılık verdi: "Biz, **çayı geçerken at değiştirmeyiz!**" (s.12)

Damdan düşercesine (s.13, 89, 101, 136)

Öyleleri var ki, hem öğrenci, hem polis, hem de komünizmle mücadele dernekliler var. Kendilerini belli etmek istemiyorlar. Bunların kimliklerini açığa çıkarmak için öğrendiğimiz usullerimiz var: En belirgin özellikleri, **damdan düşercesine** dersliklerde görünmeleri, körkütük cahil olmaları, derslerle hiçbir ilişkileri bulunmamaları... (s.89)

Gözdağı vermek (s.14, 30, 79, 112)

Zafer'in bütün bu konuşmasını, en ince ayrıntılarına dek gerçekten düşünmem gerekiyordu. Ne oyun oynamaktaydı? Bana ne demek istemişti? Bana niçin **gözdağı veriyordu?** Neler biliyordu, kendince... (s.112)

Damarı tutmak (s.14, 145)

Yusuf Efendi, yalnız küçük dükkândaki mallar için dört bin beş yüz lira istiyordu. "Şu çocuk, iyi çocuk, bir yardım et de Ekrem Bey, iş güç sahibi olsun..." dedi. Benim de iyilik **damarım tuttu.** (s.14)

Kaşla göz arasında (s.89)

Bunlarla Allahın günü dalga geçiyoruz. Geçiyoruz ya, adamların **kaşla göz arasında** silahlanıverdiklerini de biliyoruz... (s.89)

Sırta kadem basmak (s.15)

Yusuf Efendi, dört bin beş yüzü bekleyedursun, Sait kaşla göz arasında dükkâni bir leblebiciye, on bin lira hava parası alıp devretmiş; sonra da **sırta kadem basmış!** İyi mi... (s.15)

Parmak basmak (s.20)

Bir bölüğünüz işçileri bir yana koyup geçiyor. Bir bölüğünüz de, daha işçi sınıfı işe karışmadan yapılacak işler var diyor. Bir de ortada partinin programı var; hepiniz bu programa vaktiyle, yapılırken **parmak basmışsınız;** şimdi yokuşa sürüyorsunuz. (s.20)

Ele geçirmek (s.20, 109)

"İşte bunda yanıldın!" diye arkadaşım güldü. "Hazır parti varken, niye başka parti kuracakmışız? Partiyi **ele geçiririz...**" (s.20)

Yakasını bırakmak (s.21, 57)

Üniversiteler yasası değişsin, sınav yönetmelikleri değişsin diye boykotlar yapıyorlardı; haklı olarak Amerikan donanmasını protesto ediyorlardı; şimdi giderek düzeni değiştirme mitinglerine yönelecekler. **Bırakın** gençlerin **yakasını...** (s.21)

Ekmeğine yağ sürmek (s.22, 69)

Bu söze verecek karşılığım yoktu: "Siz, devam edin... İyi olur!" diye söylendim. Sonra ekledim: "İktidardaki partinin **ekmeğine yağ sürüyorsunuz.** Günün birinde, yakın gelecekte onun oynayacağı duruma düşeceksiniz. Onun istediği karışıklıktan halk, sizi sorumlu tutacak... İpin ucunu bir kaçırmayagörün. Bu gidişle kaçıracağınız da açıkça görünüyor... Ülkenin toprağına ayağınız basmıyor. Bir kitap romantizmi içinde kalıplaşmış devrimcilik olmaz. 1905'lerde, 1917'lerde değil, 1969'un Türkiye'sinde yaşadığınızı unutuyorsunuz..." (s.22)

İpin ucunu kaçırmak (s.22)

Bu söze verecek karşılığım yoktu: "Siz, devam edin... İyi olur!" diye söylendim. Sonra ekledim: "İktidardaki partinin ekmeğine yağ sürüyorsunuz. Günün birinde, yakın gelecekte onun oynayacağı duruma düşeceksiniz. Onun istediği karışıklıktan halk, sizi sorumlu tutacak... **İpin ucunu** bir **kaçırmayagörün.** Bu gidişle kaçıracağınız da açıkça görünüyor... Ülkenin toprağına ayağınız basmıyor. Bir kitap romantizmi içinde kalıplaşmış devrimcilik olmaz. 1905'lerde, 1917'lerde değil, 1969'un Türkiye'sinde yaşadığınızı unutuyorsunuz..." (s.22)

Dediğim dedik, çaldığım düdük (s.22)

Benimle baş edemeyeceğini anladığı için mi, yoksa benimle tartışmayı yersiz bulduğu için mi bilmem, bir süre sustu. **Dediğim dedik, çaldığım düdük** der gibisine, "Yak bir cıgara..." diye paketi bana uzattı. (s.22)

Gününü gün etmek (s.23)

Kızım Selmin'de iş yoktu. Okumayı pek sevmiyordu. Enstitüde dikiş nakış filanla **günüğü gün ediyordu**. (s.23)

Kulak vermek (s.23, 34, 64, 88, 148, 153, 175, 180, 194, 196, 204)

Kaç gündür gazetelere bakamamıştım. Bir yandan mübaşirlerin sesine **kulak veriyor**, bir yandan da gazetelere bakıyordum iki mahkeme arasında. (s.23)

Tilkiyi yüzmek kuyruğuna getirmek (s.24)

Güya beni teselli etti; tatlı sert de çıktı: 'Oğullarınıza sahip çıkın arkadaş! Duydun mu Remzi! Ekrem'e de söyle, oğlu **tilkiyi yüzmüş kuyruğuna getirmiş**, fakülteyi bitirecek; kulağını çeksin!' dedi. (s.24)

Kulağını çekmek (s.24, 152)

"Müvekkiliniz yeğeniniz olduğuna göre, size de geçmiş olsun... İnşallah tamamen geçer gider... Biraz **kulağını çekin** de bir an önce fakültesini bitirsin..." (s.152)

At oynatmak (s.29)

Hemen yılın başlarında, 6 Ocak'ta, Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde, rektörü ziyarete (!) gelen Amerika'nın Büyükelçisi, Komer'in arabasını gençler yakmıştı. Kamuoyu da çalkalanmıştı. Elçi de elçiydi ha... Türkiye'de istediği gibi **at oynatmak** sevdasında idi. (s.29)

Başının altından çıkmak (s.29, 60)

Yine defterime bakıyorum: 21 Ocak'ta Ankara'da 'Komandolar' yüksek öğretmen okuluna saldırmışlardı. Bu egemen çevrelerin faşistlerin **başının altından çıkıyordu** zaten her olay. (s.29)

Kılını (bile) kıpırdatmamak (s.30)

Bütün bu olaylar karşısında iktidar **kılını kıpırdatmıyor**; hükümetin başı, iktidardaki partinin başkanı, "Sokaklar, gezmekle eskimez!" diyordu... İnsanın aklı duruyor! (s.30)

Aklı durmak (s.30)

Bütün bu olaylar karşısında iktidar kılını kıpırdatmıyor; hükümetin başı, iktidardaki partinin başkanı, "Sokaklar, gezmekle eskimez!" diyordu... İnsanın **aklı duruyor**! (s.30)

Kulağı kırıste (olmak) (s.30)

Eşim yatak odasında cigara içmeme kızar; ama yaktım yatağın içinde bir cigara, **kulağım kırıste**, beklemeye başladım. (s.30)

Yüreğine / içine su serpmek (s.30, 58)

Seslendim; kapıyı aralayıp başını içeriye uzattı; esmerce yüzünü, anasına benzeyen gözlerini, siyah, omuzlarına inen saçlarını görünce, **yüreğime** biraz **su serpildi**. (s.30)

Naneyi yemek (s.31)

"Şunun **yediği naneye** bak! İki yıldan beri her gün yüreğimiz ağzımıza geliyor. Okuyacağız diye evden çıkıp gidiyorsunuz; sokaklarda horozlar gibi dövüşüyorsunuz. Sonra da polisler sizi toparlayıp götürüyorlar. Ha vurdular, ha vuracaklar diye korkudan canımız çıkıyor. Bir de karşımıza geçip, 'ne oluyorsunuz yahu!' diye alay ediyorsunuz bizimle..." (s.31)

Canı çıkmak (s.31)

"Şunun yediği naneye bak! İki yıldan beri her gün yüreğimiz ağzımıza geliyor. Okuyacağız diye evden çıkıp gidiyorsunuz; sokaklarda horozlar gibi dövüşüyorsunuz. Sonra da polisler sizi toparlayıp götürüyorlar. Ha vurdular, ha vuracaklar diye korkudan **canımız çıkıyor**. Bir de karşımıza geçip, 'ne oluyorsunuz yahu!' diye alay ediyorsunuz bizimle..." (s.31)

Alay etmek (s.31)

"Şunun yediği naneye bak! İki yıldan beri her gün yüreğimiz ağzımıza geliyor. Okuyacağız diye evden çıkıp gidiyorsunuz; sokaklarda horozlar gibi dövüşüyorsunuz. Sonra da polisler sizi toparlayıp götürüyorlar. Ha vurdular, ha vuracaklar diye korkudan canımız çıkıyor. Bir de karşımıza geçip, 'ne oluyorsunuz yahu!' diye **alay ediyorsunuz** bizimle..." (s.31)

Yüreği ağzına gelmek (s.31)

"Şunun yediği naneye bak! İki yıldan beri her gün **yüreğimiz ağzımıza geliyor**. Okuyacağız diye evden çıkıp gidiyorsunuz; sokaklarda horozlar gibi dövüşüyorsunuz. Sonra da polisler

sizi toparlayıp götürüyorlar. Ha vurdular, ha vuracaklar diye korkudan canımız çıkıyor. Bir de karşımıza geçip, 'ne oluyorsunuz yahu!' diye alay ediyorsunuz bizimle..." (s.31)

Armut toplamak (s.32)

"Bu işlerin şakası yok Ahmet! Çocuklar kim vurduya gidiyor. Böyle kavga dövüş olmaz. Adamlar silahlı, sopalı, muştalı. İstanbul valisi, Emniyet müdürü **armut** mu **topluyor**? Ne armudu; eylemciyiz diyen bu budalaları toplamakta... Hani 'tecavüz' edenlerden yakalanan? Seninle biz, valiliğimizde böyle mi 'icraat' yapardık?" (s.32)

İş çevirmek (s.33, 34, 104)

Açık söyleyeyim, damadımdan, daha doğrusu **cevirdiği işlerden** hiç de memnun değilim. (s.33)

Dümen kırmak (s.34)

Babası ile iyi değil. Cemal'in de girip çıkmadığı tutucu parti kalmadı. İşine nasıl gelirse, öylece **dümen kırıyor**. (s.34)

Akıntıya kürek çekmek (s.35, 187)

Partinizi bir yerlere sürüklemek istiyorlar; siz de **akıntıya kürek çekmektesiniz**. Sizin de başınızın belaya gireceğini sanıyorum. (s.35)

Başı belaya girmek (s.35)

Partinizi bir yerlere sürüklemek istiyorlar; siz de akıntıya kürek çekmektesiniz. Sizin de **başınızın belaya gireceğini** sanıyorum. (s.35)

Ayağını denk almak (s.35)

Yine deneylerimle çok iyi bilirim ki egemen çevreler sizi yaşatmayacak! Gençleri de aleyhinize çevirdiler: Oportünist oldunuz; iyi mi, güzel mi? **Ayağınızı denk alın**. Gençlerin başını yiyorlar, sonra da sizin başınızı yiyecekler... (s.35)

Başını yemek (s.35)

Yine deneylerimle çok iyi bilirim ki egemen çevreler sizi yaşatmayacak! Gençleri de aleyhinize çevirdiler: Oportünist oldunuz; iyi mi, güzel mi? Ayağınızı denk alın. Gençlerin **başını yiyorlar**, sonra da sizin **başınızı yiyecekler**... (s.35)

Tam üstüne basmak (s.35)

İçimden, 'babam, olayların **tam üstüne bastı...**' diye geçiriyordum ki Remzi karşılık verdi, emekli valiye. (s.35)

Ele almak (s.35)

"Görüşlerinizde çok haklı olduğunuz yönler var, bey amca... Önce gençlerin durumunu **ele alalım**: Dünyanın hiçbir yerinde öğrenci sınıfı diye bir sınıf yoktur. Okulunu bitiren, hayata karışır gider." (s.35)

Kim vurduya gitmek (s.30, 32, 36, 140)

"Çok iyi etmişsin... Onlar da silahlanıp benim oğlumu, oğullarımı, gözlerini kırpmadan vurdular. Hepsini, **kim vurduya gitti**. Buna dayanamayan gençler de ayaklandılar... Allah bilir şimdi de senin oğlun, dağa çıktı!" (s.140)

Tavşana kaç tazıya tut demek (s.36)

Gençleri partiden koparanlar, yeraltı çalışmalara itiyorlar. Karşı güçler de bunu nimet biliyor, gençlerin üstüne üstüne gidiyorlar. Bizde dış sermaye ile işbirliği yapan güçler de **tavşana kaç, tazıya tut havasında...** (s.36)

Göz açtırmamak (s.36)

Böyle olunca açık açık çalışan bir partiye, hele sosyalistim diyen bir partiye izin vermedikleri gibi, yeraltında çalışacağım diyenlere hiç izin vermez, **göz açtırmazlar**. Benim kanım bu... (s.36)

Dört dönmek (s.37, 118, 163, 189)

Delikanlı okuryazardı; babası ile büyük bir ticaret şirketini yönetiyorlardı. Delikanlı, bizim kızın ardında **dört dönüyordu**. (s.37)

Kulak kabartmak (s.41)

Ağır ağır yürüyorlar, sağda solda yüksek sesle konuşan, tartışan gençlerin söyleşilerine **kulak kabartıyordu**. (s.41)

Yola getirmek (s.41)

"Sırasında tehdit, dayak **yola getiriyor**. Yine de bizi uğraştırıyorlar. Hele bir eskilere katılıp kaynaştılar mı, çık işin içinden..." (s.41)

Baş koymak (s.42)

"Bu yola **baş koymuşuz**... Daha ne istiyorsun?" (s.42)

Başına devlet kuşu konmak (s.43)

Genç adam, bir kez daha şaşırıldı. İki yakasındaki delikanlılara dönüp dönüp baktı. Birdenbire **başına konan** bu **devlet kuşuna** inanamıyordu. İçini bir sevinç dalgası daha aldı. (s.43-44)

Kulak asmamak (s.44, 56, 203)

"Elbette her öğrenci, bir öğrenci derneğine yazılır haklarını savunmak için. Sen de Türk Talebe Birliği'ne yazılacaksın. Bir de Türk Talebe Federasyonu var; ona **kulak asma!** Komünistlerin birliğidir. Biz Atatürkçüyüz! Sen kimden yanasın?" (s.44)

Hanya'yı Konya'yı görmek (s.48)

Kara yağız delikanlı önce dudaklarını ısırды, sonra öfkeyle söylendi: "Bir de biz silahlanmaya başlarsak, **görürler Hanya'yı Konya'yı!** Silahlanacağız da..." (s.48)

Yan yattı, çamura battı (s.55)

Her haber için, her başyazı için, her fıkra için, ne bileyim, her satır için her gün Basın Savcılığı'na taşınıyoruz. Elimiz kolumuz bağlandı... **Yan yattın, çamura battın gel!** (s.55)

Ayağını bağlamak (s.56)

Yazıhaneden çıktım. 'Oh be yahu' diye söylendim, kendi kendime; oğlum sonunda fakülteyi bitirmişti. Mahkemelerde avukatlık stajına başlamıştı. Öğleden sonraları da bana yardım ediyordu. **Ayağımı bağlamıştım**, keratanın! (s.56)

Gözü kapalı olmak (s.56)

Savcılardan izin alınmadan, savcılara haber verilmeden, kimi yetkililer, kendi başına iş görüyor; yukarıdan aldığı emirleri, **gözü kapalı** uygulamaya girişiyor. Sıkıyönetim, iktidar, savcılıklar arapsaçına döndü. (s.56)

Arapsaçına dönmek (s.56, 83)

Savcılardan izin alınmadan, savcılara haber verilmeden, kimi yetkililer, kendi başına iş görüyor; yukarıdan aldığı emirleri, gözü kapalı uygulamaya girişiyor. Sıkıyönetim, iktidar, savcılıklar **arapsaçına döndü**. (s.56)

Elle tutulur, gözle görülür (s.58)

"Söz aramızda, **elle tutulur, gözle görülür**, herhangi bir yasa maddesine dayandırılır satırı bile yok. Kamuoyu önünde biz savcılar, yargıçları da zor duruma düşürüyorlar. Gazeteciler, yazarlar denli biz hukukçular da halkın karşısında suçlu duruma düşüyoruz. Siz avukat olduğunuzdan bizim karşımızda kahraman kesiliyorsunuz!" (s.58)

Bardağı taşırarak (s.62)

"Bilmem" karşılığını verdim, "böyle bir hukukçuyu burada fazla tutarlar mı? Yasaları, herkesin gerçek hakkını tam uyguluyor, teslim ediyor. Bu senin son olay, **bardağı taşıyabilir**, onun da defterini dürerler yakında..." (s.62)

Defteri dürülmek (s.62)

"Bilmem" karşılığını verdim, "böyle bir hukukçuyu burada fazla tutarlar mı? Yasaları, herkesin gerçek hakkını tam uyguluyor, teslim ediyor. Bu senin son olay, bardağı taşıyabilir, onun da **defterini dürerler** yakında..." (s.62)

Yakasını bırakmamak (s.63, 81, 113)

Yakışıklı, zengin tüccar delikanlı da arkasını bırakmıyordu. Bizim Remzi'nin hanımı Selma da **yakasını bırakmıyordu**: Kızın aklını iyice bu işe yatırmışlardı; neredeyse nişanlarını yapacaktık. (s.81)

Karaya oturmak (s.66, 130, 164)

Hasan Bey takıldı: "Bizim partinin **karaya oturduğunu** 12 Ekim seçimlerinden önce, sizin gazetede okudum... Doğru da çıktı: On beş milletvekilinden mecliste iki milletvekili kaldı..." (s.66)

Taş çıkartmak (s.67)

Bir bölüğü, partinin tüzük ve programına sadık kalmak için direndi; haklıydılar. Bir bölüğü de kuramı memleket gerçeklerine göre uygulayacak, yorumlayacak yerde, kalktılar, 'Aristataris Efendimiz böyle buyurmuş!' diyen orta çağ skolastiklerine **taş çıkartacak** inatçı bir yanılığa düştüler. (s.67)

Kazan kaldırmak (s.68)

Kurultayın bitiminde, partinin bu tarihsel kurultayını yine tarihin şanlı yapraklarına havale ettikten sonra, ertesi gün partiye, parti başkanını suçlayarak **kazan kaldırdı**. (s.68)

Elinden geleni ardına koymamak (s.68, 165)

İşte bizim, tüm solcuların, ilericilerin suçu burada... Partiyi derleyip toparlamaya çalışacak yerde, dağıtmak için **elimizden geleni ardımıza koymadık**. (s.68)

Atı alan Üsküdar'ı geçti (s.69)

Herifçioğlu bırakır mı? İçimizde, memlekette burjuva var mı, yok mu? Önce antiemperyalist aşama... Yok demokratik devrimler tartışması yaparken, **atı alan Üsküdar'ı geçti**. (s.69)

Çanına ot tıkamak (s.70)

Şimdi iktidar, egemen çevreler niçin anayasa ile uğraşiyor? Niye Ceza Yasası'nın faşist maddelerine sarılıyor? İlericilerin, sosyalistlerin, kısaca bizim **canımıza ot tıkamak** için... Başarılı da oluyorlar. (s.70)

Dört elle sarılmak (s.70, 82)

Bu koşullar altında bizim, anayasaya **dört elle sarılmaktan**, demokratik yoldan yürümekten, işçimize, halkımıza sığınmaktan başka çıkar yolumuz yok. Sekiz dokuz yılda güçlendirebildiğimiz, toparlayabildiğimiz partiyi, kuşa benzettik. (s.70)

Tüy dikmek (s.70, 164)

"Aziz Hasan Beyciğim, bütün bu söylediklerinizin üstüne, partinin çözülmesine kimi olaylar **tüy dikti**..." dedi. Hasan Bey gülümseyerek şöyle bir Dolunay'a baktı. (s.70)

İş sarpa sarmak (s.73, 152)

"Önemli olmasa gerek... Burada ne halt etmişlerse, orada da onu etmişlerdir... Yarın birlikte gideceğiz İstanbul'a, bu işi de umarım çabuk hallederiz. Askerler şimdilik pek kızgın görünmüyorlar; kimseye sert davranmak istemiyorlar..." diyordum. 'Ama **işler** daha da **sarpa sararsa**, öfkelenebilirler...' diye de içimden geçirdim. (s.152)

Tavşanın kuyruğunu akıllarına getirmek (s.73)

"Bu kez işler sarpa sarıyor, **tavşanın kuyruğunu akıllarına getirmevelim**. Gidip Emniyet'te aramayalım bu çocukları; bırakırlarsa gelirler; mahkemeye verirlerse, o zaman avukatlığımızı gösteririz..." dedi. (s.73)

Diken üstünde oturmak (s.76, 105)

Sabri Bey'le hanımı, **iğne üzerinde oturuyorlardı** sanki. Çayları içerken, çekingen çekingen konuştular. Sözü biri alıp biri bırakıyordu. (s.76)

Tencere dibin kara, seninki benden kara (s.77)

Annem güldü: "**Tencere kıcın kara, seninki benden kara** denmiş; bu çocukların hangisinden hangimiz utanacağımızı şaştık... Zamane çocukları bunlar. İşlerine akıl fikir erdiremiyoruz artık. Bizimkiler az mı şımarık? Bütün suç, sizlerde, annelerde babalarda... Bizim zamanımızda, biz sizleri böyle mi yetiştirdik?" (s.77)

Deveyi dizinden, pireyi gözünden vurmak (s.78)

Babam yerine çökerken sıkıntılı, alaylı söylendi: "Oh ne âlâ, nişansız, düğünsüz gelinimizi de aldık, eve getirdik... Allah için çok güzel kız... Fahri yaman delikanlıdır bilirim... **Deveyi dizinden, pireyi gözünden vurur!**" (s.78)

Arkasına almak (s.80)

Faşişt komandolar, komünizmle mücadele dernekleri yurdun dört bir bucağına kol salmış, iktidardaki hükümeti **arkasına almıştı.** (s.80)

İçtikleri su ayrı gitmemek (s.81)

Kızım Selmin'e gelince, rahat görünüyordu. Filiz'le iyice kaynaşmıştı; **İçtikleri su ayrı gitmiyordu.** (s.81)

Gözünü kırpmamak (s.82, 140)

Sadık **gözünü kırpmadan,** "Çok haklısınız efendim" diye söze girişti. "Sizin durumunuzu, ortamı, olayları çok yakından izliyorum, biliyorum. Kardeşlerimle çok çabuk anlaşacağımı da biliyorum." (s.82)

Gözlerini fal taşı gibi açmak (s.83)

Sadık'ın bu sözleri, **gözlerimi fal taşı gibi,** ağzımı bir karış açıkta bıraktı. Uzun bir süre ne diyeceğimi şaşırdım. (s.82)

Ağız bir karış açıkta kalmak (s.82)

Sadık'ın bu sözleri, gözlerimi fal taşı gibi, **ağzımı bir karış açıkta bıraktı.** Uzun bir süre ne diyeceğimi şaşırdım. (s.82)

Gözü kulağı olmak (s.83)

"Onlara güvenirim, açıklayabilirsiniz. Her yerde **gözleri, kulakları var;** öğrenirler, ben de gözlerinde temize çıkarım..." karşılığını verdi. (s.83)

Temize çıkarmak (s.83)

"Onlara güvenirim, açıklayabilirsiniz. Her yerde gözleri, kulakları var; öğrenirler, ben de gözlerinde **temize çıkarım**..." karşılığını verdi. (s.83)

Dişini sıkmak (s.83, 150)

Yargıç, listeyi incelerken gülümsedi, söylendi: "Demek biraz daha **dişini sıkısa**, bu aylarda üniversiteyi bitirecekmiş..." (s.150)

İpleri elinde tutmak (s.89)

Sesime bir şaka havası vermeye çalışıyordum. Sonra birdenbire ciddileşiverdim: "Bu güruhun kimler olduğunu, **iplerinin** kimlerin **elinde bulunduğunu**, az çok biliyor, seziyorum. Gittikçe de gemi azıya alıyorlar... Hâlâ arkanızda, önünüzde dolaşıyorlar mı?" (s.89)

Gemi azıya almak (s.89)

Sesime bir şaka havası vermeye çalışıyordum. Sonra birdenbire ciddileşiverdim: "Bu güruhun kimler olduğunu, iplerinin kimlerin elinde bulunduğunu, az çok biliyor, seziyorum. Gittikçe de **gemi azıya alıyorlar**... Hâlâ arkanızda, önünüzde dolaşıyorlar mı?" (s.89)

Treni kaçırmak (s.90)

Çocuklar bu soruma şaşmış gibi, birbirlerinin yüzüne baktılar: "Biz, bu **treni kaçırdık** baba..." diye Fahri söze girişti. (s.90)

Elinden tutmak (s.90, 162)

Onun ölümünden sonraki hükümetler, efendileri bıraktıkça yuvarlandı, düştü. 1945'te atılan bağımlılık tohumları, 1960 yılına gelene dek gelişti. Sonra Adnan Menderes'i **elinden tutan** Amerika, bir bırakış bıraktı, adamcağız ipe dek gitti. (s.162)

Göklere uçmak (s.91, 192)

Partinin her merkezi, ayrı bir parti merkezi oldu. İçlerindeki polisler, ajanlar sevinçlerinden **göklere uçuyor**... Allah bilir, ne dosyalar açıyorlar, hepsini nasıl mimliyorlar... (s.91)

Damdan düşer gibi (s.95)

Fahri **damdan düşer gibi** sordu: "Siz de hemen inandınız değil mi babacığım?" (s.95)

Ağzımı aramak (s.100, 133)

"Anladım" dedi, "babamı bırakıp, bu eski arkadaşın polisle satranç oynayacaksın... Çok dikkatli ol Ekrem; bu adam bizim evimizi, aklınca içyüzümüzü öğrenmeye geldi; **ağzını arayacak...**" (s.100)

Kanat germek (s.101)

Emniyetçi arkadaşım gülmeye başladı: "Elbette bey amca, şu karışık, tatsız zamanda, gençlerimizi korumak, yaptıklarını, ettiklerini bilmek görevimiz. Hele bu çocuklar, bizim çocuklarımız olursa. Ekrem'in çocukları, yeğenleri olursa, görevden de öte, onlara **kanat germek** farz oluyor... Ekrem'in çocukları, benim de çocuklarım sayılır. Zaten bu konuda da Ekrem kardeşimle biraz özel konuşmak da isterim..." (s.101)

Baş göz etmek (s.102)

Uzaktan uzağa da olsa, seni eski bir arkadaşım olarak unutamam Ekrem; inan bana, seni çok severim. Benim oğlum yok. Bir kızım vardı, geçen yıl **başgöz ettim**; derdinden de halas oldum sayılır. (s.102)

Başa çıkmak (s.102, 129)

"Bu heriflerle **başa çıkmak** çok zor... Araştırma, kovuşturma, izlemeyi sürdürüyoruz..." (s.102)

Elinden geleni yapmak (s.102, 136, 196)

Çocukları küçükken, onlara piyano alacak, onların iyi yetişmesi için **elinden geleni yapabilecek** gibi bir adamdı. (s.136)

Kuyruğunu kısmak (s.105)

Bütün anarşistlerin, komünistlerin, **kuyruğu kısan** bütün bozguncuların davalarını alıyorsun... Kimini cezadan kurtarıyorsun, kiminin cezalanmasını geciktiriyorsun. Anladık, usta hukukçusun... (s.105)

Pireyi deve yapmak (s.106)

Adam her fırsatta biz Emniyetçilere, polislere, üstü kapalı, ana avrat düz gidiyor... **Pireyi deve yapıyor.** (s.106)

Başına çorap örmek (s.106)

Adam her fırsatta biz Emniyetçilere, polislere, üstü kapalı, ana avrat düz gidiyor... Pireyi deve yapıyor; en küçük bir karakol olayını **çorap** edip **başımıza örüyor.** (s.106)

Tereyağından kıl çeker gibi (s.106)

Sonra mahkemeye gelince, sen bu adamı, buna benzerleri, **tereyağından kıl çeker gibi** çekip elimizden alıyorsun. (s.106)

Şimşekleri üstüne çekmek (s.106)

"Doğrusun, anladık ama koca İstanbul'da, giderek Türkiye'de, senden başka avukat yok mu? Niye bütün **şimşekleri üstüne çekiyorsun**? Ben senin iyiliğin için bu konuyu açtım. Siz, bir grup avukat ülkede, bozguncuların baş savunucusu oldunuz..." (s.106)

Baştan çıkarmak (s.107)

"Elbette farkındayım... Kaç yıllık kâtibimi bile **baştan çıkardınız**, yol vermek zorunda kaldım. Adamı ekmek parasından ettiniz..." (s.107)

Canına okumak (s.107)

Arkadaşlığımız bir yana, senin gibi memleketin ünlü bir avukatının başına bir iş gelirse, bizim Emniyet olarak halimiz nice olur? Gazeteler **canımıza okur**; kamuoyuna rezil oluruz... (s.107)

Dil dökmek (s.107)

Sana boşuna mı **dil döküyorum**, şu şaibelilerin avukatlığını alma diye? (s.107)

Çanak tutmak (s.109, 164)

Bu soruma çok sevinmiş görünüyordu. Ona, söylemek istediklerini söyleyebilirsin diye **çanak tutmuştum**. (s.109)

Ne kokar ne bulaşır (s.111)

"Demek **ne kokar, ne de bulaşır**, suya sabuna dokunmayan bir adam olacağım?" diye gülmeye başladım. (s.111)

Suya sabuna dokunmamak (s.111, 183)

Anlatılanların içinde hoş olmayan şeyler de vardı: Örneğin **suya sabuna dokunmayan** kimi aydın, yazar geçinen kişilerin, kitaplarını sandallara doldurup Marmara'ya döktükleri, attıkları söyleniyordu ki bu söylentilere inanmak güçtü. (s.183)

Başı ağrımak (s.111)

"Oooo! Vakit bir hayli geçmiş, ben gideyim..." diye ayağa kalktı. "Aman çok sevindim Ekrem, gerçi **başını ağrıttım** ama çok güzel sohbet ettik; önemli konulara dokunduk. Yine görüşelim." (s.111)

Kancayı takmak (s.113)

"Hani bu romanın kahramanının yakasını bırakmayan bir polis vardı ya... Bu Zafer Bey, o polis gibi **kancayı** size **takmış**, partinizi de takmış; yakanızı bırakmayacak... Aslında biz, umrunda değiliz: Bizim defterimizi nasıl olsa kolayca **düreceği** kanısında..." (s.113)

Defteri dürülmek (s.113)

"Hani bu romanın kahramanının yakasını bırakmayan bir polis vardı ya... Bu Zafer Bey, o polis gibi kancayı size takmış, partinizi de takmış; yakanızı bırakmayacak... Aslında biz, umrunda değiliz: Bizim **defterimizi** nasıl olsa kolayca **düreceği** kanısında..." (s.113)

Ayağa kalkmak (s.123, 137)

Birisi memnun memnun, "Vay vay vay! Yine Türkiye **ayağa kalktı**..." diye söylendi. (s.123)

Topun ağzında olmak (s.129)

Alındı, biraz öfkeli sordu: "Niye girmesin? **Topun ağzındayız**..." (s.129)

Açık vermemek (s.129)

"Sen yazmasını bilirsin, kolay kolay **açık vermezsin**..." diye gönlünü aldım. (s.129)

Gönlünü almak (s.129, 142)

"Sen yazmasını bilirsin, kolay kolay açık vermezsin..." diye **gönlünü aldım**. (s.129)

Sağ gösterip sol vurmak (s.130)

Gayet usta, kurnaz bir yazardı. İşine gelince **sol gösterir, sağ vurur**; sol görünür, ortadan yürürdü. (s.130)

Çevir kazı yanmasın (s.131)

'İçimden **'çevir kazı yanmasın**...' diye geçirdim. Adam benimle iyice alay ediyordu. Aslında, öteden beri sola düşmandı. (s.131)

Alay etmek (s.131)

'İçimden 'çevir kazı yanmasın...' diye geçirdim. Adam benimle iyice **alay ediyordu**. Aslında, öteden beri sola düşmandı. (s.131)

Aşağıdan almak (s.135)

Bir yerlerden bir şeyler mi öğrendi bilmem, bize söylemiyor. Şimdi korkarım dayı, sizinle de kavgaya tutuşacak; aman **aşağıdan alın**, üstünüze sıçratmayın... (s.135)

Kafayı çekmek (s.135, 138, 146, 165)

Eve, Emel'in verdiği anahtarlarla girdim. Ne ki salonda ışık vardı. Kimse yatmamıştı. Cemal eniştemiz, yine eski koltuğunda **kafayı çekiyordu**. (s.165)

İliğini kurutmak (s.136)

Özür dilerim dayıciğim, çok ağır konuşacağım, babam ortak filan dinlemez, bana da kazık atar, beni de dolandırır... Yıllardır annemin de **iliğini kuruttu**. Anacağım şu sıra sinir hastası. (s.136)

İpini koparmak (s.136)

Kendileri zaten babalarıyla **ipi koparmışlardı**. Çok üzgündüm; üzüntüm Erdal'ı dinledikten sonra büsbütün artmıştı. (s.136)

Bardağı taşırarak (s.137)

"Biliyordum; bu olay onun için yılların biriktirdiği sıkıntıların, üzüntülerin sonucu, **bardağı taşıran** bir olaydı." (s.137-138)

Ayıkla pirincin taşını (s.138, 165)

"Hiç de keyfim yerinde değil; işleri bombok ettiniz... Bak memleket sizin yüzünüzden ne hale geldi! **Ayıklayın** bakalım şimdi **pirincin taşını**..." diye homurdandı. (s.138)

O tarakta bezi olmamak (s.138)

Emel, bizden uzak bir sandalyeye ilişmişti; bir yerleri ağrıyormuş gibi yumruklarını sıkıp dizlerine bastırıyordu. Erdal, annesine yakın oturmuştu. Anlıyordum ki hemen Erkal'ın durumunu konuşmak istiyorlardı. Ne ki Cemal Bey'in **o tarakta bezi yoktu**. (s.138)

Hop oturup hop kalkmak (s.139)

"Hiç üzülme, yarın ilk işim Emniyet Müdürlüğü'ne, oradan sıkıyönetime gitmek olacak. Erkal'ın izini bulacağım. Bizim Fahri'nin de başına neler geldi biliyorsun; onunla birlikte

Erkal'ın da... Bütün gençler **hop oturup hop kalkıyor**... Ama yeni hükümet, bu işleri yatıştıracak sanırım; korkacak bir şey yok..." (s.139)

Tadı tuzu kalmamak (s.139)

Biz de memnun değiliz... Bilmem teknisyen, bilmem beyin takımı diyerekten milletvekili bile olmayan bir sürü ne idüğü belirsiz herifleri bakan yaptılar; iş hayatı rezil oldu. Ne ithalatın, ne ihracatın, ne de taahhüt işlerinin **tadı tuzu kaldı**. Adamlar her yere el atıyor. (s.139)

El atmak (s.139, 148)

"Ekrem Bey, İstanbul'daki davalarınızı bitirdiniz de şimdi İzmir'e de mi **el attınız?**" diye kendisini tanıttı. (s.148)

Kanına ekmek doğramak (s.140, 162)

"Yanlışın var; gençleri zehirleyen, ayaklandıran, **kanlarına ekmek doğrayan** sizsiniz. Öyle olmasaydı, sizi iktidardan zorla yürütmezlerdi. Ne var ki paçayı ucuz kurtardınız; sizden hesap sormak gerekirken neden sormadılar anlayamadık... Size yumuşak davrandılar. Herhalde 27 Mayıs tekrarlınsın istemediler. Yanlışlık nerede, henüz belli değil... Bakalım önümüzdeki aylar, günler ne gösterecek? Gençler durup dururken ayaklanmadılar ya... Türü yöntemlerle üstlerine siz vardınız!" (s.140)

Üstüne varmak (s.140)

"Yanlışın var; gençleri zehirleyen, ayaklandıran, kanlarına ekmek doğrayan sizsiniz. Öyle olmasaydı, sizi iktidardan zorla yürütmezlerdi. Ne var ki paçayı ucuz kurtardınız; sizden hesap sormak gerekirken neden sormadılar anlayamadık... Size yumuşak davrandılar. Herhalde 27 Mayıs tekrarlınsın istemediler. Yanlışlık nerede, henüz belli değil... Bakalım önümüzdeki aylar, günler ne gösterecek? Gençler durup dururken ayaklanmadılar ya... Türü yöntemlerle **üstlerine** siz **vardınız!**" (s.140)

Paçayı kurtarmak (s.140, 180, 197)

"Bizim şu sıra nöbetçimizin işi zor; biz, buradan eninde sonunda çıkarız, çıkarız ya... Çevirmen arkadaşımız **paçayı kurtaramayacak**..." (s.180)

Aynı kapıya çıkmak (s.141)

"Ben senin gibi avukat değilim... Allahın günü gazetelerde adım geçmiyor. O senin söylediklerinin hepsi **bir kapıya çıkar**... Para düşmanlığı, varlıklı kişileri kıskanma... Zorbalık rejimi!" (s.141)

İpi koparmak (s.143)

Viskiden bir yudum aldım; cigaramı Erdal yaktı. Bunca öğütten sonra, kavgadan sonra Cemal eniştemi yumuşatmam gerekiyordu. Ne de olsa kardeşimi düşünmeliydin. Bunca yıl evlilikten sonra büsbütün **ipi koparmamalıydılar**. Boylarınca çocukları vardı. (s.143)

Suyuna gitmek (s.144)

"Elbette... Ne demek... Götür Emel'i; biz de geliriz... Ama nişan kız evinindir; yapmışsınız bu işi... Düğünde şampanya açmak da sana düşer..."

Suyuna gittim: "Oooo! Hiç kuşkun olmasın, düğünde şampanya bol olacak!" (s.144)

Devede kulak (s.145)

Şoförler, kamyonlarını park ettikleri yerden bize telefon ediyorlar, 'ağabeyciğim, şu kadar ton pamuk getirdim Menemen'den, Söke'den, Aydın'dan, Nazilli'den filan diyorlar. Biz borsaya gitmek zahmetine bile katlanmıyoruz. Borsadaki işlemler **devede kulak**, fiyatlar belli olsun diye. (s.145)

Kan beynine sıçramak (s.145, 162)

İçimden, bir 'vay canına!' geçti. Aracılığın, tefeciliğin bu denlisini düşünemezdim. Tevekkeli bizim parti, yıllarca, dış ticaret devletleştirilmelidir diyerekten ter ter tepinmişti. Şu sıra bu fikri ortaya atıp, Cemal eniştemizin **kanını beynine sıçratmanın** âlemi yoktu. (s.145)

Bam teline basmak (s.160)

Son bir yıldır, gençler de bölüm bölüm bölünmüşlerdi; itiraf edeyim, kaç bölük olduklarının da ben, hesabını şaşırılmışım. Dernekleri, birlikleri, hani solda olanların, birbirleriyle pek kapışıyorlardı. Ne ki her biri ayrı bir yöntem içinde ayrı ayrı kamplara ayrılmıştı. Kimi bildiri dağıtıyor, kırlara, köylere yayılıyor, kimi hükümetlerin **bamteline** büsbütün **basmak** için, adam kaçııyor, bankaları basıyordu. (s.160)

Dümen suyundan gitmek (s.161)

Bu kez iş, 27 Mayıs'tan da berbat... Zaten dışa bağımlı, hele Amerika gibi sömürücü bir devletin **dümen suyundan gidersen**, gölgesine sığınmaya çalışırsan, sonun bu olur. (s.161)

Bir ayağı çukurda olmak (s.163)

Ben, benden geçtim; **bir ayağım çukurda** Ekrem Bey oğlum. Yapabileceğim ancak bundan böyle sizlerden şikâyet olur. Bir savaş verdimse ömrümce, bu savaş kitaplarımdadır. (s.163)

Kara kara düşünmek (s.167)

İçimden, 'Allah kabul etsin duanı!' diye alay etmekten kendimi alamadım. Erdal susuyor, **kara kara düşünüyordu**. (s.167)

Bit yeniği olmak (s.169)

Kalktım, gişeye gittim. Gişedeki kız, iri iri gözlerini açmış, beni bekliyordu. 'Bu işte bir **bit yeniği var**...' diye aklım karışır gibi oldu. (s.169)

Eline düşmek (s.170)

"Haberini ona uçaktan inince, ne yapıp yapın, polislin **eline düşmeden**, dosdoğru Selimiye Kışlası'na kapağı atın: I. Ordu Sıkıyönetim Komutanlığı sizin bir an önce kendilerine teslim olmanızı istiyor... Komutanlığın bu sabah yayınladığı bildiri de adınız var. Öyle ki biz bile şaşık... Listede bir sıra profesör, yazar, avukat ve sendikacılar var..." (s.170)

Kapağı atmak (s.170)

"Haberini ona uçaktan inince, ne yapıp yapın, polislin eline düşmeden, dosdoğru Selimiye Kışlası'na **kapağı atın**: I. Ordu Sıkıyönetim Komutanlığı sizin bir an önce kendilerine teslim olmanızı istiyor... Komutanlığın bu sabah yayınladığı bildiri de adınız var. Öyle ki biz bile şaşık... Listede bir sıra profesör, yazar, avukat ve sendikacılar var..." (s.170)

Mim koymak (s.171)

Donmuş kalmışım. Demek Sadi Kocaş'ın geceki bildirisine bir yenisi eklenmişti. Yanımdaki beyin, 'Öyle ki biz bile şaşık...' sözlerine **mim koymak** gerekiyordu. (s.171)

Kulp bulmak (s.172)

"Haklısınız ama bir **kulp bulurlar**... Baskı rejimlerinin kendisine özgü yasaları vardır, ya da icat edilir..." karşılığını verdi. (s.172)

İpten kazıktan kurtulmak (s.172)

"Savunmak! İşte suçunuz bu olsa gerek. Adınız bir kez kötüye çıktı (!)" diye o da gülmeye başladı. "Hele gazetecileri **ipten, kazıktan kurtarmanız** daha büyük suç (!). Gazetelerle biraz ilişkim vardır da..." diye ekledi. (s.172)

İçi kan ağlamak (s.185)

Arkadaşını aramışlar, bulamamışlar; 'o bulununcaya, gelinceye dek seni alıyoruz, içeriye' demişler... Yandım, çocukların haline. **İçim kan ağlıyor.** (s.185)

Aklını peynir ekmekle yemek (s.187)

Böyle alaylı konuşmamdan yanımda oturanlar alındılar; ters ters bana bakmaya başladılar. Şoförse saf saf, 'Ben, **aklımı peynir ekmekle yemedim** ağabey; yarın senin yanında resmim gazetelerde çıksın da sonra bir sürü it, beni sokak arasında tanıyıp, kıştırıp dövsünler ha?' demesin mi? Basbayağı keyiflendim bu sözlere... (187)

Kendi kendine gelin güvey olmak (s.187)

Basbayağı keyiflendim bu sözlere... Hani **kendi kendime gelin güvey oldum**, bir an ama kendime de güldüm, içimden. Öyle ya sayın Koçaş bizi, gençleri uzaktan yakından etkilemekle suçluyordu. (s.187)

Ağzından çıkan sözü kulağı duymamak (s.187)

Bunca yıl akıntıya kürek mi çektik? Nasıl bir suçlama bu? Kocaş'ın **ağzından çıkan kulağı duyuyor** mu ne dersiniz? Bir de kışkırtma lafını katmış araya... (s.187)

Fitili almak (s.194)

"Ankara **fitili almış!** Bildirimiz, isteklerimiz öğrenilmiş! Bize ateş püskürtüyorlar... Asacaklarmış, keseceklermiş... Esirlerimizi öldürsek de isteklerimizi kabul etmeyeceklermiş! Bir an önce teslim olmazsak... falan filan..." (s.194)

Ateş püskürmek (s.194, 197)

"Ankara fitili almış! Bildirimiz, isteklerimiz öğrenilmiş! Bize **ateş püskürüyorlar**... Asacaklarmış, keseceklermiş... Esirlerimizi öldürsek de isteklerimizi kabul etmeyeceklermiş! Bir an önce teslim olmazsak... falan filan..." (s.194)

Eli kulağında olmak (s.197)

"Aferin! Akıllıdır benim katır... Aklına bir şey koydu mu yapar, kimse önüne geçemez. Bir okuyacağım diyerekten aklına koydu, okudu da... Toktur olacağım dedi, **eli kulağında**,

olacak... Olacak ya onu öldürana dek benim de mezarda yatan anam ağladı... Elde yok, avuçta yok..." (s.197)

Anası ağlamak (s.197)

Dayı, umursamaz gibi şöyle bir kolunu, elini salladı: "Aferin! Akıllıdır benim katır... Aklına bir şey koydu mu yapar, kimse önüne geçemez. Bir okuyacağım diyerekten aklına koydu, okudu da... Toktur olacağım dedi, eli kulağında, olacak... Olacak ya onu öldürana dek benim de mezarda yatan **anam ağladı**... Elde yok, avuçta yok..." (s.197)

Gözü açılmak (s.199)

Şu İngiliz gâvurunun maşası Yunanlılar, köylerimize, tarlalarımıza girince, asıp kesmeye başlayınca, olanı biteni millet gözü ile görünce, silahını kapan, Mustafa Kemal Paşa'nın yanına gitmişti. Şimdi devran değişti; milletin **gözü** daha da **açıldı**. (198-199)

Burnunu sokmak (s.199)

Herifler topla, tüfekte üstümüze gelmiyorlar şu sıra ama tarlalarımıza yine **burunlarını sokuyorlar**. (s.199)

Eli böğründe kalmak (s.199)

Milletin **eli böğründe kaldı**. Bakın bana, üç dönüm toprağım var. Haşhaş ekerim yıllardan beri kıt kıtır; oğlum doktor olabileceksen, bu tarlaya borçluyuz. (s.199)

İki arada bir derede kalmak (s.199)

Amma ve lakin, köy köy, ilçe ilçe, kent kent, gezip dolaşan siyasiler de var ortalıkta: 'Biz' diyorlar, 'bu yasağı kaldıracamız!' Ne yapsın millet, umutlanıyor, **iki arada bir derede kalıyor**... (s.199)

Uçan kuştan hile sezme (s.199)

"**Uçan kuştan hile sezeceksiniz**, oğullarım. Bu haberi, en sona bıraktım: Bizim yeğen dün, ilçede candarmaların çoğaldığını görmüş. Bugün köylere yayılmaya başlarlar, sanırım..." (s.199)

Kanı çekilmek (s.205)

Delikanlı dondu kaldı. Bütün **kanı** damarlarından **çekilmişti**. Bir şey düşünmedi önce, sonra kendisini topladı. Silahını kaptığı gibi arkadaşlarının yanına koşmak istedi. (s.205)

4.1.11. Mor Ötesi

Yakasına yapışmak (s.5, 77)

"Ellerinde gazeteler var. Hızlarını alamazlarsa, az sonra sizin **yakanıza** uzmanıdır diyerekten **yapışırılar**, hocam..." diye kahveci söylene söylene döndü gitti. (s.5)

Eline geçmek (s.6, 25)

Osmanlı ordugâhında, bir Osmanlı kalesinde kesilen bir vezirin, bir sadrazamın kellesi nasıl Avusturyalıların **eline gecebilmis**? (s.6)

Kursağında kalmak (s.7)

"Biz bu Osmanlıların derdinden, Osmanlı'nın hesabını vermektten daha bir yüz yıl kurtulamayız: Viyana'dan Bağdat'a, Bağdat'tan ta Mağrip'e değin... Yüzyıllar boyu Avrupa'nın böğrüne bir hançer gibi saplanmışız. 1919'da da hesabımızı göremediler, **kursaklarında kaldı**. Şimdi deli divane oluyorlar... Misak-ı Milli sınırlarımızın dışındaki Osmanlı'dan kalan, Osmanlı kalıntısı herkes ayakta... Batı da yangına körükle varıyor..." (s.7)

Yangına körükle varmak (s.7)

"Biz bu Osmanlıların derdinden, Osmanlı'nın hesabını vermektten daha bir yüz yıl kurtulamayız: Viyana'dan Bağdat'a, Bağdat'tan ta Mağrip'e değin... Yüzyıllar boyu Avrupa'nın böğrüne bir hançer gibi saplanmışız. 1919'da da hesabımızı göremediler, kursaklarında kaldı. Şimdi deli divane oluyorlar... Misak-ı Milli sınırlarımızın dışındaki Osmanlı'dan kalan, Osmanlı kalıntısı herkes ayakta... Batı da **yangına körükle varıyor**..." (s.7)

Elinden gelmek (s.9, 25, 48, 88)

"Ne **gelir elimizden**... Ama akşam yemekten sonra gazete filan getirdik diye bir bahane bulup gidelim. Seni görünce belki öfkesi dağılır. Önce sana bir akşam çayı yapayım... Öğle vakti yemek işini becerebildin mi?" (s.9)

Kulak vermek (s.10)

Tuvaletten dönerken koridorun başındaki mutfığa **kulak vermek** zorunda kaldı. (s.10)

Başını kaşımaya vakti yok (s.11)

Salih şöyle bir doğruldu: "Yok canım... Oğlumuz bizi niye unutsun... Şu sıra **başını kaşıyacak vakti yoktur**. Öğrencilerini sınava çekiyordur..." (s.11)

Boynuz kulağı geçmek (s.11)

'Yahu!' diyor Hakkı, 'ben bunu yetiştirdim, fizikçi yaptım. Şimdi **boynuz kulağı geçti!**' (s.11)

Düze çıkmak (s.17)

İşimi kolayladılar; bizim elçinin, onların yardımı ile vize işini **düze çıkardık**, geldik memlekete... (s.17)

Kapağı atmak (s.17)

Adamlar iyice ayaklandığı sırada, ben Viyana'da soluğu aldım. Trene atlayıp Türkiye'ye **kapağı atacağım**; ama Balkanlar'dan geçmek için bir vize belası çıktı, başıma. (s.17)

Bini bir para (s.18)

"Neyse yahu... Yıllar oldu, şimdi dert tazelemeyelim... Zaten şu sıra derdin **bini bir para!**" (s.18)

Yabana götürmek (s.19)

"Salih, bir cıgaranı daha **yabana götüreceğim**..." dedi, birdenbire Nedim Bey. "Bunlar yemeği hazırlayamadılar..." (s.19)

Ön ayak olmak (s.20)

"Ben, daha önce aldım ya... Sonra da size **ön ayak oldum**. Biz, şu katlarımızı nasıl aldık, hangi parayla aldık Sıdık?" (s.20)

Devede kulak (s.20)

"Aferin sevgili kardeşim, bir memura yakışacak denli güzel bir hesap verdin. Peki sen Salih biraderim, yazılardan ne alıyorsun bakalım?" "**Devede kulak** canım..." karşılığını verdi Salih Bey. (s.20)

Ağızdan baklayı çıkarmak (s.22)

İçimden lahavle çekip, bakalım işin sonu nereye varacak diye bekliyorum. Sonunda **ağızdan baklayı çıkardı**: Bunun babasıyla yürüttüğü holding, bir başka holdingle takışmış. (s.22)

Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş (s.23)

"Hiç de yazık olmadı hanım, sakın kızımız için üzülme... 'O mahiler ki derya içredir, deryayı bilmezler' misali kızımız hayatından memnun. Milyonların içinde yüzüyor. **Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş...**" (s.23)

Yemediği nane kalmamak (s.24)

Bre yezit, böyle dolambaçlı laflara ne gerek var. Kızı isteyeceksin, açık açık ben şu şu işi yaparım desen olmaz mı? Fransa'da sen bir okula kayıtlı görün, ticaretle birlikte **yemedik nane bırakma**, sonra da bana martaval oku! (s.24)

Evlere şenlik (s.25, 80)

Çocuk daha on dördünde yok, oldu mu şimdiden bir züppe... Küçük kız Hülya, **evlere şenlik!** (s.25)

Ceviz kırmak (s.25)

Bugüne değin **kırmadığı ceviz** kalmadı; her fırsatta benim yargıçlık kişiliğimi kötüye kullanmaya kalkıştı. İzin vermedim, tersledim. (s.25)

Tüy dikmek (s.25)

E... Salih kardeşim bu sonuncusu, bu rüşvet önerisi **tüy dikti!** Hırısmdan, öfkemden deli olacağım... Ben, devlete saygılı bir devlet memuru olarak namusumla yaşamış bir adamım. (s.25)

Kulak asmamak (s.25)

Ben, devlete saygılı bir devlet memuru olarak namusumla yaşamış bir adamım. Gelen geçen, ya da iktidarda olan hükümetlere **kulak asmam**. İyiyse iyidir, kötüyse kötü. Ama hükümetlerin bile devlete zarar vermesine bir yargıç olaraktan izin vermem... (s.25)

Can kulağıyla dinlemek (s.26)

Bu dersanelerde öğrenciler ateş kesilmişti. **Can kulağıyla** ders **dinliyordu**. Nasıl dinlemesinler ki, üstüne dershaneye para veriyorlardı. (s.26)

Aklı evvel (s.26)

Nedense, nedense değil, yılların verdiği deneylerine dayanarak, bir de "1538, kaçınıcı yüzyıl oluyor?" diyerekten öğrencilerine sordu. Bir **akhevvel** delikanlı da 'on beşinci yüzyıl' demesin mi? (s.26)

Kaçak güreşmek (s.29, 46)

Hep birlikte sofraya oturduklarında yine bir süre konuşmadılar. Salih Akmercan, 'bunlar **kaçak güreşiyorlar**... Konuşmamış... Yazışmamış... Laf! Böylesine uzamaz bu işler... Bizim kız kız hastalanmış işte...' diye düşündü. (s.46)

Günahına girmek (s.31)

'Yok yok, gençlerin **günahına girmeyelim**, bu saygısızlığın nedeni ortada... İyi ki İhsan Hoca beni önceden uyardı, boş bulunmadım...' diye basbayağı yüksek sesle söylendi. (s.30-31)

Boş bulunmak (s.31)

'Yok yok, gençlerin günahına girmeyelim, bu saygısızlığın nedeni ortada... İyi ki İhsan Hoca beni önceden uyardı, **boş bulunmadım**...' diye basbayağı yüksek sesle söylendi. (s.30-31)

Defteri dürülmek (s.31)

Tam yatağına yerleşiyordu ki bu Hulki Bey'in, bu büyük bilgin tarihçinin (!) söylediğı bir sözü daha anımsayıverdi: "Sizin o yeteneksiz kişilerin toplandığı Türk Dil Kurumu'nun da Türk Tarih Kurumu'nun da **defteri dürüldü**" demişti. (s.31)

Tavşan dağa küsmüş, dağın haberi olmamış (s.54)

Öfkesinden, sıkıntısından, gideceğı Arap ülkesinin adını bile anmak istemiyor... Oğlum, **tavşan dağa küsmüş, dağın haberi olmamış** derler ama sen aldırma. Dağın haberi olmasa da tavşanların haberi olur... (s.54)

Damarı tutmak (s.33)

"Akşam bizim kız telefon etti. Anasına yalvardı yakardı. Özür dilemek istediklerini söyledi. İlle 'gelelim bir gün' dedi, daha doğrusu demiş... Telefonu ben dinlemiyorum, Nazife'nin anlattıkları. Ben de 'semtine uğramasınlar, daha öfkem geçmedi' dedirttim hanıma. Damadın canı cehenneme, yüzüne bakmayacağım hiçbir zaman. Ama Salih, bizim kız aptal, ahmak; okuttuk yine cahil, ne ki kızım demişim bir kez... Üstüne üstlük dünya yüzünde, memlekette

olup bitenlerin farkında değil... Yine de arada bir göreyim diyorum, babalık **damarım tutuyor**..." (s.33)

Aynı kapıya çıkmak (s.36)

"Size yazdıklarını yazmış... 'Nasılsınız dayıcığım? Biz iyiyiz... Yengemin de ellerinden öperiz...' falan filan... Hep şaşarım Salih, bizim aileden nasıl da bir fizikçi çıktı diye... Hep şaşarım Salih, bizim aileden nasıl da bir fizikçi çıktı diye... Bizim yedi ceddimiz, sülalemiz ya mülkiyelidir ya da hukukçudur. **Hep bir kapıya çıkar** ya... Senin soyunda sopunda fen bilimlerinden bir kimse var mı? Sıdıka da edebiyatçı, sen tarihçi olduğuna göre..." (s.36)

Diken üstünde (olmak) (s.41)

Hakkı Bey'i kırmak istememişti ama sinirleri neredeyse yüreğinin durmasına neden olacaktı. Bir kez, kulüpte eskisi gibi kalabalık yoktu. Oturanlar da **diken üstündeymiş** gibiydi. (s.41)

Tepesi atmak (s.42)

Hulki Bey, inadına eski sorusunu yinelemişti: "İbn Haldun'dan önce Marx ha?" Bu kez herifin küstahlığına Akmercan'ın **tepesi atmış**, "Sen ne demek istiyorsun be adam?" diye bağırıvermişti. (s.42)

Dört gözle beklemek (s.44)

İyi, burada bir ev tutunca eşyanızı getirirsiniz. Bizim bu eve de sığırız. Buradaki özel dersaneler seni **dört gözle bekliyor**. (s.44)

İğne ipliğe dönmek (s.46)

Hoca, gelininin, kızının bu halinden çok korktu. **İğne ipliğe dönmüştü** Sibel. Dikkatli bakınca, siyah gözlerinin altı, siyah siyah kararmıştı. Şakakları siyah siyah çürümüştü. Bir yere çarpmış yüzünü, düşmüş müydü? (s.46)

Deve kuşu gibi başını kuma sokmak (s.54)

Ülkemizde, Doğan'ın da dediği gibi İslamcılar, bir büyük çoğunluk, istiyor ki, kendileriyle birlikte halk, kafasını **deve kuşu gibi soksun**. (s.54)

Ayak basmak (s.56)

Çok süslüydü, Ayşe Hanım. Orta yaşa **ayak basan** kadınların güzelliği vardı, üstünde. Mavi gözleri iri iriydi. Saçları düzenli, yüzüne uygun biçimde taranmıştı. (s.56)

Ortada fol yok yumurta yok (s.59)

Ne var ki Nedim Bulutoğlu, damadının bu halinden pek keyiflenmişti: "Ulan damat, **ortada fol yok, yumurta yok**, sizin komünistler diye aklınız başınızdan gidiyor. Sanki ananızı komünistler kovalamış; bir komünistler diyerekten tutturmuşsunuz ki, ha geldi, ha gelecek diyerekten halkın da ödünü patlatıyorsunuz. Elbette haklısınız, komünizm şöyle dursun, önce Atatürk'ün devletçiliğini yok edip, devlet kuruluşlarını satmak sevdasındasınız... Alışverişi kendinize göre ayarladınız, şimdi de bütün sosyal kuruluşları, düzeni kendinize göre ayarlanıp, liseden üniversitelere değin gençleri de kendinize göre ayarlamak, yetiştirmek için düzen kurdunuz..." (s.59)

Aklı başından gitmek (s.59)

Ne var ki Nedim Bulutoğlu, damadının bu halinden pek keyiflenmişti: "Ulan damat, ortada fol yok, yumurta yok, sizin komünistler diye **aklınız başınızdan gidiyor**. Sanki ananızı komünistler kovalamış; bir komünistler diyerekten tutturmuşsunuz ki, ha geldi, ha gelecek diyerekten halkın da ödünü patlatıyorsunuz. Elbette haklısınız, komünizm şöyle dursun, önce Atatürk'ün devletçiliğini yok edip, devlet kuruluşlarını satmak sevdasındasınız... Alışverişi kendinize göre ayarladınız, şimdi de bütün sosyal kuruluşları, düzeni kendinize göre ayarlanıp, liseden üniversitelere değin gençleri de kendinize göre ayarlamak, yetiştirmek için düzen kurdunuz..." (s.59)

El koymak (s.64, 68, 69, 74, 90)

Hemen bizim dergiye sözü getirip, merakınızı gidereyim. Tarihten Yapraklar'ı, her ayın başından iki gün önce, dağıtımaya veririz. Bu ay da öyle yaptık. Ne var ki dağıtamadık. Sıkıyönetim hemen **el koydu**. Bize de bir yazı geldi, 'yeni emre değin derginiz kapanmıştır...' diyerekten. (s.64)

Elle tutulur, gözle görülür (s.64)

Ortalıkta **elle tutulur, gözle görülür** bir suç yok. Ne ki suç duyurusunda bulunulmuş. (s.64)

İş çevirmek (s.65)

"Yok..." dedi Selman Bey, "bunun yaptığı, **cevirdiği iş** kıskançlıktan öte, başkaca bir işe benziyor..." (s.65)

Yüreğine su serpmek (s.66)

"Aman Selman Bey, **yüreğime** biraz **su serptiniz**..." (s.66)

Bıçak kemiğe dayanmak (s.67)

Ne ki susup oturmak korkaklıktı. Artık **bıçak kemiğe dayanmıştı!** (s.67)

İçi içine sığmamak (s.67)

Ne var ki bir yerlerde durup oturacak hali yoktu. **İçi içine sığmıyordu.** (s.67)

Etiliye sütlüye karışmamak (s.68)

"Ne mi yapacağız; gidip her gün, keyfimizce Çınarlı Kahve'de oturacağız! **Etiliye sütlüye karışmayacağız.** Suya sabuna dokunmayacağız. Sen evinde çalışmalarına bak. Birkaç ay sonra üniversite hazırlık kursları yine açılır. Yüz binlerce genci giriş sınavlarına hazırlarız. Ne sen politikacısın, ne de ben... Bu yaştan sonra da politikaya burnumuzu sokacak değiliz... Bizler sade yurttaşlarız." (s.68)

Suya sabuna dokunmamak (s.68)

"Ne mi yapacağız; gidip her gün, keyfimizce Çınarlı Kahve'de oturacağız! Etiliye sütlüye karışmayacağız. **Suya sabuna dokunmayacağız.** Sen evinde çalışmalarına bak. Birkaç ay sonra üniversite hazırlık kursları yine açılır. Yüz binlerce genci giriş sınavlarına hazırlarız. Ne sen politikacısın, ne de ben... Bu yaştan sonra da politikaya burnumuzu sokacak değiliz... Bizler sade yurttaşlarız." (s.68)

Burnunu sokmak (s.68)

"Ne mi yapacağız; gidip her gün, keyfimizce Çınarlı Kahve'de oturacağız! Etiliye sütlüye karışmayacağız. Suya sabuna dokunmayacağız. Sen evinde çalışmalarına bak. Birkaç ay sonra üniversite hazırlık kursları yine açılır. Yüz binlerce genci giriş sınavlarına hazırlarız. Ne sen politikacısın, ne de ben... Bu yaştan sonra da politikaya **burnumuzu sokacak** değiliz... Bizler sade yurttaşlarız." (s.68)

Çirkefe taş atmak (s.68)

"Bulaşsınlar. Biz kimseye bulaşmayacağız. **Çirkefe taş atmayacağız.** Hele Hulki Bey gibi büyük bilimcilere yaklaşmayacağız..." (s.68)

Kulağı delik (olmak) (s.79)

Neyse... Öğrendiklerimden ötürü neredeyse dizlerim tutmadı yürümeye... **Kulağı**, mesleği gereği çok **deliktir** bu dostumun. (s.79)

Baklayı ağızından çıkarmak (s.79)

O da şaşkınlık, hem de hayretler içindeydi. Önce beni nasıl ağırlayacağını bilemedi. Sonra teselliye kalkıştı. En sonunda ister istemez **baklayı ağzından çıkardı.** (s.79)

Gözünün yaşına bakmamak (s.80)

'Vallahi şimdi anımsayamayacağım, iki ay mı oldu, üç ay mı oldu... Ben bu Halim olacak namussuzu evimden kovdum. Hem de kızımın, torunlarımın **gözünün yaşına bakmadan...**' (s.80)

O kadar uzun boylu değil! (s.80)

Kadri Bey arkadaşım yine güldü: '**O kadar uzun boylu değil...** Cürmü kadar yer yakar...' dedi. (s.80)

Üstüne basmak (s.80)

Arkadaşımın bu sözlerine hiç şaşmadım: '**Üstüne bastın** Kadri kardeşim, işte öyle bir adamdır...' karşılığını verdim. (s.80)

Ateş olsa cürmü kadar yer yakmak (s.80)

Kadri Bey arkadaşım yine güldü: 'O kadar uzun boylu değil... **Cürmü kadar yer yakar...**' dedi. (s.80)

Yakasını bırakmak (s.82)

"Umarım **yakamızı bırakmışlardır**, hocam... Yahu bırakmasalar ne gerekir? Yağlı yemedik ki papazdan korkalım... Kapayalım artık bu lafı, başka laf edelim. Bak Salih, sana hocam diyoruz, herkes diyor, kızmıyorsun ya? Hep sorayım diye aklımdan geçer." (s.82)

Ağzının payını almak (s.83)

"Bizim damat olacak herif, **ağzının payını almış.** Benim Kadri'ye anlattıklarımın sonra araştırma yapanlar büsbütün aydınlanmıştır. Ha... bir de şaka yollu bizim arkadaş dedi ki, 'dosyayı büsbütün kapamak için evinde yasak kitap var mı diyerekten bakmaya gelen olur... Varsa yasak kitap, ortalıktan kaldır (!).' Evet böyle dedi. Ben de güldüm geçtim..." (s.83)

Dizlerinin bağı çözülmek (s.87, 95)

Tam karar verdi, yürüyordu ki, gözü sokağın başındaki köşke ilişti. Şaşkınlık içinde dikildi kaldı: Nasıl da kente giderken dikkat etmemişti... **Dizlerinin bağı çözülür** gibi oldu. Neredeyse kaldırırma çököverecekti. O, yıllardır içine sindire sindire seyrettiği köşkü yıkıyorlardı! (s.87)

Damdan düşer gibi (s.88)

'Evet, Sıdıkam beni merak etmiş, camdan bakıyormuş, yolumu gözlüyormuş...' diye düşündü. **Damdan düşer gibi**... (s.88)

Süt dökmüş kedi gibi olmak (s.90)

Selman Bey, masasının ardında oturduğu yerde basbayağı küçülmüş, sinmiş, yüzü bembeyaz olmuş, gözleri iri iri açılmış, daha ne diyeyim, **süt dökmüş kedi gibi** kıvrınmakta. (s.90)

Aşağıdan almak (s.91)

Selman Bey **aşağıdan aldı**: 'Efendim, yazıyı, tezkibini mahkeme yolu ile göndermeye gerek yoktu. Kendiniz getirseydiniz, yine basardık. Bilimsel tartışmalara dergimiz açıktır. Elbette yazı bu sayıya girecektir...' (s.91)

Altı üstüne gelmek (s.95)

İsa, 'Tanrı'nın indinde insanlar eşittir' dediğinde, esirci, köleci Roma İmparatorluğu'nun **altı üstüne gelmiştir**. (s.95)

Gün ışığına çıkmak / çıkarmak (s.96)

Öylesine çalışmıştı ki, son üç yüz yıldır bilinen, ama yitik olan bir elyazması tarih kitabını **gün ışığına çıkarmış**, bu konuda yazdığı makale, Avrupa tarih bilimcilerince de büyük övgülere neden olmuştu. (s.96)

4.1.12. Eski Toprak

Kılına (bile) dokunmamak (s.10)

«Yok canım... munis hayvanlardır, Kemal Bey... Onlara kötülük etmezsen, **kılına dokunmazlar**... Bizim köyün balı, memlekete nam saldı. Adı, ilçemizin adı oldu ama olsun. İlçe de bizim... Ne ki bilen biliyor, ilçeyi gezmeye gelenler, köyümüze dek gelip şu bizim bakkal Yusuf'tan bal soruyorlar. Onda da bulunduruyoruz yurttaşlarımızın gönlü hoş olsun diye.» (s.10-11)

Ön ayak olmak (s.11)

«Seni çok takdir ettim Hasan Efendi: **Ön ayak olmuştun**; sebze, meyve, bal üreticilerini bir araya getirip kooperatif kurmuşsun. Balıkçılar Birliği de ayrı...» (s.11)

İş işten geçmek (s.11)

Yaptığımız işin komünistlik olmadığı anlaşıldı, anlaşıldı ya **iş işten geçti**... (s.11)

Diş geçirmek (s.11)

İlçedeki eski kaymakamımızı da bizim işlerimizi gördüğü için, bizimle birlik olduğu için yürüttüler... Bir bana **diş geçiremiyorlar** Kemal Bey.. (s.11)

Mürekkep yalamak (s.11, 12)

Ben, seçimle muhtarlığı almaktayım. Köylü de arkamda... Her seçimde şaşmaz, bana elli altmış oy fazla çıkar... Biraz da **mürekkep yaladık** eski hocamız senin rahmetli kayınpederin sayesinde. (s.11)

Kulp takmak (s.11)

«Bilmez miyiz canım Kemal Bey... Baldızınız Zeynep öğretmenimizi çok severiz. Rahmetli Recep öğretmenimizi de çok severdik. Zeynep öğretmenimizin ablası Ayşe Hanım eşiniz de daha yüksek okullardan emekli öğretmendir. Size gelince ünlü bir yazarmışsınız... E... insan yazar olunca, elbette bir **kulp takarlar**...» (s.11)

Kulak asmamak (s.12, 21, 38, 65, 190, 236)

Biz böyle olur olmaz laflara **kulak asmayız** Kemal Bey. (s.12)

Kursağında bırakmak (s.13)

Kahveci Yakup, Muhtarın sevincini **kursağında bıraktı**. (s.13)

Ağızına yüzüne buluşturmamak (s.18)

Uzatmayalım, çavuşumuz işi **ağızına yüzüne buluşturdu**. Neyse ki ilçeden kaymakam beyimiz köye geldi, anladı dinledi savcıyla birlikte, işleri düzeltti. (s.18)

Üstüne yıkmak (s.25, 155, 185)

«Oooo! Olmadı, muhtar emmim! Bu işi benim **üstüme yıkamazsın**... Böyle bir yetkim yok. Beni cahil yerine koyma... Cumhuriyetimiz laikdir. İsteyen namazını evinde kılar, isteyen bahçesinde bir ağacın altında kılar. İsteyen camide kılar. İsteyen de hiç kılmaz! Sen, beni Osmanlı zaptiyesi mi sandın?» (s.25)

Yakasını bırakmamak (s.31, 61, 65, 188)

Ah Zeynep, ben de sıkıntımdan böyle konuşuyorum. Bu yaşa geldi, hâlâ **yakasını bırakmıyorlar**. Her çevirdiği kitap için kovuşturma açılıyor. Bellemişler bir kez... O da inadına işi bırakmıyor. (s.31)

Paçayı kurtarmak (s.32)

Yayıncısı da satıyor diye inadına çok para veriyor. Onun kafasında bir genç yayıncı zaten... Ama şimdilik bir tesellim var: Şu son davadan bir **paçasını kurtarırsa** en az bir yıl rahat ederiz. (s.31-32)

Ömrü vefa etmemek (s.32)

Yeni kitabımı hazırlayana dek en az bir yıl geçer. Çeviri de yapsa çok titiz çalışır. Adı memlekette, daha doğrusu erbabı arasında diyelim, Marksist edebiyatını en iyi bilen yazar, çevirici diye çıktı bir kez. İstanbul'dayken yayıncısı, ille de KAPİTAL'i toptan çevir, basalım! diye tutturdu. Nedendir bilmem, 'buna benim **ömürüm vefa etmez!**' diye kabul etmedi. 'Bunu bilimciler yapsın...' dedi. (s.32)

Kafa tutmak (s.32)

Sözün burasında gülümsedi Ayşe Çığ, «Ağabeyin boşuna mı bize **kafa tutuyor** ille de masraflara katılacağım diye...» Sağdan soldan da 'Seni sömürüyor bu yayıncı, az para veriyor...' diye kışkırtmak istiyorlar; ama onun aldıracağı yok. (s.32)

Diken üstünde (olmak) (s.33)

İyi söyledin, bir tutku ki sırasında ben de anlatmakta güçlük çekiyorum: Çalışma tutkusu mu desem... Fikir tutkusu mu desem.. memleket sevgisinin hastalık haline dönüşmüş tutkusu mu desem... Hep **iğne üstünde**... (s.33)

Eli uzun (s.33)

Deyimi başka türlü söyleyeceğim: Şu bizim polislerin **eli** ne kadar **uzunmuş** meğer... (s.33)

Ağzını aramak (s.39, 57, 59, 214)

«Neysel işler epeyce yatıştı. Gazeteleri pek merak etmeyelim. Bak başka bir laf edeceğim Necip, farkında mısın, bizim Ali'nin bir süredir bir sıkıntısı var... **Ağzını aradım**, geçen gün. Kem küm etti, söylemedi...» (s.57)

Başka telden çalmak (s.44)

Anlıyordu, kocasının davranışını: Bir şeyden kuşkulandı mı, heyecanlandı mı, belli etmemek için **başka telden çalar** görünürdü. (s.44)

Elinden gelmek (s.45, 53, 83, 104, 123, 131, 134, 136, 174, 230)

«Ara sıra içim geçiveriyor; ama geldiğini gördüm. Hani **elinden gelse** Kemal Bey, dümdüz denizin üstünden yürüyüp ilçeye gideceksin, gazeteleri almaya...» (s.53)

Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla (s.45)

Haddim olmayarak ve avukatınız olarak bir öneride bulunacağım. Başımızın yeninden derde girmemesi için, yeni çevirilerinizde elden geldiğince, komünizm sözcüğü yerine (sosyalizm) sözcüğünü kullanınız. Biliyorum, arada çok büyük kavram ve anlam farkı var; ama demek isteneni tümcelerın anlamına yükleyebilirsiniz. Hani **kızım sana söylüyorum**... gibisine. (s.45)

Gökten zembille inmek (s.56)

Hele acele etmeyelim bakalım! Bu eylemler de **gökten zembille inmedi** ya... (s.56)

Kem küm etmek (s.57, 170)

«Neyse işler epeyce yatıştı. Gazeteleri pek merak etmeyelim. Bak başka bir laf edeceğim Necip, farkında mısın, bizim Ali'nin bir süredir bir sıkıntısı var. Ağzını aradım, geçen gün.

Kem küm etti, söylemedi...» (s.57)

Düşüp kalkmak (s.58, 95, 115)

«Çok safsın be Nurcan, şimdi bile bu hanımın kaç kişiyle **düşüp kalktığını** biliyor musun? Bütün inadı, beni teslim alamadığından... Benim gibi bir motorcu parçasını...» (s.115)

Çanak tutmak (s.59, 135, 240)

Kemal Çığ, sıkıntılı sıkıntılı gülümsemeye çalıştı: «Dediklerine evet diyesim gelmiyor içimden Necip. Ne var ki haklı gibi görünüyorsun. Bu hükümet ya bilmeyerek faşistlere **canak tutuyor** ya da bilerek onlardan yana...» (s.240)

Kafayı çekmek (s.60, 186)

«**Kafayı çekince** gelebilecek misin? Yoksa Ali'yi yollayayım mı gelsin sizi motorla alsın?» (s.60)

İçi içine sığmamak (s.61, 116, 221)

Kemal ığ, kıyıdaki çamların altındaki sıraya oturmuş, gözlerini iri iri açmış, ilçeye doğru bakıyor, bekliyordu. Sık sık da saatine bakıyor, kalkıp bir aşağı bir yukarı dolaşılıyor; **ici içine sığmıyordu.** (s.61)

İşin içinden çıkmak (s.62)

O da tıpkı oğlu gibi, ‘Doğu cephesinde yeni birşey yok enişte!’ demiş **işin içinden çıkmıştı.** (s.62)

Etilye sütlüye karışmamak (s.62, 119)

Denize bakıp aşağı yukarı dolaşırken Kemal ığ, ‘Vay! Şimdi anlıyorum... Bizim ilçenin kaymakamı, muhakkak bizimkilere; babanız, enişteniz, burada çok iyi... Aman **etliye sütlüye karışmasın!** Filan dedi herhalde...’ diye düşündü. (s.62)

Çiçeği burnunda (s.63)

«Elbette duruyoruz. Şu yanındaki sarışın kızın adı Selma. Şu iri delikanlı **çiçeği burnunda** doktor Niyazi, yanındaki kızımız da eşi Fatma. O da doktor olacak... Bu kumral güzeli hanım kızımız da Nurcan, sonbahara eczacı olacak. Eh Ali, senin de oğlun sayılır!» (s.63)

İpi kırmak (s.64)

Eylemci bunlar yahu! Bir sürü olaya karışmışlar. Sonra da tatil bahanesiyle **ipi kırmışlar.** Anladığıma göre İstanbul polisi de haklarında pek delil bulamadığından, İstanbul’dan uzaklaştıklarından yakalarını şimdilik koyuvermiş, olacak. (s.64)

Yakasını koyuvermek (s.64)

Anladığıma göre İstanbul polisi de haklarında pek delil bulamadığından, İstanbul’dan uzaklaştıklarından **yakalarını** şimdilik **koyuvermiş,** olacak. (s.64)

Yakasını bırakmak (s.64, 160)

Bu gözü pek delikanlılar yalnız başlarına eylem yapıyorlarsa nereye değin gidebilirler? Eylemleri bir halk kıpırdanmasına varabilir mi? **Bırakırlar** mı **yakalarını**? Öyle günler, öyle olaylar içinde yaşamaktayız ki herkes tedirgin... (s.160)

Dalına basmak (s.65)

Allah ya... Yazmaya, çevirmeye devam ediyorsun. 142. maddenin **dalına basıyorsun.** (s.65)

Yakasını kurtarmak (s.65, 195)

«Bu olaylar, bu iş çok netameli olsa gerek... Şimdi bu yakalananların bir sorgusu yapılıyor, ilçede ya... Yarın ile sevk edilecekler, mahkeme için. Oradan öteye ne olur bilmem. Adamlar gitti gider, **yakayı kurtaracaklar**, sanırım. Bizim motorcu, hele şoför milletinin kulağı deliktir... Sabah köyden candarma komutanımız ilçeye telefon ettikçe, hükümet konağından dört bir yakaya çeşit çeşit haberler, laflar taşıdı dolandı. Tevatür çok...» (s.195)

Başını kaşiyacak vakti yok (s.65, 126)

Gerçekten Faik Çivici'nin işlerinden **başını kaşiyacak zamanı yoktu**. (s.126)

Merdiven dayamak (s.65)

«Yaşa bakma... Ben de altmışa **merdiven dayadım**... İş, yaşadıkça bir şeyler yapabilmekte...» (s.65)

Aklı suya ermek (s.66)

«Kitapların, düşüncenin yasaklanması büyük bir mazeret sayılabilir; ama ağabey, biz oturup niye adam adam konuşamayız? Neyse bu lafların sonunu getiremeyiz; bizlerin gücünün dışına çıktı, artık konu. Eski arkadaşlardan yeni yeni **aklı suya erenler** var; ama kaç para eder... Direnenler de var ille dediğim dedik diye...» (s.66)

Dediği dedik (s.66)

«Kitapların, düşüncenin yasaklanması büyük bir mazeret sayılabilir; ama ağabey, biz oturup niye adam adam konuşamayız? Neyse bu lafların sonunu getiremeyiz; bizlerin gücünün dışına çıktı, artık konu. Eski arkadaşlardan yeni yeni akli suya erenler var; ama kaç para eder... Direnenler de var ille **dediğim dedik** diye...» (s.66)

Yerden göğe dek (s.67)

İşte bunu sormaya **yerden göğe dek** hakkın var ağabey, anlatayım: Hapishaneden çıktığımızda yeni inşaat kalfalığına başladım. (s.67)

El koymak (s.68, 84, 136, 196, 209, 215, 229)

«Necdet Bey, siz bizden çok gençsiniz. Bizi bir kenara itip politika yapmak hakkınızdır. İstedığınız gibi parti kurar, istediğiniz partiye de **el koyabilirsiniz**. Size başarılar dilemekten başka ne buyurabiliriz?» (s.136)

Can kulağıyla dinlemek (s.68)

«Hem de ne muhabbet! Kahveye gittikçe kaynatıyoruz. Bana tarih bile anlattırıyorlar. Hem de köyümüzün candarma komutanı bile **cankulağı ile dinliyor...**» (s.68)

Yukarıdan bakmak (s.69, 97)

Biraz önce o büyük otelden getirdiğimiz kişilerin kim oldukları belli. Para babası burjuvalar, onların şımarık kızları, oğulları. Bize elbette **yukarıdan bakıyorlar**, ama bizimle birlikmiş gibi görünüyorlar kibarlıklarından... (s.97)

Mim koymak (s.72)

Kemal Çığ da Faik arkadaşının ettiği bir söze **mim koymuş**, Nurcan'a bakıyordu, ara sıra: Genç kız neredeyse Ali'nin eteğini tutup arkasından önünden dolaşacaktı. (s.72)

Göz kulak olmak (s.72, 164, 177)

Rahmetli amcanız bu yere ölünceye dek **göz kulak olmuş** (!) Hani gelirini kullanmış. Şimdi varisler çok, hepsi dayatıyorlar ki burası satılsın, haklarını alsınlar... (s.164)

Bir baltaya sap olmak (s.75, 161)

«Yok be oğlum, onların da bir yerlere kaçtığını, saklandığını biliyorum. Sizler bölüm bölüm, grup grupsunuz... Birinizin bıraktığı yerden öteki işleri yürütür... Hele önce **bir baltaya sap olun!**» (s.75)

Kapağı atmak (s.77)

Ben de diplomamı almış, doktor olmuşum. Ayrıntısı bir yana, uzunca bir yolculuktan sonra Sivastopol üzerinden **kapağı** Anadolu'ya **attım**. (s.77)

Rafa kaldırmak (s.78)

1935'lerde, 1936'larda bürokratların tutumu iyice serleşti. 1938'lerde Mustafa Kemal Paşa'yı yitirince, onun Sovyetlerle dostluk, iyi komşuluk siyaseti de rahatça **rafa kaldırılınca**... Haydi artık ne diyeyim, ondan sonrasını siz de bilirsiniz... (s.78-79)

Yangından mal kaçırmak (s.80)

Yine düşünün ki en az elli yıldır Türkiye'de sol; egemen güçlerin karşısında **yangından mal kaçırcasına** çalışmıştır. (s.80)

Eti budu bu (s.80)

1900'lerin Fransız sosyalistlerinin Sosyalizm nedir? gibisine makalelerini bile 1912'lerde yabancı dil bilgisizliğinden yalan yanlış çevirdiler. Ama iyi niyetliydim. **Etimiz budumuz buydu** o zamanlar... Yanılmıyorsam galiba, ilk kez doğru dürüst Manifest'i çeviren, yayınlayan 1919'larda Şefik Hüsnü oldu. (s.80)

Hop oturmak / oturtmak hop kalkmak (s.81, 93)

Bu sözler üzerine gençler **hop oturdu hop kalktı**. Her kafadan bir ses çıktı. (s.81)

Her kafadan bir ses çıkmak (s.81)

Bu sözler üzerine gençler hop oturdu hop kalktı. **Her kafadan bir ses çıktı**. (s.81)

Parmağı Olmak (s.83)

Mustafa Suphi olayında, hani Mustafa Suphi'nin arkadaşlarının ile birlikte Karadeniz'de yok edilmelerinin ardında Ankara'nın **parmağı var mıydı**? Biliyorsunuz bu konu çok tartışılıyor... (s.83)

Ele geçmek (s.84, 129)

Bu fırkanın Ankara'da bile taraftarları vardı. Trabzon'da ele başısı, Kayıkçılar Kâhyası Yahya Efendi'ydi. Bu Yahya, Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni de **ele geçirmişti**. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti için toplanan paraları, İttihat ve Terakki Halk Şuraları Fırkasına aktarıyordu. (s.84)

Kulak vermek (s.19, 36, 40, 87, 92, 137, 176, 202, 208, 236, 239, 246, 247, 248)

Bakkal Yusuf'la, kahveci Yakup, uzakça bir masaya oturmuşlar, onları dinlemez görünüyorlardı; ama iyice konuşulanlara **kulak veriyorlardı**. Hallerinden muhtarın dediklerinden memnun oldukları anlaşılıyordu. (s.19)

Parmağı karışmak (s.86)

Şu kadarını söyleyeyim şimdi: Yeşil Ordular kuşkusuz içtenlikle davranmıştır. Usta gerillacı Ethem'i lider olarak kullanmak istemişlerdir. Sonra işin içine İttihatçıların **parmağı**, Ethem'in kardeşlerinin hırsı, Kemal Paşa'ya düşmanlığı, diyelim iktidar olma çabaları **karışmıştır**. (s.86)

Ayağa kalkmak (s.87, 136, 211)

Dar yakalı, kol uçlarında dantelli elbisesiyle Rosa, sözü alıyordu. Önce alçak sesle yavaş yavaş konuşuyordu. Sonra sesi gittikçe yükseliyor, bütün birahaneyi **ayağa kaldırıyordu** neredeyse. (s.87)

Çil yavrusu gibi dağılmak (s.88)

«Şu turistik geminin geldiği günlerde iyi iş yapıyoruz, Ali... Bir hayli bilet kesmişiz, bugün... Arkadaşlar da gemi kalkıp gidince, **çil yavrusu gibi** evlerine **dağıldılar**. Hasan, neredeyse gazinolardan ilçede kalan müşterileri getirir. Bu gece nöbetçi bekleyecek. Sen de şimdi köye, eve mi kaçıyorsun?» (s.88)

Yelkenleri suya indirmek (s.91)

Adam hemen **yelkenleri suya indirdi**: «Buyurun gidin efendim, döndüğünüzde nedenini arz ederim...» (s.91)

Vebali boynunda olmak (s.92)

Ali, aldırılmaz bir tavırla gülümsedi: «Bozukluk olsa hiç yola çıkar mıyız efendim; hepinizin **vebali boynumda** şu denizin üstünde... Görüyorsunuz, motor tıklar tıklar işliyor, tekne fiş fiş yüzüyor!» (92)

Tam üstüne basmak (s.93, 98, 154)

Ali, süslü bayana karşılık verdi: «**Tam üstüne bastınız** hanımefendi, otelinizde o yakadaki otellerde sizden otuz yaş küçük bir sürü genç hanım var. Nedense beni Don Juan bellemişler. Asılıp takılıyorlar. Sizler yenisiniz, bilmezsiniz. Bunlarla başım dertte. Otelciler de suçu bana yükleyip, otellerinin ciddiyetini bozduğumu sanıyorlar...» (s.93)

Karnının şişi inmek (s.95)

Bekir, öfkeli öfkeli karşılık verdi: Söğ, söğ ki Ali, bizim **karnımızın** da **şişi insin!** (s.94-95)

Göz yummak (s.95, 195, 212)

Hani yukarıdan da biliyorlar, seziyorlar gibime geliyor, bizim danışıklı döğüşü ama herhalde köylüyü büsbütün ayaklandırmamak için bize de onlara da **göz yummak** zorunda kalıyorlar. (s.212)

İki paralık olmak (s.95)

Otellerinin namusu **iki paralık olmuş** sayılır. Bu ne biçim iştir, anlayamadım gitti. (s.95)

Elinden geleni ardına koymamak (s.95)

Bu çiyarı içim kaldırmıyor be yahu; bu yüzden de **elinden geleni ardına koymuyor.** (s.95)

İçi kaldırmamak (s.95)

Bu çiyarı **içim kaldırmıyor** be yahu; bu yüzden de elinden geleni ardına koymuyor. (s.95)

Yüzünü kara çıkarmak (s.96)

«Merhaba Çamdeviren ağabey, eski meyhaneciliğini bu gece bizim konuklara ispatlayacaksın: Senin özel şaraptan istiyoruz. Bira da ver bize... Şaraptan içmeyen bulunur... Üst tarafı, meze işi senin bileceğin bir iş... **yüzümü kara çıkarmazsın** konuklara herhalde...» (s.96)

Kulak asmak (s.99)

İlçede senin için, sizin için dedikodu edecekler; senden, Nurcan'dan bilgili akıllı kişiler değil ki onların lafına **kulak asalım.** (s.98-99)

Gırla gitmek (s.99, 128)

«Derslerden başkaca yine bir halt etmeseler bari... Gazetelere bakıyorum, yine İstanbul çok karışık. Hükümet işleri karışık. Kavga döğüş **gırla gidiyor**...» (s.128)

Defterden / defterinden silmek (s.99)

Kıyamet dedikodu gırla gidiyor... Kaçan kızı burjuva yakınları **defterden siliyorlar.** (s.99)

Dümen suyunda gitmek (s.99)

«Sen şimdi bu ilçenin içinde uzunca bir süre Ali'nin **dümen suyunda gideceksin,** öğrendikten sonra Ali'yle tartışsın...» (s.99)

Yakayı ele vermek (s.106, 188)

Alçak sesle arkadaşlarına, 'bu kadar gevezelik yeter, **yakayı ele vermeden** kalkın bakalım gidelim' dedi. (s.106)

İpini koparmak (s.112)

«Yalan yok, Nurcan; buraya benimle gelenler, ta İsveç'ten, Almanya'dan, diyelim Amerika'dan bile **ipini koparmış,** serüvenci kadınlardı. Hani onları ben, buraya getirmedim, onlar beni getirdiler desem daha doğru olur... Darılmadın ya bana?» (s.112)

Külahları değişmek (s.112, 151)

«Ama bundan sonra bir halt edersen, **külahları değışiriz** değil mi? Bundan sonra senden gayrisi bana haram! Bunu böylece bil!» (s.112)

Yanına bırakmamak (s.114)

«Biliyor musun Nurcan; şu otelcilerin hakaretini **yanlarına bırakmayacağım**. O şımarık müşterilerine hiçbir kinim yok. Bizim düzen bu... Bunu çoktan öğrendim... Ama patronların kuyruğuna bir basacağım ki...» (s.114)

Kuyruğuna basmak (s.114)

«Biliyor musun Nurcan; şu otelcilerin hakaretini yanlarına bırakmayacağım. O şımarık müşterilerine hiçbir kinim yok. Bizim düzen bu... Bunu çoktan öğrendim... Ama patronların **kuyruğuna** bir **basacağım** ki...» (s.114)

Canına okumak (s.114)

Dönünce bizim bu körfezin bir yakasında denizanaları yatağı var. Bunlardan toparlayıp gecenin birinde, o büyük otellerin kıyılarına salıvereceğim. Hepsi dalgayla birkaç gün kıyıya vururlar; denize giren beyefendilerin, hanımefendilerin **canına okurlar**. (s.114)

Eline geçmek (s.118)

«Biz de Ayşe'yle İstanbul'dan gelirken denizden gemiyle doğru gelmiştik, geçen yıl. İyi ettin Faik bize buraları gösterdin. Bizi bir hafta için de olsa İzmir'e götürmek için direndin, haklıymışsın. Bir daha böyle bir fırsat **elimize geçmez**. Hem de İzmir'de eski dostları göreceğiz...» (s.118)

Elden gitmek (s.120)

İlçenin yöneticileri turizm **elden gidiyor** diye amma da telaşlanmıştı ha... (s.120)

İşi tatlıya bağlamak (s.122)

Candarın komutanımız da 'yahu karı koca zengin olacaklar!' diye çıkışınca, **iş tatlıya bağlandı**. (s.122)

Göbeği çatlamak (s.121)

«Aman...» diye söylendi Kemal Çığ, «bizim Yörükleri Ali ile Nurcan'ın evlenmelerine razı edene dek **göbeğim çatladı**. (s.121)

Altını üstüne getirmek (s.123)

«Sen işine bak Faik... zaten on gündür bizi gezdirmekten işlerine bakamadın. İzmir'in **altını üstüne getirdik**. Bilmiyordum böylesine İzmir'i...» (s.123)

Aklına koymak (s.124)

«Nasıl olsa iki gün sonra köye dönmeyi **aklına koydun**. Köyde perhize girersin...» (s.124)

Hariçten gazel okumak (s.125)

(... Bilginliğinizi, allameliğinizi biliyoruz Sayın Kemal Çığ! Ama yaşınıza, bugünlere dek verdiğiniz emeğe saygılı olduğumuzdan, şu kadarını size ihtar etmek isteriz: **Hariçten gazel okumayalım!**) (s.125)

Dişini sıkmak (s.128)

«Haklısın kardeş. Şu sıra kimin ne yapacağı bilinmiyor... Bir yıl daha **dişini sıkacaksın**, mühendis olup öğrencilikten çıktı mı rahatlarsın... Hem şu nişanlısı Selma'yla evlendiriverin gitsin... Okurken evlensinler de sorumluluk duysunlar birbirlerine karşı, olaylardan belki uzak dururlar.» (s.128)

Tilkiyi yüzmek kuyruğuna gelmek (s.128)

«Dert etme artık canım. Bunlar, **tilkiyi yüzmüş kuyruğuna gelmişler**. Akıllarını başlarına devşirip okurlar, herhalde...» (s.128)

Dört dönmek (s.88)

«Başka bir akşama sözleşseydiniz... Bugün güneşin altında körfezi **dört döndüm**.» (s.88)

Doluya koyup aldırnamamak boşa koyup dolduramamak (s.129)

Şimdilik bir çatı altında yeniden birleşme umudu göremiyordu Kemal Çığ, çok çok şeyler düşündü: **Doluya koydu almadı, boşa koydu dolduramadı**. İçini yine sonsuz bir sıkıntı aldı. (s.129)

Vız gelmek (s.131)

Gelenlerin içinde bulunan birkaç kişinin kim, ne olduklarını bilirim, izledim de Kemal sayesinde son yıllardaki tutumlarını. Bunlar muhakkak sofrada birkaç kadeh içince kavga çıkaracaklar. Sana saldıracaklar, Kemal'e saldıracaklar... En iyimser deyişle tartışacaklar. Bana **vız gelir**. (s.131)

İpi koparmak (s.132, 154, 155)

«Olmaz!» diye gülümsedi Ayşe Hanım, «hem kavga ederler hem de birbirlerini görmeden edemezler... Büsbütün **ipi koparanlar** da yok değil ya...» (s.132)

Ayakta tutmak (s.118, 134)

«Böyle düzenlerde paralı olmak iyidir. Yoklukta istediğimiz partileri elimizden geldiğince **ayakta tutmaya** çalışırız, fena mı?» (s.134)

Aşağıdan almak (s.134)

Necdet Yalınok, şöyle bir dikildi; sonra **aşağıdan aldı**. Ama yüzü, bıyıkları denli kapkara olmuştu. (s.134)

Eli ayağı kesilmek (s.136)

Bu sözler, Kemal Çığ'ın **elini ayağını kesti**. Anlayıvermişti sabah okuduğu dergideki yazının sahibinin kim olduğunu; kendisine çatanın kim olduğunu. (s.136)

Taşı gediğine koymak (s.138)

Yine bir sessizlik oldu, sofrada. Herkes **taşı gediğine koydu!** diye yan gözle Kemal Çığ'a bakıyordu. (s.138)

Mangal gibi yüreği olmak (s.139)

Yahu ağabey, sende de **mangal gibi yürek var!** Tamam, iyi. Hiç kavga eder görünmeden bizim şu Necdet'i benzettin. (s.139)

Elinden geleni yapmak (s.139, 166)

Kongreleri basmak, büyük kongreyi saptırmak için **elinden geleni yapmış...** (s.139)

Etrafında dört dönme (s.142)

Karısı, baldızı **etrafında dört dönüyorlar**, beline durmadan sıcak tuğla koyuyorlardı. (s.142)

Arapsaçına dönmek (s.149)

Doktor Niyazi ile bir hafta önce uzun uzun konuşmuş, tartışmış, şu sıra **arap saçına dönen** sol çekişmelerin, tartışmaların durulmasından sonra bir kez daha konuşmaya karar vermişlerdi. (s.149)

Günler sepete mi girdi (s.151)

«Bakarız Kaptan, **günler geceler torbaya girmedi** ya...» (s.151)

Başına ekşimek (s.153)

Dedem yaşlı, eski bir Abdülhamit paşasıydı. Konağın içinde takke gecelik, geceliğinin üstüne giydiği bir kürkle dolaşır; yapacağı bir işi olmadığından, okumaktan sıkılınca, benim **başına ekşirdi**. (s.153)

Sıdkı sıyrılmak (s.155, 172)

«Valla doğrusunu istersen amcalardan, halalardan öylesine **sıtkım sıyrıldı** ki arayıp sormadım bunca yıldır... ne oldu? ne yaptılar bilmem...» (s.155)

İnceldiği yerden kopmak (s.155)

Asıl yaşlandıkça nice dost, arkadaştan da kopup uzaklaşıyoruz, koptuk uzaklaştık da... Yaşam bu, fikirlerle birlikte dostluklar, arkadaşlıklar da ya pekişiyor karşılıklı ya da **incelip bir yerinden kopuveriyor**. (s.155)

İncir çekirdeğini doldurmamak (s.156)

«Bak okur yazarları bilmem ama...» diyerekten kaptan oturduğu yerde, dizlerinin üstünde doğruldu, «bizim cahiller bu kerteğe geldi mi iş kan dökmeye dek dayanır. Can ciğer arkadaşlarını bir hiç uğruna, bir **incir çekirdeği doldurmaman** çekişme yüzünden vuran adamları gördüm ben...» (s.156)

Yakasını salmak (s.156)

«Haddim olmayarak sana bir öğüt vereceğim, Kemal Bey kardaşım: **Salıver yakasını**, okuma şu gazeteleri... Dinlemeyiver şu radyoyu... Vallah rahat edersin...» (s.156)

Bam teline basmak (s.157)

İşin **bam teline bastın!** Büyük önderleri milletlerin kaynaşması, tarihsel olaylar ortaya çıkarır ki bu da o milletin özünün sağlam olduğunu ispatlar. Özgürlük bilincinin, duygusunun varlığını ispatlar. (s.157)

Ele avuca sığmamak (s.159)

«Hani okullarda **ele avuca sığmaz** yaramaz çocuklar vardır, öğretmenlerini birbirine katarlar; muziplik, yaramazlık ederler; ben, bunları böyle çocuklara benzetiyorum Kemal Ağabey...» diye söylendi (s.159)

Kelle koltukta (s.159)

«Benzetme yerinde, güzel ya hemşire, iş çocuk yaramazlığından öte bir ağırlık, ciddiyet taşıyor. Bu öğrencilerin, üniversite öğrencilerinin pek şakası yok. Basbayağı **kelle koltukta** kolluk güçleriyle uğraşıyorlar, giderek hükümetle uğraşıyorlar, giderek hükümetle uğraşıyorlar. Okuduğuma göre, İçişleri Bakanı, neredeyse saçını başını yoluyor... Bakın hele birkaç gün önceki gazetede de Ankara'da İş Bankası Emek Şubesi'nin soyulduğu yazılı...» (s.159)

Saçını başını yolmak (s.159)

«Benzetme yerinde, güzel ya hemşire, iş çocuk yaramazlığından öte bir ağırlık, ciddiyet taşıyor. Bu öğrencilerin, üniversite öğrencilerinin pek şakası yok. Basbayağı kelle koltukta kolluk güçleriyle uğraşıyorlar, giderek hükümetle uğraşıyorlar, giderek hükümetle uğraşıyorlar. Okuduğuma göre, İçişleri Bakanı, neredeyse **saçını başını yoluyor**... Bakın hele birkaç gün önceki gazetede de Ankara'da İş Bankası Emek Şubesi'nin soyulduğu yazılı...» (s.159)

Boyunun ölçüsünü almak (s.162)

Öyle ya Ayşe, gazeteleri bekliyordum kaç gündür. Onlardan **boyumuzun ölçüsünü aldık**. (s.162)

Suyuna tirit (s.162)

Zarfin başlığından bizim Nazmi'nin mektubu olduğu belli. Çevirisini bitirip yolladığım o kitapçık hakkında bir şeyler yazmıştır, herhalde. Yayıncımız araya sokuşturdu bu kitapçığı acele tarafından... **Suyuna tirit** bir buroşür desen yeri... (s.162)

Çenesi düşmek (s.162)

Ama gerekliymiş şu sıra... Neyse **çenen düştü**, uzatmayalım... Al bakalım, aç da okuyuver (s.162)

Göklere çıkarmak (s.165)

İlçede dedikodu **göklere çıkar** Kemal Bey, büyük bir mirasa konmuş diyerekten(!) Ne halt edeceğiz şimdi? (s.165)

Ağzının içine bakmak (s.170)

A! Bak, Yahya Kemal gibi üstatlar da vardır ha! Konuşurken **ağzının içine bakar** kalırsın! Bir kez ustanın meclisinde bulunmak şerefine nail olmuşum. (s.170)

Akıntıya kürek çekmek (s.170)

«Mektup bahane canım! Bana bambaşka şeyleri; ‘şeyleri’ diye uydurmayayım; kendi hali pür melalimi düşündürdü. Açıkçası, yetmiş küsur yıllık yaşantımda bir bok yiyemediğimi, **akıntıya kürek çektiğimi** anlar gibi oldum...» (s.170)

Çorbada tuzu var (s.80, 171)

Ne olursa olsun en cahilimizden en bilginimize dek bu **çorbada**, hizmet edenlerin **tuzu vardır**... (s.80)

Ununu elemek eleğine (de) duvara asmak (s.173)

Bu durumda özrüm kabahatimden büyük olabilir; demek ben, **unumu elemiş, eleğimi duvara asmışım**... Evet bundan böyle ne çeviri, ne de yazı.. bir kenara çekilmeliyim. (s.173)

Bağrına basmak (s.174)

Davaya hapiste kaldığı sürece de hizmet etti. Hapisten çıktığında arkadaşları, büyük halk kitlesi onu **bağrına bastı**. (s.174)

Diken üstünde (olmak) (s.180,195, 206)

Bütün geceyi **diken üstünde** geçiren iki aile, meraktan bir hal olmuştu; ama şu sıra köye gitmenin doğru olmadığına herkes inanıyordu. (s.180)

Damdan düşercesine (s.183)

Aklımdan da konukturlar, birer bardak taze süt sunayım diye bile geçiriyordum ki içlerinden kara bıyıklı, iri yarı olanı, ‘Şu bahçeyi bize ya kirala ya da sat!’ demesin mi **damdan düşercesine**. ‘Aman oğlum, burası çocuklarımla benim, tam üç ailenin geçim yeridir, nasıl kiralar satarım. Kovanlarımız, ineklerimiz nice olur?’ (s.183)

Gözdağı vermek (s.184, 211, 224, 240)

Bizim Ahmet, bu gibi işlere yatkın, deneyli olduğundan, ‘baş üstüne doktor bey, şimdi varıyorum,’ diye kapıya yürürken, hastaya da ‘bir yere buradan kıpırdama ha!’ diye **gözdağı verdi**. (s.211)

Dal budak salmak (s.185)

«Gazetelerde hiç görmediniz, okumadınız mı? Benim okuduğuma göre bu gibiler, yurdun dört bir köşesinde **dal budak salıyorlar**... Mersin'den Erzurum'a kamplar kuruyorlar. Bir takım gençleri, hani işsizleri de toplayıp talimler yaptırıyorlar...» (s.185)

Arka çıkmak (s.185)

«Şimdi ben de pek bilemiyorum, arkadaşlar. Ankara'dan güçlü kimseler bunlara **arka çıkmasa** bu denli pervasız olamazlar. Parayı nereden buluyorlar? Silahı nereden buluyorlar? Kimlere dayanıyor, güveniyorlar bilmek zor... Belki bu yakalananlar bir ipucu verir de işin başındaki de yakalanır...» (s.185)

İpucu vermek (s.185)

«Şimdi ben de pek bilemiyorum, arkadaşlar. Ankara'dan güçlü kimseler bunlara arka çıkmasa bu denli pervasız olamazlar. Parayı nereden buluyorlar? Silahı nereden buluyorlar? Kimlere dayanıyor, güveniyorlar bilmek zor... Belki bu yakalananlar bir **ipucu verir** de işin başındaki de yakalanır...» (s.185)

Başından savmak (s.187)

İlçenin rıhtımında bunları, Ali: 'İşim var, gidemem' diye **başından savdı**. Bizim birliğin başkanı Hüseyin de bana havale etti. (s.187)

Gözü tutmamak (s.187)

Şimdi anlıyorum ki Ali'nin **gözü** bu herifleri **tutmamış**, akıllı çocuktur yüzüne karşı diyeyim, kaptan oğlum. (s.187)

Anasını bellemek (s.189)

Vallah köylü Metin Başçavuşu filan dinlemez, o zorbaları komutanın elinden alır, paramparça edebilirdi. Bakma sen onların kahvede dedikodu dinlediklerine... Olup bitenleri heyecanla tartışıklarına... Üstlerine silahla gelenin **anasını** avradını **bellerler**. Hiç şakaları yoktur. (s.189)

Baş eğmek (s.189)

Diyeceğim o ki Kemal Beyim kardaşım, Anadolu halkı yine de zorbalığa **baş eğmemiştir**... (s.189)

Kan beynine sıçramak (s.191)

Ha şu herifler gibi silahla köyü başmışsın, milletin **kanını beynine sıçratmışsın**; ha yüzyıllardır yüreğinin içine işlemiş inançlarına karşı çıkmışsın. (s.191)

Kulak kabartmak (s.191)

Eski ünlü dalgıç, sünger avcısı Reis, bahçenin kıyısına, kumsala çıktıklarında duruverdi. **Kulak kabarttı**; gözlerinin üstüne elini siper edip denize baktı. (s.191)

Yüz göz olmak (s.193)

Şehir Kulübünden sıkılan, herkesle pek **yüz göz olmak** istemeyen kaymakam bey bile, çoğu zaman eczaneye geliyor, Seyfi Bey’le sohbet ediyor; üstelik arkasını kapıya, tezgâha verip oturarak Seyfi Bey’le tavla partisi bile yapıyorlardı. (s.193)

Başına çorap örmek (s.195)

Ne var ki bu destek gibi gördükleri örgüt, sonunda iktidarın **başına çorap** da **örebilir**. (s.195)

Kulağı delik (olmak) (s.195)

Bizim motorcu, hele şoför milletin **kulağı deliktir**... Sabah köyden candarma komutanımız ilçeye telefon ettik de hükümet konağından dört bir yakaya çeşit çeşit haberler, laflar taşı dolandı. (s.195)

Aklını peynir ekmekle yemek (s.196)

«Amma da yaptın Ayşe bacım, işte bu, biraz zor! Nasıl köyümüzden hepsini posta ettikse memleketten de postalarız, bunları. Bu millet **aklını** fikrini **peynir ekmekle yemedi** ya! Zorbalık bize sökmez, biz zorbalığı, baskı yöntemini sevmeyiz... Bunlardan geçtim, şimdiki hükümetin hali yakında nice olur, ben sana sorarım, yakında...» (s.195-196)

Kurtlarını dökmek (s.199)

Ayşe Hanım, sevinçli, için için kocasına gülüyordu; ‘bizimki **kurtlarını döküyor**, belki ferahlar...’ diye düşünüyordu. (s.199)

Ayak uydurmak (s.202)

«Bak, buna sevindim. Biliyor musunuz? Şu bizim Türkiye’imizin nüfusu çok hızlı artmakta, basbayağı nüfus patlaması var. Ne ki bu nüfus patlamasının gidişine ekonomimiz **ayak uyduramamakta**... Diyeceksiniz ki ağam nerde ben nerede! Bu hükümet mi plan program

düşünecek? Bir kez deve mi yoksa kuş mu olacağımızı saptamamışız. Devekuşu olarak...» (s.202)

Kim kime dum duma (s.206)

«Şubatın ortasını geçtik, marta giriyoruz Kemal Amca, şimdiden bu ilçe turistlerle dolup taşmaya başlamış... **Kim kime dum duma**. İki gündür ortalıkta gezmekteyiz. Kaçak değiliz artık...» (s.206)

Tepesi atmak (s.211)

Babası bana kuşkulu kuşkulu bakmaya başladı; ‘canım karnı sancıyor işte ver bir ilaç...’ dedi. **Tepem atıverdi**: ‘Bre ölmeye mi niyetlendin?’ diye bir bağırışım ki dispenser ayağa kalktı. (s.211)

Kulpunu bulmak (s.212)

Ne var ki ben, birkaç mühendis arkadaş, yolunu bulduk. Kimi yöredeki ağaçları, kesilecek ağaçları, **kulpunu bulup**, çürüktür, işe yaramaz filan gibi raporlarla köylümüze bırakıyoruz (s.212)

Omuz silmek (s.214)

Bugün de çıkın şuradan çarşıya, bir ağız arayın, ‘bırak şu Tahtacıları, Kızılbaşları!’ diyerekten **omuz silkerler**. Hani Osmanlı’nın küçümsediği gibi... (s.214)

Parmak basmak (s.215)

Bu sorun tam anlamıyla ekonomiktir bildiğim denli. Buna **parmak basarak** onların devlete güvensizliği ortaya çıkar. Bu güvensizlik, bütün Osmanlı İmparatorluğunun ömrü boyunca sürmüştür. (s.215)

Şeytanın art bacağı olmak (s.218)

Birden heyecanlandı: ‘Vay yezitler vay! **Şeytanın art bacakları!**’ diye söylendi. (s.218)

Çizmeden yukarı çıkmak (s.220)

Bu renkler kendisine karşılaştırılınca biraz ters geliyordu; ama görkemli bir uyum içindeydiler. ‘Haydi yahu **çizmeden yukarı çıkmayalım**, ressamların bileceği bir iş bu...’ diye düşündü. (s.220)

Çomak sokmak (s.222)

Metin Mızrakçı Komutan da ciddi ciddi gülümsedi: «İşte bu arı kovanlarından uzak durun şu sıra Kemal Bey, birileri bu kovanlara **comak sokmak** sevdasında...Biz, üç gündür bölgemizi taramaktayız.. Bilirsiniz, Cumhuriyet Devletimizin Jandarması, köy köy bütün ülkeye örümcek ağı gibi yayılmıştır. Kuş uçurtmayız ...» (s.222)

Kuş uçurmamak / uçurtmamak (s.222)

Metin Mızrakçı Komutan da ciddi ciddi gülümsedi: «İşte bu arı kovanlarından uzak durun şu sıra Kemal Bey, birileri bu kovanlara **comak sokmak** sevdasında...Biz, üç gündür bölgemizi taramaktayız.. Bilirsiniz, Cumhuriyet Devletimizin Jandarması, köy köy bütün ülkeye örümcek ağı gibi yayılmıştır. **Kuş uçurtmayız ...»** (s.222)

Ayağına dolaşmak (s.223)

Köyden bunlara, yardım edenler var. Bugün yarın bunları saptayacağız. Sizin geldiğinizden beri bu yörede sık sık geziye çıktığınızı bilmesem, kuşkulana bilirdim. Ne ki bu adamlar **ayağınıza dolaşırsa**, onlardan size de kötülük gelebilir... (s.222-223)

Bir kaşık suda boğmak (s.227)

Bizim partiyi bile **bir kaşık suda boğacaklar**... Hani ortanın soluyuz dedik ya! Daha da solum diyenlerin Allah yardımcısı olsun... (s.227)

Topun ağzında olmak (s.227)

«Amma da yaptın be Hasan, önce **topun ağzında** biz **varız**...» (s.227)

Eşekten düşmüş karpuzla dönmek (s.228)

«Benden gerekenden fazla laf çıkmaz bey... Hayırlısı olsun... Varıp öğleden sonra ilçeye, kaymakam beyimize, yüzbaşımıza bu güzel bağış haberini iletceğim. Oradan herkes duyar bu işi... Bizim Metin Komutan da duyunca **eşekten düşmüş karpuzla dönecek**... Görelim bakalım, köyün muhtarı ben miyim? Yoksa o mu?» (s.228)

Paçayı kaptırmak (s.225, 230)

«Niye telaşlanmış?» «Belli olmaz diyor, seni muhtarlıktan attık Hasan, teslim et defterleri deyiverirlerse **paçayı kaptırmayalım** diyor...» (s.230)

Yabana atmak (s.231)

«Ben de önce içimden öyle geçirdim; ama fikri **yabana atılır** gibi değil, bizim miras parasından okula bir derslik ekletip yaptıracağız. Köyün karakolunu tamir ettirip boyatacağız...» (s.231)

Çarkı döndürmek (s.232)

Ne var ki anayasamızın bu buyruğunu, on yıldır devlet **çarkını döndüren** hükümetler yerine getirmemekte, getirememektedir! (s.232)

Askıda kalmak (s.233)

Beni üzen, deli eden, bunca yıldır bunca halledilebilecek sorunun **askıda kalması**, bırakılması; aydınlar, işçiler, köylü, giderek öğrenciler haklı olarak ayaklanıyor. (s.233)

Ateş püskürmek s.239

«Elbette ya! Evvelki gece radyoda başbakan mıydı onun yardımcısı mıydı **ateş püsküren**, bildiri okuyan?» (s.239)

Okkanın altına gitmek (s.18, 186, 240)

«Yalan yanlış laf etmeyin...» dedi yaşlıca bir kadın, başörtüsünün uçlarını çekiştirerek, «görmüyor musunuz, alakası var mı yok mu bakmıyorlar... Bu gidişle bizim muhtar Hasan Efendimiz bile **okkanın altına gidebilir**...» (s.240)

Parmağına dolamak (s.242)

Sırf bizim kayınpederin hatırına resmen evimizi basmaktan vazgeçmiş de böylesine bir arama taramayı uygun görmüş. Bunu da nereden öğrendin diyeceksin? Nurcan'ın babasından. Ona, 'zaten herkesle uğraşıyorlar, bu çocukları da **parmaklarına dolamışlardı**. Bu heriflere, dün gece evi, evlerini kendim aradım...' deyince suspus oldular! demiş. (s.242)

Düze çıkmak (s.245)

«Ali'nin işi **düze çıktı**; parayı, hani şu miras parasını havale etmiş bankaya bizim avukat...» (s.245)

İmanı gevremek (s.246)

Kaptan çıkıştı: «Yahu günlerdir haber dinlemekten **imanımız gevredi**! Biraz şu türkülere kulak verelim...» (s.246)

4.2. Atasözleri

4.2.1. İkinci Dünya

“İkinci Dünya” adlı romanda atasözüne rastlanılmamıştır.

4.2.2. Nabi'nin Park Kahvesi

Yaş yetmiş, iş bitmiş (s.6)

"Alay etme!" diye içini çekti. "O, senin deve katarları dediğin en çok iki deve yüküydü. Bu da karpuz zamanı yılda iki üç sefer olurdu. Ağanın kapısına indirdiklerimi saymıyorum; bu hesapta yok... O günler bereketli, gününün yettiği günlerdi. Şimdi **yaş yetmiş, iş bitmiş**... Evlat da hayırsız, yardım etmiyor..." (s.5-6)

Böyle gelmiş, böyle gider (s.15)

Kasabada kaldığı sürece yönetimde söz sahibi memurların sık sık armağanları eksik edilmez. Devri sabıktan beri bu **böyle gelmiş, böyle gider**. (s.15)

Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez (s.18)

Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez derler. Kuşkusuz, Mustafa Kemal Paşa'nın döneminin bunca az, bunca yetersiz düşünce, fikir birikimiyle Osmanlılığı üstünden atması, Cumhuriyet anlayışına varması büyük dehasının eseridir... (s.18-19)

Gelen gidene rahmet okutur (s.29, 34)

Bu sefer ben, bütün ciddiyetimi toparlayarak, "Unutma" dedim, "**Gelen gidene rahmet okuturmuş**." (s.29)

Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al (s.42)

Ne hikmettir anlamadım gitti... **Anasına bak kızını, kenarına bak bezini al** derler; işte bizim kasabanın kenar mahallelerine bak da içini anla... (s.42)

Beş parmağın beşi bir değildir (s.56)

Onu doktor, "**Beş parmak bir olmaz**..." diye yatıştırdıktan sonra, Zafer'i satranç masasından çağırıp sorguya çekmeyi önerdi. (s.56)

Fazla mal göz çıkarmaz (s.78)

Kasap Salih söze karıştı: "Çeşmeler akıyor diye kuyuları kapamak mı gerek? **Fazla mal göz çıkarmaz**..." (s.78)

4.2.3. Yılan Hikâyesi

Mal canın yongasıdır (s.11)

Her gün ekmek derdi kafamı altüst etmese, bu lafları ağzıma alasım kalmadı gayrı. Gelgelim, **mal canın yongası**, değil suyun altında, yedi kat yerin dibinde olsa şu tarlam, gene de vazgeçemiyorum. (s.11)

Lafla peynir gemisi yürümez (s.11, 74)

Toptan köyü terk edip gitsek, heriflerin sefası taraf. Lafını ede ede bir hal olduk. **Lafla da peynir gemisi yürümüyor**. Balıkçı Kâmil'in çürük kayığını bile yüzdüremiyoruz. (s.11)

Nerde çokluk, orda bokluk (s.19)

Kâmil: "Olmaz" cevabını verdi. "**Nerede çokluk, orada**... Eğer ağ çekerken bütün köy ayaklanmasaydı bu iş böyle olmazdı." (s.18-19)

Denize düşen yılanı sarılır (s.39)

"Ne olursa olsun, **denize düşen yılanı sarılır** misali olacak bu iş." (s.39)

Dostluk başka, alışveriş başka (s.64, 77, 102, 147, 148)

"Yahu sen beni kancık karı yerine mi katarsın? Demokratım dedimse, demokratım işte... Hani Muhtar'ın yanında görürsen beni, ondan yakaya döneceğimi mi sanırsın? **Dostluk başka, siyaset başka**." (s.147)

Akıl yaşta değil başta (s.67)

Osman, muhtarın çevirdiği manevrayı hemen çaktı: "Dediğin doğru amma, Allah da kul da şahit, İsmail, bu işleri benden iyi biliyor. Köy de bunu öğrenecek. Ben namuslu adamım. Kimsenin hakkını yemem. **Akıl yaşta değil başta** derler..." (s.66-67)

Bir kızı bin kişi ister bir kişi alır (s.68)

Ben, Müslüman adamım Osman, her Allah'ın emri diyeni dinlemek, boynuma borçtur. **Bin kızı bir kişi ister, bir kişiye kısmet olur**. Allah'ın emri diye kapıma varanı alçak göremem. (s.68)

Her yiğidin gönlünde bir arslan yatar (s.68)

Her kabadayının gönlünde bir arslan yatar... Öyle değil mi?..."

"Doğrusun." (s.68)

İt ürür kervan yürür (s.80)

Bazı kimseler şaşkın şaşkın; bazıları korkulu, birbirinin yüzüne baktılar. İsmail'in sesi duyuldu. Yumuşak ve dostça: "Buna lüzum yok... Yusuf..." dedi, "buna ihtiyacımız yok..." Bundan sonra **it ürür kervan yürür**... (s.80)

Ateş olmayan yerden duman çıkmaz (s.146)

Haberi getiren: "**Ateş olmayan yerden duman çıkmaz**..." dedi. Ona dönüp baktılar. (s.146)

Şeriatın kestiği parmak acımaz (s.171)

"**Kanunun kestiği bilek acımaz** efendi. Neyse cezamız, razıyız" dedi. Savcı kaşlarını oynattı. Önündeki kâğıtları karıştırdı: "Devlet malına tecavüzün cezası ağırdır." (s.171-172)

4.2.4. Onbinlerin Dönüşü

Her yiğidin gönlünde bir arslan yatar (s.42)

"Ne sersem uşaklar vardır ki, **gönüllerinde birer arslan yatar**." Tekrar gülüşmeler oldu. (s.42)

Zorla güzellik olmaz (s.48)

"Nezaketi bir yana bırak şimdi. Okuyor, okuyor akıl erdiremiyorum. **Zorla güzellik olmaz** ya." (s.48)

Sinek küçüktür ama mide bulandırır (s.87)

"Ben de seni hemen hemen bu düşüncelere yakın bir düşünceyle bu adama götürmek istiyorum. Sen insanlar hakkında daha salim bir kafa ile daha tarafsız hüküm verebiliyorsun. Ben bu adamın haline acıyorum. Sen bu çeşit insana acıyamazsın. Ben önem vermem, sen, **sinek küçüktür ama mide bulandırır** dersin." (s.87)

El elden üstündür (s.116)

"Belli olmaz, **el elden üstündür**. Spor bu..." Bu sözü söyleyen Recep'e, Kemal dönüp bir baktı: Haklısın Recep, gelgelelim benim bir huyum var; işimi sıkı tutarım. (s.116)

Her koyun kendi bacağından asılır (s.133)

Süleyman: "Sabahtan beri ciddi meseleleri konuştuk. Bu aşk dedikodusu, üzerine süs oldu. Konuşuyorduk işte. Halit'i çok seviyorsunuz. Sizi üzüyor bu işler. Ne yapalım, inat ediyor

madem aklını başına toplamamakta, salıverin yakasını. **Her koyun kendi bacağından asılır**, derler." (s.132-133)

Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür (s.187)

"Sen, Halit'in meziyetlerini bilmiyorsun. **Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür**. Eğer bugün Mediha'yla buraya gelmeseydim, ben de Halit gibi umurunda değildim, değil mi?" (s.187)

Ölmüş eşek kurttan korkmaz (s.218)

Halit birden ciddileşiverdi. Sözlerine devam için bir an duraladı: "Sana her şeyi söyleyeceğim Recep, ister bana acı ister bana gül, benimle alay et. Ne yaparsan yap. Meşhur sözdür, **'ölmüş eşek kurttan korkmaz'** derler. Ben zavallı, ben budala, kısacası ben yarı yolda kalmış bir adamım. (s.218)

Bekârlık sultanlık (s.234)

Selim bir an duraklar gibi oldu. Sonra gülümsedi: "İşin böylesine diyeceğim yok. **Bekârlık sultanlıktır**. Bak bir kere bana..." (s.234)

Kefenin cebi yok (s.252)

Paraya sarılmasını, kendisini zengin etmek için tuttuğu yolu pek budalaca buluyordu. **"Kefenin cebi yoktur"** derler diye mırıldandı. (s.251-252)

Ne şeytanı gör ne salavat getir (s.268)

İhtiyar kadın, Halit'in sesindeki acı alayı anladı. Kapıdan çıkacağı sırada döndü: "Aman beyim, tövbe büyük sözüme, **ne şeytanı gör ne de salavat getir...**" (s.268)

Zararın neresinden dönülse kârdır (s.271)

En sonunda sıkıntılarım işte böyle beni boğuyordu. Bir ara boğulup kurtulmak istedim. Sonra **zararın neresinden dönsem kazançtır**, dedim. Dönebilir miyim acaba diye düşündüm. Bakalım gayret edeceğim... (s.271)

4.2.5. Kalpaklılar

Fazla mal göz çıkarmaz (s.85)

"**Fazla mal göz** mü **çıkartır**? Benim tarla komşusu, Yorgi, ne zaman beni görse, pis pis sırtıyor. " (s.85)

Baskın basanıdır (s.98)

Derintaşlı: “**Baskın basanıdır**. Planı mı olurmuş?” dedi. (s.98)

Beş parmağın beşi bir değildir (s.130)

Elbette, **beş parmak bir olmaz**. Damat Ferit’ten tutun, Ali Kemal’e kadar, daha nice vatan hainleri zuhur edecek. (s.130)

Kızı gönlüne / keyfine bırakırsan ya tamburacıya ya davulcuya ya zurnacıya varır (s.148)

Dadı, yumuşadı: “Kızım, istemez miyim senin saadetini. Ama **kızları kendi başına bırakırsan ya davulcuya ya da zurnacıya giderler**. Elbette evleneceksin. Ama, evleneceğin beyi, baban, annen seçecek.” “Onlar mı evlenecek, ben mi?” (s.148)

Gün doğmadan neler doğar (s.297)

Osman Bey: “Bu kadar ümitsiz olmayınız... **gün doğmadan neler doğar**,” diye mırıldandı. (s.297)

Arayan Mevlasını da bulur, belasını da (s.301)

Divitli Eşref Hoca, ayağa kalktı: “Sizinle konuşmak, size meram anlatmak, deveyi hendekten anlatmaktan zor. Ne yapalım, cezanızı kendiniz araniyorsunuz. **Arayan Mevlasını da bulur, belasını da**... Bizden söylemesi, nasihat etmesi... Üst tarafı, hakkınızdan gelmek, padişahımın iradesidir. Mevlam, günahlarınızı bağışlasın.” (s.301)

İt ürür kervan yürür (s.332)

Yüzbaşı, “Kaçmayı artık düşünmüyorum, düşünmeyelim,” dedi, “nasıl olsa bugün yarın ya Kuvayı Tedibiye gelip bizi kurtaracak, ya bu asi sürüsü korkudan yakamızı bırakacak. Zihnim karmakarışık oldu. Şu haydutların başı, vatan haini Sefer, ağzından çok şey kaçırdı: Bir kere İstanbul, Mustafa Kemal Paşa’dan öylesine yıldırı ki, aklınca idam hükmü verip, Paşa’yı cahillerin gözünden büsbütün düşürmek sevdasında. Cahilleri, yobazları gayrete getirmek için çeşit çeşit çareye başvuruyor. İradei seniyeler, fermanlar, fetvalar... Bunlar demek tam tesirini göstermemiş ki, şimdi de Kemal Paşa’yı idama mahkûm etmek zorunda kaldılar. **İt ürür kervan yürür**... Şu son günlerde parça parça kulağımıza gelenleri bir toparlayacak olursak, Ankara’da işler iyice yolunda demek...” (s.332)

Düşmez kalkmaz bir Allah (s.333)

Salih, “**Düşmez kalkmaz bir Allah..** Gördün mü sen şu işi...” diye dizlerinin üzerinde doğruldu. (s.333)

Bana dokunmayan yılan bin yaşasın! (s.333)

“Yunan İngilizle ittifak eder de biz, neden Moskoflarla ittifak edemezmişiz? **Bana dokunmayan yılan bin yaşasın!** Evvelde herifler çarşı pazardan bizi geçirirlerken suratımıza ‘zındık’, ‘Bolşevik’ diye ha babam tükürdüler. Mebus beylere de daha beterini yapmışlar. Moskofla ittifak edilirse neden zındık olunurmuş?” (s.333)

Her koyun kendi bacağından asılır (s.334)

Salih, “Ruzu mahşerde kendileri hesap verecek olduktan sonra, bize ne? Bize silah versinler de biz, üst yakasına karışmayız. **Her koyun kendi bacağından asılır.** (s.334)

4.2.6. Doludizgin

Üzümünü ye de bağıni sorma (s.155)

“**Üzümü ye bağıni sorma**... Üşenmedim, hepsini kulaçladım. Kangal kangal arabalara yükledim. Neredeyse kapı önünde olurlar. Abana’ya varan bütün telleri söktük. Zaten köyde kimse kalmamış, kiminle konuşulacak.” (s.155-156)

Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur (s.196)

Ali, güldü: “Ey.. İşte böyle Sökeliler, **dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşurmuş.**” (s.196)

Acele işe şeytan karışır (s.236)

“E.. **acele işe şeytan karışır.** Kemal Paşam hepsini düşünmüştür herhalde.. Bakalım ne zaman yürüyün diyecek..” Gülümseyerek devam etti Salih, “Belki de senin iyileşmeni bekliyor.” (s.236)

Can boğazdan gelir (s.238)

Salih, telâşlandı: “Bu da nasıl lâf kumandanım? **Can boğazdan gelir.** Sonra nasıl dögüşecegiz? Yapış bakalım kaşığa!” (s.238)

İt ürür, kervan yürür (s.253)

Akıllarınca siyaset yapıyorlar. Fakat **it ürür, kervan yürür**.. Bu dedikoduların ancak bir faydası var. Yusuf, düşmanın kulağına giderse, o da gevşeyecek... Hani diyeceğim, Türkler taarruz edemez diye yan gelip yatacak. (s.253)

Kul sıkılmayınca Hızır yetişmez (s.308)

“**Kul sıkılmayınca, Hızır yetişmez** derler. Hızır dediğin de Kemal Paşa’dan başkası olamaz.” (s.308)

4.2.7. Bir Karış Toprak

El elden üstündür (s.21)

«Ben, oymağımı zorla, zorbalıkla yürüten, yöneten bir kişi değilim Hacı Paşam...» diye Ali Ağa, konuğuna döndü. «Oymağımdaki her kişinin aklını, fikrini dinlemek boynuma borçtur. Benden öte, benden üstün bir akıl, fikir ortaya koyacak her Türkmen’e saygı duyarım. Bir işe, benim de aklım yatarsa niçin gönül almayayım? **El elden üstündür**. Eşitlik Tanrı’dan gelir. Tanrı’nın önünde, her Yörük birdir.» (s.21)

Akacak kan damarda durmaz (s.24)

İnsan, Şeytan’dan yana oldu mu Şeytan adamın kanına girdi mi zor yolunu bulur. Yörüklerle kötülük edecek bu kızan... **Akacak kan damarda durmaz** demişler... Senin ona uyacağın yok, bilirim. (s.24)

Her koyun kendi bacağından asılır (s.34, 42, 72, 123)

Cemal, gözlerini bir bir, İbrahim’in harımına toplanmış küme küme Yörüklerin üstünde gezdirdi. Sevincini belli etmemeye çalışan bir sesle konuştu: «Yooooo! Suçu bana yükleme kardaş... Bugüne dek ettiğimiz sözleri baştan almalıyım... Ben, yaylamızın, dağımızın havasından, suyundan söz ediyorsam içimden öyle geliyor da ondan... Kimseye gelin ardıma takılın demedim. **Her koyun kendi bacağından asılır** bilirsiniz.» (s.123)

Yaz gününde yanmayanın, kış gününde aşı pişmez (s.42)

İbrahim, dargın dargın konuştu: «Siz, benimle eğlenin bakalım... Ama **yaz gününde yanmayanın, kış gününde aşı pişmez**.» (s.42)

Köpeğin kısmetsizi kurban bayramında sılaya gider (s.45)

Yine atalarımız ne buyurmuş bir bakalım: **Kismetsiz it, kurbanda sılaya gider**... buyurmuşlar. Günün birinde sılaya, oymağa dönerseniz başımızın üstünde yeriniz var. Ama

dilerim Tanrı'dan, şu topraklar üstünde kısmetiniz açık, gününüz, geleceğiniz aydın olsun...
(s.45)

Para ile imanın kimde bulunduğu bilinmez (s.78)

Camide, mescitte verilecek öğütleri, kalkıp kahvede, sokakta, adamı yakaladıkları yerde verirler. Oysa **para ile imanın kimde bulunduğu bilinmez**. Bu iş, biz günahlı kulların kesesine, yüreğine kalmış bir meseledir. (s.78)

Sürüden ayrılan kuzuyu kurt kapar (s.92)

Bir arada, birlikte yaşamayı severdi, şu koyun milleti. Tut ki insanlar gibi... Koyunun birisini bir yaka çek götür; sürü, onun ardına düşerdi. Bazı bazı insanların yaptığı gibi.

Sürüden ayrılan kuzuyu kurt kapardı... (s.92)

Ateş olmayan yerden duman çıkmaz (s.112)

«Yakup'tan önce Fatma karşılık verdi: **Ateş olmayan yerden duman çıkmaz** anacım...»
(s.112)

Demiri tavında dövmeli (s.133)

Bunca söz edilirken, İbrahim'in içi içine sığmıyordu. **Demiri tavında döğmek gerek**... İş tavına geldi. Bu sırada Yakup, doğruldu. Sağına soluna bakmadan yürüdü. Oturanları yardı, aralarından geçti. Ayazlığın merdivenini indi. Arkasına bakmadan uzaklaştı gitti. Herkes dönüp dönüp onun ardından baktı. (s.133)

Her yiğidin gönlünde bir arslan yatar (s.134)

İbrahim, sözün ucunu bırakmadı: **Her yiğidin yüreğinde bir arslan yatmaz** mı? (s.134)

Mal canın yongasıdır (s.147)

Yakup, kâğıdı aldı. İçin için İbrahim'e karşı eline böyle bir kâğıt geçmesine sevinmişti: «Buyruğunuz baş üstüne. Emme benim üstüme çok zorlu bir iş yıktınız. Ya İbram'la baş edemezsek ne olacak?»

«Hele hele... Sen mi baş edemeyecekmişsin İbram'la?»

«Ne oldu o lâflarınız? Hani, aman ağa tek sen al tarlaları, paramız sende olsun, kalsın gibi... Çoğunuz tarlayı bırakıp kaçıyordunuz?»

«**Mal canın yongasıdır**...»

«Ne de olsa, bu para sürümüzün, hayvanlarımızın karşılığı.» (s.146-147)

4.2.8. Bir Çift Öküz

Kızı gönlüne / keyfine bırakırsan ya tamburacıya ya davulcuya ya zurnacıya varır (s.11)

Bir söz vardır: **Kızı başıboş bırakırsan ya davulcuya varır, ya da zurnacıya.** Başka yakaları bilmem ama, bizim köy, bir davul zurna çalmakta ki, kim kime, dum duma... (s.11-12)

İmam evinden aş, ölü gözünden yaş çıkmaz (s.12)

«Ha bakın... Bunu benden öğrenmeyin. Başkasından öğrenirsiniz, ya da kendiniz gözünüzle görürsünüz... Geçelim. **Ölü gözünden yaş, İbrahim Ağa'nın elinden aş!**» (s.12)

Yaş yetmiş, iş bitmiş (s.45)

Gözlerim, uzağı yakını pek iyicene seçemiyor gayri. Ülen av dedin de Hasan, yüreğimi kaldırdın... **Yaş yetmiş, iş bitmiş** derler. Bizde yaş yetmişten de öte. (s.45)

Fazla mal göz çıkarmaz (s.68)

«**Malın çoğu göz çıkarmaz.**» diye muhtar alaylı konuştu. (s.68)

Çekirge bir sıçrar, iki sıçrar, üçüncüsünde ele geçer (s.74)

«Bak ağa, devletimiz, senin bildiğin eski padişahlık devleti deel. Kaçtır devlet, köyümüze göçmen kondurur, sen kaçırırsın. **Çekirge dediğin, bir atlar, iki atlar; üçüncüsünde ele geçer.** Devletle bu kadar oyun oynanmaz. Ben, başımdan korkarım. Bu iş, bir karışırsa topumuz, şu Rüstem gibi okkanın altına yallah gideriz...» (s.74)

İş bilenin, kılıç kuşananın (s.96)

Sakın bu sözleri sizi ayıpladığımdan söylediğimi sanma. İş, iştir. **İş bilenin, kılıç kuşananın...** (s.96)

Kefenin cebi yok (s.150)

İster şu göçmenler gibi Bulgarya'dan gelsin, ister Konya'nın bozkırından gelsin, her bir Türk'ün elinden tutacaksın. Bu Yörüklüğün, Türklüğün şanındandır. Ağa da olsan insansın be oğlum, insanın da bir canı vardır. **Kefeninse cebi yoktur.** (s.150)

Et tırnaktan ayrılmaz (s.224)

Gel gelelim **et tırnaktan ayrılmaz**. Ne sen beni atar satarsın, ne de ben seni... (s.224)

Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur (s.237)

Sıkıldığım nokta, haydi başka yere sürülecektik, bari buralara yakın bir köye olsaydı canım yanmazdı. Hiç olmazsa ara sıra gelir, sizleri görürdüm. Neyse **dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur**... Diyeceğim, köyünüzden çok memnundum. (s.236-237)

Arayan mevlâsını da bulur, belâsını da... (s.238)

Çürük Emin, kahkahayı bastı: «**Arayan mevlâsını da bulur, belâsını da**... (Beter olsun deyyus!)» Köylü bu söze güldü ama anlayamadı ne demek istediğini kahvecinin. O, anlatmaya girişti. (s.238)

Üzümü ye de bağını sorma (s.242)

Muhlis Bey, gerek tapu işinden gerekse icra işinden bir hayli kârlı çıkmıştı. Kahve içerlerken Hasan, Rıza'nın parayı nasıl sağladığını, nereden bulduğunu sordu. Avukat, önce: «**Üzümünü ye de bağını sorma**,» karşılığını verdi. (s.242)

İki cambaz bir ipte oynamaz (s.264)

Bir yol bana haber vermeden bir halt ettin, biliyorsun ya okkanın altına sen gittin. Üç ay mapusa girdin. Seni kurtarana dek canım çıktı. Kese dolusu para harcadım. Az kalsın beni de belaya sokuyordun. **Sen, Hasan'la bir ipte oynayamazsın**. Ben olmasam, İriza da oynayamaz. (s.264)

Lafla peynir gemisi yürümez (s.272)

İbrahim Ağa gülmeye başladı bu sefer: «Ülen İriza, ben senin akılsız olduğunu bilirdim emme, böylesine dangalak olduğunu bilmezdim. Kimi aldatıyorsun ülen? **Lâflan peynir gemisi yürür mü?** Dostlar alışverişte görsün diye parti toplantısı olur mu? Toplayacaklarının canı burnundan gelmekte. Kalkmış herif, evini barkını terk eylemiş, Konya'dan Aydın eline düşmüş bir topan ekmek için. Senin dediğine kulak asar mı? O, benim vereceğim paraya bakar.» (s.272)

Eceli gelen it cami duvarına siyer (s.275)

«Sen, öylecene bil. Bunca yıldan beri denemişimdir. Okur yazarlığım yok emme, memlekette ne zaman gazeteciler mapus damına, yazı yazarlar ne zaman mahkemelere yollandı mı, yollanıyor diye tevatür çıktı mı, bil ki **eceli gelen it, cami duvarına**

siymektedir. Ortalıkta bir olmayasıya iş var ki, herifler yazıp çizmekte, yazıp çizince de damı boylamakta... Benim aklım bu kadarına erer Irıza Efendi oğlum, seninkisi bu kadarına da ermekte...» (s.274-275)

Alemin ağzı torba değil ki çekip büzesin (s.277)

«**Herkesin ağzı torba değil ki büzelim**. Hem bilmiyorlar mı, kâğıtlarımız askıda. Şurada nikâhımıza bir hafta kaldı.» (s.277)

4.2.9. İzmir'in İçinde

Armudun iyisini dağda aylar yer (s.84)

«Bizim hükûmet armut mu topluyor?»

«Elbette topluyor. **Armudun iyisini, dağda ayı vermiş** oğlum!» (s.84)

İki cambaz bir ipte oynamaz (s.166)

Bu kez Hasip Bey, mırıldandı: «Biri komiteci, biri şef, **iki cambaz bir ipte**, demokrasicilik **oynuyorlar**...» (s.166)

Kaçanın anası ağlamamış (s.213)

Süleyman Çavuş, sırasındır deyip, arkasından çekmiş mi sana hücum borusunu! Eh bozgun alayındakiler Kırkağaç'a uğramadan dümdüz yolu tutup kaçmaya başlamışlar. Şehrin içindikiler de paniğe kapılıp onların arkasına takılmış; **kaçanın anası ağlamaz** diye tabanı kaldırmışlar. Çavuş, bastırdıkça bastırılmış hücum borusunu... (s.213)

Ölenle ölümez (s.222)

«**Ölenle ölümez**, gülenle gülünür diye bir söz vardır. İnsanın kaderi bu.» (s.222)

Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır (s.228)

Gülseren, söylendi: «Hava bahara döndü.. ne güzel.. Ama bakarsın, yarın zehir gibi bir soğuk çıkar.. İzmir'in havası bu.. Anneannem, **mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır**... derdi.» (s.228)

Bal tutan parmağını yalar (s.245)

Bunlar, toplumu sömürür! **Bal tutan, parmağını yalar** be yahu! Aralarında böyle şakalalaşmadan sonra tartışmaları, doktrin tartışmalarına dek varırmış. Doğrusu, babamın bu

yönünü hiç bilmezdim. Böyle konulara girecek olsak, «asker, politikanın bu yönünü tartışmaz!» der geçerdi. (s.245)

Eceli gelen it cami duvarına siyer (s.270)

«Yeter yeter!» diye söylendi babam, «**geberecek it, cami duvarına siyermiş...** Sabahtan beri kahvede biz, emekli milleti hep bu konuyu görüştük...» Yürüdü, ellerini yıkamaya gitti. (s.270)

Arayan Mevlâsını da bulur, belâsını da (s.271)

Gülseren, tam Albayın istediği karşılığı verdi: «**Arayan mevlâsını da bulur, belâsını da** babacığım!» (s.270-271)

Alışmış kudurmuştan beterdir (s.367)

«Ne yaparsın Emre, **alışmış kudurmuştan beterdir**: Biz de ille haritalara, plânlara ara sıra göz atmadan edemeyiz... İzmir'i iyice tanımak istiyorum: Önemli yerlerini, turistik yerlerini bilmem gerek...» (s.367)

Kız evi naz evi (s.368)

Annem söylendi: «Ne yapalım oğlum, hayırlısı olsun. Ahter Hanım, her şeyi tamam istiyor. Bizim için fark etmez; on gün önce, yirmi gün sonra...»

Ablam takıldı: «**Kız evi, naz evi!**» (s.368)

Baskın basanıdır (s.379)

Babam, «**Baskın basanıdır** oğlum...» diye, gülümsedi. Bu sırada Radyo, Adnan Menderes'in de Eskişehir, Kütahya yolu üzerinde tutuklandığını bildirdi. (s.379)

Ateş olmayan yerden duman çıkmaz (s.388)

«İyi ama oğlum, her şikâyetin, her ihbarın, sudan da olsa bir nedeni vardır. **Ateş olmayan yerden duman çıkmaz...**» (s.387-388)

Minareyi çalan kılıfını hazırlar (s.419)

Yüzbaşı, «Aldırma.. sakin ol Emre...» diye, dostça söylendi. Sonra biraz öfkeli bir sesle ekledi: «Ne yaparsın, memleket böylesine, **minareyi çalıp kılıfını hazırlayan** kibar hırsızlarla dolmuş taşmış... Son on yıllık düzen de bunların ekmeğine yağ sürmüş... Yargıcın önünde kendini tutacaktın. Ne var ki Binbaşı, sabırlı, anlayışlıdır. Şimdi siz evinize

gidebilirsiniz. Ama öğle yemeğinden sonraya dek, kalmanız iyi olur. Şu adamların sorgusu bitince, ifadenizi, tutanakları imzalayacaksınız... Durun hele..» (s.418-419)

Çirkefe taş atma, üstüne sıçrar (s.423)

«Ben, bu herifin bana ettiğini, yanına bırakmam Binbaşım» dedim. Şöyle bir yüzüme baktı: «**Çirkefe taş atma, üstüne sıçrar**... Nişanlının amcasıymış, amcasıymış ya, anladığıma göre, seninle bir alıp veremediği var... Salıver yakasını... O, nasıl olsa, bir yakadan belâsını bulur.» (s.423-424)

4.2.10. Tartışma

Dostluk başka, alışveriş başka (s.19)

"Seni severim Ekrem; elbette **fikir başka, dostluk başka**. Seni, az önce birdenbire görünce, boş buldum. Yönetiminize, yürütmenize olan öfkemi, senden alacak değilim. Biz, başka düşünüyoruz, işte ne yapalım?" (s.19)

Yaş yetmiş, iş bitmiş (s.34, 196)

Yaşlı adam, bir çamın gövdesine arkasını verip hemen çöktü oturdu: "Allah Allah yahu... **Yaş yetmiş, iş bitmiş**... Dağlar, ulu dağlar yordu beni... Hele bir soluklanalım bakalım..." (s.196)

Acı patlıcanı kırağı çalmaz (s.64)

Hepimiz dönmüş, Selman'a bakmıştık. O şöyle bir elini salladı: "Bana ne bakıyorsunuz? **Acı patlıcanı kırağı çalmaz**..." diye söylendi. Yazı işlerinden sorumlu müdürümüz susuyordu. (s.64)

El ile gelen düğün bayram (s.64)

Yazı işlerinden sorumlu müdürümüz susuyordu. Zaten pek konuşan bir arkadaş değildir. Omuz silkti: "Ne yapalım, **elden gelen düğün bayram**..." diye söylendi. (s.64)

Sükût ikrardan gelir (s.71)

Bilirsiniz, **sükût ikrardan gelir** diye konuşuruz. Bütün ulus, parti ne diyecek diye yüzünüze bakarken susamazsınız. İsmet Paşa'nın demeci, kendi partisi açısından doğrudur. (s.71)

Her koyun kendi bacağından asılır (s.93)

Bir atasözü vardır: **Her koyun kendi bacağından asılır!** İstedığınız örgütü kurun. Ama elinize silah alırsanız, sizleri evlatlıktan reddederim demeyeyim ama, babalıktan, dayılıktan istifa ederim! (s.93)

Sıcağa kar hazıra mal dayanmaz (s.139)

"Üzme tatlı canını..." diye ben de alaylı karşılık verdim. "Pek yakında işlerinizi bozan bu adamların da icabına bakarsınız. Ortalık düzelir sizin için... **Sıcağa kar dayanmaz;** size de ne hükümetler dayanır ne de bakanlar..." (s.139)

Allah bir kapıyı kaparsa diğerini açarmış (s.145)

Şu sıra bu fikri ortaya atıp, Cemal eniştemizin kanını beynine sıçratmanın âlemi yoktu: "Oh oh... ne iyi... **Allah bir yandan insanın kısmetini kaparsa, öte yandan açıyor** demek (!)" diye söylendim. Cemal Bey, ne oğlunun sesindeki alayı, ne de benim bu sözlerimdeki alayı anlayacak durumda değildi. (s.145-146)

4.2.11. Mor Ötesi

İt ürür, kervan yürür (s.7)

"İt ürür, kervan yürür..." diye söylendi, Hakkı Bey. (s.7)

Yaş yetmiş, iş bitmiş (s.17)

Danıştay üyeliğine değin çıktığımızda sıkılmış, yorulmuştum artık, emekliliğimi istedim biliyorsun. Okuyacak bunca kitap vardı, ölmeden okuyayım dedim... **Yaş yetmiş, iş bitmiş** derler, ne ki biz yetmişleri de aştık artık... (s.17)

Kefenin cebi yok (s.59)

"Sus ulan çapulcu! Holding üçkâğıtçısı!" diye birden bağırıverdi Salih Akmercan. "Bu sözlerinle, şu sıra iktidarda bulunanları, Meclis'i bile suçlamaktasın. Parayla her şeyin satın alınacağını sanıyorsun. Bir yerde paran geçmeyiverir. Herkesi suçlamanın içyüzü ortaya çıkıverir... **Kefenin cebi yoktur** oğlum; bencil, kendi para hırsınızdaki memleketi batırmaya hakkınız yok!" (s.59)

Ölüm hak, miras helal (s.94)

"Bilirsin, Sultan Murad'ın karısı, Sırp kralının kızıymış. Kral hazretleri ölünce, Sultan Murad, 'Sırbistan, kayınpederimizden bize kalmıştır. **Ölüm hak, miras helal...**' demiş." (s.94)

4.2.12. Eski Toprak

Kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan (s.23, 172)

«Deminden beri hep anlattık ya oğul; **kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan...** Bunca yıldır büyük adamlarla düştük kalktık... Okuduk da dedik ya!» (s.23)

Acı patlıcanı kırağı çalmaz (s.88)

«**Acı patlıcanı kırağı vurmaz.** Yorulmadım. Bunca iş gördük bugün, gece de eğlenelim biraz...» (s.88)

Alışmış kudurmuştan beterdir (s.156)

Kemal Çığ, gülmeye başladı: «**Alışmış kudurmuştan beterdir** be Reis! Ben bir kere politikaya kafamı takmışım... Hastalık de istersen... ama bir bakıma yurt sevgisi hastalığıdır. Hani bizimkisi karasevdaya benzer!» (s.156-157)

Can çıkar huy çıkmaz (s.157)

Kaptan başını kaşdı düşündü düşündü; «Haklısın, **can çıkar huy çıkmaz**; bu hastalık sende karabasana dönüşmüş... Bunun çoktan farkına vardım. İşlerin girdisini çıktısını, hani memleketin gidişatını iyi bilmek, insanı büsbütün kahrediyor olmalı...» (s.157)

Elçiye zeval yoktur (s.163)

Neyse sözü uzatmadan konuya gireyim: Önce bu işi size avukatınız olarak yazmak zorunda kaldığımı kabul etmenizi rica ederim. **Elçiye zeval yok**; ben yazayım da siz istediğiniz gibi davranın; tutumunuza kesin olarak karışmam. Yalnız kararınızı bana lütfen bildirin. (s.163)

Ölüm hak, miras helal (s.165, 166, 198)

Zeynep Karaovalı, yarı şaka yarı ciddi konuştu korka korka: «İyi ya ağabey, hazır ayağına gelmiş büyük bir mirası, parayı; kimsecikler duymadan al, cebine indiriver... Sonra Nazmi Bey'in hakkı da var! **Ölüm hak, miras helâl!**» (s.165)

Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır (s.191)

İnsan dedeye, ataya bağlıdır, doğuştan. Silahla öldür, kafası değişmez. Ama aklım yatıyor, seninle bunca arkadaşlık, kardaşlık, ettikten sonra, bu atasözü doğru olacak; **tatlı dil yılanı deliğinden çıkarabilir**... (s.191)

Ölmüş eşek kurttan korkmaz (s.200)

«**Ölmüş esek kurttan korkmaz!**» (s.200)

Para ile imanın kimde olduğu bilinmez. (s.224)

«Allah Allah yahu! **Parayla iman gizlidir** diye bir atasözümüz vardır. Bu köyde hiçbir iş gizli tutulamıyor.» (s.224)

Yarası olan gocunur (s.226)

«Öyle ya **yarası olan gocunsun...**» (s.226)

4.3. İkilemeler

4.3.1. İkinci Dünya

Geçmek gitmek (s.3, 69)

O, ıslak toprakların üzerinde ayak izlerini bırakarak ağır ağır **geçti gitti.** (s.3)

Kendi kendime (s.4, 9, 11, 43, 48, 64, 78)

Kendi kendime güldüm, sen sahiden ihtiyarladın dedim. (s.78)

Yaz kış (s.4)

Sayfiye sayıldığı hâlde; **yaz kış** oturabilen Ege'nin güzel bir koyuna, mavi sulara bakan C... kasabasının bu mahallesine yerleştikten sonra yukarıda bahsettiğim bayana rast gelince düşündüm: Onun için bir şeyler yazmak hakikaten zahmete değer dedim. (s.4)

İrili ufaklı (s.11)

Önümden **irili ufaklı** bir çocuk kfilesi geçti. Ellerinde kelebek avlamak için uzun saplı fileler vardı. (s.11)

Anne baba (s.12, 50)

Nihal'in **annesini babasını** biraz daha çökmüş buldum. (s.12)

Dağ bayır (s.12)

Kızına “şimdi **dağları bayırları** beraber dolaşacak arkadaş buldum. Bu ihtiyar halimle beni sürüklemesin artık” dedi. (s.12)

Can ciğer (s.13)

Bir tane kalbim olduğu için Nihalle **can ciğer** arkadaş oldum. (s.13)

Şuradan buradan (s.18)

Epeyce **suradan buradan** bahsettik. Bir türlü Nihal'in neye yukarı çıkmadığını soramıyordum. (s.18)

El ele (s.21)

Çaylarımızı içtikten sonra **el ele** yürüyerek denize kadar gitmeyi düşündük. (s.21)

Küçük büyük (s.21)

Beş altı kilometre sonra **küçük büyük** tepelerle vadi daralmaya başlar. (s.21)

Baş başa (s.24)

Uzun bir zamanda onun manzarasını, ihtiyar ile tabiatı **baş başa** seyrettim. (s.24)

Günden güne (s.26, 74)

Halinin sakin olmasına rağmen sinirlerinin **günden güne** fena halde bozulduğunu hissediyordum. (s.74)

Okuma yazma (s.29)

O zamanlar yirmi yaşlarında idi. Ailesi çiçekçilik ile geçiniyordu. Fakir babası ona **okuma yazmayı** becerecek kadar hatta okuduğu bir romanı anlayabilecek kadar bir tahsil vermişti. (s.29)

İş gücü (s.32)

Kocaman denizlerin içinde yaşamak bedbahtlığına uğrayan zavallı balıklar gibi (!) **iş gücü** sersemce kuyruk sallayarak dolaşmaktan ibarettir. (s.31-32)

Uzun uzadıya (s.32)

Şimdi sana **uzun uzadıya** izah edeceğim. (s.32)

Kendi kendimden (s.34, 39, 58, 66)

Merhamete, aşka karşı ne kadar nankördüm. **Kendi kendimden** utanıyorum. İğreniyorum. (s.39)

Kapamak yummak (s.39)

Artık nemli toprakların üzerine kapanarak sıkı sıkı gözlerimi **kapadım yumdum**. (s.39)

Ne yaparsan yap (s.41)

Bay Salim “kızım seni Murat’a verdik. Sen de al onu **ne yaparsan yap**” dedi. (s.41)

Baba anne (s.41)

Babası annesi sevinç yaşlarını zapt edemeyerek bizi kendi halimizde rahat bırakmak için odadan çıktılar. (s.41)

Üç dört (s.43, 49)

Kış artık geliyor. **Üç dört** ay sonra baharda Nihal’le evleniyoruz benim, yavaş yavaş kendisine yaklaştığımı zannediyor ben de aynı tahmindeyim. (s.43)

Çıkıp gitmek (s.49)

Vedayı bile unutarak **çıkıp giderken** birden döndü cebinde taşımaktan tutulacak yeri kalmayan birkaç kâğıt daha önüme koyarak; Murat’ın son yazdığı mektuplar, Bayan Nihal’e mektupları hatıra olarak saklamak istediği zaman ayırdım. Fakat vermeye cesaret edemedim. (s.49)

Çıkmak gitmek (s.49, 71)

Bana çantasını hazırlamam için rica etti ve dudaklarımdan deli gibi öptü “seni bundan sonra daha çok seveceğim emin ol Nihal bırak biraz kendime geleyim. Sana bak nasıl döneceğim...” diyerek **çıktı gitti**. (s.70-71)

Bulmak çıkarmak (s.50)

Yavaşça yeni alınan, isimlerini bile daha öğrenmediğim kitapların arasından küçük lügat kitabını **buldum çıkardım**. Bu kelimelerin manasına baktım. (s.50)

Kırmak geçirmek (s.52)

Bu kötü hastalık zavallıları **kırmış geçirmişti**. (s.52)

Kulaktan kulağa (s.53)

Kasabamızın ihtiyar çiçeğinin kırk yıllık macerası, hikâyesi **kulaktan kulağa** dedikodu hâlinde yayıldı. (s.53)

O gün bugündür (s.57, 65)

O gün bu gündür aradan hafta geçiyor, tutulacak yerim yok. Nihal bana göstermeden gizli gizli ağlıyor. (s.65)

Sabahtan akşama (s.57, 73)

Artık günlerini yeni peyda ettiği birtakım arkadaşlarla **sabahtan akşama** kadar kahvelerde geçiriyordu. (s.73)

Ara sıra (s.57, 59)

Ara sıra koşarken tarlalara basan gül, karanfil aşırın yaramazları elinde süpürge sopası ile romatizmalı ayaklarını ova ova kovaladığını görürdüm. (s.57)

Kendi kendimi (s.58)

Kendi kendimi şimdi unutmak istiyorum. (s.58)

Karşı karşıya (s.58)

Bu satırları yazarken Nihal'in ahenktar sesi beni yemeğe çağırıyor. **Karşı karşıya** oturup saadetimizden, hayatımızdan, neşemizden bahsederek yemek yiyeceğiz. (s.58)

His duygu (s.58)

Sana uzun uzun **hislerimi duygularımı** yazamayacağım. (s.58)

Bıkmak usanmak (s.58)

Sadece vakayı anlatıvereyim. **Bıktım usandım** artık bu ne çekilmez dert. (s.58)

Kucak kucağa (s.61)

Bu güzel saatler geçti. Bu güzel saatleri de **kucak kucağa** geçirdik. (s.61)

Havadan sudan (s.63)

Doktorla karısı işin farkında değildi. Bilmeyerek lâf karıştırdılar. **Havadan sudan** konuşulmaya başlandı. (s.63)

Kayıtsız şartsız (s.64)

Murat; "Ruhlar birbirine pamuk ipliği ile bağlıdır kimse, kimsenin malı olamaz zaman bu bağları **kayıtsız şartsız** çürütür." dedi. (s.64)

Taş toprak (s.66)

Yurdagül ikinci defa saadetimi yıktı, bu saadetimin enkazı içinde işe yarar, para edecek kıymetli bir eşya arayan serseriler gibi dolaşıyorum. **Taşını toprağını** ceplerime doldurmaktayım. (s.66)

Kendi kendisiyle (s.70)

Yurdağül evimize geldi, gitti. Murat bundan sonra iki hafta **kendi kendisiyle** mücadele etti, bayağı hasta oldu. Nöbetler geçirdi, geceleri uyumaz oldu. (s.70)

Belli belirsiz

Sonra bitkin **belli belirsiz** bir sesle ilâve ederek “fakat affet Nihal, ben bu hediyeye lâyıyım.” derdi uyanık olmasından bu anlarda şüphe ederdim. (s.70)

Az çok (s.71)

Murat’ı **az çok** tedavi etmişim fakat bilmediğim bir his o gün, o menhus gün onları bahçede yalnız kalmaları için beni teşvik etti. (s.71)

Gidip gelmek (s.74)

Aylar geçti... Murat kendince mühim olan vazifesine **gidip gelmekte** ısrar ediyordu. (s.74)

Çıkıp gelmek (s.75)

Odanın karanlığa bakan penceresinin soğuk camlarına alnımı dayadım saatlerce, yağın yağmurun gürültüsü arasından Murat’ın **çıkıp gelmesini** bekledim. (s.75)

Baştan aşağı (s.76)

Camı açınca karanlıkta içeri hücum eden suların beni **baştan aşağı** ıslattığını hissettim. (s.76)

Ağlamak hıçkırma (s.76)

Bağırımıyordum, kaçamıyordum. **Ağlamak hıçkırma** için kendimde takat bulamıyordum, sonra avazım çıktığı kadar bağırabildim. (s.76)

Kendi kendine (s.79)

Nihal kısık bir sesle **kendi kendine** fısıldadı: “Hayat ne kadar hodbin...” (s.79)

4.3.1.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler

Ağır ağır (s.3, 15, 24, 32, 59, 65)

O, ıslak toprakların üzerinde ayak izlerini bırakarak **ağır ağır** geçti gitti. (s.3)

Yavaş yavaş (s.3, 15, 16, 18, 19, 23, 28, 36, 43, 55, 61, 63, 69, 72, 75, 76, 77)

Kalbinin çırpınışı, heyecanı **yavaş yavaş** sükûn buldu. Sonra kendini toplayarak hızla kollarımın arasından sıyrıldı. (s.19)

Yudum yudum (s.8)

Hayatın zemzem ile yıkanmış bu ulvî duygularımı **yudum yudum** içiyorum. (s.8)

Sık sık (s.8, 13, 72, 54, 60, 72)

Bana **sık sık** “göreceksin, nasıl sana lâyük bir koca olacağım” diyordu. (s.72)

Çok çok (s.8, 10, 33)

Kasabam **çok çok** güzel. Köşklerin arasından geçen ana yol iki kilometre kadar uzandıktan sonra yeşil kavak ağaçları ve şemsiye manzarası veren çamların içinden denize varıyor. (s.10)

Bukle bukle (s.11)

Beyaz, keten bir entari giymişti. Omuzunda koyu yeşil bir fular vardı. **Bukle bukle** kumral saçları omuzlarına düşüyordu. (s.11)

Zaman zaman (s.12)

Bu bahar günlerinde her şeyim, daima dayanılmaz isteklerim, aşkıma karşı aç ihtiraslarım, **zaman zaman** duracakmış gibi çarpan kalbim yeşil yapraklarla örtüldü. (s.12)

Sora sora (s.17)

Hiç olmazsa merak ettiğin, **sora sora** bitiremediğin suale cevap vereyim. (s.17)

Buyurun buyurun (s.18)

Nihayet bir gün Salih’in “**buyurun buyurun**” diyen sesi ta aşağıdaki bahçe kapısından kulağıma geldi. (s.18)

Hıçkırır hıçkırır (s.21, 30, 37, 39, 76, 77)

Dün gece rüyamda Nihal’i ölmüş gördüm. Onu ihtiyar çiçekçinin bahçesine gömüyorlardı. **Hıçkırır hıçkırır** ağlayarak uyandım. (s.39)

Kıvrıla kıvrıla (s.22)

Ben çocuk iken hatırlarım: Bakımsız bir bina idi. Bilmiyorum nasıl ve kimler tarafından idare ediliyordu. İşte “C...”nin şarkına şose **kıvrıla kıvrıla** bu bakımevine varır. (s.22)

Hemen hemen (s.22)

Yolun tepeye tırmanan manzarası çok güzel olduğundan, gezinti için deniz tarafını feda ederek bu yola sapanlar oluyor. Şosenin kenarında “C...” ile sanatoryomun **hemen hemen** aynı uzaklığını teşkil eden bir noktada yüksek duvarlarla çevrili bir çiçek bahçesi var. (s.22)

Demet demet (s.23)

Onun hayatı hakkında bir şeyler öğrenmek arzusu, merakı iyice kafama hâkim olduğu sıralarda; bir gün kucağında **demet demet** çiçeklerle bahçesinin kapısından çıkarken rastladım. (s.23)

İçin için (s.23)

Beni de bir masal meraklısı zannederek **için için** istihfaf ettiğini sezdim. (s.23)

Hayran hayran (s.24)

Bir müddet **hayran hayran** kapıdan içerisini seyrettim. (s.24)

Ellenmeye ellenmeye (s.24)

Yıllarca **ellenmeye ellenmeye** küften sıkışmış, oynak yeri âdeta kaynamıştı. (s.24)

Hızlı hızlı (s.24, 36, 48)

Şimdi bir korku ile önüme, arkama bakıyorum. Kalbim **hızlı hızlı** çarpıyor, gözlerim onu arıyor. (s.36)

Uzun uzun (s.25, 54, 57, 58, 60)

O gün sadece akşama kadar bahçesinin her yerini gezdirerek **uzun uzun** her fidan ve ağaç hakkında tafsilât verdi. (s.25)

Çatır çatır (s.28)

Kırılan hayatımın parçalarını bile **çatır çatır** elimden almıyorlar mı? (s.28)

Tuzlu tuzlu (s.32)

Şimdiden **tuzlu tuzlu** suların gırtlığımı tıkadığını hissediyorum. (s.32)

İstemeye istemeye (s.34)

İçimden sığıntı kelimesini **istemeye istemeye** tekrarladım. (s.34)

Sıkı sıkı (s.37, 39)

Gecenin bilmem hangi saatinde uyanıyorum. Dişlerim kilitlenmiş **sıkı sıkı** yorgana sarılmışım... (s.37)

Kat kat (s.39)

Renkli dudakları ufukları öpüyordu. Sonra da o güzellik ufuktaki **kat kat** beyaz bulutların arasında kaybolup gidiyordu. (s.38-39)

Dörder dörder (s.40)

Kendimden kaçmaya başladım, merdivenleri **dörder dörder** atlayarak karanlıkta Salih'in odasına girdim. (s.40)

Rahat rahat (s.40)

Hemen gördüğüm rüyayı, korkumu, şeytanın benimle uğraştığını anlattım “hayırdır inşallah rüya tersine çıkar bayan Nihal’e Allah uzun ömürler ihsan buyurmuş var sen **rahat rahat** yatağına.” dedi. İçime biraz su serpilir gibi oldu. (s.40)

Karıştıra karıştıra (s.48)

Hemen hiç mukaddemeye lüzum görmeden kendisini tanıttıktan sonra: “Murat’ın arkadaşıyım” dedi, sonra beyaz saçlarını sinirli parmakları ile **karıştıra karıştıra** sözüne devam etti; “C...” ye biraz işim düştü. (s.48)

Başka başka (s.56)

Eskiden Nihal ile gezmeye çıkmam bana anlatamayacağım bir heyecan verirdi. Bahar, deniz, çiçek hepsi **başka başka** mefhumlardı, kafamda. (s.56)

Böyle böyle (s.56)

Böyle böyle yaşayacak olduktan sonra, eşek gibi dünyaya kulaklarımı sallayarak gelmeyi tercih ederdim (s.56)

Yok yok (s.56, 70)

Ağladım, ağladım... Bazen bitap gözleri kapanır adeta kendisiyle döğüşür gibi olurdu; “**yok yok**... Yurdağül istemem bunu yapma” diye bağıra bağıra sayıkladığımı duyardım. (s.70)

Hayır hayır (s.56)

Hayır hayır sevgili dostum. Ben, yeni heyecanlara muhtacım yahut beni saran, kendimden uzaklaştıran eski heyecanımda ısrar edeceğim. Zaten farkında olmadan da ediyorum. (s.56)

Dura dura (s.60)

Nihal de bunu kastederek; koca kayanın üzerine, uzandı gözlerini kapayarak: “Bu anda ölelim diyemeyeceğim. Murat çünkü yeni başlıyoruz” dedi. Ve ilâve ederek kelimelerin üzerinde **dura dura** “Tanrı izin verirse bitmeyecek de!” diye söylendi. (s.60)

Parça parça (s.62)

Nihal Ankara’da biraz fazlaca kalmamızı istiyor. “Kaç sene var ki opera dinlemedim” diyordu. Radyolardan **parça parça** dinlemek iyi olmuyordu. (s.62)

Bağıra bağıra (s.70)

Bazen bitap gözleri kapanır adeta kendisiyle döğüşür gibi olurdu; “yok yok... Yurdağül istemem bunu yapma” diye **bağıra bağıra** sayıkladığını duyardım. (s.70)

Şiş şiş (s.74)

Gece yarıları eve geliyordu. Aldığı fazla alkolden sabahları yüzü, gözü **şiş şiş** kalkıyor acele giyinip çıkıyordu. (s.74)

4.3.2. Nabi'nin Park Kahvesi

Kendi kendine (s.5, 25, 39, 40, 74)

Beni seyredermiş, yolun ortasında Ömer, beni durdurdu: “Seni bu halde kimse görmesin... Bu ne dalgınlık yahu! Hem de **kendi kendine** konuşuyorsun!” (s.74)

İki üç (s.5, 92, 108)

Ne ki İsmail bazı günler, Pat Pat-1 Bahri ile Kuşadası’na **iki üç** sefer yaptığı halde, yıllardan beri bu kente ısınmamıştır. (s.92)

Günden güne (s.6, 7)

İnsan ölmeyecekse ölmez. **Günden güne** aptallaşmasını, bizim Doktor Reşat Bey, başındaki çukurlardan, şarapnel yaralarından biliyor. (s.7)

Bildim bileli (s.6, 8, 15, 69)

Ben, kendimi **bildim bileli** bu kasabada hep Zati Beyler, Hulki Beyler olmuştur. Bunlar, Osmanlı’dan kalma, yeni Cumhuriyetimizin çıban başlarıdır. (s.15)

Dört beş (s.6, 55, 71, 81)

"Bre Mustafa oğlum, Şu adamcağız **dört beş** ay önce, bu sorunu bir gün oturup sana anlatmadı mı? Hani birlikte köyden pazara geliyorduk?" (s.71)

Yamrı yumru (s.6)

Çanakkale'de şarapnelden başı **yamrı yumru** olmuştu. (s.6)

Olup bitmek (s.7, 149, 176)

Hayretler içinde kalmıştım. Doğum yılım 1905'tir. Demek bu işler **olup biterken** ben çocuktum. (s.7)

Kara kuru (s.8)

Bir süre, **kara kuru** yüzünü kaplayan kara sakalını karıştırdıktan sonra, "Senden bir ricam var, Mustafa..." dedi. (s.8)

Şart şurt (s.9)

"Ben de asmam, asmadım; ama candarma Ali Çavuş, üç gün önce köye geçerken elime bir kâğıt tutuşturdu. Hemen kendisine okuttum. Birtakım lafların, **şartların şurtların** altındaki belayı anladım. Gelen geçen, eş dost müşterilerim, kaymakam beye dilekçe ver diye akıl öğretti." (s.9)

Gelen geçen (s.9)

"Ben de asmam, asmadım ama, candarma Ali Çavuş, üç gün önce köye geçerken elime bir kâğıt tutuşturdu. Hemen kendisine okuttum. Birtakım lafların, şartların şurtların altındaki belayı anladım. **Gelen geçen**, eş dost müşterilerim, kaymakam beye dilekçe ver diye akıl öğretti." (s.9)

Eş dost (s.9)

"Ben de asmam, asmadım ama, candarma Ali Çavuş, üç gün önce köye geçerken elime bir kâğıt tutuşturdu. Hemen kendisine okuttum. Birtakım lafların, şartların şurtların altındaki belayı anladım. Gelen geçen, **eş dost** müşterilerim, kaymakam beye dilekçe ver diye akıl öğretti." (s.9)

Yerden göğe (s.9, 45, 138)

Tevekkeli bütün köylü, kasabalı, kaymakamların bir adına da 'havaleci' der. Millet **yerden göğe** haklı. (s.9)

Ona buna (s.10)

Sonra da aklıma böyle bol keseden **ona buna** söz veren bizim kasabanın milletvekili geldi. (s.10)

Kendi kendime (s.10, 74, 83, 173, 183, 185)

Bu, nedenini bir türlü **kendi kendime** açıklayamadığım üzüntülerin içimde oluşması demektir. (s.185)

Olmak bitmek (s.10, 46, 50, 65, 121, 133)

Zati Bey işe **olmuş bitmiş** gözüyle bakıyordu. Giyinip süslenip Bakkal Mahmut'un evinin etrafında işte böylece dört dönüyordu. (s.46)

Okumuş yazmışlık (s.10)

"Seçerler... seçerler! **Okumuş yazmışlığın** dillere destan oldu." (s.10)

Doğru dürüst (s.10, 43, 125, 127, 179, 183)

Ona geçen yıldan beri, belediye meclisine üye seçildiğimden beri, **doğru dürüst** bir iş yapamadığımızı itiraf etmek zorunda kaldım. (s.183)

Mektep medrese (s.10)

"Amma da yaptın ha... Ben, doğru dürüst **mektep medrese** görmedim ki... Bunu sen de bilirsin." (s.10)

Geceli gündüzlü (s.10, 139)

"Olsun. İki yıldır Öğretmen Sıtkı Bey'le **geceli gündüzlü** çalıştığından köylerde bile herkes söz ediyor. Üstelik İzmir'de bir de okul bitirmişsin... Üst yakası can sağlığı. Sonra namuslu olmasına namuslusundur. Meclis üyeliğine yakışırsın doğrusu... Bu iş nereden aklına geldi?" (s.10)

İyi hoş (s.11, 74, 156)

Nâbi'nin Park Kahvesi'ne doğru yürürken, söylenmekten kendimi alamıyordum: '**İyi hoş** ya Mustafa, iş bu kadarla bitmiyor ki olup bitenler, sadece bugünküler... Haydi yıllardan beri olup bitenler bir yana, ya olacaklara ne buyurursun? Hey Allah'ım, aklım başımdan gidecek! Yahu herkesten bana ne?' (s.74)

Yaşlı başlı (s.11)

"İyi hoş ya... Sizler gençsiniz, mecliste sizden daha **yaşlı başlı** kişiler olacak. Onların sözünü dinlemek gerekmez mi?" (s.11)

Girdisi çıktısı (s.11)

Doğrusunu söylemek gerekirse, bu işler dalgalı, **girdisi çıktısı** bol işlerdi. Meclis'e seçilmezsem elâleme rezil olmak da vardı. (s.11)

Yaz kış (s.12)

Nâbi'nin Park Kahvesi, **yaz kış** itibardadır. En büyük özelliği, daha doğrusu, Nâbi'nin en büyük başarısı, memurlarla yerli halkı burada bir araya getirebilmesidir. (s.12)

Aslı esası (s.12)

Bu gece Doktor Reşat, Öğretmen Sıtkı, erkenden kahvenin en sakin bir köşesine çekilmiş, Mehmet Bey'i bekliyorduk. Ondan, yakında yapılacak seçim için, kasabada dönen dolapların **aslı esası** hakkında bilgi isteyecektik. (s.12)

Olup biten (s.13, 40, 46, 62, 74, 78, 80, 112, 123, 124, 125, 141, 156, 170, 185, 191)

Geçen yıldan beri kasabamızda **olup bitenleri** içine yazdığım bu defteri, başından sonuna okumak fırsatını buldum. (s.185)

Mal mülk (s.13, 47, 81, 181)

Babam öldükten sonra, onun en yakın arkadaşı olarak, benim yetişmeme, ailemizin **malına mülküne** de göz kulak olmuştu. (s.13)

Ara sıra (s.14, 20, 43, 77, 107, 120, 135, 144, 150, 172)

Onun en büyük hastalığı, **ara sıra** rakıyı fazlaca kaçırınca midesinin bozulmasıydı. (s.14)

Uzaktan uzağa (s.14, 82)

Lutfullah Efendi, "Kimdir? Neyin nesidir bilmem... Yalnız birkaç ay var ki böyle geceleri kahve dönüşünde hep bu türküyü söyleyen birinin sesini **uzaktan uzağa** duyarım..." dedi. (s.82)

Havadan sudan (s.14, 37, 38, 42, 76, 87, 120)

Mühendisten önce Doktor Reşat görüldü. Selam faslından sonra yeniden **havadan sudan** konuşmaya koyulduk. (s.38)

Dönmek dolaşmak (s.14)

Bir süre, Mehmet Amcam kahvesini içene değin, havadan sudan konuşuldu. Söz, **döndü doladı**, seçimlere geldi. (s.14)

Utana sıkıla (s.15)

Mehmet Bey Amcam, **utana sıkıla**, sağ kulağını örten beyaz saçlarını şöyle bir kaldırdı: Ayıptır söylemesi, gösterilmesi ama, şu kulağımı Yunanlılar bir kurşunda kesti attı. Kaderim varmış ki yaşamaktayım. (s.15)

Kesmek atmak (s.15, 37)

En sonunda, "Göreceksiniz Menderes yine taşacak!" diye **kesti attı**. (s.37)

Atıp tutmak (s.16, 121)

Doktor konuştu: "Aklım almıyor, bir kişi çıkarı için nasıl bu denli hırslı, kötü yürekli olabilir? Bu adamın kasabada yapmadığı rezalet yok... Üstelik kahvelerde, meyhanelerde, 'Ben İstiklal Harbi'nde şöyle hizmet ettim, ben milletin kölesiyim!' diye **atıp tutuyor**. Demek halk ne şirret bir adam olduğunu biliyor da sesini çıkaramıyor..." (s.16)

Doğma büyüme (s.17)

Mustafa bile **doğma büyüme** kasabalı olduğu halde, gençliğinden diyelim, dönen dolapların tam anlamıyla farkında değildir. (s.17)

Ölmek gitmek (s.18)

Günün birinde annemden, dayımın kasabadan bir adım dışarı çıkmadığını öğrendiğimde şaşkına döndüm. Sonra da dayım **öldü gitti**, kasabadan bir yere gitmeden. (s.18)

Kendi kendimden (s.18)

Şimdi **kendi kendimden** utanıyorum. Sakın beni şu kasabanın memlekete göre küçük politikasına karıştırmayın çok rica ederim... (s.18)

Şurası burası (s.20)

Recep, kendisine yardım edecek telefoncu erlerle, karanlığın içinde **şurası burası** parıldayan, hükümet konağının dış kapısının önünde duran tayyareye doğru yürüdü. (s.20)

Burun buruna (gelmek) (s.21)

"Eğer bu herifler, bu gece cesaret eder de bize saldırabilirlerse, ben de adam değilim! Hey gidi hey! Biz, Çanakkale'de bunlara benzer muhallebici veletlerle çok **burun buruna** geldik... Karşıda kıpırdayışlarından ne bok yiyeceklerini anlarım..." (s.20-21)

Can ciğer (s.21)

"Değil makineli tüfek, top olsa ellerinde yine hücum edemezler. Durdukları yerde ne diye başlarını belaya soksunlar? Kumandanından tut da erine kadar adamlarla **can ciğer** dost değil miyiz?" (s.21)

Gizli kapaklı (s.21, 157)

"Kasabada **gizli kapaklı** kerhane mi yok? Ha resmi açılrsa ne lazım gelirdi? Hepiniz dört köşe olurdunuz! Bir de kalkmış Doktor Bey'i kötülüyorsunuz. Bütün yaptığı iyilikler bir yana, adamın bu iyiliğini ömrünüz oldukça unutmazdınız!" (s.157)

Sabahtan akşama (s.22, 112, 139, 155)

Gece gündüz bizim köy, sanki bir kazan kaynıyor. **Sabahtan akşama** ovada, tarlada yandığımız yetmiyormuş gibi yorgunluktan ölüyoruz da gece yarısına değin uyuyamıyoruz. (s.155)

Ne yapıp etmek (s.22)

Ankara'dan emir geledursun, Müdafaa-i Hukuk erkânı, **ne yapıp edip**, tayyareyi bu gece yola çıkarmayı kararlaştırdı. (s.22)

Şaşmak kalmak (s.23, 64)

Ne var ki gece yarısına doğru Hükümet Meydanı'nı kuşatan İtalyanların yavaş yavaş çekilip gittiklerini gördük. Herkes, **şaştı kaldı**. (s.23)

Kol kanat (s.24)

Hepimiz onu aferin, maşallah diyerekten koltukladık; ama bu **kolu kanadı** yolunmuş kuşu Menderes'in üstündeki salla öte yakaya geçirmekte bir hayli zorluk da çektik. (s.24)

Uçup gitmek (s.24)

Hükümet Meydanı'nda tayyareyi göremeyince, benzi kül gibi olan zabitten, tayyarenin gece **uçup gittiğini** sayın kumandana bildirmesini rica ettik! (s.24)

Çekilmek gitmek (s.24)

Bir süre sonra İtalyanlar **cekildi gitti**, kasabamızı Yunanlılar işgal ettiler. (s.24)

Çarşı pazar (s.25, 121, 122)

Savaş anılarını **çarşıda pazarda**, kahvelerde anlattığını kimse duymamış, görmemiştir. (s.25)

Giyinip hazırlanmak (s.26)

Uykulu gözlerle yüzüme baktı baktı, sonra bir şey söylemeden yorganı başından çekerek yeniden uyudu. **Giyinip hazırlandım**. (s.26)

Bir yakadan öte yakaya (s.28)

Denize olan sevgisinden, ne zaman bol yağmur yağıp kasabamızın çayı taşsa ilk önüne çıkanla bahse tutuşup, azgın suların içinden **bir yakadan öte yakaya** geçmeyi denerdi. (s.27-28)

Alıp götürmek (s.8, 28, 68, 70, 135)

Kadri söze karıştı: "Şimdiden sular benim kahveye kadar çıktı. Yarın öbür gün çitleri **alıp götüreceksin**. Ne yapalım Allah'ın işine karışılmaz ki..." (s.68)

Fakir fakara (s.29, 69, 78, 122)

"**Fakir fakara** ne yapsın? Evine çeşme suyu alamaz ki paraya bakar." (s.78)

Basmak gitmek (s.31)

"Bre kahveci başı, her bir işe burnunu sokarsın... Bıraktın çayı işte... **Bas git** şimdi... Üç buçuk kişi bir araya gelmiş konuşuyoruz işte!" (s.31)

Şan şeref (s.31)

Ben, eski bir futbolcuym. Daha birkaç yıl öncesine değin, kasabamızın **şan şerfi** için maçlarda oynardım. (s.31)

Dönüp gelmek (s.33)

"Yok canım, merak etme... Bir daha **dönüp gelmeye** hepsi üşenir. Zaten Hulki Bey'in hatırına gelmişlerdi; laflarından anladım. Ben, hele bir kere daha ortalıkta dolaşayım..." (s.33)

Çoluk çocuk (s.34, 36, 51, 134, 153, 155, 180)

Sıtkı Daloğlu fısıldadı: "Şimdi olmaz, anlatamam... İki yakamızda **coluk çocuk** var. Akşama kahveye gel..." (s.51)

Evirip çevirmek (s.38)

Reşat, zarfı elinde **evirip çevirmeye** başladı. (s.38)

Elden ele (s.39, 91)

Yazı, okunduktan sonra kahvenin içinde **elden ele** dolaşmaya başladı. (s.39)

Aşağı yukarı (s.39, 94, 143)

Hepimiz, soluğu yarıntının üstünde aldık. Ali Mehmet, elinde fener boydan boya, **asağı yukarı** gitti geldi, sulara bakarak, "Aman kızanlar!" dedi, "Bu gidenler de durmaya gelmez. Sular öyle yüklü ki hani bu yarıntı bir patlarsa değil elimizdeki çuvallarla, kazma küreklerle, dünyanın çuvalını, kazma küreğini bir araya getirsek açılacak gediği kapatamayız..." (s.94)

Kendi kendini (s.39, 45)

Menderes, denizi sürmüş. Menderes, getirdiği mil yığınlarıyla denizi doldurmuş. İşte bu yüzden **kendi kendini** boğmuş Menderes; denize rahat dökülemiyor; şişiyor, şişiyor, taşıyor. (s.39)

Kırıp bozulan (s.39)

Yakıtsız, her dakika **kırılıp bozulan** iki makineyle ne yapılır? (s.39)

Kaynana gelin (s.40)

Öyle ki kaymakamın her gün, ne gibi kâğıtlar imzaladığından tutun da ta kasabanın en kenar mahallelerinde olup biten **kaynana gelin** kavgalarına kadar... Bunca havadisi toplamak yalnız Lutfullah Efendi'nin marifetidir. (s.40)

Kendi kendimizi (s.41)

Bizimkisi **kendi kendimizi** aldatmak... Çocukların deniz kıyısında kumlardan yaptığı kanallardan, avuç avuç su taşıyıp akıtmaya benziyor... (s.41)

Ahlayıp oflamak (s.42)

İsmail'i yatıştırdık; ama bir türlü efkârını dağıtamadık. Olan bana oldu. Biraz **ahlayıp ofladıktan** sonra dayattı: "Sökül Mustafa'cığım bize bir şişe parası bakalım! Efkârımı bir

türlü dağıtamıyorum. Hem bugün de pazar, kafayı çekeceğim. Vallahi meteliğim yok... Kırılan camın parasını da ne yapacağız bakalım..." dedi. (s.42)

Çıkmak gitmek (s.42)

Ne ki İsmail'le başa çıkılır mı? Çar naçar şişe parasını verdik. Parayı alınca Pat Pat-ı Bahri'nin camını kıran veetlere küfür ede ede **çıkta gitti**. (s.42)

Orasından burasından (s.42, 50)

Mezar yerleri de büsbütün çöktü. Yine büyük fedakârlıklara katlanıp çevresini duvarla çevirdik. Ne ki duvarları dayandıramadık. Hep **orasından burasından** delerler. Biz yaparız, yine delerler. (s.50)

Ölmek dirilmek (s.43)

Kızlarımızın bazısı aşk yüzünden tentürdiyot, daha bilmem buna benzer birtakım ilaçlar içerek ölmeye kalkışılar. Bizim zavallı Reşat, bu kızları kurtarmak için, onlarla birlikte ölür **ölür dirilir**... (s.43)

Yan yana (s.45, 104)

Ta uzakta, suların üzerinde bir çalı yığını gibi görünen, **yan yana** üç ağacı göstererek, "Şu karingeçler, benim tarlamın içindedir..." dedim. (s.104)

Aklı fikri (s.45, 73)

Herkesin hakkı, hukuku bana dert olmaya başladı. Kasabamın, köyümün içinde halkın elindeki ekmeğini kapacak köpeklerin dolaştığını görünce, **aklım fikrim** karışıyor... (s.73)

Gelmek geçmek (s.45, 128)

Bütün bunlar **geldi geçti, geldi geçti** ama, kasabamızdaki gençlere örnek, ders olacağına ters etki yaptı. (s.45)

Giyinip kuşanmak (s.45)

İsmail, ballandıra ballandıra anlatıyordu: "Siz uyuyorsunuz yahu, her gün **giyinip kuşanıp** Bakkal Mahmut'un evinin etrafında dört dönüyor..." (s.45)

Dağ taş (s.46)

Parası ve malı o denli çok ve boldu ki hesabımı ancak Haktaâla Hazretleri bilirdi. Pek de yaşlı sayılmazdı. Eh! Bunca meziyetin önünde değil Bakkal Mahmut, **dağlar taşlar** erirdi. (s.46)

Giyinip süslenmek (s.46)

Zati Bey işe olmuş bitmiş gözüyle bakıyordu. **Giyinip süslenip** Bakkal Mahmut'un evinin etrafında işte böylece dört dönüyordu. (s.46)

Hesap kitap (s.47, 89)

Biraz **hesap kitap**, paranın ne demek olduğunu bilenler ve de Zati Bey'den yana çıkanlar, daha doğrusu Zati Bey'den çıkarı olanlar, "Kız kısmının aklı bu kadar erer işte..." dediler. (s.47)

Alınıp satılan (s.47)

Lutfullah Efendi bile, "Eh..." diyordu, "gönül dediğin parayla **alınıp satılan** nesne değildir..." (s.47)

Ne yaptı ne etti (s.47)

Zati Bey öyle bir dolap çevirdi ki hepimizin ağzı beş karış açık kaldı. **Ne yaptı ne etti** bilmem, kız razı oluverdi. (s.47)

Dost düşman (s.48)

Nişan hediyeleri kız evinde uzunca bir süre **dosta düşmana** teşhir edildikten sonra sahiplerine dağıtmaya başlandı. (s.48)

Kestirmek atmak (s.49, 55)

Daha ilk günden Sıtkı, "Bu herifin pabuçları kendisinin olsun, dünyada ayağıma giymem" diye **kestirdi attı**. (s.49)

Pazardan pazara (s.49)

"Bana ver şunları da Zati Bey'in şerefine **pazardan pazara** giyip sana dua edeyim." (s.49)

İç dış (s.49, 151)

Parkın **ici dışı** dolup taşmıştı. Sakin geçen öğle üstünden sonra, akşam serinliği kasabamıza yeniden canlılık getirdi. (s.151)

Kavga kıyamet (s.50)

Hele yük arabalarından kurtulamadık. **Kavga kıyamet** ederiz, gelip geçenlerle. (s.50)

Gelip geçen (s.50, 98)

Nazif Kaptan'ımız, kendisine teslim edilen yaşlı lokomotif, üç yolcu vagonuyla günde birkaç sefer yaparak Ortaklar İstasyonu'ndan **gelip geçen** büyük ekspresleri karşılar, yolcu yetiştirir. (s.98)

Yalvarmak yakarmak (s.50)

Yıllardan beri şikâyetlerin bir faydası olmadı. Oysa istasyonun ötesinde, parka yakın, saha olmaya çok elverişli bir yer vardı. Büyüklerimize **yalvardık yakardık** bize vermediler. (s.50)

Bağıra çağıra (s.52)

Bayram günlerinde Cumhuriyet Meydanı'nda **bağıra çağıra**, yaşasın, var olsunlarla karışık, şatafatlı nutuklar çekerdi. (s.52)

Gelip giden (s.53, 110, 116, 120)

Fatma bu **gelip giden** kadınlardan sıkıldı; üzüldü, iğne ipliğe döndü. Sonunda kasabadan nasıl kaçtığını bilemedi. (s.116)

Fırlayıp çıkmak (s.54)

Erkenden karımın, annemin iki ayağını bir pabuca sokarak yemek yedim. Evden **fırlayıp çıktım**. (s.54)

Saymak dökmek (s.54, 115, 121, 141, 158)

Kahvenin önüne gelene değin, yine bu kahvede geçen olayı, Zati Bey'in söylediklerini **saydım döktüm**. (s.141)

Gece gündüz (s.54, 155)

Kapıyı çektikten sonra Doktor Reşat çiviye, "Nâbi'nin Park Kahvesi'ndeyim" tabelasını astı. Evde kimse yoksa, doktor **gece gündüz** arayan hastaları için nerede olduğunu bildiren tabela yazılar, asar kapısına. (s.54)

Sorup öğrenmek (s.54)

Nâbi biraz vesveseli bir adam olduğundan, önce Didim sözcüğünün ne demeye geldiğini Sıtkı'ya **sorup öğrendi**. (s.54)

El pençe (divan durmak) (s.55, 58, 144)

Yanlarında oturan yargıç bey onları seyrediyordu. Zavallı zabıt kâtibi Ali de **el pence** divan durmuş gibi, bir iskemleye ilişmişti. (s.144)

Şöyle böyle (s.55)

Daha biz oturmadan Sıtkı da göründü. Yanında Lutfullah Efendi vardı. **Şöyle böyle** deriz; ama Lutfullah Efendi'nin adam seçmekte yeterli aklı vardır. (s.55)

Şuradan buradan (s.55, 57, 71)

Zaten ben, çoktan umudumu kesmişim. **Şuradan buradan** konuşmaya başladık. (s.57)

Dümbür düdük (s.61)

Bugün oraya gitmek demek, doğrusu sonu gelmez birtakım dedikoduya karışmak demektir: Bizim kasaba bir haftadır **dümbür düdük!** Bütün tatsız, can sıkıcı olaylar bir araya geldi. (s.61)

Allak bullak (s.61, 79, 138)

Benim böyle parlamam, çok sert çıkmam, Hulki Bey'i önce çok şaşırttı. Sonra da söylediklerime fena halde bozuldu; suratı **allak bullak** oldu. (s.79)

Din iman (s.69, 157)

Üstelik ne mühendisin ne de doktorun **dinden imandan**, hele **dine imana** karşı konuştuklarını hiç duymadım. (s.157)

Az çok (s.56, 123)

Sıtkı'nın sorusuna biraz düşündükten sonra karşılık verdi: "Doğrusu Sıtkı Bey oğlum, bu yaşa geldim, kasabamızı sevip sevmediğimi hiç düşünmedim. Aklıma gelmedi, işte... Ama kasabamdan hoşnut olmamış olsam, herhalde şimdiye dek bana batardı. Demek oluyor ki bu kör olası memleketi **az çok** seviyorum." (s.56)

Uçmak gitmek (s.59)

İstiklal Harbi'nden sonra bu horoz, kiliseyle birlikte **uçtu gitti**. Rum Mahallesi'nin adı Kemalpaşa Mahallesi oldu. (s.59)

Üstüne üstlük (s.60, 183)

İş yapalım derken, durmadan iş yapacak arkadaşları yitiriyorduk. **Üstüne üstlük**, belediye başkanına sövüp sayanlar, biz meclis üyelerini de işe karıştırıyor, benim de yedi ceddime, sülâleme okuyorlardı. (s.183)

Sille tokat (s.62)

Olup bitenleri öğrenmeden koşup gelmiş. 'Eh...' dedim, 'bakan şimdi **sille tokat** bu herife girişmez mi?' (s.62)

Aslı astarı (s.63)

Ben, işin **aslını astarını**, bakanlıklarla ilişkisi olanlardan öğrendim. (s.63)

Deli divane (etmek / olmak) (s.64, 73, 92)

Bir zamanlar bizim kasabalıyı son derece kızdıran, kıskançlıktan **deli divane** eden bir haber ortaya attı: 'Efendim, İzmir Liman'ı Avrupa limanlarına uzak düştüğünden, Devlet-i Cumhuriye'miz, Aydın Demiryolu'nu Kuşadası'ndan geçirecek. Bütün yük gemileri bu limana gelerek, Ege Bölgesi'nin mallarını dış ülkelere satmak için bu Kuşadası Limanı'ndan yükleyecek. Kuşadası büyük bir liman kendi olup, İzmir'i de geçecek!' (s.92)

Halim selim (s.64)

Sıtkı, **halim selim** bir adam olarak bilinir, ne ki Zafer'e bir meydan dayağı çekti ki hayretler içinde kaldım. (s.64)

Soluk soluğa (s.64, 98)

Yaşlı lokomotif **soluk soluğa** çakılır kalır. (s.98)

Sürüp çıkartmak (s.66)

'E... Ne olmuş?' dediğimde, 'bir daha böyle bir halt edersen alimallah seni kasabadan **sürüp çıkartırım!**' dedi." (s.66)

Ana baba (s.66)

İsmail güldü: "Ben kuru gürültüye pabuç bırakacak adam mıyım? Zati Bey'in gıcır gıcır pabuçlarını bile bırakmam... Ah **anam babam!** Bizi kasabadan sürebilirse, sizin gibi beyler, paşalar sürsün! Sıkamaz, karşılığını verdim. Bu sözüm üzerine beyefendi üstüme yürüdü; araya filan girdiler. İnanmazsan Nâbi'ye sor." (s.66)

İyi güzel (s.66, 173)

"**İyi güzel** ya..." diye İsmail şöyle bir doğruldu, biraz da kasıldı; "bu herif partide oldukça bir daha seçim meçim işinde ben yokum!" (s.66)

Yarın öbür gün (s.68, 176, 181)

Kadri, söze karıştı: "Şimdiden sular benim kahveye kadar çıktı. **Yarın öbür gün** çitleri alıp götürcek. Ne yapalım Allah'ın işine karışılmaz ki..." (s.68)

Dallı budaklı (s.68)

Hurşit kızdı: "Tövbe yarabbi tövbe estağfurullah! Allah'ın işine akıl ermiyor ki nasıl karışırın! Bizim köyün camisinin duvarında kocaman, **dallı budaklı** incir ağacı bitirir, mevsimi gelince kullarım yesin diye bu ağaca meyve verdirir. Öte yandan tarlalarda buğday olmasın diye Menderes'i taşırır. Doğrusu, bu ne biçim Allah, anlayamadım gitti..." (s.68)

İş güç (s.69)

Ne geçer, Allah'ın **işi gücü** yok da kara taşın üstünde ekmek derdine düşmüş bir alay kara karıncayı düşünecek... Fakir fukarayı düşünecek... Baktım ki namaz, niyaz para etmiyor, altmışından sonra salıverdim yakasını dinin imanın... (s.69)

Çer çöp (s.70)

"Menderes Köprüsü'nün başındaki kahve işi... Unuttun mu? Gerçi her yıl su alıp götürüyor; ama yazın Kadri yine **çerden çöpten** kurup açıyordu. Bu sefer toptan hükümet kapadı. Şu hükümetin de işine akıl sır ermez ya... Bir daha, gelen yaz da açamayacak." (s.70-71)

Akıl sır (s.71)

"Menderes Köprüsü'nün başındaki kahve işi... Unuttun mu? Gerçi her yıl su alıp götürüyor; ama yazın Kadri yine çerden çöpten kurup açıyordu. Bu sefer toptan hükümet kapadı. Şu hükümetin de işine **akıl sır** ermez ya... Bir daha, gelen yaz da açamayacak." (s.70-71)

Sövüp saymak (s.72)

Herhalde içinden bana **sövüp sayarak**, tam yarım saat, Kadri'nin dilekçesini aradı, taradı, tozlu dosyaların altından bulup çıkardı. (s.72)

Bulup çıkarmak (s.72)

Herhalde içinden bana sövüp sayarak, tam yarım saat, Kadri'nin dilekçesini aradı, taradı, tozlu dosyaların altından **bulup çıkardı**. (s.72)

Vermek gitmek (s.73)

Hiç düşünmeden, "O dört dönüm tarlayı öğretmenimize verdim gitti!" dedim. (s.73)

Sağ sol (s.73, 95)

Ben de sabaha kadar, ortağım Recep'in evindeki yatağında, sağa sola döndüm durdum. (s.95)

Düşünmek taşınmak (s.73)

Muhtar Emin'le düşündük taşındık, senin bu tarla aklımıza geldi. (s.73)

Bulmak buluşturmak (s.73)

Muhtar Emin'le düşündük taşındık, senin bu tarla aklımıza geldi. Ne dersin? Biz elimiz erdikçe sürer, bulur buluşturur tohumunu da atıveririz. Kısmet olursa gelen yıla öğretmenimiz rahat bir soluk alır... (s.73)

Bıkıp usanmadan (s.73)

Kaç yıldır bıkıp usanmadan bana her okuduğum kitabın ne demek istediğini açıkladı, öğretti. (s.73)

Alıp verecek (s.76, 79)

Bu hiç sevmediğim adamın rakısını içmek, hiç de hoş bir şey değildi. Ne ki benimle ne gibi bir alıp vereceği olduğunu öğrenmek için meraktan çatlıyordum. (s.76)

Alıp verememek (s.79)

Doktorun size ne düşmanlığı var? Ne yapıyorsa kasabamızın iyiliği için yapıyor. Nedir bu adamla alıp veremediğiniz? (s.79)

Gelip geçici (s.79)

Günün birinde bu gelip geçici kimselerin kasabadan defolup gideceklerini hiç düşünmüyor musun? (s.79)

Biz bize (s.79)

Bir gün yine biz bize kalacağız; yine bizim yüzümüze bakacaksın... (s.79)

Şan şöhret (s.80, 114)

Hani İstanbul'da Naşit Bey'in şöhreti neyse bizim kasabada da Mustafa'nın **şanı şöhreti** odur. (s.80)

Kırmak geçirmek (s.80)

Halkevi Temsil Kolu'nun başkanı ve de baş oyuncusudur. Canı istedi mi bir olayı anlatırken ortalığı **kırar geçirir**. (s.80)

Neyin nesi (s.82)

Lutfullah Efendi, "Kimdir? **Neyin nesidir** bilmem... Yalnız birkaç ay var ki böyle geceleri kahve dönüşünde hep bu türküyü söyleyen birinin sesini uzaktan uzağa duyarım..." dedi. (s.82)

Gelip geçmek (s.91)

Köyün meydanında, sokaklarında koşuşan çocuklar, uzaktan **gelip geçerlerken**, kuşkulu kuşkulu bize, kahveye bakan kadınlar da ortalıktan yitmişti, karanlıkla birlikte. (s.91)

Güllük gülistanlık (s.91)

Taşkının geldiği kesinleşince, şu sırada köyde olduğu gibi, kasabalı çiftçiler de kendiliğinden bir araya gelir. Dertleri ortak olduğu için midir bilmem, ortalık **güllük gülistanlık** olur. (s.91)

Gitti gider (s.93)

Herkesin telaşı, heyecanı yatışmış gibi görünüyordu, kazaya rıza gösterilir gibi bir hal vardı, ortalıkta. Yeşil ekinlerimiz **gitti gider**; herkes sakin, sessiz. Menderes'in kudurmasını bekliyordu. (s.93)

Ucu bucağı (s.94)

Kalabalığın içinden bir ses yükseldi: "Bre ne Menderes'in **ucu bucağı** bellidir, ne de yarıntılarının... Hangisinin çaresine bakacağız?" (s.94)

Boydan boya (s.94)

Hepimiz, soluğu yarıntının üstünde aldık. Ali Mehmet, elinde fener **boydan boya**, aşağı yukarı gitti geldi, sulara bakarak, "Aman kızanlar!" dedi, "Bu gidenler de durmaya gelmez. Sular öyle yüklü ki hani bu yarıntı bir patlarsa değil elimizdeki çuvallarla, kazma küreklerle, dünyanın çuvalını, kazma küreğini bir araya getirsek açılacak gediği kapatamayız..." (s.94)

Kazma kürek (s.94)

Hepimiz, soluğu yarıntının üstünde aldık. Ali Mehmet, elinde fener boydan boya, aşığı yukarı gitti geldi, sulara bakarak, "Aman kızanlar!" dedi, "Bu gidenler de durmaya gelmez. Sular öyle yüklü ki hani bu yarıntı bir patlarsa değil elimizdeki çuvallarla, kazma küreklerle, dünyanın çuvalını, **kazma küreğini** bir araya getirsek açılacak gediği kapatamayız..." (s.94)

Yalın ayak başı kabak (s.97)

Bekleme salonunun kapısı arkasına sinmiş, **yalın ayak başı kabak** birkaç çocuk, trenden çıkacakların eşyasını taşımak için bekleşiyordu. (s.979)

Bir aşığı bir yukarı (s.109, 111)

Bekir'in babası, gözleri büyümüş, sakalı tel tel olmuş bir halde göründü. Avluda **bir aşığı bir yukarı** dolaşan Ali Mehmet'e seslendi: "Bir Kuran-ı Kerim bulunur mu?" (s.109)

Arada bir (s.98)

Nazif Kaptan'ımız, kendisine teslim edilen yaşlı lokomotif, üç yolcu vagonuyla günde birkaç sefer yaparak Ortaklar İstasyonu'ndan gelip geçen büyük ekspresleri karşılar, yolcu yetiştirir. Sırasına göre bu vagonlara yük vagonları da eklenir. **Arada bir** de mevsimine göre, kasabamızın sattığı malları, tahılı Ortaklar'a götürmesi için yük vagonları takılır lokomotife... (s.98)

Alıp gelmek (s.98)

İşte böyle zamanlarda Nazif kasabaya geldikten sonra, lokomotifle kalan vagonları **alıp gelmek** için, beş kilometre geriye dönmek zorunda kalır. (s.98)

Çekmek gitmek (s.98)

Nazif Kaptan'a herkes takılır. O da bize küfürü basa basa, suçlu yaşlı lokomotifin düdüğünü, bizim inadımıza öttüre öttüre **çeker gider** yolda kalan vagonları almak için... (s.98)

Yanıp sönmek (s.99, 126)

Ateş böceklerinin karanlıkta parladığı gibi, telli kavakların yaprakları da gün ortasında, rüzgârla **yanıp sönüyordu**. (s.126)

Özene bezene (s.100)

Buna çok sevindim. Yoksa tek başıma ne yapardım? Ne ki sofraya oturduğumuzda, annemin **özene bezene** yaptığı tarhana çorbası, kimsenin boğazından geçmedi; kaşıklar parmakların arasında sıkıştı kaldı. (s.100)

Sövüp saymak (s.72, 102, 183)

İş yapalım derken, durmadan iş yapacak arkadaşları yitiriyorduk. Üstüne üstlük, belediye başkanına **sövüp sayanlar**, biz meclis üyelerini de işe karıştırıyor, benim de yedi ceddime, sülâleme okuyorlardı. (s.183)

Kayıp gitmek (s.102)

Bekir'in babası, istemeye istemeye gülümsedi. Güzel güzel yol alan pat pat-ı bahri bu sırada birdenbire duruverdi. Bir süre tekerleklerin üzerinde **kayıp gittik**. (s.102)

Takmak takıştırmak (s.103)

İsmail düğmeyi bir yerlere yerleştirdi. Söktüğü aletleri **taktı takıştırdı**. (s.103)

Çalı çırpı (s.103)

Suların ortasında ilerledikçe Fatma'nın gözleri büyüyor, bulanık sularda yüzen odun, **çalı çırpı** sandala çarptıkça, Bekir'in babasının koluna sımsıkı yapışıyordu. (s.103)

Yarı yarıya (s.106)

Sıtkı'yla ocağın karşısındaki tahta döşeli bir yeri, **yarı yarıya** bölüşerek uzanmıştık. (s.106)

Tik tak (s.107)

Ocağın üstünde **tik taklarla** işleyen, tepesine külâh gibi bir zil geçmiş saate, Ali Mehmet bir süre pos bıyıklarını çekiştire çekiştire baktıktan sonra, "Şeytan görsün yüzünü!" diye söylendi. (s.107)

Çat pat (s.108)

Bu saat, kendisini hiç göremediğim, yıllarca önce ölen dedemin ona armağanıydı. Bu saat **cat pat** güç bela işlerdi. (s.108)

Güç bela (s.108, 139, 149, 152)

Oysa kimseler yanına yaklaşıyordu. Sonunda belediye çavuşları **güç bela** onu bir çöp arabasına koyarak götürüp dispenserin bodrumuna kilitlediler. (s.139)

Yaş baş (s.108, 158)

Beyefendi **yaşına başına** bakmadan Helvacı Muhlis'in sevdiği on sekizindeki bir kızı çekip koynuna almış, buzlu rakısına, balık yumurtasını meze edip içer... (s.158)

Enine boyuna (s.109)

Durmadan Bekir Kuşçuoğlu'nu düşünüyordum. Kasabaya ilk geldiği zaman, **enine boyuna** bir delikanlıydı. (s.109)

Dosta dost (s.110)

Alçakgönüllü, açık kalpli, **dosta dost**, düşmana düşman bir adamdı. (s.110)

Düşmana düşman (s.110)

Alçakgönüllü, açık kalpli, dosta dost, **düşmana düşman** bir adamdı. (s.110)

Karı kız (s.112)

Doğrusu öyle kıskanç adam değilim; ama bu toplantıda Hulki Bey gibi herkesin **karısına kızına** asılıp takılan bir aşağılık herifin bulunabileceğini düşündükçe tedirgin oluyordum. (s.112)

Asılıp takılan (s.112)

Doğrusu öyle kıskanç adam değilim; ama bu toplantıda Hulki Bey gibi herkesin karısına kızına **asılıp takılan** bir aşağılık herifin bulunabileceğini düşündükçe tedirgin oluyordum. (s.112)

Yamru yumru (s.114, 130)

Zati Bey, patates gibi **yamru yumru** suratını sinek kaydı tıraş etmişti. (s.114)

Kan ter (içinde) (s.115)

Zati Bey, **kan ter** içinde kaymakam, yargıç, savcı, milletvekili beylere baş köşede yer gösterip yerleştirdi. (s.115)

Hanımlı beyli (s.115)

Kaymakam bey bir de nutuk söyledi: Kasabamızda gördüğü toplumsal yaşantıdan, canlılıktan memnun kaldığını, kasabanın Zati Bey gibi böyle **hanımlı beyli** davetler düzenleyecek açık fikirli büyüklerini görmekten mutluluk duyduğunu anlattı. (s.115)

Kadın erkek (s.116)

Yaşlı babadan çok, sevdiği nişanlısını yitiren genç kızı Fatma'yı, **kadın erkek**, millet olarak çok merak ediyordu. (s.116)

Yanıp tutuşmak (s.117, 134)

Bunca yanma tutuşmadan sonra **yanıp tutuştuğumu** da o sıralar sevdiğim kızların hiçbirine açıldığım da yok. (s.134)

El ayak (s.117)

Öfkeden **elim ayağım** zangır zangır titriyordu. (s.117)

Kadınlı erkekli (s.117)

Bahçeden geçerken İsmail'i; bütün mutfakta çalışanları, **kadınlı erkekli** başına toplamış, gevezelik eder gördüm. (s.117)

Yanmak kül olmak (s.118)

Helvacı Recep Usta'nın kalfası Muhlis **yanmış kül olmuş!** Belki de ömrü oldukça ortalıkta bir yarım adam olarak, kalbi kırık dolaşacak... (s.118)

Yorgun argın (s.120, 152)

Her seferinde saçımı kestikten sonra, **yorgun argın** babama döner, "Bu çocuğun sakalından çekeceğimiz var; sert olacak..." derdi. (s.120)

İster istemez (s.120, 127, 152, 160)

Yusuf iyi çocuktur. Pek dedikoduyu sevmez. Ne var ki **ister istemez**, dükkânına gelip gidenlerin anlattığı masalları dinler. (s.120)

Sayıp dökmek (s.121, 124, 168)

Berber dükkânındaki konuşmayı, Yusuf'un anlattıklarını **sayıp dökmeye** başlayacaktım ki elektriklerin yandığını gördüm. (s.124)

Yapmak etmek (s.121)

"Ama kasabamızın ileri gelenleri şimdi de geçen gün sinemayı kapattı diye küplere biniyor. **Yaptığı ettiği** yeter gayri diyerekten milleti kışkırtıyor..." (s.121)

Silip süpürmek (s.126, 128)

Büyük Menderes, Balat Ovası'ndaki yeni yeşeren buğdayları **silip süpürdükten** sonra, yaz ürünü alabilmek için uzun süre köyde kaldım: Ortağım Recep'le uğraştık, çalıştık, çift sürdük; toprağı ekime yeniden hazırladık. (s.126)

Yerli yerinde (s.126)

Kavuşmanın sevincini birkaç gün içime sindirdim. Sonra ver elini Meşhur Nâbi'nin Park Kahvesi! Dost, ahbap, **yerli yerindeydi**. (s.126)

Gidip gelmek (s.127, 187)

Şimdilerde pazar günleri özellikle, şose yoluyla park, istasyon arasında **gidip geliyordu**. (s.127)

Akıp geçen (s.128)

Ovanın ortasından **akıp geçen** Menderes bile bu terk edilmiş beyaz mermerler diyarına bakmadan geçer gider, beş kilometre uzakta denize dökülür. (s.128)

Geçmek gitmek (s.128)

Ovanın ortasından akıp geçen Menderes bile bu terk edilmiş beyaz mermerler diyarına bakmadan **geçer gider**, beş kilometre uzakta denize dökülür. (s.128)

O zamandan bu zamana (s.129)

İşte **o zamandan bu zamana** diyelim Milet'in yerini bizim kasabamız tutmuş... (s.129)

Dönüp bakmak (s.129)

Ortalık o denli sakin, o denli sessizdi ki bu seslerin nereden geldiğine **dönüp baktık**. (s.129)

Delik deşik (s.131)

Başım böyle **delik deşik** olmasa gerçekten savaşa gittim mi diye düşüneceğim. (s.131)

Okuma yazma (s.132)

Mehmet Bey eski dost, silah arkadaşımıdır. **Okuması yazması** ileridir. (s.132)

Dağ bayır (s.132)

Feramuş'un haline birden bir ciddiyet geldi. O gevşek, dalgın yüzünün çizgileri sertleşti: "Ha! İstiklal Madalyası mı?" diye gülümsedi; "Canım, ben öyle pek insan içine çıkmam ki... **Dağda bayırda** dolaşırım. Bayramlarda da kasabanın içinde bir işim yoktur. Hem doğrusunu

isterseniz, bu madalyayı bizim palavracı Efe'miz????? Takip ortalık yerde dolaştıktan sonra..." (s.132)

El avuç (s.133)

Fransızcayı kavradığım sıralarda babamı yitirince, bu okuldan ayrılmak zorunda kaldım. Sonra annem, **elinde avucunda** ne varsa satıp savdı, üniversiteyi bitirene dek bana yardım etti. (s.133)

Satıp savmak (s.133)

Fransızcayı kavradığım sıralarda babamı yitirince, bu okuldan ayrılmak zorunda kaldım. Sonra annem, elinde avucunda ne varsa **satıp savdı**, üniversiteyi bitirene dek bana yardım etti. (s.133)

Yemeden içmeden (kesilmek) (s.134, 135)

Bu iş sık sık başıma gelirdi. **Yemeden içmeden** kesilir, uykulardan olur, sersemelere, abdallara dönerdim. (s.134)

Yanma tutuşma (s.134)

Bunca **yanma tutuşmadan** sonra yanıp tutuştuğumu da o sıralar sevdiğim kızların hiçbirine açıldığım da yok. (s.134)

Bir günden bir güne (s.134)

Diyeceğim, kızların hoşlanacağı bir tip değildim. **Bir günden bir güne**, bir kıza ağzımı açıp da 'Aman ne güzel giyinmişsin! Ne şıksın!' diyememişimdir. (s.134)

Dönüp dolaşmak (s.136)

Kafamın içinde, 'Çare?' sorusu **dönüp dolaşırken**, kasabaya doğru ağır ağır yürüyerek yaklaşıyorduk. (s.136)

Tozu dumana katmak (s.136)

Bu sırada karşıdan, **tozu dumana katarak** gelen, İsmail'in Pat Pat-ı Bahri'si göründü. s.136

Açık saçık (s.138)

Mediha'yla böyle **açık saçık** konuları konuştuğum gibi karımla konuşmam. (s.138)

Vakti zamanı (s.140)

Kasabamızdaki görgü, gelenek yüzünden geçim darlığı yüzünden **vakti zamanı** gelince evlenemeyen delikanlıların çektiklerini tahmin edersin... (s.140)

Kalkıp gitmek (s.140, 173)

Birine sevincimi ortak etmek istiyorum... Elbette bu sen olacaktın. Ama araya Reşat'ın atanması, kasabadan **kalkıp gitmesi** sorunu girdi. (s.173)

Yiyecek içecek (s.141)

Nâbi de bu **yiyecek içecekler** soğusun diye, havuzun suyunu, birkaç kez değiştirir. (s.141)

Sağda solda (s.142)

Mustafa Kemal Paşa'nın Büyük Taarruz'dan önceki, sonraki eylemlerini Efe'ye Sıtkı anlatmıştır; anlatır, o da **sağda solda** satar... (s.142)

Asmak kesmek (s.143)

"Zati Bey, siz gelmeden önce buradan geçerken ne dedi biliyor musunuz? Lutfullah Efendi de şahit. Doktor Bey, kasabalının kalbini kırdıktan, namusuyla oynadıktan sonra, Feramuş'u röntgene koydurmak, tedavi ettirmek için alıp İzmir'e götürmüş; 'doğrusu buna zeytinyağı gibi üste çıkmak derler... Biz yutmayız!' diye **astı kesti**. Dahası var: Zati Bey'i, Hulki Bey'i, birkaç gündür, Belediye'nin altındaki yerinde, Doktor hastalarına bakarken, aşağı yukarı dolaşırken görmediniz mi? Elini beline koyup yolun ortasında duruyor, öylece Reşat Bey'in muayenehanesine bakıyor. Bu ne demektir? Adam çok hınçlı... Bu Doktor, niye hâlâ kasabadan defolup gitmedi diye bakıyor... Emir Ankara'dan çıkmış olacak..." (s.142-143)

Gelip geçmek (s.144)

Büyük havuzun kıyısındaki sıralarda genç kızlarımız oturmaktaydı. Onların önünden delikanlılarımız, havuzun fiskiyesinden saçılan suları seyrederek **gelip geçmekteydi**. (s.144)

Gitmek gelmek (s.94, 144, 161)

İstasyonun önünde **gittik geldik**; sonra da kahveye, telli kavak ağacının altına oturduk; çaylarımızı söyledik. (s.144)

Sağdan soldan (s.144)

Nazif Kaptan'ın uzaktan çektire çektire çaldığı trenin düdüğü duyuldu. **Sağdan soldan** selam alıp verdiğimiz dostlar, düdüğü duyunca doğruldular. (s.144-145)

Alıp vermek (s.144)

Nazif Kaptan'ın uzaktan çektire çektire çaldığı trenin düdüğü duyuldu. Sağdan soldan selam **alıp verdiğimiz** dostlar, düdüğü sesini duyunca doğruldular. (s.144-145)

Selam sabah (s.30, 145)

Terzi, **selam sabahla** karışık bize İzmir'den çok şık kumaşlar getirdiğini müjdeledi. (s.145)

Üç beş (s.145, 156, 158, 174, 183)

Bizim gibi **üç beş** yılda bir elbise dikenler için, İzmir'den kumaş getirmesi, gidip özellikle seçmesi, Nasip Efendi'nin bir inceliğidir. (s.145)

Olursa olsun (s.147)

Ne ki ister dinsel olsun ister ulusal olsun, bayram her zaman kasabamız için bayramdır. Millet sadece, bugün bayram, deyin yeter... Ne bayramı **olursa olsun**. (s.147)

Baştan başa (s.147)

Ulusal bayramlarımızda kasabamızı **baştan başa** defne, mersin dalları, yaprakları ile süsleriz. (s.147)

Yediden yetmiş (s.148)

Davulun önünde bütün kasabalı, **yediden yetmiş** hepimiz aydın zeybeği oynarız! (s.148)

Bayramdan bayrama (s.148, 149)

Bütün kasabalı bir arada, böyle **bayramdan bayrama** eğlenmeye can atarız. (s.148)

Zar zor (s.150)

Kapıdan çıkacağımız sırada annem, koltuğumun altına **zar zor** taşıyabildiğim bir seccadeyi sıkıştırırdı. (s.149-150)

Küçük büyük (s.150)

Yalnız çocuklar için değil bayramlar; düşünüyorum da **küçük büyük** insanlara ara sıra, bayram adı verilen günler gerekli... (s.150)

Dolup taşmak (s.151)

Parkın içi dışı **dolup taşmıştı**. Sakin geçen öğle üstünden sonra, akşam serinliği kasabamıza yeniden canlılık getirdi. (s.151)

Şuna buna (s.151)

Abdullah Bey'i tatlı dilinden ötürü, **şuna buna** borcunu ödemeyenler de sever. (s.151)

Çıkıp gelmek (s.151)

İcra memuru, uzunca bir hastalıktan sonra izinli olarak hava değişimi için memleketi Akşehir'e gitmişti. Böyle bayram günü **çıkıp gelmesi**, hepimizi çocuklar gibi sevindirdi. (s.151)

Tutup çevirmek (s.152)

Bu karanlık yere hemen koştum. Baktım bir adam yüzükoyun yatıyor. Ölüyor mu bu adam, ne oluyor diyerekten hemen dikkatle **tutup çevirdim**. (s.152)

Kan revan (s.152)

Karanlıkta yüzünü seçemediğim kişi, "Dövmeyin! Öldürmeyin beni!" diye bağırmak istedi. Ne ki sesi pek çıkmadı; güçlükle söyleniyordu. Sesinden, sonra da kaldırıncı **kan revan** içindeki yüzünden zor tanıdım. (s.152)

Boylu boyunca (s.153)

Sofadaki sedire uzattım, **boylu boyunca** Efe'yi. Annesi temiz peşkir, sıcak su hazırladı. Yaralarını sildik. (s.153)

Kırık çıkık (s.153)

Evde tentürdiyot da varmış. Yarasına, beresine bastım tentürdiyotu. **Kırık çıkığı** var mı diye yokladık; bir yeri kırılmamış, çıkmamıştı. (s.153)

Sürüp gelmek (s.154)

"Ah be Efe sana kaç kere söyledim, geçme şu Hanım'ın evinin önünden. Daha kaç yıl sürecek bu dert be yahu! Kaç yıldır **sürüp gelmekte**? İsteseydi, isterlerdi, çoktan evlenirdiniz. Düşme artık üstüne..." (s.154)

Gelip gitmek (s.155)

İş zamanı her gün kasabadan köye **gelip gitmek** güç. Her yıl olduğu gibi bu yıl da köyde Recep'in evine gelip yerleşmişim. (s.155)

Bir yakadan bir yakaya (s.155)

Şimdi develer bile canına okuyor Menderes'in; uzun bacaklarıyla genişlediği yerlerden, **bir yakadan bir yakaya** geçiveriyorlar... (s.155)

Yiyip yutan (s.155)

Nerede ortalığı **yiyip tutan** Menderes! (s.155)

Söylenip durmak (s.156)

Ali Mehmet, "Rahmetli mühendis Bekir Bey gibi canı tez bir adam bu bizim doktor bey de... Bu çeşit işlerine akıl erdiremedim..." diye **söylenip duruyor.** (s.156)

İleri geri (s.156)

Sonunda bir gece dayanamadım; **ileri geri** konuşan Süleyman'a, "Sen hiç hastalandın mı?" diye sordum. (s.156)

Gülmek geçmek (s.156)

"Almadı. Köylüden para almaz ki... Alsa da gönlünden ne koparsa, zorla alır; on kuruş, on beş kuruş... Kimileri üç beş yumurta, bir kese yoğurt götürür; **güler geçer...**" (s.156)

Onun bunun (s.156)

"Peki bu denli iyi bir adamın, kasabanın namusunu düşünmeyeceğini tatsız, herkesi kızdıracak bir iş yapacağını nereden çıkarıyorsun? Nasıl **onun bunun** sözüne kanıyorsun?" (s.156)

Yalak yavşak (s.157)

Bu sözlere millet **yalak yavşak** gülüştü. Baktım, bu sorunun içinden çıkamayacağız; konuyu değiştirdim. (s.157)

Belli belirsiz (s.159)

Baktım Kadri, çınarın geniş gövdesine arkasını vermiş, iskemleyi yan koyup arkalığına kollarını dayamış, sessizce oturuyordu. Fenerin ışığı yüzüne **belli belirsiz** vuruyordu. (s.159)

Kapıp uzatmak (s.160)

Beni böyle gören dostlar, biraz şaşkın, ister istermez doğruldular. Kahveci Hüseyin, öğretmene bir iskemle **kapıp uzattı.** (s.160)

Ne yaptı etti (s.160)

Hurşit, "Hocamız bu yıl iyi..." diye konuştu, "Hepimizin tarlasını bastığı gibi, onun tarlasını da su bastı emme, biz **ne yaptık ettik**, tarladan suyu çıkardık, tarlayı tava getirip fasulye, susam ettik. Şimdi hocamız harmana sıvandı. Yardım edeni de çok. Allah'ın izniyle bu yıl çocuklarımızı rahat okutacak..." (s.160)

Çalmak söylemek (s.161)

"Sen" dedi, "Sen **çalsan söylesen** daha iyi **çalar söylersin** şu cenabetten!" (s.161)

Açıp bakmak (s.168)

Neden sonra dosyamı getirdikleri halde **açıp bakmadı**, beni dinledi. Hepsini anlattım. (s.168)

Yüz yüze (gelmek) (s.168)

Adamın yüzünden, içinin ne de olsa biraz burulduğunu, gerçeklerle **yüz yüze** gelmesinin şaşkınlığını okudum. (s.168)

Çekip çevirmek (s.169)

Bu gibi işlere milletvekilleri karışmamalı, onları **çekip çevirmeli** filan... Ama bu ayrıntılar, bizim işimiz değil... (s.169)

Birinizden biriniz (s.170)

Evimin eşyasını, öteberiyi toplayın, trene yüklersiniz. **Birinizden biriniz** karımı bir zahmet, İzmir'e eşyalarla birlikte getiriverin. (s.170)

Baştan sona (s.170)

Mektubu eline verdim. Gözlerini aç aça, elleri sinirden titreyerek, iki kez **baştan sona** okudu. (s.170)

Okuyup bitirmek (s.172, 187)

Benim defteri **okuyup bitirdiğimiz** sırada, konuşurken yanımıza sayın yargıçla savcı bey geldi. (s.187)

Okutup çevirtmek (s.172)

Unuttu mu ne, geçen yıl Sıtkı bu kitabı bana sayfa sayfa **okutup çevirtmişti**. (s.172)

Kendi kendisini (s.173)

İnsana **kendi kendisini** bulması için yardımcı olur, sanatçılar. Her sanatçının da kendisine özgü bir niteliği, özelliği vardır. (s.173)

Art arda (s.174, 186)

Şöyle bir doğrulup, 'İnsan vatanını sever, çünkü... İnsan vatanını sever, çünkü...' diye başlayan tümceleri **art arda** sıralayarak, Lutfullah Efendi'nin ağzını bir karış açık bıraktı. (s.186)

Düşünüp taşınmak (s.175)

Esnaf çıraklarına, kalfalarına gece dersleri tertipleriz. Okumayı sevsinler, çocuklar... Dur hele, şöyle iyice **düşünüp taşınmak**, bir eğitim programı hazırlamak gerek... (s.175)

Eriyip bitmek (s.177)

"İşler yolunda abi! Zati Bey'in evindeki su arığının içine büyüğü sabun koyduk. Sabunun üstüne bastırılmış iğneler var. Bu bir kalıp sabun eridikçe, Zati Bey de eriyecek. Sabun **eriyip bittiği** gün, Zati Bey de ölecek! Bu sırdır ha... Kimseye söyleme..." (s.177)

Çekmek çevirmek (s.177)

Biraz akıl verir, **ceker çevirebilirim** umuduyla, "Haydi Muhlis, kahveye gel; birer kahve içer, biraz konuşuruz" dedim. (s.177)

Sudan ekmekten (kesilmek) (s.177)

Şöyle bir an düşündü, kendisini toparlar gibi oldu: "Gelemem, gelemem abicim" karşılığını verdi. "Bir yerlerde oturamıyorum. İçimde kudurmuş kurtlar var. Allah'ın günü dolaşiyor, sonra rakıdan başka bir şey içemiyorum. **Sudan ekmekten** kesildim." (s.177)

Toz duman (s.178)

Yaz aylarında ünlü Söke örüzgerinden burada, **tozdan dumandan** ferman okunamaz! (s.178)

Kopup gelmek (s.178)

Bu rüzgâr, Kuşadası'na doğru uzanan dağların arasındaki bir boğazdan **kopup gelir**. (s.178)

Geçinmek gitmek (s.181)

Çocuk, günün birinde belki de bir helvacı dükkânı sahibi olacaktı. Cemile'yle pekâlâ **geçinir giderdi**. (s.181)

Selamsız sabahsız (s.184)

Nâbi'nin kahvesinin önündeki parkta, havuzun başında oturmuş, bir dergi okuyordu. **Selamsız sabahsız** yanına çöküp, damdan düşer gibi sordum: "Nişanlımı karşılamaya İzmir'e gidecek misin?" (s.184)

Ölçüp biçmek (s.186)

Sanırım ilk günlerden, bizi **ölçüp biçmeden**, pek öyle açık açık konuşmak istemiyor. (s.186)

Silmek süpürmek (s.187)

Menderes her taşığında, kara tahtaya tebeşirle çizilen çizgilerin kolayca silinişi gibi ovadaki yolları **siler süpürür**. (s.187)

Dürmek bükmek (s.188)

Bu kez yargıcın canı sıkıldı. Bereket versin ben, defterimi **dürmüş bükmüş** cebime yerleştirmiştim. (s.188)

İkide bir (s.188)

Söz arasında **ikide bir**, "Kasabamızı çok şirin bulacaksınız. Hele iyi kalpli ileri gelenlerini tanıdıkça, içiniz burada hiç sıkılmayacak..." diyordu. (s.188)

Doğmak büyümek (s.188)

Ben de bir kasabada **doğdum büyüdüm...** diyerekten söze giriverdi: "Öğrenim için İstanbul'da bulunduğum yıllarda bütün tatil aylarını kasabamda geçirdim. Kasabanızda sıkılmayacağım." (s.188)

4.3.2.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler

Sallana sallana (s.5, 47, 143)

Yükünü güçlkle taşıyan eşeğin boynunu kasıp önüne katmış, gamsız, **sallana sallana** yürüyerek pazarda kazanacağını umduğu paranın hesabını yapıyordu. (s.5)

Hüngür hüngür (s.6)

Çanakkale'ye giderken, bugün gibi gözümün önündedir, trene binmeden önce, benim büyük oğlumla birlikte bir zeybek oynadılar ki **hüngür hüngür** ağlamıştım. (s.6)

Hain hain (s.8)

Menderes'i köprüden geçmiştik; nehir her zamanki gibi, **hain hain** yerde sürünen bir yılanı benziyordu. (s.8)

Yer yer (s.8, 80, 144, 178)

Öte yandan bu görüntüyü kaçırmak istemeyen, suratı asık, dedikoducu yaşlı hanımlarımız, genç kızların arasına **yer yer** serpilmişti. (s.144)

Bilgiç bilgiç (s.9)

Lafa burasında Hurşit, **bilgiç bilgiç** gülümseyerek karıştı: "İlahi Mustafa! Tuhafsın doğrusu. Kaymakam bey dilekçeyi ne yapar ki... Havale eder be yahu!" (s.9)

Cahil cahil (s.10)

"**Cahil cahil** konuşma. Hangi iş olacak, belediye meclisine üye olmak." (s.10)

Yavaş yavaş (s.11, 23, 83, 91, 105, 124, 128, 132, 137, 142, 190)

Geriye döndüm. **Yavaş yavaş** evime doğru yürüdüm. İçim cız etmiş, yüreğim daralıyordu. (s.83)

Sık sık (13, 15, 17, 21, 26, 32, 47, 55, 69, 77, 104, 106, 108, 115, 134, 155, 189)

İsmail **sık sık**, oy atmaya gelenlerin arasına dalıyor, durumu kontrol ediyordu. (s.32)

Sakin sakın (s.14, 64, 77, 107, 108)

Sıtkı, **sakin sakın** cigara içiyor, yan tarafta oynanan tavlayı göz ucuyla izler görünüyordu. (s.14)

Hıçkır hıçkır (s.16)

Rakının etkisiyle olacak, bu kez **hıçkır hıçkır** ağlamaya başlamaz mı? (s.15-16)

İri iri (s.16, 50)

Reşat, gözlerini **iri iri** açtı. (s.16)

Diyar diyar (s.17)

Onun kasabamızdan ilerisini bilmesine, **diyar diyar** gezip dünyayı görebilmesine hayrandım. (s.17)

Bir bir (s.20, 78, 105, 168)

Feramuş, siperlere yerleşen kızanları **bir bir** gözden geçirdikten sonra, telefoncu Recep Çavuş'a, "Çabuk, şimdi işe başla!" emrini verdi. (s.20)

Kolay kolay (s.20)

Feramuş; "Biz, bu tüysüz delikanlıların icabına bakarız. Elimize geçen kuşu **kolay kolay** onlara verecek değiliz ya... Çabuk ol!" (s.20)

Durup durup (s.21, 80, 91, 115, 180)

Ortalık iyice kararmıştı. Sabahtan beri **durup durup** yağan yağmur, yine az az çışeliyordu. (s.80)

Alaylı alaylı (s.22)

Bizim Feramuş, Çanakkale'den düşmanla laf atışmaya alışık olduğundan, **alaylı alaylı** yüksek sesle tanıdığı zabite, "Bona Mancarya, Sinyor!" (s.22)

Bağıra bağıra (s.27, 52)

Köprüünün üstünde Fırıncı Kâmil'in oğluna rastladım. Başına yerleştirdiği simit tablasıyla **bağıra bağıra** yürüyordu. (s.27)

Kova kova (s.27)

Nâbi'nin Park Kahvesi'ne geldiğimde baktım, bizim İsmail, parkın havuzundan **kova kova** taşıdığı suyla külüstür otomobilini yıkıyordu. (s.27)

Pırıl pırıl (s.28)

İsmail, yeni yıkayıp temizlediği arabasına şöyle bir şişinerek baktıktan sonra söylendi: "Hey! Gözünü sevdiğim malı, silinmiş çingene tüfeğine döndü; **pırıl pırıl** yanıyor..." (s.28)

Efendi efendi (s.31)

İsmail, benim meclis üyeliğimi biraz yadırgamakla birlikte doktoru **efendi efendi** dinlemeye başladı. (s.31)

Çektire çektire (s.31, 144)

Sonunda Nazif Kaptan'ın uzaktan **çektire çektire** çaldığı trenin düdüğü duyuldu. (s.144)

Uzata uzata (s.31)

Zurnacı çektire çektire, **uzata uzata**, Onuncu Yıl Marşı'nı çalıyor, zurnada marşın çıkaramadığı notalarının yerine birtakım acayip sesler uyduruyordu. (s.31)

İştahlı iştahlı (s.31)

Davulcu bu seslere **ıştahlı ıştahlı** tempo tutuyordu. (s.31)

Sabah sabah (s.32, 34)

Hey Yarabbi! Bu seçim işinde İsmail, hiç de hesapta yoktu. İyi ki **sabah sabah** ona rastladım. (s.34)

Ağır ağır (s.33, 82, 105, 136, 177)

Bekir'in babası, **ağır ağır** oğlunun yanına doğru yürüdü. (s.105)

Tuhaf tuhaf (s.36)

Ömer de bir âlemdir. Ne zaman laf edeceği, ne zaman etmeyeceği bilinmez. **Tuhaf tuhaf** adetleri vardır. (s.36)

Tıkır tıkır (s.38, 139)

Doktor da çay fincanını **tıkır tıkır** karıştırarak söze karıştı. (s.38)

Tir tir (s.39, 41)

Elindeki kahve fincanından, her yerinin **tir tir** titrediğini anlıyorduk. (s.39)

Küfe küfe (s.39)

Bir şeyler yapmak gerek diyorsun. Ne yapalım? İstersen Menderes'in yığıdığı milleri **küfe küfe** taşıyıp, iki bin beş yüz yıllık birikimi temizleyelim... (s.39)

Avuç avuç (s.41, 89)

"İyi ama Bekir, şu yıllarda Türkiye'de mühendisler altın gibi kıymetli. Hem de **avuç avuç** altın kazanan mühendisler de var..." (s.89)

Şaşkın şaşkın (s.41, 53, 88, 153, 158, 184)

Gerçek kafama dank deyince **şaşkın şaşkın** Sıtkı'nın yüzüne bakmaya başladım. (s.53)

Ede ede (s.42)

Ne ki İsmail'le başa çıkılır mı? Çar naçar şişe parasını verdik. Parayı alınca Pat Pat-ı Bahri'nin camını kıran veletlere küfür **ede ede** çıktı gitti. (s.42)

Cıyak cıyak (s.43, 61)

Bir kere hastanenin kapısı açılınca, **cıyak cıyak** bağırarak tavuklar dışarı uğradı. (s.61)

Cayır cayır (s.43)

Bizim zavallı Reşat, bu kızları kurtarmak için onlarla birlikte ölür ölür dirilir... Hem tentürdiyot içerler hem de sonra içleri **cayır cayır** yanmaya başlayınca cıyak cıyak bağırarak, "Aman doktor, canım doktor, derdime bir çare!" gibisine yaygarayı basarlar. (s.43)

Cıvıl cıvıl (s.44)

Zavallı Müşerref'cik! İnce, pembe dudaklı, düzgün kaşlı, üzüm gözlü, beyaz, **cıvıl cıvıl** konuşkan bir kızcağızdı. (s.44)

Zangır zangır (s.45, 69, 117)

Sofradaki konuşmalar kızıştıkça, Zati Bey'in yedirdiği yemekler, fitil fitil burnumuzdan gelmeye başladı. Öfkeden elim ayağım **zangır zangır** titriyordu. (s.117)

Ballandıra ballandıra (s.45, 64)

İsmail, **ballandıra ballandıra** anlatıyordu: "Siz uyuyorsunuz yahu, her gün giyinip kuşanıp Bakkal Mahmut'un evinin etrafında dört dönüyor..." (s.45)

Aça aça (s.47, 54, 103, 170)

Gözlerini **aça aça** suların akıntısına dikkat ediyor, bazı yerlerde kestirmeden gidecekken, suyun üstünde tepeleri görünen ağaçların etrafından dolaşıyordu. (s.103)

Sırta sırta (s.48)

Bir gün Bakkal Mahmut'un **sırta sırta** yanaşarak, paket edilmiş ayakkabıları Sıtkı Bey'e teslim ettiğini yine Nâbi'nin Park Kahvesi'nde gözlerimizle gördük. (s.48)

Yutkuna yutkuna (s.48)

Nişan hediyesini takdim ederken, **yutkuna yutkuna** bu görevini yerine getirdi. (s.48)

Söylene söylene (s.49, 96)

Kahveci, "Abe hiç de Nâbi'yi gözetmezsiniz..." diye boynunu büktü. **Söylene söylene** ayakkabıları tezgâhın altından çıkarak İsmail'e teslim etti. (s.49)

Kendi kendi (s.50)

Ben **kendi kendi** hesabıma çocukluğumdan, gençliğimden beri bu işten illallah dedim. Futbolu bıraktıktan sonra gençleri çalıştırmaya başlayınca, bu taş toplama işi yine yakama yapıştı. (s.50)

Çeşit çeşit (s.51)

"Ben de eski sporculardanım. Bu işlerin **çeşit çeşit** derdi olduğunu bilirim." (s.51)

Enişte enişte (s.53)

Soluğu Saim Bey'in evinde aldım. Karısı karımın halası olur. Biz de **enişte enişte** diye dilimizden düşürmeyiz; ama laf aramızda Saim Enişte'mizin ne Halkevi ne de Halkevi başkanlığı ile bir ilişkisi vardır. (s.53)

Sinirli sinirli (s.54, 59)

Sonbaharda, kış günlerinde kaptan köprüsündeki denizciler gibi babam, hep cihannümadan ayrılmaz, o pencere senin, bu pencere benim, **sinirli sinirli** koşuşurdu. (s.59)

Dönüp dönüp (s.55, 173)

Gerçekten bu akşam haberler bizdeydi. Sık sık, kapıdan Halkevi başkanının girip girmediğine **dönüp dönüp** bakarak konuşmaya başladık. (s.55)

Anlamlı anlamlı (s.56, 122)

Lutfullah Efendi, "Kitaplığı helvacılara sattı da şimdi de parasıyla kumar mı oynuyor!" diyerekten **anlamlı anlamlı** güldü. (s.56)

Okşaya okşaya (s.58)

Yalnız, hakim bey hâlâ koca göbeğini **okşaya okşaya**, satranç masasının başında düşünüyor, Zafer ise karşısında el pençe divan bekliyordu. (s.58)

Sinsi sinsi (s.59)

Kimi zaman da ne rüzgârın gürültüsü ne de yağmurun şakırtısı duyulurdu; sadece fısıltıyı andıran bir ses camlarda, çatıda dolaşırdı. O zaman babam, "İmansız" derdi, "**sinsi sinsi** yağıyor..." (s.59)

Küme küme (s.59)

Gökteki **küme küme** bulutların en küçük bir hareketini gözden kaçırmaz, rüzgârın yönünü her an kontrol ederdi. (s.59)

Ter ter (tepinmek) (s.60, 61)

Ne ki bakan onu basbayağı geriye itti. Sonra da "hükümet doktoru olacak herif nerede!" diye **ter ter** tepinmeye başladı. (s.61)

Bol bol (s.60, 91, 93)

Hava biraz açar gibi olunca oturup iç rahatlığıyla **bol bol** kitap okuyordum. (s.60)

Gıcır gıcır (s.62, 66)

Altmışından sonra şoförlük öğrenip, İsmail'in inadına **gıcır gıcır** yeni bir araba alıp kasabaya getirdi. (s.62)

Saf saf (s.63)

Oturmuş, 'Bakanlık emrine alınan Doktor Sezai Bey, hangi yüzle halkın arasına çıkacak?' diye **saf saf** düşünürken, birden içim cız etti: Serveti Fünun ciltlerini helvacılara satan öğretmen Zafer'in, adaletin pençesinden, yasaların elinden nasıl kolayca sıyrıldığı, kurtulduğu aklıma geliverdi. (s.63)

Anlata anlata (s.65)

Önüne gelene Doktor Sezai Bey'in encamını, Zafer'in nasıl dayak yediğini **anlata anlata** bitiremiyordu. (s.65)

Fırka fırka (s.65)

Sıtkı Daloğlu güldü, takıldı: "Canım, **fırka fırka** diyorsun; ama anlayamıyorum, hangi firkadan söz ediyorsun İsmail?" (s.65)

Kıvrıla kıvrıla (s.70)

Menderes ne demektir bilir misin? Eski İyonlardan kalma bir ad. Yunancası nasıl yazılır bilmem; ama sana Frenkçesini yazayım: Méandre. Yılan gibi **kıvrıla kıvrıla** akan, yürüyen, hani dolambaçlı akan nehir demektir. (s.69-70)

Dargın dargın (s.71)

Kadri'ye baktım; **dargın dargın** başını öte tarafa çevirerek sigarasından bir nefes çekip utandım. (s.71)

Baka baka (s.72)

Bana bir 'merhaba!' yağmuru yağdırdılar. Oturunca da Hurşit, şöyle herkesin yüzüne **baka baka** sordu: "Senin babadan kalma, köyün alt başında, dört dönüm bir tarlan daha var, biliyor musun?" (s.72)

Kaynana kaynaya (s.74)

Başkan durmadan Nâbi'ye takılıyordu: "Bre macir oğlu, bugün Pazar ya çayın yine tadı yok. Çay, **kaynaya kaynaya** şekerli olmuş..." (s.74)

Haydi haydi (s.74)

"**Haydi haydi**... Ben, seni bilirim. Bir tutam çayı kırk kez kaynatırsın. Herkesin hakkı, belediyemizin kararı ile üç şekerken iki şeker verirsin. Kahveye de basbayağı arpa karıştırırsın... Belediye zabıtasına bir baskın yaptırayım da gör!" (s.74)

Çıtır çıtır (s.77)

Hulki Bey, iskemlesine ata biner gibi ters oturmuş, arkalığa dirseklerini dayamış, **çıtır çıtır** kabak çekirdeği yiyor, bol keseden Garip Mehmet'e emirler vererek, sık sık mezeleri değiştiriyordu. (s.77)

Görünüp görünüp (s.77)

Cumhuriyet Meydanı bomboştu. Ara sıra meydanda kahveye gidenler, **görünüp görünüp** yitiyordu. (s.77)

Ters ters (s.77)

Hulki Bey, önündeki kadehi diktikten sonra bana şöyle bir **ters ters** bakarak, "Maşallah, belediyemizin çalışmalarına diyecek yok! Sonunda kuyularımızı da kapadı..." diye söze başladı damdan düşer gibi. (s.77)

Gürül gürül (s.78)

Belediyenin demir borular içinde şehrimize getirdiği su, **gürül gürül** her köşe başında akıyor. (s.78)

Hemen hemen (s.78, 99, 115, 165, 167)

Cemile Hanım bütün canlılığı ile konuklara ikram ediyor, hindileri parçalıyor, **hemen hemen** herkesin önüne içi pilav dolu bir tavuğu, bir hindiyi koymaya çalışıyordu. (s.115)

Sallaya sallaya (s.80)

Kalktım, kollarımı **sallaya sallaya** meyhaneden çıktım. (s.80)

Az az (s.80)

Ortalık iyice kararmıştı. Sabahtan beri durup durup yağın yağmur, yine **az az** çiseliyordu. (s.80)

Çekine çekine (s.80, 160)

Öğretmen Cemal, karanlığın içinden, kahvecinin getirdiği kahvesini elinde tutarak, **çekine çekine** bakıyordu. (s.160)

Çatır çatır (s.81)

Kuyunun tulumbasını **çatır çatır** söktürdüğü gibi kahvenin kiracısı Selim'e de kuyuyu kapamakta geç kaldığı için cezayı bastırmış. (s.81)

Dikkatli dikkatli (s.83, 130, 172)

Üçümüz de sağımıza, solumuza **dikkatli dikkatli** bakınmaya, aranmaya başladık. (s.130)

Öfkeli öfkeli (s.90, 91, 159)

Zati Bey'in taklitçisi, çok para kazanma hevesli bizim Sabri, **öfkeli öfkeli** elini cebine sokup, sesli sesli bozuk paralarını şakırdadır. (s.91)

Kuşkulu kuşkulu (s.91)

Köyün meydanında, sokaklarında koşuşan çocuklar, uzaktan gelip geçerlerken, **kuşkulu kuşkulu** bize, kahveye bakan kadınlar da ortalıktan yitmişti, karanlıkla birlikte. (s.91)

Sesli sesli (s.91)

Zati Bey'in taklitçisi, çok para kazanma hevesli bizim Sabri, öfkeli öfkeli elini cebine sokup, **sesli sesli** bozuk paralarını şakırdadır. (s.91)

Memleket memleket (s.92, 102)

Ne ki İsmail bazı günler, Pat Pat-ı Bahri ile Kuşadası'na iki üç sefer yaptığı halde, yıllardan beri bu kente ısınmamıştır: "Denizi var; ama **memleket memleket** değil, on para etmez!" der. (s.92)

Açıp açıp (s.94)

Sabahtan beri **açıp açıp** kapayan hava, şu gecenin saatinin onuna doğru iyice bulutlanmış, yağmur çiseliyordu. (s.94)

Basa basa (s.98, 129)

Doktor sözcüklerin üstüne **basa basa**, "Su sorununu açma!" diye söylendi. (s.129)

Öttüre öttüre (s.98)

Nazif Kaptan'a herkes takılır. O da bize küfürü basa basa, suçlu yaşlı lokomotifin düdüğünü, bizim inadımıza **öttüre öttüre** çeker gider yolda kalan vagonları almak için... (s.98)

Gamlı gamlı (s.98)

Sabırımız tükenmişti ki Nazif Kaptan'ın **gamlı gamlı** öttürdüğü lokomotifin düdüğü duyuldu. (s.98)

Şıpır şıpır (s.100)

Genç kız, önce yaşlarla parlayan gözlerini bize çevirmek istemedi. Sonra gözlerinden **şıpır şıpır**, yanaklarına yaşlar indi. (s.100)

İstemeye istemeye (s.102, 104)

Fatma ile yaşlı baba da gösterdiğim yere başlarını **istemeye isteme** çevirdiler, baktılar. (s.104)

Güzel güzel (s.102)

Bekir'in babası, istemeye istemeye gülümsedi. **Güzel güzel** yol alan Pat Pat-1 Bahri bu sırada birdenbire duruverdi. (s.102)

Sıkı sıkı (s.104, 113)

İlk gönderdiğimizde eczanede bulunamayan, sonradan acele vilayetten getirttiğimiz ilaçları, kucağımda **sıkı sıkı** tutuyordum. (s.104)

Top top (s.104)

Şöyle dikkatle bakındım. Suların üzerinde **top top** yüzen karingeçlerin ovadaki yerlerini birer birer bilirim. (s.104)

Birer birer (s.104)

Şöyle dikkatle bakındım. Suların üzerinde top top yüzen karingeçlerin ovadaki yerlerini **birer birer** bilirim. (s.104)

Yaş yaş (s.105)

Sandaldan kıyıya, batan bir gemiden canını güç kurtaran insanlar gibi çıktık. Köyün içi **yaş yaş**, köyün içi sessizdi. (s.105)

Zaman zaman (s.107)

Zaman zaman Ali Mehmet'in karısı yüksek sesle onu teselliye çalışıyordu: "De kız sen de! Hayırlı olur... Allah büyüktür!" (s.107)

Mırıl mırıl (s.107)

Ne ki Fatma'nın yine **mırıl mırıl**, üzüntülü bir sesle ona karşılık verdiğini duyuyordum. (s.107)

Çekiştire çekiştire (s.107)

Ocağın üstünde tik taklarla işleyen, tepesine külâh gibi bir zil geçmiş saate, Ali Mehmet bir süre pos bıyıklarını **çekiştire çekiştire** baktıktan sonra, "Şeytan görsün yüzünü!" diye söylendi. (s.107)

Ağlaya ağlaya (s.107)

Bu sırada dünden beri **ağlaya ağlaya** birdenbire eriyiveren Fatma, kapıdan girdi. (s.107)

Ayrı ayrı (s.109, 166, 185)

Bekir hepimizin yüzüne **ayrı ayrı** dikkatle baktı. (s.109)

Tel tel (s.109)

Bekir'in babası, gözleri büyümüş, sakalı **tel tel** olmuş bir halde görüldü. (s.109)

Dalgın dalgın (s.104, 110, 172)

Böyle **dalgın dalgın** otururken iki yakamda birtakım insanların kaynaştığının farkına vardım. (s.110)

Çat çat (s.110)

İsa Çavuş duvarın dibine çömelmiş, çakmak taşının üstüne koyduğu fitili ateşlemek için başka bir taşı, **çat çat** vuruyordu. (s.110)

Şişire şişire (s.110)

Ali Mehmet, pos bıyıklarının süslediği tombul yanaklarını **şişire şişire** geldi, bir 'of!' çekerek aramıza oturdu. (s.110)

Şişine şişine (s.113)

Karımsa gururundan **şişine şişine** çatlayacak; ne ki onun, eskisinden bir başka türlü kimseye kasılmadığı belli. (s.113)

Pis pis (s.114)

Hulki Bey, şimdiden **pis pis** kahkahalarını atmaya başlamıştı. (s.114)

Yonta yonta (s.116)

Zati Bey de kendi çıkarına **yonta yonta** lafa karışıyordu. (s.115-116)

Kapı kapı (s.121)

"Orası öyle; ama sinemacı Ahmet küplere binmiş, çarşı pazar **kapı kapı** dolaşiyor, doktor için atıp tutuyor. Kaymakam beye, belediye başkanına gitmiş..." (s.121)

Hızlı hızlı (s.122)

Yusuf, usturasını **hızlı hızlı** bilerken kayışta, "Acele etme, dahası var..." diye sözünü sürdürdü. (s.122)

Yavan yavan (s.123)

Her zaman, tıraş parasından on para fazla para vermeyen Zati Bey, **yavan yavan** gülererek bana bahşiş de verdi. (s.123)

Uslu uslu (s.125)

Yemekte Sıtkı, güzel yemekler için annemi içtenlikle övdü. Oğlum sonradan öğretmen var diye mum gibi oturdu, yemeğini yedi. Yemekten sonra da **uslu uslu** gidip odasına yattı. (s.125)

Duya duya (s.127)

Bir hayli yürüdük hiç durmadan, baharı içimizde **duya duya**... (s.127)

Işıl ışıl (s.129)

Reşat'la birden dönüp ona bakmışız. Daloğlu gülümsedi: "Bu büyük sözler bir yana, Tales düşüncesinde haklı: Menderes'in bulanık sularına, yaşadığı kentin kıyısındaki **ışıl ışıl** parıldayan Ege Denizi'nin berrak sularına, oturduğu Diana Mabedi'nin mermer merdivenlerinden bakarak; Dünya'nın sudan yaratıldığına inanmış. Düşünün bir kez, eğer dünya gerçekten sudan yaratılmamış olsaydı, bütün işlerimiz bu denli sudan olur muydu?" (s.129)

Düşünceli düşünceli (s.132)

Reşat, **düşünceli düşünceli** sordu: "Sıtkı, senin evlenme işi ne oldu?" (s.132)

Üstüne üstüne (s.132)

Ben de Sıtkı'nın **üstüne üstüne** vardım: "İstese pekâlâ olur biter!" dedim. (s.132-133)

Gelip gelip (s.135)

Eski sevgilerim, aşklarım gibi, bu sevgi, bu bizim kasabamızın çayına benzemedi. Yağmurlarla **gelip gelip** geçmedi; taşarak ortalığı alıp götürmedi. (s.135)

Avaz avaz (s.139)

"Dün, beni şeker çuvallarının arkasına çeken sensin!" diye **avaz avaz** bağırdıkça, çarşı keyfinden dört köşe olurdu. (s.139)

Kıkır kıkır (s.142)

Lutfullah Efendi, **kıkır kıkır** güldü: "Yavaş ol Sıtkı Hoca'm, sesin duyulmasın... Senin de suyun ısındı." (s.142)

Kıs kıs (s.143)

Lutfullah Efendi, **kıs kıs** güldü: "Zaten efendim, şimdiye kadar milletvekili olmaması Efe'nin, bu yüzden değil mi?" (s.143)

Şakır şakır (s.143)

Lutfullah Efendi, **şakır şakır** tespahiyle oynuyor; Efe, sallana sallana yürüyordu. (s.143)

İne ine (s.145)

Trenden **ine ine** üç köylü yurttaşla Terzi Nasip Efendi indi. (s.145)

Korka korka (s.147, 185)

Menderes'ten **korka korka** herkes tarlasını ekmeye hazırlanır; doğa yeniden düzenlenir... (s.185)

Sıra sıra (s.148)

Sıtkı, **sıra sıra** dizilen öğrencilerinin başında taş kesilmiş, gözleri büyümüş, Öğretmen Zafer'i dinliyordu. (s.148)

Takır takır (s.155, 165)

Menderes'i görmeyin. Yapacağını yaptıktan sonra, öyle bir uslandı, öyle bir yumuşadı ki kuraklıktan **takır takır** olan toprakların içinden hâlâ duman halinde su buharı çıkarabilen güneşe yenildi. (s.155)

Tek tek (s.159)

"Siz, haklıdan, doğrudan yana çıkmazsanız **tek tek** karşı çıkanların encamı meydanda: İşte Mühendis Bekir, sizin köyün mezarlığında yatıyor... İşte Doktor Reşat, kasabadan sürüyorlar..." (s.159)

Teker teker (s.160)

Elbette önce toptan, sonra da **teker teker** 'Merhaba!' faslını tamamladık. (s.160)

Sokak sokak (s.165)

Kafamın içinde yarattığım savaş yıllarının Ankara'sını **sokak sokak** dolaşıp aradım. (s.165)

Tutuk tutuk (s.168)

Giriştim, anlatmaya. Önceleri **tutuk tutuk** anlatıyordum, kasabada başıma gelenleri. (s.168)

Seve seve (s.171)

"Aklım başka yerde. Zaten bu kitabın Türkçesini, Fransızcasını da okurken sıkılıyorum, öfkeleniyorum. Bilgili insana **seve seve** katlanılır. Ne ki bilgisini insanın başına kakan, bilgiç kişiye katlanamıyorum. Ukalalıktan hoşlanmıyorum." (s.171)

Sayfa sayfa (s.172)

Unuttu mu ne geçen yıl Sıtkı bu kitabı bana **sayfa sayfa** okutup çevirtmişti. (s.172)

Koşa koşa (s.175, 181)

Zati Bey, ortalık yerde boyunu göstermemiş olsaydı, bakkal Mahmut'un kızı Cemile, helvacı kalfası Muhlis'e, **koşa koşa** varacaktı. (s.181)

Geçirte geçirte (s.181)

Yirmi dokuz, otuzlu buhran yıllarında, kasabalımızın malını mülkünü, verdiği faizli parayı ödeyemeyenlerin malını mülkünü, tapusuyla üzerine **geçirte geçirte** bir hal olmuştu. (s.181)

Açık açık (s.186)

Sanırım ilk günlerden, bizi ölçüp biçmeden, pek öyle **açık açık** konuşmak istemiyor. (s.186)

4.3.3. Yılan Hikâyesi

Bulup çıkarmak (s.3)

Ceplerini karıştırmaya başladı. **Bulup çıkardığı** tabakasının dibindeki bir tutam tütünü ince kâğıda sarmaya koyuldu. (s.3)

Dolup taşmak (s.3, 121)

İnce bir sabah rüzgârı, ovanın denize açılan ağzından **dolup taşarak** Recep'in dolaştığı sırtlara tırmanıyor, gölü, ovayı kucaklayıp denize kavuşan bu tepecikleri dalgalandırıyor. (s.3)

Sarmaş dolaş (s.3, 33, 39, 44, 121)

Köylü bu gece hızını alamadı. Konuştular, kavga ettiler, **sarmaş dolaş** oldular, bazı kere. (s.39)

Bugüne bugün (s.3, 7, 59, 105, 143, 144, 168)

"Akşama İsmail işten gelsin, danışalım. O da razı olmaz. Hem ne derse öyle yapmak lazım. **Bugüne bugün**, köyümüzün başı sayılır. Ben, bu yaşımla onun sözünden çıkmam." (s.144)

Harp darp (s.3)

Ülkede **harp darp** yoktu amma, Almanya'nın dünyaya kafa tuttuğunu kasabada herkes söylüyor, kahvelerdeki radyolar bangır bangır bağırıyordu. (s.3)

Uçup gitmek (s.4, 41)

Recep, bu işe başka çare bulamıyordu. Tazenin gençliği **uçup gidecekti**; ne yapalım, kaderi böyleydi. (s.41)

Çoluk çocuk (s.4, 10, 11, 13, 17, 29, 45, 46, 56, 65, 66, 67, 85, 87, 106, 138, 147, 157, 162, 169, 172)

Sesler artık uğultu haline gelmiş, hiçbir laf anlaşılmıyordu. Sadece millet, bütün kuvvetleriyle karı kızan, **çoluk çocuk** ağırlara yapışmış asılıyordu. (s.17)

Haşlayıp yedirmek (s.4)

Recep, isterse bu iki keklîği pekâlâ çoluk çocuğa **haşlayıp yedirebilirdi**. (s.4)

Dönüp dolaşmak (s.4)

İhtiyar, bir zaman havada **dönüp dolayan** keklikleri seyretti. Onlar, karşı sırttaki mersin ormanına inince, alamadı arkalarından yürümeye başladı. (s.4)

Borç harç (s.5)

"E... Senin çocuk akıllıdır, bilirim... Tavuk dediğin çabuk ürer... Biraz evvel yukarlarda ben de bir keklük alayı gördüm.... Amma ne alaydı ha... Hiç yoksa ellisi birden havalandı; elli belki de yüz kadar vardı, mübarekler. Bir palazlanmış bir palazlanmışlar ki... Gidip kasabadan **borç harç** biraz barut, saçma bulmalı..." (s.5)

Almak gelmek (s.5, 38, 73, 78, 124)

İsmail, bir an kendisine uzatılan sigarayı yakarken düşündü. Yanan sigaradan derin bir nefes çektikten sonra, ayağa kalktı. Sandalyeler gıcırdadı. Ona doğru sokuldu. Fakat o kalabalığı yararak, ocağa kadar gitti. İki avuç kül **aldı geldi**. (s.78)

Kaçıp saklanmak (s.6)

"Ülen kerata, bırak o kızın saçlarını!..." Dedesinin sesini duyan Mehmet, kardeşinin saçlarını bırakıp tabana kuvvet saman damının içine **kaçıp saklandı**. (s.6)

Kendi kendine (s.7, 24, 30, 32, 33, 43, 53, 55, 116, 140)

Galip, kuşkulandı. **Kendi kendine**; "Oğlan beni yalancı mı çıkaracak yoksa" diye düşündü. (s.33)

Mal mülk (s.7, 48, 63, 69, 77, 149, 151)

O, köyün en ihtiyarı, en gün görmüş adamıydı. Vaktiyle **malı mülkü**, muhtarınkinden fazlaydı. (s.77)

Kaza bela (s.7)

Recep, bu laflara parlayacak oldu. Sonra vazgeçti. Kendi kendine, "Bugüne bugün, bütün malım mülküm su altında amma, ne de olsa on beş ağaç zeytinlik sahibiyim. Ağaçlarım da yükseklerde, **kazadan beladan** uzak. Küpümde yağım var, çok şükür. Elbette yağlı ekmek yiyeceğim" diye düşündü. (s.7)

Dere tepe (s.8, 54, 71)

Recep, ekmek yedikten sonra, tekrar kapının önüne çıktı. Bir zaman bugünün geri kalan kısmında ne yapacağını düşündü. Odun kesmeye gitse daha kasabanın pazarına yıl vardı. Kalksa, acaba kapan bir şeyler yakaladı mı diye **dere tepe** düz gitse... (s.8)

Çıkarıp getirmek (s.9)

Galip, onun bu hareketini merakla seyrediyordu. Gözlerini şimdi Recep'in çamurun içinden **çıkartıp getirdiği** odun parçasına dikmişti. (s.9)

Ne yapar yapar (s.9)

Asıl, şu bağın altındaki otuz dönüm tarlama yanıyorum. Tarlam su altında kalmasaydı, üç dönüm bağ değil mi bu, **ne yapar yapar** gine yetiştirirdim. (s.9)

Amma velakin (s.9, 12, 25, 63, 65, 69, 81, 86, 105, 122, 148, 153)

"Bizim köyün içinde yoktur, elbette böylesi. Biz, cahil kişileriz. **Amma velakin** beylerden, ağalardan söz geçiren bulunur." (s.12)

Yıl yıldan (s.10)

"Bana bak ya İrecep" dedi, "hani biz, şu gölün **yıl yıldan** taşmasına, tarlalarımıza girip bir daha çıkmamasına, hepimizin malının irezil olup topumuzun bir topan ekmeğe muhtaç kalmasına, hep Allah'ın afatı..." diyoruz; amma lafın gelişi bu... (s.10)

Gide gele (s.10, 124)

Yirmi yıldır mahkemelere **gide gele** bütün köyün, hepimizin iflahı kesildi. (s.10)

Ara sıra (s.10, 22, 28, 32, 76, 126)

Kâmil, **ara sıra** arkasına bir göz atıyor, kayığın istikametini düzeltiyordu. (s.22)

Kış kıyamet (s.10, 29, 52)

"Sen" dedi, "böyle **kışta kıyamette** başucumuzda dikileceğine, git de eve, ocağı yak, cezveni sür, keyfine bak... Lazım gelirse ben zeytini silker, yalnız başıma da toplarım." (s.52)

Fakir fukara (s.12, 25, 71, 149, 150)

"Daha mı inat ediyorsun? Devlet bizim gibi **fakir fukaranın** sözünü dinler mi?... Balık balık diye, kasabaya varıp hükümet konağına da dayandınız kaç kere... Mahkeme mahkeme... Ne oldu? Ne olacak?" (s.25)

Bahis mevzu (s.15)

Kâmil balıkların satılmasını **bahis mevzu** olmadığı için, bütün köylüsü ile bunları paylaşmaya çoktan razıydı. (s.15)

Kopup gelmek (s.15, 51)

Recep, on sekiz yaşında bir delikanlı kesilmişti. Ortalık ağardıkça, yeni yeni yardımcıları köyün içinden **kopup geliyordu**; sahil bu sırada da seyircilerle dolmaya başlamıştı. (s.15)

Tutup çekmek (s.16)

Hepsi, **tutup çektikleri** ipin ucuna iki taraflı dizilmişlerdi. (s.16)

Gelip çatmak (s.16, 115)

Artık dağılma zamanı **gelip çatmıştı** ki, kapının yanında ayakta duran biri: "Benim bir diyeceğim var..." diye ileri çıktı. (s.115)

Burun buruna (gelmek) (s.16, 162)

Recep'le Kâmil'in kayığı ağın önüne varınca, motorla **burun buruna** geldi. (s.16)

Ana avrat (s.16)

"Olur" diye cevap verdi. "**Anasını avradını**... Deyyusları, gelip çatsınlar bakalım... İsaaa bre hemşeriler!..." (s.16)

Karı kızan (s.17, 169)

Köylüler bir kargaşalık ve gürültü içinde ağın iplerine yapıştı. Sesler artık uğultu haline gelmiş, hiçbir laf anlaşılmıyordu. Sadece millet, bütün kuvvetleriyle **karı kızan**, çoluk çocuk ağlara yapışmış asılıyordu. (s.17)

Sessiz sedasız (s.18)

Daha sonra da köylü, **sessiz sedasız** dağılıverdi. (s.18)

El yüz (s.19, 51, 56)

Recep'in karısı önlerine geçti. İhtiyar kadının **eli yüzü** karmakarışık olmuş, gözleri dolu doluydu. (s.19)

Sağ salim (s.19, 42, 46)

Hele oğlu bir **sağ salim** gelsin, üst tarafı kolaydı, vesselam... (s.42)

Alacak verecek (s.20, 148)

Bütün işi yağlı defterlere **alacak vereceği** kaydetmek, bir de büyük alışverişlere girişmekti. (s.148)

Kalkmak gitmek (s.21)

Hasan, omuzlarını silkti. Yassa burnunu kurcaladı: "Benim başım ne belaya girer ki... Gece **kalktı gitti** derim. Burası devletin mahpushanesi mi?..." (s.21)

Dalıp çıkmak (s.22)

Suya **dalıp çıkan** küreklerin meydana getirdiği köpükler şimdi köylerinin yönünde bulunan kocaman, karanlık dağların ardından başını uzatan kocaman ayın ışıkları ile parlamaya başlamıştı. (s.22)

Yanıp sönmek (s.22)

Ay, yavaş yavaş yükselmişti. Şimdi Recep başını yana çevirmiş, **yanıp sönen** sulara dikmişti. (s.22)

Konu komşu (s.24, 46)

Şu son zamanlarda yatağa düştüğümde siz **konu komsular** eksik olmayın, beni gözetmeseydiniz halimiz nice olurdu? (s.46)

Alıp gitmek (s.25, 56)

"Tüfeği **alıp gitmesini** ben de bilirim baba" dedi, lakin bunun işi halledeceğini zannetmem. (s.56)

Okuma yazma (s.26, 55, 59, 157)

"İyi ki askerde **okuma yazma** da öğrendin. Bundan sonra hepten seni anlatır dururlar. Oğlum, ben ömrümde gazete okumadım. Okumasını da bu yeni yazıların bilmem. Amma adım gibi bildiğim bir şey varsa, o da gazetelerin toptan yalancı olduğudur." (s.55)

Bırakıp gitmek (s.27)

"Herhalde keyfinden değil. Gittiğinin yılında bir kere izinli nasıl koşa koşa gelmişti. Biraksalar gene gelir, elbette. İzinli geldiğinde **bırakıp gittiği** kızının daha yüzünü bile doğru dürüst görmedi. Oğlan da adamakıllı büyüdü. Çocuklarını göresi gelmiştir. Mülkünü olsa bağlasalar durmaz." (s.27)

Doğru dürüst (s.27, 45, 51, 143)

Recep'in bu keratalarla başı dertteydi. Bir türlü onlara, **doğru dürüst** zeytin toplatamıyordu. (s.51)

Ölüp kalmak (s.27)

"Sahi, bu harbin lafını ettiydin birkaç kere. Bizim oğlan **ölüp kalmasın...**" (s.27)

Olup biten (s.27, 29, 49, 55, 77, 96, 107, 126, 173)

"Muhtar hiç olmazsa bizim imam efendiye müsaade etseydi de **olup bitenleri** öğrenseydi. " (s.77)

İcığı cıcığı (s.27, 98)

"Galip geçen gelişinde söylemişti. Kahveci Osman, olup bitenlerin, **ıcığını cıcığını** olduğu gibi yazmış." (s.27)

Erkek erkeğe (s.28)

"Ben, hiçbir zaman İsmail'in anlayacağı yazıyı bilmediğim için ona yazamadım. Eski yazıyı o da bilmiyor. Bende de öğrenecek kafa yok, gayrı yenisini. Hem bu çeşit meseleleri ne kâğıtlar ne de defterler alır. Geldiğinde **erkek erkeğe** konuşur, hallederiz." (s.28)

Çalı çırpı (s.28, 42, 56)

Yerinden kalktı. Sönmek üzere olan ocağa biraz **çalı çırpı** attı. Sessizce odadan çıktı. (s.28)

Aşağı yukarı (s.29, 86, 96)

Kahveci Osman, gün görmüş bir adamdı. Köye geleli, **aşağı yukarı** yirmi yıl olmuştu. (s.29)

Tas tarak (s.29)

Hemen **tası tarağı**, çoluğu çocuğu toplayıp soluğu köyde aldı. (s.29)

Ne yapıp yaptı (s.29)

Ne yapıp yaptı, üç senede babadan kalma ağaçların tapusunu çıkarttı. (s.29)

Sorup anlamak (s.29)

Muhtarın kendisiyle arası iyi olduğu zamanlar, gelip gizlice bazı mühim meseleleri Osman'dan **sorup anladığını** bütün köy öğrenmişti. (s.29)

Gidip gelen (s.29)

Hani kendini övmek için değil, kışta kıyamette ta öte köye kadar **gidip gelen** çocuklara acıdığı için: "Yahu, bırakın ben şu veletleri okutup adam edeyim. Kahvenin içi sıcacık işte... Akşamlara kadar soba ibadullah yanıyor..." derdi. (s.29)

Almak gitmek (s.30)

Genç kadın, kahveyi pişirmek üzere **aldı gitti**. (s.30)

Gel zaman git zaman (s.30)

Fakat **gel zaman git zaman**, köylü onun da balık çekerlerken beraber olup olmadığını unuttu; Osman da fırsattan istifade: "neydi o günkü halimiz be?" diye laf etmeye başladı. (s.30)

Gelip geçmek (s.31)

"Altın bizim tarlalarda. Gelgelelim çoğumuzun tarlasından su çekilinceye dek, pamuğun ekim zamanı **gelip geçiyor**. Tarlası su tutmayan, köyde muhtardan başka birkaç kişi var. Hem pamuk çok masraflı iş. Tarlanı sürsen bile..." (s.31)

İçten içe (s.31)

"Benim oğlan kasabadan gelirken sade cıgara getirmedi, bu sefer; bir sürü de laf getirdi. Dün gece sabahlara kadar anlattı da anlattı. Neydi o... ha! Kasaba **İçten içe** kaynar fıkırdarmış. Beyler, ağalar kafa kafaya vermişler, yakında Halk Partililerin üstüne varacaklarmış." (s.31)

Kaynamak fıkırdamak (s.31)

"Benim oğlan kasabadan gelirken sade cıgara getirmedi, bu sefer. Bir sürü de laf getirdi. Dün gece sabahlara kadar anlattı da anlattı. Neydi o... ha! Kasaba içten içe **kaynar fıkırdarmış**. Beyler, ağalar kafa kafaya vermişler, yakında Halk Partililerin üstüne varacaklarmış." (s.31)

Kafa kafaya (vermek) (s.31, 58, 63, 83, 140, 152)

Bu gece kahvede babam, İsmail'in babası, İsmail, bir de Osman, **kafa kafaya** verdiler, bu meseleyi konuşuyorlardı. (s.63)

Kesmek atmak (s.31, 149)

"Bizde bıçak kemiğe dayandıktan sonra, başka yerlerde **keser atar** bile... Bunu böylece bil. Allahından bul emi Galip... Ülen bu haber bu zamana kadar duyurulmaz mı?" (s.31)

Saç sakal (s.32)

Kahveci Osman'ın **saçı sakalı** birbirine karışmıştı. Kılıklı kaşları çatıldı; bağırircasına sözü aldı. (s.32)

Açıktan açığa (s.33, 124)

"Muhtar, **açıktan açığa**, bütün köyü helvayla besleyeceğim. Hele bir seçimler gelsin çatsın demiş..." (s.124)

Eden edene (s.34)

Halk Partisi'nden istifa **eden edene**. (s.34)

Evirmek çevirmek (s.34)

Ha... doğru onun yanına vardım. Vay nerden çıktın mıktınla karışık, bana bir kahve ısmarladı. Lafı **evirdim çevirdim**, bu meselenin ortalık yerine getirip diktim. (s.34)

Çalışmak çabalamak (s.34)

Halkçıları dehlemişsin beyim, doğru mu, diye سوالımı çaktım. 'Öyle oldu Osman, ne yapalım... Bunca yıl **çalıştık çabaladık**, derdimizi dinletemedik. Şimdi yine bir parti kuruluyor, bütün ümidimiz bu yeni partide' demesin mi? Az kaldı eli ayağına sarılacaktım; bırakmadı. 'Aman beyim, biz bütün köy, senin ardındayız...' dedim. (s.34-35)

El ayak (s.35, 166)

İsmail'in babası **elleri ayakları** titreyerek, ferahlı bir sesle, "Hiçbir hilafın yok, kardeşlik..." cevabını verdi. Hüseyin, dimdik dikildi. Fakat İsmail onun sözünü kesti. (s.166)

Davul zurna (s.35, 106, 135)

İşini gücünü daha bitiremeyen kadınlar da işlerini yarım bırakıp köy meydanına döküldüler.

Davul zurna geldi, kahvenin merdivenleri önünde durdu. (s.106)

Gitmek gelmek (s.36, 46, 59, 154)

Kahvecinin bu sözlerine kimse sesini çıkarmadı. Sigaralar tazelendi. İbrahim'e kahveler, çaylar söylendi. İbrahim, ocağa **gitti geldi, gitti geldi**; dayanamadı. (s.36)

Lavur luvur (s.36)

"Ulan **lavur luvur** etmen be... Celal Bey başvekillik etmiş kişidir." (s.36)

Dolmak taşmak (s.37, 104)

Kahveye yakın evler kadınlarla çocuklarla **dolmuş taşmıştı**. (s.104)

Yiyip içmek (s.38, 126)

"Ben anadan doğma pehlivanım. Ne eskisi ne yenisi... Şimdi de pehlivanım. Var mı bu gidenlerde elimi tutacak. Vallah bir ay sağlam yivip icem, Kırkpınar'a kadar gitmezsem adam değilim..." (s.38)

Bağırarak çağırmak (s.39)

Bir ara Osman, İbrahim'e, lambanın gazını tazelemesini emretti. İbrahim'in bu işlere çok canı sıkılıyor, içinden bağırarak çağırmak geliyordu. (s.39)

İş gücü (s.39, 55, 98, 103, 106)

İş gücü şöyle dursun, sudan çamurdan kıpırdamak mümkün olmuyordu. (s.103)

Aklı fikri (s.41, 107, 151)

Köy odasına gelince; muhtar, başına toplayabildiği taraftarları ile güya havadan sudan laf ederdi. Fakat aklı fikri, Osman'ın kahvesinde olup bitenlerde, olup biteceklerdeydi. (s.107)

Oturup yemek (s.42)

Eğer aldığı paraların hepsini oturup yediyse yuf olsun, İsmail'e... (s.42)

Hayırlı uğurlu (s.42)

Pencerenin önünde daldığı düşüncelerden, köyün minaresinde okunan sabah ezanı Recep'i kurtardı. Bu hayırlı uğurlu günleri kendisine gösteren Tanrı'ya dua etmek içinden geldi. (s.42)

Girip çıkmak (s.43)

Odaya her girip çıktıkça, tuhaf tuhaf kocasına bakıyordu. (s.43)

Bugün yarın (s.46, 67)

"Hiç meraklanma, oğlun bugün yarın buradadır." (s.46)

Selam kelam (s.47)

Hani utanmasa, kalkıp köyün dışına çıkacak, kasabadan gelen yolun başına dikilecek, İsmail'i bekleyecekti. Fakat tam bu sırada komşusu Galip, selam kelamla karışık yanlarına çöktü. (s.47)

Ezilmek büzülmek (s.48)

Galip, ezildi büzüldü. (s.48)

Yanmak tutuşmak (s.48)

"Ben, böyle bir şey demedim. Alacağım lafı etmedim. Bütün köyü üstüme sıçratır mıyım hiç? Bu Ömer'in demesi... Anasına diyesiymiş ki **yandım tutuştum**, falan filan." (s.48)

Falan filan (s.48, 68, 157)

Bize asacağız, keseceğiz **falan filan** diye, kahvenin ortalık yerinde söz verdi. Namuslu adam, bilirim. Sözünü tutmak ister. (s.157)

Girmek çıkmak (s.48)

"Gitsin bu havada bir göle **girsin çıksın**. Bir şeyciği kalmaz... Ateşi de sötüverir..." (s.48)

Kurumak gitmek (s.48)

Bu kızın çocuğu olmazsa, bu kız evlenmezse, muhtarın sülalesi **kurur gider**. (s.48)

Aç açına (s.49, 172)

Ben, sana deyivereyim; Muhtar bak ne cevap verecek: 'Eyi, hoş amma... Ömer'in nesine kız vereyim?... Malına mı, mülküne mi? Hangi baltaya sap Ömer? ... Kızım elin ırgatının koynunda **aç açına** helak mı olsun?...' (s.49)

Alıp verme (s.49)

"Geldi ya... Ne zannettiniz... Siz, bir kız **alıp verme** meselesiyle uğraşıyorsunuz. Muhtarın kızını düşünecek kafası mı kaldı? Balsa, hepimizi bir kaşık suda boğar... Kız diye yanına varanı değnekle kovar... Ondan sonra da ayıkla pirincin taşını." (s.49)

Ağzından burnundan (s.51)

Sert bir kuzey rüzgârı, zeytin dallarının arasından kopup geliyor, Recep'in **ağzından burnundan** çıkan sigara dumanını saniyesinde yok ediyordu. (s.51)

Sarmak sarmalamak (s.51)

Çocuklar fırsat buldukça ortalıktan kayboluyorlardı. Anaları ellerini yüzlerini **sarmıs sarmalamıştı**. Recep'in bu keratalarla başı dertteydi. (s.51)

Süpürüp gitmek (s.51)

"Çok dip var. Dipleri toplanıncaya kadar dallara dokunmamalı. Bir yağmur gelirse, hepsini **süpürüp gidecek**." (s.51)

Yememek içmemek (s.51)

İsmail, az çok askerden paralı dönmüştü. **Yememiş içmemiş**, biriktirebildiği kadar çavuş aylıklarını biriktirmişti. (s.51)

Kalkıp toplamak (s.52)

"Hööyyttt!" diye bir ses çıkardı, Recep, "daha ölmedim, ben... Şimdi **kalkıp toplamaya** başlayacağım." (s.52)

Gelmek geçmek (s.53, 151)

"Dört yıl askerlikte kafa gezdirmedik. Tezkereye bile yazdılar; ben, tank çavuşuyum. Dört yıldır, elimden makinenin daniskası **geldi geçti**. Koskoca kamyonları bir at gibi sürerim. Bunları size yazmıştım." (s.53)

Ters yüz (s.54)

Recep, oğlunun bu sözlerini başucunda dikilerek dinlemişti. Birdenbire o kadar kızdı ki sakalının ucuna kadar tir tir titreyerek, **ters yüz** döndü. (s.54)

Okuyup anlamak (s.55)

"Yazık ki baba" dedi, "ben de Kuran-ı Kerim'i **okuyup anlayamıyorum**. Hem bizim dertlerimize bu büyük kitapta bir çare bulunsun sanmam. (s.55)

Kalkıp gitmek (s.57)

"Öyle, ne de olsa üstümüzde hakları var. Güzellikle birkaç kere anamı araya koydum. Olmadı. Muhtar kim, biz kim, muhtarın kızı da kim... demiş. Anam pek sıkıldı. Anam fukaraya kalsa bugün **kalkıp gidip**, Allah'ın emri, diyecek. Lakin bu laf büyüklere, erkeklere düşermiş." (s.57)

Kestirmek atmak (s.57)

"Gel gör ki, babam **kestirdi attı**. Kafasını kessen muhtarın yanına kız istemeye varmazmış. Recep amcamı yanına alsın dedim; o da gitmez, demiş. Bu sabah, dayanamadım, ekmek yerken; 'bre baba, nedir başının zoru bu kadar inat edersin...' dedim. Yüzümü kızarttım, gayrı... Muhtar, sana kız vermez, demesin mi... Neden vermezmiş diye sordum..." (s.57)

Alıp vermek (s.58)

"Anladık. Muhtar Halkçı. Kız **alıp vermekle** particiliğin ne alâkası var? Olsa olsa Muhtar, siz Demokratsınız der çıkar. Veya aklından böyle geçirir... Aksilenir. Ama daha köyde

partiyi tamam kurmadık. Aza yazılan yok, kimin ne taraftan olduğu belli değil. Belli olmasına belli ya... Biz böyle diyelim." (s.58)

Yalvar yakar (s.58, 70, 83)

"Bana bak, Ömer! Ömer" dedi, "bu mesele vatan ve namus meselesidir!... Anladın mı? Muhtar, sana **yalvar yakar** kızını verse almayacaksın... İşte benden bu kadar." (s.58)

Hâl hatır (s.59, 68)

Adamlar sözlerine ara verdiler. Ana, Ömer'e **hâl hatır** sordu. (s.58-59)

Çekmek gitmek (s.59)

Sonra kapı aralığından bakan torunlarını kovalayıp kapıyı **çektir gitti**. (s.59)

Zehir zemberek (s.59)

Karanlık bulutlar ortalığa serpiştiriyordu. Hani biraz gayret etseler, çisenti halindeki yağmuru kara çevireceklerdi. Köyün üstüne soğuk, **zehir zemberek** yumulmuştu. (s.59)

Havadan sudan (s.60, 107, 108)

Sahir Bey, **havadan sudan** konuşmaya başladı. (s.108)

Sağa sola (s.61, 118, 138)

Köpekler bir zaman daha **sağa sola** havladıktan sonra sustular. (s.61)

Alt alta (s.62)

Saman çöpünü, delikanlının elinden almak istedi. Samanların içinde **alt alta** üst üste geldiler. (s.62)

Üst üste (s.62, 72)

Pek az konuşuyorlar, **üst üste** sigara tazeliyorlardı. (s.72)

Eninde sonunda (s.62)

"Kaçmaya gene kaçacağız, **eninde sonunda**." (s.62)

Karşı karşıya (gelmek) (s.63)

Şimdi bir de başımıza fırkacılık çıktı. Osman'a sorarsan muhtarla **karşı karşıya** gelmek, vatan ve namus meselesi diyor. (s.63)

Can ciğer (s.64)

Kız kendisini bıraktı: "**Canım ciğerim** Ömer'im... Seninim. Dünya ahret seninim. Erkeğim, benim bicik erkeğim... Öp beni... Sar beni..." (s.64)

İzaz ikram (s.64)

Kahveci Osman ne kulaklarına ne de gözlerine inanabiliyordu: Muhtar onu, evinin kapısında karşılamış, **izaz ikramla** odasında en itibarlı baş köşeye, ocağın karşısına oturtmuştu. (s.64)

O zamandan bu zamana (s.64)

Osman yıllardır, muhtarın evine gelmemişti. Bir zamanlar araları iyiceyken bayram tebrikine gelmiş, **o zamandan bu zamana** muhtarın evini, şu odasını unutmuştu. (s.64)

Ne yapıp yapacak (s.64)

Günün birinde **ne yapıp yapacak**, kahvesine bundan bir tane alıp koyacaktı. (s.64)

Alıp koymak (s.64)

O, bu makineye icadından beri âşıktı. Günün birinde ne yapıp yapacak, kahvesine bundan bir tane **alıp koyacaktı**. (s.64)

Varıp gelmek (s.64)

"Eyi ettin de geldin be Osman..." dedi, "nerdeyse sıkıntıdan patlayacaktım. Senin kahveyi de neuzübillah, Demirkıratlar basalı, köyde **varıp gelecek** bir köy odası kaldı. İnsan, dostları görmek istiyor, onlar da bizim köy odasına gelmiyorlar gayri..." (s.64)

Çıkmak gelmek (s.64, 124)

"Canım, particilik başka dostluk başkadır gibime geliyor. Hani dostlukla alışverişin başka olduğu gibi... Kahve benim, **çıksan gelsen** ben, seni kovacak değilim ya... Kim ne diyebilir? Hem ortalıkta daha laf var, tevatür var. Parti ocağını henüz kurmadık." (s.64)

Ne olup bittiğini (s.65)

Ankara'da da **ne olup bittiğini** günü gününe biliyorum. Bizim kodamanlar, sizin parti kurmanıza müsaade ettiler. Elbet bunda bir hikmet var. (s.65)

Günü gününe (s.65)

Ankara'da da ne olup bittiğini **günü gününe** biliyorum. (s.65)

Kavga gürültü (s.65, 156)

"Belli olmaz komşu, belli olmaz... Bu dünyada haram süt emmiş adam mı yok?... Ben, hepsinden vazgeçtim. Sabahtan beri bir **kavga gürültü** çıkmasın diye dua ediyorum. Bu işin sonunda ölen kalan olmasa bari." (s.65)

Dargınlık kırgınlık (s.65)

"Bu çoluk çocuk, cahil lafı... Kulak asma, muhtar. Bizim de dört bir yakada gözümüz kulağımız var. Öyle kavgaya gürültüye hatta **dargınlığa kırgınlığa** mehel yok. Biz, bu işi, irey ilen halledeceğiz." (s.65)

Bildim bileli (s.65, 93)

"Ben, en iyi yer bir saman damıdır derim. **Bildim bileli** kız kaçırınlar, ertesi sabah bir saman damından çıkarlar." (s.93)

Kanun nizam (s.66, 71, 82, 159, 161, 166, 170, 172)

"Ortalıkta **kanun nizam** kalmadı, gayri..." diye bağırıldı. (s.166)

Gizli kapaklı (s.66, 112)

İsmail, bu sefer kakkahayla güldü: "Eyi ya... Sen de gel. Muhtar da gelsin. Bizim **gizli kapaklı** bir sözümüz, işimiz yok!" (s.112)

Alı alına moru moruna (s.68)

Kahveyi uzatan kızcağız, **alı alına moru moruna** yüzüne bakıyordu. (s.68)

Dayı amca (s.68)

Osman, genç kızın gözlerinin içine baktı, kahvesini alırken. Bu parlak siyah gözler ona, "sen bilirsin gayri Osman dayı... Sen bilirsin, **dayım amcam**..." diyordu. (s.68)

Çıkıp gelmek (s.68)

"Buyursana." Kendi de bir tane aldı. Lokumu ağzında çevirerek, "ya işte böyle Osman... Galip de **çıkıp gelseydi**. Ne de olsa oğlan babası. İmamı da almalıydınız..." (s.68)

Dengi dengine (s.69)

Benim kızı doktorlar, mühendisler istiyor da gene düşünüyorum. Kolay mı kız evermek. **Dengi dengine** olmalı. (s.69)

Kalkıp gelmek (s.71, 72)

Dediğim gibi, Galip **kalkıp gelseydi** olmayasıya ya... Sadife'nin, Ömer'in lafını ederdik. (s.71)

Alıp verecek (s.71)

"Ülen muhtar, sende hiç surat yok mu? Bana bakma, ben derviş bir adamım. Lakin köye, köylüye bunca ettiğin kötülükten sonra senin yanına kim gelir ki... Hadi diyelim, ikimizin arasında bir **alıp verecek** yok. Gelgelelim köylünün karnını doyursun diye tuttuğu birkaç balığa bile mani oldun. Her zaman oluyorsun. Ayıp değil mi fakir fukaranın ekmeğiyle oynamak?" (s.71)

Renkten renge (girmek) (s.71)

Muhtar, birdenbire **renkten renge** girmesine, sakallarının dimdik olup tir tir titremesine rağmen, bu lafları sineye çekmek mecburiyetinde kaldı. (s.71)

Hak hukuk (s.72)

Nişlersin ki köylünün **hakkına hukukuna** mukayyet olduğum kadar beylerin, ağaların da hakkına göz kulak olmam lazım. Kanunun ne olduğunu ben bilirim. (s.72)

Mektep medrese (s.72)

Öyle kâğıtların altına parmağımı basan muhtarlardan değilim. **Mektep medrese** görmüş bir muhtarım, ben... Hem de sülaleden muhtar... Babam da muhtardı... (s.72)

Alıp gelmek (s.72)

İbrahim, ocağın başında uyukluyordu. Birkaç odun **alıp geldi**; sobayı canlandırdı. (s.72)

Ezile büzüle (s.72)

Delikanlı **ezile büzüle** yerinden kalkıp geldi. Onun karşısına dikildi. (s.72)

Çıkmak gitmek (s.73)

Delikanlı, yüzünün hiçbir çizgisi değişmeden, bir tek kelime söylemeden dimdik döndü, kahveden **çıktı gitti**. (s.73)

Karı kız (s.74)

"Vallah senin oğlunu bilmem emme, benim Ömer'de içine işenecek akıl var mı diye düşünüyorum. Herifçi oğlu **karı kız** peşinde... İster misin yarın öbür gün kalsın Muhtar'ın kızını eve getirsin başıma." (s.74)

Yarın öbür gün (s.74, 89, 100)

Köydeki budala kıtlığına kıran girmedi ya... **Yarın öbür gün**, zaten aleyhinde atıp tutuyormuş, üstüne okkalı bir pislik atar vallah billah, ovanın ortasından geçen nehrin, şu tarlamızı dolduran gölün bütün sularıyla aritamazsın. (s.89-90)

Çay kahve (s.76)

Millet **çayını kahvesini** içiyor, aralarında mırıl mırıl konuşuyordu. (s.76)

Dökülmek saçılmak (s.78)

İsmail devam etti: "Böyle bir halt edemeyiz. **Dökülür saçılırz...** Amma şu yağlığın içindeki bir avuç kül gibi sıkı sıkı birbirimize sarılır el ele verirse böyle ortalığı kırar dökeriz..." (s.78)

Yıllar yılı (s.78, 86, 167)

"Cahillik etmeyin! Ben de sizinle beraberim. Lakin bilmiyormuş gibi etmeyin. **Yıllar yılı** bu meseleler mahkemelerde süründü süründü... En sonunda herif, Şûrayı devletten ferman aldı. Kılına dokunamayız..." (s.167)

El ele (s.78, 137)

"Bir ordu gibi toplandık. **El ele** yapıştık. Var kuvvetimizle çalışıyoruz. Kazanacağız. Her şeyimiz bu topraklarımız için; malımız, canımız, sevgili vatanımız için feda olsun, helal olsun!... Biz, iş biliriz; fazla laf bilmeyiz, köylüyüz. Diyeceğim bu kadardır." (s.137)

Kırmak dökmek (s.78)

İsmail devam etti: "Böyle bir halt edemeyiz. Dökülür saçılırz... Amma şu yağlığın içindeki bir avuç kül gibi sıkı sıkı birbirimize sarılır el ele verirse böyle ortalığı **kırar dökeriz...**" (s.78)

Fırlamak gitmek (s.79)

Bir avuç kül, İsmail'in yağlığıyla dışarı **fırladı gitti**. (s.79)

Girdisi çıktısı (s.81)

Açıkçası, işin **girdisini çıktısını** yeni olduğumuzdan ben de çakmıyorum. Eğer senin bir bildiğin varsa söyle de anlayalım. (s.81)

Yaş baş (s.83, 94, 124)

"Sahi be... Bak bu hiç de aklıma gelmedi. Eğer bizim koca karı kalkar da Halkçılara rey verirse vallah billah, **yaşına başına** bakmam kemiklerini kırarım. Yirmi beş, otuz yıl var, benden dayak yemediydi. İhtiyarladık gayrı... Gençlik başka oluyor..." (s.124)

Sürmek gitmek (s.84)

Bir zaman daha ortalıkta bu gecenin heyecanı, lafı **sürdü gitti**. (s.84)

Yan yana (s.84)

Köşede **yan yana** serilmiş yatağın birinde karısı, duvara yakın olanında iki çocuğu yatıyordu. (s.84)

Bakmak görmek (s.86)

Recep, yüksek kerevetin üzerindeki hasıra bağdaş kurup oturmuş, güya gözlerini yanan ocağa dikmiş, Ali'ye: "İşte lokum gibi mal, **bak gör**..." demişti. (s.86)

Tepeden tırnağa (s.86)

Ali, köyün bakkalıydı; ama birçok işler daha çevirirdi. Bunlardan en mühimi, kasabadaki büyük bir zeytinyağı ve un fabrikasının sahibi ağanın bu köydeki mümessili, komisyoncusuydu. **Tepeden tırnağa** kadar, her hareketinden bile hurda akan bir adamdı. (s.86)

Az çok (s.6, 51, 58, 86, 111, 113)

Kahveyi dolduran halk, şaşkına dönmüş, birbirinin yüzüne bakıyordu. Gerçi bu meseleleri **az çok** biliyorlardı. (s.113)

Adap erkân (s.89)

"Benim dediğim dövüş kanunlu, nizamlı dövüştür baba... Tıpkı güreş gibi... **Adabı erkân** ile rakibini yenersin." (s.89)

Akşam sabah (s.89)

Koca radyoyu da köy odasına dayadı. **Akşam sabah**, köy odasına varanlar muhtardan bedava kahve içer oldu. (s.89)

Atıp tutmak (s.89)

Köydeki budala kıtlığına kıran girmedi ya... Yarın öbür gün, zaten aleyhinde **atıp tutuyormuş**, üstüne okkalı bir pislik atar vallah billah, ovanın ortasından geçen nehrin, şu tarlamızı dolduran gölün bütün sularıyla aritamazsın. (s.89-90)

Kul köle (s.90)

"Bu iki iş bir arada olur. Ömrüm oldukça, el kapısında **kul köle** olmak istemem. Ya su altındaki tarlamı kurtaracağım, ya da parti reisliğimle rezil olacağım. El kapısına şimdilik işlerimiz düzelineye kadar giriyorum." (s.90)

İte kaka (s.92)

İsmail, **ite kaka** eşeği saman damına soktu. Her zamanki yerine taktı. (s.92)

Nefes nefese (s.93, 160)

Balıkçı **nefes nefese**, öfkeden taşmış bir halde: "Çabuk, uzun bir urgan bulun gelin." (s.160)

Kara kuru (s.94, 109, 114, 133, 145, 149)

Bakkal Ali, Osman'ın bu tatlı sert koltuklamasına bitti. Ayrarı kabardı taşı. Yüzü, **kara kuru** yüzü pembeleşti. Ne diyeceğini ne edeceğini şaşırılmıştı. (s.149)

Suluk soluğa (s.94, 95, 139)

Sabah karanlığında adamlarından biri **soluk soluğa** muhtara gelip kızı ile Ömer'in Recep'in saman damından çıkıp, Galip'in evine vardıklarını haber verdi. (s.95)

Yaka paça (s.96, 101)

Önce muhtar, Galip'in evini basıp candarma onbaşısının marifetiyle Ömer'i ve kızını **yaka paça** köy odasına getirdi. (s.96)

Kapı baca (s.96)

"Benim damın **kapısı bacası** belli değildir. Girmişler. Yemin etsem başım ağrımaz. Haberim yoktu. Kız, ben kaçtım diyor, duymuyor musun? İnat ettikçe daha kepaze oluyorsun." Muhtar, bu sözler üzerine mosmor kesildi. (s.96)

Doğmak büyümek (s.98)

Eh bilmez miyim? Elimizde **doğdu büyüdü**. (s.98)

Varmak gitmek (s.98)

"İyi" dedi, "Ömer zorla kaçırmadı ya." "Tıpış tıpış kendi **vardı gitti**" dedim. (s.98)

Ağı yüzü (s.99)

Ağı yüzü kan revan içinde kalmıştı, zavallı kızın. Bu hadise de köy meydanında cereyan etti. (s.99)

Kan revan (s.99)

Ağı yüzü **kan revan** içinde kalmıştı, zavallı kızın. Bu hadise de köy meydanında cereyan etti. (s.99)

Yapıp yakıştırmak (s.99)

Ömer'in nasıl **yapıp yakıştırp** muhtarın kızını kandırdığına bütün köy halkı hâlâ hayret ediyordu. (s.99)

Ayan beyan (s.100)

Baştan beri işin gidişatını bildikleri halde, sonunun böyle geleceğini kimsecikler tahmin edememişti. Edememişlerdi; ama iş **ayan beyan** ortadaydı: Sadife, Ömer'in evindeydi. Muhtar, kızını evlatlıktan reddetmişti. (s.100)

Kırmak geçirmek (s.100)

Kahveci, kahvedekileri gülmekten **kırdı geçirdi**; tıpkı muhtarın yaptığı gibi parmağını yaladı. (s.100)

Çeyiz çimen (s.100)

Nah şuraya yazıyorum, İbrahim bir yıla kalmaz muhtar, kızının **cevizini çimenini** Galip'in evine yollamazsa ben de adam değilim. (s.100)

İkir cıkr (s.102)

"Köyümüzde de **ıkr cıkr** edenler başladı." (s.102)

Şarkı türkü (s.103)

Köylülerin Demokratları kahvede toplanıp, **sarkıları türküleri** dinleyip hoş vakit geçirdiler. (s.103)

Sudan çamurdan (s.103)

İş güç şöyle dursun, **sudan çamurdan** kıpırdamak mümkün olmuyordu. (s.103)

Haysiyet şeref (s.105)

"Ülen, **haysiyetimiz şerefimiz** var bugüne bugün, köyümüzün parti başkanı -başkan sözünü yeni öğrenmişlerdi- eşeğe binmez bundan sonra!..." demişti. (s.105)

Dağ taş (s.105, 134)

Şoförün yanbaşıında oturan Durmuş Dayı bir sigara yaktı. Bir tane Recep'e, bir tane de şoför Ahmet'e uzattı. "Ya Allah!" çekti; kendilerine katılan kamyonu, otobüsü işaret ederek: "**Dağ taş** kasabaya yürüyor bugün" dedi. (s.134)

Soran sorana (s.106)

Davul zurna geldi, kahvenin merdivenleri önünde durdu. "Ülen Osman, bu da nereden çıktı?" diye **soran sorana**. (s.106)

Kapmak gelmek (s.107, 133)

Osman, bu sefer kendisi koştu, iki çiviyle keseri **kaptı geldi**. Kendi elçeğiyle bayrağın altına tabelayı çiviledi. (s.107)

Olup bitmek (s.107)

Köy odasına gelince; muhtar, başına toplayabildiği taraftarları ile güya havadan sudan laf ederdi. Fakat akli fikri, Osman'ın kahvesinde olup bitenlerde, **olup biteceklerdeydi**. (s.107)

Dakikası dakikasına (s.107)

Gerçi orada edilecek sözlerin, **dakikası dakikasına** kulağına geleceğinden emindi. (s.107)

Geçinip gitmek (s.110, 125)

"Bu gidenlerin bütün zeytinlerini ben budar, mahsulünü ben keşfederim. Yanıma çok zaman yardımcı aldım. Bazıları güzel zanaat öğrendi. **Geçinip gidiyorlar**. Helal olsun. Bazıları da kırmadık dal bırakmadı. Onları hemen kovdum." (s.110)

İçip bitirmek (s.112)

Kahveye varıp, yerine oturduğu sırada misafirlerin kahvelerini **icip bitirdiklerini** gördü. (s.112)

Sürüp götürmek (s.113)

Başkan, yaptığı haritayı bir müddet süzdükten sonra, izaha girişti: Göl, iki bin seneden beri yukardan gelen nehir, bu gölle denizin arasındaki yerleri doldurmuş, denizi **sürüp götürmüş**, körfez de bir göl olarak kalıştı. (s.113)

O gün bugündür (s.113)

Kapatılmış, suların fazlalığı gidecek yer bulamayınca, bereketli topraklar istilaya uğramıştı.

O gün bu gündür, köylülerimizin tarlaları su altında kaldı. (s.113)

Yorgun argın (s.115)

Başkan, **yorgun argın** yerine otururken: "Arkadaşlar, zihninizi kurcalayan bir şey varsa sorun. Ben ve arkadaşlarım cevap verelim" dedi. (s.115)

Dini mübin (s.117)

Kara sakallı, gözleri fıldır fıldır dönen Halkçı, birkaç adım daha önündeki kalabalığı açarak ileri çıktı. Kasketini kulaklarına çekerek: "**Dini mübin** elden gidiyor!" diye bağırdı. (s.117)

Az buçuk (s.119)

"Bey" dedi, "benim babam rahmetli, pehlivandı. **Az buçuk**, sanatını bana da öğretti. Siyaset meydanı da güreş meydanına benziyor. Güreşirken ne zaman hücum edileceğini ben bilirim. Herif, biçimine gelmişti. Sen, getirdin ya... Ben de yükleniverdim." (s.119)

Kurt kuş (s.121)

"Dokunma hayvancıklara, **kurtlara kuşlara**... Varsın bu güzel havada dolaşsınlar. Onların ömrü, bizden kısa olurmuş. Bir de biz, büsbütün kısaltmayalım..." (s.121)

Kırıp geçirmek (s.121)

Galip, "Allah Allah..." der gibi arkadaşının yüzüne baktı. O aldırmadı, devam etti: Hani düşünüyorum da insanın karnı aç olunca ortalığı **kırıp geciresi** geliyor. (s.121-122)

Kendi kendime (s.122)

Kocakarıdan saklı ekmek bulup yedim. Şimdi aklıma geldikçe utancımdan **kendi kendime** yerin dibine geçiyorum. (s.122)

İster istemez (s.123, 125, 155)

Sonunda bütün köye irezil olursa, **ister istemez** onun yamacında olacağım. Ne de olsa babasıyım. (s.123)

Güç bela (s.124)

Kasabaya gide gele bir hal oldu. **Güç bela** geçenlerde iki beyi aldı geldi, köy odasına laf ettirdi. (s.124)

Gelmek çatmak (s.124)

"Muhtar açıktan açığa, bütün köyü helvayla besleyeceğim. Hele bir seçimler gelsin çatsın demiş..." (s.124)

Ana baba (s.124)

"Aldırma... Neme lazım, Sadife iyi kız. Sanki o servet içinden çıkmış gelmiş gibi değil. Bizi ana baba bildi. Bizi ana baba bildi. Evin içinde kocakarının elini suya sokturmuyor. Her işe koşuyor. Hani gelinim gibi değil, bayağı kızım gibi." (s.124)

Canına can (katmak) (s.125)

"İpin ucu onlarda da ondan" diye Recep öfkeyle mırıldandı; "oğullarımızın eline bakıyoruz. Eğer tarlamın içine su girip kalmasaydı, tarlam bataklık olmasaydı, ben bilirdim borumu nasıl öttüreceğimi. Eski yıllarda hiç olmazsa su ekim zamanına kadar çekilir, toprak tava gelirdi. Tarlanın bu kadar suyla canına can katılırdı." (s.125)

Dağ bayır (s.126)

"Bana bak İrecep, sen bu köyün içinde değil misin yahu?... Kahveye bin nazlan gelirsin. Köyde olup bitenlerle alakadar olmazsın. Nedir derdin Allah aşkına? Dağda bayırda gezersin. Sanki bu köyden değilsin. Bir laf duysan duymamış gibi olursun..." (s.126)

Aslı esası (s.127, 160)

Kahvedeki ve karşıdaki köy odasının önünde bekleyen millet, işin aslını esasını anlamamakla beraber, ayağa fırlamışlardı. (s.160)

Yapmak yakıştırmak (s.128)

"O, hiçbir yakadan değildi. Milletten yanaydı. Bunu böyle bil. Memlekette o kadar çok iş vardı ki bizim köye sıra gelinceye kadar Allah ömür vermedi. Yoksa... Ne dersin ne edersin ki Cenab-ı Mevla işin üst yakasını da millet kendi yapsın yakıştırsın buyurmuş..." (s.128)

El pençe (divan durmak) (s.132)

El pençe divan, iki erkeğin karşısında bekledi. (s.132)

Gidiş geliş (s.132)

Osman, bu kamyonu **gidiş geliş** için bir hafta önceden kiralamış, herkesten birer lira toplamış, veremeyeceklerin parasını da kendinden ve verebileceklerden denkleştirmişti. (s.132)

Sarsıla sallana (s.133)

Kamyondakiler bağdaş kurup, yerleştiler. "Hürriyet, müsavat, adalet, uhuvvet" arayıcılar, yola düzüldüler. **Sarsıla sallana** köy meydanından uzaklaştılar. (s.133)

İnleye oflaya (s.134)

Kamyon, Ocanın çukurlu toprak yollarında **inleye oflaya**, sallana sallana ilerliyordu. (s.134)

İçi dışı (s.135)

Halk, gelen köylülerle yüklü otobüsleri, kamyonları sevinçle karşılıyordu. Ahşap, küçük bir binanın **İçi dışı** adam almıyordu. (s.135)

Arka arkaya (s.138)

Yusuf, yense de Allah göstermesin, yenilse de **arka arkaya** iki güreş tutacak demekti. (s.138)

Nizam intizam (s.138)

Kasabalı gençler sağa sola koşup **nizamı intizamı** temine çalışıyorlardı. (s.138)

Yanıp sönmek (s.139)

Pehlivanlar peşreve başladılar. Halkta bir kaynaşma oldu. Herkes görmek istediği güreşe yakın olmak istiyordu. Yusuf'un gösterişi, kalıbı, peşrevi, büyük alaka toplamıştı. Rakibi ona nazaran daha cüssesiz, fakat yeni yeşeren taze bir asma filizi gibi bir çocuktü. Altın misali, yağlı adaleleri her ikisinin de **yanıp sönüyordu**. (s.139)

Baştan başa (s.140)

Çayırı **baştan başa** bir sessizlik kapladı. (s.140)

Kıran kırana (s.141)

Bu güreş, **kıran kırana** bir güreş oluyordu. (s.141)

Kendi kendini (s.142)

Muhtar, karşıdaki köy odasının kapısına bir sandalye atmış, taraftarları etrafında, **kendi kendini** yemekle meşguldü. (s.142)

Şan şeref (s.143)

"Ne zannettiniz ya?..." diyordu, "bugüne bugün, Yusuf'umuzun, daha daha Demokrat Parti'mizin **şanı şerefi** var! Elbette bu bayramı hak ettik!..." (s.143)

Kalem kâğıt (s.143)

Sen kâtip, al eline **kalemi kâğıdı** bakalım. Önce köyün içinde bizden yaka olanları bir anlayalım. (s.143)

Gelen giden (s.144)

Muhtar, istihfafla bakkalı süzdü: "Senin de eli sıkı olduğunu bilirim. Demokratları perişan etmek bana düşer. Elindeki yazılı kâğıda göre, her hafta paranı tıklar tıklar benden alırsın. Sen de kâtip, Ali'nin dükkânında otur bundan sonra. **Gelen giden** dul karılara benden selam edip, onları benim gözettiğimi söylersin." (s.144)

Şunu bunu (s.147)

"Orası öyle Nazif..." dedi, Durmuş "Lakin seni bilirim, içinde kurtlar kaynar. Her zaman **şunu bunu** birbirine katmaktan keyiflenirsin. Lakin unutma bu bizim işimiz, çoluk çocuk işi, şakaya gelen dedikodu işi değil, bu sefer... Memleket meselesi. Vatan ve namus meselesi bu sefer... Ona göre kalıbını, kıyafetini dengelt!..." (s.147)

Tatlı sert (s.149)

Bakkal Ali, Osman'ın bu **tatlı sert** koltuklamasına bitti. Ayrarı kabardı taşı. (s.149)

Kabarmak taşmak (s.149)

Bakkal Ali, Osman'ın bu tatlı sert koltuklamasına bitti. Ayrarı **kabardı taşı**. Yüzü, kara kuru yüzü pembeleşti. (s.149)

Yemek içmek (s.86, 150)

"**Yesin içsin** fakir fukara... Sevaba girersiniz. Demek muhtarın kuyruğu şimdiden sıkışmışa benzer." (s.150)

Partili partisiz (s.151)

Kahveci Osman, oğluna bu çeşit laf atınca, zihninden şimşek gibi bir fikir geldi geçti: Ömer nasıl olsa **partili partisiz** geleceğini emniyet altına almıştı. Ona daha bir zaman kızar kızar, sonra kızmaktan vazgeçer, unutulardı. (s.151)

Olmak bitmek (s.49, 152, 167)

"O kadar uzun etme Osman" dedi, "gençtir, cahil çocuktur oğlum. Olan oldu bir kere... Onu defterden sileriz, **olur biter**. Zaten siyasete akli ermezdi. Salıverin yakasını. Benim hatırım için bir daha onun lafını etmeyelim." (s.152)

Alt üst (etmek) (s.152)

Ben, gençliğimde açık denizlerde de balıkçılık ettim. Ölü dalga nedir bilir misiniz? Köpüren, coşan, ortalığı **alt üst** eden dalgadan daha berbat, daha yıkıcı, daha hırpalayıcıdır. (s.152)

Dönüp dolaşmak (s.154)

Recep'in kafası takılıverdi; bozuk bir plak gibi, 93 Harbi. 93 Harbi, 93 Harbi, diye **dönüp dolaşmaya** başladı. (s.154)

Kaybolmak gitmek (s.155)

"Uzar uzar uzar... Herhalde güneş batınca da silinir, **kaybolur gider**. Öyle değil mi?..." (s.155)

Vakti saati (s.155)

Muhtar, sandığın başına nargile getirtti. Tevatüre bakarsan, köyün defterinde kim yazılıysa, hepsi ireyini atmış. Lakin birkaç kişi gelmemiş. Muhtar ille onları da bekleyeceğiz diye ayak dirermiş. **Vakti saati** gelince açacaklar ister istemez. (s.155)

Ölen kalan (s.156)

"Belli olmaz komşu, belli olmaz... Bu dünyada haram süt emmiş adam mı yok?... Ben, hepsinden vazgeçtim. Sabahtan beri bir kavga gürültü çıkmasın diye dua ediyorum. Bu işin sonunda **ölen kalan** olmasa bari." (s.156)

Sıkıntı üzüntü (s.157)

Diyeceğim, bugüne kadar anamdan emdiğim süt burnumdan geldi. Bir gün içimden **sıkıntıyı üzüntüyü** atamadım. (s.157)

Kaybolup gitmek (s.158)

Yarın sabah, güneş gene doğacak, bu duvarın gölgesi, önce uzayacak, sonra kılalacak, ters tarafa tekrar uzayacak; fakat uzadığı kadar uzadıktan sonra **kaybolup gidecekti**. (s.158)

Bir aşağı bir yukarı (s.159)

Emin Onbaşı meydanın bir yakasını, bir er de öte yakasını tutmuşlar; **bir aşağı bir yukarı** kol geziyorlardı. (s.159)

Kaldırıp indirmek (s.160)

Onbaşı, omuzlarını **kaldırıp indirdi**. Birkaç Demokrat, kahveden sandığa doğru yürümek istediler. (s.160)

Kestirip atmak (s.163)

"Bu gece adamlarınızı zapt edin. Bir vukuat çıkarsa sizden sorarım" diye **kestirip attı**. (s.163)

Varmak gelmek (s.164)

Bu arada kasabaya **varmış gelmiş**. (s.164)

Yapmak etmek (s.164)

"İsmail'de kabahat yok emme, ne de olsa başımıza geçti. **Yaparız ederiz** diye attı tuttu. Bunun böyle olacağı belliydi. Bizim köyle devlet işinin bitmeyeceğini bilmeliydi. Ona göre çare bulmak, lazımdı" deniyordu. (s.164)

Atmak tutmak (s.164)

"İsmail'de kabahat yok emme, ne de olsa başımıza geçti. Yaparız ederiz diye **attı tuttu**. Bunun böyle olacağı belliydi. Bizim köyle devlet işinin bitmeyeceğini bilmeliydi. Ona göre çare bulmak, lazımdı" deniyordu. (s.164)

Dönmek dolaşmak (s.165)

Etraftan ona yarım ağızla birer: "Merhaba" çektiler. Laf, **döndü doladı**, aynı konuya geldi. (s.165)

Kader kısmet (s.165)

"Bir milletin..." dedi, İsmail "bir milletin siyasi hayatında dört yıl hiçtir. Tam dört yıl daha bekleyeceğiz. Ta yeni seçimlere kadar. Bu iş, çocuk oyuncağı değil. Memleketin **kaderi kısmeti** var, ortalıkta. Anladınız mı?..." (s.165)

Kalıp kıyafet (s.38, 166)

"Bazen Müslümanlar da Müslümanların hakkını arar. Biz, silah filan kullanacak değiliz. Çapa, kürek neyimize yetmez!" Bu sözler üzerine kahve karıştı. Tam on dakikada İsmail,

ancak sükûtu iade edebildi. "Bunca yıldır bir toprak duvar, bir yarıntı, bir bent, tarlalarımızdaki, suyun akıntısını koyvermiyor da biz bu toprak yığıntısını devirivermesini bilemiyoruz. Yazıklar olsun **kalıbımıza kıyafetimize...**" (s.166)

Almak götürmek (s.166)

"Ne duruyoruz?..." gürültüsü kahveyi temelinden **aldı götürdü**. Recep, bu gürültü sırasında ortaya geldi: Gözler, bu sefer ona döndü; o, oğluna şöyle bir baktı. (s.166)

Cart curt (s.166)

İsmail, yerin dibine girdi: "Bunlar da..." diye öfkeyle bağırdı, "bunlar da gencim, delikanlıyım, **cart curt** diye ortalıkta dolaşır." (s.166)

Sağ sol (s.169)

Kalabalığa İsmail şöyle bir baktı. Gözlerine inanamıyordu. Karısıyla anası, babası Recep'in **sağına soluna** dikilmişlerdi. Karısının bir elinde kürek vardı. (s.169)

El kol (s.171)

İsmail, Osman, Kâmil, Yusuf ve köyün diğer **eli kolu** tutar delikanlıları. (s.171)

Evirip çevirmek (s.172)

Bu sual, İsmail'in yüzünde çocukça bir tebessüm uyandırdı. Elinde **evirip çevirdiği** kasketini başına geçirdi. (s.172)

İyiden iyiye (s.173)

Alacakaranlık, **iyiden iyiye** basmıştı. (s.173)

Bir başından öte başına (s.173)

İsmail'in sözleri, çabucak köyün **bir başından öte başına** kadar dolaştı. (s.173)

Uzaktan uzağa (s.173)

Gübre yığınlarının, viran duvarların üzerindeki yığınlar, **uzaktan uzağa** İsmail'e sessiz bir sevgi alkışı tuttu. (s.173)

4.3.3.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler

Vura vura (s.3, 70, 170)

Uzunca bir zaman da çakmağını aradı. İki iri taşı birbirine **vura vura** fitili ateşledi. (s.3)

Yer yer (s.3, 4, 19, 20, 121)

Parlayan yıldızlar, karşılardaki dalyanın yapılarının siluetini çiziyor, yapıların arkasındaki gölün sularını **yer yer** parlatıyordu. (s.19)

Bangır bangır (s.3)

Ülkede harp darp yoktu amma, Almanya'nın dünyaya kafa tuttuğunu kasabada herkes söylüyor, kahvelerdeki radyolar **bangır bangır** bağırıyordu. (s.3)

Durup durup (s.4, 51, 85, 146)

Bu hissi İsmail, bir defa da ilk çavuşluğa terfi ettiği zaman duymuştu. Şeytan kulağına, "Ülen İsmail, ya bu işin altından kalkamazsan..." diye **durup durup** üflüyordu. (s.85)

Sapır sapır (s.5)

"Sen öyle mi zannediyorsun... Yahu, önümden bir yol keklik alayı kalkmaya görsün... Vallah billah benim koca tüfeği nişan almadan bir damanlayayım, beş altı tanesini **sapır sapır** döker..." (s.5)

Ciyak ciyak (s.6)

Topaç gibi altı yaşındaki oğlan, kendinden küçük çiğdem misali kızın saçlarına yapışmış, onu **ciyak ciyak** bağırtıyordu. (s.6)

Yavaş yavaş (s.6, 11, 15, 22, 40, 41, 42, 73, 81, 84, 91, 104, 113, 140, 154, 164, 165, 166, 170)

Şimdi zifiri karanlık **yavaş yavaş** alacalaşıyor, tan yeri ağarıyordu. (s.42)

Korka korka (s.6, 49)

Mehmet, **korka korka** yaklaştı. Dedesinin uzattığı bir avuç mersini aldı. (s.6)

Büze büze (s.7)

Oğlan, dudaklarını **büze büze** "Anladım" cevabını verdi. (s.7)

Rahat rahat (s.7)

Karısı, arkası dönük olduğu için **rahat rahat** aleyhinde bulunuyor, aslında kendi kendine fakat görünüşte gelinine söyleniyordu. (s.7)

Kara kara (s.8, 19)

Köyün **kara kara** yapılarına gölün vuran ışığı, toz pembe bir parlaklık veriyordu. (s.19)

Kıpır kıpır (s.8, 146)

Göle bakan köyün kara kara yüzlü evleri, sulardan, topraktan kalkan buharla sanki **kıpır kıpır** oynuyordu. (s.8)

Aça aça (s.8, 34, 101)

Galip, gözlerini **aça aça** gaz lambasına baktı. (s.34)

Hemen hemen (s.8, 14, 168)

Kahvenin içinde **hemen hemen** kimsecikler kalmamıştı. İsmail, bir sigara yaktı. (s.168)

Ağır ağır (s.9, 19, 21, 82, 83, 109, 115, 140, 141, 162, 168, 169)

Recep, birden dizine basarak kalktı. Yolu, bir tarafından öte tarafına doğru **ağır ağır** geçti. (s.9)

Manalı manalı (s.9, 67, 77, 94)

Balıkçı Kâmil, **manalı manalı** gülümsedi. (s.94)

Derin derin (s.9, 61, 92, 133)

Kara kuru yüzünü ileri doğru uzatmış, ışıklı gözlerini ta uzaklara dikmişti. **Derin derin** nefes alıyordu. (s.133)

Cayır cayır (s.10)

Göl şiştikçe şişiyor. Al sana belayı... Hem tarlanın vergisini **cayır cayır** ver, hem de tarlan suyun altında yatsın. (s.10)

Ede ede (s.11)

Toptan köyü terk edip gitsek, heriflerin sefası taraf. Hani neredeyse iş, bu kerteye geliyor. Lafını **ede ede** bir hal olduk. (s.11)

Karış karış (s.11, 123)

"Bu işler belli olmaz Galip... Belli olmaz. Ben ta Balkan Harbi'nden tut, İstiklal Harbi'nin sonuna kadar askerlik ettim. Bölük emeliklerinde bulundum. İstanbul'u **karış karış** gezdim. O zaman da firkalar vardı... Çok gördüm çok... Bu sefer ha babam seçim deyince, memlekette milletin birbirine girmesinden korkuyorum. İsmail de elebaşı, Allah korusun!" (s.123)

Bir bir (s.11, 55, 82, 143, 144)

Defterler açıldı. Bütün köy sakinleri **bir bir** gözden geçirildi. (s.143)

Küskün küskün (s.11)

İki ihtiyar, sigara tazelediler. **Küskün küskün**, sigaralarının dumanını etrafa üfleyerek bakıştılar. (s.11)

İstemeye istemeye (s.11, 18, 92, 142)

İhtiyar, zeki gözlerini lambanın pembe ışığı altında oğluna uzattı... **İstemeye istemeye** gülümsedi. (s.92)

Dert dert (s.11)

"E... Belli olmaz komşu... **Dert dert** üstüne binerse, dertler ağır gelir. Millet bir kere bıçak kemiğe dayandı demeye..." (s.11)

Kullanılmaya kullanılmaya (s.13)

"Yok... Ağları tamirden sonra size haber verecektim. Meretler de **kullanılmaya kullanılmaya** bayağı çürümüşler..." (s.13)

Şaşkın şaşkın (s.13, 40, 45, 80, 97, 127)

İki yaşlı köylü, **şaşkın şaşkın** birbirlerinin yüzüne baktı. (s.13)

Yeni yeni (s.15)

Ortalık ağardıkça, **yeni yeni** yardımcılar köyün içinden kopup geliyordu; sahil bu sırada da seyircilerle dolmaya başlamıştı. (s.15)

Bet bet (s.15, 26, 60)

Bu sırada Recep'in gözü, kendi evinin duvarı dibine üç avanesiyle oturan ve **bet bet** onları seyreden Muhtar'a ilişti. (s.15)

Ters ters (s.16, 27, 29, 33, 47, 49, 73, 111, 156, 160)

Osman, onlara **ters ters** baktı. (s.73)

Geri geri (s.17, 68, 119)

Kâmil, tekrar küreklere yapıştı. Motorun attığı çengelin ipine yanaştı. Recep, çakısıyla ipi kesmek için uğraşmaya başladı. Motor gazı kesti. **Geri geri** geldi. İki kişi sandala atladı. (s.17)

Diken diken (s.17, 108, 136)

Recep, sandalın burnunda çöküp kalmıştı. Ne yapacağını ne edeceğini şaşırılmış, sakalları **diken diken** olmuş, yüzü bembeyaz kesilmişti. (s.17)

Uzun uzun (s.18, 88)

Bir zaman sessizce sigaralar içildi. **Uzun uzun** göle baktılar. (s.18)

Dolu dolu (s.19, 44)

İhtiyar kadının eli yüzü karmakarışık olmuş, gözleri **dolu doluydu**. (s.19)

Büzüle büzüle (s.20)

Buz fabrikasının arkasına dolandılar. Birtakım barakaların, damların önünden **büzüle büzüle** geçtiler. (s.20)

Benek benek (s.22, 23)

Ta uzaklarda birkaç sarı ışık, **benek benek** görünüyordu. (s.22)

Tir tir (s.23, 54, 68, 71)

Recep'in gözleri, mehtapta çok seyrek görünen uzak yıldızlara dikilmiş, çenesi **tir tir** titriyordu. (s.23)

İri iri (s.23, 33, 52, 57, 82, 135)

İsmail; kumral, basık suratlı, **iri iri** adaleli arkadaşının yüzüne baktı. (s.57)

Sıka sıka (s.23)

Yusuf da iri iri gözlerini dikmiş ona bakıyor, dişlerini **sıka sıka** küreklere asılıyordu. (s.23)

İçin için (s.24)

Bu öyle bir sevgiydi ki küllemiş közlere benziyor, **için için** yanıyordu. (s.24)

Sık sık (s.24, 105)

Öyle ki bütün gözler, **sık sık** gölün üst başında dolaşıp, sağındaki tepeleri bırakarak ovaya doğru uzanan yola takılmaya başlamıştı. (s.105)

Çeşit çeşit (s.24)

Dağ, bayır dolaşmış, **ceşit ceşit** otlar toplayıp kaynatmış, içirmişti. (s.24)

Acı acı (s.25)

"Hâlâ mı aklın başına gelmedi?" diye söylendi. Recep, **acı acı** güldü. (s.25)

Koşa koşa (s.27)

"Herhalde keyfinden değil. Gittiğinin yılında bir kere izinli nasıl **koşa koşa** gelmişti. Bıraksalar gene gelir, elbette. İzinli geldiğinde bırakıp gittiği kızının daha yüzünü bile doğru dürüst görmedi. Oğlan da adamakıllı büyüdü. Çocuklarını göresi gelmiştir. Mümkünü olsa bağlasalar durmaz." (s.27)

Dura dura (s.27)

İhtiyar kadın, kelimelerin üzerinde **dura dura** sordu: "Sen, İsmail'e olup bitenleri yazdın mı?" (s.27)

Tıklım tıklım (s.29, 165)

Her zaman, kahvesi **tıklım tıklım** dolu olsun isterdi. (s.29)

Söylene söylene (s.30)

Kendi kendine "Yuf olsun be... Milletın balığa çıktığını sağır sultan, muhtar ta dalyancı ağa duysun da ben öküzler gibi uyuyayım. Kahveyi de gece erken kapamıştım" diye **söylene söylene** bir hal olmuştu. (s.30)

Kat kat (s.30)

"Sen, uyuyon... Pamuktan para kazanan ağaların hepsi kasabada hanaylar, saraylar yaptırıp duruyor. Vardığında bir gözünü aç da iki yakana bak. Çarşıların bir yanına karı memesi gibi ak pamuklar, bir yanına da dağlar gibi **kat kat** dükkânlar yığıldı kaldı." (s.30)

Çekine çekine (s.31)

"Aklın o kadar erer işte." Kâmil **çekine çekine** sordu: "Cızır cızır kızaran balık kokusu geliyor... Bu işler böyledir..." (s.31)

Cızır cızır (s.31)

"Aklın o kadar erer işte." Kâmil çekine çekine sordu: "**Cızır cızır** kızaran balık kokusu geliyor... Bu işler böyledir..." (s.31)

Tamam tamam (s.32, 141)

Recep: "**Tamam tamam** hatırladım" dedi, "bu çeşit işler benim de kulağıma çalınmıştı. "
(s.32)

Dirhem dirhem (s.33)

Osman, kendisini **dirhem dirhem** satmasını bilirdi. (s.33)

Ayrı ayrı (s.34, 37, 47, 109, 143)

Şöyle bütün kahve halkının yüzüne **ayrı ayrı** baktı. (s.109)

Bilgiç bilgiç (s.35)

Kahveci, **bilgiç bilgiç** etrafına bakındı. (s.35)

Sıkı sıkı (s.38, 61, 78, 170)

Kafile, köy odasının önünden geçti. Odanın kapıları **sıkı sıkı** kapanmıştı. (s.170)

Fıkır fıkır (s.39, 89, 138)

Binanın etrafını halk, çoluk çocuk sarmıştı. Kasaba **fıkır fıkır** kaynıyordu. (s.138)

Bağıra bağıra (s.42, 171)

Jandarma Emin'in telleri tamir etmesi dört saat sürdü. "Allo... Allo..." diye **bağıra bağıra** durumu kasabaya bildirmesi, meramını anlatması bir saat sürdü. (s.171)

Olsa olsa (s.42, 58, 98)

"Anladık. Muhtar Halkçı. Kız alıp vermekle particiliğin ne alâkası var? **Olsa olsa** muhtar, siz Demokratsınız der çıkar. Veya aklından böyle geçirir... Aksilenir. Ama daha köyde partiyi tamam kurmadık. Aza yazılan yok, kimin ne taraftan olduğu belli değil. Belli olmasına belli ya... Biz böyle diyelim." (s.58)

Tuhaf tuhaf (s.43, 155, 165)

Recep, **tuhaf tuhaf** hâlâ yüzüne bakan arkadaşının ta gözlerini dikti. Bir şey söyleyecekti, fakat vazgeçti. (s.155)

Uslu uslu (s.43)

Torunları **uslu uslu**, yüksek, geniş tahta kerevetin üzerindeki hasıra oturmuş, analarını seyrediyorlardı. (s.43)

Neşeli neşeli (s.45)

"Arslanlar gibisin be Recep!" diye **neşeli neşeli** söylendi. (s.45)

Memnun memnun (s.45, 98, 125, 141)

Recep, **memnun memnun** etrafına bakınıyordu. Kahveyi görmeyeli, basbayağı özlemişti. (s.45)

Düşünceli düşünceli (s.48, 74, 125, 167, 172)

Kahveci Osman, **düşünceli düşünceli** söze karıştı. Sesi hâkim, sözleri tumturaklıydı. (s.167)

Kapasa kapasa (s.48)

Bu kahveyi **kapasa kapasa**, Haktaâlâ Hazretleri kapar... (s.48)

Düzelitse düzelitse (s.50)

Bu köyün, daha doğrusu Recep'in işini, **düzelitse düzelitse** İsmail düzeltirdi. (s.50)

Keyifli keyifli (s.51, 59, 106, 121)

Recep, **keyifli keyifli** sigarasını tütürüyor, eliyle kucağına yerleştirdiği eski tüfeğini okşuyordu. (s.121)

Toplaya toplaya (s.53, 128)

Kokulu mersinlerden **toplaya toplaya** köye doğru inmeye başladılar. (s.128)

Haydi haydi (s.56)

"**Haydi haydi**... Beni günaha sokma şimdi..." diye yürüdü. (s.56)

Çekiştire çekiştire (s.56)

Anasının yeni ördüğü beyaz yün çoraplarını, külot pantolonunun üstüne **çekiştire çekiştire** bekledi; İsmail bir sigara uzattı. Kendi de yaktı. (s.56)

Hele hele (s.58)

"**Hele hele**, bilmezmiş... Laf ettiğinizi köy değil, sağır sultan bile duydu..." (s.58)

Telaşlı telaşlı (s.60)

Delikanlı, kahveci Osman'ı aradı; gözleri, bütün kahveyi taradı. Onun, babası Galip, Recep ve İsmail'le bir köşede **telaşlı telaşlı** konuştuğunu gördü. (s.60)

Alam alam (s.60)

Gecenin karanlığına rağmen, Ömer yaklaştıkça beyaz taş bina, **alam alam** görünüyordu. (s.60)

Fıldır fıldır (s.64, 78, 115, 117)

Osman, bu düşüncelere dalmış, odayı tetkik ederken; muhtar **fıldır fıldır** dönen gözlerle onu seyrediyordu. (s.64)

Gümbür gümbür (s.67, 110)

O: "Arkadaşlar!..." deyince, millet hop diye yerinden sıçradı. Kahvenin içi **gümbür gümbür** güdüldedi. (s.109-110)

Açık açık (s.67)

Senin kahvedekileri de bu yana yakında aktaracağım. **Açık açık** işte sözüm... (s.67)

Kıvıra kıvıra (s.73)

Recep, burun **kıvıra kıvıra** Osman'ı dinliyordu. (s.73)

Sallana sallana (s.74, 120, 134)

Galip, **sallana sallana** arkadaşının yanında yürüyordu. (s.74)

Mırl mırl (s.76)

Millet, çayını kahvesini içiyor, aralarında **mırl mırl** konuşuyordu. (s.76)

Cayır cayır (s.79)

"Malumunuz... Hepiniz biliyorsunuz..." diye lafa başladı; kasabada Demokrat parti kuruldu. **Cayır cayır** millet yazılıyor. (s.79)

Fosur fosur (s.86)

Bakkal, zeytin tanelerini muayene ederken, malından emin, **fosur fosur** sigara içiyordu. (s.86)

Tıkır tıkır (s.86, 144)

Muhtar'ın siyasi nüfuzunu takdir eder, onunla iyi geçinir, ona karşı hep aşağıdan alır; velhasıl, ticaretini **tıkır tıkır** yürütürdü. (s.86)

Mor mor (s.88)

Soğuktan, çapayı tutan iri elleri **mor mor** olmuştu. (s.88)

Yan yan (s.96)

Muhtar, bir an ne yapacağını düşündü. Sonra, toslayacak koç gibi, **yan yan** ötekilerin üzerine doğru yürüdü. (s.96)

Anlata anlata (s.98)

Osman, **anlata anlata** bitiremiyordu. (s.98)

Tıpış tıpış (s.98)

Avukat Fuat Bey, bana sordu: "Osman Efendi dedi, muhtarın kızı kaç yaşlarında var?" Eh bilmez miyim? Elimizde doğdu büyüdü. "Su içinde on dokuz var beyim, dedim." "İyi" dedi, "Ömer zorla kaçırmadı ya." "**Tıpış tıpış** kendi vardı gitti" dedim. (s.98)

Yapsa yapsa (s.98)

Muhtar **yapsa yapsa**, Ömer'i en fazla on beş gün mapusta tutabilir. (s.98)

Bar bar (bağırarak) (s.99)

Muhtar, kızını evinde de dövebilirdi; ama bunun hiçbir kıymeti yoktu. Köylü, kahveden dışarı uğrayıp kasabadan gelenler, atlardan, eşeklerden atlayıp kızı kurtardılar. Muhtar, **bar bar** bağırıyordu. (s.99)

Sakin sakin (s.99, 140)

Yusuf, ortaya güreşen diğer çiftin çekişmesini **sakin sakin** seyrediyordu. (s.140)

Tümen tümen (s.102)

"Kasabada Halkçılardan vazgeçen **tümen tümen**..." dedi. (s.102)

Gıcır gıcır (s.106)

Onun hemen yanı başında Mustafa Bey vardı. Onlardan sonra iki bey daha gelmişti. Hepsi **gıcır gıcır** çizmeliydi. (s.106)

Çın çın (s.107, 118)

Sahir Bey, ortalığı **çın çın** çınlatan bir kahkaha attı. (s.118)

Sinirli sinirli (s.112)

Torunlarını yemek yerken yanından kovdu. **Sinirli sinirli**, kahvenin yolunu tuttu. (s.112)

Tane tane (s.115)

Sahir Bey, gırtlakını temizledikten sonra ağır ağır, **tane tane** konuşarak, kalabalığın asabını yatıştırdı. (s.115)

Masa masa (s.116)

İsmail, **masa masa**, adam adam dolaşmak mecburiyetinde kaldı. (s.116)

Adam adam (s.116)

İsmail, masa masa, **adam adam** dolaşmak mecburiyetinde kaldı. (s.116)

Dikkatli dikkatli (s.117)

Sahir Bey, **dikkatli dikkatli** kapının yanında duran adama baktı. (s.117)

Çala çala (s.120)

Onuncu Yıl Marşı'nı **çala çala** tekrar kahvenin önüne dönüldü. (s.120)

Çatlata çatlata (s.120)

Köy meydanında Halkçıları **çatlata çatlata** bir zeybek oynadı. Sonra meydan delikanlılara kaldı. (s.120)

Bol bol (s.121)

"Komşu, kırk yıldan beri ilk defa keyfim için ava çıkıyorum. Ölmeden bugünleri gösteren Allah'ıma şükürler olsun. **Bol bol** barut saçmam var." (s.121)

Bazı bazı (s.122)

"Sen, **bazı bazı** bu işlerde canlanıveriyorsun. Çok zaman da aldırılmıyorsun. Hani inanmıyorsun gibime geliyor." (s.122)

Alaylı alaylı (s.128, 144, 145)

Demokratlar, **alaylı alaylı** arkasından baktılar. (s.144)

Gani gani (s.128)

"Şuraya bak, Galip..." dedi, "ne zaman bu tepeye çıksam, yüreğim bir tuhaf olur... Şuraya bak... Bu memleket bizim. Tadiyla tuzuyla bizim. Allah, Mustafa Kemal'e **gani gani** ırahmet eyleye..." (s.128)

Kana kana (s.128)

Eğildi, **kana kana**, ta yukarlardan yuvarlanıp gelen derenin berrak suyundan içti. (s.128)

Acele acele (s.131, 137)

İsmail, **acele acele** giyindi. Gitti, kuyudan serin su çekip yıkandı. (s.131)

Heyecanlı heyecanlı (s.133)

Ön taraftaki köşeye çömelen yaşlı, toprak yüzlü bir ihtiyar bir sigara yaktı. Herkes gibi **heyecanlı heyecanlı** etrafına bakıyordu. (s.133)

Düşse düşse (s.134)

"Sana laf düşmez de ondan. **Düşse düşse** laf etmek, Durmuş Dayı'ya düşer. Köyümüzün en ihtiyarıdır. **Düşse düşse** laf, İsmail'e düşer, köyümüzün parti başkanıdır." (s.134)

Hayran hayran (s.135, 144)

Balıkçı Kâmil, **hayran hayran**, kendini kaybetmiş, kalabalığa kapılmıştı. (s.135)

İnadına inadına (s.136)

Davullar, **inadına inadına** gümledi. Her kafadan bir ses çıkıyordu. (s.136)

Dizi dizi (s.138)

En önde davullar, arkada **dizi dizi** pehlivanlar, daha arkada bir sel halinde halk yürüdü. (s.138)

Dövüne dövüne (s.140)

İki pehlivan **dövüne dövüne**, hakemlerin masası önüne gelip yerden bir temenna aldı. (s.140)

Kanıra kanıra (s.141)

Tam ayağa kalkmıştı ki Yusuf, tekrar saldırıp altına aldı. Ve aniden boyunduruğu vurdu. **Kanıra kanıra** Karayılan'ın sırtını yere getirdi. (s.141)

Güm güm (s.141)

Yusuf, kendini topladı. O anda **güm güm** vurmaya başlayan davulun temposuna ayak uydurup, ağır ağır hakemlerin, beylerin, ağaların huzuruna kadar ilerledi. (s.141)

Daha daha (s.57, 143)

"Ne zannettiniz ya?..." diyordu, "bugüne bugün, Yusuf'umuzun, **daha daha** Demokrat Parti'mizin şanı şerefi var! Elbette bu bayramı hak ettik!..." (s.143)

Çiğ çiğ (s.146)

"Diyeyeğini açık de Nazif... Ben, senin kafandan geçeni bilirim. Kalkıp bir oyun edersen vallah billah bu köylü, seni **çiğ çiğ** yer. Burasını da böylece bil..." (s.146)

Okuya okuya (s.150)

Osman, dükkândan çıktı. "Vay hinoğlu hin vay..." diye **okuya okuya**, kahvesinin yolunu tuttu. (s.150)

Zaman zaman (s.154)

Zaman zaman gölgelerini kapatıyor, elindeki sarı bir tespihi durmadan şakırdatıyordu. (s.154)

Doya doya (s.167)

"Allah'ın gölü işte... Biz, neden balık tutmayacak mışız? Sade bizim köy mü?... Gölün dört başındaki bütün köyler, **doya doya** balık yesin. Ya herru ya merru..." (s.167)

4.3.4. Onbinlerin Dönüşü

Silkinip kalkmak (s.3)

Uzandığı demir karyoladan, kendisini tutan düşüncelerden, **silkinip kalkmak** istiyordu. (s.3)

Yorgun argın (s.3)

İstanbul'un bu saatleri, mahalle aralarında, sokak içlerinde yoğurtçu seslerine karışan çocuk seslerinin ahengiyle doludur. **Yorgun argın** evlerine dönenler birdenbire kapılarının önünde kaybolurlar. (s.3)

Çatal bıçak (s.5)

Halit, dikkatle bağladığı kravatının ucuna, dizlerinin üstüne koyduğu peçetesini durup durup çekiştiriyor, özenerek, yemek yerken elbisesini koruyordu. Ama telaşından, heyecanından olacak, elindeki **çatal bıçakla**, tabağın üstünde takır takır birtakım sesler çıkarıyordu. (s.4-5)

Gizli kapaklı (s.5, 70, 168, 211, 248)

Halit mırıldandı: "Recep, bu zamana kadar birbirimizden **gizli kapaklı** işimiz olmadı. Açık konuş." (s.5)

Ölçüp biçmek (s.6, 127, 224, 252)

Bildiğini gayet iyi bilmesi, bilgisini çok iyi hazmetmemesi, onu bağınazlıktan kurtarıyor, ham sofular gibi karşısındaki **ölçüp biçmeye**, zorla fikirlerini kabul ettirmeye kalkışmıyordu. (s.224)

Yerden yere (s.7)

Nesrin doğruldu. Hayretle delikanlıya baktı. Sonra kolunu onun omzuna koydu: "Halit... Halitçiğim" diye kekeleydi, "benim kahraman Halitim. Seni ne kadar üzüyorum. Ben, Allahın belalarına layık bir kızım. **Yerden yere** vurulacak bir kızım. Sana layık değilim." (s.7)

Kendi kendime (s.8, 163, 221, 222)

"Hiç aklımda yoktu. Dekan aklıma koydu. Şimdi **kendi kendime** asistan oldum bile. Doktora tezimin konusunu da seçtim." (s.163)

Aklı fikri (s.8, 9, 82, 119, 128, 135, 151, 178, 205, 248, 281)

Halit; dalgın mıydı, öfkeli miydi, **aklından fikrinden** ne geçiriyor, belli değildi. (s.9)

El ele (s.8, 164, 192, 201, 230)

Kalktılar, yavaş yavaş Divanyolu'na doğru yürüdüler. Çocuklar gibi **el ele** tutuşmuşlardı. (s.8)

İyiden iyiye (s.9, 138)

Halit cevap vermemekte inat etti. Yüksekaldırım'ı çıkarlarken Nesrin, delikanlının koluna **iyiden iyiye** asılıyordu. (s.9)

Nefes nefese (s.9, 29, 31)

Halit, eve gidiyordu. Tramvay durağında Recep **nefes nefese**, koşa koşa geldi, onu buldu. (s.29)

Havadan sudan (s.9, 21, 65, 70, 88, 120, 174, 220, 248)

Halit, bir zaman daha Necip'le zoraki **havadan sudan** konuştu. Akli fikri karışmıştı. (s.248)

Dolanıp gitmek (s.11)

Saat beşte kütüphaneden çıkan Recep, okumaktan yorulan gözlerini ıslak meydana gezdirdi: Beyazıt Meydanı; kimsesiz, hüznüydü. Yakasını kaldırdı. Üniversitenin kapısına doğru yürüdü. Meydana zaman zaman Çarşıkapı'dan gelen bir tramvay, büyük havuzun etrafını **dolanıp gidiyor**. (s.11)

Falan filan (s.12, 38, 79, 110, 111, 130, 158, 267)

"Benim öyle Selman Bey'miş, dergiciymiş, **falanmış filanmış** gibilerle işim yok artık. Onunla merhabayı yirmi yıl önce kestim. Geçenlerde evime geldi, nezaketten kabul ettim" diye düşündü. (s.267)

Kaş göz (etmek) (s.12)

"Bırak Allahını seversen... Boş bulunup adamla tartışmaya tutuştum. Gerçi aklınca beni gayet nazikçe rezil etti, bir sınıftan dışarı atmadığı kaldı. Sonunda da 'Efendim, sizinkisi gençlik heyecanıdır, mazur görürüm' falan filanla karışık işi tatlıya bağlamak zorunda kaldı. Bre hocam, falan kitaptı, filan adamdı diyecek oldum. Karşıdan arkadaşlar, **kaş göz** ettiler. Ne bilirdim adamın bu merteye sıfır numara olduğunu... Seminer daha تنها tartışmalı olduğundan bu sefer öğrenmiş olduk... Bir daha gider miyim?" (s.11-12)

Aşağı yukarı (s.12, 32, 211, 254)

Halit, cıgarasının külünü tablaya silkti. Kalktı, **aşağı yukarı** dolaşmaya başladı. (s.32)

Saç baş (s.14)

"Aman ya Rabbi, ne kepezelik, Mariya hâlâ **sacını başını** taramamış" diye Ali'yi uyandırırıldı. (s.14)

Günden güne (s.15, 30, 129)

Recep, **günden güne** sertleşiyor, karakteri kendine göre bir ciddiyet havasına giriyordu. (s.30)

El yüz (s.15, 36, 94, 264)

Halit, **elini yüzünü** yıkayıp dönünceye kadar hizmetçisi odayı toplamış, yatağını düzeltmişti. (s.264)

Gitmek gelmek (s.15, 127)

Yemeğe **gittim geldim**. Nesrin'le ilgimi kesmeye karar verdim. (s.15-16)

Kucak kucağa (s.17)

Ben, fikirlerin içinde yüzen bir adamım; sen, fikirlerle **kucak kucağasın**. Ben, fikirleri süslemeye çalışırım. Onların düşünüyörürüm. Sen, fikirlerle **kucak kucağa** dolaşırsın. (s.17)

Ekmek su (s.17)

Halit, tablada cıgarasını söndürdü: "Dahası var: Sen, kadına, **ekmeğe suya** verdiğin önem kadar önem veriyorsun. Bense biraz daha fazla. Bunun için iradeni kullanıyorsun. Hislerine hükmedebiliyorsun." (s.17)

Taş toprak (s.17)

Bence, **taşı toprağı**, dağları, nehirleri, geçmişi, hali ve kültürü ile sevdiğim memleketimin içinde bir de sevgilim, sevdiğim bir kız bulunmazsa, kendimi eksik hissederim. (s.17)

Bir aşağı bir yukarı (s.18, 74, 149, 238)

Recep; çok memnun, oturduğu yerden kalktı. **Bir aşağı bir yukarı** dolaştı. (s.74)

Yarı yarıya (s.20, 211)

İlk iş olarak camı açtı, evin önündeki atkestanesi, yeşeren koyu yeşil yaprakları ile penceresini **yarı yarıya** kapamıştı. (s.20)

Tepeden tırnağa (s.22, 98, 251)

Biraz sonra Necip geldi. Pantolonun cebinden bir kâğıt parçası çıkarıp verirken, arkadaşını **tepeden tırnağa** alaylı alaylı süzdü. (s.22)

Beti benzi (s.22)

"Haydi Allah versin... Gözümüz yok... Kızcağızı iyice yoluna koydun. Fakültede seni göremedi mi, **beti benzi** atıyor..." (s.22)

Olmak bitmek (s.22, 48, 49, 114, 119, 130, 132, 200, 206, 211, 219, 239)

"Bir şey demedim ki Halit... Bu para işi **oldu bitti** artık. Lafını da etmeyelim." (s.239)

Gezmek tozmak (s.22)

"Git oğlum, sevgilini al. Öyle **gez toz**. Yoksa bu devirde senin gibisine deli derler." (s.22)

Ne yapıp yapmalı (s.22, 47)

"Bana da şu pusulayı verirken Nesrin, 'Gel' dedi. Bayılırim çaylara. **Ne yapıp yapmalı.** öğleden sonra Nesrin'e damlamalı." (s.22)

Çıtı pıtı (s.23)

"Bu yenisi... Sen bilmezsin. **Çıtı pıtı** bir şey... On buçukta ada iskelesinde buluşacağız." (s.23)

Açıklı koyulu (s.23)

Boğaz'ın **açıklı koyulu** mavilikleri, taşıyor, taşıyor, iki kıyının yeşilliğini kucaklamaya çalışıyordu. (s.23)

Konu komşu (s.24, 50)

Evinde oturan her delikanlı, sınıfını muhakkak geçmeliydi. Yoksa **konu komşu**, kira ile oda tutacaklar arasında, evinin fena bir şöhreti çıkmasından ödü kopardı. (s.50)

Çoluk çocuk (s.24, 178, 245, 261)

"Çok eskiden arkadaşık. Üniversitedeyken. Daha da önce, lisedeyken... Sonra birbirimizi bir hayli zaman kaybettik. Bu sabah kendisinin tevkif edildiğini duydum. Ne de olsa eski arkadaş. **Çoluk çocuğunu**, teselli edeyim geçmiş olsun diyeyim dedim..." (s.261)

Kendi kendine (s.25, 50, 54, 106, 138, 161, 205, 210, 218, 219, 221, 231, 232, 236, 240, 255)

Halit, oturduğu yerden bir saat kıpırdamadı. Kendini öyle düşüncelerin kucağına bırakmıştı ki neredeyse boğulacaktı. 'Hayatıma yeniden başlayabilir miyim?' diye bir soruyu **kendi kendine** durmadan soruyordu. (s.210)

Kaybolup gitmek (s.25)

Bir akşam, kuru sıraların üstünde, farkında olmadan önündeki defterin bir kenarına annesine duyduğu özlemi, annesinin **kaybolup gitmesinden** duyduğu üzüntüyü yazıverdi. (s.25)

Giyinmek kuşanmak (s.26)

Var mıydı, Belma iki dirhem bir çekirdek **giyinsin kuşansın**. (s.26)

Uçup gitmek (s.27, 251)

Elinden **uçup giden** kızının yerine Halit'in üstüne büsbütün düşmeye başladı. (s.27)

Eninde sonunda (s.27, 132)

Kimimiz, günün birinde evleneceği kızı, Ali gibi şimdiden seçmiştir. Kimimiz de **eninde sonunda** bu işe karar verecektir. (s.132)

Kadınlı erkekli (s.27, 34)

Halit'in oturduğu hisarın altından, deniz kenarından, **kadınlı erkekli** bir kalabalık geçti. (s.27)

Kendi kendisine (s.27, 28, 30, 211, 213, 249, 255, 263, 277, 282)

Çok sinirliydi. **Kendi kendisine**, "Ne oluyorsun be Halit!.." diye mırıldandı. "Ağır ol, yapacağın işi sakince yap..." (s.249)

Akıl mantık (s.28)

İşte bu işe Halit, çok ama çok üzülüyordu. Recep'i anlamıyor değildi. **Akıl mantığı** onunla beraberdi. (s.28)

Kestirip atmak (s.30, 258)

Halit'in hali onu o kadar şaşırtıyordu ki birdenbire **kestirip atamadı**. (s.258)

Eş dost (s.30)

Hemen, **eş dost** araya girmişti. (s.30)

Takmak takıştırmak (s.31, 208)

Nesrin, bugün Halit'in sinirine dokunacak kadar frapan giyinmişti. Göğsü hemen hemen memelerinin ucuna kadar açık gibiydi. **Takmış takıştırmış**, sürmüş sürüştürmüştü. (s.31)

Sürmek sürüştürmek (s.31, 208)

Halit, onun odaya girdiğini duymamıştı. Nesrin **sürmüş sürüştürmüş**, takmış takıştırmış, iki dirhem bir çekirdek giyinmişti. (s.208)

Özene bezene (s.32)

Nesrin, sinirlenmemeye çalışarak, uysal uysal boynunu büktü. Kollarını Halit'in boynuna dolayarak sordu: "Ben de bugün **özene bezene** senin için giyinmişim. Daha beğenmediğin nerem var?" (s.31-32)

İş güç (s.33, 247)

"Canım, bakmadım, görmedim, dikkat etmedim diyorum sana... **İşim gücüm** yok da senin kravatınla mı uğraşacağım?" (s.33)

Çıkıp gitmek (s.37, 91, 144, 145)

Biraz önceki olay unutulmuş gibiydi. Nejat'ın **çıkıp gitmesine** engel olan kız, onu zorla dansa kaldırıyordu. (s.37)

Baş başa (s.37, 178)

Biz Halitçiğimle Maçka'ya apartmana gideriz. **Baş başa** bir odaya kapanmalıydı. Halit'le... (s.178)

Gidip gelmek (s.38, 136, 226)

Halit yerinden fırlamış, yerdeki kitapların arasında **gidip geliyordu**. (s.226)

Uçsuz bucaksız (s.38, 177)

Kendimi okyanuslarda, **uçsuz bucaksız** okyanuslarda dolaşan küçücük bir balık kadar zavallı hissettiğim zamanlar oluyor. (s.38)

Sağ sol (s.39, 67, 229)

Köprünün korkuluklarına dayandı. Haliç'i seyretti. **Sağına soluna** bakındı: Aydınlanan İstanbul'u gördü. (s.229)

Toplayıp satmak (s.41)

Nejat şimdi etrafına gençleri toplamış, müzik hakkında bir konferans veriyordu. Onun en büyük marifeti, Fransızca, İngilizce dergilerden, sinema, müzik, edebiyat dedikoduları **toplayıp satmak**, herkese parmak ısırtmaktı. (s.41)

Yan yana (s.43, 168, 182)

Çekmece açıldı. İçinden bir eski, büyük şimendifer marka cep saati, kırk iki buçuk lira para, Recep'in annesiyle babasının **yan yana** çekilmiş bir fotoğrafı çıktı. (s.168)

Sakal bıyık (s.43)

Çuvalların üstüne oturmuş, **sakal bıyık** birbirine karışmış iki hamal, suratlarını karartmış cigara içiyorlardı. (s.43)

Ara sıra (s.45, 64, 99, 106, 115, 133, 152, 175, 180, 197, 200, 211, 225, 266)

Onun yanı başında Mariya, hayretler içinde dimdik oturmuş, konuşulanları dinliyor, **ara sıra** dayanamayıp Necip'i dürtüyordu. (s.106)

Aşlı astarı (s.47, 96)

Bu işin **aslımı astarını** öğreneceğim. (s.47)

Doğru dürüst (s.47, 69, 79, 162, 175, 216, 259, 274, 275)

Recep, kapıdan çıktı. Sokakta bir an durakladı. Bir cıgara yaktı. Bir hoş olmuştu. **Doğru dürüst** bir şey düşünemiyordu. (s.175)

Kavga gürültü (s.49)

"Yazmak da laf mı ya... Her mektupta bir nota veriyorum. **Kavga gürültü** gırla gidiyor." (s.49)

Mal mülk (s.49)

"Tahsilimi yarım bırakırsam, beni evlatlıktan reddecekmiş. Üstelik de **maldan mülkten** mahrumiyet..." (s.49)

Güç bela (s.49)

Birinci sene sınıfı birincilikle geçti. İkinci sene bir kumar hastalığına tutuldu. **Güç bela** sınavları verebildi. (s.49)

Karı kız (s.49, 79, 80, 114)

Ali, arkadaşının sözünü kesti: "Tamam anladık... İki kadeh içtin mi, çenenin cıvataları gevşer. Eğer, doğru dürüst konuşacaksan, sabaha kadar oturalım. Ama **karı kız** lafı dinleyemem." (s.79)

Okumak bitirmek (s.50)

"Ha be evladım... Hep ders, hep ders... Fazla okumak adamı hasta eder be yahu. Kim ki benim eve gelmiş oturmuştur, mektebini su gibi **okur bitirir.**" (s.50)

Karşı karşıya (s.53, 252)

Daha derin düşünecek olursa hesaplarının toptan aleyhine çıkacağını biliyordu. Çünkü vicdanı ile **karşı karşıyaydı.** (s.252)

Anlamlı anlamsız (s.54)

Sinemaların kapılarındaki resimler, **anlamlı anlamsız** insanın yüzüne bakıyorlardı. (s.54)

Düşüp bayılmak (s.54)

Herif, gözünü bile kırpmadan on lira istedi. Devir, üniversite lokatasında yirmi yedi buçuk kuruşa döner, az pilav ve bir kabak tatlısı yendiği devir olduğu için, bir çiçek için istenen on liraya, Necip az kalsın şırakkadak **düşüp bayılacaktı.** (s.54)

Yüzü gözü (s.59)

Yanaklarına dökülen yaşları, Halit'in **yüzüne gözüne** sürerek onu öpüyordu. (s.59)

Yanmak sönmek (s.63)

"Zorluk çıkarmak mı, yok canım, seni çok seviyor. Hani kızmazsan, sana derin hürmeti var gibi diyeceğim." Recep'in gözlerinde bir kıvılcım **yandı söndü.** (s.63)

İleri geri (s.65, 86, 158)

Recep, "Yok Ali" karşılığını verdi. "Şimdilik siyasete daha yaklaşmış bile değiliz. Yaptığımız iş, başladığımız kavga, sadece **ileri geri** savaşıdır. Geri kafalıların karşısındayız o kadar." (s.65)

İç dış (s.66)

Necip çok heyecanlı bir sesle anlattı: "Vapura, köprüye yetişmem gerek. Allah çocuklar, bu seferkini görseniz, parmağınız ağzınızda kalır. Bir içim su. Dün gece Beyoğlu'nda tanıştık. Bir Mariya ki, Mariya gör. Adaya gidiyoruz. Vallah billah kapkara gözlerinin içine baktıkça, **içim dışım** perişan oluyor. Haydi beni lafa tutmayın, alt tarafını, ya bu gece ya da yarın sabah anlatırım." (s.66)

Bugün yarın (s.66)

"Bütün sınavlara girmedim diye peder parayı kesti. Biliyorsun. 'Kasabaya dön gel' diyor. Gitmeye gideceğiz. Ama şu güzelim yaz, İstanbul'un yazı bırakılır da gidilir mi ya! Mariya ile en az beş kere Florya sefası yapmadan, bir yere kıpırdamam. Bu eski lacivert elbiseleri şuracıkta okutacağım. Yanımda para var; ama ne olur ne olmaz. Zaten pedere de telledim. Yol parası dedim. **Bugün yarın** ister istemez yollayacak." (s.66)

İster istemez (s.66, 91, 199)

Halit, bu sözlerden de bir şey anlayamadı. Fakat aklından **ister istemez**, Selman Bey'in cemaziyülevveli geçmeye başladı. (s.199)

Gelen giden (s.68)

Babadan kalma evimiz büyüyecektir; kasabanın **gelen giden** kaymakamları kiralar. (s.68)

Cam çerçeve (s.68)

Kahve, **cam çerçeve** açık olmasına rağmen yazın güneşi pis bir koku ile karışmış, kaynıyordu. (s.68)

Evirmek çevirmek (s.69, 197, 253)

Sarışın, uzun yüzlü delikanlı, elindeki gazeteyi **evirdi çevirdi**. (s.69)

Hesap kitap (s.69, 116, 117, 179)

Ali, daha yolda **hesabı kitabı** yapmış, adam başına üç şişe bira ile mezelerin parasını, garsona verilecek bahşişe kadar herkesten toplamıştı. (s.69)

Olup biten (s.71, 123, 144, 146, 148, 154, 172)

Recep, oldukça olaylı geçen haftanın sonunda, pazar sabahı erkenden Mediha'yı görmeye gidiyordu. **Olup bitenlerden** haberi yoktu, "ben de hiçbir şey söylemem" diye düşünüyordu. (s.172)

Üst üste (s.74, 77, 108, 121, 123, 255, 257)

Recep bir an durdu, düşündü. Sonra kapının arkasında duran, **üst üste** yığılmış kitaplarına doğru yürüdü. (s.77)

Gelmiş geçmiş (s.74)

"Pek açık olarak ayrıntıları hatırlayamam belki. Lisedeyken tarih dersinde üst üste gelen uygarlık ve insan topluluklarının panoramasını üstünkörü görmüştük. Biraz düşünürsem, Sümerlerden bu yana Anadolu'da yerleşmiş, **gelmiş geçmiş** uygarlıkları sıralayabilirim belki." (s.74)

O zamandan bu zamana (s.74, 279)

Recep, tatlı bir sesle sordu: "Süleyman, **o zamandan bu zamana** Anadolu'da uygarlık kurmuş milletlerin bu topraklarda, biri kalkmış biri oturmuş gibi bir fikri kabul eder misin? Yoksa, uygarlıklarının ve insanların birbirine karıştığını, kaynaştığını mı düşünürsün?" (s.74)

Elden ele (s.74)

Elbette ki karışmışlar, uygarlık meselesini **elden ele** vermişlerdir. Hatta aklımda kaldığına göre, Avrupa Rönesansının beşiği İyonya'ymış. (s.74)

Az çok (s.74, 128, 144, 164, 174, 223, 275)

Sokaklardaki, kahvelerdeki heyecan, **az çok** yatışmıştı. (s.144)

İç içe (s.75)

Recep devam etti: "Konuşmamızın ucunu kaçırmayalım... Hiç böyle **İç içe** girmiş, birbirine etki yapmış uygarlıkların temsilcisi insanlar, rafa konmuş şişeler gibi karışmadan durabilirler mi?" (s.75)

Gezip tozmak (s.78, 80)

Onun böyle kızlarla **gezip tozup** geç geldiği geceler, Ali biliyordu ki birkaç saat oturup, Ali'yi de karşısına alıp, maceralarını anlatır. (s.78)

İçli dışlı (s.80)

"Sen, erkek değil misin be Ali? Ne zaman karı kız lafı açsam, hemen kapatırsın. Alaya alırsın. Bunca yıldır arkadaşlık ederiz, seni bir kızla gezerken görmedim. Fakültede bile kızlarla arkadaşça konuşursun. İçlerinden biriyle şöyle **İçli dışlı** olduğunu görmedim." (s.80)

Bugüne bugün (s.80)

Ali, doğruldu iyice. Yastığı arkasına çekti, dayadı: "Bak" dedi, "iş erkeklik meselesine dayandı mı değişir. Çok şükür Allah'a, **bugüne bugün** erkeğiz. Yalnız huy, tabiat meselesi bu: Kendimi teşhir etmekten hoşlanmam. Ama zannetme ki seni ayıplıyorum. Ben, düştüğüm kalktığım kızlarla ortalıkta görünmeyi, onların sözünü etmeyi sevmiyorum." (s.80)

Yeme içme (s.80)

İnsan, **yeme içme** gibi buna da bazen ihtiyaç duyuyor. (s.80)

Yiyip içmek (s.81, 82, 264)

"Ben, sizi dinlemem efendim. Doktor beyi dinlerim. Zorla da olsa bir şeyler **yiyip içmeniz** gerek." (s.264)

Hali vakti (s.81)

Semiha çalışkan kız, kafalarımız denk, beni sevdiğini söylüyor, ben de onu seviyorum. Gelgelelim, ortalıkta bir zorluk var: Ne ben **hali vakti** yerinde adamım, ne de onun ailesinin durumu iyi... (s.81)

İkide bir (s.82, 208)

Halit, Şu Nesrin'in **ikide bir** kendisine "Şekerim" demesine fena halde ierlemeye başlamıştı.
(s.208)

Dengi dengine (s.82)

"Hiçbir Şey çıkmaz bir adamın niŐanlanmasından. Biraz önce benim de nişanlı olduğumu sana söyledim. Ancak **dengi dengine**. Biz, Halit'in aklına fikrine, arkadaşlığına kıymet veriyoruz. Nesrin, ona layık bir kız değil. Çocuğun başını ateşe yakacak." (s.82)

Gece gündüz (s.85)

"Ohoooo... Çok bile uyumuŐum. **Geceyi gündüzü** Şaşırdık. Her gece dörtten önce uyuyamıyorum." (s.85)

Baştan başa (s.88, 90)

Eski edebiyatımız, **baştan başa** Őiirdir. Temelimiz böyle olunca, elbette ki Őiirimiz büyük hamleler yapacaktır. (s.90)

Ufak tefek (s.88, 132)

Yazı masasının arkasında kimse yokmuş gibiydi. Fakat gerçekte **ufak tefek**, kabak kafalı dergi sahibi o masanın ardında oturuyor, karşısındaki gençlere gözlerindeki ne idüğü belirsiz bir anlamla bakıyordu. (s.88)

İrile ufala (s.88)

Gelen hademeye dondurma ısmarladı; bir Halit'e, bir Recep'e döne döne, **irile ufala**, bir kürsünün arkasındaki profesör gibi konuşmaya devam etti. (s.88)

Belli belirsiz (s.89)

Dudaklarında **belli belirsiz** bir gülümseme vardı, tok bir sesle konuşuverdi. (s.89)

Kan ter (içinde) (s.90)

Hademe, **kan ter** içinde: "Lbon'a kadar gittim efendim." (s.89-90)

Ona buna (s.92)

Vaktiyle arkadaşlarını sattığın yetmiyormuş gibi, Şimdi de **ona buna** ne musallat oluyorsun?
(s.92)

Dost ahbap (s.93)

"Belki de **dost ahbap** da gelir. Daha erken ama, bir laf atarız. Nebil, muhakkak biraz sonra oraya gelir. Her akşamüzeri orada elinde kalem kâğıt, çizgi çizer durur." (s.93)

Kalem kâğıt (s.93)

"Belki de dost ahbap da gelir. Daha erken ama, bir laf atarız. Nebil, muhakkak biraz sonra oraya gelir. Her akşamüzeri orada elinde **kalem kâğıt**, çizgi çizer durur." (s.93)

Ağaçtan ağaca (s.94)

Cennet Bahçesi'ne gelmişlerdi. Bahçede, **ağaçtan ağaca** tenteler gerilmiş, masaların etrafı yeni süpürülmüş, sulanmıştı. (s.94)

Yanıp tutuşmak (s.96, 177)

Bahçenin çam ağaçlarının gölgeleyemediği yerleri, güneşten **yanıp tutuşuyordu**. (s.177)

İşi iş (s.96)

"**İşin iş** desene Selim..." (s.96)

Göz göze (gelmek) (s.98)

Selim'le **göz göze** gelince, "Nasılsın Selimciğim, canım?" diye sordu. (s.98)

Kalıp kıyafet (s.98)

Recep takıldı: "Aldırma. Bu, üste sana para da yedirir gibi görünüyor. Yerine konuştuğun Robert efendiden, **kalıp kıyafetin** aşağı kalmaz." (s.98)

Sabahtan akşama (s.99)

Halit sordu: "Unutuyordum. Bu pazar adaya gelebilir misin? Nesrin davet ediyor. **Sabahtan akşama** kadar gezeceğiz, denize gireceğiz..." (s.99)

Bir baştan bir başa (s.100)

Halit, bir kere daha seslendi: "Eğer Marmara'yı **bir baştan bir başa** geçeceksen haber ver." (s.100)

Boylu boyunca (s.101)

Ali boyuna soruyordu: "Çok su yuttun mu Halit?" Onu **boylu boyunca** ayaklarının arasına yatırmışlardı. (s.101)

Ahım şahım (s.102)

Semiha, pek öyle **ahım şahım** güzel bir kız değildi. (s.102)

Kadın erkek (s.102)

Topluluk içinde her bakımdan **kadın erkek** diye insanları ayırmak kadar saçma şey olamaz. (s.102)

Çat pat (s.103)

Aktör: "Pera'da oturuyorum kaç yıldır. Sonra Balıkpazarı'nda garson Yorgi de tam beş yıldır ahbabımdır. **Çat pat** Rumca konuşurum evvel Allah!" (s.103)

Renkten renge (girmek) (s.104, 144, 277)

Öğrenciler asıl bu hocaların etrafını alıyordu ama hocalar, **renkten renge** giriyor, politikacı olmadıklarını söylüyor, bir fırsatını bulup sıvışıyorlardı. (s.144)

Boydan boya (s.105, 135, 162)

Dört çam ağacı, terası koyu gölgesinin içine almıştı. Üstelik bir tente, terası **boydan boya** örtüyordu. Çamların arasından masmavi deniz, karşıda Heybeli görülüyordu. (s.105)

El ayak (s.110, 167, 212, 224)

Sait'in **eli ayağı** titremeye başladı. Hemen fırladım, koluna girip yerine oturttum. (s.110)

Açıktan açığa (s.110)

Açıktan açığa işi alaya alamıyordum. Sait'in durumu çok perişandı. (s.110)

Gelip giden (s.113)

Hiçbir kızla bu kadar uzun dalgaya düşmemiştim. Babam bile **gelip giden** memleketlilerden duymuş, küplere biniyormuş. (s.113)

Ağzı burnu (s.116)

"Bre Kemal, her çeşit sporu anlarım; ama şu boksa bir türlü aklım ermiyor. Günün birinde **ağzın burnun** dağılacak." (s.116)

Selam sabah (s.118, 273)

"Bu ne iş Ahmet, gelir gelmez **selam sabahtan** önce koşu lafına giriştin. Görmüyor musun dayın hastalıktan yeni kurtuldu. Senin rekorunla mı uğraşacak. Sıkma dayımı." (s.273)

Kalkıp gitmek (s.119, 276)

Belma, **kalkıp gittikten** sonra Zeynep Hanım'ın getirdiği bir bardak sütü içti. (s.276)

Deli divane (s.119, 128, 137, 179)

Ali, "Tamam" dedi. "Başka çare yok dedik işte. Gidip yukarıdan Halit'i çağırarakla işe başlayalım. Sen de Süleyman, gider Sait'i bulursun. Sait, kim bilir ne sevinir böyle bir işe girişeceğimize. Çocuğun kafasını ölçtüklerinden beri **deli divane** oluyor." (s.128)

Az buçuk (s.122)

Kemal'in sesi birden yumuşayıverdi. "Dövüşse..." dedi, "dövüşelim. Bir başıma ben varım karşınızda. Yeter de artarım size. Hem bilirsiniz, yumruk atmayı **az buçuk** bilirim. Öyle bütün gazinoyu altüst etmeyelim. Buyurun, dışarıya..." Bekledi. Ses seda çıkmıyordu. (s.121-122)

Ses seda (s.122)

Ses seda çıkmıyordu. (s.121-122)

Alıp verememek (s.122, 227)

Kemal devam etti: "İş dayağa gelince, benden korkun. Ama şimdi aramızda **alıp veremediğimiz** meseleleri erkekseniz, açık açık konuşalım. Hani fikir tartışması... Bu işin benden daha şampiyonu var bizim takımında." Recep'i işaret etti. (s.122)

Beş altı (s.68, 127, 182)

Arkalarda bir köşede **beş altı** delikanlı oturmuşlar, kâğıt oynuyorlardı. (s.68)

Şöyle böyle (s.130)

"Halit'le pek sıkı arkadaşlığım yok. Sizlerin onun üzerinde niçin bu kadar durduğunuzu da pek anlayamıyorum. Nesrin'i **şöyle böyle** fakültede görüyorum. Bunun için bir şey söyleyemem. Ama değil mi ki canınızı sıkmaya başlamış, uzak durun, olsun bitsin. Tabii bunu söylemek benim için kolay; ama sizin için zor olduğunu biliyorum. Başka da çareniz yok gibi görünüyor." (s.130)

Çalışıp durmak (s.136)

"İyi... İyi... **Çalışıp duruyor** işte... Havalarda da çok soğuk. Gidip gelirken hastalanacak diye ödüm kopuyor." (s.136)

Yarı şaka yarı ciddi (s.137)

Recep, arkadaşına şöyle bir baktı. **Yarı şaka yarı ciddi**, "Gördüklerin, duydukların burada kalacak ha!" diye mırıldandı. (s.137)

Sorgu sual (s.140)

"Bir daha bu çeşit **sorgu sual** istemem." (s.140)

Hâl hatır (s.141)

Kavuştular, **hal hatır** soruldu. (s.141)

Ana baba (s.142)

Kendisinin heyecanı yatışmıştı. Halbuki bu işin böyle biteceğini her ikisi de iki yıldan beri biliyorlardı. Mediha'nın **ana babası** bile biliyordu. (s.142)

Bir tarafından öte tarafına (s.143, 192)

Mediha, yanı başındaki odada yatıyordu... Recep, **bir tarafından öte tarafına** dönerken, "Şu insanlar, ne garip düşünelere kapılırlar, ne garip yasakların alışkanlıkları vardır... Bir çatı altında bulunduğumuz halde, oturup konuşacak, birbirimizin elini tutacak, birbirimizin boynuna sarılacak yerde, birbirimizi ayrı ayrı odalarda düşünürüz..." (s.143)

İnen çıkan (s.144)

Tıplıların katından, hukukluların, iktisatlıların katına **inenler çıkanlar**, ellerindeki gazeteleri değiştirerek okuyanlar, grup grup konuşmalara dalıp, olayların gidişatı hakkında yorumlarda bulunanlar ortalığı almıştı. (s.144)

Dönüp dolaşmak (s.146)

Hemen kendisini toparlayıp, "Vay vay!.. Barış güvercinleri etrafımızda **dönüp dolaşıyormuş** da haberimiz yokmuş..." dedi. (s.146)

Atıp tutmak (s.148)

Ötekiler, aleyhinizde **atıp tutuyorlardı**; ama kalabalığa yutturamadılar gibi. (s.148)

Gelip geçmek (s.149)

Kapının önünden her **gelip gectikce**, kapının yuvarlak penceresinden Ali, içeriye bir göz atıyordu. (s.149)

Bir başından öte başına (s.150)

Ali, memnun memnun koridorun **bir başından öte başına** kadar kasıla kasıla yürüdü.
(s.150)

İnip çıkmak (s.150)

Merdivenlerde, koridorlarda yavaş yavaş **ininip çıkanlar**, dolaşanlar çoğalmaya başlamıştı.
(s.150)

Okumak anlamak (s.152)

"Fransızca'yı **okur anlarım**. Biraz da İngilizcem var; ama pek az. Fransızcadan, elbet hukuk kitaplarından, merakımı gidermek için ara sıra çeviriler yapmayı denedim. Bu dili iyi bilen bir arkadaşım, zararsız çeviri yaptığımı söyledi." (s.152)

Anne baba (s.153)

Recep utanır gibi oldu. Sonra kendisine sorulan babaca bir suale cevap vermek için toparlandı: **Annemi babamı** çok küçükken kaybettim, efendim. İstanbul'da uzak sayılacak akrabalarım var. (s.153)

Anlı şanlı (s.159)

Dekan, bana numara yapmadıysa sözünde durursa bir sınava daha girip, **anlı şanlı** profesör adayı olacağım. (s.159)

Saymak dökmek (s.161)

Recep, için heyecanlanıyordu. Onu yatıştırmak gayretiyle ne söylemesi gerektiyse hepsini Recep söylemiş, **saymış dökmüştü**. (s.161)

Ölçmek biçmek (s.161)

Kendi kendine bir hukukçu olarak durumu değerlendirmiş, **ölmüş biçmişti**. (s.161)

Okuyup anlamak (s.163)

"Bu ders değil de asıl beni, dil korkutuyor. Asistanlık için adamı önce yabancı dil sınavına sokarlar. Benim Fransızcam, kendi kendime öğrendiğim bir dildir. **Okuyup anlıyorum**. Gelgelelim, sınavdan kuşkuluyum. Olmazsa bütün yaz Fransızcaya çalışmak lazım." (s.163)

Dirlik düzen (s.164)

Harp çıkmadıkça, bize bir şey yapamazlar. Harp çıksa da Hitler harbi kazanamadıkça dünyanın **dirliği düzeni** bozulmaz. (s.164)

Olan biten (s.167, 206)

Memur başını kaşdı: "Hoşuma gittin be delikanlı. Adın Recep'ti değil mi? İnşallah cesur olduğun, bilgili olduğun kadar da mert bir çocuksundur. Bizi uğraştırmazsın. **Olanı biteni** anlatırsın..." (s.167)

Sormak soruşturmak (s.169)

Yolda memur, Recep'in ağzını arıyordu: "Ah bu gençlik ah... Oturup güzel güzel ders çalışacak, geleceğini düşünecek yerde, hep kahraman olmak sevdasındadır. Miting yaparlar, bizi arkalarından koştururlar. Dershanede, fakülte koridorlarında kavga ederler, haydi gene biz peşlerinde koşarız. İnsanın içine bir evham girer, ihbar olur, **sor soruştur.**" (s.169)

Düşünmek taşınmak (s.169)

Bu sözler, Recep'in içine bir kurt düşürdü. Acaba arkadaşları, sorguya çekilince neler söylemişlerdi? Sonra **düşündü taşındı**, "Ne söyleyebilirler ki" diye aklından geçirdi. (s.169)

Saati saatine (s.170)

Bakın, açık açık konuşuyorum. Kozlarım saklı değil. Ne yaptığınızı, ne ettiğinizi **saati saatine** biliyorum. (s.170)

Bildim bileli (s.171)

Recep, "Vallahi müdür bey" dedi, "kendimi **bildim bileli**, gayet koyu Beşiktaş taraftarıyım. Biliyorsunuz, kaç yıldır arka arkaya şampiyonluğu alıyoruz. Bu yıl da en başındayız takımların..." (s.171)

Arka arkaya (s.171)

Recep, "Vallahi müdür bey" dedi, "kendimi bildim bileli, gayet koyu Beşiktaş taraftarıyım. Biliyorsunuz, kaç yıldır **arka arkaya** şampiyonluğu alıyoruz. Bu yıl da en başındayız takımların..." (s.171)

Kul köle (s.173)

Ötekiler de onun ağzına bakıyorlardı: "Ben" diyordu Ahmet Usta, "adam öldürmeden, hırsızlık etmeden, kısacası siyasetten polise düşen kişilere baygınımdır. **Kulu kölesi** olurum, bu kişilerin... Boru mu bu, bunca yıllık görgümüz var..." (s.173)

Dost düşman (s.174)

Ahmet Usta, bir şeyler söyleyecekti. Vazgeçti. Kısaca, "İyi öyleyse" dedi, "hemen mahallede sana bir düğün yaparız... Bir düğün ki **dostun düşmanın** parmağı ağzında kalsın!" (s.174)

Bıkmak usanmak (s.175)

Aklına geldi, gözü pencereye gitti. Mediha'ya, "Kapa şu perdeleri kız... Bu mahalleden de **bıktım usandım**. Karagöz mü oynuyor bizim evde. Alt tarafı nişanlın geldi işte..." (s.175)

Ötede beride (s.177)

Ötede beride çimenlerin üzerine uzanmış gençler, defterlerini, kitaplarını açıp derslerinin üzerine kapanmışlardı. (s.177)

Bitip tükenmeyen (s.177)

İçinde uçsuz bucaksız, **bitip tükenmeyen** bir sıkıntı vardı. (s.177)

Fasa fiso (s.178)

Aşk eğer Halit'le evlenip, günlük işlere, çoluk çocuğa karışmaksa bu da **fasa fiso** bir işti. (s.178)

Art arda (s.180)

Recep, tok sesle ağır ağır konuşuyor, düzgün cümleleri **art arda** diziliyordu. (s.180)

Dökülen dökülene (s.182)

"Doğru ama, pek az insan için bitti bu dertler. **Dökülen dökülene.**" (s.182)

Çekip almak (s.188)

Recep, Mediha'nın ellerini tuttu: "Öf be yahu! Hızır mısın nesin? Ver benim Medihamı..." Selim de Nesrin'i **çekip aldı**. (s.188)

Karı koca (s.195, 237, 238)

Yıllardan beri sanki **karı koca** değillerdi. Hele son aylarda aralarında öyle bir soğukluk, gerginlik vardı ki karı kocalık bağları koptu kopacaktı. (s.195)

Girdisi çıktısı (s.195, 259)

Recep de bazı arkadaşlarından o kadar az bahsederdi ki... Yoksa Mediha Recep'in anlattığı arkadaşlarının **girdisine çıktısına** gereken önemi vermemişti de o yüzden mi Halit'i şimdi anlayamıyordu. (s.259)

Çıkmak gitmek (s.54, 123, 196)

"Hanım erkenden **çıktı gitti**; sabah karanlığında nerelere gider bilmem ki..." diye mırıldandı. (s.196)

Yırtıp atmak (s.202)

Dergi, şirketten önce benimdir. Mukaveleyi **yırtıp atmak**, bir parçacık maddi fedakârlığa bağlı. (s.202)

Yıllar yıllarca (s.203)

Yüz bin lira ile bu işi kurabilirdi. Fakat **yıllar yıllarca** önce bu adamla yaptığı tartışmalar, Recep'in bu adam hakkında verdiği hüküm, üstelik kendi kanısı, şu anda birdenbire karşısına dikiliverdi. (s.203)

Kırılmak dökülmek (s.203)

Onun bu dalgın halini gören Selman Bey, fırsatı kaçırmak istemedi: "Düşününüz bu işi Halit Bey" diye **kırdı döküldü**. (s.203)

Çıkıp gelmek (s.203)

Bu adam da nereden **çıkıp gelmişti** bugün? Halit'i bu herif almış, ta on, on beş yıl öncelere sürükleyivermişti... (s.203)

Kızlı erkekli (s.204)

Gözleri, caddeden Hürriyet Abidesi'ne doğru yürüyen **kızlı erkekli** izcilerdeydi. (s.204)

Geçen geçene (s.204)

Sütünü yudumlarken, bu geçen yılların, tarihin sayılı yıllarından olduğunu düşünüyordu. İkinci Dünya Harbi'nin galipleri, mağlupları... Tarihe **geçen geçene**... (s.204)

Er geç (s.205)

Bir beş yıl daha geçerse, başrolü oynayan Hitler, Mussolini unutacaklardı. Onlar kadar büyük laf edenler, nutuklar verenler yoktu, ortalıkta henüz. Ama **er geç** çıkardı. (s.204-205)

Silkip atmak (s.206)

Nesrin'i **silkip atabilecekti**, olmadı. Nesrin'le beraber hep Recep aklına geliyordu. (s.206)

Bırakıp gitmek (s.206)

Halit, dört gözle kaç defasında bu ilişkilerin kuvvetlenmesini beklemiş, can ve gönülden Nesrin'in kendisini **bırakıp gitmesini** istemişti. (s.206)

Kendi kendisiyle (s.206, 266)

Beynini kemiren bazı düşünceleri kovmaya, bazılarını alıkoymaya çalışıyordu. Bu, **kendi kendisiyle** savaştan, galip çıkmaya gayret ediyordu. (s.266)

Dönüp durmak (s.207)

Artık, üniversite sıralarından beri içine düştüğü kör kuyuda, karanlıklar içinde **dönüp duruyordu**. (s.207)

Yüz yüze (gelmek) (s.207)

Recep, **yüz yüze** geldiklerinden, bu sefer kaçamamıştı. Soğuk bir tavırla Halit'in elini sıkılmış, hatırını sormuş, hemen bir bahane uydurup uzaklaşmıştı. (s.207)

Çekip çıkarmak (s.207)

Recep, ne yapabilirdi? İçinde döne döne sersem olduğu kör kuyunun karanlıklarından onu **çekip çıkarabilir** miydi? (s.207-208)

Kol kola (s.209)

Nesrin, önce hayretler içinde kaldı. Sonra şaşırıldı. Kendisini toparlayınca, "Tuhafsın Halit... Demek on sekizinde genç âşıklar gibi, **kol kola** kır gezintisi ha?" dedi. (s.209)

Açmak kapamak (s.209, 265)

Sonra kendisini haklı göstermek, Halit'i inandırmak için çantasını **actı kapadı**: "Halit, pek param kalmamış... Oyun oynarsak lazım olur herhalde... Bana biraz para ver." (s.209)

Ne yap yap (s.212)

"Pazar bugün ama kusura bakma, **ne yap yap**, bana üniversite doçentlerinden Recep Bey'in adresini bul" dedi. (s.212)

Üç aşağı beş yukarı (s.213)

Halit, "Teşekkür ederim" deyip telefonu kapadı. Geniş kütüphanesinin içinde **üç aşağı beş yukarı** dolaşmaya başladı. (s.213)

Kendi kendini (s.225)

Selim'e bu yüzden hak veriyorum. 'Memleketimi bir anlatabilsem sahnede' diye **kendi kendini** yiyor. (s.225)

Şuradan buradan (s.227)

Daha bir zaman **şuradan buradan** konuştular. Halit, kalktı; gitmeye hazırlandı. Recep, onu kapıya kadar geçirdi. (s.227)

Ulu orta (s.228)

Sonra buna benzer birçok biçimsiz sözler sarf ettiğini, Recep'e **ulu orta** konuştuğunu hissediyordu. Ama pişman da değildi. (s.228)

Kesmek biçmek (s.229)

"Canilik. Bazı hallerde **kesmek biçmek** insanın içinden gelir; ama insanlık kendini tutabilmektedir..." (s.229)

Geçip gitmek (s.230)

Bütün hızlarıyla **geçip gidiyorlardı**. Halit, bir an kendisini özgürlük içinde hissetti. Yürümeye başladı. (s.230)

Omuz omuza (s.230)

Selim'in uğrayacağı yeri ilk önce kestirememişti. Zaten kafasının içi o kadar karışık ki... Kendini **omuz omuza** bir meyhanede buldu. (s.230)

Bir günden bir güne (s.231)

Nesrin'den bir gün olsun sevgi de görmemişti. **Bir günden bir güne** şöyle içinden gelerek Nesrin, onun boynuna sarılmamıştı. (s.231)

Hava su (s.244)

Onunla arasındaki dostluk, **havaya suya** bağlı konuşmalar olmakla beraber, nihayet dostluktu. (s.244)

Gün günden (s.245)

"Aramızda bir fark var: Sen, bir kadına düştün. Bense, birçoğuna meraklıyım. Hani karım da bazen hoş görüyor, artık. Bu yüzden karıma sevgim **gün günden** artıyor." (s.245)

Enine boyuna (s.248, 272)

Necip, meseleyi daha **enine boyuna** düşünemiyordu. Düşünmek istese de düşünemiyordu. (s.248)

Kesip atmak (s.251)

Belki de Recep, "Sen, bizim işimize burnunu sokma" diye **kesip atacaktı**. (s.251)

Yara bere (s.251)

En sonunda bu birkaç saniyelik anda kendisini gidişata bırakmak zorunda kalmıştı. Ve merdivenin son basamağına kadar yuvarlanmış, pek az **yara bere** ile kurtulmuştu. (s.251)

Kendi kendisini (s.253)

Başı ağrıyordu, sersemleşti. Şimdi kıskançlığı, üzüntüyü bırakıp, **kendi kendisini** dinlemeyi bırakıp soğukkanlılıkla, salim bir kafa ile kararını vermesi gerekiyordu. (s.253)

Çekilip gitmek (s.254)

Dünyadan **çekilip giderken**, arkasında hiçbir pürüz bırakmak istemiyordu. (s.254)

Yazıp bitirmek (s.254)

Tekrar dönüp masanın başına oturdu. Şu mektubu **yazıp bitirmesi** gerekiyordu. (s.254)

Başından sonuna (s.254)

Bir hamlede iri iri yazılarla kâğıdı **başından sonuna** kadar dolduruverdi. (s.254)

Çekip gitmek (s.256)

Mediha, kapıyı yavaşça **çekip gitti**. (s.256)

Gelmek geçmek (s.257)

Halit, burasını tıpkı bir harp meydanına benzetti. Sabahleyin burada herhalde birtakım olaylar **gelmiş geçmişti**. (s.257)

Tadı tuzu (s.257)

Halit'e öğrencilik devri şimdi o kadar uzak geliyordu ki... O günlerin **tadını tuzunu** birdenbire dudaklarında, zihninde, ta yüreğinin derinliklerinde hissediverdi. (s.257)

Mektep medrese (s.262)

"Hayat bu efendim, belli olmuyor. Biri **mektep medrese** bitirir, bilgisi mi, akli mi kafasının içinden taşar... Bir başkası milyoner olur. Bazıları da okul bitiremez milletvekili olurlar.

Diplomanın hiç hükmü yok desek yeri... Marifet insanın tuttuğu işte başarı kazanması..." (s.262)

Kaldırmak indirmek (s.263)

"Bilmem ki..." diye adam omuzlarını **kaldırdı indirdi**. (s.263)

Boğulup kurtulmak (s.271)

Bir ara **boğulup kurtulmak** istedim. Sonra zararın neresinden dönsem kazançtır, dedim. Dönebilir miyim acaba diye düşündüm. Bakalım gayret edeceğim... (s.271)

Düşünüp taşınmak (s.274)

"Önce Ahmet **düşünüp taşınmalı**, hangi fakülteye gireceğine karar vermeli." (s.274)

Odadan odaya (s.277)

Günlerdir evinin içinde **odadan odaya** dolaşıyor, pencerelerden eğilip, caddeye bakıyor, kapının arkasında postacının gelmesini bekliyordu. (s.277)

Okuyup bitirmek (s.280)

Halit, **okuyup bitirince**, şaşkın şaşkın, gözlerini Mediha'ya kaldırdı. (s.280)

Girip çıkmak (s.280)

Zeynep Hanım'ın odaya **girip çıktığının** bile farkında değildi. (s.280)

4.3.4.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler

Halka halka (s.3)

Akşamın alacakaranlığına, **halka halka** dolanan cıgarasının dumanına, gözleri takılmıştı. (s.3)

Dolu dolu (s.4)

Kişinin içine, böyle bir durumda bütün umutları, istekleri, hayalleri, sevdikleri kendisinden uzaklaşmış gibi bir his girer: Ya gözleri **dolu dolu** olur, ya silkinip doğrulur, kendisini kurtarır. (s.4)

Hemen hemen (s.4, 31, 36, 87, 155, 262)

Halit şaşkın şaşkın, adamın yüzüne bakıyordu. Şimdi fark ediyordu ki karşısındaki iyi giyinmiş, zeki görünen, yuvarlak yüzlü, **hemen hemen** kendi yaşlarında birisiydi. (s.262)

Durup durup (s.4, 102, 114, 181)

Halit, dikkatle bağladığı kravatının ucuna, dizlerinin üstüne koyduğu peçetesini **durup durup** çekiştiriyor, özenerek, yemek yerken elbisesini koruyordu. (s.4-5)

Takır takır (s.5)

Ama telaşından, heyecanından olacak, elindeki çatal bıçakla, tabağın üstünde **takır takır** birtakım sesler çıkarıyordu. (s.4-5)

Zaman zaman (s.5, 11, 23, 30, 108, 149, 199, 206, 207, 277)

Ortalıkta kimsecikler yoktu. **Zaman zaman** meydanın bir tarafından bir gölge beliriyor, sonra kayboluyordu. (s.5)

Yer yer (s.5, 117)

Uzaktan Marmara'nın suları, **yer yer** parlıyordu. (s.5)

İri iri (s.7, 18, 26, 57, 108, 139, 181, 186, 209, 218, 227, 254, 267, 271, 278)

Mediha, **iri iri** gözlerini açmış, hiçbir şey anlayamadığı için şaşkın şaşkın etrafına bakmıyordu. (s.186)

Alaylı alaylı (s.8, 22, 111, 160, 176, 197)

Biraz sonra Necip geldi. Pantolonun cebinden bir kâğıt parçası çıkarıp verirken, arkadaşını tepeden tırnağa **alaylı alaylı** süzdü. (s.22)

Dikkatli dikkatli (s.8, 46, 70, 72, 80, 97, 102, 104, 121, 127, 136, 147, 151, 152, 157, 168, 170, 208, 217, 229, 246, 258, 262)

Halit gülümsedi, kapıdan fırlamak için telaş eden karısının yüzüne **dikkatli dikkatli** baktı. Bu yüz, hakikaten güzel bir yüzdü. Olgun bir kadının yüzü. (s.208)

Yavaş yavaş (s.8, 20, 21, 23, 64, 75, 86, 115, 128, 131, 136, 150, 161, 166, 169, 226, 227, 236, 249, 250, 252, 263, 271)

Halit, pencereden dolan ince bahar serinliğinden üşüdü. Saatine baktı: Sekize geliyordu. **Yavaş yavaş** giyinmeye, hazırlanmaya başladı. (s.21)

Kıvır kıvır (s.8, 33, 156)

Halit, birdenbire durdu. Nesrin'in beresinden taşıp omuzlarına dökülen **kıvır kıvır** siyah saçlarını okşadı. Genç kızın gözlerinin içi güldü. (s.8)

Sıra sıra (s.9, 43, 204, 211, 250, 265)

Biraz aşağıda **sıra sıra** kırmızı kiremitli damlar... İnce, ılık bir mayıs rüzgârı perdelere üflüyordu. (s.265)

İstemeye istemeye (s.9, 17, 130, 139, 196, 231, 268, 278)

Nesrin, onu her şeyden bezdirmişti. Birdenbire bütün düşünceleri kafasından kovdu. "Giyineyim de bakalım ne yaparız..." diye kalktı, yatak odasına doğru yürüdü. Koridora çıkınca telefon çalmaya başladı. **İstemeye istemeye** telefona yaklaştı. (s.196)

Hızlı hızlı (s.10, 85, 175, 230, 250, 254, 257, 265)

Halit, caddede **hızlı hızlı** yürümeye başladı. Bir ara durdu. Bir cıgara yaktı. (s.10)

Tekrar tekrar (s.10, 29, 155)

Recep, onu kucakladığı gibi kenara çıkardı. Pansumanlar, doktorlar... Recep, **tekrar tekrar** af diledi. (s.29)

Öfkeli öfkeli (s.11, 123)

İnce, uzun delikanlı **öfkeli öfkeli**, "Konuşuruz, konuşuruz Süleyman!" karşılığını verdi. (s.123)

Bazı bazı (s.12, 177)

Halit'le fırtınalı birkaç yıl geçirdiğini düşündü. Ama fırtınalı dediği bu yılların fırtınaları onun tüylerini bile ürpertmemişti. **Bazı bazı** içinin doluverdiğini hissetmişti, o kadar... (s.177)

Sakin sakın (s.12, 149, 263)

Koştur adamın ardından, kolunu yakaladı. Karşısındaki **sakin sakın** onun yüzüne baktı. (s.263)

Bağıra bağıra (s.14, 38, 173, 229)

Ahmet Usta; pervasız, **bağıra bağıra** konuşuyordu. (s.173)

Yudum yudum (s.15, 19)

Recep'le Ali birer cıgara yakmışlar, **yudum yudum** şaraplarını içiyorlardı. (s.15)

Kolay kolay (s.15, 74, 151, 187, 189)

"Recep, herkesin püf noktalarını kolay sezer. **Kolay kolay** darılmaz. Darıldığında da yüzüne karşı darıldığını belli etmez." (s.189)

Daha daha (s.16, 47, 52, 111)

Halit, onun kendisine uzattığı cıgarayı yakarken devam etti: "Şimdi bu iki insan arasında hiçbir fark olmayacak mı? Olacak elbette... Kabiliyet, görgü, **daha daha** yapı, hamur farkı olacak. Sonra en önemli sorun, bu farklardan ileri gelen bir meslek farkı doğmaz mı?" (s.16)

Bile bile (s.17)

Ben, her tartışmada **bile bile**, istemeye istemeye yenilirim. (s.17)

Uzun uzun (s.17, 21, 30, 33, 56, 65, 87, 95, 132, 162, 213, 229, 236, 263, 264, 272, 276)

Delikanlı, kızı birden belinden kavradı. Kucağına aldı. O da kollarını Halit'in boynuna doladı. **Uzun uzun** öpüştiler. (s.33)

Rahat rahat (s.17, 70, 174, 202)

Recep havadan sudan, **rahat rahat** Ahmet Usta ile bir zaman söz etti. (s.174)

Kibar kibar (s.17)

Ben oturur, gazete, dergi sütunlarında, **kibar kibar**, nazik nazik tartışmalara, polemiklere girişirim. (s.17)

Nazik nazik (s.17)

Ben oturur, gazete, dergi sütunlarında, kibar kibar, **nazik nazik** tartışmalara, polemiklere girişirim. (s.17)

Mışıl mışıl (s.22)

Halit, merdivenin başından döndü. Necip'in odasına girdi. Ali, hâlâ yatağında **mişıl mışıl** uyuyordu. (s.22)

Sabah sabah (s.22, 23, 51, 197, 208)

Ali, yorganı başından çekti: "Kesin be yahu **sabah sabah** dırdırı. Aklınızı kız milletiyle mi bozdunuz? Bırakın da rahat bir pazar sabahı uykusu çekelim." (s.23)

Ağır ağır (s.23, 31, 45, 65, 70, 93, 100, 118, 120, 167, 180, 181, 223, 231, 249, 250, 253, 255)

Halit, tam üç saat **ağır ağır** rakı içti. Alışık değildi, şişe bir türlü yarı bile olmuyordu. (s.231)

Şaşkın şaşkın (s.23, 36, 48, 108, 184, 185, 186, 190, 201, 250, 262, 263, 268, 280)

Mediha, **şaşkın şaşkın** Recep'e bakıyordu. Ömründe bu çeşit bir toplantıda bulunmamıştı. Recep de zaten bir görsün diye onu getirmişti. (s.185)

Kara kara (s.24, 214)

Bir vapur, bacasından **kara kara** dumanlar savurarak geçti. (s.24)

Acı acı (s.24)

Halit, annesinden babasının kederinin ne olduğunu öğrenmeye çok çalıştı. Kadıncağız, "Ne bileyim oğlum... Hep kederliydi işte..." cevabını verirdi. "Zaten öğrenmeye de pek vakit kalmadı" diye **acı acı** şikâyet ederdi. (s.24)

Gizli gizli (s.25, 266)

Bozuk sinirleri ancak ağlamakla yatışabiliyordu. Bu işi de **gizli gizli**, sık sık yapıyordu. (s.266)

İçin için (s.26, 32, 106, 110, 142, 178)

Recep, **için için** onun bu haline gülüyordu. (s.142)

Sık sık (s.27, 50, 196, 205, 208, 216, 244, 266)

Halit, onun bu taktiğini öğrenmişti. **Sık sık** Nesrin, bu havaya büründü mü anlardı ki Halit, işin içinde iş var. (s.208)

Bol bol (s.27, 55, 172, 202)

Pazar günlerini **bol bol**, akşamlara kadar oturup kitap okuyabildiği için severdi. Bir zamandır pazarları Mediha'yı gördüğü, Mediha ile beraber olduğu için sevmeye başlamıştı. (s.172)

Sonra sonra (s.28, 210)

İlk arkadaşlık yıllarında, gençlikten gelen bir affetmez hali vardı. **Sonra sonra** yerine göre hoşgörülü davranmaya başladı. (s.28)

Yeni yeni (s.28, 200)

Bana öyle geliyor ki Atamızın büyük devrimleri memleketimizde **yeni yeni** yerleşiyor. (s.200)

Koşa koşa (s.29)

Halit, eve gidiyordu. Tramvay durağında Recep nefes nefese, **koşa koşa** geldi, onu buldu. (s.29)

Kısa kısa (s.29)

Bu sırada İstanbul'dan uzakken, Halit'e **kısa kısa** mektuplar yazıyor, bana şu kitabı yolla, bu kitabı yolla gibi ricalarda bulunuyordu. (s.29)

Mırıl mırıl (s.31)

Onun **mırıl mırıl** bir şeyler anlatmasına aldıracağı yoktu. Bunun altında bir şeytanlık, bir kasıt olacaktı. (s.31)

Uysal uysal (s.31, 33)

Nesrin, sinirlenmemeye çalışarak, **uysal uysal** boynunu büktü. (s.31)

Aça aça (s.32, 103)

Bu sırada hizmetçi kız kahve getirdi. Gözlerini **aça aça** Halit'i seyrediyordu. (s.32)

Hafif hafif (s.34)

Nesrin, uzakta piyanonun kenarına dayanmış, eliyle **hafif hafif** tuşlara dokunuyordu. (s.34)

Tir tir (s.35, 119, 167, 212, 266)

Yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Öfkeden **tir tir** titriyordu. (s.35)

Sendeleyle sendeleyle (s.36)

Nejat, hâlâ şaşkın şaşkın orta yerde sallanıyordu. Nihayet, **sendeleyle sendeleyle** kapıya doğru yürümek istedi. (s.36)

Anlamlı anlamlı (s.36)

Nesrin, **anlamlı anlamlı** onun yüzüne baktı. (s.36)

Yan yan (s.41, 91)

Halit'le Recep sokağa çıkıncaya kadar konuşmadılar. Recep, **yan yan** arkadaşına bakıyordu. (s.91)

Yığın yığın (s.43)

Burası bir depoydu. Kapısından girince **yığın yığın** çuvallar, sandıklar, balyalarla karşılaştılar. (s.43)

Fıldır fıldır (s.44)

Çayları içtiler. Birer cıgara yaktılar. Sonra birer cıgara daha yakıyorlardı ki bekledikleri adam geldi. Bu, **fıldır fıldır** dönen gözlü, güler yüzlü, orta boylu bir adamdı. (s.44)

Döne döne (s.49, 88, 207)

"Babam bırakmıyor, babam... Muhakkak üniversiteyi bitireceksin, diye ısrar ediyor. Vallahi sınavlarda **döne döne** başım döndü. Hani başka yapacağım herhangi bir iş için bile kendime olan güvenimi yitirdim." (s.49)

Söylene söylene (s.50, 84)

Nişan, biraz sonra koltuğunun altında tavla, takkesini ensesine yıkmış, **söylene söylene** geldi: "Ha be evladım... Hep ders, hep ders... Fazla okumak adamı hasta eder be yahu. Kim ki benim eve gelmiş oturmuştur, mektebini su gibi okur bitirir." (s.50)

Pırl pırl (s.50, 56, 210, 211)

Halit eğildi, pencereden baktı. Siyah, **pırl pırl** arabası, aşağıda karınca gibi görünüyordu. (s.210)

Ters ters (s.52, 75, 96, 114, 118, 146, 180, 186, 214, 239)

Çocukların kendisine **ters ters** bakmalarından anlamıştı: Ailece gezmeye çıkacaklardı. Biçimsiz zamanda gelmişti. (s.214)

Yok yok (s.52, 75, 98, 143, 158, 161, 202, 212, 215, 224, 226, 230, 233, 238, 253, 256, 267, 278)

Yok yok, Recep düşüncelerinde hiçbir zaman hileye sapsazdı. Ne hissediyorsa, ne düşünüyorsa açıkça söylerdi. (s.224)

Tuhaf tuhaf (s.52, 103, 132, 268)

"Garsonlarla nasıl ahbaplık edersin? Senin gibi bir aktör!" Selim, Nejat'a cevap vermedi. Başını denize çevirdi. Recep, Halit, **tuhaf tuhaf** Nejat'ın yüzüne baktılar. (s.103)

Çekişe çekişe (s.55)

Nejat, bir çiçek için yapılan pazarlıktan utanmıştı. Arkasını dönüyordu. Necip, hiç oralı değildi. Çiçekçi ile **çekişe çekişe** sekiz buçuğa sulh oldular. (s.55)

Dönüp dönüp (s.55, 141)

Yemekte Mediha, sevinçliydi. **Dönüp dönüp** sedirin üzerinde duran paltoluk kumaşına bakıyordu. (s.141)

Ciyak ciyak (s.56)

Halit, merdivenleri çıkarken, hiçbir şey düşünemiyordu. Kapıyı açan hizmetçi kız, **ciyak ciyak** bağırarak Nesrin'i çağırmaya koştu. (s.56)

Sersem sersem (s.56, 211)

Halit, bir kelime söyleyememişti. **Sersem sersem** etrafına bakınıyordu. Aşk hikâyesinin ciddileştiğinin şimdi farkına varıyor gibiydi. (s.56)

Pır pır (s.56)

Halit, bir kelime söyleyememişti. Sersem sersem etrafına bakınıyordu. Aşk hikâyesinin ciddileştiğinin şimdi farkına varıyor gibiydi. İçi titriyor, dudakları seyiriyor, gözleri **pır pır** ediyordu. Yüreğinin güm güm sesi kulaklarını zonklatıyordu. (s.56)

Güm güm (s.56, 118, 121)

Gazinonun tahta tabanında ayakları **güm güm** ses çıkarıyordu. Oturanların hepsi birden dönüp baktılar. (s.118)

Çok çok (s.57, 185, 237)

Halit söyleyecek hiçbir söz bulamıyordu. Gülümseyerek fısıldadı, en sonunda: "**Cok çok** mutlu olacağız Nesrin... diyeceğim; ama bu laflar pek basmakalıp olacak. Şu anda o kadar heyecanlı, o kadar sevinçliyim ki hiçbir şey düşünemiyorum." (s.57)

Hıçkıra hıçkıra (s.58, 270)

Nesrin, Halit'i dikkatle dinledi, dinledi. Sonra birdenbire **hıçkıra hıçkıra** ağlamaya başladı. Halit şaşırmişti. Onu kollarının arasında sıkıyor, okşuyor, teselli etmeye çalışıyordu. (s.58)

Memnun memnun (s.64, 150, 264, 275)

Delikanlı: "Teşekkür ederim dayı" dedi. **Memnun memnun**, parayı katlayıp pantolonunun cebine yerleştirirken, "Görüyor musun anne" diye Belma'ya döndü, "dayım hepimizden daha iyi halden anlıyor." (s.275)

Dangalak dangalak (s.64)

"Doğrusun. Sait'i, ötekiler iyice ele almışlar. Bir sürü **dangalak dangalak** laf ediyor. Hiç kulak asmıyormuş gibi göründüm. Beni her yerde, fakültede filan seninle beraber görmüyorlar mı onun için bana taş atan atana. Bunları da anlamıyormuşum gibi yapıyorum. Senden bir çekinme var." (s.64)

Vura vura (s.64, 99, 130)

Nesrin, Halit'e uyacak yerde, kafasına **yura vura** Halit'i kendisine uyduruyordu. (s.130)

Bakına bakına (s.67)

Sağlarına sollarına **bakına bakına** yürüdüler. Dükkânların önüne yığılı kitaplardan birkaçını Recep karıştırdı. (s.67)

İnce ince (s.68)

İnce ince yazılarla bir kartona basılan bu yazı, iflahımızı keserdi. İçimizde ezberleyenler vardı. Ama öyle uzun bir talimattı ki okurken ölürdük... Patlardık." (s.68)

Fırl fırl (s.68, 148)

Dekan soruşturma açmış. Dekan kâtibî, kâtipler, hademeler, **fırl fırl** sizi aradılar. (s.148)

Tembel tembel (s.69, 105, 208)

Arkadaşları, karşı köşede şezlonglara, hasır koltuklara yerleşmiş, **tembel tembel** konuşuyorlardı. (s.105)

Sinirli sinirli (s.72)

Süleyman öfkelenmişti. **Sinirli sinirli** söylendi: "Ben, hiçbir tarafta değilim. Üstüme varmayın." (s.72)

Ciddi ciddi (s.73)

Recep ciddileşti: "Süleyman" dedi, "asıl işe gelelim. Şimdi aradan en az, birkaç gün geçsin. En iyisi bir hafta geçsin. Senin Sait, Almanlardan bahsetmeye başladığı bir sırada, gayet **ciddi ciddi** tartışmaya giriş. Ama hep Almanları överek. O, sana dernek işini tekrar açacak. Önce istekli görünme. Sonra razı ol. Üst tarafı senin zekâna, dirayetine kalmış bir iş..." (s.73)

Harıl harıl (s.76)

"Canım... Bu konuştuklarımızı Hitler ortaya attı. Gazetelere **harıl harıl** yazıyor. Sait de her Allahın günü okur. Kulak astığım yok. Benim aklım var, fikrim var." (s.76)

Olsa olsa (s.79)

"Allah için dert de dert ha seninkisi... Ben, anlatıvereyim: Yedin, içtin, Mariya'yı öptün, sıktın, sıkıştırdın falan filan... Geç bu lafları, ben uyuyacağım. **Olsa olsa** derdin, bugün sattığın elbiselerin parası bitti." (s.79)

Zıp zıp (s.81, 177)

Gözlerini başucundaki çamın dallarında **zıp zıp** zıplayan bir fındık kuşuna dikmişti. (s.177)

Kıs kıs (s.84, 91)

Recep, hâlâ oturuyordu. Oturduğu yerde de **kıs kıs** gülüyordu. (s.91)

Yabancı yabancı (s.88)

Ceviz, yan duvarı baştan başa kaplayan bir kütüphanenin zarif ciltleri, Recep'e **yabancı yabancı** bakıyorlardı. (s.88)

Kocaman kocaman (s.89)

Recep biraz doğrulmuş, **kocaman kocaman** gözlerini açmış, masanın arkasındaki zata bakıyor, dinliyordu. (s.89)

Hele hele (s.90, 111)

Süleyman güldü: "Çok şükür kanımda ne frengi, ne verem, ne de başkaca bir mikrop var. **Hele hele** aptallık mikrobu hiç yok. Bırakalım şimdi bunları. Hani Recep, sen yerden göğ'e kadar haklıymışsın. Bunlar sahiden sersem, budala insanlar." (s.111)

Çeşit çeşit (s.92, 96, 205, 211, 230, 263)

Ortalığın gürültüsünü balık, kızaran balık kokusu bastırıyordu. Masalarda şaraplar, rakılar, **çeşit çeşit** mezeler dönüyordu. (s.230)

Set set (s.94-95)

Cennet Bahçesi'ne gelmişlerdi. Bahçede, ağaçtan ağaca tenteler gerilmiş, masaların etrafı yeni süpürülmüş, sulanmıştı. **Set set** denize doğru uzanan bahçenin içinde bir serinlik insanın yüzüne çarpıyordu. (s.94)

Sallana sallana (s.95, 105)

Plajdan herkes, Nizam'a doğru yürüyordu. Yüzmüşler, yorulmuşlardı. Bu sefer turu, akşam üstüne bırakmaya birdenbire karar verdiler. Ellerinde yaş mayolar, havlular, **sallana sallana** Nesrinlerin köşküne yürüdüler. (s.105)

Sürte sürte (s.95)

"Nesillerini sürdürmek için göğüslerini ağaç dallarına **sürte sürte** çatlar giderlermiş. Hani bazen bir kabuk halinde böcek buluruz ya... Onun içinden başka bir böcek çıkar gidermiş. Duyduğumuz ses, bu iki böceğin birbirine sürten göğüs kalkanlarının sesiymiş." (s.95)

Güzel güzel (s.103, 118, 169, 273)

Nesrin zekâsını gösterdi: "Sen de Nejat, şurada **güzel güzel** konuşuyoruz. Bir tatsızlık yapmazsan rahat edemezsin. Selim, bir garsonla ahbaplık etse ne lazım gelir. Beyliğinden düşmez ya?" (s.103)

Büze büze (s.104)

"Ay, sen, beni model mi sayıyorsun?" Biraz ilerden Ali, Nejat bu suali sorunca, kahkahayı koyverdi. Kahkaha tufanı ötekilere de sirayet etti. Selim tıpkı Nejat gibi, onu taklit ederek parmakları ile saçlarını düzeltti. Dudaklarını **büze büze** boynunu kırdı. (s.104)

Şıpr şıpr (s.108)

Ali, çoktan makaraları koyvermişti. O kadar gülmüştü ki, gözlerinden **şıpr şıpr** yaşlar akıyordu. (s.108)

Hiddetli hiddetli (s.109)

Sonra, masanın başındaki herif, sıra ile milletin kafasını ölçüyor, yazıyor, çiziyor, burun kıvırıyor, **hiddetli hiddetli** konuşuyordu. (s.109)

Gıcır gıcır (s.109)

Almanya'dan yeni getirilmiş, **gıcır gıcır** yeni alet masanın üstündeydi, işte. (s.109)

Çeke çeke (s.110, 266)

Elinde değildi, Halit'in. Koyuverdi kendisini; sessizce, içini **çeke çeke** ağladı. (s.266)

Hırlaşa hırlaşa (s.110)

Recep sordu: "Aklını başına getirebildin mi bari?"

"Kolay olmadı. **Hırlaşa hırlaşa** az daha sabahı ediyorduk. Önce bana çok kızdı. Neden bu işe girişmeden doğruyu söylemedim diye. Nasıl söyledim, inanmazdın ki, karşılığını verdim. Sonra bu gece kafanın ölçüsü tamam çıksaydı, yine inanmazdın, dedim. Yuf diye, amma da sersemmişim diye söylendi söylendi, oturdu. Sonra da analarını, avratlarını falan filan diye sövmeye girişti. Daha daha sonra, bu grupla ilgimizi kesmeye karar verdik. Sen sağ, ben selamet!.." (s.110-111)

Acele acele (s.115, 160, 211, 213)

Necip, neredeyse ağlayacaktı. **Acele acele** kamarasına indi. Yatağının üstüne oturdu. Bir zaman, masanın üzerindeki arkadaşlarının getirdiği yol hediyelerine, paketlere baktı. (s.115)

Kuzu kuzu (s.116)

Recep, Süleyman, Selim **kuzu kuzu** hisselerini Ali'ye teslim etmişlerdi. (s.116)

Bir bir (s.119, 148, 164, 168, 202, 210, 230, 250, 257, 262, 277, 280)

Atatürk Bulvarı'na saptı. Geniş bulvarda bütün hızı ile koşmaya başladı. Sıra sıra otoları, arabası **bir bir** geride bırakıyordu. (s.250)

Açık açık (s.122, 170, 207, 224, 252)

Ne olursa olsun, insan çocuktı, Recep. Kendisini kabul edişini bile **açık açık** söylemişti. (s.224)

Gıcırdata gıcırdata (s.122)

Döndü, yine tahtaları **gıcırdata gıcırdata** geldi, yerine oturdu. (s.122)

Düşünceli düşünceli (s.127)

Recep döndü, pencereye kadar yürüdü. Bir zaman da **düşünceli düşünceli**, dışarısını seyretti. (s.127)

Kat kat (s.130, 162, 228)

Güneş çekilmiş, pembeliği sağdaki **kat kat** apartmanların yüzünde kalmıştı. (s.228)

Al al (s.132)

Nesrin Hanım sınıfa girdi mi, bütün sınıfı bir lavanta kokusudur alır. **Al al** parmakları, **al al** yanakları, dudakları, herkesin gözünü alır. (s.132)

Uslu uslu (s.140)

Mediha, önüne bakarak sustu. **Uslu uslu** Recep'in yanı başında bir zaman oturdu. (s.140)

Ayrı ayrı (s.143, 259, 263)

Şimdi hepimizin **ayrı ayrı** kişiliği, gittiği bir yol var. Hepimizin üzerinde çeşit çeşit sorumluluk var. (s.263)

Grup grup (s.144, 150, 185)

Merdivenlerde, koridorlarda yavaş yavaş inip çıkanlar, dolaşanlar çoğalmaya başlamıştı. Kimi kütüphaneye, kimi derslere giriyor, kimi de ortalıkta **grup grup** dolaşiyor, konuşuyorlardı. (s.150)

Başka başka (s.147)

Gençler orada, havuzun başında biraz durdular. Bir şeyler konuştular. Sonra ikişer üçer **başka başka** yönlere yürüdüler. (s.147)

Dalgın dalgın (s.147, 149, 155, 172, 191, 204, 257, 259)

Recep, **dalgın dalgın** yemek listesine bakıyordu. (s.147)

Kasıla kasıla (s.150)

Ali, memnun memnun koridorun bir başından öte başına kadar **kasıla kasıla** yürüdü. (s.150)

Bilgiç bilgiç (s.156)

Semiha **bilgiç bilgiç**: "Orası belliydi, zaten..." (s.156)

Kıvır kıvır (s.156)

Geniş omuzlu, uzun boylu, **kıvır kıvır**, siyah saçlı bir delikanlı, "Oh olsun keratalara" dedi. (s.156)

Dur dur (s.157)

Recep: "Şaşkın değil mi? Bunlar Fransızca birtakım bilim kitapları. Bizim memlekette okunması yasak. Bende görürlerse işin içinden çıkamam. **Dur dur**... Bu kadar şaşırma canım, bak sana anlatayım." (s.157)

Korka korka (s.165, 280)

Koridorun öte başından Zeynep Hanım, onun bu haline **korka korka** bakıyordu. (s.280)

Çat çat (s.172)

Gedikpaşa'dan Cibali bir hayli yoldu. Mahalleye girince, Recep'in içini bir sevinç aldı. Dalgın dalgın yürürken, **cat cat** cama vurulduğunu duydu. (s.172)

Kıkır kıkır (s.175, 201)

Selman Bey, Halit bu sözleri mırıldanırken **kıkır kıkır** gülüyordu. (s.201)

Katıla katıla (s.176)

Alayın farkına vardı, Mediha. Güldü de güldü. Sonra, mahallesinin yaşlıca kadınlarını taklit ederek ayağa kalktı. Elini beline koydu: "Sıkı mı... Vallahülazim, şu parmaklarımla iki gözlerini oyar da önlerine akıtırım... Bana Cibalili Mediha derler... Duymayan öğrensin!" Recep, **katıla katıla** gülüyordu.. (s.176)

Pembe pembe (s.181)

Nesrin, büyük beyaz sütunlardan birine dayanmış, gözünü kırpmadan Recep'e bakıyordu. Yüzü **pembe pembeydi**. (s.181)

Hanım hanım (s.187)

"İyi öyleyse, **hanım hanım** dansına bak." (s.187)

Isıra ısıra (s.190)

Herkes kulak kesilmişti. Nejat, dudaklarını **ısıra ısıra** dinliyordu. (s.190)

Tutuna tutuna (s.190)

Duvarlara **tutuna tutuna** kapıya doğru yürüdü. (s.190)

Peki peki (s.78, 90, 195, 239, 264, 278)

Hizmetçi yavaşça, birkaç kere kapıya vurduğu zaman Halit uyanmış, yatağın içinde oturuyordu. Perdelerden sızan gün ışığı, vaktin bir hayli geç olduğunu belli ediyordu. "**Peki peki** Zeynep Hanım... Uyandım" diye seslendi. (s.195)

Kucak kucak (s.200)

Bizim nesil bu işi, devrimleri, birer oldu bitti saymıştı. Sizin nesil, samimiyetle kabullendi. Fakat şu şimdiki, sizin ardınızdaki gelen nesil yok mu, Halit Beyciğim, işte bu nesil, devrimlerin bilincine vardı. Ah... efendim görseniz, dergime ne şiirler, ne yazılar geliyor.

Kucak kucak. (s.200)

Buram buram (s.200)

Haftada, büyütmiyorum, emin olunuz ki iki yüzden fazla mektup alıyorum. Hepsi **buram buram** kabiliyet kokan satırlar... (s.200)

Ara ara (s.217)

Recep'in saçlarının **ara ara** beyazlaşmaya başladığının Halit, farkına vardı. (s.217)

Bütün bütün (s.92, 220)

Halit, bir an durakladı. Düşündü. "Bu adam, **bütün bütün** aklımı karıştırdı. Öfkemi bir türlü yenemiyorum." (s.92)

Titreye titreye (s.226)

Yüzü pembeleşmişti. Hızla elini iç cebine attı. Para cüzdanının bir gözünden çek defterini, parmakları **titreye titreye** çıkardı. Dolmakalemını açtı: "Söyle Recep, ne kadar yazayım?" (s.226)

Evet evet (s.226, 251, 258, 268, 278)

Bu işten kaçmak, bu işi uzatmak için "Bir kahve içersiniz değil mi? Belki bir çay... **Evet evet**, beraber birer çay içer, biraz bisküvi yeriz" dedi. (s.278)

Sinsi sinsi (s.229)

Bulvar gittikçe gölgelendi. Karardı. Nihayet lambalar yandı. Şimdi otomobiller, farlarını kaldırımlara vermiş, **sinsi sinsi** birbirlerini kovalıyorlardı. (s.229)

Derin derin (s.230)

Durdu, **derin derin** nefes aldı. "Spor yapmalıyım, artık... Göbeğimi eritmek gerek..." diye mırıldandı. (s.230)

Tatlı tatlı (s.240)

"**Tatlı tatlı** ayrılıyoruz. Belki de bir daha karşılaştığımız zaman birbirimize gerçekten yabancı olacağız." (s.240)

Kırpa kırpa (s.243)

Halit, amcası ile hiç tartışmaya yanaşmamıştı. Amca çok üzüntülüydü. Artık feri kaçmaya başlayan küçülmüş gözlerini **kırpa kırpa**, büyük, uzun masanın öte başına oturan Halit'i süzüyordu. (s.243)

Elbette elbette (s.249)

"Elbette elbette geleceğim. Şaşırıverdim, kusura bakma." (s.249)

Sert sert (s.249)

Şehri, etrafını görmüyordu. Eminönü'nde bir trafik memuru arkasından **sert sert** düdük çaldı. (s.249-250)

Sıkı sıkı (s.250)

Kulakları uğulduyor, gözleri karıncalanıyor, direksiyona **sıkı sıkı** sarılan parmaklarının iradesi dışında gevşediğini hissediyordu. (s.250)

Hep hep (s.255)

Çeşitli yorumlara girişmek, kendisini tahlile kalkışmak, ahvaline kulp takmak **hep hep** boşunaydı. "Zavallı Halit..." diye kendi kendine mırıldandı. (s.255)

Didik didik (s.257)

Kitaplar yerlerde gelişigüzel yatıyordu. Hele masaya yakın bir dolabın hali perişandı. Bu dolap Recep'in bilimsel çalışmalarının hazırlıklarını içine alan birtakım zarflarla doluydu. Zarflar **didik didik** edilmişti. (s.257)

Sarı sarı (s.257)

Gelişigüzel, eline geçen bir boy **sarı sarı** zarflara bu kâğıtları koydu. (s.257)

Çın çın (s.263)

Kulakları **çın çın** ötüyor, başı zonkluyordu. (s.263)

Şimdi şimdi (s.266, 268)

Bu kadın, Nesrin hakkında kendisinin bilmediği kim bilir ne kadar çok şey biliyordu. **Şimdi şimdi** gururunun ne kadar kırıldığını, yıllarca nasıl bütün insanlık duygularının paramparça edildiğini daha iyi anlıyordu. (s.268-269)

Sıkıntılı sıkıntılı (s.272)

Halit, sözü yine Ahmet'e getirdi: "Hiç filan fakülteye gireyim gibi söz etmiyor mu Ahmet, madem liseyi bitirdi?" Belma, **sıkıntılı sıkıntılı** karşılık verdi: "Ne gezer, ediyor etmesine böyle söz ama, her gün fakülte değiştiriyoruz." (s.272)

Sapır sapır (s.273)

"Demir gibi oluşum şuradan belli ki dün antrenmanda bin beş yüzü ilk defa dört dakikanın altında koştum. Çocukların hepsi **sapır sapır** döküldü, ardımda. Bizim antrenörün de parmağı ağzında kaldı. Kaç yapsam beğenirsin dayı?" (s.273)

Boş boş (s.274)

Sessizliği Halit bozdu: "Şimdi yıllardır şiir yazmak şöyle dursun, doğru dürüst okuyamıyorum bile. Bakın aklıma ne geliyor: Gittikçe iyileşiyorum. **Boş boş** oturmaktansa kitap okumalıyım. Sen Ahmet, yarın benim için kitapçaları bir dolaşır mısın? Son yıllarda çıkmış; ne kadar şiir, hikâye, roman varsa toplayıp gel. Bu kitapların çoğundan senin haberin vardır." (s.274-275)

Çekine çekine (s.276)

Belma **çekine çekine**, "Affedersin ağabey, seni üzecek bir söz ettim" diye mırıldandı. (s.276)

Düşünüp düşünüp (s.277)

Onu gören deli sanırdı. Evin içinde dolaşmaları, saatlerce okumaları, saatlerce **düşünüp düşünüp** mırıldanmaları... (s.277)

4.3.5. Kalpaklılar

Genç ihtiyar (s.15)

Genç ihtiyar, kadın erkek, çoluk çocuk, el ele tutuşmuşlar, ara ara taşınan fenerlerin şavklarına sığınmışlar, sanki sonsuz bir yolculuğa çıkmışlardı. (s.15)

Kadın erkek (s.15, 28)

Yolcu salonunun önünden öteye, ta büyük tiyatroya kadar yürümeye imkân yoktu. **Kadın erkek** Rumlar, yollara dökülmüş, pencerelerden sarkmış, rıhtımı seyrediyorlardı. (s.28)

Çoluk çocuk (s.15, 70, 91, 181, 188)

Efe, ona alaylı alaylı baktı: "**Çoluk çocuk** içinde kaldık..." diye söylendi. (s.70)

El ele (s.15)

Genç ihtiyar, kadın erkek, çoluk çocuk, **el ele** tutuşmuşlar, ara ara taşınan fenerlerin şavklarına sığınmışlar, sanki sonsuz bir yolculuğa çıkmışlardı. (s.15)

Eli kolu (s.17, 26, 34, 56, 62, 67, 71, 111, 147, 228, 229, 325, 326, 343, 348)

O gün, 25 Mayıs'ta, bir Yunan alayı, Kaymakam Konstantinos Cakalos kumandasında, **elini kolunu** sallaya sallaya, hiçbir direnme, dayanma görmeden şehre girmişti. (s.71)

Beş altı (s.18, 231)

Tam gümrüğün karşısındaki lambanın altına gelmişlerdi ki **beş altı** kişilik bir grup, kıyametler kopararak önlerinden geçti. (s.18)

Giyinip kuşanmak (s.19)

Göreceksiniz, rıhtıma Yunan askeri çıkmadan bu yerli palikaryalar, **giyinip kuşanıp** İzmir içinde görünecekler. Geleceklerden çok, bu yerlilerin yapacakları rezaletler, vahşet beni korkutuyor. (s.19)

Kendi kendime (s.20, 269, 323)

Birkaç dava alıp beş on kuruş elime geçince, hemen bir odaya taşındım. **Kendi kendime**, ne diye tekaüt maaşı ile geçinen babama gidip yük olayım, diyordum. (s.20)

İster istemez (s.23, 58, 89, 92, 136, 139, 201, 296, 299, 330)

Mebuslar, **ister istemez** oturdukları yerde biraz doğruldular. (s.299)

Kendi kendine (s.23, 26, 44, 57, 58, 63, 69, 136, 139-140, 153, 155, 211, 249, 256, 257, 267, 272, 343)

İlyas'ın hali ona çok dokunmuştu. **Kendi kendine**, 'iyi ki çabuk kendine geldi' diye düşünüyordu. (s.69)

Aşağı yukarı (s.25, 42, 88, 265, 332, 343)

Şevket Bey, oturmaktan uyuşan ayaklarını gere gere doğruldu; **aşağı yukarı** dolaşmaya başladı. (s.332)

Eli yüzü (s.26, 64, 66, 182, 340)

Yusuf, pantolonunun arka cebinden temiz bir mendil çıkarıp uzattı: "Hemen gideceğiz İlyas... Ama sen, şuradaki dereye **elini yüzünü** bir yıka. Şu mendili ıslatıp kanlarını sil," dedi. (s.66)

Mavili beyazlı (s.28)

Güvertedeki askerler, ellerini, şapkalarını sallıyor, marşlar söylüyorlardı. Karadaki Rumlar, yaygaralar kopararak onlara karşılık veriyorlardı. **Mavili beyazlı** elbiseler giymiş genç kızlar, ellerinde çiçekler, vapurdaki askerlere öpücükler yolluyorlardı. (s.28)

Bağırıp çağırmak (s.29, 40, 296, 347)

En önde, bütün yol boyunca telaşla, şevkle yürüyen püsküllü elebaşı, **bağırıp çağırmaya**, emirler vermeye başladı. İşi bir an önce bitirmek istediği belliydi. (s.347)

Olup biten (s.31, 32, 37, 40, 41, 44, 48, 49, 51, 56, 57, 71, 93, 117, 125, 159, 211, 241, 281, 284, 285, 295, 299, 301, 314, 332, 338)

Halk, Türkler **olup bitenlerden** habersiz görünüyordu. Fakat heyecanları, merakları taşmış, yüzlerinden, gözlerinden dökülüyordu. (s.31)

Çıkıp gitmek (s.31, 36, 76, 129, 183, 240, 257, 302, 331, 332, 342)

Hocalar, kapı ardında edecek söz bulamadılar. Öfkeyle **çıkıp gittiler**. (s.302)

Bando mızıka (s.31, 281)

Boş gözlerle, fakat yürekleri koparcasına çarparak İngiliz Bahriye Silah endazlarının **bando mızıka** ile köprü üzerinden geçişini seyrettiler. (s.281)

İte kaka (s.34, 304)

Yunan askerleri kışlada ne kadar Türk zabiti varsa, ikişer ikişer önlerine katmışlar dışarı çıkarıyorlardı. Hepsinin ellerini havaya kaldırmışlar, **ite kaka** yürütüyorlardı. (s.34)

İtile kakıla (s.36, 293, 304)

Esirler, bu hayhuy içinde **itle kakıla** yürütülüyordu. (s.293)

İş güç (s.36, 86, 225)

“O işini biliyorum. Zaten baban da değirmene, bu yüzden uğramadığın, kendisine yardım etmediğin için, sesini çıkarmıyor. Ben, sana bu işi sormuyorum. **İşin gücün** Kırat...” (s.225)

Yüz göz (s.39)

Türk esirlerinin çoğunun **yüzü gözü** kan içindeydi. Yağmurun altında koşturuluyorlardı. (s.39)

Sövme sayma (s.39)

Pasaporta doğru yürüyüş başladı. Yavaşlayanın kafasına dipçikle vuruluyor; küfür, hakaret, **sövme sayma** göklere çıkıyordu. (s.39)

Parlamak sönmek (s.40)

Saldırma havada **parladı söndü**. Sezai Efendi de atik davranmış, yana çekilivermişti. Hamle boşa gitti. (s.40)

Kaş göz (s.40)

Andon, birkaç ahbabı ile gazinonun kapısı önünde telaşlı telaşlı bir işler görüyordu. Gözüne kestirdiği esirin hemen yanına yaklaşıyor, muhafız askerlere bir göz atıyor, **kaş göz** işareti yaparak: “Gel vire... seni kurtaracağım...” (s.40-41)

Kalıp kıyafet (s.41)

“Morisi, gir içeriye, seni kurtardım...” diyerek birçok kişiyi, Altın Armut Gazinosu’nun kapısından içeriye atıyordu. Onun bu hareketine iri **kalıbına kıyafetine** bakarak, askerler ses çıkarmıyorlardı. (s.41)

Akl fikri (s.41, 44, 115, 136, 147, 152, 155, 174, 209, 227, 241, 256, 267)

Osman, çok yorgundu. Zorla yemek yemiş, ortanca kız kardeşi kahvesini yatağına kadar getirmişti. Fakat bir türlü uyuyamıyordu. Düşünceleri, olup bitenler, **aklı fikrini** iyice karıştırıyordu. (s.241)

Sağına soluna (s.41, 323)

Aslan fırka kumandanımız Kaymakam Mahmut Bey, bizim manganın otuz adım ötesinde bir çukurun içinde elde tabanca, **sağına soluna** emir veriyordu. (s.323)

Bağıra çağıra (s.41)

Güvertesine toplanan bir yığın İngiliz askerini, bir zabıt, **bağıra çağıra** zorla içeriye, kamaralara, ambarlara yolluyordu. (s.41)

Yaka paça (s.42, 188, 229)

Hüseyin Çavuş, dört atlı ile güpegündüz, Çınardibi’ndeki kahveyi basıp, iki suçluyu **yaka paça** Hükümet Konağı’na getirdi, Yüzbaşı İbrahim Bey’e teslim etti. (s.229)

İtilip kakılmak (s.42)

Geri kalan büyük çoğunluk tekrar Kordonboyu'na çıkarıldılar. Gemiden çıkarılırken bir çavuş, esirleri sayıyordu. Konak'tan buraya gelinceye kadar öldürülenlerin sayısı, elbette bilinmiyordu. Tekrar koşturulmaya, **itilip kakılmaya** başlandılar. (s.42)

Yükleme boşaltma (s.42, 43)

Bereket versin, bu seferki yol pek uzun değildi. Aydın demiryolu istasyonunun **yükleme boşaltma** için denize uzanan iskelesinin etrafını çeviren kalın demir parmaklıkların içine kondular. (s.42)

Marş marşla (s.43)

Çok yaşlıları salıverdiler. Berikilere bu sefer bir başka işkence başladı: İki küçük yük vagonuna **marş marşla** bindirip, indiriyorlardı. (s.43)

Binip inme (s.43)

Berikilere bu sefer bir başka işkence başladı: İki küçük yük vagonuna marş marşla bindirip, indiriyorlardı. **Binip inme** sırasında sille, tokat dipçik, süngü, sövme, sayma, dayanılmaz bir hal almıştı. (s.43)

Göz gözü (görmemek) (s.43)

Bilinmez kaçınıcı defa vagona çıkarıldığı zaman, artık **göz gözü** görmez olmuştu. Vagonun içinde kıpırdayacak yer yoktu. (s.43)

Boylu boyunca (s.43)

Yusuf, çıkınca kapıyı ittiler. Yere atlamadı. Büyük bir kuvvet harcayarak kendisini yukarı, vagonun üstüne çekti. **Boylu boyunca** uzandı. (s.43)

Sağa sola (s.43, 83, 195, 279)

Mehmet, doludizgin giden Kırat'ının gemini çekti. At, şahlandı, **sağa sola** sıçradı; kıpır kıpır yerinde duramayarak oynamaya başladı. (s.83)

Üç dört (s.45, 137)

Birden bir köşe başını dönünce, sokağın öte başından gelen süngülü **üç dört** Yunan askerini gördü. (s.45)

Üstü başı (s.43, 45, 158, 171, 184, 284, 315)

Şevket, “Miralay, geliyor...” diye kalpağını, **üstünü başını** düzeltip, eliyle arabacıya durmasını işaret etti. Araba, yavaşlayıp durdu. (s.184)

Bir iki (s.47, 164, 211, 238, 253)

Şişman Rum, **bir iki** masanın üstünden fincan aldı, ağzına götürdü; tekrar yerine koydu. İkinci sıkındı, söze bir türlü başlayamadı. (s.238)

Uçup gitmek (s.48)

Nemide'nin şimdi halinde bir durgunluk vardı. Biraz önceki sevinci **uçup gitmişti**. (s.48)

Sağ salim (s.49, 52, 209, 302, 343)

Nemide, onun iri ellerini, küçük beyaz elleri ile tuttu: “Sen, bana **sağ salim** geleceksin. Kılına bile dokunamayacaklar...” diye söylendi. (s.49)

Kulaktan kulağa (s.50, 52, 228, 257)

Bir Kaptan Andon adı, dilden dile, **kulaktan kulağa** dolaşıyor. Elebaşı oymuş. (s.52)

Birinden birini (s.50)

“Tahir Bey’le konuştuk. Şimdi Yunanlılar, memur olmayan, gözaltında tutamayacakları gençleri toparlamaya kalkışacaklarmış. Müdafaayı Hukuk Cemiyeti, böyle gençleri acele İzmir’den çıkarıyor. Memleketin her tarafında dağılmamış birliklerimiz var. **Birinden birini** bulursun.” (s.50)

Dilden dile (s.52)

Bir Kaptan Andon adı, **dilden dile**, kulaktan kulağa dolaşıyor. Elebaşı oymuş. (s.52)

Üst üste (s.52)

Bugün Memleket Hastanesi'nin yanındaki o büyük otelin salonunda Kızıl Haç Tahkik Heyeti Amerikalılar, **üst üste** yığılmış, tamam üç yüz altmış iki ceset bulmuşlar. (s.52)

Kadınlı erkekli (s.52)

Daha akşamdan Rum siviller, **kadınlı erkekli**, kahvelerin Kramer Palas’ın önünde oturup, ‘Nişan talimi yapıyoruz’ diye, tabancalarla gelip geçen Türkleri öldürdüler. (s.52)

Gelip geçen (s.52, 184)

Vakit, kolay geçmiyordu. Cıgara üstüne cıgara içiyorlar, yolun üstünden zaman zaman **gelip geçen**, yaya, atlı, köylüleri seyrediyorlardı. (s.184)

İyiden iyiye (s.56, 175, 253)

Yusuf, kendisini tutamadı. **İyiden iyiye** gülmeye başladı. Efe'nin öfkesi büsbütün artıyordu. (s.175)

O zamandan bu zamana (s.56)

Balkan Harbi'ne de gittim ha... **O zamandan bu zamana** aklımı başıma aldım. (s.56)

Olmak bitmek (s.56, 62, 137, 177, 237, 260, 344, 346)

Talip, bunları düşünürken, yüreğinin ağırlaştığını, işgalin artık bir **oldu bitti** olacağını hissediyordu. (s.260)

Dağ taş (s.57, 64, 65, 184, 275)

Ara sıra bir kağının gıcirtısı, **dağlarda taşlarda** yankılar bırakıyor, ses alıp ses veriyordu. (s.184)

Olan biten (s.57, 91, 181, 192)

Şevket, yaklaşınca jandarmalardan biri, "**Olanı biteni** öğrendik. Biz de Kuvayı Milliyeciyiz... Emir sizin kumandanım..." diye, selam verdi. (s.192)

Gam kasvet (s.57)

"Sabahtan beri seni konuşurmak için hep laf ediyorum. Biliyorum canın sıkkın evlat. Unut şu İzmir'de olup bitenleri. Kendin, olan biteni bırakalım dedin. Bırak işte. Ben, neden burada senin yanındayım? İlk karşılaştığımızda anlattıklarından. Yunanlıların analarını ağlatmak bizden olsun. Buna ant içtim, yemin ettim. Bırak şimdi **gamı kasaveti**. Bu heriflerle harp değil, nişan talimi yapacağız, kedi sıçanla oynar gibi dövüşeceğiz. Hepsini kerataların bir küpe koyup, turşularını kuracağım..." (s.57)

Top tüfek (s.58, 334)

"Ülen Moskof Moskof deriz emme ne de olsa erkek milletmiş vessalam..." diye Salih sevindi: "Demek şimdi şu Yunanlıların, İngilizlerin, Fransızların, üstümüze yürüyen yetmiş iki buçuk milletin analarını belleyelim diye bize **top tüfek** verecekler?" (s.334)

Eli ayağı (kesilmek) (s.59, 60, 128)

Yusuf'un **eli ayağı** kesildi. Sevinçten kalbinin duracağını sandı. (s.59)

Basmak gitmek (s.60)

Rasim, devam etti: “Kasabada zabıt kâtibi Ekmel Efendi’yi arayıp buldum. Bana, ne duruyorsun oğlum, diye çıkıştı, **bas git** Salihli’ye...” (s.60)

Bir aşağı bir yukarı (s.60, 265, 283, 327, 340)

Akşam yemeğinden sonra, Müjgân’ın babası, salonda **bir aşağı bir yukarı** dolaşmaya başladı. (s.265)

Burun buruna (gelmek) (s.61)

Salih, en öne geçti. Dönüp Yusuf’a: “Şimdi Mülazım benim,” dedi, “bu gidenleri iyi bilirim. Gâvurla **burun buruna** gelmeden, hele bir Salihli’ye ulaşalım.” (s.61)

İkide bir (s.61)

Yürürken Salih, dönüp dönüp **ikide bir**, arkadaşlarına bakıyordu. Uzun zaman sessizce yürüdüler. (s.61)

Gelmek geçmek (s.62, 76, 128)

Kapının ardında beklediler. Sesler yaklaştı. Ayak sesleri, konuşmalar **geldi geçti**. (s.76)

Az çok (s.62, 208, 293, 314)

Hocanın bu sözleri kalabalığı **az çok** kandırır gibi oldu; ama Hüsrev Bey’in ortaya attığı korku, yakalarını bırakmıyordu. (s.293-294)

Gitmek gelmek (s.63, 226, 266)

Döndü, tekrar yürümeye başladı. **Gitti geldi, gitti geldi**. Salonun kapısını yokladı. Sonra da pencerelerin perdelerini düzeltti. (s.266)

Akıp gitmek (s.63, 338)

Böğürtlenlerin, hayıt, ayıngaç yapraklarının, dallarının arasından gelen ince, berrak bir su, ayaklarının ucundan **akıp gidiyordu**. (s.63)

Yalın ayak başı kabak (s.64)

Gelen **yalın ayak başı kabaktı**. Sırtında yalnız bir mintan vardı. Mintanın da kolları paramparça olmuş, göğsü yırtılmıştı. Genç, yakışıklı bir delikanlıydı. (s.64)

Suluk soluğa (s.65, 83, 118)

Nefesi hâlâ açılmamıştı. **Suluk soluğaydı**. Kalabalığa karıştı. Durup beklemeye başladı. (s.118)

Baba oğul (s.65, 68)

Yusuf, Salih Efe, Parsalı Rasim, Niyazi, durmuş, **baba oğlu** seyrediyorlardı. (s.65)

Göz göze (gelmek) (s.66, 195)

Osman Bey, arkasından baktı kaldı. Mülazımievvel'le **göz göze** gelince sordu: “Bu herif deli mi Şevket?” (s.195)

İtişip kakışmak (s.67)

Ortalık karmakarışık oldu. Avlunun ortasına kadar **itişip kakıştılar**. (s.67)

Kan revan (s.67, 292)

İlyas, işte bu sırada kendini kaybetti. Yırtınıyor, çırpınıyor kurtulamıyordu. Karnına süngü saplanan karısı, altı aylık gebeydi. Gözümüzün önünde, **kan revan** içinde yattı kaldı. (s.67)

Yatmak kalkmak (s.67)

İlyas, işte bu sırada kendini kaybetti. Yırtınıyor, çırpınıyor kurtulamıyordu. Karnına süngü saplanan karısı, altı aylık gebeydi. Gözümüzün önünde, kan revan içinde **yattı kaldı**. (s.67)

El ayak (s.68, 152, 171, 196, 271, 281)

İlyas, babasına doğru yürüdü. İhtiyar, doğrulmuş, **eli ayağı** titreyerek, bir atlılara bir de oğluna bakıyordu. (s.68)

Kıyı köşe (s.68)

İlyas: “Yunan içine pek varma baba, **kıyıda köşede** otur...” diye seslendi. (s.68)

Kestirmek atmak (s.69, 96, 223, 239)

Osman, yine ilgisiz, “Biz de satmayacağız...” diye **kestirdi attı**. (s.239)

Ana baba (s.69, 252, 261)

Kız, hemen ayağa kalktı. Onları, ihtiyar **ana baba**, kapıya kadar geçirdiler. (s.261)

Köşe bucak (s.72)

“**Köşe bucak** kollayarak gidelim Efe... Yol üstü tehlikeli.” (s.72)

Geçmek gitmek (s.72, 127)

Talip, yokuşun altındaki iki evin arasındaki dar yere girip saklandı. Efendi hazretleri, arkasında iki uşadı, elindeki çantası ile **geçti gitti**. (s.127)

Kılık kıyafet (s.73, 253)

Sabah yollarda devriyelere, Yunan askerlerine bile rastlasak dönüp bize bakmazlar, işe gidiyormuşuz gibi yürürüz. Ama azıcık **kılık kıyafetimizi** değiştirmek gerek. (s.73)

Çıkmak gelmek (s.73)

Bir sandalyeyi düzeltip oturdu. Cigara yaktı: Biz, böyle evin içinde otururken, herifler yine **çıklar gelirlerse?** (s.73)

Tarayıp geçen (s.73)

Salih, güldü: “Soyguncu dediğin bir eve bir kere girer. Onlar mahalleleri, evleri aralarında taksim etmişlerdir. Bu mahalleyi **tarayıp geçenler** bir daha buraya uğramazlar. Rahat ol.” (s.73)

Eza cefa (s.74)

Efelere karıştım. **Eza cefa** gördüm amma velakin bey, bu gâvurun köyüme gelmesi, basması kadar hiçbir şey, ağrıma gitmedi. (s.74)

Amma velakin (s.74, 319)

Efelere karıştım. Eza cefa gördüm **amma velakin** bey, bu gâvurun köyüme gelmesi, basması kadar hiçbir şey, ağrıma gitmedi. (s.74)

Biz bize (s.74)

Öteki işlerde **biz bize** ederdik. Yunanın etmesi, namusuma dokunuyor bey, dayanamıyorum. (s.74)

Ana oğul (s.74)

Yusuf, sözüne devam etti: “Şu komşu eve geçelim bir. Orada **ana oğul** Zeynep Teyze otururdu. Belki de ihtiyar kadın kaçmamıştır?” (s.74)

Yerli yerinde (s.74)

Küçük odada her şeyi, eşyayı **yerli yerinde** gibi gördü. (s.74)

Sürüp götürmek (s.75)

Benim de kalçama biri dipçikle vurdu. Şimdi kıpırdayamıyorum. Eve silah aramaya girdiler. Her eve bu bahane ile girdiler ya... Bütün mahalleyi, **sürüp götürdüler.** (s.75)

Feryat figan (s.75)

Karıncalar gibi bölük bölük olup, evlere üşüştiler. Yapmadıklarını koymadılar. Her yakada **feryat figan** koptu. (s.75)

İtişip kakışma (s.76)

Yusuf: “Gidelim Efe... Yalnız şu evin içine bir göz atacağım,” diyerek yürüdü. Odaları bir daha dolaşmaya başladı. Eşyalara dikkatle bakıyordu. Karmakarışık edilmiş eşyadan, **itişip kakışmalar** olduğu belliydi. (s.76)

Göz gözü (görmek) (s.77)

Uzun zaman toprağı kazdılar. Çukurdan Yusuf, toprağı avuçları ile çıkarıyordu. Artık **göz gözü** görmeye başlamıştı. (s.77)

Tek tük (s.79, 154)

Kapıyı çekip sokağa çıktılar. Yusuf, bir zaman eve baktı. Sonra yürümeye başladılar. Sabahın bu erken saatinde ortalıkta **tek tük** gidip gelenler vardı. (s.79)

Gidip gelen (s.79, 98)

Karanlığın içinde gölgeler dolaşıyor, çeşmeye **gidip gelenler** belli oluyordu. (s.98)

Tepeden aşağı (s.83)

Geçtikleri **tepeden aşağılara** doğru dalga dalga irili ufaklı, denize kadar inen tepelerin yaldızlı dorukları görünüyordu. (s.83-84)

İrili ufaklı (s.83)

Geçtikleri tepeden aşağılara doğru dalga dalga **irili ufaklı**, denize kadar inen tepelerin yaldızlı dorukları görünüyordu. (s.83-84)

Tepeden tırnağa (s.86, 158, 161, 172, 185, 204, 206, 229, 332)

Siviller, bir an **tepeden tırnağa** silahlı askere, eli tabancalı zabite baktılar. (s.204)

Baştan başa (s.87, 202, 280)

Tepeler, **baştan başa** zeytinlikti. Zeytin ağaçlarının arasında at koşturamıyorlardı. (s.87)

Kopup gelmek (s.87, 245)

Denizden ince bir meltem, **kopup geliyor**, ot, toprak kokusuna; mersin yapraklarının kokusunu karıştırıyordu. (s.87)

Kadın kızan (s.91)

Bu sözleri söyleyen Osman'a, Mehmet, ters ters baktı: "Nasıl ödeştik... Bu haydutların o köylerde güpegündüz önlerine gelen **kadın kızan**, çoluk çocuk öldürdüğü Türklerin hesabı ne olacak?" (s.90-91)

İşi iş (s.91, 118)

"Cafer Efe, adamım var, tüfek yok diye söyleniyordu. Şimdi **iş iş** demektir." (s.91)

Birer ikişer (s.93, 231, 285, 286)

Müdafaayı Hukuk Cemiyeti idarecilerinin, kasabanın eşrafının, **birer ikişer** gelip Kaymakam Bey'in odasında, toplandıkları görüldü. (s.231)

Kurt kuş (s.93, 199)

Biraz önde Atâ'nın atlı gölgesi, yanında Seyfi yürüyordu. Osman, içten içe onlara sesleniyor, **kurtlar kuşlar** uzaktan uzağa konuşuyor gibiydi. (s.199)

İçi dışı (s.93)

Kulenin **içinde dışında** bir kaynaşmadır başlamıştı. Mülazımievvel Selim Efendi'nin on iki kişilik Kuvayı Milliye müfrezesi, hazırlık görüyordu. (s.93)

Diz dize (s.97, 309)

Kalabalık, esirlerin üstüne yürümek istedi. Jandarmalar, tüfeklerine davrandılar; atlılar, kırbaçları ile kalabalığı dağıtmaya giriştiler. Zorlukla arabaya binildi. **Diz dize** oturdular. (s.309)

Gelmek çatmak (s.97)

"İntikam günü **geldi çattı**. Toplanıyoruz." (s.97)

Kafa kafaya (vermek) (s.98)

Mehmet: "Yooo, öyle söyleme... Yüzbaşı tedbirli zabit. Bizim Mülazım'la **kafa kafaya** verdiler. Müfrezelerdeki adamların adlarını bile bir bir deftere yazdı. Selim Bey desen ateş gibi, Cafer Efe'yi karşısına almış, ha babam bir şeyler anlatıyordu. Yemekten önce nöbetten geliyordum, pencereden oturdukları odaya bir göz attım. İşleri başlarından aşkındı." diye anlatmaya girişti. (s.98)

İnceden inceye (s.99)

Müfreze Kumandanları ile yapacağımız baskını, **inceden inceye** gözden bir kere daha geçirdik. Gereken tedbirleri, yapacağımız işleri, karar altına aldık. (s.99)

Sağdan soldan (s.100)

Sağdan soldan Hasan'a takıldılar. (s.100)

Boydan boya (s.100, 103, 158, 333)

Müfrezeler, aldıkları tertibat üzerine, Germencik'in batısından hedeflerine yaklaşıyorlardı.

Boydan boya uzanan incir bahçelerinin içinde, yavaş yavaş, ağaçları siper ederek ilerliyorlardı. (s.103)

Olup bitmek (s.104, 108, 199, 200, 347)

Manisa, Balıkesir, Bursa taraflarında neler **olup bitiyor**, tam bilmiyorum; ama işte bizim yaptıklarımızın aynısını yapıyorlar. Hem de bizim gibi tuzağa düşmeden. (s.108)

Dört beş (s.106, 158, 280, 284, 327)

Bunun en yakın örneği, en kötü şartlar içinde bile dövüşen Türkler, daha **dört beş** yıl önce, Dünya Harbi'nde, Çanakkale'den İngilizleri geçirmemişti. (s.280)

Patlamak çatlak (s.108)

Aramızda yaşayan üç buçuk yerli Rum, **patlasalar çatlaklar**, gelen Yunan askerini Anadolu'da barındıramazlar. (s.108)

Aslı astarı (s.109)

"Ee... siyaset bu... belli olmaz ki... Birçok sebep var... Ama **aslımı astarımı** öğreneceğiz. Adamlar, kuzu gibi... İki bir kumandanları, ya Kaymakam Bey'in, ya da benim yanıma güya kahve içmeye geliyor. Bizi durmadan yemeğe, kahve içmeye davet ediyorlar. Durun bakalım anlayacağız... İyi ki Hasan, Trablus'ta İtalyanlara esir düşmüş de İtalyanca öğrenmiş diyeceğim..." (s.109-110)

İki bir (s.109)

"Ee... siyaset bu... belli olmaz ki... Birçok sebep var... Ama aslımı astarımı öğreneceğiz. Adamlar, kuzu gibi... **İki bir** kumandanları, ya Kaymakam Bey'in, ya da benim yanıma güya kahve içmeye geliyor. Bizi durmadan yemeğe, kahve içmeye davet ediyorlar. Durun bakalım anlayacağız... İyi ki Hasan, Trablus'ta İtalyanlara esir düşmüş de İtalyanca öğrenmiş diyeceğim..." (s.109)

Giyinmek kuşanmak (s.110)

Mehmet, “İtalyan kesildi kerata,” dedi, “**giyindi kuşandı**, baş tercüman oldu. Sanki memlekette ondan başka İtalyanca bilen varmış gibi... Tercüman, tercüman anladık; ama baş tercüman ne demek? Sonra İtalyanlarla boyuna düşüp kalkması kimsenin hoşuna gitmiyor.” (s.110)

Havadan sudan (s.110, 257)

Başka şeylerden, **havadan sudan** konuşuyorlardı. Başlarına gelen felaketi, verdikleri bunca şehidi akıllarından çıkaramıyorlar, fakat sözünü de fazlaca edemiyorlardı. (s.110)

Yüzü suyu (hürmetine) (s.39, 111)

Kahraman şehitlerimizin ruhu şad olsun. Bu şehitlerin **yüzü suyu** hürmetine, bize dil uzatamazlar. (s.111)

İki üç (s.118, 343)

Kendi kendine kızılıyordu: Bir türlü bir çare aklına gelmiyordu. **İki üç** nöbetçi, onların buradan çıkmalarına nasıl engel olabilirdi? (s.343)

Nefes nefese (s.118, 245)

Müjgân, **nefes nefeseydi**: Arnavutköy İskelesi’nden Bebek’e basbayağı koşmuştu. (s.245)

Kara kuru (s.119, 120)

Talip’in önüne kahvesini koydu. **Kara kuru** Bey, Şişman’a söylüyormuş gibi, attığı zara bakarak: “Ümit ışıkları parladı galiba...” dedi. (s.120)

Sabahlardan akşamlara (s.123)

“Ah... elimde değil,” diye ihtiyar kadın, başörtüsünün ucuyla yaşaran gözlerini sildi, “sen **sabahlardan akşamlara**, gece yarılarna kadar aç biilaç koşuyorsun. İçim eziliyor. İşinden de çıkarıldın.” (s.123)

Doğru dürüst (s.123, 349)

Ölüm korkusundan mı, yoksa sevinçten mi bu titreme Efe, kestiremiyordu. Zaten **doğru dürüst** şu sırada düşünecek takati yoktu. (s.349)

Sağda solda (s.124)

Bugün kahvede, **sağda solda** bir hayli oturdum, gezdim. Eşi dostu gördüm; her günkü gibi. (s.124)

Eş dost (s.124)

Bugün kahvede, sağda solda bir hayli oturdum, gezdim. **Eşi dostu** gördüm; her günkü gibi. (s.124)

Ha bugün ha yarın (s.124)

Herkesin, zaten siniri bozuktu. Bir haftadır, **ha bugün ha yarın** diye maaş için bizi oyalamışlardı. (s.124)

Harfi harfine (s.125)

“Eh... mesele yok öyleyse. Senin gibi paşayı ben de dinliyorum. Benim gibi dinleyen çok, emirlerini **harfi harfine** yerine getiriyoruz. Anadolu, ayaklandı baba! Sen, ne diyorsun... Vatanın her tarafında Kuvayı Milliyemiz teşkilatlandı.” (s.125)

Çekmek gitmek (s.125, 281)

Mızıkanın sesi biraz uzaklaşınca adam Talip’e birdenbire çıkışır gibi konuştu: “Ne duruyorsun buralarda evlat? **Cek git** Anadolu’ya! Mustafa Kemal Paşa’ya git. Dövüş Anadolu’da. Bunlar burada mızıka çala dursunlar!” (s.281-282)

Bıkmak usanmak (s.127, 246, 346)

“**Bıktım usandım** şu sizin padişahınızdan be! Hay padişah gibi boynu altında kalsın vatan haini herifin!” (s.346)

Yapmak etmek (s.127, 160)

Parsalı Rasim, Salih Efe’nin yanı başında durmuş, bıyık altından gülüyordu. Niyazi, onun kulağına, “**Yaptık ettik**; ama Efe’nin dediği kadar değil...” diye fısıldadı. (s.160)

Gidip gelmek (s.127, 345)

Fesli, hepsinin önünde hırslı hırslı **gidip geliyor**, durmadan: “Hele bir kıpır sapır edin, vallah siyaset meydanına varmadan kurşunu beyninize yersiniz...” diye homurdanıyordu. (s.345)

Kan ter (içinde) (s.128, 338)

Her seferinde de Yusuf, avazı çıktığı kadar bir şeyler bağıırıyordu. Sonra da ya **kan ter** içinde uyanıyor ya da çoğu zaman onu Salih, dürtüp uyandırıyor. (s.338)

Ölüm kalım (s.129)

Kemal Paşa, 12 Eylül'de İstanbul hükümeti ile bütün ilişkilerini kesti. Düşmanlarımızla bir **ölüm kalım** savaşına gidiyoruz. (s.129)

Olursa olsun (ne pahasına / kim) (s.130)

Balta Limanı'ndaki yalıda, vatan aleyhine tertipler hazırlanıyor. Bunları ne pahasına **olursa olsun** öğrenmemiz gerek. Anlıyorsun ya? (s.129-130)

Gün günden (s.130)

Size şu kadarını söyleyeyim, aklınızdan çıkarmayınız: Kuvayı Milliye teşkilatımız, bütün memleketi bir örümcek ağı gibi sarmıştır. Silahlı milli mukavemet birliklerimizden tutun, ta bizim gizli teşkilatımıza kadar. **Gün günden** genişliyor bu ağ... (s.130)

Aç çıplak (s.131)

“Müsterih ol oğlum...” diye bu sefer On dört, Talip'in arkasını okşadı, “**aç çıplak** bu işler yürümez. Elimizden geleni yapacağız.” (s.131)

Ezilmek büzülmek (s.133)

Talip, durur mu; hemen yaklaştı. Yaklaşırken güya **ezildi büzüldü**. (s.133)

Sayıp dökmek (s.135)

Bu Sırkâtibinin kızı, ona her şeyi, açık yüreklilikle **sayıp dökmeye** hazır görünüyordu. (s.135)

Ara sıra (s.135, 153, 184, 206, 340)

Salih, tepeden tırnağa silahlı, sakalı, kalpağı ile heybetli görünüyordu. Durmadan askere bir şeyler anlatıyor, **ara sıra** da küfrediyordu. (s.206)

Ölüm dirim (s.136)

Memleketin bile geleceği bir **ölüm dirim** savaşına bağlı. Bu hengâmede hesapta ölmek de var. (s.136)

Çekip gitmek (s.137, 145)

Müjgân, dadısının kapıyı **çekip gitmesini** bekledi. Onun iyice uzaklaştığını, ayak seslerinin artık duyulmadığını anlayınca yatağından fırladı. (s.145)

Dakikası dakikasına (s.138)

Halbuki, bu sualinin cevabını, Talip **dakikası dakikasına** bilirdi. “Biraz geç döner. Paşa Hazretleri’nin yalısında şu sırada çok işleri varmış. Paşa, çok sinirli, öfkeliymiş şu sırada...” (s.138)

Kendi kendince (s.139)

Müjgân, rahat rahat konuşuyordu. **Kendi kendince** sanki bir masal kuruyordu. (s.139)

Yarı şaka yarı ciddi (s.142, 186)

Miralay Osman Bey, biraz düşündü: “Peki, İkinci Bölük Kumandanı. Emrinizdeyim...” diye **yarı şaka yarı ciddi** tekrar gülümsedi. (s.186)

Boy pos (s.145, 231)

Merdiven başında Efe, Mehmet’in **boyunu posunu** iyice süzdü. (s.231)

Bugüne bugün (s.146)

Damat Ferit Paşa: ‘Kim kabineyi kurarsa kursun, kim sadrazam olursa olsun, padişahımızın bütün işlerini yine ben çevireceğim. Tahta yakınlığım var **bugüne bugün.**’ (s.146)

Ölçmek biçmek (s.147, 169)

Odanın üst başına, kapıya kadar köylüler dolmuştu. Bir zaman yabancıları, köylü, gözleriyle **öletü biçti.** Sessizce oturdular. (s.169)

Ufak tefek (s.153, 265, 281)

Bu vazife, bütün yaz aylarında aldıkları öyle **ufak tefek** vazifelere benzemiyordu: Ankara köylerinde Kuvayı Milliye’ye muhalif bazı kimseleri takip etmek, tevkif etmek, kendisine, alaydaki arkadaşlarına, küçük gezintiler gibi gelmişti. (s.153)

Sessiz sedasız (s.153, 340)

Arkasında neferleri de **sessiz sedasız,** kaputlarının yakası kalkık, atlarının üstünde azimli yürüyorlardı. (s.153)

Enine boyuna (s.157)

Manastırlı Mülâzımievvel Atâ, **enine boyuna,** geniş omuzlu bir adamdı. (s.157)

Uzaktan uzağa (s.158, 163, 199, 277)

Baba kız, bir zaman öylece **uzaktan uzağa** bakiştılar. (s.277)

Toz toprak (s.158)

Tüfeği elinde, fişeklikleri omzunda, biraz **toz topraktan** grileşmiş üstü başı ile heybetli görünüyordu. (s.158)

Kendi kendimizin (s.159)

“Baksanıza biz, hâlâ **kendi kendimizin**, kendi vali, paşalarımızın peşindeyiz.” (s.159)

Köylü kentli (s.161)

Önce, İzmir’in işgalini, Hasan Tahsin Recep Bey’in kahramanlığını, gözleriyle gördüğü gibi anlattı. Yunan’ın yaptığı mezalimi, bu mezalimin İzmir dolaylarında halk üzerindeki tepkisini, nasıl **köylünün kentlinin** silaha sarıldığını söyledi. (s.161)

Hale yola (koymak) (s.162)

Seyfi, “Ama hâlâ ihtilali tamamlayamadık. Anadolu’da Kuvayı Milliye, merkezi hükümete karşı vilayet vilayet çarpışıyor! Sanki, dışardan gelen düşmanlar yetmiyormuş gibi... Konya’yı bir **hale yola** koyduk. Şimdi de başımıza Kastamonu çıktı,” diye söylendi. (s.162)

Karşı karşıya (s.164, 180, 201, 257)

Yol, önüne çıkan büyük bir kayanın arkasına dolanınca, Çavuş’la **karşı karşıya** geldiler. (s.201)

Saymak dökmek (s.170)

Aldı Yusuf öfkeyle sözü, ‘Ben size sorarım...’ diye başlayıp, Yunan’ı, vatani, milleti anlattı. İçinde bulunulan tehlikeleri **saydı döktü**. (s.170)

Huyu suyu (s.172)

Yusuf, için için gülüyordu. Efe’nin **huyunu suyunu** çoktan öğrenmişti. (s.172)

Yalvar yakar (s.173)

İlyas, çok heyecanlı, gözleri yaşlıydı: “Bunlar cahil... Bunların köyüne daha Yunan girmedi de bilmiyorlar. Bunların gebe karılarını daha karnından süngüleyip öldürmediler. Kızlarının, karılarının ırzına, gözlerinin önünde geçmediler. Koy verin bu ahmakların arkasını; günün birinde bizim arkamızdan dövüşmeye **yalvar yakar** olur gelirler...” (s.172-173)

Belli belirsiz (s.174)

Mehmet, yaklaştı. Yıldızların hafif ışığı yüzünü **belli belirsiz** aydınlatıyordu. (s.174)

Varmak gitmek (s.174)

“İyi öyleyse. Ben, sana mermi veririm. **Var git** şimdi evine yat. Sabah gün doğmadan tüfeğini alıp benim yanıma gel.” (s.174)

Kendi kendini (s.174)

Ona, cahil demeye dili varmıyordu. **Kendi kendini**, bu toprağın köylüsünün ruh halini ne kadar açıklıkla deyimlemişti. (s.174)

Dövüşmek vuruşmak (s.175)

“Gâvurla bunca **dövüştükten vuruştuktan** sonra, yine gâvur içine mi gideceksin?” (s.175)

Sana bana (s.176, 248)

Göreceksin, Mustafa Kemal Paşa da bildiğini işleyecek. Onu da affetmeye kalkacak; ama Kemal Paşa, bilirsin **sana bana** pek benzemiyor. (s.176)

Sorgu sual (s.176)

Hem bu **sorgu sual**, sizin sorduklarınıza pek benzemeyecek. Milletın sorgusu olacak bu! (s.176)

Gidiş geliş (s.182, 253)

Şevket, dolaşmasına devam etti. Onun **gidiş gelişine**, masanın etrafında dolaşmasına Yakup, bir zaman baktı. (s.182)

Öteki beriki (s.183)

Doktor İbrahim Bey’i ara, **ötekine berikine**, İbrahim Bey’in nerede olduğunu sor. (s.183)

Ses alıp ses vermek (s.184)

Ara sıra bir kağının gıcirtısı, dağlarda taşlarda yankılar bırakıyor, **ses alıp ses veriyordu**. (s.184)

Kıpır sapır (etmek) (s.184, 345)

Şevket, sabırsızlanıyor, **kıpır sapır** ediyordu. Böylece, pek konuşmadan bekleyerek öğle vaktini etmişlerdi ki yolun üstünde, uzaklardan ince bir toz kalkmaya başladı. (s.184)

Durup dinlemeden (s.199)

İlgaz Dağları'nı **durup dinlemeden** aşmışlardı. 17 Eylül gününü, 18'e bağlayan gece, konakladıkları ormanda ancak üç saat kadar istirahat edebilmişlerdi. (s.199)

İçten içe (s.199)

Yürüyüş kolu, sessizdi. Osman, **icden içe** onlara sesleniyor, kurtlar kuşlar uzaktan uzağa konuşuyor gibiydi. (s.199)

Eninde sonunda (s.199, 345)

“Her ne kadar törenle karşılamayacaklarsa da **eninde sonunda** gireceğiz.” (s.199)

Bağlık bahçelik (s.202)

Güneş doğarken Kastamonu şehrini baştan başa gören bir sırta geldiler: Bu yamaç, **bağlık bahçelik** bir yerd. (s.202)

Sarmaş dolaş (s.205, 230, 311, 325)

Ortalık gittikçe kararıyordu. Yolun iki yakasındaki ağaçlarda baharın tazeliği, yeşilliği karanlıkla **sarmaş dolaş** olmuştu. (s.311)

Kalem kâğıt (s.205, 271)

Müjgân, koştu masanın başına geçti. **Kalem kâğıdı** aldı. Tekrar sobanın etrafında dolaşmaya başlayan babasına bakmaya başladı. (s.271)

Sövüp saymak (s.206)

Durmadan askere bir şeyler anlatıyor, ara sıra da küfrediyordu. O, **sövüp saydıkça**, asker kahkahayı basıyordu. (s.206)

Kırıp geçmek (s.207)

Her zamanki o sakin, soğukkanlı görünüşü, fırtınalı, dalgalı, kudurmuş bir denizin halini alıyordu. Arkadaşlarını **kırıp geçiyor**, günlerce bazen ağızını bıçak açmıyordu. (s.207)

Taştan taşa (s.208)

“Daha ne olsun. Biraksaydım, tek başına gâvurun üstüne tabancayla yürüyecektin. Heriflerde mitralyöz olduğu hiç de mi aklına gelmez. Sakınmadan **taştan taşa**, çukurdan çukura koşuyorsun.” (s.208)

Çukurdan çukura (s.208)

“Daha ne olsun. Bıraksaydım, tek başına gâvurun üstüne tabancayla yürüyecektin. Heriflerde mitralyöz olduğu hiç de mi aklına gelmez. Sakınmadan taştan taş, **cukurdan cukura** koşuyorsun.” (s.208)

Köy kasaba (s.209)

Bu kadar sıkı emniyet tertibatı alınmasına sebep, geçecekleri **köylerde kasabalarda**, padişahçılarının bulunması ve bilhassa bir duyarlırsa, Şeyh Ramiz’i kurtarmaya kalkışacaklarıydı. Emir de çok sıkı, sert verilmişti. Bu işten en çok sorumlu, Seyfi’ydi. (s.209)

Ölü diri (s.209)

Yusuf, saatlerden beri, aklını fikrini karıştıran düşüncelerden kendini sıyırdı: “Düşündüğün şeye bak... Kolay mı o elimizden kaçsınlar. Sonra, köylerin kasabaların semtine de uğramayacağız. Hiç merak etme... **Ölülerini dirilerini** hem de sağ salim(!) Ankara’ya teslim edeceğiz.” (s.209)

Allah lillah (s.211)

Salih Efe’nin tahammülü kalmamıştı: “**Allah lillah** aşkına kumandanım...” diye Seyfi’ye yalvardı, “yetti be gayri. Ne olursun şu kınalı sakallı herifi ver bana... Şu derenin içinde padişahına kurban edeyim. Allah da hoşnut kalır, kullar da...” (s.211)

Gör bak (s.211, 220)

Yanından Seyfi mırıldandı: “Yaman şu bizim Efe ha... Yamandır. Şimdi **gör bak**, Şeyh hazretleri, Ankara’ya kadar kuzu gibi gider.” (s.211)

Mırın kırın (etmek) (s.217, 223)

Onbaşı, kestirdi attı: “Hiç **mırın kırın** etme Hasan. İtalyanlardan bu gece ne aldıksa, kasasının tahtasına varıncaya dek, hepsi Kuvayı Milliye’nin, Müdafaayı Hukuku Milliye Cemiyeti’nindir. Daha daha Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti’nindir. Senin hatırın için Divanı Harp’e çıkmaya hiç de niyetim yok. Anladın mı?” (s.223)

Yanmak sönmek (s.217)

Plajın ta uzaklarından, denizin ortasından bir ışık geliyordu. Bir fener, üç kere **yandı söndü**. (s.217)

Çalı çırpı (s.217, 223)

Biraz sonra küçük bir ateş yandı. **Calı çırpıyı** beş dakika söndürmedi. (s.217)

Şapur şapur (s.218)

Hepsi, Osman, Ali, Lütfi, Hasan **şapur şapur** denize yürüdüler. (s.218)

Okumak yazmak (s.223)

Çoban **okumak yazmak** bilmezdi. Kendine göre imza yerine kullandığı bir işareti vardı. (s.223)

Selam sabah (s.227)

Osman, **selamdan sabahtan** önce, “Nerelerdesin be yahu?” diye çıkıştı. (s.227)

Deli divaneye çevirmek / deli divane etmek (s.229, 332)

Hüseyin Çavuş dört atlı ile güpegündüz, Çınardibi’ndeki kahveyi basıp, iki suçluyu yaka paça Hükümet Konağı’na getirdi, Yüzbaşı İbrahim Bey’e teslim etti. Bu olay, Rumları **deli divaneye** çevirdi. (s.229)

Güç bela (s.230, 323)

Aklım başımdan gideyazdı. Onu **güç bela** taşın arkasına çektim. Baktım, kolu kan içinde kalmış. (s.323)

Çıkıp inmek (s.231)

Yüzbaşı İbrahim Bey, Hükümet Konağı’nın üst kata çıkan merdivenlerini bu arada beş altı kere **çıkıp indi**. (s.230-231)

İkınmak sıkınmak (s.238)

Şişman Rum, bir iki masanın üstünden fincan aldı, ağzına götürdü; tekrar yerine koydu. **İkındı sıkındı**, söze bir türlü başlayamadı. (s.238)

Alıp satmak (s.238)

Osman, şaşmış gibi doğruldu: “Alışveriş mi dedin? Ne **alıp satıyoruz?**” (s.238)

Yan yana (s.238, 304)

Uğultu arasında itile kakıla yüksekçe bir yere **yan yana** sıralandılar. (s.304)

Kalkıp gitmek (s.241, 250)

Yerli Rumlar, birer birer ortadan kayboluyorlardı. Bunların ta İzmir'e kadar bütün şehirlerden **kalkıp giderek**, Yunan Ordusu'na asker yazıldıkları biliniyordu. (s.241)

Sövmek saymak (s.242)

Yorgi'nin yedi ceddine, sülalesine küfretti, **sövdü saydı**. (s.242)

Silip süpürmek (s.245)

Karadeniz'den kopup gelen sert bir rüzgâr, İstanbul'un üstüne çöken ne sisi ne kederi, ne de felaketleri **silip süpürüp** götürebiliyordu. (s.245)

Günü gününe (s.246)

Geçen yazdan beri, Müjgân'ın Ankara için elde ettiği bilgileri, hiçbir gizli ajan elde edememişti. En kıymetli bilgileri, **günü gününe** Talip'e getirmişti. (s.246)

Bitip tükenmez (s.247)

Talip'le buluştuğu günler, mektepten çıktığı zaman, eve geç dönüyordu. Fakat Amerikan Mektebi'nin o **bitip tükenmez** toplantılarını bahane ediyor, kimsecikler de şüphelenmiyordu evinde. (s.247)

Geliş gidis (s.247)

Talip, son zamanlarda Bebek'e **geliş gidis** yolunu değiştirmişti: Bir kere Arnavut Merkez Memuru Hacı Kemal'e rastlamıştı. (s.247)

Kış kıyamet (s.247)

Deniz kenarında yürüyüp bu koruya gelinceye dek ikisi de büyük korku geçirmişlerdi. Bereket versin, bu **kış kıyamette**, ortalıkta kimsecikler yoktu. (s.247)

Kucak kucağa (s.249, 263)

Bir zaman sessizce **kucak kucağa** kaldılar. Yapraksız dalların arasından denizi seyrettiler. (s.249)

Eğri büğrü (s.255)

Çarşamba'nın dar, **eğri büğrü** sokaklarında yürüyorlardı. Ortalık tenhaydı. (s.255)

Hâl hatır (s.256, 257)

Anne, şaşkındı. Her şeyi unutmuş, oğlunun, Talip'in, böylesine güzel, zengin bir kızla evleneceği sevinci içindeydi. Müjgân'a iltifatlar ediyor, **hal hatır** soruyordu. (s.256)

Olur olmaz (s.257)

Oğlunun hayatı söz konusuydu. Ama bu dar sokağın, bu küçük mahallenin insanları, Talip'in **olur olmaz** saatlerde, gecenin geç saatlerinde gelip, yine olmayacak saatlerde evden çıkıp gitmesinden birçok şeyler sezmişlerdi. (s.257)

Ana baba (s.261)

Kız, hemen ayağa kalktı. Onları, ihtiyar **ana baba**, kapıya kadar geçirdiler. (s.261)

Baş başa (s.262)

“Ben, babamla **baş başa**, açık açık bir kere konuşsam.” (s.262)

Yanak yanağa (s.262)

Genç kız, hayretle yüzünü delikanlıya yaklaştırdı, iri gözlerinin içi yanıyordu. Araba bu sırada sarsıldı. **Yanak yanağa** geldiler. (s.262)

İğne iplik (s.265)

Anne, sobaya yakın bir sedirde, elinde **iğne iplik** bir şeyler dikiyordu. (s.265)

Düşünce karar (s.269)

Müjgân, şimdi de şaşırmıştı. O kadar şaşkındı ki ne diyeceğini, babasının bu kadar ani, birdenbire ortaya atıverdiği **düşüncelerini kararlarını** nasıl karşılayacağını bilemiyordu. (s.269)

Gelip giden (s.269, 326)

Her gün, Ferit Paşa'nın yanına **gelip giden** o sürü sürü İngiliz, Fransız diplomatlara, zabıtlere bakıyor, bakıyorum da midem bulanıyor. (s.269)

Yüz yüze (gelmek) (s.272)

“Evet, Talip'i görmeyeceksin. Bunu kendim için değil, senin için istiyorum. Fakat memleketi de unutuyorum sanma: Anadolu'ya uçurulması gereken çok önemli bir bilgimiz olursa onun da çaresine bakarız. Bu Talip Bey'le teması temin ederiz. Bunu da düşünüyorum. Ama sen, asla onunla **yüz yüze** gelmeyeceksin... Sebepleri var... Son bir kere gördüğünde istersen...” (s.272)

Dolmak taşmak (s.275, 298)

Köylerden gelen kandırılmış isyancılar, küme küme hapishanenin önünde toplanıyorlardı. Yollar, kasabalılar, köylülerle **dolmuş taşmıştı**. (s.298-299)

Baba kız (s.277)

Baba kız, bir zaman öylece uzaktan uzağa bakıştılar. (s.277)

Uçsuz bucaksız (s.279)

Sanki Talip, bir çölün ortasında yapayalnızdı. Koşmaktan, ne düşünmeye ne de görmeye vakit bulabiliyordu. Zaman zaman da kendisini, **uçsuz bucaksız** okyanusların ortasında batık bir gemiden tek başına kurtulmuş, boğulmamak için çırpınan bir kişi gibi hissediyordu. (s.279)

O günden bugüne (s.279)

Fatih Sultan Mehmet'in 1453'te aldığı Bizans, **o günden bugüne** Anadolu gibi Türk yurdu olmuş, Türkleşmiş, İstanbul olmuştu. (s.279)

Kendi kendilerini (s.280)

Talip, 'Kavga kızışır, kavgamız kızışıyor...' diye mırıldanıyordu. Milletten dövüşmek için hırsı, şevki artıyordu. **Kendi kendilerini** İngilizlere satan padişahın adamları, padişah, düşmandan ne bekliyorlardı? (s.280)

Sağından solundan (s.281)

Talip'in **sağından solundan** acele acele insanlar geçiyordu. (s.281)

Kanlı canlı (s.282)

Ankara'da telin öteki ucunda, makine başında Mustafa Kemal, kalpağını kaşına yıkmış, alev alev gözleri, önündeki pencereden vatan topraklarına dikilmiş, kılını bile kıpırdatmadan pembe, renkli bir heykel gibi **kanlı canlı** dimdik duruyor, İstanbul'un sesini, İstanbul'u dinliyordu. (s.282-283)

Ön arka (s.291)

Kurşunlar, **önlerine arkalarına** düşüyor, başlarının üstünden geçiyordu. (s.291)

Bağırın çağırın (s.292)

Dinleyen yoktu. Her kafadan bir ses çıkıyor, **bağırın çağırın**, vuran birbirine karışmıştı. (s.292)

Er geç (s.295, 302, 326)

Topluluklar, **er geç** aydınların ardından gelirler. Bazen de aydınları geçtikleri bile olur. (s.295)

Şurasına burasına (s.296)

Hüsrev Bey'in başına bağlanan, **şurasına burasına** basılan mendiller kan içindeydi. (s.296)

apa kürek (s.299)

Yollar, kasabalılar, köylülerle dolmuş taşmıştı. Elllerinde dolma eski tüfeklerden, **apa küreğ**e varıncaya kadar bir sürü araçla silahlanmışlardı. (s.299)

Renkten renge (girmek) (s.299)

Şükrü Bey, "Vatan hainlerine ayağ kalkılmaz!" karşılığını verdi. Hocalar, önce birdenbire dondular kaldılar. Sonra **renkten renge** girdiler. (s.299)

Güllük gülistanlık (s.300)

Biraz da memleketi biz medreseliler idare edelim de Devleti Osmaniye'yi **güllük gülistanlık** edelim. (s.300)

Yarın öbür gün (s.300)

Yarın öbür gün Kuvayı Muhammediye Ankara nam şehri zapt edip halifemizin bayrağını dikecek. (s.300)

Dinsiz imansız (s.302)

"Ethem Bey dediğın hain de **dinsiz imansız** padişah düşmanı Bolşeviğın biri." (s.302)

Bugün yarın (s.302, 326, 332, 337)

Nöbetçilerden Salih, allem edip, kalem edip Ethem Bey kuvvetlerinin Gerede'ye girdiğini, **bugün yarın** Düzce'de olacaklarını öğrenmişti. (s.337)

Ekmek peynir (s.304)

Nefer, bilgiç bilgiç ona baktı: "Her işin bir kolayı vardır beyim... Ben, gidecek değilim. Arkadaşlardan birine, git **ekmek peynir** al da gel yiyelim diyeceğim... Tamam mı?" (s.304)

Bağırıp çağırışma (s.304)

Hapishanenin önündeki **bağırıp çağırışmalar** gittikçe artıyordu. (s.304)

Beyazlı pembeli (s.305)

Pencerelerden gökte **beyazlı pembeli** nisan bulutlarının parça parça uçtuğu görülüyordu. (s.305-306)

Sille tokat (s.306)

“İtilmeye, kakılmaya, **sille tokata** daha çok dayanırız...” diye Osman Bey zorla güldü. (s.306)

Kim kime (s.307)

Nuri Bey, esirlerin bu alaycı haline sinirlendi: “**Kim kime** gülsün acaba? Küstahlar... İçinizde din, iman, padişah korkusu yok mu sizin?” (s.307)

Güç kuvvet (s.307)

Şükrü Bey, bütün **gücünü kuvvetini** toplayarak alaylı alaylı konuştu: “Vay vay vay! Nuri Bey ha? Siz de mi bu işin içindesiniz?” (s.307)

Şangır şungur (s.308)

Cüppelerin arkasından mı, içinden mi, pek iyi görünmedi; ortaya **şangır şungur** zincirler, kelepçeler çıkıverdi. (s.308)

Söve saya (s.309)

Halk, Gerede'den çıkıncaya kadar arabayı **söve saya** takip etti. (s.309)

Yummak açmak (s.310, 348)

Arabacı, arkasına döndü, uzun yüzünün tepesindeymiş gibi görünen gözlerini **yumdu actı**. (s.310)

Ne yaparsan yap (s.310)

Eliyle, gerilerden gelen bir atlıya işaret etti. Arabadan yere atladı. Yaklaşan atlıya bir şeyler söyledi. Adam, **ne yaparsan yap** gibisine elini salladı. (s.310)

Uçurup götürmek (s.311)

İnce, hafif bir rüzgâr, yolun üstündeki atların ayaklarının altından kalkan tozu, **uçurup götürüyordu**. (s.311)

Koşup gitmek (s.314)

Sizin gibi yüzlerce vatanperver zabıt, çoktan Mustafa Kemal Paşa'nın ordusunda vazife aldı. Sizin de yakında Ankara'ya **kosup gideceğinizden** eminim. (s.314)

Kendi kendilerine (s.315)

Bu sözü söyleyen doktorun yüzüne baktılar. Hepsinin gözlerinin içi güldü. İçlerinde yine bir ümit kıvılcımı parlamıştı. Fakat daha iyimser olabilmeleri için başkaca sebepler bulamıyorlardı, **kendi kendilerine**... (s.315)

Yanıp sönmek (s.317)

Rüzgârla **yanıp sönen**, pırıl pırıl pırıldayan yaprakların arasında cıvıldaşan serçeler, zaman zaman Yusuf'u oyalıyor, fakat çok geçmeden zihnini perişan eden düşüncelere dönmesine engel olamıyordu. (s.317)

Kendi kendinden (s.317)

Yusuf, sadece arkadaşlarının gözünden uzaklaşmak değil, **kendi kendinden** de kaçmak istiyor, şu son günlerin olaylarını tahlil ettikçe şaşkınlığı, perişanlığı büsbütün artıyordu. (s.317)

Tat tuz (s.320)

“Ağzımın içi o kadar berbat ki, **tadını tuzunu** anlayamıyorum...” (s.320)

Zar zor (s.320)

“Oh, **zar zor** şu çorbayı içtikçe, canlanıyorum. Aklım başıma geliyor be Salih Efe...” (s.320)

Göğüs bağı (s.324)

Karşıdakilere yirmi adım kadar yaklaşmışlardı ki bir ağacın ardından **göğsü bağı** açık, saç sakal birbirine karışmış bir adam, ileriye fırladı. (s.324)

Saç sakal (s.220, 324)

Karşıdakilere yirmi adım kadar yaklaşmışlardı ki bir ağacın ardından göğsü bağı açık, **sac sakal** birbirine karışmış bir adam, ileriye fırladı. (s.324)

Ses seda (s.325)

Ali Fuat Paşa, Refet Bey'e Bolu üzerine yürümesini bildirmişti. Miralay'dan **ses seda** yok. (s.325)

Çıkmak gitmek (s.329)

“Atmaya ne hacet Kumandan Bey, ben kendim **çıkarm** giderim. Sizin gibi beylerin paşaların huzurunda laf ettiğim kabahat. Şimdi serbest miyim?” (s.329)

Çarşı pazar (s.333)

Evvelde herifler **çarşı pazardan** bizi geçirirlerken suratımıza ‘zındık’, ‘Bolşevik’ diye ha babam tükürdüler. Mebus beylere de daha beterini yapmışlar. (s.333)

Onu bunu (s.335)

“Hay kumandan gibi hepsinin boynu altında kalsın! Ben **onu bunu** bilmem, bu milletin istiklalinin düşmanları, Gelibolu’dan Akbaş cephaneliğini Anadolu’ya kaçırın Köprülülü Hamdi Bey gibi bir kahramanın başını yediler. Şehit ettiler. Kaymakam Mahmut Bey’i de kancıkça şehit düşürdüler. Nedir başlarının zoru? Ne cahilliktir bu? Bunca kardeş kanının hesabını nasıl verecekler?” (s.335)

Gelip geçmek (s.338)

Bu yıl, bir bakıma o kadar çabuk **gelip geçmişti** ki... Hemen bütün bu yılı at üstünde geçirmiş gibiydi. (s.338)

Geldi gelecek (s.342)

Kahveci, telaşla onun önüne geçti: “Aman yüzbaşım, dış kapıdan bir adım atarsanız, sizi vururlar. Kuvayı Milliye **geldi gelecek**. Sefer Bey, bütün askerlerini, başıbozuk kızanlarını toplayıp onları karşılamaya çıktı. Hani onlara pusu kuracaktı. Size burada göz kulak olsun diye pek az nöbetçi bıraktı. Hepsini de şu pencereleri, kapıları tutuyor. Emir vermiş, çıkmanı vurun demiş.” (s.342)

Yarıp çıkmak (s.343)

Bütün Düzce, aşağı yukarı silahlanmış, yol kavşaklarında, tepelere sürülmüştü. Onları **yarıp çıkmann**, Kuvayı Milliye’ye ulaşmanın imkânı yoktu. (s.343)

Tutup kalkmak (s.346)

Öndeki süngünlü nefer, omzundan **tutup kalkmasına** yardım etti. (s.346)

Gün güneş (s.346)

Salih, bunu, ‘bunca **gün güneş** yüzü görmedik’ diye tevil ediyordu içinden. (s.346)

Şurasından burasından (s.351)

Bu tekmil haberi üzerine Yüzbaşı Şevket, müfrezeeye yaklaştı. Başında kalpağı yoktu. Ceketini **surasından burasından** parçalanmıştı. (s.351)

4.3.5.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkillemeler

Dolu dolu (s.15, 22, 27, 79, 173, 226, 227, 245, 281, 317, 335)

Yüzbaşı Şevket Bey'in yüzü, kıpkırmızı kesildi. Olduğu yerde bir zaman hareketsiz kaldı. Gözleri **dolu dolu** olmuştu. (s.335)

Ara ara (s.15, 39, 72)

Sokaklarda yanan **ara ara** petrol lambaları, karanlığı yırtamıyor, yollarını kararlı buluyorlardı. (s.72)

Yavaş yavaş (s.15, 19, 28, 30, 32, 34, 40, 65, 69, 103, 107, 110, 128, 133, 154, 157, 167, 190, 217, 253, 272, 276, 290, 305, 306, 312, 328, 339, 341)

Elindeki küçük defterin sayfalarını **yavaş yavaş** çeviriyordu. (s.107)

Doya doya (s.15)

O, dayandığı ağaca önce elleriyle tutundu; sonra sımsıkı sarıldı, alnını ağacın kuru kabuklarına dayadı; **doya doya** ağladı. (s.15)

Ölü ölü (s.15, 96)

Biraz ileride Karıngeçli Köyü'nün dağınık evlerinin pencerelerinden **ölü ölü** ışıklar sızıyordu. (s.96)

Yer yer (s.15, 43, 63, 76, 281)

Haliç; suları, etrafı ile daha kirli, daha gamlıydı. Sarayburnu'na doğru denize **yer yer** vuran güneş, Üsküdar'ı alacakaranlıkta bırakmıştı. (s.281)

Uzun uzun (s.15, 21, 26, 104, 145, 159, 163, 184, 217, 248, 249, 253, 258, 263, 267, 315, 338, 339)

Masanın başına oturdu. Bir kâğıt çekti. Kalemmini mürekkebe batırdı. **Uzun uzun** yazdı. (s.26)

Sıra sıra (s.17, 63, 77, 281, 347)

Bu küçük bahçe, mayıs sabahının içinde mis gibi kokuyordu. Bakımlı bir bahçeydi. Ortada **sıra sıra** güller açmıştı. (s.77)

Sık sık (s.17, 137, 179, 184, 247, 337, 338)

O, **sık sık** perdeyi aralayıp dışarıya bakıyordu: Evin önündeki küçük bahçe karanlıktı. (s.179)

Şaşkın şaşkın (s.18, 36, 52, 233, 260, 267, 298, 329, 337, 347)

Bütün memurlar, bir araya toplanmış, **şaşkın şaşkın** birbirlerine bakıyorlardı. (s.36)

İri iri (s.18, 21, 27, 75, 141, 152, 272, 348)

Karanlığın içinde Yusuf, **iri iri** gözlerini açmış Hasan Tahsin'e bakıyor, onun adımlarına uymaya çalışıyordu. (s.18)

Ağır ağır (s.18, 20, 27, 61, 79, 103, 107, 128, 133, 163, 166, 171, 181, 183, 203, 218, 219, 240, 258, 266, 267, 281, 286, 290, 306, 312, 313, 314, 328, 344, 350)

Hasan Tahsin, **ağır ağır** yürüyor, arkadaşının sözlerini gülümseyerek dinliyordu. (s.20)

Küme küme (s.18, 96, 97, 158, 205, 279, 298, 350)

Köylerden gelen kandırılmış isyancılar, **küme küme** hapishanenin önünde toplanıyordu. (s.298)

Döndüre döndüre (s.19)

Elinden dürülü bayrak sopasını aldı. Yavaş yavaş, **döndüre döndüre** bayrağı açtı. (s.19)

Kasa kasa (s.19)

Hasan Tahsin, gözlerini yumdu. Bir zaman öylece kaldı. Sonra hiçbir şey olmamış gibi, parmağı ile gümrük binasını işaret etti: "Sizin bilmediğiniz neler var Yusuf Bey," dedi, "şu gümrükten aylardır bu palikaryalara **kasa kasa** silah, cephane geçirilip verildi. (s.19)

Durup durup (s.20, 39, 64, 75, 79, 154, 200, 223, 227, 293, 294, 304, 330)

Münadi, **durup durup** nida ediyordu. Her seferinde kalabalık dalgalanıyor, çığlıklar koparıyor, "Padişahım çok yaşa!" diye bağıriyordu. (s.304)

Hızlı hızlı (s.20, 30, 33, 64, 67, 79, 103, 128, 142-143, 152, 254, 265, 267, 285, 334)

Yusuf, yavaşça kalabalığın içinden sıyrıldı, arka yollardan Konak'a doğru **hızlı hızlı** yürümeye başladı. (s.30)

Yudum yudum (s.25)

Hasan Tahsin, çayından **yudum yudum** alıyor, çocukluk yıllarını düşünüyordu. (s.25)

Kara kara (s.25, 27)

Gökte **kara kara** bulutlar İzmir'in üstüne yığılıyordu. (s.27)

Sokak sokak (s.28)

Heyecanı biraz yatışınca Yusuf, konuşmaya başladı: Gece sizden ayrıldıktan sonra eve gitmedim. **Sokak sokak** gezdim. (s.28)

Ters ters (s.29, 59, 90, 143, 170, 200, 239, 319, 345)

Şaşkınlığı geçmeden Hasan Tahsin, önündekilerden yol istedi. Kalabalıktan birkaç kişi ona **ters ters** baktılar. (s.29)

Hafif hafif (s.30, 48, 158, 269)

Pencerelerin aralıklarından üfüren rüzgâr perdeleri **hafif hafif** kıpırdatıyordu. (s.269)

Kopuk kopuk (s.31)

Kahvedekiler, başına toplandılar. Yusuf'un geldiği tarafta olup biteni soruyorlardı. O, şaşkın, **kopuk kopuk** cümlelerle her şeyi, Hasan Tahsin'in nasıl şehit düştüğünü anlattı. (s.31)

Ede ede (s.32)

Yunanlılardan biri daha devrildi. Onlar da ateş **ede ede** yaklaşmak istiyorlardı. (s.32)

İnce ince (s.33)

Caddenin meydana açılan ağzında, orta yerde bir topluluk vardı. **İnce ince** yağın yağmurun altında, metropolit hazretleri Hiristostomos, bağıra bağıra İzmir valisi İzzet Bey'e bir şeyler söylüyordu. (s.33)

Bağıra bağıra (s.33, 65, 230, 241, 295, 305, 333)

Yandaki telefon santralinde Rahmi Onbaşı, makinenin başında **bağıra bağıra** Burunköy'le bağlantıyı sağlamaya çalışıyordu. (s.230)

Mırıl mırıl (s.33, 97)

Diz dize sessizce oturanlar, diz dize **mırıl mırıl** konuşanlar, hep bekliyorlardı. (s.97)

Geri geri (s.34, 35, 42, 65, 293, 325, 342)

Mahmut Bey, işi anlamış, arkasından gelen neferin tüfeğini alıp bu herife ateş etmişti bile. **Geri geri** çekilmek istediler. (s.325)

İkişer ikişer (s.34, 39, 41, 345)

Yunanlıların kışladan topladıkları Türk zabıtları, Hükümet Konağı'ndan tevkif edilen memurlar, ellerine geçen birçok Türk polis, jandarmaları **ikişer ikişer** sıra halinde dizilmiş, getiriliyordu. (s.39)

Alık alık (s.34, 192)

Evin kapısında merkezi hükümetçilerin diktiği iki jandarma, **alık alık** karanlığın içinde etraflarına bakıyorlar, her tarafın tutulduğunu gördükleri halde bir şey yapmadan bekliyorlardı. (s.192)

İstemeye istemeye (s.35, 79)

Yusuf, **istemeye istemeye**: “Neler de düşündün, iyi akıl,” dedi. (s.79)

Sürüne sürüne (s.35, 43, 75, 104, 105, 107, 323)

Ortalık gitgide cehenneme dönmüştü. Barut dumanı, barut kokusu, ortalığı aldı. Ülen bir de baktım, bizim Parsalı Rasim, Niyazi, İlyas, durmadan hem kurşun atıyorlar hem de **sürüne sürüne** yamaca tırmanıyorlar. (s.323)

Tomar tomar (s.36)

Kalabalığın arasında bir sürü Rum çocuğu, koltuklarının altında **tomar tomar** gazete, bağıyordu: “Parartıma! İlave!” Yusuf'un eline de bir tane tutuşturdular. (s.36)

Yılışık yılışık (s.37)

Neferlerden ikisini odada bırakarak çıktı. O çıkar çıkmaz, iki efzun, **yılışık yılışık** müdüre güldüler. (s.37)

Hemen hemen (s.38, 274, 286, 309, 319, 335, 337)

Esirler, hiç konuşmuyorlardı. **Hemen hemen** birbirlerinin omuzlarına dayanmışlar, gözleri yarı kapalı, arabanın sallantısına uymuşlardı. (s.309)

Acele acele (s.38, 49, 50, 67, 77, 116, 136, 156, 157, 188, 196, 206, 219, 221, 230, 250, 271, 272, 281, 286, 296, 299, 351)

Kumandan beyannameyi gözden geçirip imzaladı. Gazeteciler, **acele acele** odadan çıktılar. (s.196)

Sürüye sürüye (s.39, 312)

Ortalıkta çıt yoktu. Esirler, zincirlerini **sürüye sürüye** yürüyorlardı. (s.312)

Telaşlı telaşlı (s.40)

Andon, birkaç ahbabı ile gazinonun kapısı önünde **telaşlı telaşlı** bir işler görüyordu. (s.40)

Çiğ çiğ (s.42)

Yusuf'u tam **çiğ çiğ** yiyeceklerdi ki ambarın kapısından tok, karık bir ses gürlledi. Herkes, geri geri çekildi. (s.42)

İnim inim (s.44)

İzmir, **inim inim** inliyordu. Soygunculuk, haydutluk İzmir'i sarmıştı. (s.44)

Sıkı sıkı (s.44, 48, 53, 103, 118, 133, 146, 179, 245, 280, 345)

Yusuf, çocuklar gibi sevindi. Odadakiler çıktılar. Getirilen pantolonu giydi. Üstüne yün uzun çorapları çekti. Fotinlerini **sıkı sıkı** bağladı. (s.53)

Birer birer (s.45, 103, 172, 195, 241)

Miralay Osman Bey, Mülazımievvel Şevket Efendi'nin getirdiği tutukluları, **birer birer** sorguya çekmeye başladı. (s.195)

Zangır zangır (s.47, 298, 346)

Yusuf, üç gün, ateşler içinde yandı. Yatağın içinde kendisini kaybetti. Önceleri vücudunun her yeri **zangır zangır** titriyordu. (s.47)

Kat kat (s.47)

Yengesi, nişanlısı Nemide, üstüne **kat kat** yorganlar örttüler. (s.47)

Kopuk kopuk (s.47, 269)

Nemide, kapının dışında sevincinden ağlıyordu. Üç gündür Yusuf'un başucundan ayrılmamıştı. Onun başına gelenleri, hep biliyordu. **Kopuk kopuk** da olsa öğrenmişti. (s.47)

Şiş şiş (s.47, 237)

Genç kızın ağlamaktan gözleri **şis şis** olmuştu. Annesi seslendiği zaman, odaya nasıl gireceğini, önce bilemedi. (s.47)

Dalgın dalgın (s.48)

Yusuf, **dalgın dalgın** oturuyor, etrafına bakıyordu: Odanın arka sokağa bakan bir penceresi vardı. (s.48)

Mini mini (s.49)

Bu küçük kutuyu, iğnesine basarak açtı. İçini Yusuf'a gösterdi. Orada, Nemide'nin **mini mini** bir resmi vardı. (s.49)

Diri diri (s.51, 320)

Bazı zabıtlarımızı öldürmeden, ellerini, ayaklarını bağlayarak, **diri diri** denize atıp boğmuşlar. Bazılarını yine **diri diri** birbirlerine bağlayıp atmışlar. (s.51)

Tir tir (s.52, 76, 171, 189, 240, 328)

Kahvenin içindeki birkaç yaşlı Rum, hırslarından **tir tir** titriyorlardı. (s.240)

Utana utana (s.53)

Nemide'nin gözleri parladı. **Utana utana** yüzüğü aldı: "Bakalım, parmağına uyacak mı?" diye, Yusuf'un uzattığı eli tuttu, "Uydu... Uydu..." diye, sevinerek taktı. (s.53)

Hıçkır hıçkır (s.53, 65, 268, 346)

Bu sırada birdenbire Salih: "Ah Çanakkale gazisi oğlum, ah! Bu hakaretleri de mi görecektin!" diye, **hıçkır hıçkır** ağlamaya başladı. (s.346)

Sallaya sallaya (s.56, 71, 84, 111, 133, 142, 228, 229)

Talip, ertesi gün yokuşun altında genç kızı bekledi. Kız, bir gün önceki gibi köşkten çıktı, yavaş yavaş, çantasını **sallaya sallaya** yokuşu inmeye başladı. (s.133)

Düşünceli düşünceli (s.56, 142, 185)

Miralay Osman Bey, **düşünceli düşünceli** etrafına bakındı: "İstanbul'un gönderdiği yeni vali geldi mi?" diye sordu. (s.185)

Öfkeli öfkeli (s.57, 210, 348)

Yüzbaşının yanında Cemal Bey, onun yanında Avni Bey duruyordu. En sonra Salih, onun yanında Yusuf vardı. Mülazım, **öfkeli öfkeli** hepsinin iplerini kesti. (s.348)

Pis pis (s.57, 85, 110, 312)

Ta Gerede'den gelen muhafızların başı, teslim işini bitirip, dışarıda kaldı. Kocaman, **pis pis** kokan bir koğuşa girdiler. (s.312)

Bakıp bakıp (s.57, 63)

Derenin çukur yerlerinde, biriken sulara, hayvanlar **bakıp bakıp** kişniyorlardı. (s.63)

Dönüp dönüp (s.61, 142, 161)

Müjgân, çantasını sallaya sallaya köşkün yokuşunu tırmanmaya başladı. **Dönüp dönüp** Talip'e bakıyordu. (s.142)

Sakin sakın (s.61, 100, 118, 210)

Efendi Hazretleri, orada **sakin sakın** duruyor, vapura binmek için hazırlanıyordu. (s.118)

Dalga dalga (s.62-63, 83)

Önlerindeki dağın doruğunu bulmuşlardı. Karşılarında, **dalga dalga** tepeler, yemyeşil tepeler, ta Manisa, kasaba, Salihli Ovası'na iniyordu. (s.62-63)

Zaman zaman (s.63, 73, 164, 184, 230, 238, 270, 279, 310, 315, 317, 318, 330)

Şehir içinde iki taraf da **zaman zaman** böyle bir arada görünmekle güya dost geçinirlermiş gibi bir hal alırdı. (s.238)

Acı acı (s.63)

Hayıtların yaprakları **acı acı** kokuyor, ayıngeçlerin pembe çiçekleri onları seyrediyordu. (s.63)

Yanık yanık (s.64)

Ses, bazı **yanık yanık** geliyor, bazı da bir feryat, bir yalvarma halini alıyordu. (s.64)

Ağlaya ağlaya (s.64)

Yusuf, donmuş kalmıştı. Arkasından delikanlının, bir ihtiyar görüldü. Zorlukla, **ağlaya ağlaya** önündeki adamı takip ediyordu. (s.64)

Güzel güzel (s.65)

İhtiyar, yere çökmüş, dua ediyordu. Bir taraftan da Yusuf'a yalvarıyordu: "Ah... Ocağına düştüm bey... Onu kurtar bey... Anlat ona her şeyi... **Güzel güzel** anlat... Oğlum akıllı çocuktur... Anlar dediklerini..." (s.65)

Kana kana (s.65)

Yusuf: "Ellemeyin İlyas'ı şimdi... **Kana kana** ağlasın. Aklı başına geldi," dedi. (s.65)

Dikkatli dikkatli (s.66, 108, 138, 242, 248, 252, 289)

Gerede, uzaktan görünmüştü: Dört mebus, atlarının gemini çektiler, karşıdaki bayırın ateşinde görünen kasabaya **dikkatli dikkatli** bakmaya başladılar. (s.289)

Bir bir (s.66, 98, 129, 147, 217, 218, 231, 268, 269, 277, 296, 307, 308, 317, 326, 341, 345)

Biraz sonra küçük bir ateş yandı. Çalı çırpıyı beş dakika söndürmedi. Önceden hazırlanan çalıları, kumun üzerindeki ateşe **bir bir** attı. (s.217)

Ayrı ayrı (s.67, 231, 269)

Genç kız, 'babamın her cümlesini, her kelimesini **ayrı ayrı** düşünmeliyim' diye aklından geçiriyordu. (s.269)

Sersem sersem (s.67, 284)

Anasının, karısının başucunda **sersem sersem** dolaşıyordu. (s.67)

Açık açık (s.69, 136, 201, 262)

Müjgân Hanım, akıllı, zekiydi. Onun biraz daha emniyetini kazandıktan sonra belki de **açık açık** meseleyi söyleyebilir, yardımını isterdi. (s.136)

Çalmlı çalmlı (s.70)

Yusuf, dayanamadı: "Müstahkem mevkie dönmüşsün be Efe..." Salih, **çalmlı çalmlı** iki yakasına baktı: "Ne sandın..." diye söylendi. (s.70)

Alaylı alaylı (s.70, 240, 270, 301, 307)

Bir bir esirlerin yüzüne bakıyordu. Hüsrev Bey, Osman Bey, Şükrü Bey, Fuat Bey'se **alaylı alaylı** karşılarındaki hacılara, hocalara bakmakta devam ediyorlardı. (s.307)

Kolay kolay (s.71, 108, 177, 267, 306)

Akşam karanlığında yollarda Manisa'dan kaçan muhacirlere rastlamışlardı. Zorla durdurup konuştukları kimseler, şehirden **kolay kolay** çıkmanın mümkün olmadığını, padişahın

Mutasarrıf'a, Yunanlıların güzellikle, muvakkat olarak geldiklerini bildirdiğini, fakat buna inanmadıklarını söylediler. (s.71)

Sakına sakına (s.72)

Yusuf, istasyon tarafından şehre doğru, **sakına sakına** yürürlerken, fısıldadı: "Bu ne sessizlik?" Salih, kayıtsız cevap verdi: "Gece vakti, başka ne istersin ki?" (s.72)

Çabuk çabuk (s.72, 129, 141)

Çabuk çabuk yürüyerek şehrin caddelerine çıkmadan, yan kenar sokakları takip ederek Yusuf, bir an önce eve varmak istiyordu. (s.72)

Bölük bölük (s.75, 279)

Karıncalar gibi **bölük bölük** olup, evlere üşüştiler. Yapmadıklarını koymadılar. Her yakada feryat figan koptu. (s.75)

Damla damla (s.76)

Salih, kapıda duruyordu. Baktı, kan lekeleri, **damla damla** eşiğe kadar geliyor. (s.76)

Yırtık yırtık (s.77)

Neriman'ın saçları yüzüne dökülmüştü. Kanlı gömleği **yırtık yırtıktı**. (s.77)

Kıvrak kıvrak (s.83, 204, 216)

Karanlığın içinde, önlerindeki büyük plajın beyaz kumları donuk donuk görünüyordu. Denizin durgun suları, yıldızların ışığında **kıvrak kıvrırdı**. (s.216)

Kıvrak kıvrak (s.84)

Dar patikada Mehmet, öne düşmüştü. Atı, **kıvrak kıvrak** yürüyordu. (s.84)

Müfreze müfreze (s.85)

Bu sefer, öyle **müfreze müfreze** değil, umum Kuvayı Milliye müfrezeleri, elbirliği ile baskın yapacak. (s.85)

Sabah sabah (s.88)

"Tuh Allah belanızı versin... **Sabah sabah** nereden çıktınız böyle?" (s.88)

Kırpıştıra kırpıştıra (s.88)

Selim, öfkeyle çizmesinin tekini de çekti, ayağa kalktı. Dar odanın içinde bir aşağı, bir yukarı dolaşmaya başladı. Osman, gözlerini **kırpıştırma kırpıştırma** onu seyrediyordu. (s.88)

Tekrar tekrar (s.93, 173)

Muhabbet kızıştı: Yunan'ın yaptığı mezalimden söz açıldı. Yurdun kurtuluşu için dertleşildi; ölünceye kadar dövüşmek, intikam almak için **tekrar tekrar** yeminler edildi. (s.93)

Parlayıp parlayıp (s.97)

Çınarların altındaki küme küme adamlar, sigaralarından belliydi. Cigaların ateşleri, yıldız böcekleri gibi **parlayıp parlayıp** sönyordu. (s.97)

Bazı bazı (s.97, 208)

“Oldu bir kere Efe, **bazı bazı** kendimi kaybediveriyorum. Bir daha tedbirli hareket ederiz.” (s.208)

Ballandıra ballandıra (s.98)

Atıcılığını her zaman **ballandıra ballandıra** anlatırsın; görelim bakalım şimdi. (s.98)

İşil işil (s.100, 173, 302)

Hocalar, merdivenlerde kaybolunca içeriye girdi, önce kapıyı kapadı. Elinde silah yoktu, gözleri **ışıl ışıl** parlıyordu. (s.302)

Parça parça (s.103, 297, 305-306, 309, 332)

İstasyon binası, incir ağaçlarının yaprakları arasından **parça parça** görünüyordu. (s.103)

Ağaç ağaç (s.103)

Mülazımievvel Selim Efendi, müfrezesini yaymış, gözleri bahçenin son kesiminde, en önde ağır ağır, **ağaç ağaç** yürüyordu. (s.103)

Hep hep (s.115)

Hele şu karşısındaki beyaz boyalı kocaman yalının oturanlarını, uşaklarını, kapıcılarını, arabacılarını, kayıkçılarını **hep hep** öğrenmişti. (s.115)

Çeşit çeşit (s.116, 117, 182, 241, 276, 327, 332)

Osman, bir zaman yattığı yerden kardeşini seyretti. Seyrettikçe, keyfi kaçıyordu. **Cesit cesit** düşünceler zihnini kurcalıyordu. (s.241)

Bilgiç bilgiç (s.117, 304)

Nefer, **bilgiç bilgiç** ona baktı: “Her işin bir kolayı vardır beyim... Ben, gidecek değilim. Arkadaşlardan birine, git ekmek peynir al da gel yiyelim diyeceğim... Tamam mı?” (s.304)

Konuşa konuşa (s.118)

Talip’in hiç de ahbaplık edesi yoktu. Ama bu adamla **konuşa konuşa** vapura girmek işine geldi. (s.118)

Oh oh (s.119)

Şişman zat, “**Oh oh**... memnun oldum...” diyerek, elindeki zarı attı, “bak sen... gele atmaktan kurtulduk bu sefer...” (s.119)

Okuyup okuyup (s.123)

“Bilmem, yatağının içinde gazete okuyordu. **Okuyup okuyup**, işler kötü, işler kötü diye dövünüyordu.” (s.123)

Islak ıslak (s.127, 245)

Ağaçlar, daha dökülmeyen yapraklar, **ıslak ıslaktı**. (s.127)

Tıklım tıklım (s.128, 165, 312)

Dükkân, büyük ahşap bir evin en alt katında arabalıktan bozma bir yerdi. İçi **tıklım tıklım** mal doluydu. (s.128)

Basa basa (s.129)

Bu müşteriler çıkarken, On dört göründü. Bastonuna **basa basa** dükkâna girdi. (s.129)

Memnun memnun (s.129, 333)

Yüzbaşı Şevket Bey, **memnun memnun** odayı birkaç kere daha boydan boya arşınladı. (s.333)

Çok çok (s.130, 224, 225, 339)

Onun hislerini, düşüncelerini, kendisini gözünü kırpmadan ateşe atmasını, gün geçtikçe Yusuf, **çok çok** daha iyi anlıyordu. (s.339)

Yok yok (s.131, 252, 311)

Müjgân, gülmeye başladı: “**Yok yok**... Sandığın gibi değil... Sadece bir saat için. Anneni, babanı görmek istiyorum... Evinizi görmek istiyorum...” (s.252)

Kıkır kıkır (s.134, 147, 148)

Dadı, homurdana homurdana kapıyı çektı gitti. Yorganın içinde Müjgân **kıkır kıkır** gülüyordu. (s.148)

Cıvıl cıvıl (s.137)

Genç kızların gülüşmeleri, konuşmaları duyuluyordu. **Cıvıl cıvıl** çocuklar büyük parmaklıklık kapıda göründüler. (s.137)

Kırmızı kırmızı (s.139)

Müjgân, gülümsedi: “Çok yakışacağını sanıyorum. Babamın bile fes giymesi hoşuma gitmiyor. Ne o öyle **kırmızı kırmızı**...” (s.139)

Rahat rahat (s.139, 220, 32)

Sefer Bey, karşısındaki ihtiyarın böyle **rahat rahat** konuşmasına iyice sinirlenmişti. (s.329)

Pembe pembe (s.140-141, 146, 245, 260)

Müjgân, **peembe pembe** olmuş onu dinliyordu. (s.260)

Al al (s.145)

Al al lamba ışığında, ipekli beyaz geceliğinin içinde, masası başında, oturan düşünceli, bu güzel kız, bu haliyle, eski ressamların tablolarını hatırlatıyordu. (s.145)

Yalnız yalnız (s.145)

Bu hatıraları; bugün başından geçenleri, bütün ömrünce, unutamayacağını, bundan sonraki günlerine renk, ışık verecek hatıralarını, **yalnız yalnız** kendisi için yazacaktı. (s.145)

Haydi haydi (s.148, 350)

“**Haydi haydi**, ne de olsa aklımız b...’a karıştı...” diye Niyazi, mırıldandı. (s.350)

Homurdana homurdana (s.148, 346)

Dadı, **homurdana homurdana** kapıyı çektı gitti. Yorganın içinde Müjgân kıkır kıkır gülüyordu. (s.148)

Takır takır (s.153)

Atların nallarından toz kalkmıyordu. Yer, **takır takırdı**. **Takır takır** topraktan, toprak yoldan, atların ayakları, **takır takır** sesler çıkarıyordu. (s.153)

Aça aça (s.155)

Mülazım Seyfi, gözlerini **aça aça** emri, bir daha okudu. (s.155)

Çekine çekine (s.155)

Derviş gitti. Biraz sonra bir matara ile döndü. Genç Mülazım'ın su içişini, oğlunun su içişi gibi seyretti. Sonra **çekine çekine** sordu: “Eşkîya ardına mı düşüyoruz kumandanım!” (s.155-156)

Heyecanlı heyecanlı (s.159)

Genç Mülazım, **heyecanlı heyecanlı**: “Salihli, İzmir dolaylarında olup bitenleri duyduk. (s.159)

Sevinçli sevinçli (s.161)

Zabitler, **sevinçli sevinçli**, dönüp dönüp arkalarına bakıyorlardı. (s.161)

Vilayet vilayet (s.162)

Seyfi, “Ama hâlâ ihtilali tamamlayamadık. Anadolu’da Kuvayı Milliye, merkezi hükümete karşı **vilayet vilayet** çarpışıyor! Sanki, dışardan gelen düşmanlar yetmiyormuş gibi... Konya’yı bir hale yola koyduk. Şimdi de başımıza Kastamonu çıktı,” diye söylendi. (s.162)

Yan yan (s.162, 185)

Seyfi, döndü, gözlerini yola dikmiş Yusuf’a **yan yan** baktı: “Salihli cephesini anlatacaktınız,” dedi. (s.162)

Bar bar (bağırarak) (s.171, 247, 275)

Dağlar taşlar düşmanla çarpışan milislerle dolmuş taşmış. Böyle haberler geldikçe, Damat Ferit Paşa, küplere biniyor, delilere dönüyor. “Padişahımız Efendimize isyan ha!” diye **bar bar** bağırıyor. (s.275)

İçin için (s.172, 195, 200, 206)

Salih, konuştuğça, muhtarı, imamı, ağayı bir titremedir alıyordu. Yusuf, **için için** gülüyordu. (s.172)

Avaz avaz (s.189, 190)

Binbaşı Şerif Bey, **avaz avaz**, alay... tabur... nöbetçi... isyan gibi kelimeleri bağırmaya başladı. (s.189)

Deste deste (s.197)

Kapının önünde toplanan çocuklara Hüseyin Efendi, **deste deste** Beyannameleri vermeye başladı, ilk kapan çocuk, fırladı. (s.197)

Yığın yığın (s.199)

Yerde **yığın yığın** dökülmüş yapraklar vardı. (s.199)

Koca koca (s.200)

Şimdi ağaçlar seyreliyordu. Tepeden eteklere doğru iniyorlardı. Arkalarında **koca koca** dağlar olduğundan, güneş bir türlü doğamayacak gibi görünüyordu. (s.200)

Kıs kıs (s.201)

Sustular. Efe'yi kızdırdık diye, **kıs kıs** güldüler. (s.201)

Kör kör (s.203)

Bizim bir üstünlüğümüz var: Süvariyiz. Kastamonu'dakiler piyade. Daha süratli hareket edebiliriz. Zorluk çıkar da geri çekilecek olursan, şehirden her halde birini yakalayıp getir. Bu, **kör kör** yürümek çok zor. (s.203)

Şakır şakır (s.204, 310)

Şakır şakır yalın kılıç atlılar, Kastamonu'yu uyarır gibi oldu. Gürültüyü duyanlar, pencerelere, kapılara koşuyor, askeri görünce hemen perdeleri indiriyor, kapıları kapıyordu. (s.204)

Başka başka (s.205)

Dosdoğru gitmiyorlardı: Mahalleleri, sokakları dolambaçlı geçtiler. Çarşığı, **başka başka** bölüklermiş gibi iki kere heyecana kattılar. (s.205)

Yaşlı yaşlı (s.206, 248, 349)

Asker, bir kere daha dalgalandı. Bu sefer, yüzler çok ciddi, gözler **yaşlı yaşlıydı**... (s.206)

Büyüye büyüye (s.207)

Bu siluet, Yusuf'a yüreğini altüst eden bir üzüntü veriyor, üzüntüsü **büyüye büyüye** kocaman bir öfke halini alıyordu. (s.207)

Açıp açıp (s.210)

Perdenin aralığında görüldüğüne göre, bu yüksek rütbeli zabıtlar, oturdukları yerde, önlerine bakıyorlardı. Ama Şeyh'in çenesi durmuyordu. Arabanın perdesini **açıp açıp** bağıırıyordu. (s.210)

Donuk donuk (s.216)

Karanlığın içinde, önlerindeki büyük bir plajın beyaz kumları **donuk donuk** görünüyordu. (s.216)

Pırıl pırıl (s.218, 231, 296, 317, 327)

Hükümet'in kapısı önünde Yürük Ali Efe, atının gemini çekti. Etrafına şöyle bir baktı; gözleriyle beraber, cepkeni, omzundaki filintası, **pırıl pırıl** yandı. (s.231)

Kangal kangal (s.218)

Sandıklar, **kangal kangal** teller kumun üzerine taşınıırken, İtalyan çavuşla Rahmi, Hasan'ın yardımını ile konuşmaya başladılar. (s.218)

Yola yola (s.220)

Daha tercüman Hasan'ın lafı bitmemişti ki öteki Hasan, saçını sakalını **yola yola** kendini kumların üstüne attı. (s.220)

Fır fır (s.221)

Hüseyin, gözlerine inanamıyordu. Kumların üzerine yığılan sandıkların, tellerin, tüfeklerin etrafında **fır fır** dönüyordu. (s.221)

Daha daha (s.223, 259)

Talip, iki yakasına bakındı: "Daha fenası var baba," dedi, "Damat Ferit'in sadrazam olması yakındır. Dediğin de olacak. **Daha daha** fenası, İngilizler İstanbul'u resmen işgal edecekler!" (s.259)

Keyifli keyifli (s.225)

Mehmet ahırın kapısında durdu. Dönüp Kırat'ına **keyifli keyifli** baktı. At da kulaklarını dikmiş zeki gözleriyle ona bakıyordu. (s.225)

Fırıl fırıl (s.232, 317)

Salih Efe, hemen Yusuf'un ayakucunda yere bağdaş kurmuş oturmuştu. İyice uzayan kır sakalının ortasında gibi duran gözleri zaman zaman yumuluyor, sonra birdenbire açılarak **fırl fırl** dönüyordu. (s.317)

Kuru kuru (s.234)

Gâvur bugünlerde yine kıpırdamaya başladı. Hazırlanıyorlar. Onların karşısına **kuru kuru** mermisiz tüfekte mi çikalım? (s.234)

Aç aç (s.234)

Kızanlar düşman karşısında **aç aç** mı dövüşünler? (s.234)

Soluya soluya (s.239)

Şişman, fiçı gibi Rum, göbeğine eliyle bastı. Yüzü, bir kere daha pespembe oldu. **Soluya soluya**, "Pişman olacaksınız..." dedi. (s.239)

Sarı sarı (s.239)

"**Sarı sarı** altınlar verecektim." (s.239)

Sinirli sinirli (s.239, 307, 340)

Tutuklu zabitler, yerlerinde duramıyor, heyecanlı, telaşlı, biraz da **sinirli sinirli** bir aşağı bir yukarı dolaşıyorlardı. (s.340)

Diken diken (s.240, 260)

Bu adam aklına geldikçe, Talip'in tüyleri **diken diken** oluyor, midesi bulanıyordu. (s.260)

Sallana sallana (s.240, 253)

Yorgi, **sallana sallana** döndü geldi. Masanın üstüne parayı koydu. (s.240)

Yuvarlana yuvarlana (s.240)

Parayı koyarken bir şeyler söylemek istedi. Ama vazgeçti. Yusuvarlak gövdesiyle, kahveden **yuvarlana yuvarlana** çıktı. (s.240)

Dik dik (s.240)

Kendisine **dik dik** bakan bir Rum'a o da gözlerini dikerek, yüksek sesle Mehmet'e karşılık verdi: "Yok be Mehmet, bizim Yorgi Efendi'ye şaka ettim..." (s.240)

Burkula burkula (s.242)

Osman, karanlıkta içi **burkula burkula** anasını, babasını, kardeşlerini bir zaman daha düşündü. (s.242)

Sorsa sorsa (s.252)

“Kimsenin aklına bir şeycik gelmez. Mektepten çıktığımda, bir arkadaşımın evine gitmiş olurum. Bu tarafta bir arkadaşım var. Soracak değiller ya. Belki de mektepte bir toplantı vardı derim... Hem, **sorsa sorsa** babam sorar. O da bugünlerde eve geceleri geliyor.” (s.252)

Çıtır çıtır (s.254, 265)

Bir köşede **çıtır çıtır** yanan çini sobanın gelip gelip önünde duraklıyor, gözlerini sobanın kapağından görünen ateşe dikeyor, sonra yine aşağı yukarı dolaşmaya devam ediyordu. (s.265)

Semt semt (s.257)

Bu adamlar, inanılır, namuslu kişilerdi. Zaten **semt semt** kaynayan, yüreği Anadolu için çarpan İstanbul’un bu تنها köşesi, Talip’in üzerine titriyor, onu her bakımdan elinden geldiği kadar koruyordu. (s.257)

Derin derin (s.258, 339, 350)

Heyecanı yatıştıktan, **derin derin** nefes aldıktan sonra sedire oturdu. (s.258)

Neler neler (s.260)

Ne olursa olsun Talip bile bu işe çok üzülyordu. İzmir’in işgali hakkında **neler neler** dinlemişti. (s.260)

Titreye titreye (s.263)

Müjgân, birdenbire sözü değiştirdi. Uzandı, dudakları **titreye titreye**, elleri Talip’in avuçları içinde, “Peki... peki Talip... biz, kendimizi ne zaman düşüneceğiz?” dedi. (s.263)

Gelip gelip (s.265)

Bir köşede çıtır çıtır yanan çini sobanın **gelip gelip** önünde duraklıyor, gözlerini sobanın kapağından görünen ateşe dikeyor, sonra yine aşağı yukarı dolaşmaya devam ediyordu. (s.265)

Alıp alıp (s.265)

Düşünceleri de perişandı. Talip’i, Talip’in evini, annesini, babasını düşünüyor, içine düştüğü karmakarışık hislerini tahlile çalışıyordu. Fakat bir ara kendisini **alıp alıp** bu salondan uzaklara götüren düşüncelerden kurtulmak istedi. (s.265)

Mahzun mahzun (s.266)

Karısı, **mahzun mahzun**, mırıldandı: “Allah encamımızı hayra tebdil eylesin beyim...” (s.266)

Korka korka (s.267, 335, 337)

Babasının yüzüne **korka korka** bakarak içinden, ‘bakalım, babamda bir iş var ya... nedir?’ diye geçirmeye başladı. (s.267)

Gizli gizli (s.267)

Hayretler içinde kalarak senin bambaşka bir yolda olduğunu öğrendim. Önce, **gizli gizli** buraya girdiğini, çekmelerimi, çantamı karıştırdığını anladım; seni kolladım. (s.267)

Bile bile (s.268, 270, 284, 291)

Düşün kızım, böyle milletin, Türkiye’nin haklı bir dava peşinde savaştığını **bile bile**, Ferit gibi yürekten, insanlıktan yoksun bir adama hizmet benim için ölümden de beterdir. (s.268)

Yarım yarım (s.269)

Onun kopuk kopuk, **yarım yarım** anlatmaya çalıştığı hislerini, fikirlerini Müjgân, çok iyi anlıyordu. (s.269)

Sürü sürü (s.269)

Her gün, Ferit Paşa’nın yanına gelip giden o **sürü sürü** İngiliz, Fransız diplomatlara, zabıtlere bakıyor, bakıyorum da midem bulanıyor. (s.269)

Hayran hayran (s.270, 275)

Müjgân, babasını **hayran hayran** seyrediyordu. Onun böyle memleket işlerini konuştuğunu ilk defa işitiyor gibiydi. (s.275)

Takım takım (s.279)

O kadar ki sağa sola bölük bölük, **takım takım**, küme küme yürüyen, tüfeklerinin ucundaki süngülerine, altı yüz yıllık Osmanlı İmparatorluğu’nun şanını, şerefini takmış sürüyen İngiliz askerlerini bile göremiyordu. (s.279)

Tel tel (s.281)

Yaşlı adamın gözleri çukurlarına kaçmış, seyrek sakalı **tel tel**, beyaz beyaz uzamıştı. Başında oldukça kirli, kalıpsız bir fes vardı. (s.281)

Beyaz beyaz (s.281)

Yaşlı adamın gözleri çukurlarına kaçmış, seyrek sakalı tel tel, **beyaz beyaz** uzamıştı. Başında oldukça kirli, kalıpsız bir fes vardı. (s.281)

Alev alev (s.282)

Ankara'da telin öteki ucunda, makine başında Mustafa Kemal, kalpağını kaşına yıkmış, **alev alev** gözleri, önündeki pencereden vatan topraklarına dikilmiş, kılını bile kıpırdatmadan pembe, renkli bir heykel gibi kanlı canlı dimdik duruyor, İstanbul'un sesini, İstanbul'u dinliyordu. (s.282-283)

Kocaman kocaman (s.292, 296)

Kör Ali'nin hemen arkasında iki adam belirdi. Bunların elinde **kocaman kocaman** yeşil bayraklar vardı. (s.292)

Uçura uçura (s.293)

En önde Kör Ali Hoca, cüppesinin eteklerini **uçura uçura** dualar okuyarak yürüyor, arada bir, "Ey ahali! Gazanız mübarek ola! Allah sizden razı olsun... Yakında bu zındıklar gibi ötekileri de yakalayıp asacağız! Ankara'ya varıp Kemal Paşa'yı da, Padişahımız Efendimizin fermanı ile asacağız... Padişahım çok yaşa!" diye bağıyor. (s.293)

Bel bel (s.298)

Öteki hocalar **bel bel** gözlerini açmış bakıyorlardı. Dışarıda yine kıyamet kopmaya başladı. (s.298)

Belerte belerte (s.301)

Gözlerini **belerte belerte**: "Silahlarınız da işe yaramadı," dedi, "hepsini esir aldık. O Kuvayı Milliyeci denen zındıkların çoğu temizlendi. Hem kumandanınız Kaymakam Mahmut da esir edildi. Bunu böylece bilin." (s.301)

Islatıp ıslatıp (s.305)

Osman Bey, bir elinde jandarmanın matarası, ötekinde bir mendil, **ıslatıp ıslatıp** onun başına koyuyordu, öteki arkadaşları başucuna çömelmişlerdi. (s.305)

Halka halka (s.308)

Esirlerin önce bir bir elleri kelepçelendi. Sonra hepsinin boynuna **halka halka** zincirler vuruldu. (s.308)

Kıpırdata kıpırdata (s.308)

Kör Ali, üç hocanın yardımı ile bu işi yapıyor, durmadan, “Siz buna müstahaksınız... Daha nelere nelere müstahaksınız...” diye söyleniyor, dudaklarını **kıpırdata kıpırdata** dualar okuyordu. (s.308)

Yapışa yapışa (s.309)

Esirlerin hali bitikti: Başlarındaki kalpakları, daha ilk günden parça parça edilmiş, alınmıştı. Yakalarına zorbalar **yapışa yapışa** ceketlerini, gömleklerini yırtmışlardı. (s.309)

Avuç avuç (s.311)

Jandarma, palabıyıklarını sıvazladı. Ekmeği parçalayıp, **avuç avuç** zeytinle taksim etmeye başladı: “Ee... ekmek yiyelim beyler...” (s.311)

Hele hele (s.311, 341)

Salih: “**Hele hele**...” diye yerinden fırladı, kapıya doğru hızla yürüdü. (s.341)

Ekşite ekşite (s.312)

Palabıyık yüzünü **ekşite ekşite**, “Kusura kalmayın beyler... az kaldı gayri, bu iş bitiyor gayri...” diyerek verilen emri yerine getirmeye başladı. (s.312)

Küçük küçük (s.319)

Salih, boynunu büktü. **Küçük küçük** gözlerini sevgiyle, kolundan yaralı Yusuf’a dikti. (s.319)

Kaşık kaşık (s.320)

Salih neredeyse bir yaşında bir çocuk gibi, Yüzbaşı Şevket Bey’e çorbayı **kaşık kaşık** kendisi içirecekti. (s.320)

Tuta tuta s.324)

Yusuf Bey kendisine gelmiş, yaralı kolunu öteki eliyle **tuta tuta** bizim yardımımızla dereye indi. (s.324)

Tümen tümen (s.325)

“İyi ama Efe, her gün o taraftan bizim tarafa geçenler **tümen tümen**...” (s.325)

Gere gere (s.332)

Cemal Bey, duvardaki bir çiviye asılı gaz lambasını yaktı. Şevket Bey, oturmaktan uyuşan ayaklarını **gere gere** doğruldu; aşağı yukarı dolaşmaya başladı. (s.332)

Gıcır gıcır (s.333)

“Öyle deme Efe, Yunan’ın elinde yepyeni **gıcır gıcır** İngilizlerin verdiği toplar, tüfekler, mitralyözler, aklına gelebilecek her çeşit silah var.” (s.333)

Bangır bangır (s.338, 349)

Bu sırada bir tabanca patladı: O, fesli yüzbaşı bozuntusu, **bangır bangır** bir şeyler bağırarak, esirlerin üstüne doğru tabanca atarak koşmaya başlamıştı. (s.338)

Sonra sonra (s.339)

Bu ümidi onu, her zaman kötümserlikten, melankoliden kurtarıyordu. **Sonra sonra**, birdenbire gözlerinin önünde, Hasan Tahsin Bey’in şahadeti canlanıveriyordu. (s.339)

Tuhaf tuhaf (s.341)

Adam, kendisini topladı. Elindeki çayları masanın üzerine koymak için yürüdü. Çayları, masaya dizerken, iki tarafına **tuhaf tuhaf** bakınıyordu. (s.341)

Hırslı hırslı (s.345)

Fesli, hepsinin önünde **hırslı hırslı** gidip geliyor, durmadan: “Hele bir kıpır sapır edin, vallah siyaset meydanına varmadan kurşunu beyninize yersiniz...” diye homurdanıyordu. (s.345)

Tane tane (s.345)

Yüzbaşı, dişsiz ağzından kelimeleri **tane tane** çıkarmaya çalışarak: “Padişahın da millet kurşunu ile ölümü yakındır!” diye sözlerini yüksek sesle tekrarladı. (s.345-346)

4.3.6. Doludizgin

Akıl fikir (s.3, 10, 30, 90, 164, 172, 236, 242, 252, 262, 279, 304, 307, 311)

Aklını fikrini karıştırıran, yüreğini ezen birtakım düşünceler, şu rahat sedirde oturdukça onu büsbütün rahatsız etmeye başlamıştı. (s.307)

Yalan yanlış (s.4)

Hoca dediğin nasıl yalan söyler? Belki de kulağına hocanın **yalan yanlış** üflenmişti, bu sözler. (s.4)

Hacı hoca (s.6)

Osman, yumuşadı. Mehmet'i çok iyi anlıyordu. Aklını yatıştırmaya çalıştı: "Sen kardeşlik," dedi, "**hacılara hocalara** pek kulak asma. İhtiyar, içi geçmiş herifler. Göreceksin hepimiz kendi atlarımızla süvari alaylarına katılacağız. Gâvuru Kırat'ınla kovalayacaksın. Bunu böyle bil." (s.6)

Sürüp çıkarmak (s.7, 124, 137, 218)

Şevket, gözlerini arkadaşlarına çevirdi: "Sizler de mezarımı düşmana bırakmayın. Harp hali bu; buralardan çekilseniz bile İnönü'nden düşman bir adım öteye geçmeyecek. Düşmanlarımızı topraklarımızdan **sürüp çıkarın.**" (s.124)

Tarla toprak (s.7)

"Bırak Allahını seversen.. Nöbette misin şimdi? Ben, yatmaya gidiyorum. Aklından çıkarma, Söke'de yapabileceğimiz hiçbir iş kalmadı. Yorgi ile bile orada bizim tarla işi bitmeyecek. Köpeğin askerini memleketten sürüp çıkarmak gerek. Yoksa herifçioğlu, yattı gitti bizim tarlanın üstüne. İş, bu kadar alevlendi be Mehmet. Senin değirmenin; benim **tarlam toprağım**... Öte yandan memleket elden gidiyor be.. sen de oturmuş Kırat'ı tasa edersin."

(s.6-7)

El ayak (s.7, 47, 60, 80, 111)

Karşısında masanın arkasında oturan kumandanı görünce, **eli ayağı** tir tir titremeye başladı. (s.60)

Ne yapacağını ne edeceğini (s.7)

"Ne halin varsa gör..." diye, Osman, öfkeyle döndü yürüdü. Mehmet'in eli ayağı tir tir titriyordu. **Ne yapacağını ne edeceğini** bilemiyordu. Dolu dolu gözlerle Kırat'ın yanına gitti. (s.7)

Gerisin geriye (s.7, 11, 137, 146, 174, 209, 217, 218, 283, 300)

Mehmet, **gerisin geriye** durup dinlemeden Koçarlı'yı tutmuş geçmişti. Köylerin içinden geçmiyor, etraflarından dolanıyordu. (s.7)

Kendi kendine (s.9, 33, 41, 47, 250, 288, 297)

Mehmet'in sevinçten eli ayağı titriyordu. Elindeki çakıyı bir zaman kullanamadı. **Kendi kendine**, 'çarık da necep kesilirdi, ulen Mehmet?' diye sordu. Sonra postekiye kesmeye başladı. (s.47)

Kendi kendisinin (s.10)

Utancından ölüyordu. Elinden tüfeğini almamış olsalardı **kendi kendisinin** icabına bakıverecekti. (s.10)

Karı kızan (s.10, 58, 80)

Söke Hükûmet Konağı'nın avlusu, iğne atsan yere düşmiyecek kadar kalabalıktı. **Karı kızan**, çoluk çocuk, havuzun karşısına toplanmış, akasyaların altına dizilen asker kaçaklarını seyrediyordu. (s.10)

Çoluk çocuk (s.10, 30, 53, 80, 145, 169, 170, 185, 188, 209, 286, 294, 305, 311)

Halk, kadın erkek, **çoluk çocuk**, Salih Efe'nin etrafındaki halkayı daralttı. (s.305)

Bir aşağı bir yukarı (s.11, 113, 130, 177)

Süleyman bey, avucunun içinde mektubu büsbütün buruşturdu; kalktı, sobaya yaklaştı: Kâğıdı ateşe attı. Sobanın kapağını kapamadan mektubun iyice yanıp kül olmasını seyretti. Sonra **bir aşağı bir yukarı** odanın içinde dolaşmaya başladı. (s.113)

Aşağı yukarı (s.11, 26, 28, 49, 115, 141, 143, 298)

Kumandan tutukların önünde **aşağı yukarı** dolaşmaya başladı. (s.11)

Mal mülk (s.13)

"Bu tabancayı, namusunu, namusumuzu temizlemek için yanıma almıştım buraya gelirken," dedi, "ama gördüm ki Kırat, senden kabahatliymiş. Ona, şeytana uymuşsun. Var şimdi cezayı milletten gör. Cahillik etmişsin Mehmet... Ben sana şu yerde yatan at gibi **malımı mülkümü** satar, on tanesini alırdım." (s.13)

İyiden iyiye (s.14, 223)

Kuşluk vaktinden beri Mehmet, vicdanı ile hesaplaşmıştı. Hesaplaşma sonunda, kendisini temize çıkarmış olacak ki hali, yüzü, **iyiden iyiye** sakinleşmiş, pencerenin kenarında cıgara içiyordu. (s.14)

Bugün yarın (s.14)

Yüzbaşı, sizi **bugün yarın** yolcu edecek. (s.14)

El kol (s.6, 14, 33, 69, 70, 71, 79, 172, 179, 206, 216, 309)

“Çıkalım. Ama yarın olmaz. Yarın kışlada bazı işlerim var. Müfrezemi, bölüğümü, son defa bir kere göreceğim. Onlardan ayrılmak zor olacak; ama çarem yok. Kumandanlarım, beni terhis edecekler. **Eli kolu** tutanların vazifeleri elbette bir zaman daha devam edecek.” (s.309)

Baştan başa (s.18, 53, 54, 289)

Çocuklar kağnıları, şevkle neşeyle çekiyorlardı. Ortalığı **baştan başa** kağnıların gıcirtısı almıştı. (s.53)

Hâl hatır (s.19, 251, 269, 306)

Gazi Paşa, Kocatepe’den indi. Yolu üstündeki Çakırözü köyüne geldi. Çocuklar, ihtiyarlar, kadınlar etrafını aldı. Ayran koşturdular, soğuk sular koşturdular, kumandanlarına. Otomobilinden indi. Çocukların kumral saçlarını, kara saçlarını okşadı. **Hallerini hatırlarını** sordu, köylünün. (s.269)

Huyu suyu (s.22, 29)

Gece yarısından hareket saatine kadar Selim, heyecan içinde haber beklemişti. Şimdi de **huyunu suyunu** çok iyi bildiği atlarının oturduğu yerden kulaklarının ucunu seyrediyor, ışıl ışıl gözleriyle durmadan etrafına bakınıyordu. (s.29)

Yamrı yumru (s.26)

Ferâmuş, tecrübesinin verdiği bilgi ile olayı hesaplayabiliyordu. Çanakkale’de şarapnel ile **yamrı yumru** olan kafasının içindeki beyni iyi işliyordu. (s.26)

Söküp takmak (s.27)

“Telefon makinelerini domuz gibi **söküp takıyorsun** ya!” (s.27)

Alet edevat (s.27)

“Vay başıma gelen...” diye Rahmi Onbaşı, masaların altındaki tahta kasaları, bir **âlet edevat** dolabını acele acele karıştırmaya başladı. Birkaç boy anahtar, çekiç buldu çıkardı. (s.27)

Bulmak çıkarmak (s.27)

“Vay başıma gelen...” diye Rahmi Onbaşı, masaların altındaki tahta kasaları, bir âlet edevat dolabını acele acele karıştırmaya başladı. Birkaç boy anahtar, çekiç **buldu çıkardı**. (s.27)

Bir yakadan öte yakaya (s.28)

“Onun çaresine yüzbaşı bakacak. Sabaha karşı, **bir yakadan öte yakaya** geçiyormuş gibi gelecek. İtalyanlar bir şeycik anlamazlar. Kalın kafalıdır, zaten çavuşları. Köprü başında aşığı yukarı volta vuruyor.” (s.28)

Çekilip gitmek (s.28)

Kanatlar söküldüğü sırada, candarma Rıza, koşarak geldi; İtalyan askerlerinin **çekilip gittiklerini** haber verdi. (s.28)

Sağ salim (s.29, 31, 74, 78, 83, 100, 103, 230)

“Avniye’ye, İsmet’e aldığımız bütün Kuvayı Milliyeci zabitlerimiz, sivillerimiz **sağ salim** Karamürsel’e çıktılar. Bu iş tamam...” dedi, Ahmet Kaptan. (s.83)

Merkezden merkeze (s.32)

“Eskişehir’e gidecek. Çin’e, Denizli, Çal, Sandıklı, Afyonkarahisar yolundan. Bütün merkezlere, karakollara Ankara emir verdi. **Merkezden merkeze** teslim edilecek. Tayyarenin Eskişehir’e teslimine kadar vazifede kusur edenler, İstiklâl Mahkemesine verilecekler.” (s.32)

Evirmek çevirmek (s.32)

Ferâmuş, hepsinin görmesi için atına bindikten sonra cebinden bir kırmızı mühürlü zarf çıkardı, **evirdi cevirdi**, öteki cebine koydu. (s.32)

Karakoldan karakola (s.32)

Bu da adlarımız, ahvalinizin yazılı olduğu kâğıt. Mektupla **karakoldan karakola** sizinle birlik teslim edilecek. (s.32)

Açık seçik (s.33)

Mehmet, bir türlü **açık seçik** olarak babasının bu jestini anlayamıyordu. (s.33)

Başından sonuna (s.33)

Mehmet'in kafası kazan gibi oluyordu. Bu yayan tâ Afyonkarahisar'a kadar gitmek işi onu çok sevindirmişti. Yollarda olsun, orada olsun, kendisini anlayacak bir kumandan bulacağını umuyordu. Olmazsa yemin billâh edecek, İstiklâl Mahkemesine, Kırat meselesini **başından sonuna** kadar anlatacaktı. (s.33)

Kol el (s.33)

Yürüdüler. Sabahın bu erken saatinde, kasabanın sokakları bomboştu. **Kolları elleri** bağlı, ikişer ikişer yürüyorlardı. (s.33)

Ara sıra (s.34, 87)

Mehmet, artık bu karara vardıktan sonra, uzun zaman bir şey düşünemez oldu. İki yakasına bakmadan sadece yürüyordu. **Ara sıra** kulağına gelen tarla kuşlarının cıvıltısı bile ona, kendisinin dedikodusunu yapıyorlar gibi geliyordu. (s.34)

Kurt kuş (s.34, 42)

Bir kahpe gibi Mehmet'in ölümüne, **kurtlar kuşlar** bile Allah bile razı olmaz. (s.42)

Toz toprak (s.34, 200, 279)

Yusuf'un Akıncı Müfrezesi, **toza toprağa**, tere batmıştı. Hayvanları bitkindi. (s.279)

Uzayıp gitmek (s.34, 181)

Söke ovasının yolları toz toprak içinde **uzayıp gidiyordu**. (s.34)

Kendi kendisine (s.35, 40, 113, 138, 219, 234, 279)

Mehmet, aklına geldikçe öfkeleniyor, **kendi kendisine** söylenmeye başlıyordu. (s.35)

Çay kahve (s.35, 36, 296)

İki beyaz ceketli İtalyan, durmadan **çay kahve** taşıyorlar, sormadan misafirlerin önüne koyuyorlardı. (s.36)

Noktası noktasma (s.37)

Bana üst makamlardan böylece yazılı geldi. Birisi İtalyanca, ikincisi Türkçe, üçüncüsü Fransızca yazılmış. Fakat üçü de **noktası noktasma** birdir. (s.37)

El ele (s.37, 218, 234, 241)

Millet, **el ele** İstiklâl yoluna savaşıyor, savaşın yaralarını sarıyordu. (s.234)

Olmak bitmek (s.38, 140, 173, 186, 307)

Kumandan, daha konuşmak istiyordu. Fakat işin en can alıcı noktasına geldiğini anladı. Yüzüne sert bir anlam geldi. Hemen bir **oldu bitti** yapmaya hazırlandı. (s.38)

Sağında solunda (s.40, 203, 205, 262, 310)

Salih Efe, soluk soluğaydı. Dar sokaklardan koşuyor. Kordona çıkabilmek için çarpınıyordu. Bu sokakların biraz ötesinden, sönmeyen büyük yangının hâlâ izi, kokusu sızıyordu. Onun **sağında solunda**, arkasında önünde de koşanlar vardı. (s.310)

Konaktan konağa (s.40)

Bilekleri, kolları, günlerden beri hep bağlanmaktan ağrıyordu. Onları, **konaktan konağa** günlerden beri sürüklüyorlar; gündüzleri yürütüyor, geceleri böyle bir camiye sokup, kollarını çözüyorlardı. (s.40)

Birer ikişer (s.41, 66, 160)

Vazifeli kumandanlar, **birer ikişer** işbaşına gittiler. (s.160)

Saç sakal (s.41, 48, 55, 59)

Mehmet'te **saç sakal** büsbütün birbirine karışmış, gözleri daima ufuklarda, imanla inatla tıpkı şu kağnıları çeken camızlar gibi bir teviye yürüyordu. (s.55)

Derman takat (s.41)

O günden sonra zaten perişan olan Mehmet, büsbütün perişan oldu. Etrafından hiçbiri, ağzını açıp ona bir söz edemiyordu. Saçı sakalı birbirine karışmış, **dermanı takatı** kesilmişti. (s.41)

Baba ana (s.42)

Bir an önce hedefe varmak, kurşuna dizilmek istiyordu. Günlerce bu kararla avundu. Fakat bir zaman sonra beynini bir istek yakmaya başladı: Neden yurdum için, Söke için, **babam anam** için, Naciye için üstelik Kırat'ın şanı için döğüşmeden, gâvura kurşun atamadan öleyim? Ölüm kaderde varsa, döğüşürken ölmeli. (s.42)

Ölçmek biçmek (s.42)

Yine günlerce bu düşünce ile uğraştı, **öletü bicti**. (s.42)

Koşmak kaçmak (s.42)

Ayağındaki çoraplar delinmişti; ama onlarla **koşmak kaçmak** daha kolaydı. (s.42)

Girip çıkmak (s.46, 50, 88)

Kapıdan **girip çıkıncaya** kadar ardından bakacağım. (s.46)

Kul kurban (olmak) (s.46)

“**Kulun kurbanın** olam emmi, seni Allah karşıma çıkardı. Allah senden razı olsun.” (s.46)

Yapıp yakıştırmak (s.47)

Mehmet, berenarı **yapıp yakıştırdı**, çarıkları. İplerini sıkıyordu. Ayağı hem yün çorap görmüş hem de postekinin tüyleri ile sarılmıştı. (s.47)

Yol iz (s.44, 48)

Durdu, Mehmet’in uzamış saçına sakalına baktı. Omuzuna attığı kocaman bir yağlığı ona uzattı: “Şunu da başına sar bakalım...” Sonra ötekilere döndü: “Bu kızan da cepheye varmak istiyor. **Yol iz** bilmiyormuş, bizimle gelecek.” diye ekledi. (s.48)

Kadınlı erkekli (s.49, 183, 284, 299, 302)

Bütün müfreze biraz ileride İzmir’e karşı cıgara içiyordu. Birdenbire yoldan gelen bir kalabalığın gürültüsü duyuldu. Nif’ten kopup gelen **kadınlı erkekli** halk, ellerinde güğümlerle, bakraçlarla yaklaşıyordu. (s.302)

Çoluklu çocuklu (s.49, 299)

Bir sürü insan, kadınlı erkekli, **çoluklu çocuklu**, sıra sıra kağınların etrafında bekliyorlardı. (s.49)

Beş altı (s.49-50, 107, 280)

Hayretle yerdeki ölülere baktılar. Sıraya **beş altı** Yunan askeri yerde yatıyordu. (s.280)

Gidip gelmek (s.50, 71, 132, 165, 202)

Mehmet, böylece hızla **gidip geliyordu**. Kaç defa **gidip geldiğini** kestiremedi. (s.50)

Olup biten (s.51, 62, 71, 87, 108, 213, 288, 306)

Mehmet, ‘ortalık duruldu, olur da zabitin aklına gelirim.’ diye camızların ardına çömeldi. Camızların ayaklarının arasından **olup biteni** seyretmeye başladı. (s.51)

Çer çöp (s.51)

Emanetleri bir tamam teslim aldık. Hepsi üstümüze yazıldı. Bu emanet, millet emanetidir; gözümüzmüş gibi **cerden cöpten** sakınacağız. (s.51)

Can ciğer (s.51)

Hepinizin yüklere **candan ciğerden** mukayyet olacağınızı biliyorum. (s.51)

Kimse kimseye (s.51)

Kimse kimseye sorgu sual açmayacak. (s.51)

Sorgu sual (s.51, 53, 54)

Bu sorudan, söylediklerinden Himmet'in canı sıkılıverdi. Mehmet'e şöyle bir baktı: "Yola çıkarken bütün milletle konuştuk a!.. **Sorgu sual** yok." (s.53)

Soru sual (s.54)

Soru sual yok. Başka lâf edelim. Hem şunu bil: Biz böyle yirmi kağnıyla ortalıkta değiliz. (s.54)

Sağı solu (s.52)

Mehmet, camızların ipini, kastı bağladı. Koyverdi, yürüsünler. Öğendireyi omuzuna vurup kağnının önünde oturan ihtiyarın yanında yürümeye başladı. Bir zaman **sağına soluna** bakındı. (s.52)

Kimi kimsesi (s.53, 246)

Merasim, hastahanedeki bitti. Şehit anayı orada muhafaza altına aldılar. Köyü, yeri, **kimi kimsesi** olup olmadığı araştırılacak, ondan sonra gömülecekti. (s.246)

Okuyup yazma (s.53)

Sen, benim **okuyup yazmam** olmadığına bakma. Bunların yüreğini ben kitap gibi okurum. (s.53)

Hırs öfke (s.54)

Sık sık dönüp arkasına bakıyordu, Mehmet; bütün vatan baştan başa ayaklanmış, gıcırdayarak **hırsından öfkesinden** inleyerek, feryat ederek kağnıların tekerlekleri ile yürüyordu. (s.54)

Akıp gitmek (s.54)

Şimdi Mehmet'e kağnıların, yollar boyunca **akıp giden** kağnıların gıcırtiları batmıyordu. (s.54)

Alaca bulaca (s.55)

Sögütlerin sıraya dizildiği ırmağın ötesindeki yeşil bayırda **alaca bulaca** köy evleri görününce, Mehmet'in yüreği ağzına geldi. (s.55)

Bağıra çağıra (s.56)

Daha arkada bir genç kız, **bağıra çağıra** camızlarla kavgadaydı. (s.56)

Yan yana (s.56, 148, 175, 214, 217, 239)

İhtiyar iki adam, tâ gerilerde kağnılarını başıboş bırakıvermişler, **yan yana** muhabbet ederek yürüyorlardı. (s.56)

Eninde sonunda (s.56, 231)

“Kavuşacak. Bak, düşman kaçıyor. **Eninde sonunda** Sakarya'yı geçeceğiz. Belki akşama dek. Düşmanın duracağı yok, karşımızda.” (s.231)

Canı imanı (s.56)

“Biz,” dedi Mehmet, “bu heriflerle Aydın yakasında çatıştık. Geçen yıldı. **Canına imanına** bir muharebe oldu.” (s.56)

Güç bela (s.56)

“Ne olacak, namussuzun biri kancıklamış. Yerli Rumlardan. Biz, heriflere baskın yapalım derken onlar bastı. Ağır makineli ile topumuzu patates doğrar gibi doğradılar. Bir sürü arkadaş şehit düştü. Biz, **güç belâ** geri çekilebildik.” (s.56)

Heyecan sevinç (s.57)

Düzlükte küme küme askerler, talim arası istirahat ediyordu. Mehmet, **heyecan sevinç** içinde onlara baktı. (s.57)

Bir baştan öte başa (s.57)

Askerlerin sevgi bakışları arasında kabile, kağnılar gıcırdayarak meydanı **bir baştan öte başa** kadar geçti. (s.57)

Sağdan soldan (s.57, 225, 253, 312)

Gazi Paşa, konağın merdivenlerini çıkmış, millet işlerini görmeye gitmişti. Salih Efe'nin dizlerinin bağı hâlâ çözüktü. Yerden bastonunu almış, gelmiş, kaldırımın kenarına oturmuştu. Halk dağılıyordu, yavaş yavaş; ama yeni yeni insanlar koşuyordu, **sağdan soldan** paşayı görmek için. (s.312)

Teslim tesellüm (s.59, 164)

Kafilede hasta varsa hemen alayın doktorunun meşgul olmasını yüzbaşuya emretti. **Teslim tesellüm** işlemi yapılırken Himmet'le kumandan karşılıklı kahve içtiler. (s.59)

Apar topar (s.60)

Artık, yüreği duracak raddeye gelmişti ki kumandanın postası onu **apar topar** odaya soktu. (s.60)

Korkup kaçmak (s.61)

Gâvurdan **korkup kaçacak** olsaydım daha Germencik baskınına gittiğimiz zaman kaçırdım. (s.61)

Süklüm püklüm (s.62)

Mehmet, **süklüm püklüm** döndü. Kumandan, "Askerce bir selâm ver. Soldan geriye dön, öyle çık şu kapıdan bakalım," emrini verdi. (s.62)

Bir sağına bir soluna (s.62)

Mehmet, kapıdan çıkınca dış kapıya doğru koştu. Merdiveni inmeden atladı. **Bir sağına bir soluna**, bir de gökyüzüne baktı. (s.62)

Bir baştan bir başa (s.63)

Çarşığı, gölge gibi **bir baştan bir başa** geçti. (s.63)

Sıkı sıkıya (s.63)

Çoğu binadan ışık sızılmıyordu: Perdeler, kanatlar **sıkı sıkıya** kapatılmıştı. (s.63)

Belli belirsiz (s.63, 67, 75, 97, 136, 138, 141)

Üşütücü bir sonbahar gecesiydi. Halici, iki yakasındaki ölü ışıklar, durgun suların üstünde **belli belirsiz** parladığı için canlı gösterebiliyordu. (s.67)

Tepeden tırnağa (s.64, 129, 130, 292)

Yunan neferi, **tepeden tırnağa** silâhli, orada dolaşıyordu işte. (s.129)

Arka arkaya (s.67, 84, 108)

İşin farkında olmayan bir kimse, bu homurtunun **arka arkaya** gelen iki yüzer tonluk gemi, motör olduğunu dünyada kestiremezdi. (s.67)

İnceli kalınlı (s.67)

Talip, ötekiler gibi yerde yuvarlanarak rıhtıma çıktı. Hasan'ın uzattığı bir sürü **inceli kalınlı** ipleri aldı. (s.67)

Kapamak açmak (s.68)

Mülâzim Nazmi Efendi, rıhtıma doğru süründü. Bir kibrit yaktı. Işığın önünü üç kere **kapadı** **actı**, eliyle. (s.68)

İkişer üçer (s.69, 72, 170)

Hamdi Efendi: "İhtiyarlar, askerlik şubesinin önüne kadar **ikişer üçer** adım arayla sıralansınlar. Gençler, sırtlasınlar!" emrini verdi, bir taşın üstüne çıkıp. (s.170)

Erkek erkeğe (s.70)

Biz, **erkek erkeğe** döğüşürken adamı haklarız. İngilizlerin hiçbiri bu sözleri anlamamıştı; ama Türk esirler çok güzel anlamıştı. (s.70)

Ne yaparsa yapsın (s.70)

"Cephanelik gemilere yükleniyor. Bunları da cephanelerle birlik Kemal Paşa'ya teslim edeceğiz. O, **ne yaparsa yapsın**. Cezalarını versin." (s.70)

Oradan oraya (s.72)

Depolardaki kıymetli cephanelerin yerlerini elinde bir mumla **oradan oraya** koşarak ambar memuru mülâzım Nazmi, bir bir gösteriyordu. (s.71-72)

Kan tere batmak (s.72, 143, 170)

Millet, **kan tere** batmıştı. Ter, Müftü'nün sakalından damla damla akıyordu. (s.170)

Sağa sola (s.73, 119, 131, 132, 165, 166, 182, 197, 207, 219, 296)

Ellerinde sedyelerle sıhhiye grupları **sağa sola**, yaralıların imdadına koşuyorlardı. (s.119)

Sakin sessiz (s.29, 73, 163)

Haliç, ilerleyen gecenin karanlıkları içinde, **sakin sessizdi**. (s.73)

Varmak gitmek (s.73)

Hasan, onun arkasını okşadı: “Bas bakalım, kaybol ortalıktan oğlum. **Var git** evine istirahat et. Sonra konuşuruz...” dedi. (s.73)

Kazasız belasız (s.74, 78)

Marmara’yı **kazasız belâsız** geçmeye başladık. Adaları geçerken telâşım yatıştı. (s.78)

Tutup çekmek (s.74)

Talip, doğruldu. Hasan, onu çömeldiği duvarın dibinden elinden **tutup çekti** kaldırdı. (s.74)

Uçsuz bucaksız (s.74)

Gecenin zifiri karanlığı içinde Topkapı dışındaki **uçsuz bucaksız** mezarlıkların en sapa bir yerinde oturuyorlardı. (s.74)

Diz dize (s.75, 86, 144, 147, 193)

Neferler, **diz dize** oturmuş, cıgara içiyor, aralarında mırıl mırıl konuşuyorlardı. (s.147)

Bir iki (s.46, 77, 82, 130, 212, 217, 223, 279)

Bombaların fitilini çekip, birden ayağa fırlayıp attılar. Atmaları ile yere kapanmaları bir oldu. Az sonra, **bir iki** saniye ara ile bombalar patladı. (s.217)

Gürültüsüz patırtısız (s.78)

Unkapanı Köprü’sü **gürültüsüz patırtısız** geçildi. (s.78)

Bir yanıp bir sönme (s.78)

Uzaktan İsmet’in fenerini kolluyordum. Baktım, birdenbire feneri söndü. Aklım karıştı; ama tekrar **bir yanıp bir sönmesinden**, Karaköy Köprüsü’nü de Ahmet’in geçtiğini anladım. (s.78)

Kendi kendime (s.79)

Baktım Ahmet, önümde gittikçe uzaklaşıyor. **Kendi kendime**, “salıver keratanın yakasını.. tehlike geçti sayılır gitsin..” dedim. (s.78-79)

Gitmek gelmek (s.81, 201)

Derviş, **gitti geldi**. Mataradan döktüğü su ile bir peksimeti ıslattı. (s.201)

Sarmaş dolaş (s.81, 296, 303)

Bütün halk, hepimiz sevincimizden ağladık, **sarmaş dolaş** olduk. (s.81)

Deli divane (etmek /olmak) (s.81, 282, 289)

Artık Yusuf ve askerleri, bir köyden ötekine koşmaktan bitkin düştüler. Gördüklerinden, duyduklarından **deli divane** oldular. (s.282)

Alıp vermek (s.83, 240)

Bir zaman sustular. Koşuylardan yaralıların nefes **alıp verdikleri** duyuluyordu. (s.240)

Az çok (s.83, 202, 263)

Bu gece, hem işler konuşulmuş hem de **az çok** dertleşilmişti. (s.83)

Boydan boya (s.83, 86, 109, 115, 133, 194, 201, 205, 214, 277, 289, 310, 311)

Salih Efe'nin akli fikri karıştı. Yüreği hızlı hızlı vurmaya başladı. Gözlerini bir denize, körfeze çevirdi, bir de **boydan boya** kordonboyunun evlerine... (s.311)

Tertibat Teşkilat (s.85)

Külhanbey ağzı ile konuşan Selim: “Elbette abi, bizde **tertibat teşkilât** tamam. Cennet mekân Sultan Fatih bilem İstanbul'u alırken teşkilâtın böylesini kuramamıştı. Kusura kalma abi, sen bizden ilerisin bu işlerde, kim bilir ne dolaplar çeviriyorsun. Bize lâzımsın. Piyastos olmanı istemem, suratını bilem görmedim; ama bir başka sefere, aydınlığa çıktığımızda görüşürüz. Allahın izniyle. Çok konuştuk, tüy bakalım şimdi!” (s.85)

Ardı sıra (s.85)

“Bekçi babanın **ardı sıra** git. Burun buruna da gelsen korkma, merhabayı bas. Evliya gibi heriftir. Senden ne şüphelenecek.” (s.84-85)

Burun buruna (gelmek) (s.85, 184)

“Bekçi babanın ardı sıra git. **Burun buruna** da gelsen korkma, merhabayı bas. Evliya gibi heriftir. Senden ne şüphelenecek.” (s.84-85)

Üst baş (s.86, 130, 142)

Talip, yolun üstüne çıktı. **Üstünü başını** silkeledi. Ağır ağır yürümeye başladı. (s.86)

Karşı karşıya (s.87)

Talip, her gün yakalanmak, yakalanınca da asılmak, kurşuna dizilmek tehlikesiyle **karşı karşıyaydı**. (s.87)

Gelip giden (s.87, 221)

Şahin'den şimdiye kadar şüphelenmemişlerdi. Onun işi, sadece olup bitenlere kulak vermekten, fırsatını bulursa, gizlice **gelip giden** evraka göz atıvermekten ibaretti. (s.87)

Sövüp saymak (s.87)

Onlarla birlik olup, Kemal Paşa'ya, Anadoludakilere **sövüp sayıyorlardı**. (s.87)

Gelip gitmek (s.88)

Sık sık hafiyeler, onun dükkânını gözetmeye, dükkânına **gelip gitmeye** başlamışlardı. (s.88)

Çıkmak gitmek (s.17, 48, 89, 143, 160)

Müdür, öfkeyle daireden **çıktı gitti**. (s.89)

Yanmak yakılmak (s.89)

“Vay gafiller vay..” diye kır bıyıklı zat, mırıldandı. Bakkala döndü: “Nazif efendi, yarın sabah hemen Fatih karakoluna gideceksin. Ticaret ortağın Talip'in seni dolandırdığını; mal alacağım diye senden aldığı beş yüz lira ile bir haftadır ortadan kaybolduğunu söyleyeceksin. Bu paranın Talip'in koyduğu sermayenin iki misli olduğunu da eklemeyi unutma. **Yan yakıl**, polislere onu bulmaları için yalvar. Anlaşıldı mı?” (s.88-89)

Kulaktan kulağa (s.89)

Müdür, öfkeyle daireden çıktı gitti. **Kulaktan kulağa**, Kalkandereli Arnavut Tahsin'in İstanbul Polis Müdürlüğüne getirileceği söylentisi vardı. (s.89)

Kestirmek atmak (s.90)

Paşanın bu yakınlarının kimler olabileceğini sordum. Sırdır, diye **kestirdi attı**. (s.90)

Gün günden (s.91, 155, 202)

Onun bu hali, önceleri etrafındaki genç arkadaşlarını kızdırmıştı. Sinirleniyorlardı, onun bu kayıtsızlığına. Fakat **gün günden** alışmışlar, onun konuşmalarında teselli, cesaret, soğukkanlılık bulmaya başlamışlardı. (s.202)

Açıktan açığa (s.92, 95, 115)

Kır bıyıklı, sustu. Bu sefer **açıktan açığa**, arkadaşlarının bir bir yüzüne baktı. (s.92)

Saymak dökmek (s.92)

Hepsinin gözlerinin içi gülüyordu. O da gülümseyerek, “Daha büyük, yapılan daha önemli işleri, burada **saymaya dökme**ye vaktimiz yok.” diye devam etti. (s.92)

Günü gününe (s.92)

Arnavut Tahsin’in ahvalini **günü gününe** senden istiyorum. (s.92)

İster istemez (s.93, 121, 243, 291)

Talip’in bu çeşit şaka hiç de hoşuna gitmedi. Fakat âmirin yüzü birden ciddileşti: “Vatana, millete, bir yıldan beri çok büyük hizmette buldunuz Talip bey,” diye söze başladı, “size hepimiz teşekkürler ederiz. Yaptığımız büyük işler, **ister istemez** İstanbul içinde göze batmamıza sebep oldu. Gerek polis, gerekse askerî teşkilât artık sizden iyice şüpheleniyor. Sizi tevkif için vızır vızır arıyor. Gurubumuz, bu hususu düşündü. Sizin İstanbul’dan uzaklaşmanıza karar verdi.” (s.93)

Yanıp tutuşmak (s.94)

“Biliyorsunuz efendim,” diye söze başladı, “başarımızın en büyük yardımcısı, hattâ en mühim kişisi, Müjgân hanımdır. Ona namus sözü verdim. Anadolu’ya geçmek için çok ısrar ediyor. Döğüşen askerlerimize hastahanelerde hizmet etmek istiyor, onların yaralarını sarmak için **yanıp tutuşuyor**. Müsaade ederseniz, Müjgân hanımı da beraber alacağım.” (s.94)

Ne var ne yoksa (s.95)

Murat Bey, önümüzdeki şu birkaç gecenin birinde, Selimiye Kışlası’nın cephaneliğini basacak. **Ne var ne yoksa** cephanelikte Alemdar vapuruna yükleyecek. (s.95)

Uzaklaşıp gitmek (s.97)

Bekçi İbrahim Efendi, aylardan beri burada, sanki karakol kumandanı olmuştu: Anadolu’ya geçecek zabıtlar, siviller, zaman zaman geliyorlar, odunların arasında saklanıyorlar, sonra münasip bir saatte odunluğun rıhtımına bir motor, bir kayık yanaşveriyor, saklananlar bunlara atladıkları gibi **uzaklaşıp gidiyorlardı**. (s.97)

Kış kıyamet (s.97, 112, 238, 243)

Salih Efe, öfkelenmişti: “Bu **kışta kıyamette** taarruz mu olur?” (s.238)

Gelmek geçmek (s.98, 103)

“Ruhları bile duymadı. Alemdar, gûya makinelerindeki bozuklukla uğraşıyordu Selimiye açıklarında. Biz, onu yükledikten sonra yola çıktık, o, çoktan demir almıştır. Neredeyse bizi, **gelir geçer.**” (s.103)

Üç dört (s.98, 99, 114, 159, 183, 203)

İbrahim, çarpık **üç dört** tahtadan ibaret iskelenin üstüne çıkmıştı. (s.98)

Altı üstü (s.99)

Genç adamın gözlerinin içi gülüyordu: “Sen de bizden olmasan bey ağabey, bu gemiye zor alırlardı, sizi. Görüyorsun, gemimizin **altı üstü** cephane dolu. Kaptan cıgarayı yasak etti.” (s.99)

Kucak kucağa (s.102)

Uzun zaman sessizce **kucak kucağa** kaldılar. Motor, fazlaca sallanmaya başlamıştı. (s.102)

Arka ön (s.102)

Her geçen dakika, onları, **arkalarında önlerinde** dolaşan yakın tehlikelerden uzaklaştırıyordu. (s.102)

Gelip geçmek (s.104, 181, 205, 206)

Yusuf, hemen yerinden fırladı. Siperler boyunca ilerledi. Gûya lâf olsun diye konuşuyormuş gibi her takıma, her mangaya, “Görüyor musunuz arkadaşlar... Düşman bizden ne kadar korkuyor... Aklınca top atacak atacak da bizi yerle bir edip muharebe etmeden, elini kolunu sallaya sallaya bu gidenlerden **gelip geçecek.** Öldük mü be!” (s.206)

Geçmek gitmek (s.105-106)

“Hiç belli olmaz. Şüphesi varsa bizi durdurur. Yoksa **geçer gider.** Ama şimdilerde her gördükleri gemiyi arıyorlar. Hele bir bildikleri varsa, hesabımız tamamdır.” (s.105-106)

Boylu boyunca (s.107)

Üçü de **boylu boyunca** kıç tarafta yere yattılar. (s.107)

Düşmek kalmak (s.109)

Müjgân, anlaşılın merdivenden çıkar çıkmaz **düşmüş kalmıştı.** (s.109)

El yüz (s.109, 148, 179)

Talip, onu kucaklayıp çevirdi. Genç kızın kurşun, tam alınına saç bitimine gelmişti. **Eli yüzü** kan, pıhtılaşmış kan içinde kalmıştı. (s.109)

Girmek çıkmak (s.110)

Yemek salonunda kahvaltısını ederken kızının emektar dadısı, birkaç kere içeriye **girmiş çıkmıştı**. (s.110)

Harem selamlık (s.111)

Köşkte, hiçbir zaman **harem selâmlık** gibi ayrı ayrı bir nizam yoktu. (s.111)

Delik deşik (s.111, 142, 217)

Çukurun içi düşmanın açtığı ateşle karıştı, **delik deşik** oldu. (s.217)

Neyin nesi (s.114)

“Bu aşağıda, bahçede toplanmış bir sürü adam **neyin nesi** beyefendi? Bütün köşk, telâş içinde.” (s.114)

Suluk soluğa (s.115, 130, 159, 168, 310, 311)

Salih Efe, **soluk soluğaydı**. Dar sokaklardan koşuyor, kordona çıkabilmek için çırpınıyordu. (s.310)

Kader kısmet (s.115)

“Müjgân’ı beraber beklersiniz. Göreceksin, Mustafa Kemal Paşa hazretleri, bütün işlerimizi düzeltecek. Vatanımızı düşmanlarımızdan kurtaracak. İyi günler göreceksiniz. Git şimdi... **Kader kısmet** böyleymiş, alnımıza böyle yazılmış...” (s.115)

Omuz omuza (s.117, 132, 147, 236, 272, 311)

Erkek, kadın, çoluk çocuk, ihtiyar genç, **omuz omuzaydı**. Herkes, Kemal Paşa’yı görebilmek için neredeyse birbirinin omuzuna, sırtına çıkacaktı. (s.311)

Sürüne saklana (s.118)

Kumandan; sağındakilere, solundakilere toplan işareti verdi. Hepsi, **sürüne saklana** bölüklerine döndüler. (s.118)

Dağ taş (s.118, 151, 194, 207, 210, 217, 268, 276)

Kerim Çavuş, gözlerini kırpa kırpa **dağı taşı** kolluyordu. (s.207)

Tek tük (s.118)

Kaçan düşman, durup, çöküp **tek tük** ateş ediyordu. (s.118)

Basıp geçmek (s.119)

Düşman, ölülerinin üstüne **basıp geçiyor**, vatan toprakları için toprağa düşenlerin üstünden atlıyorlardı. (s.119)

Göğüs bağı (s.119)

Salih Efe, Yusuf'un hemen arkasındaydı. **Göğüs bağı** açılmış, kalpağı başından düşmüş, süngü ilerde, gençlere taş çıkartacak kadar koşuyordu. (s.119)

Dolmak taşmak (s.119, 144, 171, 181)

Metristepe'nin etekleri, ölülerle yaralılarla **dolmuş taşmıştı**. (s.119)

Uzaktan uzağa (s.119, 161, 214)

Yıldızları görmek için göklere değil, denize bakmak yetiyordu. **Uzaktan uzağa** kayıkların, yük kayıklarının içinde birtakım insanların cıgaraları parlayıp parlayıp sönüyordu. (s.161)

Sağında solunda (s.121, 122, 197)

Yusuf, bölüğünün önünde, ağır ağır yürümeye başladılar. Yine **sağlarında sollarında** yorgun argın kıtalar yürüyordu. (s.122)

Yorgun argın (s.122, 171)

Sahilden halk, **yorgun argın**; fakat parlayan gözlerle geminin uzaklaşmasını seyrettiler. (s.171)

Çalı çırpı (s.125, 126)

Ali, kapının ardında durakalmıştı. Neden sonra aklı başına geldi, kapıdan fırladı, **çalı çırpı** aramaya gitti; karavanayı götürdü. (s.126)

Ölüm kalım (s.128, 184, 191, 300)

Yusuf, bunu çok iyi biliyordu. **Ölüm kalım** savaşının yarası çok derindi. (s.300)

Ne yapar yapar (s.129)

Mülâzim Cemil, böyle bir arada alayın zabitleri yattı mı **ne yapar yapar**, herkes uyuduktan veya kendisi bir ara uyanınca, kapı pencere açardı. (s.128-129)

Kapı pencere (s.129, 156)

Mülâzim Cemil, böyle bir arada alayın zabitleri yattı mı ne yapar yapar, herkes uyuduktan veya kendisi bir ara uyanınca, **kapı pencere** açardı. (s.129)

İki üç (s.129, 230, 291)

Sakarya'nın bulanık sularına, sarı sularına, kırmızı kan karışıyordu. **İki üç** asker, kendilerini fırlatıp suya attılar. (s.230)

Giyim kuşam (s.130)

Yusuf, "Bu ne hal çavuş?" diye sordu.

"Hangi hal kumandanım?"

"Şu **giyim kuşam**?"

"Ha ... Ganimettir kumandanım." (s.130)

Çeki düzen (vermek) (s.131, 132)

Yusuf, tıraş olduktan, kendisine **ceki düzen** verdikten sonra, çıktı yürüdü: Köyün içinde ağır ağır dolaşmaya başladı. (s.132)

Eli ayağı (kesilmek) (s.133)

Gördükleri, Yusuf'un yüreğini tekrar oynattı. **Eli ayağı** kesilir gibi oldu. (s.133)

Anne baba (s.134, 288)

Yunan ordusu, Anadolu içinde ilerledikçe, İzmir'le ilişkiler büsbütün kesilmişti.

Annesinden babasından Yusuf, artık ümidini kesmişti: Kayıptı, onlar. (s.134)

Sağlı sollu (s.135)

Köyün batıya, Bursa'ya doğru uzanan yolunu, **sağlı sollu** askerler tutmuştu: Yamaçlarda, ağaç altlarında, çukurlarda saklanmışlar, yoldan kuş uçurtmak istemiyorlardı. (s.135)

Tas tarak (s.135, 149, 269)

27 Ağustos 1922: Gün doğarken 1310 rakımlı tepe düşmandan temizlendi. Arkası geldi zaferin, Tınaztepe'nin şimalindeki sırtlar, Meşecik sırtları düşüverdi. Yunan, **tası tarağı** toplamış kaçıyordu. (s.269)

Elifi elifine (s.135)

Salih, hızla Niyazi'ye döndü. Karanlıkta onun yüzünü görmeye çalıştı: “Yusuf Bey böyle mi lâf etti?”

“**Elifi elifine.**” (s.135)

Nefes nefese (s.135, 311)

Salih, telâşlı, zihni karışmış, heyecan içinde ayaklarını sürüyerek **nefes nefese**, halkın toplandığı mermer beyaz konağa doğru yürümeye başladı. (s.311)

Ekmek zeytin (s.138)

“Biraz **ekmek zeytin** yeseydin.” dedi, ihtiyar kadın ocağın önünden kalkarken. (s.138)

Sövmek saymak (s.139)

Salih, ‘bok heriflere bak, benimle maytaba kalkıştılar,’ diye yüksek sesle söylendi. Hepsini **söğdü saydı.** (s.139)

Yerli yerinde (s.139, 147, 224)

Niyazi, “Meraklanma Efem, tüfeğin **yerli yerinde** duruyor.” dedi. (s.147)

Sarmak sarmalamak (s.49, 139)

İnce bir sabah rüzgârı Hamidiye köyünü **sardı sarmaladı.** (s.139)

Senli benli (s.140, 204)

Yüzbaşı, bütün yüzünü aydınlatan bir gülümseme ile Salih'e baktı. Onun vazife dışında kendisine oğluymuş gibi davranmasından, **senli benli** konuşmasından hoşlanıyordu. (s.140)

İleri geri (s.141)

Askerler, oturdukları yerden onun hafif aksayan ayağına **ileri geri**, belli belirsiz sallanan gövdesine bakıyorlardı. (s.141)

Üç beş (s.142, 215)

“Ah!..” diye bir ses çıkardı Salih, “herhalde **üç beş** kişiden fazlaydılar. Yoksa benim aslan Rasim'im, haklarından gelirdi.” (s.142)

Kadın ihtiyar (s.145)

Bu kafilelere askerler, hüzünlü hüzünlü bakıyorlardı: Yollarda, kağnılar vardı, yaylılar vardı, gözün alabildiğine yayalar vardı. **Kadın ihtiyar**, çoluk çocuk sırtlarında yorganları

Haymana'ya, Polatlı'ya, Ayaş'a ulaşmak için köylerinden, kentlerinden yollara dökülmüştü. (s.145)

Elden ele (s.148, 170)

Zabitler, bakıştılar. Mataralar **elden ele** dolaştı. (s.148)

Yiyecek içecek (s.149, 261, 299, 302)

Halk, **yiveceğini içeceğini** askere veriyordu. (s.299)

Taşmak dağılmak (s.151)

Vagondan, vagonun açık kapısından bozkırlara, ovalara, dağlara taşlara doğru askerin tok, canlı sesi **taştı dağıldı**. (s.151)

En boy (s.152, 239)

Masanın üstünde küme küme yığılmış, boy boy, çeşit çeşit mermi vardı. Bir yanda da bir yığın **eni boyu** bir tuhaf mermiler duruyordu. (s.152)

Eciş bücüş (s.152)

Ramazan Çavuş'un kırışik içindeki yüzü, büsbütün sert çizgilerle **eciş bücüş** oldu. (s.152)

Şehirli köylü (s.153)

“Karıştıran yok, kumandanım,” diye karşılık verdi, Ramazan. “Millet ne bulursa getiriyor. **Şehirli köylü** seferber oldu.” (s.153)

Üst üste (s.154 177, 187, 230)

Bir örtüyü kaldırdı. Örtünün ardından **üst üste** yığılmış, istif edilmiş tahta büyük büyük kasalar görüldü. (s.187)

El pençe (divan durmak) (s.155)

Mustafa Reis, iri gövdesiyle kapıdan girdi. Binbaşya doğru yürüdü. Hep gülümseyerek onun karşısında **elpence** divan durdu. (s.155)

Dikenli dikensiz (s.158)

Getirilen **dikenli dikensiz** telleri, hurda demirleri dikkatle gözden geçiriyordu. (s.158)

Kopup gelmek (s.158)

Karadeniz'den **kopup gelen** bir rüzgâr, kasabayı sokak sokak dolaşarak serinletiyordu. (s.158)

Gelen giden (s.161, 243, 287)

Salih, **gelen giden** cephanenin çokluğunu gördükçe sevincinden uçuyor, kışladaki neferlerle beraber depolara malzemeyi taşıyor, depolardan yine sırtında sevk edilecek malzeme ve cephaneyi, arabalara, kağınlara yüklüyordu. (s.243)

Yol yöntem (s.163, 203)

Senin yaptığın işi senden başkası yapamaz. Bana bile itimat etmezler. Zaten **yolunu yöntemini** bilmem. (s.163)

İrili ufaklı (s.164, 183, 229, 243)

Küçük sandalın ardından **irili ufaklı** kayıklar, çekçekler, yük kayıkları, küçük motorlular hareket etti. (s.164)

Ne yapıp yap (s.167, 179, 235, 241)

Fakat Talip'in canına tak demişti. Kaymakamdan **ne yapıp yapıarak**, rumları, rumların bazılarını, sorguya çekmek müsaadesini alacaktı. (s.179)

Art arda (s.167, 191)

“Bu vapurlar böyle **art arda** gelecek olurlarsa, baş edemeyeceğiz. Kastamonu'dan takviye isteyelim.” (s.167)

Genç ihtiyar (s.169)

Hamdi Efendi, ardına bir baktı, kalabalığa bağırdı: “**Gencimiz ihtiyarımız**, çoluğumuz çocuğumuz, karımız kızımız, bu millet ölmedi din kardeşlerim! Ölmeyecek de! Yürüyün.” (s.169)

Karı kız (s.169)

Hamdi Efendi, ardına bir baktı, kalabalığa bağırdı: “Gencimiz ihtiyarımız, çoluğumuz çocuğumuz, **karımız kızımız**, bu millet ölmedi din kardeşlerim! Ölmeyecek de! Yürüyün.” (s.169)

Uçmak gitmek (s.170, 207)

Efe'nin bu sözleri, siperden sipere **uçtu gitti**. (s.207)

Kadın kızan (s.170)

Kadın kızan, çoluk çocuk sandıklara yürüdüler. (s.170)

Sekiz on (s.170, 280, 284)

Yanmış bir evin yıkık duvarı ardından, **sekiz on** kişi birden ortaya çıkıverdi. (s.280)

Kız erkek (s.170)

Sekiz on yaşlarındaki **kız erkek** çocukların sırtında birer top mermisi vardı. (s.170)

Saç baş (s.170, 282)

Kadınlar, **saç baş** dağınık, dizlerine kadar denize girip, gelen kayıklara koşuyordu. (s.170)

Çekmek gitmek (s.173)

Hiçbir şeyden şüphelenmemiş olacaktı ki Kızılkara burnuna doğru uzaklaştı, **cekti gitti**. (s.173)

Kan ter (içinde) (s.28, 200, 226)

Derviş Çavuş, **kan ter** içinde neferlerle beraber, gerilerden gelen incecik bir yolun üstündeki bir kağından cephanesini indiriyorlardı. (s.200)

Kalkıp gitmek (s.176)

Yüzbaşı, sakın bir sesle cevap verdi: “Geldi. Bu vapurun içini arayıp, bir saat önce **kalkıp gitmesine** siz müsaade ettiniz.” (s.176)

Çekip gitmek (s.177)

“Ne olacak. Sonra **çekip gidecekler**.” (s.177)

Yanan yıkılan (s.178)

Halk, sevinç içinde evlerine döndü. **Yanan yıkılan**, milletin umrunda değilmiş gibiydi. (s.178)

Zarar ziyan (s.178)

Kumandanlar, kaymakam **zarar ziyan** hasarı tespit etmeye giriştiler. (s.178)

Ufak tefek (s.182)

Radyatörler için yedek sular, tenekelerle hazırlanıp, bağlanıyor, benzinleri dolduruluyor, motor yağları ikmal ediliyordu. **Ufak tefek** şimdilik ârızalar gözden geçirildi. (s.182)

Haddi hesabı (s.183)

Cepheye ulaşan, ulaşacak olan cephane, silâhın **haddi hesabı** yoktu, Ali Ustaya göre. (s.183)

Basmak gitmek (s.183)

“Nohut çorbasından ne haber!” diye muavin kahkahayı bastı, “**basar gideriz** durmadan Ankara’ya kadar.” (s.183)

Fakir fukara (s.188)

“Daha iyi söylediniz, bir Türk binbaşısını soymak kimin haddine? Sen, hiç tasa çekme. Kaymakam bey, bu milletin korsanı da çetesi de yurtseverdir. Onların zoru, vaktiyle padişahı; idaresizlikti, **fakir fukaraya** yardımdı. Hani ya millete hizmetti bir bakıma. Millî mücadele başladığından beri, rum haydutlar bir yana, hiç millet malına dokunan çete gördünüz mü? Bunca cephane, mal gitti çoluk çocuk, kadın sırtında Ankara’ya.. Kim dokunmuş?” (s.188)

Cephane silah (s.188)

“Yamandır Kemal Paşa’mız!” diye heybetli yüzünde bir ışık yandı reisin, “Ruslarla sulh yapmak, onlardan **cephane silâh** almak; büyük siyaset doğrusu...” (s.188)

Sürüp gitmek (s.192, 306)

Bu iş akşam yemeğine kadar böylece **sürüp gitmişti**. (s.306)

Ağızdan ağıza (s.192)

Ağızdan ağıza çeşit çeşit haberler yayılıyordu: Paşa, cepheye hareket etti. Ordunun başına geçti. Garp cephesi kumandanı İsmet Paşa, Erkânı Harbiye Reisi Fevzi Paşa, beraberindeymiş. Ordumuz, şahinler gibi, Sakarya’nın gerisindeki tepelerde, elde silâh, süngü, düşmanı bekliyor!. Geleceği varsa, göreceği de var!. (s.192)

Kopup gelmek (s.192, 302)

Şimdi güneşin battığı yerden **kopup gelen** ince bir rüzgâr, mezarlığın içindeki selvilerin uçlarını hafif hafif sallıyordu. (s.192)

Uçup gitmek (s.193)

Genç kızın hayali, ona sevinçle bakarak **uçup gitmişti**. (s.193)

Geceli gündüzlü (s.198)

Türbetepe'nin son iki günde, **geceli gündüzlü**, en az dört kere el değiştirdiği söyleniyor. (s.198)

Arkası önü (s.201)

Siperlerin **arkasına önüne**, mermi yağıyordu. (s.201)

Sağından solundan (s.201)

Salih, bir sağına, bir de soluna baktı. Sonra başını siperden içeriye çekti. Bağdaş kurup oturdu. Tüfeğini okşayarak, “Herifler osurmaya başladı,” dedi. **Sağından solundan**, “Osursunlar bakalım...” (s.201)

Gerisin geri (s.202)

Salih, “Makinelilere, toplara kulak asmayın,” dedi, “süngüye bak sen, süngüye... Herifler toplarla kışkırmaları yırtıp yırtıp sonunda ne yapıyorlar? Kalkıp yürümek gerek. Üstümüze geliyor. Geliyorlar da ne oluyor? Dayanıyoruz süngüye... Yallah **gerisin geri**...” (s.202)

Taşlık kayalık (s.202, 214)

Yıldızların altında, boydan boya cephede, **taşlık kayalık** dağlar, tepeler, donuk donuk, karartılar halinde görünüyordu. (s.214)

Tozu dumana katmak (s.202)

Düşen mermiler, taşlık kayalık bayırlarda, sırtlarda **tozu dumana katıyor**, kayaları parçalıyor, taşları ikinci birer mermi haline getiriyordu. (s.202)

Gece gündüz (s.203, 305)

Gece gündüz, yüreğimin üstünde hep kocaman bir taş duruyordu. (s.305)

Var yok (s.203)

“Otuzunda **var yok**, aslanlar gibi bir delikanlı.” (s.203)

Ardı önü (s.203)

Bu sırada üç dört mermi birden, buldukları siperin **ardına önüne** düştü. (s.203)

Toz duman (s.205)

IV. Firkanın cephesi, boydan boya yağın top mermisi içinde **toza dumana** bulanmıştı. (s.205)

Bando mızık (s.206, 207)

Bu sırada birdenbire Büyük Gökğöz sırtlarının altındaki bir derenin içinden büyük gürültü ile bir **bando mızık** sesi duyuldu. (s.206)

Siperden sipere (s.207)

Efe'nin bu sözleri, **siperden sipere** uçtu gitti. (s.207)

Oldu olacak (s.207, 215)

“**Oldu olacak**, bir de bizim havalardan çalşalar da biz de azıcık eğlensek...” (s.207)

Kol kola (s.210)

Düşman önce yavaş yavaş, süngüleşe süngüleşe, geri geri basmaya başladı. Bu ara Türkler, âdeta **kol kola** girmişler, adım adım karşılarındaki düşmanı bastırıyordu. (s.210)

Birimizden birimiz (s.211)

Yusuf, “haydi, haydi çabuk ol. **Birimizden birimizin** gece keşfe çıkmamız gerekecek.” (s.211)

Ses seda (s.214, 216, 226)

Türk askeri, biraz daha doruğa yaklaştığı zaman düşman, bir çeyrek, yirmi dakika kadar direnecek, dögüşecek oldu. Sonra tepeden **ses seda** kesildi. (s.226)

Kaya taş (s.214)

Yusuf, tabancasının kabzasını sıkmış, ağır ağır, seke seke ilerliyor, elinden geldiği kadar, **kavalara taşlara** gizlenmeye çalışıyordu. (s.214)

Bir yakından bir uzaktan (s.215)

Düşman durmadan ateş ediyordu. Ateş, **bir yakından bir uzaktan** ediliyormuş gibi geliyordu. (s.215)

On beş yirmi (s.106, 215, 244, 278)

Mehmet, onlara doğru yürürken, köyün öte başından Salih, arkasında **on beş yirmi** kadar kadınlı çocuklu köyü ile göründü. (s.278)

Sabahından akşamına (s.218)

Dünkü muharebelerden sonra, bugün de bütün 28 Ağustosun sabahından akşamına kadar, durmadan savaşmışlardı. (s.218)

Göğüs göğüse (s.218, 221)

Gelgelelim saat üçte düşman, bu üç tepeye tekrar hücumla kalktı. Yine göğüs göğüse kanlı gece muharebelerinden sonra püskürtüldü. (s.221)

Boğaz boğaza (s.218)

Muharebenin en yıkıcı, boğaz boğaza, süngü süngüye olan anları, saat 15 ile 17 arasıydı. (s.218)

Süngü süngüye (s.218)

Muharebenin en yıkıcı, boğaz boğaza, süngü süngüye olan anları, saat 15 ile 17 arasıydı. (s.218)

Dünkü bugünkü (s.221)

Yusuf, “Sağ kanat olsun, bizim bulunduğumuz cephe olsun, iyi dayandık. Sizin çarpıştığımız taraflarda çok dehşet muharebeler olmuş. Gelip giden habercilerden, arkadaşlardan öğreniyoruz. Buralardaki, dünkü bugünkü muharebeler de meydana. Fakat hep, bütün cephede Türbetepe, söylene söylene bitirilemiyor...” dedi. (s.220-221)

Halis muhlis (s.222)

Salih, peynirin kâğıdını ihtimamla açıyordu: “Ganimet yüzbaşılarım, ganimet...” diye söylendi, “Herifcioğulları, sanki muharebe etmiyor, Kramer Gazinosu’nda seyran ediyorlar. Koklayın bakın, halis muhlis Hollanda peyniri...” (s.222)

Çekip düzeltmek (s.224)

Salih, Yusuf’un battaniyesini çekip düzeltti. Karanlığın içinde bir zaman başucunda oturdu. (s.224)

Kan revan (s.225, 278)

Mehmet, yutkundu: “Kadınlara, kızlara çok eziyet ettikleri anlaşılıyor. Hele bir genç kadının boğazında altın varmış, herhalde. Onu almak için koparıken boğmuşlar... İki kızın elbiselerini parça parça etmişler. Zavallıları kan revan içinde bırakmışlar. Üryan yatıyorlar. Arkadaşlar yeşil yapraklı dallar kesip üstlerine örtüyorlar.” (s.278)

Taştan taşa (s.226)

Mehmet, Mehmetler, gözleri tepenin doruğunda, parmakları tetiklerde **taştan taşa**, çukurdan çukura atlıyorlardı. (s.226)

Çukurdan çukura (s.226)

Mehmet, Mehmetler, gözleri tepenin doruğunda, parmakları tetiklerde taştan taşa, **çukurdan çukura** atlıyorlardı. (s.226)

Davul mızıka (s.226-227)

Bir asker, “Hani bu herifler iki hafta önce, bu gidenler de **davul mızık**a çala çala bize taarruza kalkıyorlardı, ne oldular şimdi?” (s. 226-227)

Top tüfek (s.228, 251)

Yusuf, yumuşamıştı. Oturdular. Etrafını aldı, ahali. Kahve, cıgara ikram ettiler. Ne harpten, savaştan, ne **toptan tüfekten**, ne yurdun içinde bulunduğu durumdan konuşuldu. (s.251)

Yanmak yıkılmak (s.228, 299)

Alayın zabitleri, dikkatle dinlediler. İçciler köyüne hemen bir müfreze gönderildi. Köy, **yanmış yıkılmıştı**. (s.228)

Karşıdan karşıya (s.228, 229)

Biraz ilerde, tahrip edilmiş köprünün başında **karşıdan karşıya** savaş bütün hızı ile devam ediyordu. (s.229)

Dört beş (s.230, 284)

Karaya ayak basmaya **dört beş** metre kalmıştı ki karşıdan iki makineli birden ateş açtı. (s.230)

Yiyip bitirmek (s.234, 235)

Şimdi de günlerden beri zihnini altüst eden bir düşünce onu **yiyip bitiriyordu**: Ben ne işe yararım gayri? Benden ne hayır gelir? Bu soru, onu çok üzüyordu. (s.234)

Yataktan yatağa (s.235)

Artık karanlık iyice koğuşlara çökmüştü. Yaralıların kimi upuzun yatmış, gözlerini tavana dikmiş, kimi yavaş yavaş **yataktan yatağa** konuşuyordu. (s.235)

Kanlı canlı (s.237)

Memleket gözümüzün içine bakıyor: Kemal Paşa, yürüyün aslan oğullarım!.. Dökün şu kâfiri denize dedi, diyecek. O zaman **kanlı canlı** olmasın. Hesapları bir tamam temizlemek günü geliyor. (s.237)

Yalvar yakar (s.237)

Bizim başımıza da bu haller gelir mi ola? Aman bre sulh diye Kemal Paşa' ma **yalvar yakar** olmuşlar. Ve de Kemal Paşam, aman dileyen düşmana aman vermiş, sulh imzalamış. (s.237)

Kol bacak (s.239)

Yusuf, sormaktan şimdiye kadar korktuğu sorusunu soruverdi: “Benim gibi **koldan baktan** eksikliği yok ya?” (s.239)

Düğün dernek (s.240)

Sana öyle bir **düğün dernek** edeceğiz ki sorma! (s.240)

Eti canı (s.242)

Salih, fena halde öfkeleni. Sakalları dimdik olmuştu: “Bana bak yüzbaşım, **etin canın** yerine gelmeye başladı, yine benimle alaya başladın. Böyle şaka istemem. Sana kaç kere söyledim: Benim padişahlarla işim yok! Yine kaç kere tekrarladım: Kemal Paşa, benim bildiğim Kemal Paşa'ysa, padişahlığı millet verse kabul etmez!..” (s.242)

Doğrudan doğruya (s.243, 309)

“Sen ki onunla birlik bu kadar döğüşün. Yusuf, neden **doğrudan doğruya** yanına gidemeyecekmişiz?” (s.309)

Durmadan dinlenmeden (s.243)

Kastamonu kışlasında bu kabileleri tanzim etmek, misafir etmek, getirdiklerini teslim almak, götürdüklerini sevk etmek için **durmadan dinlenmeden** bir kaynaşma vardı. (s.243)

Bata çıka (s.244)

Salih, nöbetçiye selâm verip kapıdan çıkmıştı ki karşıdan karın içinde **bata çıka** iki askerin kışlaya doğru koştuğunu gördü. (s.244)

Dizleye göğüsleye (s.244)

Karı **dizleye göğüsleye** şehrin dışına, şoseye çıktılar. (s.244)

Olan biten (s.245)

Önden koşan iki nefer, **olanı biteni** kışlaya haber vermişti. (s.245)

Yapışıp tutmak (s.248)

Hemen yanında merdivenleri inen Salih, onun sağ eline **yapışıp tuttu**. Bir an durakladılar. (s.248)

Dağ bayır (s.248)

Kimi kışla avlusunda, kimi **dağda bayırda** bölüğünü talime çıkardı. (s.248)

Gelip geçen (s.249, 299)

Önceleri Yusuf, pek fark etmemiştir. İki yanlarından **gelip geçenler** çoğaldıkça kalabalık caddeye çıkınca, halk duraklıyor, kendisini seyrediyor, sevgi dolu gözlerle ona bakıyordu. (s.249)

Havadan sudan (s.251)

Havadan sudan, baharın geldiğinden söz edildi. (s.251)

Falan filan (s.251)

“Kahramansın, **falan filân** demiştin de inanmadın bana kızdın. Haklı çıkmadım mı?” (s.251)

Az buçuk (s.251, 258)

Salih güldü, şaka etti: “Eh.. ben de **az buçuk** kahraman sayılırım. Hep beraber döğüşük...” (s.251)

Hürmet riayet (s.251)

“Hayır, mesele bu değil. Ortada koskocaman bir ordu var kahraman!.. Daha bakarsan, milletimiz toptan kahraman! Ama bana neden bu kadar **hürmet riayet** gösteriyorlar, biliyorum: Savaşta kolumu kaybettim diye. Bana acıdılar!..” (s.251)

Canla başla (s.253)

Silâh altına yeniden alınan binlerce genç, bütün ordugâhlarda, kışlalarda **canla başla** talim ediyorlar. (s.253)

Gezmek dolaşmak (s.254)

Kumandan derin bir nefes aldı. Çınlayan bir sesle: “Şimdi, Ankara’dan emir gelinceye dek, Talât’ın odasında istirahat edersin. Şehirde **gezer dolaşırsın**. Mümkün olduğu kadar çabuk

cevap alabilmek için şifreyle vereceğim raporun altına, senin istediğini yazacağım.” (s.254-255)

Ardı arkası (s.259)

Efe'nin sözlerinin **ardı arkası** gelecek değildi. (s.259)

Güneyden doğuya (s.261)

Yıldızlar, **güneyden doğuya**, donuk bir beyazlığa bürünüyor, yavaş yavaş parlaklıklarını yitiriyordu: Ay, doğdu doğacak. (s.261)

Ayan beyan (s.267)

İşte güneş, doğdu doğacak: Senin o düşman yüzünü, o kara yüzünü aydınlatacak. Zavallılığın, biçareliğin, büsbütün **ayan beyan** olacak. (s.267)

Şan şeref (s.268)

Türk vatani, hakkını toprağını, bayrağını, **şanını şerefini**, namusunu, istilâcıların elinden almaya ahdi peyman eylemiş: “Ha kardeşim!. Ha aslanlarım!. Ha ana kuzuları ha!.” (s.268)

Dağ tepe (s.268)

Yunan, **dağlarda tepelerde** sinmiş kalmıştı. (s.268)

Allak bullak (s.268)

Allak bullak olmuştu, Yunan. Bir türlü başkumandan Mustafa Kemal Paşa'nın Birinci Ordu ile mi İkinci Ordu ile mi taarruza kalktığını kestiremiyordu. (s.268)

Baş başa (s.271, 306, 307)

En sonunda işte Nemide ile **baş başa** kalmışlardı. Söylenecek, konuşulacak birçok konu vardı. (s.307)

Harfi harfine (s.271)

Başkumandan, Afyon'da duramazdı. Askeri ile birlik ileriye fırladı: Akçaşar'daki Birinci Ordu karargâhına geldi. Baktı, gördü ki Mehmetler, düşmanı iyice kısıp almış, emirlerini **harfi harfine** yerine getirmiş, aslanlar, parsler gibi Yunan'ın üstüne atılıyor, bir sürü esir toplanmışlar huzuruna getiriyorlar. (s.271)

Eza cefa (s.277)

Dün gece, bize etmediklerini bırakmadılar. Köyümüzü ateşe verirken. Nasıl, nasıl diyeyim oğul? Bir sürü **eza cefa** ettiler. (s.277)

Kadınlı çocuklu (s.278)

Mehmet, onlara doğru yürürken, köyün ötebaşından Salih, arkasında on beş yirmi kadar **kadınlı çocuklu** köylü ile göründü. (s.278)

Ekmek aş (s.280)

Babalarımızı, kardeşlerimizi öldürdüler. Sağ kalanları sürüp götürdüler. Köyde **ekmek aş** bırakmadılar. (s.280)

Bir baştan öteki başına (s.282)

Dört nala kalktılar. Köyü **bir baştan öteki başına** hızla geçtiler. (s.282)

Şurası burası (s.283)

Cami, öyle kuvvetli bir cami değildi. Fakat yanmış çatısı olduğu gibi yıkılmış, dört duvarı kalmıştı. Hâlâ yangın devam ediyor, **şurası burası** küçük aletlerle tütüyordu. (s.283)

Karı koca (s.284)

Hepsinin gözünün önünden yanmış çocuk iskeletleri, yarı yanmış kadın ölüleri gitmiyordu. Hele birbirine sarılarak yanmış ihtiyarlar, **karı kocalar**, kadınli erkekli insanlar, olduğu gibi gözlerinin önünde duruyordu. (s.284)

Morlu pembeli (s.287)

Karşıdaki ulu dağlar, Manisa'yı kollarının arasına almış, batan güneşin renkleri ile ıslıl ıslıl, **morlu pembeli** gülümsüyordu. (s.287)

Ölü diri (s.288)

Artık bu giriştiği **ölüm dirim** savaşının sonu geldiğine inanamıyordu. (s.288)

İnceden inceye (s.289)

Salih Efe, patladı: “Ülen kızan, Kemal Paşam elbette kordon boyunda gezecek. Çorbacı Hacı Anesti gezecek değil ya. Sen şu işi şöyle **inceden inceye** bir anlat bakalım.” (s.289)

Kendi kendilerini (s.289-290)

İmdat için koşan, yangının önünü almak için giden arkadaşlar anlattılar, ben kışlada nöbetteydim; azılı gâvurlar, ermeniler, büyük bir kiliseye kapanıp **kendi kendilerini** dinamitle uçurmuşlar. (s.289-290)

Kendi kendilerine (s.290)

“Bu,” dedi bir zabıt, “Anadolu’daki rumların, azınlığın sonudur. **Kendi kendilerine** ettiler.” (s.290)

Olup bitmek (s.290, 307)

“Ne olacak,” diye omuzlarını silkti Mustafa, “Herif, ben din adamıyım, beni koruyun diye hükûmet konağına, bizim kumandanların yanına varmış. Elinde asası hükûmet konağının merdivenlerini çıkmış. Yanında da iki gâvur daha varmış. Ben, hiçbir işe karışmadım, Allah’a dua ediyordum, kilisemde bu işler **olup biterken**,” diyesiymiş. (s.290)

Girip çıkan (s.291)

Kapı ardına kadar açıldı. İçerde gençten bir memur beyle yüzbaşım, bir sürü kâğıtları karıştırıp, öteki **girip çıkan** memurlara emirler veriyorlardı. (s.291)

Göğsü bağı (s.292)

Tam muhabbetin koyulaştığı sırada kapıya doğru **göğsü bağı** açık, perişan bir adamcağız, “kumandan bey, kumandan bey nerede?” diye koşa koşa geldi. (s.292)

Takır tukur (s.294)

Orada bize **takır tukur** birkaç cavur silâh atacak oldu. Çiğnedik, geçtik herifleri. (s.294)

Dal kılıç (s.294, 295)

Nif’ten Bornova’ya iniverdik bir solukta. Orada bize takır tukur birkaç cavur silâh atacak oldu. Çiğnedik geçtik herifleri. Doludizgin, **dal kılıç**, düştük İzmir yoluna. (s.294)

Devrilen düşen (s.295)

Binbaşı Şerafettin bey de yaralı. Yarasına bakmadan, **devrilen düşen** atına bakmadan dal kılıç bombayı atanın üstüne vardı, kumandan. (s.295)

Basmak geçmek (s.295)

Bombayı atan Ermeni miymiş ne, herifin icabına bakıverdik. **Bastık geçtik**. (s.295)

Yara bere (s.295)

Kumandanlar, **yara bere** bakmadı. (s.295)

Parlamak sönmek (s.297)

Ateşlediler cıgaraları. Karanlığın içinde bir zaman sadece cıgaralarının ateşi, parladı **parladı söndü**. (s.297)

Yaşlı genç (s.300)

Bu sevinç, biraz da ümitten, geleceklerden ümidi kesmemekten ileri geliyor gibiydi. **Yaşlısı genci**, “sağlar bizimdir” diye askeri kucaklıyordu. (s.300)

Derli toplu (s.301)

Salih, cıgaraları sararken Yusuf, Mehmet’e emir verdi: “Arkadaşlar, biraz istirahat etsin, cigara içsinler. İzmir’e kafamız yerinde, **derli toplu** girelim.” (s.301)

Yüz yüze (bakmak) (s.302)

“Niko.. Deyyus kimbilir nasıl kaçmıştır. Dimyata pirince giderken, evdeki bulgurdan oldu kerata.. Hem şu sıra karşılaşmadığımız iyi oldu. **Yüz yüze** bakamayız gayri...” (s.302)

Kara kuru (s.303)

Siyah bir iş donunu ayaklarına çekmiş, rengi uçuk bir üstlüğü başına dolamış, **kara kuru** yaşlı bir kadın, ayakları dolaşarak, ellerini açarak, Salih’e doğru yürüdü. (s.303)

Düşe kalka (s.303)

İhtiyar kadın, **düşe kalka**, şaşkın gözyaşları dökerek Salih’e doğru koşuyordu. (s.303)

Kadın erkek (s.305)

Halk, **kadın erkek**, çoluk çocuk, Salih Efe’nin etrafındaki halkayı daralttı. (s.305)

Kendi kendini (s.305)

“Üç yıl, bu evin içinde **kendi kendini** hapis mi ettin?” (s.305)

Doğru dürüst (s.306)

Yusuf, durdu; düşündü: Bu ettiği sözler, ne kadar yersizdi. Ama ikisi de durulmamıştı. **Doğru dürüst** konuşamıyorlar, birbirlerine söyleyeceklerini toparlayamıyorlardı. (s.306)

Yıkayıp paklamak (s.306)

Onu, **yıkayıp paklayıp** sedire oturtunca ev halkı, çay, kahve koşturmuştu. (s.306)

İnip çıkmak (s.306)

Nemide, akşama kadar merdiveni **ininip çıkmaktan** bir hal olmuştu: Bir misafirlerin yanına iniyor, bir Yusuf'un yanına koşuyordu. (s.306)

Ölçmek tartmak (s.307)

Bütün düşüncelerdeki bu karışıklık, kopukluk; düşüncelerin, duyguların, daha iyice **ölçülüp tartılmamasından**, tahlil edilmeye vakit bulunamadığından ileri geliyordu. (s.307)

Sabahtan akşama (s.308-309)

“Bütün millet görmek istiyor. Bugün öğrendim, hâlâ İzmir'deymiş. Halk, geçeceği yollarda onu görmek için **sabahtan akşamlara** kadar toplanıp bekleyiyormuş. Seninle gider, biz de yollarda bekleriz.” (s.308-309)

Arkasında önünde (s.197, 310)

Salih, bu delikanlıya bakıp bakıp, dudağını ısırıyor. Onun yüzbaşı Yusuf'un **arkasında önünde** dolanmasını, emir alıp sağa sola koşunmasını, içini çekerek seyrediyor. (s.197)

Yanmak kül olmak (s.311)

Yanmış kül olmuş, hâlâ tütüyor. **Yansın kül olsun**, tütsün... Memleket yandı tutuştu be. Kurtuldu, kurtardık ya... Yananı yeniden yapmak iş mi? Ortalıkta bir tek gâvur kalmadı, sen ona bak!.. (s.311)

Yanmak tutuşmak (s.311)

Memleket, **yandı tutuştu** be. (s.311)

Düşüne söylene (s.311)

Salih, böyle **düşüne söylene**, ilerlerken etrafının kaynaşverdiğini gördü. (s.311)

On beş onaltı (s.250, 311)

Bir de yan tarafa doğru, kapıya baktı ki ne görsün? Kapının camının ardında, sokakta **onbes onaltı** yaşlarında çocuklar, orta yaşlı adamlar, birkaç ihtiyar toplanmış, ona bakıyorlardı. (s.250)

İhtiyar genç (s.311)

Gözleri yaşlı yaşlıydı: İzmir'e kavuşmuştu. Kemal Paşa'ya kavuşmuştu. Bunca yıl, vatan için beraber döğüştüğü başkumandanını görecekti. Kalabalığa karıştı. Fakat bir türlü mermer

konağın merdivenlerine yaklaşamıyordu. Erkek, kadın, çoluk çocuk, **ihtiyar genç**, omuz omuzaydı. Herkes, Kemal Paşa'yı görebilmek için neredeyse birbirinin omuzuna, sırtına çıkacaktı. (s.311)

4.3.6.1.Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler

İnce ince (s.3)

Çınarın ulu dallarındaki yapraklar, **ince ince** esen meltemle fısıldaşiyor, ay ışığı ile oynaşyordu. (s.3)

Sıra sıra (s.3, 35, 49, 133, 147-148, 182, 202, 214)

Ali Usta, **sıra sıra** yükünü almış, hazırlanan kamyonların etrafında dolaşmaya başladı. (s.182)

Durup durup (s.3, 17, 19, 29, 33, 80, 102, 122, 146, 196, 201, 262)

Talip, **durup durup** başındaki kalpağını eliyle yokluyor, elliyor, âdeta okşuyordu. (s.102)

Beyaz beyaz (s.4, 43, 233, 301)

Caminin dış kapısı, karanlığın içinde badanalı duvarın **beyaz beyaz** aydınlığı içinde kapkara görünüyordu. (s.43)

Sakin sakın (s.5, 35, 55, 87, 120, 136, 225, 312)

Osman, arka üstü yatmış, **sakin sakın** uyuyordu. (s.5)

Tir tir (s.7, 44, 60, 109, 244)

“Ne halin varsa gör...” diye, Osman, öfkeyle döndü yürüdü. Mehmet'in eli ayağı **tir tir** titriyordu. (s.7)

Dolu dolu (s.7, 101, 112, 166, 219, 254)

Talip, sararıveren yüzünü önce asılı olduğu yerde durmadan sallanan fenere çevirdi. Sonra **dolu dolu** olan gözlerinden yanaklarına inen yaşları saklamak lüzumunu hissetmeden, genç kızın boynuna sarıldı. (s.101-102)

Acele acele (s.7, 14, 15, 27, 71, 105, 111, 130, 140, 141, 160, 229, 244)

Neferler, karşı tarafa bağlanan ipi, **acele acele** çekmeye başladılar. (s.229)

Yavaş yavaş (s.7, 23, 29, 38, 43, 57, 70, 73, 102, 114, 119, 120, 128, 134, 138, 141, 155, 167, 264)

Yusuf, **yavaş yavaş** uzaklaşıyor, öne çıkıyordu. (s.264)

Uslu uslu (s.7, 32)

Araba hızlandı. Arabanın ardından boz renkli uçak, **uslu uslu** tekerleklerinin üstünde kayıyordu. (s.32)

Ağır ağır (s.7, 9, 13, 19, 20, 35, 38, 39, 48, 53, 55, 63, 67, 86, 115, 122, 124, 126, 129, 132, 134, 137, 147, 161, 175, 197, 211, 214, 226, 245, 246, 257, 276, 279, 281, 285, 297, 301, 310, 312)

Talip, yolun üstüne çıktı. Üstünü başını silkeledi. **Ağır ağır** yüremeye başladı. (s.86)

Çeşit çeşit (s.7, 36, 122, 152, 154, 192)

Mehmet, bir taraftan da yolda zeybeklere, efelere rastlamaktan çekiniyordu. Onlar da adamdan **çeşit çeşit** hesap sormaya kalkıştılar. (s.7)

Sıkı sıkı (s.8, 12, 107, 119, 183, 200, 213, 214, 217, 280, 286)

Talip, ona **sıkı sıkı** tenbih etti: “Sakın buradan çıkayım deme Müjgân. Anladın mı?” (s.107)

Şaşkın şaşkın (s.8, 9, 11, 12, 38, 42, 105, 108, 123, 129, 130, 245, 280)

Yusuf, dudaklarını ısırıyor, **şaşkın şaşkın** hep Şevket’in yüzüne bakıyordu. (s.123)

Sisli sisli (s.10)

Mehmet’in ardından ay doğmaya başlamıştı. Ortalık **sisli sisli** aydınlanıyordu. (s.10)

Bar bar (bağırarak) (s.11)

Odasında bir aşağı bir yukarı dolaşan İbrahim bey, kaçakları sorguya çekiyor, öfkesinden sadece “Cahil herif! Cahil herifler!” diye **bar bar** bağırıyordu. (s.11)

Mavi mavi (s.12)

İhtiyarın gözleri büyümüş, **mavi mavi** damarları görünen kuru eli titriyor, öteki eli sıkı sıkı yüzbaşının kolunu tutuyordu. (s.12)

Hızlı hızlı (s.12, 49, 124, 125, 141, 213, 235, 299, 311)

Himmat Emmi, kağnyı geçip, **hızlı hızlı** yürüdü. (s.49)

Kısa kısa (s.14, 47)

Mehmet, gözünün ucuyla bu iki adamı tetkik ediyordu: İkisi de yaşlı kişilerdi. Ama kahveci kadar yaşlı sayılmazlardı. Keçi kılından örülmüşe benzer setre pantol giymişlerdi. Bellerinde ikisinin de kahveci gibi beyaz yün kuşak vardı. Başlarındaki püskülsüz feslerinin üstüne sarık gibi poşularını sarmışlardı. **Kısa kısa** sakallıydılar. (s.47)

Kıs kıs (s.14, 17, 104, 112)

Ferâmuş, **kıs kıs** güldü. Düğümlemiş telleri acele acele çözmeye, birbirine eklemeye devam ederken bir taraftan da söylendi. (s.14)

Topu topu (s.15)

Karanlık, ortalıkta kıpırdaşan gölgeleri silince, sokak başlarında kurdukları barikatların ardına, kazdıkları çukurların içine girdiler. **Topu topu** hepsi otuz kişi kadardı. (s.15)

Olsa olsa (s.16)

Sonra onu Ankara'ya dek uçuracak Türk pilotunu hemen bulmak çok zordu. **Olsa olsa** bu uçak karadan gidecekti orduya. (s.16)

Gıcır gıcır (s.19, 71, 130, 131, 146, 202)

Herifler, **gıcır gıcır** yeni kamyonlarla geliyorlar. Biz, yaya yürüyoruz. (s.146)

Dikkatli dikkatli (s.19, 24, 36, 64, 70, 73, 75, 100, 108, 136, 140, 190, 230, 241, 309)

Talip, **dikkatli dikkatli** etrafına baktı. Karanlığın içinde yüzleri seçmeye çalıştı. (s.75)

Bir bir (s.19, 58, 69, 72, 91, 92, 109, 121, 123, 128, 130, 132, 166, 197, 198, 211, 223, 248, 252, 304, 309)

Yusuf, mevzi alan neferleri, **bir bir** gözden geçirmeye başladı. (s.211)

İçin için (s.19, 28, 303)

Yusuf, onun haline **için için** gülüyordu. (s.303)

Yeni yeni (s.20, 74, 134, 163, 204, 312)

Mezarlıkta şehitlerin gömülmesi devam ediyordu: **Yeni yeni** çukurlar açılıyor, hocalar dualar ediyor, sessizlik içinde bir kaynaşma devam ediyordu. (s.134)

Memnun memnun (s.21, 62)

Mehmet, önce kalpağını şöyle bir düzeltti. Ondan sonra askerce bir selâm verdi. Soldan geriye dönüp kapıdan çıktı. Kapıyı da dikkatle kapadı. Alay kumandanı, **memnun memnun**

bir emir zabiti Muhittin Bey'e, bir de iki dizinin üstüne dikilmiş olup biteni heyecanla takip eden Himmet'e baktı: "Bu çocukta iş var..." dedi, "iyi ettin de getirdin Himmet ağa..." (s.62)

Evet evet (s.21)

"**Evet evet** Ferrari'ymiş. Çok güzel oynuyormuş. Sizin takımdaki gençleri, siz cepheye yollamadan önce gelebilirse, yapacağımız maçın çok çekişmeli ve zevkli geçeceğini sanıyorum. Takımdaki gençleriniz gittiler mi?" (s.21)

Uzun uzun (s.23, 82, 104, 128, 144, 161, 162, 204, 241, 258, 301, 312)

Talip, **uzun uzun** denizdeki yıldızlara, göklerdeki yıldızlara baktı. (s.161)

Ayrı ayrı (s.24, 35, 57, 111, 281)

Köşkte, hiçbir zaman harem serâmlık gibi **ayrı ayrı** bir nizam yoktu. (s.111)

Saf saf (s.24)

Kaymakamdan önce **saf saf** Mehmet Ağa, etrafına bakınarak, "Elbette davete icabet ederiz," dedi, "madem ki Yunan işi konuşulacak..." (s.24)

Kibar kibar (s.25)

"Sen, öyle bil," diye söylendi Ferâmuş, "Düşman bellediğinin sağı solu bilinmez. Bakarsın, **kibar kibar**, dostça, adamın canına okur. Dediğini yaptırır, yapar." (s.25)

Telaşlı telaşlı (s.26, 140, 141, 159, 212, 227)

Askerler, **telâşlı telâşlı**, üzüntülü, Derviş Çavuş'u dinliyorlardı. (s.141)

Ölü ölü (s.26)

Tahta Köprü'ye dönen yolun köşesinde **ölü ölü** bir gaz lâmbası yanıyordu. (s.269)

Zaman zaman (s.26, 67, 68, 91, 97, 105, 129, 133, 144, 147, 154, 172, 197, 202, 205, 299)

Talip, heyecandan **zaman zaman** tıkanacak gibi oluyordu. (s.67)

İkişer ikişer (s.26, 32, 33, 41)

Sabahın bu erken saatinde, kasabanın sokakları bomboştu. Kolları elleri bağlı, **ikişer ikişer** yürüyorlardı. (s.33)

Bağıra bağıra (s.26, 84, 169)

Telefoncu Rahmi Onbaşı, **bağıra bağıra** bir karakolla konuşmaya çalışıyordu. (s.26)

Önden önden (s.29)

Çarşı içine doğru ilerlerken, **önden önden** gözcüler gidiyor, ortalıkta kimsenin olmadığı işaret edilince, araba ilerliyordu. (s.29)

Işıl ışıl (s.29, 50, 61, 155, 213, 266, 287, 312)

Akşam karanlığı içinde gözleri **ışıl ışıldı**. Dudaklarında bir cigara vardı. (s.213)

Yer yer (s.29, 163, 191, 228, 276)

Yüzbaşı, hayretle arkadaşının yüzüne baktı. Onun siyah kalpağı, **yer yer** parlıyordu, yıldızların ışığında. (s.163)

Alay alay (s.29)

Tarlaların içinde yer yer yığılmış döğülmemiş harmanlar vardı. Bu harmanların etrafında **alay alay** tarla kuşları uçuşuyordu. (s.29)

Ters ters (s.30, 41, 47, 54, 112, 177)

Ferit Paşa, biraz da **ters ters** kâtibine bakmış, sesini çıkarmadan yürüyüvermişti. Süleyman Bey, “bir bildiği var” diye düşünüyordu. (s.112)

Yürüye yürüye (s.32)

Ferâmuş, sözü değiştirdi: “Demek şimdi bu kuş, **yürüye yürüye** Ankara’ya varacak?” (s.32)

Efendi efendi (s.32)

Efendi efendi cepheye, millet namusunu kurtarmaya gitmek dururken, kaçtınız geldiniz; şimdi bu atlara binip sizi koyun sürüsü gibi İstiklâl Mahkemesinin önüne sürmek bize düştü. (s.32-33)

Bazı bazı (s.33, 195, 238)

Mehmet’in içine **bazı bazı** bir ümit doğar gibi olmuştu: ‘Acaba babamın öfkesi geçer de beni görmeye gelir mi?’ diyordu. (s.33)

Kara kara (s.34, 141, 276)

Tutukların hiçbiri konuşmuyordu. Konuşacak takat kalmamıştı. Yüreklerini, **kara kara** düşünceler eziyordu. (s.34)

Sinirli sinirli (s.34, 145)

O gün, tutukların yola çıkarıldığı günün akşamına doğru, kaymakam bey, odasının içinde **sinirli sinirli** dolaşıyordu. (s.34)

Sık sık (s.36, 54, 88, 90, 112, 133, 182, 238)

Bütün haziran ayı boyunca, limana gemiler **sık sık** cephane getirdiler. (s.182)

Yumuk yumuk (s.36, 186)

Mavi, **yumuk yumuk** gözlü, kara kalpağının kenarından bembeyaz saçları kıvır kıvır taşmış ihtiyarın, geniş omuzları büsbütün genişledi. (s.187)

İri iri (s.37, 184, 303)

Kadın, koşa koşa uzaklaştı. Salih, dizlerinin üstünde dönmüş, kadının ardından **iri iri** gözlerle bakıyordu. (s.303)

Kardeş kardeş (s.37, 177)

Biz, Türklerle **kardeş kardeş** dededen, atadan beri, bir arada yaşıyoruz, diye bağırdılar. (s.177)

Öfkeli öfkeli (s.39, 41, 206, 227)

Akşam karanlığında Sakarya heyecanlı, telâşlı, **öfkeli öfkeli** akıyordu. (s.227)

Eklene eklene (s.41)

“Ben mi kandırmışım!..” diye Mehmet, öfkeyle bağırdı. Aklı başından gideyazdı. Oysaki Söke’den çıkarken altı kişiyken yol boyunca bu kabileye kaçaklar **eklene eklene** yirmi kişiyi geçmişlerdi. (s.41)

Sürüye sürüye (s.41)

Saçı sakalı birbirine karışmış, dermanı takatı kesilmişti. Altı delinen çizmelerini **sürüye sürüye** yürüyordu. (s.41)

Bol bol (s.42, 87, 183)

Daha Söke’den gönüllü müfrezesi ile yola çıkarken babasının cebine koyduğu harçlığı **bol bol** olduğu için, bugüne kadar idare etmişti. (s.42)

Sersem sersem (s.42, 79, 113)

Bu Sökelilerden biriydi. **Serssem serssem** Mehmet'in yüzünü görmek için uzandığı yerden başını kaldırdı. (s.42)

Sakına sakına (s.43)

Seyrek, köşebaşlarındaki gaz lâmbalarından **sakına sakına** yürümeye başladı. (s.43)

Çekiştire çekiştire (s.45)

Sonunda ihtiyar kahveci, sakalının tellerini **çekiştire çekiştire** ayağa kalktı: "Gel ardımdan," emrini verdi. (s.45)

Sevinçli sevinçli (s.45, 57, 242)

Mehmet, **sevinçli sevinçli** yatak ayakucuna oturdu. (s.45)

Dürte düрте (s.49)

Camızları **dürte düрте** öndeki kağnıları yetiştirdi. (s.49)

Gidip gidip (s.51)

Bunu anlayınca Mehmet, **gidip gidip** kimsenin ellemediği sandıkları taşımaya başladı. (s.51)

Hemen hemen (s.52, 75, 98, 204, 305)

Neferler, kumandanlarının lâtife ettiğini, şakalaştığını hele böyle bir anda **hemen hemen** ilk defa görüyorlardı. (s.204)

Küçük küçük (s.52, 276)

Yol dar, iki yakası ağaçlıktı. Sol tarafı yolun **küçük küçük** tarlalarla kuşatılmıştı. (s.276)

Derin derin (s.52, 248, 265, 311)

Sahile çıktığında Efe, durdu. **Derin derin** nefes aldı. Artık koşamayacağını anlamıştı. (s.311)

Şişire şişire (s.55)

"Sesleyelim be Himmet Emmi." dedi, Mehmet. Boyunun damarlarını **şişire şişire** türküyü baştan aldı. (s.55)

Keyifli keyifli (s.55, 83, 250)

Hemşinli Mehmet, "Ankara'ya varmıştır, herhalde." diye **keyifli keyifli** cevap verdi. (s.83)

Küme küme (s.57, 133, 152, 183)

Geniş bir düzlüğe en önce yanındaki çavuşla Himmet girdi. Düzlükte **küme küme** askerler, talim arası istirahat ediyordu. (s.57)

Sallaya sallaya (s.57, 79, 206, 234)

Şimdi Himmet, kollarını **sallaya sallaya** çavuşun yanında yürüyor, sağdan soldan seslenen yakınındaki askerlerin selâmlarına karşılık veriyor, sevinçli sevinçli neferleri seyrederek, “Maşaallah oğullarıma, maşaallah aslanlarıma...” diye söylenyordu. (s.57)

Küt küt (s.57)

Mehmet, camızları çekiyor çekiyor, yüreği **küt küt** vurarak yürüyordu. (s.57)

Maşrapa maşrapa (s.58)

Taş binanın sahibi olduğu anlaşılan orta yaşlı bir adam, bakraçla iki genç kızının taşıdığı ayranı, **maşrapa maşrapa** misafirlere dağıtıyor, adamın karısı, kabile ile gelen çocuklara kendi eliyle içiriyordu. (s.58)

Dönüp dönüp (s.59, 67, 150, 262)

Tahsin Kaptan, **dönüp dönüp** arkasına bakıyor, gözleriyle karanlığı delmeye çalışıyor. (s.67)

Pembe pembe (s.60, 97, 203, 303, 312)

Salih'in sağındaki solundaki savaşı delikanlıların gözleri parlamış, tozlu yüzleri **pembe pembe** olmuştu. (s.203)

Kopuk kopuk (s.60, 306)

Mehmet, **kopuk kopuk** cümlelerle fakat bütün safiyet ve samimiyetiyle Kırat yüzünden başına gelenleri anlattı. (s.60)

Hıckıra hıckıra (s.62, 111, 124, 277, 309)

Gözleri yaşla dolmuştu. Kendisini tutamadı: **Hıckıra hıckıra**, yüreği ferahlayıncaya dek ağladı. (s.62)

Rahat rahat (s.72, 97)

Talip, sırtında bir makineli tüfek koşuyordu. Heyecanından, içinde doğan tarifsiz bir sevinçle ağlıyordu. Hem de karanlığın içinde gözyaşlarını kimsecikler görmediğini bildiği için **rahat rahat** ağlıyordu. (s.72)

Koşa koşa (s.72, 150, 153, 292, 303)

Kadın, **koşa koşa** uzaklaştı. Salih, dizlerinin üstünde dönmüş, kadının ardından iri iri gözlerle bakıyordu. (s.303)

Tıklım tıklım (s.72, 306)

Aşağı kattaki misafir odasında mahallenin kadınları, **tıklım tıklım** oturuyorlardı. (s.306)

Yığın yığın (s.73, 154)

Öte yandan ortalıkta **yığın yığın** mermi vardı. Bunlar da cinsine göre dikkatle ayrılıyor, kapsülleri gözden geçiriliyor, yine kasalara istif ediliyordu. (s.154)

Mırıl mırıl (s.77, 105, 147)

Herkes, **mırıl mırıl** konuşmaya, fikrini söylemeye başladı. Konuşmalar, bir tartışma şeklini aldı. (s.77)

Kıkır kıkır (s.79, 139)

Salih, bu sesi hemen tanıdı. Niyazi’ydi, bu. Arkasından İlyas’ın, daha başka tanıdık seslerin, **kıkır kıkır** güldüğünü duyar gibi oldu. (s.138-139)

Kör kör (s.166)

İçeriye girince, **kör kör** yanan lâmbaların ışığı önce gözlerini aldı. Sonra on beş hint işi sarıklı, sakallı kişinin ayağa kalkıp dizildiğini gördüler. (s.166)

Kolay kolay (s.82, 111, 252)

Yusuf, yine şaşırmişti: Kumandanı, böyle alay kumandanlığı makamında **kolay kolay** oturup, emrindeki zabitlerle kahve içecek adam değildi. (s.252)

Lapa lapa (s.86)

Odada altı kişiydiler. Vakit, gece yarısıydı. Dışarda **lâpa lâpa** kar yağıyordu. (s.86)

Üzüntülü üzüntülü (s.89, 260)

Talât da onu tebrik ediyordu. Seviniyordu. Fakat Yusuf, **üzüntülü üzüntülü** konuştu. (s.260)

Kasıla kasıla (s.90)

Şimdi sadrazamın en gözde adamlarından oldu. O kadar ki geçen gün şubeye uğradı. **Kasıla kasıla** göreceksiniz, Ferit Paşa hazretlerinin en yakınlarını yakında tevkif edeceğiz; paşanın etrafındakilerden de bir sürü Kemal Paşa taraftarı ortaya çıktı. Sağlam deliller temin etmeye çalışıyoruz, dedi. (s.90)

Teker teker (s.92)

Kır bıyıklı, yumuşayan bir sesle, “Haydi bakayım oğlum, göreyim seni.” dedi, “önce senin buradan uzaklaşman iyi olur. **Teker teker** gideceğiz.” (s.92)

Vızır vızır (s.93)

Talip’in bu çeşit şaka hiç de hoşuna gitmedi. Fakat âmirin yüzü birden ciddileşti: “Vatana, millete, bir yıldan beri çok büyük hizmette buldunuz Talip bey,” diye söze başladı, “size hepimiz teşekkürler ederiz. Yaptığınız büyük işler, ister istemez İstanbul içinde göze batmamıza sebep oldu. Gerek polis, gerekse askerî teşkilât artık sizden iyice şüpheleniyor. Sizi tevkif için **vızır vızır** arıyor. Gurubumuz, bu hususu düşündü. Sizin İstanbul’dan uzaklaşmanıza karar verdi.” (s.93)

Isıtıp ısıtıp (s.97)

İbrahim’in hiç de bekkilikle ilgisi yoktu. Okur yazar bir efendiydi. Ellerini mangalda **ısıtıp ısıtıp** uğuşturuyor, ‘bizim kadın milleti de ayaklandı, gayri’ diye düşünüyordu. (s.97)

Hayır hayır (s.98)

“**Hayır hayır**... Sadece annemi, babamı düşünüp biraz üzülüyorum o kadar.” (s.98)

Benek benek (s.98)

Karşı sahildeki karın beyazlığı içinde **benek benek** ölü ışıklar görünüyordu. (s.98)

Çekingen çekingen (s.100)

Talip’e dönerek, “Bey” diye **çekingen çekingen** sordu: “Mebus musun, yoksa kumandan mı?” (s.100)

Çok çok (s.101, 178, 179, 306)

İnebolu’da daha uğraşılacak **çok çok** iş vardı. Herkes işi başına dönüyordu. (s.179)

Pat pat (s.107)

Rıfat Reis’in gemisi **pat pat** ederek, yoluna devam ediyordu. (s.107)

Sessiz sessiz (s.110)

Talip, onun ayak ucuna çömelmiş, **sessiz sessiz** ağlıyordu. (s.110)

Kıtır kıtır (s.111)

Kadın, gözyaşlarını tutamadı: “Ah beyefendiciğim, dün gece yarısından beri kederden, üzüntüden ölüyorum. Beni şu elinizdeki çatalla delik deşik etseniz, o bıçakla **kıtır kıtır** kesseniz yeri. Bilmiyorum, bilmiyorum beyim. Nasıl söyleyeyim? Ah güzel Allah’ım başımıza bu işler de mi gelecekti?” (s.111)

Avaz avaz (s.112)

Süleyman Bey, onun sık sık “her tarafımızı padişah düşmanları, asiler sardı!” diye, **avaz avaz** bağırdığını biliyordu. (s.112)

Zıplaya zıplaya (s.119)

Sağ taraftaki taburun ikinci bölümünün önünde Yusuf, sanki tek ayağı ile **zıplaya zıplaya** koşuyordu. (s.119)

Sert sert (s.124)

Doktor İbrahim Bey, boğazında düğümlenen bir sesle **sert sert** bağırdı: “Çok konuşma Şevket; haydi bakalım çadıra. Sarsmadan oğlum.. ha şöyle.. rahat uzatın sedyeye bakayım.” (s.124)

Vura vura (s.126, 270)

Mustafa Kemal Paşa hazretleri, öyle sanıyorum ki isteğimize uygun birçok meseleleri, İngilizlerin kafasına **vura vura** kabul ettirecek. (s.126)

Al al (s.126)

Zabit arkadaşları, Yusuf’u dikkatle dinliyorlardı. Yanıbaşında bağdaş kurmuş oturan Yüzbaşı Refik, lâmbanın **al al** ışığında parlayan gür bıyıklarını elinin tersi ile sıvazladı. (s.126)

Sallana sallana (s.129)

Hepsi, kapının önünde toplanmışlardı ki nefer Ali, kayıtsız **sallana sallana** yürüyerek, iki elinde sefertasları ile göründü: Mesele anlaşılmıştı. (s.129)

Ciddi ciddi (s.130)

“Ayırmaz olur muyuz kumandanım.” diye çavuş cevap verdi, yüzbaşının lâtifesine **ciddî** **ciddî**. (s.130)

Peki peki (s.131)

“**Peki peki**. Uyanınca Salih’i benim yanıma yolla. Bölük de toplu istirahat etsin. Sağa sola dağılmak yok. Nöbetleri tanzim edin, öteki çavuşlarla.” (s.131)

Sonra sonra (s.134)

Bundan önce böyle bir badireyi akli almıyor, bu işgale bir türlü inanmıyordu. Ona, bombasını Yunan Efunlarının üstüne savurmadan biraz önce Hasan Tahsin, “benim bu hareketimi, **sonra sonra** daha iyi anlayacaksın, hep hatırlayacaksın...” demişti. (s.134)

Aksaya aksaya (s.139)

En önde, **aksaya aksaya** Yüzbaşı Yusuf yürüyordu. Bütün gece durmadan yürüdükleri belliydi. (s.139)

Parça parça (s.142, 278)

Mehmet, yutkundu: “Kadınlara, kızlara çok eziyet ettikleri anlaşılıyor. Hele bir genç kadının boğazında altın varmış, herhalde. Onu almak için, koparıken boğmuşlar. İki kızın elbiselerini **parça parça** etmişler. Zavallıları kan revan içinde bırakmışlar. Üryan yatıyorlar. Arkadaşlar yeşil yapraklı dallar kesip üstlerine örtüyorlar.” (s.278)

Geri geri (s.143, 174, 190, 210)

Talip, cebinden bir telgraf çıkardı. Masanın üstüne yavaşça bıraktı. Sonra ayakta duramıyormuş gibi **geri geri** çekilip, yandaki sandalyeye ilişti. (s.190)

Az az (s.144)

Lokomotif, odunla karışık **az az** kömür yakıyor, katarı sürükleyebilmek için çok zahmet çekiyordu. (s.144)

Kesik kesik (s.144)

Yakıcı temmuz sıcaklığının altında canını dişine takan lokomotifin ahlaması, oflaması, **kesik kesik** soluk alması duyuluyordu. (s.144)

Hüzünlü hüzünlü (s.145)

Eskişehir'den uzaklaştıkça, demiryolunun iki yakasında görülen yollardaki insan kabileleri, seyrekleşir olmuş, gerilerde kalmıştı. Bu kabilelere askerler, **hüzünlü hüzünlü** bakıyorlardı: Yollarda kağnılar vardı, yaylılar vardı, gözün alabildiğine yayalar vardı. (s.145)

Sarsıla sarsıla (s.147)

Tren, **sarsıla sarsıla**, ağır ağır ilerliyordu. Vagonun içini bir ter, deri kokusu almıştı. (s.147)

Kana kana (s.148)

Salih, sakalını, yüzünü ıslattı. Sonra kurulandı. Yan yana duran öte yandaki, ayağının ucundaki başka bir matarayı aldı, **kana kana** içti. (s.148)

Dur dur (s.150)

“Önce zabitlerden başla bakalım. **Dur dur**. Önce Salih'ten başla.” (s.150)

Boy boy (s.152)

Masanın üstünde küme küme yığılmış, **boy boy**, çeşit çeşit mermi vardı. (s.152)

Kangal kangal (s.155, 156)

“Bütün orduya yetecek, siperlerin korunması için bir yığın, **kangal kangal** dikenli tel. Sekiz kağnı zor taşıyor. Dikenleri battığından kulaçlayamadım.” (s.156)

Sokak sokak (s.158)

Karadeniz'den kopup gelen bir rüzgâr, kasabayı **sokak sokak** dolaşarak serinletiyordu. (s.158)

Parlayıp parlayıp (s.161)

Uzaktan uzağa kayıkların, yük kayıklarının içinde birtakım insanların cıgaraları **parlayıp parlayıp** sönyordu. (s.161)

Ufacık ufacık (s.163)

Talip, dönüp arkasına baktı: Kasaba sakin sessiz uykuya dalmıştı. Döndü bir de denize baktı: **Ufacık ufacık** dalgalar, çakıllarla oynaşyordu. (s.163)

Pırlıl pırlıl (s.163, 174, 225, 240, 301)

Karşılarında İzmir Körfezi, masmavi **pırlıl pırlıl** pırıldıyordu. (s.301)

Yok yok (s.157, 165)

“**Yok yok** beyim, vazife vazifedir. Sen beni çok ihtiyar sayıyorsun. Darıldım doğrusu.”
(s.157)

Allah Allah (s.168, 271, 272)

Dumlupınar ovası, **Allah Allah!** nidaları ile kalkmış, Adatepe’deki düşmanın üstüne yumuluyor. (s.271)

Damla damla (s.170)

Millet, kan tere batmıştı. Ter, Müftü’nün sakalından **damla damla** akıyordu. (s.170)

İnim inim (s.170)

“Allahü ekber!” sesi, hep bir ağızdan tâ kasabanın deniz kıyısından karşı dağlara kadar yükseldi. Kasabanın içi **inim inim** inledi. (s.170)

Aldırıp aldırıp (s.183)

“Gece demek, gündüz demek yok Burunsuz.” diye konuştu, “motorlara soluk **aldırıp aldırıp** yürüyeceğiz. Bu sefer hanlarda ballı bezdirmeleri bol bol yiyemeyeceksin.” (s.183)

Dargın dargın (s.184)

Şevki, sustu. Gözlerini **dargın dargın** yola dikti. (s.184)

Tıkır tıkır (s.185, 235)

Muavin, başını uzatıp arkasına baktı: “Hepsi sıraya arkamızda usta. **Tıkır tıkır** geliyorlar. Daha arkadan da bir kağrı yolu koyulmuş. Ama bizden çok uzakta.” (s.185)

Kıvır kıvır (s.186)

Mavi, yumuk yumuk gözlü, kara kalpağının kenarından bembeyaz saçları **kıvır kıvır** taşmış ihtiyarın, geniş omuzları büsbütün genişledi. (s.187)

Büyük büyük (s.187)

Bir örtüyü kaldırdı. Örtünün ardından üst üste yığılmış, istif edilmiş tahta **büyük büyük** kasalar görüldü. (s.187)

Ede ede (s.191)

Ayn yirmisine kadar Kütahya, Altıntaş, Eskişehir dolaylarında on beş gün, Türk ordusu birlikleri muharebe **ede ede**, Sakarya Nehri’nin gerisine çekilmişti. (s.191)

Hafif hafif (s.192)

Şimdi güneşin battığı yerden kopup gelen ince bir rüzgâr, mezarlığın içindeki selvilerin uçlarını **hafif hafif** sallıyordu. (s.192)

Boncuk boncuk (s.192)

Talip'in alnı **boncuk boncuk** terlemişti. (s.192)

Tozlu tozlu (s.192)

Kekik yaprakları **tozlu tozlu**du. Onlardan birkaç dal kopardı, Talip. (s.192)

Yumak yumak (s.192)

Düşünceler birdenbire kafasının içinde **yumak yumak** oldular; sonra tel tel çözüldüler. (s.192)

Tel tel (s.192)

Düşünceler birdenbire kafasının içinde yumak yumak oldular; sonra **tel tel** çözüldüler. (s.192)

Bakıp bakıp (s.197)

Salih, bu delikanlıya **bakıp bakıp**, dudaklarını ısıyor. Onun yüzbaşı Yusuf'un arkasında önünde dolanmasını, emir alıp sağa sola koşunmasını, içini çekerek seyrediyor. (s.197)

Karış karış (s.198)

Başkumandanımızın emrini de biliyorsunuz: Birimiz çekilmek zorunda kalırsa, öteki birliğimiz çekilmeyecek. **Karış karış** toprağımızı, bu mübarek, sevgili toprağımızı savunacağız. (s.198)

Kayıtsız kayıtsız (s.200)

Kağının öküzleri **kayıtsız kayıtsız** geniş getiriyorlardı. (s.200)

Yumuşak yumuşak (s.201)

“Bak burada bir Mehmet daha var. Peksimet getir. Islatıp, **yumuşak yumuşak** yesin.” (s.201)

Yırtıp yırtıp (s.202)

Salih, “Makinelilere, toplara kulak asmayın,” dedi, “süngüye bak sen, süngüye... Herifler toplarla kışklarını **yırtıp yırtıp** sonunda ne yapıyorlar? Kalkıp yürümek gerek. Üstümüze geliyor. Geliyorlar da ne oluyor? Dayanıyoruz süngüye... Yallah gerisin geri...” (s.202)

Eğile eğile (s.204)

Bu sırada Yüzbaşı Yusuf, **eğile eğile** siperlerin öte başına doğru ikinci defa geçiyordu. (s.204)

Kırpa kırpa (s.207, 250)

Kerim Çavuş, gözlerini **kırpa kırpa** dağı taşı kolluyordu. Bütün asker, yüzleri gerilmiş, gözlerini kısımış bakıyordu. (s.207)

Sapır sapır (s.208)

Yolun üstü tabak gibi görünüyordu. Mehmet, parmağını tetikten çekmiyor, ortalığı tarıyordu.

“Görüyor musun Ali? Görüyor musun Osman?”

“Görüyorum Mehmet.”

“**Sapır sapır** dökülüyorlar.” (s.208)

Deyip deyip (s.208)

Salih, dudaklarının arasına bir cıgara koymuştu. Cıgara sönmüştü; ama farkında değil. Durmadan ateş ediyordu: “Ah be piç kurusu başının ucunu gördüm, yazık oldu sana!”

“Ülen it, kordonboyunda mı gezersin?..”

Deyip deyip deviriyordu. (s.208)

Adım adım (s.208, 210, 225, 285)

Düşman, **adım adım** ilerleyerek siperlere iyice yaklaşılmaya başlamıştı. (s.208)

Süngüleşe süngüleşe (s.210)

Düşman önce yavaş yavaş, **süngüleşe süngüleşe**, geri geri basmaya başladı. (s.210)

Bastıra bastıra (s.211)

Kolundaki yarasını **bastıra bastıra** ağır ağır geriye doğru yürüdü. (s.211)

İçe içe (s.212)

“Bulunur. Galiba sen, sabahtan beri **ice ice** bitirdin. Yedi saatte top ateşi altında başka ne halt edilir ki?” (s.212)

Isıra isıra (s.213, 301)

Dudaklarını **isıra isıra**, arkasını ağaca dayayarak, rahat rahat ağladı. (s.301)

Donuk donuk (s.214, 233)

Yıldızların altında, boydan boya cephede, taşlık kayalık dağlar, tepeler, **donuk donuk**, karartılar halinde görünüyordu. (s.214)

Ölüm ölüm (s.214, 276)

Ateş yer yer, evlere yakın yaş ağaçları bile yakmıştı. Köyün içi is kokuyordu; kan kokuyordu; **ölüm ölüm** kokuyordu. (s.276)

Seke seke (s.214)

Yusuf, tabancasının kabzasını sıkışmış, ağır ağır, **seke seke** ilerliyor, elinden geldiği kadar, kayalara taşlara gizlenmeye çalışıyordu. (s.214)

Söylene söylene (s.221)

Yusuf, “Sağ kanat olsun, bizim bulunduğumuz cephe olsun, iyi dayandık. Sizin çarpıştığınız taraflarda çok dehşet muharebeler olmuş. Gelip giden habercilerden, arkadaşlardan öğreniyoruz. Buralardaki, dünkü bugünkü muharebeler de meydanda. Fakat hep, bütün cephede Türbetepe, **söylene söylene** bitirilemiyor...” dedi. (s.220-221)

İçip içip (s.222)

Yusuf, telâşlandı: “Aman Salih, çocuklar, şarapları **icıp icıp** sızmasınlar. Hemen bir muharebeye girivermemiz icap ederse, halimiz nice olur?” (s.222)

Soğuk soğuk (s.223)

Hepsi şarapları döktüler. **Soğuk soğuk** çayları içtiler. Peynirleri, kurabiye gibi peksimetleri yediler. Yatıp uyudular. (s.223)

Konuşa konuşa (s.224)

İki yüzbaşı, bir zaman daha böylece konuştular. Sonra **konuşa konuşa** uyuyakaldılar. (s.224)

Çarpa çarpa (s.225)

Düşman, sol kanadını bu tepeye vermişti. Önce buradan ilerleyerek Türk ordusunun sağ kanadına yüklendi. Ağustosun 23'ünden 26'sına kadar şu tepe dedi olmadı, bu tepe dedi, başaramadı. Ayın 31'ine kadar cephenin ortasını yarmayı denedi; kan revan içinde kaldı başı, **carpa carpa**, kendisi yarıldı. (s.225)

Yapa yapa (s.225)

Hattı müdafaası yarılan Türk birlikleri, hemen sathı müdafa **yapa yapa** toparlanıyor, çok geçmeden yeni bir cephe kuruyorlardı. (s.225)

İsteksiz isteksiz (s.226)

Gözüne bir kaya kestirmişti. Bu sırada sesler, tepenin doruğunu bulmuştu. Oradan **isteksiz isteksiz** birkaç tüfeğin arkasından bir mitralyözün leylekler gibi takırdadığı duyuldu. (s.226)

Çala çala (s.227)

Bir asker, “Hani bu herifler iki hafta önce, bu gidenlerde davul mızıka **çala çala** bize taarruza kalkıyorlardı, ne oldular şimdi? diye arkadaşlarına sordu. (s.226-227)

Köpük köpük (s.227)

Akşam karanlığında Sakarya heyecanlı, telâşlı, öfkeli öfkeli akıyordu. Bulanık suları, **köpük köpük** olmuş, dalgaları, başını uzatıp uzatıp iki yakasına bakınıyordu: Türk ordusunu, Türk askerini bekliyordu. (s.227)

Uzatıp uzatıp (s.227)

Akşam karanlığında Sakarya heyecanlı, telâşlı, öfkeli öfkeli akıyordu. Bulanık suları, köpük köpük olmuş, dalgaları, başını **uzatıp uzatıp** iki yakasına bakınıyordu: Türk ordusunu, Türk askerini bekliyordu. (s.227)

Durgun durgun (s.233)

Karşıdaki binaların saçakları, ortalık karardıkça, bir zencinin dişleri gibi, beyaz beyaz görünüyordu. Bu beyazlık, Yusuf'un yüzüne vurmuştu: İncelen, iyice zayıflayan yüzünü, donuk donuk aydınlatıyor, çukurlaşan gözlerinin derinliklerinde, **durgun durgun** parlıyordu. (s.233)

Gürül gürül (s.234)

Kapının ötesindeki geniş, neferlerin yattığı koğuştaki büyük bir soba, **gürül gürül** yanıyordu. (s.234)

Diye diye (s.235, 292)

Saat ona, İzmir'i hatırlattı: Amcasının İzmir'den çıkarken kendisine hediye ettiği bu saat, iki yıldır cebinde, koynunda tıkır tıkır; İzmir, İzmir! **diye diye** işlerdi. (s.235)

Haydi haydi (s.236, 302)

“**Haydi haydi**... Benim gibi ihtiyarı bekleyen yoktur, içinizde. Hele benim kocakarı...” (s.302)

Sindire sindire (s.238)

“Hah şöyle!” dedi Salih, “**sindire sindire** ye bakalım. Ben, sıhhiyecî arkadaşların karavanasından bir güzel kaşıkладım. Pilâv, çok lezzetli olmuş. Yedikçe, yakında seni ayağa kaldıracak.” (s.238)

Dizleye dizleye (s.243)

Halk, yine karı **dizleye dizleye** İnebolu'dan, Sinop'tan, bütün Karadeniz'in irili ufaklı limanlarından silâh, cephane sırtta, cepheye akıyordu. (s.243)

Daha daha (s.244, 274)

Ateş hattının önünde, ardında binlerce Türk köyünde, ateş hattında döğüşen binlerce Mehmet'in; anası, babası, karısı, çocuğu vardı. **Daha daha** dört bir yakasında, namusu, şerefi, gururu, insanlık haysiyeti vardı. (s.274)

Hüngür hüngür (s.245)

Salih, gözyaşlarını tutamadı, “Kızım! Vah evlâdım!” diye **hüngür hüngür** ağlayarak genç kadını kollarının arasına aldı. (s.245)

Gelip gelip (s.249)

Yusuf, gülümsedi: “Efe, önce beni, şu hastahanedeyken **gelip gelip** tıraş eden berberin dükkânına götür. Bir tıraş olalım. Saçımızı, bıyığımızı düzeltelim.” (s.249)

Ümitli ümitli (s.253)

Yusuf, parlayan gözlerle **ümitli ümitli** kumandana baktı: “Bunca hazırlığımız içinde, bana da bir hizmet, bir vazife düşeceğini ümit etmek isterim, kumandanım!” dedi. (s.253)

Düşünceli düşünceli (s.254, 256, 260)

Salih, **düşünceli düşünceli** sordu: “Ee.. ben ne olacağım?” (s.260)

Çekine çekine (s.255)

Yusuf, bir kere daha teşekkür etti. Odada uzunca bir sessizlik oldu. Sonra Yusuf, **çekine çekine** konuştu: “Kumandanım, şu sırada alayımızın çoğalan, genişleyen kadrosu içinde yapılacak çok işler var. Yeni silâh altına alınan askerlerimizin zabitlerinin eksik olduğunu gördüm. Hakkımdaki emir gelinceye kadar, alayımızın talim, terbiye işlerinde çalışmama müsaade edeceğinizi umuyorum...” (s.255)

Tok tok (s.256)

Sözü, düşünceli düşünceli değiştirdi. Konuşmak istemediğinden bambaşka bir yola götürdü: “Şu Salih Efe, basbayağı alayımızın nazarlığı gibi oldu. Bazen, **tok tok**, dobra dobra bana karşı bile konuşuyor.” (s.256)

Dobra dobra (s.256)

Sözü, düşünceli düşünceli değiştirdi. Konuşmak istemediğinden bambaşka bir yola götürdü: “Şu Salih Efe, basbayağı alayımızın nazarlığı gibi oldu. Bazen, tok tok, **dobra dobra** bana karşı bile konuşuyor.” (s.256)

Eğilip eğilip (s.262)

Kısaca emri bildirdi. Gereken talimatı da yoldan kalmamak için yürüyüşe geçtiklerinde verdi: Sağında solunda yürüten Salih’e, Mehmet’e, Sacit’e **eğilip eğilip** bakıyordu, konuşurken binbaşı: Hepsinin gözlerinin içi ayışığında parlıyordu. (s.262)

Alam alam (s.266)

Tepeler karanlıkla aydınlık karışımı içinde **alam alam** görünüyor. (s.266)

Yaşlı yaşlı (s.278, 311)

Mehmet, beraber gittiği dört neferi dere içinde bırakıp döndü geldi. Yüzü, sapsarı kesilmiş, gözleri **yaşlı yaşlıydı**. (s.311)

Çırpına çırpına (s.281)

Kadın, birdenbire yerlere kapanıp **çırpına çırpına** ağlamaya başladı. (s.281)

Yanık yanık (s.281, 297)

Batan güneşin pembeliği, ortalığı almıştı. **Yanık yanık** kokan köyün sokaklarından Müfreze, ağır ağır mezarlığa doğru yürüdü. (s.281)

Köy köy (s.282)

Beş eylül sabahı bir köye daha girdiler: Yusuf, müfrezesindeki askerlerini yatıştırmak, teselli etmek için, “Ne de olsa, ne olursa olsun, memleketi düşmandan **köy köy** temizliyoruz...” demişti. (s.282)

Tuhaf tuhaf (s.286)

Üç yıllık kurtuluş ümidi, isteği üç yıllık intikam hisleri, şu anda gözlerinde toplanmıştı, Yusuf’un. Bir **tuhaf tuhaf**, Salih’in yüzüne baktı o da... Sanki, “haklı değil miyim?” demek istiyordu. Bir nöbet geçiriyordu. (s.286)

Korka korka (s.286)

Salih, **korka korka** sordu: “Neyin var Yusuf bey? İyi değil misin?” (s.286)

Alev alev (s.287)

Ateş, kesilmişti. Salih, ardına döndü. Bir zaman **alev alev** yanan binaya baktı: “Bu iş bitti kumandanım. Yüreğim birazcık olsun ferahladı. Milletın ahını alanların encamı tamamdır.” dedi. (s.287)

Dolup dolup (s.290)

İngiliz, Fransız, İtalyan gemileri **dolup dolup** gidiyordu. (s.290)

Aval aval (s.294)

Yıldırım gibi aralarından geçtik. Silâhlarını yere atmış düşman kalabalığı, **aval aval** bize bakıyor, bazıları selâma duruyordu. (s.294)

Kat kat (s.301)

İzmir, beyaz beyaz görünüyordu. İzmir’in üstünde, **kat kat** olmuş bir duman bulutu vardı. (s.301)

Ağlaya ağlaya (s.301)

Salih, dizlerinin üstüne çökerek, **ağlaya ağlaya** İzmir’i seyretti, bir zaman. (s.301)

Döğüşe döğüşe (s.301)

Bak üç yıl sonra bu dağlara yine **döğüşe döğüşe** geldik. (s.301)

Hele hele (s.304)

“**Hele hele**... Üç gün, beş gün sonra gelir, bizi görürsün.” (s.304)

4.3.7. Bir Karış Toprak

Leğen ibrik (s.5)

Ağa, **leğen ibrik** hazırlayan kızına, peşkir tutan karısına bakmadan kesiğe yöneldi, sonra dönüp geldi, elini yüzünü yıkadı. (s.5-6)

El yüz (s.5)

Ağa, leğen ibrik hazırlayan kızına, peşkir tutan karısına bakmadan kesiğe yöneldi, sonra dönüp geldi, **elini yüzünü** yıkadı. (s.5-6)

El pençe (divan durmak) (s.6, 16, 40, 129)

Pencereden bir yol yine baktı. Karşıda Yörükler kaynaşmakta, kıpır sapır etmekte. Yürüdü, ayazlığa çıktı. Arkasından Ramazan geldi, başköşeye bir minder üstüne oturan, yastıklara yaslanan ağasının karşında, duvarın dibinde **el pençe** divan durdu. (s.129)

Yatak yorgan (s.7, 150)

Yörüklerin çerden çöpten, kerpiçten yapılmış evlerinin önünde, aralıksız bir kaynaşma vardı: Kabını kacağını, çulunu çuvalını, **yatağını yorganını**, eşeğine, beygirine yükleyen, saran, arkasına bakmadan, kapısını çekmeden, karı kızan, çoluk çocuk, kahvenin önündeki meydana yöneliyordu. (s.150)

Halı post (s.7)

Kadın; oymağın, obaların çadırlarından öteye, bir kara ağaç altına kurulan kapkara büyük bir çadıra döndü baktı: «Hazır. Karılar döşüyorlar. Yatak yorgan, **halı post**, posteki gerekeni verdim. İznin olursa, ben de gidip bir göz atayım.» (s.6-7)

Ana kız (s.8)

Kızı bir tülbent koşturup babasının boynuna doladı, başından fesini aldı. **Ana kız**, ağanın saçını, sakalını, bıyığını düzeltmeye koyuldu. (s.8)

İkide bir (s.8)

Ağa, **ikide bir** «Koyun yünü kırpar gibi kırıp atmayın ha!» diyordu. (s.8)

Karı kız (s.8, 39, 149, 154, 158)

Çadırların dört bir yakasında karıncalar gibi kaynaşan, çalışan Yörüklerin **karı kız** takımı, davarın, sürünün, sabah sağımını, peynir, yoğurt, yağ yapma işini bitirmek üzereydi. (s.8)

Saç sakal (s.8)

Karısı, **saçını sakalını** düzeltip bitirmiş, kızı mor poşulu fesini baştan koymuş, ağanın karşından kardeşi Mehmet Ağa görüldü. (s.8)

Giyinmek kuşanmak (s.8)

Karısı, saçını sakalını düzeltip bitirmiş, kızı mor poşulu fesini baştan koymuş, ağanın karşından kardeşi Mehmet Ağa görüldü. O da kendisi gibi **giyinmiş kuşanmıştı**. (s.8)

Hâl hatır (s.9, 147)

Ayşe kız aş çadırına kahve pişirmeye koştu. Koca Yörük Ali Ağa, **hal hatır** sordu. (s.9)

Gece gündüz (s.13)

Kızanlar, konuğumuzun çadırının çevresinde **gece gündüz** nöbet tutacak. (s.13)

Yanmak sönmek (s.13)

Atlarının nalı, tüfeklerinin namlusu, **yandı söndü**, söndü yandı. (s.13)

Az buz (s.15)

«Ali ağa, şu sözlerime bir iyi kulak ver. Oymağımı, bir bölük Yörüğü, böylesine yönetmek, yürütmek **az buz** bir iş değil, Osmanlı mülkünde yararlı olmaktır. Senin bir vali paşadan, bir vezirden hiçbir eksikliğin yok. Ağam, sana paşalık pek yaraşacak. İster misin sana Sultan Hamit Efendi'mizden bir paşalık alalım? Devlete, millete bir hayır daha işlersin, az buçuk altın bağışlarsın, (muhabbet-i Şahaneye) erişirsin!...» (s.15)

Dağ bayır (s.15)

Gelgelelim, paşalığı benim gibi **dağda bayırda**, ovada konup göçen bir Türkmen neylersin? Bize; atadan, dededen, babadan kalma, oymağımızın verdiği ağalık, yeter de artar... (s.15)

Konup göçmek (s.15, 18, 159)

Ali Ağa, düşünceye vardı. Bıyıklarının elinin tersi ile düzeltti. Ağır ağır, bir bir konuştu: Bak Hacı paşam, biz Türkmenler, kendimizi bildiğimiz bileli, göçebe yaşamaya, **konup göçmeye** alışmışız. Görgümüz, törelerimiz ona göre, böyle yaşamak için düzenlenmiştir. (s.17-18)

Konmak göçmek (s.16)

«Bunca hayvanla nasıl yurtlanırız paşam? Bizim yurdumuz çadırlarımızdır. Hayvanlarımıza ne yakada yaylım bulursak mevsim mevsim o yakaya gideriz, **konar göceriz**. Beşparmaklardaki Aslanyaylası yurdumuz, temel yurttur. Orada soluk alırız.» (s.16)

Dönüp dolaşmak (s.16)

Bütün bu olup bitenler, Ali ağanın gözünden kaçmamıştı. Zeki gözleri, dört bir yakada **dönüp dolaşıp** duruyordu. (s.16)

Yol yöntem (s.18, 23)

Oymağa, **yol yöntem** göstereyim bir bölük Yörüğü yöneteyim diye ağalığı bana uygun görmüşler. (s.18)

Gelip geçen (s.18)

Gelgelelim, Osmanlı'nın toprak düzenini beğenmedim. Osmanlı'nın insanı kandıran bir toprak töresi, yarası yok. Toprak, atadan toruna **gelip geçen** maldır, buyurdunuz. (s.18)

İyiden iyiye (s.21, 89, 128, 151)

Ortalık **iyiden iyiye** kararmıştı. Ova, sürünün, davarın, çan çingirak sesi ile zaman zaman sesleniyordu. (s.21)

Boydan boya (s.22, 49, 53, 84, 100)

Akdeniz'den kopup gelen ince bir esinti, bütün gün güneşin kızdırdığı, kavurduğu toprakları, **boydan boya** geçip Koca Yörük Ali Ağa'nın çadırına gelinceye dek, serinliğini yitiriyordu. (s.22)

Kuşaktan kuşağa (s.22)

Koca Yörük; atadan, dededen, babadan, kısaca **kuşaktan kuşağa** söylenegelen Türkmenlerin Anadolu toprağındaki serüvenini düşünüyordu. (s.22)

Akl fikir (s.22, 52, 63, 64, 79, 108, 119, 143)

İhtiyar, öküzlere doğru yürüdü. Yakup'un **aklı fikri** karışmıştı. «Ülen, şu ileşberliğin amma da girdisi çıktısı var ha!» diye düşünüyordu. (s.52)

Hesap kitap (s.22, 47, 82, 83, 130)

Ağa, **hesabını kitabını** biliyordu. Elinde kalan altınını ölçülü harcıyordu. (s.47)

Yıl yıldan (s.23)

Koca Yörük Ali'yi asıl tasalandıran sorun, Türkmenlerin **yıl yıldan** erimesi, Osmanlı'ya karışması, dağılması, varlığını yitirmesiydi. (s.23)

Baba oğul (s.24)

Baba oğul, yıldız alacasında birbirinin yüzüne baktı. Ali, «Doğru» dedi, «olasıya bir iş değil... Hele sabah olsun hayır olsun, oymağın önde gelenleriyle konuşuruz...» (s.24)

Fakir fukara (s.28, 33)

Gözlerini, milletin **fakir fukaranın** elinden çıktığı çikalı, yıllardır nadas kalmış; kanyaş, çayır, yandak, miyan bürümüş geniş topraklarda gezdirdi. (s.33)

Yaz kış (s.28)

«Benim diyeceklerimi sen söyledin...» diye Ali Ağa sözü aldı. Gece oğlu Veli'den bir şeycik duymamış gibi ekledi: Gelgelelim kardaş, **yaz kış** varıp Subaşı köyüne çökmek, yurtlanmak sözü nasıl, nereden çıktı? Sarraf gâvurunun faizcilikle fakir fukaranın elinden aldığı toprakların hesabını görmek bize mi düşer? (s.28)

Kendi kendisinin (s.29, 125)

Bugün herkes, kendi toprağının ağası. **Kendi kendisinin** ağası olmak gerek. (s.125)

Yol yöre (s.29)

İbrahim'ı karşıma aldım. Çok öğüt verdim. Gördüm ki Şeytan, aklına sabı olmayı, kendi başına buyruk, kendi kendisinin ağası olmayı koymuş. **Yoldan yöreden**, töreden çıkmış. Osmanlı'nın aklı; fikri karıştırmış, yüreğini bozmuş... (s.29)

Ne yapıp yapacak (s.29, 82)

«Hiç kuşkun olmasın,» karşılığını verdi, Yakup. «**Ne yapıp yapacak**, bu yıl dayanacak. Arkası kovatlı...» (s.82)

Giden kalan (s.30)

Her yiğit, dilediğini, düşündüğünü söylesin, oyunu belli etsin. **Gidenin kalanın** kuşkusu yatışsın. (s.30)

Çan çingirak (s.21, 30)

Gözleri, ovanın boşluğunda, kulakları, uzaktan zaman zaman gelen davarın **can çingirak** sesindeydi. (s.30)

Nesi var nesi yoksa (s.34)

Çoğu, **nesi var nesi yoksa** satmış, ancak alacağı toprağın parasını denkleştirebilmişti. (s.34)

Ardında önünde (s.34, 36)

İp tutuyorlar, kazık kakıyorlar, dönümcü Çakal Mehmet Efendi'nin **ardında önünde** dolanıyorlardı. (s.34)

Amma velâkin (s.34, 41, 88)

Subaşı köyünün üst yakasındaki Burunköy, Kocagözoğlu'nun köyü. Bu köye, ağanın hamiyetinden, yüreğinin zenginliğinden Çakıcı Efe bile uğramaz olmuş. **Amma velâkin** ne de olsa Ahmet Ağa korkmuş, evini Söke'ye kaldırmış götürmüş. (s.41)

Ölçüp biçmek (s.35)

Mehmet Efendi, işi toptan bitirmek, toprağı **ölçüp biçip** herkesin hakkını ayırmak için tam üç yüz altın istemişti. (s.35)

Sağa sola (s.36, 102, 150, 151)

Köpekler, yolculuğu sezmişler, dört bir yakada, kafilenin çevresinde kol gezmeye, **sağa sola** koşmaya başlamışlardı. (s.150)

Karı kızan (s.36, 92, 150)

Sabahın alacakaranlığında Subaşı, yerinden oynadı, yerinden koptu: Yel değirmeninin kartal gibi çöktüğü tepeye, yalın ayak, başı kabak koştu. **Karı kızan**, çoluk çocuk, koca adamı, kocakarısı, köyün balçığından kurtulup, tepenin taşlı yamacına tırmanmaya başladılar. (s.92)

Çoluk çocuk (s.36, 47, 92, 111, 119, 141, 150)

Körpe ağamız ağzından bir söz kaçırmış. Kahvede kulaktan kulağa dolaşmakta, köyün içinde **coluk çocuğun** bile diline düşmekte: «Çalap buyruğu yerine geldi. Bütün tarlalar benim olmakta...» (s.111)

Gidip gelmek (s.38, 53)

Uzakta, tarlalarında çalışan Yörükler, Osmanlılar, karıncalar gibi kaynaşıyor, öküzlerin ardında aşağı yukarı **gidip geliyordu**. (s.53)

Gör bak (s.38)

«Geçinilmez mi? İki gündür Subaşı köyüne birlikte gidip gelmekteyiz. Oradan ev yerleri aldık. Muhtarla köylüyle anlaştık. Toprak üleşmek de bitti. Çadırları yıkıp yarın sabah köye evlerimizi yapmaya varacağız. Büün hazırlık tamam. Biz evlerle uğraşırken yağmurlar yağar, toprak tava gelir, sabahın kulpuna yapışırız. **Gör bak**, Yörük dedin nasıl çiftçi olur...» (s.38)

Okuma yazma (s.38, 147)

Cemal aldı sözü, «Gelgelelim, altınlara pek sahip çıkamayacaklar, oymağa varır varmaz, koyun keçi, inek almak gerekiyor. Sil baştan... Bunca gün, koca yıl ziyan oldu. Sipsivri kaldık say. Hele bu işleri geçelim. Senin babadan kalma **okuma yazman** var, Yakup. Şu kâğıdı kuşağına sokmadan bir oku bakalım. Herkesin hakkı bir tamam yazılmış mı bir öğrenelim.» (s.147)

Yan yana (s.39)

Bir şeyler söylemek, karşılık vermek istedi, sonra vazgeçti. Zaten **yan yana** iki çadırın arasına girmişlerdi. (s.39)

Geçmek gitmek (s.39, 83, 84, 137)

Köyün kahvesine doğru yürüyen köylünün başının üstünden bir karga sürüsü, kanatları ağır ağır dönen tepedeki değirmene doğru uçtu, yükseldi, **geçti gitti**. (s.137)

Duyulmak görülmek (s.40, 48)

Yörükler, kan ter içinde heyecan içinde çalışıyorlardı. İşi yanlış görme korkusu içindeydiler. Öküz, beygir, azıcık çizgiden sapsa pulluk bir köke rastlasa, soluğu komşusu köylü «kardaşın» yanında alıyorlardı. Osmanlı toprağında yıllar yılı böylesine iş, böylesine «kardaşlık» **duyulmuş görülmüş** değildi. (s.48)

Çalı çırpı (s.40, 63)

Ana, Yakup'un anası Hatice kadıncık, çadırın ilerisindeki toprağa oyulmuş ocağı **çalı çırpı** ile tutuşturmuştu, bile. (s.40)

Uçsuz bucaksız (s.40)

Veli, gözleri **uçsuz bucaksız** topraklarda, zihnini kurcalayan sorunu ortaya attı. (s.40)

El ayak (s.40, 81, 131)

İbrahim, daha sözünü tamamlamamıştı ki ortalık karıştı, yer yerinden oynadı. Yörükler şaşkındı, donmuş kalmıştı; Subaşı köylüsü, İbrahim Ağa'nın **eline ayağına** sarıldı. (s.81)

O gün bugün (s.41)

Diyeceğim, Kocagözoğlu, babası öldüğünde on üç yaşında bir çocukmuş, **o gün bu gündür**, at üstünde işine koşar. (s.41)

Gelmek geçmek (s.42, 73)

İbrahim'in benzi yine kül gibi oldu. Bir saniye içinde zihninden, çocukluğundan bu yana Yakup'la ettiği arkadaşlık **geldi gecti**. (s.73)

Yıllar yılı (s.45, 48, 53)

Ekimin bittiği günlerde Subaşı köyü, **yıllar yılı** görmediği bir rahata kavuşmuştu. (s.53)

Yer yurt (s.45)

Subaşı köylüsü, atadan, babadan kalma toprakların **yerini yurdunu** unutmuştu. (s.45)

Çer çöp (s.46, 150)

Beşparmakların yavruladığı bu yemyeşil tepelerin arasında sıraya denize dek köyler vardı: Bağarası, Burunköy, Akçakaya, Nalbantlar, Kisir. Sonracığıma Subaşı. Tâ denize dek yeşillikler arasında **cerden cöpten**, sazdan çitten köyler... (s.46)

Döne dolaşa (s.46)

Ovanın ortasından **döne dolaşa**, yılan gibi kıvrıla kıvrıla yürüyüp geçen Menderes Nehri, bu toprakların şahdamarıydı. (s.46)

Çalışıp çabalamak (s.47)

İşte şu sıra Subaşı köyüne konan Yörükler de **çalışıp çabalıyorlardı**. Koca Yörük Ali Ağa, gözü ardında kalarak, oymağını almış göç etmişti. (s.47)

Sarmaş dolaş (s.47)

İbrahim'in ağalığına sığınan bir bölük Yörük, fukara Subaşı köylüsü ile **sarmaş dolaş** olmuş, yağın bereketli güz yağmurlarından sonra sabana, sabanın kulağına sarılmıştı. (s.47)

Geceli gündüzlü (s.47)

Köy, üç kat büyümüşü. Kimisi, çifte girdikten sonra köyde duramamış, kalkmış gelmiş ata çadırını tarlasının bir kenarına kurmuş, çoluk çocuk, **geceli gündüzlü** işe girişmişti. (s.47)

El avuç (s.47, 63, 148)

Ağa, hesabını kitabını biliyordu. Elinde kalan altınını ölçülü harcıyordu. Gerçi onun **elinde avcunda** ne var ne yok kimsenin bildiği yoktu. (s.47)

Canla başla (s.48)

Kendi işini yürüten köylü, Yörügün işini de **canla başla** yürütmeye gayret ediyordu. (s.48)

Uzaktan uzağa (s.49)

Esen hafif bir rüzgârla tepedeki değirmenin kanatları, ağır ağır dönüyor, ovada çalışanlara, **uzaktan uzağa** güç veriyordu. (s.49)

El kol (s.49, 103)

İhtiyar Musa, boynuna bir torba asmış, ağır ağır tarlada yürüyor, ölçülü **el kol** hareketiyle tohumu saçıyordu. (s.49)

Bağıra çağıra (s.49)

İhtiyar Musa, boynuna bir torba asmış, ağır ağır tarlada yürüyor, ölçülü el kol hareketiyle tohumu saçıyordu. Arkasından oğlu Mehmet, öküzlerine **bağıra çağıra**, sabanı sürüyor, tohumu örtüyordu. (s.49)

Kendi kendine (s.50, 62, 89)

«İbrahim'in külâhının sivrisine!» karşılığını verdi, Yakup öfkeyle. Sonra **kendi kendine**, «Tövbe Yarabbi tövbe...» diye söylendi. (s.62)

Girdisi çıktısı (s.52)

İhtiyar, öküzlere doğru yürüdü. Yakup'un aklı fikri karışmıştı. «Ülen, şu ileşberliğin amma da **girdisi çıktısı** var ha!» diye düşünüyordu. (s.52)

Kendi kendisine (s.52, 73, 98, 128, 129, 137, 157)

Cemal'in yüreği daralıyor, daralıyor, soluğu tıkanacak gibi oluyordu. **Kendi kendisine** kızıyordu, Cemal: Neydi bu yüreğindeki sıkıntı? Kendisi istememiş miydi bu göçü? Önündeki yüklü eşeğine, «ha ülen.. de ülen! Yürüsene ülen.» diye söyleniyor, gamını kasvetini bir türlü dağıtamıyordu. (s.157)

Aşağı yukarı (s.53, 94)

Uzakta, tarlalarında çalışan Yörükler, Osmanlılar, karıncalar gibi kaynaşıyor, öküzlerin ardında **aşağı yukarı** gidip geliyordu. (s.53)

Tozlu topraklı (s.53)

Yakup, delikanlının haline kahkahayı basacaktı; ama kendisini tuttu: «Hele bir harmanımızı kaldıralım bakalım, düşünürüz...» dedi. Mehmet'in rengi, **tozlu topraklı** yüzünün rengi pembeleşti. (s.53)

Eksik gedik (s.54)

Kahveci sevinçli, bakkal sevinçli, çiftçiler sevinçliydi. Gün gün, hep birlik kalkılıyor, ekinin yeşerip yeşermediği, daha sonraları, ne kadar boy attığı görülmeye gidiliyordu. Kimi köylü, kış basarken evini onarmaya girişmiş, damına saz örtüyor, sazları bağlıyor, **eksiğini gediğini** tamamlıyordu. (s.53-54)

İte kaka (s.54)

Fatma, **ite kaka** eşeği getiriyordu: «Hele sen bin şu eşeğe ardımızdan gel. Biz, kestirmeden daha çabuk gideriz...» (s.54)

Kıpır sapır (etmek) (s.29, 54, 111, 127, 129, 155)

Yakup, telâşlanan anasına da takıldı: «Akşama kaz, yaban kazı eti yeriz, ana. Hiç **kıpır sapır** etme.» (s.54)

Kalkıp gitmek (s.55)

«Yeşil ekinimizin içinde geziniyordu, kuşcağızlar. Şöylecene tarlanın bir başından buraya kadar yürüdüm, **kalkıp gittiler**. İnsan milletinden pek korkar fukaralar...» (s.55)

Tat tuz (s.55, 122)

«Gelmeye gelecekler. Ama yine görünüreriz, giderler. Bu iş eğlencelik be oğullarım. İşimizin **tadı tuzu**. İyicene ürkütünceye dek birkaç gün nöbete gireceğiz.» (s.55)

Yarı şaka yarı ciddi (s.55, 90)

Yakup ekmeği, yemeği bırakmış konuşuyordu. Sonunda doğruldu kalktı. Kalkarken de **yarı şaka yarı ciddi** anasına, «Bu yıl unumuzu, yağımızı idareli yemeli. Ne olur ne olmaz. Gelen yıla dek dayanmak gerek. İbrahim'a avuç açacak deeliz...» (s.90)

El ele (s. 55, 57, 78, 144)

Şimdi üçü birlik, **el ele** koşuyorlardı. Kuşlarla yarış başlamıştı. (s.57)

Almak satmak (s.56)

«Bak ha...» diye Yakup, öfkelenmişti, «Ben, ağalık filân istemem. Bana bir daha ağa derseni, külâhları değiştiriz emmi. Şuracıkta el ele vermiş, benim tek başıma baş edemeyeceğim toprağımızı işliyoruz, işte... Ben, ağalık havaslısı değilim. Biz Yörüklerde ağalık kolay **alınır satılır** nesne değildir. Bu gece Mehmet bekler, sabah nöbete ben girerim.» (s.55-56)

Candan gönülden (s.57, 155, 159)

Hepsi kıs kıs güldü. Baktı, onlara Cemal de güldü. Hasan da güldü. Sonra bütün obalı güldü. Ama öyle **candan gönülden** gülünmedi. (s.159)

Suluk soluğa (s.58, 155)

Fatma, **soluk soluğa** attı, kendisini ekinin üstüne. Yeşil gözleri kuşlarda, «Kaçtılar, kaçırıldık!...» diye ellerini çırptı. (s.58)

Bir iki (s.88, 108, 143)

Cemal, suratını astı: «Seni bilmem. Ama Şeytan beni dürtüyor. Bırakıp dağa çıkasım geliyor. Koca Ali Ağama yalvar yakar olurum, bana **bir iki** koyun verir...» (s.88)

Ölmek bayılmak (s.63, 87)

Yakup, güldü: «Niye İbrahim'dan biliyorsun belâyı... Topraklanacağım diye **öldün bayıldın**. Yengenin altınına varana dek el atmadık mı?» (s.87)

İyi hoş (s.66, 72, 125)

Yakup, içini çekti: «Bu muştı **iyi hoş** emme. Adam nahal sevineceğini bilemiyor. Rahmetle birlik geldi.» (s.66)

Varı yoğu (s.66, 72, 147)

«Kaçılır, kaçılır ya... **Varımız yoğumuz** toprakta. Toprak da davar, sürü değil ki önüne kat, sür yürü...» (s.66)

Bata çıka (s.68)

Balçığa **bata çıka** yürüdü. Kendi evinin sınırını geçti, İbrahim'in harımına girdi. (s.68)

Bıkmak usanmak (s.71)

Günlerdir Subaşı'nda lâf lâf lâf... Hep de bu yağmur, taşkın lâfı... **Bıktım usandım**. Millet bulutlarla birlik olmuş gözyaşı dökmekte... Vallah kahveye bile varasım gelmiyor, bu lâftan. (s.71)

Ele güne (s.73)

Yakup, büsbütün şaşırıldı. Ayaklarını altına alıp dizlerinin üstünde doğruldu: «Ha şu sözü, senin kendi ağzından duymam iyi oldu. Demek bizim yerlere su çıkmaz... Eşek olup olmadığını bilmem; ama İbrahim, namussuz herifin biriymişsin. Bu kadarlığımı bilmezdim. Şimdi beni de **ele güne** karşı irezil ettin.» (s.73)

İki üç (s.74, 148, 149)

Cemal, Yakup'u anlayamıyordu. Şu toprak, su işleri düzgün bile gitse, kendisi kalamazdı, bu köyde. İçi içine sığmıyordu. Söyleyecek birçok sözü vardı. Ama kısaca, «Biz gidiyoruz. **İki üç** güne dek toparlanıp gidiyoruz.» dedi. (s.148)

Yuma aç (s.75)

Ramazan gözlerini **yuma aç** gayfadan muhtar efendi haber salmış diye karşılık verdi, «İbrahim Ağa, buyursun gelsin, köylü hep toplandık, şu işi düşünelim, diyormuş.» (s.75)

Az çok (s.37, 76, 88, 89)

Bir zaman iki yakasını iyice göremedi. Biraz sonra oturanları fark etti: Bugüne dek Subaşı köyünün Osmanlısı bir bölük, Yörüğü ayrı bir bölük otururdu, **az çok** kahvenin içinde. Bugün baktı Yakup, hepsi, omuz omuza, diz dize çökmüşlerdi tahta sıralara. (s.76)

Omuz omuza (s.76, 144)

Yörük kızanı, Osmanlı kızanı el ele vermeli, **omuz omuza** vermeli çalışmalı, bu köyü, bu toprakları gül bahçesine çevirmeli. (s.144)

Diz dize (s.76, 78, 120)

«Köyün şenliği bozuldu...» diye Musa içini çekti, «ne güzel Osmanlı Yörük kaynaşmışık. Düğün dernekle tarlaları sürdük, ektik. Kardeş kardeş bunca ay kahvede kırdık, tarlada **diz dize** oturduk çalıştık... (s.120)

Sessiz sedasız (s.78, 112)

Sessiz sedasız, şaşkınlaşan kahvenin kalabalığı, muhtarın sözlerinden birdenbire yüreklendi. (s.78)

Din iman (s.78)

«Ağamın **dinine imanına** kim, nasıl karıştırmış?» (s.78)

Çıkmak gitmek (s.79)

İmamın ardından Zübeyir de **çıktı gitti**. Kahvede bir zaman sessizlik oldu. (s.79)

Ayan beyan (s.80)

Ben, şu Subaşı köylüsüne İbrahim ağa gibi bir ağa, onun eli ile bereketli topraklar verdim. Ağamın ağalığı, köylünün Müslümanlığı, **ayan beyan** olsun buyurmuş, Tanrımız. (s.80)

Yalak yavşak (s.81, 151)

İbrahim, köylünün dört bir yakasını sarmasından, eline ayağına düşmesinden sıkılmış göründü: «Geri durun! Geri durun ülen! **Yalak yavşak** sırtıma binmen! Durun hele sözümüzü bir bitirelim...» diye söylendi. (s.81)

Soydan soptan (s.81)

Mehmet, Yakup'un kulağına eğildi: «Efe, İbrahim Ağa, gerçekten **soydan soptan** ağa olsa gerek, öyle mi ola?» (s.81)

Baba ata (s.81)

«Ağalık gücü, **babadan atadan** geliyor demek?» (s.81)

İster istemez (s.82, 124, 137)

Yörüklerden hiçbiri, ağzını açıp Yakup'la Cemal'in tartışmasına karışmıyordu. Cemal, küskün bir sesle karşılık verdi: «Ben, bu işten yıldım, geçtim. İbrahim alsın toprağımı... Yeter ki benim hakkımı versin. Başkasına karışmam. Suluğu yaylada alacağım. **İster istemez**, zaten teslim olmuşuz. Toprağımızı elimizden aldı alacak. Alacak ya, bizi kısıktırak bağlayıp... Ben, çoktan çekip gidecektim, gidemedim, körpe körpe ağamızın keyfini beklemek zorunda kaldım.» (s.124)

Göz gözü (görmemek) (s.83)

Ortalıktaki gürültü yatışmıştı. Ocağa odunlar atılmış, kahvenin içi dumandan **göz gözü** görmez olmuştu. (s.83)

Kazma kürek (s.85, 86, 122)

Delikanlılar, hemen ayaklandılar. **Kazma küreğe** davrandılar. (s.122)

Ceddi sülalesi (s.87)

«Şu İbrahim olacak körpe ağamızın neresinden başlayalım bilmem. Yedi ceddi sülâlesi desem, olmaz. Ucu Koca Yörük Ali Ağa'ya dokunur. Ayıp ederiz. Aşağı tükürsen sakalın, yukarı tükürsen bıyığın. Başımıza bir belâ sardı ki...» (s.87)

Yalvar yakar (s.88)

Cemal, suratını astı: «Seni bilmem. Ama Şeytan beni dürtüyor. Bırakıp dağa çıkasım geliyor. Koca Ali Ağa'ya yalvar yakar olurum, bana bir iki koyun verir...» (s.88)

Dönüp dolaşmak (s.89)

Sıcak sıcak tereyağ sürülmüş, içi çökelekli soğanlı bezdirmeye uzandı. Ama lokmalar ağzının içinde dönüp dolaşmaya başladı. (s.89)

Sıkı sıkıya (s.91)

Değirmenin önündeki düzlüğün berisinde değirmencinin iki göz evinin tahta kanatları sıkı sıkıya kapatılmıştı. (s.91)

Açıklı koyulu (s.91)

Karşı dağlar sanki isli bir cam ardındaydı. Açıklı koyulu yeşilliğin arasından yer yer Menderes, boz bir yılan gibi parıldamaktaydı. Ova, yalnızlık içindeydi, kimsesizdi. (s.91)

Atlı eşekli (s.92)

İbrahim, atlı olduğundan yoldan dolanıyordu. Ardında atlı eşekli köyün ileri gelenleri vardı. (s.92)

Ses soluk (s.92)

İçini çekti. Islanan yüzünü elinin tersi ile sildi. Arkasında bir takım ses soluk, ayak patırtısı duyar oldu. (s.92)

Kalkansız mızraksız (s.92)

İbrahim, gözlerini değirmenin ağır ağır dönen kanatlarına dikmiş, «kalkansız mızraksız» durmadan atını mahmuzluyordu. (s.92)

Boşu boşuna (s.93)

«Haberler kötü ağam. Dört bir yakayı su, basmakta! Bizim Uzunbük'teki yarıntı, bu akşama dek dayanırsa belki Menderes'in hızı, öfkesi kesilir. Daha doğrusu, akşama dek gelen su

artmazsa, yarıntı dayanır. Oraya, yarıntının dirsek çevirdiği yere su, yaman yüklenmekte... Biz, fakir kulunun değirmeninin kanatları, bir yıl daha **boşu boşuna** döneceğe benzer...» (s.93)

Karalı beyazlı (s.94)

Dağların pembeleşen yüzü, gökte yer yer uçuşan **karalı beyazlı** bulutlarla kararıp aydınlanıyordu. (s.94)

Gitmek gelmek (s.94, 100, 155)

Kulaksız, soluk soluğa geldi gitti, **gitti geldi**. Yakup, olduğu yere çakılmış kalmıştı. (s.155)

Yalayıp yapıştırmak (s.94)

Galip, yere çömelmiş cıgara sarıyordu. Sardığı ilk cıgarayı **yalayıp yapıştırmadan**, aşağı yukarı gidip gelen İbrahim'e, yanından geçerken «buyur ağa.» diye uzattı. (s.94)

Gidip gelen (s.94)

Galip, yere çömelmiş cıgara sarıyordu. Sardığı ilk cıgarayı yalayıp yapıştırmadan, aşağı yukarı **gidip gelen** İbrahim'e, yanından geçerken, «buyur ağa.» diye uzattı. (s.94)

Etmek yapmak (s.97)

Galip, kendi cıgarasını sarıyordu. Parmakları tütün kesesinde gözleri genç ağanın gözlerinde, karşılık verdi: «**Edecek yapacak** bir iş kalmadı aslan oğlum. Şimdilik biz ihtiyarlara beklemek, nehirin insafına sığınmak kaldı. Gençlere, kızanlara da çapa kürek kapıp Uzunbük'teki yarıntıya koşmak düşer. Yarıntıyı bir sıkıca tutsunlar, suyu koyuvermesinler. Deliği gediği bulmasın, oymasın su, gözlerini açsınlar.» (s.97)

Çapa kürek (s.97, 132)

Galip, kendi cıgarasını sarıyordu. Parmakları tütün kesesinde gözleri genç ağanın gözlerinde, karşılık verdi: «Edecek yapacak bir iş kalmadı aslan oğlum. Şimdilik biz ihtiyarlara beklemek, nehirin insafına sığınmak kaldı. Gençlere, kızanlara da **çapa kürek** kapıp Uzunbük'teki yarıntıya koşmak düşer. Yarıntıyı bir sıkıca tutsunlar, suyu koyuvermesinler. Deliği gediği bulmasın, oymasın su, gözlerini açsınlar.» (s.97)

Delik gedik (s.97)

Galip, kendi cıgarasını sarıyordu. Parmakları tütün kesesinde gözleri genç ağanın gözlerinde, karşılık verdi: «Edecek yapacak bir iş kalmadı aslan oğlum. Şimdilik biz

ihtiyarlara beklemek, nehirin insafına sığınmak kaldı. Gençlere, kızanlara da çapa kürek kapıp Uzunbük'teki yarıntıya koşmak düşer. Yarıntıyı bir sıkıca tutsunlar, suyu koyuvermesinler. **Delığı gediğı** bulmasın, oymasın su, gözlerini açsınlar.» (s.97)

Cinsi cibilliyeti (s.98)

Yakup, durup durup dişlerini sıkıyor. Başka, bambaşka şeyler düşünmeye kendisini zorluyordu: Böylesine birçok geceler; dağda, ormanda koyunlarına, kuzularına saldıran azılı canavarlarla döğüşmek için savaş düzenleri kurmuştu. Kucağında kürekle değil, dolma tüfeğı ile beklemiştii. Canavarın **cinsini cibilliyetini** bilirdi. Savaşa, ona göre hazırlanırdı. (s.97-98)

Belli belirsiz (s.99, 130)

Yakup'un kara bıyıklarının ucunda **belli belirsiz** bir gülümseme vardı. (s.130-131)

Düğün dernek (s.99, 112, 120)

Delikanlı, karanlığın içinde duyulur duyulmaz bir sesle mırıldandı: «Bizim **düğün dernek**, bir başka bozuğa, bir başka harmana kaldı Yakup Efem. Bu yıl harman edemeyeceğiz. Harman savuramayacağız. Ben, bu işten geçtim. Ekmek belâsı, ekmek derdi başımıza dolanmakta. Öküzlerimiz saman bulamayacak...» (s.99)

Kuş kurt (s.99)

Yakup, babasının ettiğı bir takım sözleri aklından geçirmeye başlamıştı: «Şu karıncalara bir bak oğul...» demişti bir gün babası, «İnsan da karınca misali, ömrü boyunca ekmek ardında koşar. Dünya dediğın hep dönüyorsa, ekmek belâsına döner... **Kuşun kurdun**, hayvanın, insanın böylesine bir ekmek derdi olmasaydı, dünya yüzünde ne iş görölürdü bilmem...» (s.99)

Dudak dudağa (s.100)

Yakup, bir solukta Mehmet'in yanına vardı. Baktı ki su, yarıntının tepesiyle **dudak dudağa**... (s.100)

Gelmek gitmek (s.100)

Yakup, olduğı yerde nehrin karanlık içinde yamp sönen sularını izliyordu. Bu sırada geceyi gök gürültüsü gibi bir ses yırttı: «Hey hey! Koşun, geliverin! Bu yakada su, yarıntıyı aştı!»

Sesin yankısı, sanki Beşparmak dağları ile Samsun dağları arasında birkaç yol gitti geldi, **geldi gitti**... (s.100)

Yanıp sönmek (s.22, 100, 102)

Karanlığın içinde suyun ışıltı ışıltı **yanıp söndüğü** görülüyordu. (s.102)

Yaş baş (s.103)

Köyde durup kalamayan Galip, **yaşına başına** bakmadan şimdi de küreğe sarılmıştı. (s.103)

Durmadan dinlemeden (s.105)

Yakup, anasının **durmadan dinlenmeden** hep kendisine baktığının farkındaydı. Ama hiç orali değilmiş gibi davranıyordu. (s.105)

Alıp verememek (s.106)

Delikanlı, bu sefer kahkahayı bastı: «Nahal gülmeyeyim? Senin benimle bir vakittir bir **alıp veremediğin** var; var ya... Deyivermiyorsun.» (s.106)

Bugüne bugün (s.106)

Ana iği, yünü bir yana koydu: «Bak oğlum» diye söze girişti, «**Bugüne bugün** hatırını yıkmak, keyfini bozmak istemem. Sırası geldi, dinle beni: Topraklanma işi, toprak sözü, Yörüklerin arasında çok eskidir...» (s.106)

Para pul (s.106, 124)

«N'edem ben **para pulla** alınmış yünü? Yün dediğin, adamın kendi koyunlarından kırılmalı. Para ile yün... Benim için rezillik! Çalap ırzı olmaz...» (s.106)

Gelmiş geçmiş (s.107)

Baban, **gelmiş geçmiş** Yörüklerin en okumuşu, en akli erik kişisiydi. (s.107)

Boyu eni (s.109)

«Harımın **boyunu enini** nahal tutacaksın?» (s.109)

Dağ taş (s.109, 154, 157)

«Sol yakamızı İbrahim'a dayayacağız. Öte yakalar için Muhtar Galip Emmimize danıştım: Üst yakan **dağ taş** değirmene dek işte, keyfine kalmış bir mesele. Çevirebildiğin kadar çitle çevir; sağ yakandaki komşularının hakkını da yeme, buyurdu.» (s.109)

Sarmaş dolaş (s.109)

«O iş daha belli deel... Öyle de olsa biz Osmanlı ile kardaşlık olduk gayri, **sarmaş dolaş** olduk. Kuyumuza yardıma bütün komşularımız hazır.» (s.109)

Ana oğul (s.110)

Yakup, kaşlarını çatmış, elindeki tahrayı sallıyordu. Fatma, **ana oğul** arasını bulmaya çalıştı. (s.110)

Olmak bitmek (s.110, 119)

Ana öfkeyle parladı: «O zaman işimiz kolay. Kızın, senin gibi uysal, sadık olsun diye, köyde eşek çok. Eşek çulu çok. Sararsınız **olur biter**! Beş gün de Yakup, köylüye görünmez. Görünse de ne çıkar ya? Buralarda, bu gidenlerde bizim Yörüklerin töresine kulak asan yok...» (s.110)

Kulaktan kulağa (s.111)

Körpe ağamız ağızından bir söz kaçırmış. Kahvede **kulaktan kulağa** dolaşmakta, köyün içinde çoluk çocuğun bile diline düşmekte: «Çalap buyruğu yerine geldi. Bütün tarlalar benim olmakta...» (s.111)

Kestirmek atmak (s.118)

Ortaklar da köyün yerlisi kişilerdi. Yörüklere gelince, tarla kendilerininindi. Onlara İbrahim, «karışmam!» diye **kestirmiş atmıştı**. (s.118)

Güllük gülistanlık (s.120)

«Köyün şenliği bozuldu...» diye Musa içini çekti, «ne güzel Osmanlı Yörük kaynaşmıştık. Düğün dernekle tarlaları sürdük, ettik. Kardeş kardeş bunca ay kahvede kırda, tarlada diz dize oturduk çalıştık... Yörüğün Osmanlının içinden kötü kişi çıkmasa, köyümüz **güllük gülistanlık** olacaktı... (s.120)

Dirlik düzen (s.120)

Çocukluğumdan beri ben, köyümü böylesine diri, böylesine canlı, böylesine şenlik içinde görmedim, bu yıla dek... Gözü kör olsun uyur yılan Menderes'in... **Dirliğimizi düzenimizi** bozdu. (s.120)

Han hanay (s.121)

«O deyyusu, eşek sudan gelene dek döğerim. Hem de köyün içinde, ortalık yerinde rezil etmecesine, suyunu çıkarmacasına. **Hanını hanayını** tepesine yıkmacasına döğer, ağalık ününü de iki paralık ederim! Nasıl bunca Yörüğün ocağını söndürürmüş bir bakalım!» (s.121)

Sağ sol (s.123, 133)

Bu sırada Yakup, doğrudu. **Sağına soluna** bakmadan yürüdü. (s.133)

Basmak gitmek (s.123)

Sen, toprağından geçmişsin Cemal, ne savsaklanıyorsun? **Bas git** yaylaya. Bunca Yörüğün toprağını İbrahim'a kaptırmayalım. (s.123)

Doğru dürüst (s.123)

Bak şu köyün Osmanlısına: Kırk yıldır karnımı **doğru dürüst** doyurabilmiş mi? Yeni ağaları İbrahim'in gözünün, avucunun içine aç köpekler gibi bakıyorlar. (s.123)

Huyu suyu (s.125)

«Aman aman!» diye bağırdı bir orta yaşlı köylü, «bu ağamız, Yörükle Osmanlı karışığı bir ağa. **Huyu suyu** hiç bilinmez. Ayağımızı denk alalım...» (s.125)

Özene bezene (s.128)

İbrahim'in asıl **özene bezene** yaptırdığı yer, hanayından bir kapı ile geçilen, önü ardı açık, geniş bir ayazlıktı. (s.128)

Önü ardı (s.128)

İbrahim'in asıl özene bezene yaptırdığı yer, hanayından bir kapı ile geçilen, **önü ardı** açık, geniş bir ayazlıktı. (s.128)

Az buçuk (s.15, 38, 77, 123, 133)

Beni de onunla birlik **az buçuk** okuttu. Bu yüzden bir iş üstüne Yakup ne düşünürse ben de onu düşünürüm. (s.38)

Kahve çay (s.130)

İbrahim, Ramazan'a, «Ağalara **kahve çay!**...» buyruğunu verdikten sonra yine Yakup'a döndü: «Hep aklımdasın kardeşlik. Her gün varsam Yakup'un ocağının başına bir çöksem Hatçe anamızın elini bir öpsem derim. Yakup kardaşımız, Fatma bacımız bize dargın olsa

da Hatçe anamız bize darılmaz. Bizi, seninle birlik oğul tutar. Anamızın elini öpmeye hasretlik kaldık. Burada anamız, bacımız yok; yetim, öksüz kaldık...» (s.130)

Yapmak etmek (s.130)

Sanki ben yapmışım etmişim gibi, Tanrı'nın afatını benden bildin. (s.130)

Borç dert (s.133)

Ben, havaslısı değilim. Sonracığıma açık açık deyivereyim: Biz öylesine tam gücümüzle daha ağalığa parmağımızı basmış değiliz. Ekinimizin bir bölümü su altında kaldı. Altınımız kıt. Vardık, kasabaya ağaların, sarrafların yanına. Az buçuk itibar görmedik değil, ya... Ne de olsa bu yıl pek de güçlü ağa sayılmayız. Borca derde girdik. Belki küçük tarlaların karşılığını öderiz. (s.133)

Çay kahve (134)

Ramazan, içilen çay kahve fincanlarını topluyordu. (s.134)

Alacak verecek (s.135)

İbrahim, «Toprağı en az olandan başlayalım.... Bakın unutuluyorduk, bir iş daha var konuşacak. Alacak vereceğimizi muhtara yazdıracağız. Sonra dönümcü Mehmet Efendi'ye haber salarız. Kasabadan gelir. Tarlaların alım satım kâğıt işini düzenler. Hep birlik parmak basarız. Dövllet kapısında işimizi görür... Oldu mu?» (s.135)

Alım satım (s.135)

İbrahim, «Toprağı en az olandan başlayalım.... Bakın unutuluyorduk, bir iş daha var konuşacak. Alacak vereceğimizi muhtara yazdıracağız. Sonra dönümcü Mehmet Efendi'ye haber salarız. Kasabadan gelir. Tarlaların alım satım kâğıt işini düzenler. Hep birlik parmak basarız. Dövllet kapısında işimizi görür... Oldu mu?» (s.135)

Elden ele (s.135)

Musa, alçak sesle konuştu: «Ülen! Ne benim yüzüme bel bel bakıyorsunuz? Ortalıkta dönen, elden ele geçen altınlara bir bakın.... Altın sesine kulak verin!...» (s.135)

Kul köle (s.136, 143)

Gelgelelim, bize de ölesiye çalışmak düşüyor ha!... İt gibi koşacaksın... Karıncalar gibi çalışacaksın... Ağamıza kul köle olacaksın... (s.136)

Çul çuval (s.136, 150)

Yörüklerin çerden çöpten, kerpiçten yapılmış evlerinin önünde, aralıksız bir kaynaşma vardı: Kabını kacağını, **culunu çuvalını**, yatağını yorganını, eşeğine, beygirine yükleyen, saran, arkasına bakmadan, kapısını çekmeden, karı kızan, çoluk çocuk, kahvenin önündeki meydana yöneliyordu. (s.150)

Açıktan açığa (s.137)

Öte yandan şu ihtiyar Durmuş da durmadan konuşuyordu. Ağayı **acıktan açığa** koltukladıktan sonra çenesi bir türlü kapanmamıştı. (s.137)

Yayla oba (s.143)

Yakup, güldü de güldü: «Bunların hepsi, yüreğimizin bir köşesinde Fatma kadıncık. Gelgelelim, aklımız fikrimiz, tarlamızdaki ekinde. Canımız çektikçe, **yaylamıza obamıza** varır geliriz. (s.143)

Yılıp yanılmak (s.144)

Koca nehre nasıl gem vurulur? Düşünmek gerek. Emme, bizim tabansız Yörükler gibi, **yılıp yanılıp** bırakıp kaçmak yok! (s.144)

Oldu olacak (s.146)

Yakup, keyifli keyifli bir kahkaha attı: «Ülen, **oldu olacak** şuna bin deseydiniz!» (s.146)

Koyun keçi (s.124, 126, 147)

Cemal, aldı sözü Gelgelelim, altınlara pek sahip çıkamayacaklar. Oymağa varır varmaz, **koyun keçi**, inek almak gerekiyor. Sil baştan... (s.147)

Sorgu sual (s.147)

Bu sırada Fatma, iki büyük cezvede pişirdiği kahveyi getirdi. Fincanlara döküp döküp konuklara sundu. Kahveler içilirken, sıra Yakup'un halini hatırını, **sorgu suale** geldi. (s.147)

Toparlanıp gitmek (s.148)

Cemal, Yakup'u anlayamıyordu. Şu toprak, su işleri düzgün bile gitse, kendisi kalamazdı, bu köyde. İçi içine sığmıyordu. Söyleyecek birçok sözü vardı. Ama kısaca, «Biz gidiyoruz. İki üç güne dek **toparlanıp gidiyoruz.**» dedi. (s.148)

Ara sıra (s.148)

Öteki Yörükler, sevinçli sevinçli önlerine bakıyor, **ara sıra** Yakup'a kaçamak bir göz atıyorlardı. (s.148)

Olup biten (s.16, 137, 149)

Çocuklar, biraz geri çekilir gibi oldular; ama pek aldırmadılar. Musa'nın da aldıracağı yoktu. Kendi kendisine, «Yörüklerden bir kötülük görmedik.» diye düşünüyor; ama **olup bitenler** iyi mi, kötü mü? Bir karara varamıyordu. (s.137)

Havasından suyundan (s.150)

Sonra uzun uzun oymağın, yaylanın, dağların **havasından suyundan** söz edildi. (s.150)

Kap kacak (s.150)

Yörüklerin çerden çöpten, kerpiçten yapılmış evlerinin önünde, aralıksız bir kaynaşma vardı: **Kabını kacağını**, çulunu çuvalını, yatağını yorganını, eşeğine, beygirine yükleyen, saran, arkasına bakmadan, kapısını çekmeden, karı kızan, çoluk çocuk, kahvenin önündeki meydana yöneliyordu. (s.150)

At eşek (s.150)

Yolun üstündeki sığır, **at eşek**, karı kızan, erkek kalabalığı gittikçe artıyordu. (s.150)

Sığır sıpa (s.155)

Karakoyun yürüdü, Akkoyun yürüdü, **sığır sıpa** yürüdü. Ardından eşeklisi beygirlisi yürüdü, yayası yürüdü. (s.155)

Göz göze (gelmek) (s.155)

Yakup, döndü yürüyecekti. Bir de baktı ki İbrahim, atının üstünde sağ elini beline dayamış, gidenleri seyir ediyor. Durakladı. **Göz göze** geldiler. (s.155)

Tepeden tepeye (s.156)

Yörükler, yürüyordu. Beşparmak Dağları'nın eteklerindeki yeşil zeytinlerin arasındaki yolda, **tepeden tepeye** yükseliyorlardı. (s.156)

Günlük güneşlik (s.157)

Göç sevinci, yola çıkınca tavsayıvermişti. Şaşkın şaşkın, sallana sallana yürüyorlardı. Oysa ortalık bahardı, **günlük güneşlikti**. (s.156-157)

Gam kasavet (s.33, 157)

Kendi kendisine kızılıyordu, Cemal: Neydi bu yüreğindeki sıkıntı? Kendisi istememiş miydi bu göçü? Önündeki yüklü eşeğine, «ha ülen de ülen! Yürüsene ülen.» diye söyleniyor, **gamını kasvetini** bir türlü dağıtamıyordu. (s.157)

Kar kıyamet (s.158)

Yörük gibi, **karda kıyamette** örüzgerde sığır, sürü derdine düşmek yok. (s.158)

Yağ yoğurt (s.158)

Gece ayazında hayvanlara gelecek kurdu parsı beklemeyeceksin. Süt sağdım, **yağ yoğurt** yaptım; yün kırptım, bez dokudum demek yok. Osmanlılıkta fayda var Hasan, fayda var! (s.158)

4.3.7.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler

Keyifli keyifli (s.5, 79, 128, 146)

İbrahim, fesini kaşına yıkmış, pöstekiye dirsek vermiş, **keyifli keyifli** coşan köylüyü seyir ediyordu. (s.79)

Yavaş yavaş (s.5, 6, 50, 64, 75, 83, 100, 102, 104, 138)

Mehmet, yere diz çökmüş, ellerini suya sokmuştu. **Yavaş yavaş** su, dizlerini ıslatmaya başlamıştı. (s.100)

Kara kara (s.5, 22, 57, 67, 76, 97, 124)

Çadırlar, yıldızların aydınlığında, **kara kara** görünüyordu. (s.22)

Küme küme (s.5, 123)

Ali Ağa, gözlerini sağ yakasındaki **küme küme** olmuş, dizilmiş oymağın kara keçi kılından çadırlarına çevirdi: Çadırların önünde ardında Yörükler kaynaşıyordu. (s.5)

Bakraç bakraç (s.5)

Tarlaların kuru buğday sapı kokusunu, toprak kokusunu, batıdan, denizden gelen yel, oymağın **bakraç bakraç** yeni sağılmış süt kokusuna katıyordu. (s.5)

Burcu burcu (s.5)

Oymak, obalar, **burcu burcu** süt, kaymak, keçi kılı, koyun yünü, sığır tersi kokuyordu. (s.5)

Dizi dizi (s.6)

Ayşe kızın yanaklarında güller açtı. Başındaki fesinin **dizi dizi** altınları şingirdadı. (s.6)

Sindire sindire (s.6)

Ali Ağa, şilteye oturup yastıklara yaslandı. Bir zaman ovanın, obanın sabah serinliğini, kokusunu **sindire sindire** ciğerlerine çekti. (s.6)

Çın çın (s.6)

Sol yakasındaki Beşparmakların, sağ yakasındaki Samsun dağlarının, önündeki kuş, davar sesi ile **çın çın** çınlayan ovanın, doğanın günle yavaş yavaş pembeleşmesini seyir etti. (s.6)

İri iri (s.6, 16, 35, 50, 92, 105, 108, 134)

İbrahim, gözlerini **iri iri** açmış, kulak kesilmişti. Konuşulanların bir sözcüğünü kaçırmak istemiyordu. (s.16)

Çok çok (s.6, 14, 49, 57)

Yakup, dikkat kesilmişti. İçi içine sığmıyordu. Koyunun kuzuladığını, ineğin yavruladığını **cok çok** görmüştü; ama toprakta tohumun yeşerdiğini hiç görmemişti. (s.49)

Ağır ağır (s.7, 10, 18, 29, 35, 49, 61, 76, 87, 91, 92,105, 109, 129, 132, 137, 154, 155, 157, 158)

Yakup, ellerini beline koyup, onların arkasından baktı. Sonra **ağır ağır** balçığın içinde, kahveye doğru yürüdü. (s.76)

Salına salına (s.8)

Koca Yörük Ali Ağa, kızının şaşkınlığına bakmadan çadırdan çıktı. Tekrar kaba şiltelere çöktü, yastıklara yaslandı. Karısı karşıdan **salına salına** geliyordu. (s.8)

Bir bir (s.8, 18, 27, 123, 128)

Köyün eskilerinden, eski ağaların yaşayışını, gördükleri işleri, tutumlarını **bir bir** öğrenmişti. (s.128)

Ayrı ayrı (s.9, 34, 146)

Otuza yakın çadır sahibi, **ayrı ayrı** yirmi ile elli dönüm arası toprak ölçüp, altını basıp, günlerden beri sınır çiziyorlardı. (s.34-35)

Işıl ışıl (s.9, 10, 102, 121, 125)

Karanlığın içinde suyun **ışıl ışıl** yanıp söndüğü görülüyordu. (s.102)

Yoluk yoluk (s.9)

Gözleri ışıl ışıl kıvılcımlı, beyaz bıyıkları **yoluk yoluk** ihtiyar Recep, yarım ağızla mırıldandı: «Buyursun, gelsin buyursun bakalım...» (s.9)

Çarpa çarpa (s.10)

Ali ağa, gözleri ışıl ışıl, yüreği **carpa carpa**, bir zaman atın üstündeki yakışıklı oğluna baktı. Doğruldu, ayağa kalktı, birkaç adım yürüyüp durdu. (s.10)

Dikkatli dikkatli (s.10,16, 37, 66, 149)

Veli, hem yürüyor hem de **dikkatli dikkatli**, küme küme çadırlara bakıyordu. (s.37)

Geri geri (s.16)

Delikanlılar, **geri geri** çekildiler. Saygı ile sonra uzaklaştılar. (s.16)

İstemeye istemeye (s.16, 75, 110)

Yakup, **istemeye istemeye** güldü. Fatma ile bakıştılar. (s.110)

Mevsim mevsim (s.16)

«Bunca hayvanla nasıl yurtlanırız paşam? Bizim yurdumuz çadırlarımızdır. Hayvanlarımıza ne yakada yaylım bulursak, **mevsim mevsim** o yakaya gideriz, konar göçeriz. Beşparmaklardaki Aslanyaylası yurdumuz, temel yurttur. Orada soluk alırız.» (s.16)

Üzüntülü üzüntülü (s.21)

Mehmet Ağa, **üzüntülü üzüntülü** içini çekti. (s.21)

Yıl yıl (s.21, 24)

Veli, doğruldu, oturduğu yerden kalkmak istedi. Babası arkasını okşadı: Otur oğlum, sana bir çift sözüm var: Çocukluğundan bu yana hep yaşına, başına uygun, gün gün, ay ay, **yıl yıl**; sana öğüt verdim. (s.24)

Zaman zaman (s.21, 30, 61, 97, 100)

Yağmur, durmadan Yakup'un kiremitlerinde, sazla örtülü kille sıvanmış damında, bir uğultu halinde ses çıkarıyordu. **Zaman zaman** gök gürültüsü, köyü yerinden uçuracakmış gibi sarsıyordu. (s.61)

Pırıl pırıl (s.22, 24, 138)

Bol yıldızlı bir temmuz gecesiydi. Yıldızların ışıltısı altında ova, **pırl pırl** yanıp söniyordu. (s.22)

Hep hep (s.22)

Hacı Paşa'nın söylediklerine pek aldırdığı yoktu. Ama konuştukları; Ali'ye **hep hep** Türkmen boylarının, Oğuz torunlarının, Osmanlılarla savaşlarını, alışverişlerini, yüzyıllardan beri Türkmen yasalarının nasıl çiğnendiğini düşündürüyordu. (s.22)

Gün gün (s.24, 53)

Kahveci sevinçli, bakkal sevinçli, çiftçiler sevinçliydi. **Gün gün**, hep birlik kalkılıyor, ekinin yeşerip yeşermediği, daha sonraları, ne kadar boy attığı görülmeye gidiliyordu. (s.53-54)

Ay ay (s.24)

Veli, doğruldu, oturduğu yerden kalkmak istedi. Babası arkasını okşadı: Otur oğlum, sana bir çift sözüm var: Çocukluğundan bu yana hep yaşına, başına uygun, gün gün, **ay ay**, yıl yıl; sana öğüt verdim. (s.24)

Gümlü gümlü (s.27)

Peynir tulumları, kese yoğurtları, **gümlü gümlü** çökelek, çömlek çömlek tereyağı yüklü iki katırın yularını, Halil Paşa'nın kâhyasının eline teslim ettiler. (s.27)

Çömlek çömlek (s.27)

Peynir tulumları, kese yoğurtları, gümlü gümlü çökelek, **çömlek çömlek** tereyağı yüklü iki katırın yularını, Halil Paşa'nın kâhyasının eline teslim ettiler. (s.27)

Tel tel (s.28)

Mehmet Ağa'nın yüzü önce pembeleşti. Sonra mora döndü. Bıyıklarının **tel tel** titrediği görüldü. (s.28)

Yutkuna yutkuna (s.28)

Mehmet Ağa'nın yüzü önce pembeleşti. Sonra mora döndü. Bıyıklarının tel tel titrediği görüldü. **Yutkuna yutkuna** karşılık verdi: «Osmanlıya teslim olmak mı? Sen ne diyorsun ağam kardaşım? Benim aklımdan zorum mu var? (s.28)

Kala kala (s.34)

Ellerinde **kala kala** çift sürmek için birkaç hayvan kalmıştı. (s.34)

Küme küme (s.34, 36, 45, 123)

Veli, tâ uzaklarda **küme küme** olmuş, takım takım dolaşan Yörükleri seyrediyordu. (s.34)

Takım takım (s.34, 36, 45)

İleride **takım takım** küme küme Yörükler, tarlalarının sınırını belli etmek için kaynaşıyordu. (s.45)

Mırıl mırıl (s.35)

Mehmet Efendi; memnun, neşeli görünüyordu. Hesap yaparken dudakları kıpırdıyor, **mırıl mırıl** mırıldanıyordu. (s.35)

Gevrek gevrek (s.35, 125)

İbrahim, onu görmüyordu. Gözü dönümcünün defterindeydi. Soru karşısında, «Gayri orasını, kaç ettiğini sen bilecen Memet Efendi...» diye, **gevrek gevrek** güldü. (s.35)

Bölük bölük (s.36)

Veli, iki yakasına alıcı gözle baktı: Sanki ortalıkta bir şölen, bir tören, bir bayram havası vardı. **Bölük bölük**, takım takım Yörük milleti sağa sola koşuyor, sınırları için kesik kazıyor, kazık kakıyor, kaynaşıyor, kaynaşıyordu. (s.36)

Yer yer (s.36, 91, 94)

Dağların pembeleşen yüzü, gökte **yer yer** uçuşan karalı beyazlı bulutlarla kararıp aydınlanıyordu. (s.94)

Kardeş kardeş (s.36, 120)

Mehmet Efendi, pek sevindi bu işe, «İyi... güzel...» diye söylendi, «Otuzar dönümden **kardeş kardeş** bölüşecekler demek. Hesap yusuvarlak geldi...» (s.36)

Dargın dargın (s.42)

İbrahim, **dargın dargın** konuştu: «Siz, benimle eğlenin bakalım... Ama yaz gününde yanmayanın, kış gününde aşı pişmez.» (s.42)

Baka baka (s.42, 52, 56)

Mehmet, önüne **baka baka** sordu: «Gece kazları beklerken tüfek de ilâzım olur mu ki?» (s.56)

Alam alam (s.45, 92, 100)

Ovaya, yağmura bakan Yörüklerin gözleri, **alam alam** parlıyor. (s.92)

Ak ak (s.45)

Köyün üstüne, tepeye tırmanınca, koca ova, Samsun Dağları, bu dağların eteğindeki Söke kasabası **ak ak** yapıları ile görünürdü. (s.45)

Köy köy (s.46)

Karşıyaka, Samsun Dağları'nın etekleri de Söke'den denize doğru böylece **köy köy** uzar giderdi. (s.46)

Yığın yığın (s.46)

Sonunda Bereket Tanrısı ile Denizler Tanrısı Poseidon'un arasına girmiş, Milet iç körfezinin boğazını sıkıp, körfezi denizden ayırmış, İyonların incisi, Tales'in yurdu Milet şehrini, **yığın yığın** millerle, topraklarla örtmüştür. (s.46)

Kıvrıla kıvrıla (s.46)

Ovanın ortasından döne dolaşa, yılan gibi **kıvrıla kıvrıla** yürüyüp geçen Menderes Nehri, bu toprakların şah damarıydı. (s.46)

Çuval çuval (s.48)

Günlerden bir gün, dört katar deve, **çuval çuval** buğday yüklü deve, Subaşı köyüne girdi. (s.48)

Durup durup (s.49, 97, 128, 150)

Cemal, bu topluluğa baktıkça keyfinden sevincinden yerinde duramıyor, oturduğu taşın üstünden sarkan çarıklı ayaklarını sallıyor, **durup durup** tombul yanaklarına doğru kocaman bıyıklarını elinin tersiyle sıvazlıyordu. (s.150)

Utana utana (s.52)

«Fukaralıktan şimdiye dek anama, babama diyemedim. Hayırlısı ile gelen yaza harmanımızı bir kaldıracak olursak.» Mehmet, sözünün sonunu getiremiyordu. **Utana utana** önüne bakıyordu. (s.52)

Yok yok (s.55, 109, 132)

Yakup, kahkahayı bastı: «**Yok yok**. İbram, şimdi bizim kardaşlık olmaktan çekildi. Ağamız oldu. Kuyuya başka komşularımız yardım edecek.» (s.109)

Usul usul (s.57)

Musa, «Çok uzak, saçma tutmaz. **Usul usul** yanaşmak gerek.» dedi. (s.57)

Eğile eğile (s.57)

Yakup, tüfeğinin horozunun altına kapsül koydu. Horozu yavaşça indirdi. Doğruldu. **Eğile eğile** yürümeye başladı. (s.57)

Sıkı sıkı (s.61)

Sol yakasındaki kanatları **sıkı sıkı** kapanmış pencerenin içinde yanan zeytinyağ kandilinin şavkı, al al kerpiç odanın çamurla sıvanmış duvarlarına vurmuştu. (s.61)

Al al (s.61)

Sol yakasındaki kanatları sıkı sıkı kapanmış pencerenin içinde yanan zeytinyağ kandilinin şavkı, **al al** kerpiç odanın çamurla sıvanmış duvarlarına vurmuştu. (s.61)

Küskün küskün (s.64, 120)

Cemal, **küskün küskün** karşılık verdi: «Bunun çaresi yok Yakup kardaş, ağa dediğin, iyiliği tutarsa iyilik koparır. Koca Ali Ağam gibi... Kötülüğü, tulalarımızı elimizden alacak. Alacak ya, şimdi de bizi nasıl dolaba bir yol daha koyacağını hesaplamakta... Ne olcaksa olsun, bitsin bu iş gayri!» (s.120)

Yeni yeni (s.67, 128)

Ayazlığın üstü çardaktı. Ama asmalar yeni dikildiğinden daha çardağı saramamıştı. Çardağın ana direklerine **yeni yeni** sarılıyorlardı. (s.128)

Sinirli sinirli (s.74)

Yakup, **sinirli sinirli** gülmeye başladı: «Ülen İbrahim, senin gibi bir herifin bizim oymaktan çıktığına bin tanık gerek. Eğer namussuzluğun ne demek olduğunu bilmiyorsan, bugüne dek öğrenmemişsen bundan böyle ben, sana öğretemem. Ayağımızı ona göre denk alırız ki senden bize kötülük gelmeye. Demek şimdi, bizim tarlalara suyun çıkmayacağı bir gerçek?» (s.74)

Gürül gürül (s.76)

Hepsinin suratı asıktı. Kara kara düşünüyorlardı. Gözlerini, kahve ocağının berisinde **gürül gürül** yanan ocağa dikmişlerdi. (s.76)

Ayrı ayrı (s.78, 85, 124)

Yakup, çömeldiği yerden kalktı. Dört bir yakasını çeviren Yörüklerin **ayrı ayrı** yüzüne baktı. (s.124)

Kasıla kasıla (s.80, 136)

İbrahim, **kasıla kasıla** iki yakasına baktı. Bütün gözler, ona çevrilmişti. (s.80)

Sakin sakin (s.82)

O, **sakin sakin** herkesten uzak bir köşeye bağdaş kurmuş oturmuş, köylünün şu sıra kahvenin içindeki kaynaşmasını seyir ediyordu. (s.82)

Ters ters (s.84, 109, 135)

Yakup, oturduğu yerden **ters ters** İbrahim'e baktı. İçinden, «ha şunu bileydin...» diye geçirdi. (s.84)

Kolay kolay (s.85, 135)

Yaşlı bir Yörük, «Bu yaşta, sende bu akıl varken **kolay kolay** batmazsın İbram oğlumuz...» dedi. (s.135)

Sürüm sürüm (s.86)

«Taşkın gelecek olursa herkes kendine düşen borcu bir tamam yerine getirecek...» diye İbrahim, sesini kalınlaştırdı. «Eğer yan çizen, işten kaçan olursa namussuzum, bütün yıl aç bırakır, **sürüm sürüm** süründürürüm!» (s.86)

Olsa olsa (s.22, 86)

Yakup, gülümsüyordu. İçinden, «Koca Yörük Ali Ağam desem değil... **Olsa olsa** Osmanlı ağası böyle olur... Hele şu ağaya bir bak... Sonunu görek...» diye geçirdi. (s.86)

Hele hele (s.56, 87, 107, 119, 145, 146)

Tam bu sırada çitin kapı yerine bırakılan arasından bir kalabalık sökün etti. Önde Cemal, sallana sallana yürüyordu. Ardında bir alay Yörük vardı. Yakup, «**hele hele**» diye gözü ile gelenleri bir saydı. (s.145)

Sallana sallana (s.87, 145, 156)

Musa, elini ardına vurmuş, yağmura aldırmadan ağır ağır yürüyordu. Döndü, şöyle bir iri gövdesi ile **sallana sallana** Yakup'un sağ yakasında yürüyen Cemal'e baktı. (s.87)

Alaylı alaylı (s.88, 106)

Kocakarının ufacık gözleri **alaylı alaylı** ışıldadı. (s.106)

Damla damla (s.88)

Şimdi yağmur, bıyıklarından, yanaklarından **damla damla** yuvarlanıyordu, Cemal'in Püskülsüz fesine sarık gibi doladığı poşusunu açıp başına koydu, üstüne de fesini geçirdi. (s.88)

Sıcak sıcak (s.89)

Sıcak sıcak tereyağ sürülmüş, içi çökelekli soğanlı bezdirmeye uzandı. (s.89)

Döne döne (s.90)

Döndü, köyün içinden geçen yolu tuttu. **Döne döne** tepeye, değirmene ulaşan yola girdi. (s.90-91)

Beyaz beyaz (s.91)

Beyaz beyaz koyuncuklar, yağmurlu havalarda hep birbirlerine sokulurlardı. (s.91)

Bazı bazı (s.92)

Bir arada, birlikte yaşamayı severdi, şu koyun milleti. Tut ki insanlar gibi... Koyunun birisini bir yaka çek götür, sürü, onun ardına düşerdi: **Bazı bazı** insanların yaptığı gibi. (s.92)

Alev alev (s.92)

Ovaya, yağmura bakan Yörüklerin gözleri, alam alam parlıyor, **alev alev** yanıyordu. (s.92)

Öfkeli öfkeli (s.93)

Hüseyin, onun yanına yere çömelmiş, **öfkeli öfkeli** cigara içiyordu. (s.93)

İçin için (s.93, 100, 146)

Muhtar, onun bu haline önce şaştı, sonra da **için için** kızdı. (s.93)

Boğuk boğuk (s.97)

Başını bir sağa, bir sola çeviriyor; ama sadece yüreğinde karanlığı duyuyordu. **Boğuk boğuk** ses veriyordu, karanlık! (s.97)

Ara ara (s.97)

Gökyüzünde kara kara uçuşan bulutların arasından **ara ara** görünen yıldızlar, Yakup'un içine, yüreğine basan karanlığı, gideremiyorlardı. (s.97)

Uzun uzun (s.98, 150)

«Dur hele...» diye Mehmet, parmaklarını dudaklarına götürdü. **Uzun uzun** iki ıslık çaldı. Uzaklardan ıslığına ıslıkla karşılık verdiler. (s.98)

Kocaman kocaman (s.99)

Ama Yakup, küçücük karıncaların, **kocaman kocaman** karınca ölülerini çekip sürükleyip götürdüklerini çok görmüştü. (s.99)

Çeşit çeşit (s.99, 119)

Dünya yüzünde **çeşit çeşit** karıncalardan öte, insana dek yaratık vardı. (s.99)

Bucak bucak (s.100)

Kokuyu alan fukara, güçsüz hayvanlar, **bucak bucak** kaçarlardı... (s.100)

Hey hey (s.100, 154, 155, 157)

Cemal, oğluna bağırdı: «**Hey hey** Ali oğlum **hey hey!**... Yürü, yürü ki ırağı yakın edelim!» (s.155)

Kürek kürek (s.101)

Kimi toprağı bir yakada kazıyor, kimisi kazılan toprağı **kürek kürek** suyun aştığı gediğe taşıyordu. (s.101)

Hayın hayın (s.101)

Gedik bulduğu yer kapanınca, sesini çıkarmıyor, **hayın hayın** gülüp geçiyor, az sonra başka bir gedikten yükleniyor, saldırıyordu. (s.101)

Şaşkın şaşkın (s.102, 129, 156)

Yakup dikilmiş, **şaşkın şaşkın** iki yakasına kürek sallayanlara bakıyordu. (s.102)

Yük yük (s.105)

Yakup, evin önündeki bodur karıngecin altına bağdaş kurmuş oturmuştu. Yanında koca bir yığın ılgın dalı vardı. Dalları, **yük yük** eşeğı ile Uzunbük'ten taşımıştı. (s.105)

Bakıp bakıp (s.106)

Ana dayanamadı: «Hey sakalı ağarasıca Yakup oğlum! Yüzüne **bakıp bakıp** da bu kocamış anana niye gülersin?» (s.106)

Tek tek (s.109)

Bir zaman sustu. Sonra ana, **tek tek**, ağır ağır, gelininin yüzüne bakarak konuştu. (s.109)

Horlaya horlaya (s.118)

Sırtını karıngecin gövdesine yasayıp cıgara tüttürdü. Sonra **horlaya horlaya** uykuya vardı (s.117-118)

Gelse gelse (s.118)

Onlara, İbrahim «karışmam!» diye kestirmiş atmıştı. «Elimden **gelse gelse**, tohum borçlarını bağışlarım...» (s.118)

Tembel tembel (s.118)

Karıngecin altına çöktüklerinden az sonra Cemal, gözlerini açtı. İki yakasına **tembel tembel** bakındı. (s.118)

Aman aman (s.121, 125)

«**Aman aman!**» diye bağırdı bir orta yaşlı köylü, «bu ağamız, Yörükle Osmanlı karışığı bir ağa.. Huyu suyu hiç bilinmez. Ayağımızı denk alalım...» (s.125)

Dönüm dönüm (s.124)

Şimdi **dönüm dönüm** bu tarlaları nasıl İbrahim'a teslim edecek? buna can, yürek nasıl dayanır? (s.124)

Körpe körpe (s.124)

Yörüklerden hiçbiri, ağzını açıp Yakup'la Cemal'in tartışmasına karışmıyordu. Cemal, küskün bir sesle karşılık verdi: «Ben, bu işten yıldım, geçtim. İbrahim alsın toprağımı... Yeter ki benim hakkımı versin. Başkasına karışmam. Soluğu yaylada alacağım. İster istemez, zaten teslim olmuşuz. Toprağımızı elimizden aldı alacak. Alacak ya, bizi kısıkrak bağlayıp... Ben, çoktan çekip gidecektim, gidemedim, **körpe körpe** ağamızın keyfini beklemek zorunda kaldım.» (s.124)

Tuta tuta (s.128)

Ocağın üstündeki el aynasını bir daha aldı. Dört bir yakasına **tuta tuta** baktı. (s.128-129)

Diken diken (s.129)

Birdenbire yüreği daralır gibi oldu, bıyığının her kılı **diken diken** dikildi. (s.129)

Küp küp (s.130)

Sanki ben yapmışım etmişim gibi, Tanrı'nın afatını benden bildin. Bütün kış, gökten **küp küp** suyu ben mi döktüm tarlalara? (s.130)

Dik dik (s.131)

Yörükler doğrulmuş, **dik dik** İbrahim'e bakmaya başlamışlardı. (s.131)

Açık açık (s.132, 133)

«Bak, bu dediğin doğru. Bu iş başka... Köylüden yana olmak başka... Çapa kürek, saban tutan ortakçının yanında bulunmak, bir ağanın şanına sığmaz... Bunu **açık açık** söylerim, ağanın gücü yerinde belli olur...» (s.132)

Dönüp dönüp (s.133)

Arkasına bakmadan uzaklaştı gitti. Herkes, **dönüp dönüp** onun ardından baktı. (s.133)

Derin derin (s.133)

İbrahim, Yakup'un ardından yüksek sesle söğüp saymamak için kendisini zor tuttu. **Derin derin** soluk aldıktan sonra, «Siz, Yakup'a bakmayın... Onunla kardeşlik olduğumuzdan nazımız birbirimize geçer. (s.133)

Şık şık (s.134)

Keseyi şöyle bir havaya kaldırdı. Öteki elinin tersi ile **şık şık** vurdu. (s.134)

Peşin peşin (s.134)

«Ben de sana bir iş edeceğim Cemal Efe, otuz beş altınının yirmisini **peşin peşin** vereceğim... Değil mi ki alışverişe en önce sen giriştin... Kalanını harman sonu alırsın. Ona göre hesabım var.» (s.134)

Şıkır şıkır (s.134, 135)

Kalabalığın büsbütün büyüyen gözleri önünde, yirmi altını **şıkır şıkır** Cemal'in avcuna saymaya başladı. (s.134)

Bel bel (s.135)

Musa, alçak sesle konuştu: «Ülen! Ne benim yüzüme **bel bel** bakıyorsunuz? Ortalıkta dönen, elden ele geçen altınlara bir bakın.... Altın sesine kulak verin!...» (s.135)

Hafif hafif (s.137)

Beşparmakların eteklerindeki yeşil zeytin denizi, güneşin ışıllığı içinde dalgalanıyor, rüzgârını **hafif hafif** Subaşı köyünün yüzüne üflüyordu. (s.137)

Kana kana (s.138)

Kuyusundaki yeni çıkan suyun durulmasını bekliyordu. Başını bakraca soktu. **Kana kana** içti. (s.138)

Yeşil yeşil (s.143)

«Kaçmaya kaçar ya. Bir iki yıl dişimizi sıktık mı tüm Osmanlı oluruz. Ben, toprağı çok sevdim. Sürüyorsun; tohumu içine katıyorsun; sonra da **yeşil yeşil** tohumun geliştiğini gözlerinle görüyorsun. Bir uğraşı ki keyfine doyum olmaz.» (s.143)

Hayran hayran (s.145)

Fatma, kocasını anlar anlamaz, **hayran hayran** dinliyordu. (s.145)

Söke söke (s.147)

Yakup, kâğıdı açtı. Çakal Mehmet Efendi'nin yazısı ince, kıvrak bir yazıydı. Güçlkle **söke söke** okudu. (s.147)

Sora sora (s.147)

Yakup, kâğıdı açtı. Çakal Mehmet Efendi'nin yazısı ince, kıvrak bir yazıydı. Güçlkle söke söke okudu. Her adın karşısındaki rakamı, karşısındakilere **sora sora** denetledi. (s.147)

Namuslu namuslu (s.147)

Yakup, kâğıdı açtı. Çakal Mehmet Efendi'nin yazısı ince, kıvrak bir yazıydı. Güçlkle söke söke okudu. Her adın karşısındaki rakamı, karşısındakilere sora sora denetledi. «İyi **namuslu namuslu** yazmış.» dediler. (s.147)

Döküp döküp (s.147)

Bu sırada Fatma, iki büyük cezvede pişirdiği kahveyi getirdi. Fincanlara **döküp döküp** konuklara sundu. (s.147)

Sevinçli sevinçli (s.148)

Öteki Yörükler, **sevinçli sevinçli** önlerine bakıyor, ara sıra Yakup'a kaçamak bir göz atıyorlardı. (s.148)

Daha daha (s.152)

Sağ olun, var olun emme görüyorsunuz efendi ağam, işte denedik. Sizin güzel hatrınız için denedik... Hacı Halil Paşamızın güzel hatırı için denedik... **Daha daha** İbrahim oğlumuzun hatırı için denedik... Toprak işinde Çalap bizden, Yörükoğlu'ndan yana değil. (s.152)

Güm güm (s.153)

Yakup'un çamyarması bedenini kucakladı. Önce sağ ciğerinin üstüne bastı, sonra sol ciğerinin... Yüreği, yürekleri, **güm güm** vuruyordu. (s.153)

Kös kös (s.156)

Kulaksız, çaresiz, kuyruğunu iki ayağının arasına aldı, **kös kös** köye döndü. (s.156)

Basa basa (s.159)

Cemal, dizlerine **basa basa** yürüyor, bir yandan da önündeki ardındakilerle konuşuyordu. (s.159)

Banak banak (s.159)

Bir başkası sordu: «Ula gardaşlar, pekmezi acap **banak banak** mı yir, yoksam çanak çanak mı?» (s.159)

Çanak çanak (s.159)

Cemal, kızdı. Delikanlılara çıkıştı: «Ülen poh herifler!... Ağa deel mi? İster banak banak yir ister **çanak çanak**...» (s.159)

Kıs kıs (s.159)

Hepsi **kıs kıs** güldü. Baktı, onlara Cemal de güldü. Hasan da güldü. Sonra bütün obalı güldü. Ama öyle candan gönülden gülünmedi. (s.159)

Değiştire değiştire (s.159)

Tâ en önde giden, hayvanları güden kızanların arasından bir genç kadın, kendine göre **değiştire değiştire** bir Türkmen Türküsü tutturdu. (s.159)

4.3.8. Bir Çift Öküz

Ara sıra (s.8, 168, 237, 286)

Ağır ağır cıgarasını içiyor, ovayı, dağları seyrediyor, **ara sıra** gözlerini karşıda otlayan öküzlere çeviriyor, öylece oturuyordu. (s.8)

Mal mülk (s.9, 94, 96, 102, 103, 209, 274)

«Bunca **maldan mülkten** geçtin, bubandan da geçtin, benden de mi geçeceksin Hasan? Ananı, nahal kor gidersin? Seni evermek, torunlarımı görmek hakkım değil mi?» (s.102)

Dirlik düzenlik (s.9)

Şimdi Yörüklerde de sizin gibi **dirlik düzenlik** kalmadı, sipsivri ortalıkta dolaşanları çok. (s.9)

Az buçuk (s.10, 15, 44, 49, 69, 73, 74, 93, 106, 148, 173, 175, 176, 224, 231, 254, 258, 269, 273, 284, 296)

Gözler, bir zamanlar sağladı. Osmanlı'nın yazısını **az buçuk** sökerdim. (s.44)

Ana avrat (s.11)

İsterseniz, Söke'deki kaymakam beyin bile yedi ceddine, sülâlesine, **anasına avradına** söğer, adamı memleketten sürersiniz. (s.11)

Yarın bir gün (s.11, 51, 74, 150, 169, 177)

«Hava açtı. **Yarın bürgün** nişanı yollasak mı ola? Ne dersin?» (s.177)

İt uğursuz (s.11)

Ankara'daki milletvekillerimizin çoğu Demirkıraı. Bir dahaki seçime oy toplamak için **itin uğursuzun** yularını koyuverdiler. (s.11)

Davul zurna (s.12)

Başka yakaları bilmem; ama bizim köy, bir **davul zurna** çalmakta ki kim kime, dum duma... (s.11-12)

Hesap kitap (s.12, 33, 161)

Ben, cipte bekliyordum. Ayağıma dek kahve geldi. İçerde **hesap kitap** yaptılar. (s.33)

Güç bela (s.16, 36, 43, 79, 101, 199, 214, 218, 236)

Kemal, gü r ormana **güç bela** girmiş, motoru gözden geçiriyordu. Sonra direksiyona oturdu. (s.43)

Rezillik kepezelik (s.16)

«Aman Yakup Emmi, seni buraya Allah mı yolladı? Kurtar, beni şu Hasan'ın elinden. Dün gecedən beri çekmediğim kalmadı. **Rezillik kepezelik** paçalarından akıyor. Şimdi de beni kurşunlamaya kalkıştı. Ayılır gibi olmuştu. Ama yine de sarhoş. Ne yapacağımı ne edeceğimi şaşırđım. Canım sana emanet...» (s.16)

Sağ sol (s.16, 26, 33, 57, 60, 162, 178, 180, 201, 257, 282, 287, 290, 293)

Rüstem, **sağına soluna** bakındı. Ne yapacağımı ne edeceğini bilemiyordu. (s.26)

Kıpır sapır (etmek) (s.17, 26, 40, 48, 285, 286)

Uzanıp, hep birlik baktılar; Hasan, tabancasına yeniden kurşun sürüyordu. Cemal, **kıpır sapır** etmeye başladı. (s.17)

Düşmek kalkmak (s.17)

«Ülen Kemal, sen yavuz çocuksun. Elinde şoförlük gibi bir zanaatın var. Ne **düser kalkarsın** şu ağa enciği ile?» (s.17)

Olur olmaz (s.18, 63, 133, 146, 189)

«Bizde altının lâfi edilmez. O, zaten koşulsuz verilir. Yakup Emmi'nin koşulu ne olacak biliyor musun? Nah şuraya yazıyorum: Hasan oğluma selâm edin, bundan böyle adam gibi rakı içecek, **olur olmaz** yerde tabanca çekmeyecek...» (s.133)

Kaza bela (s.19, 25)

«Hasan oğlum, sen içkiyi biraz fazlacana kaçırılmışsın. Bakıyorum, ayılır gibisin de. Bir **kaza belâ** çıkarmadan, ver bana şu tabancayı!» (s.19)

Alıp verememek (s.19, 90)

«Hay çok yaşayasın kıymatlı avukatım... Hiç de gülesim yoktu. İşin bu yakasını anlamamak için eşek olmak gerekir. Onların, **alıp veremediği** elbette benimle... E.. aslına bakarsan, benim de onlarla **alıp veremediğim** var, hem de çok...» (s.90)

Dirlik düzen (s.20)

«Ülen deyyus! Bir şişe rakı içtin mi, aslan kesilirsin... Nedir şu fukara milletin senden çektiği? Köyde **dirlik düzen** bırakmadın iki yıldan beri. Şimdi köyü bitirdin, Söke'lere, İzmir'lere uzanmaya başladın. Bugüne dek sustum. İyi dinle bakalım...» (s.20)

Gelmek geçmek (s.20, 49, 60, 62, 159, 189, 205, 278)

Bir anda yüzbaşının aklından çeşit çeşit düşünce **geldi geçti**. (s.60)

Gece gündüz (s.21, 128, 157, 259, 291)

Göçmenler, bir giriştiler toplamaya, **gece gündüz** demiyorlardı. (s.157)

Derlenip toparlanmak (s.21)

Adam olan, ardından da önünden de iyi söz ettiren kişidir. Neden **derlenip toparlanmıyorsun** oğul? İstesene, yiğit kişi olursun. İyi kişi olursun. (s.21)

Yiyip içmek (s.22, 241)

Saray otelinin altındaki lokantada avukatın ve Hasan'ın arkadaşları hep birlikte **yiyip içerken**, aldığı bir haber Hasan'ı önce çok sevindirdi. (s.241-242)

Üst baş (s.22, 24, 193, 217, 287)

Hasan, önce çukurdaki suya düşmüş, iliklerine değin ıslanmış, sonra sudan çıkayım demiş, çıkmış, çıktığı yerde de yatmış sızmıştı. Bunu Yakup, **üstünün başının** sırlıslıkla oluşundan, iliklerine değin ıslak oluşundan anladı. (s.217)

Saç baş (s.23)

Baktı gördü ki İbrahim olacak bitecek heriflerden değil, şuna dördüncü karısından bir akıllı oğul vereyim de kafam dinlensin bari buyurdu. Yoksa İbrahim, 'Vay! malım kime kalacak?' diye, **sacını başını** yolmakta, dünyayı dört bir yakasındakilere zindan etmekte. (s.23)

Deli divaneye dönmek (s.23)

Oğul sahibi olunca, **deliye divaneye** döndü. (s.23)

İster istemez (s.24, 27)

Bu sefer ben, İbrahim'in üstüne yürüdüm: 'Ülen namıssız herif, bu işi sevaptır, iyi iştir diye gördük. Hasan'ı, oğlumuz bellediğimizden okula yazdıralım dedik, kötü olduk ha!' Ben, böyle çıkışınca **ister istemez** aşağıdan aldı. (s.24)

Ders kitap (s.24)

Şu Hasan oğlum da adam adam okumakta. Tatillerde bir sandık kitapla köye gelip, başını **dersten kitaptan** kaldırmamakta. (s.24)

Anlı şanlı (s.24, 269)

Şöylecene **anlı şanlı** bir tören edelim ilçemizin belediyesinde. (s.269)

Soru sual (s.25)

Daha on dokuzuna basarken, köyün kahvesine bir girdi mi, millet ayağa kalkıp, göbeğinin altında ellerini kavuşturup, buyur Memet Efendi öğretmenimiz diyor. ‘Falan zeytin ağacımızı necep budasak? Filân tarlamızı nahal sürsek, necep eksek?’ gibisine **soru sual** ediyor. (s.25)

Dağ taş (s.25)

Serhoş olup, şu kızanı serhoş edip, tomofillen **dağdan taştan**, ovaya uçmak, uçurmak ne demek? Yüreğim ağzıma geldi. (s.25)

Akl fikir (s.28, 41, 59, 76, 84, 86, 94, 126, 173, 183, 206, 219, 244)

Hasan; öfkeden, sinirden titreyen dizlerinin üstüne avuçları ile bastı. Eli ayağı kesilmişti. İki yakasında kendisine benzer kişileri görünce Rıza, aslan kesilmişti. **Aklı fikri** karıştı, delikanlının... (s.206)

El ayak (s.22, 29, 58, 69, 71, 114, 116, 191, 194, 206)

Hasan’ın **eli ayağı** titremeye başlamış, gözlerinin akı dönmüştü, birdenbire. Onun yürek sızısını Yakup’tan başkası anlamıyordu. (s.29)

Yalvar yakar (s.29, 170, 236, 244, 291)

Arada bir dostların, tanışların zorlaması ile gizlice birkaç tek rakı da atmıştı; ama aslında Ramazan, içkiyi sevmezdi. Düğünün ikinci günü, **yalvar yakar** olan, ille içmesini isteyen sarhoşları terslemiştir. (s.291)

Göbek göbeğe (s.29)

«Bak Yakup Emmi, tepindik diyor ya bunun adı dans.»

«Ne demek Hasan şu dans dediğin?»

«Bar karıları ile **göbek göbeğe** verip çalgıyla birlik ortalık yerde tepinmek, dönmek...»

(s.29)

El ele (s.29)

«Benim bildiğim, karıyla kızla **el ele** verilip oynanır.» (s.29)

Ana baba (s.31, 238, 262)

Çocukların iki yakasında, dört bir yakada karı kızan, çoluk çocuk, köyün okulda okuyan ne kadar çocuğu varsa **anası babası** toplanmıştı. (s.238)

Olup biten (s.31, 38, 40, 77, 80, 106, 125, 149, 154, 161, 162, 223, 239, 284, 285, 288)

Hasan, bu sözleri söylerken sanki az önce Kemal'in ardından tabanca atan adam değildi. Kemal de **olup biteni** unutmuş görünüyordu. (s.31)

İş güç (s.33, 103, 141, 152, 155, 168, 171, 208, 233, 238)

Kemal, daha önce haber vermeye giderken zaten köyü ayaklandırmıştı. Kahvenin önünden geçerken büsbütün ağırdan aldı: Yaşlılar, işte olmayanlar, çoluk çocuk, köy meydanına toplanmış, kadınlar **işlerini güçlerini** bırakmışlardı. (s.141)

Atılmak saçılmak (s.37)

«Ülen şu ovanın ortalık yerinde para nereye **atılır saçılmış**? Az önce ver deyince, neden vermedin?» (s.37)

Yalak yavşaklık (s.16, 21, 37, 58)

«Yılışma, yılışma... **Yalak yavşaklık** istemem. Bu iş bildiğin gibi olmayacak. Gel Kemal! Topla şu paraları.» (s.37)

Aşağı yukarı (s.31, 40, 45, 76, 185)

Rüstem, neredeyse **aşağı yukarı** koşmaya başlamıştı. Bir gidiyor, bir geliyor, saz kümelerini tekmeliyordu. (s.40)

Onu bunu (s.40)

«Hele bir ağzını açsın da **onu bunu** kötölesin bakalım. Sonra ben bilirim yapacağımı şu Rüstem herife... Sen de söyledin Yakup Emmi, ağılık vermekle...» (s.40)

Ne yapıp yapacak (s.40-41)

«İyi öyleyse. Şu kadarını sen bil: Biz, **ne yapıp yapacak**, yine de şu göçmenlere birer çift öküz alacağız. Bu sefer yağma yok... Öküzsüzlükten, tohumuzluktan, tarlaları kaptırmaya hiç niyetimiz yok.» (s.40-41)

Kırık dökük (s.42)

«Makinede **kırık dökük** yoksa bir çaresine bakarız.» (s.42)

Basmak gitmek (s.43, 155, 211)

«Sen, karından korkuyorsun. Eve kaçacaksın. **Bas git.** Hesabı ben öderim,» dedi. (s.211)

Sökmek çıkarmak (s.44)

Bir süre uğraştıktan sonra, cipin önünü iyice açtılar. Kemal, motoru yine işletti. Berikiler ipe bir daha yapıştılar. Bu sefer Rüstem de ipin bir yakasından tutar gibi yaptı. Bir gürültü, bir kıyamet cip, ormanı **söktü çıktı.** (s.44)

Dağ tepe (s.44)

«Adı üstünde: Cip» dedi, Hasan «balkandan çıkamazsa kalıbına yazık. Biz, bununla az mı **dağ tepe** aşttık? Var mısın Yakup Emmi seninle bir ava çıkalım? Keklik ardında ta Beşparmaklar'ın dingil tepesine dek çıkarız bu ciple.» (s.44)

Bir günden bir güne (s.44, 45, 172)

«Senin avcılığının, avcılıkta ustalığının hep sözünü duyarız, emmi. **Bir günden bir güne** ava çıktığını görmedik.» (s.44)

Çıkarıp atmak (s.45)

Gel gelelim, ben çok Osmanlı paşası gördüm, gördüm emme, Mustafa Kemal gibisini görmedim. O, Osmanlı paşası filân değildi. Siz bilmezsiniz. Padişaha karşı, paşalık bısatlarını, rütbelerini **çıkarıp attı.** (s.45)

Uzak yakın (s.45)

Gözlerim, **uzağı yakını** pek iyicene seçemiyor gayri. (s.45)

Yerli yersiz (s.46)

«E..? Bilindiğine göre takmak, kolları kabartıp ortalık yerde dolaşmak yakışık almaz. Sonra madalyayı almaya vakit bulamadan şehit düşen çok kardaşımız, omuzdaşımız oldu. Onlara saygısızlık olur, **yerli yersiz** madalyayı göğüse asıp dolaşmak!» (s.46)

Akıllı uslu (s.46)

Akıllı uslu bir delikanlı olursan Hasan, senin hatırını yıkamam. Bir gün seninle ava da gideriz. Sana avcılığı bir güzel öğretirim. (s.46)

İleri geri (s.46, 50)

«Oooo! Bu olmadı işte. O ayı şakadan anlamaz, düşman olur. Onun düşmanlığı demek, İbrahim Ağa'nın düşmanlığı demektir. Bir daha sefere ayağını denk al. **İleri geri** konuşma. Bu gibi heriflerle hiç konuşmamak daha iyidir. İyi seni döğmeye kalkışmadı.» (s.50)

Gidip gelmek (s.46, 60, 249)

İş için bekleyenler, görevli candarmalar kaynaşıyor, sağa sola **gidip geliyorlardı**. (s.60)

İtilip kakılmak (s.46)

Kalktılar, yine cipin başına geldiler. Bir hayli ileri geri gidip geldikten, **itilip kakıldıktan** sonra cip, tırmandı yola çıktı. (s.46)

Allak bullak (s.47)

«Aferin Hasan! İşte bu işini beğendim,» diye Yakup kahkahayı bastı. Rüstem'in yüzü **allak bullak** olmuştu. (s.47)

Pisi pisine (s.47)

Kemal'i **pisi pisine** vuracaktım. Ama bir daha sefere çektim mi tabancamı, lâmı cimi yok, seni temizlerim. (s.47)

Yenilir yutulur (s.47)

Hasan'ın bu sözleri, **yenilir yutulur** sözler değildi. Şakaya almak da zordu. (s.47)

Gizli kapaklı (s.49, 144)

Elmas, bu işe de pek şaşıtı. Yakup'u çok severdi. Ama ağasının korkusundan, köye vardığında, **gizli kapaklı** hoşbeş ederdi, Yakup'la. (s.49)

Hile hurda (s.49)

«Çanak yalayıcı, dalkavuk! Asıl, İbrahim'in gizli kapaklı işlerini görür. El ulağı... İbrahim'in tarlalarının işlerine bakar görünür; ama asıl kâhya Elmas'tır. **Hileye hurdaya** aklı ermez, hıyanetlik nedir bilmez. Dolambaçlı işlerin kâhyası şu Rüstem'dir. Ülen, bizim köye bir iyicene yerleşin bakalım. İşlerin girdisini çıktısını öğrenirsiniz...» (s.49)

Girdisi çıktısı (s.49)

«Çanak yalayıcı, dalkavuk! Asıl, İbrahim'in gizli kapaklı işlerini görür. El ulağı... İbrahim'in tarlalarının işlerine bakar görünür; ama asıl kâhya Elmas'tır. Hileye hurdaya aklı ermez,

hıyanetlik nedir bilmez. Dolambaçlı işlerin kâhyası şu Rüstem'dir. Ülen, bizim köye bir iyicene yerleşin bakalım. İşlerin **girdisini çıktısını** öğrenirsiniz...» (s.49)

Yol yöntem (s.50)

«Olmuş bir kere... Köye iyice bir yerleşin bakalım da o zaman köylüden kiminle şaka edilir, kiminle edilmez öğrenirsiniz. **Yolunuzu yönteminizi** bulursunuz...» (s.50)

Yıl yıldan (s.51)

«**Yıl yıldan** üstüne ağalık çöküyor. Köyün içinde, köyün dolaylarında avara avara dolanıyorsun. Kuşluklara, öğlenlere dek yatıyorsun...» (s.51)

Ardı önü (s.52, 56-57, 292, 293)

Bütün köy, alkış tutmuştu. Bu arada Rüstem, hep ağanın **ardından önünden** dolanıyor, onun buyruklarını sağa sola duyurmaktan başka bir iş yapmıyordu. (s.293)

El yüz (s.52, 107, 127, 129, 172, 218, 220, 268)

Yakup, kalktı giyindi. Dışarı çıktı. **Elini yüzünü** yıkadı. (s.52)

Deli divane (olmak / etmek) (s.53, 104, 150, 165, 291)

Köyün meydanında halka oynayan çengilere en az ellişerlik bangonot basmış, çengileri sevinçten **deli divane** etmişti. (s.291)

İşsiz güçsüz (s.54, 103, 166, 257)

Köyün **işsiz güçsüzlerinden** beş kişi, candarma Ramazan Onbaşı, candarma eri Fethi, durmuş ortalarındaki bir çift öküzü seyrediyorlardı. (s.54)

Bağıra çağıra (s.56)

Öfkesini, dört bir yakalarını çeviren çocuklardan aldı: **Bağıra çağıra** onları kovaladı. (s.56)

Bir aşağı bir yukarı (s.58, 137, 230)

Kemal gelinceye değin İbrahim Ağa dokuz doğurdu. Yakup, ne karşılık gönderir ola? diye düşünüyor, dizlerinin romatizmasını unutmuş, sofada **bir aşağı bir yukarı** dolaşıyordu. (s.137)

Tatlı ekşili (s.59)

«Hiç kendini üzme, onbaşı oğlum. Bizim köyde işler böyle **tatlıl ekşili** yürür. Hasan'a rastladığımız iyi oldu. Biraz bekleyelim; Hasan, gerçek hırsız bulup gelecek. Göreceksin...» (s.59)

Çarşı pazar (s.60, 63, 64, 95)

«Biz, hazır kasabaya gelmişken, bir yol **çarşı pazar** dolanalım, alışveriş edelim, yine gelelim.» (s.63)

Silmek süpürmek (s.61)

Yurtlandığımızın yılında hiçbir Yörük, köyde dikiş tutturamadı. Menderes taşı, ekinleri **sildi süpürdü**. (s.61)

O gün bugün (s.61)

Bir ben, toprağıma sahip olabildim. **O gün bu gündür**, Subaşı'nda hiçbir babayiğit, toprağına sahip olamamıştır. Koca, koskoca devlet bile... (s.61)

Kenar köşe (s.61, 152, 252)

Yakup Emmi, arkasında Hasan, göçmenlerin bütün erkekleri, elini arkasına vurup şöyle ekini bir dolaşmış **kenardan köşeden**, «Maşallahı var, kazasız belâsız kaldırmak kısmet olur, inşallah...» demiş, gelmiş keşiğin üstüne oturmuş, bir cıgara yakmış, bir de uzaktan ekini, yeşil denizi, içine sindire sindire seyretmeye koyulmuştu. (s.252)

Ucu sonu (s.61)

Bugünlere dek kenarda köşede kalan devlet toprakları, hep Urumeli göçmenlerine verilmiş, devlet elinden alınamayan bu topraklar, göçmenlere geçti mi, birdenbire İbrahim Ağa'nın malı oluvermiştir. Bu işleri, sana bir anlatsam, **ucu sonu** gelmez... (s.61)

Köy pazar (s.62)

Günlerden beri bu çocuklarla **köy pazar** dolaşıp öküz aramaktayız. (s.62)

Elli altmış (s.63, 66, 130, 140, 153)

İbrahim Ağa da benim gibi Yörüktür; ama Yörüklüğünü nedense **elli altmış** yıl önce unutuverdi; hâlâ hatırlayamıyor. (s.153)

Fakir fukara (s.63, 68, 77, 148, 184, 186, 250, 263, 283, 292, 298)

Kalabalığın arasından sürdü kısırağını, harımdan çıktı. Arkasından otuza yakın delikanlı atlarını sürdüler. İhtiyarlar, **fakir fukara**, eşeklerine koştular. (s.298)

Bir iki (s.35, 64, 75, 190, 220, 233, 234)

«Yakup'un dedikleri doğru. **Bir iki** gün bekleyeceğiz... İş anlaşılır. Bakkal Ali Mehmet, haklı çıktı. Bir vakit ona bir söz etmişim. Az önce dükkânında bana ne dese beğenirsiniz? «Hesabın yanlış çıktı, Süleyman Efendi; ben sana dediydim şu Subaşı köyü içinde devlet de hükûmet de İbrahim Ağadır!» (s.233)

Alı alına moru moruna (s.64)

Yakup, candarma binasından çıktı. Göçmenler, **alı alına moru moruna** arkasından telâşla yürüdüler. (s.64)

El kol (s.64, 80, 83)

«Komutanın, kaymakam beyimizin asıl kime kızdığını ben bilirim... Her ne halsa geçelim... Âmirlerimiz, memurlarımız, şu sıra Demirgırat düşmanı kesildi, hey şoför Kemal! Hepsi zengin düşmanı... Demek yüzbaşımız sizi de koyverdi de **elinizi kolunuzu** sallaya sallaya köye döndünüz, geldiniz?» (s.83)

Neyin nesi (s.66, 277)

«Sağol Ağam. Emme ben bu işi para için etmedim. Vallah billâh para için deel. Yakup'a inat ettim. Beni iki paralık göçmenlerin önünde, size deyiverdiğim gibi, irezil etti. Namısımı iki paralık etti. Hasan Efendim de onlara uydu. Haydi Hasan Efendimde kafa yüksekti. Velâkin Yakup Emmimize ne oluyor? Göçmenleri ardına takıp köy köy öküz diyerekten dolaşmak **neyin nesi?**» (s.66)

Yiyip yutmak (s.66, 67, 190)

Benim topraklanmamı, çokçana toprak sahibi olmamı, bir türlü **yiyip yutamaz**. (s.66)

Varmak geçmek (s.66)

Emme koca ayıyı da ben kıskanmıyor değilim. Seksenine **vardık geçtik**, hâlâ yirmisinde delikanlı gibi. (s.66)

İkide bir (s.66, 82, 170, 285)

İbrahim Ağa'nın karısı Gül kadıncık, hanayın penceresinden **ikide bir** bakıyor, kendi kendine. «Bizim bu herif delirdi. Oğul evereceğim diye ne edeceğine şaştı. Bu havada ocağın

başından kaldıramazdık başka vakitler... Şimdi yağmurda çamurda aslan kesildi,» diye söyleniyordu. (s.170)

Yeme içme (s.66)

«İyi emme ağam, sen **yemeye içmeye** fazlaca düşkünsün.» (s.66)

Yiyecek içecek (s.67)

«Bundan böyle her çarşamba günü Söke'de pazar kurulduğunda, varıp mapus damında Yakup Emmi'nin elini öpeceğim. **Yiyecek içecek**, cıgara götüreceğim!» (s.67)

Ölmek bitmek (s.67, 291)

Candarma Ramazan Çavuş, bir erini karakolda telefon başında bırakıyor, ötekini alıp durmadan gece gündüz kol geziyordu. Yorgunluktan **ölmüş bitmişti**. (s.291)

Çoluk çocuk (s.67, 73, 76, 103, 141, 156, 157, 163, 178, 184, 215, 236, 238, 252, 258, 282, 286, 294)

Hasan'ın bu sözüne, karı kızan, **coluk cocuk**, kim varsa ortalıkta kahkahayı bastı. (s.258)

Sesi soluğu (s.68, 78)

«O topraklar, devlet elinden çıktı. Devletin elindeyken **sesim soluğum** çıktı mı? Şimdi satan razı, alan razı. Devlet alışverişe karışmaz.» (s.68)

Eni ölçüsü (s.68)

«Topraklarının **enini ölçüsünü** şaşırdık be ağam, kendin biliyor musun?» (s.68)

Cam çerçeve (s.69)

Kapının karşısındaki alçak, camları isli pencere, gürültü ile açıldı. **Cam çerçeve** ortaya şangır diye saçıldı, döküldü. (s.69)

Yıllar yılı (s.12, 74, 246)

Rumeli göçmenleri geldi, devlet toprak verdi. Üretici bir duruma gelmeleri için yardım etmedi. Sattılar. Sonra **yıllar yılı** gelen, toprak verilen göçmenlerden başka, çıkan köylüyü topraklandırma yasasına göre hangi köylü toprak almışsa o da sattı. (s.246-247)

Gitti gider (s.74)

İbrahim'in adına particilik, İbrahim'in adına muhtarlık etmekten, iş görmekten usanmıştı, Süleyman... Bu düşüncelerle «Oh!» dermişçesine keyifli keyifli, «**Gitti gider** okkanın altına göbekli Rüstem!» diye söylendi. (s.74)

Olmak bitmek (s.74, 79, 97, 136, 145, 147, 166, 183, 254, 284, 285)

Şu nişan töreninin ardından hemen düğünü edivermeli **olsun bitsin**... (s.183)

Aç çıplak (s.75)

Padişahlıktan bu yana, köyümüzde de bir değişiklik yok... Yalnız biraz daha kalabalık oldu. Hani **aç çıplak** çoğaldı. Onlar da benim çoğalan tarlalarımda geçinip gidiyorlar, işte. (s.75)

Geçinip gitmek (s.12, 75, 209)

«Sen de her zaman okuyamadım diye dertlenir durursun. Okuyup da ne yapacaktım? Malım mülküm var işte... **Geçinip gidiyoruz**.» (s.209)

Bayram seyran (s.76)

Okulu tamir ettirmekten, çoluk çocuğu, **bayramda seyranda** giydirmekten imanım gevredi be... (s.76)

Yaka paça (s.76, 124, 136, 149)

Hasan Efendim, berberi sordu. Herifi gidip yataktan kaldırdım. **Yaka paça** kahveye getirdim. (s.124-125)

Önünde ardında (s.77)

«O ezelden bana karşı olanların **önünde ardındadır**. O da gominist değil, Müslümanlıktır.» (s.77)

Bugüne bugün (s.77, 108, 196, 287)

«Ben, kimsenin adamı değilim. Dövletin adamıyım, **bugüne bugün**. Kasabada kaymakam neyse, köyde de ben oyum.» (s.77)

Amma velâkin (s.74, 75, 78, 103, 128, 135, 150, 165, 175, 234, 245, 264)

Millete bir teselli kaynağıdır, bu hareketler. **Amma velâkin** aziz oğlum, yaptığınız, yapacağınız işler, teselliden, oyalanmadan ileri gidemeyecek. (s.245)

Görölmek duyölmak (s.78)

Şu demek oluyor ki Ali Memet kardaşım, bugünlerde öküz hırsızlığı işi, pek büyüyecek... Bugüne dek köyümüzde **görölmüş duyulmuş** bir iş değil. Mahkemelere, koca yargıçların huzuruna çok varıp geleceğiz. (s.78)

Bir sağa bir sola (s.79)

İbrahim Ağa'nın bütün gece gözüne uyku girmedi. Yatağının içinde **bir sağa bir sola** döndü. Kalktı, şavkı yaktı, cıgara içti. (s.79)

Sorgu sual (s.80)

«Katmadı. Sonracığıma biz, çarşıda dolanırken bir de baktık ki Hasan Efendim, Rüstem'in elini kolunu, ayaklarını bağlamış getirir; hemen ardından komutanlığına vardık. Yüzbaşım, bir **sorgu suale** başladı ki ağam sorma... Akşamlara dek sürdü. Komutanın odasına birimiz girdik, birimiz çıktık. Çoğu da yüzleştirildik.» (s.80)

Eksik gedik (s.83)

Sen, şimdi fırla koş bakalım, tomofilin yağını, **eksiğini gediğini** tamamla, kapının önüne çek. Vakit yitirmeye gelmez, varıp Söke'ye bizim avukat Muhlis Bey'i bir görelim. (s.83)

Kendi kendisine (s.84, 92, 113, 179, 184, 193, 212, 248)

Ağa, durup durup **kendi kendisine** mırıldanıyormuş gibi söyleniyordu. (s.84)

Güç kuvvet (s.84, 165, 195)

«Taşkından köy kuşatılmış durumda, nereden haberimiz olsun. **Gücünüze kuvvetinize** maşallah doğrusu. Demek istediğiniz zaman kaymakam, komutan, memur filân sürüyorsunuz?» (s.195)

İçten yürekten (s.84)

Bu deyyusun **İçten yürekten** Halkçı olduğunu bir sağlamca defterine yaz... (s.84)

Onun bunun (s.84)

Bunlar, memleketimize nifâk tohumları ekmekte. **Onun bunun** kazancına, parasına göz dikmekte. (s.84)

Toz duman (s.85)

«Tamam... Her ne b.. sa. Sonracığıma bu okulların **tozunu dumanını** partilerimiz göve üfledi, kökünü kazıdı, neden bilir misin?» (s.85)

Yapmak etmek (s.86, 234, 248)

«Gerçek ya! Sen, uyuyorsun. Nerden bileceksin partimizin yaptığını ettiğini... Şimdi söyle bakalım: Bizim köyümüzün başöğretmeni Haydar Efendi olacak zirzop, hangi okuldan çıkma?» (s.86)

Yarı yarıya (s.86)

«Elbette benim aklıma göre tamamdır bu mesele... Sonracığıma hiçbir vakit unutma, benim aklım demek, yarı yarıya, yarıdan da fazla, hükûmetimizin, partimizin akli demektir. Bu sakalı değirmende ağartmadık hey cahil Kemal oğlum! Her ne halsa.. Gelelim şimdi asıl meseleye.» (s.86)

Söğmek saymak (s.87, 155)

İşi öğrenince Kemal, birtakım düşünceleri zihninden bir saniyede geçirdi. Kendisine tabanca da çekse söğse saysa Hasan Efendi'ye sevgisinin İbrahim Ağa'dan daha çok olduğunu yüreğinden teslim etti. (s.87)

Vatan millet (s.87)

«Vatan millet uğruna casusluk sevaptır, Kemal oğlum...» (s.87)

Göz kulak (s.88)

«Peki peki inandım. Velâkin gözünü dört açacaksın. Lâporlar çok sağlam olacak. Zaten onlar, senin yanında lâf etmekten de çekinmezler. Gözünü kulağını iyi aç!» (s.88)

Gelip geçen (s.88)

İş için acele acele gelip geçenlerin arasında, avare avare dolaşanlar vardı. (s.88)

Ayan beyan (s.90, 175)

Araya göçmenlerin öküz işi de girince, mesele ayan beyan ortaya çıkıyor. (s.90)

Arayıp bulmak (s.90)

Yargıçların önünde Rüstem'i, diyelim ki bir cahillik etmiş, Yakup'a bir şaka etmek istemiş gerekçesiyle daha başkaca çıkar yollar arayıp bulup kurtaralım... (s.90)

Aslı astarı (s.90, 105, 160, 191, 202, 284)

İşin aslını astarını iyice bilen yoktu. Şoför Kemal'e gelince, o da herkese bir başka türlü söz ediyordu. (s.160)

Sakal bıyık (s.90)

Ağa, gülmeye başladı. Gözleri çarpılarak **sakalını bıyığını** çekiştirerek çekiştirerek güldü. (s.90)

El pençe (divan durmak) (s.92, 115, 139, 152, 179)

Gelen, Yakup Emmi'nin eline sarılıp öpüyor, sonra karşısında ellerini göbeğinin altında kavuşturup **elpençe** divan duruyordu. (s.152)

Kahve şerbet (s.93)

Fabrika, kâtibinden hamalına dek ayaklanmış, ağaya **kahve şerbet** koşturmuş, yazıhanenin dışında, ağanın bir buyruğu olur mu diye nöbete girmişti. (s.93)

Kalıp kıyafet (s.93)

Ülen İrıza Efendi, bu **kalıba kıyafete** seni, kim getirdi? Ben, elinden tutmazsam bir başına sen, hangi işin altından kalkabilirsin? (s.93)

Alıp satan (s.93)

Senin adını yağcı İrıza Efendi'ye çıkararan kim? Üç buçuk kuruşla tuz, şeker **alıp satan** bakkaldan, kırk yıl, benim gibi bir ağa elinden tutmazsa nasıl senin gibi bir adam çıkarmış bakalım? Neden ettim bu iyilileri sana? Aklını fikrini beğendiğimden... İş tutabileceğini anladığımdan... (s.93-94)

Falan filân (s.94, 279)

«Ben, bir çaresine bakarım. Meydan zaten karı kızan dolacak. Ben de derim ki bizim karılar, anan, anam **falan filân** Emin'in kahvesinden seyretsinler. Erkekler, dışarıda baksın... Karıları kahvenin içine doldururuz.» (s.279)

Gelip geçmek (s.94)

Heriflerde burun bir karış. Söke'nin en namlı ağası, bizim köyden **gelip geçerken** köylünün içinde bana, (Nahalsın ülen İbrahim?) diye aklınca hatır soruyor. (s.94)

Hak hukuk (s.94)

Arada, geçmişte bubalarımızın **hakkı hukuku**, dostluğu olmasa, ona edeceğimi ben bilirim. (s.94)

Aç çıpıldak (s.96)

Bu çeşit herifler, seninle birlik olunca çıpıldak ırgat da sandı ki dövlette fukaralar işbaşına geçecek, herkes ağa olacak. Bu kafayı böylece işlettiniz, **ac çıpıldak** kişilere nutuk şölenleri çektiniz, milleti ardınıza topladınız... (s.96)

İçten içe (s.73, 97)

«Ne yazık ki çok sevdiğimiz muhtarımız Süleyman da cılık çıktı. Meğer herif, bizden yana görünürmüş de **içten içe** Halkçıymış. Bunun da bir çaresi?» (s.97)

Kırıp geçirmek (s.98)

Şimdi işin iç yüzünü, bana âyan oldu. Zaten kaymakam, bizden hoşlanmayan, İsmet Paşa'nın eski adamlarından. İlçede **kırıp geçirmedığı** kişi kalmadı. (s.98)

Pılı pırtı (s.98, 233)

Yalnız köyde mi öter İbram Ağa'mızın borusu? İlçede de ötüyor, ta Ankara'ya dek... Kaymakam, dedi; sürdürdü. Candarma komutanı dedi; sürdürdü. Öğretmen Haydar Efendi, **pılısını pırtısını** toparlıyor, o da sürüldü. (s.233)

Üç beş (s.99, 254)

Rıza, yerinden fırladı. Yazıhanenin kapısından kâtibe seslendi. **Üç beş** dakika geçmeden gazozlar geldi. (s.99)

Yalvarmak yakarmak (s.102)

Karşısındakileri eşek sayar bizim babamız. Alay komutanı, beni bu yüzden üç gün hapse attı. **Yalvardım yakardım**, etme eyleme diye. Neyse askerlik bitti de kurtulduk. (s.102)

Etmek eylemek (s.102)

Karşısındakileri eşek sayar bizim babamız. Alay komutanı, beni bu yüzden üç gün hapse attı. Yalvardım yakardım, **etme eyleme** diye. Neyse askerlik bitti de kurtulduk. (s.102)

Kitap gazete (s.102, 132, 209)

«Hasan oğlum, odan **kitap gazete** dolu... Sen, gominist bir adamsın. Sana şeherden bir kız ilâzım.» (s.132)

Yarı şaka yarı ciddi (s.103, 108)

Hasan, sevgi dolu gözlerle anasına baktı, sözü değiştirdi. **Yarı şaka yarı ciddi** bir sesle sordu. Sorusunun şakamsı olduğunu Gül kadıncık fark edemedi. (s.103)

Yaş baş (s.105, 131, 188, 230)

Hasan, ilk olarak Ali'ye dikkatli dikkatli baktı. Hani Yakup Emmi, yanbaşında oturmasa o da basbayağı artık **yaşını başını** almış bir adamdı. (s.188)

Dönmek dolaşmak (s.105, 124, 130, 162)

Hasan'ın kafasının içinde bir şimşek çaktı. Gazetelerde hep görüyordu: Bir yer yansa, komünistler yaktı; bir kalabalık ayaklansa, komünistler kışkırttı deniyordu. Şimdi, kötölemek için söylenen bu söz, **dönmüş dolaşmış** köye dek gelmişti demek. (s.105)

Baba oğul (s.107)

«Şimdi buban uyumuştur, sabahleyin kalkınca birlikte ekmek yesen. Onun aklından geçenleri, senin aklından geçirdiklerini bir güzel oturup **buba oğul** konuşsan olmaz mı? Belki de anlarsınız...» (s.107)

Bağırıp çağırmak (s.110, 130)

İhtiyar ahçı kadın, hizmetçi kadınlara **bağırıp çağırıyor**, anlaşılan ağanın kahvaltısını hazırlıyordu. (s.110)

Giyinmek kuşanmak (s.110, 139)

«Bakıyorum, sabah sabah **giyinmiş kuşanmışın** Hasan, bir yakaya mı gideceksin?» (s.110)

Gitmek gelmek (s.111, 124, 222)

Kadın, **gitti geldi**. Ama bir türlü Kemal, gelmiyordu. Sonunda görüldü. (s.111)

Havadan sudan (s.112, 186)

İbrahim Ağa; sevincini, çevireceği işleri yüzünden okuyuverceklermiş gibi korkuyor; oğluna, karısına **havadan sudan** söz ediyordu. (s.112)

Kış yaz (s.112)

«Hem Yörükler şöyle, Yörükler böyle diye çalınlanır durursun hem de Yörükleri **kış yaz** pamukta, zeytinde sıkı sıkı çalıştırırsın. Köylerine koyuvermezsin... Bu Yörükler, senin eski obanın çocukları, kızları, karıları, adamları değil mi?» (s.112)

Kan ter (içinde) (s.115)

Hasan, yere atladı; hayvan **kan ter** içinde kalmıştı. (s.115)

Sabah akşam (s.115)

Kemal, koştı gitti. Hasan'ı, kahveci kapıda karşıladı. Sonra ocağa varıp okkalı bir sade kahve pişirdi, Hasan söylemeden. Onun **sabah akşam**, hangi saatte gelirse, saatine göre içeceğini bilirdi, kahveci. (s.115)

Yemek içmek (s.116, 292)

«Borç ne demek Hasan Efendim, borç ne demek? O namussuz benden haraç **ver içer**.» (s.116)

Sürmek çıkarmak (s.116)

«Vermemek elde mi? Koca ağama bir söz etse... Beni kahveden **sürer çıkarır**.» (s.116)

Ana kız (s.120)

Hasan, bir karşılık veremedi. Hemen eve yöneldi. **Ana kız**, onun ardından bakakaldılar. (s.120)

Çelik çomak (s.120)

Elif'in gözlerinin içi gülüyordu. Ağabeyi Mehmet'le Hasan şu harımda **çelik çomak** oynarlarken az mı arkalarından koşmuştu? (s.120)

Kendi kendine (s.123, 143, 170, 174, 209)

Hele pamukların sona kalanlarının hepsinin Rıza'nın fabrikasına gidişi bir dolap döndüğünü gösteriyordu. **Kendi kendine**, 'Anlamak zor, bekleyelim bakalım ne çıkacak?' diye düşündü, Kemal. (s.174)

Atmak tutmak (s.125)

Şoför Kemal, bir an daha neler **atar tutarım** diye düşündü. (s.125)

Üst üste (s.126)

«Akşam üstü dönerken, Hasan Efendim dedi ki ağam, (Ülen Kemal, Elif Hanım'ın evinin yakasından geçmeyelim... **Üst üste** görünmek ayıp olur. Okula çek, arabayı.) dedi...» (s.126)

Yanmak kül olmak (s.127)

Ben, edebimlen çayı alıp söğüdün öte yakasına dolandım. Emme kulağım hep lâflarda... Bizim Hasan Efendimiz, **yanmış kül olmuş** ağam, nasıl oldu da bugüne dek anlayamadık, eşeklik işte... (s.127)

Kırk gün kırk gece (s.127, 294)

«Ülen Hasan,» dedi, «gel hele şu Elif kızı, sizin harımın sınırından gizlice geçir al da bu belâ bitsin gayri! Bubana kalırsa düğünü masala çevirecek, **kırk gün kırk gece** uzatacak...» (s.294)

Yüz surat (s.128, 133)

«Sende **yüz surat** yok, deyyus. Hele bir gerçekleşsin bakalım. Elbette bahşişini alacaksın...» (s.128)

Dengi dengine (s.128)

Emme velâkin bizim Yörük olduğumuzu unutma, Gül Hanım... Develerin çanları necep vurur bakalım? **Dengi dengine, dengi dengine!** diyerekten vurur... (s.128)

Soy sop (s.128)

Emme velâkin bizim Yörük olduğumuzu unutma, Gül Hanım... Develerin çanları necep vurur bakalım? Dengi dengine, dengi dengine! diyerekten vurur... Sonracığıma, Elif kızımızın **soyu sopu** belli. Huyu suyu belli... (s.128)

Huyu suyu (s.128)

Emme velâkin bizim Yörük olduğumuzu unutma, Gül Hanım... Develerin çanları necep vurur bakalım? Dengi dengine, dengi dengine! diyerekten vurur... Sonracığıma, Elif kızımızın **soyu sopu** belli. **Huyu suyu** belli... (s.128)

Durmadan dinlemeden (s.130)

İbrahim Ağa, **durmadan dinlenmeden** eski günleri, Yörüklerin Subaşı köyüne yurtlanmalarını, topraklanmalarını anlatır; «İçlerinde bir ben, adam çıktım; bunca toprağın üstüne oturabildim,» derdi. (s.130)

Para pul (s.131)

«İşler, kötü gitse ne gerek? Dokuz çocukla çevrilmedin ya. **Para pul** bol bizde...» (s.131)

Ana baba (s.132)

«Demek **anandan bubandan** habarsız söz de ettin?» (s.132)

Yanmak tutuşmak (s.132, 167, 247)

Göçmenlerin önüne düşüp, 'İlle de öküz buluvereceğiz, tarlalarını eksinler,' diye **yandılar tutuştular**. (s.167)

Tellemek pullamak (s.132)

İçinden Hasan «Vay namussuz Kemal vay. Amma da **tellemiş pullamış**,» diye geçirdi. (s.132)

Oldu olacak (s.133)

«**Oldu olacak**, Yakup Emmi'den Elif'i isteseydin.» (s.133)

Delik gedik (s.134)

Muhlis Bey, kanunun bütün delik kalmış yerlerini, gediklerini bilir. Beş yüzlüğün kuvveti ile bu **deliklerden gediklerden** Rüstem'i çıkarır. (s.134)

Yalan dolan (s.135)

Her bir iş yalan olur, oyun olabilir ana, amma velâkin Elif bir yana... Bu işte **yalan dolan** yok. Gönlün ferah olsun. (s.135)

Giyinip kuşanmak (s.136)

İbrahim Ağa, sabah karanlığında ayaklandı. Evdekilerin iki ayağını bir pabuca soktu. Kahvaltısını edip, **giyinip kuşandığı** zaman daha güneş doğmamıştı. (s.136)

Pantolon yelek (s.136)

Ağa'ya **pantolon yelek** beğendiremedi. Dolaplar, sandıklar altüst edildi. (s.136)

Evirmek çevirmek (s.136)

Yeleğinin cebine vaktiyle İstanbul'dan getirttiği altın saatini koydu, yine saatin altın kösteğini, yeleğin bir cebinden öteki cebine uzatıp iliştiirdi. Bir ara saati **evirdi çevirdi**, kurdu. (s.136)

Boynu başı (s.136)

Karı, şöyle bir Yörük işi giyin bakalım, **boynuna başına** altın takacaksın. Boynundaki altın katarı üç olacak. (s.136)

Dur çüş (s.137)

«Şimdiye dek hep sustum, bundan böyle oğlumu everirken **dur çüş** dinlemem...» (s.137)

Takıp takıştırma (s.138)

Gül kadıncık, odaya kapanmış, altınlarını **takıp takıştırıyor**. (s.137-138)

Dost düşman (s.139, 291)

Dost düşman, iki yüz yıldan beri köyde böylesine düğün görülmediğini, babadan atadan böyle düğün dernek sözü işitmediklerini teslim ediyordu. (s.291)

Karı kızan (s.140, 156, 178, 215, 238, 252, 258, 271, 279, 282, 286)

Evin alt katı, üst katı, sağ yakasındaki ayazlık, **karı kızan**, çoluk çocuk ile kaynaşıyordu. (s.178)

Gelip gitmek (s.142)

Köyün içinde bir sürü söz dönedursun, işte ağa, kadıncığını yanına almış. Elif'i istemeye gidiyordu. Bu iş, köyün törelerine aykırıydı. Önce kadınların konuşması, aracılardan **gelip gitmesi** gerekirdi. (s.142)

Boydan boya (s.143)

Hasan, ileride tutukluk yapan bir traktörün yanında dikiliyor, motoru tamire çalışan ustayı seyrediyordu. **Boydan boya**, bölük bölük on iki hane göçmenin tarlalarına, İbrahim Ağa'nın yirmiye yakın traktörü, Hasan Efendi'nin buyruğu ile basbayağı hücum etmişti. (s.143)

Yol yöre (s.144)

Ne de olsa bubası gibi **yoldan yöreden** çıkmamış bir Yörük oğlu olduğundan Elif'i, Hasan'a verdik, söz kestik. (s.144)

Gaz benzin (s.145)

Yavuz delikanlı şu bizim Hasan Efendi, tohumlarına varana dek, Söke'den getirdi. Motorların **gazını benzinini** doldurdu. (s.145)

Eninde sonunda (s.147, 186, 236)

«İyi olmuş... Güzel olmuş,» diye söylenerek tabanlara, çakılan bağlamalara baktı. Baktı; ama göremedi. Oradan çabucak sıvıştı. Harımı geçti, hızla kapıdan çıkıp kahveye doğru yürüdü. Birden aklı başına geldi: Kahveye şu sıra nasıl giderdi? «Adam sen de... Nasıl olsa **eninde sonunda** gideceğiz.» diye düşündü. (s.186)

Varmak gitmek (s.147)

«Ne demek Yakup, **var git**. Hem gönül eğlersin... Sürülen, ekilen toprağı seyretmekten hep hoşlanır, seviniriz...» (s.147)

Dökülmek parçalanmak (s.148)

«Gözü kör olsun, pamuk mibzeri ile buğday ekilmiyor. Buğday mibzerleri de yıllardan beri kullanmaya kullanmaya **dökülmüş parçalanmış**. Yoksa şu göçmenlerin işi daha çabuk biterdi. Böyle pulluk önünde koşuşmazlardı...» (s.148)

Konmak göçmek (s.12, 148)

Gençliğimde, bir göçebe Yörük'tüm. Dört mevsim hayvanlarımla yaylalara, ovalara, **konar göçerdim**. (s.12)

Yayla ova (s.149)

Her yürüğün davarı, sürüsü vardı, kendine göre. Ama hepsi birlik dolaşırdı, **yaylada ovada**. (s.148-149)

Dökülüp dağılmak (s.149)

O koca oymağın nasıl **dökülüp dağıldığını** da bilirsin... (s.149)

Dağılıp dökülmek (s.149)

Ama sana hatırlatmak istediğim bir şey var Hasan oğlum, yüreğimiz **dağılıp dökülmedi**. (s.149)

Bozmak dağıtmak (s.149)

Mustafa Kemal Paşa'mız, Allah'ın izni, bileğinin gücü ile önce Osmanlı'yı **bozdu dağıttı**, sonra da düşmanlarımızı. (s.149)

Şu bu (s.149)

Hasan oğlum, bu iş sağlam yürümektedir. Sen, Vatan cephesiymiş, **suymuş buymuş** diye hiçbir şeye kulak asma. (s.149)

Davar sürü (s.150)

Ağa da olsan insansın be oğlum, insanın da bir canı vardır. Kefeninse cebi yoktur. Yörük töresinde neymiş, nasılmış işler? **Davar sürü** birlikte otlarmış kimin olursa olsun... (s.150)

Takım taklavat (s.150, 224)

Sana helalimden beş yüz dönüm tarla bağışladım. Hem de toprakların en güzel, en verimli yerinden. Yörük Tımarının en kabadayı toprakları. Yılda dönümünden iki yüz kilo pamuk alırsın. Beğendiğin iki motoru da seç al çiftlikten, **takımı taklavatı** ile... (s.223-224)

Yetmek artmak (s.11, 150)

Şu göçmenlerin toprağına takım taklavatı ile iki traktör **yeter artar** bile. (s.150)

Tarım ekim (s.150)

«Gördün mü bu işlere hem aklın eriyor hem de dilin dönüyor. Ne olur sanki şu göçmelere bir **tarım ekim** bilmem nesi kuruyersen? Gücün yetmez mi?» (s.150)

Kızarmak bozarmak (s.152)

Hasan; çekine çekine, **kızara bozara** bir cıgara yaktı. (s.152)

Yırtmak parçalamak (s.152)

«Sağ olun,» diye mırıldandı, Yakup. Hasan, kızardı bozardı. Yakup Emmi, cebinden bir açılmamış paket köylü çıkardı, **yırttı parçaladı**. (s.152)

Kul köle (s.153)

«Kalktık, Bulgarya'dan vatan diyerekten geldik; anayurda. Elimizden tutmasaydınız garip kalacaktık, perişan olacaktık... Biz de Türk'üz Yakup Emmi, velâkin Türklüğü iyicene senden öğrendik, Hasan Efendi'den öğrendik. Sağ olun. Hasan Efendi'mizin bu iyiliğine karşılık ona **kul köle** olduk, oluruz...» (s.153)

Birinizden biriniz (s.154, 237)

Gel gelelim, olup bitenleri beğenmiyorum. Olur da **birinizden biriniz** kalkar Vatan Cephesi'ne yazılır, vallah billah anasından emdiği sütü burnundan getiririm. (s.154)

Ana dana (s.154)

Geçenlerde bizim köyün mezarlıktaki ölülerinin bile **anası danası**, karısı kısrağı ile esamisi okundu. (s.154)

Karı kısrak (s.154)

Geçenlerde bizim köyün mezarlıktaki ölülerinin bile anası danası, **karısı kısrağı** ile esamisi okundu. (s.154)

Az çok (s.156, 160, 180, 183, 234, 245)

Pamukların toplanması yeni bittiği için, milletin cebinde ırgatlık edenine varana dek **az çok** para vardı. Bol bol kahve çay içebilecek para... (s.156)

Kahve çay (s.156, 288)

«Buyurun oturun bakalım. Birer **kahve çay**? Yorgunsunuz...» (s.288)

Köşe bucak (s.156)

Dalları silkmeye başlamamışlardı. **Köşede bucakta** sıkışmış birkaç zeytin ağacı olan köylü, ‘Zeytin; bu yıl iyi, bol’ deyip kasılıyor, yağmuru bahane ederek kahvede yan geliyordu. (s.156)

Yağmur çamur (s.156, 166, 170)

Kamyonlar, **yağmur çamur** demiyor, durmadan kum, çimento, kereste taşıyordu. (s.166)

Kestirmek atmak (s.157)

«O iş başka, bu iş başka,» diye **kestirdi attı**. (s.157)

Hâl hatır (s.158, 269)

Yakup Emmi, bir kahveye girecek olsa, köylü toparlanır; İbrahim Ağa, kahveye girmiş gibi ayağa kalkardı. Ali’nin oğlu öğretmen Mehmet, askere gitmeden önce köyün sokaklarında, kahvede bir görünse, yine köylü selâm verir. ‘Nahalsin öğretmen Mehmet Efendi?’ diye, **halini hatırını** sorardı. (s.158)

Yatmak kalkmak (s.160)

«Söyle o dangalağa, paçayı ucuz kurtardı. **Yatsın kalksın**, avukat Muhlis Bey’e dua etsin. Olan bizim beş yüz bangonota oldu. Başka avukata değil beş yüz, beş yüz bin verseydik yine bu kadar az cezayla kurtaramazdı,» demişti. (s.159-160)

Çalışıp çabalamak (s.160)

«Bu gibi suçlara, koca yargıçlar üç aydan fazla veremezlermiş, yasa böyleymiş. Avukat Muhlis Bey, beş yüzlüğü üstüne yatıp işi olurlarına bırakmış. Ağa da inanmış, onun **çalışıp çabaladığına**...» (s.160)

Zar zor (s.161)

Kızını, oğlunu okula yollamak istemeyen köylü, Haydar öğretmenin korkusundan değil, Hasan Efendi’nin korkusundan okula yollardı, **zar zor**... (s.161)

Kulaktan kulağa (s.161)

Şimdi de **kulaktan kulağa** bir tevatür dolaşmaktaydı. Hasan Efendi şöyle dermiş: «Hele şu zeytin işi de bitsin, okulda büyükler için okuma yazma kursu açacağım. Haydar öğretmenle birlikte ben de öğretmenlik edeceğim, okuma yazma bilmeyen kalmayacak, köyün içinde. Okuma yazma bilmeyene de iş verilmeyecek!» (s.161)

Okuma yazma (s.258, 262, 279)

«Yok be yahu Hasan Efendi, Rüstem Efendi, muhtarımızın **okuması yazması** olmadığından, her hanenin yerini, sokağını, deftere yazıp geçiriyorum. Sonra da ayrıca her hanenin numarasını şu kırmızı boya ile kapısına, duvarına yazıyorum.» (s.258)

Yaşlı başlı (s.161, 269)

Nikâh memuru Naki Efendi, **yaşlı başlı** sayıdeğer bir kişidir. (s.269)

Okumak yazmak (s.162, 230, 262)

Çürük Emin, yaşını başını almış, gün görmüş, vaktiyle şehirlerde çarık eskitmiş, akli köylüye göre erik bir adamdı. Hele parti işlerindeki yırtıcılığı kafasının dikliği, çenesinin gücü, köyün içinde namlıydı. Mitinglerde değme **okumuş yazmış** yerden bitme politikacıların nutuklarına taş çıkartacak nutuklar çekmesini, hem de köylünün, halkın dilinden konuşmasını bilirdi. (s.230)

Sağdan soldan (s.162)

Dört bir yakasından sular akan göçmen Cemal telâşla içeriye daldı. **Sağdan soldan** önce ona şaşkın şaşkın baktılar. Sonra takılanlar oldu. (s.162)

Dam saçak (s.162)

«Bu yağmurda adam, **dam saçak** altından çıkar mı?» (s.162)

Almak götürmek (s.163)

«Yandık, Hasan Efendim, mahvolduk! Bütün zeytinciklerimizi, yağmur suları **aldı götürdü**, dereye. Bir ağaçların üstündekiler kaldı. Yerdekiler aktı gitti,» dedi. (s.163)

Silkeleyip toplamak (s.163)

«Bak Cemal,» dedi, «Çaresi bu işin, yağmurun dinmesini beklemek, sonra da ağaçlarda kalan zeytinleri **silkeleyip toplamaktır**.» (s.163)

Günlük güneşlik (s.164)

«Sen, bu tembel heriflere kulak asma, Cemal. Değil üçte birini, tamamını versem zeytinlerini, **günlük güneşlik** havada yine gidip toplamazlar. Bu hergelelerin içindeki kalp, metelik etmez, herifleri ben, bir bir bilirim. Aldırma...» (s.164)

Çıkmak gitmek (s.102, 164, 169, 188)

«Sıkılma Hasan, bu işler dünya yüzünde her erkek kişinin başına gelir. Şimdi bizim önümüzde kayınbabanın, Yakup Emmi'nin ellerini bir öp bakalım da bu işin içinden utanmak, sıkılmak kalksın, **çıksın gitsin**.» (s.188)

Ezile büzüle (s.152)

«Gördük, gelmişsin buralara Yakup Dayımız, sana bir hoş geldin diyelim dedik,» karşılığını verdi Hamit, **ezile büzüle**. (s.152)

Sessiz sedasız (s.165)

Nişan törenini Yakup, davulsuz, zurnasız, **sessiz sedasız** istiyordu. (s.165)

Götürüp getirmek (s.165, 292)

Kemal de söz dinliyor, kendisine iş çıkmadığı zamanlar Söke ile Subaşı arasında konuk taşımaktan, **götürüp getirmekten** canı çıkmıştı. (s.292)

Sormak soruşturmak (s.165)

Ağa da pek merak etti, bu armağanı. **Sordu soruşturdu**, kadınlardan öğrendi: Elif, kayınbabasına Yörük işi siyah ipek kumaştan bir mintan dikmişti. (s.165)

İki günde bir (s.166)

İbrahim Ağa, onun yakasını bırakmıyor, **iki günde bir** şoför Kemal'i ciple yollayıp şehirden getirtiyordu. (s.166)

Geçmek gitmek (s.167)

Adamlar, daha topraklandıklarının ilk yılında ekinlerini su alınca bırakmış, dağa, yaylaya kaçmışlardı. İbrahim Ağa'nın çiftliğinin üstünde sadece adlarını bırakmışlardı: Yörük Tımarı. Ama o günler **geçmiş gitmişti**. Bugünler, başka günlerdi. (s.167)

Bir yakadan bir başka yakaya (s.169)

Makine icat olmazdan önce işimiz örüzgerle dönerdi. O vakitler, İrahat günlerdi, Ömer Efendi. Adam, eşeğe ya da beygire binip **bir yakadan bir başka yakaya** giderken, düşünecek vakit bulurdu. (s.169)

Borç dert (s.170)

Benimle kalan Yörükler de ilk yıl topraklanır topraklanmaz Menderes taşıp ekinlerini su götürünce, yılıverdiler. Bana yalvar yakar oldular. Ne yaptım ne ettim, altın para buldum. **Borç dert**, topraklarını almaya ırızı geldim. (s.169-170)

Geçinmek gitmek (s.170)

Sonra bir bölüğü, bazı obalar, Beşparmak Dağları'ndan göç etti; bir bölüğü de yine hayvanla tahtacılıkla uğraşır oldu. İş tutamayanları, benim zeytinimi toplar, pamuğumu çapalar, **geçinir gider**. (s.170)

Suluk soluğa (s.53, 72, 171, 190, 276)

Kahveci, gidecekleri uğurluyordu ki şoför Kemal **suluk soluğa** kapıdan içeriye daldı. (s.190)

Keyif sevinç (s.171)

İbrahim Ağa, bu sözleri dinlerken **keyfinden sevincinden** ölüyordu. (s.171)

Almak gitmek (s.171)

«Bizim Yörük töresidir bu Kemal. Yavuklu kişileri böyle kızıştırırlar. Gel gelelim Hasan oğlumuz Osmanlılık bulaştığından, korkarım Değirmen'den öte kız **alır gider**...» (s.171)

İkisi birden (s.174)

İkisi birden, Yakup'a döndüler. Yakup, arabanın ardından gelmiş dikilmişti. (s.174)

Ana ata (s.175)

«Atanı, dedeni, bubanı nasıl unutursun? Yörüklük, çobanlık unutulur mu? Ne buyurmuştu bakalım Mustafa Kemal Paşa'mız? Osmanlılık, Yörüklük, cavurluk, çiftlik yok. Memleketini seven, ona hizmet eden her bir kişi Türk'tür. Amma velâkin geçmişini, **ananı atanı** unutmayacaksın... Tarihinden güç, guvvat alacaksın...» (s.174-175)

Gürültü patırtı (s.179)

Hasan, evin içindeki bu **gürültüden patırtıdan** çok sıkılmıştı. (s.190)

Çalı çırpı (s.180)

Geçit uzuyor, Yakup Emmi'nin harımının örme taş duvarında bitiyordu. Geçidi **calı cırpı**, yazdan kalma otların kurusu bürümüştü. (s.180)

Doğup büyümek (s.182)

İkisi de Yörük'tü. Oymakta, obada **doğup büyümemişlerdi**. (s.182)

Masa sandalye (s.183)

Eski töreyi, eski Yörüklüğü, Türkmenliği yürüten, yaşatan pek az oymak kalmıştı. Onlar da ovalarda pamuk ekimi başlayalı, ortalıkta görünmez olmuşlardı. Dağlardan inmiyorlardı. Çadırda oturuyor, ama çadırlarında oymak beyleri, **masa sandalye**, koltuk kullanıyorlardı. (s.183)

Bilir bilmez (s.183)

Böyle bir oymağa yaptığı ziyareti Yakup Emmi, anlata anlata bitiremiyordu. Hayvancılıktan zengin olan hem de çok zengin olan Yörükler, şimdi onlara şehirliler; **bilir bilmez** 'dağlı' diyordu. (s.183)

Orada burada (s.183)

Hayvancılıktan zengin olan hem de çok zengin Yörükler şimdi onlara şehirliler bilir bilmez 'dağlı' diyordu ne de olsa eski yasalarını, törelerini az çok yitirmiş, oadaki, düzdeki kalabalığa uyar olmuştu. Bölük bölük dağılmışlardı, çadır çadır **orada burada** keçi otlatıp geçinenler de görülüyordu. (s.183)

Naz cilve (s.183)

Hasan, «Ne de olsa serde Yörüklük var; yoldan, yöreden, töreden büsbütün çıkmadık... Çıkmış olsaydık Elif, benden kaçır; öteki kızlar gibi kırtır, **naz cilve** ederdi. Biz Yörüklerin işi açıktır: Bir kızın gönlü varsa, bir delikanlıyı istiyorsa lâf olsun diye nazlanmaz. Açık açık düşündüğünü söyler. Ya üstüme varma der, keser atar, ya da yok yok... Yörüklük ölmedi...» diye düşündü. (s.183)

Kesmek atmak (s.183, 244, 283)

«Kemal'in namusuna söz yok,» diye Yakup, **kesti attı**. (s.283)

Haftadan haftaya (s.184)

Kahvenin önünde İbrahim Ağa, iki semiz dana kesilmesini, nişanı götüren kadınlar geçerken, fakir fukaraya dağıtılmasını buyurmuştu. **Haftadan haftaya** bir keçi, bir koyun,

ya da bir cılız dana kesen kasap Memiş, kolları sıvamış, ağanın çiftliğinden gelen iki danayı, ayaklarını bağlayıp, hazırladığı çukurların başına yatırmıştı bile... (s.184)

Yiyip bitirmek (s.185)

İki kocaman sini baklavayı, hem de tepeleme yığılmış, istif edilmiş baklavayı, Elif'in yedi ceddî, sülâlesi **yyip bitiremezdi**, bir yılda... (s.185)

Ev bark (s.185, 223, 232, 272)

«Akıllı kızan dediğin böyle olur. **Ev bark** sabı oluyor... Ağır başlı olmalı gayri...» (s.185)

Kış kıyamet (s.185, 193, 239)

Çocuklar, **kış kıyamette** bulabildikleri yeşillikleri, çiçekleri öğretmenlerine verdiler. (s.239)

Şuradan buradan (s.186)

Şuradan buradan, havadan sudan söze girişmişlerdi ki kahvenin önünde bir gürültü daha koptu. (s.186)

Kızlı erkekli (s.187)

Baklavanın arkasından bir alay **kızlı erkekli**, köyün ne kadar çocuğu varsa toparlanmış geliyordu. (s.187)

Tas tarak (s.190, 240)

«Haberler kötü Hasan Efendim, haberler kötü! Haydar Efendi öğretmenimizi köyümüzden sürüyorlar. Ta Malatya'nın bilmem ne köyüne yolluyorlarmış. Ramazan onbaşıya, Ramazan çavuşa telefon etmişler; yollar kapalı, yazılı emri gönderemedik, hazır oladursun, yollar açılınca, sular çekilince, **tasını tarağını** toplasın gidecek,» demişler. (s.190)

Din iman (s.190, 191, 240)

İbrahim Ağa, içinden; «Ülen sen, **dinini imanını** bilir misin ki...» diye geçirdi. (s.240)

İşleyip bitirmek (s.193)

Hasan'ın aklına her şey geliyordu: «Bizim verdiğimiz pamukları çoktan **işleyip bitirmesi** gerekirdi. Bu herif babamdan başka kimi kafese koydu acaba?» diye düşündü. (s.193)

Günü gününe (s.193)

Rıza Efendi, masasının başında oturmuş, akşam çayı içiyor, yeni gelen **günü gününe** bir İstanbul gazetesini okuyordu. (s.193)

Senet sepet (s.196)

İbrahim Ağa'da bu çıkarıcılık, sende bu sadrazam mühürü oldukça iyi geçinirsiniz. Bende **senet sepet** yok. İstersen İbrahim Ağa'nın parasını ye, üstüne yat; umurumda değil. (s.196)

Zart zurt (s.197)

«İşte böyle adam adam konuşsana karşımda. Ne **zart zurt** ediyorsun?» (s.197)

Mektep medrese (s.198)

«Orası belli Rıza Efendi, **mektep medrese** görseydin, şu fabrikayı kurmak için parti başkanı olmak gerektiği aklına gelmezdi. Hoş fabrika sahibi olduğu için parti başkanı olanlar da yok değil ya!» (s.198)

Üç dört (s.14, 199)

Gel gör ki ben de senin gibi İbrahim Ağa'nın hatırını yıkamıyorum. Onun hatırı için çıkarıyorum, bu kepezelikleri. Herkese rezil olmamı istiyor, hoşuna gidiyor benim rezilliklerim... Hani bilirsin: Köylü, keyiflenmek için **üç dört** yaşındaki oğluna, şiir okutur gibi misafirlerine söğdürür, herkes keyiflenir. (s.198-199)

Olmuş bitmiş (s.200)

«O işler, **olmuş bitmiş** işler Hasan Efendi; biz olacıklara bakalım...» (s.200)

Almak satmak (s.201)

«Hoş geldin, sefalar getirdin, Hasan Efendi. İbrahim Ağamız nasıl, iyi mi?» diye sordular. Bunlardan biri, bakkal Cafer Kargıcı'ydı. Bakkallık ederdi; ama asıl işi yağcılıktı. Toptan **alır satardı**. (s.201)

Kalkıp gitmek (s.205)

Hasan'ın yüreği cız etti. Sesini çıkarmadı. Bir an **kalkıp gitmek**, kaymakamın düştüğü zor durumu görmemek isteği aklından geldi geçti. (s.205)

Ekmek biçmek (s.208)

Hasip Bey'in masasında oturanlar, hep genç çiftçilerdi. Kimisi baba tarlasında çalışır, kimisi kendisinin babadan kalma tarlasında **eker biçer**. (s.208)

Çıkıp gitmek (s.211)

Hasan, az yalpalayarak **cıkıp giden** arkadaşının arkasından bir zaman kapıya baktı. ‘Çoktan içmemiştim. Biraz daha,’ diye düşündü. (s.211)

İyiden iyiye (s.213, 256)

Otelden çıktığında Hasan, sertçe esen rüzgârın yüzüne çarpmasıyla kendine gelir gibi oldu. Ortalık **iyiden iyiye** soğuktu. (s.213)

Don gömlek (s.213)

Diphan’da Şevket’i zor uyandırdı. Az kalsın kocaman giriş kapısının sağındaki küçük odanın kapısını kıracaktı. Şevket, **don gömlek** dışarı uğradı. (s.213)

Su çamur (s.215)

Seyis Süleyman, **suya çamura** batmış kısırağı yakalayıp içeri sokuncaya, bağlayıp üstünden eğerini alıncaya değin köy ayaklanmıştı. (s.215)

Ahlamak oflamak (s.216)

Yakup, onu arkaya yerleştirmişti. Kendisi, Kemal’in yanında oturuyordu. Elif’i yanına oturtunca, İbrahim Ağa, yine çırpınmaya, **ahlamaya oflamaya** başladı. (s.216)

Tutup çekmek (s.216)

Yakup, Kemal’in de önüne geçmişti. İbrahim Ağa, neredeyse çökecekti. Heyecandan, yorgunluktan soluyordu. Elif, onun elinden **tutup çekmek** zorunda kaldı. (s.216)

Kırık çıkık (s.217)

«Bi yakasında **kırık çıkık** mı var?» (s.217)

Düşe kalka (s.217)

Hasan sızmış, donmuş, kaskatı kalmıştı. Yine Yakup’un buyruğu ile Hasan’ı bir beygirin üstüne oturtular. İki yakasından köylü destek oldu. Ağır ağır cipe doğru yürümeye başladılar. Bu sırada **düşe kalka** İbrahim Ağa göründü. (s.217)

Saç sakal (s.218)

İbrahim, yutkundu. Soğuktan eli yüzü, **sacı sakalı** karmakarışık olmuştu. (s.218)

Seçmek almak (s.224)

Sana helalimden beş yüz dönüm tarla bağışladım. Hem de toprakların en güzel, en verimli yerinden. Yörük Tımarının en kabadayı toprakları. Yılda dönümünden iki yüz kilo pamuk alırsın. Beğendiğin iki motoru da **sec al** çiftlikten, takımı taklavatı ile... (s.223-224)

Oldum olasıya (s.224)

«Bak oğul,» dedi, sen az buçuk okumuş bir adamsın. Ben, **oldum olasıya** okumayı sevmem. (s.224)

Alıp vermek (s.224)

Okumuş adamları Tanrı da tanık pek sevmem. Ama sen, oğlumsun. Aramızda hep bir **alıp verememek** var. Bu da senin okumuşluk taslamandan geliyor. (s.224)

İyi hoş (s.226)

«**İyi hoş** emme, bizim verdiğimiz söz ne olacak?» (s.226)

Kedi fare (s.228)

Onun her bir işi görmesine, her bir yolu denemesine yardım edeceğim. Benim karşıma iyicene dikildiği zaman da ‘Hooopp!’ **kedi fare** oyunu. (s.227-228)

Bugün yarın (s.228)

«Bilmezsin ya... Şimdi sana desem ki Rüstem'im cezası dolmuş, mapus damından çıkmış, **bugün yarın** köye geliyor... Ne anlarsın bu işten?» (s.228)

Yarı aç yarı tok (s.230)

Çürük, Murat'tan baskın bir kişiydi. Beş dönüm tarlasına bostan eker, bütün yıl kahvesi kapalı olduğu zamanlar kimseye minnet etmez, **yarı aç yarı tok** yaşardı. (s.230)

Aylık yıllık (s.231)

Murat, babası Murat da ağanın bu kahvesini işletirken, İbrahim Ağa'dan böylesine bir yardım görmemişti. Ona, ağa «Murat oğlu Murat, **aylıktan yılıktan** ne haber ulan?» diye takılır, parasını da almayı ihmal etmezdi. (s.231)

Ay yıl (s.231)

Yapı yapıverdiği, **ayda yılda** birkaç onluğu bağışlamasıydı. (s.231)

Çıkıp gelmek (s.231)

«Ben, muhtar filân değilim, gayri. İbrahim Ağamız, köy kurulunu dağıttı. Benim elimden muhtarlık mühürünü aldı. Dün sabah, mapus damından **çıkıp gelen** Rüstem'i Subaşı köyüne muhtar etti.» (s.231)

Eski püskü (s.237)

Eksik olmasın Hasan, traktör ardına taktığı römorkla bizim **eski püsküyü** Söke'nin istasyonuna atıverecek. (s.237)

Birinizden biriniz (s.237)

Beş yıldan beri **birinizden birinizin** hatırını yıkmadım. Sizin de benden memnun kaldığınızı sanırım. (s.237)

Kol kola (s.237)

Hasan, hızla yürüdü. Haydar Efendi'ye yetişti. Onunla birlikte **kol kola** köyün meydanını geçip okula doğru yürüdüler. (s.237)

Karınca kararınca (s.239)

Biraz varlıklı köylüler, arabaya basbayağı hücum ettiler: Ellerindeki çıkınları, paketleri Haydar öğretmenin kucağına yığdılar. Bunlar, **karınca kararınca** armağanlardı. (s.239)

Hoplayıp zıplamak (s.239)

Hasan, durmadan yutkunuyordu. Hiç konuşmuyordu. Öfkesini cipten alırcasına gaza basıyordu. Araba **hoplayıp zıplamaya** başlayınca, aklı başına geldi. Frene bastı, yavaşladı. (s.239)

Gülüp geçmek (s.240)

Öğretmen kendi deyişiyle bakalım nasıl tası tarağı toplayıp gidecekti. Hasan'ın onu geçirmesine, götürmesine **gülüp geçiyordu**. (s.240)

Olup bitmek (s.241)

İbrahim Ağa, çoktan bir ara ilçeye gitmiş, Avukat Muhlis Bey'e beş yüz dönüm için vekâlet vermişti. Bundan Hasan'ın haberi yoktu. Ama Haydar Efendi'yi geçirdikten sonra Muhlis Bey'in kâtibi onu bulmuş, avukatta işin **olup bittiğini**, babası adına tapuda kendisine beş yüz dönüm için imza atacağını söylemişti. (s.241)

Sürüp ekmek (s.245)

Bir de göçmenler var: Sana güveniyorlar. Tarlalarını **sürüp ekivermişsin**. (s.245)

Cart curt (s.246, 257)

Kalabalık baş ucuna dikildiğinden Rüstem, iyicene işi sıkı tutmuş, **cart curt** edip duruyordu. (s.257)

Oğul çocuk (s.247)

Yakında evleneceksin. İnşallah, Tanrı sana da **oğul çocuk** verecek. Bu topraklar bölünecek. İki kuşak sonra, ortaya yeni bir İbrahim Ağa çıkacak, baban gibi. Bu fasit daire yüzyıllardır dönegelir. (s.247)

Doğru dürüst (s.251, 274)

Hiçbir vakit de **doğru dürüst** nisan içinde ovanın pamuğu ekilip bitirilemezdi. (s.251)

Arada bir (s.252, 291)

Arada bir dostların, tanışların zorlaması ile gizlice birkaç tek rakı da atmıştı; ama aslında Ramazan, içkiyi sevmezdi. (s.291)

Almak getirmek (s.252)

Bugün de ille Hasan'la Yakup Emmi'yi **almış getirmişlerdi**, ekinlerini göstermeye. (s.252)

Gidiş geliş (s.252)

Yaşlı Selim gibiler, arada bir Yakup'un ya da bir başka köylü komşusunun eşeğini alıyor, tarlalarına öyle gidiyorlardı. Bu **gidiş gelişler** çoğu, karı kızan, çoluk çocuk oluyordu. (s.252)

Kazasız belasız (s.252, 289, 291)

Yorgunluktan ölmüş bitmişti. Durmadan da «Aman şu düğün **kazasız belasız** bir bitse...» diye söyleniyordu. (s.291)

At inek (s.255)

«O senin dediğin makine, samanı tarlaya savurup gidiyor. Günah şu milletin samanına. Saman da satılır, **ata ineğe** yedirilir.» (s.255)

At eşek (s.255)

«Doğru Yakup Emmi. Dur hele... Söke'den birinin de eski tertip, olduğu yerde iş gören patozu var. Şimdiden onunla anlaşırız. Saman, telef olmaz. Köyde ne kadar **at esek**, öküz varsa kiralar, kızak çektiririz...» (s.255)

Düğün dernek (s.255, 291)

Herkes, Hasan'la birlik ona döndü: «Şu pamuk ekimi bitince, hazırlık mazırlık derken haziranı bulur ya seninle Elif'i başgöz edeceğiz; **düğün dernek** yapacağız öyle mi?» (s.255)

İşsiz güçsüz (s.257)

Kadınlar, okula gitmeyen küçük çocuklar, bazı **işsiz güçsüzler**, Rüstem'in başına toplanmış merakla onu seyrediyordu. (s.257)

Kara kuru (s.259)

Çocuk, köyün okulunu bitirmiş, uzunca boylu, **kara kuru** biriydi. Koştu gitti. (s.259)

Defter kalem (s.259, 262)

«Anlaşıldı öğretmen efendi, anlaşıldı.» diye boya tenekesini, fırçayı, **defteri kalemi** alıp yürüdü. Hırsından öfkesinden neredeyse orta yerinden cırcırböceği gibi çatlayacaktı. (s.259)

İnceden inceye (s.260)

Kahveye gelip çökünce Rüstem, bakkal Ali Mehmet, fırıncı Galip Usta, kahveci Murat, belli etmeden Rüstem'e bıyık altından gülmeye başladılar. **İnceden inceye** alaya aldılar, Rüstem'i. (s.260)

Yitmek gitmek (s.260)

«Varsak eski muhtarımızın gönlünü alsak da seninle barıştırsak. İyi adamdır, bu işleri de bilir. Bir vakitler köyümüzün hanelerini hep nümerelemişti; gel zaman git zaman boyalar silindi. Defter de **yitti gitti**,» dedi. (s.260)

Akşam sabah (s.260)

Ben, size demez miydim ki bu Halkçılar toptan gominist. Bu sözü, Ankara'da bile **akşam sabah** herkes etmekte. (s.260)

Sana bana (s.262)

Okumuş kişiler, neden ortalıkta dolaşırlar? Ta kaymakamına dek? **Sana bana** hizmet için! (s.262)

Döndürmek dolaştırmak (s.263)

Akşama doğru Rüstem, ağanın karşısında yalnız kalınca, köyün durumundan söz açtı. **Döndürdü dolaştırdı**, sözü. Hasan'ın bir dahaki yıla göçmenlerle, köylülerle birlikte ortaklık kurup pamuk ekeceğine getirdi. (s.263)

Hırs öfke (s.165, 259, 265)

İbrahim Ağa, **hırsından öfkesinden** çatlayacak. Şöyle bir keyfince nişan alayı düzemediğinden deli divane oluyordu. (s.165)

Tarladan tarlaya (s.267)

Bütün traktör sürücüleri, şehire yürüdü mü ağa, Elmas Kâhya, onlardan şoför Kemal'i sorumlu tutardı. **Tarladan tarlaya**, çalışan işçilerin denetlenmesi için de Elmas Kâhya'yı ciple Kemal koştururdu. (s.267)

Diz dize (s.268)

Bu ılık haziran sabahında Rıza, erkenden ilçeden Subaşı köyüne gelmiş, Murat'ın kahvesinde ağa ile **diz dize** oturmuş konuşuyordu. (s.268)

Kafa kafaya (vermek) (s.270)

Bu sefer, büyüklerle **kafa kafaya** verdik, biz köylünün ayağına gidelim dedik. Ne de olsa şu sıra iş zamanı, herkes çapada. (s.270)

Nam şan (s.272)

«Sağol! Varol! Tuttuğun altın olsun, ağam. Köyünüzde bir miting yapacağız ki **namı şanı** bütün memlekete yayılacak. Bütün gazeteler Subaşı köyünü yazacak. Beyefendi son derece memnun kalacak. Şu sıra ortalığı karşımızdakiler iyice karıştırmak istiyorlar. Böyle gösteriler yapalım ki iflâhları kesilsin. Sen de toplantıda bu yıl partimize yapacağın bağışı açıklarsın, bir daha yüreklenir millet.» (s.272)

Yalan hilaf (s.273)

«Sayende ben de kapından ekmek yedim, verdiğin paralarla tüyü düzüyorum. Sen, dayanak olmasaydın, devlet baba bana zor kredi açardı. Şimdi milyonluk oluyor fabrikam İbram Ağam, bu da partimizin her bir işinde **yalan hilâf** olmadığını gösterir...» (s.273)

Verip veriştirmek (s.273)

Gel gelelim, Irıza şu sözüme iyi kulak ver: Bilmiyorum, emme sizin gidişinizi beğenmiyorum. Çok düşman kazanıyorsunuz, çok. Gazetelerin çoğu, size **verip veristiriyormuş**. Kulak asmiyormuşsunuz. (s.273)

Mırın kırın (etmek) (s.273)

Parayla adam toplayıp, karşısına geçip, nutuk çekmekle işler yürümez. Böylesine bir iş, benim çiftlikte söker. Irgat, **mırın kırın** etti mi yövmiyeleri beş kuruş çıkarırsın, memnun kalır. Millet, **mırın kırın** etti mi tütününü, fındığını, üzümünü pahalıya alırsın. (s.273)

Yazıp çizmek (s.275)

«Sen, öylecene bil. Bunca yıldan beri denemişimdir. Okur yazarlığım yok emme, memlekette ne zaman gazeteciler mapus damına, yazı yazarlar ne zaman mahkemelere yollandı mı, yollanıyor diye tevatür çıktı mı, bil ki eceli gelen it, cami duvarına siymektedir. Ortalıkta bir olmayasıya iş var ki, herifler yazıp çizmekte, **yazıp çizince** de damı boylamakta... Benim aklım bu kadarına erer Irıza Efendi oğlum, seninkisi bu kadarına da ermekte...» (s.274-275)

Yem su (s.275)

Ahırdaki hayvanların **yemini suyunu** verdikten sonra Seyis Süleyman, kapıyı bir güzel çekip evine yürüdü. (s.275)

Gerisin geriye (s.276, 285)

Hasan, ilçeden geliyordu. Kapının önünde cipten inmişti. İner inmez de Kemal, **gerisin geriye** dönüp, cipin içine yığılan cıgara, şeker, tuz gibi öteberiyi tarladaki işçilere götürdü. (s.275-276)

Ivır zıvır (s.276)

«Evimizi döşerken hep bir aradaydık. Her gün **iviri zıvırı** bahane edip buluşuyoruz. Köyün içi lâftan, sözden doldu taştı. Bu, irezillik değil de ne?» (s.276)

Dolmak taşmak (s.276, 282)

Kahvenin içi, kadınlarla **dolmuş taşmıştı**. Sadece Çürük Emin, girip çıkıyor, ocağa varıp geliyordu. Millete çay, kahve yetiştirmek zorlaşmıştı. (s.282)

Döküp saçmak (s.277)

Hasan, otların üzerine oturdu. Bileğinden çekip, Elif'i de yanı başına oturttu. Başındaki yemenisini çekip siyah saçlarını **döküp saçı**. (s.277)

Kaçmak göçmek (s.278)

«Biz, Yörük milletindeniz, Elif. Her bir işimiz açıktır. Açık yürekliyizdir. Bizde **kaç göç** yoktur. Köyün içinde bizim için söz edenler, üstlerine şehirlilik bulaşmış yerli köylüdür. Şimdi, şuracıkta bizi, bir Yörük görse ister baban, ister babam, ister anan, ister anam... Ne yapar? Görmemezlikten gelir geçer. Eski Türk töresi taş gibi yürekliliğe engeldir. İnsan halinden anlar...» (s.278)

Kendi kendimle (s.278)

«Yok. Seninle değil, **kendi kendimle** alay ediyorum. Parti işlerine karıştın mı, iyi nutuk çekmesini bileceksin.» (s.278)

Fırlayıp kaçmak (s.281)

Sığır, köye dönmek üzereydi. Elif, telâşlandı. **Fırlayıp kaçmak** istedi. (s.281)

Baş yüz (s.281)

Şoför Kemal, burnuna değin **başını yüzünü** bir poşu ile sarmış, Oliver bir traktörün ardındaki römorka yüklediği, doldurduğu işçi kalabalığını, beşinci defa Subaşı köyünün meydanına indiriyordu. (s.281-282)

Toz toprak (s.282, 284)

«Oldu bitti bile Hasan oğlum. Bak şu yorgun, **toz toprak** içindeki millete! Az buçuk dinlenecek. İşlemeden yarım gündeliğini alacak. Ceplerine de ikişer buçuk lira harçlık koymuş, buban. Yumuldular, bakkalın başına. Bir paket cıgara... Çocuğuna şeker... Daha ne olsun?» (s.284)

Girip çıkmak (s.282)

Kahvenin içi, kadınlarla dolmuş taşmıştı. Sadece Çürük Emin, **girip çıkıyor**, ocağa varıp geliyordu. Millete çay, kahve yetiştirmek zorlaşmıştı. (s.282)

Dürüp bükme (s.282)

Kemal, poşusunu **dürüp büküp** cebine soktukten sonra: «Particilik, pulitike zor işmiş be Yakup Emmim. Vallah iflâhım kesildi. Bunca kişiyi taşdıık tozun toprağın içinde. Ne olacak şimdi?» (s.282)

Kendi kendisini (s.11, 23, 283)

Babası, okutmadı diye **kendi kendisini** kahrediyor. Kahredecek ne var? Adam olmak, adamın kendi elindedir. (s.23)

Falan fıstık (s.284)

‘Yakında daha da bolluk olacak,’ derler... **Falan fıstık** derler... Derler oğlu derler... (s.284)

Renkten reнге (girmek) (s.283)

«Kemal’in namusuna söz yok,» diye Yakup, kesti attı. Hasan, oturduğu yerde **renkten reнге** giriyor, kendi kendisini, yiyordu. (s.283)

Yorgun argın (s.285)

Yakup, ağanın kıpır sapır etmesini ta uzaktan bir bakışta anladı; **yorgun argın** duvarın dibine çöken, elindeki çay bardağını karıştıran Kemal’e seslendi. (s.285)

Salkım saçak (s.286)

«Bak bu doğru. Herifler karı kızan, çoluk çocuk, **salkım saçak** römorklara çıkmıyorlar mı, vallah yüreğim ağzıma geliyor motoru sürerken. Üstelik sekiz dokuz motorcunun da vebali boynumda. Bu akşam geç vakitlere dek işimiz var...» (s.286)

Vakti saati (s.287)

«Ülen bir türlü senin kafanın içine akıl katamadım gitti. Hay aklına turp sıkayım... Şimdi neredeyse konuklarımız gelecek. Bu köyün muhtarı nerede diye sorulmaz mı? **Vakti saati** geldiğinde ben, sana haber veririm...» (s.287)

Sabahtan akşama (s.290)

Üç günden beri köyün meydanında **sabahtan akşama** değin davullar vuruyordu. Ta Denizli’den, Balıkesir’den, Aydın’dan memleketin ünlü pehlivanları buyur edilmişti. (s.290)

Baba ata (s.291)

Dost düşman, iki yüz yıldan beri köyde böylesine düğün görülmediğini, **babadan atadan** böyle düğün dernek sözü işitmediklerini teslim ediyordu. (s.291)

Yemek içmek (s.292)

Haydi fakir fukara **yesin içsindi**; ama toklara bunca rakı içirip bağirtmakta ne anlam vardı? (s.292)

Ona buna (s.292)

Hasan, ona hak veriyor, onunla birlik **ona buna** meram anlatmaya koşuyordu. (s.292)

Kılık kıyafet (s.294)

«Ülen Hasan, sen ne zeybek oynarmışsın be! Ülen Hasan, şu bubanın **kılık kıyafetine** bak hele: Yetmiş yıl sonra Yörüklüğü oğlunu everirken aklına geldi de nahal giyindi!» (s.294)

At beygir (s.295)

Köyden **atı beygiri** olan, atlanmış, yakın köylerden gelen delikanlılar, Subaşı'nın delikanlılarına atları ile katılmıştı. (s.295)

Özene bezene (s.295)

Hasan'ın kısırağını seyis Süleyman, **özene bezene** tımar etmiş, saçlarına kurdeleler bağlamış, eğerine şallar örtmüştü. (s.295)

Üç aşağı beş yukarı (s.296)

Hasan, yeni evinin üst kattaki salonunda cıgara üstüne cıgara içiyor, **üç aşağı beş yukarı** dolaşıyordu. (s.296)

Okşaya azarlaya (s.296)

Seyis Süleyman, kısırağı **okşaya azarlaya** sakinleştirdi. Babası Ali'nin yardımı, ağası Mehmet'in eli ile Elif, kısırağa bindirildi. (s.296)

Ölüp gitmek (s.296)

«Vay zamane yosması vay.. Hasan diyerekten **ölüp gider**... Biz, umurunda değiliz...» Elif, ninesinin boynuna sarılmıştı. (s.296)

Belli başlı (s.297)

Alay, yine kalktı yürüdü. Köyün meydanından, **belli başlı** yollarından dolaştı, Hasan'ın evine yöneldi. (s.297)

Yayan yapıldak (s.252, 298)

Cemal'i, bir delikanlı atının arkasına almıştı. Ova yoluna çıkınca bütün göçmenleri, **yayan yapıldak** koşar gördüler. (s.298)

Yanıp sönmek (s.299)

Yakup'un dört bir yakasında başkaca ekin ekilmiş tarla olmadığından, yanıp **yanıp sönecekti**, kendiliğinden. (s.299)

Yanıp tutuşmak (s.299)

Yakup Emmi'nin tarlası **yanıp tutuşmuştu**, haber köye gelinceye dek. (s.299)

Kasıp kavurmak (s.301)

Şimdi yanan ekinlerin alevi, ortalığı **kasıp kavurmaya** başlamıştı. (s.301)

Koşup gelen (s.301)

Koşup gelenler, ateşin içinde kalmasın diye Rüstem'i bacağından tutup uzaklara sürüklediler. Başucuna toplandılar. (s.301)

4.3.8.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler

Küme küme (s.7)

Geçen koca bir yaz, balkanın sığ yerlerindeki suları kurutmuştu. **Küme küme** sazların arasındaki meydancıklarda, yağın ilk sonbahar yağmurları, yemyeşil otlar bitirmişti. (s.7)

Keyifli keyifli (s.7, 34, 64, 67, 74, 131, 140, 143, 168, 205, 222, 223, 234)

Yakup Emmi, tarlanın kesiğinin üstüne bağdaş kurmuş oturmuş, kasketini sol kaşının üstüne yıkmış, **keyifli keyifli** cıgara içiyordu. (s.143)

Köy köy (s.8, 13, 38, 66)

«Elbet Hasan oğlum, ta Subaşı'ndan kalkıp buralara dek neden düştük? **Köy köy** gezip öküz aramaktayız...» (s.38)

Ağır ağır (s.8, 9, 27, 42, 46, 59, 88, 91, 108, 110, 115, 119, 147, 174, 182, 184, 186, 208, 213, 217, 235, 236, 259, 297)

İbrahim Ağa, üç basamak merdiveni **ağır ağır** indi, Kemal, onun cipe binmesine yardım etti. (s.91)

Kıpır kıpır (s.9, 214)

Cemal de Hamit de **kıpır kıpır** ediyor, yerlerinde duramıyorlardı. Ama yine de saygısızlık olur diye, «Ha, Yakup Aşam kalk,» diyemiyorlardı. (s.9)

Büze büze (s.9, 174)

O, hep ağır ağır cıgarasını içiyor, gözlerini **büze büze** balkanın sularını, sazlarını, balkandan öte ovanın boşluğundaki renkleri, içine sindire sindire seyrediyordu. (s.9)

Sindire sindire (s.9, 159, 252)

Üçüncü bir sorun daha vardı lâfı edilecek; hem de **sindire sindire**, tadı çıkarıla çıkarıla edilecek bir lâf... (s.159)

Üzgün üzgün (s.9)

Hamit, **üzgün üzgün** önüne baktı. (s.9)

İstemeye istemeye (s.11, 42, 106, 190, 194, 219)

Yakup, ağır ağır yürüyordu. Rüstem de **istemeye istemeye** arkadan geliyordu. (s.42-43)

Kırpıştırma kırpıştırma (s.12, 256)

Cemal'le Hamit, Yakup'un bu nutkundan pek bir şey anlayamadı. Gözlerini **kırpıştırma kırpıştırma** dinliyorlardı. (s.12)

Dikkatli dikkatli (s.15, 38, 60, 85, 101, 119, 135, 188, 207, 209, 278, 299)

Yüzbaşı, **dikkatli dikkatli** Yakup'a bakıyor, onun madalyasından gözünü ayıramıyordu. (s.60)

Hızlı hızlı (s.15, 85, 204)

Beş yüz lirayı duyunca Kemal, heyecanlandı. Yüreği **hızlı hızlı** çarpmaya başladı. (s.85)

Zangır zangır (s.16, 70, 71)

Hamit, korkudan **zangır zangır** titriyor, Cemal, durmadan soluyordu. (s.16)

Anlamsız anlamsız (s.16)

Çukurun içinde bir zaman, bembeyaz kesilmiş yüzüyle koskocaman açılmış gözleriyle aptallaşan, iki yakasına **anlamsız anlamsız** bakan şoför Kemal'e: «Bu ne rezillik? Ne bu yalak yavşaklık?» diye çıkıştı. (s.16)

Telaşlı telaşlı (s.17)

Hamit, **telaşlı telaşlı** söylendi: «Kurşunlar, öküzcağızlara değmese bari...» (s.17)

Aval aval (s.18)

Hasan, hâlâ cipin üstünde, arabanın tentesinin üstüne oturmuş, elinde tabanca, iki yakasına **aval aval** bakınıyordu. (s.18)

Yalpalaya yalpalaya (s.19)

Hepsi, doğruldu. Hasan, elinde tabanca **yalpalaya yalpalaya** geliyordu. (s.19)

Bar bar (bağırarak) (s.20)

Yakup, iyice Hasan'a yaklaşmıştı. Şimdi Hasan: «Çekerim tetiği, vallah çekerim!» diye **bar bar** bağırıyordu. (s.20)

Şaşkın şaşkın (s.20, 28, 30, 37, 55, 85, 106, 117, 147, 162, 163, 208, 227, 255, 265, 274, 297)

Hasan, düştüğü yerde bir vakit kaldı. Sonra zorlukla doğrulup oturdu. **Şaşkın şaşkın** gözlerini açıyordu. (s.20)

İcip icip (s.21, 76, 198, 217)

Haydar öğretmenin küçük kızı çay getiriyor, karşılıklı **icip icip** tekrardan lâflanıyorlar. (s.76)

Dolu dolu (s.21, 41)

Durmadan önüne bakan Hasan, birdenbire başını kaldırdı. Gözleri, **dolu doluydu**. (s.21)

Baka baka (s.22, 40, 88, 121, 234, 242, 257)

Hasan, Yakup'un beyaz sakalına, canlı gözlerine baktı önce, sonra Fatma Nine'nin dönen iğine **baka baka** konuştu. (s.121)

Şiş şiş (s.22)

Ayağındaki parlak çizmeleri, lacivert kilot pantolonu, lacivert ceketinin yakasına kadar sarkan tombalak yanakları, **şiş şiş** gözkapakları ile Rüstem gelmiş, baş uçlarına dikilmişti. (s.22)

Adam adam (s.23, 24, 197, 225)

Feyzi Efendi, İbrahim sayesinde geçinmekte; ama çocuğa da iyicene göz kulak olup okutmakta. Şu Hasan oğlum da **adam adam** okumakta. (s.24)

Sürüm sürüm (s.26)

«Dikkat et Yakup dikkat et, bana hakaret ediyorsun. Şahidimle isbatımla mahkemeye gider, seni **sürüm sürüm** süründürürüm!..» diye bağırılmaya başladı. (s.26)

İçin için (s.26, 84, 105, 128, 194, 219)

«Bilirsin,» diye üstüne vardı, **için için** gülererek Hasan, «Babamın hiç insafı yoktur. Kimseye!» (s.194)

Güzel güzel (s.26)

Şoför, «Vallam bana kalırsa, Yakup Emmim kimseye hakaret etmedi. Şuracıkta **güzel güzel** hepimize öğüt vermekte...» dedi. (s.26)

Ters ters (s.27, 74, 80, 151, 173, 218, 260)

Rüstem, **ters ters** Yakup'un yüzüne baktı. Sonra Yakup'un görünüşünden, halinden korktu. Ama belli etmek istemedi, korkusunu. (s.27)

Durup durup (s.28, 30, 57, 65, 84, 162, 216)

Yakup, yan gözle **durup durup** Hasan'a bakıyordu. (s.30)

İstekli istekli (s.30)

Rüstem, ortalığın yatıştığını görerek sevindi. **İstekli istekli** söze girişti, birden. (s.30)

Sonradan sonradan (s.30)

«Adı her neyse şu zikkımın... Emme zeytin yağ gibi adamın boğazından aşağı bir kayıyor ki deme gitsin... Kafamın içi ters döndü, sandım. Ama **sonradan sonradan**... Gel gelelim Hasan Efendi ağam, sen, o karılara da bu şişelerden açtırmayacaktın. Bar kapama parasının üstüne şişe paraları biraz çoğa kaçtı. Her bir şişe iki yüz mü üç yüz mü neydi, kaç paraydı, şimdi iyicene hatırlamayacağım. Unuttum.» (s.30)

Haydi haydi (s.30, 132, 141, 182, 275)

Şoför Kemal, dayanamadı: «**Haydi haydi** Rüstem, uzun ettin. Hasan Efendi'nin cebine giren, cebinden çıkan paranın santimini bilirsin, sen...» (s.30)

Alaylı alaylı (s.33, 58, 163, 177)

Cemal, afalladı. Köylü, **alaylı alaylı** onu seyrediyordu. (s.163)

Peki peki (s.34, 88)

«**Peki peki** inandım. Velâkin gözünü dört açacaksın. Lâporlar çok sağlam olacak. Zaten onlar, senin yanında lâf etmekten de çekinmezler. Gözünü kulağını iyi aç!» (s.88)

Yüzlük yüzlük (s.35)

Hasan, hem ceplerini karıştırıyor hem de durmadan söyleniyordu: «Vay canına! Metelik kalmamış be yahu... Beş para, bir yirmi beşlik bile kalmamış! Bar parası, içki parası, çalgıcılara bastığımız para... Hem de **yüzlük yüzlük**... Beş yüzlük... Dur hele namussuz Rüstem, benim sende param olacak.» (s.35)

Bir bir (s.36, 164, 175, 213, 236, 241, 257)

Hasan, frene bastı. Oavadan getirdiklerinin hepsini **bir bir** evlerine bırakmış, kendisi de eve öğle yemeği yemeye gidiyordu. (s.257)

Sevinçli sevinçli (s.38, 125, 126, 177)

İbrahim Ağa, **sevinçli sevinçli** tesbihini şakırdatıyordu. (s.125)

Kös kös (s.39)

Hasan'ın gözlerinin içine yine tuhaf bir kıvılcım geldi. İki yakasına, karşıda **kös kös** oturan Rüstem'e baktı. (s.39)

Tir tir (s.40, 95, 203)

Hamit'le Cemal'in yürekleri durayazmıştı. Yüzleri, bembeyaz olmuş, taş kesilmişlerdi. Paralar, avuçlarına sayılırken, elleri **tir tir** titriyordu. (s.40)

Sıkı sıkı (s.42, 112, 216, 283, 288, 297)

Elif, başörtüsünü **sıkı sıkı** çenesinin altından bağlayıp ceketinin önünü kapadı. (s.216)

Uğraşa uğraşa (s.43)

Kemal, gür ormana güç bela girmiş, motoru gözden geçiriyordu. Sonra direksiyona oturdu. **Uğraşa uğraşa** motoru çalıştırdı. (s.43)

Utana utana (s.46, 152, 294)

Hasan, **utana utana** tabancasını aldı, arka cebine koydu. (s.46)

Sinirli sinirli (s.48, 233)

Hasan, **sinirli sinirli** güldü. (s.233)

Yavaş yavaş (s.49, 159, 182, 213)

Cemal, Yakup'la birlik yolun üstünde köye doğru **yavaş yavaş** yürümeye başladı. (s.49)

Saf saf (s.49)

Hamit, **saf saf** onun haline, eşeğe çüş deyip, bir zaman baktı. (s.49)

Belerte belerte (s.50)

Rüstem, oturduğu yerde taş kesildi. Bıyıklarının dümdüz olması, dişlerini sıkıldığını belirtiyordu. Gözlerini **belerte belerte** baktı, bir zaman. (s.50)

Düzenli düzenli (s.50)

Yakup, ak sakalını yorganın üstüne çıkarmış, **düzenli düzenli** soluk alarak uyuyordu. (s.50)

Esneye esneye (s.51)

Yakup, **esneye esneye** doğruldu, yatağının içinde oturdu, kaldı. (s.51)

Avara avara (s.51)

«Yıl yıldan üstüne ağalık çöküyor. Köyün içinde, köyün dolaylarında **avara avara** dolanıyorsun. Kuşluklara, öğlenlere dek yatıyorsun...» (s.51)

Anlamlı anlamlı (s.53, 56, 112, 174)

Köyün meydanını, kahveyi solda bırakıp geçerlerken, Yakup hiç istifini bozmadı. Öyle geldi ki Yakup'a, herkes **anlamlı anlamlı** gülümsüyor. Yüreği ferahladı. (s.56)

Bağıra bağıra (s.53, 170)

İbrahim Ağa, **bağıra bağıra** konuşmaktan, hep başını yukarıya doğru kaldırmaktan yorulmuştu. (s.170)

Birer birer (s.54, 210)

Hasip Bey, arkadaşını bütün dikkati ile dinledi. Arada kalkıp giden öteki arkadaşlarını da uğurladı. Küçük şişeler **birer birer** bitiyor, yenisi, dolusu geliyordu. (s.210)

Saygılı saygılı (s.56)

Ramazan, bir karşılık arandı, bulamadı. **Saygılı saygılı** geri çekildi. (s.56)

Uslu uslu (s.57, 161, 176, 283)

Hasan, at oynatıyordu. Siyah, sülün gibi arap kırması kırsırağı **uslu uslu** yürüyor, durup durup kıvraklaşıveriyordu. (s.57)

Korkulu korkulu (s.58, 208)

Hamit'le Cemal, kulakları düşük tavşanlar gibi iki yakalarına **korkulu korkulu** bakıyorlardı. Yakup'u görünce, pek sevindiler. (s.58)

Tembel tembel (s.60)

Çarşı Pazar kaynaşiyor, kahvelerde bir sürü kişi **tembel tembel** oturuyordu. (s.60)

İri iri (s.60, 164, 216)

Genç bir yüzbaşı, masasına eğilmiş bir şeyler yazıyordu. Başını kaldırıncaya Yakup'u gördü. Hayretle gözleri **iri iri** açıldı. (s.60)

Çeşit çeşit (s.60, 160, 183, 225)

Hasan, gülümseyerek babasını dinledi. Verilecek **çeşit çeşit** karşılığı vardı. Ama hiçbir yararı olamayacağını için sustu. (s.224-225)

Kuru kuru (s.62)

Gördüğün şu fukara göçmenler; memleketimiz, toprağımız demişler, cavur içinden çıkıp anayurtlarına gelmişler. Devletimiz de bunları bizim köye kondurmuş, yirmişer dönüm tarla vermiş. **Kuru kuru** toprağı ne etsinler? Çift yok, çubuk yok, tohum yok. (s.62)

Kuzu kuzu (s.63)

Kapıdan çıkınca, koridorda Hamit'le Cemal'i, Ramazan onbaşının yanında **kuzu kuzu** bir sıra oturmuş buldu. (s.63)

Bel bel (s.64)

Biraz ötelerinde öküzlerin sahibi İlyas vardı. Köse suratı ile **bel bel** bakan gözleri, korkuluydu. (s.63-64)

Sallaya sallaya (s.64, 83)

Yakup, elini kolunu **sallaya sallaya** yürüyordu, keyifli keyifli. (s.64)

Konuşa konuşa (s.65)

Konuşa konuşa çarşıya doğru yürüdüler. (s.65)

Oynata oynata (s.65)

Bakkal Ali Mehmet, Süleyman'ın karşısında, iri göbeğini **oyната oynата** kıkır kıkır gülüyordu. (s.65)

Kıkır kıkır (s.65)

Bakkal Ali Mehmet, Süleyman'ın karşısında, iri göbeğini oynata oynata **kıkır kıkır** gülüyordu. (s.65)

Hele hele (s.66, 68, 91, 141, 219)

İbrahim Ağa, bu işten temize çıkmış gibi görünüyordu; ama Yakup'un **hele hele** Hasan'la birlik olup Rüstem'i mapus damına attırmasını, İbrahim Ağa kolay kolay sineye çekmezdi. (s.141)

Gevrek gevrek (s.67, 129)

İbrahim, **gevrek gevrek** güldü. (s.67)

Şişip şişip (s.67)

Yakup, öfkesinden **şişip şişip** patlayacak. (s.67)

Sıkıntılı sıkıntılı (s.67, 129, 282)

Yakup, çevresinde toplanan gençlere, birçok şeyler anlatmış, bitirmiş, sırtını ağaca verip oturmuş kalmıştı. Biraz gerisinde Hasan, **sıkıntılı sıkıntılı** kalabalığa bakıyordu. (s.282)

Dikine dikine (s.68)

«Senin emmin eski muhtarımız Galip de böyle **dikine dikine** söz ederdi. Söyle bakalım, ne demek oluyor iki kuş meselesi?» (s.68)

Sabah sabah (s.69, 110, 270)

«Hayırdır Irıza, böyle **sabah sabah** seni hangi örüzger bizim köye attı?» (s.270)

Dürte düрте (s.72)

«Tastamam böyle olmuş. Hırsız yaladık,» karşılığını verdi, Hasan. **Dürte düрте** Rüstem'i yürütüp odadan çıkardı. (s.72)

Kaşıya kaşıya (s.78)

İbrahim, sakalını **kaşıya kaşıya** gülmeye başladı. (s.78)

Korka korka (s.80, 214)

Kemal, kunduralarını merdiven başında çıkarıp **korka korka** İbrahim Ağa'nın huzuruna girdi. (s.80)

Uzun uzun (s.82, 212, 248, 281)

Hasan içiyor, düşünüyor, düşünüyor içiyordu. İçtikçe de efkârlanıyordu. **Uzun uzun** düşündü. (s.212)

Düşünceli düşünceli (s.85, 89, 105)

Avukat, **düşünceli düşünceli** bir iskemle çekip ağanın karşısına oturdu. (s.89)

Acele acele (s.88, 214)

«Çabuk kırsığımı!» diye bağırdı. Şevket, **acele acele** eski pantolonunu çekip koştu. (s.214)

Avare avare (s.88)

İş için acele acele gelip geçenlerin arasında, **avare avare** dolaşanlar, vardı. (s.88)

Sıra sıra (s.88, 184, 282, 285)

Köyün Halkçıları, kahvenin önüne **sıra sıra** sandalyeleri atıp oturmuşlardı. (s.282)

Çekiştire çekiştire (s.90, 151)

Bu sefer Yakup, sakalını **çekiştire çekiştire** güldü. (s.151)

Fıldır fıldır (s.93, 270)

Yalnız kaldıklarında Rıza Efendi, çöktüğü bir iskemlenin üstünde ellerini uğuşturarak İbrahim Ağa'dan özür dilemeye başladı. Tıknaz, yuvarlak gövdesi, büsbütün tortop olmuş, **fıldır fıldır** dönen mavi gözleri ateş saçıyordu. Cin gibi kurnaz bir adamdı. (s.93)

İğneli iğneli (s.93)

İbrahim Ağa da ondan aşağı kalmaz, işini yürütmek için çoğu inanmasa da Rıza'ya inanmış görünürdü. Ondan hep, yüzüne karşı küçültücü sözlerle öcünü alırdı. Rıza'nın «Kırk yılda bir, kendi başımıza yapalım, yakıştıralım da sonra ağamıza haber verip bir aferin alalım dedik, yüzümüze gözümüze bulaştırdık...» diye giriştiği sözünü kesti, **iğneli iğneli** konuşmaya başladı. (s.93)

Kolay kolay (s.97, 141)

Kendisini büyük borçlardan kurtaracak, kurduğu fabrikaya sahip edecek yardımı İbrahim Ağa, öyle **kolay kolay** kendiliğinden önermezdi. (s.97)

Hıçkıra hıçkıra (s.103)

Ana, gaz lâmbasının pembe ışığının altında bile bembeyaz oldu. Önce dudakları titredi. Sonra hâlâ genç, iri yeşil gözlerinden yanaklarına doğru yaşlar iniverdi; **hıckıra hıckıra** ağlamaya başladı. (s.103)

Yok yok (s.107, 183)

«**Yok yok**... Yapacağım iş, sadece onu çimdirmek gibisine bir iş. Ya çok kızacak ya da çok gülecek... Ama yine de benden acısını çıkarmaya uğraşacak. Aman ne iyi! Aman ne güzel! İşte şimdi karnım acıktı, ana. Akşam vakti babamın suratından pek canım istememişti, yemek yemek. Biraz süt ekmek canım istedi.» (s.107)

Yer yer (s.110, 216)

Yeni doğan güneş, **yer yer** bulutlu göklerde, Beşparmak dağlarının üstünden köye bakıyordu. (s.110)

Gürül gürül (s.110, 193)

Ocak **gürül gürül** yanıyor, karşısında İbrahim Ağa oturmuş, tüy yastıklara yaslanmış, sarı tesbihi elde, yemek bekliyordu. (s.110)

Küskün küskün (s.114)

«Helâl ettik ya,» diye kahveci **küskün küskün** ocağın başından söylendi. (s.114)

Öfkeli öfkeli (s.114, 130, 131)

«Uykum kaçtı,» karşılığını verdi, Gül kadıncık **öfkeli öfkeli**. (s.131)

Çalmlı çalmlı (s.115)

Kısrak yorulmuş, yumuşamıştı. Ağır ağır **çalmlı çalmlı** geliyordu. (s.115)

Topallaya topallaya (s.116)

Bu sırada berber Canip, **topallaya topallaya**, elinde eski çantası, Kemal'le birlik karşıdan görüldü. (s.116)

Ballandıra ballandıra (s.124)

«Kemal, iyice sevinçli, ağayı kısıkıvrak bağladık,» diye düşünerek **ballandıra ballandıra** anlatmaya girişti. (s.124)

Çok çok (s.127, 159)

Bugün kahvede edilmesi, hem de **çok çok** edilmesi gereken bir sürü lâf, dedikodu vardı. (s.159)

Geri geri (s.128, 164, 216)

Şoför, arka tekerleklerin arkasına çalı, taş buldu koydu, **geri geri** basıp, bir hayli uğraştıktan sonra çamurdan kurtuldu. (s.216)

Hep hep (s.129, 188)

Ömrü boyunca babasına saygıdan, sevgiden, Ali, köyün içinde **hep hep** ikinci kişi olarak kalmıştı. (s.188)

Kat kat (s.134)

Herifi tabanca zoru ile götürüp komutana teslim ettik. Şimdi Yakup Emmi'nin üstüne yıkmak istediği öküz hırsızlığından ötürü mapus damında yatmakta... O adam da yattıkça benim keyfim de **kat kat** katmerlenmekte... (s.134)

Bölük bölük (s.143, 183)

Hayvancılıktan zengin olan hem de çok zengin Yörükler şimdi onlara şehirliler bilir bilmez 'dağlı' diyordu ne de olsa eski yasalarını, törelerini az çok yitirmiş, ovadaki, düzdeki kalabalığa uyar olmuştu. **Bölük bölük** dağılmışlardı, çadır çadır orada burada keçi otlatıp geçinenler de görülüyordu. (s.183)

Bazı bazı (s.146, 154, 161)

«Yakup Emmi, **bazı bazı** adamın haberi olmadan da adı okunuyor, radyoda... Bir de bakarsın günün birinde senin adın da okunur.» (s.154)

Topu topu (s.147, 268)

«Fidan aralarını Elmas Kâhya, kırk santim bırakır. Ama babamın tarlası, toprağı geniş. Bizim **topu topu** beş yüz dönüm. Biz, fidanları aralarken otuzar santim bırakalım, asker çok olsun, tarlada...» demişti. (s.268)

Kullanmaya kullanmaya (s.148)

«Gözü kör olsun, pamuk mibzeri ile buğday ekilmiyor. Buğday mibzerleri de yıllardan beri **kullanmaya kullanmaya** dökülmüş parçalanmış. Yoksa şu göçmenlerin işi daha çabuk biterdi. Böyle pulluk önünde koşuşmazlardı...» (s.148)

Çekine çekine (s.152, 240)

Hasan, **çekine çekine**, kızara bozara bir cıgara yaktı. (s.152)

Beyaz beyaz (s.154)

Yakup'un kaşları, **beyaz beyaz** çatıldı. (s.154)

Kullanılmaya kullanılmaya (s.154)

«Benim çifte **kullanılmaya kullanılmaya** küflendi. Adımı bir okuyacak olurlarsa ıradyoda, bir gün için senden tabancanı ödünç alırım.» (s.154)

Kara kara (s.156)

Subaşı köyünün dört bir yakasını **kara kara** bulutlar sarmıştı. (s.156)

Bol bol (s.156)

Pamukların toplanması yeni bittiği için, milletin cebinde ırgatlık edenine varana dek az çok para vardı. **Bol bol** kahve çay içebilecek para... (s.156)

Yeni yeni (s.158, 182)

Göçmenler, gülüştüler. **Yeni yeni** alışıyorlardı, memleketin geleneklerine. (s.158)

Çıkarıla çıkarıla (s.159)

Bu sözlerin anlamını ne Hasan ne de köylü anlayabildi. Üçüncü bir sorun daha vardı, lâfi edilecek; hem de sindire sindire, tadı **çıkarıla çıkarıla** edilecek bir lâf... (s.159)

Hemen hemen (s.160, 238, 267)

Bütün köy, **hemen hemen** okulun bahçesinde, okulun önünde toplanmıştı. (s.238)

Şıpr şıpr (s.162)

Her bir yakasından **şıpr şıpr** sular akarak ortalığı ıslattı. (s.162)

Sabırlı sabırlı (s.163)

Burasına değin sözün, **sabırlı sabırlı** konuşan Hasan, birdenbire öfkeyle bağırdı. (s.163)

Tepsi tepsi (s.165)

Elif kıza, **tepsi tepsi** şeker, çikolata, baklava gidecekti. (s.165)

Sık sık (s.166, 285)

İbrahim Ağa, Murat'ın kahvesinin önünde, kendinden yaka olan köyün ileri gelenleri ile oturmuş, memnun memnun kalabalığı seyrediyor, ikide bir yüzünü buruştura buruştura, Çürük Emin'in kahvesine bir göz atıyordu. Hani saatine de **sık sık** bakmıyor değildi. (s.285)

Azar azar (s.168)

«Az önce ben de taşar mı diye düşündüm emme şimdi aklıma geldi; hiçbir vakit taşmaz. Dövmemiz ta yukarılarda önünü kesti, duvarla çevirdi. Canı istediği zaman suyu **azar azar** koyveriyor. Olmaya ki bu duvardan berideki Çine Çay'ı çok yüklü gelsin...» (s.168)

Bayram bayram (s.170)

Gel gelelim, şu köye bir türlü ısınamadılar, ille bir fırsat buldular mı dağa kaçarlar. Bizim Hasan da askerliğini etti geldi, bir türlü ne malına ne de bu eski obalısına sahip çıkmadı. Onlarla birlikte **bayram bayram**, seyran seyran... (s.170)

Seyran seyran (s.170)

Gel gelelim, şu köye bir türlü ısınamadılar, ille bir fırsat buldular mı dağa kaçarlar. Bizim Hasan da askerliğini etti geldi, bir türlü ne malına ne de bu eski obalısına sahip çıkmadı. Onlarla birlikte bayram bayram, **seyran seyran**... (s.170)

Derin derin (s.171)

Kemal, **derin derin** birkaç nefes aldıktan sonra, «Aman ağam, görülmeye lâyük bir mesele... Hasan Efendim, kolundan tuttuğu gibi bir çekişte Elif Hanım bacımızı kısırağın ardına bindiriverdi. O da kollarını Hasan Efendi'nin beline doladı. Dört nala değirmen yatağına gittiler...» (s.171)

Karıştıra karıştıra (s.174)

Yanı başında oturan İbrahim Ağa, kasketini geriye doğru yıkmış, kır sakalını **karıştıra karıştıra**, gözlerini büze büze Değirmen Dağı'na, tepeye, tepedeki kalabalığa bakıyordu. (s.174)

Anlata anlata (s.183)

Böyle bir oymağa yaptığı ziyareti Yakup Emmi, **anlata anlata** bitiremiyordu. (s.183)

Çadır çadır (s.183)

Hayvancılıktan zengin olan hem de çok zengin Yörükler şimdi onlara şehirliler bilir bilmez 'dağlı' diyordu ne de olsa eski yasalarını, törelerini az çok yitirmiş, ovadaki, düzdeki

kalabalığa uyar olmuştu. Bölük bölük dağılmışlardı, **cadır cadır** orada burada keçi otlatıp geçinenler de görülüyordu. (s.183)

Açık açık (s.183, 201)

Babamın bu yakasını çok beğenirim: Öruzger ne yakaya eserse, yüzünü o yakaya çevirir. Okumuş geçinen ağalardan değildir. Çıkarıcı olduğunu **açık açık** ortaya koymaktan korkmaz. (s.201)

Ayrı ayrı (s.186, 236)

Öğretmen, hep içi gülen gözleriyle bir bir köylünün yüzüne baktı. Hepsi **ayrı ayrı**, «Merhaba» dediler, hepsine **ayrı ayrı** «Merhaba!» karşılığını verdi. (s.236)

Sabırsız sabırsız (s.87)

Baklavanın arkasından bir alay kızlı erkekli, köyün ne kadar çocuğu varsa toparlanmış geliyordu. Hepsi, **sabırsız sabırsız** beklemeye başladı. (s.187)

Ciddi ciddi (s.195, 258)

Hasan, yine **ciddi ciddi** sordu: «Demek senin okur yazarlığın var?» (s.258)

Fırl fırl (s.197, 204)

Bu sözlerden Hasan, bir an umuda kapıldı. Gözleri, Rıza'nın **fırl fırl** dönen gözlerine ilişince gülümsedi. (s.197)

Sakin sakin (s.205)

«Buna halk yönetimi, demokrasi derler, Hasan Efendi!» diye bağırdı. Hasan, **sakin sakin** güldü. (s.205)

İkişer ikişer (s.212)

Kâtip de merdivenleri **ikişer ikişer** inerek koştu. Hep birlikte ikinci kata çıktılar. (s.212)

Tekrar tekrar (s.212)

Kâtip, Hasan'a **tekrar tekrar** bir başkaca isteği olup olmadığını sordu. (s.212)

Mat mat (s.213)

Kiremitler, **mat mat** parlıyordu, yıldız alacasında. (s.213)

Söylene söylene (s.213)

Saatler, bir bir geçiyordu. Şişenin dibi kalmıştı ki tanyeri ağarmaya başladı. «Ben, rakıya çok dayanıklıyım», diye **söylene söylene** kalktı Hasan, çizmelerini çekti. (s.213)

Tutuna tutuna (s.213)

Merdivenleri ağır ağır duvara, korkuluklara **tutuna tutuna** indi. (s.213)

Savura savura (s.215)

Öğleye doğru kısarak, Subaşı Köyü'ne Hasansız geldi. Gemini **savura savura**, tırısı kalkmış koşuyordu. (s.215)

Takım takım (s.215)

Erkekler, **takım takım** atlarla eşeklerle yola çıkmıştı. (s.215)

Boncuk boncuk (s.219)

Hasan, akşama doğru gözünü açtı. Yatak, yorganlar, çarşaf, terden su içinde kalmıştı. Alnı **boncuk boncuk** terlemiş, çamaşırları sırlıklam olmuştu. (s.219)

Böyle böyle (s.227)

Okumuşluk başka, adamın bir işe akli ermesi başkadır... Neyse, **böyle böyle** hanyayı konyayı öğrenecek. (s.227)

Zevzek zevzek (s.228)

«Ne yaparsın karı? Vakit geçsin... **Zevzek zevzek** lâf ediyor, işte. Hem bu sefer ona çok zorlu bir iş havale edeceğim...» (s.228)

Kala kala (s.231)

Kahveci Murat'a, **kala kala** İbrahim Ağa'nın ırgatları kalmıştı. (s.231)

Dertli dertli (s.231)

Bir yakada, sobanın başında da Muhtar Süleyman, **dertli dertli** onları dinliyordu. (s.231)

Işıl ışıl (s.235, 267, 295)

Öğretmen, uzunca boylu, yanık yüzlü, **ışıl ışıl** gözlü, otuzuna varmamış dinç bir adamdı. (s.235)

Heceleye heceleye (s.236)

Az önce okuldan çocukları azat ederken Rüstem geldi, yanıma. Yalvar yakar oldu. Kendisine bir saatte yazmasını öğretemezdim. **Heceleye heceleye** çocukların okuduğu (Ali Ata Ot At) gibi yazıları okuyor; ama adını bile yazamıyor. (s.236)

Yoluk yoluk (s.240)

Hoca, **yoluk yoluk** sakalını karıştırdı. Gözleri umutla parladı. (s.240)

Dur dur (s.247)

Senin gibi ağa oğlu koca memlekette bir tane daha yoktur. Ama sana bir diyeceğim daha var Hasan: Sen, yapsan yapsan kendi köyünün fukarasına iyilik edebilirsin. Türkiye’de kırk bin köy var! Buyur bakalım hepsine yetiş! Memleket ölçüsünde bir düzen kuramazsan akıntıya kürek çekmiş olursun. **Dur dur**... Bir diyeceğim daha var, Hasan: Bütün bu nedenlerden ötürü babana pek kızma. (s.247)

Bile bile (s.260)

Rüstem bir ah, bir of çektikten sonra konuştu: «Çürük Emin’in kahvesinde toplanan sivri akıllılar, bir oyuna geliyorlar. Ya da **bile bile** giriyorlar, bir işe. Ben, size demez miydim ki bu Halkçılar toptan gominist. Bu sözü, Ankara’da bile akşam sabah herkes etmekte.» (s.260)

Dayana dayana (s.262)

İbrahim Ağa, yorulmuştu. Bastonuna **dayana dayana** geldi; özel koltuğunu Murat koşturdu. (s.262)

Kuşkulu kuşkulu (s.263)

Ağa, kahvesini yudumladı. **Kuşkulu kuşkulu** iki yakasına bakındı. (s.263)

Ata ata (s.264)

Sayacaktım, heriflerin avucuna iki yüz elli bin lirayı. Külâhlarını havaya **ata ata** köyden defolup gideceklerdi. (s.264)

Alam alam (s.267)

Köy, göçmenlerin kerpiç evlerinden, ta İbrahim Ağa’nın hanayına, Hasan’ın yeni, ilçede bile eşine rastlanmayacak modern evine değin, ışıl ışıl güneşin altında **alam alamdı**. (s.267)

Karış karış (s.268)

Göçmenlere gelince, onlar neredeyse **karış karış** fidan aralarını ölçmeye kalkışıyorlardı. (s.268)

Pembe pembe (s.276)

Akşam güneşi, **pembe pembe** zeytinlerin koyu yeşil yapraklarında parlıyordu. (s.276)

Aça aça (s.278)

Elif, hayretle Hasan'a, gözlerini **aça aça** baktı. (s.278)

Alık alık (s.282)

Karı kızan, çoluk çocuk, erkek, kabadayı, kocamışı, genci, Subaşı köyünün meydanına dökülünce, önce **alık alık** iki yakalarına bakmıyorlar, sonra sağdaki soldaki ağaçların gölgesine, evlerin, damların duvarı dibine sığınıyorlardı. (s.282)

Tıklım tıklım (s.282)

Köyün Halkçıları, kahvenin önüne sıra sıra sandalyeleri atıp oturmuşlardı. Çınarın altı, **tıklım tıklım** insan doluydu. (s.282)

Bağırta bağırta (s.283)

«Vallah Ali Mehmet, abimizden yüzdelik alacağım **bağırta bağırta** göreceksiniz...» (s.283)

Çiğnene çiğnene (s.284)

Gelenlerin edecekleri lâf da **çiğnene çiğnene** sakıza dönmüştür: 'Size toprak vereceğiz,' derler. 'Bakın gündelikler altı liradan, yedi buçuk liradan on iki liraya çıktı,' derler... (s.284)

Memnun memnun (s.285)

İbrahim Ağa, Murat'ın kahvesinin önünde, kendinden yaka olan köyün ileri gelenleri ile oturmuş, **memnun memnun** kalabalığı seyrediyor, ikide bir yüzünü buruştura buruştura, Çürük Emin'in kahvesine bir göz atıyordu. (s.285)

Buruştura buruştura (s.285)

İbrahim Ağa, Murat'ın kahvesinin önünde, kendinden yaka olan köyün ileri gelenleri ile oturmuş, memnun memnun kalabalığı seyrediyor, ikide bir yüzünü **buruştura buruştura**, Çürük Emin'in kahvesine bir göz atıyordu. (s.285)

Okşaya okşaya (s.287)

Rüstem, göbeğini **okşaya okşaya** İbrahim Ağa'nın yanına oturmuş, sevincinden ağzı beş karış, dört bir yakaya sırtıyordu. (s.287)

Doya doya (s.291)

Önceleri keşkek, pilav, zerdeyi keyifle **doya doya** yemişti. (s.291)

Az az (s.291)

Yemek dediğin **az az** günde bir yol, iki yol yenirdi. (s.291)

Kasa kasa (s.292)

Kemal, motorculara her ilçeye gidişte Emin'e **kasa kasa** gazoz getirtiyordu, ağadan habersiz. (s.292)

Söylene söylene (s.293)

Düğün boyunca göçmenler, şaşkınlaşmışlardı. Yemişler, içmişler, «Ağam! Görülmemiştir, böylesine düğün hiçbir yakada,» diye **söylene söylene** bir hal olmuşlardı. (s.293)

Güm güm (s.294)

Gerçekten köyün kadınları o gece kınaya, kına gecesine hazırlanıyorlardı. Elif'in yüreği **güm güm**, ertesi günkü töreni bekliyordu. (s.294-295)

Avuç avuç (s.297)

Hasan, Elif'le üç basamak merdiven çıktuktan sonra durdu; elini cebine atıp, **avuç avuç** gümüş liralari ortalığa saçmaya başladı. (s.297)

Sarı sarı (s.299)

Ateş, bütün tarlayı sarmış, alevler göklere yükseliyordu. **Sarı sarı** ekinler, dolgun başaklar, çatır çatır yanmaktaydı. (s.299)

Çatır çatır (s.299)

Ateş, bütün tarlayı sarmış, alevler göklere yükseliyordu. Sarı sarı ekinler, dolgun başaklar, **çatır çatır** yanmaktaydı. (s.299)

Yanıp yanıp (s.299)

«Orağa girmek bile kısmet olmadı... Bizim bu tarlada hayır yok... Basın kızanlar göçmenlerin tarlalarına!» dedi. Yakup'un dört bir yakasında başkaca ekin ekilmiş tarla olmadığından, **yanıp yanıp** sönecekti, kendiliğinden. (s.299)

4.3.9. İzmir'in İçinde

El kol (s.7, 343)

«Gelin bakın hele size ne göstereceğim...» diye, **elimizden kolumuzdan** çekti basbayağı. (s.342-343).

Baş başa (s.8, 200, 333, 334)

«Bakalım, her istediğimiz zaman **baş başa** böyle kırlara çıkabilecek miyiz? Benim, ev işlerim olacak. Senin dışardaki işlerin...» (s.333)

Akıl fikir (s.8, 31, 152, 294)

Arkasından yürüdüm. **Aklım fikrim** karışmıştı. (s.8)

Burun buruna (gelmek) (s.8)

Kendimi toparlamaya kalmadan, sahanlıkta Bay Hidayet Koryürek'le **burun buruna** geldik. (s.8)

Doğrudan doğruya (s.9, 25, 36)

Kapıdan **doğrudan doğruya** büyük bir salona giriliyordu. (s.9)

İster istemez (s.11, 59, 63, 82, 94, 232, 414)

Bir bankada herhangi bir işlem yapılacak da Hidayet Bey, duymayacak... Bu olasıya bir iş değildi. **İster istemez** gülümsedim. (s.94)

Geçip gitmek (s.12, 285)

Kordonboyunda kimsecikler yoktu. Arada bir, bir araba fırlayıp **gecip gidiyordu**. (s.12)

Bitmez tükenmez (s.13)

Evet, maç için alana çıktığında, aslanlar gibi savaşıyorsun. **Bitmez tükenmez** bir gücün, sarsılmaz bir iraden, korkunç bir zekân var. (s.13)

Gelip geçmek (s.14)

«Ah gençlik ah!» diye gülümsedi; hafifçe arkama okşar gibi vurdu. Pasta tabağına uzanırken ekledi: Comme le temps passe! Göz açıp kapamadan **gelip geçiyor** yıllar... (s.14)

Etli canlı (s.14)

Elimde olmayarak dönüp şöyle bir alıcı gözle baktım. Bay Hidayet Koryürek'e: **Etli canlıydı**, elli beşinde gibime geldi. (s.14)

Yeme içme (s.15)

«Sağlığıma, **yememe içmeme** çok dikkat ederim. Biliyorsun hâlâ tenis oynamaktayım. Neden mi? Biraz önce anlatıyordum; bencilliğimden. Aklımca çok yaşayacağım... Babamız, bizim gibi tüccarmış ama dedemizin bir Osmanlı Paşası olması canımı sıkıyor...» (s.15)

Olmuş bitmiş (s.15)

«Neler söylemek istediğini pek iyi anlayamadım amca? Dedenizin paşalığı **olmuş bitmiş** bir sorun.» (s.15)

Gelmiş geçmiş (s.15, 244)

Zaten bütün **gelmiş geçmiş** yazarlar hep aynı konuya değinmişlerdir. (s.15)

Çekip gitmek (s.15, 261, 359, 413)

«Emre bak, bir delikanlı arkadaş geldi iş için, konuş...» dedi. Sonra kapıyı açıp, orta boylu, geniş omuzlu karayağız bir delikanlıya yol verdi; kapıyı **çekip gitti**. (s.359)

Kendi kendini (s.15)

Gençliğinde her istediğini gerçekleştirdim sanman, bir **kendi kendini** aldatma olarak karşına dikilir. (s.15)

Kendi kendime (s.17, 58, 87, 98, 107, 128, 166, 205, 239, 248, 250, 264, 276, 286, 337, 349, 352, 374, 401, 413)

Oldukça yorgundum. **Kendi kendime**, bugünkü gazetelerin görüntüsü, yarınkilerin yanında çok sönük kalacak diye düşünüyordum. (s.349)

Kırmak geçirmek (s.18, 308)

Cahit Demiroğlu, öfkeli öfkeli konuştu: **Kırdılar geçirdiler**. İstanbul'da çocukları. (s.308)

Belli belirsiz (s.18, 156, 305)

Ne yalan söyleyeyim: Gülseren'e karşı içimde **belli belirsiz**, ama olumluymuş gibi gelen, bir garip his vardı. (s.18)

Yemek içmek (s.18, 146, 313)

Bay Hidayet Koryürek, **yemiş içmiş**, şimdi de naneli bir Amerikan cıgarası tellendirmeye hazırlanıyordu. (s.18)

Ara sıra (s.18, 29, 30, 37, 43, 44, 51, 85, 155, 197, 203, 367, 404)

Yüzbaşı, bana pek bakmıyor, elindeki dosyadan, **ara sıra** binbaşıya bilgi veriyordu alçak sesle. (s.404)

Takılıp kalmak (s.18)

Cıgaramı, süsüne gözümün **takılıp kaldığı** çakmağı ile yaktı. (s.18)

Alı alına moru moruna (s.18, 78, 203, 301, 336)

Gülseren, sorumu duyunca, **alı alına moru moruna** pek heyecanlandı. (s.18)

Ölüm kalım (s.19, 263)

«1919-1922 yılları arasında yurdumuz bir **ölüm kalım** savaşı veriyordu Gülseren!» (s.19)

Bir aşağı bir yukarı (s.20, 96, 367, 372, 404)

Hidayet Koryürek, ayağa kalktı, salonu arşınlamaya başladı; **bir aşağı bir yukarı** dolaşarak konuştu. (s.20)

Fındık fıstık (s.20, 21, 203)

Gülseren, soda şişelerini getirip, **fındık fıstığı** tabaklar içinde önümüze koyana dek Bay Koryürek konuşmadı. (s.21)

Saymak dökmek (s.20)

Gençlik anıları yüreğinde kabarmıştı. Bu anılarını **saymak dökmekle** hafifliyordu, galiba. (s.20)

Yıllar yıllarca (s.20)

Herhalde bizi Gülseren’le bir arada görünce heyecanlanmış, duygulanmıştı. **Yıllar yıllarca** bir kişinin böyle yalnız başına yaşamasının bir nedeni olmalıydı. (s.20)

Döndürüp dolaştırmak (s.24)

«Siz gençlerin geleceğinden, güzel günlerinden söze başlamıştık; konuyu **döndürüp dolaştırıp** nerelere getirdik... Gülseren’in de canı sıkıldı ya... ama dinlesin de bitirelim...» (s.24)

Çıkıp gitmek (s.26, 361, 429)

Viski, ocaktaki ateş, bana bir gevşeklik, bir sıkıntı veriyordu. Fırlayıp bu evden **çıkıp gitmek** için içimde sonsuz bir istek vardı. (s.26)

Şurada burada (s.27, 28)

«Evet Emre. Tavuk, horoz milletinin ancak civcivleri sevimlidir. Biraz palazlandılar mı, pek bilgiç, pek kendilerini beğenmiş olurlar. Oysa yaptıkları iş, çöplükte, **şurada burada** eşinmektir. İşte bu yüzden sonunda bıçağı hak ederler.» (s.27)

Dört beş (s.28, 410)

Okumayı, gezmeyi çok sever. Yılın en az **dört beş** ayını Avrupa'da geçirir. (s.28)

Geçmek gitmek (s.30, 212, 257)

«Peki ama kızım, niye benimle uğraşıyorsun? Ben yaşantımı, fikirlerimi söylüyorum. Beğenmiyorsan, aldırılmazsın, **gecer gider**...» (s.30)

Sürmek gitmek (s.30)

Oysa ben, çocukluğundan bu yana seni ne oyuncaklarla sevindirmiştim. Beni nasıl severdin? Seni nasıl severdim? Şimdiyse bu sevgimiz **sürse gitse** de bize yabancılaşıyor. Bir ayrı kitap gibi rafa kondu. (s.30)

Gitmek gelmek (s.31, 253, 309, 322)

Sadık, bir ara evine **gitti geldi**; üniformasını giymişti. (s.253)

Sövüp saymak (s.33)

Örneğin, bugün yağmur yağmasaydı, İzmir şampiyonluğunu, çeke çeke Uğur'un elinden alacaktım. Çok istiyordum bir yol bu şampiyonluğu ona bırakmayı: ne var ki, bile bile bu şampiyonluğu verdiğimi anlayacak kadar iyi oyuncuydu, Uğur. Yutmazdı; bana da kızar, **sövüp saymaya** başladılar. (s.33)

Gelmek geçmek (s.33, 280, 283)

Eşikte duran Uğur'u görünce, bu düşünceler, anılar; biraz önce konuştuklarımızdan ötürü olacak, zihnimden bir anda **geldi gecti**. (s.33)

Uzayıp gitmek (s.36, 257)

Babam, emekli Albay Nazif Bey'in anıları, **uzayıp gidiyordu**. (s.257)

Çoluk çocuk (s.36, 65, 129, 202, 213, 311, 333, 345, 376)

Bayram Dayı'nın hal ve hatırını, **çoluk çocuğunu**, torunlarını sorduk, konuştuk. (s.345)

Bir günden bir güne (s.37, 45, 81)

Uğur da şirkette ortak görünüyor, bir işe bakıyordu; ama **bir günden bir güne** onun şirkete uğradığını görmemişimdir. (s.81)

Bugüne bugün (s.39, 78, 104)

«E.. kızım, ne de olsa **bugüne bugün**, şampiyonuz. Elbette beni kapışacaklar... Benim gibi yakışıklı bir delikanlıyı sana bırakırlar mı? Elinden alacaklar!» (s.78)

Yatmak kalkmak (s.41)

«Senin yerinde olsam, bir hafta hiç olmazsa erken **yatar kalkarım**. Kendime çok iyi bakarım.» (s.41)

Çıkmak gitmek (s.41, 85, 199, 259, 288, 323, 335, 369, 412)

Hanım arkadaşımız, şöyle bir düşünür gibi yaptı, kaşlarını çattı. Sonra gülümseyerek **çıktı gitti**. (s.85)

Yarı şaka yarı ciddi (s.42, 261)

«Yok mu bir babayiğit şu Emre'yi yenecek ortalıkta!» diye bağırdı. Gülseren, **yarı şaka yarı ciddi**. (s.42)

Senli benli (s.42)

Örneğin ben, kafamı kesseler, babamla, annemle böyle **senli benli** konuşamazdım. (s.42)

Gerisin geriye (s.49)

Yine döndüm **gerisin geriye**, Kültürpark'ın Lozan kapısına vardım. (s.49)

Tıka basa (s.50)

«Bir lokma daha yiyecek halim yok. **Tıka basa** yedim, bu akşam. Bizim patronlar beni yemeğe çağırdı, bu akşam.» (s.50)

Olup biten (s.51, 96, 110, 118, 124, 126, 171, 255, 326, 363, 375, 393, 419)

«Ben, memurum. Şirkette **olup bitenden** bana ne?» (s.126)

Beş on (s.51, 410)

Dört beş koldan, İstanbul'a dek soruşturmayı **beş on** gün içinde böylesine çabuk yürütülmesine sevinmemek elde değildi. (s.410)

Olup bitmek (s.53)

«Elbette var. Her ay kira öder gibi para bankaya yatacak. Hesabını yaptık. Şimdi ödediğimiz kiradan yüz elli lira fazlasını ödeyeceğiz **olup bitecek**...» (s.52-53)

Hesap kitap (s.53, 291)

Hesabı kitabı unutuvermişti. Cıgara paketine uzandı. (s.53)

Derlenip toparlanmak (s.55)

«Bana kalırsa, bütün ulusca disiplinli olamadığımızdan **derlenip toparlanamıyoruz**. Ulusta disiplin anlayışı olmayınca, hükûmetler de gevşek oluyor, gevşekliği yetmiyormuş gibi, ensemizde boza pişiriyor. Örgütlü, disiplinli bir ulusun karşısında şu hükûmet kaç saat dayanır acaba? Alanı boş bulunca, Tevfik Fikret Beyin buyurduğu gibi, şimdi de kanun diye, kanun diye, kanun tepelenmekte... Dur hele, nutuk çekmeye niyetim yok. Şu beğenmediğin askerliğin baskısından, baskı havasından sıyrılabildin mi artık?» (s.55-56)

Üstüne üstlük (s.57)

Ne karışık bir akşam, bir gece geçirmiştım: Bay Koryürek'ler... Bayan Koryürek'ler... Viskiler, şaraplar, yemekler... **Üstüne üstlük** babamın kat, ev derdi... (s.56-57)

Kalem kâğıt (s.57)

İyi hoş ya, ne eder şu kat için yirmi yılda ödeyeceğimiz paranın faizi? Bir **kalem kâğıt** alıp hesaplamalı; herhalde bir kat parası daha eder... (s.57)

El yüz (s.57, 316, 342, 402)

Yataktan kalkıp, **elimi yüzümü** yıkayıp ortalığa çıkana dek, saat on bir buçuğu bulmuştu. (s.57)

Bir açıp bir kapatmak (s.57)

Pencereden arka bahçeye baktım: Binaların kalabalığı arasından masmavi bir gökyüzünü, henüz yaprağını dökmeyen yeşil bir kavak, sallana sallana **bir açıp bir kapatıyordu**. (s.57)

Gün günden (s.57, 157, 256)

Yüzünün **gün günden** beliren çizgileri silinir, yorgun gözlerinde bana karşı sevgiyle karışık korkutucu bir ışık parlar. (s.57)

Zengin fakir (s.60)

«Bak oğlum, anlarsanız, kızın **zengini fakiri** diye ayırım yapamayız. Bu iş senin isteğine, kararına bağlı bir sorun. Daha okuyacağım dersin, gider okursun. Evleneceğim dersin, iş güc sahibisin, evlenirsin...» (s.60)

İş güc (s.60, 91, 92, 142)

«Elbette iyi olur ya... Ben, sizin için başka şeyler düşünmüştüm; hani Uğur'la senin için... Zaten yüksek öğrenimini yapmışsın, askerliğini bitirmişsin. Uğur'un derdini halledebilsek onunla birlikte **iş güc** sahibi olur, hayatımızı düzenleyebilirsiniz...» (s.91)

Köylü kentli (s.61)

Türkiye'nin birçok il ve ilçesinde düzenlenmiş çarşaf gibi listelerde **köylü kentli** yurttaşların Vatan Cephesi'ne İltihakları! Bu Vatan Cephesi, Demokrat Partinin nesi ola? (s.61)

Kadınlı erkekli (s.61, 247, 334)

Ağaçların altı, Hıdırellez'i kutlayan, baharın tadını çıkaran yurttaşlarla doluydu: **Kadınlı erkekli**, çoluklu çocuklu aileler, kilimleri, seccadeleri sermişler, çam dallarına ipler atıp salıncaklar kurmuşlardı. (s.334)

Gidiş geliş (s.63)

Evin günlük alışverişinden tutun kahveye **gidiş gelişi**, yazı ile uğraşması, kitap okuması, yemekleri, hep saatlidir. (s.63)

Olmak gitmek (s.64)

Babam, çınlayan bir sesle konuştu: «**Oldu gitti** hanım!» (s.64)

Kanlanmak canlanmak (s.64)

«Sabah gazetede okudum. Haftaya pazara sıkı top oyunu varmış: Emre, biraz **kanlansın canlasın**...» (s.64)

Anne baba (s.66, 101, 273, 277)

«A.. deli miyim? Evde böyle şeyler söylenir mi **anneme babama**! Odamda sonra hapis mi yatayım?» (s.273)

Yazıp bitirmek (s.67, 188, 353)

«Bakıyorum, akıllıca söz ediyorsun ama, ben anılarımı **yazıp bitirmedim** daha.» (s.67)

İki üç (s.71, 304)

Park, kurulduğu sıralar çevresi bütün yanıklıkmış. Metre karesi elli kuruştan **iki üç** liraya dek satılmış. (s.71)

Arada bir (s.76, 174)

Dostlukları çok eskiydi. **Arada bir** de böyle toplantılara en sevdikleri dostlarını buyur ederlermiş. Bu gecenin de onur konuğu bendim... (s.174)

Varsa yoksa (s.76)

Bunların hepsi, Gülseren bir yana, tenisi hiçbir zaman ciddiye almazdı. Coni'yi bizden saymıyorum, elbet. Bunlara **varsayoksa** kâğıt oyunu. (s.76)

Göz kaş (etmek) (s.77)

Gülseren de benimle birlikte kalkmıştı. Bana **göz kaş** ediyordu. (s.77)

Basmak gitmek (s.77)

«Otuz yıl sonrasında bana ne? **Bas git** şimdi, yoksa seni karga tulumba etmeyelim» diye Yalçın parladı. (s.77)

Sağdan soldan (s.78, 108, 295)

Kalabalıktan zor geçiyoruz. **Sağdan soldan**, selâmları, iltifatları karşılıyorum. (s.78)

Asılıp takılmak (s.78)

Oyuna iyice dalan o kart, boyalı karılar, bana **asılıp takıldıkça**, ben de biraz Gülseren'i kızdırmak için yanlarında duruyorum; gayet de içtenlikle hoşbeş ediyorum. (s.78)

Kaçmak gitmek (s.81)

Uğur da şirkette ortak görünüyor, bir işe bakıyordu ama, bir günden bir güne onun şirkete uğradığını görmemişimdir. Gelse bile, benimle bir çay içip, daktilo kızlarla şakalaşıp, Hasip Beyle hoşbeş edip **kaçar gider**. (s.81)

Kara kuru (s.81)

Şefim Hasip Demiroğlu, **kara kuru**, uzun boylu, yaşını göstermeyen, kır saçlı, beyaz bıyıklı bir adamdır. Şirketin en eski memurlarındandır. (s.81)

Yıllar yılı (s.81, 98)

Nedenini anlayamam. **Yıllar yılı** edindiği deneylerden mi, okuduğundan mı bilmem, Hasip Bey, oldukça bilgili bir kimsedir. (s.81)

Yüz yüze (gelmek) (s.83, 424)

Babamla, annemle nasıl **yüz yüze** gelecektim? Dişimi sıkıp açtım kapıyı, girdim içeriye. (s.424)

Er geç (s.83)

Er geç, benim yakamı bırakacaklar, beni emekli edecekler, koltuğumu sana teslim edecekler. (s.83)

Deli divane (olmak) (s.84, 177, 293)

«Cahit'in de yakasını bırakma, kulübe getir. Kızlar onu görünce **deli divane** oluyorlar...» (s.293)

Az çok (s.85, 146, 271, 391, 393, 407, 427)

Herkes, **az çok** rahat bir soluk almıştı. (s.393)

Gizli kapaklı (s.85)

Kapının iç yakasında durdu birdenbire; şöyle gözlüğünün üstünden alaylı alaylı bize baktı; renksiz dudaklarını büze büze, «Ayol Hasip Bey,» dedi, «şu konuştuklarınız pek mi **gizli kapaklı** sorunlar? Ben, budala bir kadın mıyım?» (s.85)

Amir memur (s.85)

şu odanın içinde üç kişi, **âmir memur** olarak değil, çoğu arkadaşça çalışırız. (s.85)

Olmak bitmek (s.86, 139, 162, 186, 222, 237, 242, 339)

«Bir deneyin bakalım Albayım, beğenmezseniz, basar söndürürsünüz **olur biter**.» (s.222)

Bugün yarın (s.86)

«Yarın barışırız; gönlünü alırım. Bir dengine getirip kocasının çalıştığı bankada yakında şef olacağını söylerim... olur biter. Zaten, Hidayet Beyefendi'ye çok oldu rica edeli. O da görüşmüştü müdürle. Ankara'dan **bugün yarın** bir haber çıkar...» (s.86)

Çıkıp giden (s.87)

Kapadı telefonu, bana döndü; **çıkıp giden** Fatma Hanım'a «güle güle» dedikten sonra konuştu. (s.86-87)

Aça kapaya (s.87)

Odasına girdiğimde, Bay Hidayet Koryürek, geniş masasının arkasındaki koltuğa kaykılmış, yumuk gözlerini **aça kapaya** bana bakıyordu. (s.87)

Oldu olacak (s.89, 133)

«**Oldu olacak**, kilise nikâhından sonra bir de imam nikâhı kıydırsınlar ki Miss. Shelleyck'in sevinci kursağında kalsın!» dedim. Gülseren, bembeyaz oldu. (s.133)

Kalkmak oturmak (s.89)

Hidayet Bey, **kalktı oturdu**. (s.89)

Doğru dürüst (s.90, 94, 118, 153, 188, 296, 325, 367, 413)

«Ben, Emre'yle İstanbul'a hastaneye gittiğimizde, adamın yüzüne bile **doğru dürüst** bakamadım, sıkıntımdan. Benim asıl üzüntüm, Zehra ablamın çocuklarıyla kimsesiz kalması...» (s.296)

Çekip çıkmak (s.90, 386)

Ona Hidayet Bey, eliyle bir işaret yaptı. Dikkatle kapıyı **çekip çıktı**. (s.90)

Ne yapıp yap (s.91)

«Derdini bir öğrenebilsek... Ağzını bir ara bakalım, **ne yapıp yap** ağzını bir ara...» (s.91)

Fakir fukara (s.92)

«Şu sıra plâstik eşya modası aldı yürüdü. En az on beş yıl, bu iş için geleceğini parlak görüyorum bir iş adamı olarak. Sonra bu iş, zengin işi değil. **Fakir fukaraya** çanak çömlek, leğen gibi bir çok gerekli eşya yapabilirsiniz. Bütün Türkiye'de de alıcı bulursunuz. Bir plâstik eşya fabrikası kurmanızı yararlı görüyorum...» (s.92)

Çanak çömlek (s.92)

«Şu sıra plâstik eşya modası aldı yürüdü. En az on beş yıl, bu iş için geleceğini parlak görüyorum bir iş adamı olarak. Sonra bu iş, zengin işi değil. Fakir fukaraya **çanak çömlek**,

leğen gibi birçok gerekli eşya yapabilirsiniz. Bütün Türkiye’de de alıcı bulursunuz. Bir plâstik eşya fabrikası kurmanızı yararlı görüyorum...» (s.92)

Alıp uzatmak (s.93)

Çeki **alıp uzattı** bana, «koy şunu cebine. Daha yarım saatimiz var. Tam, beşe beş kala gideceksin... Nerede kaldın? diye sana çıkışamayacak. Kibarca soracak. Başka bankalarda işim vardı da diye alaya alacaksın...» (s.93)

Evirmek çevirmek (s.93, 305)

«Dün antrenmanda üstüne düştüm; raketi de elimden atamadım. Burkuldu» diye söylendim. Doktor, bileğimi, dirseğimi **evirdi çevirdi**, canımı da yaktı biraz. Her parmağımı ayrı ayrı oynatmamı söyledi. (s.305)

Oldum olasıya (s.94)

«Babamın para işlerine **oldum olasıya** aklı ermez. Öyle bir iş yaptı ki elindeki parayı peşin yatırdı; üstünü takside bağladı. Bu taksidin faizi, bir kat daha eder...» (s.94)

Sağa sola (s.96, 129, 136, 152, 287, 352)

Uğur, başını **sağa sola** zor çeviriyordu. Bize bakıp gülümser gibi oldu. (s.136)

Lavur luvur (s.96)

Meramımı anlatmak için ona, parmağımı sallayarak, «back-hand!» dedim. Ne demek istediğimi şıp diye anladı, «oh yes!» diyerekten **lavur luvur** etti. (s.96)

Yalak yavşak (s.97)

Üstüne bir şımarıklık, bir **yalak yavşaklık** geldi. Korkarım pazara maça da çıkmayabilir. (s.97)

Üç dört (s.99, 137, 197)

«Doğru, öyle ya.. Gelecek hafta gideceğiz Ankara’ya.. Ablamda **üç dört** gün, belki bir hafta kalacağım. Dalgınlık, size söylemeyi unuttum.» (s.99)

Soy sop (s.102)

«Patronlarımı bir yana bırak. Onların **soyunu sopunu** da bir yana bırak. Daha daha işlerini, milyonlarını da at bir kenara. Sadece kızını düşün... Neydi adı?» (s.102)

Şuraya buraya (s.104)

Elimde çantanın içindeki kâğıtların işini, **suraya buraya** uğraya uğraya ancak bitirebilmişim. (s.104)

Üst üste (s.104, 312)

Yazıhanenin girişindeki odada sekreteri hanım kız, yazı makinesinin başında öfkeli öfkeli birtakım dosyayı **üst üste** yerleştiriyordu. (s.104)

Gelip geçici (s.105)

Tenisçinin ünü, **gelip geçicidir**; sporcu ünü ile, yazar ünü bir olur mu hiç? Usta bir yazarı yakından göreceğim için heyecanlandım. (s.105)

Sakin durgun (s.105)

Beyaz, uzun parmaklarının ucunda, siyah bir tespih vardı. Tespihle oynuyordu, parmakları.

Sakin durgun bir hali vardı. (s.105)

Yıldan yıla (s.105, 279)

Şöyle bir **yıldan yıla**, sonraları da çok seyrek gördüğüm Cahit son aylarda karşıma, kendisini yetiştirmiş, dürüst, bilgili, ağır başlı, olgun bir genç adam olarak çıktı. (s.279)

Yırtmak atmak (s.108)

Mustafa Kemal Paşa, emperyalistlerle birlik olan padişahın fermanını sonunda kılıcı ile **yırttı attı**. (s.108)

Akıp gitmek (s.109)

Ne olacak, şişiyoruz şişiyoruz... Patlayacağız, **akıp gitmek** için bir yol bulacağız, elbette... (s.109)

Getirmek götürmek (s.112)

«Aman Suphi Bey, bana ne? Açıp bakmadım bile dosyayı. Benimkisi işim, **getir götür**.» (s.112)

Yerli yerine (s.113, 385)

Çarşıdan aldıklarımızı yerleştirmeye, **yerli yerine** koymaya başladık. (s.385)

Havadan sudan (s.114, 305, 318)

Bu, **havadan sudan** sözlere babamın pek önem vermediğimi görüyordum. (s.318)

Alıp satmak (s.114)

Birinci Dünya Savaşında askere giderken, İzmir Kordonuna bir baktım Emre, yığın yığın üzüm, incir, tütün, miyan kökü gemilere yükleniyor. Hep bu kefere milleti **alıp satıyor**. En imtiyazlı kişiler bunlar. İzmir'in en zenginleri bunlar. (s.114)

Getirip götürmek (s.114)

Adamları, sabah, öğle, akşam, bu yerlere özel trenler **getirip götürüyor**. (s.114)

Düşüp kalkmak (s.116, 389)

Yunanlılarla **düşüp kalktığı** için neredeyse Mümin Bey'i bir dengine getirip vuracaklar arkasından, bıçaklayacaklar. (s.116)

Günü gününe (s.116, 186)

Ankara, **günü gününe** İzmir rıhtımına, kaç Yunan askeri, ne değin top tüfek çıktığını öğreniyor. (s.116)

Top tüfek (s.116)

Ankara, günü gününe, İzmir rıhtımına, kaç Yunan askeri, ne değin **top tüfek** çıktığını öğreniyor. (s.116)

Olur olmaz (s.119)

Gülseren de hiç dikkat etmiyor, pervasızca **olur olmaz** zamanda beni işimde arıyordu. (s.119)

Karşı karşıya (s.119)

«Kusuruma bakma canım; çok heyecanlandım. Büyük bir sürprizle **karşı karşıyayız...**» (s.119)

Çıkarıp satmak (s.125)

Diyelim ki baba, siz madencisiniz. Krom **çıkarıp satmak** için hükûmetten izin aldınız. Annem de öyle, bir yatağın, maden yatağının işletme iznini almış. Benzetmek gibi olmasın, ben de bakanım. Yakınlarımdan birini koymuşum kendim için bu maden işine. (s.125)

Taş toprak (s.125)

Siz, en iyi cevherli madeni çıkartmak için para, emek harcıyorsunuz. Ben, **taş toprakla** birlikte, cevher oranı düşük krom madenini dağlar gibi yığıyorum. (s.125)

Taşlı topraklı (s.125)

Toparladığım **taşlı topraklı** dağ gibi yığılmış madeni bir güzel okutuyorum. (s.125)

Şurasından burasından (s.126)

Doğrusu korktum, babama bir şeyler olacak diye, çenemi tuttum. Yoksa daha çok şey vardı. Zaten babam, **şurasından burasından** hasta. Bu işleri yavaş yavaş öğrensin daha iyi diye düşündüm. (s.126)

Yalvar yakar (s.128)

«Meğer ağabeyim Nuran'ı severmiş. **Yalvar yakar** olmuş. Hanımefendi, Nuh demiş, peygamber dememiş. İlle Amerikalıya, Amerika'ya gidiyor...» (s.128)

Bando mızık (s.129)

«Uğur'la Nuran'ın ilişkisini bunca zamandır nasıl anlayamadık? Böyle bir iş, iki günde **bando mızık** ilân edilirdi?» (s.129)

Kırıp dökmek (s.129)

«Uğur'un aylardan beri süren sinirini, öfkesini... Herkesi **kırıp dökmelerini**... Tenisi bile bırakmasını. Maçlarda hiç de direnmemesini... Bilseydim, ümüğüne basar söyletirdim.» (s.129)

Karı kızan (s.129)

Alsancak sosyetesini, aşınmış takınmış, gövde gösterisine çıkmıştı. Pişmiş kelle gibi sırttan bir sürü sivil giyinmiş Amerikan askeri de bu kalabalığın cabasıydı. **Karı kızan**, çoluk çocuk, onlar da gövde gösterisindeydiler. (s.129)

Ağızdan kulağa (s.131)

Kuşkusuz, bütün salonun içinde **ağızdan kulağa**, bizim ettiğimiz sözler dökülüyordu. (s.131)

Gelmek gitmek (s.131, 173, 371)

Hep tenis kulübe **gelir giderler**, elbette bizim kızların ardından. (s.131)

Boylu boyunca (s.134)

Elindeki şeyeyi kapıp, çenesine de bir yumruk çıkardım. Hem de yavaşça vurmuştum. **Boylu boyunca** yere yıkıldı. Hemen belinden kavradığım gibi sırtıma aldım, keratayı. (134)

Açılıp kapanmak (s.135)

Yine telâşla kapılar **açılıp kapandı**. (s.135)

Kafa kafaya (vermek) (s.136)

«Ne oluyor burada? Ne işler, ne dolaplar çeviriyorsunuz? Hizmetçi, senin Uğur'un odasına girip pijamalarını aldığı görmüş... Evden mi kaçırıyorsunuz ağabeyinle **kafa kafaya** verip?» (s.136)

Ne yapıp yapmışlar (s.138)

«Tamam. Ben de bunu söyleyecektim. Maliyede memur olan kocası son zamanlarda iyice kötüleşmiş. Amirleri, arkadaşları, **ne yapıp yapmışlar**, bu talihsiz adamı. Heybeliada Sanatoryumuna kaldırmışlar. Orada. İstanbul'da yatıyormuş.» (s.138)

Eş dost (s.139)

«Aferin Hidayet!» diye çınladı, sesi Ahter hanımın, «bakıyorum birkaç yıldır, basbayağı, **esi dostu**, fukaraları, insanları düşünür oldun...» (s.139)

Kırılmak dökülmek (s.142)

«Durun hele.. bir düşerseniz, ikiniz birden **kırılır dökülürsünüz**...» diye kalktım; «Uğur'u yatağına yatırdıktan sonra, ben de eve giderim. Vakit bir hayli oldu..» diye yürüdüm. (s.142)

Açıp kapatmak (s.142)

Gülseren, yine kapıları **açıp kapatıyordu**. (s.142)

Girmek çıkmak (s.142, 371, 379)

Yıldız, mutfağa **girdi çıktı**; çayı getirdi. (s.379)

Tutup çekmek (s.142, 168)

Gülseren, «Islanacaksın...» diye, elimden **tutup çekti**. (s.142)

İkide bir (s.144)

İkide bir cebimdeki adresi çıkarıp bakıyor, sokak numaralarını inceliyordum. (s.144)

Kitap defter (s.145)

Kitap defterleri eksikti, onları tamamladık... (s.145)

Çıkmak gelmek (s.147, 192, 210)

İş kuruluncaya dek de inşaallah Rasim Bey, **cıkar gelir** işinin başına... (s.147)

Sesi soluğu (s.150)

«Hiçbir şeyimi senden esirgemem Emre!» dedi. Aman yarabbi! ne yapacağım ben bu kızla? Düşündüm kaldım; **sesim soluğum** çıkmadı. (s.150)

Aşağı yukarı (s.150, 187, 222, 419)

Uğur, apartmanın kapısının önüne çantaları, raketleri yığmış, **aşağı yukarı** dolaşıyordu. (s.150)

Gidip gelmek (s.152, 214, 277, 290, 384, 419)

Annemle Gülseren mutfağa **gidip geliyorlardı**. (s.214)

Götürüp getirmek (s.156)

Memur adamsın, işin kâğıt **götürüp getirmek**, kâğıt imzalatmak... (s.156)

Göz göze (gelmek) (s.157)

Gözümün ona takıldığı bir sırada Hasip Bey, birden başını defterden kaldırdı. **Göz göze** geldik. (s.157)

Kap kakak (s.158)

Bana kalırsa Hasip Bey, bir petrol mühendisi için plastik işleri, çocuk oyuncağıdır. Zaten çocuklara oyuncak, ev hanımlarına **kap kakak** yapacağız, ilk ağızda. (s.158)

Ne yapmışsa yapmış (s.161, 225)

Kadın kız milletinin kendilerine göre birtakım sevimli kurnazlıkları oluyor: **Ne yapmışsa yapmış**, Uğur'u dün gece erkenden yatırmış, hem de cumartesi gecesiydi, bu pazar sabahı yine erkenden kaldırmıştı. (s.225)

Oh oh! (s.162, 350)

Bu kez de, Hasip Bey: «Buyur Gülseren Hanım kızım,» diye söze başladı; «nasılsınız? **oh oh!** memnun oldum...» (s.162)

İyiden iyiye (s.163, 165, 402)

Hava, **iyiden iyiye** soğuktu. Hasip Bey, paltosunun yakasını kaldırmış, şapkasını kaşlarına değin çekmişti. (s.163)

Suluk soluğa (s.163, 357, 364)

Nikâh dairesine gitmek zorunda kalmıştık. Beşten önce, **soluk soluğa** yetiştik. (s.364)

Tepeden tırnağa (s.163, 218)

«İyi, vaktinde kurtulmuşsun.. ben, biletleri alayım.» diye Hasip Bey, gişeye yürüdü, sıraya girdi. Suphi Bey, şöyle beni **tepeden tırnağa** süzdü. (s.163)

Silkip atmak (s.164)

«Teşekkür ederim evlât: Bu maçta, ya kızı alacaksın, ya da kaçıracaksın; üst yakasını **silkip atacaksın...**» (s.164)

El ayak (s.165, 171, 413, 418)

Bahçeye doğru yürümeye başladık. **Elim ayağım**, dizlerim hâlâ titriyordu. (s.418)

Baş göz (s.166)

Suphi Bey, gülümsedi, cıgarasını bastı söndürdü: «İp, bir kopuş koparsa, bakalım kimin **başı gözü** yarılır Hasip Beyciğim... Her neyse, işin ayrıntılarını evde konuşuruz.» (s.166)

Omuz omuza (s.166, 381)

Millet, iş dönüşü **omuz omuza** vapurdan çıkıyordu; çok kalabalıktı, vapur. (s.166)

Ana baba (s.167, 393, 404)

Bu konuşmalarından anladım ki, **ana baba**, oğulları için çok kaygılıydı. (s.163)

Alçılı sargılı (s.169)

«Asıl zorluk, ta Diyarbakır'dan İzmir'e dek **alçılı sargılı**, tirenle gelmesi. Hastaneden kaçmış basbayağı. Şahin, bütün alçıları söküp, yeniledi. Yeniden ameliyat gibi bir şey. Biraz beklememiş orada...» (s.169)

Olan biten (s.169, 209, 364)

«Söyleyemedim Emre! **Olan biteni** bu odada gör, yine burada kalsın diye susmak zorundaydım...» (s.169)

Allak bullak (s.172)

Bir süre sessizlik oldu. Petrol işi beni **allak bullak** etmişti. (s.172)

Dalmak gitmek (s.174, 303, 365)

İzmir'in mayıs akşamlarını çok severim. **Dalmış gitmişim** görüntüye. (s.303)

Baba anne (s.176, 425)

Hasip Beylerde içtiğim birkaç kadehin hızı daha geçmemişti; patlayacaktım ama, **babamın annemin** yanında kendimi tuttum; şaka yollu karşılık verdim. (s.176)

Girdisi çıktısı (s.181)

Bizim verdiğimiz gerekli bilgi ve rakamlarla, fabrikanın ön projelerinin, mimar ve makine mühendislerine havale edeceğimiz işlerin **girdisini çıktısını** hesaplamaktaydı. (s.181)

Yitip giden (s.184)

İlk defa, çok ciddi, çukurlarına **yitip giden** gözlerini bana dikti. (s.184)

Enine boyuna (s.187, 281)

Bu konuda Hasip Beyle **enine boyuna** konuşmak isterdim ama Uğur, aşağıda bekliyordu. (s.187)

Girip çıkmak (s.188)

Birkaç sokağa **girip çıktıktan** sonra büyük, genişçe bir sokağa daha daldık. (s.188)

Bir boydan bir boya (s.188)

Bir boydan bir boya sokağı geçtik. (s.188)

Fırlamak gitmek (s.191)

Uğur, kordondaki apartmanın ikinci kordona açılan bahçe kapısını tarif etti. Delikanlı, **fırladı gitti**. Uğur, arkasından baktı. (s.191)

İçmek bitirmek (s.192)

Çayları **İçtik bitirdik**. Tam kalkacağımız sırada Uğur'un aklına geldi. (s.192)

İç dış (s.192)

«Hiç gözünüze yaşına bakmayacağım, Uğur beyciğim: **İç dış** on adet lâstik için dört bin liranızı alacağım...» (s.192)

Güle koltuklaya (s.193)

Sulhi Bey, **güle koltuklaya** bizi kapıya dek geçirdi. (s.193)

Ufak tefek (s.197, 383)

Evimizin **ufak tefek** mutfak eşyası eksikti. Çarşıya gitmek için beni almaya Gülseren, öğle vakti fabrikaya geldi. (s.383)

Şuna buna (s.197)

Son olarak soruyorum: Biliyorsun elimde beş kat apartmanım var. Bunu ipotek edip, bankalara, **şuna buna** karşı ticarî itibarımı zedelemek istemiyorum. (s.187)

Geçinip gitmek (s.199)

Sadi'nin yeteneği, bu beş kat apartmanın bir katında oturup, geri kalan dört katını kiraya vererek **geçinip gitmektir**. (s.199)

Yaka paça (s.200)

Belki Uğur da işe sarılır da adam olur. Dikkatle izliyorum: Emre, onu **yaka paça** sürüklüyor. (s.200)

Vakitli vakitsiz (s.200)

«Yahu şu bizim birader de herkesi, **vakitli vakitsiz** rahatsız eder...» (s.200)

Dost ahbab (s.200-201)

«Rica ederim hiç rahatsızlık mı olur? Babam da emekli olduğundan hep yalnızlıktan şikâyet eder. **Dost ahbab** kendisini arayınca çok sevinir. Allah bilir, Hidayet Bey'i zorla alıkoymuştur.» (s.200-201)

Çıkıp inmek (s.201)

«Bir dakika Emre, şimdi geliyorum. Yukarı **çıkıp ineceğim**: Amcam, civcivlerine susam, su vermesini söyledi.» (s.201)

İyi hoş (s.57, 156, 203)

İyi hoş ya, ne eder şu kat için yirmi yılda ödeyeceğimiz paranın faizi? Bir kalem kâğıt alıp hesaplamalı; herhalde bir kat parası daha eder... (s.57)

Çıkıp gelen (s.203)

Bu sırada mutfaktan elinde tabaklarla alı alına moru moruna **çıkıp gelen** anneme, sözüne devam ederek takıldı: «Serhoş olmam, üzülme sen şekerim!» (s.203)

Kesip çıkarmak (s.203)

«Vardı. Taşı mı çıkardılar, böbreğimi **kesip çıkardılar** bilmiyorum... Ama ben, bir kadehten sonra paydos ederim; siz devam edersiniz.» (s.203)

Yiyip içmek (s.204)

Biz, **yyip içip**, sonra da şişmanlamayalım diye, şu gençlerle tenis oynamaya kalkışıyoruz. (s.204)

Yan yana (s.204, 276, 338)

Gülseren'le sedire **yan yana** oturmuş, onları dinliyorduk. (s.204)

Okuyup yazdırmak (s.205, 407)

Hasip Bey'in Fatma Hanım'a **okuyup yazdırdığı** anıların bir bölümü, ya da birkaç kısmı bitmiş, Hidayet Bey'e teslim edilmişti. (s.205)

Yazılıp biten (s.205)

Hidayet Bey'in **yazılıp biten**, okuyarak babama getirdiği kocaman bir dosyayı, birdenbire radyonun yanında, masanın üstünde fark ettim. (s.205)

Yemek bitirmek (s.211)

Gülseren, sevgi dolu, övgü dolu gözlerle babama bakıyordu. Yemeğimi **yemiş bitirmiş** gibi bırakmıştı. (s.211)

Yakıp yıkmak (s.213)

Kırkağaç'ta Balkan Savaşına, Birinci Dünya Savaşına katılmış, yaşlı bir Süleyman Çavuş varmış. Borozancıymış. Bakmış ki, şehrin içindeki işgalci Yunanlılar kaçırmaya hazırlanıyor, hem de Kırkağaç'ı **yakıp yıkıp** soyacaklar; halkı öldürmeye kalkışacaklar. İşgalden önce, bulunduğu birlikten evine getirip sakladığı borazanını kaptığı gibi, şehrin her bir yerini gören bir tepeye tırmanmış. (s.213)

Kadın kızan (s.213)

En kötüsü, halkımızı acımasız öldürüyorlardı. Camilere, depolara **kadın kızan**, çoluk çocuk dolduruyorlar, bütün Türkleri yakıyorlardı. (s.213)

Hacı hoca (s.218)

Sırası gelmişken bir noktaya değinmek isterim: Kurtuluş Savaşı sırasında, kaçtığı Rusya'dan Enver Paşa, ille Anadolu'ya dönmek istedi. Büyük Millet Meclisi'nin içindeki **hacıları**

hocaları, Damat Paşa olarak elde edecek, eski İttihatçı namuslu, Mustafa Kemal'den yana kişilerin kafasını karıştıracak, Mustafa Kemal'in kurduğu Kurtuluş ordusunun yönetimini ele alacaktı. (s.218)

Sağımızı solumuzu (s.219)

Amerikalılar, sıkışınca bize haber vermeden, **sağımızı solumuzu** düşmanı bırakarak kaçmışlardı. (s.219)

Dolup taşmak (s.221, 246)

Böyle yöneticilerin elinde ülkeler, ya saldırgan oluyor, ya da sömürge hâline geliyor. Saldırgan ülkeler kendisini beğenmiş, sömürülen ülkeler sinmiş insanlarla **dolup taşmakta**. (s.221)

Sürüp gitmek (s.222)

«Ah hanımefendiciğim, yüzyıllar boyunca insanlar, hep hayvanlardan farklı, insanca yaşamak için savaşmışlar. Savaşanlar azınlıkta kaldıkları için bu savaş **sürüp gidiyor...**» (s.222)

Sevmek saymak (s.223)

Halkı, oy için sömürmek, özgürlüğün adına, saygısızlık demekle mümkün oldu. Oysa bizim halkımız birbirini, **sever sayardı**. (s.223)

Saya döke (s.223)

Ne oldu sonunda, köylerde Demokratların kahvesi, Halkçıların kahvesi diye insanlarımızı bile ikiye böldü. Akşamdan beri zaten Menderes'in saygısızlığını **saya döke** bitiremedik. (s.223)

Bir iki (s.38, 122, 216, 223, 378)

Babam, **bir iki** kez ağzına götürdüğü, elinde kalan puroyu, tablaya bastı. (s.223)

Kadın kız (s.225, 366)

Şu **kadın kız** milletini anlamak zor vesselâm! (s.366)

Takım taklavat (s.225)

Tam saat sekizde, bizim apartmanın kapısına gelmişlerdi. Ben de tenis **takım taklavatımla** kapının önünde bekliyordum. (s.225)

Falan filan (s.227, 310)

«Bir çaresine bakacağız. Sınav günü birlikte gideriz sınav yerine. Hem de Gülseren'in Opel'iyile. Küçük araba, kolay kullanıyorsun; alıştın. Bu benim Chevrole'yle yokuş in, yokuş çık. Yokuş başında dur; geri dön, **falan filân** başaramazsın belki, çuvallarsın.» (s.227)

Dürmek bükmek (s.230, 299)

Cahit, hiç naz etmeden, ceketini çıkarıp, oturduğu yere koydu; Gülseren'e teslim etti. Kravatını da çıkarıp **dürdü büktü** ceketinin üstüne attı. (s.299)

Kendi kendisini (s.231)

«İnsanın **kendi kendisini** bilmesi iyidir. Hele olduğu gibi görünmesi daha iyidir; elbette güvendiği dostlarına karşı...» (s.231)

Sağ salim (s.233, 378)

«Cahit Bey'i **sağ salim**, beğendiği kıza teslim ederiz...» Ortalığı bir sevinçli havadır aldı; aldı ya Cahit, bu sözlerden utanır gibi olmuştu. (s.233)

Eninde sonunda (s.234, 268)

«Annem, yine o katı hazırlayadursun. Biz, kapısını zamanla kitler, buraya kaçarız. Annem, ben yalnız kalacağım da diyemez; Uğur, **eninde sonunda** Nazlı'yı alacak; o da onları ister yanına alır, ister bizim kata yerleştirir...» (s.268)

Kestirip atmak (s.235)

«Sen, bu söze karışma!» diye **kestirip attı**. Ortalığı yine bir kahkahadır aldı. (s.235)

Atmak tutmak (s.236)

Menderes, bir daha üniversiteye **attı tuttu**. Gençler, daha daha da ayaklansalar, nereye dek gidebilirler bilmem... (s.236)

Yıkmak geçmek (s.236)

«Bak babacığım,» diye yutkundu Cahit, «diyelim ki, ordumuz, vurdu iktidarı **yıktı geçti**... Sonra ne olacak?» (s.236)

Kestirmek atmak (s.238, 383)

Cahit, şöyle uzanıp bir baktı gazeteye, **kestirdi attı**: «Bir yazar için tarafsızlık, korkaklıktır!» (s.238)

Aslı astarı (s.240)

Ne var ki, yazı yazan herif, be hey sersem! diye nida edince, ben de alındım. Çünkü, Kur'an, ezan, Türkçe olsa, daha iyi olur; cahil halk hiç olmazsa daha bir aydınlanır din konusunda diye, aklımdan geçiriyordum. İşin **aslımı astarını** araştırmaya giriştim... (s.240)

Sayı suyu (s.241)

Gördün mü, hani biz Türkler, eh Hazreti Muhammed bize gönderilmemiş, bu işte **sayımız suyumuz** yok! diyebiliriz. (s.241)

Sevgi saygı (s.244)

«Babaya, dedeye, ataya ve ailenin gelmişine geçmişine bağlılık; anneye, nineye **sevgi saygı**, ölmüş aile büyüklerini anmak, asalet düşkünlüğü değildir. Bu, bir ulusun tarihine bağlılığına, kişi olarak ulusuna sevgisine benzer.» (s.244)

Ölüp kalma (s.250)

Yalnız, sınavdan önce beni düşündüren, dedem paşa hazretlerinin, Sultan Hamit'le geçinemeyip Fizan'a sürülmesi, oralarda **ölüp kalması**; babamın da Bâbı Âli Baskını sırasında İttihatçı olduğu halde, yine bir sorundan ötürü, Talât Paşa'yla yaptığı büyük bir tartışmanın sonunda, eve döndüğü gece, kalp durmasından öldüğüydü. (s.250)

Hâl hatır (s.253)

Bizi, kapının sağındaki bir odaya aldı. **Hâl hatır** sordu. (s.253)

Şuradan buradan (s.253, 310)

Biraz daha **şuradan buradan** konuştuktan sonra söz asıl konuya geldi. (s.253)

Derleyip toparlamak (s.255)

Unutmayınız ki, işlerimiz iyi giderse, önümüzdeki yıl, Anadolu'da geniş bir kurmay kadrosuna ihtiyacımız olacak. İnaniyorum ki, Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin ilk işi, politik duruma hakim olduktan sonra, orduyu yeniden **derleyip toparlamaktır**. Heyecanınızı çok iyi anlıyorum. (s.255)

Vakti saati (s.256)

İçimizde az da olsa, ulusun çıkarına ters düşenler var; bunlar gün günden, çoğalabilirler. Şimdiden hiyanete dek gidecekleri tahmin edebiliyoruz. İkincisi, şimdilik kalmadı ya,

Osmanlı devletini kurtarmaya çalışır görüneceğiz. Üçüncüsü de sizler, derslerinize dört elle sarılıp, iyi bir kurmay olmaya çalışacaksınız eyleme geçme **vakti saati** gelene dek... Dördüncüsü, bu söylediklerimin sonucudur: Sabırlı olacağız! (s.256)

El ele (s.256, 338, 341)

Binbaşı Asım Bey'in evinden karanlık sokaklara çıktığımızda, üç arkadaş **el ele** adeta yıldızlara doğru uçuyorduk. (s.256)

Uzayıp gitmek (s.257)

Babam, emekli Albay Nazif Bey'in anıları, **uzayıp gidiyordu**. (s.257)

İki günde bir (s.260)

Örgütten gümrük depolarında çalışan bir memurla ilişki kurulmuştu. **İki günde bir**, bu beye gidiyor, ne zaman vapura bindirileceğimizi soruyorduk. (s.260)

Yatak yorgan (s.260)

Yatak yorgan denklemlerimizi sırtımıza vurup, güverte yolcularının arasına karıştık. (s.260)

Yanıp tutuşmak (s.263, 273)

Savaşların ayrıntılarına girmeden önce, kendimce önemli şu anımı da yazayım: Savaşa katılmak, döğüşmek ateşi ile **yanıp tutuşuyordum**. (s.263)

Tepeden aşağı (s.265)

Neredeyse paşanın teşekkür için eline sarılacaktım. Kendimi tuttum; selâm verip, **tepeden aşağı** koyverdim kendimi. (s.265)

Bağırıp çağırmak (s.266)

Şimdilerde artık yaşlandı da öfkesini, heyecanını sırası gelince **bağırıp çağırıyor** biz bizyken. (s.266)

Biz bize (s.266)

Şimdilerde artık yaşlandı da öfkesini, heyecanını sırası gelince bağırıp çağırıyor **biz bizyken**. (s.256)

Tas tarak (s.267, 269)

Bizim evde kendisini çok rahat hissettiğini seziyordum. Nerdeyse, **tası tarağı** toplayıp gelecek, bize yerleşecekti. (s.267)

Kopup gelmek (s.268)

«Sen, o lüks katlardan, evlerden buraya nasıl **kopup geleceksin**? Bak, bizim ev çok basit bir orta halli evi...» (s.268)

Seçip paketlemek (s.270)

«Beni aldattı kerata... Öyle sanıyorum ki bütün bayat pastaları **seçip paketledi**. Sonradan suratından anladım.. Konuklara rezil olacağız!» (s.270)

İyi güzel (s.272)

«**İyi güzel**.. gazeteler bu değin ayrıntılı yazmamışlar... Sonra?» (s.272)

Erkek erkeğe (s.274)

Annem, odasına çekilmişti. Biz, **erkek erkeğe** oturuyorduk. (s.274)

Alıp getirmek (s.274)

«Nuran'ı, babası Selâmi Bey, Amerika'dan **alıp getirmiş**.» (s.274)

Yedirip içirmek (s.275)

«Bırakalım gençleri gitsinler albayım; bizimle yeteri değin oturdular, ilgilendiler; bizi **yedirip içirdiler**...» (s.275)

Dallanıp budaklanmak (s.277)

Bizim hatırımızı saydığından; iş **dallanıp budaklanmasın** diye, şirkete gelmeyip, bugün için benden, telefonla söz almıştı. (s.277)

Neyin nesi? (s.277, 331)

Ben de **neyin nesi**? Ne iştir bu? diye merak etmiştim. (s.277)

Nereden nereye (s.280)

Menderes'in «Her mahallede bir milyoner!» sözüyle alay ediyorlar. Bu sözü, sembolik olarak almak gerek. Aslında haklı bir söz... **Nereden nereye** geldik... (s.280)

Gezmek dolaşmak (s.283)

Şu 1960 yılının renkli nisan gününe bir bakın. Dünyayı **gezdim dolaştım** diyebilirim; dünyanın hiçbir yerinde bu değin aydınlık renkli güne rastlamadım; bulamazsınız. (s.283)

Abuk sabuk (s.284)

«Beni kızdıramazsın... Yaşlınsam da bunamadım daha... Geziye çıkmak istiyorum; çıkmadan önce de havalar düzeldi; tenise başlayacağım... **Abuk sabuk** konuşmam ben, ne dediğimi biliyorum henüz... İçmiyorsun ya Emre!» (s.284)

Kendi kendimize (s.285)

Diyelim ki **kendi kendimize** sağda da olsa solda da olsa bir çare bulacağız. Ne var ki bu bulduğumuz çarenin gerçekleşmesi uzun yılları içine alacak uzun yıllar sürecek. (s.285)

Kendi kendimden (s.286)

Ben, gençliğimde bir uyudum çocuklar, bir daha uyanmamacasına. Keşke sadece uyumakla yetinseydim. **Kendi kendimden** öğ aldım. Hâlâ da almaktayım. (s.286)

Dal budak (salmak) (s.295)

«Ağaç fidanken eğilir, bu bir; ikincisi, gelişen fidan da ağaç olurken, yetiştiği toprağın koşullarına göre **dal budak** salar...» (s.295)

Alıp vermek (s.295, 421, 424)

Sağdan soldan selâm **alıp verdik**. Bahçeye geçtik. (s.295)

İçten içe (s.296, 340)

Cahit kulüpte, büyük bir heyecan kaynağı olmuştu: Petrol mühendisini, şimdi de plastik fabrika kurucusunu, kızlar paylaşamıyordu. **İçten içe** bir savaş yürütülmekteydi... (s.296)

Dost düşman (s.299, 339)

Tribünlerdeki **dost düşman** ayağa fırladı; bağırışmaya başladılar. (s.299)

Ulu orta (s.299)

Uğur, oyuna kaptırdı mı kendisini, hakeme de **ulu orta** söylenirdi. (s.299)

Yapmak etmek (s.302)

«Ben, senin içini, ruhunu, **yaptığımı ettiğini**, yüzünden kitap gibi okurum oğlum!» (s.302)

Uzanıp gitmek (s.303)

Kalenin ardında kıyıl, Urla'ya doğru, yemyeşil sebze, portakal, mandalin bahçeleriyle **uzanıp gidiyordu**. (s.303)

Pisi pisine (s.306)

Görünüşe göre yakında, onlar şehit; biz, gazi olacağız (!) Niyazi de **pişi pisine** gidecek (!)
(s.306)

Gelip giden (s.308)

Tuhaf bir iş oldu: Üniversiteye son günlerde pek **gelip giden**, beni de dekanın yanında birkaç kez gören bir komiser, yanıma yaklaştı: «Hocam, siz bu işe karışmayın!» dedi. (s.307-308)

Üstüne üstelik (s.308)

Kırdılar geçirdiler İstanbul'da çocukları. Beyazıt Meydanı'nda gençlerin üzerine ateş açtılar... Üniversitenin bahçesinde öğrenci topluluğunun içine ciplerle daldılar. Çocukları yaralı yaralı yerlere sürüklediler. **Üstüne üstelik** Sıddık Sami Hocamızın da başını yediler!
(s.308)

Kızlı erkekli (s.308)

Doğrusu arkadaşlar, hislerimize kapılmadan, öfkelenmeden bu konuyu incelemeliyiz: Ordu, geçen gece, polisin İstanbul Üniversitesitesinin bahçesine sıkıştırdığı öğrencileri, **kızlı erkekli** polisin elinden alıp, askeri araçlara bindirerek Davutpaşa Kışlasına götürmüş.
(s.308)

Hayır dua (s.313)

Hastalar bana **hayır dua** ettikçe, polis arkadaşlarımız, fena bozuluyorlarmış. (s.313)

Sarmaş dolaş (s.316)

Koridoru geçince, karşıma ablamla eniştem çıkmaz mı! **Sarmaş dolaş** olduk. (s.316)

Üst baş (s.316, 424)

Üstümü başımı çekiştirip, pantolonumu, ceketimi düzelttim. Kravatımı sıktım. (s.424)

Çeki düzen (vermek) (s.316)

Gelir gelmez, elini yüzünü yıkadığını, üstüne başına **ceki düzen** verdiğini anladım. (s.316)

Çarşı pazar (s.321, 362, 383)

Öğle vaktinden beri **çarşı pazar** dolaşıyorduk. Gülseren'le Konak'tan Kemeraltı caddesine bir daldık, dükkân dükkân kuyumcu çarşısını bulduk. (383)

Zamanlı zamansız (s.325)

Enişten yarbay, bir de bize demek istedi ki, benim **zamanlı zamansız** eve gelip gitmeme şaşmayın. (s.325)

Gelip gitmek (s.325)

Enişten yarbay, bir de bize demek istedi ki, benim zamanlı zamansız eve **gelip gitmeme** şaşmayın. (s.325)

Bir yandan bir yana (s.328)

Bir süredir çimento karmayı, işçilerle birlikte iş edinmiştim: Küreği kapıp onlarla birlikte durmadan kum atmak **bir yandan bir yana**, basbayağı omuz adalelerimi geliştiriyordu. (s.328)

Kalıp kıyafet (s.329)

Bugün de bir süre kum kürekledikten sonra, Haso, şöyle bir bana alıcı gözle baktı: «Sende **kalıp kıyafet** var bak!» dedi, «gel buraya bakalım bilek nasıl?» (s.329)

Yıkanıp giyinmek (s.329)

Ne bir yılı, on yıl kürek sallasam, Haso'yu yenemezdim. Balyoz gibi bir yumruğu, sanki betonarme bir kolu, bileği vardı. **Yıkanıp giyindim**. (s.329)

Baştan başa (s.334)

Yolun bir yerinde kahve, göründü. Çevresi, **baştan başa** çamlıktı. (s.334)

Çoluklu çocuklu (s.334, 336)

Ağaçların altı, Hıdırellezi kutlayan, baharın tadını çıkararak yurttaşlarla doluydu: Kadınli erkekli, **coluklu çocuklu** aileler, kilimleri, seccadeleri sermişler, çam dallarına ipler atıp salıncaklar kurmuşlardı. (s.334)

Sere serpe (s.336)

İnsanlar **sere serpe** oturuyor, eğleniyor; kimi kâğıt oynuyor, kimi çocuklarıyla top atıp tutuyordu. (s.336)

Atıp tutmak (s.336)

İnsanlar, sere serpe oturuyor, eğleniyor; kimi kâğıt oynuyor, kimi çocuklarıyla top **atıp tutuyordu**. (s.336)

Yiyip içmek (s.338)

«Termostaki çay, soğumuştur...» dedim. Gülseren açtı, bardaklara koydu; hiç de soğumamış. **Yiyip içerken**, Gülseren önemsemezmiş gibi sordu: «Babamla amcamın niçin kavga ettiklerini sormadın?» (s.338)

Kalkıp gitmek (s.339)

Amcamın kibar adam olduğunu bilirsin; yemekten **kalkıp gitmedi**. (s.339)

Yanak yanağa (s.341)

Uzun bir süre daha el ele, **yanak yanağa** kaldık. Güneş, yitmiş gitmişti. (s.341)

Yitmek gitmek (s.341)

Güneş, **yitmiş gitmişti**. Yeşil çamlar şimdi kıpkızıl tutuşmuş görünüyordu. (s.341)

Süpürüp temizlemek (s.342)

«Hiç de iç açıcı değil. Niye şu kahveci olsun burasını bir **süpürüp temizlemez?**» (s.342)

Yarın öbür gün (s.344)

«Kahveci başı, **yarın öbür gün** buraya teftiş gelecek. Şu Atatürk'ün yerini tertemiz görmeli...» (s.344)

İçip bitirmek (s.345)

Çaylarımızı **icip bitirdik**. Bayram Dayı'nın hal ve hatrını, çoluk çocuğunu, torunlarını sorduk, konuştuk. (s.345)

Girip çıkan (s.348)

Günlerden beri evin içinde, belli etmemeye çalıştığı bir telâşla dolaşan, eve **girip çıkan**; bazı geceler eve hiç gelmeyen eniştem, bu gece nedense, terliklerini ayağına geçirmiş, tül perdesi çekik, açık penceresinin önündeki koltuğa yerleşmiş, gazeteleri karıştırıyor, bir yandan da bizimle birlikte gülüp, bizi izliyordu. (s.348)

Tabancalı silahlı (s.350)

«Asker adam, elbette **tabancalı silâhlı** gezecek... Siz, elinizin hamuru ile erkek işine karışmayın! Hani benim kahvem? Annen mutfığa girince unuttu. O da yaşlandı. Bak, Sabri de Emre de içer elbette...» (s.350)

Açık seçik (s.350)

Bu iki askerin arasında kendimi sıkışmış kalmış hissediyordum. Onların dilini **açık seçik** anlayamıyordum. (s.350)

Sökmek takmak (s.353)

«Hakkınızdı.» karşılığını verdi, yarbay. Sonra babam, bana döndü. İflâhımı kesti. Sanki karşısında bir ermişim gibi, tabancanın kimliğini birçok kez tekrarlattı. Sonra **söktük taktık.** (s.353)

Sürmek çıkarmak (s.353)

Şarjörü **sürdük çıkardık.** (s.353)

Açmak kapamak (s.353)

Emniyetini tabancanın **actık kapadık;** hep duvara doğru oldu bu işler. (s.353)

O günden bugüne (s.355)

«**O günden bugüne** gelene dek çok ders alındı...» karşılığını verdi, yarbay. (s.355)

Zehir zemberek (s.355)

Bu sırada saatine bakan babam, radyoyu açtı: Yirmi iki kırk beş haberleri **zehir zemberek!** (s.355)

Dökülüp saçılmak (s.356)

Havuzun fiskiyesinden yükselen sular, ağaçların dallarının arasından sızan akşam güneşinin pembe renklerini de kaparak yeniden havuza **dökülüp saçılıyordu.** (s.356)

Aramak bulmak (s.357)

Gülseren, karşılık vermedi. Biraz daha bana sokuldu. Eli, elimi **aradı buldu.** (s.357)

Gezmek görmek (s.360)

Şu evrak, içerde çalışan işçilerimizin. Bu deftere hepsi işlenecek. Şu listede de ustaların, işçilerin gündelik hesapları var. Bunlar da şu deftere... Sonra fabrikayı **gezer görürsünüz.** (s.360)

Kazasız belasız (s.364)

«Gülseren, çok sinirli, iyi **kazasız belâsız** buraya dek gelmiş. Arabayı sen kullan, Emre...» dedi. (s.364)

Karı koca (s.364)

Gülseren'i zor yatıştırmıştım. Karşımızda oturan yaşlı **karı kocayı** filân söz konusu ederek onu oyalamaya çalışıyordum. (s.364)

Konu komşu (s.370)

Albay, «**Konu komşu**, konuk mu ola?» diye söylendi. Canı sıkılmıştı. (s.370)

Akşam sabah (s.370-371)

Üst katta oturan bankacının genç karısının sesini duyunca, soluğumuzu koyverdik; **akşam sabah**, sık sık gelir gider, beceremediği bir iş, yemek olursa, anneme, ablama sorardı. (s.370-371)

Boydan boya (s.9, 373, 402)

Konuşulanların, daha doğrusu karşıdan söylenenlerin hepsini, bir bir kendisine anlattım. Sevindi; salonda **boydan boya** bir gitti, bir geldi. (s.373)

Telaş heyecan (s.376)

«Olmaz! Gerekince o bizi arar... Haydi bakalım Yıldız, **telâşî heyecanı** bir yana bırak... Git kahvaltı hazırla bize; çayı tazele.» (s.376)

Kadın erkek (s.376)

Bizim apartmanın bütün katlarında oturan komşularımız, çoluk çocuk, **kadın erkek**, bizim kapının önüne toplanmışlar. (s.376)

Günlük güneşlik (s.379)

Radyo, marşlar çalmaya başlamıştı. Pencereye yaklaştım. Ortalık şimdi **günlük güneşlikti**. (s.379)

Gezme tozma (s.387)

Biliyorsun, ben, şirketin iç ticaretini yürütüyorum. Döviz işlerine hiç karışmam. Öyle Hidayet gibi, **gezmevi tozmayı** da sevmem. (s.387)

Huyu suyu (s.387)

Hasip Bey, çok eski adamımızdır. Biz, iki kardeşin **huyunu suyunu** çok iyi bilir. (s.387)

Uğraşmak didinmek (s.389)

Yengesi Ahter de bilir, **uğraştık didindik**, üç kez nişanladık, nişanlılarını biraz düşüp kalktıktan sonra, cahil! Görgüsüz! filan diye bıraktı. (s.389)

Maddi manevi (s.288, 398)

Bunca yaşam deneyinden sonra sizlere bir öğüt vermek isterim: Elinizden geldiğince, duygularınızla, **maddi manevi** varlığımızla, sindire sindire, yavaş yavaş yaşamaya bakın! Hızlı yaşamaktan kaçının. (s.288)

Dönmek gelmek (s.391)

Uğur, **döndü geldi**, yerine Gülseren'in yanına oturdu. (s.391)

Elifi elifine (s.397)

«**Elifi elifine** doğru Yüzbaşı Bey.» (s.397)

Kendi kendimle (s.403)

Kendi kendimle, öfkeline öfkeline alay ediyordum: Üstüme basan heyheylere dağıtmak için bir cigara yaktım. (s.403)

Sorgu sual (s.403)

«Kalk hemşerim, komutanım seni istiyor; **sorgu sual** ver...» dedi. (s.403)

Alıp götürmek (s.405)

Komutan yine zile bastı; gelip Sulhi'yi **alıp götürdüler**. (s.405)

Gidip gelmek (s.405)

«Ayrıntılara girişmeyelim. Konuyu biliyorsun. Dükkânın açılışı için Koryürek ailesiyle ölü Rasim'in arasında sen **gidip gelip** İstanbul'a, gereken işlemleri yaptırmışsın.» (s.405)

Döne dolaşa (s.409)

Çavuş önde, ben arkada, ışıklı büyük odadan çıktık. **Döne dolaşa** odamıza geldik. (s.409)

Yanmak tutuşmak (s.413)

Bana gelince, gazeteyi elime almamla, tepemden aşağıya bir kazan kaynar su dökülmüş **yandım tutuştum!** Sonra, buz kesildim. (s.413)

Selamsız sabahsız (s.415)

Geri durun be! Basın geriye! Bu ne kepezelik; **selâmsız sabahsız**... Ahıra mı giriyorsunuz?
(s.415)

Süklüm püklüm (s.415)

Geri geri çekildi gazeteciler, pencerenin yanına dizildiler. **Süklüm püklüm** durdular. (s.415)

Kalem defter (s.415)

Gazeteciler, **kalem deftere** davrandılar. (s.415)

Dolmak taşmak (s.419)

«Ne yaparsın, memleket böylesine, minareyi çalıp kılıfını hazırlayan kibar hırsızlarla **dolmuş taşmış**... Son on yıllık düzen de bunların ekmeğine yağ sürmüş... Yargıcın önünde kendini tutacaktın. Ne var ki Binbaşı, sabırlı, anlayışlıdır. Şimdi siz evinize gidebilirsiniz. Ama öğle yemeğinden sonraya dek, kalmanız iyi olur. Şu adamların sorgusu bitince, ifadenizi, tutanakları imzalayacaksınız... Durun hele..» (s.419)

Dakikası dakikasına (s.419)

Bu kışlanın olup bitenlerden de erinden, subayına dek, **dakikası dakikasına**, herkesin haberi vardı. (s.419)

4.3.9.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler

Yeşil yeşil (s.8, 18)

Asansör durmuş, biz bir türlü kapıyı açıp çıkamıyorduk. Arkasını kapıya dayamış, gözlerini **yeşil yeşil** bana çevirmiş, öylece bakıyordu. (s.8)

Islak ıslak (s.8)

Saçları, **ıslak ıslaktı**; gözleri, **ıslak ıslaktı**; dudakları, **ıslak ıslaktı**... (s.8)

Boncuk boncuk (s.9, 135, 277, 426)

Bay Hidayet Koryürek'in **boncuk boncuk** gözleri, bir tuhaf parıldadı; tok bir sesle karşılık verdi. (s.277)

Alaylı alaylı (s.9, 27, 85, 86, 120, 123, 234, 323, 324)

Yumuk, boncuk boncuk mavi gözleriyle **alaylı alaylı** bir bana, bir Gülseren'e bakıyordu. (s.9)

Sık sık (s.9, 12, 46, 59, 61, 62, 105, 149, 155, 181, 182, 220, 285, 321, 358, 368, 371, 395)

Bu adamı şirkette seyrek, kulüpte **sık sık** görürüm. Göbeği yağ bağlamasın diye tenis oynar. (s.9)

Üstüme üstüme (s.11)

«Aman amca! Sen de hep **üstüme üstüme** varırsın.» (s.11)

Yok yok (s.11, 138, 208, 287)

«**Yok yok**.. değerlendirmeler yapmak, fikirlerinizi de yazmak hakkınızdır.» (s.208)

Peki peki (s.12, 173, 192, 378)

Yıldız Ablam, soluğu kesile kesile konuştu: Öyle mi? **Peki peki!** diyordu. (s.378)

Gamlı gamlı (s.12)

Konak İskelesi'nden kalkmış bir körfez vapuru, yağmurun altında ağır aksak, Karşıyaka'ya **gamlı gamlı** gidiyordu. (s.12)

Durup durup (s.13, 109, 124, 131, 146, 405)

Önümüzde Hidayet Bey, **durup durup** içini çekiyordu. (s.131)

Baka baka (s.14, 20, 140, 235, 303, 309, 353, 418, 424)

Gülseren, ardına **baka baka** yürüdü, mutfağa gitti. (s.20)

Çabuk çabuk (s.14)

Gülseren, benden gözlerini kaçırdı; çayını **çabuk çabuk** karıştırmaya koyuldu. (s.14)

Aça aça (s.16, 96)

Gülseren, gözlerini **aça aça** amcasını dinliyordu. Bense böylesine uzun, tutarlı konuşmasına şaşmıştım. (s.16)

Cıvıl cıvıl (s.16, 26)

Bay Hidayet; bir ona, bir de bana baktı, «Şaşmayın söylediklerime...» diye ekledi, «sizi böyle kuşlar gibi **cıvıl cıvıl** mutluluk içinde gördüm de gençliğimi ansıdım...» (s.16)

Kopara kopara (s.17)

Hep babam aklıma geliyordu. Onun bir sözü her işimde, her tutacağım yolda dilime, aklıma dolanıyordu: «Oğlum,» demişti bir gün, «bir maçı, nasıl **kopara kopara**; gücünü, zekânı, bilgini kullanarak kazanıyorsan, geleceğini de öylece kazanmalısın! Yaşanacak bir ömür, üç

setlik bir tenis maçının süreceği zamandan daha kısadır; daha da ustalık, çekişme, daha büyük güç ister...» (s.17)

Yıllar yıllar (sonra) (s.19)

«Doğru, baharlar her yıl birbirine benzer, güzeldir. Gel gör ki insan, kendince bu baharlardan birini seçiyor, bir tek bahara bağlanıveriyor. 1920 yılının baharını seçmek, bağlanmak, beni yanılttı. Diyebilirim ki bu yanılmayı, bu kaçırdığım fırsatı, **yıllar yıllar** sonra anlayabildim.» (s.19)

Ağır ağır (s.20, 48, 60, 67, 163, 204, 205, 216, 235, 249, 307, 319, 364, 370, 425)

Babam, **ağır ağır** yaktığı bir cıgarayı daha içiyor, hafiften çalan radyoya kulak veriyor, bir yandan da ablamlarla annemi seyrediyordu. (s.370)

Kasıla kasıla (s.22, 42)

Gülseren, **kasıla kasıla** amcasına, «Emre'nin tenisten başka bir hastalığı da okumaktır...» dedi. (s.22)

Dikkatli dikkatli (s.22, 30, 60, 84, 95, 122, 216, 234, 239, 240, 251, 301, 308, 331, 342, 347, 367, 423, 429)

Hidayet Beyin hemen arkasında Gülseren, **dikkatli dikkatli** bana bakıyordu. (s.301)

Haydi haydi (s.26, 34, 58, 89, 120, 148, 268)

«**Haydi haydi**... Git de bu iltifatları, o top oynadığın kısa etekli kızlara yap!» (s.58)

Hayran hayran (s.27)

Hayretler içinde kanarya sarısı civcivleri, onlarla oynayan Gülseren'i seyrediyordum. Hidayet Bey'e baktım: Onun da öfkesi yatışmış, **hayran hayran** civcivlere dalmıştı. (s.26-27)

Büze büze (s.28, 85)

Gülseren, dudaklarını **büze büze**, alay ettiğini belli etmemeye çalışarak, biraz da amcasının öfkesine benzer bir öfkeyle konuşmaya başladı. (s.28)

Çıkara çıkara (s.32)

Eski yıllarda onunla ne güzel, tadını **çıkara çıkara**, çekişe çekişe maçlar yapardık. (s.32)

Çekişe çekişe (s.32)

Eski yıllarda onunla ne güzel, tadını çıkara çıkara, **cekise cekise** maçlar yapardık. (s.32)

Çeke çeke (s.33, 426)

Örneğin, bugün yağmur yağmasaydı, İzmir şampiyonluğunu, **ceke ceke** Uğur'un elinden alacaktım. (s.33)

Bile bile (s.33, 93)

«Bunu yapamam!» karşılığını verdim, «sporda bile şakadan da olsa, hatır içinde de olsa, **bile bile** yenilgiyi kabul edemem! Uğur, alacaksa maçı, bileğinin gücü ile almalı.» (s.93)

Evet evet (s.34, 121)

Uğur, doldurduğu viski bardağını yazı masasının üstüne koydu; telefona davrandı, numarayı çevirdi. Biraz bekledikten sonra konuşmaya başladı: «Baba, amcamın konuğu varmış, gelemem diyor. Kim mi? Benim arkadaşım Emre. Canım elbette bizim şirketteki Emre. **Evet evet**, benim gibi dehşet tenisçi Emre. (s.34)

Bel bel (s.34, 134)

Raci Bey'in odasına girdiğimizde Uğur'u, bir koltuğa oturmuş, kucağında bir viski şişesiyle bulduk. Gözlerini **bel bel** tavana dikmişti. Gözlerinin ışıltısı beni korkuttu. (s.134)

Keyifli keyifli (s.34, 194, 212)

«Haydi haydi kızı kıskanma...» diye **keyifli keyifli** konuştu amcası, «seni de severim. Sen de kendine bir kız bul da vasiyetnameyi ona göre düşünelim...» (s.35)

Sesli sesli (s.35)

Sesli sesli içini çekti, Bay Hidayet Koryürek, sonra ayağa kalktı. Ocakta sönmek üzere olan közlerin üstüne, küçük bir kürekle kül attı. (s.35)

Ciddi ciddi (s.39, 48, 61, 78, 130, 203, 230, 238, 269, 312, 315, 320, 350, 363)

Gülseren, **ciddi ciddi** konuştu: «Amcam, Emre'yi kayırmakla şirkette dedikodu çıksın istiyor... Bizi zor duruma düşürecek...» (s.48)

İstemeye istemeye (s.39, 72, 136, 154, 309, 332, 365, 402, 407)

Kahkahayı bastım. **İstemeye istemeye** o da güldü. (s.365)

Memnun memnun (s.41, 63, 77, 108, 140, 351)

Gülseren de benimle birlikte kalkmıştı. Bana göz kaş ediyordu. Hemen anladım: Coni'nin armağanı şişeyi az kalsın masanın üstünde unutuyormuşum. Paketi aldım. Coni, **memnun memnun** sırtıyordu. (s.77)

Işıl ışıl (s.45, 143)

Gözüm, Gülseren'e ilişti. Babası bu sözleri ederken, sevinçle uzandığı yerden doğrulmuş, **ışıl ışıl** gözleri, bana bakıyordu. (s.45)

Bol bol (s.46, 145)

«Aman, sık sık bu partileri tekrarlayalım. Nasıl olsa bir dördüncü bulduk. Emre var! Yengemin **bol bol** parasını alırsız Emre...» (s.46)

Gere gere (s.47)

Hamdi Bey, boş bulundu: «Ne ödevi?» diye sordu. Gülseren, göğsünü **gere gere** karşılık verdi: «Tuhafsın babacığım; Emre'nin şirketinizde memur olduğunu unutuyorsun...» (s.47)

Yavaş yavaş (s.47, 87, 89, 94, 126, 132, 148, 149, 227, 269, 274, 277, 288, 293, 294, 340, 341, 342, 375, 382, 388, 422, 426)

Şehir **yavaş yavaş** güneşin aydınlık kolları arasına giriyordu. (s.227)

Pırlıl pırlıl (s.48, 127, 225, 321)

Durduk; bekledik. Yüzüne baktım: Mutluluk içindeydi. Bana sevinçli, içi **pırlıl pırlıl** gözleriyle bakıyordu. (s.48)

Yer yer (s.48, 244, 258, 418)

Yağmur durmuş, körfezin üzerinde **yer yer** bulutlar uçuşuyordu. (s.48)

Hızlı hızlı (s.49, 251, 424)

Dar geniş sokaklarda koşmaktan sıkıldım, herkes bana bakıyor gibiydi. **Hızlı hızlı** yürümeye başladım. Sonunda Güzelyalı'yı buldum. (s.424)

Pembe pembe (s.50, 227)

Deniz masmavi, durgundu. Sabah güneşi, gökte uçan bulutların arasından uzanmış, **pembe pembe** mavilikleri parıltıyordu. (s.227)

Rahat rahat (s.52, 62, 155)

«Hiçbir şeyden haberleri yok. Mezarlarında **rahat rahat** uyuyorlar. Hepsi de çoktan rahmete kavuştu!» (s.62)

Ay ay (s.52)

«Dinle oğlum: Emekliye ayrılırken bir ikramiye aldık. Bu para bankada duruyor. Bunun yirmi bin lirasını Lütfü Bey'e peşin vereceğim. Banka da yine Lütfü Bey'e bizim hesabımıza otuz bin verecek, etti mi elli bin? Kat, bizim olacak. Sonra biz bankaya **ay ay**, yirmi yılda bu otuz bin lirayı ödeyeceğiz.» (s.52)

Kuşkulu kuşkulu (s.56, 323)

Kuşkulu kuşkulu şöyle bir baktı; sonra arkamdan söylendi. (s.56)

Sallana sallana (s.57)

Pencereden arka bahçeye baktım: Binaların kalabalığı arasından masmavi bir gökyüzünü, henüz yaprağını dökmeyen yeşil bir kavak, **sallana sallana**, bir açıp bir kapatıyordu. (s.57)

Sabırlı sabırlı (s.57)

Annem karşıma dikilmiş, bana **sabırlı sabırlı** bakıyordu. Sonunda patladı! (s.57)

Anlamlı anlamlı (s.59, 147, 319, 352)

Albay, bu karşılığa **anlamlı anlamlı** gülümsedi. Oturduk, hep birlikte kahve içmeye. (s.352)

Düşünceli düşünceli (s.60, 90, 173, 205, 318, 355)

Albay Nazif Tınaztepe, **düşünceli düşünceli**, ağır ağır konuştu. (s.205)

Bir bir (s.61, 80, 209, 235, 253, 256, 312, 373, 398, 421, 425, 426)

Kalemi elime verdi. **Bir bir** kâğıtları imzalamaya başladım. (s.421)

Sevinçli sevinçli (s.64, 147)

Annem, mutfağın kapısında görüldü; **sevinçli sevinçli** söylendi: «Demek bu ev, Emre'nin oluyor?» (s.64)

Hemen hemen (s.65, 229, 406)

«1956 yılının ortasından, 1958 yılının **hemen hemen** sonuna dek, askerlik görevimi yapıyordum.» (s.406)

Tıkır tıkır (s.67, 238)

«Hidayet Bey'e bunu da söyledim. Şirkette eski harfleri bilen memurlarımız çok. Karşısına bir de daktilo bayan oturturuz, **tıkır tıkır** yazarlar diyor...» (s.67)

Yapa yapa (s.68)

«Olmaz olur mu oğlum. Şu oturduğumuz katı satın almak için hesap **yapa yapa** kaç gecedir gözüne uyku girmedi. Şimdi yatağına yatar da akşama dek uyursa hiç şaşmam...» (s.68)

Yeni yeni (s.69, 337, 375)

Sıralar bile **yeni yeni** kurumaya yüz tutmuştu. Tenhaydı, ortalık. (s.69)

Kardeş kardeş (s.70)

Şu Yunanlıların papazları olmasa, inanırım ki biz **kardeş kardeş** geçiniriz... Hem de severiz de birbirimizi... (s.70)

Daha daha (s.71, 76, 102, 155, 236, 293)

Gençler, **daha daha** da ayaklansalar, nereye dek gidebilirler bilmem... (s.236)

Kırmızı kırmızı (s.72)

Kulübün kortlara açılan camlı kapısından şöyle bir baktım: Kortlar, **kırmızı kırmızı** yaş topraktı. (s.72)

Bazı bazı (s.74)

Hani **bazı bazı**, Türkiye Tenis Şampiyonuyum! demeye adamın utanası geliyor. (s.74)

Yaya yaya (s.74)

Adı John'mış. Soyadını aklımda tutamıyorum. Nuran'ın ona, ağzını **yaya yaya** «Caaaannn» deyişi yok mu, sinirlerimi bozuyor. (s.74)

Azar azar (s.75)

Bu şişeyi özel olarak bana getirmişti. Ben, bu şişeyi haftaya maç gününe dek, her akşam yemekten önce **azar azar** içecekmişim. (s.75)

Ayrı ayrı (s.76, 80, 216, 233, 257, 305, 316)

Doktor bileğimi, dirseğimi evirdi çevirdi canımı da yaktı, biraz. Her parmağımı **ayrı ayrı** oynatmamı söyledi. (s.305)

Çift çift (s.76)

Masada sekiz kişiydik: Nuran, Coni; Nazlı, Kemal; Sema, Yalçın; elbette Gülseren de benim yanıbaşında. Hani **cift cift**. (s.76)

Çiğ çiğ (s.78)

«Daha ne olsun? Neredeyse gözleriyle seni **çiğ çiğ** yiyecekler!» (s.78)

Üstüne üstüne (s.78, 252, 283, 426)

Kahkahayı bastım; **üstüne üstüne** vardım. (s.78)

Dolu dolu (s.78, 128, 135, 148, 171, 246, 254, 261, 266, 296, 307, 319, 356, 375, 391)

Babam, Albay Nazif Tınaztepe'nin anılarının bu son bölümünü okurken, Gülseren gözleri **dolu dolu** dinliyordu. (s.266)

İri iri (s.79, 320)

Ablam, annem, **iri iri** gözlerle bize bakıyorlardı. (s.320)

Yeşil yeşil (s.79)

İşte bu sözüme Gülseren bitti... İri iri, **yeşil yeşil** bana baktı. (s.79)

Zaman zaman (s.82, 123, 354)

Albay Tınaztepe, «Bütün bu söylediklerinde haklısın Emre; zaten seninle bu konuları, **zaman zaman** konuşuyorduk. Şimdi söyle bize bakalım; bütün bu anlattıklarından ne gibi bir sonuca varacaksın?» (s.354)

Kolay kolay (s.85, 91, 97, 129, 157, 193, 222)

Gülseren, söze girişmek istedi; o da vazgeçti. Ama o, hiçbir zaman hiçbir söze **kolay kolay** karışmayan annem, pat diye konuşuverdi. (s.222)

Adım adım (s.87)

«E... Emre oğlum, üstüne basmışız... Lâfını ediyorduk. Dediğim oluyor... Yavaş yavaş şirketin sırlarına doğru, **adım adım** yaklaşıyorsun. Seni patron istiyor.» (s.87)

Sakin sakın (s.93, 271, 272, 299, 347, 350, 369, 372, 374, 424)

Albay, radyonun yanındaki koltuğa oturmuş, ayaklarını bir iskemleye uzatmış, **sakin sakın** cigara içiyordu. (s.374)

Uzun uzun (s.95, 118, 181, 205, 213, 256, 281, 291, 349)

Bazı günler, oturup Cahit'le **uzun uzun** düşünüyor, tartışıyor, çay içiyorduk. (s.181)

Açık açık (s.97, 197, 260, 324, 389)

«Peki gidip şununla **açık açık** konuşalım.» (s.97)

Bangır bangır (s.98, 119, 377)

Gülseren, **bangır bangır** bağırıyor, telâşlı telâşlı konuşuyordu. (s.119)

Dur dur (s.99)

«**Dur dur**, dur hele hanım... Emre'nin gitmesine daha on günden fazla bir zaman var... Elbette bir şeyler hazırlarız.» (s.99)

Uğraya uğraya (s.104)

Elimde çantanın içindeki kâğıtların işini, şuraya buraya, **uğraya uğraya** ancak bitirebilmişim. (s.104)

Öfkeli öfkeli (s.104, 196, 237, 308, 327, 358, 363)

Ustanın dönüp plâna baktığı yoktu. Zeytinin dibindeki bir kalasa oturmuş sırtını ağaca dayamış, **öfkeli öfkeli** cigara içiyordu. (s.327)

Kıkır kıkır (s.104, 239)

Nazlı, **kıkır kıkır** gülüyordu. (s.239)

Saygılı saygılı (s.105)

Avukat Bey Suphi Koşuk, masasının başında değildi. Koltuklardan birinde, Hasan Bey'in karşısındaki bir yerde, **saygılı saygılı** oturuyordu. (s.105)

Sıkıntılı sıkıntılı (s.110, 198, 274, 330)

Babam, **sıkıntılı sıkıntılı** içini çekti. (s.274)

Yığın yığın (s.114)

Birinci Dünya Savaşında askere giderken, İzmir kordonuna bir baktım Emre **yığın yığın** üzüm, incir, tütün, miyan kökü gemilere yükleniyor. (s.114)

Korka korka (s.115, 414)

Hacı Hasan Bey de ferman padişahımın! diyerekten **korka korka**, yanına askeri doktor olan kardeşi Raşit Bey'i alarak dağa gitmiş. (s.115)

Öğrete öğret (s.119)

«Bak, Hidayet Bey'in mezhebi geniştir. Onlarla, onlara **öğrete öğret** Fransızca konuşur...»
(s.119)

Telaşlı telaşlı (s.119, 163)

Gülseren, bangır bangır bağıyor, **telâşlı telâşlı** konuşuyordu. (s.119)

Kıs kıs (s.120)

Hasip Bey, **kıs kıs** gülüyordu. Fatma Hanım, dayanamayıp bölmenin kapısına çıkmış dikilmişti. (s.120)

Hele hele (s.123, 164)

Birinci Dünya Savaşında ve Mütareke yıllarında bize ettiklerinden, **hele hele** Yunanlıları İzmir'e çıkardıklarından; yine köylere dek gidin, İngilizleri kimse sevmez; İstanbul'daki yüksek sosyete züppelerinden gayri. (s.123)

Yutkuna yutkuna (s.128)

Gülseren, gözleri dolu dolu yolun üstünde, elleri dümende **yutkuna yutkuna** konuştu.
(s.128)

Salına salına (s.129)

Gülseren, salonun tam ortasından **salına salına** geçti, sağa sola selâm vere vere. (s.129)

Vere vere (s.129)

Gülseren, salonun tam ortasından salına salına geçti, sağa sola selâm **vere vere**. (s.129)

Sürüm sürüm (süründürmek) (s.132)

«Şu sizin Nuran Hanım'ın babasını iflâs ettirecek elimde bir kozum var. İstersem meteliksiz bırakır, **sürüm sürüm** süründürürüm, Uğur'un hatırına...» dedi. (s.132)

Şaşkın şaşkın (s.134, 210, 397, 407)

Hidayet Bey'in korkusuyla birlikte öfkesi de arttı; bir süre **şaşkın şaşkın** iki yakasına bakındı. (s.210)

Paylaya paylaya (s.136)

Gülseren, aşağıya gidip değişti; Uğur'un pijamalarını da alıp geldi. Kardeşini **paylaya paylaya** soydu, pijamalarını giydirdi. (s.136)

Söylene söylene (s.137, 176)

Uğur'a baktım, sinmişti. Tıpkı okul sıralarındayken olduğu gibi sakın ve uslu ydu. Uyur görünüyordu. Derken uyudu kaldı da. Ahter Hanım, **söylene söylene** bizimle oyuna oturdu. (s.137)

Çın çın (s.141, 370, 429)

Ahter Hanım'ın sesi **çın çın** çınladı. (s.141)

Titreye titreye (s.141)

Biraz şaşırmıştım. Ağzımı açıp bir söz edemiyordum. Gülseren'e baktım; basbayağı heyecanlanmıştı. Dudakları **titreye titreye** ağabeysine sordu. (s.141)

Hain hain (s.143)

Yağmurun içindeki bizi aydınlatan köşedeki lâmba, Gülseren'in gözlerini, ışıl ışıl parlatıyordu ve Gülseren **hain hain** gözlerimin içine bakıyordu. (s.143)

Çok çok (s.144, 146, 181, 220, 227, 251, 287, 317, 338)

«Ah **çok çok** sevindim, Gülseren Hanım... Buralara dek gelip beni aramak ne zahmet...» (s.144)

Tir tir (s.155, 413)

Her yakam **tir tir** titremeye başladı. (s.413)

Banka banka (s.157)

Bu yaştan sonra elin milyonları için **banka banka**, kambiyo dairelerinde sürtemem... (s.157)

Seve seve (s.158, 160, 328)

Anladım ki Hamdi Koryürek, bu işi çocukları için **seve seve** yapıyordu: Uğur için, Gülseren için, bir de Gülseren'den ötürü benim için... (s.328)

Başka başka (s.162, 397)

«Hidayet Beyle, Albay Nazif Bey, **başka başka** dünyaların adamları. Albayla henüz tanışmak olanağını bulamadım; ama anılarından kendisini bir hayli tanımış oldum. Hidayet Bey de meydanda! Birbirlerinin geçmişi hakkında ne düşünürler kestirilebilir mi?» (s.162)

Benek benek (s.164)

Alacakaranlıkta İzmir, **benek benek** ışımaya başlamıştı, yanan lâmbaları ile... (s.164)

Harıl harıl (s.167)

«Sizin hanımla öğleden beri mutfaktayız. **Harıl harıl** çalışıyoruz, hazırlanıyoruz...» (s.167)

Ezile ezile (s.173)

«Ya ne yapacaktık?» diye Suphi Bey, çıkıştı; «biz, geç öğrendik. Size erken öğrettik... Biz, geldik gidiyoruz yüreğimiz **ezile ezile**.. yüreğimiz avcumuzda yıllardan beri başımızı taştan taşa vura vura sürünüyoruz...» (s.173)

Şakır şakır (s.174)

Gürültü edip annemi, babamı uyandırmayım diye, dış kapıyı yavaşça açtım. Ne ki salonda **şakır şakır** lâmbalar yanıyordu. (s.174)

Üzüntülü üzüntülü (s.177)

Yine **üzüntülü üzüntülü** sesi geldi, kulağıma: «Nuran çok mutsuzmuş. Üç gündür Alsancak sosyetaesi birbirine girdi dedikodudan... Babası, Nuran'ı almak için Amerika'ya gidiyormuş. Boşatacakmış kızını Coni'den...» (s.177)

Dayana dayana (s.181)

İlk günler Cahit, beni odasının kapısında karşılıyordu. Sonraları salona dek bastonuna **dayana dayana**, geçirmeye başlamıştı. (s.181)

Çeşit çeşit (s.181)

«Oğlum Cahit'e fabrikada iş, ortaklık vermekle onu büyük bir ruh çöküntüsünden kurtardın. Okumaya, çalışmaya öylesine alışkındır ki önüne konan bu plastik fabrikası işi onu, basbayağı canlandırdı. Fabrikanın plânlanması bir yana, hesapları bir yana, günlerdir, plâstik üzerine bir sürü Frenkçe, **çesit çesit** dilde kitap karıştırıyor.» (s.181)

Koşa koşa (s.183)

«Şimdi bir söz edeceğim, **koşa koşa** buraya geleceksin...» (s.183)

Boğum boğum (s.187)

«Gençlik diyelim.. daha başka nedenler de var... Hem böylesi iyi. Bizimkisi çok daha kötü ya! Deryanın içinde yüzdüğümüzü biliyoruz da **boğum boğum** boğuluyoruz...» (s.187)

Sıra sıra (s.188, 334, 411, 424)

Bu sokakta **sıra sıra** otomobil parçaları, makine parçaları satan dükkânlar vardı. (s.188)

Sinirli sinirli (s.209)

Diyelim ki ordu, paşayı bir yana bıraktı. Sayın Menderes'in (!) şu sözüne ne buyrulur? İsterse orduyu yedek subaylarla yönetirmiş! Sözü'nün burasında babam, **sinirli sinirli** güldü. Elindeki çatalı bırakıp bana döndü: «Teğmen Emre! Ordunun yönetimini ele almaya hazır ol!» (s.209)

Korkulu korkulu (s.210)

Gülseren, **korkulu korkulu** benim yüzüme baktı, amcama ne oluyor, gibisine? (s.210)

Ters ters (s.211, 297)

Hidayet Bey'in canı çok sıkkındı; Gülseren'e **ters ters** baktı. (s.211)

Takır takır (s.214)

Ben, nice komitacı olan İttihatçıları bilirim; Celâl Bayar'ın bu sözü, adamların ölüsüne hakarettir: Yattıkları yerde kemikleri **takır takır** ediyordur. (s.214)

Dalgın dalgın (s.214, 223)

Hidayet Bey, bu gece pek konuşamamıştı. Şimdi de suskun, sessiz, purosunu tütürüyordu, **dalgın dalgın**. Canı çok sıkkın görünüyordu. (s.214)

Boğuk boğuk (s.221)

Lâmbanın ışığında bile, babamın bu sözlerinden Hidayet Bey'in çok sıkıldığı belli oluyor, yüzünün sarardığı görünüyordu. Sonunda dayanamadı, konuştu; sesi **boğuk boğuktu**: Ah! Bütün bunları bilmek, öğrenmek, insana sonsuz bir acı veriyor sayın albayım. (s.221)

Nazlı nazlı (s.228)

Uğur, yere atladı: «Geç bakalım Emre kaptanlığa. Sınava hazırlık... Sen de Gülseren Emre'nin yanına. Biz, Nazlı ile **nazlı nazlı** arkaya bir kaykılalım bakalım...» (s.228)

Marş marş (s.229)

Hoca, yandaki futbol alanının çevresindeki pisti göstererek: «Haydi bakalım: Şampiyon baylar beş tur, bayanlar üç tur; **marş marş!**» dedi. (s.229)

Her gün her gün (s.239)

Gülseren'den kurtulup, eve gelinceye dek saat üç buçuğu bulmuştu. İlle öğle yemeğini birlikte yiyelim diye beni bırakmamıştı. Baktım, kurtuluş yok, «Gel istersen bize...» dedim. «Yok olmaz, yarın öğleden sonra annene sözüm var; **her gün her gün** canını sıkmayayım. Yarın dikiş dikeceğiz; sen işten çıkınca, doğru eve gelirsin...» dedi. (s.239)

Yara yara (s.246)

Biz, kalabalığı **yara yara**, üstüne siyah bir örtü örtülmüş kürsüye yaklaşmaya çalışırken; camilerin minarelerinden hocalar, hep bir ağızdan selâ vermeye başladılar. (s.246-247)

Geriliye geriliye (s.248)

Sonra, **geriliye geriliye** Ayasofya Camisi'nin dış duvarlarının parmaklıklarına yaslandık kaldık. (s.248)

Sürüye sürüye (s.250)

Miting, belki halka umut vermişti; ama beni sonsuz bir umutsuzluğa sürüklemişti. Kime güvenecektik. Bu düşüncelerle ayaklarımı **sürüye sürüye** yürüyordum. (s.250)

Yaşlı yaşlı (s.254)

Gaz lâmbasının ışığında, binbaşının da gözleri **yaşlı yaşlı** parlıyordu. (s.254)

Grup grup (s.260)

Hele elimize, örgütün en yetkilisinin imzasıyla verilen kimlik belgesinden sonra, sabrımız kalmamıştı. Oysa bizi, **grup grup** dağınık olarak değişik yollardan gönderiyorlardı. (s.260)

Ad ad (s.261)

İstanbul'dan Anadolu'ya geçen subaylar, gizli örgütümüzce **ad ad**, şifreyle gizli telden Ankara'ya bildiriliyordu. (s.261)

Sindire sindire (s.274, 286, 288, 303)

Avukat Suphi Bey, **sindire sindire** çayını içiyor, dikkatle babamı dinliyordu. (s.274)

Büke büke (s.276)

Gülseren, biraz alaycı dudaklarını **büke büke** fısıldadı. (s.276)

Gevrek gevrek (s.277, 345)

Hidayet Bey, **gevrek gevrek** güldü. (s.277)

Çekine çekine (s.286, 364)

Basbayağı korktum. **Çekine çekine** sordum: «Neyin var Gülseren? Ne oldu?» (s.364)

Saf saf (s.290, 359)

Uğur'da **saf saf**, «yahu plastikten sinek raketini kim alır? Nasıl satarız?» diye soruyordu. (s.290)

Konuşa konuşa (s.295, 330, 335)

Böyle **konuşa konuşa** işin, işçilerin başına dönüyor, yürüyorduk ki, yoldan Gülseren'in arabasının bizim alana saptığını gördük. (s.330)

Terli terli (s.302)

«Tamam.. öyle.. Haydi **terli terli** durma; doğru sıcak düşün altına koş...» (s.302)

Beyaz beyaz (s.303)

Karşiyaka'nın altındaki tuzlanın **beyaz beyaz** tuz tepecikleri, oturduğumuz yerden mavi suların içindeymiş gibi görünüyordu. (s.303)

Yaralı yaralı (s.308)

Kırdılar geçirdiler, İstanbul'da çocukları. Beyazıt Meydanı'nda gençlerin üzerine ateş açtılar... Üniversitenin bahçesinde öğrenci topluluğunun içine ciplerle daldılar. Çocukları **yaralı yaralı** yerlere sürüklediler. (s.308)

Döne döne (s.334)

Gülseren'in dediği doğruymuş. Tepeye, **döne döne** tırmandık. (s.334)

Kibar kibar (s.335)

Plân, program öyleydi. Annem de babam da bizimle birlikte geleceklerdi. Uğur'u şirketten çağıracaktık; seni fabrikadan alacaktık. Ne var ki öğle yemeğinde, yıllardan beri ilk defa babamla amcam, **kibar kibar** kavga ettiler: Amcam, öfkesini belli etmemeye çalışarak çıktı gitti. (s.335)

Siyah siyah (s.336)

Bulduğumuz yerden, geniş vadi, sonra ova, yemyeşil uzanıyor, sisli maviliklerin içindeki İzmir Körfezi'ne kavuştuğu görünüyordu. Ne var ki şehrin çevresindeki fabrikaların **siyah siyah** dumanları, bu güzel görüntüyü lekeliyordu. (s.336)

Gizli gizli (s.338)

«Babam, çocukluğunda duyarımış, herkes Namık Kemal'i **gizli gizli** okurmuş; **gizli gizli** birbirinden kopya edermiş. Demek zamanımızda pek değişen bir şey yok: Biz de akademide okurken, arkadaşlarla **gizli gizli** kopya eder, Nazım'ı okurduk. Benim şiir defterim vardır ya bilir misin! Bir gün, karıştırırız...» (s.338)

Delik delik (s.343)

Baktık. Nasıl da dikkat etmemişiz: Mustafa Kemal sözcüklerinin üstü, **delik delikti**. (s.343)

Kıs kıs (s.349, 350)

Bizim böyle konuşmamıza eniştem, **kıs kıs** gülmeye başladı. (s.349)

Oh oh (s.350)

Yarbay tel bağlandıktan sonra, sakın sakın konuşmaya başladı: «Sen misin kardeşim? **Oh oh**.. sevindim. Ankara'da hava çok güzel demek... E... Mayıs ya! Çocukların Kızılay'da gezdirilmesi iyi oldu. (s.350)

Top top (s.363)

Bu kuruluş döneminde yazılacak çok şey vardı. Ne değin çalıştım bilmem; yeni memurumuz, **top top** kâğıt, kırtasiye ile ilgili bir sürü gereçle çıkageldi. (s.363)

Sıkı sıkı (s.366)

Onu, evine götürdüm. Ayrılırken **sıkı sıkı** boynuma sarıldı; beni öptü. Ağlıyordu. (s.366)

Acele acele (s.368, 419)

Dikkat ettim, eniştem bize pek kulak vermiyordu. **Acele acele** yemeğini yiyordu. (s.368)

Kesile kesile (s.378)

Yıldız Ablam, soluğu **kesile kesile** konuştu: Öyle mi? Peki peki! diyordu. (s.378)

Dükkan dükkan (s.383)

Öğle vaktinden beri çarşı pazar dolaşıyorduk. Gülseren'le Konak'tan Kemeraltı Caddesi'ne bir daldık, **dükkan dükkan** Kuyumcu Çarşı'sını bulduk. (s.383)

Hıçkırma hıçkırma (s.391)

Gülseren, birdenbire **hıçkırma hıçkırma** ağlamaya başladı. (s.391)

Gülümseye gülümseye (s.395)

Yüzbaşı, **gülümseye gülümseye** yazdı, bizim söylediklerimizi. (s.395)

Öfkelene öfkelene (s.403)

Kendi kendimle, **öfkelene öfkelene** alay ediyordum: Üstüme basan heyheylere dağıtmak için bir cıgara yaktım. (s.403)

Sorup sorup (s.404)

Çavuş, alçak sesle adımımı, soyadımı, anne baba adımımı, doğum yerimi, işimi **sorup sorup** makineyle yazdı. (s.404)

Kana kana (s.409)

Karyolaya uzandım. Sonra çıktım, odadan birdenbire ayakyoluna gittim, yüzümü bir kez daha soğuk suyla yıkadım. Çeşmeden **kana kana** su içtim. (s.409)

Ara ara (s.410)

Asker arkadaşın verdiği paketi, sabaha dek **ara ara** içerek vakit geçirdim. (s.410)

Geri geri (s.415, 426)

«Öldürmek, hiçbir sorunu halletmez Emre!» dedi, tok bir ses. Baktım, Cahit Demiroğluydu. Bileğimi bırakmıyordu. **Geri geri** çekte, beni. Kapının içinde Uğur, sapsarı kesilmiş, öylece bana bakıyordu. Cahit, elimden aldığı tabancayı, kendi cebine koydu. (s.426)

Boy boy (s.416)

Binbaşının elindeki gazetelerin hepsinin birinci sayfalarında, **boy boy** resimlerimi görünce, sendelemişim. (s.416)

Dik dik (s.429)

Cahit sedire ilişti, tabancayı verdikten sonra. Ayakta kalan Uğur'a da babam, «Otur Uğur...» diye, yer gösterdi. O da Cahit'in yanına ilişti. Sonra, bana da «otur şöyle...» diyerekten karşısındaki koltuğu gösterdi. Oturdum. Bir süre **dik dik**, dikkatli dikkatli yüzüme baktı; oldukça sert bir sesle konuştu. (s.428-429)

4.3.10. Tartışma

Yummak açmak (s.1)

Genç yüzünün kırıştığını, sarardığını, kimse görecekti deildi; çarpan yüreğinin sesini, kendisinden başka biri duyamazdı. İri, kara gözlerini bir an **yumdu açtı**. (s.1)

Tek tük (s.1)

Evler evleri, sokaklar sokakları izliyordu. Var mıydı, yok muydu; arkasındaki ayak seslerini duymuyordu; aldırıyordu. **Tek tük** iki yakasından gelen geçenleri de vardı şu sıra, onlara da aldırıyordu. (s.1)

Gelen geçen (s.1)

Evler evleri, sokaklar sokakları izliyordu. Var mıydı, yok muydu; arkasındaki ayak seslerini duymuyordu; aldırıyordu. Tek tük iki yakasından **gelen geçenleri** de vardı şu sıra, onlara da aldırıyordu. (s.1)

Belli belirsiz (s.2, 193)

Odada kısılmış bir gaz lambası ortalığı **belli belirsiz** aydınlatıyordu. (s.2)

Sağ sol (s.3, 41, 120, 148)

Çavuş, iki yakasındaki delikanlıları görmek ister gibi başını, **sağa sola** çevirdi. (s.120)

Durup kalkmak (s.6)

Delikanlı, kendisini iyice toparlamıştı. Otobüs, duraklarda **durup kalktıkça** doluyordu. (s.6)

İnmek gitmek (s.6)

Otobüs de duruverdi, bu sırada bu durakta. Adam yürüdü, ön kapıdan **indi gitti**. (s.6)

Kopup gelen (s.10)

Tam dış kapıdan çıkıyordum ki yüzüme çarpan serin havayı ciğerlerime çekmeye vakit kalmadan caddenin loşluğundan **kopup gelen** iki gölge yolumu kesti. (s.10)

Havadan sudan (s.10)

İçeriye girmekten vazgeçmişlerdi. Önce **havadan sudan**, Ankara'nın bu mevsimdeki, haziran aylarındaki tatlı sert serinliğinden söz etmeye başladılar. (s.10)

Tatlı sert (s.10, 24)

Hani bizim eski fakülte arkadaşı emniyette şef Zafer var ya? Onu buldum. Güya beni teselli etti; **tatlı sert** de çıktı: 'Oğullarınıza sahip çıkın arkadaş!' (s.24)

Üç dört (s.11, 87, 129, 145)

Söz gelişi, günde **üç dört** kamyon, on beş, yirmi ton preslenmiş pamuk getiriyor, kamyoncular. (s.145)

Olup biten (s.11, 14, 18, 28, 63, 68, 84, 87, 88, 109, 152, 157, 164, 173, 183, 184, 190, 201, 202)

Dışardan gelenler, bir iki gün içinde **olup bitenleri**, duyduklarını bize anlatıyorlardı. (s.183)

Olmak bitmek (s.12, 55)

"Değiştirmek isteyenler var; katılın onlara... Bu iş **olsun bitsin**... belki parti kurtulur..." (s.12)

Açık seçik (s.12, 19, 72)

"Düşüncenize, tutumunuza karışan var mı? Ben de size karşıyım; gerçi biliyorum, biliyorum dedim ama, ne istediğinizi **açık seçik** bildiğimi de söyleyemem..." (s.19)

Döndürüp dolaştırmak (s.12)

Onlar hep konuşuyordu. Sözü, **döndürüp dolaştırıp** 'çayı geçerken at değiştirmeyeceklerine' getiriyorlardı. (s.12)

Evirip çevirmek (s.12, 44, 167)

Elinde **evirip cevirdiği** sarı bir zarf vardı. (s.44)

Var yok (s.13, 198)

Partinin bulunduğu binaya yaklaşırken önüme iki adam çıktı: Biri, biraz uzakta duruyordu. Öteki yanıma yaklaştı; kaytan bıyıklı, bodur, lacivert elbiseli, sarımsı kravatlı birisiydi. Otuzunda **var yok**. (s.13)

İyiden iyiye (s.13, 35)

"Öyle ya..."dedi, "on yıldan fazla oldu görüşmeyeli... Siz de yaşlanmışsınız; saçlarımız **iyiden iyiye** ağarmış... Ben, Sait Kök'üm!" (s.13)

Kendi kendime (s.14, 23, 56, 89, 138, 151, 172, 174, 181, 186, 187)

Serüvenin ayrıntılarını bu denli öğrenince, ben de iyice heyecanlanmışım. **Kendi kendime**, 'sağlam dur; sakın görün Ekrem!' diye içimden söylendim. (s.89)

Kalem defter (s.14)

İstanbul'da bizim oturduğumuz semtin çarşısında, küçük bir dükkânda, okul çocuklarına **kalem defter** satan, kimi kitapları kiraya veren, satan, yaşlı bir Yusuf Efendi vardı. (s.14)

Aydan aya (s.14)

Benim çocuklar da küçükken buradan alışveriş ederler, aldıklarını Yusuf Efendi, deftere yazardı. Ben de **aydan aya** gider, çocukların borcunu öderdim. (s.14)

İş güc (s.14, 73, 130)

"Şu çocuk, iyi çocuk, bir yardım et de Ekrem Bey, **iş güc** sahibi olsun..." dedi. (s.14)

Gelmek gitmek (s.16)

Aramızda bir tartışma başladı: Ben, her hafta İstanbul'dan yürütme kurulu toplantılarına nasıl **gelir giderdim**? (s.16)

Gelip gitme (s.16, 71, 127)

Sendikacılardan birkaçının kurula girmeye razı olduğunu, onların da çoğunun İstanbul'dan, başka kentlerden **gelip gitme** zorunluğu bulunduğunu söylediler. (s.16)

Yerli yerinde (s.16, 127)

Salondan geçerken yönetim kurulundaki muhaliflerin **yerli yerlerinde** oturup cıgara içtiklerini gördüm. Başkan, kısaca durumun içyüzünü anlattı. (s.16)

Donup kalmak (s.17)

"Bak oğlum" karşılığını verdim, "memlekete serpilen sosyalizm tohumlarını, birtakım kargalar eşelemeye başladı. Bu yüzden bizim gibi bostan korkuluklarına gereksinme duyuldu!" Böyle bir karşılığı beklemiyorlardı, herhalde... Ne diyeceklerini bilemediler, **donup kaldılar**; yürüdüm. Kalabalıktan uzaklaşınca, milletvekili arkadaş, "Avukatlığımı gösterdin... Ama başkan nasıl kurtaracaksın?" diye sordu. (s.17)

Falan filan (s.18, 26, 162, 190, 194)

"Olmaz..." **falan filan** diye zorladılar ama hepsine iyilikler, esenlikler dileyip ayrıldım. (s.18)

Yan yana (s.18, 49)

Elindeki izmariti yere atıp üstüne bastı. Yavaş yavaş, **yan yana** yürümeye başladılar. (s.49)

Başlı başına (s.20)

"Dinle yahu! Sözümü bitirmedim: Biz, Demokratik Devrimciler gibi sosyalist devrimi bir yana itip, '**başlı başına** bir demokratik devrim fetişi yaratmak' istemiyoruz. Demokratik devrimi, sadece bir aşama olarak kabul ediyoruz..." (s.20)

Uzaktan uzağa (s.20, 102)

Uzaktan uzağa da olsa, seni eski bir arkadaşım olarak unutamam Ekrem; inan bana, seni çok severim. (s.102)

Bir iki (s.23, 183)

Oğlumun sınav durumunu merak etmedim değil, birden aklıma geliverdi. Son **bir iki** sınavı kalmıştı, ben Ankara'ya gitmeden; kurtarabilirse, bu haziranda fakülteyi bitiriyordu. (s.23)

Dikiş nakış (s.23)

Enstitüde **dikiş nakış** filanla gününü gün ediyordu. Ağabeysine benzemiyordu. (s.23)

Gidip görmek (s.24, 26)

"Bir mahkemem kaldı; ben de **gidip görevim** çocukları..." dedim. (s.24)

Akıl fikir (s.24, 33, 75, 77, 161, 169)

Adamın **aklını fikrini** para almış. (s.33)

Olan biten (s.25, 76, 88, 167, 199)

Gelen, '**Olanı biteni** bizimkinden öğrendim; bir yardım gerekli mi?' diye sordu. (s.88)

İkide bir (s.26, 135, 185)

Sinirli sinirli, saçlarını eliyle **ikide bir** düzeltiyor, kara, yorgun gözlerini bir bana çeviriyor bakıyor, sonra pencereye dönüp kuşbakışı, üçüncü kattan sokağı gözetliyordu. (s.26)

Az buçuk (s.27, 139)

Emel, şaşkın gözlerle yüzüme bakıyordu. Ben de **az buçuk** onu yatıştırmak için yalan söylüyordum ya... Neyse salona geçtik. (s.139)

Anne baba (s.77)

"Tencere kıcın kara, seninki benden kara denmiş; bu çocukların hangisinden hangimiz utanacağımızı şaştık... Zamane çocukları bunlar. İşlerine akıl fikir erdiremiyoruz artık. Bizimkiler az mı şımarık? Bütün suç, sizlerde, **annelerde babalarda** ... Bizim zamanımızda, biz sizleri böyle mi yetiştirdik?" (s.77)

Ara sıra (s.28, 98, 170)

Komodinin çekmesine uzandım. **Ara sıra**, anılarımı demeyeyim ama, önemli olayları not ettiğim defterimi aldım. Sayfalarını karıştırmaya başladım. (s.28)

Girip çıkmak (s.29)

Olaydan bir süre sonra toplanan bizim partinin yönetim kurulunda, muhaliflerimizden bir profesör arkadaş, yürütme kurulunu, gençlerle hiç ilgilenmemekle suçladı. Oysa gerek Ankara'daki partili avukatlar, gerekse biz, tutuklanan gençleri kurtarmak, mahkemelerine **girip çıkmak** için az mı koşuşmuştuk? (s.29)

Kan revan (s.29, 51, 85, 185)

O günü hiç unutamam, akşama doğru Fahri ile Erkal, eve **kan revan** içinde yaralı geldiler. (s.29)

Kendi kendimizi (s.30, 164)

Yatağın içinde, arkama yastığı koyup doğruldum: Biz, bugün hepimiz; ben, karım, annem, babam, hep **kendi kendimizi** aldatıyorduk. Bu olayları bilmezden geliyorduk. (s.30)

İnip çıkmak (s.30, 74)

Kapıcımız Ahmet Efendi, merdivenleri ha babam **inip çıkmakta**, kapının önünde, sokakta aşağı yukarı dolaşmakta. (s.74)

Kavga dövüş (s.32)

"Bu işlerin şakası yok Ahmet! Çocuklar kim vurduya gidiyor. Böyle **kavga dövüş** olmaz. Adamlar silahlı, sopalı, muştalı. İstanbul valisi, Emniyet müdürü armut mu topluyor? Ne armudu; eylemciyiz diyen bu budalaları toplamakta... Hani 'tecavüz' edenlerden yakalanan? Seninle biz, valiliğimizde böyle mi 'icraat' yapardık?" (s.32)

El yüz (s.32, 45, 138, 179)

Koridorun sonunda **el yüz** yıkayacak yer vardı. (s.179)

Gizli kapaklı (s.34, 100, 101)

Remzi Bey, sen de oğlum sayılırsın, aramızda **gizli kapaklı** bir şey yok; kızım Emel, bu adamı yıllardır nasıl çekti? Bir kendisi, bir de ben bilirim... (s.34)

Kırıp geçirmek (s.34, 135, 144)

İlk evlendiği yıllar, damadım böyle değildi. Para kazandıkça azdı; hırslı, kaba bir adam oldu; ne oldum delisi bir zavallı oldu çıktı, ortaya. Çocuklarını **kırıp geçiriyor**. (s.34)

Sarmaş dolaş (s.41, 179, 193)

Üniversitenin dış, büyük kapısında binaların bulunduğu iç kapıya değin uzanan parke yolun iki yakasındaki çamlar, yemyeşil, akşam güneşinin pembeliği ile **sarmaş dolaştı**. (s.41)

Kızlı erkekli (s.41, 49)

Her dakika kalabalık büyüyordu. Gençler, **kızlı erkekli** kaynaşıyor, koşuşuyor, dalgalanıyordu. (s.49)

Yürüye dolaşa (s.41)

Ağır ağır yürüyorlar, sağda solda yüksek sesle konuşan, tartışan gençlerin söyleşilerine kulak kabartıyordu. **Yürüye dolaşa**, anayolun kenarındaki boş bir sıraya gelip oturdular. (s.41)

Ufak tefek (s.42, 74)

Sabri Bey **ufak tefek**, bembeyaz saçlı, zeki bakışlı bir adamdı. (s.74)

Kara kuru (s.42)

Dikkatli dikkatli, gelene bakmaya başladı. Gelen genç, ufak tefek, **kara kuruydu**. (s.42)

Bugüne bugün (s.44)

Biz de orada kalıyoruz. **Bugüne bugün**, üniversite öğrencisisin. Yarın senin yurt işine bakarız. (s.44)

Dirlik düzenlik (s.45)

Yarına, yarınlara, büyük yarınlara hazır olalım! Tanrı, yurdumuza **dirlik düzenlik** versin... (s.45)

Ana avrat (s.48)

Kumral delikanlı, tütüncüye yürüdü; bir gazete aldı, geldi. Şöyle bir baktı gazeteye; sonra bir daha dikkatle baktı: **Ana avrat** sövmeye başladı. (s.48)

Basmak gitmek (s.49, 86)

Komiser, 'Siz, **basın gidin** evlerinize, biz, onların icabına bakarız...' diye çıktı. (s.86)

Dönüp bakmak (s.49)

Arkalarındaki ağaçların arasında bir çıtırtı oldu; birtakım ayak sesleri duyular. **Dönüp baktılar**: Kimsecikler görünmüyordu. (s.49)

Yukarıdan aşağıya (s.50)

Delikanlı; bacanın badanalı, beyaz bedenine, **yukarıdan aşağıya** içinden geleni, iri harflerle yazdı. (s.50)

Sille tokat (s.51, 85)

Bizimkiler bir yanda, saldırganlar binaların içinde dışında sopa, **sille tokat**, yumruk girişmişler. (s.85)

Yumruk tekme (s.51)

Tabancalarının namlularını gösteriyorlardı. Ne ki üniversitenin bahçesinde, iç kapının önündeki Atatürk anıtının çevresinde toplanan gençler, daha kalabalıktı; üstlerine gelenlere sille tokat, **yumruk tekme** girişmişler, gelenleri üniversitenin dış kapısına doğru, adım adım sürmüşlerdi. (s.51)

Boydan boya (s.51, 179)

Koridorda da iki kasaturalı nöbetçi er, **boydan boya** gidip gelmekteydi. (s.179)

Alt alta (s.52)

Bir an tökezleyen polis, ikisini birden yakalamaya kalkıştı: Delikanlı ile **alt alta** üst üste kaldırımında yuvarlandılar. (s.52)

Üst üste (s.52, 151)

Komutanlık, sertlik yoktu, üzerinde. **Üst üste** teşekkürü bir yana bırakıp, "Haklısınız sayın meslektaşım!" karşılığını verdim. (s.151)

Yüz göz (s.52)

Delikanlı, **yüzünü gözünü** örten kandan hiçbir şey göremiyordu. (s.52)

Tutup çekmek (s.52)

Kız, onu elinden **tutup çekmeye** başladı; yan sokaklardan birine götürdü. (s.52)

Söylenip durmak (s.52)

Yaşlı bir adam kaldırıma diz çökmüş, dolu dolu gözlerle delikanlıya bakıyordu: "Ne isterseniz be evlatlar?" diye **söylenip duruyordu**. (s.52)

El ele (s.52, 76)

Toparlandı; sarı saçlı, mavi gözlü kız, elini uzatıp kara yağız delikanlının elini tuttu, çekti onu, kaldırdı. **El ele** yürümeye başladılar. (s.52)

El kol (s.55, 131, 148, 162)

Teğmenin işaret ettiği kapıya vardığımızda, **elimizi kolumuzu** sallaya sallaya içeriye girebildim. (s.148)

Yol yöntem (s.55)

"Yasa, **yol yöntem** mi kaldı? Nerede olduğunu bile bilemiyoruz. Gazeteye gelseniz de bir konuşsak." (s.55)

Gelen giden (s.56)

"**Gelen giden** müşteri olursa not etmeyi unutma." (s.56)

Selamsız sabahsız (s.57)

"Konuş Ekrem Bey, **selamsız sabahsız** adam tutuklanır mı?" (s.57)

Gidip gelmek (s.57, 81, 83, 122, 133, 143, 179)

Bir cıgara yakıp, küçük odamda üç adım ileri, dönüp üç adım geri, **gidip gelmeye** başladım. (s.83)

Günü gününe (s.57)

Görevi gereği **günü gününe** gazeteleri okumak, taramak işiydi. (s.57)

Senli benli (s.57)

Sayın savcının yanına son aylarda, son günlerde o denli çok gidip gelmişim ki neredeyse **senli benli** dost olmuştuk. (s.57)

Donmak kalmak (s.59)

Bir de kapı açıldı ki ne görelim? Üç sivil polisin arasında Selman, eli kelepçeli, yüzü sapsarı, karşımıza dikildi. **Dondum kaldım**. (s.59)

Girmek çıkmak (s.60, 74)

Bu sabah, iki mahkemem vardı; **girdim çıktım**; yazıhaneye geldim. (s.74)

Alıp gitmek (s.61, 97)

Oldukça uzun bir süre çalıştım. Bu arada Fahri, odaya geliyor, raflardaki kitaplardan birini **alıp gidiyordu**. (s.97)

İçten içe (s.62)

Savcı, anladığıma göre **icтен içe** bu işten kurtulmak istiyor. (s.62)

Gün günden (s.63)

Başyazar Kadir Bey, **gün günden** basının üzerine çöken baskıyı, giderek gazetenin durumunu konuşmak, açılan davalar karşısında tutumumuzun ne olacağını saptamak için bizi davet etmişti. (s.63)

Kış kıyamet (s.63, 96)

"Bu **kışta kıyamette** sokağa çıkılır mı?" diye söylendi. (s.96)

İster istemez (s.64, 163)

Savcı, **ister istemez** dava açmıştı. Ben de ilk celsede, yazının bilirkişiye havalesini istemiştim. Mahkeme, bir dahaki celsede bilirkişileri belli edecekti. (s.64)

Gitti gider (s.64, 85)

Prof. Dolunay, sözün burasında, "İşte şimdi çuvalladın, Ekrem Mutaf arkadaşım; mahkeme, gedikli bilinen tutucu bilirkişi o Prof.'u (!) tayin ederse, bizim Selman **gitti gider** iki yıldan az olmamak üzere cezaevine..." diye güldü. (s.64)

Susmak kalmak (s.64, 70, 95, 143, 167, 192)

Bu çok önemli sorunu bir türlü bir sonuca bağlayamadık. Bağlayamayınca da başyazar zile bastı; hademeye, hepimize çay, kahve getirmesini buyurdu. **Susmuş kalmıştık**, yine. (s.64)

Çay kahve (s.64)

Çaylar kahveler gelince, konuşmalar genel sorunlara, ülkenin içinde bulunduğu duruma döküldü. (s.64)

Alıp götürmek (s.65)

Üzerine çöken sıkıntıyı, ne yağmur ne de rüzgâr **alıp götürebiliyordu**. (s.65)

İyi güzel (s.65)

Neredeyse Tevfik Fikret'in "Sis" ini mırıldanmaya başlayacaktım ki yazar Hasan Bey uzanıp elindeki çay fincanını yandaki masanın üstüne koyarken konuşuverdi: "**İyi güzel** konuşuyoruz; ama içimizde hangimiz polis?" (s.65)

Allayıp pullamak (s.65)

"Yok yok gülmeyin..." diye sözünü sürdürdü, yazar. "Benim kendime bile güvenim yok: Bir yerde söz etsem, iyi niyetle bile söz etsem, bu sözlerimi polisler, ajanlar **allayıp pullayıp** öyle bir biçime sokuyorlar ki istemeden birilerine kötülük yapmış oluyorum. (s.65)

Deli divane (olmak) (s.65)

Her sabah fakülteye geldiğimde, adamı çağırıyorum; 'oğlum, git benim arabayı yıka!' diyorum. Adam, **deli divane** oluyor; 'hocam, daha dün yıkadım...' diye sızlanıyor. (s.65)

Sayıp dökmek (s.66, 81)

Bunların geniş bir arkadaş çevresi var. Şimdi **sayıp dökmesi** uzun nedenlerden ötürü, Selmin kardeşlerinin seninle evlenmesini istemiyorlar. (s.81)

Üstüne üstlük (s.67, 91)

Daha önceden de örgütte bir kaynaşma başladı. **Üstüne üstlük** bu durumdan karşı partiler, iktidar, çok yararlandı; partiye ajanlar, polisler sızdı. (s.67)

Kendi kendisini (s.67)

Gençler, partiden koparıldı. **Kendi kendisini** lider gören fanatikler, ne parti disiplini ne de parti tüzük ve programı dinlediler; her kafadan bir ses çıkmaya başladı. (s.67)

Olursa olsun (ne pahasına / kim) (s.67)

Ama şu bir gerçektir ki onun yerine kim başkan **olursa olsun**, aynı duruma düşecekti: Sorun genel başkan değil, partinin bir yerlere ne demek, çeşitli yönlerle ille de çekilmek istenmesi sorunuydu. (s.67)

Derleyip toparlamak (s.68)

Partiyi **derleyip toparlamaya** çalışacak yerde, dağıtmak için elimizden geleni ardımıza koymadık. (s.68)

Aşağı yukarı (s.70, 74, 87, 88, 121)

Sokakta kimseler kalmamış; polis arabası köşe başını tutmuş, iki polis koşarak **aşağı yukarı** sokakları tarayarak bizi aramaktaymış. (s.87)

Bölük pörçük (s.70, 84)

Gelecek on yılda **bölük pörçük** birçok sol parti kurulabilir; ama hiçbiri etkili olamaz. (s.70)

Gelmiş geçmiş (s.70, 139)

"Biz, **gelmiş geçmiş** hiçbir hükümetten memnun olmadık ki bundan olalım..." (s.139)

Kendi kendimi (s.73)

Ben de **kendi kendimi** aldatmışım: Eh bizim delikanlı, fakülteyi bitirdi; mahkemelerde stajda, yanımda çalışıyor diye kendimi oyalamışım. (s.73)

Arka ön (s.73, 107)

Selmin de annesinin **arkasından önünden** dolaşiyor, onu yatıştırmaya uğraşiyor. (s.73)

Yiyecek içecek (s.75, 87)

"Hiç zahmet etmeyin hemşire, **yiyecek içecek** hal mi kaldı..." (s.75)

Olup bitmek (s.75, 76, 154, 173)

Üsteğmen, anlayışlı davranıyordu. Bense poliste neler **olup bittiğini** öğrenmek istiyordum. (s.154)

Toz duman (s.76)

"Biz, Maden Fakültesi'nin dışındaydık; **tozdan dumandan** ferman okunmuyordu. Onlar içerde dövüşüyorlardı. Sonra polis içeriye girdi. Hepsini toparlamış. Bir arkadaş söyledi; Erkal da götürülenlerin arasındaymış. Merak edilecek bir şey yok, emniyettedir!" karşılığını verdi. (s.76)

Erkek kız (s.76)

"Bu sorunu konuşacağız, sizinle amca!" karşılığını verdi. **Erkek kız**, yaman kız bu da...' diye düşündüm. (s.76)

Gezip tozmak (s.77)

Aklıma geliverdi; eşim birkaç kez, "Bizim aslan, bir sarışınla **gezip tozuymuş...**" demişti. (s.77)

Ana baba (s.78, 97, 133, 149, 150)

Bana hâlâ **anam babam**, çocuk gözü ile bakıyorlardı. (s.97)

Çıkmak gelmek (s.78)

"Kalk emekli valimiz Faik Mutaf Beyefendi, evimize gidelim... Öfkeden, üzüntüden sinirlerim perişan oldu. Her bir yakam ağrıyor... Belki Erkal da **çıkar gelir** bırakırlarsa..." diye ekledi. (s.78)

İçeri dışarı (s.79)

Kimin ne dediği anlaşılıyor. İktidar da bütün güçleriyle **icerden dışardan** bu uğultudan yararlanmakta. Ortalık, memleket daha da karışacağı benzer... (s.79)

Sürüp gitmek (s.80, 84, 90)

Hiç de iç açıcı haber yoktu: İşgaller, grevler, öldürmeler **sürüp gidiyordu**. (s.80)

Baş başa (s.81)

Hemen koştu geldi. **Baş başa** gizli bir oturum yaptık! Saygılı, efendi bir delikanlıydı. (s.81)

Az çok (s.84, 89, 137, 158)

Yücel Bey, **az çok** bizim düşüncemizdeydi; bizim partiyi tutar görünüyordu. (s.158)

Geceli gündüzlü (s.84)

Hemen karşıma arkadaşlar çıktı: Maçka'da Gümüşsuyu'nda büyük olaylar çıktığını, iki gündür **geceli gündüzlü** olayların sürüp gittiğini söylediler. (s.83-84)

İç dış (s.85)

Dolambaçlı yollardan karşıya geçip Gümüşsuyu'na, Teknik Üniversite'nin yöresine geldiğimizde bir de gördük ki ortalık savaş alanına dönmüş Bizimkiler bir yanda, saldırganlar binaların **icinde dışında** sopa, sille tokat, yumruk girişmişler. (s.85)

Ölen kalan (s.87)

Bize '**Ölen kalan** var mı evlatlar?' diye söylenerek yaklaştı. (s.87)

Soluk soluğa (s.87)

Arkadaşlar, **soluk soluğa** birer köşeye kendilerini attılar. (s.87)

Birer ikişer (s.87, 88, 177, 183)

Ortalık iyice kararınca bizi, evin arkasından başka bir eve geçirip, **birer ikişer** caddeye çıkardı, Ustayla Ali. (s.88)

Çıkmak gitmek (s.33, 88, 153, 159)

Erkal, sesini çıkarmadı; **çıktı gitti**. Babam, gözlüklerini şöyle bir düzeltti; kalktı oturduğu yerden. (s.33)

Açılmak kapanmak (s.88, 123)

Kapı, **açıldı kapandı**; bir ses, 'Hayırlı akşamlar ustam...' diyordu. (s.88)

Ön arka (s.88)

Ustanın birçok şeyi bildiğini anladık: Bize, 'Polisten çok bu **önünüzde arkanızda** dolaşan, okullarınıza saldıranlardan korkun çocuklar... dikkatli olun... Kimdir, ne isterler bu herifler bilmem, ama aylardan beri sırayla öldürdükleri sizin gibi delikanlıların katilleri bir türlü bulunamıyor. Polis de onlardan yana anlaşılın...' diye öğüt verdi. (s.88)

Çoluk çocuk (s.90)

"Biz, bu treni kaçırdık baba..." diye Fahri söze girişti. "Bir kez, parti kurulduğunda, giderek 65 seçimlerine gelene dek biz, **coluk cocuktuk**. Tam biz partinin, parti bizim elimizden tutacağı sıra, partiniz karıştı: Parti içinde birbirinizi bozgunculukla, gericilikle, oportünistlikle suçlamaya başladınız." (s.90)

Gelmek geçmek (s.92)

Liderler **gelir geçer**; partiler kimi koşullarda tarihsel görevlerini bitirir, yitirir... (s.92)

Susup kalmak (s.93)

Gençler, bir süre **susup kaldılar**. (s.93)

Kar kıyamet (s.96, 97)

Erkal, "Bu **karda kıyamette** çalışmaktan başka yapılacak ne iş olabilir dayı? Yapılacak başkaca bir işimiz yok" karşılığını verdi. (s.96)

Üst baş (s.98)

Sahanlığa çıktığında, elleriyle **üstüne başına** vurarak karları silkelerken, "Vay Zafer, seni hangi rüzgâr attı böyle?" diye sevinçli görünmeye çalışarak karşıladım. (s.98)

Eninde sonunda (s.99, 139, 180)

"Bizim şu sıra nöbetçimizin işi zor; biz, buradan **eninde sonunda** çıkarız, çıkarız ya... Çevirmen arkadaşımız paçayı kurtaramayacak..." (s.180)

Şu bu (s.99)

Beybabamızın hemen diyeceği gibi, mülkiyeli olmadığım halde mülkiyeciliğe intisap ettim. Kaymakamlıklar, **şu bu** görev derken bugünkü durumumuza geldik. (s.99)

Alıp vermek (s.101)

"E... Zafer, sizin en başınızın dediği doğru galiba: Nefes **alıp verdiğimizizi** bile duyuyor, biliyorsunuz!" (s.101)

Kazasız belasız (s.102)

"Yeğenin Erkal'ı o sıralar gereken işlemleri hemen yaptırarak bıraktırdım; elbette onun gibi yüzlerce delikanlıyı da... **Kazasız belasız** okullarını bitirmeleri için bu gençlerin, elimizden geleni yapıyoruz. Söz aramızda valimiz, iktidar, bize kızıyor; gevşek davrandığımız kanısındalar..." (s.102)

Yemek içmek (s.105)

"Yahu Ekrem, herkesi seferber ettin, bırak canım ne bulursak **yer içeriz**... Herkese böylesine zahmet vereceksem, kaçarım vallahi..." diye söylendi.. (s.105)

Kendi kendine (s.109, 202)

Dayı, sürdü yüklü eşeğini. **Kendi kendine**, 'Abuuu! Bunlar, köyleri basmaya başladı. Benim seymenlerim kuş olup uçmuşlardır şimdiye dek...' diye söylendi, içinden. (s.202)

Kalkmak gelmek (s.111)

Makamıma gelmek istemezsen, bizim eve **kalk gel** be yahu! (s.111)

Konuşup tartışmak (s.112)

"Neyi **konuşup tartışacağız** Ekrem?" diye karım çıkıştı. "Durum öylesine korkunç, karmaşık ki neredeyse yüreğime inecek..." (s.112)

İnişli yokuşlu (s.118)

Büyük bir çabuklukla, **inişli yokuşlu** alanda depolara varmışlardı. (s.118)

Fırlamak gitmek (s.124)

Yeni gelen, **fırladı gitti**; beriki mendili çıkarıp, çavuşun arkasına yaklaştı. (s.124)

İtiş kakış (s.127)

Bekleme salonu tıklım tıklım doluydu. Yolcular **itiş kakış** dalgalanmaktaydı. (s.127)

Yitip gitmek (s.127)

Ortalık, henüz aydınlıktı; ama güneş çoktan **yitmiş gitmişti**. (s.127)

Ciddi ciddi (s.111, 113, 120, 146, 154, 167, 172, 178, 190, 198)

Erkal, "Kabul etmek gerekir ki bu Zafer Bey hakkımızda çok şey biliyor; dayımın arkadaşı olduğundan herhalde, bizimle çok ilgilenmiş..." diye **ciddi ciddi** konuştu. (s.113)

Dirsek dirseğe (s.127)

Kalabalığın içinde, **dirsek dirseğe** dikiliyorduk, ayakta. (s.127)

Göz göze (gelmek) (s.128)

Şöyle bir durup karşıdaki uçağa baktım. Baktım ya, yanı başımda dikilen çok şık giyinmiş genç bir sivil de bana dikkatli dikkatli bakıyordu. Ona dönünce, **göz göze** geldik. Tanıyordum, bir yerlerden bu delikanlıyı... (s.128)

Kendi kendimle (s.128)

'Ben de oldukça ünlü bir kişiyim, ünlü bir avukatım; beni de tanımayan yok (!)' diye **kendi kendimle** alay ettim. (s.128)

Güç bela (s.130, 156)

Bir hafta uğraşmış, **güç bela** izini bulabilmişim, Selimiye Kışlası'nda. (s.156)

Pisi pisine (s.133)

"Akılsızca iş yapıyorlar, **pişi pisine** ölüyorlar..." (s.133)

Selam kelam (s.133, 158)

Genç avukat beni, orta yaşlı iki meslektaşına tanıttı. **Selam kelam**, birbirimize saygılarımızı belirten sözlerden sonra yaşlı, orta yaşlı, kadınlı erkekli velilerle tanıştık. (s.158)

Sağ salim (s.134, 149, 182)

"Bu delikanlıları götürüp İstanbul'da I. Ordu Komutanlığı'na, Selimiye Kışlası'na teslim edeceksiniz... Ama **sağ salim!** Teslim belgesini üç gün içinde bize getireceksin!" (s.149)

Mal mülk (s.137, 189)

"Bu apartman, temelinden çatısına dek babamın..." diye söylendi. Bunu biliyordum. Başkaca Cemal Yosun eniştemizin **malları mülkleri**, son on beş yıl içinde ediniverdiği serveti hakkında da az çok bilgim vardı. (s.137)

Vakti zamanı (s.137)

Ona, **vakti zamanında** birçok işadamına (!) dediği gibi, Adnan Menderes, 'yürü ya kulum!' demişti. (s.137)

Durup dururken (s.140)

Gençler, **durup dururken** ayaklanmadılar ya... (s.140)

Anlı şanlı (s.142)

Erkal, iki üç sınavımı verdi mi, **anlı şanlı** yüksek inşaat mühendisi olacak. (s.142)

Sövüp saymak (s.143)

Eniştemiz yine sustu kaldı. Anlıyordum, bana çok kızmıştı; ama ne karşı çıkabiliyor ne de **sövüp saymaya** dili varıyordu. (s.143)

Alıp satmak (s.144)

"Taahhüt işleri çok zorlaştı. Bu kez biz de işi biraz ticarete döktük. Üzüm, incir, pamuk **alıp satmaya** başladık. Şimdilik işimiz komisyonculuk. Yakında ihracatçı, ithalatçı belgemizi alacağız, hele ortalık bir durulsun... Ticaret çok daha kolayıma geldi." (s.144)

Filan falan (s.145)

Dönüyoruz bu kez, şoförlere, 'pamuğu **filan falan** depoya yık' emrini veriyoruz. (s.145)

Almak gelmek (s.146)

"Aman ne iyi! İşimiz kolaylaştı, demek... Yarın sıkıyönetime gider, avukat olarak durumu aydınlatırım; belki Erkal'ı **alır gelirim**. Yok mahkemelik bir işse, biraz daha içerde kalır... Büyük bir suçu olabileceğini sanmıyorum..." (s.146)

Yiyecek giyecek (s.146)

"Ben de sizinle gelsem olur mu ağabey? Görebilir miyim Erkal'ı? Hem biraz **viyecek giyecek** götürelim..." (s.146)

Kadınlı erkekli (s.148, 158)

Buradaki masalarda, sandalyelerde, **kadınlı erkekli**; üzgün, şaşkın, korkulu yüzlerle oturan, ayakta duran birçok sivil vardı. (s.148)

Almak gitmek (s.148, 163, 175)

"Zaten buradaki bütün işler önemlidir... Biraz bekleyeceksiniz..." diyerekten kartımı **aldı gitti**. Uzunca bir süre bekledik. (s.148)

Yitmek gitmek (s.150)

"Bitirme sınavlarına hazırlanıyordu, on gün öncesine dek. Benim yanımdayken İstanbul'da, birden ortalıktan **yitti gitti**... Anası, babası İzmir'de; buraya gelmiş." (s.150)

Geçmek gitmek (s.152, 162, 177)

Kapıdan çıkarken beni görmüştü; ne ki yanımdan bana bakmadan **geçti gitti**... (s.177)

İleri geri (s.152)

Emel'i teselli için **ileri geri** konuşuyordum. (s.152)

Yarın öbür gün (s.154)

"Biraz önce adli müşavirle konuştum. Erkal'ın hakkındaki soruşturma bitmiş, bırakılacakmış. Ne ki İstanbul'dan I. Ordu'dan istemişler, **yarın öbür gün** gönderilecekler..." (s.154)

Güllük gülistanlık (s.156)

Gelirken uçakta rastladığım gazeteciye, ortalığı **güllük gülistanlık** gösterme çabasındaydı. (s.156)

Bağırıp çağırmak (s.159)

"Mücadele edin, öyleyse... Sokaklarda istediğiniz denli **bağırıp çağırın**... Sizleri yakalasınlar, içeriye atsınlar... Halktan, işçilerden, bizden medet umun... Meclisler, egemen çevre bildiğini okur!" (s.159)

Yarı alay yarı ciddi (s.161)

Bana döndü sonra, yüzüne gelen azıcık pembelik, tuhaf bir anlam taşıyan gözlerle bir süre baktı. **Yarı alay yarı ciddi** bir sesle konuştu. (s.161)

O günden bugüne (s.161)

Biz yeniliği, değişmeyi, reformları Tanzimat'tan beri hep bir devlete bağımlılıkta aramışız. **O günden bugüne** bir iktidarı efendisi beğenmedi mi, gümbür gümbür düşürmüştür. (s.161)

Yalvar yakar (s.162, 185)

Çocuklar, 'Aman yapmayın... Başımıza bir iş gelir...' diyerekten **yalvar yakar** oldular. (s.185)

Az buz (s.162)

Bunu da bilmek **az buz** bir akıllılık sayılmalıdır. (s.162)

Okuyup bitirmek (s.167)

Devlet bakanı, bildirisini **okuyup bitirdiğinde** sustuk kaldık. (s.167)

Uzaktan yakından (s.167, 187, 190)

"İyi ki bizim anarşist it, şu sıra delikte. Bu kaçırma olayı ile **uzaktan yakından** bir ilişkisi olamaz!" diye söylendi; sonra ciddi ciddi sözünü sürdürdü. (s.167)

Ne yapıp yap (s.170)

Haberi ona uçaktan inince, **ne yapıp yapın**, polisin eline düşmeden, dosdoğru Selimiye Kışlası'na kapağı atın. (s.170)

Geçip gitmek (s.174)

Sıra bana geldiğinde, subay hafifçe gülümsedi; polis suratını astı. Ne ki **gecip gittiler**. (s.173-174)

Enine boyuna (s.174)

Bu bekleme süresince, uçakta okuduğum bildiriye **enine boyuna** düşünmeye başladım. (s.174)

Dalmak gitmek (s.174)

Ne isterlerdi, bu yaşlı yazardan? Başıma gelenlerden çok onun için üzülüyordum... **Dalmış gitmişim**. (s.174)

Kendi kendisine (s.175)

Komiserin masasının ardındaki radyoya benzer bir alet, durmadan **kendi kendisine** konuşuyordu. (s.175)

Tepeden tırnağa (s.175, 202)

Masasının önüne dolandı, sert bir sesle, "Gel buraya bakalım!" buyruğunu verdi. Varıp karşısına dikildim. **Tepeden tırnağa** üstümü aradı. (s.175)

Almak götürmek (s.176)

"**Al götür** bunu aşağıya, gereken işlemi yapın..." (s.176)

Bitmez tükenmez (s.177)

Bu kez, **bitmez tükenmez** koridorlardan yürümeye başladık. (s.177)

Altlı üstlü (s.180)

Arkadaşların yardımı ile koğuşa yerleştim. Yataklar, **altlı üstlü** demir karyolalardı. (s.180)

İndirip çıkarmak (s.187)

Yahu bu binanın asansörü yok mudur? İnat olsun diye mi bizi merdivenlerden bilmem kaç kat **indirip çıkardılar**, bilmem. (s.187)

Amma velakin (s.188, 199)

Amma ve lakin, köy köy, ilçe ilçe, kent kent, gezip dolaşan siyasilerle de var ortalıkta: 'Biz' diyorlar, 'bu yasağı kaldıracamız!' (s.199)

Günlük güneşlik (s.188)

Dışarısı **günlük güneşlikti**. Dışarıda bahar vardı. (s.188)

Asıp kesmek (s.191, 199)

Yunanlılar, köylerimize, tarlalarımıza girince, **asıp kesmeye** başlayınca, olanı biteni millet gözü ile görünce, silahını kapam, Mustafa Kemal Paşa'nın yanına gitmişti. (s.199)

Söküp atmak (s.193)

Rüzgâr, kuzeyden gelerek, gittikçe hızlanarak, ormana çöken sisi, bulutları **söküp atmaya** başladı. (s.193)

Kopup dökülen (s.193)

Bulunduğu yerden vadiye, vadinin sonundaki büyük ovaya doğru, dağlardan **kopup dökülen** tepeler, boy boy, sıra sıra, güneş arada bir göründükçe, islerin, bulutların içinde çavçaklanıp yuvarlanıp, dökülüp gidiyordu. (s.193)

Dürtüp itmek (s.196)

Önündeki eşeği **dürtüp itiyor**, delikanlılar da ona yardım ediyordu. (s.196)

Kıt kımr (s.199)

Bakın bana, üç dönüm toprağım var. Haşhaş ekerim, yıllardan beri **kıt kımr**; oğlum doktor olabilecekse, bu tarlaya borçluyuz. (s.199)

Gezip dolaşmak (s.199)

Daha birkaç kişi bulunur gelen, varmış size katılan. Amma velakin, köy köy, ilçe ilçe, kent kent **gezip dolaşan** siyasiler de var, ortalıkta: 'Biz' diyorlar, 'bu yasağı kaldıracağız!' (s.199)

Gece gündüz (s.200)

"Nasıl kasvet çekmem? Nasıl korkmam be oğullarım? **Gece gündüz** duam, Allah'ın, oğlumdan önce, sizlerden önce canımı almasıdır... Yoksa dayanmam..." (s.200)

Çalı çırpı (s.200, 201)

"Görüyorsun onbaşım, derenin yamacına varıp biraz **çalı çırpı** topladım. Hava ayazladı." (s.201)

Dağdan dağa (s.202)

İki gün, iki gecedir, üç delikanlı **dağdan dağa**, tepeden tepeye durmadan yol alıyorlardı. (s.202)

Tepeden tepeye (s.202)

İki gün, iki gecedir, üç delikanlı dağdan dağa, **tepeden tepeye** durmadan yol alıyorlardı. (s.202)

Dağ tepe (s.202)

Ne ki yürüme, durmadan yürüme, düz yolda değil de **dağ tepe** bayır koşmak çok zordu. (s.202)

Kayadan kayaya (s.202)

Dere coşmuş, **kayadan kayaya** başını vurarak akıp gidiyordu, bulanık akıyordu. (s.202)

Akıp gitmek (s.202)

Dere coşmuş, kayadan kayaya başını vurarak **akıp gidiyordu**, bulanık akıyordu. (s.202)

İrili ufaklı (s.202)

Derenin kuytu bir yerinde büyük bir çınar ağacı vardı. Zaten derenin iki yakası ta aşağılara dek **irili ufaklı** çınar ağaçları, fidanları ile süslüydü. (s.202)

Partili partisiz (s.203)

Sorularının hepsini anladım; ama şu **partili partisiz**, oportünist, aydın dediklerini bir kalem geç! (s.203)

4.3.10.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler

Alam alam (s.1, 47, 65, 204)

Evlerin karanlık görüntüsü, **alam alam** sisin içinde üzerine yıkılacak gibiydi. (s.1)

Yer yer (s.1, 41, 118, 172, 193, 202)

Uçağın büyük penceresinden maviliklere bakıyordum. Mavilikleri **yer yer** beyaz bulutlar süslüyordu. (s.172)

Ağır ağır (s.1, 10, 11, 41, 86, 98, 121, 194, 198, 200)

Dayı **ağır ağır** onlara doğru yaklaştı. Bir bir hepsini kucakladı. (s.200)

Islak ıslak (s.2)

Şimdi bedeninin teri, kara saçlarına dek çıkmıştı; saçlarını avcuyla basıp yokladı; saçları **ıslak ıslaktı**. Yok, bu ter değil, havanın rutubetiydi. (s.2)

Dikkatli dikkatli (s.2, 42, 57, 69, 72, 84, 95, 128, 135, 195, 199, 203, 204)

Hasan Bey, **dikkatli dikkatli** Selman'a bakıyor, onu dinliyordu. (s.72)

Tomar tomar (s.2, 150)

Kapıyı açan ayakta dikiliyordu; beriki ocağın önündeki bir teksir makinesinin önüne yığılmış kâğıtların ardına diz çökmüştü. **Tomar tomar** kâğıtları yuvarlayıp iple bağlıyordu. (s.150)

Kara kara (s.4)

Kıyıya yanaşmış **kara kara** gemilerin her bir yakası pırıl pırıl ışıklar içindeydi. (s.4)

Pırıl pırıl (s.4, 118, 163, 168)

Bekleme salonundan bakınca, dışarısı **pırl pırl** aydınlık, güneşliydi. (s.168)

Yavaş yavaş (s.5, 24, 41, 43, 47, 49, 51, 119, 121, 157, 193, 194)

Delikanlı, köşe başındaki elektrik direğine omzunu dayamış, gözlerini **yavaş yavaş** kaynaşmaya başlayan sol yakasındaki çarşının vitrinlerine dikmişti. (s.47)

Uykulu uykulu (s.6)

Biletçi, **uykulu uykulu** yanına geldi, biletini kesti. (s.6)

Sakin sakin (s.6, 89, 106, 112, 132, 141, 153, 163, 167, 185)

Bu konuşmaya kulak veren üsteğmen sertçe sordu: "Senin adın ne?" Delikanlı **sakin sakin**, "Erdoğan üsteğmenim..." karşılığını verdi. (s.153)

Uzun uzun (s.9, 35, 46, 58, 120, 142, 161, 184)

Babam, böyle **uzun uzun** konuşurken yorulmuştu. (s.35)

Kıkır kıkır (s.10)

Durmadan bana takılıyor, **kıkır kıkır** gülüyorlardı. (s.10)

Bölük bölük (s.11, 20)

Başka türlü söyleyeyim: Niye partiden yıllardan beri **bölük bölük**, tabur tabur ayrıldınız, ayrılıyorsunuz? (s.20)

Kopa kopa (s.11)

"Siz" dedim arkadaşlarıma, "bostan korkuluğu musunuz? Niye ipin ucunu koyuverdiniz? Herkes bir yakaya çekerse, bu ip elbette kopar... 1965'ten önce iyiydik. 65'ten sonra da iyiydik. 68'den sonra topunuza ne oldu? 61'den beri bölük bölük partiden **kopa kopa** bu hale getirdiniz partiyi... Açık söyleyin ne istiyorsunuz?" (s.11)

Daha daha (s.12, 21)

"Yeniden bir olağanüstü kongre toplayın... Yeni yönetim kurulu seçin. Yeni yürütme kurulu seçilsin... **Daha daha** yeni bir başkan seçin!" (s.12)

Açık açık (s.12, 36, 81, 131, 164)

Türkiye'de oldum olası konuşulmasını kendi kendimize yasakladığımız bir konuda, herhalde benim adamlığıma güvenerek, yazar Hasan Bey, **açık açık** konuşuyor, fikrini söylüyordu. (s.164)

Hızlı hızlı (s.13, 24)

Öğleden sonra saat ikide kurul toplantısına yetişmek için **hızlı hızlı** yürüyordum. (s.13)

Üstüne üstüne (s.13, 27, 36, 86, 87, 129, 156)

Karşı güçler de bunu nimet biliyor, gençlerin **üstüne üstüne** gidiyorlar. (s.36)

Gevrek gevrek (s.13)

"Sen de partiden misin? Bilmiyordum" dedim. **Gevrek gevrek** güldü. (s.13)

Kıs kıs (s.14)

Baktım, biraz ötede duran Sait'in arkadaşı da bana **kıs kıs** gülüyordu. (s.14)

Ay ay (s.14)

Bir gün Sait yazıhaneme geldi. Notere gittik; senet yaptık. Dört bin beş yüzü verdim. Senet gereğince **ay ay** taksitle ödeyecekti. (s.14)

Ters ters (s.17, 25, 59, 140, 175, 186, 187, 196)

Elimdeki büyükçe yolculuk çantası, basbayağı ağır gelmeye başlamıştı. Şoför de çantaya zaten **ters ters** bakmıştı; kucağıma almıştım, dolmuşa binip. (s.25)

Yeni yeni (s.20, 195)

"Bu herif, işin ciddiyetini bir türlü anlamak istemiyordu; **yeni yeni** kavramaya başladı, galiba..." (s.195)

Tabur tabur (s.20)

Başka türlü söyleyeyim: Niye partiden yıllardan beri bölük bölük, **tabur tabur** ayrıldınız, ayrılıyorsunuz? (s.20)

Ayrı ayrı (s.21, 70, 90, 105, 118, 159, 160, 179)

Zafer doğruldu; hepsine **ayrı ayrı** iltifatlar ederek ellerini sıktı. 'Dersler, çalışmalar nasıl gidiyor bakalım?' diye sorular sordu. (s.105)

Tıklım tıklım (s.24, 127)

Bekleme salonu **tıklım tıklım** doluydu. Yolcular itiş kakış dalgalanmaktaydı. (s.127)

Kasıla kasıla (s.24)

"Gördüm, gördüm canım... Emniyetin koridorlarında, odalarında tıklım tıklım, **kasıla kasıla** oturuyorlar..." Remzi, bu teselli sözlerini kendi de beğendi, gülümsedi. (s.24)

Bol bol (s.24, 198)

"Ekmek, balık tekneleri, peynir, helva, çigara... **bol bol**..." (s.198)

Sinirli sinirli (s.26, 60)

Polisler az ötede, **sinirli sinirli** çigara yakmış içiyorlardı. (s.60)

Durup durup (s.26)

Sinirli oldu mu, hep **durup durup** gözlüğünü düzeltir, babam. (s.26)

Pembe pembe (s.28)

Pencerenin perdelerinden gün ışığı **pembe pembe** tavana vuruyordu. (s.28)

Gamsız gamsız (s.30)

"Aman baba!" dedi. "**Gamsız gamsız** yatağın içinde oturuyorsun. Babaannem oturduğu yerde dua okumaktan, dedem merdivenleri inip çıkmaktan perişan oldu. Anneme şimdi bir Librium içirdim. Kalk da ortalığı yatıştır..." (s.30)

Böyle böyle (s.32)

"Ne yapacak bey; gitti partiden kaydını sildirdi. Fabrikadan **böyle böyle** demişler... 'Kaydını partiden sildirmeyenleri işten atacağız' demişler... Attıkları da olmuş... İki çocuk, karı, kendisi aç kalacak... Diyeceğim, erkeklik o yakada sökmedi!" (s.32)

Haydi haydi (s.33, 110, 203)

"**Haydi haydi**... Ben, sizi bilirim. İyi ki sizi de içeriye almadılar; Remzi amcan bir de sizinle uğraşacaktı..." (s.33)

Kat kat (s.34, 121)

Arsa alıyor, arsa satıyor; **kat kat** apartmanlar yaptırıyor, **kat kat** satıyor. (s.34)

Adam adam (s.34)

Büyük oğlumuz, oğlu Erdal, Ege Üniversitesi'ndeydi, **adam adam** okuyorlar. (s.34)

Efendi efendi (s.35)

İki yıl devlet karayollarında çalıştı; şimdi **efendi efendi** askerlik ödevini yapmakta. (s.35)

Öfkeli öfkeli (s.37, 77, 78, 88, 152, 158)

Selmin birden bize döndü; **öfkeli öfkeli**, "Ben, bu işten vazgeçtim Remzi amca!" karşılığını verdi. (s.37)

Pis pis (s.37)

"Ne olacak amca, herif **pis pis** para kokuyor!" demesin mi? (s.37)

Fıldır fıldır (s.41)

Bunların arasında; biri orta boylu, yuvarlak yüzlü, gözlüklü, kara saçlı, saçları alınına doğru taranmış; öteki ince, uzun, sert adaleli yüzündeki mavi gözleri **fıldır fıldır** dönen iki delikanlı dolaşıyordu. (s.41)

Memnun memnun (s.42, 111, 123, 131, 156, 197)

Genç, hiç duraklamadan geldi; ikisinin arasına oturdu. **Memnun memnun** iki yakasına, kendisine yakınlık gösterenlere bakmaya başladı. (s.42)

Dönüp dönüp (s.43)

Genç adam, bir kez daha şaşırdı. İki yakasındaki delikanlılara **dönüp dönüp** baktı. (s.43)

Bugüne bugün (s.44)

Bugüne bugün, üniversite öğrencisisin. Yarın senin yurt işine bakarız. (s.44)

Basa basa (s.44)

Bu sözlerini de sözcüklerin üstüne **basa basa** söyledi. (s.44)

Işıl ııl (s.48, 49, 161)

Bu sırada karşı yakadan bir genç kız, alanı geçip yanlarına geldi. **Işıl ııl** mavi gözleri, sapsarı, saman rengi saçları vardı. (s.48)

Sıkı sıkı (s.48, 109)

Kalın ciltli iki kitabı, sağ kolu ile sağ göğsünün üstüne **sıkı sıkı** basmıştı. (s.48)

Küme küme (s.51)

Öğleden sonra kara yağız delikanlı, bacanın arkasından baktı: Dış kapının açıldığı alanda bir kaynaşma gördü. **Küme küme** birtakım adamlar, dış kapıya doğru yaklaşıyorlardı. (s.51)

Dalga dalga (s.51)

Artık bundan ötesini kara yağız delikanlı pek iyi ansıyamıyordu: Nasıl damdan inmiş, nasıl **dalga dalga** gelen, dış kapıdan içeriye dolan gürhün üstüne saldırmışlardı... (s.51)

Zaman zaman (s.51, 81, 89, 92, 100, 170, 202)

Aşağıda devlet karayolu, bir şerit halinde **zaman zaman** görünüp yitiyordu. (s.202)

Adım adım (s.51)

Tabancalarının namlularını gösteriyorlardı. Ne ki üniversitenin bahçesinde, iç kapının önündeki Atatürk anıtının çevresindeki toplanan gençler, daha kalabalıktı; üstlerine gelenlere sille tokat, yumruk tekme girişmişler, gelenleri üniversitenin dış kapısına doğru, **adım adım** sürmüşlerdi. (s.51)

Dolu dolu (s.52, 79)

Yaşlı bir adam kaldırıma diz çökmüş, **dolu dolu** gözlerle delikanlıya bakıyordu. (s.52)

Çok çok (s.45, 56, 69, 77, 99)

"**Cok çok** teşekkür ederiz Ekrem Bey, bu gösterdiğiniz yakınlığa çok teşekkür ederiz..." diye söylendi annesi. (s.77)

Saf saf (s.57, 86, 94, 156, 187, 189)

Bizim İzmir halkı da **saf saf** bu adam için türküler yakmış. (s.189)

Yığın yığın (s.57, 118)

Savcı, **yığın yığın** dosyaların, gazetelerin arasında, masanın başında, canı çok sıkkın, suratı asık oturuyor, dikkatli dikkatli bir gazeteyi inceliyordu. (s.57)

Sıça sıça (s.58)

Bir kişinin kişiliğine hakareti anlarım; bir topluluğun ortak kişiliğini de anlarım; ne ki manevi kişiliğine aklım ermez, inanmam. Eğer benim bir manevi kişiliğim varsa, bu manevi kişiliğimi bir kilim gibi yere sereyim, ben de bir yana çekilip durayım; erkân-ı hükümet, toptan bu manevi kişiliğimin üzerine buyursunlar, **sıça sıça** geçsinler! (s.58)

Ara ara (s.63, 81)

Prof. Dolunay, yıllardan beri gazetede **ara ara** makaleler yazardı. (s.63)

Bir bir (s.64, 70, 72, 89, 123, 128, 139, 196, 199, 200, 202)

Üç delikanlı, lambanın ölü ışığında **bir bir** gazetelerin başlıklarına, birinci sayfalarındaki yazılara baktılar. Üç gencin de yüzü gülüyordu. (s.123)

Kuşkulu kuşkulu (s.65)

Hepimiz, bu buluşu beğendik. Başyazar **kuşkulu kuşkulu** iki yakasına bakınarak konuştu. (s.65)

Sıkıntılı sıkıntılı (s.66, 198)

Yaşlı adam, **sıkıntılı sıkıntılı** iki yakasına bakındı; sonra bıyığını sıvazladı, ağır ağır konuşmaya başladı. (s.198)

Tek tek (s.66, 89)

Biz **tek tek**, تنها yerlerde bu heriflerle karşılaşmamaya dikkat ediyoruz. (s.89)

Sık sık (s.67, 73, 103, 118, 122, 127, 129, 160)

"Ben, iş gereği **sık sık** İstanbul'a gidip geliyorum. Kimlik yoklamasını, uçak inişe geçerken yapıyorlar; ya da indikten sonra..." (s.127)

Hele hele (s.19, 75)

"**Hele hele** bu denli paniğe kapılmayalım... Gençlik bu... Hepsi, her iş düzeler..." karşılığın ben verdim. (s.75)

Çekingen çekingen (s.76)

Sabri Bey'le hanımı, iğne üzerinde oturuyorlardı sanki. Çayları içerken, **çekingen çekingen** konuştular. (s.76)

Acele acele (s.78)

Merdivenlerden **acele acele** indiler. Arkalarından baktık kaldık. (s.78)

İstemeye istemeye (s.78)

Annem parlıyordu; ama Feride çabuk davrandı, **istemeye istemeye** gülerek, "Çok şakacısın baba..." dedi. (s.78)

Lapa lapa (s.84)

Bir süre pencereden, dışarıda uçuşan, **lapa lapa** yağın karı seyrettim. (s.84)

Toplanıp toplanıp (s.85)

Herifler, camilerde **toplanıp toplanıp**, sözüm ona namaz kılıp kılıp 'huruç' ediyorlarmış. (s.85)

(Namaz) kılıp kılıp (s.85)

Herifler, camilerde toplanıp toplanıp, sözüm ona namaz **kılıp kılıp** 'huruç' ediyorlarmış. (s.85)

Grup grup (s.85)

Arkadaşlar düzenli eyleme geçmişlerdi; **grup grup** dağılıyorlardı, karşı yakada birleşmek için. (s.85)

Teker teker (s.86)

Topluca yürümüyorduk; **teker teker**, ikişer kişi kaldırımda izliyorduk kaçanları. (s.86)

Şaşkın şaşkın (s.87, 89, 119, 149, 153, 158, 182)

Karşımızdaki dertliler, **şaşkın şaşkın** yüzümüze bakıyordu. (s.158)

Kör kör (s.87)

Babacan bir adamdı bize yardım eden: 'Olur böyle işler!' diye gülümsüyordu. Bir ara, 'Bilemediniz herifleri izlemesini... Biriniz yeterdi gittikleri, saklanacakları yeri belli etmeden saptamaya... **Kör kör** parmağım gözüne, silahlı kişilerin üstüne üstüne böyle gidilmez! (s.87)

Üstüne üstüne (s.87)

Babacan bir adamdı bize yardım eden: 'Olur böyle işler!' diye gülümsüyordu. Bir ara, 'Bilemediniz herifleri izlemesini... Biriniz yeterdi gittikleri, saklanacakları yeri belli etmeden saptamaya... **Kör kör** parmağım gözüne, silahlı kişilerin **üstüne üstüne** böyle gidilmez! (s.87)

Yan yan (s.94, 134)

Gençler şöyle **yan yan**, gözlerinin ucuyla bana baktılar. Anladım, 'laf mı bu senin söylediğin?' demek istiyorlardı. (s.94)

Üstümüze üstümüze (s.94)

Filiz saf saf söylendi: "İyi ama **üstümüze üstümüze** geliyorlar..." (s.94)

Üstlerine üstlerine (s.94)

"Siz de **üstlerine üstlerine** gitmeyin. Ne demek polisin yakalamak istemediği katillerin ardına düşmek?" (s.94)

Çekine çekine (s.96, 182)

Selmin **çekine çekine**, "Hani ağabey, bizi saat beşte sinemaya götürecektiniz?" diye sordu. (s.96)

İstekli istekli (s.96)

Filiz, başını kaldırmış önündeki yazılardan, **istekli istekli** bakıyordu. (s.96)

Kaygılı kaygılı (s.97)

Annem, sıcaklığa yakın bir yere oturmuştu: "Pazarları da mı çalışıyorsun Ekrem?" sorusunu **kaygılı kaygılı** sordu. (s.97)

Kolay kolay (s.100, 129, 163)

"Yooo! Beni öyle **kolay kolay** susturamazsın Ekrem, daha sözüm bitmedi. Çoktan beri içimi dökecek adam bulamadım. Yazmak başka, konuşmak başka. Artık çok yaşlandım, hızımı sadece yazı ile alamıyorum. İster istemez beni dinleyeceksin..." (s.163)

Yaralı yaralı (s.102)

Suçsuz olduklarını biliyorduk. **Yaralı yaralı** emniyete getirilmelerinin hiçbir anlamı yoktu. (s.102)

Dargın dargın (s.103)

Zafer, **dargın dargın** konuştu. (s.103)

Güzel güzel (s.105, 187)

"Haydin bakalım; biz, Zafer Bey, dedeniz, bu akşam rakı içeceğiz; doğru mutfağa, annenize yardıma... Şöyle **güzel güzel** bize, mezeler hazırlayın... Fahri oğlum, sen de annene sor bakalım; eksik bir şeyimiz varsa çarşıya dek bir uzan. Bugün pazar ama bizim manav, bayi açıktır..." (s.105)

Korkulu korkulu (s.112)

Feride **korkulu korkulu** karşılık verdi: "Ne yatması... Kaç saattir, şu kapının arkasında sizi dinliyorduk. Beni de çocuklar kışkırttı; kapının ardına sandalye koyup oturdum!" (s.112)

İri iri (s.112, 143, 149, 169, 196, 201, 204)

Cemal, bu sözleri ederken Emel, **iri iri** gözlerini açmış, bir bana, bir kocasına bakıyordu. (s.143)

Yaş yaş (s.117)

Gençler belli aralıklarla kıraç, **yaş yaş**, soğuk toprağın üstünde yüzükoyun yatıyorlardı. (s.117)

Sürüne sürüne (s.117, 118)

Konuşan delikanlı, parkasının içinden çelik tel kesen bir makas çıkardı; tabancasını cebine koydu. **Sürüne sürüne**, upuzun, yer yer pırıldayan sınır teline yaklaştırmaya başladı. (s.118)

İkişer ikişer (s.117, 118)

Büyük bir öfkeye kapılmışlardı: Silaha, mermiye benzer bir şey bulamıyorlardı. **İkişer ikişer**, ayrı ayrı depolarda konuşuyorlardı, alçak sesle. (s.118)

Didik didik (s.118, 127, 168, 175)

Erdal, biletlerimizi götürüp uçuş kartlarımızı aldı; valizlerimizi, çantalarımızı **didik didik** edip bagaja teslim aldılar. (s.168)

Rahat rahat (s.121)

Çavuş Jimmy, gençlerin yumuşak, giderek kibar davranmalarından çok memnun görünüyordu. Kolları bağlı, gözleri bağlıydı; ama **rahat rahat** konuşuyordu. (s.121)

Dakika dakika (s.121)

Oda alacakaranlıktı. Gece, gecenin saatleri, **dakika dakika** ilerliyordu. (s.121)

Boncuk boncuk (s.123, 203)

Saz benizli delikanlının yüzü, iyice sararmıştı. Ateşten alınanda **boncuk boncuk** terler vardı. (s.203)

Hemen hemen (s.128, 169)

Uçak, **hemen hemen** dolmuştu. Ne zaman uçağa binsem, arkaya, kuyruk tarafına mı, ortaya mı, öne doğru mu oturayım diye düşünürüm. (s.128)

Ter ter (tepinmek) (s.130-131, 145)

Tevekkeli bizim parti, yıllarca dış ticaret devletleştirilmelidir diyerekten **ter ter** tepinmişti. (s.145)

Dik dik (s.132, 169)

"Yaparlar böyle yanlışlık..." diye söylendi, Erdal; **dik dik** yüzüme bakıyordu. Emel, bu işe önem vermedi. (s.169)

Düşünceli düşünceli (s.134)

Düşünceli düşünceli yürürken, koluma bir el yapıştı: "Hoş geldin dayıcığım!" Baktım, Erdal'dı. Elimden çantamı aldı. (s.134)

Çekip çekip (s.135)

Annem gün yirmi dört saat ağlıyor; babam desen akşamları kafayı **çekip çekip** hepimizi kırıp geçiriyor, bağıyor, küfrediyor. (s.135)

Yaşlı yaşlı (s.135, 142)

Gözüm kardeşime ilişti; ağlıyordu. sessizce. Erdal'ın da gözleri **yaşlı yaşlıydı**. (s.142)

Alaylı alaylı (s.137, 139, 165, 176, 200, 201)

Hasan Bey, saatine baktı: "Şu radyoyu açıp haberleri dinleyelim; ferahlarız (!)" diye **alaylı alaylı** söylendi. (s.165)

Tir tir (s.137)

Her yamı **tir tir** titriyordu. Birden ağlaması hıçkırığa dönüştü. (s.137)

Yok yok (s.137)

"Erkal, bir haftadır ortada yok. Ya kaçtı ya da tutukladılar onu... **Yok yok** muhakkak bir yerlerde öldürmüşlerdir!" diye durmadan söylenmeye başladı. (s.137)

Sallaya sallaya (s.148)

Teğmenin işaret ettiği kapıya vardığımızda, elimizi kolumuzu **sallaya sallaya** içeriye girebildim. (s.148)

Kısa kısa (s.154)

Erkal, 'evet, hayır, çok iyiyim... Bir suçumuz yok ki... İstanbul'da görüşürüz...' gibi **kısa kısa** karşılıklar veriyordu. (s.154)

Korka korka (s.155)

Annesi, çantada temiz çamaşır, gömlek, pantolon olduğunu söyledi. **Korka korka**, "Baban da yarın seni gelir görür..." dedi. Erkal, sesini çıkarmadı. (s.155)

Neler neler (s.157)

"Bir saat olsun uzan ağabey, dinlenirsin, olanlar oldu zaten..." dedi. 'Olanlar oldu...' sözleriyle onun sadece Erkal'ı düşündüğünü biliyordum. Ne ki Erkal'ın işinden öte **neler neler** oluyordu, ülkede! Yatağa uzandığımda, sabah pek ciddiye almadığım olayları kafamdan geçirdim. (s.157)

Sıra sıra (s.160, 176, 177, 185, 193)

Büyük bir salona girdik. Karşı duvarda, **sıra sıra** raflarda binlerce dosya sıralanmıştı. (s.176)

Bölüm bölüm (s.160)

Son bir yıldır, gençler de **bölüm bölüm** bölünmüşlerdi; itiraf edeyim, kaç bölük olduklarının da ben, hesabını şaşırılmışım. (s.160)

Dalgın dalgın (s.161)

Hasan Bey, pencereye dönük bir koltuğa oturmuş, kucağında bir kitap, bir elinde gözlüğü, **dalgın dalgın** denize bakıyordu. (s.161)

Gümbür gümbür (s.161)

O günden bugüne bir iktidarı efendisi beğenmedi mi, **gümbür gümbür** düşürmüştür. (s.161)

Cici cici (s.163)

Delikanlı, **cici cici** giyinmiş; polis evlatlarımız, hani siviller, bizim evin çevresinde bir zamandır dört dönüyorlar. (s.163)

Peki peki (s.163)

"**Peki peki** şimdi öfkem, heyecanım yatıştı. Hani neredeyse yüzyıl sonra Namık Kemal gibi, 'Ölürsem görmeden millette ümit ettiğim feyzi / Yazılınsengi kabrimde vatan mahzun ben mahzun!' diyesim geliyor..." (s.163)

Keyifli keyifli (s.167)

Cemal Yosun eniştemiz, **keyifli keyifli** viskisini yudumlamaktaydı. (s.167)

Bangır bangır (s.169)

Bu sırada salonun hoparlöründen, **bangır bangır** bağırılarak bilet gişesine çağırıldığımı duydum: "Sayın Ekrem Mutaf, lütfen bilet gişesine!" diye birkaç kere adımlarını yinediler. (s.169)

Tiril tiril (s.174)

Papyon kravatlı, **tiril tiril** şık bir kostüm giyeni, "Hoş geldiniz Ekrem Bey!" diye elimi sıktı. "Alanın emniyet amirliğine gideceğiz..." dedi. (s.174)

Saygılı saygılı (s.177)

Arkasında da iki kişi var, **saygılı saygılı** yürüyen. (s.177)

Birer birer (s.183)

Gerçekten Türk siyasal, bilim, sanat adamlarının tümü, **birer birer**, bir bahane ile Ankara'da, İstanbul'da, İzmir'de gözaltına alınıyordu. (s.183)

Tatlı tatlı (s.187)

Hasan Bey, **tatlı tatlı**, güzel güzel anlatıyordu. (s.187)

Gelip gelip (s.192)

Ne var ki, çıkış yolu ararken hep **gelip gelip** bir çıkmaza, bir batağa saplanıyoruz. (s.192)

Boy boy (s.193)

Bulunduğu yerden vadiye, vadinin sonundaki büyük ovaya doğru, dağlardan kopup dökülen tepeler, **boy boy**, sıra sıra, güneş arada bir göründükçe, islerin, bulutların içinde çavçaklanıp yuvarlanıp, dökülüp gidiyordu. (s.193)

Kaya kaya (s.196)

Önündeki eşiği dürtüp itiyor, delikanlılar da ona yardım ediyordu. Eşek ayakları **kaya kaya**, yamacı zor tırmanıyordu. (s.196)

Köy köy (s.199)

Amma ve lakin, **köy köy**, ilçe ilçe, kent kent, gezip dolaşan siyasiler de var ortalıkta: 'Biz' diyorlar, 'bu yasağı kaldıracağız!' (s.199)

İlçe ilçe (s.199)

Amma ve lakin, köy köy, **ilçe ilçe**, kent kent, gezip dolaşan siyasiler de var ortalıkta: 'Biz' diyorlar, 'bu yasağı kaldıracağız!' (s.199)

Kent kent (s.199)

Amma ve lakin, köy köy, ilçe ilçe, **kent kent**, gezip dolaşan siyasiler de var ortalıkta: 'Biz' diyorlar, 'bu yasağı kaldıracamız!' (s.199)

Kıvrıla kıvrıla (s.204)

Buradan derenin **kıvrıla kıvrıla** uzandığı vadi iyice görünüyordu. (s.204)

Hızlı hızlı (s.204)

Gökte kapkara bulutlar, **hızlı hızlı** kuzeye doğru yuvarlanmaktaydı. (s.204)

4.3.11. Mor Ötesi

Açıp bakmak (s.3)

Caddenin sağ yakasına geçtiğinde, derginin bildiği sayfasını şöyle bir **açıp baktı**: Uzak gözlüğü ile bile başlığı görüyordu, evet yazısının üçüncü bölümü yayımlanmıştı. (s.3)

Sağdan soldan (s.3)

Gazetesini, dergisini önüne koydu. Şöyle bir arkasına yaslanıp temiz havayı ciğerlerine çekti. **Sağdan soldan**, "Merhaba hocam! Günaydın hocam!" diyenlere karşılık verdi. (s.3)

Dalmak gitmek (s.3, 4)

Bir de şu karayoluna uzanan caddeden ara ara geçen kamyonların, arabaların gürültüsü olmasaydı... **Dalmış gitmişti**. (s.3)

Kendi kendine (s.4, 9, 10, 12, 37, 61, 67, 87, 90, 92)

Sıdika Akmercan sofrayı toplarken yine şiirler okumaya başladı **kendi kendine**. (s.92)

Yazıp bitirmek (s.4)

Birden kendi kendine, 'ayıp be yahu!' diye söylendi: Kendi yazısını kaç kez okuyacaktı? **Yazıp bitirene** değin kaç kez okumuştun? (s.4)

Sabahtan akşama (s.4)

Gerektiğinde kente iniyor, kütüphanelerde **sabahtan akşama** araştırmalarını sürdürebiliyordu. (s.4)

Nereden nereye (s.5)

Yine dalmış gitmişti. Daha, önce gazeteye mi yoksa dergiye mi bakacağına ilişkin bir karar verememişti: Karşıdaki mavi denize bakıyor, gözleri yapraklara takılıyordu. **Nereden nereye**, neler düşünüyordu. (s.5)

Çekip gitmek (s.5)

Nereden nereye, neler düşünüyordu: Söyleyeceklerini, yazacaklarını, hele hele kitabını bitirmeden, şu dünyadan **çekip gitmek** istemiyordu... (s.5)

Okuyup bitirmek (s.5)

Gazetesini, dergisini burada **okuyup bitirmeli**, öğleden sonra da evinde çalışmalıydı. (s.5)

İş gücü (s.5, 87)

"Bizim emekli milletin **işi gücü** yok... Bunu da nereden çıkardılar, şimdi..." diye Salih Akmercan şöyle bir doğruldu. (s.5)

Dönmek gitmek (s.5)

"Ellerinde gazeteler var. Hızlarını alamazlarsa, az sonra sizin yakanıza uzmanıdır diyerekten yapışrlar, hocam..." diye kahveci söylene söylene **döndü gitti**. (s.5)

Deli divane (olmak / etmek) (s.7, 59, 89)

Bugün olup bitenlerle üç ay önce karşılaşıyorsa öfkeden, sinirden **deli divane** olurdu. 'Alıştım galiba' diye düşündü. (s.89)

El yüz (s.10, 14, 31)

Kalktı, **elini yüzünü** yıkadı Akmercan, çay hazırlamak için mutfağa geçti. (s.31)

Kapı pencere (s.10)

Böyle zamanlarında onu yatıştırmak için, "Hoca Hanım, haber ver, sıra Nâzım'a gelince, **kapıyı pencereyi** kapatayım..." diye takılırdı. (s.10)

İster istemez (s.10, 28, 79)

Düşüne düşün, **ister istemez** bu konaktan adımını içeriye attı. (s.28)

Kendi kendisine (s.11, 51)

Sofrada rakı içerken bile, 'ben bu büyüklerimin karşısında rakı içer miydim?' diye bir ara **kendi kendisine** sormuştu. (s.51)

Öğleden akşama (s.13)

"**Öğleden akşama** kadar orada kaldım. Yüzümüze bile bakmadı. Odasına da giremedik..." (s.13)

Halim selim (s.13)

"Sıdika! Ağzını hayra aç... Ben bu eski koca yargıcın sinirini, öfkesini bilirim... Yaşı gereği böyle oldu. Eskiden çok **halim selim** bir insandı. Emekli olalı çok oldu, bizden çok önce emekli oldu ama hâlâ kentimizde adı sanı anılır... Her neyse yürü gidelim..." (s.13)

Ad san (s.13)

"Sıdika! Ağzını hayra aç... Ben bu eski koca yargıcın sinirini, öfkesini bilirim... Yaşı gereği böyle oldu. Eskiden çok halim selim bir insandı. Emekli olalı çok oldu, bizden çok önce emekli oldu ama hâlâ kentimizde **adı sanı** anılır... Her neyse yürü gidelim..." (s.13)

Kendi kendime (s.15, 76)

"Ben sabahtan beri **kendi kendime** oynamaktayım. Şimdi diyelim ki beyazlar senin. Sıra da sende. Şu atı nasıl oynarsın?" (s.15)

Falan filan (s.16, 34, 36, 81, 82)

Kızım, evladım **falan filan** diyor ama öfkesi eski öfke. (s.34)

Ucu ucuna (s.17)

Sonuna geldik, çalışmamızın; **ucu ucuna** doktoramızı yaptık. (s.17)

Ha durdu ha duracak (s.18)

"Bak bunda haklısın, haklısın ya kimi zaman günahlar bırakmıyor. İnsan hiç aklında yokken, durduğu yerde bir belaya çatıyor ki, kalbi **ha durdu ha duracak**..." (s.18)

Tek tük (s.18)

"**Tek tük** var. Deniz kıyısı, havadar yer. Nereden çıkar şu sinek milleti bilmem..." (s.18)

Bir iki (s.20, 50)

Nazife Hanım, basbayağı **bir iki** yaş gençleşivermişti. (s.20)

Olup biten (s.20, 33, 41, 63, 69, 77, 82, 87, 88, 89, 90)

Bugün **olup bitenleri** aklına getirmek, düşünmek istemiyordu artık. (s.87)

Mal mülk (s.21)

"Benim de hesabım, **malım mülküm** ortada. Ama isteseydik, çok paramız, **malımız mülkümüz** olurdu..." (s.21)

Arka ön (s.22, 77, 82)

Sadece bu kahvede değil, ne zaman sokağa çıksam, nereye gitsem, **arkamda önümde** birileri dolaşiyor. (s.77)

Olur olmaz (s.22)

Adam yerinde duramıyor. Zaten kaç zamandır hep arkamda önümde dolanır. **Olur olmaz** zamanda gelir gider. (s.22)

Gelmek gitmek (s.22)

Adam yerinde duramıyor. Zaten kaç zamandır hep arkamda önümde dolanır. Olur olmaz zamanda **gelir gider**. (s.22)

Çıkıp gelmek (s.22)

Sabahın köründe **çıkı geldi** bu damadımız olacak Halim hergelesi. (s.22)

Gidip gelmek (s.22, 74)

Böyle sabah sabah yine çıkıp gelince, bunda bir iş var, dedim. Bir el ovuşturmalar, bir yaltaklanmalar... Bir laflar ki beş milyonla elli milyon arasında **gidip gelmekteyiz**... (s.22)

Gitti gider (s.22, 97)

Salih Hoca hiç sesini çıkarmadı. Sonra tok bir sesle konuştu: "Bütün emeklerim **gitti gider** Sıdık..." (s.97)

Yiyip yutmak (s.23)

İşte bunu Nedim Bey, bir türlü **yyip yutamıyordu**. Konuşurken, anlatırken benzi bembeyaz olmuştu. (s.23)

İthalat ihracat (s.25)

İthalat ihracat şirketleri de beş yıldır oldu mu sana holding... (s.25)

Gelen geçen (s.25)

Ben, devletime saygılı bir devlet memuru olarak namusumla yaşamış bir adamım. **Gelen gecen**, ya da iktidarda olan hükümetlere kulak asmam. (s.25)

Kalkıp gitmek (s.25)

Sabahtan beri ne yapacağını ne edeceğini bilememişti. **Kalkıp gidip** yatmayı düşündü; ne ki uyuyamayacağını biliyordu. (s.25)

Kavgalı dövüşlü (s.25)

"Aç şu kutuyu Nazife, bakalım **kavgalı dövüşlü** bir film vardır, belki... oyalanırız..." diye söylendi. (s.25)

Kalem kâğıt (s.27)

Akmercan Hoca, yatağının içinde, yattığı yerde yine tedirgin oldu bu olayı düşününce; 'nasıl da kendimi yitirip bağırdım...' diye mırıldandı. "Çıkarın birer **kalem kâğıt**, yazın bakalım..." demiş, sıraya birçok rakam söyleyip, yanlarına İsa'dan önce, İsa'dan sonra yazdırmıştı. (s.26-27)

Uzayıp gitmek (s.27)

Eski ahşap bir binaydı. Caddelerin gürültüsünden uzak, sokak içindeydi. Zaten bu sokakta neredeyse hep eski evler **uzayıp gidiyordu**. (s.27)

Uç uca (s.28)

Selamlaşmalar, hatır sormalar, sitemler, **uç uca** eklendi, uzadı gitti. (s.28)

Uzamak gitmek (s.28, 38)

Eleştirilmesi gerekenleri eleştirdiler, dedikodu ettiler. Sözler, ülkenin hali pür melaline değin **uzadı gitti**. (s.38)

Gitmek gelmek (s.29, 30)

Tanıştıktan sonra geniş odanın içinde şöyle bir dolanmış, pencereye **gitmiş gelmiş**, Salih Hoca'nın karşısına dikilmişti. (s.29)

Dönüp dolaşmak (s.29)

Böyle gösterişli **dönüp dolaşıp** gelerek Salih Bey'in önüne dikilmesi, herkesin dikkatini çekmişti. (s.29)

Renkten renge (girmek) (s.29)

Hulki Bey **renkten renge** girdi. Dişlerini sıktı. (s.29)

Dönüp bakmak (s.30)

Öğretmenler, adamın ne demek istediğini birden kavrayamadılar. Ne diyecek Salih Hoca diye ona **dönüp baktılar**. (s.30)

El ayak (s.30, 73)

Bu kez **eli ayağı** iyicene titremeye başladı. Aklından kötü şeyler geçiyordu. (s.73)

Tik tak (s.31)

Mutfağa girerken salondaki duvar saatine bir göz attı. Sessizce sarkacı sallanıyordu. Oysa bütün gece, ta yatak odasından bu saatin **tik takını** dinlemişti. (s.31)

Yitip gitmek (s.32)

Geceki uykusuzluğunu unuttur gibi olmuştu. Sanki bütün gece gözü açık karabasanlar içinde **yitip gitmişti**. Sabahın şu serinliğinde ferahlar gibi olmuştu. (s.32)

Beş on (s.33, 62)

Yargıç gülmüş, "Bizim ülkemizde herkes böyle hakkını korur! Adamın alacağı **beş on** kuruşa da engel oldular..." demişti. (s.62)

Olmak bitmek (s.33, 42)

Hulki Bey'i kolundan tutup uzaklaştırmışlar, "Ayıptır bu senin yaptığın be yahu... Ne istersin yaşlı meslektaşından? Yazılarını beğenmiyorsan okumazsın **olur biter**..." demişlerdi. (s.42)

Almak getirmek (s.33)

Adamcağızın biri, iki çocuğu, karısıyla, bizim apartmanın altındaki ayı inine sevine sevine sokuldu, yerleşti. Merdiven siliyor, her bir işe koşuyor... Fukara sokakta mı kalmış bilmem ki... Söylerim, bundan sonra sizin de ekmek, gazetenizi **alsın getirsin** sabahları... Beş on kuruş bahşiş verirsin, sevinir... (s.33)

Yalvarmak yakarmak (s.33)

Akşam bizim kız telefon etti. Anasına **yalvardı yakardı**. (s.33)

Üstüne üstlük (s.33, 79)

Öfkemizden, sinirimizden hastalar olduk. **Üstüne üstlük** birbirimizi üzmemelim diyerekten, karşılıklı bu konuyu konuşmak istemiyoruz. (s.79)

Aklı fikri (karışmak) (s.34)

Ne ki barış isteğinin altında bir dümen, yeni bir dalavere olabilir diyerekten yargıç Nedim Bey'in **aklı fikri** karışmakta. (s.34)

Selam sabah (s.35)

"Ağabey seyrek geliyorsun, buraya... Sık sık gelsen, alışırlar, sadece **selam sabahla** yetinirler..." (s.35)

Soy sop (s.36)

Hep şaşarım Salih, bizim aileden nasıl da bir fizikçi çıktı diye... Bizim yedi ceddimiz, sülalemiz ya mülkiyelidir ya da hukukçudur. Hep bir kapıya çıkar ya... Senin **soyunda sopunda** fen bilimlerinden bir kimse var mı? (s.36)

Az buz (s.36)

"Olur. Laf, Doğan oğlumuzdan nereye geldi bak. Fizik dalında doçent olmak **az buz** bir başarı olmasa gerek. Bir araştırması için Avrupa bilmem ne bilimsel kuruluşu kendisine ödül vermiş. Amerika'ya bilmem ne üniversitesine öğretim üyesi olaraktan çağırılmışlar... Kıyamet para verdikleri halde gitmemiş..." (s.36)

Saklı gizli (s.37)

"Bu işin **saklısı gizlisi** ne demek canım... Nasıl olsa öğreneceksin... Ucunda ölüm yok ya..." diye söylenerek yargıç, iki yanına bakındı. (s.37)

İçli dışlı (s.38)

Salih Hoca hep sustu; düşündü kaldı. Yargıç Nedim Bey, 'pek hareketli bir sabah geçiriyoruz, yurttaşlarla ömrüm boyunca bu denli **içli dışlı** olmamıştım... İyi ki emekli bir yargıç olmuşum...' düşüncesine kapıldı, keyiflendi de... (s.38)

İleri geri (s.38)

Salih Hoca hep sustu; düşündü kaldı. Yargıç Nedim Bey, 'pek hareketli bir sabah geçiriyoruz, yurttaşlarla ömrüm boyunca bu denli içli dışlı olmamıştım... İyi ki emekli bir yargıç olmuşum...' düşüncesine kapıldı, keyiflendi de... Ne ki Doğan aklına gelince, o da **ileri geri** söylenmekten kendisini alamadı. (s.38)

Allı yeşilli (s.41)

Bahçesindeki ağaçlar, **allı yeşilli** bayram ediyordu. (s.41)

Cart curt (s.41)

Hulki Bey, pencerenin önünde yine oturuyor, **cart curt** ortalıkta dolaşıyordu. (s.41)

Çıkmak gelmek (s.43, 47)

Sıdıka Hanım, **çıktı geldi** mutfaktan, sofrayı hazırlamaya girişti. (s.43)

Kalkmak gelmek (s.45)

"Pek önemli bir hastalığı yok. Üzüldü, sinirleri bozuldu. Biraz kilo yitirdi. Ama şimdi iyi. Otobüste de gelirken bir hayli sarsıldık, yollarda kaldık... Neredeyse **kalkar gelir.**" (s.45)

Ana baba (s.45)

Sibel, basbayağı önemli bir hastalık geçirmişti. Ne ki bu hastalıktan söz etmek istemiyorlardı. Etmesinler, her şeylerini **ana babalarına** açıklamak zorunda değillerdi. (s.45)

Odadan salona (s.47)

Zaten canı çok sıkıydı, hocanın. Evde çalışmak ne demek, salondan odaya, **odadan salona**, dolaşa dolaşa, gide gele bir hal olmuş, sonunda kendisini sokağa atmıştı. (s.47)

Gide gele (s.47)

Evde çalışmak ne demek, salondan odaya odadan salona, dolaşa dolaşa, **gide gele** bir hal olmuş, sonunda kendisini sokağa atmıştı. (s.47)

Sağına soluna (s.48, 67)

Neredeyse hemen her gün, denize inen yamacın başından aşağıya doğru bir yol açılıyor, yolun **sağına soluna** binalar yapılmaya başlanıyordu. (s.48)

Geçip gitmek (s.48)

Bu sefer de Salih Hoca şöyle bir doğruldu, Seracettin Efendi'ye iyi akşamlar dilemek için ama adam, ona bakmadan, acele acele **geçip gitti**: 'Kim bilir nesi var, çok dalgın, beni görmedi...' diyerekten bu görmezliğin üstünde durmadı, Salih Akmercan. (s.48)

Durup dönmek (s.50)

Nazife Hanım mutfağa gidiyordu; birden **durup döndü**. (s.50)

Gidip gelme (s.51)

Annesiyle konuşmalarını salondakilere aktarırken daha, ortalıkta, masayla kapı arasında **gidip gelmeye** başlamıştı. (s.51)

Bir aşağı bir yukarı (s.51)

Şimdi de onun **bir aşağı bir yukarı** gidip gelmesini hiç yadırgamadan izliyorlar, anlayışla karşılıyorlardı. (s.51)

Şu bu (s.53)

"Ben genelleme yapıyorum dayı; adamlar şeriatçı, **şu bu** filan demektense... Gericilikte zaten bir noktada birleşiyorlar..." (s.53)

Asmak kesmek (s.54)

Üniversitelerden hocaları atıyorlar, çıkarıyorlar; sonra da gazetelere çarşaf gibi ilanlar veriyorlar, öğretim üyesi arıyorlar. Türkiye'de ne de çok bilim adamı varmış (!). Şimdi beylik bir laf edeceğim: Biz adam olmayız! Adam olanları **asar keseriz**, memleketten bile sürer çıkarırız. Sonra da 'efendim az gelişmiş ülkelerden bilmem nereye beyin göçü var' deriz. Zorla göç ettiriliyor çoğu bilimcilerimiz... (s.54)

Sürmek çıkarmak (s.54)

Üniversitelerden hocaları atıyorlar, çıkarıyorlar; sonra da gazetelere çarşaf gibi ilanlar veriyorlar, öğretim üyesi arıyorlar. Türkiye'de ne de çok bilim adamı varmış (!). Şimdi beylik bir laf edeceğim: Biz adam olmayız! Adam olanları asar keseriz, memleketten bile **sürer çıkarırız**. Sonra da 'efendim az gelişmiş ülkelerden bilmem nereye beyin göçü var' deriz. Zorla göç ettiriliyor çoğu bilimcilerimiz... (s.54)

Amma velakin (s.54)

Emellerimiz, fikirlerimiz hep vatanın yükselmesi için **amma ve lakin**, günahlarımız bizi koyvermiyor... (s.54)

Anlı şanlı (s.54)

İlkokul çocuklarını Arapça öğretmek için camilere dolduruyorlar. Sonra da İslam'ın şartını bilmeyenler gayet dindar, **anlı şanlı** bakan oluyor... (s.54)

Getirip bırakmak (s.55)

"Ne demek sıkılmak bey? Bir ara aklıma geliverdi: Halim'le Ayşe, bu saatlerde çocukları **getirip bırakacaklardı**, bize... Sana akşamüstü telefon ettiklerini söylemiştim. Bugün çok işleri varmış; hali Halim'in.... Yarın sabah saat yedide de Almanya'ya uçacaklarmış. Uçak çok erkenmiş... İşte bu kez Halim iş için de gitmiş olsa Ayşe'yi de götürecekmış. Çocukları bize bırakacaklarmış..." (s.55)

Selam kelam (s.56)

Yargıç, torunlarıyla ilgileniyormuş görünerek, kızının, damadının **selamını kelamını** geçiştirdi. (s.56)

İkide bir (s.57, 67, 79)

Nedim Bulutoğlu da **ikide bir** ters ters damadına bakıyordu. (s.57)

Kalkıp gitmek (s.57)

"Başka bir ülkede kürsü verdiler. Sibel iyileşsin, **kalkıp gideceğiz**..." (s.57)

Çarşı pazar (s.61)

Karısı Sıdika ile gelini Sibel sabah erkenden kente inmişlerdi. **Çarşı pazar** dolaşacaklar, sonra da Sibel'in teyzesine uğrayacaklardı. (s.61)

Yazmak çizmek (s.61)

Bu arada da Doğan'ın profesörlüğü, yüksek tasdikten, imzadan çıkmıyor, diye yine gazeteler **yazmış çizmişti**. (s.61)

Alıp getirmek (s.62)

Nedim Bey'in oturduğu apartmanın kapıcısı, bir süre Akmercanların her sabah gazetelerini, ekmeklerini **alıp getirmişti**; ama yargıç Nedim Bey'in komşuları, 'bizim kapıcı başka yere hizmet edemez' diyerekten kıyamet koparmışlardı... (s.62)

Aslı astarı (s.62, 79)

"Ben de çok şaşım, hocam. Sizin yazınızın son bölümü çıkacaktı... Okurum bu dergiyi ben de... Burada akşamlara değin boş oturmuyoruz... Bakalım öğreneceğiz **aslını astarını**... Bu işi gazeteler de neden yazmadı bilmem..." (s.62)

Oldu olacak (s.63)

Yediği dönerin parasını öderken bir kez daha şaşırıldı: Pahalılık almış yürümüştü. Evde olsa, bu parayla Sıdika eşiyile birlikte iki öğün yemek yerlerdi. **Oldu olacak** diye, bir de kahvelerden birine girip kahvesini içti. (s.63)

Hâl hatır (s.63)

Hepimizin **hali hatırı** hiç de iyi değil, şu sıra. (s.63)

Başından sonuna (s.64)

Savcı, bana bir soru soracak ama ne soracağını bilemiyor. Anladığıma göre, beni çağırdığı saate değin dergiyi **başından sonuna** okumuş, bir suç bulamamış. (s.64)

Kalkıp doğrulmak (s.65)

"Aman! Sakın ha!" diye Selman Bey **kalkıp doğruldu** oturduğu yerden. " (s.65)

Bugün yarın (s.66, 73, 77)

"Şimdilik haftalık dergimize ağırlık veriyoruz. Ne ki o da güncel konularla uğraşmak zorunda, çıkış nedeni bu... Her ne hal ise hocam, **bugün yarın** dergimize izin verirler. Doğan Bey, ne zaman gidiyor? Pasaportunu verdiler değil mi?" (s.66)

Giden gidene (s.66)

"Hayırlısı olsun... **Giden gidene**... Ne ki yakın bir gelecekte dönecekler hepsi kürsülerine... Bilimcisz, bilgisiz üniversitelerimiz yürümez, soluk alamaz, giderek toplumumuz da boğulur, nefes alamaz... Biz ilericiler, sık sık gericiilere, şeriatçılara, Osmanlıcılara hep yenik düşmüş göründük. Ne var ki arkamızda Atatürk var, onu yenediklerinden, hiçbir zaman başarılı olamadılar, olamayacaklar da... Fakültelerden uzaklaştırılan hocaların bir bölümü gidiyorlar; kalanlara da biz bir çeşit çare bulduk..." (s.66)

Gelmiş geçmiş (s.67)

Salih Akmercan caddeye çıktığında, nedense kafasının içinde Herodot'tan yirminci yüzyıla değin **gelmiş geçmiş** tarihçiler dönüyordu. (s.67)

Şuna buna (s.67)

Kalabalığın içinde, öylesine daldırılmış gidiyordu ki **şuna buna** çarpmaya başladı. (s.67)

Susup oturmak (s.67)

Herkesin içinde bu Hulki'ye, kendisinden ne istediğini, dergiden ne istediğini sormalıydı. Gerçi bu kavganın ülke ölçüsünde bir kavga olduğunu bilmiyor değildi. Ne ki **susup oturmak** korkaklıktı. (s.67)

Olan biten (s.68)

"**Olandan bitenden** haberin yok. Benim de yoktu, biraz önce öğrendim. Kulüpte bizden kimse kalmamış, çıkmış yürümüşler. Her yerde olduğu gibi, kulüp de işgal edilmiş, yönetime el koymuşlar!" (s.68)

Sürüp çıkarmak (s.68)

"Şimdi bizi, Öğretmenler Kulübü'nden de mi **sürüp çıkardılar?**" (s.68)

Doğru dürüst (s.73)

Günlerdir **doğru dürüst** çalışmıyordu. Oğlu Doğan, gelini Sibel gideli iki buçuk aydan fazla olmuştu; onları merak ediyordu. (s.73)

Gidip geliş (s.74)

Sıdika da şu günlerde sık sık ağabeysine gidip geliyor, **gidip gelişlerinde** de durmadan şiirler okuyordu, fısıl fısıl mırıldanarak. (s.73-74)

Çıkmak gitmek (s.74, 91)

'Girecektir elbette... Mahkeme kararı, polis işe karışmazsa, sizler tarih dergilerinde bile komünizm yaparsınız!' diye patladı, **çıktı gitti** Hulki Beyefendi. (s.91)

Uyuyup kalmak (s.77)

Biraz önce, hani seni beklerken **uyuyup kalmadan** önce, bir hap yutmuştum. (s.77)

Aşağı yukarı (s.77)

Ne göreyim, yine hiç tanımadığım birisi, sokakta **aşağı yukarı** dolaşmakta. (s.77)

Yan yana (s.79)

Sıdika Hanım'la Nazife Hanım sofrayı toplamışlar, **yan yana** kanepeye oturmuşlardı. (s.79)

Gelip gitmek (s.79)

Hani evlerimiz yakın olmasa, büsbütün yalnızlıktan çatlayacağız. İkide bir siz bize, biz size oturmaya, yemeğe **gelip gitmekteyiz**. (s.79)

Gizli kapaklı (s.79)

Ne var ki bu baskının **gizli kapaklı** bir yanı kalmadı. Birbirimize açılırsak ferahlarız. (s.79)

Gelip giden (s.81)

Ne var ki Kadri, yine de bana sormaktan kendisini alamadı. 'Kimdir, necidir bu senin evine **gelip giden** gençler?' diyerekten sordu. (s.81)

Kıpır sapır (etmek) (s.82)

Sıdika Akmercan sıkıntılıydı; **kıpır sapır** ediyordu. (s.82)

Gülmek geçmek (s.83)

"Anlattım ya..." diye söylendi. "Bizim damat olacak herif, ağzının payını almış. Benim Kadri'ye anlattıklarımın sonra araştırma yapanlar büsbütün aydınlanmıştır. Ha... bir de şaka yollu bizim arkadaş dedi ki, 'dosyayı büsbütün kapamak için evinde yasak kitap var mı diyerekten bakmaya gelen olur... Varsa yasak kitap, ortalıktan kaldır(!).' Evet, böyle dedi. Ben de **güldüm geçtim**..." (s.83)

Gelmek çatmak (s.83)

"İlahi sevgili kardeşim, düşündüğüne bir bak! Bir kez, Halim bu eve nasıl girebilirmiş... İkincisi, yasak kitap nedir, hangisidir nereden bilecekmiş... Kitaplar neden, nasıl yasaklanırmış? İş bu kerteye, yasak kitaba **gelir çatarsa**, benim değil, yönetimin, bu elli yıllık yargıca hesap vermesi gerekir. Böyle bir suçlama ile karşıma çıkarlarsa, ben dava açmasını da bilirim. Haydi şimdi yeniden öfkelenmeyelim... Konuyu değiştirelim dedik..." (s.83)

Üst üste (s.85)

Beriki adamlar, on beş, yirmi kitabı **üst üste** yığmış, ayırmışlardı. (s.85)

Almak gelmek (s.87)

Vakit akşam olduğu halde eve gitmek gelmiyordu, içinden. Ne ki Hakkı Işıklı arkadaşına verdiği sözü anımsadı: "Bu gece Sıdika yengemi de **al gel**, bizde oturalım... Konuşacak çok çok konu var..." demişti. (s.87)

Islanıp üşüme (s.87)

Sonbahar neredeyse kışa dönüyordu. Günler kısalmaya başlamıştı. **Islanıp üşümek**, hasta olmak vardı, burada oyalanırsa. (s.87)

Sağ sol (s.87)

İşte karşısında bahçesiyle birlikte viran bir köşk daha vardı. **Sağı solu** arsa doluydu, yıktıkları şu güzelim köşkün... (s.87)

Kavga dövüş (s.88)

"İş o denli çığrından çıktı ki Salih, ben aldırmiyorum artık. En iyisi gözümüzü kapayarak yaşamak... Bu yaştan sonra elimizden ne gelir? Sana haksızlık etmeyeyim, benim elimden bir şey gelmez diyeyim. Sen, hiç olmazsa **kavga dövüş**, istediğin gibi çalışıyor, yazıyorsun. Bu da bir iş, bir teselli. Kitabımı bitirmeye bak..." (s.88)

Abuk sabuk (s.90)

Aklına geleni söylüyor. **Abuk sabuk** konuşuyor. (s.90-91)

Çıkıp gitmek (s.91)

O **çıkıp gidince** bir süre ne ben, ne de Selman Bey, kendimizi toparlayamadık. (s.91)

Arama tarama (s.92)

Çok çekmişler, çok üzölmüşler, hastalar olmuşlardı, ağabeyleri Nedim Bulutoğlu'nun o **arama tarama** gecesi ani ölümüne. (s.92)

Kaldırıp atmak (s.92)

Koca yargıcın encamından söz eden gazeteleri bile **kaldırıp atmışlardı**. (s.92)

Girmek çıkmak (s.95)

Koridora doğru yürüdü. Tuvalet **girdi çıktı**. (s.95)

Kapmak gelmek (s.96)

Koştu içeriye, kolonya şişesini **kaptı geldi**. (s.96)

Yerli yerinde (s.97)

"Onu ellememişlerdir..." diyerekten gitti, baktı Sıdıka. "Duruyor, **yerli yerinde**..." (s.97)

4.3.11.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkilemeler

Ara ara (s.3, 4)

Şu bahar günlerinde, denize bakan yamaçtaki bu kahvede oturmak büyük mutluluktu. Bir de şu karayoluna uzanan caddeden **ara ara** geçen kamyonların, arabaların gürültüsü olmasaydı... (s.3)

Sık sık (s.4, 9, 27, 35, 48, 66, 73)

Salih Akmercan, emekli ikramiyesiyle burada aldığı katı düşündü... **Sık sık** aklına gelirdi, evi. Evinden biraz uzaklaşsa... (s.4)

Yıllar yıllar (boyu) (s.4)

Öğretmenliği süresince, emekli olana değin, **yıllar yıllar** boyu, ara ara tarihsel makaleler yazmış, ne zaman bir dergi de bir gazetede yazısı çıksa, heyecanlanmaktan kendisini kurtaramamıştı. (s.4)

Hele hele (s.5, 31)

Artık bu saatten sonra yatılmaz, uyunmaz; **hele hele** sınırlar yatıştırılmazdı. (s.31)

Öfkeli öfkeli (s.5, 57)

Salih Bey, mendilini çıkarmış, gözlüğünün camlarını siliyordu, **öfkeli öfkeli**... (s.57)

Söylene söylene (s.5)

"Ellerinde gazeteler var. Hızlarını alamazlarsa, az sonra sizin yanınıza uzmanıdır diyerekten yapışır hocam..." diye kahveci **söylene söylene** döndü gitti. (s.5)

Ciddi ciddi (s.7, 12, 21, 50)

Yargıç, **ciddi ciddi** büfeden rakı şişesini çıkarırken şöyle bir doğruldu, iki yakasına baktı. (s.50)

Dikkatli dikkatli (s.9, 21, 35, 45, 56, 75, 76, 77)

Sıdika Akmercan kalktı, mutfığa yürüdü. Kalkarken de **dikkatli dikkatli** masanın bir ucundaki cigara tablasındaki izmaritlere baktı. (s.9)

Kapalı kapalı (s.10)

Gözkapakları **kapalı kapalıydı**; mavi gözleri pek görünmüyordu. (s.10)

Yavaş yavaş (s.14, 32, 35, 85)

Sabahın şu serinliğinde ferahlar gibi olmuştu. **Yavaş yavaş** yokuşu çıkmaya başladı. (s.32)

Dinlene dinlene (s.14)

Bu dörder katlı apartmanların hiçbirinde asansör yoktu. Merdivenleri hep **dinlene dinlene** çıkarlardı. Akmercanlar, kapının ziline basmadan bir soluklandılar. (s.14)

Buruş buruş (s.14)

Gözleri ağlamaktan kızarmıştı. Yüzü büsbütün **buruş buruş** olmuştu. (s.14)

Yığın yığın (s.15, 96)

Bu genişçe çalışma odasının bütün rafları kitaplarla dolduktan başka, yerlerde de **yığın yığın** kitaplar vardı. (s.15)

Diken diken (s.15, 57)

Baktı dayısının yüzüne, kıpkırmızı olmuş; beyaz saçları **diken diken**... (s.57)

Derin derin (s.16, 21, 29, 79)

Salih Akmercan, yattığı yerde **derin derin** birkaç soluk aldı. (s.29)

Bangır bangır (s.17)

Almanya, savaşa hazırlanıyor, Hitler **bangır bangır** bağırıyor. (s.17)

Uzun uzun (s.19, 27, 97)

Bu sırada sokak kapısının zili **uzun uzun** çalmaya başladı. (s.97)

Sakin sakın (s.21, 30, 85)

"Şunu demek isterim ki" diye **sakin sakın** konuştu, Salih Hoca, "bilimde suçlama yoktur; eleştiri, düzeltme vardır..." (s.30)

Sabah sabah (s.22)

Böyle **sabah sabah** yine çıkıp gelince, bunda bir iş var dedim. (s.22)

Titreye titreye (s.23)

Hanımlar, sofrayı toplamaya başlamışlardı; ama meyve tabağını önüne çeken yargıç, elleri **titreye titreye** bir elma soymaya çalışıyordu. (s.23)

Üstümüze üstümüze (s.23)

"Kimseye bir şey olduğu yok. Sadece herif **üstümüze üstümüze** geliyor. Kaparsın kapıyı, sokmazsın içeriye... Sen sağ, ben selamet!" (s.23)

Açık açık (s.24, 57, 77)

Ne ki Nedim Bey, kızının böyle **açık açık** konuşmasının nedenini biliyordu. (s.57)

Şu şu (s.24, 82)

Kadri, hep gülüyordu. Bu kez bizim sevgili damadımız, bilmem **şu şu** tarihlerde, bu yargıç, haksız ve usulsüz olarak, davalarını gördüğü komünistleri beraat ettirmiştir, diyerekten yeni bir ihbarda bulunmuş. (s.82)

Haydi haydi (s.26)

Dersi dinleyen **haydi haydi** sınıfın üçte biriydi, diyelim. (s.26)

Bol bol (s.27)

Emekli olunca bunlar, kentin dışına taşındıklarından kulübe seyrek uğrar olmuşlardı. Oysa emekli arkadaşların hepsi bu kulübü öğretmen odası sayarlardı. Burada iki ders arasındaymış gibi değil, **bol bol** konuşacak zamanları oluyordu. (s.27)

Yeni yeni (s.27, 95)

Bence, dinler önce toplum düzenidir. Toplumlar yürüdükçe, geliştikçe **yeni yeni** dinler çıkmıştır; dinler de gelişmiştir. (s.95)

Azar azar (s.28)

Öğretmenler, **azar azar** para koyup, biriken para ile evi bir güzel aslına uygun tamir etmişler, boyatmışlar; öğretmen arkadaşlarının da evinin üç yıllık kirasını ödemiş olmuşlardı. (s.28)

Bir bir (s.24, 28, 38, 61, 85)

Çevresindekilere **bir bir** baktı, Salih Hoca. Gülümsemeye çalıştı. (s.38)

Düşüne düşüne (s.28)

Yatağının içinde, karanlıkta Akmercan, kulübü zihninden bir bir, her köşesiyle geçiriyordu. 'Şu bizim Nafiz'in babası, basbayağı zengin adammış... Söylendiğine göre, dedesi vali paşa mıymış ne... Bu ev, bir konak sayılır...' diye düşündü. **Düşüne düşün**e, ister istemez bu konaktan adımını içeriye attı. (s.28)

Keyifli keyifli (s.30)

Hulki Bey, **keyifli keyifli** bir iskemle çekip oturdu. (s.30)

Yok yok (s.31, 94)

'**Yok yok**, gençlerin günahına girmeyelim, bu saygısızlığın nedeni ortada... İyi ki İhsan Hoca beni önceden uyardı, boş bulunmadım...' diye basbayağı yüksek sesle söylendi. (s.31)

Uykulu uykulu (s.32)

Karısı **uykulu uykulu**, biraz da şaşkın, "Bu sabah erkencisin, Salih..." dedi. (s.32)

Ağır ağır (s.32, 76, 84)

Yargıç, **ağır ağır** yerine doğru yürüyüp oturdu. (s.84)

Sevine sevine (s.33)

Adamcağızın biri, iki çocuğu, karısıyla bizim apartmanın altındaki ayı inine **sevine sevine** sokuldu, yerleşti. Merdiven siliyor, her bir işe koşuyor... (s.33)

Çok çok (s.41, 44, 46, 51, 56, 87, 97)

Makarnanın yanına, evdeki kıymadan köfte yapmıştı, Sıdıka Hanım. Bu köfteden Sibel, ille **cok çok** yesin istiyordu... (s.46)

Yaşlı yaşlı (s.42)

Gözleri **yaşlı yaşlıydı**. Dudakları titriyor, kıpırdıyor, muhakkak şiirler mırıldanıyordu; ne ki sesi çıkmıyordu. (s.42)

Yer yer (s.44)

Gözünde biraz kalın camlı bir gözlük vardı. İyice arkaya taranmış saçlarında **yer yer** ağarmışlık görünüyordu. (s.44)

Siyah siyah (s.46)

Dikkatli bakınca, siyah gözlerinin altı, **siyah siyah** kararmıştı. Şakakları **siyah siyah** çürümüştü. (s.46)

Dolaşa dolaşa (s.47)

Evde çalışmak ne demek, salondan odaya, odadan salona, **dolaşa dolaşa**, gide gele bir hal olmuş, sonunda kendisini sokağa atmıştı. (s.47)

Acele acele (s.48, 56)

Kalktı, **acele acele** kapıyı açmak için salondan çıktı yürüdü. (s.56)

Tuhaf tuhaf (s.51)

Sofrada rakı içerken bile 'ben bu büyüklerimin karşısında rakı içer miydim?' diye bir ara kendi kendisine sormuştu. Ne var ki berikiler hiç de kendisine öyle **tuhaf tuhaf** bakmıyorlardı. (s.51)

Dolu dolu (s.52, 94)

Salih Akmercan oğlu, dayısıyla konuşurken söze hiç karışmadı. **Dolu dolu** olan gözleriyle öylece ona bakıyordu. (s.52)

İri iri (s.56, 90)

Mavi gözleri **iri iriydi**. Saçları düzenli, yüzüne uygun biçimde taranmıştı. (s.56)

Durup durup (s.57)

Halim, salonun kapısına yakın bir iskemleye oturmuş, yeni girdiği bir tarikatın adabına uygun uzattığı bıyıklarını **durup durup** sıvazlıyordu. (s.57)

Ters ters (s.57)

Nedim Bulutoğlu da ikide bir **ters ters** damadına bakıyordu. (s.57)

Alaylı alaylı (s.58)

Halim, **alaylı alaylı** güldü: "Evet masonum!" karşılığını verdi. (s.58)

Loca loca (s.58)

"Şimdi zaman değişti, muhterem pederim. Masonların sosyal demokratları var, sosyalistleri var... **Loca loca**... E... Müslüman masonlar niçin olmasın?" (s.58)

Kıpırdata kıpırdata (s.61)

Açık pencereden, tül perdeyi **kıpırdata kıpırdata** hafif bir rüzgâr, serinlik doluyordu, çalışma odasına. (s.61)

Saf saf (s.65)

"Yapabilirler mi dersiniz Selman Bey?" diye **saf saf** sordu, Salih Akmercan. (s.65)

Çeke çeke (s.67)

Salih, arkadaşını **çeke çeke** sokaktan uzaklaştırdı. (s.67)

Şaşkın şaşkın (s.68)

Salih Akmercan, **şaşkın şaşkın** arkadaşının yüzüne bakıyor, "Ne oldu, ne oluyorsun? Ne var Hakkı?" diye söyleniyordu. (s.68)

Sinirli sinirli (s.68)

Salih Akmercan, **sinirli sinirli** gülmeye başladı. (s.68)

Sıkı sıkı (s.73, 76)

Örtündüğü battaniyeye **sıkı sıkı** sarınıyordu. İçi ürperiyor, üşüyordu. (s.73)

Fısıll fısıll (s.74)

Sıdıka da şu günlerde sık sık ağabeyine gidip geliyor, gidip gelişlerinde de durmadan şiirler okuyordu, **fısıll fısıll** mırıldanarak. (s.73-74)

Bilse bilse (s.81)

Ne ki **bilse bilse** bu yargıcı, onun gibi yaşlı, emekli Kadri Bey bilir, bir de ona soralım demişler. (s.81)

Neler neler (s.82)

"Aman **neler neler** olmuş ağabey!" diye bağırırcasına konuştu yargıcın kardeşi Sıdıka. (s.82)

Vura vura (s.84)

"Dünyanın kafasına **vura vura**... Filmlerle tarih yazılıyorsa..." (s.84)

Tekrar tekrar (s.84)

Nedim Bulutoğlu'nun sözü, dış kapının ziline çalınmasıyla kesildi. Zil, **tekrar tekrar** çalınıyordu. (s.84)

Raf raf (s.85)

Adamlar, **raf raf**, bir bir bütün kitapları elden geçiriyorlardı. (s.85)

Dönüp dönüp (s.87)

Yokuşun başında yine duruyordu: 'Bakalım Hulki Beyefendi arkamdan geliyor mu? Ya da arkama adam koydu mu?' diyor, kendi kendine bu evhamına kızmakla birlikte, yine de **dönüp dönüp** arkasına, caddeye, otobüs durağına bakıyordu. (s.87)

Sindire sindire (s.87)

O, yıllardır içine **sindire sindire** seyrettiği köşkü yıkıyorlardı! (s.87)

Kinayeli kinayeli (s.90)

'Kulübe gelmiyorsunuz, şeref vermiyorsunuz bizlere...' dedi, **kinayeli kinayeli**. (s.90)

Diri diri (s.95)

Muhammet, en azından kız çocuklarını, **diri diri** kızgın çölün kumlarına gömülmekten kurtarmıştır... İnanmak, inanabilmek, bir bakıma da insanlığın çaresizliği olmuştur. (s.95)

Kütüphane kütüphane (s.96)

Bu araştırma notlarını toplayabilmek, yazdığı makalelerinin, yazmakta olduğu kitabının belgelerini düzenleyebilmek için Salih Akmercan, otuz beş yıl, **kütüphane kütüphane** dolaşmış, çalışmış, gerektiğinde Anadolu'daki birçok kitaplığı, il il gezmişti. (s.96)

İl il (s.96)

Bu araştırma notlarını toplayabilmek, yazdığı makalelerinin, yazmakta olduğu kitabının belgelerini düzenleyebilmek için Salih Akmercan, otuz beş yıl, kütüphane kütüphane dolaşmış, çalışmış, gerektiğinde Anadolu'daki birçok kitaplığı, **il il** gezmişti. (s.96)

4.3.12. Eski Toprak

Sağ sol (s.7, 106, 109, 241)

«Konukları bu gece yerleştirelim...» diye yüksek sesle konuştu. Hep birlik ayaklandılar. **Sağa sola** elle, başla selam verip uzaklaştılar; deniz kıyısına, rıhtıma çıktılar. (s.106)

Üst üste (s.7, 42, 52, 71, 126, 159, 220)

Odanın her bir yanı **üst üste** yığılmış kitaplarla doluydu. (s.42)

Uzanıp gitmek (s.7)

Koyun berisinde köyü kucağına alan vadi, yukarılara doğru **uzanıp gidiyordu**. (s.7)

Açık seçik (s.8)

Açık seçik bir şeyler düşünemiyordu; ama 'iyi, yaşama sevincimi daha yitirmemişim...' diye kendi kendisine mırıldandı. (s.8)

Kendi kendisine (s.8, 52, 56, 125, 173)

Kendi kendisine, susacağız artık öyle mi? diye birkaç kez söylendi. (s.125)

Bağ bahçe (s.8, 97, 122, 195)

Ormandan çıkınca, **bağların bahçelerin** arasından geçti. (s.8)

Derlenmek toplanmak (s.9)

Bakkal, oturduğu yerde **derlendi toplandı**. Karşılıklı ‘Merhabalaştılar.’ (s.9)

Dağ tepe (s.9)

«Bakıyorum **dağ tepe** dolaşıyorsun Kemal Bey; geldiğinden beri iyice gençleştin...» (s.9)

İş güç (s.10, 24, 97, 112, 201)

«Dağlardan inerken baktım, herkes bahçelerinde, **işinde gücünde**.» (s.10)

Uğraşmak didinmek (s.11)

Elbette ya! Ama bu işler daha çok senin bacanak rahmetli Recep Karaovalı öğretmenimizin sayesinde oldu. Nur içinde yatsın, çok **uğraştı didindi**. (s.11)

Amma velakin (s.11, 14, 17, 24, 41, 56, 58, 59, 64, 65, 81, 174, 190, 226)

Savcı, yedi buçuk yıl hapsini istemiş. Kitabı polisçe toplatılmış. **Amma velakin** bir yıldan fazla süren mahkeme sonunda beraat etmiş. (s.17)

Çay kahve (s.11, 13, 14)

Yakup, **çayları kahveleri** getirmişti çoktan, yudumlamaya başladılar. (s.11)

Olur olmaz (s.12, 22, 184)

Muhtar Hasan Efendi sözü aldı: Biz böyle **olur olmaz** laflara kulak asmayız, Kemal Bey... (s.12)

Gitmek gelmek (s.13, 55, 117, 147, 212)

«Alışığım, ben bu yollara. Çok **gittim geldim**. Dinleneceğiz de...» (s.117)

Kalkmak gitmek (s.14)

«Yusuf, **kalktık gidiyoruz**, geçip gidecektik; ama cıgara alacaktım, çay alacaktım senin dükkândan, unutuyordum. İşin kötüsü, Zeynep Hanım öğretmenimizin istediği çayın cinsini, adını da unuttum, ne yapacağız şimdi?» (s.14)

Geçip gitmek (s.14)

«Yusuf, kalktık gidiyoruz, **gecip gidecektik**; ama cıgara alacaktım, çay alacaktım senin dükkândan, unutuyordum. İşin kötüsü, Zeynep Hanım öğretmenimizin istediği çayın cinsini, adını da unuttum, ne yapacağız şimdi?» (s.14)

Kız erkek (s.14, 21)

Seferberlikten sonra Kurtuluş Savaşı'ndan karısını bırakıp Ankara'ya gitmiş. Büsbütün köye döndüğünde, camiye imam olmuş aklı başka: Biz köyün veletlerini yaka paça camiye topladı, okul açtı. Hani o zamanların deyişle mektep. Hem de **kız erkek** bir arada. (s.21)

Ara sıra (s.13, 16, 53, 68, 72, 99, 105, 118, 131, 132, 162)

«Faik, **ara sıra** böyle arkadaşlarını çağırır. Karı koca gittiklerimiz, gelenlerimiz olur. Ama bu gece gelenlerin arasında pek yakından tanımadıklarım var. Hem de erkek erkeğe, diyelim erkekçe konuşmak istiyorlar. Çoktandır bir araya gelmedikleri belli. Keşke Faik, bu daveti yapmasaydı...» (s.132)

Hâl hatır (s.16, 148)

Onları kapıdan Zeynep Hanım, Ayşe Hanım karşılamışlardı. Geçtiler, sıra sıra sandalyelere, memnun memnun oturdular. **Hâl hatır** soruldu. (s.148)

Az buçuk (s.16, 167, 172, 203)

«İyi bildin komutan oğlum, canımı bu sabah sen sıktın. **Az buçuk** sana kırıldım...» (s.16)

Arka ön (s.16, 72)

Kemal Çığ da Faik arkadaşının ettiği bir söze mim koymuş, Nurcan'a bakıyordu ara sıra: Genç kız neredeyse Ali'nin eteğini bulup **arkasından önünden** dolaşacaktı. (s.72)

Dürmek bükme (s.17)

Cebine davrandı komutan, **dürülmüş bükülmüş** bir gazete çıkardı; «bak ne yazıyor...» diye uzatıp parmağıyla gösterdi. (s.17)

Eza cefa (etmek) (s.18, 213)

«Yahu siz Osmanlı Sünniler bize az mı **eza cefa** ettiniz? Astınız, kestiniz, sürdünüz. İlle göçebelikten yerleşik düzene geçeceksiniz diyerekten üstümüze vardınız...» (s.213)

Yazıp yazdırmak (s.18)

Recep öğretmenimize de kimi akılsızlar az mı eza cefa ettiler? Hakkında raporlar **yazıp yazdırıp** yukarıya, ne tahkikatlar açtirdılar... (s.18)

Büyüyüp gelişmek (s.18)

O zamanlar senin yerinde bir uzatmalı çavuşumuz vardı. Köyümüz böylesine **büyüyüp gelişmemiştii**. (s.18)

Anlamak dinlemek (s.18)

Neyse ki ilçeden kaymakam beyimiz köye geldi, **anladı dinledi**, savcıyla birlikte işleri düzeltti. (s.18)

Aşağı yukarı (s.18, 55, 62, 98)

Kemal Çığ, yerinden kalkmış heyecanla **aşağı yukarı** dolaşmaya başlamıştı. (s.55)

Olup biten (s.18, 19, 62, 75, 79, 104, 121, 124, 134, 186, 188, 189, 201, 202, 207, 220)

Tarih, **olup biten** olaylardır. Benden tarihi suçlamamı beklemezsiniz herhalde. (s.79)

Ona buna (s.19, 156)

Köyde tatsızlık, tedirginlik istemem. **Ona buna** surat asıp selam vermeyerek köylünün önünde, gözünde küçük düşürmeye hakkımız yoktur kimseyi... (s.19)

Saati saatine (s.19)

Zaten şu köyün içinde kırk kişiyiz; herkes **saati saatine**, dakikası dakikasına birbirinin, komşusunun ne yaptığını ne ettiğini bilir. (s.19)

Dakikası dakikasına (s.19)

Zaten şu köyün içinde kırk kişiyiz; herkes saati saatine, **dakikası dakikasına** birbirinin, komşusunun ne yaptığını ne ettiğini bilir. (s.19)

Saygı sevgi (s.19)

«Pes ettim, Muhtar Emmi, anlıyorum ki kabul ediyorum ki devlet hizmetinde benden üstünsün, çok daha tecrübelisin. Bir yanlıştır yapmışız... Bir de şu var, şu emekli öğretmenlere, Kemal Bey'e nedense **saygın sevgin** de var...» (s.19)

İlim irfan (s.19, 23, 41)

Kemal Bey'in **ilmine irfanına**, insanlığına büyük saygım vardır. (s.19)

Yaka paça (s.21, 64, 206)

Başka yerlerde de işlerim var ama, hemen yaz maz diye hanımı alıp kampa yerleştim. Gelmeden önce de oğlamı **yaka paça** İstanbul'dan getirdim. (s.64)

Genişleye büyüye (s.21)

Çok geçmeden şu şimdiki büyük okulumuzun yerinde iki odalı bir okul yaptırdı. Kendi parasıyla yaptırdı dediler... Sonra da okulumuz **genişleye büyüye**, yeniden yapılmacasına bugünkü durumunu aldı. (s.21)

Gelip gitmek (s.21, 22, 47, 118, 241)

Kemal Bey'i en az otuz yıldır tanırım; yaz tatillerinde kimi zaman köye çok **gelip gittiler**. (s.21)

Eş dost (s.21)

İlçede ortaokul açılmadan önce, okuyacak çocuklarımızı ta ile yollardık; akraba, **eş dost** yanına, okusunlar diye... (s.21)

Gelmek gitmek (s.22)

Recep öğretmenimiz sağlığında, Zeynep Hanım eşiyile bize **gelir giderdi** evimize; biz de onlara giderdik. (s.22)

Yalvar yakar (s.22, 47)

Zeynep Hanım emekli olup, kocası da ölünce, o koskoca bahçedeki evde yapayalnız kaldı. Ablası Ayşe Hanım da emekli olmuş... **Yalvar yakar**, mektup üstüne mektup yazarak ablasını razı etti; onlar da gelip köye yerleştiler. (s.22)

Alet edevat (s.22, 207)

Mehmet evlidir. Ali de babasının sattığı sünger **alet edevati**, motorunun parasıyla aldığı bir motorla körfezde yük taşır, yolcu taşır, turist gezdirir. (s.22)

İyi güzel (s.22, 75, 95, 213)

«**İyi güzel**... Beni aydınlattın muhtar emmi, velâkin Kemal Çığ Bey'in ne iş tuttuğundan, mesleğinden hiç de söz etmedin...» (s.22)

Dağ bayır (s.22, 221, 229, 237, 245)

O, bizlerden biraz daha yaşlıdır. Yetmişini geçmiş olacak. Ama dinç adam, bak **dağ bayır** her sabah yürüyüş yapıyor... (s.22)

Kol bacak (s.23, 77, 188)

Yaralı birçok gazinin **kolunu bacağını** kestik; yaralarını sardık. Şehitleri gömdük! (s.77)

Gelmiş geçmiş (s.23, 43, 48)

Doktorluğun **gelmişini geçmişini** araştırmış; bu konularda kitapları bile varmış. (s.23)

İyi hoş (s.23)

«**İyi hoş** ama muhtar efendim, doktorluğun tarihini yazdı, yazıyor diye kitapları için kimseyi mahkemeye vermezler...» (s.23)

O günden bugüne (s.23)

O günden bugüne ne kitaplar yazmış, yabancı dillerden çok önemli kitapları dilimize aktarmış... İnsan bir kez ilim denizine dalmayagörsün... (s.23)

Düşmek kalkmak (s.23)

«Deminden beri hep anlattık ya oğul; kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan... Bunca yıldır büyük adamlarla **düştük kalktık**... Okuduk da dedik ya!» (s.23)

Kalkmak gelmek (s.24, 178)

Hoca efendi, kasketini şöyle bir düzeltti; asık bir suratla **kalktı geldi**, yanlarına oturdu. (s.24)

Gelen giden (s.24, 227)

«Ezan okusam da camiye **gelen giden** yok... Hiçbir yerde bozukluk da yok... Ben kendi başıma namazımı kıldım, işte...» (s.24)

Cumadan cumaya (s.24)

«Siz, **cumadan cumaya** mı namaz kılarırsınız?» (s.24)

Kış kıyamet (s.26, 30)

«Bizim buralarda on iki ay bile denize girilir... **Kış kıyamet** dediğimiz zamanlarda bile kefereler denize giriyor bu kıyıda...» (s.26)

Önü yanı (s.27)

Ev, bahçenin denize doğru sağ köşesindeydi. **Önü yanı**, arkası çiçeklerle çevrilmiş, sebze bahçesinden ayrılmıştı. (s.27)

Dal budak (salmak) (s.27)

Terasın berisinde ulu bir çınar **dal budak** salmıştı. Çınar öylesine uluydu ki neredeyse ev; dalları, yaprakları arasında yitmiş gitmişti. (s.27)

Yitmek gitmek (s.27)

Çınar öylesine uluydu ki neredeyse ev; dalları, yaprakları arasında **yitmiş gitmişti**. (s.27)

Sarkan dökülen (s.27)

Ayşe ile Zeynep, masanın üstüne dikiş makinesini koymuşlar, biri kolu çeviriyor, öteki yerlere **sarkan dökülen** bir kumaşı dikiyordu. (s.27)

Gezip dolaşmak (s.28, 48)

Sabah **gezdiği dolaştığı** dağlara, tepelere, çamlara takılıyordu aklı; oradan kahvedeki sohbeta, kıyıdaki Kaptan'la oturduğu saatlere atlıyordu. (s.48)

Bugün yarın (s.28, 222, 224, 227)

«Karar verilip gazete buraya ulaşınca dek on gün geçmiş... **Bugün yarın** Nazmi'den de mektup çıkar...» (s.28)

Girdisi çıktısı (s.29, 123, 157)

«Öylesi değil... Bahçenin **girdisi çıktısıyla** ilgileneceksin ağabey... Satışlardan gelen hesaba bakacaksın; kooperatife filan gideceksin...» (s.29)

Görgü gelenek (s.29)

«Doğru ama sen ilgilenmezsen köyde dedikodu başlar. Evin erkeği varken Zeynep öğretmen, Ayşe öğretmen bahçe için koşuyor! derler. Hiç yakışık almaz. Buralarda **görgü gelenek** başkadır...» (s.29)

Abur cubur (s.31)

Şimdi gençlere bir okuma hevesi geldi. O da gençler **abur cubur** okumasınlar; kulaktan dolma bilgiler, broşür gibi kitaplardan aldanmasınlar diye kafasına koymuş. (s.31)

Gece gündüz (s.31, 76, 112)

Buraya gelmeden de deliler gibi **gece gündüz** çalışıyordu. (s.31)

Havası suyu (s.31)

Şimdi göreceksin, buranın **havasına suyuna** bir alışsın, masasının başından kaldıramazsın. (s.31)

Sağdan soldan (s.32)

Ayşe Çığ, «Ağabeyin boşuna mı bize kafa tutuyor ille de masraflara katılacağım diye...» **Sağdan soldan** da ‘Seni sömürüyor bu yayıncı, az para veriyor...’ diye kışkırtmak istiyorlar ama onun aldırıldığı yok: ‘Görev görevdir, biz işimize bakalım... Para işi sonra gelir...’ diye gülüp geçiyor. (s.32)

Çoluk çocuk (s.32, 45)

Mahkemelerin yaz tatilinde biz de **coluk çocuk** oralara bir gezintiyi düşünmekteyiz. (s.45)

Huyu suyu (s.32, 151, 163)

Kaptanın **huyunu suyunu** öğrenmişti artık, sandalye koltuğa oturmayı sevmiyordu. (s.151)

Olmak bitmek (s.32, 37, 54, 152, 196)

«Canım bu yaşa gelmiş, bunca hizmeti var... Emekli ediversin, kendisini **olsun bitsin**... Değer mi bu yaştan sonra bunca didinme, uğraşma... Nedir bu tutku böylesine?» (s.32)

Doğru dürüst (s.33, 80)

Yanılmıyorsam galiba, ilk kez **doğru dürüst** Manifest’i çeviren, yayınlayan 1919’larda Şefik Hüsnü oldu. (s.80)

Takım taklavat (s.34)

O zamanların dalgıç **takım taklavatları** da allahlıktı ya... (s.34)

Çalışmak çabalamak (s.34)

Uzatmayalım bu zanaatta kafamı kullandım, vurgun yemedim. Yine kafamı kullandım, kaptanlığa yükseldim. **Çalıştım çabaladım** takım taklavatıyla bir süngerci motoru sahibi oldum. (s.34)

Kalıp kıyafet (s.34)

Dalgıç olarıktan çok gençleri yetiştirdim... Benim büyük oğlumu görecektin Kemal Bey! Büyük oğlumu... **Kalıbı kıyafeti** benden iri, gösterişliydi. (s.34)

Araç gereç (s.35)

Turgut Reis, ünlü deniz kurdu, bu yöredendi. Kaptan oğluna bu yüzden bu adı vermişti. Unutamıyordu bu oğlunu! Zaten bu yüzden tayfasını, dalgıcını dağıtmış, sünger **arac gereçlerini** ve motorunu başkalarına devretmiş, küçük oğlu Ali'ye bu gidenlerin yerine daha küçük; yük, yolcu taşıyan bir motor almıştı. (s.34-35)

Kayık tekne (s.35)

«Oralarda birtakım **kayık tekne** seçiyorum; ama Ali'nin geldiğini nereden bildin?» (s.35)

Kızlı erkekli (s.36, 63)

Motor makine stop etti; burnunu iskeleye verip yavaşladı, süzüldü. Daha iskeleye pek yaklaşımadan, içindeki **kızlı erkekli** birtakım mayolu genç, denize atladı. (s.36)

Kadın erkek (s.36)

İçerde birkaç yaşlıca **kadın erkek** kalmıştı, boyunlarında fotoğraf makineleriyle. Ali, onlara el verip iskeleye çıkardı. (s.36)

Sağ sol (s.36)

Ali, babasına ve Kemal Çığ'a bir el edip merhaba gibisine; yaşlı turistlere **sağı solu** göstererek bilgi vermeye başladı. (s.36)

Deli divane (olmak) (s.36, 76, 120)

Neyse ki denizaneları çabucak dağıldı gitti. Balıkçılara ağ attırıp ölülerini toplattılar. Ne ki otel sahipleri on on beş gün **deli divane** oldular. (s.120)

Orada burada (s.36)

«**Orada burada** yarın pek oyalanma, akşama Datça'yı tut.» (s.36)

Boy pos (s.37)

«Evlendirsek kaç para eder Kemal Bey'im, bizim oğlanda bu **boy pos**, şu kefere karılarında... haydi söyletme beni... Vallah karısına yazık olur be yahu...» (s.37)

Yoldan yöreden (çıkmaq) (s.38)

Ben, süngercilik işini bırakıp anlattığım gibi şu motoru kendisine alınca yanımıza geldi. Verdim gitti ona motoru. Güya kazancından bana pay veriyor, hesap veriyor ama kulak asma, ben mahsus hesap soruyorum, **yoldan yöreden** çıkmasın, iyi çalışsın diye... (s.38)

Çapa kürek (s.38)

Zeynep de Ayşe de seni baba biliyor... Senden çok memnunlar. **Capa kürek** kendileri işe girişecek değiller ya... Bana gelince, ben bu işlere hiç karışmam, mal onların. (s.38)

Mal mülk (s.38, 133, 154, 155, 165)

Birinci Dünya başladı başlayacak, çıktım gittim, Almanya'ya... Paşalarda **mal mülk**, para çok, bol harçlıkla Almanya'da doktorluk okumaya başladık. (s.154)

İkide bir (s.38, 55, 97, 235)

Kaptan şöyle bir doğruldu; Kemal Çığ, **ikide bir** 'bu ne demektir bilir misin?' diyordu; ama anlayamıyordu. (s.55-56)

Yarın öbür gün (s.39, 151, 167)

«Oğlumuz Mehmet de pek havaslanıyor motora... **Yarın öbür gün**, bütün narenciyeler sulanmaya başlayacak... Mahsul fındık büyüklüğünü buldu...» (s.39)

İster istemez (s.39, 76, 242)

Biri, yeşillikler arasındaki, çınarın altındaki evi göstererek, güzelliğini överek, 'Sizin mi?' diye sordu. Kemal Çığ, **ister istemez**, 'bizimdir' karşılığını verdi. (s.39)

Karı kızan (s.40)

«Ne oluyor bu **karı kızana**, heriflere?» diye söylenirken; Kemal Çığ, Ali'nin sesini duydu. (s.40)

On on beş (s.40, 120, 184)

Antik kentler, kalıntılardan çok Osmanlı mimarisiyle ilgileniyordu. **On on beş** dakika Bursa'dan, Safranbolu'dan, İstanbul'un Osmanlı mimarlık kalıntılarından söz ettiler. (s.40)

Dalmak gitmek (s.41, 57, 87, 221)

Kemal Çığ; sevgiyle, dostlukla kaptana baktı. Sonra gözleri uzaklara, denizin maviliklerine **daldı gitti**; mırıldandı. (s.57)

Yıllar yılı (s.43, 54, 56, 129, 165, 233)

Zarfin başlığından belliydi, avukatı Nazmi'dendi, mektup. **Yıllar yılı** avukatı, arkadaşıydı Nazmi. Yayıncı para vermese de Kemal'in davalarına koşardı. (s.43)

Kıvrılıp durmak (s.43)

Gazeteleri karıştırmaya başladı. Karıştırdıkça, baktıkça haberlere içi kararıyordu: Artık, kafasının içinde yılanı benzer bir soru **kıvrılıp duruyordu**, buraya geldiğinden beri; bu güzel ülke, bu ülkenin insanları, nasıl kurtulamıyordu şu beceriksiz hükümetten? (s.43)

Dört beş (s.43, 120, 198)

İstanbul'dan mektup geldi; paşa dedemizden oldukça yüklü bir mirasa konmuşuz... Bir han mı ne kalmış. Önce mektubun arkasındaki nota bakmamışız. Öfkeli miydik ne? Sonra Ayşe bakmış söyledi; miras en az **dört beş** milyonu buluyormuş. (s.198)

Kendi kendine (s.43, 62, 90, 110, 118, 125, 145)

Ali, **kendi kendine** bir an kafasından geçen bu düşünceden kuşkulandı. 'Ne de olsa şu mitolojiyi iyi bilmiyorum, doğru mu bu düşüncem?' diye düşündü. (s.110-111)

Güllük gülistanlık (s.44)

«İşte o zaman **güllük gülistanlık** olurdu memleket!» (s.44)

Üç beş (s.37, 47)

«Bu yezit yok mu Kemal Bey, bu yezit! Böyle kalabalıkla değil, turist gezdiriyorum diyerekten kefare kızlarıyla sık sık ortalıktan bir yiter, **üç beş** gün... Haydi söyletme beni. Ben de olsam dillerini öğrenirim...» (s.37)

Okuyup bitirmek (s.45)

Ayşe Hanım, mektubu **okuyup bitirdikten** sonra gözlerinin içi gülerek önce kocasına, sonra kardeşine baktı. (s.45)

Kucak kucağa (s.47)

Ahir ömrümüzde dediğin gibi şurada doğayla **kucak kucağa** yaşayıp gidelim! (s.47)

Uyur uyanık (s.49)

«Zaten gecenin bu vaktinde **uyur uyanık** saçmalarız.» (s.49)

Doğrudan doğruya (s.51)

En zor bilimsel konuları, kolaylıkla okuyup **doğrudan doğruya** Türkçe yazıveriyordu. (s.51)

Odadan sofaya (s.52)

Odadan sofaya, oradan terasa çıktı. Sedinin üstüne Ayşe uzamış uyuyordu. (s.52)

Aklı fikri (s.52, 89, 130, 150, 165, 190, 220)

Bugün de öğleden sonra Kemal Çığ, çalışma odasındaki koltuğuna oturmuş, kitap okuyordu; ama **aklı fikri** gazetelerdeydi. (s.150)

Şurası burası (s.52)

Masasının üstündeki gazete yığınına karıştırma karıştırma; gazetelerin **şurasını burasını** kese biçe bir hal olmuştu. (s.52)

Kese biçe (s.52)

Masasının üstündeki gazete yığınına karıştırma karıştırma; gazetelerin şurasını burasını **kese biçe** bir hal olmuştu. (s.52)

Ufak tefek (s.53, 54)

İşçilerin yaptıklarını ettiklerini havadan keşif uçakları bile izliyordu. Polisle **ufak tefek** çatışmalar dışında o gün, pek büyük olay çıkmadı. (s.54)

Sөгüp saymak (s.54)

«Aferin aslanlara! Bizim süngerciler yıllar yılı böyle bir direnme yapamadılar.. hep **sөгüp saymakla** vakit geçirdiler...» (s.54)

Yapmak etmek (s.13, 54, 75, 161, 173, 227)

«Bak bu doğru. Adamın haline, bugün ne **yaptığına ettiğine** bakılmıyor da geçmişine bakılıyor anladığım denli...» (s.227)

Art ön (s.56, 59)

«Seni anlıyorum, Kemal Bey kardeşim desem, yalan söylemiş olurum. Amma velakin anladığım bir yanın var; kendini bir döğüşe, bir savaşa vermişsin, adamışsın ömür boyu... Bu, büyük bir dava olacak ki yine ömrünce **ardına önüne** hükümet, hakimler... Ta bizim candarma kumandanına değin köyümüzün herkes dikilmiş... Hani aç kalmamak için ormandan ağaç kesen, sonra da dama giren bizim Yöröklere benziyorsun! Haklısın!» (s.56)

Az buz (s.55, 64, 175)

Anladığıma göre bu Devrimci İşçiler Birliği; senin istediğin, anlayacağın gibi söylüyorum, yöneticileri tarafından çok iyi eğitilmiş, işçi sınıfının ne olduğu ne istediği, nasıl hareket edeceği kendilerine öğretilmişti. Bu **az buz** bir iş değildir. (s.55)

Enine boyuna (s.56)

Belki de bir düş, bir gönül isteği benimkisi... Yaşlılık işte... Olayları **enine boyuna** iyice hesaplamadan heyecanlanıveriyorum. (s.56)

Gezme dolaşma (s.58)

Ali'nin yabancı karılarıyla, kızlarla **gezmesine dolaşmasına** aldırmiyorum. (s.58)

Yabancı yerli (s.58)

Günde gemisine çeşit çeşit **yabancı yerli** insanlar binip geziyor. (s.58)

Karı kız (s.58, 95)

Günde gemisine çeşit çeşit yabancı yerli insanlar binip geziyor. Elbette bunlarla iyi geçinecek... Bunların içindeki diyelim şımarık, paralı **karıların kızların**, hani kendisine asılıp takılanların da müşteri olduklarından hatırlarını hoş edecek. (s.58)

Asılıp takılan (s.58)

Bunların içindeki diyelim şımarık, paralı karıların kızların, hani kendisine **asılıp takılanların** da müşteri olduklarından hatırlarını hoş edecek. (s.58)

Kimse kimsenin (s.59)

Uzatmayalım, biliyorsun bizimkiler ayrı parti kurmaya bile giriştiler... Ama bizim bu yakadakiler, Mustafa Kemal Paşa'nın partisinden şaşmadık. Büyük adamdı; **kimse kimsenin** dinine, imanına, mezhebine karışamaz. (s.59)

Donmak kalmak (s.59)

Kemal Çığ, düşündü; **donda kaldı** bu sözlere. Ne diyeceğini bilemiyordu. (s.59)

Köy kahve (s.59)

«Kalk reis, **köye kahveye** varıp birer çay içelim. Dönüşte de şu Selim'im gazinosuna çöküp, bir şişe rakıyı devirelim, taze balıkla!» (s.59)

Sıkı sıkıya (s.61)

Kemal Çığ karısına, baldızına **sıkı sıkıya** tenbih etmişti, öğleye yemek hazırlasınlar diye... Faik'le konuşulacak çok çok konu vardı. (s.61)

Havadan sudan (s.62, 72, 97, 202, 238)

Kemal ığ da sevinmişti bu işe ama onlarla birlikte denize girmekten, **havadan sudan** konuşmaktan başka bir iş yapmamıştı. (s.62)

Almak götürmek (s.62)

Kıyı koruma gemisiyle gelip Semih'i ilçenin kaymakamı **almış götürmüştü**. (s.62)

Sarmaş dolaş (s.63)

«Hoşbulduk ağabey! zledim seni...» diye Faik ivici, iskeleye atladı. **Sarmaş dolaş** oldular. (s.63)

Kol kola (s.63)

tekilerle hiç ilgilenmeden hemen kumsala doğru **kol kola** yürümeye başladılar. (s.63)

Dolaşıp gezmek (s.63)

«nce bunların hepsi, Ali'nin arkadaşları. Bir süredir körfez kazan bunlar kepçe. Ali'yle **dolaşıp geziyorlar**. Bodrum'a, Datça'ya gitmişler, ben yokken. şu kara delikanlı benim oğlum Bekir...» (s.63)

Baba ana (s.64, 128)

Nurcan'ın **babası anası** da kampta. Adam ormancı emeklisi. (s.64)

El ele (vermek) (s.64)

Onunla **el ele** verip bunları aldık, buraya. Amma ve lâkin zor zaptediyoruz ha... (s.64)

Yanmak tutuşmak (s.64)

Bereket Nurcan'ın karşısına şu sizin yakışıklı Ali ıktı; **yandılar tutuştular** birbirlerine ha... (s.64)

Kavga döğüş (s.64, 128, 157)

«**Kavga döğüş** dedik deminden beri Kemal Bey, zihnim hep takılır; sırası geldi, soracağım. Biz, bunca birbirimizi yiyen bir milletin içinden Mustafa Kemal Paşa gibi bir adam nasıl çıktı?» (s.157)

Anlı şanlı (s.64)

Ulan ben, **anlı şanlı** inşaat kalfasıydım içeriye girdiğimde diyerekten bir kkredim! (s.64)

Gizli kapaklı (s.65, 79, 81)

Böyle olunca da polis ağabeylerimiz bizden memnun kalıyorlar, hani **gizli kapaklı** iş görmüyoruz, diye... (s.65)

Kırmak geçirmek (s.67, 132)

«Hiçbir yararı olmaz; bildiklerini okurlar, bunlar. Uzun yıllar var ki bilirim. Dostluk sofralarında birbirlerini **kırar geçirir**, bizim bu düşman kardeşler...» (s.132)

Kılık kıyafet (s.67, 101)

Görünüşleri, **kılık kıyafetleri** yabancıydı. (s.101)

Şöyle böyle (s.67-68)

«Paralı olacaksın ki yasal partilere yardım edebilesin... Sonra herkes, yahu bu paralı adam, **şöyle böyle** kişi olamaz! diyerekten rahat bırakıyorlar. Kimileri döndü, yozdu diyor.. aldırmayacaksın...» (s.67-68)

Girip çıkmak (s.68, 78)

Bekir, şaşarak sordu: «İçeriye **girip çıktıktan** sonra size nasıl iş verdiler?» (s.78)

Kapıp gelmek (s.71)

Zeynep Hanım, ‘Ali, iki şişe biramız var, ne yapacağız? deyince; Ali, ‘Onu da ben düşündüm yenge, motorda bir kasa bira, bir kocaman şişe rakı var; **kapıp geleyim**...’ demişti. (s.71)

Yiyecek içecek (s.71)

Kalabalık olduklarından masaya sığamayacaklarını kestirdiklerinden, **yiyecek içeceklerin** hepsi birden yine masaya konmuş, tabaklarsa üst üste yığılmış; çatal, bıçak, kaşıklar tabakların yanına dizilmişti. (s.71)

Dönüp dolaşmak (s.72)

Hem yemekler yeniyor hem de konuşuluyordu havadan sudan. Ne ki **dönüp dolaşıp** gözler Kemal Çığ’a takılıyordu. (s.72)

Dönmek dolaşmak (s.73)

Güvercinler, mavi gökle mavi denizin arasında yükseldiler, uçuştular, **döndüler dolaştılar**, yerlerine süzüldüler. (s.73)

Üç dört (s.74, 177)

«Temmuzun sonlarına geliyoruz. Kasımdaki sınavlara **üç dört** ay var. O zamana değin ortalık yatışabilir. Bunların suçu neyse delil yetersizliğinden kapanabilir. En iyisi yazı burada geçirsinler...» (s.74)

Baba anne (s.75)

Canım Nurcan'ın **babası annesi** bizim kampta. Sizler için de ben, kampta yer ayarlarım. (s.75)

Kesmek biçmek (s.77)

Ordumuz, İzmir'e girdiğinde bana izin verdiler, terhis ettiler, beni. Uzmanlık için yeniden Almanya'ya döndüm. Zaten savaş içinde çok insan **kesmiş biçmiştik**. (s.77)

Yan yana (s.77, 96, 110, 111)

Ali'yle Nurcan, **yan yana** basbayağı oturdukları yerde dizlerinin üstüne dikilmişlerdi. (s.77)

Yalan yanlış (s.80, 240)

1900'lerin Fransız sosyalistlerinin Sosyalizm nedir? gibisine makalelerini bile 1912'lerde yabancı dil bilgisizliğinden **yalan yanlış** çevirdiler. (s.80)

Okuyup öğrenmek (s.80)

Hani demek istiyorum ki sosyalizmi öğrenenler, bilenler, çöken Osmanlı Devleti'nin son yıllarında ortaya çıktılar. Çoğunlukla bunlar, dışarıda **okuyup öğrenen** kişilerdi... (s.80)

Gidip gelen (s.80)

Tıpkı batının burjuva ihtilâlinin fikirlerini daha önce batıya **gidip gelenler** gibi getirdiler... Ama geç geldi, güç geldi... (s.80)

Yüz yüze (gelmek) (s.81)

Yıllarca mapushanede yattıktan sonra çıkıp, ölümle **yüz yüze** gelince gittiği Sovyetler Birliği'nde, eski deyişle izaz ikram edip konuk ettiler. (s.81)

İzaz ikram (s.81, 247)

«Allah Allah, bu ne **izaz ikram** Kemal Beyim?» (s.247)

Şurada burada (s.81)

Birkaç kez **şurada burada** karşılaştık, konuştuk ama ben de insanım yahu! diyelim öfkemden sormadım, konuşmadım... (s.81)

Kendi kendime (s.85, 146)

Evet.. yazmalıydım.. yazacaktım da... Niye yazmadım ki. Hatırladım. **Kendi kendime**, bir zamanlar Trabzon'a gidip o dönemin gazetelerini inceleyeyim dedim. (s.85)

Hesap kitap (s.88, 226, 230)

«Bizim Muhtar Hasan Efendi, telaşlanmış; Köy Odası'nın bütün defterlerini, **hesabımı kitabımı** yeniden gözden geçiriyordu.» (s.230)

Çıkıp gelmek (s.89)

Hüseyin, kulübeden **çıkıp geldi**; parayı uzatırken, «Nasıl olsa Ormancılar Kampı'na gidip geleceksin. İş çıktı; Büyük Otel'den şimdi telefon ettiler; oraya uğrayıver. Sekiz on kişi varmış ilçeye gelecek...» (s.89)

Gidip gelmek (s.89)

Hüseyin, kulübeden çıkıp geldi; parayı uzatırken, «Nasıl olsa Ormancılar Kampı'na **gidip geleceksin**. İş çıktı; Büyük Otel'den şimdi telefon ettiler; oraya uğrayıver. Sekiz on kişi varmış ilçeye gelecek...» (s.89)

Okumak bitirmek (s.89)

Eski pantolon gömleğini sandığa yerleştirirken, sandığın dibindeki iki kitabı görünce aklına geldi: Birini **okumuş bitirmişti**. Niyazi'ye geri verecekti, onundu. (s.89)

El yüz (s.89, 218, 234)

Ali, üstündeki kirli gömleği çıkardı. Çeşmede bir güzel **elini yüzünü**, başını sabunladı. (s.89)

Alıp gezdirmek (s.90)

Daha bugün Deniz Yolları'nın gemisinden **alıp gezdirdiği** bir grup İngiliz turistlerinin içindeki yaşlı bir karı koca, iki paket daha armağan etmişlerdi. (s.90)

Karı koca (s.90, 122, 132)

Candarın Komutanımız da 'yahu **karı koca** zengin olacaklar!' diye çıkışınca, iş tatlıya bağlandı. (s.122)

Evirmek çevirmek (s.90, 174)

Cıgarasını yaktığı çok şık, güzel çakmağı elinde **evirdi çevirdi**. (s.90)

Bayanlar baylar (s.90, 91, 96)

Otelin geniş, ışıklı terasında bekleşen kalabalık, ‘motor geldi, yürüyün **bayanlar baylar!**’ diye bağırdılar. (s.90)

Tek tük (s.92)

Biraz daha yol alınca, ilçenin **tek tük** yanmaya başlayan ışıkları görünmeye başladı. (s.92)

İt uğursuz (s.92, 177)

Bir takım **it uğursuz**, köyümüzü basmış; sokak aralarında, köyün meydanında silah atmışlar, bu gece. (s.177)

Alıp verememek (s.92, 121)

«Bu gezinti fikrini beğendim delikanlı, bir düşünelim... Ama nedir şu otelcilerin seninle **alıp veremediği?**» (s.92)

Az çok (s.94, 97, 99, 104)

Ali, gülmeye başladı: «Dediklerini **az çok** anladım. Şimdi biz Nurcan’la evlenince, hepiniz başıma kaynana kesileceksiniz...» (s.99)

Gidiş dönüş (s.94)

Rıhtıma çıktıklarında yaşlı, şık bay, Hüseyin’den biletleri aldı, **gidiş dönüş** parasını ödedi. Ali’nin kendilerini geri götüremeyeceğine üzdüler. (s.94)

Getirip götürmek (s.95)

Şu **getirip götürdüğüm** paralı kıytırık burjuva bozuntularına kızmıyorum. (s.95)

Nikâhlı nikâhsız (s.95)

Gel gelelim şu otelci kavatlara fena bozuluyorum. Kerhaneciler, otellerinde **nikâhlı nikâhsız**, odadan odaya, geçip yatıp kalkanlara göz yumarlar. (s.95)

Odadan odaya (s.95)

Gel gelelim şu otelci kavatlara fena bozuluyorum. Kerhaneciler, otellerinde nikâhlı nikâhsız, **odadan odaya**, geçip yatıp kalkanlara göz yumarlar. (s.95)

Yatıp kalkmak (s.95)

Gel gelelim şu otelci kavatlara fena bozuluyorum. Kerhaneciler, otellerinde nikâhlı nikâhsız, odadan odaya, geçip **yatıp kalkanlara** göz yumarlar. (s.95)

Asılmak takılmak (s.95)

Gel gelelim Şu otelci kavatlara fena bozuluyorum. Kerhaneciler, otellerinde nikâhlı nikâhsız, odadan odaya geçip, yatıp kalkanlara göz yumarlar; orospulara, pezevenklere göz yumarlar; sonra da içlerinden birkaç Őıllık benim gibi gemiciye **asıldı takıldı** mı kıyamet kopar... (s.95)

Kestirmek atmak (s.97)

Ali, **kestirdi attı**: ‘Bir daha bu gibi lafları ağzınıza almayın... Şu sıra kiminiz yeni işe başlıyor, kiminiz daha öğrenci... Ben, hepinizden zenginim(!) Önümde işim gücüm var. Kazanıyorum... Tamam mı?’ (s.97)

Türk yabancı (s.97)

Askerliğimden sonra bir süre Side kalıntılarında kazı yapan bir arkeologlar topluluğunun Őoförlüđünü yapmıŐtım. **Türk yabancı** karma bir bilimci topluluğuydu. (s.97)

Yola yönteme (sokmak) (s.98)

Onun önderliğinde ona yakın sınıfları bir **yola yönteme** sokmak zorundayız. (s.98)

Bilgili akıllı (s.98)

İlçede senin için, sizin için dedikodu edecekler; senden, Nurcan’dan **bilgili akıllı** kişiler değil ki onların lafına kulak asalım... (s.97-98)

İçten içe (s.99)

Kaçan kızı, burjuva yakınları defterden siliyorlar. Nedeni, kaçmasının niini bir yana... Ama Şu ilçenin orta sınıfı, esnaf sınıfı, örgütsüz emekçisi, Nurcan sana kaçır, seninle evlenirse belki Őaşar, dedikodu eder; ama **iten içe** de sevinir; hani bizden birini okur yazar, meslek saydıkları bir iş sahibi hanım beğenmiş derler. (s.99)

Girmek çıkmak (s.100)

«Efendim, babamız Faik ivici Bey, bizi fena kıstırdı. Bize inanmazmıŐ. Evlenirsek fakülteyi asar, başka işlere dalarmıŐız. İlle fakülteler bitecek, sonra evlenecekmiŐız... Babam gibi yıllarsa mahpushanelere **girmiş çıkmış** bir kişi bile burjuva tavırlarından kurtulamıyor...» (s.100)

İŞsiz gücsüz (s.100)

Şaka bir yana, benim aklım ermez; ama parasız, **ıssız güçsüz** kavga olmaz. (s.100)

Almak gelmek (s.101)

«Zaten gideceğiz... **Al gel** şunları Ali...» diye yineledi. (s.101)

Bir iki (s.102, 154, 191)

«Sesini duydum motorun.. **bir iki** dakikaya kalmaz şu sisin içinden çıkar... Senin gazeteler de geliyor olmalı...» (s.191)

İki üç (s.103, 146, 196, 207, 226)

Berikiler şaşkınca birbirlerine, delikanlı ve kıza bakarken; **iki üç** masa öteden hiç de umut etmedikleri bir ses duyuldu; bu ses, o masaya yeni gelen ilçenin kaymakamının sesiydi. (s.103)

Ana baba (s.104, 128, 137, 154)

Gel gör ki bizim sivri akıllılar, **ana baba** parasıyla evlenemezlermiş. (s.128)

Kalkıp gitmek (s.104, 200)

Kaptan ailesi, süngerci ailesi, iyi akşamlar, geceler dileyip **kalkıp gittiler**. (s.200)

Sağ salim (s.85, 108)

Bu işleri yapanlar da İttihat ve Terakki Fırkası olacak... Her ne hal ise, Mustafa Suphi'ler **sağ salim** Kars'tan Trabzon'a gelirler. (s.85)

Nefes nefese (s.107, 110)

Nurcan, heyecanla **nefes nefese** mırıldandı: «Seni deliler gibi seviyorum, Ali...» (s.107)

Vurmak kırmak (s.108)

Çetecilikte **vurmak kırmak**, öldürmek vardır. (s.108)

İndirip söndürmek (s.109)

Ali kalktı atladı, direğin dibine. Feneri **indirip söndürdü**. Sonra geldi, dümeni aldı. (s.109)

Eskisi yenisi (s.110)

«Benim şu sandıkta birkaç mayo birden var. **Eskisi yenisi** ne ki hepsi erkek mayosu.» (s.110)

El kol (s.110)

Nurcan'ın tedirgin; ama Ali'yi bir yandan da isteyen hali, **elini kolunu**, ayaklarını kıpırdatamaz hale getirmişti. (s.110)

Yanak yanağa (s.111)

Öylece **yanak yanağa**, dudak dudağa uzun bir süre daha kaldılar. (s.111)

Dudak dudağa (s.111)

Öylece yanak yanağa, **dudak dudağa** uzun bir süre daha kaldılar. (s.111)

Sarmak sarmalamak (s.113, 243)

Ali, baş altından bir ince battaniye çıkardı getirdi. Nurcan'ı **sardı sarmaladı**. (s.113)

Ölçme biçme (s.114)

Genç kızlığı ile genç kadınlığı arasındaki mutluluğu **ölçmeye biçmeye** çalışıyordu. (s.114)

Bir gün bir gece (s.115)

Fethiye dönüşü, bu işi **bir gün bir gecede** hallederim. (s.115)

Atlamak gelmek (s.115)

Nurcan, bu sözleri duyunca üstündeki battaniyeyi attı; Ali'nin yanına **atladı geldi**; boynuna sarıldı. (s.115)

İnceden inceye (s.116)

İçi içine sığmıyordu, Kemal Çığ'ın: Muğla'yı geçmişler; dik, çok dönemeçli bozuk bir yoldan dağlara tırmanmışlar, şimdi Milas'a doğru bir çam ormanına dalmışlardı. **İnceden inceye** bir çilenti vardı. (s.116)

Geliş gidiş (s.116)

«İlk **geliş gidişlerimizde** benim de Faik, ödümü koparırdı: İki yakasını seyredeceğim derken arabayı devirecek diye korkardım. Neyse ki artık gide gele alıştı. Ne güzel değil mi? Yağmur olmasa, durup inelim, biraz gezinelim derdim.» (s.116)

Gide gele (s.116)

«İlk geliş gidişlerimizde benim de Faik, ödümü koparırdı: İki yakasını seyredeceğim derken arabayı devirecek diye korkardım. Neyse ki artık **gide gele** alıştı. Ne güzel değil mi? Yağmur olmasa, durup inelim, biraz gezinelim derdim.» (s.116)

Yağmur çamur (s.116, 123, 127)

«Senin **yağmurda çamurda** da çok durup arabadan inerek dolaştığını bilirim, hanım...» diye Faik söylendi. (s.116)

Görmek tanımak (s.117)

İtiraf etmeliyim, ne İstanbul'dan ne de zaman zaman kaldığım mapushanelerden memleketi böylesine yakından **görmüş tanımış** değilim; Kurtuluş Savaşı'nda Anadolu içinde iki yıl cepheden cepheye koşarken Orta Anadolu'nun hali perişandı. (s.117)

Cepheden cepheye (s.117)

Kurtuluş Savaşı'nda Anadolu içinde iki yıl **cepheden cepheye** koşarken Orta Anadolu'nun hali perişandı. (s.117)

Boydan boya (s.117)

«Ağabey, buraların orman yönetimi çok iyidir. Bir bir ağaçlara bakarlar. Sonra dediğin gibi çok değişiklikler oldu. Şu **boydan boya** Akdeniz, Ege kıyıları çok kalkındı. Köyleri de hep geçerken görüyorsun...» (s.117)

Plansız programsız (s.117)

Biliyorum... Biliyorum Faik, bu yöreler **plansız programsız** da olsa elbette gelişti. (s.117)

Kazasız belasız (s.119, 127)

Özet olarak Bekir; '**Kazasız belasız** tüm arkadaşlar sınavları verdi. Ben de verdim. Fakülteyi bitirenler köylerine döndü. Selma'yla ben, fakültelerimizde son yılımızı, bırakırlarsa okuyacak, bitireceğiz.' (s.127)

Güç bela (s.119)

Kaymakam Bey'e dedim ki; benim inşaat işçilerine **güç bela** bir doktor buldum, bütün yaz çalıştı biliyorsunuz. (s.119)

Dağılmak gitmek (s.120)

Neyse ki denizanaları çabucak **dağıldı gitti**. Balıkçılara ağ attırıp ölülerini toplattılar. (s.120)

Aslı astarı (s.120, 121, 188, 214)

«Senin ağzın sıkıdır bilirim Faik, işin **aslını astarını** biliyor musun?» (s.120)

Kayıp gitmek (s.120)

Kemal ığ, asfaltta **kayıp giden** arabanın içinde şöyle bir arkasına yaslandı. (s.120)

Alıp vermemek (s.121)

Bizim bu yörede gelenekler hâlâ çok ağır basıyor. Bilirsiniz, altı yüz yıldır diyelim, Türkçemizi bile, ta Yunus'tan bu yana koruyan bu Türkmenler, Yörüklerdir. Dışardan kız **alıp vermezler**. (s.121)

Dolup taşmak (s.122, 206)

Yazın ilçenin yabancılarla **dolup taşığını**, iki eczanenin bile kente az geleceğini filan söyledim... (s.122)

Yarı şaka yarı ciddi (s.122, 165)

Faik'in karısı Samiye Hanım, **yarı şaka yarı ciddi** konuştu: «Oh! ne güzel.. Doktoru, eczacısı, bizimkiler filan.. ne güzel de ilçeyi örgütlemişsiniz!» (s.122)

İyiden iyiye (s.123)

Akşam yaklaştıkça ortalık **iyiden iyiye** kararmış, kasım ayının bu son pazar günü kent, basbayağı yağmurla birlikte basan alacakaranlığın içinde sanki sinmişti. (s.123)

Çıkıp gitmek (s.124)

Faik, **çıkıp gittikten** sonra, karısı Samiye Hanım, «Kemal Bey Ağabey,» diye yanına geldi, «biz küçük oturma odasında Ayşe Ablamla elektrik sobası yaktık. (s.124)

Ana avrat (s.125, 130)

Bu yazısına öyle bir çatılıyordu ki neredeyse kendisine **ana avrat** söğüyordu bir yazar. Yazarın kim olduğunu imzasından bilemedi. (s.125)

Asılıp takılmamak (s.93, 125)

Kalktı, salonun ortasında dolaşmaya başladı: Makalesini anımsamaya çalıştı: Kimseye **asılıp takılmamıştı**. (s.125)

Yerli yerine (s.126)

Bütün kupürleri **yerli yerine**, zarflarına koydu. (s.126)

Sevgi selam (s.127)

Bizlere gelince, sizlere **sevgi selâm**, derslere devam! diyordu. (s.127)

Çatan çatana (s.129)

Partinin başkanına **çatan çatana**; sonunda son kongreden önce başkan da istifa etmişti; ama ona çok ağır suçlamalar yapanlar, elebaşılar da başkanlığa gelmeyi, seçilmeyi kabul etmemişlerdi. (s.129)

Unutmak gitmek (s.129)

Unutmuş gitmişti kendisini, saatlerin nasıl geçtiğini bilememişti. (s.129-130)

Küçüklü büyüklü (s.131)

Ayşe öğretmen, **küçüklü büyüklü**, uzun yıllardan beri bu toplantıya benzer ne toplantılar görmüştü, deneyleri vardı. (s.131)

Sarmaş dolaş (s.131)

Hani konuklarımız geldiğinde, hepiniz kapı ardında **sarmaş dolaş** oldunuz ya bu sevgi, dostluk gösterisi çok sürmeyecek. (s.131)

Erkek erkeğe (s.132)

«Faik, ara sıra böyle arkadaşlarını çağırır. Karı koca gittiklerimiz, gelenlerimiz olur. Ama bu gece gelenlerin arasında pek yakından tanımadıklarım var. Hem de **erkek erkeğe**, diyelim erkekçe konuşmak istiyorlar. Çoktandır bir araya gelmedikleri belli. Keşke Faik, bu daveti yapmasaydı...» (s.132)

Kırıp dökmek (s.134)

Kırk kişiyiz, birbirimizi biliriz. Severiz de birbirimizi, şimdi **kırıp dökmeyelim**... (s.134)

Gelmek geçmek (s.135, 154)

Büyük bir şaşkınlık dalgası **geldi geçti** yine ortalıktan. (s.135)

İç dış (s.135)

«İyi... İyi... Partiyi kapamak için fırsat gözleyen güçlere çok iyi, çok güzel çanak tutuyorsunuz! **İçten dıştan** yıkın öyleyse partiyi... Sen sağ, ben selamet!» (s.135)

Akla hayale (gelmemek) (s.137)

Sonra şunu da iyi bilesin Necdet oğlum, Bilimsel Sosyalizm kurucusu ne Marks'ı ne de Engels'i burjuva sınıfının aydınları oldukları için suçlamak kimsenin **aklına hayaline** gelemmez! (s.137)

Soy sop (s.137, 189, 212)

Bize, bu köyün yerleşik Türkmenlerine, Yörüklerine; Tahtacı derler, Kızılbaş derler; tut ta Toroslardan Sivas yöresine değin yayılmıştır, **soyumuz sopumuz**. (s.189)

Bir aşağı bir yukarı (s.61, 139)

Salona döndüğünde; Faik Çivici, **bir aşağı bir yukarı** hızlı hızlı gidip gelmeye, yürümeye başladı. Kemal Çığ, bir koltuğa oturmuş, gözlerini ona dikmişti. (s.139)

Gidip gelme (s.139)

Salona döndüğünde; Faik Çivici, bir aşağı bir yukarı hızlı hızlı **gidip gelmeye**, yürümeye başladı. Kemal Çığ, bir koltuğa oturmuş, gözlerini ona dikmişti. (s.139)

Böle dögüşe (s.139)

69'dan beri **böle dögüşe** bak ne hale geldik. (s.139)

Gelip duran (s.140)

Karşısına **gelip duran** Faik'e baktı baktı; onun sorusuna bir karşılık vermedi. (s.140)

Camsız çerçevesiz (s.140)

Odanın tek penceresi, **camsız çerçevesiz**, demir parmaklıklı dar bir delikti. (s.140)

Arama tarama (s.141, 186, 242)

Polisler, her yeri ararken, kitapları bile alt üst ederken Naci'nin eşi, hiç telaşlanmıyor, öylece kocasına bakıyordu; alıştı bu baskınlara, **arama taramalara**... (s.141)

Sabah akşam (s.141)

Ne var ki Naci'nin eşi, kapatıldıkları odanın altındaki yoldan her gün **sabah akşam** geçmek zorundaydı; yukardaki mahallenin ilkokulunda öğretmendi. (s.141)

İki günde bir (s.142)

Ali çok telaşlanmış, hemen doktor Niyazi Sarp'a koşmuştu. **İki günde bir** Niyazi, Ali'yle geliyor, Nurcan da onlarla birlikte birkaç saatliğine eczanesini kapatıyor geliyordu. (s.142)

Ağrısız sızısız (s.143)

Hem anladığıma göre, sancısı bugün belden, kasıklarına indi. Kumsa, taşsa neredeyse mesaneyeye düşecek; sancının artması bundan. Şimdi sekiz, on saat uyur, **ağrısız sızısız**. (s.143)

Uçsuz bucaksız (s.144)

Dört bir yanı ulu ağaçlarla çevrili **uçsuz bucaksız** bir yeşilliğin ortasında duruyordu, Kemal Çığ. (s.144)

İlaçtan iğneden (s.146)

«Durun be yahu! **İlaçtan iğneden** kaçan kim? İzninizle ben, eski bir cerrahım. Sol elimle sağ koluma, sağ elimle sol koluma kendi kendime iğne yapabilirim. Şöyle bir döner, kendi kabama bile iğne yaparım. İki elimle dikiş bile dikerim. Hani yaraları çok talim ettik gençliğimizde... Yalnız siz bana ilaçları, iğneleri, gereken şırıngaları getirin. Nurcan kızımızın eczanesinde vardır elbette.» (s.146)

Alıp gelmek (s.61, 148, 236)

Ali, evleneli mevsim de geçtiğinden, ancak iş çıkarsa birkaç günde bir geliyor; gazeteleri, postaları getiriyordu. Kimi zaman da köyün kooperatifinin motoru ile bakkal Yusuf'a gönderiyor, Zeynep Hanım alışverişe gittiğinde **alıp geliyordu**, gönderilenleri. (s.148)

Allah lillah (s.148)

«**Allah lillah** aşkına yerinden kıpırdama Kemal Bey, rahatını bozma!» diye bağırarcasına konuştu. Onları kapıdan Zeynep Hanım, Ayşe Hanım karşılamışlardı. (s.148)

Hâl hatır (s.148)

Necip Kaptan, hemen her gün yoklamıştı, Kemal Çığ'ı. Ama rahatsız etmeyeyim diye yatak odasına girmiyor, kapıdan **hâl hatır** sorup dönüyordu. (s.148)

Alıp getirmek (s.150, 193)

Tavlayı özel olarak İl'den satın **alıp getirmişti**. (s.193)

Selam sabah (s.151, 155, 172)

«Oldu Ayşem!» diye söylendi, kocası. Sonra kaptanla **selamı sabahı** yinelediler. (s.151)

Vali paşa (s.154)

«Onlar hep Anadolu'da geziyorlardı. Sıkı dur kaptan, bu sözüme de şaşacaksın ama ne yapayım; babam da dedem gibi **vali paşaydı!**» (s.154)

Çıkmak gitmek (s.154)

Birinci Dünya Savaşı başladı başlayacak, **çıkım gittim** Almanya'ya... (s.154)

Şu bu (s.154)

Kardeşim yoktu. Akrabalar mirastı, **suydu buydu** diye bana para yollamakta devam ettiler. İşte böyle... (s.154)

Baba dede (s.155, 165)

Daha daha kendimi birçok arkadaşımın mahpushaneden çıktktan sonra milyoner olmalarına, **babadan dededen** kalma mala mülke sarılmışlıklarına benzetmekteyim! (s.165)

Arayıp sormak (s.155)

«Valla doğrusunu istersen amcalardan, halalardan öylesine sıtkım sıyrıldı ki **arayıp sormadım** bunca yıldır... ne oldu? ne yaptılar bilmem...» (s.155)

Kopmak uzaklaşmak (s.155)

Asıl yaşlandıkça nice dost, arkadaştan da kopup uzaklaşıyoruz, **koptuk uzaklaştık** da... (s.155)

Çekip gitmek (s.155)

Yine yaşlandıkça bakıyorsun kimi can dostların, arkadaşların şu dünyadan **çekip gitmiş**. (s.155)

Yıl yıldan (s.156)

Değişir ya.. hem de nasıl... Ya korkudan değişirler bir yerde! Ya fikirleri değişir, senden koparlar. Araya kıskançlıklar girer; bir arkadaşının, dostunun gün günden, **yıl yıldan**, başarıya ulaştığını çekemez; kıskanmaya başlarlar. (s.156)

Gün günden (s.156)

Değişir ya.. hem de nasıl... Ya korkudan değişirler bir yerde! Ya fikirleri değişir, senden koparlar. Araya kıskançlıklar girer; bir arkadaşının, dostunun **gün günden**, yıl yıldan, başarıya ulaştığını çekemez; kıskanmaya başlarlar. (s.156)

Can ciğer (s.156, 212)

Bu yöntemi uygulamaya başladıktan sonra bütün köylüyle **can ciğer** olduk. (s.212)

Çene sakal (s.157)

Kaptan, **çenesini sakalını** sıvazladı. Çekine çekine sordu. (s.157)

Yiyip bitirmek (s.158)

Demek sözün kısası, sen de söylüyorsun, dertlenelim; ama yine de güzel günler geleceğine inanalım! Bu yüzden kendini **yiyip bitirme** emi? (s.158)

Saç baş (s.159)

«Benzetme yerinde, güzel ya hemşire, iş çocuk yaramazlığından öte bir ağırlık, ciddiyet taşıyor. Bu öğrencilerin, üniversite öğrencilerinin pek şakası yok. Basbayağı kelle koltukta kolluk güçleriyle uğraşıyorlar, giderek hükümetle uğraşıyorlar, giderek hükümetle uğraşıyorlar. Okuduğuma göre, İçişleri Bakanı, neredeyse **sacını başını** yoluyor... Bakın hele birkaç gün önceki gazetede de Ankara'da İş Bankası Emek Şubesi'nin soyulduğu yazılı...» (s.159)

Düğün dernek (s.160)

Doktor Niyazi, hükümet doktoru oldu, şimdi de askere gidecek iki aya kadar... Nurcan, eczanesinde; Ali'yi onunla **düğün dernek** evlendirdik. (s.160)

Bakmak kalmak (s.161, 168)

İki yaşlı kadın korkuyla yaşlı adama **baktı kaldı**. (s.161)

Düşünmek taşınmak (s.161)

Düşündü taşındı bir süre; belki de mektubun açılması, havayı değiştirir, konuyu değiştirebilirdi. (s.161)

Falan filan (s.165, 190)

Yıllardan beri dedikodu, söz edilir ya hani Bolşevikler dinsizdir, imansızdır, Allahsızdır **falan filan** diye... (s.190)

Zar zor (s.167)

Farkındayım, Ali'nin düğününde pek sıkıldı, kılığında ama Ali'nin gayretiyle ilçenin pazarından giyindi, **zar zor**... (s.167)

Ölümlük dirimlik (s.167)

«Yok canım kardeşim, çok para deniyor ya! Bankadaki alın teri birikmiş az buçuk paramızın üstüne de **ölümlük dirimlik** para ekler koyarız. Ayşe'nin emeklilik aylığına ekleriz...» (s.167)

Atıp tutmak (s.167)

Kemal Çığ, sakın sakın reddederdi de böyle yüksek perdeden **atıp tutmazdı**. (s.167)

Çene damak (s.167)

«Ben, yatmaya gidiyorum. Yattığım yerde gazetelere bakarken uyurum. Yarın öbür gün Ali gelecek; babası söyledi. Zaten beni dişçiye götürecektir. Ağzımdaki dişler mi gevşedi, yoksa **cenem damağım** mı çekildi, etler mi zayıfladı bilemiyorum. Takma dişler ağzımı kanatacak neredeyse... Dişçiye gittiğimizde notere de gideriz... Sen o vekalet yazılacak lafların kâğıdını yitirme Ayşe... Haydi iyi geceler!» (s.167)

Saçma sapan (s.170)

«Anlıyorum Kemal,» diye söylendi, «şu bugün gelen mektup seni bir hayli tedirgin etti. Akşamki konuşmalarımızı **saçma sapan** buluyorsun... Ne var ki başkaca ne konuşabilirdik?» (s.170)

Olumlu olumsuz (s.171)

Bütün yönleri, **olumlu olumsuz** yönleri, elbette tarihçiler tarafından incelenecek... (s.171)

Ne mene (s.171)

Biz, dediğin gibi sıradan kişileriz; yakınlarımız, dostlarımız bizim **ne mene** kişi olduğumuza çoktan karar vermiştir, verdiler de! (s.171)

Apar topar (s.171)

İzmir'den nasıl **apar topar** kaçtık unuttun mu? (s.171)

Saymak dökmek (s.175)

Dur hele önce **sayalım dökelim** de bu kuruluşları, sonra yaptıklarına, ettiklerine, durumlarına geçeriz... (s.175)

Sinip saklanmak (s.177)

Astsubayımız, 'karanlıkta bahçenin içinde **sinip saklananlar** olmuştur belki, sen burada evleri koru; Kemal Bey'in oraya toplanın, hepiniz' buyruğunu verdi. (s.177)

Yatmak uyumak (s.177)

Bu tüfekte ben, elli metreden çok domuzu vurmuşumdur. Askerlikte de keskin nişancıydım ha... Haydi rahat rahat içerde yatın uyuyun isterseniz... (s.177)

Taştan taşa (s.180)

Kemal Çığ, bastonuna dayanıp, taştan taşa atlarcasına yürümeye çalışıyordu. (s.180)

Denizden karadan (s.181)

«Tamam! Başüstüne komutanım anladım... Denizden karadan gazinodakileri çevireceğiz...» (s.181)

Yarıp geçmek (s.182)

Kemal Çığ, muhtarın masasına kalabalığı yarıp gecti. (s.182)

Ekip biçmek (s.183)

Dağa, ormana dayandığından toprağı kayalıktır. Hani pek ekip biçmeye elverişli değildir. (s.183)

Vurup kaçmak (s.184)

Onlar kovanlara ateş ederken komutanımız yetişti. Yetişti; ama uzaktan onu görünce adamlar dağa vurup kaçtılar. (s.184)

Kan ter (içinde) (s.185, 234)

Kemal Çığ, yorganın altında kan ter içinde kalmıştı. ‘Kendine gel Kemal Efendi!’ diyerekten kalktı, oturdu yatağın içinde. (s.234)

Üst baş (s.186)

Sizin köyde olup bitenlerden hiçbir vakit habarımız yok. Kimmiş o itler ki köyünüzü karıştırmış, tabanca atmışlar... Onlarla alakamız yoktur! dediler. Bre üstlerini başlarını ara, gazinoyu didik didik et, heriflerde tabanca silah yok... (s.186)

Tabanca silah (s.186)

Sizin köyde olup bitenlerden hiçbir vakit habarımız yok. Kimmiş o itler ki köyünüzü karıştırmış, tabanca atmışlar... Onlarla alakamız yoktur! dediler. Bre üstlerini başlarını ara, gazinoyu didik didik et, heriflerde tabanca silah yok... (s.186)

Kum toprak (s.186)

Şimdi tabancaları bu mu sakladı? **Kuma toprağa** gömdü diye arama tarama yapılmakta. (s.186)

Kasıp kavurmak (s.187)

«Vay, şimdi bunlar, o zamanların dünyayı **kasıp kavuran** Hitler'ini mi örnek bellerler?» (s.187)

Dönüp gelmek (s.188)

Okuldan **dönüp gelen** Yakup'a kahve çay paraları ödendi. (s.188)

Kahve çay (s.188)

Okuldan dönüp gelen Yakup'a **kahve çay** paraları ödendi. (s.188)

Dede ata (s.189, 212)

Yüzyıllar boyu **dededen atadan** görme ormandan ağaç kesmişler, tahta biçmişler. (s.212)

Dini iman (s.189)

Diyeceğim o ki Kemal Bey'im kardaşım, Anadolu halkı yine de zorbalığa baş eğmemiştir... Ta ki Mustafa Kemal Paşa çıkıp, herkesin **dini iman**, mezhebi serbesttir diyene dek! (s.189)

Ölçüp biçmek (s.190)

Kemal Çığ, onun yüzüne bakmış kalmıştı. Söylediklerinin nereye vardığını, ne demek istediğini anlamaya, **ölçüp biçmeye** çalışıyordu. (s.190)

Dini mezhebi (s.190)

Bak Kemal Bey kardaşım, değil mi ki açıldık birbirimize konuşuyoruz, zinhar bizim bu köylünün, **dinine mezhebine** de karışılmayacak. (s.190)

Allamak pullamak (s.191)

Aman gözünü seveyim; hemen Kuran-ı Kerim'den ayetler mi okursun, yoksa Hadis-i Şerifler mi getirirsin. Ne yaparsan yap, söyleyeceklerini Hazreti Ali'nin sözleriyle bağla; kafandakileri, diyeceklerini, düşüncelerini böylece **alla pulla**... (s.190-191)

Utana sıkıla (s.193)

Nurcan, **utana sıkıla** sevinçle: «Var var... Çocuğum olacak teyzelerim, Hatice ablacığım. Ama Ali, sen sus, bu işi babama ağama ben, gereken biçimde anlatacağım dedi.» (s.193)

Babama ağama (s.193)

«Var var... Çocuğum olacak teyzelerim, Hatice ablacığım. Ama Ali, sen sus, bu işi **babama ağama** ben, gereken biçimde anlatacağım dedi.» (s.193)

Olan biten (s.194, 221)

Necip Kaptan, Kemal Bey, geceden beri bahçede ve köyde **olan bitenleri** anlattılar. (s.194)

Açıktan açığa (s.194)

«**Açıktan açığa** örgütlenen bu komandalara karşı yetkililer ne yapmışlar? Ne diyorlar? İşlem yapılmamış mı?» (s.194)

Gitti gider (s.195)

«Bu olaylar, bu iş çok netameli olsa gerek... Şimdi bu yakalananların bir sorgusu yapıyor, ilçede ya... Yarın ile sevk edilecekler, mahkeme için. Oradan öteye ne olur bilmem. Adamlar **gitti gider**, yakayı kurtaracaklar, sanırım. Bizim motorcu, hele şoför milletinin kulağı deliktir... Sabah köyden candarma komutanımız ilçeye telefon ettikçe, hükümet konağından dört bir yakaya çeşit çeşit haberler, laflar taşıdı dolandı. Tevatür çok...» (s.195)

Hay huy (s.197)

«Tuh be yahu, bakkal Yusuf'tan cıgara alacaktım; **hay huy** içinde unuttuk. Var mı yanında cıgara Ali?» (s.197)

Hale yola (koymak) (s.199)

«Orta yerde iyilik filan yok Necip kardeş, para alışverişi yapmaktayız... Sen, Ali, Mehmet; aranızdaki alışverişi ayrıca kendinizce bir **hale yola** koyarsınız...» (s.199)

Sürüp gitmek (s.201, 232)

«Bak Ayşe bak. Benim aklım durdu, artık. Her yerde olay olay olay! Olaylar **sürüp gitmekte**... Ne diyeceğimi ne düşüneceğimi büsbütün şaşırdım!» diye basbayağı yüksek sesle konuştu. (s.201)

Dökülmek taşmak (s.202)

«Şu radyo gibi kafamızın düğmesi olmadığına göre, düşüncelerimiz ağızımızdan **dökülür taşarsa** konuşuruz... Ağızımıza kilit vuracak değiliz ya Zeynep.» (s.202)

Plan program (s.202)

«Bak buna sevindim. Biliyor musunuz? Şu bizim Türkiye'mizin nüfusu çok hızlı artmakta, basbayağı nüfus patlaması var. Ne ki bu nüfus patlamasının gidişine ekonomimiz ayak uyduramamakta... Diyeceksiniz ki ağam nerde ben nerede! Bu hükümet mi **plan program** düşünecek? Bir kez deve mi yoksa kuş mu olacağımızı saptamamışız. Devekuşu olarak...» (s.202)

Geceli gündüzlü (s.208)

Kimi zaman Nurcan'ı yatırıp, eczanede oturuyorum; ama bundan sonra önümüz yaz, **geceli gündüzlü** denizde olacağım, çoğu zaman. Nurcan, yalnız kalacak. (s.208)

Senli benli (s.210)

Kemal Çığ, ince bıyıklı, yakışıklı bu delikanlıyı ilk kez görüyordu; ama berikiler **senli benliydi**. (s.210)

Köylü kentli (s.210)

«Durun hele bir soluk alayım. Bugün dispanserde olsun, muayenehanede olsun çok yoruldum. Bazı gün hiç hasta gelmez, bazı gün de **köylü kentli** hastalardan ne yapacağımı şaşırırım. Kimisine de meram atlatmak zor oluyor...» (s.210)

Size bize (s.214)

«Tamam işte...» diye Ali devam etti, «böylesine horlanmış, aşağı görülmüş bir halk, nasıl **size bize** güvensin? (s.214)

Baba ata (s.214)

«Tamam işte...» diye Ali devam etti, «böylesine horlanmış, aşağı görülmüş bir halk, nasıl size bize güvensin? Şaka bir yana, benim de Alevilik konusunda **babadan atadan** öğrendiklerim, Arif'in söylediklerinden fazla bir şey değil. Ne var ki işin aslı astarı, Arif'in anlayamadığı durum, tutum, tavır; şu söylediklerimden ileri geliyor olmalı... Doğru muyum Kemal Amca?» (s.214)

Silmek süpürmek (s.215)

Dört kuşaktan beri Osmanlı padişahlarına hizmet eden bir Türk ailesini de merkezci iktidara, yönetime karşı gelebilecek bir duruma gelince, **sildi süpürdü**, ortadan kaldırdı. (s.215)

Yerden göğe (s.217)

Ne yaparsanız yapın; Şu konuştuklarımızı da halkımızın tarihsel bir kaynaşması, bug¼n de içinde bulunduğu koŐulların bir parçası olarak g¼zden irak tutmayın. Sonra Necip Reis'imizin **verden g¼ge** hakkı var: Mustafa Kemal Paşa, tek ulus olabilme aŐamasında b¼t¼n Anadolu halkına bir g¼ven verdi. (s.217)

Kendi kendisiyle (s.220)

Bu kez uzun uzun k¼rfezin yer yer 'kırk çeşit mavisi' g¼r¼nt¼s¼n¼ çok seviyordu. Kırk çeşit mavi sular... tanımlamasını bulduğunda, **kendi kendisiyle** alay etmiş; 'amma da Şair adamım ha!' diye s¼ylenmiŐti. (s.220)

Kurt kuş (s.222)

«Aman Kemal Bey, ormanda uyur kalırsan, bir de seni aramaya çıkarız... Sonra **kurtlara kuşlara** yem olursun...» (s.222)

Gezmek dolaşmak (s.223)

Sizin geldiğinizden beri bu y¼rede sık sık geziye çıktığınızı bilmesem, kuŐkulanabilirdim. İstediğiniz gibi **gezin dolaŐın**... (s.222-223)

Nereden nereye (s.224)

«Haklısın komutan!» diye Kemal ığ, astsubayın ardından baktı kaldı. G¼zlerini denize çevirirken aklına birden Gorki geldi. **Nereden nereye**... (s.224)

K¼yden k¼ye (s.224)

Ne demişti Metin? 'Candarma örg¼t¼m¼z, **k¼yden k¼ye**, b¼t¼n ¼lkeyi bir ör¼mcek ağı gibi sarmıştır...' Bu s¼zler, Gorki'nin yaşam öyk¼s¼n¼ anlattığı kitabında da vardı. (s.224)

Birinden birinde (s.224)

Hangi kitabındaydı Gorki'nin bu satırlar? Yaşam öyk¼s¼n¼ üç kitapta toplamıştı, Gorki. **Birinden birinde** olacak diye d¼Ő¼nd¼. (s.224)

Dalıp gitmek (s.224)

Yine **dalıp gidiyordu**, oturduğu yerde d¼Ő¼ncelere ki saatine baktı birden, haberleri kaırmamalıydı radyodan... (s.224)

Sebze meyve (s.225)

Dağ k¼yl¼lerine neredeyse bedava gidiyordu, **sebzeler meyveler**. (s.225)

Sesini soluğunu (kesmek) (s.226)

Bizim partinin başkanı bağırdı, çağırdı, duymuşundur radyoda; ama onun da **sesini soluğunu** kestiler; tarafsız kişiler hükümet olacak dediler... (s.226)

Gezip tozmak (s.226)

«Buralarda her zaman **gezip tozduğunu** bilmesem, senden de kuşkulanıırım, Kemal Bey dedi.» (s.226)

Çıkmak gelmek (s.227)

«Bugün yarın **çık ar gelir.**» (s.227)

Cam çerçeve (s.228)

«Şimdi ben, köyümüzün içinde bir laf çıkarsam desem ki köyün okuluna Kemal Çığ Bey, bir derslik ekletecek, yaptıracak. Karakolun damını aktarıp, **camını çerçevesini** yeniletecek, boyatacak... Ne dersin?» (s.228)

Çeşit çeşidini (s.228)

«Hepsini okuduk yaktık. Sen de oku yak, bu kâğıdı Kemal Bey. Bizim komutanın şu sıra kimlerin ardında olduğunu öğrenirsin. Bunlardan çok dağıtmışlar, hem de **çeşit çeşidini** bütün köylere, dağ köyelerine.» (s.228)

Aranmak bulmak (s.231)

Zeynep Hanım, meraklanmıştı; gözlüğünü **arandı buldu.** (s.231)

Kadınlı erkekli (s.235)

Bir yanda işçiler, **kadınlı erkekli** altı kişiydiler. Onlarla birlikte Kemal Çığ, karısı, baldızı, ediyorlardı dokuz. (s.235)

Söylenip durmak (s.235)

Mehmet, babasına kızar gibi oluyordu, her seferinde. ‘İkide bir **söylenip duruyor...** Bizi herkesin önünde rezil edecek...’ diye söyleniyordu. (s.235)

Gelip geçmek (s.84, 238)

Jandarmaların **gelip geçmesi**, işi biraz duraklatmıştı. Yeniden hızlandılar. (s.238)

Ölmek bayılmak (s.245)

«Öyle ya... Kemal Bey de nerede kaldı? Kaç gündür bakla toplayacağım diyerekten **öldü bayıldı**, yoruldu. Bu sabah da dağ bayır geziye çıktı...» (s.245)

Derlemek toplamak (s.246)

Çaylar geldiğinde Ali de sulama işini bitirmiş, hortumu **derlemiş toplamış**, ellerini çeşmede yıkamış, gelmiş terasta bir sandalyeye oturmuştu. (s.246)

İç dış (s.247)

«Yok içmem. **İçim dışım** çay oldu. Şimdi kahvede muhtardan iki çay, candarma komutanımızdan da bir çay içtim.» (s.247)

Fırlamak gitmek (s.248)

Müslim'in küçük oğlu da **fırladı gitti** dağlara... (s.248)

Hata sevap (s.248)

«Yok yok Necip kardeşim,» dedi, «yaşlandığımızı kabul etmeliyiz. Ne yaptık ne ettikse, **hatamız sevabımız** yüreğimizde yazılıdır. Gün, gençlerin! Bu çocukların... Bayrağı onlara teslim etmeliyiz, gayri...» (s.248)

4.3.12.1. Yineleme Biçiminde Oluşan İkillemeler

Dikkatli dikkatli (s.7, 40, 72, 75, 101, 135, 163, 202, 205, 210, 214, 222, 227, 235, 237, 238, 241, 246)

Karısı **dikkatli dikkatli** ona baktı; gerçekten keyifli görünüyordu, kocası. (s.163)

Sıra sıra (s.7, 148, 220)

Sağında ağaçların arasındaki düzlükte **sıra sıra**, üst üste yerleştirilmiş arı kovanları, geçen yıl olduğu gibi duruyordu. (s.220)

Benek benek (s.7, 91)

Karşı kıyıda **benek benek** beyaz yapıları ile ilçe seçiliyordu. İlçeyle köyün arasındaki mavi sulara birkaç ada vardı. (s.7)

Kat kat (s.7)

Vadinin iki yakası meyve, sebze bahçeleriyle **kat kat** teraslanmıştı. (s.7)

Yavaş yavaş (s.8, 58, 87, 109, 149, 166, 176, 190, 207, 214, 220, 225, 227, 239)

Uzunca bir süre kendisini; çamların yeşiliyle denizin mavisini, körfezi, çepeçevre körfezi çeviren ormanların görüntüsünü seyretmekten alamadı. Sonra **yavaş yavaş** patikadan köye inmeye başladı. (s.8)

Düşünceli düşünceli (s.9, 38, 47, 57, 85, 155, 158, 166, 174)

Kemal Çığ, **düşünceli düşünceli** gülümsedi. (s.9)

Memnun memnun (s.9, 104, 146, 148, 151, 236, 245)

Yakup, **memnun memnun** bir sandalye çekip oturdu. (s.9)

Yukardan yukardan (s.11)

«Eh muhtar emmim, Kemal Bey’i buldun ya... Köyümüze yeni geldi, **yukardan yukardan** konuşuyor, kasılıyorsun(!)» (s.11)

Ağır ağır (s.16, 52, 96, 138, 166, 188, 191, 237)

Kemal Çığ, üstündeki yün ceketin uçlarını çekiştirdi, **ağır ağır** kıyıya yürüdü. (s.52)

Dur dur (s.17)

Bana karşı değil. Ama bu köye geldiğinden beri Kemal Çığ Beye karşı saygısızlık ediyorsun... Arkasından önünden çaktırmadan dolaşıyorsun.. **dur dur** benim gözümden kaçmaz! (s.16-17)

Üstüne üstüne (s.18)

Başkasına kötülüğü dokunmayan, üstelik bir suç işlemeyen kişinin böyle **üstüne üstüne** gidilmez! (s.18)

Yeni yeni (s.21, 66, 226)

Yeni yeni öğretmenler atadı, devlet okula. (s.21)

Ciddi ciddi (s.22, 28, 73, 99, 128, 133, 147, 212, 213, 222)

«Nasıl oldu bu iş?» diye Kemal Çığ, **ciddi ciddi** sordu. (s.147)

Bilgiç bilgiç (s.23)

Astsubay Metin Mızrakçı, **bilgiç bilgiç** şöyle bir arkasına kaykıldı. (s.23)

Ayrı ayrı (s.26, 54, 71, 160)

«Doğru, konfederasyon lafı yabancı bir laf... Hani **ayrı ayrı** kurulan işçi sendikalarının birleşmesi demek kaptan. Sendikalar Birliği temsilcileri diyelim...» (s.54)

Küçük küçük (s.26)

Hepsinin ayrı ayrı, yirmi otuz metre uzanan taşlıca bir kumsaldan sonra deniz üstünde **küçük küçük**, motorların yanaşacağı iskeleleri vardı. (s.26)

İri iri (s.26, 56, 61, 93, 164, 186, 230)

Büyük iskelenin sağ kıyısı balıkçılarındı. Beride denize atılmış, dondurulmuş **iri iri** taşlarla balıkçı kayıklarına, motorlarına bir barınak yapılmıştı. (s.26)

Kıydan kıydan (s.27, 68)

Kemal Çığ, koyun sağ yakasına, **kıydan kıydan** bahçeye, eve doğru yürümeye başladı. (s.27)

Hemen hemen (s.27)

Salih Efendi'nin bahçesi diye anılan büyük sebze, meyve bahçesi de **hemen hemen** koyun sonundaydı. (s.27)

Zaman zaman (s.28, 33, 117, 129, 142)

İzmir dönüşü, Kemal Çığ, çok hastalandı. **Zaman zaman** ağrıyan sol böbreği bu kez iyice sancılandı. (s.142)

Dalgın dalgın (s.30, 77, 123)

Kemal Çığ, Faik arkadaşının evinin geniş salonunda, geniş pencerenin önünde oturmuş, yükselen apartmanların arasından birazcık görünebilen körfezi, denizi **dalgın dalgın** seyrediyordu. (s.123)

Kaygılı kaygılı (s.31)

Ayşe Çığ, çok üzüntülüydü. Zeynep, **kaygılı kaygılı** ablasına sordu: «Ağabeyim birkaç gündür çok tedirgin abla, neden?» (s.31)

Parça parça (s.32)

Nedendir bilmem, 'buna benim ömrüm vefa etmez!' diye kabul etmedi. 'Bunu bilimciler yapın...' dedi. Ama üniversiteden bir hoca mı, bilmem birileri **parça parça** çevirmeye başlamış da basılan bölümü gördü, çeviriyi beğenmedi. (s.32)

Sıkıla sıkıla (s.32)

Semih oğlumuz, birkaç kez **sıkıla sıkıla**, ‘baba, ben bu doktorluktan çok para kazanıyorum, koskoca doçent oldum. Sen de beni yetiştirmek için az sıkıntılara katlanmadın. Ne olur Allah aşkına bir sıkıntın varsa söyle...’ diye yalvardı. (s.32)

Diken diken (s.34, 177)

Mehmet, kasketini kaşlarına çekmiş, yüzü asık, posbıyıkları **diken diken** olmuş, gözlerinde korkusuz bir parıltıyla iki yakasına bakınıyordu. (s.177)

Kıyı kıyı (s.35, 36, 199)

«Sorulur mu? Başım la birlik... Antalya’ya, ta Mersin’e dek gideriz **kıyı kıyı**...» (s.199)

Baka baka (s.35, 40, 237, 241)

Bir süre denize **baka baka** cıgaralarını içtiler. (s.35)

Sık sık (s.36, 37, 61, 73, 150, 153, 222, 244)

İlçede, köyde kış ılımlı ılımlı geçiyordu. Ne de olsa Anadolu’nun batısının güneyindeydiler. Ne ki **sık sık** yağmur yağıyordu. (s.150)

Çekingen çekingen (s.38, 40)

Necip Kaptan durakladı; dönüp **çekingen çekingen** Kemal Çığ’a baktı, sordu: «Durumlarda bir değişiklik olacak mı Kemal Bey? hani siz geldikten sonra.» (s.38)

Çekine çekine (s.40, 157)

Toparlanıp **çekine çekine** Kemal Çığ’la Kaptan’a yaklaşmaya başladılar. (s.40)

Şaşkın şaşkın (s.40, 82, 198)

Ali, **şaşkın şaşkın** arkadaşlarına baktı, bir bir. (s.82)

Uzun uzun (s.41, 48, 52, 86, 107, 113, 126, 134, 149, 220)

Uzunca süren bir ayrılık töreninden sonra motora dönüp uzaklaşırken, **uzun uzun** el salladılar. (s.41)

Dolu dolu (s.45, 56, 117, 140, 228, 248)

Ayşe Hanım’ın gözleri **dolu dolu** olmuştu, sevinçten. (s.45)

Gelip gelip (s.48)

Bütün bu düşüncelerin arasına **gelip gelip** delikanlı köyün komutanı, kaytan bıyıklarıyla dikiliyordu. (s.48)

İstemeye istemeye (s.49)

Karanlıkta Ayşe, **istemeye istemeye**, sesli sesli güldü. (s.49)

Sesli sesli (s.49)

Karanlıkta Ayşe, istemeye istemeye, **sesli sesli** güldü. (s.49)

Yatıp yatıp (s.50)

Evlenmemiz ancak, 1930 tutuklanmasından **yatıp yatıp** mahpustan çıktktan sonra gerçekleşti. (s.50)

Rahat rahat (s.52, 177)

Karısının sedirde uyumasına, baldızının albümlerle, resimlerle **rahat rahat** oyalanmasına birdenbire öfkeleniverdi. (s.52)

Geçire geçire (s.52)

Gazeteleri elden **geçire geçire** bir hal olmuştu. (s.52)

Ayrı ayrı (s.54)

«Doğru, konfederasyon lafı yabancı bir laf... Hani **ayrı ayrı** kurulan işçi sendikalarının birleşmesi demek kaptan. Sendikalar birliği temsilcileri diyelim...» (s.54)

Yumuk yumuk (s.55, 133)

Kaptan da doğrulmuş, iyice meraklanmıştı. **Yumuk yumuk** gözlerini iyice açmış, Kemal Çığ'a bakıyordu. (s.55)

Durup durup (s.57, 72, 91, 193)

Ayşe Hanım, Zeynep Hanım, Hatice, çayları hazırlarken yan gözle, **durup durup** Nurcan'a bakıyorlardı. (s.193)

Çeşit çeşit (s.58, 90, 142, 195)

Günde gemisine **cesit cesit** yabancı yerli insanlar binip geziyor. (s.58)

Alam alam (s.61, 89)

Deniz, dümdüz sisliydi. Sağda karşıda ilçe, **alam alam** beyaz bir dumanın içinde göklere doğru uçar görünüyordu. (s.61)

Çok çok (s.17, 61, 72, 73, 81, 87, 117, 129, 161, 165, 174, 183, 220, 234, 236)

Şu bir yıldır gördüğüm denli halkımızdan **çok çok** kopuğuz. (s.117)

Liman liman (s.61)

Kaç kez niyetlenmişti on günde bir gelip İskenderun'a geçen, sonra da dönüp **liman liman** İstanbul'a giden o beyaz, kocaman deniz yollarının gemisine binivermeyi... (s.61)

Anlata anlata (s.63)

«Babamın **anlata anlata** bitiremediği kadar var.. demek ünlü yazarımız Kemal Çığ, bu tığ gibi delikanlı ihtiyar!» diye söylendi. (s.63)

Peki peki (s.63)

Gençler, '**peki peki..**' diye güldüler. (s.63)

Sonra sonra (s.66)

«Unuttun mu ağabey, 65'lerde partinin bir mitinginde ayaküstü konuşmuştuk. Sen, İstanbul'dan pek çıkmazdın, biz de o dukalığa pek gelemezdik... Neyse ki **sonra sonra** baskıyı biraz gevşettiler de birbirimizi görmeye başladık.» (s.66)

Bölüm bölüm (s.66, 75, 81, 139)

«Aman ağabeyciğim, 'Bilimsel Sosyalizm' dedin mi, kavga edilir bilirsin: Hâlâ kavga edenler var. Partinin içinde, dışında kavga... Sonunda gençlere de sıçrattılar... **Bölüm bölüm** bölünüyorlar. Ne yazık ki şu sıra partiyi de yatırdılar say...» (s.66)

Daha daha (s.66, 135, 165, 170, 175, 227)

Bu işçi eylemlerini çok ciddiye alacağız.. **Daha daha** gelişiyeğine inanacağız ki şu rezilce üstümüze çöken ağırlığı atalım... (s.175)

Adam adam (s.66, 119)

Ben de kendisine bir nutuk çektim: Şimdilik etliye sütlüye karışma, otur **adam adam** ilçenin hastalarına bak! dedim. (s.119)

Haydi haydi (s.73, 100)

«**Haydi haydi**, ben sizin gibi eylemcilerden korkarım; ne yapacağınız bilinmez!» diye şakasını sürdürdü. (s.73)

Grup grup (s.75)

«Yok be oğlum, onların da bir yerlere kaçtığını, saklandığını biliyorum. Sizler bölüm bölüm, **grup grupsunuz**... Birinizin bıraktığı yerden öteki işleri yürütür... Hele önce bir baltaya sap olun!» (s.75)

Ara ara (s.78, 143)

Şefik Hüsnü'nün 1921 Haziranı'nda çıkarmaya başladığı AYDINLIK dergisi bile **ara ara** bir süre devam etmişti. (s.78)

Bir bir (s.63, 77, 82, 94, 117, 125, 126, 161, 230)

Ali, oracıktaki bir sıraya çöktü. Arkadaşları sıkıntılı, çekingen yanı başına oturdular, kimi ayakta dikildi. Ali, **bir bir** onların yüzüne baktı. (s.94)

Hızlı hızlı (s.80, 139, 181)

Salona dönüldüğünde; Faik Çivici, bir aşağı bir yukarı **hızlı hızlı** gidip gelmeye, yürümeye başladı. (s.139)

Bol bol (s.82, 105, 106, 142)

Ali çok telaşlanmış, hemen doktor Niyazi Sarp'a koşmuştu. İki günde bir Niyazi, Ali'yle geliyor, Nurcan da onlarla birlikte birkaç saatliğine eczanesini kapatıyor geliyordu. Çeşit çeşit ilaçlar getiriyorlardı doktor Niyazi, 'sen, benden iyi bilirsin; ama Kemal Bey, içebildiğin denli su çekeceksin. Hani **bol bol** bira bile içeceksin içebilirsen yemekle birlikte' diyordu. (s.142)

Anlamlı anlamlı (s.87, 246)

Herkes, dönüp **anlamlı anlamlı** Nurcan'a baktı. (s.87)

Ak ak (s.89)

Batıya ağan güneş, körfezin karşı dağlarında yitmek üzereydi. İlçenin **ak ak** yapılarının yüzünü, alam alam pembeye boyamıştı. (s.89)

Paket paket (s.90)

Sandığında **paket paket**, çeşit çeşit yabancı cıgaralar vardı. (s.90)

Geri geri (s.91, 114)

Motor, **geri geri** iskeleden ayrıldı, sonra bir kavis çizip yola koyuldu; hızlandı. (s.91)

Tıkır tıkır (s.92)

«Bozukluk olsa hiç yola çıkar mıyız efendim; hepinizin vebali boynumda şu denizin üstünde... Görüyorsunuz, motor **tıkır tıkır** işliyor, tekne fiş fiş yüzüyor!» (s.92)

Fış fış (s.92)

«Bozukluk olsa hiç yola çıkar mıyız efendim; hepinizin vebali boynumda şu denizin üstünde... Görüyorsunuz, motor tıkır tıkır işliyor, tekne **fış fış** yüzüyor!» (s.92)

Hayran hayran (s.94)

«Hem de nasıl!» diyerekten kadın, **hayran hayran** Ali'ye baktı. (s.94)

Öfkeli öfkeli (s.94, 184)

Muhtar Hasan Efendi, **öfkeli öfkeli** bir cıgara koydu, dudaklarının arasına. (s.184)

Tıklım tıklım (s.96)

Rıhtımın bittiği yerden sıraya kahveler başlıyordu. Hepsi neredeyse **tıklım tıklım** doluydu. Bunları geçip en sondaki, üstü hasırla kaplanmış genişçe bir yere girdiler. (s.96)

Yan yan (s.103)

Şimdi arkadaşlar önemli konular var, konuşulacak dediler. **Yan yan** Ali'ye baktılar. (s.103)

Ballandıra ballandıra (s.105)

Ali de Likya tarihini bildiği denli konuyu **ballandıra ballandıra** anlatmaya başladı. (s.105)

Tir tir (s.107, 110)

Nurcan, ürpererek, neredeyse **tir tir** titreyerek Ali'nin boynuna sarıldı. (s.107)

Kolay kolay (s.115)

Yok, ben öyle **kolay kolay** yakalanmam. Fethiye dönüşü, bu işi bir gün bir gecede hallederim. (s.115)

Alaylı alaylı (s.121, 136)

Necdet Yalınok, **alaylı alaylı** gülmeye başladı. (s.136)

Adım adım (s.124, 230)

«O da seni öğrenmediyse... Yılı geçti, **adım adım** seni izlemekte... Ne yaptığını ne ettiğini köyün içinde bir bir bilmekte...» (s.230)

Zarf zarf (s.124)

«Bunca gazete, dergiyi toparlamaya, kitapları almaya Faik, nasıl vakit buluyor? Hem de kesip **zarf zarf** ayırmaya... Laf karıştı, kendisine sormadım?» (s.124)

Düşüne düşün (s.125)

Yazarın kim olduğunu imzasından bilemedi. Takma bir ad olacak diye **düşüne düşün** bir cigara yaktı. (s.125)

Keyifli keyifli (s.132, 148)

Herkes, birbirine bakarken eski iktisatçı, şimdilerde bir şirketin muhasebecisi Selim Gülcü, **keyifli keyifli**, «Bunu şairimiz söylesin...» dedi. (s.132-133)

Sinirli sinirli (s.135)

Necdet Yalınok, **sinirli sinirli** güldü. (s.135)

Ede ede (s.178)

«Neredeyse bizim evi, boş bostan kulübesi sanıp içeriye gireceklerdi. Mehmet de parmak tetikte kapının arkasında bekliyordu... Candarmalar ateş edince kaçtılar onlar da ateş **ede ede**...» (s.177-178)

Sakin sakın (s.137, 140, 164, 167, 183, 213, 243)

Naci, **sakin sakın** giyiniyordu. Şaka yollu polislerin önünde, 'yahu Kemal, akşam rakı içmekten başka bir iş yapmadık; suçumuz ne ola ki?' diye söyleniyordu. (s.140)

Sarı sarı (s.144)

Kız, başını kaldırıyor; ona **sarı sarı** gülümsüyordu. (s.144)

Karıştıra karıştıra (s.52, 151)

Necip, dökülmüş kır saçlarını **karıştıra karıştıra** karşıya mindere yerleşti. (s.151)

Sindire sindire (s.151)

«Bakarız kaptan, günler geceler torbaya girmedi ya...» diye söylendi, Kemal Çığ; kendi başına **sindire sindire** gazetelere bakmayı, okumayı yeğledi. (s.151)

Hele hele (s.156, 171, 172)

Dava için savaşılan adsız neferleri de düşüneceksin... **Hele hele** halkları hiç unutmayacaksın! (s.171)

Kuzu kuzu (s.160)

Bakın size bir örnekten daha söz edeyim: Ne oldu, bizim geçen yaz buradaki eylemci gençlerimiz? Bekir'ler, Selma'lar, Nurcan'lar, doktor Niyazi'ler, karısı Fatma'lar? Kimisi **kuzu kuzu** İstanbul'a sınavlarına gitti. Kimisi evlendi, iş açtı. (s.160)

Korka korka (s.165)

Zeynep Karaovalı, yarı şaka yarı ciddi konuştu, **korka korka**: «İyi ya ağabey, hazır ayağına gelmiş büyük bir mirası, parayı; kimsecikler duymadan al, cebine indiriver... Sonra Nazmi Bey'in hakkı da var! Ölüm hak, miras helâl!» (s.165)

Hıçkıra hıçkıra (s.174)

Bu sözlerinin ardını getiremedi Ayşe Çığ, birdenbire **hıçkıra hıçkıra** ağlamaya başladı. (s.174)

Didik didik (s.140, 186)

Bir sabaha karşı eve geldiklerinde polisler, evi **didik didik** etmişlerdi. (s.140)

Böyle böyle (s.186)

Sonracığıma gazinocu Selim'in bir garsonu, bir candarmanın kulağına dışarda fısıldamış; **böyle böyle** demiş, bunlardan birisi, karşıdan candarma botu görününce, su dökceğim diyerekten helalara gitti... (s.186)

Döne döne (s.193)

Bu merdiven minarenin şerefine çıkan merdivenler gibi **döne döne** çıkıyordu, yer kaplamamak için. (s.193)

Kuşkulu kuşkulu (s.195, 211, 225, 231)

Babası, bana **kuşkulu kuşkulu** bakmaya başladı; 'canım karnı sancıyor işte ver bir ilaç...' dedi. (s.211)

İçin için (s.199, 235)

Kaptanın bu haline herkes **icin için** gülüyordu. (s.235)

Güzel güzel (s.204)

«**Güzel güzel** konuşuyorduk ya Kemal; şimdi kararımız gereği, miras işini açamazsın!»
(s.204)

Sıkıntılı sıkıntılı (s.207, 240)

İki yakasına baktı baktı Kemal Çığ, **sıkıntılı sıkıntılı** konuştu. (s.207)

Açık açık (s.212, 222)

Adamlar, **açık açık** yüzümüze karşı söylüyorlar: ‘Ya aç kalacağız ya da çalacağız! Çaresi yok Arif Bey’im!’ İşte böyle... (s.212)

Açıklasa açıklasa (s.213)

«İşte içimizde Alevi bir Ali var. Bu tutumu, bu tavrı, **açıklasa açıklasa** o açıklayabilir. Köylüleri de Nurcan’la evlenmesine kızdılar; zor izin verdiler. Söyle bakalım, anlat Ali?»
(s.213)

Yer yer (s.220)

Artık köyün yaslandığı bu tepelerin neresinde, **yer yer** arı kovanlarının bulunduğunu öğrenmişti. (s.220)

Köy köy (s.222)

Bilirsiniz, Cumhuriyet Devletimizin Jandarması, **köy köy** bütün ülkeye örümcek ağı gibi yayılmıştır. Kuş uçurtmayız ... (s.222)

Kara kara (s.230)

Gazetelerin manşetleri **kara kara**, iri iri harflerle süslüydü (!) (s.230)

Toplaya toplaya (s.238)

Çalışanlar, ilerledikçe **toplaya toplaya**, kaptan da geride kalan radyoyu alıp daha yakın bir tümseğe taşıyordu. (s.238)

Oda oda (s.242)

Savcı Bey, tuvalete gitme bahanesiyle evi **oda oda** dolaştı. (s.242)

Dobra dobra (s.247)

Zeynep Hanım, **dobra dobra** konuştu. (s.247)

Bucak bucak (s.248)

«Başkaca can sağlığı kızım. Halimden anlamadın mı? O iş tamam işte!» Ali'ye döndü, «Müslim Emminizin size selamı var. Üç oğluyla yeni bir oğul çıkmış çam dallarına, bu arıları boş bir kovana aldılar ki görmek gerek. Ne iş bu arıcılık be yahu... Sokacaklar diye ben **bucak bucak** kaçtım. Müslim'in küçük oğlu da fırladı gitti dağlara.. tamam mı?» (s.248)

Sevinçli sevinçli (s.248)

Ali'yle Nurcan, **sevinçli sevinçli** ona bakıyorlardı. (s.248)

Utana utana (s.248)

«Estafurullah.. rica ederiz. Bey amca, buyruk ne demek?» gibisine **utana utana** konuşular. (s.248)

4.4. Kalıp Sözcükler

4.4.1. İkinci Dünya

Kusuruma bakma (s.7)

Dostum **kusuruma bakma**, kalemi elime sana mektup yazmak için galiba en bedbin bir anımda aldım. Bütün bunlara rağmen ben gene mes'udum. (s.7-8)

Hiç olmazsa (s.8, 17, 18, 20, 69)

Bundan sonra "C..." den sana sık, sık mektup yazmak isterim. **Hiç olmazsa** dertlerimi dökmüş olurum. (s.8)

Buyurun (s.18, 23)

Heyecan ile titreyen sesi "**buyurun**; bahçem çok güzeldir, gezdireyim. Kırk beş yıldan beri çiçeklerimin ilk ziyaretçisi olacaksınız" dedi. (s.23)

Yahu! (s.18)

Merdivenlerden Salih'in sesi geliyordu "buyurun böyle çıkın." Sonra Bay Salim'in sesini tanıdım, "**yahu** bu ihtiyarlıkla böyle merdivenden tırmanılır mı?" (s.18)

Yemini billah (s.18)

Birkaç haftadır dikkat ettim.. mutlak aranızda bir şeyler geçti. Nihal **yemini billâh**; hiçbir şey yok diyor. (s.18)

Haydi bakayım (s.19)

Gözlüğünün üzerinden inanmayan gözlerle yüzüme baktı. “**Haydi bakayım**, ben onu göndereyim; elini öpsün, barışın” dedi. (s.19)

Hoş geldin (s.24)

Yüzünde beliren âşikâr bir sevinçle hızlı hızlı kapıya yaklaştı, “**hoş geldin** oğlum” diyerek beni içeri aldı. (s.24)

Geçmiş olsun (s.26)

Hastalığına **geçmiş olsun** dedim “geçti” diye cevap verdi. Kendisini aldatıyordu. (s.26)

Allah imdadıma yetişsin (s.27)

Dostum çok fena vaziyetteyim. **Allah imdadıma yetişsin**. (s.27)

Çok şükür (s.30)

Doktor birkaç kere çocuğu bir kenara çekip hastayı öpmemesini tavsiye etti. Halbuki aşkı, ölüm korkusunu ezecek kadar **çok şükür** kuvvetli idi. Hiçbir şey de olmadı. (s.30)

Hatırım için (s.33)

İhtiyar dostum çiçekçi de bu nebatları sevmediği halde benim **hatırım için** biraz gözetiveriyordu. (s.33)

Affedersiniz (s.34, 63, 72)

İhtiyar çiçekçi yanımıza yaklaştı. **Affedersiniz** çocuklar tam heyecanınızın üzerine geldim ve istemeyerek son cümlelerinizi dinledim. (s.34-35)

Müsaade ederseniz (s.35)

Müsade ederseniz ben de birkaç şey ilâve edeceğim. (s.35)

İnşallah (s.35, 50)

Kucağında taşıdığı bu mevsime rağmen bir yığın karanfili bana uzatarak “nişanına armağan et. Hem benim hikâyemi bilmiyorsa ona anlat vakit geçirirsiniz. Bugün olmaz **inşallah** başka bir gün ikinizi de ziyaret ederim” diyerek, saçlarımızı, arkamızı okşayarak yanımızdan uzaklaştı. (s.35)

Allah yardımcımız olsun (s.38)

Şimdi erkenden Nihal gelecek. Onunla gûya son baharın bu son günlerinde kaybolan aşkımızı kırlarda kuru yaprakların arasında aramaya çıkacağız. **Allah yardımcımız olsun.** (s.38)

Hayrola? (s.40)

Zavallı, şeytanı uzaklaştıran besmele ile fırladı, lâmbayı yaktı, “**hayır ola** oğlum ne oldun?” dedi. (s.40)

Hayırdır inşallah (s.40)

Hemen gördüğüm rüyayı, korkumu, şeytanın benimle uğraştığını anlattım, “**hayırdır inşallah** rüya tersine çıkar. Bayan Nihal’e Allah uzun ömürler ihsan buyurmuş var sen rahat rahat yatağına” dedi. (s.40)

Maşallah! (s.40)

Bay Salim ihtiyar, zeki gözleri ile beni süzerek “**maşallah** sabah kahvemizi içmeye nihayet bugün fırsat bulabildin Murat” dedi. (s.40)

Müsaadenizle (s.40)

Ben hiç mukaddemeye lüzum görmeden heyecandan kısılan sesimle “Ona söyleyeceğim vardı fakat olmaması daha iyi. Evvelâ **müsaadenizle** size açayım, söyleyeyim; Nihal’i bana verir misiniz Salim Amca?” dedim. (s.40)

Gözlerinden öperim (s.42)

Göreceksin artık istediğin oldu, **gözlerinden öperim.** (s.42)

Teşekkür ederim (s.49)

Bana tevdi ettiğiniz sırra **teşekkür ederim.** Mademki istemiyorsunuz. Benim de vicdanım razı olmaz. (s.49)

Allah’a ısmarladık (s.50)

Hiç unutmam liseye leyli olarak gittiğim sene; babam beni mektebin koridorunda bırakıp ayrılırken “oğlum işte mektebin, seni şimdi müdürüne teslim ettim yanından ayrılıyorum. Göreyim çalış, hocalarına karşı dürüst hareket et inşallah hayatta müsbet bir adam olursun şimdilik **Allaha ısmarladık**” dedi. (s.50)

Bereket versin (s.51)

Zavallı karımı kırıyorum. O, **bereket versin** kusuruma bakmıyor. (s.51)

Sizlere ömür (s.52)

Sana başka havadis vereyim. Bu tehlike dediğin masalı bir tarafa bırakalım. Kaç gündür büyük bir dertle kıvranıyorum. Bizim ihtiyar çiçekçi **sizlere ömür**... (s.52)

Ne mutlu! (s.53)

Kaymakam mezarın başında halkı teskin için “**ne mutlu** o ruha ki aşkı duyabilmek için Tanrısının inayetine mazhar olmuş, mes’ut yaşamış, mes’ut yaşıyor” dedi. (s.53)

Allah aşkına (s.54, 73)

Kendimi kaybedip “bu yaptığın **Allah aşkına** nedir? Murat” diye bağırdım. (s.73)

Daha doğrusu (s.9, 13, 24, 25, 32, 47, 55, 61, 66, 72)

Murat’ın arkadaşına yazdığı mektuplar burada bitti. **Daha doğrusu** birçok mektuplar arasından seçtiklerim bu kadar. (s.47)

Tanrı beni affetsin (s.55)

Yaptığım hatayı anlıyorum. **Tanrı beni affetsin**, aşkı bile Allah affetsin... (s.55)

Allah affetsin (s.55)

Yaptığım hatayı anlıyorum. Tanrı beni affetsin, aşkı bile **Allah affetsin**... (s.55)

Yazık! (s.56, 72)

Bahar, deniz, çiçek hepsi başka başka mefhumlardı, kafamda... Şimdi ise tabiat beni kanununun hükmü altında aldı. **Yazık** çok yazık ki: Doğdum, muayyen bir safhayı geçirdim, üremek için vazife başındayım, sonra da öleceğim! (s.56)

Müsaadenle (s.58)

Müsaadenle karıma gidiyorum. Salih bu mektubu postaya şimdi götür. (s.58)

Nazar değmesin (s.61)

Eve döndüğümüz zaman bu saadetimizi yüzümüzden okuyan Salih, birşeyler okudu, dualar etti ve yüzümüze doğru üfledi. **Nazar değmesin** diye ceplerimize karaca ot koymamızı tavsiye etti. (s.61)

Buyursunlar (s.61)

Davete icabet etmediğimizi affettirmek telâşı ile **buyursunlar**, **buyursunlar** dedim. (s.61)

Hoş geldiniz (s.63)

Nihal boynuma sarılmıştı, “çok acıdı mı Muratcığım” diyordu. Doktor oturma yavaş yavaş yere bas geçer diye tavsiyede bulundu. Yurdagül de gayet sakin bulunuyordu. Ona “affedersiniz Bayan Yurdagül size **hoş geldiniz** demekte geciktim” dedim. (s.63)

Merak etmeyiniz (s.69)

Sevgili karılarım; size ben ihtiyar romancı, Murat’ın son mektuplarını da kopya ettim. Fakat romanım yarım gene yarım kaldı... yok! **merak etmeyiniz** sizin bu ihtiyar dostunuz zevkinizle, duygunuzla alay etmez. (s.69)

Laf aramızda (s.69, 78)

Utanarak itiraf ediyorum. Bu yaşıma, bu kılık, kıyafetime rağmen **-lâf aramızda-** Nihal’i bu hüznü, garip haliyle seviyor gibiyim. (s.78)

Günah benden gitsin (s.69)

Açık söylemek lâzım gelirse -lâf aramızda sevgili karılar- Muradın defterinden bahsetmeye ben de korkuyorum. **Günah benden gitsin..** (s.69)

Lütfeder misiniz? (s.69)

Kendisine ricamı kabul etmesi için yalvardım. “Son, son olarak bay Murat buradan arkadaşının yanına gitmişti. Sonra ne oldu; ne yaptınız; ne yaptı? **Lütfeder misiniz?**” dedim gözleri yavaş yavaş doldu. (s.69)

Hayret doğrusu (s.73)

“Bay Murat gibi âlim, Türkiye’nin iftihar edebileceği bir adam kalksın nüfus kâtipliği etsin, **hayret doğrusu**... Eğer istediği bu işi kendisine vermeseydim bana darılacaktı. Bu hususta affınızı ricaya geldim.” diyordu. (s.73)

Allah bizlere acısın (s.77)

Çıkarken göz yaşlarını büsbütün tutamarak “zavallı yavrum sizleri kucağımda büyüttüm. Bu günlerinizi de göreceğim miydiniz? **Allah bizlere acısın**” diyerek kapıyı kapadı gitti. (s.77)

Sakin olunuz (s.77)

Gözlerimi açınca “bizi epeyce korkuttunuz: **Sakin olunuz, sakin olunuz** hemşire” diyordu. (s.77)

Merak etme (s.77)

Murat! diye bağırdım.. o ne oldu? **Merak etme** dediler. Baş ucumda tanıyamadığım sesleri aşına kimseler vardı. (s.77-78)

Merak etmeyin (s.78)

Delirdiğime hükmedeceksiniz lakin **merak etmeyin** benim bu aşkıma benzer daha ne garipleri sizin başınızdan geçer.. (s.78)

4.4.2. Nabi'nin Park Kahvesi

Uzun lafın kısası (s.5)

Birkaç kez kendi kendine, “irilerini on beşten... yok, haydi diyelim on iki buçuktan vermiş olsam, küçükleri de su içinde beş kuruş eder...” diye mırıldandı; sonra bana döndü: “**Uzun lafın kısası**, on dördü küçük, altısı iyice büyük, tam yirmi karpuzum var, bir buçuk bankotu doğrultabilir miyim dersin? ” (s.5)

Taş çatlasa (s.5)

“Ben sana bir şey söyleyeyim mi, Mustafa oğlum” dedi, “**taş çatlasa**” bu karpuzlar bir buçuk banknot etmez.” (s.5)

Yok canım! (s.6, 33, 65, 75, 121)

Şu bizim Fırka'ya diyecek **yok canım!** Allah kısmet ederse bir dahaki seçimlere siz seyredin gümbürtüyü... (s.65)

Maazallah (s.7)

Öte yandan oğlum için şükrediyorum, ya **maazallah** dönüp de Feramuş gibi çekseydi. (s.7)

Hiç olmazsa (s.7, 8, 41, 49, 65, 125, 140, 158)

Zati Bey'den **hiç olmazsa** birazcık öfkemi alırım diye lafa karıştım. (s.158)

Allah'ın rahmetine kavuştu (s.7, 120)

Berber Kâmil Efendi'ye, sakalımı tıraş etmek nasip olmadı. Daha ben delikanlılık çağına girmeden **Allah'ın rahmetine kavuştu**. (s.120)

Merak etme (s.8, 9, 10, 28, 33, 43, 57, 118, 122, 149, 180)

Müşerref'e el altından bir mektup göndererek, "Kız" demiş, "**Merak etme**, sırası gelince seni kaçıracağım!" (43-44)

Gözü kör olasıca (s.9)

"Kır kahveleri için bir kanun mu, nizam mı, bilmem ne çıkmış. Bizim kahve bu nizamata uygun değilmiş. Şu çit dam kimin aklına gelir diyeceksiniz... **Gözü kör olasıca**. Çolak Mehmet, gidip kasabada benim lafımı etmiş. Zaten kahvemde gözü var deyyusun! Güya tarlası buraya en yakın kişi oymuş da burada kahvecilik ona düşmüş... Laf böyle... Biraz Allah'tan korkusu olsa, benim bu kahveden başkaca geçimim olmadığını bilir, düşünür..." (s.9)

Yahu! (s.9, 22, 23, 34, 45, 50, 51, 60, 64, 66, 67, 73, 74, 80, 83, 87, 96, 122, 123, 134, 136, 141, 142, 143, 144, 154, 158, 159, 172, 180, 183, 189)

Kavga kıyamet ederiz gelip geçenlerle. Bizim öfkemize pek şaşarlar: "**Yahu** biz geçsek ne olurmuş ki... Siz oyununuza bakın!" derler... Deli olmak işten değil. (s.50)

Daha çok beklersin (s.9)

Hurşit, Kadri'ye acıyarak baktı, "**Daha çok beklersin**..." diye söylendi, bana dönerek ekledi. (s.9)

Allah da şahimdir (s.9)

Kırk yıldır kaymakam beylerin çetelesini tutarım, hani **Allah da şahidimdir** ya! Bir tek havaleci olmayanına rastlamadım. (s.9)

Dur hele (s.9, 70, 173, 175)

Kadri, "**Dur hele** Hurşit Dayı, lafımı bitireyim" diye yeniden söze girişti. (s.9)

Amma yaptın ha (s.10)

"**Amma yaptın ha**... Ben doğru dürüst, mektep medrese görmedim ki... Bunu sen de bilirsin." (s.10)

Üst yakası can sağlığı (s.10)

"Olsun. İki yıldır Öğretmen Sıtkı Bey'le geceli gündüzlü çalıştığından köylerde bile herkes söz ediyor. Üstelik İzmir'de bir de okul bitirmişsin... **Üst yakası can sağlığı**. Sonra namuslu olmasına namuslusundur. Meclis üyeliğine yakışırın doğrusu... Bu iş nereden aklına geldi?" (s.10)

Göreyim sizi (s.11, 52)

"Ortalıkta bir tek taş kalmasın arkadaşlar, **göreyim sizi...**" diyerekten ceketimi giyip yürüdüm. Sıtkı'yla Halkevi'nin yolunu tuttuk. (s.52)

Haydi hayırlısı (s.11)

Baban sağlığında kasabada, köylerimizde itibarlı bir kişiydi. Sen de yavaş yavaş adam yerine geçmeye başladın. Sen Belediye Meclisi'ne üye olmayacaksın da başkaca kim olacak?

Haydi hayırlısı... (s.11)

Doğrusunu söylemek gerekirse (s.11, 40)

Bu seçim, üyelik işini ben ciddiye almıyordum. Hurşit'in sorularını geçiştirmeye çalışıyor, öğütlerini dinliyordum. **Doğrusunu söylemek gerekirse** bu işler dalgalı, girdisi çıktısı bol işlerdi. (s.11)

Daha doğrusu (s.12, 13, 28, 47, 70, 99, 105)

Nâbi'nin Park Kahvesi, yaz kış itibardadır. En büyük özelliği, **daha doğrusu**, Nâbi'nin en büyük başarısı, memurlarla yerli halkı burada bir araya getirebilmesidir. (s.12)

Ayıptır söylemesi (s.15, 29, 65)

Kendince bize dostluk göstermiş, **ayıptır söylemesi**, biraz da çıkar sağlamıştı. (s.64-65)

Sizlere ömür (s.15)

Kurşun bir santim beriye rastlasaydı, Mehmet Bey **sizlere ömür**, şehit olmuştu! (s.15)

Neyse (s.16, 29, 79, 88, 92, 133)

Bir de kasabalının anlaşılmaz bir çekememezliği vardır Kuşadası için: Kuşadası'nda neden deniz var da bizim kasabada yok! **Neyse** bu çekememezliğin, konunun tartışılır bir yanı yok elbette... Bir özlem, bir güzel düşünüyelim geçelim... (s.92)

Vay vay vay! (s.16)

"**Vay vay vay!** Bu ne cesaret! Demek beyefendi, köpeksiz köy gördü, değneksiz dolaşiyor... Akıncı büyük oyun oynayacak..." diyerekten Mehmet Amcam bir yerine iğne batırılmış gibi irkildi. (s.16)

Rahmetli (s.18, 21, 59, 60, 94, 110, 116, 117, 140, 150, 156, 157, 185)

Kasabamızın on yedinci yüzyıldaki hali bile çok ilginçmiş. **Rahmetli** dayım, Evliya Çelebi'nin, şehrin hanı, hamamı, dükkânları, cami ve medreseleri hakkında verdiği bilgileri geçmiş, halkı için söylediği sözlerin altını çizmiş. (s.18)

Allah Allah! (s.18, 30, 68, 71, 92, 122, 171)

Bu sırada Sıtkı da gelmişti yanımıza, "**Allah Allah!** Ne oluyoruz Doktor!" diye takıldı. (s.30)

Rica ederim (s.18)

Ne var ki örnekse İttihatçılar da biz savaşçılar gibi eli silahlıydı, KOMİTACIYDILAR! Öldürmedik adam, gazeteci bırakmadılar... Allah Allah! Ben bile onların hamurundanmışım... Şimdi kendi kendimden utanıyorum. Sakın beni şu kasabanın memlekete göre küçük politikasına karıştırmayın çok **rica ederim**... (s.18)

Durun be yahu (s.19)

Durun be yahu arkadaşlar, sözü şatafatlı nutuk çekmeye dönüştürdük... Hemen Feramuş'un hikâyesine geçelim. (s.19)

Orası öyle (s.20, 29, 34, 133)

"**Orası öyle**, öyle ya..." diye başını kaşdı. (s.29)

Hey gidi hey! (s.21)

Sonra karanlığın içinde başını bize çevirerek söylendi: "Eğer bu herifler, bu gece cesaret eder de bize saldırabilirlerse, ben de adam değilim! **Hey gidi hey!** Biz, Çanakkale'de bunlara benzer muhallebici veletlerle çok burun buruna geldik... Karşıda kıpırdayışlarından ne bok yiyeceklerini anlarım..." (s.20-21)

Sağ ol (s.22, 131)

O da bizden öğrendiği Türkçe ile karşılık verdi: "**Sağol** Feramuş Çavuş... Siz de buyurun..." (s.22)

Buyurun (s.22, 33, 160, 168, 190)

Zati Bey daha bize iyice yaklaşmadan bağırmağa başladı: "Ah! Bütün dostlar bir aradaymış! Ne talihli bir adamım ben! Böyle sizleri hep birden buluvermek her zaman bana nasip olmaz. Akşam oldu; vakt-i kerahat geldi. **Buyurun** bize birkaç kadeh atalım. Bugün Kuşadası'ndan bize taze balık getirmişler. Vallahi siz olmazsanız boğazımdan geçmez!" (s.190)

İşinize bakın (s.23)

"Kumandanım siz **işinize bakın**, biz bu makarnacıların hakkından geliriz..." demişti. (s.23)

Aferin (s.24, 72, 127, 149)

Hepimiz onu **aferin**, maşallah diyerekten koltukladık; ama bu kolu kanadı yolunmuş kuşu Menderes'in üstündeki salla öte yakaya geçirmekte bir hayli zorluk da çektik. (s.24)

Maşallah (s.24, 77, 99, 187, 188)

Bekir'in babası, "**Maşallah** hanım kızım..." diye mırıldandı. (s.99)

Eyvallah (s.24, 27, 46, 83, 130)

Delikanlı utanır gibi oldu. Bir süre bir şeyler söylemek için kendisini zorladı. Sonra başındaki kasketini kaşlarına çekti: "Yarın iş var, erken kalkacağım; **eyvallah** ağabey..." diye yürüdü. (s.83)

Kolay gelsin (s.27)

Nâbi, kahvesini süpürüp, ocağını yakmıştı. Kapının önündeki bir iskemleye iliştim. İsmail'le konuşmaya başladık.

"**Kolay gelsin** İsmail!" (s.27)

Afiyettedir inşallah (s.27)

"Senin Pat Pat-ı Bahri **afiyettedir inşallah**..." (s.27)

İnşallah (s.27, 45)

Çekik Mürsel'in karısı, "Ah kızım! Gül gibi yavrum! Bu yaşta seni kara topraklara mı verecektik? Nahha **inşallah** o Sait olacak itin hakkında Allah gelsin! Kızcağızımın aklını fikrini başından aldı da ne hallere koydu!" diye bir feryat eylemiş; yine doktorun söylediğine göre, ev zangır zangır yerinden oynamış... (s.45)

Gözünü sevdiğimin (s.28)

İsmail, yeni yıkayıp temizlediği arabasına şöyle bir şişinerek baktıktan sonra söylendi: "Hey! **Gözünü sevdiğimin** malı, silinmiş çingene tüfeğine döndü; pırıl pırıl yanıyor..." (s.28)

Ne demek (s.28)

"Yorulmak **ne demek** Mustafa'cığım, söyle, sana kalburla çaydan su taşıyayım! Seni sever, sayarım bilirsin." (s.28)

Bana baksana (s.29)

"Sen **bana baksana**, ben sözümden dönecek adam mıyım? Başkan kimi yapıyoruz?" (s.29)

Vay anam vay! (s.30)

"**Vay anam vay!** Namussuza bak sen! Bilmiyordum... Sen nereden öğrendin?" (s.30)

Selam (s.129)

"**Selam** Tales! Ey mavi denizlerin beyaz köpüklerinin yıkadığı, beyaz mermerler diyarının çocuğu! Ayıngeçler pembe çiçeklerini açtığını için seni görmeye geldim! Seninle Didim'deki büyük tapınağa değin uzanalım... Orada Apollon'un altın çizmelerinin ucuna ilişip, Dünya'nın neden, nasıl yaratıldığını, nereden geldiğini değil, encamını düşünelim!" (s.129)

Karada ölüm yok (s.31)

"Desene bize **karada ölüm yok** gayri..." (s.31)

Allah, taksiratını affetsin (s.32)

Sonra Hacı'nın arkasından bakarak mırıldandı: "**Allah**, moruğun **taksiratını affetsin**... Şimdiden ortalıkta ölü gibi dolaşiyor." (s.32)

Ne olur ne olmaz (s.34)

Biraz sonra oy pusulası yazılırken de "Bizim Mustafa'yı da üye yaz istersen; **ne olur ne olmaz**, Meclis'te bizden de biri bulunsun..." diyordu. (s.34)

Bırak canım sen de! (s.34)

Kasap kızdı: "**Bırak canım sen de!** Onun ağzı daha süt kokuyor. Çoluk çocuk top oynayan adam meclise üye olur mu?" (s.34)

Hey Yarabbi! (s.34, 48, 117)

Zati Bey'in geçmişini unutan Lutfullah Efendi'nin "**Hey Yarabbi**, meğer bu efendi hazretlerinin ne kadar gönlü zenginmiş..." diye mırıldandığını duydum. (s.48)

İllallah yahu! (s.36)

Ömer dayanamadı: "Ülen Efe" dedi, "İstiklal Harbi'nde kasabadan bir kör katırla kaçtığın için on beş yıldır milletin ensesinde boza pişirirsin... Yeter gayri... **İllallah yahu!**" (s.36)

Kabahat bende (s.36)

Efe kızdı. "Zaten **kabahat bende**; sizin gibi çoluk çocukla oturup çene yarıştıyorum..." diye elindeki marpucu atarak kalkıp yürüdü. (s.36)

Ağzını hayıra aç yahu! (s.37)

Ben kızdım: "**Ağzını hayıra aç yahu!** Neden taşacakmış? Mühendis, 'kum yığınlarının arasından bir kanal açabilirsek, suların akıntısı hızlanır, belki nehir taşmaz...' demedi mi?" (s.37)

Geçmiş olsun (s.38, 106)

Herkes, "**Geçmiş olsun, geçmiş olsun...**" diyerekten hatırını sordu. (s.38)

Bereket versin (s.40, 188)

Bu kez yargıcın canı sıkıldı. **Bereket versin** ben, defterimi dürmüş bükmüş cebime yerleştirmiştim. (s.188)

Fazla söze ne gerek (s.41)

Lutfullah Efendi, milleti meraklan kurtarmak için anlattı: "Doğrusunu söylemek gerekirse, ben de bu işe sizler gibi akıl erdiremedim. Bereket versin, Mehmet Bey imdadıma yetişti. Bana, 'Menderes taşıdığı zaman hangi bataklığı doldurur?' diye sordu. Cevap verdim. 'İşte!' dedi, 'Zati Bey bu bataklıkta sazlardan her yıl binlerce lira kazanır.' **Fazla söze ne gerek,** üst tarafını anladım gitti... Mehmet Bey yaman adamdır vesselam! Menderes taşmazsa, bataklık da kurur..." (s.40-41)

Vesselam (s.41, 48, 81)

Bunu gören çarşı, "Toktur Bey erkek adammış **vesselam!**" demiş. (s.81)

Hayrola? (s.42)

"**Hayrola** İsmail? Ne oldu?" diye derdini sormak gerekti. (s.42)

Vallahi! (s.42, 96, 190)

Duysa Bekir'in hastalığını, ova derya olmuş, taşkından köye geçilemez gibi lafları dinlemez, yüzer gelirdi kasabadan köye **vallahi!** Çaresiz, sandalla geçebilmeyi bekledik... (s.96)

Uzun etme (s.42)

Boş bulunup karşı çıkacak oldum. Ama İsmail'de laf hazır, "**Uzun etme**" dedi, "Sayemde belediye meclisine üye olduğumu cümle âlem biliyor. Nankörlüğün yeri var mı?" (s.42)

Allah'ın emri, peygamberin kavliyle (s.43, 46, 134, 174)

Müşerref'in bir yıldır Ali Çavuş'ların Sait'i sevdiğini zaten biliyorduk. Bu delikanlı da on sekizinde yoktur. Kızcağıza adamakıllı umut vermiş. Hatta namuslu davranıp, anasını Çekik Mürsel'lere, "**Allah'ın emri, Peygamber'in kavliyle...**" demeye yollamış. (s.43)

Hakkınızı helal edin (s.44)

O gün akşama doğru Müşerref, ağabeysinin odasına girip kapıyı arkasından kilitlemiş, konsolun gözünde tabanca varmış... Daha önce de komşu kızlara, "**Hakkınızı helal edin** kızlar, gayri benim için umut yok... Efe'm de bu işe karıştı..." diyesiymiş. (s.44)

Allah bilir (s.44, 68, 81)

Şimdi savcüyü düşündüren sorun; Müşerref, ablasının tehdidi ile ağasından korkup da mı intihar etti, yoksa Sait'e olan sevgisi, ona kavuşamamaktan doğan umutsuzluğu mu bu işi yapmasına neden oldu? Anneme soracak olursak, "Orasını ancak **Allah bilir...**" (s.44)

Emrine amade (s.46)

Kıza kendisini beğendirmek için elinden geleni yapıyor, hediyeler yolluyordu. Öte yandan da İsmail'e emir vermiş. "Pat Pat-1 Bahri'yi Cemile Hanım'ın **emrine amade** tutacaksın, ne zaman arzu buyurursa gezdireceksin, hesabı da bana getireceksin..." demişti. (s.46)

Günahı boynuna (s.46)

Söylenenlere bakılırsa bu olup bitenlerde Cemile'yi seven bir delikanlının parmağı varmış, arkadaşlarıyla Zati Bey'in yolunu kesmiş... **Günahı boynuna...** (s.46)

Kusura bakma (s.46)

İsmail bu olaydan cesaret alarak, "**Kusura bakma**, Zati Bey'ciğim, nişanlanmak istediğin kızı, değil senin emrinle, Allah'ın emriyle bile otomobilime bindiremem. Bizim kasabanın delikanlılarını bilirsin, gördün; sadece fakiri dövmekle yetinseler eyvallah, sineye çekeriz hatırın için. Bir de Pat Pat-1 Bahri'ye yüklenirlerse ekmeğimden olurum. Beni ekmeğimden etme..." demiş. (s.46)

Hatırın için (s.46)

İsmail bu olaydan cesaret alarak, "Kusura bakma, Zati Bey'ciğim, nişanlanmak istediğin kızı, değil senin emrinle, Allah'ın emriyle bile otomobilime bindiremem. Bizim kasabanın delikanlılarını bilirsin, gördün; sadece fakiri dövmekle yetinseler eyvallah, sineye çekeriz

hatırın için. Bir de Pat Pat-ı Bahri'ye yüklenirlerse ekmeğimden olurum. Beni ekmeğimden etme..." demiş. (s.46)

Yemin billah (s.47, 100)

Bakkal Mahmut, kızını Zati Bey'e vermeye razı oldu. Ama Cemile, cümle âlemin önünde **yemin billah** ederek reddetti ve "Eğer beni o kart, maymun suratlı herife verirseniz, kendimi Müşerref gibi öldürürüm!" diye dayattı. (s.47)

Şerefine (s.49)

"Bana ver şunları da Zati Bey'in **şerefine** pazardan pazara giyip sana dua edeyim." (s.49)

Hay çok yaşasın (s.49)

"**Hay çok yaşasın** Hoca'm... Ömrümde Zati Bey'e benzer bir hasisin pabucunu giymek nasip olmamıştı. Allah büyüktür! Benim Pat Pat-ı Bahri'nin yıllardan beri hakkını yiyor. Pabucunu bedavadan giyelim hiç olmazsa..." (s.49)

Allah büyüktür (s.49, 107)

Zaman zaman Ali Mehmet'in karısı yüksek sesle onu teselliye çalışıyordu: "De kız sen de! Hayırlı olur... **Allah büyüktür!**" (s.107)

İllallah (s.50)

Ben kendi kendi hesabıma çocukluğumdan, gençliğimden beri bu işten **illallah** dedim. Futbolu bıraktıktan sonra gençleri çalıştırmaya başlayınca, bu taş toplama işi yine yakama yapıştı. (s.50)

Yaşasın, var olsunlar (s.52)

Bayram günlerinde Cumhuriyet Meydanı'nda bağıra çağıra, **yaşasın, var olsunlarla** karışık, şatafatlı nutuklar çekirdi. (s.52)

Laf aramızda (s.53)

Soluğu Saim Bey'in evinde aldım. Karısı karımın halası olur. Biz de enişte enişte diye dilimizden düşürmeyiz, ama, **laf aramızda**, Saim Enişte'mizin ne Halkevi, ne de Halkevi Başkanlığı ile bir ilişkisi vardır. (s.53)

Bize ne? (s.56)

Sıtkı güldü: "Canım efendim, Memalik-i İslam'dan **bize ne**? Devlet-i Cumhuriye'mizden söz ediyorum, elbette. Üstelik memleketini sever misin diye sorulduğunda, muradım kasabamızdır..." (s.56)

Tamam mı? (s.56, 80)

"Ben akli başında bir adamım. Ne yaptığımı ne ettiğimi de bilirim. Zatiâtileri gibi vatan hainlerinden, İngiliz Muhipleri Cemiyeti üyesinden öğüt alacak değilim! **Tamam mı** Hulki Beyefendi!" diye yüksek sesle bağırarcasına konuştum. (s.80)

Durun hele (s.57)

Lutfullah Efendi hemen toparlandı, kalktı yürüdü: "**Durun hele**" dedi, "olaydan bizim şu çocukları da haberdar edeyim... Hazır Efe de orada. Zafer'in baş düşmanıdır..." (s.57)

Yazık oldu (s.59, 111)

Hurşit içini çekerek söylendi: "**Yazık oldu** tazeye..." (s.111)

Sözün kısası (s.61)

Bir kere hastanenin kapısı açılınca, cıyak cıyak bağırarak tavuklar dışarı uğradı. Bakan'ın içeriye girebilmesi için kömür yığınlarının arasından bir yol açmak zorunda kaldık. **Sözün kısası**, dispenserin alt katı kömür deposu, üst katı tavuk kümesiydi. (s.61)

Ne yalan söylemeli (s.62)

Kasabamızın ileri gelenleriyle iyi geçinir. **Ne yalan söylemeli**, halkın da huyuna, suyuna, göreneklerine uyarak, beş liradan tutun, iki yüz liraya kadar rüşvetle, muayenesiz evlenme raporu verir. (s.62)

Tanrı'ya şükürler olsun (s.62)

Benzin parası yüzünden bir hayli can yitirdik. **Tanrı'ya şükürler olsun** ki bu sırada Doktor Reşat kasabamıza atanıp hızır gibi yetişti... (s.62)

Hangi cehennemdeydi? (s.62)

Birdenbire Doktor Sezai Bey zuhur etmez mi? Bakanın kasabaya geldiğini duymuş, **hangi cehennemdeydi** bilmem, huzura dar yetişti. (s.62)

Ölür müsün, öldürür müsün? (s.64)

Hoppala! **Ölür müsün, öldürür müsün?** Allah Allah yahu! Biz neredeyse suçlu çıktık! Sıtkı deli divane oldu. (s.64)

Allah Allah yahu! (s.64, 89)

"**Allah Allah yahu!** Böyle suçlama Bekir kardeşim! Senin evlenmeye niyetli olduğunu nereden bilebilirdik..." (s.89)

Allah kısmet ederse (s.65)

Şu bizim fırkaya diyecek yok canım! **Allah kısmet ederse** bir dahaki seçimlere siz seyredin gümbürtüyü... (s.65)

Vay anam! (s.66, 184)

Vay anam, ne bu rezillik, diyerekten bir saat düşündüm kaldım. Karımın sözleri ilaç gibi geldi. Birden kendimi toparladım. Hemen Sıtkı'yı aramaya koştum. (s.184)

Alimallah! (s.66)

"Vay anam, biz kimlere karşı bunca zahmet çekip dolap çevirdik? Heriflerin hepsi hâlâ bize dış biliyor. Arkadaş şu sıra ben kelle koltukta geziyorum: Lutfullah Efendi yetiştirmedim mi? Dün gece burada neler oldu... Hulki Bey iyice kafayı çekmiş, gelip bana çattı, 'Ulan' dedi, 'sen bir daha aklının ermediği işlere burnunu sokma, karışma!' Ben de, 'Hangi işe burnumu sokmuş, karışmışım?' diye sordum. Belediye Başkanı seçimlerine...' demez mi? 'E... Ne olmuş?' dediğimde, 'bir daha böyle bir halt edersen **alimallah** seni kasabadan sürüp çıkartırım!' dedi." (s.66)

Selamünaleyküm (s.68)

Sonunda karşıma Hurşit'le Menderes Köprüsü'nün başındaki çit kahvenin sahibi Kadri çıktı.

"**Selamünaleyküm!**" diyerekten birer iskemle çektiler. (s.68)

Ağzını hayıra aç (s.68)

Hurşit, sağ ayağını altına alıp oturduktan, biraz soluklandıktan sonra hemen "İşler kötü Mustafa... işler kötü!" diye söze girişti; "Ortalığı bir su basacak ki, Allah bilir bu Nuh Tufanı'nı da geçecek!"

"Aman Hurşit, **ağzını hayıra aç!**" (s.68)

Tövbe yarabbi tövbe estagfurullah! (s.68)

Hurşit kızdı: "**Tövbe varabbi tövbe estağfurullah!** Allah'ın işine akıl ermiyor ki nasıl karışsın! Bizim köyün camisinin duvarında kocaman, dallı budaklı incir ağacı bitirir, mevsimi gelince kullarım yesin diye bu ağaca meyve verdirir. Öte yandan tarlalarda buğday olmasın diye Menderes'i taşırır. Doğrusu, bu ne biçim Allah, anlayamadım gitti..." (s.68)

Hey Allah'ım! (s.69, 74)

Nâbi'nin Park Kahvesi'ne doğru yürürken, söylenmekten kendimi alamıyordum: 'İyi hoş ya Mustafa, iş bu kadarla bitmiyor ki, olup bitenler, sadece bugünküler... Haydi yıllardan beri olup bitenler bir yana, ya olacıklara ne buyurursun? **Hey Allah'ım,** aklım başımdan gidecek! Yahu herkesten bana ne?' (s.74)

Aslına bakarsan (s.69)

Aslına bakarsan, Mühendis Bekir Bey'in dediği gibi, bu işlerin kaza, kaderle ilgisi yok. Kullar adam olup da Menderes'in yakasından tutmayı bilse, becerse taşamaz, taşmaz... (s.69)

Gözlerinden öperim (s.70, 174)

Hurşit'le bana, biraz helva, peynir, birkaç paket cigara gönderirsen memnun olurum. Annen Hanım Teyze'min ellerinden, senin **gözlerinden öperim.** Gülfidan'a selamlar ederim. Küçük oğlumuzun ayrıca **gözlerinden öperim.** Reşat'a, Sıtkı'ya selamlarımı söylersin. (s.70)

Hatırım için (s.72)

Herhalde içinden bana sövüp sayarak, tam yarım saat, Kadri'nin dilekçesini aradı, taradı, tozlu dosyaların altından bulup çıkardı. Bu işi de elbette benim güzel **hatırım için** yaptı! (s.72)

Merhaba (s.72, 118, 130, 160, 177)

Köşe başında, lambanın ışığı altında, kendini ayakta tutamayacak denli sarhoş, ama sessizce duvara dayanmış duran, Helvacı Recep Usta'nın kalfası Muhlis'i gördük. Bu kez türkü de söylemiyordu. '**Merhaba!**' deyip geçtim. (s.118)

Kısmet olursa (s.73)

Muhtar Emin'le düşündük taşındık, senin bu tarla aklımıza geldi. Ne dersin? Biz elimiz erdikçe sürer, bulur buluşturur tohumunu da atıveririz. **Kısmet olursa** gelen yıla öğretmenimiz rahat bir soluk olur... (s.73)

Sana ne? (s.74)

Kendimi sokağa attım. Kendi kendime söyleniyordum: 'Ulan deli misin nesen? Menderes taşacakmış, **sana ne?** Herkesin tarlasını su bastığı gibi seninkini de basar... Köyünün öğretmeni açlıktan ölecekmiş... Çocuklarının yüzünde açlıktan kan kalmamış... Yine **sana ne?** İnce Kadri'nin dilekçesi hasır altı edilmiş, sanki hasır altı edilen sadece Kadri'nin dilekçesi mi?' (s.74)

Ne buyurursun? (s.74)

Nâbi'nin Park Kahvesi'ne doğru yürürken, söylenmekten kendimi alamıyordum: 'İyi hoş ya Mustafa, iş bu kadarla bitmiyor ki, olup bitenler, sadece bugünküler... Haydi yıllardan beri olup bitenler bir yana, ya olacıklara **ne buyurursun?** Hey Allah'ım, aklım başımdan gidecek! Yahu herkesten bana ne?' (s.74)

Bana ne? (s.74)

Nâbi'nin Park Kahvesi'ne doğru yürürken, söylenmekten kendimi alamıyordum: 'İyi hoş ya Mustafa, iş bu kadarla bitmiyor ki, olup bitenler, sadece bugünküler... Haydi yıllardan beri olup bitenler bir yana, ya olacıklara ne buyurursun? Hey Allah'ım, aklım başımdan gidecek! Yahu herkesten **bana ne?**' (s.74)

Teşekkür ederim (s.76)

Hulki Bey'le gerçi selamlaşırız; ama öyle meclisine pek uğramış adam değilimdir. "Gel Mustafa, birkaç kadeh atalım!" diyerekten oldukça yumuşak bir sesle beni çağırıyordu. "**Teşekkür ederim**, şimdi yemek yedim, rakı içemem" karşılığını verdim. (s.76)

Hatır için (s.76)

Hulki Bey'in masasında Kasap Salih, komisyoncu Şefik ve başkaca birkaç kişi vardı. Önce dolu bir kadehi önüme sürdüler. **Hatır için** yudumlamaya başladım. (s.76)

Sözüm ona (s.76)

Elbette bu iş biraz sonra ortaya atıldı ama, şimdilik herkes havadan sudan konuşuyordu. **Sözüm ona** bana içtenlikle davranıyorlardı. (s.76)

İzninizle (s.78)

Ben de **izninizle** size bir soru sorayım: Niçin şu kuyuların kapanması sorunu sizi böylesine ilgilendiriyor? (s.78)

Sadede gelelim (s.79)

"Önce şunu size söylemek isterim Sayın Hulki Beyefendi, zatiâliniz bu kasabanın yerlisi değilsiniz. Osmanlı'nın elleme mangal kömürlerinden, hani İstanbul'lusunuz. Kurtuluş Savaşı'nda sonra oralarda dikiş tutturamayacağınızı anlayınca, kasabamıza damat olaraktan geldiniz. Kuvayı İnzibatiye, padişah, başarılı olsaydı, belki de padişaha damat olurdunuz... Neyse, bırakalım bunları da **sadede gelelim**. Hepinize sorarım: Kasabamızın kuyularının kapanması sorunu niçin sizi bu kadar ilgilendiriyor? Doktorun size ne düşmanlığı var? Ne yapıyorsa kasabamızın iyiliği için yapıyor. Nedir bu adamla alıp veremediğiniz?" (s.79)

Hayrola yahu? (s.80)

Kahveciden cesaret alan Ali, çekine çekine sordu: "**Hayır ola yahu?**" (s.80)

İlahi (s.9, 52, 82, 144)

Lafa burasında Hurşit, bilgiç bilgiç gülümseyerek karıştı: "**İlahi** Mustafa! Tuhafsın doğrusu. Kaymakam bey dilekçeyi ne yapar ki... Havale eder be yahu!" (s.9)

İyi geceler (s.82)

Mustafa Tuna'nın, Ali'nin evleri, efendi hazretlerinin mahallesindeydi. **İyi geceler** dileyip yürüdüler. (s.82)

Allah rahatlık versin (s.83)

"Haydi sizlere **Allah rahatlık versin!**" diye üçünden de ayrıldım. (s.83)

Kusura kalma (s.83, 102)

Bir süre bana dikkatli dikkatli baktı. Köşedeki lambanın ışığında beni tanıyınca, "**Kusura kalma** bahanesiyle durdum; Muhlis'e de bir tane verdim." (s.83)

Hiç merak etme (s.87)

"**Hiç merak etme** taşacak... Bunu sana aylar önce haber vermedim mi?" (s.87)

Öldük mü be yahu! (s.87)

Köylü de, "**Öldük mü be yahu!** Bir Mühendis'imizi ağırlayamaz mıyız?" diyerekten öfkeleniyor. (s.87)

Laf olsun diye (s.89)

Ne diyeceğini anladığımdan artık Bekir'in üstüne fazla varmadım. Sadece **laf olsun diye** söylendim: "Bu yıl Menderes taşmayacak..." (s.89)

Sen bilirsin (s.90)

"Orasına sen karışma! Sonra bu taşkının geleceğini nasıl olsa herkes öğrenecek... Köylüden saklamanın bir yararı yok. Bilsinler ki şimdiden önlem alalım. Belki yarantıların zayıf yerlerini tutmak gerekir..."

Sen bilirsin... (s.90)

Efendim (s.92, 113, 115, 117, 140, 143, 145, 168, 189)

Konuyu kapamak zorunda kaldı. '**Efendim**, biliyorsunuz, kasabamız görgü, geleneklerine bağlıdır...' gibisine sözler mırıldandı; kem küm etti. İşte o kadar... (s.145)

Pes doğrusu! (s.93)

Kasabalımızın bu işgüzarlığına, bu hayal gücüne, diyelim bu kıskançlığına **pes doğrusu!** (s.93)

Neyse ki (s.93)

Bu iş olası değildi ya; **neyse ki** Kuşadası takımıyla yaptığımız futbol maçlarında, onlara bol bol gol atıp, karnımızın şişini indiriyorduk. (s.93)

Allah kahretsin! (s.94)

Vardığımızda Mühendis Bekir, yarantının üstüne çıktı, tırmandı; oradan bize seslendi: "**Allah kahretsin!** Hesapta yanıldık. Çineçayı birden taşmış olacak ki, sular buraya sandığımızdan üç saat önce gelmeye başlamış..." (s.94)

Durun hele bakalım (s.94)

Bekir, "**Durun hele bakalım...**" diyordu ki yukarıdan, elli metre öteden, eli fenerli birisi, boğuk bir sesle bağırdı: "Hey! Sular gedik bulmuş!" (s.94)

Hoş geldiniz (s.99, 113, 160)

Odanın kapısında, Zati Bey'in genç karısı Cemile Hanım'la karşılaştık. "**Hoş geldiniz** efendim!" diye, gayet nazik bir şekilde elimizi sıktı. (s.113)

Allah korusun (s.101)

Onu kıramazdım, elbette gelecekti, götürecektim. **Allah korusun**, Bekir'e bir hal olacak olursa, Sıtkı son kez göremediğinden ötürü beni hiçbir zaman bağışlamazdı. (s.101-102)

Affedersin (s.102)

Her söze başlayışında, '**Affedersin** hemşire...' diye genç kızdan izin alarak; 'Kusura kalma baba, sözüm meclisten ırak...' diye Bekir'in babasından izin dileyerek konuşuyordu. (s.102)

Sözüm meclisten ırak (s.102)

Her söze başlayışında, 'Affedersin hemşire...' diye genç kızdan izin alarak; 'Kusura kalma baba, **sözüm meclisten ırak**...' diye Bekir'in babasından izin dileyerek konuşuyordu. (s.102)

Otur oturduğun yerde (s.103)

İsmail, "**Otur oturduğun yerde** Hoca'm" dedi, "Biz bu mübareğin böyle cilvelerini çok gördük..." (s.103)

Sakin olunuz (s.105)

Sıtkı Daloğlu, kapının yanında duruyordu. Sonra hiçkırıklarını artık tutamayan genç kıza yaklaştı: "**Sakin olunuz** kardeşim... **Sakin olunuz** kardeşim!" diye onu teselliye uğraştı. (s.105)

Sağlık olsun (s.106)

Bekir hiç ummadığım, tok bir sesle konuştu: "Menderes yine taşı baba!"

"**Sağlık olsun** oğlum..." (s.106)

Şeytan görsün yüzünü (s.107, 183)

İçime bir umutsuzluktur çöktü. Kendi kendime, kasabanın da kasabalının işlerinin de **şeytan görsün yüzünü** diyordum. (s.183)

Her nedense (s.113)

Her nedense Zati Bey'in bu davetine giderken çok sinirliydim. (s.113)

Bir ben bilirim, bir de Allah (s.117)

Karımı nasıl alıp sokağa fırladığımı **bir ben bilirim, bir de Allah**... (s.117)

Ha babam! (s.32, 117)

Bahçenin bir ucundaki mutfağın önündeki rakı masasının başına kurulmuş, **ha babam** çekiyordu. (s.117)

Umurunda bile değil (s.118)

"Cemile'nin **umurunda bile değil**. Şimdi hanımefendi oldu artık. Dikkat etmedin mi? Bu gece ona herkes, 'Hanımefendi!' diyordu. Helvacı Recep Usta'nın kalfası Muhlis yanmış kül olmuş! Belki de ömrü oldukça ortalıkta bir yarım adam olarak, kalbi kırık dolaşacak... Vız gelir Cemile Hanımefendi'ye! Kendini üzüm gözlü Müşerref'çik gibi öldürseydi daha iyi ederdi. Ama söylediğini yapabilecek yürek onda nerede? Para onu yumuşattı. Maymun suratlı dediği Zati Bey'in koynuna, kılımı bile kıpırdatmadan girdi..." (s.118)

Kendisi bilir (s.121)

"Eh... Karar karardır, **kendisi bilir**. Onarımı, değişikliği yapmadıkça, sineması kapalı kalır..." (s.121)

Dahası var (s.122, 143)

Yusuf usturasını hızlı hızlı bilerken kayışta, "Acele etme, **dahası var...**" diye sözünü sürdürdü. (s.122)

Bak sen! (s.122)

"Zaten Beyefendi ne karşılık verir ki?" 'Allah Allah! **Bak sen!**' diye mırıldanıyordu. (s.122)

Allah'ın hikmeti (s.122)

Ali Mehmet, taşkından söz edilirken, 'Ne yapalım, **Allah'ın hikmeti!**' dendi mi, hemen saat hikâyesini anlatıp, 'Bu **Allah'ın hikmeti** değil, kulun marifeti!' diyormuş. (s.122)

En azından (s.124)

Gözlerim karıncalanıyor, satırları karıştırıyordum. 'Eğer Zati Bey, şu anda karşıma çıksa ne yapardım?' diye düşünüyordum. **En azından** vururdum! (s.124)

Rica ederiz (s.125)

"Şimdi evde de bir şey söylemeyelim... Başka bir yerde de..."

"Ooo! Ben, Nâbi'nin Park Kahvesi'nde konuştum bile..."

"Kimlere söyledinse **rica ederiz**... Duymamış olsunlar..." (s.125)

Ver elini (s.126)

Annem, her zamankinden neşeli görünüyordu. Kavuşmanın sevincini birkaç gün içime sindirdim. Sonra **ver elini** Meşhur Nâbi'nin Park Kahvesi! (s.126)

Nasılsın? (s.130, 177)

Yolunu kestim: "**Nasılsın?** İşler nasıl gidiyor Muhlis?" dedim. (s.177)

Ne var ne yok? (s.130)

"Nasılsın? **Ne var, ne yok?**" gibisine beylik bir soruya Feramuş, çok ciddi bir karşılık verdi. (s.130)

Yarından tezi yok (s.131)

Reşat gülümsedi: "Para benden çıkmayacak Feramuş; sen İstiklal Harbi, Çanakkale gazisisin. Belediye Meclisi ne güne duruyor. Bak Mustafa da Meclis'e üye. **Yarından tezi yok**, hemen masraflar için bir karar alırız..." (s.131)

Doğrusunu isterseniz (s.132)

"Ha! İstiklal Madalyası mı?" diye gülümsedi; "Canım, ben öyle pek insan içine çıkmam ki... Dağda bayırda dolaşırım. Bayramlarda da kasabanın içinde bir işim yoktur. Hem **doğrusunu isterseniz**, bu madalyayı bizim palavracı Efe'miz????? Takip ortalık yerde dolaşıktan sonra..." (s.132)

Allah rızası için (s.134)

"Çoluk çocuğa karışmak zorluğunu da bir yana bırakalım. Ama **Allah rızası için** şöyle bana bir bakın yahu! En büyük zorluk ne biliyor musunuz? Niçin aklınıza getirmiyorsunuz? Ben Allah'ın emri, Peygamber'in kavli ile evlenecek adam mıyım? Tanımadan... Konuşmadan... Diyelim sevmeden..." (s.134)

Allah aşkına (s.135, 173)

Doktor, "Devam et **Allah aşkına**, merakla dinliyoruz" dedi. (s.135)

Hangi dağda kurt öldü? (s.136)

Ben bu işe pek şaşmıştım. "**Hangi dağda kurt öldü** ki..." diye söylendim. (s.136)

Ne yalan söyleyeyim (s.138, 147, 189)

Bu sabah yatağımda doğrulunca, içimdeki heyecan, **ne yalan söyleyeyim**, çocukluğumda duyduğum bayram heyecanına benziyordu. (s.147)

Merak etmeyin (s.138, 152)

Tren kalkmadan önce karısı Mediha'ya Doktor, "Ancak yarın yedi kırk treniyle dönebiliriz. Sen Mustafa'larda kal. Eğer yarın akşam gelemezsek **merak etmeyin**..." dedi. (s.138)

Bendeniz (s.140)

Yine bu kadınlar yüzünden çektikleri, düştükleri hastalıkları da bana sor... Kaçını tedavi edip iyileştirinceye değin canım çıktı! İflah olmayanları, il hastanelerine yollamaktayız. Bu yüzden geçenlerde önce kaymakamın, sonra da belediye başkanının kapısına gelip dayanan bir adam, "Efendim, **bendeniz** kerhaneciyim!" deyince, hiç de şaşmadım. (s.140)

Vay efendim! (s.140)

"**Vay efendim!** Sen misin bunu söyleyen; ne kerhaneciden rüşvet almadığım kaldı, ne de kasabanın ahlâkını bozan bir alçak olmadığım... Meğer bizim kasabamızın kışkırtıcı büyükleri(!) ne kadar namusluymuş..." (s.140)

Az kalsın (s.141)

"Yahu geçenlerde doğum yaparken **az kalsın** ölecek olan Uncu Fehmi'nin hem karısını, hem oğlunu kurtardı, doktor... Ne isterler bu iyi adam, usta doktordan?" diye söylenmeye başladılar. (s.141)

Nerede o günler? (s.142)

Sıtkı gülüverdi: "**Nerede o günler!** Beni de sürün kasabadan da sizden kurtulayım!" (s.142)

Ağzından yel alsın (s.142)

Efe, "**Ağzından yer alsın!**" diye öfkeyle söylendi. (s.142)

Hay Allah! (s.143)

Hay Allah! Ben, kendinden söz etmediği zaman, Efe'nin akli başındadır derim de kimse inanmaz. (s.143)

Bana kalırsa (s.148, 157)

Geçitten sonra da davullar veryansın ederken, halk bu sefer de Halk Fırkası'nın binası ya da Halkevi'nin önünde toplanır. **Bana kalırsa**, asıl bayram işte bundan sonra başlar. (s.147-148)

Yaşasın! Var olsun! (s.148)

Bugün de her bayram gibi, olaylar yinelendi. Ne var ki Kaymakam Bey, kasabamıza kendini göstermek için, nutkunu bir hayli uzattığından; '**Yaşasın! Var olsun!**' bölümüne gelinceye değin güneşin altında çok ter döktük. (s.148)

Dikkat et (s.149)

Kahvenin içinde Lutfullah Efendi, tek başına oturuyordu. Sandalyeye çıkarken biz, içerden seslendi: "**Dikkat et**, çocuğu düşüreceksin!" (s.149)

Hatırı için (s.149)

Çıktığım sandalyenin üstünde, omuzlarıma oturmuş çocukla zaten zor dengemi bulmaktayım. Şimdi bayrakların el değiştirmesini sağlamak güç olacaktı. Çocuk bu, bu denli ince siyasete akli erer mi? Yine de Efendi Hazretleri'nin **hatırı için** seslendim. (s.149)

Kambersiz düğün olmaz (s.151)

Abdullah Bey'i tatlı dilinden ötürü, şuna buna borcunu ödeyemeyenler de sever. Oldukça şişman, göbeklice olan icra memurumuz, her an, her zaman neşelidir. **Kambersiz düğün olmaz**, Abdullah Bey'siz de bayram olmaz! (s.151)

Sağ olsun (s.153)

Güçlülükle doğrulup arkasını bir yastığa verdi. Birden, "İyiyim anacığım, bir şeyciğim kalmadı. **Sağ olsun** Mustafa kardeşim beni büyük bir beladan kurtardı..." dedi. (s.153)

Evvel allah! (s.153)

"Beni bilirsin ağabey" dedim, "hâlâ çoluk çocukla, gençlerle top koşturuyorum. Eski sporculardanım. **Evvelallah** bir giriştim ki, herifler kurtuluşu kaçmakta buldu!" (s.153)

Umurunda değil (s.154, 178)

Hanımın Konağı'ndan geçerken, arkamıza bir alay çocuk takıldı. Baktım, Muhlis'in **umurunda değil**; dönüp şöyle bir çocuklara göründüm. Biraz durakladılar. Hanımın Konağı'nın yıkıntıları arasına gizlenir gibi yaptılar. (s.178)

Ne olursa olsun (s.53, 64, 157, 191)

Gerçek kafama dank deyince, şaşkın şaşkın Sıtkı'nın yüzüne bakmaya başladım. Gerçi Serveti Fünun ciltleri tamam değildi. Ama **ne olursa olsun** bizim için elimizin altında büyük bir değeri. (s.53)

Ölüm var, kalm var (s.157)

"Ne olursa olsun Doktor Bey'e güvenim var. Namusundan kuşkulanmak aklıma gelmez. Ne yaparsa halkın yararına yaptığına inanırım. En iyisi bu pazar kasabaya giderken, kendisine iki karpuz götüreyim ki, beni de düşmanlarından bellemesin... Dünyanın hali belli olmaz; **ölüm var, kalm var...**" diye söylendi; benden yana çıktı. (s.157)

Hiç kuşkunuz olmasın (s.157)

Hiç kuşkunuz olmasın, Doktor Reşat'ta, Mühendis Bekir Bey gibi çok namuslu bir adam. (s.157)

Sen sağ, ben selamet (s.158)

Zati Beyefendi yılda kazandığı otuz binin üçünü, beşini birilerine veriyor, **sen sağ, ben selamet!** (s.158)

Allah'ın izniyle (s.160)

"Hepimizin tarlasını bastığı gibi, onun tarlasını da su bastı emme, biz ne yaptık ettik, tarladan suyu çıkardık, tarlayı tava getirip fasulye, susam ektik. Şimdi hocamız harmana sıvandı. Yardım edeni de çok. **Allah'ın izniyle** bu yıl çocuklarımızı rahat okutacak..." (s.160)

Allah belasını versin (s.159, 161)

Hasan Çavuş, "Fongrafın, fongraf gibi **Allah belasını versin!** Sesi çıkmıyor!" diye üsteledi. (s.161)

Her neyse (s.166)

Her neyse, geçelim bu konuyu. (s.166)

Sizden ricam (s.170)

Şu anda ne yapacağımı, nerede, nasıl çalışacağımı bilmiyorum. **Sizden ricam**, Mediha'ya yardım edin. (s.170)

Gözlerinizden öperim (s.170)

Bu olup bitenlerden sonra artık bir daha kasabaya dönmek içimden gelmiyor. **Gözlerinizden öperim**. Mediha'ya ayrıca yazdım. (s.170)

Al benden de o kadar (s.171)

Sıtkı gülümsedi: "Peki, öyle olsun!" dedi. "Aklın hep bugün aldığımız Reşat'ın mektubuna takılıyor değil mi? **Al benden de o kadar**. İstersen bu sorunu konuşalım. Susmakla geçiştiremeyeceğiz. Ama nesini konuşacağız?" (s.171)

Az daha (s.171)

"Reşat'ın karısı Mediha, bizlerden ayrılacağına pek üzüldü. Akşam vakti sofrada **az daha** ağlayacaktı; belli etmeden ağladı da... Gülfidan bir yandan, annem öte yandan güçlkle teselli ettiler. Doktoru istifa edecek duruma getirenleri, olayları aklıma getirince yüreğim kalkıyor." (s.171)

Kutlarım (s.173)

Değişik kitapları okumak iyidir. İşte bu yüzden, Alain-Fournier'nin 'Le Grand Meaulnes' romanını çok severim. Benim bu romanda gençlik yıllarım var, aşkım var... Sana dönüp dönüp bu romandan üçüncü bölümün XI. Kesimini okuttuğum için bana kızmıyorsun ya... İnsana batmayan romantik bir başlığı da var: 'Conversation sous la Pluie!' Seni **kutlarım** Mustafa, Fransızca'yı söktün artık... (s.173)

Lamı cimi yok (s.180)

Bizim kasabanın akıllısı, delisi bütün delikanlılarının sağı solu yoktur. Bir şeyi akıllarına koydular mı, **lamı cimi yok** yaparlar... (s.180)

Sayemizde (s.184)

Geçen gün, kahvede Şoför İsmail, karşıma dikilip yine, "**Sayemizde** Belediye Meclisi'ne üye oldun, bize bir şişe rakı!" demesin mi? (s.183-184)

Bana bak (s.184)

Tepem attı, bağırıverdim, tersledim: "**Bana bak** İsmail, eğer benden rakı parası isteyeceksen, bana rakı içelim diyeceksen, bir daha belediye meclisinin, üyeliğinin filan lafını etme!" (s.184)

Canı cehenneme (s.184)

"Aman ağabeyciğim topunun **canı cehenneme!** Kalk yürü şu meyhaneye gidelim de efkâr dağıtalım..." diyerekten aşağıdan aldı; meyhaneye gittik. (s.184)

Nasıl istersen (s.184)

"Şu size bulduğumuz ev pek dar, rahat edemeyeceksiniz. Bu işi sen bana bırak. Daha uygun bir ev arayayım..."

Sıtkı büsbütün şaşırdı.

"**Nasıl istersen...**" (s.184)

Haydi bakalım (s.189)

Zafer, birden çarpılmışa döndü. Ne diyeceğini bilemedi. Yargıçla savcı, '**haydi bakalım** kalkabilecek misin bu lafın altından!' der gibi ona bakıp gülümsediler. (s.189)

4.4.3. Yılan Hikâyesi

Vay canına! (s.3, 94, 121)

Recep, palamut dallarını araladı, dikkatle, bir gün önce kurduğu kapana baktı. Kapan nasıl bıraktıysa, öylece duruyordu. "**Vay canına...** Ülen bir küçük tavşancık yakalaysaydık..." diye mırıldandı. Ensesini kaşıyarak palamut dallarının dibine çöktü. (s.3)

Ne halin varsa gör (s.3)

Recep, bir vakit kapanının boş olduğunu unuttu: "Şu benim oğlan hele bir askerden gelse..." diye düşünmeye koyuldu. Ah! Hele oğlu, bir askerden geliverseydi... O zaman Recep, oğluna, "Al işte karın, çocukların... **Ne halin varsa gör...**" diyecekti. (s.3)

Amma da ha (s.4, 33, 60, 83, 88, 109, 155)

Halk: "**Amma da** yavuz laf etti **ha...**" diye mırıldandı. (s.109)

Vay anasını! (s.4, 23)

Recep başını kaldırdığı vakit bir keklik alayının hızla uzaklaştığını gördü. "**Vay anasını,** mübarekler neredeyse beni yiyeceklermiş de haberim yok... Amma da palazlanmışlar ha..." diye öfkeyle söylendi. (s.4)

Alimallah! (s.4, 7)

Recep'in ihtiyar dolma tüfeği, yıllardan beri ocağın üstünde asılı duruyordu. **Alimallah,** şu uçup giden alaya bir duman atsaydı, en aşağı iki tanesini düşürürdü. E... iki keklik de kasabada iki banknot demektir. (s.4)

Uzun lafın kısası (s.4)

Recep, isterse bu iki kekligi pekâlâ çoluk çocuğa haşlayıp yedirebilirdi. Biraz yağ bulursa, kızartması daha iyi olurdu elbette. **Uzun lafın kısası**, kocakarı, bu kekliklerin çaresine bakardı. (s.4)

Ne haber? (s.4, 57, 159)

"Sadife'den **ne haber?** O ne diyor?..." (s.57)

Maşallah (s.5, 45, 52, 76)

İsmail babasına: "**Maşallah** mahsul bu yıl bereketli" dedi. (s.52)

Kolay gelsin (s.5)

Tam, köye açılan derenin ağzından çıkacağı sırada, komşusu Galip'e rastladı. Büyük bir telaşla, oralarda birtakım iri taşları toplayıp eski bir çuvala dolduruyordu. Recep, durdu, bir süre onu seyretti. Galip, kendisini görünce: "**Kolay gelsin** komşu, hayırdır inşallah?" dedi. (s.5)

Hayırdır inşallah (s.5, 40)

Galip, kendisini görünce: "Kolay gelsin komşu, **hayırdır inşallah?**" dedi. (s.5)

Yahu! (s.5, 6, 8, 12, 20, 27, 29, 32, 34, 39, 47, 49, 74, 77, 103, 112, 115, 126, 134, 147, 149, 159)

İmam her ne kadar: "**Yahu** Muhtar, bu senin kızın, nikâhsız oturmasına nasıl razı olursun?" dediyse de meram anlatamamıştı. (s.103)

Vallah billah! (s.5, 9, 37, 40, 45, 71, 82, 89, 93, 122, 124, 133, 145, 146, 149, 152)

Yusuf, Balıkçı Kâmil'den önce onun yanına vardı. Nefes nefese: "İşler kötü İsmail" dedi, "Muhtar, adamları, silahlanmışlar. On, on beş kişi kadar varlar. Ömer'i arıyorlar. Bir bulurlarsa **vallah billah** vururlar." (s.93)

Doğrusunu istersen (s.6)

"Kekliklerin kökü kuruyormuş da ondan. **Doğrusunu istersen**, bu mesele de doğru. Zamanı geldi mi, kasabadan, ta vilayetten gelen beyler, ağalar, veriyorlar dumanı. Keklik milletinin köküne kıran girdi gayri..." (s.6)

Çok şükür (s.7, 38, 127, 145, 155, 166)

Babası sağ olmalıydı da Yusuf'un bu günlerini görmeliydi. **Çok şükür** halimize. (s.127)

Selam (s.8)

Recep'in gözleri, yarı açık, yarı kapalıydı. Tam bir şekerlemeye dalacağı sırada, "**Selam!**" diye Galip yanına başına çöktü. (s.8)

Aleykümselam (s.8)

Recep: "Ve **aleykümselam!**" diyerek doğruldu. Ağzını aç aça esnedi. (s.8)

Aferin (s.8)

"**Aferin**, hayırlı evlat doğrusu." (s.8)

Sağ olsun (s.8)

Galip'in yüzünde, memnuniyetini ifade eden bir tebessüm belirdi: "**Sağ olsun** da..." Sonra kocaman, beyaz kuşağını karıştırdı. (s.8)

Bana bak (s.10, 23, 54, 58, 73, 80, 103, 126)

Yusuf kendini toplayıp: "**Bana bak** ya Kâmil" dedi, "biz buraya tahkikata gelmedik. Neredeyse herifler arkamıza düşecekler..." (s.23)

Lafın gelişi (s.10)

Galip gözlerini devirerek: "Bana bak ya İrecep" dedi, hani biz, şu gölün yıl yıldan taşmasına, tarlalarımıza girip bir daha çıkmamasına, hepimizin malının irezil olup topumuzun bir topan ekmeğe muhtaç kalmasına, hep Allah'ın afatı... diyoruz amma **lafın gelişi** bu... (s.10)

Eksik olmasınlar (s.10, 24)

Dünya kadar şu fakirliğimizle avukata para yedirdik. **Eksik olmasınlar**, bazı namuslu beyler, ara sıra bize önyak olup, hakkımızı aramaya yardım ettiler. (s.10)

Sözde (s.10)

O yarınıları keyfinden mi yaptırdı? **Sözde** devlet yapısıymış. Nehir taşınca, göle sular dolmayasıymış. (s.10)

Hiç olmazsa (s.11, 21, 26, 71, 77, 125, 152, 158)

"Muhtar **hiç olmazsa** bizim İmam Efendi'ye müsaade etseydi de olup bitenleri öğrenseydi." (s.77)

Bize ne? (s.12, 31, 167)

Galip bu sefer de şaşırıldı: "Herkesin kavgasından **bize ne?**" (s.31)

Allah Allah! (s.12, 31, 49, 53, 54, 58, 62, 66, 85, 88, 121, 134, 141, 148)

Bu gürültüyü "**Allah Allah...** Ne günlere kaldık!..." narasıyla Karayılan bastırdı. (s.141)

Siz bilirsiniz (s.13, 133)

"Hani **siz bilirsiniz** gene ya... Ne zamandan beri çoluk çocuk et yüzü görmedi. Mübarek kefaller de bizimle zevklenmeye başladılar. Aha, gözümün önünde oynuyorlar..." (s.13)

Allah bilir (s.14, 43, 46, 97, 172)

"Orasını **Allah bilir...**" dedi Muhtar. (s.97)

Aman Allah! (s.15)

Kâmil, neşeli bir sesle bağırdı: "**Aman Allah!**... Ağ çok yüklü, gittikçe ağırlaşıyor. Çekemeyeceğiz." (s.15)

Evvel Allah! (s.15)

Kâmil, neşeli bir sesle bağırdı: "Aman Allah!... Ağ çok yüklü, gittikçe ağırlaşıyor. Çekemeyeceğiz."

Tok bir ses: "**Evelallah** çekeriz be!" cevabını verdi. (s.15)

Ya Allah! (s.15, 16, 24, 134)

"Lafı bırak... Asıl küreklere... Sabah olmaya nasıl olsa olacak. İsa!... **Ya Allah!**..." (s.24)

Canı cehenneme (s.16, 76, 86, 151)

Sustu sustu, çünkü Demokratlar susmayı tercih etmişlerdi, patlayıverdi: "**Canı cehenneme** deyyusun. Vatan haini dediğin tek çeşit olmaz ki..." (s.151)

Cehenneme kadar yolu var (s.18, 147)

Kâmil, omuzlarını silkti: "**Cehenneme kadar yolu var.** Zaten bir işe yaramıyorlardı. Durdukları yerde çürüyorlardı..." (s.18)

Vay başıma geleceklere! (s.18)

Kâmil, hâlâ ıslak bıyıklarını sıvazlayarak, endişeli: "Ben" dedi, "asıl Recep dayıyı düşünüyorum. **Vay başına geleceklere...** Seninle bir dalyana doğru gitsek Yusuf..." (s.18)

Yok canım! (s.19, 101, 123)

"Yok canım..." diye Yusuf itiraz etti; "milletin daha siz, gece ağları atmaya çıktığınız zaman bu işten haberi vardı." (s.19)

Vallah! (s.19, 38, 74, 75, 101, 103, 122, 147)

Yusuf atıldı: "**Vallah** sen de İsmail, o gün Muhtar'ı da istersen yaka paça getirelim." (s.101)

Daha doğrusu (s.20, 24, 50, 93, 99, 108, 109, 113, 116, 117, 151)

Kâmil bütün tertibatı almıştı. Dalyanın içinde adamı, **daha doğrusu** arkadaşı vardı. (s.20)

Alacakları olsun (s.20)

"Vay geçmişlerini geleceklerini... Ulan ihtiyardan ne isterler ki... **Alacakları olsun...**" (s.20)

Haberin olsun (s.22)

Hasan: "Buradan ötesine ben karışmam" dedi.

Kâmil: "karışma, bizim kayığı da alıyoruz **haberin olsun.**" (s.22)

Bereket versin (s.24, 65, 77)

"Asıl siz büyütüyorsunuz, neredeyse beni köyden sürgün edeceksiniz. **Bereket versin** benden yaka olanlara." (s.65)

Geçmiş ola (s.24, 25, 28, 45)

"Geçirdin gayrı... **Geçmiş ola** İrecep..." diye mırıldandı. (s.24)

Ananın ak sütü gibi helal olsun (s.26)

"Devlet bana böyle bir şey demiyor. Dalyancı ağa yasak ediyor balığı... Devlet, hakkınsa tutarsın diyor. Ben de **ananın ak sütü kadar** kendime şu göldeki balıkları **helal sayıyorum.**" (s.26)

Ne zannettin (s.26)

"**Ne zannettin...** Okumam yazmam olmasaydı, seferberlikte ne onbaşı ne de bölük emini olurum. Rahmetli babam, bu köyün imamıydı. Sen de bilirsin. Sesim bet bet çıkmasaydı, az kalsın beni de imam yapacaktı." (s.26)

Rahmetli (s.26, 70, 119, 123, 126)

"Bu iş eskiden, hani **rahmetli** Kemal Paşa'nın sağlığında da vardı. Ama kimsenin gidip rey verdiği görmedim." (s.123)

Az kalsın (s.26, 28, 37, 40, 61, 99)

Daha ilk celsede Sadife, hakim önünde gözlerini yere eğerek, "Ömer'e ben kendim kaçtım. Beni zorlayan olmadı..." demişti. Muhtar **az kalsın** deliriyordu. (s.99)

Buyursunlar (s.28)

Recep canlandı. Esnedi. Sonra birden doğrulmaya çalıştı. "**Buyursunlar...** **Buyursunlar...**" Sevinmişti. (s.28)

Sağ olsun (s.28)

Sağ olsun Galip ara sıra da Kâmil, bütün hastalığı müddetince kendisini yalnız bırakmamışlardı. (s.28)

Buyurun (s.28, 132)

Sessizce odadan çıktı. Çıkarken de gelenleri içeri aldı: "**Buyurun** geçin." (s.28)

Hoş geldiniz (s.28, 136)

Recep: "Gel, gelin bakalım komuşu. **Hoş geldiniz.**" diye büsbütün yatağın içinde oturmaya gayret etti. (s.28)

Rahatını bozma (s.28, 74)

Galip, Osman'a göz etti. Kahveci bir anda Recep'in içinde çırpındığı ruh halini çakar gibi oldu: "Sen bilirsin Recep, sen bilirsin... Bakalım ne olacak belli değil ki... **Rahatını bozma...** Aman İsmail gecikmesin." (s.74)

Selamünaleyküm (s.28)

"Rahatını bozma İrecep. **Selamünaleyküm.**" (s.28)

Aleykümselam (s.28)

"**Aleykümselam...** Şöyle ocağa yanaşın." (s.28)

Nasılsın? (s.28)

"**Nasılsın** bakalım?" (s.28)

Amma da yaptın! (s.29)

Kahveci Osman bir çomakla ocağı dürtükledi: "Bizim göldeki balıkların da insanı ısırıldığını yeni duymuyoruz amma, Recep'i bu sefer az kalsın yiyeceklerdi." Kâmil'e döndü: "Hep senin yüzünden ha..."

"Amma da yaptın." (s.28-29)

Gözünü seveyim (s.29)

Osman, ters ters çıkıştı: "**Gözünü seveyim** Kâmil, şu lafı açma. Yıl var, ağzıma balık koymuşluğum yok; hani şu sıralarda lafı oldu mu on kilo yemiş gibi karnım karışıyor..." (s.29)

Fırsattan istifade (s.30)

Kahveci Osman ömrü oldukça esef edecekti. Kendi kendine "Yuf olsun be... Milletın balığa çıktığını sağır sultan, muhtar, ta dalyancı ağa duysun da ben öküzler gibi uyuyayım. Kahveyi de gece erken kapamıştım" diye söylene söylene bir hal olmuştu. Fakat gel zaman git zaman, köylü onun da balık çekerlerken beraber olup olmadığını unuttu; Osman da **fırsattan istifade**: "neydi o günkü halimiz be?" diye laf etmeye başladı. (s.30)

Allah'ından bul (s.31)

"Bizde bıçak kemiğe dayandıktan sonra, başka yerlerde keser atar bile... Bunu böylece bil. **Allahından bul** emi Galip... Ülen bu haber bu zamana kadar duyurulmaz mı?" (s.31)

Ne olursa olsun (s.33, 39, 104, 151)

"Ne olursa olsun, denize düşen yılanı sarılır misali olacak bu iş." (s.39)

Kısmet olursa (s.33)

"Ne olursa olsun, gidip bu işin dibini muhtardan bir öğrenmeli" teklifinde bulunan Kâmil'e, Osman: "Oğlum, toysun toy..." dedi, "sen bu işin dibini, temelini sağlam öğrenmek istersen kasabaya gitmelisin. Amma, yarın **kısmet olursa** kahveyi kapayıp ben, senden önce kasabaya varıp işin aslını, astarını anlayacağım." (s.33)

Ne var ne yok? (s.33)

"Osman dayı be!..." diye seslendi, "kahven batmadı; yerinde işte... Gel şuraya çök de kasabada **ne var ne yok** bir anlat bakalım." (s.33)

Amma da yaptın ha! (s.33)

"Amma da yaptın ha... Sabahtan beri seni bekliyoruz..." (s.33)

Durun yahu (s.35)

"Durun yahu..." diye odaya girdi, "Millet, sizin anlayacağınız biz, kimi istersek hükümet de devlet de onun eline geçecek." (s.35)

Yemin billah (s.37, 55, 83)

Delikanlının sesi iyice yumuşadı: "Demokratlar, bütün bizim işleri yoluna koyacaklarına söz veriyorlar. **Yemin billah** ettiler. Ben gazete okurum. Memlekette olup bitenleri bir bir biliyorum." (s.54-55)

Eli öpülecek adam (s.37)

Osman'ın yemini billah etmesi üzerine, kahvenin içindeki heyecan dalgası, sevince döndü. Her kafadan bir ses çıkıyordu: "Kimsecikler onun pabucu olamaz..."

"Kimsecikler eline su bile dökemez."

"Eli öpülecek adamdır." (s.37)

Anam avradım olsun (s.38)

Hele Fevzi Paşa Hazretleri, yürü oğlum desin bir kere; dalyancı ağanın da Halkçıların da altını üstüne getirmezssem, **anam avradım olsun**... (s.38)

İnşallah (s.39, 47, 66, 70, 76, 111, 117, 123, 124, 156)

Köylü sevinçten, heyecandan, alkışlamaktan bitap düştüğü sırada: "İşte arkadaşlar, diyeceğim bu kadardır. **İnşallah** fırsat düştükçe gene oturur can sohbetleri ederiz..." diye sözlerini bitirdi. (s.111)

Eksik olma (s.41, 47, 57, 60, 65, 70, 115, 149)

"Sağ ol, **eksik olma** kardeşlik..." diyerek Ömer sevinçle uzaklaştı. (s.60)

Allah rahatlık versin (s.41)

"Haydi şimdi rahatına bak... **Allah rahatlık versin**. Sabaha konuşuruz. Benim de uyukum var. Kahvede ömrümde bu kadar geç vakite kadar gece vakti oturamamıştım. Amma da laf ettiler ha... Neyse...." (s.41)

Her neyse (s.42, 70, 77)

O, köyün en ihtiyarı, en gün görmüş adamıydı. Vaktiyle malı mülkü, Muhtar'inkinden fazlaydı. **Her neyse** şu sırada bu meseleyi kurcalamaya gelmez. (s.77)

Gözün aydın (s.43)

İki yaşlının birbirlerine bakışında bambaşka manalar vardı; seslerinin tonu, yumuşaklığı, birbirlerine, "**gözün aydın**, oğlumuz geliyor..." diyordu. (s.43)

İyi öyleyse (s.44, 45, 152)

"**İyi öyleyse**... Atın bakalım suya. Baban geliyor gayrı, çayın da şekerin de tazesini, iyisini alır..." (s.44)

Ne zannettin ya (s.45)

Küçük kız, şaşkın şaşkın bakınıyordu. Dedesine sordu: "Dede, bunun babası benim de babam değil mi?"

"Elbette senin de baban, kızım?"

"Öyleyse benim de babam gelecek."

"**Ne zannettin ya**..." (s.45)

Merhaba (s.45, 77, 159, 165)

Galip'le Recep, kahvenin içinden birer sandalye alıp geldiler. İçerde, ocağın başında sadece uyuklayan Deli İbrahim vardı. Kahveci Osman, onlara bir "**merhaba**" deyip yer açtı. (s.159)

Eksik olmayın (s.46, 84)

Heyecanını yatıştırdıktan sonra: "Durun..." dedi "**eksik olmayın**. Sağ olun emme, nizamına uygun seçim yapmalıyız." (s.84)

Hiç meraklanma (s.46)

"**Hiç meraklanma**, oğlun bugün yarın buradadır." (s.46)

Hayrola? (s.47, 94)

İsmail doğruldu. Alaylı bir sesle: "Ne o? **Hayır ola** Muhtar efendi? Köyü gâvur mu bastı? Biz de silahlanalım mı?..." (s.94)

Durun hele (s.48, 83)

Galip ilk defa konuştu: "Üle üle üle... Elimizde ne kadar kolaylık varken kaç yıldır anamızı ağlatırlar da oralı olmayız. **Durun hele**, aramızda köydeki işleri bir yoluna koyalım. Beyleri sonra çağırırız. Gelirler ha?" (s.83)

Laf olsun diye (s.49)

Düşündü düşündü, en sonunda da dayanamadı: "Hani olacağından değil ya... **Laf olsun diye**, aklıma geldi... Konuşuyoruz işte... Acaba Muhtar'ın kızının bizim Ömer'e gönlü var mı?" (s.49)

Ne zannettiniz (s.49)

"Geldi ya... **Ne zannettiniz**... Siz, bir kız alıp verme meselesiyle uğraşıyorsunuz. Muhtarın, kızını düşünecek kafası mı kaldı? Balsa, hepimizi bir kaşık suda boğar... Kız diye yanına varanı değneklerle kovar... Ondan sonra da ayıkla pirincin taşını." (s.49)

Çok şükür Allah'ıma (s.51)

Oğlunun böyle karşısında olmasına bir türlü inanamıyor, durup durup: "**Çok şükür Allahıma**... Bana bu günleri de gösterdi" diyordu. (s.51)

Yallah! (s.52, 119)

Bütün üzerine dikilen gözlerden kurtulmak için geri geri çekildi. Yusuf, tekrar bağırdı: "Tamamsa haydi kır boynunu. **Yallah**... Bas bakalım!... Çek arabanı." (s.119)

Vesselam (s.42, 52, 58, 65, 124, 144, 156, 164)

İsmail sigarasını yakmış, işine devam ediyordu. İçinden "Şu babam hoş adamdır **vesselam**.. Ben görmeyeli, yaşlandıkça daha ömür olmuş!..." diye geçirdi. (s.52)

Ne demek (s.53)

"Anlamak da **ne demek** baba, her çeşit motorun ruhunu kitap gibi okurum." (s.53)

Olacak iş değil (s.54)

"**Olacak iş değil** emme, bizim tarla da su altında olmasa, bir motor alırdık... Tıpkı muhtarınki gibi. Önce tarlayı rehin ederdik, sonra ödemeye giderdik..." (s.54)

Tuh! (s.54)

Bir ağacın dibine çöktü: "**Tuh!**... Allah belasını versin... Selamınkavlen... Ülen sen de mi siyasi oldun?" (s.54)

Allah belasını versin (s.54)

Bir ağacın dibine çöktü: "Tuh!... **Allah belasını versin**... Selamınkavlen... Ülen sen de mi siyasi oldun?" (s.54)

Yazık! (s.55, 145)

"Bu çeşit balık avlamayı, balıklara karşı kancıklık sayarım. Av bu mu?... Nehirden gelip göle giden, gölde yumurtlayıp çoğaldıktan sonra nehire, oradan da denize geçen balıkların önünü kesmek... Bu yol kesmekten başka nedir ki... Av, balık avı bu mu?... **Yazık** mahluklara. Arkadan adam vurmak kancıklıktır." (s.145)

Tövbe de tövbe! (s.55)

"**Tövbe de... Tövbe!**... Günaha girme." Bütün aile, soğuğu ve işi unutmuş, baba oğulun etrafını almıştı. Recep bir sigara daha yaktı. Öfkeli, kendine kendine konuşmuş gibi söylendi. (s.55)

Lahavle (s.56, 70, 72)

Osman, kendini tuttu. Bir "**lahavle**" çekti, yüksek sesle. Muhtar, duymamazlıktan geldi. Devam etti: "Her neyse, diyeceğim şu ki Sadife'yi, Ömer'e vermeyeceğim. (s.70)

Cehennem dibine (s.56)

Elini arkasına vurup, zeytinlerin arasından bayır aşağı inmeye başladı. Ardından ana: "Nereye gidiyorsun?" diye seslendi.

Recep, dönüp bakmadan: "**Cehennem dibine!** Ne hâliniz varsa görün..." cevabını verdi. (s.56)

Ne haliniz varsa görün (s.56)

Elini arkasına vurup, zeytinlerin arasından bayır aşağı inmeye başladı. Ardından ana: "Nereye gidiyorsun?" diye seslendi.

Recep, dönüp bakmadan: "Cehennem dibine! **Ne hâliniz varsa görün**..." cevabını verdi. (s.56)

Allah'ın emri (s.57, 68)

"Öyle, ne de olsa üstümüzde hakları var. Güzellikle birkaç kere anamı araya koydum. Olmadı. Muhtar kim, biz kim, Muhtar'ın kızı da kim... demiş. Anam pek sıkıldı. Anam

fukaraya kalsa bugün kalkıp gidip, **Allahın emri**, diyecek. Lakin bu laf büyüklere, erkeklere düşürmüş." (s.57)

Tamam mı? (s.57, 63, 82, 119, 153)

Burada İsmail, Ömer'in sözünü kesti: "Baban haklı... Muhtar'da mal gani... Sen, sipsivri birisin. Muhtar ağırlık ister. Dörtbaşı mamur düğün, dernek ister. Daha daha, aklınca kendisine denk damat ister. **Tamam mı?**..." (s.57)

Umurumda değil (s.57, 70)

"Tamam" cevabını verdi Ömer öfkeyle, "Lakin, bunların hiçbiri **umrumda değil**. Ben Sadife'yi istetiyorsam, sırf benden kabahat gitsin diye." (s.57)

Kendi bilir (s.58, 101)

"Yok yok... bir kere kızı istediğimi bütün köy duysun. Babası ister verir, ister vermez... **Kendi bilir**. Kabahat benden gitsin..." (s.58)

Benden bu kadar (s.58, 133)

"Bana bak Ömer! Ömer" dedi, "bu mesele vatan ve namus meselesidir!... Anladın mı? Muhtar, sana yalvar yakar kızını verse almayacaksın... İşte **benden bu kadar**." (s.58)

Rahatsızlık vermeyeyim (s.60)

Daha bir zamana havadan sudan da konuşuldu. Sonra Ömer: "Fazla **rahatsızlık vermeyeyim**..." diyerek kalktı. (s.60)

Sağ ol (s.60)

"**Sağ ol**, eksik olma kardeşlik..." diyerek Ömer sevinçle uzaklaştı. (s.60)

Bak sen hele! (s.61)

Sadife biraz sıkılgan bir sesle: "O, zaten hayalliyordu. Ben de söyleyeli çok oldu."

"**Bak sen hele**..." (s.61)

Hadi oradan (s.61)

Delikanlı, hafifçe kızın yanağını öptü. Sadife, erkeğine biraz daha sokuldu. Karanlıkta yüzünü iyice göremediği için cesaretliydi. Kollarını Ömer'in boynuna doladı. O da kızı belinden sıkı sıkı kavramıştı:

"Ömer!..."

"Söyle..."

"Ömer'im..."

"Desene kız!..."

"Anam diyor ki..."

"Ne diyor?..."

"Ömer, seni kaçırsın diyor..."

"Koyver, o desin varsın... Sen, ne diyorsun?..."

"Ben, kaç kere dedim."

"**Hadi oradan**... Hep ya ya... dedin." (s.61)

Öldüm Allah (s.63)

Recep emmi desen babanı, baban Recep emmiyi bulsa bir kaşık suda boğacak. **Öldüm Allah** onlara laf geçiremedim. (s.63)

Allah'ın emri, peygamberin kavli (s.63)

Sana **Allah'ın emri, Peygamber'in kavli** demeye bir türlü babanın yanına gelmelerine razı edemedim. (s.63)

Kısmetse (s.63)

Yarın **kısmetse** Kahveci Osman dayı, babanın yanına gelir. (s.63)

Sen bilirsin (s.63, 68, 74, 146)

Osman, genç kızın gözlerinin içine baktı kahvesini alırken. Bu parlak siyah gözler ona, "**sen bilirsin** gayrı Osman dayı... **Sen bilirsin** dayım amcam..." diyordu. (s.67-68)

Kurbanın olayım (s.64)

"**Kurbanın olayım**, biricik Sadife'm söyle... Benim değil misin sen?" (s.64)

Dünya ahret (s.64)

Kız kendisini bıraktı: "Canım ciğerim Ömer'im... Seninim. **Dünya ahret** benimim. Erkeğim, benim biricik erkeğim... Öp beni... Sar beni..." (s.64)

Neuzübillah (s.64)

Osman bu düşüncelere dalmış, odayı tetkik ederken; Muhtar fıldır fıldır dönen gözlerle onu seyrediyordu. Sünneti şerif üzere kesilmiş sakalını birkaç kez sıvazladıktan sonra: "Eyi ettin de geldin be Osman..." dedi, "nerdeyse sıkıntıdan patlayacaktım. Senin kahveyi de **nezübillah**, Demirkıratlar basalı, köyde varıp gelecek bir köy odası kaldı. İnsan, dostları görmek istiyor, onlar da bizim köy odasına gelmiyorlar gayri..." (s.64)

Bize laf düşmez (s.65)

Büyükler eh, dedikten sonra **bize laf düşmez**. Amma velakin, ileri gitmenize pek müsaade yok gibime geliyor. (s.65)

Allah'a şükür (s.65)

"**Allaha şükür**, Parti'mizin sayesinde... Allah devletimize zeval vermesin..." (s.65)

Âmin (s.66, 80, 128, 132, 137)

Dağılan halk, dönüp ona baktılar. Bazısı alkışladı. Bazısı da "**Amin!**" dediler. (s.137)

Neyse (s.41, 66, 70, 88, 89, 171)

"Sen bambaşka laflar ettin. **Neyse** meramını anlamış olduk." (s.70)

Buyur (s.67, 87, 148)

Osman'ın sabrı tükenmişti. Sıkı bir münakaşaya girişmeye hazırlanıyordu ki, Sadife: "**Buyur** Osman dayı..." diye kahveyi sakalına dayadı. (s.67)

Buyursana (s.68)

Geldi, Osman'ın karşısına oturdu. Lokum tabağını önüne doğru sürdü: "**Buyursana**." Kendi de bir tane aldı. (s.68)

Allah şahidim olsun (s.70)

"**Allah şahidim olsun**, ta gençliğimden beri, rahmetli babam beni kasabadaki camiin mektebine gönderdiğinden beri, hep hac aklımdadır. İnşallah günün birinde Hak nasip edecek... Köyün de parmağı ağzında kalacak... Ya Osman, diyeceğim şu ki, CHP'nin sayesinde her yerde asayiş berkemal oldu. Bir de köyün içindeki üç buçuk kıcıkırık bi yana yıkılıp Demirkırat oldunuz..." (s.70)

Asayiş berkemal (s.70)

"Allah şahidim olsun, ta gençliğimden beri, rahmetli babam beni kasabadaki camiin mektebine gönderdiğinden beri, hep hac aklımdadır. İnşallah günün birinde Hak nasip edecek... Köyün de parmağı ağzında kalacak... Ya Osman, diyeceğim şu ki, CHP'nin sayesinde her yerde **asayiş berkemal** oldu. Bir de köyün içindeki üç buçuk kırkırık bi yana yıkılıp Demirkırat oldunuz..." (s.70)

Ya sabır! (s.70)

Osman, bu sefer içinden "**Ya sabır**" çektikten sonra, kendisini buraya yalvar yakar yollayan İsmail'e, daha çok Ömer'e küfretti. (s.70)

Kusura bakmasın (s.70)

Osman kendini tuttu. Bir "lahavle" çekti yüksek sesle. Muhtar duymamazlıktan geldi. Devam etti: "Her neyse, diyeceğim şu ki Sadife'yi Ömer'e vermeyeceğim. Demirkırat olması umurumda değil Ömer'i; damat edersem kendime, kafasına vura vura yola getiririm. Mesele bu değil; dediğim gibi, onun için, Sadife için kasabadan beyler, ağalar, doktorlar, mühendisler yalvar yakar oldu da vermedim. İşte böyle Osman... **Kusura bakmasın**, gönlü kalmasın..." (s.70)

Öyle olsun (s.72)

"**Öyle olsun**... Bana müsaade. Kahvede, Deli İbrahim'i bıraktım: ne etti, ne işledi bilmem..." diyerek kalktı. (s.72)

Bana müsaade (s.72)

"Öyle olsun... **Bana müsaade**. Kahvede, Deli İbrahim'i bıraktım: ne etti, ne işledi bilmem..." diyerek kalktı. (s.72)

Hoşça kal (s.72)

Pabuçlarını kapının arkasında giyerken Osman, sözünü tamamladı: "Kanunla, nizamla beraber, vicdanını hem de külahını önüne katıp azıcık düşün Muhtar... Haydi **hoşça kal**..." dedi. (s.72)

Yaşa, var ol! (s.74, 111, 136, 137, 166)

Tren, homurdanarak, ortalığı dumana boğarak, **yaşa, var ol** sesleri ve alkışlar arasında istasyona girdi. (s.136)

Yeterin yahu! (s.77)

Bu gürültüyü, Durmuş Dayı'nın tok sesi bastırđı. Bütün gözler ona, onun beyaz sakalına döndü: "**Yeterin yahu...**" dedi, "canı isteyen gelir, istemeyen gelmez. Gevezeliğın sırası değıl." Herkes ciddiyyetini takındı. (s.77)

Hay hay (s.78, 111)

"**Hay hay!**" dendi. Sahir Bey biliyordu ki, iş kıvamına gelmişti. Kimse bir yere kıpırdamayacaktı. Nitekim de öyle oldu. (s.111)

Eyvallah (s.79)

"**Eyvallah...** Tamam. Zaten bu gece hazır hepimiz buradayız. Bu işin başını bağlayıverelim." (s.79)

Allah hayırlı etsin (s.80)

İsmail yüksek sesle sordu: "Hepiniz kabul ediyor musunuz arkadaşlar?..."

"Kabul..."

"**Allah hayırlı etsin.**" (s.80)

Bana kalırsa (s.80)

"Durmuş Dayı'nın hakkı var: Hemen işe başlamak gerek. **Bana kalırsa** şimdi işe başlamak için, yüksek müsaadenizlen, gidip Muhtar'ın evine bir ateş vereceğim. Bu köyün içinde ne zaman bir iş tutmaya kalksak bu deyyus herif karşımıza çıkar. Bizi köstekler. Bu herifin ocağını söndürdükten, kendisini köyden def ettikten sonra ancak rahat nefes alır, iş görürüz..." (s.80)

Müsaadenizlen (s.80)

"Durmuş Dayı'nın hakkı var: Hemen işe başlamak gerek. Bana kalırsa şimdi işe başlamak için, yüksek **müsaadenizlen**, gidip Muhtar'ın evine bir ateş vereceğim. Bu köyün içinde ne zaman bir iş tutmaya kalksak bu deyyus herif karşımıza çıkar. Bizi köstekler. Bu herifin ocağını söndürdükten, kendisini köyden def ettikten sonra ancak rahat nefes alır, iş görürüz..." (s.80)

Yaşa! (s.80, 111, 143)

Yusuf'un bu sözlerine, kimse itiraz etmedi. Hatta: "**Yaşa** Yusuf..." "Münasiptir..." diye bağırınlar oldu. (s.80)

Açıkçası (s.81)

Açıkçası, işin girdisini çıktısını yeni olduğumuzdan ben de çakmıyorum. Eğer senin bir bildiğin varsa söyle de anlayalım. (s.81)

Sahi be yahu! (s.81)

"Ha..." dedi, Balıkçı Kâmil, "dediğini anladım. Motoru bozulursa kamyon da yani millet işleri de yolunda gidemez..."

"Doğru be... **Sahi be yahu**..." (s.81)

Dahası var (s.81)

İsmail, dimdik doğruluverdi: "Ben bu işten anlarım" dedi sertçe. "İslah kabul etmeyen motoru, sonra da ıslah kabul etmeyen tekerlek lastiklerini toptan değiştirmek lazım. **Dahası var**; lazım gelirse, yükümüzü rahat taşımak istersek, kamyonu toptan değiştiririz..." İsmail'in bu sözleri üzerine kahvenin içinde bir gürültüdür koptu. (s.81)

Hay yaşa! (s.82)

Osman, oturduğu yerden kalktı, İsmail'in arkasına bir yumruk attı: "**Hay yaşa** be evlat... Vallah billah kitaplar gibi laf ettin. Hepsini tamam anladım..." (s.82)

Ne zannettiniz yahu? (s.83)

Dimdik dikildi. Hâkim bir sesle: "**Ne zannettiniz yahu?** Bundan sonra mebus olup meclise girmek isteyen ağalar, beyler ta ayağımıza kadar gelip yalvar yakar olacaklar." (s.83)

Vay anam vay! (s.83, 133, 135, 168)

Balıkçı Kâmil, hayran hayran, kendini kaybetmiş, kalabalığa kapılmıştı. İsmail'in koluna yapıştı: "**Vay anam vay!**.. Bu milletin hepsi Demokrat mı?" (s.135)

Bana bakın (s.83, 93, 162, 167)

Tam kalabalık birbirine girecekti ki ortaya Emin Onbaşı, eli tüfeğinin tetiğinde, çıkıverdi: "**Bana bakın!**..." diye bağırды, "bir adım daha atanı yakarım. Basın bakalım geriye..." (s.162)

Şimdiden tezi yok (s.84)

Herkes, döndü: "Yaşım başım var. Bu köyün içinde muhtarlık olsun, parti ireizliği olsun, bana yakışır. Lakin, ben hakkımı İsmail'e verdim. Bu işleri, onun kadar becerecek, bu işlere

onun kadar akli eren birini bu köyde göremiyorum. **Şimdiden tezi yok**, İsmail'i köyümüzün Demokrat Parti ocağına ireiz seçelim. Ne dersiniz, münasip mi?" (s.83-84)

Hayırlı olsun (s.84)

Durmuş ağır ağır gelip İsmail'in yanında durdu: "Bana bakın!..." diye bağırdı. Herkes döndü: "Yaşım başım var. Bu köyün içinde muhtarlık olsun, parti ireizliği olsun bana yakışır. Lakin, ben hakkımı İsmail'e verdim. Bu işleri onun kadar becerecek, bu işlere onun kadar akli eren birini bu köyde göremiyorum. Şimdiden tezi yok İsmail'i köyümüzün Demokrat Parti ocağına ireiz seçelim. Ne dersiniz, münasip mi?" Kahvenin içinde bir an sessizlik oldu. Sonra bir gürültü koptu: "Münasip... Münasip!"

"Hayırlı olsun..." (s.83-84)

Uğurlu kademli olsun (s.84, 162)

İsmail, Reis sıfatıyla neticeyi kısaca ilan etti: "**Uğurlu, kademli olsun** arkadaşlar!... Sandığa atılan yüz yetmiş dokuz ireyin yüz on sekizini Demokrat Parti kazandı. Köyün içinde namusumuzu kurtardık!..." (s.162)

Sağ olun (s.84, 106)

Heyecanını yatıştırdıktan sonra: "Durun..." dedi "eksik olmayın. **Sağ olun** emme, nizamına uygun seçim yapmalıyız." (s.84)

Vallahi! (s.86)

"**Vallahi** bilmem. Getirip getirip döktük buraya. Çuvallarını kantarını getirirsin, belli olur. Sen mangırdan haber ver..." (s.86)

Velhasıl (s.86, 164)

Muhtar'ın siyasi nüfuzunu takdir eder, onunla iyi geçinir, ona karşı hep aşağıdan alır; **velhasıl**, ticaretini tıklar tıklar yürütürdü. (s.86)

Billah (s.87)

Bakkal, uydurma bir kahkaha attı: "**Billah** kurtarmaz İrecep..." (s.87)

Hatırın için (s.87)

"Biliyorsun ki, piyasadan bir adım dışarı çıkamam. Senin **hatırın için** yorulmayalım. On dokuz verdim. Bundan bir metelik fazla vermem. Oldu mu?" (s.87)

Hatırı kalmasın (s.87)

Bu sırada kahve getiren gelinine, "İsmail'i hele bir çağır bakalım..." emrini verdi. Sonra: "İsmail'e bir danışalım" bakkala döndü. Ali kahvesini yudumladı. "Doğru, **hatırı kalmasın.**" (s.87)

Amma yaptın ha... (87)

"**Amma yaptın ha...** Bu zeytinin üç kilosundan bir okka yağ çıkmazsa ben kafamı keserim." (s.87)

Bana müsaade (s.88)

Bakkal cebinden kocaman eski cüzdanını çekti. İçinden iki adet onluk çıkardı: "Al sana yirmi banknot söz kesimi Recep. Malı, yarın gelirim, çekeriz. Sarar giderim. **Bana müsaade...** Bizim çocuk dükkânda yalnız." (s.88)

Kısmet bakalım (s.89)

"Burasını hesapladım baba" dedi İsmail, "Siyasete burnunu sokan beyler, ağalar bile bir gün rezil oluyor, öteki gün göklere çıkarılıyor. Günün birinde de dediğini yaptıran, hakkını koparan oluyor. **Kısmet bakalım.** Mustafa Bey geçenlerde dedi ki, siyaset, efendice mücadeledir. Senin anlayacağın insanca, efendice dövüş." (s.89)

Hey Yarabbi! (s.89)

İş işten geçer oğul... **Hey Yarabbi,** dünya tersine döndü... (s.89)

Allah belanızı vermesin (s.92)

İsmail birden lafı, işi kavrayamadı. Bir an durakladı. Sonra kendisini topladı: "Tuh!... **Allah belânızı vermesin.** Eyi halt etmişsiniz." (s.92)

Haydi oradan sende (s.93)

"Anladım" dedi Yusuf. "Biz onlardan önce gidip viran damları tutarız. Arkadaşlara da fışlarım çiftelerini tüfeklerini alsınlar." İsmail, "**Haydi oradan sende...** Tüfeklen filan işimiz yok." (s.93)

Vay canna! (s.94)

"Hayır ola?"

Osman: "Haberin nereden olsun. Kasabadaydın. Ömer, Muhtar'ın kızını kaçırdı..."

"Vay canına!" (s.94)

Ne alakası var? (s.95)

"Eyi amma, kız kaçırmakla Demokratların **ne alakası var?**..." (s.95)

Mesele yok (s.98)

Mustafa Bey, köpürdü de köpürdü. Bu Muhtar'ın yaptığı düpedüz şarlatanlık, siyaset böyle mi olur, diyordu. Avukat Fuat Bey bana sordu: "Osman efendi, dedi, Muhtar'ın kızı kaç yaşlarında var?" Eh bilmez miyim? Elimizde doğdu büyüdü. "Su içinde on dokuz var beyim, dedim." "İyi" dedi, "Ömer zorla kaçırmadı ya." "Tıpış tıpış kendi vardı gitti" dedim. Fuat Bey öteki beylere dönüp: **Mesele yok.** (s.98)

Bak hele! (s.101)

Galip fersiz gözlerini aç aça mırıldandı: "**Bak hele...** Ben çiftçiliğimi unutalı hani oldu. Herifler unutmamışlar..." (s.101)

Tövbe Yarabbi, tövbe estağfurullah! (s.102, 118, 122)

Sahir Bey: "Telaş etmeyin arkadaşlar!" diye bağırdı. Topluluğun nazarlarını kendi üzerine çevirdi. "Beni dinleyiniz lütfen. Halkçılar birkaç aydan beri bu din meselesini ortaya atıyorlar. Güya Demokrat Parti seçimleri kazanırsa, dinimizi **-tövbe Yarabbi, tövbe estağfurullah-** ortadan kaldıracakmış. (s.118)

Olan oldu (s.104, 152)

"Var o Ömer olacak kerataya söyle, **olan oldu**, hiç değilse gelip kızımıyla elimi öpsünler, affedeyim. Nikâhlarını kıyalım. Lakin bir şartım var: Ömer Halk Partisi'nin defterine gözümün önünde yazılacak" dedi. (s.104)

Selam et (s.104)

Ömer bütün köyün önünde bu teklife: "İmam Efendi" diye cevap verdi, "kızını aldım. Ne olursa olsun babam sayılır. Kendisine hürmette kusur etmemeye çalışırım. Amma bu isteğini yapamayacağım. Benim de haysiyetim var. Köye beni rezil etmek mi ister? Nikâh dediğin ne olacak ki... Olmazsa nikâhımızı kasabada kıydıracağım. Üstüme varmasın, gayrı babalığımız. Var, böylece **selam et...**" (s.104)

Hoş geldin (s.106)

İsmail, kalabalığa doğru: "Bilirsiniz Sahir Bey... Kasabamızın Demokrat Parti Başkanı!" diye seslendi. Kalabalıktan bir: "**Hoş geldin** Bey!" gürültüsü koptu. (s.106)

Var olun (s.106)

Başkan, kasketini halka sallayarak: "Sağ olun... **Var olun**... Hoş bulduk!" diye bağırdı. (s.106)

Hoş bulduk (s.106)

Başkan, kasketini halka sallayarak: "Sağ olun... Var olun... **Hoş bulduk!**" diye bağırdı. (s.106)

Teşekkürler ederim (s.107)

Sahir Bey, iki basamak çıktı. Durdu. Kalabalığa döndü. Herkes ne söyleyeceğini bekledi. O, sesini yükselterek: "Arkadaşlar, her şeyden önce, buracıkta küçük bir merasim yapacağız. Hepinizin namına Kahveci Osman'a kahvesini köyümüzün Parti Ocağı olarak ayırmasına **teşekkürler ederim**..." (s.107)

Kusuruna bakma (s.108)

"Recep bir garip kişidir bey, **kusuruna bakma**. Halkçıları bulsa, hele Muhtarı eline bir geçirse, daha doğrusu oğlu gibi genç olsa, hepsini bir kaşık suda boğar. Lakin bize de kızıyor. Laflan bu işler halledilmez. Laflara karnım tok, diyor. Ne bileyim ben, daha bir sürü lafı var, emme unuttum." (s.108)

Başımızın üstünde yeri var (s.109)

Tam bu düşüncelerin üzerine Sahir Bey, ayağa kalkarak: "Recep Ağa'nın **başımızın üstünde yeri var**. O artık köyümüzün, hatta memleketimizin hak, adalet ve hürriyet mücadelemizin sembolü oldu. Kendisini aramızda görmekle bahtiyarız..." dedi. (s.109)

Helal olsun (s.110, 137)

Millet bağırmaktan mosmor kesilmişti. Kimsede bağırmaya, alkışlamaya takat kalmayınca, İsmail'in yüzüne sükûnet geldi. Sanki taş kesilmişti. Sağ eliyle kara bıyıklarını düzeltti: "Arkadaşlar!..." dedi. "Bir ordu gibi toplandık. El ele yapıştık. Var kuvvetimizle çalışıyoruz. Kazanacağız. Her şeyimiz bu topraklarımız için; malımız, canımız, sevgili vatanımız için feda olsun, **helal olsun!**... Biz, iş biliriz; fazla laf bilmeyiz, köylüüz. Diyeceğim bu kadardır." (s.137)

Arzu ederseniz (s.111)

Sahir Bey, ortalığın iyice yatışmasını bekledikten sonra ayağa kalktı: "Arkadaşlarım, umumi meseleler hakkında sizi az çok tenvir ettiler zannederim. Ben asıl köyümüzün işlerine geliyorum. Fakat birkaç saatten beri, hepimiz söylemekten ve dinlemekten yorulduk. Bir soluk alalım. Tekrar işlerimizi konuşmaya devam ederiz. Karnımız da acıktı. **Arzu ederseniz**, birkaç lokma bir şey yedikten sonra toplanalım." (s.111)

Allah göstermesin (s.111, 114, 138)

Kayıtlara göre, bu iki çiftin kazananları birincilik, ikincilik için; kaybedenleri ise üçüncülük için tutuşacaklardı. Yusuf yense de, **Allah göstermesin**, yenilse de arka arkaya iki güreş tutacak demektir. Ödül, birinciye iki yüz liraydı. (s.138)

Müsaadenizle (s.112)

Orada oturanlar açıldılar Başkan, parmağıyla pencereden gölü gösterdi: "Kıymetli Demokrat arkadaşlarım; ben sizlere yüksek **müsaadenizle** şu bizim gölden bahsedeceğim." (s.112)

Göreyim seni (s.116, 137, 138)

"Sabahtan beri meramımız buydu. Adı geçmedi amma, hep bu herifi konuştuk. **Görem seni** İreiz Bey!" diye müdahale etti. (s.116)

Teşekkür ederim (s.117, 119)

Gene de kabadayılığı elden bırakmayarak zayıf bir sesle: "İreize **teşekkür ederim**. Tenvirlendik, tamam!" dedi. (s.119)

Elhamdülillah (s.117)

"Elhamdülillah.... Hepimiz Müslümanız." (s.117)

Lütfen (s.118, 119)

Birkaç kere de, Sahir Bey ona dönüp: "**Lütfen** bu meseleyi kaydediniz Mustafa Bey, kongremizde lazım olacak..." demişti. (s.119)

Çek arabanı (s.119)

Bütün üzerine dikilen gözlerden kurtulmak için geri geri çekildi. Yusuf, tekrar bağırdı: "Tamamsa haydi kır boynunu. Yallah... Bas bakalım!... **Çek arabanı**." (s.119)

Allah'a şükürler olsun (s.121)

"Komşu, kırk yıldan beri ilk defa keyfim için ava çıkıyorum. Ölmeden bugünleri gösteren **Allah'ıma şükürler olsun**. Bol bol barut saçmam var." (s.121)

Ha babam! (s.81, 123)

Galip, oturduğu yerde **ha babam** sallanıyordu. (s.81)

Allah korusun (s.123)

"Bu işler belli olmaz Galip... Belli olmaz. Ben ta Balkan Harbi'nden tut, İstiklal Harbi'nin sonuna kadar askerlik ettim. Bölük eminliklerinde bulundum. İstanbul'u karış karış gezdim. O zaman da firkalar vardı... Çok gördüm çok... Bu sefer ha babam seçim deyince, memlekette milletin birbirine girmesinden korkuyorum. İsmail de elebaşı, **Allah korusun!**" (s.123)

Kusura bakma (s.124)

"Yapar mı yapar deyyus... **Kusura bakma** ağızımdan çıktı, senin oğlanın da kayın babası sayılır." (s.124)

Neme lazım (s.124, 156)

"Aldırma... **Neme lazım**, Sadife iyi kız. Sanki o servet içinden çıkmış gelmiş gibi değil. Bizi ana baba bildi. Evin içinde kocakarının elini suya sokturmuyor. Her işe koşuyor. Hani gelinim gibi değil, bayağı kızım gibi." (s.124-125)

Uğurlu olsun (s.125)

"E... **Uğurlu olsun**. Şimdi Muhtar, ister istemez nikâha rıza gösterir. Piç torun sahibi olacak hali yok ya." (s.125)

Öpsün de başına koysun (s.125)

"Olur şimdi bu iş... Görürsün. Ömer gibi damadı **öpsün de başına koysun**. Çalışkan çocuk doğrusu. Pamuk çapasına gidiyor şimdi değil mi?" (s.125)

Allah aşkına (s.126)

"Bana bak İrecep, sen bu köyün içinde değil misin yahu?... Kahveye bin nazlan gelirsin. Köyde olup bitenlerle alakadar olmazsın. Nedir derdin **Allah aşkına**? Dağda bayırda gezersin. Sanki bu köyden değilsin. Bir laf duysan duymamış gibi olursun..." (s.126)

Bismillah (s.132)

Recep "**Bismillah!**" deyip kapıdan çıktı. (s.132)

Allah'a ısmarladık (s.132)

"Akşam namazına kalmaz geliriz" diye anaya **Allah'ısmarladık** makamında söylendi. Kadınlar erkeklerini harımın kapısına kadar geçirdiler. (s.132)

Hayırlı eylesin (s.132)

Sonra: "Allah diye mırıldandı, "bugünü, hem bizim hem de milletimiz için **hayırlı eylesin**..." Recep karısına şöyle baktı kısaca: "Amin!..." dedi. (s.132)

Allah'ın izniyle (s.135)

Durmuş, ellerini kışına vurmuş, çukurlarına kaçan gözleri iri iri açılmış, kararını verdi: "Bunların hepsi Demokrat. Halkçıların altını üstüne getireceğiz. **Allah'ın izniyle**..." (s.135)

Ne günlere kaldık? (s.141)

Bu gürültüyü "Allah Allah... **Ne günlere kaldık!**..." narasıyla Karayılan bastırdı. (s.141)

Ne zannettiniz ya! (s.143)

"**Ne zannettiniz ya?**..." diyordu, "bugüne bugün, Yusuf'umuzun, daha daha Demokrat Parti'mizin şanı şerefi var! Elbette bu bayramı hak ettik!..." (s.143)

Sağ ol, var ol (s.143)

Ona: "Yaşa!... Osman Efe'm be!... **Sağ ol, var ol**... Senin de şanına şerefine!..." diyor ve kadehleri parlatıyorlardı. (s.143)

Sözüm meclisten dışarı (s.143)

Onbaşı Emin, korkak herifin biri. Onu sürdüreceğim. Vatandaşların kanun, nizam dairesinde eğlencelerine karışmazmış. Dün gece ortalıkta, **sözüm meclisten dışarı**, bir ...'dıkları kaldı. (s.143)

Sabırlı ol (s.145)

"Zaman... Ne dersin... İsmail, motorcu muydu? Ömer, ırgat mıydı? Yusuf'un elinde çapa kayboluyor. Tarlası sudan kurtulsa, vallah billah, öküz yerine geçer, tarlasını sürer. Dağlar gibi pehlivan. **Sabırlı ol**, bize söz verdiler. Seçimler bir olsun. İşler düzelecek." (s.145)

Ziyanı yok (s.146)

"Ellerinden geleni ardlarına katmasınlar. Mebuslar seçilirken ortalıkta kendi adamları dolansın istiyorlar. **Ziyanı yok**, biz toptan istediğimize rey verdikten sonra ellerinden ne gelir ki?..." (s.146)

Hangi rüzgâr seni bu yana attı? (s.148)

Osman çoktandır, Demokratlık çıktığından beri Ali ile alışverişi kesmişti. Ali: "Üle üle üle... Buyur bakalım Osman..." diye şaşkınlığını saklayamadı. "**Hangi rüzgâr seni bu yana attı?**" (s.148)

Bir çift laf edelim (s.148)

Kahveci, gözlerini devirerek, şekerini çeken delikanlıya: "Sen var, bir dolan bakalım aslanım. Babanlan biz iki ihtiyar, **bir çift laf edelim**. Bir sigara iç gel..." (s.148)

Hatırı için (s.151)

Bir kere, Demokratların tarafındaydı. Bu yaştan sonra oğlunun hatırı, daha doğrusu tarla, zeytinlik **hatırı için** dönemezdi. Oysa bunları zaten oğlu almıştı. (s.151)

Hatırım için (s.152)

Kahvecinin sert sözünün şaşkınlığı içinde bu hesabı yaptıktan sonra: "O kadar uzun etme Osman" dedi, "gençtir, cahil çocuktur oğlum. Olan oldu bir kere... Onu defterden sileriz, olur biter. Zaten siyasete akli ermezdi. Salıverin yakasını. Benim **hatırım için** söz bir daha onun lafını etmeyelim." (s.151-152)

Ne hali varsa görsün (s.152)

Durmuş: "Doğrusun Galip, bir kişiyle Parti'miz hükümet olacak değil ya... **Ne hali varsa görsün**" dedi. (s.152)

Az daha (s.155)

Komşusu **az daha** yaklaşıp selam verince, damdan düşer gibi: "Galip be..." dedi, "akşamlar yaklaşınca insanların gölgesi amma da uzuyor ha..." (s.155)

Bundan fazlası can sağlığı (s.156)

"Zaten şimdiye kadar ne geldi ki... **Bundan fazlası can sağlığı!**" (s.156)

Günaha girmeyeyim (s.157)

Ölen bir yana, aslanlar gibi bir oğul sahibiyim. **Günaha girmeyeyim**, hani, Allah'a bana böyle bir oğul verdiği için her zaman hamdü senâlar ederim. (s.157)

Mesela (s.157)

Haydi bizden biri meclise varabilecek diyelim. **Mesela** Sahir Bey. Listede adı var. Bize asacağız, keseceğiz falan filan diye, kahvenin ortalık yerinde söz verdi. Namuslu adam, bilirim. Sözü tutmak ister. (s.157)

Baksana (s.157)

Tutması fayda etmiyor, **baksana**... Bir de dediğini, sözünü yerine getirebilmek var... (s.157)

Ne olur ne olmaz (s.161)

Balıkçı: "Kasabalı bey de kabul etmiyor. Daha belli değil. Ben **ne olur ne olmaz** diye ip aramaya geldim." (s.161)

Hayrını gör (s.162)

Delikanlılar, köy odasının önüne doğru yürüdüler. Orada halkçılarla burun buruna geldiler. Muhtar, evine kaçmanın akıllı bir iş olacağını düşündü. Tam ortalıkta görününce ona: "Haydi gayrı Muhtar, **hayrını gör**" diye bağırdılar. (s.162)

Yarım ağızla (s.165)

Etraftan ona **yarım ağızla** birer: "Merhaba" çektiler. (s.165)

Yazıklar olsun (s.166)

Tam on dakikada İsmail, ancak sükûtu iade edebildi. "Bunca yıldır bir toprak duvar, bir yarıntı, bir bent, tarlalarımızdaki, suyun akıntısını koyvermiyor da, biz bu toprak yığıntısını devirivermesini bilemiyoruz. **Yazıklar olsun** kalıbımıza kıyafetimize..." (s.166)

Ne sandın ya! (s.168)

Biri: "Siz, oturun oturduğunuz yerde" diye bağırdı. Bir başkası: Üle!... Sen de mi bu işlerde horozlandın be..."

"Ne sandın ya!..." (s.168)

Allah'ını seven beni tutsun (s.168)

Osman: "Vay anam vay!..." diye narayı bastı, "bugünleri görecekmışız... **Allah'ımı seven beni tutsun!**..." Tezgâhın altından bir çapayı kapıp yürüdü. (s.168)

Allah yardımcımız olsun (s.168)

Hiçbir şey düşünemiyordu. Kararını vermişti: "Madem ki bu milletin önüne geçtim. Onların vebalini boynuma aldım. Ne isterlerse yapacağım. Onların vebali, benim vebalim. Onların kaderi benim kaderim demektir. Burdan öteye resmi vazifem bitti. Köylüm böyle istedi. **Allah yardımcımız olsun.**" Bu karardan sonra içi ferahladı. (s.168)

Alo (s.171)

Jandarma Emin'in telleri tamir etmesi dört saat sürdü. "**Allo... Allo...**" diye bağıra bağıra durumu kasabaya bildirmesi, meramını anlatması bir saat sürdü. (s.171)

Bana göre hava hoş (s.172)

"**Bana göre hava hoş.** Aç açına ne kadar bekleyebilirim? Allah bilir. Gelgelelim bu köyün çoluk çocuğu kanundan anlamaz ki... Acıdan ölüverirler. Topraklarımıza biz mahpustayken ihtiyarlar buğday ekecekler. Belki de biçmek bize nasip olur..." (s.172)

4.4.4. Onbinlerin Dönüşü

Daha doğrusu (s.5, 16, 20, 64, 83, 95, 232, 257, 258)

Halit'i kızdıran, **daha doğrusu** üzen şey, bunca yıldan sonra, Recep'in onun özel işlerine karışmaya cesaret etmesiydi. (s.20)

Ne yalan söyleyeyim (s.5, 7)

"**Ne yalan söyleyeyim.**... Biraz da öyle... Ama özel işlerine de daha fazla karışmaya hakkım yok." (s.5)

Sabırlı ol (s.6, 16)

"Bilmem... Daha karar vermedim... Ne olur Halit, biraz **sabırlı ol.** Hislerimi bir türlü ölçüp biçemiyorum. Acaba seni sahiden seviyor muyum... Hemen karar verirsem, sonunda seni üzmemekten korkuyorum." (s.6)

Rica ederim (s.6, 87, 180, 181, 190, 215, 236)

Halit hiç istifini bozmadan, "**Rica ederim** hanımefendi, buyurunuz..." dedi. (s.236)

Neyse (s.7, 86, 133, 177, 200, 211, 237, 262)

Halit'in aklından, "Bal gibi, gençleri sömürüyorsun..." geçti. Az kalsın bu düşüncesi, dudaklarından dökülünecekti. Kendini tuttu. Gençlik, böyle mi teşvik edilirdi? **Neyse**, bu meseleyi tartışmak, uzatmak istemedi. (s.200)

Allah aşkına (s.7, 14, 34, 38, 48, 70, 102, 104, 246, 271)

Necip, Recep'in odasına bomba gibi girdi: "**Allah aşkına** Recep, bana şu meseleyi anlat, yoksa sinirden deli olacağım..." (s.48)

Dikkat et (s.7)

"Zaten ne zaman senin aklını başına getirsem, teslim olursun. Fakat bu akıllı halin çok az sürer. Sonra hemen kaprislerin işe karışır. **Dikkat et**, hislerin demiyorum... Sen, hislerini, küçük, anlamsız şımarıklıklarınla eziyorsun..." (s.7)

Sana layık değilim (s.7)

Nesrin doğrudu. Hayretle delikanlıya baktı. Sonra kolunu onun omzuna koydu: "Halit... Halitçiğim" diye kekeledi, "benim kahraman Halitim. Seni ne kadar üzüyorum. Ben, Allahın belalarına layık bir kızım. Yerden yere vurulacak bir kızım. **Sana layık değilim.**" (s.7)

Kusuruma bakma (s.8)

"Soruma cevap vermedin Halit. Peki beni, bu zavallı kızı nasıl seviyorsun?"

"Bilmem...Bilemiyorum..." diye Halit mırıldandı. "Aldırma Nesrin... Seninle böyle konuşmamalıydım. **Kusuruma bakma.** Sadece seni seviyorum o kadar..." (s.8)

Sen bilirsin (s.9, 66, 121, 167, 208, 230, 274)

Beyaz saçlı, biraz kamburca bir garson geldi. Erbap gözle Halit'i bir tarttı. İyi not vermiş olacak ki, çok nazik, emirlerini sordu. Halit, "Rakı istiyorum Barba..." dedi. "Meze işini sana bırakıyorum. **Sen bilirsin...**" (s.230)

Hatırım için (s.10, 71, 131, 142)

Delikanlının bu hareketi babanın gözünden kaçmadı: "Recep, yak cıgaranı. Benim **hatırım için** yak. İzin veriyorum. Artık çocuk değilsin. Ben de örümcek kafalı adamlardan değilim. Hem bana da ver bir tane. Bu gece içesim var." (s.142)

Merhaba (s.11, 120, 167, 172, 173, 272)

Ayakta duran ikisi biraz geri çekildiler. Oturan: "**Merhaba** delikanlı, bu saatte seni rahatsız ettik. Sen gelinceye kadar şöyle bir kitaplarına göz atalım dedik. Amma zor derslerin varmış ha!.. Allah kolaylık vere..." Recep, sakın, güldü. (s.167)

Bırak Allah'ını seversen (s.11)

"**Bırak Allah'ını seversen**... Boş bulunup adamla tartışmaya tutuştum. Gerçi aklınca beni gayet nazıkçe rezil etti, bir sınıftan dışarı atmadığı kaldı. Sonunda da, 'Efendim, sizinkisi gençlik heyecanıdır, mazur görürüm' falan filanla karışık işi tatlıya bağlamak zorunda kaldı. Bre hocam, falan kitaptı, filan adamdı diyecek oldum. Karşıdan arkadaşlar, kaş göz ettiler. Ne bilirdim adamın bu merteye sıfır numara olduğunu... Seminer daha تنها tartışmalı olduğundan bu sefer öğrenmiş olduk... Bir daha gider miyim?" (s.11-12)

Efendim (s.11, 32, 44, 45, 76, 88, 89, 90, 91, 96, 97, 151, 153, 154, 155, 170, 180, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 212, 213, 214, 215, 229, 249, 262, 264, 268, 278, 281)

Bu ana kadar hep havadan sudan konuşulmuştu. Yazın sıcağından konuşulurken, dergi sahibinin aklına geldi: "Birer dondurma yeriz değil mi **efendim**?" diye sordu. (s.88)

Öyle olsun (s.12, 134, 147, 191, 233, 278)

"Peki... **Öyle olsun**... Anladım. Seminerdeki bugünkü konuyu hatırladım. Sen hiçbir zaman adamına göre, hesaplı konuşmayı öğrenemeyeceksin vesselam..." (s.12)

Vesselam (s.12, 15, 46, 63, 83, 102, 238, 240, 245)

"Büyük adamsın **vesselam** Halit. Daha fazla birbirimizi kırmayalım. Hoşça kal." (s.240)

Yahu! (s.12, 14, 23, 30, 50, 51, 52, 53, 55, 65, 68, 70, 71, 72, 75, 79, 111, 119, 120, 133, 137, 145, 155, 173, 182, 183, 188, 189, 229, 277)

Ali bağıra bağıra söylendi: "**Yahu** bu çocuklar deli midir sulu mudur? Biri akşamlara kadar pencerelerde kız peşinde, öteki hukuk kitaplarını yatağın içinde etrafına sermiş, şiir yazıyor..." (s.14)

Ne oldum delisi (s.12)

Recep de durarak, dikkatle arkadaşını dinledikten sonra, kahkahayı basıverdi: "Hiç de gülesim yoktu, Ali... O, senin vazgeçemediğin özgürlükler, ancak ve ancak muhterem hocalarımıza mahsustur. Onlardan sonra büyük doçentlerimizin, daha sonra **ne oldum delisi**

asistanların özgürlüğü gelir. Sana sıra geldi mi bal gibi sınıfta çakarsın. Herif seni mimlese bari." (s.12)

Hadi oradan (s.13)

"**Hadi oradan**... Dalga geçme... Demek istediğimi bal gibi anlıyorsun işte... Lavantanın daniskasını sürüneni hiç koklamadım ama, koklasam herhalde midem bulanmaz." (s.13)

Ne hali varsa görsün (s.13)

"Peki... Anlaşıldı. Koca adamı da yola getirmek bize düşmez. **Ne hali varsa görsün**..." (s.13)

Al benden de o kadar (s.13)

"Ne de olsa şair adamdır Halit bizim. Bu sevda uzun süremez. Görürsün..."

"Benim de dileğim bu. Severim keratayı."

"**Al benden de o kadar**." (s.13)

Tuh Allah belanı vermesin (s.13)

Recep alaylı, "**Tuh Allah belanı vermesin**! Yine mi pencerelerde kız avcılığı? Mahallede kandırmadığın kız kaldı mı?" (s.13)

Allah sabırlar versin (s.14)

"Yürü geç Recep, Allah aşkına! Şimdi kaçıracaksın... Sabahtan beri ancak işler yoluna girdi."

"**Allah sabırlar versin** oğlum." (s.14)

Aman Yarabbi! (s.14, 68, 95, 121)

Recep dikkatli dikkatli baktı öte yakaya: "**Aman ya Rabbi** sen bilirsin..." diye gülmekten kendini alamadı. (s.121)

Şerefine (s.14, 188, 233)

Ali, yıkadığı bardakları ortaya koydu. Doldurdular. Halit'e doğru başını kaldıran Ali bağırdı: "Yeni şaheserinin **şerefine** büyük şair!.." (s.14)

Tuh Allah kahretsin! (s.15, 96)

İskemleye kendini bıraktı: "**Tuh Allah kahretsin**. Hâlâ dünyayı karanlık görüyorum. Sizi de göremedim." (s.96)

Hiç olmazsa (s.17, 25, 28, 35, 128, 154, 171, 177, 184, 217, 220, 230, 234, 252, 254, 258, 266)

Günlerce gizli gizli gözyaşları döktü. Annesinin ardından bir şeyler söylemek, **hiç olmazsa** kendi kendine derdini dökmek istedi. (s.25)

Dahası var (s.17, 83, 132)

Recep gülümsedi; ses çıkarmadı. Halit, tablada cıgarasını söndürdü: "**Dahası var**: Sen, kadına, ekmeğe suya verdiğin önem kadar önem veriyorsun. Bense biraz daha fazla. Bunun için iradeni kullanıyorsun. Hislerine hükmedebiliyorsun." (s.17)

Şerefinize (s.18)

Geldi, arkadaşlarının bardaklarını şarapla doldurdu; şişeyi kaldırarak, "Başka bardak olmadığından, **şerefinize** ben de şişeyle içeceğim; haydin bakalım..." dedi. (s.18)

Haydin bakalım (s.18)

Geldi, arkadaşlarının bardaklarını şarapla doldurdu; şişeyi kaldırarak, "Başka bardak olmadığından, şerefinize ben de şişeyle içeceğim; **haydin bakalım**..." dedi. (s.18)

Amma da yaptınız ha! (s.19)

Ali, "**Amma da yaptınız ha!**.. Koca İstanbul'da meyhane kılığına kıran mı girdi... Yürüyün!.." diye kapıya yürüdü. (s.19)

Canı cehenneme (s.20, 231)

Halit umurundaydı sanki Nesrin'in. Öyleyse Nesrin'in de **canı cehenneme**... (s.231)

Allah versin (s.22, 66, 99)

"Haydi **Allah versin**... Gözümüz yok... Kızcağızı iyice yoluna koydun. Fakültede seni göremedi mi, beti benzi atıyor..." (s.22)

Eyvallah (s.22, 66, 73, 99, 112, 122, 167, 174, 175, 275)

Recep'in bu lafına Süleyman itiraz etti: "Yok birader, kalın kafalılığımndan... Sonra size yine uğrarım. **Eyvallah**..." (s.112)

Allah Allah! (s.22, 71, 72, 83, 98, 110, 148, 156, 176, 229)

Recep, gözlerini açmış Mediha'ya bakıyordu. "**Allah Allah!**... Ne oluyoruz?" (s.176)

Ne bileyim (s.24)

Halit annesinden babasının kederinin ne olduğunu öğrenmeye çok çalıştı. Kadıncağız, "**Ne bileyim** oğlum... Hep kederliydi işte..." cevabını verirdi. (s.24)

Allah için (s.24, 79, 80, 177)

Baban, izinli gitmeyi bile reddetti. Kasabamızda onu çok sevmişlerdi. Hani **Allah için** ağırbaşlı, kendini saydıran bir adamdı. (s.24)

Nur içinde yatsın (s.24)

Baban, izinli gitmeyi bile reddetti. Kasabamızda onu çok sevmişlerdi. Hani Allah için ağırbaşlı, kendini saydıran bir adamdı. **Nur içinde yatsın**; sen iki yaşına basmadan, ölüverdi. Nasıl bizleri bıraktı gitti hâlâ anlayamam, ama hep kederliydi, hep kederliydi... (s.24)

Ne demek (s.26, 138, 148, 198, 199)

Selman Bey, telaşlı, aşırı bir jestle Halit'i protesto etti. Onun görkemli döşenmiş salonunda gözlerini gezdirerek, "Yarı yolda kalmak **ne demek** Halit Bey!" diye parladı. (s.199)

Hatır için (s.27)

Belma'nın onu zorla sürüklediği arkadaş toplantılarına, danslara, **hatır için** gidiyor, genç arkadaşlarının topuna birden çocuk gözüyle bakıyordu. (s.27)

Bana bak (s.30, 54)

Recep, oturduğu yerden doğrulmuştu. Arkadaşına, "**Bana bak**" demişti, "konuşacaksan namusunla konuş. Yoksa seni eşek sudan gelinceye kadar döverim..." (s.30)

Allah'ını seversen (s.33, 80)

Nejat ısrar ediyordu: "**Allahını seversen** Halit, doğru söyle; bir saatten beri senin yanımdayım, seninle konuşuyorum, kravatıma dikkat etmedin mi?" (s.33)

Örneğin (s.34, 131)

Geçen yıla gelinceye kadar, **örneğin** seni Süleyman, senin ancak Halit'i tanıdığın kadar tanıyordum. (s.131)

Laf olsun diye (s.35, 145)

Delikanlının yanında üç kişi daha vardı. Güya Receplerin yanından geçiyorlarmış gibi yaptılar. **Laf olsun diye** selam verdiler. (s.145)

Baksanıza (s.35)

"Çoktan affettim Nejat'ı" dedi. "Bir kuklaya, bir zavallıya kızmak, darılmak aklımın köşesinden geçmez... **Baksanıza** hayatta başarılı olabilmek için kendisinden çok, sadece babasına güveniyor..." (s.35-36)

Buyurun (s.36, 44, 56, 78, 87, 109, 120, 122, 135, 150, 180, 186, 214, 256)

Kapıya yürüdüler. Halit bir adım geri çekildi. Sesini, hareketlerini tıpkı Nejat gibi ayarladı: "Rica ederim Recep, **buyurun**" diye Recep'e kapıyı gösterdi. (s.87)

İnşallah (s.39, 167, 191, 268)

Genç kız gülümsedi: "Arkasından da bana Gorki'yi oku demezsin **inşallah**..." (s.39)

Baksana (s.39, 81, 176)

"Ama ya içlerinden biri, senin elinden beni almaya kalkarsa... Dünya tersine dönmüş **baksana!**" Alayın farkına vardı, Mediha. (s.176)

Müsaadenizi rica ederim (s.41)

Aktör Selim onlara yaklaştı: "Nesrin Hanım, **müsaadenizi rica ederim**. Gitmek zorundayım" dedi. (s.41)

Vallahi! (s.43, 49, 114, 171, 186, 187, 239, 270, 275)

"Babam bırakmıyor, babam... Muhakkak üniversiteyi bitireceksin, diye ısrar ediyor. **Vallahi** sınavlarda döne döne başım döndü. Hani başka yapacağım herhangi bir iş için bile kendime olan güvenimi yitirdim." (s.49)

Merak etme (s.43, 67)

Halit önce ceketinin, sonra yeleğinin ceplerini aradı. Bir kâğıt parçası buldu çıkardı. "**Merak etme**, burada" cevabını verdi. (s.43)

Ne emredersiniz efendim? (s.44)

Zayıf adam kapının eşiğinde durarak: "Çay, kahve... **Ne emredersiniz efendim?**" İki genç adam, birbirlerinin yüzüne baktı. (s.44)

Sefa geldiniz (s.44)

Çayları içtiler. Birer cigara yaktılar. Sonra birer cigara daha yakıyorlardı ki bekledikleri adam geldi. Bu, fıldır fıldır dönen gözlü, güler yüzlü, orta boylu bir adamdı. Elinde bir çanta vardı. "**Sefa geldiniz** beyler!" diye odayı çınlattı. (s.44)

Zahmet etmeyin (s.44)

Kâtip başını kapıdan uzattı: "Bak oğlum, beyler ne emrediyorlar!.. Çay, kahve, gazoz..." Halit, "Şimdi içtik efendim. **Zahmet etmeyin**" diyecek oldu. (s.44)

Emin olunuz (s.45, 89)

Birdenbire Recep'e döndü: "O güzel makalenin sizin olduğunu öğrenince, sizi görmek, sizinle tanışmak isteğimi yenemedim Recep Bey... **Emin olunuz**, yıllar var, bu kadar olgun, böylesine doyurucu bir yazı okumamıştım. Karşılık verdiğiniz yazı sahibi hakikaten perişan olmuştur. Gık diyecek hali kalmadı. Tabii bir tek yazınızla hakkınızda hüküm vermek istemem. Bundan böyle fikirlerinizi daha açık öğrenmek olanağına sahip olacağız. Yeni yazılarınızı merakla bekleyeceğim." (s.89)

Durun bakayım (s.45)

Selim'e döndü: "Mektupta bahsedilen bey, siz olacaksınız. Emin olunuz, size elimden gelen bütün yardımı yapacağım. **Durun bakayım**..." (s.45)

Sadede gelelim (s.45)

Her ne hal ise, **sadede gelelim**, bu vapura tayfa, kâtip vesaire yazıyorlar. Siz hiç merak etmeyin. Bu işi ben, bilhassa kendim takip edeceğim. (s.45)

Hey gidi günler hey! (s.45)

Halit'e döndü: "Efendim, bendeniz gençliğin ne demek olduğunu bilirim. **Hey gibi günler hey**... Öyledir bu işler, hem ziyaret hem ticaret... Bey, pek âlâ düşünmüşler..." (s.45)

Hiç merak etmeyin (s.45, 114)

Selim tok bir sesle, ağır ağır adresini söyledi. Adam, dikkatle yazdıktan sonra: "Siz **hiç merak etmeyin**. Bu işlerle ilgili çok, birçok tanıdığım var. Size de bir kâtiplik yakışır gemilerde doğrusu..." (s.45)

Hem ziyaret hem ticaret (s.45)

Halit'e döndü: "Efendim, bendeniz gençliğin ne demek olduğunu bilirim. Hey gibi günler hey... Öyledir bu işler, **hem ziyaret hem ticaret**... Bey, pek âlâ düşünmüşler..." (s.45)

Lütfen (s.45, 146, 244, 258)

Halit karta bir göz attı. Hemen doğruldu: "Siz **lütfen** devam ediniz. Ankara'dan bir arkadaş, okul arkadaşım" dedi, yürüdü. (s.244)

Yok canım! (s.46, 63, 68, 84, 96, 99, 187, 211)

"Zorluk çıkarmak mı, **yok canım**, seni çok seviyor. Hani kızmazsan, sana derin hürmeti var gibi diyeceğim." (s.63)

Sana ne? (s.49, 53, 189)

"Güzel söylüyorsun işte. Babandan **sana ne?** Başka bir iş tut. Git, babanın işlerine yardım et. Sınıf döne döne fakülteyi bitirsen bile, aldığın diplomanın kime hayrı dokunur ki?.. Avukat mı olacaksın?.. Yoksa hâkim mi?.." (s.49)

Oldum olasıya (s.49, 70)

Recep güldü: "Sen de Ali, antıkasın ha... Her işe bir gizlilik süsü vermekten hoşlanırsın. Konuşacaklarımız elbette Süleyman'dan çıkmaz. Ona itimat etmesek, onu sevmesek, derdimizi açar mıyız? Zaten bizimkisi de **oldum olasıya** merak." (s.70)

Çak Allah çak (s.50)

Necip, sıkıntılı sesine alaylı bir ahenk vermeye çalışarak, "Bırak" cevabını verdi. "Pederin inadına bu yıl da bir döneceğim. **Çak Allah çak**. Bakalım bu sefer ne olacak... Şimdi efkârlandım, gezmeye gidiyorum. Beyoğlu'na bir çikalım bakalım. Şu İstanbul'dan ayrılmak da zoruma gidecek ya... Ama yine de sık sık gelirim İstanbul'a. Mal almak, mal satmak meselesi..." (s.50)

Teşekkür ederim (s.50, 87, 135, 140, 153, 180, 181, 209, 213, 219, 224, 237, 238, 249, 272, 275, 278, 279)

Genç kız kumaşı açmış, üstünde nasıl duracağını prova ediyordu: "Çok güzel Recep, çok güzel. **Teşekkür ederim**. Buna o kadar ihtiyacım vardı ki... Hemen diktireyim." (s.140)

Tebrik ederim (s.50, 237)

Doğrusu çok akıllıca bir iş yaptın. **Tebrik ederim**. Zaten hiçbir zaman senin zekândan, efendiliğinden, kısacası insanlığından şüphe etmedim. (s.237)

Oh be yahu! (s.50)

"Öyle pek tebriğe değer karar değil bu... **Oh be yahu**, içim bayağı ferahladı." (s.50)

Ha şöyle (s.50)

"**Ha şöyle**... Şimdi ver elini Beyoğlu!" (s.50)

Ver elini (s.22, 35, 50, 178, 205)

O, savaş içinde bile Avrupa'nın çeşitli memleketlerini sık sık görmüştü. Her canı sıkıldıkça, **ver elini** Avrupa... (s.205)

Ne var ne yok? (s.52, 245)

Halit hademeyi çağırdı. İki dondurma ısmarladı. Vantilatörü ayarladı. Dondurmalar geldikten sonra da yine hademeye kendilerini kimsenin rahatsız etmemesini söyledi. Karşılıklı koltuklara oturdular. "Anlat bakalım, **ne var ne yok?**" (s.245)

Doğrusunu isterseniz (s.53, 108, 151)

"Ben bu işi ciddiye almıyorum ki... Onlar üç yıl hep nişanlanır gibi olurlar, sonra vazgeçerler... **Doğrusunu isterseniz** iş ciddileşirse çok sevinirim; ama Nesrin'i kaybedeceğimden dolayı da üzülürüm." (s.53)

Durun yahu (s.53)

Necip: "**Durun yahu** ne oluyorsunuz öyle... Çocuklar ölüyor değiller ya, alt tarafı nişanlanacaklar..." (s.53)

Durduğumuz kabahat (s.53)

Necip, "**Durduğumuz kabahat**..." diye fırladı. (s.53)

Az kalsın (s.54, 200)

Halit'in aklından, "Bal gibi, gençleri sömürüyorsun..." geçti. **Az kalsın** bu düşüncesi, dudaklarından dökülünecekti. Kendini tuttu. (s.200)

Sağ olsun (s.55)

Necip, Halit'e sordu: "Üstünde bu kadar paran var mı?"

Halit, "Var" cevabını verdi.

"Hani yoksa ekleyelim."

"Var... Var... Amcamız **sağ olsun**." (s.55)

Haydi bakalım (s.55, 182)

Maçka'ya, Nesrin'in apartmanının kapısına geldikleri vakit, Necip elinde taşıdığı çiçeği, Halit'e verdi. Nejat onun kravatını düzeltilti. Halit'i bir kere gözden geçirdi. "**Haydi bakalım** biz dönüyoruz" dediler. (s.55)

Hoş geldiniz (s.56)

Tombul, pırlıl pırlıl yanan gözlü bir hanımdı. Halit'e doğru yürüdü: "**Hoş geldiniz** Halit Bey... Ben de sinemaya gidiyordum. Nesrin'i bir türlü kandıramadım. Meğerse sizi bekliyormuş. Ne yapalım, ya yalnız giderim, ya da bizim Belma'yı alırım. Bizim Bey de haftada birden fazla sinemaya gitmez. Bana gelince hiçbir filmi kaçırmam. Velhasıl bir karışık iştir bizim işler... Buyurun salona geçin..." (s.56)

Sizi gidi haylazlar sizi (s.56)

Halit'in elindeki orkideye baktı, sonra işaretparmağını sallayarak: "**Sizi gidi haylazlar sizi**... Nesrin de bana bir şey söylemek istemiyor. Ama ben, farkındayım. Sinemadan sonra yengene muhakkak uğramalıyım. Belki de amcan evde olur..." (s.56)

Ne oldu? (s.58)

Nesrin, Halit'i dikkatle dinledi, dinledi. Sonra birdenbire hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Halit şaşırmişti. Onu kollarının arasında sıkıyor, okşuyor, teselli etmeye çalışıyordu: "**Ne oldu**... Neyin var Nesrin?" (s.58)

Neyin var? (s.58)

Nesrin, Halit'i dikkatle dinledi, dinledi. Sonra birdenbire hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Halit şaşırmişti. Onu kollarının arasında sıkıyor, okşuyor, teselli etmeye çalışıyordu: "Ne oldu... **Neyin var** Nesrin?" (s.58)

Ziyanı yok (s.63, 135, 163, 183, 262, 281)

Ali, "**Ziyanı yok**. Akşama nasıl olsa eve gelmeyecek miydin? İşinin uzadığını anladım" karşılığını verdi. (s.63)

Sayende (s.64, 237)

"Teşekkür ederim canım. Hep **sayende**. Sahiden, mahkeme karar verinceye kadar, üstümdekiler bile karı koca olduğumuzu hatırlatıyor. Hani benimle yatmak istersen, itiraz edecek bir sebebim bile yok..." (s.237)

Vallah billah! (s.66)

Necip çok heyecanlı bir sesle anlattı: "Vapura, köprüye yetişmem gerek. Allah çocuklar, bu seferkini görseniz, parmağınız ağzınızda kalır. Bir içim su. Dün gece Beyoğlu'nda tanıştık. Bir Mariya ki, Mariya gör. Adaya gidiyoruz. **Vallah billah** kapkara gözlerinin içine baktıkça, içim dışım perişan oluyor. Haydi beni lafa tutmayın, alt tarafını, ya bu gece ya da yarın sabah anlatırım." (s.66)

Hayırlısı (s.66, 97, 99, 173, 196, 198)

Bu arada Ahmet Usta Mediha'nın babasına döndü: "Senin damat da yakışıklı delikanlıymış ha!.. Tam Mediha'nın dengi. **Hayırlısı**..." dedi. (s.173)

Ne olur ne olmaz (s.66)

"Bütün sınavlara girmedim diye peder parayı kesti. Biliyorsun. 'Kasabaya dön gel' diyor. Gitmeye gideceğiz. Ama şu güzelim yaz, İstanbul'un yazı bırakılır da gidilir mi ya! Mariya ile en az beş kere Florya sefası yapmadan, bir yere kıpırdamam. Bu eski lacivert elbiseleri şuracıkta okutacağım. Yanımda para var; ama **ne olur ne olmaz**. Zaten pedere de telledim. Yol parası dedim. Bugün yarın ister istemez yollayacak." (s.66)

Güle güle (s.66, 115, 122, 171, 174, 175, 240, 260)

Kapıdan çıkarken çocukların ikisi de "**Güle güle** Halit Amca!" diye neşe ile bağırdılar. Halit döndü, onlara sevgiyle bir baktı. (s.260)

Çok şükür (s.67, 76, 80, 88, 95, 108, 111, 182, 210, 248)

Necip'i teselli eden bir nokta, suçlarının sadece siyasi oluşuydu. **Çok şükür**, arkadaşları ahlaksızlık etmemişlerdi. (s.248)

Affedersin (s.68, 233, 276)

Belma, çekine çekine, "**Affedersin** ağabey, seni üzecek bir söz ettim" diye mırıldandı. Halit karşılık vermedi. (s.276)

Rahmetli (s.68, 137, 141, 168, 264)

Recep bir bir anlattı: "Saat, Kuran, **rahmetli** babamın yadigarı. Ötekiler de görüyorsunuz." Kuran'ın yapraklarını memur, şöyle bir karıştırdı. (s.168)

Can kurban (s.70, 146, 192)

Recep, "Selim haklı" dedi. "Sana da **can kurban**..." (s.192)

Boş ver yahu (s.71)

Recep, ciddi, tok bir sesle, birdenbire konuşuverdi: "Süleyman sen bu derneğe gir."

"Allah Allah... Neden girecekmişim?"

"Gir işte."

"**Boş ver yahu** sen de... Dalga mı geçiyorsun?" (s.71)

Amma da yaptın ha! (s.71, 182)

"**Amma da yaptın ha**... Casusluk ne demek? Sen de zaten bu işlerin alayındasın. Maksat, vakit geçsin. Dalavereye gelince, dalavere... Hatırım için bunu yapacaksın." (s.71)

Size ne? (s.72)

"Bu işe, peki dedik canım. Anlaşılan, bir oyundur oynayacağız... Yalnız, anlayamadığım bir mesele var. Haydi derneğin içinde dönen dolapları öğrendik. Bundan **size ne?** Bana ne?" (s.72)

Bana ne? (s.72, 179)

"Recep'in sınavından **bana ne?**" diye Nesrin omuzlarını silkti. (s.179)

Ha yaşa! (s.75, 107)

"Çok zekisin... **Ha yaşa!**" diye berrak bir sesle Recep odayı cınlattı. (s.75)

Tamam mı? (s.76, 118, 164, 245)

Ben sana bunları söyleyeyim: Evlenmeye evleneceğiz. Bundan hiç korkma. Üniversitede asistan olacağım, aklıma koydum. Bundan da korkma. Hani az çok geçinecek bir paramız olacak. Askerliğimi yaptım. Bu işlere başlamak için vakit kaybetmeyeceğim, **tamam mı?** Şimdi korkulacak şeylere geleyim: Korkulacak bir tek şey var Mediha, ortalıkta bir harp dedikodusu var. Bütün dünyayı bir harp kokusu boyamaya başladı. (s.164)

Her Allah'ın günü (s.76, 281)

"Evet, insanlar **her Allahın günü** sokağa çıkarlar Zeynep Hanım!.." (s.281)

Amma da yaptın yahu! (s.78)

Süleyman'ın canı sıkılmıştı. "**Amma da yaptın yahu**... Ben, bu sıcaqlarda sınav diye patlıyorum. Sen de başıma iş çıkarıyorsun. Vaktim yok bunu okumaya." (s.78)

Haydi oradan (s.78)

Ali söze karıştı: "**Haydi oradan** ben seni bilirim. İstedğin zaman dokuz kitabı birden okursun. Lisedeyken içimizde en çok kitap okuyan sendin. Derslerden de hepimizden iyi not alırdın. Hem de polis romanlarına varıncaya kadar okurdun. Seni bu kahveler, kumar berbat etti oğlum..." (s.78)

Kısmet olursa (s.80)

Onunla **kısmet olursa**, evleneceğim. Bunun için de önce fakülteyi bitirmem gerek. Hayatımı düzenlemeliyim. (s.80)

Billahi (s.81)

Necip de girmiş yatağının içine oturmuştu. Arkadaşını dikkatli dikkatli dinliyordu: "Seni anlıyorum Ali..." dedi. "Yalnız çok merak ettim. Evlenmeyi kurduğun kızı ben tanıyor muyum? **Billahi** benden sır çıkmaz bilirsin..." (s.80-81)

Aşk olsun! (s.81, 133)

Ali'nin şaşkınlığı geçmişti. Şimdi öfkelenmeye başlamıştı: "E... **Aşkolsun** sana Recep. Ben de sana dünya yüzünde kimsesiz kalmış bir arkadaş diye hep acırdım." (s.133)

Orası öyle (s.81, 82, 273)

Necip başını kaşdı, esnedi: "**Orası öyle**, öyle olmasına, öyle ya... Şu İstanbul'dan ayrılmak canımı sıkıyor." (s.82)

Hatırı için (s.82, 184, 244)

Recep önce, geldiğinden beri şaşkın şaşkın oturan nişanlısına baktı. Sonra, kadehleri Nesrin'in elinden aldı. Recep bu toplantıya gelmeyecekti. Halit'in **hatırı için** bile. Fakat kendine göre birtakım hesapları, öğrenmek istediği şeyler vardı. Zaten bu arkadaşların çoğunu bir daha göreceği şüpheliydi. (s.184)

Sağ ol (s.85, 135, 142, 174, 233)

"Eh... **Sağ ol** oğlum, **sağ ol** da ziyanı yok. Size şimdi bir çay yapayım. Üşüdünüz." (s.135)

Ne idüğü belirsiz (s.88)

Yazı masasının arkasında kimse yokmuş gibiydi. Fakat gerçekte ufak tefek, kaba kafalı dergi sahibi o masanın ardında oturuyor, karşısındaki gençlere gözlerindeki **ne idüğü belirsiz** bir anlamla bakıyordu. (s.88)

Emrinize amadeyim! (s.89)

Dudaklarında belli belirsiz bir gülümseme vardı; tok bir sesle konuşuverdi: "Fakat efendim, bir daha sefere yazı yazıp yazmayacağımı bilmiyorum. Hem yazı yazmaya karar vermiş değilim. Karar verseydim, imzamı da atardım. O yazım, bir akılsıza verilmesi gereken cevaptı. Ben, ya Halit, ya da herhangi bir arkadaşın cevap vermesi gerekiyordu. Verildi! Ama sorunu konuşabiliriz, tartışabiliriz. **Emrinize amadeyim!**" (s.89)

Aferin (s.90, 94)

Bizim ressam bir sürü dil dökerek, 'satılmıştır' kartını resme iliştiirdi. Önce, aklımdan bir **aferin** geçti. Ama sonra bu aferini geri aldım. Ressam Nebil'den sıtkım sıyrıldı. (s.94)

Ne hacet (s.91)

Ellerini pantolonunun cebine soktu. Gayet rahat bir sesle, "Anlatmaya **ne hacet** beyefendi. Bilmez miyiz? Hatta zatıâlinizin bir zamanlar arkadaşlarınızı nasıl sattığınızı biliyoruz. Bende kabahat ki derginize yazı yazmak gafletinde bulundum. Şimdi hatamı anlıyorum. Müsaadenizle..." dedi ve yürüdü. (s.91)

Müsaadenizle (s.91, 213)

"Affedersiniz beyefendi. **Müsaadenizle**" deyip sekreter, Halit'in telefonu kapamasını bekledi. "Başka bir emriniz beyefendi?" diye sordu. (s.213)

Âmenna (s.93)

Diyeceğim, şu ressam Nabil de iyi adam belki. Gelgelelim, üstatlık pozunda. Belki resimleriyle gerçekten üstat. Fakat, etrafına birtakım gençleri toplayıp, konferanslar, nutuklar geçiyormuş... Çizmeden yukarı çıkmasa **amenna**... (s.93)

Allah kuvvet versin (s.95)

Halit, ders çalışanlara baktı baktı: "Aman ya Rabbi... Çocuklara **Allah kuvvet versin**. Bu havada ders, çekilir şey değildir... Çok şükür takıntımız yok." (s.95)

Bana kalırsa (s.96)

Marifet, sahneye çıkınca konuşmakta. **Bana kalırsa** sinemanın sanatla hiçbir ilgisi yok diyeceğim geliyor. Bir sahneyi on kere çevir, beğendiğini ekle... Tiyatro öyle mi ya? Perde açıldı mı bitti. (s.96-97)

Müsaade ederseniz (s.97)

Tiyatro öyle mi ya? Perde açıldı mı bitti. Sahneye bir kere çıkarsın, kötü oynadın mı, seyirciye, 'aman efendim bu oyunumu ben de beğenmedim, **müsaade ederseniz** yüksek huzurunuzda bir kere daha tekrarlayayım' diyemezsin. De de göreyim seni... (s.96-97)

Göreyim seni (s.97, 118)

Sait'in yüzüne kan gelmişti; bağırdı: "Tamam! Tastamam! Yaşa be Kemal! Profesyonel olursan menecerin ben olacağım zaten. **Göreyim seni**..." Güldü de millet güldü. (s.118)

Haydi hayırlısı (s.97, 99)

"Sen aktörsün" dedi Halit. "Bari hocanın telaffuzu iyi mi? İyi konuşmasını öğrenmen lazım."

"Ne diyorsun kardeşim, karşılıklı bir kelimeyi bir tekrarlayışımız var, görenler birbirimize ilanı aşk ettiğimizi sanır. Katıksız İngiliz benim hoca hanım."

"Haydi hayırlısı..." (s.99)

Nasılsın? (s.98, 233, 245)

Kadınlardan sarısı, yiyecek gibi Selim'e bakıyordu. Selim'le göz göze gelince, "**Nasılsın** Selimciğim, canım?" diye sordu. (s.98)

Afiyetinize duacıyım (s.98)

Selim pervasızca, "**Afiyetinize duacıyım** şekerim" cevabını verdi. (s.98)

Canın çıksın (s.98)

Sonra da alçak sesle, "**Canın çıksın** e mi?" diye söylendi. (s.98)

Hayrola? (s.98)

Halit güldü: "**Hayrola** bu ne öfke?" (s.98)

Doğrusunu istersen (s.98)

"Doğrusunu istersen, şu sıralarda bana her iltifat eden kadını parama düşman sayıyorum." (s.98)

Ne var ne oldu? (s.101)

Necip, iyice yaklaştıkları zaman sordu: "**Ne var ne oldu** Nesrin?" (s.101)

Vay vay vay! (s.101, 197)

Salona girince, Selman Bey ayağa fırladı. Hızla kendisine doğru yürüdü. Neredeyse boynuna sarılacaktı: "**Vay vay vay** Halit Beyciğim!.. Son defa konuşalı en az on beş yıl oluyor... Zaman efendim, nasıl da geçiyor." (s.197)

Hayret doğrusu (s.102)

Nejat birkaç kere Nesrin'in kulağına eğilip, "**Hayret doğrusu**, hayret. Fatih'ten böyle bir kız çıksın!" demişti. (s.102)

Öldüm Allah (s.21, 74, 103)

Bugün, Nesrin'in ısrarla çağırdığı toplantısına hiç de gitmek istemiyordu. Onu bu toplantıya çeken tek kuvvet Nesrin'di. **Öldüm Allah** onu görmek isteğini yenemiyordu. (s.21)

Evvel Allah! (s.103)

Aktör: "Pera'da oturuyorum kaç yıldır. Sonra Balıkpazarı'nda garson Yorgi de tam beş yıldır ahbabımdır. Çat pat Rumca konuşurum **evvel Allah!**" (s.103)

Teslim ol! (s.107)

Nihayet Recep dayanamadı, seslendi: "**Teslim ol** artık Nejat, hapı yutmuşsun..." (s.107)

Ne sen sor ne de ben söyleyeyim (s.108)

"**Ne sen sor, ne de ben söyleyeyim**. Zaten oda pek karanlıktı. Üst üste oturuyorduk. Köşede küçük bir masanın üzerinde bir yığın kâğıdın arasında bu alet duruyordu. Alet birkaç parçaydı ya... Tavandaki ışık çok zayıftı. Masanın arkasında sipsivri yüzlü, kertenkele gözlü, dümdüz saçları dar alnının ortasına sarkan biri oturuyordu. Bu adamı hiçbir yerde görmemiştim. Belki gördüm de dikkat etmedim. Sait'i yanı başımda bildiğim için korkum azalıyordu." (s.108-109)

Az daha (s.65, 84, 110)

"Yok canım... Küser mi hiç. Darılsaydı, ta geçen sömestr başında Nesrin'in çayında Halit'e darıldı. Biliyorsun **az daha** o gün Halit'ten dayak yiyecekti. Ama ertesi gün, buraya ziyaretimize geldi." (s.84)

Uzatmayalım (s.110)

Önce, gülmek isteyenler susturuldu. Sonra konuşmalar, tartışmalar çıktı. **Uzatmayalım**, ikimizi de kapı dışarı ettiler. (s.110)

Ha babam! (s.110, 123)

Kendi dünyalarına daldılar. Berikiler, **ha babam** üst üste kadehleri yuvarlıyor, gidenlerin ardından alçak sesle küfrediyorlardı: "Kanı bozuklar... Melezler... Yahudi soylular!" (s.123)

Sen sağ, ben selamet (s.111)

"Kolay olmadı. Hırlaşa hırlaşa az daha sabahı ediyorduk. Önce bana çok kızdı. Neden bu işe girişmeden doğruyu söylemedim diye. Nasıl söyledim, inanmazdın ki, karşılığını verdim. Sonra bu gece kafanın ölçüsü tamam çıksaydı, yine inanmazdın, dedim. Yuf diye, amma da sersemmişim diye söylendi söylendi, oturdu. Sonra da analarını, avratlarını falan filan diye sövmeye girişti. Daha daha sonra, bu grupla ilgimizi kesmeye karar verdik. **Sen sağ, ben selamet!**.." (s.110-111)

En azından (s.111)

Bu soruya Süleyman'ın suratı asıldı. Cıgarasını tablada ezdikten sonra: "Görmek de laf mı?.. Tehdit bile ettiler. O... haydi adı gerekmez, derneğin kararını bize bildirdi: Aralarında etkin bir görev alamazmışız. Çünkü bu işleri ciddiye almıyormuşuz. Fakat bundan sonra sadece bir üye olarak kalabilirmişiz. Ağzımızı da sıkı tutmalıymışız. Tutmadığımız takdirde sonumuz fena olurmuş. **En azından** bizi teşhir ederlermiş... Bak burasını tehdidin, anlayamadım. Neyimizi teşhir edecekler acaba?" (s.111)

Hadi canım (s.113)

Halit: "**Hadi canım**. Dünya yüzünde kız milleti kalmasa, sen, kendi kaburga kemiğinden kadın kısmını ortaya çıkarırsın." (s.113)

Alimallah! (s.113)

"Fukaranın yüreği kalkarmış. Ağlar da rezil olurmuş. Korktu. Zaten böyle olması iyi. Hiçbir kızla bu kadar uzun dalgaya düşmemiştim. Babam bile gelip giden memleketlilerden duymuş, küplere biniyormuş. Son mektubunda, 'hele o gâvur kızını bu yakalara bir getir, **alimallah** seni mirasımdan mahrum ederim' diye yazıyor. Aslına bakarsan, ben evlenemem.

Bende o surat var mı? Siz söyleyin. Allah korusun. Bir kız alır da tekele düşer miyim? Sonra dünya yüzündeki öteki kızlar ne olacak?.." (s.113)

Aslına bakarsan (s.113, 160)

"Pek inanmıyorlar ama, fazla da sarkıntılık edemiyorlar. **Aslına bakarsan** hepsi iyi çocuklardır. Babamın akrabası memurlar da var. Birkaçı babamın tavla arkadaşı. Onlar da beni koruyor, bana göz kulak oluyorlar. Ah Recep, sen çok okumuş adamsın. Bazen benim gibi bir işçi, cahil kızı ne yapacaksın diye merak ediyorum." (s.160)

Allah korusun (s.113)

"Fukaramın yüreği kalkarmış. Ağlar da rezil olurmuş. Korktu. Zaten böyle olması iyi. Hiçbir kızla bu kadar uzun dalgaya düşmemiştim. Babam bile gelip giden memleketlilerden duymuş, küplere biniyormuş. Son mektubunda, 'hele o gâvur kızını bu yakalara bir getir, alimallah seni mirasımdan mahrum ederim' diye yazıyor. Aslına bakarsan, ben evlenemem. Bende o surat var mı? Siz söyleyin. **Allah korusun**. Bir kız alır da tekele düşer miyim? Sonra dünya yüzündeki öteki kızlar ne olacak?.." (s.113)

Sağ olun (s.114)

"**Sağ olun**, İstanbul haberlerini kaçırmak istemem." (s.114)

Yazık (s.94, 114)

Necat, Necip'e durup durup, "**Yazık**, sana acıyorum. Gidiyorsun ha" diyordu. (s.114)

Kusura bakma (s.115, 212, 227, 249, 262)

"Elbette elbette geleceğim. Şaşırıverdim, **kusura bakma**." (s.249)

Sakın merak etme (s.115)

Necip, Selim'e iki elini birden salladı. Selim tekrar seslendi: "**Sakın merak etme!** Arkada, İstanbul'da bıraktıklarına göz kulak oluruz." (s.115)

Durun bakalım (s.118, 186)

Ali, "**Durun bakalım**, anlayacağız" diye ortalığı yatıştırdı. (s.118)

Yaşa! (s.118, 190)

Sait'in yüzüne kan gelmişti; bağırdı: "Tamam! Tastamam! **Yaşa** be Kemal! Profesyonel olursan menecerin ben olacağım zaten. Göreyim seni..." (s.118)

Ne günlere kaldı? (s.119, 121)

Ortalık biraz yatışınca, Recep ağır ağır konuştu: "Boş verin çocuklar. Şaka bir yana, efendiliğimizi elden bırakmayalım. Daha çatışacak zaman değil. Hani kalkıp gidelim diyeceğim; ama erkeklik **ne günlere kaldı** diye çatarsınız. Ben de gitmek istemem zaten. Laf filan atacaklar. Selam verecekler. İpi büsbütün koparmadık daha... Biz de onların hallerine göre davranırız olur biter." (s.119)

Şuna bak (s.120)

Ali, Recep'e eğildi, fısıldadı: "**Şuna bak**... Utanmasa, Hitler selamı verecek." (s.120)

Rahatsız etmeyelim (s.120)

Beriki biraz şaşırıldı: "Kalabalığız. **Rahatsız etmeyelim**." (s.120)

Olan oldu (s.121, 138)

Recep, yerinden fırlayıp açacaktı; ama vazgeçti. Ali'yi beraber getirdiğine şimdi pişman oluyordu. "**Olan oldu**" diye düşündü, kendi kendine. Ali, iyi çocuktü. (s.138)

Hiç yoktan (s.121)

Üst üste kadehlerini dikiyorlardı. Kızıışmışlardı. Recep, bu hali beğenmiyordu. Kalkıp gitseler iyi olacaktı. **Hiç yoktan** bir fikir çatışmasını ayağa düşürmek, yumruğa dökmek istemiyordu. (s.121)

Başka çaremiz yok (s.127, 128)

Hani siz de bu diyeceklerimi biliyorsunuz ya, iki saatten beri konuşuyoruz. Şimdi konuştuklarımızı toparlamak, özetlemek için baştan aldım. **Başka çaremiz yok**, kararına vardık. Evet, **başka çaremiz yok**. (s.128)

Bugünden tezi yok (s.128)

İşimiz zor. **Bugünden tezi yok**, işe başlayacağız. Derneğimizle ilgili olanlara sorunu açıkça anlatacağız. (s.128)

Yarından tezi yok (s.133, 226)

"Bugün öğleden sonra ne ders, ne de seminer var. Konuştuğumuz işe **yarıdan tezi yok** başlayacağız çocuklar. Arkadaşların çoğunu yarın fakültede göreceğiz. Ben, bugün Cibali'ye gideceğim." (s.133)

Amma da yaptın! (s.133, 137, 245)

Süleyman, "**Amma da yaptın** Ali be..." diye söylendi. (s.133)

Kusuruma bakmazsın ya (s.134)

"**Kusuruma bakmazsın ya**... Merak ettim işte." (s.134)

Allah, size akıllar versin (s.134)

Süleyman, "**Allah, size akıllar versin**. Bu havada Cibali 'ye ha!" diye söylendi. (s.134)

Buyursun (s.135, 236)

Halit karyolasına uzanmış, gazeteleri karıştırıyordu. Başucundaki telefona, "**Buyursun** yukarıya..." dedikten sonra uzun uzun baktı. (s.236)

Niye zahmet ettin? (s.136)

Heyecanlanmıştı. Bir şey söyleyemedi bir zaman: "Çok sevinecek..." diye neden sonra mırıldandı. "Ama çok para vermişsindir. **Niye zahmet ettin?**" (s.136)

Fırsattan istifade (s.139)

Ali, **fırsattan istifade**, Recep'e bir göz attı. Ama anne, "Dünyada ikinizi de bırakmam" dedi. "Yemeği, Allah ne verdiyse beraber yeriz. Hem daha amcan da gelmedi Recep..." (s.139)

Allah ne verdiyse yeriz (s.139)

Ali, fırsatından istifade, Recep'e bir göz attı. Ama anne, "Dünyada ikizini de bırakmam" dedi. "Yemeği, **Allah ne verdiyse** beraber **yeriz**. Hem daha amcan da gelmedi Recep..." (s.139)

Kusura bakmayın (s.141)

Anne yavaşça kalktı, bir şey söylemeden Recep'in arkasını okşadı. Bir sahanı alıp dışarı çıktı. Yalnız kalınca Recep, Mediha'nın babasına, "**Kusura bakmayın**, sırası gelmişti de böylece söyleyiverdim" dedi. (s.141)

Hey Yarabbi! (s.144)

Bazı öğrenciler de tamamen ilgisiz, arkadaşlarının bu heyecanı ile alay edercesine ortalıkta dolaşıyorlar, iki dirhem bir çekirdek hanımlar, beyler, "**Hey ya Rabbi**... Bu çocukların aklı mı yok" diye birbirlerinin yüzüne bakıyorlardı. (s.144)

Buyur (s.148)

Semiha: "Bana da yemek ısmarlar mısınız çocuklar?"

"O ne demek... **Buyur**" dediler hep bir ağızdan. (s.147-148)

Orası doğru (s.148)

Recep: "Biraz önce olup biteni duymuştur... öyle değil mi Semiha?"

"**Orası doğru** ya..." diye Semiha mırıldandı, sonra kararını verdi. (s.148)

Neme lazım (s.150)

Süleyman, Ali'yi koltukladı: "**Neme lazım**, çok zeki bir nişanlın var Ali, seni basbayağı kıskanıyorum." (s.149-150)

Eksik olmasın (s.153)

Eksik olmasın, memlekette bir baba dostum, her ay evimin kirasını bana yollar. (s.153)

Hey gidi gençlik! (s.154)

Fakültede kurduğunuz birlikten haberdarım. Niçin, kime karşı savaşmak istediğinizi de biliyorum. Gençlik!.. **Hey gidi gençlik!**.. Bundan yirmi-yirmi beş yıl önce olsaydı muhakkak size katılırdım. O zaman, beni fikirlerine inandırabilirdin. (s.154)

İzninizle efendim (s.155)

Recep döndü: "Peki unutmam. Düşüneceğim. **İzninizle efendim**" dedi, odadan çıktı. (s.155)

Oh olsun! (s.156, 270)

Geniş omuzlu, uzun boylu, kıvrır kıvrır, siyah saçlı bir delikanlı, "**Oh olsun** keratalara" dedi. (s.156)

Sağ olsunlar (s.158)

Dekan, bunları cezalandırınca, bizi gidip polise akıllarınca ihbar etmişler. Bizden intikam alacaklar güya... Yok miting yapacaktık. Gizli dernek kurmuşuz. Yok arkadaşlar arasında fakültede ikilik yaratıyormuşuz... Bunu dün öğrendik. **Sağ olsunlar**, onlardan yana görünüp bizden olan dost çok. Kim bilir, belki onların da bizim aramızda adamları var. (s.158)

Velhasıl (s.27, 56, 161)

Şimdi, bu beş, altı yıl önceki haline, düşünürken gülümsüyor, kendisiyle alay ediyordu. **Velhasıl** o geçmiş günlerini Halit, "Yahya Kemal'in şarkılarına hayranlık devrim" diye adlandırıldı. (s.27)

Canıma minnet (s.162)

"Sana inanırım Recep." Mediha çoktandır, üzerinden acemi toy bir kızcağız halini atmıştı. "Bak ne diyeceğim" diye devam etti. "Hava sahiden güzel. Sinemaya gidip karanlıkta oturmakta, mademki benimle bir arada akşama kadar kalmak istiyorsun, seninle Gülhane Parkı'na gidelim. **Canıma minnet...**" (s.162)

Hayırdır? (s.166)

Recep, gölge karşısına dikilince tanıdı: "Ne o, **hayırdır?** Senin bu saatlerde buralarda işin ne Süleyman?" Süleyman heyecanlıydı. (s.166)

Hiç merak etme (s.166, 281)

Recep'in dudaklarına soluk lambaların ışığında soğuk bir gülümseme takıldı: "Kaçacak bir sebep yok Süleyman. Arkadaşların yanına gitmek gerekiyor. Bizi suçlayacakları hiçbir olay yok ortada. Sen **hiç merak etme**, sabaha kalmaz bizi bırakırlar." (s.166)

Allah kolaylık vere (s.167)

Ayakta duran ikisi biraz geri çekildiler. Oturan: "Merhaba delikanlı, bu saatte seni rahatsız ettik. Sen gelinceye kadar şöyle bir kitaplarına göz atalım dedik. Amma zor derslerin varmış ha!.. **Allah kolaylık vere...**" Recep, sakın, güldü. (s.167)

Emrinizdeyim efendim (s.167)

"**Emrinizdeyim efendim**. Bir soracağınız mı var?" (s.167)

Ah gençlik ah! (s.169)

Yolda memur, Recep'in ağzını arıyordu: **Ah** bu **gençlik ah**... Oturup güzel güzel ders çalışacak, geleceğini düşünecek yerde, hep kahraman olmak sevdasındadır. Miting yaparlar, bizi arkalarından koştururlar. (s.169)

Ne yazık (s.171)

Recep, "**Ne yazık**" diye mırıldandı, "vazifeniz asayışı temin olduğuna göre, maçlarda tuttuğunuz Fener lehinde bağırmanız. Biz, hiç olmazsa içimizi dökebiliyoruz." (s.171)

Olan olmuş (s.173, 248)

"Keşke bu lafı açmasaydık. **Olan olmuş** bir kere." (s.248)

İyi öyleyse (s.174)

Ahmet Usta bir şeyler söyleyecekti. Vazgeçti. Kısaca, "**İyi öyleyse**" dedi, "hemen mahallede sana bir düğün yaparız... Bir düğün ki dostun düşmanın parmağı ağzında kalsın!" (s.174)

Dünya ahret kardeşimiz (s.175)

İrikıyım bir genç, dostça, Recep'in gözlerinin içine baktı: "Göz kulak olun da laf mı Ahmet Usta" dedi. "Mediha, **dünya ahret kardeşimiz.**" (s.175)

Dur canım (s.175)

Recep şaşırıldı. Ne diyeceğini bilemedi: "**Dur canım**... ağlama... ne oluyorsun böyle..." (s.175)

Vallahülazim (s.176)

Alayın farkına vardı Mediha. Güldü de güldü. Sonra, mahallesinin yaşlıca kadınlarını taklit ederek ayağa kalktı. Elini beline koydu: "Sıkı mı... **Vallahülazim**, şu parmaklarımla iki gözlerini oyar da önlerine akıtırım... Bana Cibalili Mediha derler... Duymayan öğrensin!" Recep, katıla katıla gülüyordu. (s.176)

Allah için (s.177)

"Aptal gibi amma da fakülte seçmişim ha..." diye mırıldandı. Neyse, sebepler vardı bu fakülteye girmesi için... **Allah için**, ne de olsa şu dört yıldır iyi vakit geçirmişti. Sonra Halit'i tanıdığı. (s.177)

Halit'ten iyisi de can sağlığı (s.178)

Çantasından bir cigara çıkarıp yaktı. "Canım!" diye mırıldandı. **Halit'ten iyisi de can sağlığı**... Hele şu sınavdan çıksın bakalım. (s.178)

Şerefe (s.178)

Hele şu sınavdan çıksın bakalım. Muhakkak kazanacak, bu son. **Şerefe**, ver elini ada... (s.178)

Allah'ın belası (s.178)

Recep, **Allahın belası**, ciddi bir adamdı. Sanki taş mübarek. Bir kere alıcı gözü ile yüzüne bakmıyordu. Kendisini insan yerine koymuyordu. (s.178)

Günahı boynuna (s.179)

Halit'i Nesrin mahvedecek fikrindeydi Recep. Bu, doğrudu. Nesrin'in elinde değildi Halit'i kurtarmak. Çok uğraşmıştı. Çok didinmişti namuslu davranmak için; uzaklaştıramamıştı kendinden Halit'i... Şimdi **günahı** Halit'in **boynuna**. Bakalım nereye kadar kendisiyle yürüyebilecekti. (s.179)

Müsaade eder misiniz? (s.180)

Dekan, hocaya eğildi, "**Müsaade eder misiniz?..**" diye sordu. (s.180)

Tebrikler (s.181)

Recep'in gözleri gözlerine ilişince, meydan okudu. Sonra, ağır ağır Recep'in etrafındaki kalabalığı yararak geldi: "**Tebrikler**... Biraz daha bıraksalardı, hocalara ders vermeye başlayacaktın." (s.181)

Ne yazık ki (s.27, 181, 229)

İnsanın kendisini bir an endişelerden, üzüntülerden uzak hissetmesi kadar güzel bir his olamazdı. **Ne yazık ki**, Halit'in böyle anları uzun sürmezdi. (s.27)

Müsaade var mı? (s.186)

Recep'in zor bir durumda kaldığını sezen Selim, onun son sözlerini de duymuştu. Hemen yaklaştı: Recep, yengemizle dans etmeme **müsaade var mı?** (s.186)

Merak etmeyin (s.186)

Nesrin: "**Merak etmeyin**, pikapta on tane plak var. Haydi nazlanma Recep... Yürü dansa..." (s.186)

Yarım ağızla (s.187, 208)

Halit, Nesrin'in **yarım ağızla** konuştuğunun farkındaydı. (s.208)

Emredersiniz efendim (s.197)

Kâtip şaşırılmıştı: "Peki efendim, **emredersiniz efendim**... Geçmiş olsun efendim. Başkaca bir emriniz var mı?" (s.197)

Geçmiş olsun (s.197, 261, 270, 272)

"Ağabeyciğim, ah ağabeyciğim benim... **Geçmiş olsun**... Sebep olanların gözü kör olsun..." (s.270)

Başkaca bir emriniz var mı? (s.197)

Kâtip şaşırmişti: "Peki efendim, emredersiniz efendim... Geçmiş olsun efendim. **Başkaca bir emriniz var mı?**" (s.197)

Ne halleri varsa görsünler (s.197)

"Yok..." dedi Halit, hemen telefonu kapadı. "**Ne halleri varsa görsünler**" diye giyinmeye, yatak odasına doğru yürüdü. (s.197)

Cehenneme kadar yolu vardı (s.197)

Zeynep Hanım'ın ağzına bakılırsa, alaylı alaylı, biraz da canı sıkkın, "Annesine gidiyormuş..." diyordu. Halit, artık onunla da uğraşacak değildi; **cehenneme kadar yolu vardı**... (s.197)

Rahatsız etmedim ya (s.198)

"Sizin iki apartman üstünüze yeni taşındık. Kapıcıdan komşu olduğumuzu öğrenince dayanamadım Halit Bey, hemen ziyaretinize koştum. Gerçi yazıhanenize beş dakika önce telefon edip sordum. Sizden bir randevu isteyecektim. Rahatsız olduğunuzu, evden çıkmayacağınızı söylediler. Buraya telefon edecektim, kendim giderim daha iyi dedim. **Rahatsız etmedim ya**... Dayanamadım efendim, hasret, hasret..." diyordu. (s.198)

Bendeniz (s.45, 198, 202)

Halit'e döndü: "Efendim, **bendeniz** gençliğin ne demek olduğunu bilirim. Hey gidi günler hey... Öyledir bu işler, hem ziyaret hem ticaret... Bey, pek âlâ düşünmüşler..." (s.45)

Allah ziyade etsin (s.199, 201)

Selman Bey, telaşlı, aşırı bir jestle Halit'i protesto etti. Onun görkemli döşenmiş salonunda gözlerini gezdirerek, "Yarı yolda kalmak ne demek Halit Bey!" diye parladı. "Muvaffak oldunuz işte... Gazeteler bile zaman zaman sizden, memleketimizin en genç, en zengin işadamı diye bahsediyorlar. Milyonlarınız varmış... **Allah ziyade etsin**. Başardınız." (s.199)

Dur bakalım (s.199, 271)

Halit bu sözlerden de bir şey anlayamadı. Fakat aklından ister istemez, Selman Bey'in cemaziyülevveli geçmeye başladı. "Bu adam, bir dolap çeviriyor ama, **dur bakalım**, anlayacağız Halit..." diye düşündü. (s.199)

Adı lazım değil (s.201)

Bizim dergiyi yıllardır destekleyen şirketin patronlarına bir türlü anlatamadım. Akılları yatmıyor. Üstelik, başımda şirketin kodamalarından birinin akrabası bir herif var. Zibidinin biri. Geçinsin diye yanıma vermişlerdi beş yıl önce. **Adı lazım değil.** Öğrenirsiniz nasıl olsa... (s.201)

Gözleri kör olsun (s.206)

Halit, şimdi de yeteneğinin şiiirde, edebiyatta olduğuna inanıyordu. Fakat artık bu yol da kendisine kapanmıştı. Sebep olanların **gözleri kör olsun...** (s.206)

Keyfine bak (s.208)

Nesrin'in yüzünde hemen bir sevinç ışığı parladı: "Sen bilirsin şekerim, **keyfine bak**" deyiverdi. (s.208)

Allah'a ismarladık (s.209, 263)

Nesrin tekrar odaya geldi. Masanın üzerine bıraktığı eldivenlerini aldı. Parasını çantasına yerleştirdi. "Bozuklar varmış, üç yüz lira kadar galiba, onları aldım... **Allahaismarladık...** Zeynep senin yemeğini hazırlar. Evden çıkamayacağına göre, araba sana lazım değil herhalde." (s.209)

Emredersiniz (s.197, 212, 272)

Kadın sevinçle, "Baş üstüne... **Emredersiniz...**" diye söylenerek odadan fırladı. (s.272)

Lütfeder misiniz? (s.212)

Birden telefon çaldı. Halit kaptı telefonu, kâtibi değildi: "Burası Güneş gazetesi beyefendi" dedi bir ses. "Sizi bugün birkaç dakika için rahatsız etmek istiyoruz. Pazar olduğu için bugünü seçtik. Çalışma günlerinde kıymetli vaktinizi almak istemeyiz. Bir röportaj serisine giriştik efendim. Sizinle de konuşmak istiyoruz. Bir randevu **lütfeder misiniz?** Öğleden sonra kaçta sizi rahatsız edebiliriz?" (s.212)

Affedersiniz (s.213, 258, 260)

Adam hiçbir şey demeden geçmiş, direksiyona oturmuş, makineyi işletmişti, bile. Halit hayretler içinde, "**Affedersiniz;** ama siz kimsiniz?" diye öne doğru eğildi. (s.260)

Ne haber? (s.213, 245)

Kendi kendisine, "Tıpkı, tıpkı eski günlerde olduğu gibi kapısını vurup gireceğim, **'ne haber'** diyerek" diye söyleniyordu. (s.213)

Hangi rüzgâr seni attı? (s.215)

Hürmetle Recep'i selamlayıp çıktılar. Kapı kapanınca birdenbire Recep Halit'e döndü: "Vay!.. Vay!.. Vay! dedi. "**Hangi rüzgâr seni** bu tarafa **attı** böyle Halit?" (s.215)

Hiç ummazdım (s.219)

"Beni teselli edeceğini **hiç ummazdım**, teşekkür ederim. (s.219)

Amma da ha (s.84, 88, 171, 177, 229)

Recep gülümsedi. İçinden, "**amma da** karşılıklı oyun oynuyoruz **ha**" diye geçirdi. (s.171)

Buyurunuz (s.230, 236)

Meyhaneleri bir bir dolaşmaya başladı. Selim'in uğrayacağı yeri ilk önce kestirememişti. Zaten kafasının içi o kadar karışık ki... Kendini omuz omuza bir meyhanede buldu. Bir garson, "Yukarıda **buyurunuz** paşam... Orası تنها..." dedi. (s.230)

Baş üstüne (s.231, 249, 267, 272, 278)

Halit, "Sen, Hasan, arabanın anahtarını bana ver, bugün izinlisin" dedi.

Şoför, "**Baş üstüne** efendim. Teşekkür ederim. Anahtar arabanın üstünde" karşılığını verdi. (s.249)

Rahatsız etmiyorum ya (s.236)

Vurulan kapıya "Giriniz!" diye seslendi. Odanın içini bir lavanta kokusu aldı: "**Rahatsız etmiyorum ya** Halit Bey?" Halit hiç istifini bozmadan, "Rica ederim hanımefendi, buyurunuz..." dedi. Yavaş yavaş doğruldu. (s.236)

Hayret doğrusu! (s.236)

Halit birdenbire bu kadar değişsin. **Hayret doğrusu!** (s.236)

Yazık doğrusu (s.238)

"Demek" diyordu Nesrin, "benimle bir arada bulunmaya artık tahammülün kalmadı da böyle otel odalarına kaçtın. **Yazık doğrusu**. Ev senin ayol. Gelir beni kapı dışarı edebilirdin. Nazik adamsın vesselam. Seni bu zor durumdan kurtarmak için, yarın annelere taşınacağım. Anahtarı hizmetçiye bırakırım. Yalnız, kendime ait birkaç eşyayı alırım." (s.238)

Ne münasebet canım (s.239)

"**Ne münasebet canım**. Her işimiz yolu ile olmalı." (s.239)

Ne halin varsa gör (s.239)

"Peki peki, şakaya da yüzün yok artık. Gerçekten değişmişsin. **Ne halin varsa gör**. Seni biraz sıktım, ama gidiyorum. Zaten bir arkadaşaya sözüm var, sinemaya gideceğiz. Bu sözümünden vazgeçip seninle ayrılmamızı kutlayalım diyecektim ama bakıyorum, senin o tarakta bezin yok." Halit susuyordu. (s.239)

Müsaadenle (s.240)

Nesrin ayağa kalkmıştı, yumuşak bir sesle, "**Müsaadenle** onları aldım tabii" dedi. (s.240)

Hoşça kal (s.240)

"Büyük adamsın vesselam Halit. Daha fazla birbirimizi kırmayalım. **Hoşça kal**." (s.240)

Mutluluklar (s.240)

Kapıya doğru yürüdü. Kapıyı açtı. Çıkarken döndü: "On beş yılımı berbat ettiğimi biliyorum. Cesaret Halit, yeniden başla. **Mutluluklar**, başarılar dilerim." Kapıyı çekti, çıktı. (s.240)

Başarılar dilerim (s.240)

Kapıya doğru yürüdü. Kapıyı açtı. Çıkarken döndü: "On beş yılımı berbat ettiğimi biliyorum. Cesaret Halit, yeniden başla. Mutluluklar, **başarılar dilerim**." Kapıyı çekti, çıktı. (s.240)

Hoş geldin (s.138, 244)

Hızla yazıhanesine girdi: "**Hoş geldin** Necip!.." diye kollarını açtı. (s.244)

Dünyadan haberin yok (s.247)

Necip devam etti: "Sen işine gücüne o kadar dalmışsın ki, **dünyadan haberin yok** Halit. Gerçi önce ben de inanmak istemedim. Sonra ilgili makamlardan öğrendim. Doğru çıktı. Onların hareketlerini yakından izliyorlar." (s.247)

Al benden de bir o kadar (s.247)

Halit, "Kim bilir, düşünmüştür elbette..." diyecekti az kaldı. Fakat kendini tuttu: "Çok üzüldüm bu işe..." diye mırıldandı.

"**Al benden de bir o kadar**... Ben de üzüldüm." (s.247)

İzin verirseniz (s.256)

"**İzin verirseniz** sizinle bir iki dakika konuşacağım Mediha Hanım..." diye Halit rica etti. Mediha, biraz tereddütten sonra kapıyı iyice açtı. (s.256)

Niye zahmet ettiniz (s.256)

"**Niye zahmet ettiniz**. Buyurun Recep'in odasına geçin. Bir dakika rica edeceğim. Şimdi geliyorum." (s.256)

Takdir edersiniz ki (s.258)

Halit, "Evet evet..." diye devam etti. "Bir zamanlar, öğrenciliğimizde birçok arkadaş, geleceğimiz için büyük bir kumar masasının başına oturmuştuk. Kartlarımız bilgiydi, fikir namusuydu, kendi karakterlerimizdi. Oyunda ben daha o zamandan kaybetmişim. Gelecek, şimdi geldi karşıma dikildi. Bundan ötesi yok. Bugün bunu daha iyi anlıyorum. Para, aşk, bazı kimselere mutluluk getirebilir. Bana getirmedi. İnsana daha başka birçok şeyler lazımmış. Bunların neler olabileceğini şimdi seziyorum. **Takdir edersiniz ki**, geç kaldım. Durun, neler söylüyorum ben..." (s.258)

Nasıl isterseniz (s.259)

"**Nasıl isterseniz**, öyle yorumlayınız... Kararımı verdim. Ricamı kabul ediyorsunuz değil mi? Recep'e bu zarfı götüreceksiniz. Sonra içinde bir mektubum var." (s.259)

Merak etmeyiniz (s.259)

"**Merak etmeyiniz**, ben elçiyim, öyleyse götüreceğim. Fakat sonuna karışmam." (s.259)

Bana müsaade (s.259)

Birdenbire ayağa kalktı: "**Bana müsaade**... Sizi daha fazla işinizden alıkoymayayım..." dedi. (s.259)

Kimsiniz? (s.260)

Adam hiçbir şey demeden geçmiş, direksiyona oturmuş, makineyi işletmişti, bile. Halit hayretler içinde, "Affedersiniz; ama siz **kimsiniz?**" diye öne doğru eğildi. (s.260)

Müsterih olunuz (s.260)

Adam gülümseyerek bir an başını ona çevirdi: "Yabancı değilim Halit Bey" dedi. "Bizim şubeden sadece bir memur. Sizi gayet iyi tanırım. Hem de iyi olarak tanırım. Şehrimizin en zengin iş adamlarından olduğunuzu biliyoruz. Size hizmet, vazifemizdir. **Müsterih olunuz**, sizi fazla üzecek değiliz. Şubeye kadar bir zahmet edeceksiniz. Sizden bazı bilgilerinizi rica edeceğiz..." (s.260)

Hayırlı olsun (s.262)

"Neyse ziyarı yok... Haydi gecen **hayırlı olsun**. Seni biraz üzdüm. Kusura bakma. Ödev!" (s.262)

Hatırım için (s.264)

"Peki peki... **Hatırım için** bir parça süt içeyim." (s.264)

Her neyse (s.265)

Durdu, arkasındaki yastıklara iyice yaslandı. Kendisini çok halsiz hissediyordu. Yüreği hızlı hızlı çarpmaya başlamıştı. Zafiyetten gelen sinir buhranları veya sinir buhranlarından gelen zafiyet, **her neyse** şu hastalığı, kendisini harap etmişti. (s.265)

Selam söyleyiniz (s.268)

"Galiba efendim, Halit Bey'e **selam söyleyiniz**. İnşallah, iyileştikleri vakit tekrar gelirim. Evet evet tamam, böyle dedi, şimdi hatırlıyorum, pek cici, pek kibar bir hanımdı. Doğrusu beyefendiciğim, size de böyle bir hanım gerek bundan sonra..." (s.268)

Gözü kör olsun (s.270)

Belma bir an durakladı. Yatağın içinde yastıklara dayanıp oturan, erimiş, süzölmüş Halit'in çukurlarına kaçmış gözlerinin içine baktı. Sonra, tombullaşan yanaklarından sicim gibi yaşlar akararak koştu, onun boynuna sarıldı: "Ağabeyciğim, ah ağabeyciğim benim... Geçmiş olsun... Sebep olanların **gözü kör olsun**..." (s.270)

Maşallah (s.272)

Bu sırada Zeynep Hanım, Belma'ya kahve getirdi. Halit'i böyle yatağından kalkmış görünce şaşaladı. Ama hemen kendisini topladı: "**Maşallah** beyim, **maşallah** beyime..." diye söylendi. Halit gülümsüyordu. (s.272)

Nasılsın bakalım (s.272)

Karşısına, hemen halıya ayaklarını uzatıp oturan gence uzun uzun baktı: "E... Sen **nasılsın bakalım** Ahmet?" diye sordu. (s.272)

Amma yaptın (s.273)

"Bu ne iş Ahmet, gelir gelmez selam sabahtan önce koşu lafına giriştin. Görmüyor musun dayın hastalıktan yeni kurtuldu. Senin rekorunla mı uğraşacak. Sıkma dayını." Halit hemen söze karıştı: "**Amma yaptın** Belma... Ahmet'le güzel güzel konuşuyoruz işte." (s.273)

Sizlere ömür (s.273)

"Annem de hep derslerden konuşulsun ister. Oh! Ders mers **sizlere ömür** artık. Okul bitti."
(s.273)

Kabahat bizde (s.276)

Belma, öfkeleni. Kapanan kapıya bakarak: "Bir de bu çocuğun alanyari konuşmasına pek tutuluyorum. **Kabahat bizde**, bir türlü terbiye edemedik." (s.276)

Selamları var (s.278)

"Size de **selamları var**." (s.278)

Dünya ahret kardeşim (s.278)

Halit, onun haline bakıp istemeye istemeye gülümsedi. Kapıyı biraz çekerek fısıldadı: "Yok yok Zeynep Hanım... İş zannettiğin gibi değil. İçerideki hanım, bir arkadaşımın karısıdır. Benim **dünya ahret kardeşim** sayılır. Arkadaşım da rahatsızmış da kendisi gelememiş, hanımını yollamış benim hatırımı sormak için." (s.278)

Zahmet ettiniz (s.278)

Halit yerine döndüğü zaman Mediha, "**Zahmet ettiniz**" dedi. Halit'in başka bir söz açmasına meydan kalmadan, "Recep'in size bir mektubu var, elçilik vazifemi tamamlayayım. Hani sizin benimle kendisine yolladığınız mektubun karşılığı olacak" diye devam etti. (s.278-279)

Allah vere de (s.279)

Kadın içinden, "**Allah vere de** o zamandan bu zamana yatışmış olsa..." diyordu. (s.279)

Gözlerinden öperim (s.279)

Halit, bu sözleri dinlerken gözlerini satırlarda gezdiriyor, fakat bir şey anlamıyordu. Mediha'ya daha gülünç görünmemek için kendisini iyice toparladı. Mektubu toparladı:

"Kardeşim Halit. Hastalığına çok üzüldüm. Bir taraftan da sevindim. Geçirdiğin bu sarsıntıdan sonra yenilen, dönen onbinlerden kendini sıyrabilirsin. Hayatına bıraktığın, beğendiğin yerinden başla. İradeni kullan. Ben, hiçbir zaman insandan ümidimi kesmemişimdir. Beni yanıltmayacağına inanıyorum. Yakında kürsüme döneceğim. **Gözlerinden öperim.**" (s.279)

İzninizle (s.280)

Mediha biraz acele çayını içti. O da ferahlamıştı. Üzerinden bir yük kalkmış gibiydi. "**İzninizle**... Ben gitmeliyim. Çocuklar beklerler..." diye ayağa kalktı. (s.280)

Aman Allah'ım! (s.281)

Zeynep Hanım telaşla ona doğru yürüdü. Halit, onun daha fazla yaklaşmasına elini uzatarak engel oldu. Sesini doğallaştırdı: "Biliyorum, şimdi içinden dua ediyorsun. '**Aman Allahım** bu adamın aklı fikri sana emanet' diyorsun Zeynep Hanım. Korkma, aklım fikrim yerinde. Bugün, şu saatte kendimi gayet iyi hissediyorum. Çünkü Recep'in dediklerine inanıyorum." (s.281)

4.4.5. Kalpaklılar

Buyurun (s.16, 21, 44, 155, 173, 191)

Bir delikanlı: "**Buyurun** Yusuf Bey," diye kapıyı araladı. (s.44)

Lütfen (s.17, 35, 305, 331)

"Şu omuzlarımı **lütfen** ovar mısınız, kan hareket etsin," diye mırıldandı, Fuat Bey. Şükrü Bey, hemen doğruldu. Ona yaklaştı, dediğini yapmaya başladı. (s.305)

Daha doğrusu (s.17, 20, 268, 321)

Yusuf, arkasından sessizce yürümüş, basbayağı denize atlayıp Hasan Tahsin'i kurtarmaya kendini hazırlamıştı. Onu, yazılarından bir ağabey gibi tanır, severdi. Yıkık duvarın arkasına gizlenip, onu seyrederken, **daha doğrusu** kurtarmak için beklerken, kafasının içinde sıra sıra cümleler duruyordu. (s.17)

Sakin olun (s.19)

Yusuf, hızla fırlamak istedi. Fakat Hasan Tahsin, bileğine yapıştı: "**Sakin olun** Yusuf Bey," diye bağırdı, "daha kavga başlamadı!" (s.19)

Keyfine bak (s.19, 96)

Mehmet'in yerine, yanında oturan Osman cevap verdi: "**Keyfine bak**... Bizde bir okka helva var..." (s.96)

Dahası da var (s.20, 306)

Hasan Tahsin, ağır ağır yürüyor, arkadaşının sözlerini gülümseyerek dinliyordu. Yusuf, durakladı. Şaka ediyormuş gibi: “**Dahası da var**... siz yabancı değilsiniz. İzmir’den ayrılamıyorum. Biliyorsunuz, Nemide Hanım var; nişanlım, amcamın kızı... İşlerim düzeliyordu, evlenecektik yakında...” (s.20)

Rica ederim (s.20, 28, 29, 37, 128, 142, 158, 163, 164, 331)

En sonunda Sefer Bey, “Mebus beylerin lütfen benimle gelmelerini **rica ederim**. Hususi olarak konuşacağım...” diye kapının önünde durdu, Kuvayı Milliyeciler, yine birbirlerinin yüzüne baktılar. (s.331)

Benden iyi bilirsiniz (s.23)

Hasan Tahsin, çayından bir yudum aldı: “Onlara, yerli Rumlara, hatta gelecek Yunanlılara hiç kızmıyorum. Anlattım size... Acıyorum onlara... Ama bu, onlara hadlerini bildirmeyelim demek değildir. İster istemez, efendilerine kızıp, bu uşakları dövmek zorundayız. Çünkü, efendileri ortalıkta yok. Perde arkasına gizleniyorlar. Hem bu efendiler, boylarının ölçünü Çanakkale’de aldılar. Orada dövüştünüz, **benden iyi bilirsiniz**. Hakaretlere gelince, hakaretin karşılığını vermek için düellonun sonunu bekleyen bir şövalye gibi bekleyip, vereceğiz.” (s.22-23)

Hatırı için (s.28, 221, 318, 326)

Çavuş, devam etti: “İşte bu dostluğun, sevginin **hatırı için**, bütün bu silahlara karşılık, sizden sadece yüz Türk lirası isteyeceğim.” (s.221)

Hakkımı helal et (s.29, 68, 107)

İlyas, babasına doğru yürüdü. İhtiyar, doğrulmuş, eli ayağı titreyerek, bir athılara, bir de oğluna bakıyordu. İlyas, babasının eline uzandı: “Öpeyim baba... **Hakkımı helal et**.” (s.68)

Vay anam vay! (s.31, 60, 64, 100, 341, 351)

Salih: “**Vay anam vay!**” diye bağırды, “Desenize şimdi Yunanlıların işi büsbütün karıştı...” (s.60)

Ne günlere kaldık (s.31, 351)

Kahvenin bir köşesinde yaşlı bir adam, acı, kederli bir sesle söylendi: “Vay anam vay... **ne günlere kaldık**... Herifler, bando mızıkla ile resmi geçit yaparak memleketi alıyorlar!” (s.31)

Buyurun işte (s.34)

Saat kulesinin altına dizilen zabıtların üstüne palikaryalar atıldı. Başlarındaki kalpakları alıp, yere atmaya, çığnemeye başladılar. Bu sırada Hiristostomos cenapları, Vali'ye hâlâ bağıyor, yapılan hakaretleri göstererek, "Hak ettiniz!" diyordu. "Yunan askerine bomba, silah atmak ha... **buyurun işte!** Adamın elini böyle kırarlar... Biz, adalet getiriyoruz..." (s.34)

Yazık oldu (s.35)

Yunanlı asker, süngüsünü Fethi Bey'in kalbine sapladı. Seyreden Türkler, birkaç adım gerilediler. Biri: "**Yazık oldu** Fethi Bey'e..." dedi. Bir başkası: "Hayır, şehit oldu..." diye, sözü düzeltti. (s.35)

Kahrolsun (s.35)

Kaymakam Şükrü Bey, yukarı kalkık kollarını indirdi. Fethi Bey'in biraz önceki sesini andıran bir sesle: "Kato Venezilos!" diye bağırdı. Süngü, onun da göğsüne saplandı. Yere düştü. Türkler, şimdi geri geri çekiyordu. Yusuf'un dizlerinin bağı çözülmüştü. Onun kolundan birisi tutmuş, geri çekiyordu. Hem çekiyor hem de söyleniyordu: "Kato Venezilos... **Kahrolsun** Venezilos... Hepsi kahrolsunlar..." (s.35)

Kahrolsunlar (s.35)

Kaymakam Şükrü Bey, yukarı kalkık kollarını indirdi. Fethi Bey'in biraz önceki sesini andıran bir sesle: "Kato Venezilos!" diye bağırdı. Süngü, onun da göğsüne saplandı. Yere düştü. Türkler, şimdi geri geri çekiyordu. Yusuf'un dizlerinin bağı çözülmüştü. Onun kolundan birisi tutmuş, geri çekiyordu. Hem çekiyor hem de söyleniyordu: "Kato Venezilos... Kahrolsun Venezilos... Hepsi **kahrolsunlar**..." (s.35)

Sakin olunuz (s.37)

Agâh Bey: "Bize ne yapabilirler? **Sakin olunuz** rica ederim," dedi. Sonra gidip kapıyı açmasını odacı Osman Ağa'ya söyledi. (s.37)

Az kalsın (s.41, 109, 169, 180, 204, 267, 276, 341)

Seyfi, **az kalsın** dayanamayıp bizim geleceğimizi nereden biliyordunuz, diye soracaktı; ama hemen vazgeçti. (s.204)

Kusurlarına bakmayın (s.42)

Parmağı ile Yunan zabitlerini, askerlerini göstererek. “Bunlar cahil... **kusurlarına bakmayın...**” diye ekledi. (s.42)

Bereket versin (s.42, 247, 263)

Tekrar koşturulmaya, itilip kakılmaya başlandılar. **Bereket versin**, bu seferki yol pek uzun değildi. (s.42)

Daha ölmedik! (s.45, 46)

Kafasının içinde, ‘Ölmedik! **Daha ölmedik!**’ sözleri dönmeye başladı. ‘Esir yaşamayacağız... Ya bu vatani kurtaracağız... Ya da öleceğiz...’ diye söyleniyordu. (s.46)

Eyvallah (s.46)

“Ha şimdi burada durmayalım. **Eyvallah.**” (s.46)

Hiç zahmet etme (s.47)

Nemide, hiç konuşmadan odadan çıktı. Yusuf da birdenbire kendisini topladı: “**Hiç zahmet etme** yenge, ben, hemen gideceğim. Gitmem gerek.” (s.47)

Hiç merak etme (s.49, 51, 85, 126, 209, 230)

“Demek işe başlıyoruz. Her şeyi anladım. Ben, harp görmüş bir askerim amca, **hiç merak etme.** Yunanlılara yakalanmak ha... O, bir kere oldu. Bir daha beni zor tutarlar.” (s.51)

Sözüm ona (s.49, 344)

Cebinden bir tomar gazete çıkardı. Yusuf’a uzattı; “Önce İşgal Kumandanı Zafiryus’un gazetecilere verdiği beyanata bak. Kumandan cenapları, **sözüm ona**, sizden, işkence görenlerden, bütün İzmirliilerden özür diliyor. Dilemek de değil ya... Yapılanlar, bir anlaşmazlıkmiş sadece...” (s.49)

Maalesef (s.50, 185)

“**Maalesef** oğlum... Menemen’e, Manisa’ya doğru yürüyeceklermiş. Belki Aydın tarafına da... Bugün şehirde kulaktan kulağa bir laf dolaştı. İzmir’in her tarafına yayıldılar. Bütün mahalleleri kontrolleri altına aldılar. İleri yürümek için hazırlıklar yapılmış. Belki de yürümeye başladılar.” (s.50)

Fırsat bu fırsat (s.51)

“**Fırsat bu fırsat**, ancak toparlanıyorlar, yerleşiyorlar, hazırlanıyorlar...” dedi Refik Bey, “Elimde olsa, yaşım bu kadar geçkin olmasa ben de seninle gelirdim. Zaten, İzmir içinde dolaşmak bundan sonra bir ölüm demek. İki gündür gördüklerim, yüreğimi paramparça etti. Her neyse...” (s.51)

Her neyse (s.51)

“Fırsat bu fırsat, ancak toparlanıyorlar, yerleşiyorlar, hazırlanıyorlar...” dedi Refik Bey, “Elimde olsa, yaşım bu kadar geçkin olmasa ben de seninle gelirdim. Zaten, İzmir içinde dolaşmak bundan sonra bir ölüm demek. İki gündür gördüklerim, yüreğimi paramparça etti.

Her neyse...” (s.51)

Alacağı olsun (s.52, 142)

Bu sözleri duyan Talip’in kafasının içinde bir şimşek çaktı. Her şeyi unuttu: “Konuşmak için elbette bir çare buluruz. Ferit Paşa, istifa mı edecek dediniz?” “Kendisi babama söylemiş. Bu Kemal Paşa yüzünden işler sarpa sardı. İstifa etmek zorunda kalacağım. Ama **alacağı olsun** buna sebep olanların, demiş.” (s.142)

Bak sen (s.52, 119)

Şişman zat, “Oh oh... memnun oldum...” diyerek, elindeki zarı attı, “**bak sen**... gele atmaktan kurtulduk bu sefer...” (s.119)

Ziyanı yok (s.53, 132, 134)

Amcanın gençliğinden kalma kalpağı da var, avcılığından kalma külot pantolonu da... Biraz naftalin kokuyorlar; ama **ziyanı yok**. (s.53)

Yok canım! (s.56, 57, 117, 239, 337)

Haşim, “**Yok canım**... O, Ferit Paşa değil... Paşanın Serkâtibi,” dedi. (s.117)

Aferin (s.57, 106, 109, 183, 192)

Niyazi, kalktı yürüdü. Salih, onun ardından seslendi: “Hiç tasa etme, bir aya kalmaz, seni usta bir kızan ederim. Dolaşmaya, nöbete, tüfek omuzda gidilmez bizim bildiğimiz. Al o tüfeği eline. Aç emniyetini... Ha... şöyle **aferin!**” Niyazi, Salih’in dediğini yaptı. (s.57)

Ha şöyle (s.57, 79, 96, 134, 227, 271, 320)

Salih, neredeyse bir yaşında bir çocuk gibi, Yüzbaşı Şevket Bey'e çorbayı kaşık kaşık kendisi içirecekti. Durmadan konuşuyordu: "Limon sıkalım kumandanım... Limonlu çorbaya diyecek yoktur... İyi, bak, pirinçleri de diri diri... **ha söyle...**" (s.320)

Doğrusunu istersen (s.57, 251)

"**Doğrusunu istersen** ben de pek anlayamam bu işi Efe." (s.57)

Allah Allah! (s.58, 70, 117, 175, 202, 223, 284, 311, 334)

Yusuf, "Ne olmuş bu Kastamonu'ya, ortalıkta kimsecikler yok," dedi. Atâ, "**Allah Allah...**" diye söyleniyordu. (s.202)

Babasının hayrına değil ya (s.58)

"Eh... gâvur, hepsi gâvur işte. Bu kadar topu tüfeği, pısatları nereden bulmuşlar dersin?"

"İngilizler vermiş."

"O da neden?"

"**Babasının hayrına değil ya...** Bize çatsınlar diye..." (s.58)

Allah aşkına (s.58, 210)

Salih, kayıtsız omuzlarını silkti: "Ohooo! Sorduğuna bak... Laf mı dediğin **Allah aşkına...** Benimle zevklenme, kızarım." (s.58)

Şu feleğin işine bak (s.58)

Efe, bir: "Of! Of..." çekti. "Kısık kaldık bu dağlarda... **Su feleğin işine bak**, Yunanlılar Menemen Ovası'ndan yürür, Nif Dağı'ndan yürür... Esir mi olduk bu soysuzlara... Dağları çevirdiler. Bir ayak önce delik bulup çıkalım Salihli'ye..." (s.58-59)

İnşallah (s.59, 88, 92, 121, 137, 138, 176, 210, 235, 256, 259, 290)

Talip, genç kızın iki adım arkasından yürüyordu. Etraf tenhalaşınca, yaklaştı. "Sabahtan beri iyisiniz **inşallah** Müjgân Hanım? Dersler nasıl gitti?" (s.137)

Ne haber? (s.59, 124, 201)

Gözlüğü, burnuna düşmüştü. Talip'e, ayakucunu, yorganının üstünü eliyle gösterdi: "Otur bakalım evlat... **Ne haber?**" dedi. (s.124)

Yahu! (s.60, 61, 67, 86, 87, 90, 96, 117, 201, 208, 209, 220, 221, 224, 228, 237, 317)

Yusuf, kızdı: “Dinleyin be **yahu**, Rasim lafını bitirsin.” (s.60)

Öyle olsun (s.61, 62, 196, 318)

“Peki usta... **öyle olsun**... Dediğin gibi olsun...” (s.196)

Yaşa! (s.62, 98, 293, 304, 311, 329, 332)

Münadi, durup durup nida ediyordu. Her seferinde kalabalık dalgalanıyor, çığlıklar koparıyor, “Padişahım çok **yaşa!**” diye bağırıyordu. (s.304)

Sağ ol (s.62, 110, 152, 192, 235, 296, 311, 340, 350)

Miralay Osman Bey, çok heyecanlanmış, gözleri yaşarmıştı. Bir an ne diyeceğini bilemedi. Sonra babaca, kollarını açıp Şevket’i kucakladı: “Sizin gibi, senin gibi vatanperver zabıtlar oldukça, bu milletin, Türk milletinin sırtını kimse yere getiremez. **Sağ ol** oğlum,” dedi. (s.192)

Oldum olasıya (s.62)

“Hani siz yabancı değilsiniz; **oldum olasıya** padişah milletinden hoşlanmam. Ta çetecilik günlerimden beri... Madem ayaklandık, şu padişahı da alaşağı edelim. Elimiz değmişken hepsi birden olsun bitsin.” (s.62)

Buradan ötesi, selamet (s.63)

Önlerindeki dağın doruğunu bulmuşlardı. Karşılarında, dalga dalga tepeler, yemyeşil tepeler, ta Manisa, Kasaba, Salihli Ovası’na iniyordu. Rasim: “**Buradan ötesi, selamet**...” dedi. (s.62-63)

Vah fukara vah! (s.64)

Salih Efe: “**Vah fukara vah**... oynatmış... Oynatmış bu çocuk...” (s.64)

Allah senden razı olsun (s.66)

Delikanlı, hiçbir şey söylemeden mendili aldı. Dereye yürüdü. İhtiyar baba, koştu, Yusuf’un ayaklarına kapandı: **Allah senden razı olsun** oğlum... **Allah senden razı olsun!**” (s.66)

Allah sizden razı olsun (s.66, 293)

İhtiyar, zihnini toparlamak için karşındakilerin yüzüne bir bir baktı: “Geceden beri, oğlumun ardından koşuyoruz. Aklını yitirdi diye çok korktum. **Allah sizden razı olsun**. Beni

dinlemiyor, görmüyordu bile... Manisa'nın köylüğündeniz. Dün akşam vakti, köyümüze Yunan girdi..." (s.66)

Dahası var (s.67)

Selim Ağa, akıl etti. Onun halini anladı. Ona, 'Na bu yana, dağa gittiler...' diye, dağ yolunu gösterdi. Zaten çocuğun akli başında değildi. Tuttuk dağları... Yirmi dört saattir koşarız. Bu yakalara düştük. Ah... ah... **dahası var**... (s.67)

Helal olsun (s.68, 235)

İlyas, babasının eline uzandı: "Öpeyim baba... Hakkını helal et." "**Helal olsun** oğlum... Allah gazanda seninle birlik olsun." Baba oğul kucaklaştılar. (s.68)

Allah hepinizle birlik olsun (s.68)

İhtiyar, gözlerinden yaşlar akarak bir kere daha söyledi: "**Allah hepinizle birlik olsun**." Yürümeye başladılar. (s.68)

Hoşça kal (s.68)

Niyazi, birdenbire gemi çekip durdu. Dönüp ihtiyara baktı, arkadaşlarına: "Babayı burada mı bırakacağız?" diye, sordu.

Hepsi dönüp ihtiyara baktılar.

O: "Siz, bana bakmayın... gidin... Ben, kestirmeden köye inerim. Sabaha kalmaz köyde olurum. Başımın çaresine bakarım," dedi.

"**Hoşça kal**..." (s.68)

Yok devenin başı (s.70)

Salih kızdı: "**Yok devenin başı**, piyasaya mı çıktı bu hergeleler!" (s.70)

Ne sandın (s.70)

Salih, çalımlı çalımlı iki yakasına baktı: "**Ne sandın**..." diye söylendi. (s.70)

Göreyim seni (s.70, 104, 152)

Selim, "**Göreyim seni** Mustafa, binanın şu sağ tarafındaki geniş pencereden içeriye düşürmelisin. Ama çok da yaklaşma... Yirmi metreden atabilecek misin?" (s.104)

Maşallah (s.70, 256, 307)

Salih: “İyi aklına geldi Rasim... Ne de olsa Parsa'nın ağasının oğlunun atı... Besili **maşallah** Kır...” (s.70)

Rahatına bak (s.73)

“Bekleyecek bir şeycik yok. **Rahatına bak**. Söndür şu lambayı. Yarın öğleye varmaz, bizim kızanların yanında oluruz.” (s.73)

Buyur (s.73, 100, 190, 232)

Server Ali Bey, geniş masasının arkasındaki koltuğunu göstererek, “Şöyle **buyur** Efem...” diye kendi yerini ikram etti. (s.232)

Vay vay vay! (s.76, 88, 116, 291, 299, 307, 321)

Salih, kapıda duruyordu. Baktı, kan lekeleri, damla damla eşiğe kadar geliyor. Efe, kendisini tutamadı: “**Vay vay vay**... Burada adam mı kesmişler!” diye bağırıverdi. (s.76)

Başın sağ olsun (s.77)

Salih, sessizce toprağı kazıyordu. Bir ara başını kaldırdı. Tok bir sesle: “**Başın sağ olsun** Bey...” dedi. (s.77)

Anam avradım olsun (s.78)

Bu Yunan milletinden, Rum milletinden elime geçen olmasın! Dinim hakkı için elime geçeni, pırasa doğrar gibi doğramazsam, **anam avradım olsun!** (s.78)

Kusura bakma (s.79, 188)

Şevket, odadan çıkarken, “**Kusura bakma** Ali Bey... Seni de böyle idare edelim,” dedi. (s.188)

Allah için (s.84)

“Ama **Allah için** söyle, nasıl atım?” (s.84)

Ha babam! (s.84, 98, 333)

Selim Bey desen ateş gibi, Cafer Efe'yi karşısına almış, **ha babam** bir şeyler anlatıyordu. (s.98)

Amma da yaptın ha! (s.85, 219, 232)

“**Amma da yaptın ha**... Bu atı, değirmeni, tarlaları alacaklarını nereden çıkardın?” (s.85)

Çok şükür (s.86)

Mehmet, alay etti: “**Çok şükür** hiç olmazsa iptidaide okudum da adam oldum. Senin gibi kara cahil kalmadım. Bu işlere aklın ermiyor, bari karıştırma. Senin gibi cahillerin yanında böyle laflar etme de milletin zihni bulanmasın. Senin gibi kasabalı gözü açıklar böyle laf ederlerse, köylüler ne yapsın?” (s.86)

Hiç olmazsa (s.86, 107, 223, 262, 270, 285, 312, 315, 343)

Ensesinden kurşunu yediği zaman, Efe, müsterihtti. **Hiç olmazsa** seksen kişilik Söke Kuvayı Milliye müfrezesinden on beş arkadaşını kurtarmıştı. (s.107)

Bana bak (s.86, 97)

Osman, köpürdü: “**Bana bak** Mehmet! Ne demek istiyorsun? Ben, bozguncu değilim... Ağzını topla...” (s.86)

Dur bakalım (s.87, 96, 216)

Rahmi, “**Dur bakalım** Mehmet... Benim anladığıma göre, bir çavuşla bu iş olmaz. Zabitleri de birlik.” (s.216)

Günah (s.87)

“Memleketteki leyleklerin, kaplumbağaların kökünü kuruttular. Salyangoz da yiyorlarmış. Bu İtalyanlarla çalışırsak, sırf bu leylek meselesinden çatışacağız galiba: Kimsenin hoşuna gitmiyor leylekleri öldürmeleri... **Günah** yahu...” (s.87)

Tuh Allah belanızı versin (s.88)

Biraz yaklaşınca Mehmet: “Ülen Hasan! Yabancı değil, biziz...” diye seslendi.

“Siz, kimsiniz?”

“Sesimden de mi tanımadın? Biz, Mehmet’le, Osman!”

“**Tuh Allah belanızı versin**... Sabah sabah nereden çıktınız böyle?” (s.87-88)

Maşallahı var (s.88)

Hasan, sardığı cigarayı dudaklarının arasına koydu. Tabakayı Mehmet’e uzattı. Kır’ı okşadı: “**Maşallahı var** keratanın...” cevabını verdi. (s.88)

Hoş geldiniz (s.88, 91, 159, 185, 204, 312)

Şevket, pencerenin önünde durup sert bir hareketle selam verdi: “Kastamonu’ya **hoş geldiniz** Miralayım!” (s.185)

Vallah! (s.89, 160, 223, 311, 320, 321, 345)

Fesli, hepsinin önünde hırslı hırslı gidip geliyor, durmadan: “Hele bir kıpır sapır edin, **vallah** siyaset meydanına varmadan kurşunu beyninize yersiniz...” diye homurdanıyordu. (s.345)

Neyse (s.89, 124, 146, 208, 234, 348)

Herkesin zaten siniri bozuktu. Bir haftadır, ha bugün ha yarın diye maaş için bizi oyalamışlardı. **Neyse**, bugün verdiler. (s.124)

Vay anasını! (s.90)

Osman, dayanamadı, küfürü bastı: “**Vay anasını**... Ne yapmış deyyuslara?” (s.90)

Aşk olsun! (s.90)

Herifler Çavuş’un üstüne yürümüşler, silaha davranmalarına vakit kalmamış. Çavuş’un müfrezesi, bir yaylım ateş açmış, ne olduklarını şaşırılmışlar. Çavuş, bağırır: “İt oğlu itler! Alın bakalım... Bu Yoran’da öldürdüğünüz, şehit ettiğiniz Yüzbaşı Bekir Sıtkı Bey’in ahı!” Osman, bağırır: “**Aşkolsun** Hüseyin Çavuş’a!” (s.90)

Meraklanma (s.93, 196, 309)

Lütfi: “**Meraklanma**, ben atlara baktım, eyerlerini aldım, yemlerini verdim. Haydi sen, Osman’la öteki odada biraz uyuyun,” dedi. (s.93)

Haydi bakalım (s.96, 98, 121, 186, 304, 347)

Fuat Bey, gülümsedi. İç cebinden para çıkarıp verdi: “**Haydi bakalım**, bir şeyler al gel. Ölürsük tok karnına ölelim,” dedi. (s.304)

Bismillah (s.96)

“Olsun, iş bu geceki baskınla bitecek olsa, olur derdim. Dur bakalım, daha yeni **bismillah** dedik. Karşımızdaki gâvurla daha çok uğraşacağız.” (s.96)

Siz bilirsiniz (s.97, 342)

Kahveci, geri geri kapıya doğru gitti: “**Siz bilirsiniz** kumandanlarım, amanın kendinizi kollayın. Biraz sabırlı olun, kurtulacaksınız...” (s.342)

Tevfik Allah’tan gayret bizden (s.99)

“Müfreze Kumandanları ile yapacağımız baskını, inceden inceye gözden bir kere daha geçirdik. Gereken tedbirleri, yapacağımız işleri, karar altına aldık. Buradan Iraz Köyü’ne hep birlik yürüyeceğiz. Atlarımızı bu köyde bırakacağız. Oradan her müfreze, birbiri ile irtibatı kesmeden, birbirinden uzaklaşmadan, kumandanlarının emrinde vazifelerini görecekleri yerlere doğru ilerleyecek. Cafer Efe’nin müfrezesi, sağ cenahtan yürüyecek Hüseyin Çavuş’un müfrezesiyle, sol cenahtan yürüyecek Mülazımievvel Selim Efendi’nin müfrezesinin ortasında bulunacak. Ben, Cafer Efe ile beraber olacağım. Harekât hakkında, vazifeleriniz hakkında, müfreze kumandanları size Iraz Köyü’nde emir verecekler. Şafak sökmeden, Germencik’te işimiz bitmiş olacak. Allah’ın inayeti, Peygamber Efendimizin ruhaniyeti bizimle beraberdir. **Tevfik Allah’tan gayret bizden...**” (s.99)

Allah’ın izniyle (s.100)

Yüzbaşı İbrahim Bey’in sesi duyuldu: “Size, bir noktayı daha söyleyeyim arkadaşlar: Bu baskını **Allah’ın izniyle** başarırız, Aydın, daha kolay kurtulacak. Yürük Ali Efe’nin işini kolaylaştıracamız... Anladınız ya?” (s.100)

Hayret (s.103)

Mülazımievvel Selim Efendi, dikkatle istasyon binalarını gözetliyordu: “**Hayret,**” diye fısıldadı, “heriflerin nöbetçileri bile ortalıkta yok... Bu ne demek?” (s.103)

Evvel Allah! (s.104, 119, 156, 235, 297)

Çavuş, matarayı aldı. Posbıyıklarını her zamanki gibi bir kere daha sıvazladı, bir ‘**Evvel Allah!**’ çekti, yürüdü. Bu, çavuş için, bu işi de başarırız demektir. (s.156)

Kısmet (s.106)

Hasan, hemen ileri fırladı. Zaten daha arkasını dönmemişti. Cafer Efe’nin yanına kadar koştu. Onun bulunduğu yere geçti: “**Kısmet,** bu bomba bu deyyuslarınmış!” diye bir nara attı. (s.106)

Rahmetli (s.109)

Hasan, kızdı, “Bomba dediğin atılırsa, **rahmetli** Derintaşlı’nın, Selim Efendi’nin attığı gibi atılmalı... anlattığımızı göre... Aferin çocuklara... Vazifelerini yaptılar.” (s.109)

Durun bakalım (s.109)

“Ee... siyaset bu... belli olmaz ki... Birçok sebep var... Ama aslını astarını öğreneceğiz. Adamlar, kuzu gibi... İki bir kumandanları, ya Kaymakam beyin ya da benim yanıma güya kahve içmeye geliyor. Bizi durmadan yemeğe, kahve içmeye davet ediyorlar. **Durun bakalım** anlayacağız... İyi ki Hasan, Trablus'ta İtalyanlara esir düşmüş de İtalyanca öğrenmiş diyeceğim...” (s.109-110)

Geçmiş olsun (s.110, 306, 319, 350)

Herkes, **geçmiş olsun** diyor, onu sevgiyle seyrediyordu. (s.319)

Bereket (s.110)

“Bir şeyciğim kalmadı. Köylü karılar merhem vurdular. **Bereket** kurşun içerde kalmamış...” (s.110)

Olan oldu (s.111)

Yüzbaşı İbrahim Bey, “İyi söyledin Çavuş...” dedi, “**Olan oldu**. Şerefimizle dövüştük. Şimdi alacağımız intikama bakalım. Bundan sonrasına bakalım...” (s.111)

Ruhu şad olsun (s.111)

Kahraman şehitlerimizin **ruhu şad olsun**. (s.111)

Bırak Allah aşkına (s.116)

Delikanlı, onun ağzını açmasına meydan bırakmadan: “Vay vay vay Haşim! Boğaz'da gezinti ha?” Haşim, şaşkın, üzüntülü, yorgun bir sesle karşılık verdi: “**Bırak Allah aşkına** Talip... Canım burnumdan geliyor. İki haftadan beri ancak bugün yirmi dört saat izinli çıkabildim. Evde beni bekliyorlardır.” (s.116)

Ne zannettin ya (s.116, 158)

Haşim güldü: “Birader, sen de hangi dünyalarda geziyorsun? Hiçbir şeyden haberin yok... **Ne zannettin ya**... Bizim kısım, toptan Sadrazam Ferit Paşa Hazretleri'nin yalısına nakletti gibi bir şey...” (s.116)

Yallah! (s.117)

Talip, hem konuşuyor hem de Haşim'den bir iş çıkarabilir miyim, diye düşünüyordu. Ama bütün ümitleri suya düştü, Haşim, takıldı: “Bizim iş, çok daha zor. Sadrazam Paşa, kimseye itimat etmiyormuş. Bizi hep seçtiler. Adımın kuyruğunda Boşnaklık var ya, Boşnak

Haşim'im ya... **Yallah** nöbete... Ferit Paşa Hazretleri'nin bütün muhafızları, Boşnaklardan, Çerkezlerden, Arnavutlardan seçildi." (s.116-117)

Al benden de o kadar (s.117)

"Anlayamadım?" "Anlaşılır iş değil zaten." "Birbirimizin arasına nifak sokmak bu..." "**Al benden de o kadar.**" (s.117)

Haydi eyvallah (s.68, 118)

"Sen de devlet içine düşmüşsün be kardeşim."

"Amma ne devlet... İki üç haftada bir izin... **Haydi eyvallah**, ben, gidiyorum." (s.118)

Güle güle (s.118, 141)

"**Güle güle...**" diye, arkasından seslendi delikanlı, "Yarın sizi yine buraya bekleyeceğim..." (s.141)

Dur yahu (s.118)

"**Dur yahu**, bana Boğaz'da geziyorsun dedin ama, sen gezmiyor musun?" (s.118)

Bendeniz (s.118, 128, 130, 134, 135)

"Anlayışınıza hayran oldum Müjgân Hanım. **Bendenizi** küçük görmediğiniz için teşekkürler ederim." (s.135)

Akşam şerifler hayır olsun (s.119)

Köşede, iki kişi oturmuş tavlâ oynuyordu. Talip, bunlara yaklaştı: "**Akşam şerifler hayır olsun** beyler..." dedi. (s.119)

Memnun oldum (s.119)

Şişman zat, "Oh oh... **memnun oldum...**" diyerek, elindeki zarı attı, "bak sen... gele ataktan kurtulduk bu sefer..." (s.119)

Dikkatli olunuz (s.120)

Ortalık, tenhaydı, cadde karanlıktı. Lambanın ışığından uzaklaştıktan sonra, Talip, kısaca raporunu verdi. Kupkuru uzun zat, onun arkasını okşadı. Şişman'ı, "Sizin zekânıza, cesaretinize güvenim var Talip Bey oğlum," dedi, "vazifeniz çok nazik, çok mühim. Üzerinize aldığımız işi bir becerebilirseniz, Anadolu'ya, milletimize büyük hizmette bulunmuş olacaksınız. İstanbul teşkilatımızın merkez heyeti, size güveniyor. Bundan sonrası

sizin dirayetinize kalmış bir iş. Kanaatimce, Kâtip Beyefendi'nin çantasını aşırarak, hata olurdu. Bu çantadan, kaçırmaya muvaffak olsak bile, bir kereye mahsus istifade etmiş olurduk. Unutmayın, bu çanta devamlı elimizin altında bulunmalı. Bunun çaresini biz de düşünelim, siz de düşünün. Köşkü, yalıtı gözaltında tutmakta devam edelim. Bakalım belki bir şeyler çıkar. **Dikkatli olunuz**, küçük bir hata hepimizin Mustafa Paşa divanı harbini boylamamıza sebep olabilir. İşimizin yarım kalmasına yanarım.” (s.120)

Müsterih olunuz (s.120, 186)

“**Müsterih olunuz**, elimden geleni yapacağım.” (s.120)

Hayırlı geceler (s.121)

“**Hayırlı geceler** efendim...” dedi delikanlı, önden yürüdü. Ötekiler, “**Hayırlı geceler...**” diye karşılık verdiler. (s.121)

Allah göstermesin (s.123)

“**Allah göstermesin**. Sen, beni bilmiyor musun oğlum? Söyledin de daha rahat ettim. Baban iftihar ediyor.” (s.123)

Bir aksilik çıkmasa (s.125)

İhtiyar yüzbaşı heyecanlanmıştı: “Aman oğlum, **bir aksilik çıkmasa...** Ordu kumandanı Mustafa Kemal Paşa başka, bir ferdi mücahit olmak başka. Olur da bazı cahiller, onu dinlememek isterler...” (s.125)

Mesele yok (s.125)

“Eh... **mesele yok** öyleyse. Senin gibi paşayı ben de dinliyorum. Benim gibi dinleyen çok, emirlerini harfi harfine yerine getiriyoruz. Anadolu, ayaklandı baba! Sen, ne diyorsun... Vatanın her tarafında Kuvayı Milliyemiz teşkilatlandı.” (s.125)

Allah bizimle beraber (s.125)

Talip'in bu sözleri, yatağının üstünde oturan annesini de heyecanlandırdı: “**Allah bizimle beraber...**” diye söylendi yüzbaşı, önce heyecanının yatışmasını bir an bekledi. (s.125)

Yarıdan tezi yok (s.125, 147)

“Sen, ne diye buralarda sürtüyorsun oğul? **Yarıdan tezi yok**, çek git Mustafa Kemal Paşa'ya...” diye söylendi. (s.125)

Sen bilirsin (s.125, 239, 271)

Bu sözleri söylerken bir de baktı ki Müjgân, babası kapıya doğru yürüyor, şaşıtı kaldı; “**Sen bilirsin,**” diyordu babası, “öyleyse ben bu işte yokum.” (s.271)

Hakkında hayırlısı (s.125)

“Vazifenin ne olduğunu sana sormaya hakkım yok. Dediğin kadar mühimse... sen bilirsin...” “Bir zaman, şimdilik İstanbul’da kalmam gerek.” “**Hakkında hayırlısı.** Dikkatli ol.” (s.125)

Dikkatli ol (s.125, 223, 250)

Rahmi, “Aman gözünü seveyim Hüseyin, **dikkatli ol.** Yerli Rumlar bir haber almasınlar, vallah İtalyanlara şikâyet edip, onların bize verdikleri bu malzemeyi, yine onlara müsadere ettirirler. Yazık olur.” (s.223)

Allah rahatlık versin (s.126, 177, 182, 266, 276)

“Haydi, ben yatıyorum. **Allah rahatlık versin.**” (s.182)

Teşekkür ederim (s.126, 131, 181, 194, 276)

Sütü, koltuğun yanındaki küçük sigara masasının üstüne korken babası, kendisine geldi: “**Teşekkür ederim** kızım. Artık sen yatsan iyi olur. Ben de sütümü içer yatarım.” (s.276)

Kerem buyurunuz (s.128)

“Fakat efendim, bendeniz namuslu bir gencim. Darülfünun talebesiyim. Sizin gibi iyi bir aile kızı ile arkadaşlık etmek arzusundayım. **Kerem buyurunuz.**” (s.128)

Hayırdır inşallah (s.129)

Yüzünden hiç eksik olmayan gülümsemesiyle baktı: “**Hayırdır inşallah** Talip Bey,” dedi. (s.129)

Teşekkürler ederim (s.130, 135)

“Anlayışınıza hayran oldum Müjgân Hanım. Bendenizi küçük görmediğiniz için **teşekkürler ederim.**” (s.135)

Müsterih ol (s.131)

“**Müsterih ol** oğlum...” diye bu sefer On dört, Talip’in arkasını okşadı, “aç çıplak bu işler yürümez. Elimizden geleni yapacağız.” (s.131)

Emredersiniz (s.131)

“Raporunuzu bekleyeceğim.”

“En çok on beş gün izin istiyorum.”

“Münasiptir. Fakat, gidişat hakkında haberimiz olsun.”

“Üç gün sonra, gece, devlethaneye gelirim.”

“Çok iyi... çok iyi...” Kapıya doğru yürüdü. Sonra döndü, “Başınıza da bir kalpak alın. Size yakışacak.”

Emredersiniz.” (s.131)

Durun bakayım (s.131, 139)

“**Durun bakayım**... yok yok... şimdilik kalpak giymeyin. İstanbul içinde göze batar.” (s.131)

Haydi Allah’a ısmarladık (s.131)

“**Haydi allahaısmarladık**.” Kapının aralığından baktı. Sonra çıktı. Talip, bir zaman daha depoda kaldı. Kapının aralığından dükkânı gözetledi. (s.131)

Allah’a ısmarladık (s.135, 141)

Avucunun içindeki elden, Müjgân’ın titrediğini hissediyordu. Sonra, kız yavaşça elini çektikten önüne bakarak: “Ben de Talip Bey, aynı hislerle mütehassisim...” dedi. Söylediği sözden utanmıştı. Birdenbire döndü, yürümeye başladı. “**Allahaısmarladık**... Eve geç kalmayayım...” (s.141)

Müsaade ediniz (s.136, 318)

Delikanlı, ona biraz yaklaştı: “Bugün tanışmamızın, ilk konuşmamızın şerefine, **müsaade ediniz**; akşamüzeri sizi buracıkta bekleyeyim. Beni kırmayınız.” (s.136)

Allah şahimdir (s.138)

Talip, sesini alçaltarak attı: Mecnunlar gibi buralarda sizi bekledim.” İnanayım mı?”

“**Allah şahidimdir** efendim.” (s.138)

Bana ne efendim? (s.138)

“Babam çok sakin, soğukkanlıdır. Ferit Paşa’nın öfkesine hiç aldırılmaz. Dün akşam, bizim köşke iki bey geldi. Onlar gittikten sonra babamın ilk defa öfkeli olduğunu gördüm. Anneme, ‘**bana ne efendim**; yüklenenler, mesuliyetlerini müdrik olmalıdırlar. Ben, nihayet bir kâtip kırıntısıym...’ diyordu.” (s.138)

Estağfurullah efendim (s.138)

“**Estağfurullah efendim**... Herkes bu merteye kâtip olamaz.” (s.138)

İltifat ediyorsunuz (s.139)

Müjgân, rahat rahat konuşuyordu. Kendi kendince sanki bir masal kuruyordu: “**İltifat ediyorsunuz**. Ben, bu çeşit işleri düşünmekten hoşlanırım. Erkek olsam, sizin yerinizde olsam, gizlice Anadolu’ya kaçardım. Mustafa Kemal Paşa’nın yanına giderim. Ah... ne macera olurdu ne macera... Babama geçenlerde böyle söyledim de gülmekten kırıldı... Seni, Nemrut Paşa divanına vermeli diye takıldı.” (s.139)

Affınızı dilerim efendim (s.140)

“**Affınızı dilerim efendim**, bunu demek istemedim...” dedi, Talip. (s.140)

Aman Yarabbi! (s.142)

Talip, boş bulundu. Düşünceli düşünceli mırıldandı: “Elbette bildireceğiz.” Ne söylediğini, ağzından çıkanı kendisi de anlayınca, suçlu kızın yüzüne baktı; beriki oralı değilmiş gibi, “Bildirin,” dedi... Bir kahkaha atarak, “**aman ya Rabbi**... ben de maceranın içine girdim... içindeyim...” (s.142)

Göreyim sizi (s.70, 142, 186, 197, 351)

Hamdi Bey, “Beyannameler dağıtılacak... **göreyim sizi** çocuklar... Var kuvvetinizle bağırın. Bütün Kastamonu duysun, okusun...” dedi. (s.197)

Vallahi! (s.143, 147, 255)

İhtiyar kadın ağlamaklı: “Kız, şeytan! Beni yine çürük tahtaya bastırmak istiyorsun... Eğer, olmayacak bir şeyse, **vallahi** cehennemlik olmayı göze alır, her şeyi annene, babana anlatırım.” (s.147)

Haydi bakayım (s.146)

“Halinde hiç de kavga etmiş bir renk yoktu. Basbayağı sevinçliydin. Kızım, ben ahmak kadınlardan değilim. Seni de bilirim. Nah şu kadcarcıktan büyüttüm seni. **Haydi bakayım**, bana güzellikle doğruyu söyle?” (s.146)

Aman Allah’ım! (s.147)

Dadı, yerinden sıçradı. Tespihi elinden düştü: “**Aman Allah’ım** aklım fikrim sana emanet! Kız benimle böyle şaka etme, vallahi yüreğime iner, ölür kalırım. Ayol sen gâvur kızı mısın böyle kendi başına bilmediğin adamlarla düşüp kalkacak? Delirdin mi sen? Kalk bakayım, çabuk gir yatağına! Bir daha ağzından bu laflar çıkmasın. Seni gâvur mekteplerine yollayanlarda kabahat zaten... Yarından tezi yok, seni ya odanda kilitleyeceğim ya da arkana bir uşak takıp eskisi gibi mektebe yollayacağım...” (s.147)

Hatırım için (s.148, 154, 223, 273)

Makineli tüfeğin çavuşu Derviş, yine nasihate başlamıştı: “Oğlum Hızır!” diyordu, “Bırak şu cilveyi... adam gibi yolumuza gidelim... Ne geçer eline sanki... Senin **hatırım için** vazifeden dönecek değiliz. Biliyorsun, koca Ankara valisi Muhittin Paşa bile bizi yolumuzdan çeviremedi. En sonunda kendisi pes dedi. Hadi sende gâvur inadı var diyeceğim, ama biliyorum, ne kadar namussuzluk etsen yine de bizden yakadasın. Seni dövmek de ayıbıma gidiyor...” (s.154)

Baş üstüne! (s.152, 155, 177, 179, 187, 188, 276)

Mehmet, göğsünü kabarttı, silahı omzuna astı, mermileri cebine koydu: “**Baş üstüne**,” dedi. (s.177)

Yolun açık olsun (s.152)

Kumandanın sesi “Göreyim seni oğlum... Bu konuşmamızdan, hareketlerinden en yakın arkadaşlarının bile haberi olmayacak. Bu, bir emirdir. **Yolun açık olsun**...” (s.152)

Buyurunuz (s.158, 321)

Odada bir kaynaşma, bir konuşma başlamıştı ki, kapı hızla açıldı. İçeriye o, genç padişahçı Mülazım girdi. Hiçbirinin yüzüne bakmadan girer girmez, hemen girdiği kapıya döndü: “**Buyurunuz**,” diye yol gösterdi, “burada arkadaşlar da bulacaksınız. Size, erlerin koğuşlarından yatak, battaniye de göndereceğim.” (s.321)

Hoş bulduk (s.159, 185, 204)

Şevket, pencerenin önünde durup sert bir hareketle selam verdi: “Kastamonu’ya hoş geldiniz Miralayım!” Osman Bey’in yüzünde biraz şaşırılmış bir ifade vardı. Tepeden tırnağa Şevket’i, sonra da Yakup’u şöyle bir süzdükten sonra, selamlarını aldı: “**Hoş bulduk,**” diye mırıldandı. (s.185)

Doğrusunu isterseniz (s.164)

İzmir’den iki kişi çıkmıştık. Niyazi, ben... Yolda bize, Salih Efe, Parsalı Rasim katıldı. Anlattığım gibi İlyas’ı da beraberimize aldık. **Doğrusunu isterseniz,** Kasaba’dan sonra ne yapacağımızı pek bilmiyorduk. Kasaba’nın işgali muhakkaktı. Oradan geri çekilen zabıt arkadaşlara katıldık. (s.164)

Gayret bizden, Tevfik Allah’tandır (s.165)

Yüzbaşı Süleyman Bey, kısaca bu vatanın bu anda içinde bulunduğu tehlikeyi anlattı. Milli teşkilat kurmanın, kurulan teşkilatın kuvvetlenmesi için çalışmanın vatanseverlik olduğunu belirtti. Halkı heyecanlandıran nutkunu, **gayret bizden, Tevfik Allah’tandır,** diye bitirdi. (s.165)

Ne var ne yok? (s.169)

“**Ne var ne yok** Ankara’da?”

“Ne olsun, güzellik.” (s.169)

Afiyetinize duacıdır (s.169)

Ağa, sakalını kaşdı. Yüksek perdeden konuştu. Sanki tanışmış, tanıyormuş gibi, “Muhittin Paşa ne ediyor? İyi mi?” diye kaçak Ankara valisinin hatırını sordu. Atâ, kendisini zor tuttu. Az kalsın, ‘**Afiyetinize duacıdır** efendi hazretleri...’ diyecekti. (s.169)

Orası öyle (s.170, 262, 334)

Delikanlı, kızın elini okşadı: “**Orası öyle,** öyle ama, bunu onun için bir vatan hizmeti olarak niçin kabul etmeyelim? Ondan, bütün sırları öğrenmiyor muyuz? Bizim kadar, belki de bizden çok Kuvayı Milliye’ye hizmet ediyor.” (s.262)

Keyfinize bakın (s.170)

Yusuf, kızdı: “İyi ağalar, sizden İzmir uzak, **keyfinize bakın.** Zaten keyfinizi bozacak değiliz. Sırası gelince sizin memleketi, bizim memleketi sorarım ben size.” (s.170)

Neüzübillah (s.171)

İmam ayağa kalkmış bağıyordu: “**Neuzübillah!** Halife-i Ruyu Zemin’e, Efendimiz Hazretleri’ne dil uzatmak ha! Adam kâfir olur...” Zabıtlar, bir an şaşkınlıkla. (s.171)

İzin verirsiniz (s.172, 185, 342)

Salih Efe, o herkesi korkutan sakalı, tepeden tırnağa silahlı haliyle, korkmaya başlayan, lambanın pembe ışığı altında bile yüzlerinin sarardığı belli olan köylüye doğru birkaç adım yürüdü; sonra Atâ’ya dönüp sordu: “**İzin verirsiniz** bir çift sözüm var kumandanım... Şu hergele sürüsüne bir diyeceğim var...” (s.172)

Baş üstüne efendim (s.173)

Atâ, “Seyfi Efendi!” diye seslendi. Seyfi, gösterişli bir şekilde dimdik durdu:

Seyfi, gösterişli bir şekilde dimdik durdu: “Buyurun!”

“Sabaha kadar oda askerle sarılı kalacak. Nöbet tutulacak. Başını kapıdan, pencereden dışarı uzatmanı vurun. Siz de Beyannameyi üç defa tekrar tekrar okuyup bunların kalın kafasına sokacaksınız.”

“**Baş üstüne efendim.**” Yusuf’a döndü, “Gidelim...” dedi. (s.173)

Teşekkür ederiz (s.173, 296, 302, 314, 315)

“Atâ, Köy Ağası’na yaklaştı: “Bizi iyi ağırladınız. Askere de verdiğiniz yoğurda **teşekkür ederiz.** Sabaha hesaplaşalım...” dedi. (s.173)

Vallah billah! (s.175, 222, 224, 319)

Salih Efe, öfkesini yatıştırmak için kendisini zorladı; “Eğer, bu akıldaysan, ben bu işte yokum. **Vallah billah,** şimdi beygirime atlar, köyüm Nif’in yolunu tutarım.” (s.175)

Tüh be! (s.176)

Salih, gözlerini iyice açarak karanlığın içinde Yusuf’un yüzünü görmeye çalıştı: “**Tüh be...**” dedi, “bunu nasıl da anlayamadım...” (s.176)

Baksana (s.176, 182)

“Bunlar, düşmanın ekmeğine yağ süren akılsızlar. Bize düşmandan düşman... **Baksana** şu şeyh hazretlerine...” (s.182)

Merhaba (s.179)

Odaya girdiler. Tüfekçi doğruldu. Doktor “**Merhaba...**” dedi Yakup’a. (s.179)

Ne oldum delisi (s.179, 180)

O, Şeyh bozuntusu Ramiz Efendi, sanıyor ki, Alay Kumandanı olan Vali Vekilini, Mevki Kumandanlığından Alay Kumandanlığı vekâletine gelince **ne oldum delisi** olan Kaymakam Mustafa Bey'i elde edince, Kastamonu'ya hakim oldum. Öldü mü Kastamonu? (s.180)

İzin verirsen (s.183)

Ahmet masayı toplayıp çıkınca Şevket, bir zaman arkadaşının yüzüne baktı. Yakup da "**İzin verirsen** bir diyeceğim var..." diye onun yüzüne baktı. (s.183)

Tamam mı? (s.183, 203, 253, 304, 319)

Nefer, bilgiç bilgiç ona baktı: "Her işin bir kolayı vardır beyim... Ben, gidecek değilim. Arkadaşlardan birine, git ekmek peynir al da gel yiyelim diyeceğim... **Tamam mı?**" (s.304)

Teşekkür ederim efendim (s.185)

"**Teşekkür ederim efendim**. Size Kastamonu'daki durumu arz etmek için arkadaşım Tüfekçi Yakup Efendi ile buraya kadar geldik." (s.185)

İstirahat buyurunuz (s.186)

"Sizden ricam, bugün Kastamonu'ya mümkün olduğu kadar geç, akşama doğru gelmenizdir. Beşdeğirmenler'de **istirahat buyurunuz**. Akşama doğru, geldiğinizi bildirirsiniz. Sizi karşılamaya çıkarlar." (s.186)

Hayrola? (s.190)

Kendisini toparlamaya çalışarak, bir taraftan da ellerini kurularak konuştu: "Ne o Şevket, gece vakti **hayrola?**" (s.189-190)

İstirham ederim (s.193)

Tevfik Efendi, Sivas'a telgrafı yazdırmaya başladı: (Bugün Kastamonu'ya geldim. Hükümeti merkeziyenin adamları ve vali vekili ve jandarma kumandanının dessaslığı ile hanemde tevkif edildim. Timsali hamiyet zabitanımızın himmetleriyle şimdi kurtuldum. Ben de vali vekilini ve jandarma alay kumandanını beraber tevkif ettirdim. Telgrafhaneyi işgal ettim. Buradaki vaziyet mühimdir. Kongreye **istirham ederim**, bütün mukarreratından burayı haberdar ederek Kastamonu ahali muhteremesini tenvir buyursun.) (s.193)

Gözüm görmesin (s.195)

Kumandanın kafası kızdı. Döndü Şevket'e, "Götür şu sersemeleri... tık deliğe... **gözüm görmesin!** Adamın elinden zorla kaza çıkartacaklar. Hay Padişahınız, padişah gibi kafanızda paralansın... Basın bakalım... Ankara'da hesabınızı görsünler..." dedi. (s.195)

Müsaade buyurun (s.195)

Şevket, gülmesini artık tutamadı: "**Müsaade buyurun** Kumandanım, aklını başına getirmeye çalışacağım." (s.195)

Lahavle (s.195)

Şevket, gülmesini artık tutamadı: "Müsaade buyurun Kumandanım, aklını başına getirmeye çalışacağım." Osman Bey de gülmeye başlamıştı. Bir **lahavle** çekti. (s.195)

Allah vere de (s.200)

"Bana kalırsa, bu ahval, şehirde bazı dolapların döndüğünü gösteriyor. **Allah vere de** Kumandan Osman Bey'i İstanbul'a yollayacak vakit bulamasalar." (s.200)

Ne olur ne olmaz? (s.202)

Derviş, selam verdi.

Atâ sordu: "Ne haber?"

"Hiçbir haber yok kumandanım."

"Diyeyeğim, ortalıkta in cin top atıyor."

"Üç kişiyle gittin, bir kişiyle döndün."

"İkisini Ilgaz Jandarma Karakolu'na bıraktım. **Ne olur ne olmaz.**" (s.201-202)

Yemin billah (s.202)

Onbaşı, **yemin billah** ederek hiçbir şey bilmediğini tekrarladı. (s.202)

Çok şükür Allah'ıma (s.204)

Adam, "**Cok şükür Allah'ıma**... Kurtulduk..." diye bağırdı. (s.204)

Yaşasın (s.205, 348, 349)

Kışladaki piyadelerin de dinlediği, askerlerine heyecanlı bir nutuk söyledi Atâ. "**Yaşasın** Vatan! **Yaşasın** İstiklal! **Yaşasın** Türk Milleti!" diye sözlerini bitirdi. (s.205)

Hay aklınla bin yaşa (s.210)

Seyfi, öfkelen-di; “Söyle o kerataya, şimdi bana namazından başlatmasın!” Salih, atının başını çevirdi. Arabaya doğru mahmuzlarken, “**Hay aklınla bin yaşa** Kumandanım. Ben de hazrete böyle dedim.” dedi. (s.210)

Buyur bakalım (s.210)

Yusuf, gülümseyerek Şeyh’e bakıyordu. Onun yüzündeki bu alayı fark eden Ramiz Efendi, büsbütün çileden çıkıyor, bağır-dıkça bağırıyordu. Salih, sakın sakın Seyfi’ye, “**Buyur bakalım**, sustur kumandanım...” dedi. (s.210)

Alan hoşnut, satan hoşnut (s.217)

Hepsinin gözü, plaja, denize dikilmişti: “**Alan hoşnut, satan hoşnut...** Ne saklanıyoruz sanki.” (s.217)

Akşamlar hayır olsun (s.218)

Hasan İtalyanca, “**Akşamlar hayır olsun** çavuşum,” dedi. (s.218)

Merak etme (s.219, 253)

“**Merak etme**, seni ne kılık kıyafette olsan tanırım.” (s.253)

Memnun oluruz (s.219)

Çavuşun yüzü bu soru karşısında birdenbire ciddileşti. Ağır ağır, kelimelerin üstünde durarak, “Bizim de sizin gibi Yunanlılarla aramız pek iyi değil. Onları, Söke, Kuşadası sınırından içeriye sokmazsanız, **memnun oluruz.**” (s.219)

Allah kahretsin! (s.220, 334)

Daha tercüman Hasan’ın lafı bitmemişti ki öteki Hasan, saçını sakalını yola yola kendini kumların üstüne attı: “Tuh... **Allah kahretsin!** Biz, Germencik baskınına giderken, bu herif neredeydi?” Sevinçten, gülmekten bir hal oldular. (s.220)

Gözünü seveyim (s.223)

Rahmi, “Aman **gözünü seveyim** Hüseyin, dikkatli ol. Yerli Rumlar bir haber almasınlar, vallah İtalyanlara şikâyet edip, onların bize verdikleri bu malzemeyi, yine onlara müsadere ettirirler. Yazık olur.” (s.223)

Amma da ha! (s.223)

“Allah Allah... **amma da** büyük laf ettin **ha...**” (s.223)

Haydi oradan (s.226)

“**Haydi oradan** geveze! Benden önce Kırat gelir.” (s.226)

Canı cehenneme (s.226)

Mehmet, sütüne ekmek doğruyordu. Başını kaldırıp, patates soyan anasına bir baktı. Gözlerinin içi güldü: “Anam,” dedi, “sen bir yana. Kırat öte yana... **Canı cehenneme** Kırat’ın.” (s.226)

Allah yazdıysa bozsun (s.226)

“Naciye’den vazgeçmek mi? **Allah yazdıysa bozsun.**” (s.226)

Allah büyük (s.227)

“Olmaz böyle şey oğlum. Yanlışsın. Hem kendine eza bu hem de Naciye’ye cefa! **Allah büyük**, gazi oğlum diye seni günün birinde bağırma basacağım.” (s.227)

Hayırdır (s.228)

“Yürü, Yüzbaşı İbrahim Bey, bizi bekliyor.”

“**Hayırdır**, yine bir iş mi çıktı?” (s.228)

Hoş geldin (s.231, 256)

Müjgân, kapıdan girince, hemen yüzündeki peçeyi kaldırdı. Saatlerden beri bunalmıştı. Alışık değildi. Anne, “Maşallah kızım, **hoş geldin**...” diye güler yüzle arkasını okşarken, Müjgân, kendisini Talip’e büsbütün affettirmek için, hemen yaşlı kadının eline sarılıp öptü. (s.256)

Hoş gördük (s.231)

Yürük Ali Efe, atından yere atladı. Ali’nin genç, çocuk yüzüne şöyle bir baktı. Onun, “Hoş geldin Efem!” sözüne, **Hoş gördük** kızan!” diye karşılık verdi. (s.231)

Sağ olun (s.235)

Yürük Ali Efe doğruldu. “Sağ ol ağam... **Sağ olun** paşam... Sizler arkamızda oldukça, sizler bizlere destek oldukça, biz, her zaman gâvurun canına okuruz.” (s.235)

Emredersin (s.235, 273)

“**Emredersin** babacığım. Sözümden çıkmam. Talip’e de bir zaman beni görmemesini söyleyeceğim. Ona gizli haberleri uçurmaya devam edeceğiz değil mi?” (s.273)

Hay hay (s.235)

Efe, keyiflendi: “Değil mi ya? Biz, kahvenizi içmeye geldik. Sen de o gidenlerden bizim bir acı kahvemizi içersin.”

“**Hayhay**...” karşılığını verdi Kocagözoğlu. (s.235)

İstirahat buyursun (s.236)

Hacı Halil Paşa, “Efe, yemeğini yesin. **İstirahat buyursun**. Kendisini taciz etmeyelim. Gideceği vakit elbette uğurlamaya geleceğiz...” dedi. Onu, hepsi tasdik ettiler. (s.236)

Selam (s.237)

Barba Yorgi, Demirköprü başında Ahmet’le Osman’ın yolunu kesti. “**Selam** vire palikaryalar!” İki delikanlı Yorgi’nin bir fıçıyı andıran kalıbına durup şöyle bir baktılar. (s.237)

Kader kısmet böyleymiş (s.237)

“Bırak bu lafları şimdi. Kavga edecek değilim. Biliyorum, birbirimize şu sırada içerliyoruz; ama bunda hiçbirimizin kabahati yok. **Kader kısmet böyleymiş** ne yapalım...” (s.237)

Yok be! (s.237)

“**Yok be** canım... Olan olmuş, ne olaksa olacak. Ben, kendi işlerime bakarım. Sadece ortada dönen dolapları seyrediyorum. Ama şu da var ki Yürük Ali Efe’niz bizim orduyu durduramayacak.” (s.237)

Olan olmuş (s.237, 325)

Yusuf’un sözünü Yüzbaşı Şevket Bey kesti: **Olan olmuş** kardeşim Yusuf, biz şimdi olacağa bakalım. (s.325)

İlahi (s.248, 329)

Bu sözlere Kuvayı Milliyecilerin hemen hepsi cevap vermek için doğruldular. Fakat Salih, hepsinden önce davrandı: “**İlahi** Kumandan Sefer Bey, ben, bu kıt aklımla işlerin bu kadar kolay, hele sulh ederek bitivereceğine inanmıyorum da senin gibi rütbe almış bir adam necep inanır? Allah akıl fikir versin...” (s.329)

Az daha (s.250)

Talip, doğrulmuş dimdik oturmuş, taş kesilmişti. Gözleri **az daha** yuvalarından fırlayacaktı. (s.250)

Umurumda değil (s.251)

“Üstümde evrak olmuş, evrak çalarken yakalamışlar... Bu, **umurumda değil**... Memleket hizmetinde kelleyi koltuğa almışım. Bundan hiç korkum yok. Benim korkum, günün birinde senden ayrılmak. İçinde bulunduğumuz ahval, o kadar karışık ki...” (s.251)

Allah yardımcımız olsun (s.254)

Zihninde bu temas fırtınalar kopardı. Kendisini unutmuştu ama, Talip’in içinde bulunduğu tehlikeyi yüreğinin içinde bir ağırlık, bir taş gibi duydu: “**Allah yardımcımız olsun** Talip...” dedi. (s.254)

El öpenlerin çok olsun (s.256)

Müjgân, kapıdan girince, hemen yüzündeki peçeyi kaldırdı. Saatlerden beri bunalmıştı. Alışık değildi. Anne, “Maşallah kızım, hoş geldin...” diye güler yüzle arkasını okşarken, Müjgân, kendisini Talip’e büsbütün affettirmek için, hemen yaşlı kadının eline sarılıp öptü.

“**El öpenlerin çok olsun**...” duasını aldı. (s.256)

Var olun, sağ olun (s.258)

Heyecanı yatıştıktan, derin derin nefes aldıktan sonra sedire oturdu. Müjgân’ı da yanına başına oturttu. Sakinleşince, ağır ağır konuştu: “Hizmetlerinizi Talip’ten dinledim kızım. **Var olun, sağ olun**... Oğlum diye söylemiyorum, Talip gibi gençleri, sizin gibi kızları oldukça, milletimizi değil yedi düvel, yetmiş iki buçuk düvel bir araya gelse, esir edemez!” (s.258)

Dikkatli olun (s.261)

Yüzbaşı, onları kapıdan çıkıncaya kadar, kısa bir nutuk geçti: “Temkinli olun, **dikkatli olun**... Bizden söz çıkmaz müsterih olun...” gibisine sözlerini bitirdi. (s.261)

Müsterih olun (s.261)

Yüzbaşı, onları kapıdan çıkıncaya kadar, kısa bir nutuk geçti: “Temkinli olun, dikkatli olun... Bizden söz çıkmaz **müsterih olun**...” gibisine sözlerini bitirdi. (s.261)

Sakın ha! (s.262)

Talip, hızla doğruldu: **Sakin ha!** İşlerimiz altüst olursa içinden çıkamayız. Sonra bu bizim kararımıza bağlı değil. Düşün Müjgân, sen de, ben de, emir kuluyuz. (s.262)

Af buyursun (s.266)

Birdenbire anne konuşuverdi: “Kurbü sultan, ateşi suzan! Sizin işleriniz pek iyi gitmiyor gibi Bey. Tatlı canınızı niye sıkıyorsunuz? Ferit Paşa Hazretleri yerinize yüz tane birden kâtip bulabilir. Sizi **af buyursun**. Biraz istirahat ediniz.” (s.266)

İstirahat ediniz (s.266)

Birdenbire anne konuşuverdi: “Kurbü sultan, ateşi suzan! Sizin işleriniz pek iyi gitmiyor gibi Bey. Tatlı canınızı niye sıkıyorsunuz? Ferit Paşa Hazretleri yerinize yüz tane birden kâtip bulabilir. Sizi af buyursun. Biraz **istirahat ediniz**.” (s.266)

Memnun olurum (s.266)

Müjgân, doğruldu: “Yardıma ihtiyacınız var mı babacığım?”

Babası, eli kapının tokmağında, dönüp baktı: “Yok... yok ya... elinle bana bir kahve yapar getirirsen **memnun olurum** kızım.” (s.266)

Emredersiniz efendim (s.266)

Müjgân fırladı: “**Emredersiniz efendim!**” (s.266)

Uzatmayayım (s.268)

Uzatmayayım, delikanlı arkadaşın da gözü pek bir adam. Benden çaldıklarını ta Ankara’ya kadar her seferinde ulaştırabiliyor ki, bizim, daha doğrusu İstanbul’un, Ferit Paşa’nın bütün planlarının çoğu oraca bilindi. (s.268)

İftihar ediyorum (s.273)

Onun dizi dibine, yere oturdu. Gözlerini, babasının gözlerine dikerek, “Ben de babamla **iftihar ediyorum**,” dedi, “babam, büyük adam, namuslu adam, insan adam...” (s.273)

Allah yardımcısı olsun (s.276)

“İstanbul, resmen işgal edilince, Meclis-i Mebusan mı kalır kızım? Kemalistlerin hepsi Anadolu’ya gider. Orada bir meclis kurulacağını tahmin ediyorum. Gelen haberler, Kemal Paşa Hazretleri’nin fikirlerinden, bunun böyle olacağını çok iyi anlıyorum. Ben, anlıyorum da bizim Osmanlı paşaları anlayamıyorlar. Anlamak istemiyorlar belki. Fakat bu işin Kemal

Paşa için çok zor olacağını bilmiyor değilim. Çeşit çeşit düşmanla baş edilmesi gerek. **Allah yardımcısı olsun.**” (s.276)

Allah’ım! (s.277)

“Hainler! Alçaklar! Demek İzmir’den sonra İstanbul’u da işgal edecekler... Ankara’ya yürümeyi düşünüyorlarmış... **Allahım!** büyük Allahım, sen Mustafa Kemal’in yardımcısı ol! Sen, milletime, Türk milletine elini uzat!” (s.277)

Allahsızlar (s.292, 299)

En arkada odaya giren orta yaşlı bir softa, “Ayağa kalkın ey **Allahsızlar**, Eşref Hoca Hazretleri’ne ayağa kalkın!” diye bağırdı. (s.299)

Allah’ımı seven (s.292, 298)

Kapının önünde Kör Ali, halka nida etti: “Ey ahali! bu zındıkların, bu Bolşeviklerin cezasını şeriat, Halife Efendimiz verecek. Yine siz asacaksınız. Emir aldım, **Allah’ımı seven** şimdilik bu hainlere dokunmayın. Mapushaneye götüreceğiz...” (s.298)

Gazanız mübarek ola (s.293)

En önde Kör Ali Hoca, cüppesinin eteklerini uçura uçura dualar okuyarak yürüyor, arada bir, “Ey ahali! **Gazanız mübarek ola!** Allah sizden razı olsun... Yakında bu zındıklar gibi ötekileri de yakalayıp asacağız! Ankara’ya varıp Kemal Paşa’yı da, Padişahımız Efendimizin fermanı ile asacağız... Padişahım çok yaşa!” diye bağıyor. (s.293)

Allah sizden razı olsun (s.293)

En önde Kör Ali Hoca, cüppesinin eteklerini uçura uçura dualar okuyarak yürüyor, arada bir, “Ey ahali! Gazanız mübarek ola! **Allah sizden razı olsun**... Yakında bu zındıklar gibi ötekileri de yakalayıp asacağız! Ankara’ya varıp Kemal Paşa’yı da, Padişahımız Efendimizin fermanı ile asacağız... Padişahım çok yaşa!” diye bağıyor. (s.293)

Geleceği varsa, göreceği de var (s.293)

Kör Ali Hoca, telaşlandı: “Ey cemaat, inanmayın... Yalan söylüyor... O alayın **geleceği varsa, göreceği de var**...” (s.293)

Allah bizimle beraberdir (s.293)

Kör Ali Hoca, telaşlandı: “Ey cemaat, inanmayın... Yalan söylüyor... O alayın geleceği varsa, göreceği de var... Bakın şu tepelere... Bütün memleketi Anzavur Paşamızın yiğitleri,

Çerkez oğullarım tuttu. Yakında Ankara'yı alacağız. Padişahımız Efendimiz'in Hilafet bayrağını Ankara Kalesi'ne dikeceğiz. Memlekete şeriat hükmedecek... **Allah bizimle beraberdir**. Padişahım çok yaşa!" (s.293)

Kusura kalmayın (s.296, 312)

Palabıyık yüzünü ekşite ekşite, "**Kusura kalmayın** beyler... az kaldı gayri, bu iş bitiyor gayri..." diyerek verilen emri yerine getirmeye başladı. (s.312)

Kusura bakmasınlar (s.296)

Gözlerinin içi parlayarak konuştu: "Kusura kalmayın beyler... Ben, ister istemez kapının önünde dikiliyorum, içeriye şu dışarıdaki kepezelerden biri girip size fenalık etmesin diye. Bu tentürdiyotu, sargıları Doktor Bey yolladı. Selam söyledi, icabına baksınlar dedi. Yanınıza gelemediği için **kusura bakmasınlar** diye söyledi..." (s.296)

Haydin bakalım (s.297)

Kör Ali, "**Haydin bakalım** din düşmanları, hazırlanın. Sizi mahpushaneye götüreceğiz. Şeriata uygun işiniz görülecek. Neredeyse telgrafla zatı hazreti padişahiden ferman gelir. Şeriat hükmünü icra etmek Halife-i ruyu zeminin kârıdır." (s.297)

Tövbe! (s.297)

Fuat Bey, öfkeleniverdi: "Siz şeriata uygun iş görüyorsunuz ha? Şeriatta adam soymak var mıdır?"

"**Tövbe!**" diye Kör bağırdı, "adam soyan kim?" (s.297)

Baksanıza (s.299)

Şükrü Bey'in teessürü arkadaşlarına da geçmişti. Pencereden çekildiler. Tahta bir ranzanın üzerine oturdular. Neden Hüsrev Bey, "Bana şaka gibi geliyor, aldırmiyorum başıma geleceklere ama, bu herifler de şaka etmiyorlar. **Baksanıza** çocukları bile ayaklandırmışlar. Bu ne hal?" diye söylendi. Tekrar sustular. (s.299)

Sözüm meclisten irak (s.300)

Birçoğunuz, Dersaadet'e Padişahımın hâk-i payine yüz sürmeye mebusuz diye gittiniz. Oradaki Meclis-i Mebusan'da Halife'mize hizmet edecek yerde, kalkıp Ankara'ya kaçtınız. Ankara'da **sözüm meclisten irak**, Millet Meclisi kurmuşsunuz. (s.300)

Kusura bakmayın (s.302)

Elinde silah yoktu, gözleri ışıltılı parlıyordu. “Beyler, konuştuklarınızın hepsini kapı ardından dinledim; **kusura bakmayın**. Toptan haklısınız. Bakmayın bu sarıklı cahillere... Bizim başımızı belaya sokmak istiyorlar. Sektular da ya... Bu başı bozukla birlik olacak adam değiliz biz...” (s.302)

Allah kerim (s.303)

“Eh... şimdilik bir korkumuz kalmadı demek Gerede’den çıkıncaya kadar. Düzce’de de **Allah kerim**...” diye mırıldandı Şükrü Bey. (s.303)

Allah rahmet eyleye (s.303, 335)

Nefer sözü değıştirdi: “Mahmut Bey’e **Allah rahmet eyleye**. Ama bir haber daha var: Yakında Geyve Boğazı’nda Ali Fuat Paşa’yı da temizleyeceğız diye söylentiler var. Paşa, Geyve Boğazı’ndaymış...” (s.303)

Âmin (s.266, 305, 350)

Duanın her cümlesinin sonunda ortalığı bir uğultu halinde “**Amin!**” sesi alıyordu. (s.305)

Sözün kıyası (s.306)

Şükrü Bey, sözü değıştirmek, arkadaşlarını teselli etmek istedi: “**Sözün kıyası**, fena kıstırdılar bizi. Ama kolay kolay da öldürebileceklerini sanmıyorum.” (s.306)

Ne zannettiniz (s.307)

Kır sakalını Nuri Bey, azamete sıvazladı: “**Ne zannettiniz** Şükrü Bey? Vatanın, şevketli padişahımın emrindeyiz.” (s.307)

Ne hacet (s.308, 329)

Hüsrev Bey, “Ne o hoca, bu kadar tertibata **ne hacet**? Kaçacağıımızdan mı korkuyorsunuz?” diye sordu. (s.308)

Ömrüne bereket (s.311)

Osman Bey, “Benimkini de sana verdim.”

“**Ömrüne bereket** Bey. Bu arabadaki atlar benim değil. Aklınıza bir şey gelmesin. Arabada atlar da ağanın...” (s.311)

Affımızı rica ederim (s.313)

Mülazım, kapanan kapıya kadar ağır ağır yürüdü. Sonra döndü geldi, esirlerin önünde durdu: “**Affınızı rica ederim** beyler, size böyle muamele etmek istemezdim. Bu pis koğuşa sizleri koymak istemezdim. Ne yapayım ki, emir kuluyum. Bu işte kimin haklı olduğunu kestirmek zor. Ama ben askerim, esirlere iyi muamele edileceğini bilirim. Bir isteğiniz varsa bana söyleyiniz. Elimden gelebilecek bir işse hemen yaparım. ” (s.313)

Tövbe estağfurullah! (s.319)

Salih, böyle hep kendisine takılan yüzbaşına ters ters baktı: “Casusluk lafına ha? Buna karşılık bile vermem. Siz daha ananızın karnındayken kumandanlarım, ben padişaha isyan etmiş, dağa çıkmış adamım. Şimdi Padişah köpeklerine casus yazılacağım ha... **tövbe estağfurullah...**” (s.319)

Buyurunuz (s.321)

İçeriye o, genç padişahçı Mülazım girdi. Hiçbirinin yüzüne bakmadan girer girmez, hemen girdiği kapıya döndü: “**Buyurunuz,**” diye yol gösterdi, “burada arkadaşlar da bulacaksınız. Size, erlerin koğuşlarından yatak, battaniye de göndereceğim.” (s.321)

Ne günlere kaldım? (s.323)

‘Bre Salih, **ne günlere kaldım** yürü!’ dedim kendi kendime; hamle ettim. (s.323)

Vay anam! (s.323)

Gelgelelim, tam Yusuf Bey’e yakın bir taşın ardına kendimi atmıştım ki, Yusuf Bey, ‘**Vay anam**’ diye bir çalının ardına çöküverdi. Aklım başımdan gideyazdı. (s.323)

Namus sözü (s.107, 324)

İçlerinden biri bağırdı: ‘Kumandanla konuşmak istiyoruz. Teslim olacağız. **Namus sözü** veriyoruz, silahlarımızı bırakacağız.’ (s.324)

Teslim ol! (s.324)

Karşıdakilere yirmi adım kadar yaklaşmışlardı ki bir ağacın ardından göğsü bağı açık, saç sakal birbirine karışmış bir adam, ileriye fırladı. Tüfeğini kumandana uzatarak. ‘**Teslim ol! Teslim ol!**’ diye bağırmaya başladı. (s.324)

Ne güne kaldı? (s.325)

Namus sözüne inanmakla avlanmıştık. Yine sonradan öğrendik ki, ikinci taburu da köprü başında, ‘Kardeş kanı dökmeyelim!’ diye aldatmışlar. Onlarla sarmaş dolaş olmuşlar.

Sarmaş dolaş olanlar bir yana, üst tarafı, bizimkilerin tüfeklerini çattığını görünce, hemen bu tüfekleri toplayıp onları teslim almış. Erkeklik **ne güne kaldı?** (s.325)

Uzatmayalım (s.325)

Bu ne namussuzluktur, anlamak zor. Ancak bu işi millete oyun, ihanet edenlerden beklemeli. **Uzatmayalım** beyler, kabahati bilmem yine kendimize mi bulmalı: Kaymakam Mahmut Bey'in yüreğinin yufkalığı hem kendisinin hayatına hem de koca bir fırkanın bozgununa sebep oldu, diyesim geliyor... (s.325)

Olanlar olmuş (s.326)

Mahmut Bey'in başarısından o kadar emindim ki, gizlenmek, tertibat almak bile aklıma gelmiyordu. Meğer **olanlar olmuş**, bizi yol üstünde Çerkezler çeviriverdi. (s.326-327)

Elinden geldiği kadar (s.327)

Düzce ve havalisi Hilafet Ordusu Kumandanı Sefer Bey, **elinden geldiği kadar** neşeli görünmeye çalışarak esir Kuvayı Milliyecilerin hapsedildiği odaya girdi. (s.327)

Hayırlı akşamlar (s.327)

Arkasında o, genç Mülazım'dan başka iki zabıt daha vardı. Göğsünde üç gün önce padişahın verdiği çeşit çeşit nişanlar, omzunda kordonlar sarkıyordu: "**Hayırlı akşamlar** Beyler!" diye zoraki bir sesle söylenerek, odanın ortasındaki masaya doğru yürüdü... (s.327)

Yok yere (s.328)

Efe, bu defa Sefer Bey'e döndü: "Bu ne akıldır Kumandan Bey, işi kaydı bırakıp, Yunan gâvurunu bırakıp, bizimle uğraşsınız. Bize, işi kaydı bıraktırap sizinle uğraşmak düşer. **Yok yere** ciğeri beş para etmez bir Padişah için milletin kanı dökülür. Nedir milletle zorunuz? Aklını başına devşir aslan Kumandanım, aklını başına devşir! Hep birlik kalkıp Mustafa Kemal Paşa'nın yanına varalım... Yunan gâvurundan, kibar hırsız İngilizlerden ahdimizi alalım! Vatanımızı düşman çizmesinden kurtaralım..." (s.328)

Allah akıl fikir versin (s.329)

Bu sözlere Kuvayı Milliyecilerin hemen hepsi cevap vermek için doğruldular. Fakat Salih, hepsinden önce davrandı: "İlahi Kumandan Sefer Bey, ben, bu kıt aklımla işlerin bu kadar kolay, hele sulh ederek bitivereceğine inanmıyorum da, senin gibi rütbe almış bir adam necep inanır? **Allah akıl fikir versin...**" (s.329)

Cehenneme kadar yolun var! (s.330)

“Serbestsem Mustafa Kemal Paşa’nın yanına dek gidebilir miyim?”

“**Cehenneme kadar yolun var!**” diye kumandan bağırdı. (s.330)

İznil olursa (s.330)

Sefer Bey, alaylı bir sesle konuştu: “Demek şimdi doğru Kemal Paşa’nın yanına gitmeye niyetlisin?”

“Eh **iznil olursa** Kumandan Beyim.” (s.330)

Tuh Allah kahretsin! (s.332)

Salih, “**Tuh Allah kahretsin...** Herif birazcık daha seslenmeseydi, kapıdan çıkıp gidecektim...” diye söylendi. (s.332)

Bize ne? (s.334)

“Canım Ruslar dini bir yakaya koydularsa, bu kendilerinin bileceği bir iş...” diye söylendi, Salih. “Ruzu mahşerde kendileri hesap verecek olduktan sonra, **bize ne?** Bize silah versinler de biz, üst yakasına karışmayız. Her koyun kendi bacağından asılır.” (s.334)

Vesselam (s.334)

“Ülen Moskof Moskof deriz emme ne de olsa erkek milletmiş **vesselam...**” diye Salih sevindi: “Demek şimdi şu Yunanlıların, İngilizlerin, Fransızların, üstümüze yürüyen yetmiş iki buçuk milletin analarını belleyelim diye bize top tüfek verecekler?” (s.334)

Allah rahmet eylesin (s.335)

Şevket, ona, dönmeden cevap verdi: “Kumandanımdı. Bir zaman emrinde buldum. **Allah, rahmet eylesin.**” (s.335)

Allah bağışlasın (s.340, 350)

Yüzbaşı Şevket’in yüzüne, gözlerine sevgi yüklü bir gülümseme geldi. Ağabeyce bir sesle: “O! Yusuf,” dedi, “hemşiremiz güzelmiş. **Allah** onu sana, seni ona **bağışlasın...**” (s.340)

Bana kalırsa (s.172, 200, 232, 340)

Yusuf, Atâ’ya bir göz attı. O da işi anlamıştı: “**Bana kalırsa** Efe, şu imamdan başlasan iyi olur!” (s.172)

Gözünü sevdiğim (s.340)

Ara sıra, ortalığın sessiz sedasız heyecanı, onun sözlerinde beliriveriyordu: “Uy **gözünü sevdiğim** kardeşler, nerede kaldınız?” (s.340)

Vay canına! (s.341)

Mülazım Avni: “**Vay canına...**” diye, bir pencerelele koştu, bir de kapıyı açıp koridora baktı geldi: “Ortalıkta nöbetçiler yok!” (s.341)

Uzun lafın kisası (s.343)

Bütün Düzce, aşağı yukarı silahlanmış, yol kavşaklarında, tepelere sürülmüştü. Onları yarıp çıkmanın, Kuvayı Milliye’ye ulaşmanın imkânı yoktu. Şehir içinde de ne yapabilirlerdi? **Uzun lafın kisası**, hepsi kararsızdı... (s.343)

Hay Allah kahretsin! (s.345)

Süngülüler, dört bir yanlarında, ikişer ikişer kapıya doğru yürüdüler. Çıkarken Efe, kendini tutamadı: “**Hay Allah kahretsin...** Bendeki kader de eşek kaderiymiş, eninde sonunda padişah kurşunu ile öleceğimiz varmış...” diye söylendi. (s.345)

Dikkat! (s.348, 351)

Bu sırada, kara yağız Mülazım, tabancasını çekmiş: ‘**Dikkat!**’, emrini vermişti. (s.348)

Hazır ol! (s.351)

Mülazım, çabucak silahlı neferleri, sonra da silahsızları saydı. Bir taraftan ceketini çekiştirdi; kalpağını düzeltti: ‘**Hazır ol!** Dikkat!’ kumandasını verdikten sonra, arkasında öteki zabitlerin durduğu Yüzbaşı Şevket Bey’e doğru koştu. (s.351)

Rahat! (s.351)

Bu tekmil haberi üzerine Yüzbaşı Şevket, müfrezeeye yaklaştı. Başında kalpağı yoktu. Ceketini şurasından burasından parçalanmıştı. Fakat uzun boyu, alnına dökülen saçları, tıraşsız yüzü, heybetini daha da arttırmıştı: ‘**Rahat!**’ kumandasını verdi müfrezeeye. (s.351)

4.4.6. Doludizgin

Vay namussuzlar vay! (s.3, 136)

Mehmet, işin burasını pek anlamamıştı ama Yunan’ın Balıkesir’i, Bursa’yı, öte yandan Alaşehir’i işgal ettiğini biliyordu: **Vay namussuzlar vay..** (s.3)

Allah yolunuzu açık etsin (s.4, 52)

“Padişahımız Efendimiz, razı değil. Paşalarını kefere ile sulh yapmaya Avrupa’ya yolladı. Bu işi kan dökmeden bitirecek. Siz, boşuna telâş ediyorsunuz. Haydi Yunan’a karşı Mustafa Kemal Paşa ile beraber döğüşeceksiniz, hakkınızdır diyelim. **Allah yolunuzu açık etsin.** Nasibinizde şehitlik varsa şehitlik, gazilik varsa gazilik, cenabı bari huzurunda makbul olsun. Ama, Ankara’da sizden çok tüfeğe, ata lüzum var. Bilmem olmaya sizin atlarınızı, tüfeklerinizi, elinizden alıp, Kemal Paşa sizleri def etmesin...” demişti. (s.4)

Gözünü sevdiğim (s.4)

Birden ayağa fırladı. Uyuyan arkadaşlarının üstünden atlayıp çeşmenin ardında hayvanların yanında soluğu aldı. Hey **gözünü sevdiğimin** Kır’ı... Mehmet’i, ayak sesinden tanımıştı, namussuz... Ay ışığında dikilen kulakları beyaz beyaz parlıyordu. (s.4)

Ne haber? (s.4, 31, 139, 140, 156, 183, 185, 224)

Ali ekmeğini çiğnerken, “Bak bakalım arkaya Şevki,” dedi, “ötekilerden **ne haber?** Geliyorlar mı?” (s.185)

Şuna bak (s.5)

“**Suna bak**, şu Kır’a bak Recep.. Bak nasıl ötekiler bunun yanında sütçü beygiri gibi kalıyor.” (s.5)

Maşallahı var (s.5)

“Anladık, **maşallahı var**. Ama adamın rüyasına girecek gibi değil. Alt tarafı at işte. Benim rüyalarım başkaları giriyor doğrusu...” (s.5)

Hayırdır (s.5)

“**Hayırdır..**” diye Osman doğruldu. Çeşmeye doğru yürüyen Mehmet’in ardına düştü. (s.5)

Allah Allah! (s.5, 8, 34, 37, 59, 82, 89, 118, 119, 125, 165, 184, 194, 196, 203, 210, 222, 247, 248, 263, 268, 276, 303)

“**Allah Allah,**” dedi biri, “adam otuzunda nasıl paşa olabilirmiş ki?” (s.203)

Cehenneme kadar yolun var (s.5)

“Kırat’ı babama bırakıp geleceğim.”

“Allah Allah .. Delirdin mi ülen sen?”

“Böyle karar verdim.”

“Cehenneme kadar yolun var.” (s.5)

Dur yahu (s.5, 209)

“Dur yahu kızma. Yine geleceğim. Sizi Denizli’ye varmadan tutarım. Kır’ı bırakıp, başka bir hayvana atlar gelirim.” (s.5)

Yahu! (s.6, 21, 85, 126, 149, 189, 196, 201, 244, 247, 276)

Mehmet Ağa, Ali Rıza Bey’in kulağına eğildi: **“Yahu** bu kumandan top oyunundan lâf ediyor.” dedi. (s.21)

Canımız feda (s.6)

“Ben, canımı veririm atımı vermem. Söke’den bir başka ata atlar gelirim. Maksat canla birlik atı da vermekse, Kırat olmasın da başka at olsun. Canımızsa, **canımız feda.**” (s.6)

Benden söylemesi (s.6)

Osman, birden ciddileşti: “Sen, şimdi Söke’nin yolunu tutarsan ne olur bilir misin?”

“Ne olurmuş ki?”

“Asker kaçağı diye elini kolunu bağlarlar.”

Mehmet, kızdı: “Bunu sen bari söyleme Osman. Ben, askerden kaçacak namussuzlardan değilim.

“Benden söylemesi, kaçak olmadığını kimseye anlatamazsın.” (s.6)

Bırak Allah’ımı seversen (s.6)

Osman, istemeye istemeye güldü: “Sen, askerliği çocuk oyuncağı mı sandın be kardeş?”

“Bunda ne var ki..”

“Bırak Allahımı seversen.. Nöbette misin şimdi? Ben, yatmaya gidiyorum. Aklından çıkarma, Söke’de yapabileceğimiz hiçbir iş kalmadı. Yorgi ile bile orada bizim tarla işi bitmeyecek. Köpeğin askerini memleketten sürüp çıkarmak gerek. Yoksa herifçioğlu, yattı gitti bizim tarlanın üstüne. İş, bu kadar alevlendi be Mehmet. Senin değirmenin; benim tarlam toprağım... Öte yandan memleket elden gidiyor be.. sen de oturmuş Kırat’ı tasa edersin.” (s.6-7)

Ne halin varsa gör (s.7)

“Ne halin varsa gör...” diye, Osman, öfkeyle döndü yürüdü. (s.7)

Az kalsın (s.8, 264)

Kumandana varıp teslim olmak vardı. Kırat'ı da Koçarlı'dan tanıdık birini bulup Söke'ye yollayabilirdi. Ama fazla düşünmeden şaşkın şaşkın yolun ortasına çıkıverdi. **Az kalsın** dörtlü gelenlerin altında kalıyordu. Gelenler, gemlere asıldılar. (s.8-9)

Vallah! (s.9, 15, 25, 55, 84, 152, 163, 175, 184, 228, 259, 290, 295, 302)

“Bir kere memleketi görelim, **vallah** seninle birlik geri döneriz.” (s.9)

Allah bilir (s.9, 131, 135, 153, 228)

“Fukara ihtiyar çok yorgun düşmüş. Yerine nöbete ben durdum kumandanım. Hâlâ da uyuyordur **Allah bilir**. Zaten bölükte uyuyan bir o var. Biz, ganimet topladık...” (s.131)

Cehenneme kadar yolunuz var (s.9)

Mehmet, düşündü kaldı. Bu güruhu nasıl başından savacağını bilemiyordu. Sonunda, “İyi öyleyse, ben geriye müfrezeeye dönüyorum. Sizin **cehenneme kadar yolunuz var**.” (s.9)

Hatırın için (s.10)

“Bak gör ülen Kır... Senin **hatırın için** ne belâlara girdik.. Yürü bakalım!..” diyor, Kırat'ı incitmeyecek kadar mahmuzlarını onun karnına dokunduruyordu. Kır da kaçıyordu ha... Mehmet'in ardından ay doğmaya başlamıştı. (s.10)

Yemin billah (s.11, 33)

Candarmalar, Mehmet'in **yemin billâh**, hemen müfrezeeye döneceğini yüzbaşıya anlatmışlardı. (s.11)

Yazık! (s.11, 153)

Mehmet, hiç de başını kaldırmıyordu. İbrahim bey, onun önünde durdu: “**Yazık** Mehmet, **yazık**.. Senden beklemezdim.” diye bir kere daha söylendi. (s.11)

Allah da şahit (s.12, 264)

Mehmet, temize çıkamayacağını anlamıştı. Fakat elinde olmayarak sesinin çıktığını, dudaklarının kıpırdadığını hissetti. Sanki başkası konuşuyormuş gibi kendi sesi kulağına geliverdi: “**Allah da şahit** kumandanım, ben asker kaçağı değilim. Atımı bırakıp dönecektim. Bu itler peşime takılmış.” (s.12)

Yazık oldu (s.13, 208)

Mehmet, donmuş kalmıştı. Gözünü kırpmadan atının ona bakan ölü gözlerine bakıyordu. İbrahim bey, ata acımıştı. Halkın içinden de “**Yazık oldu** ata..” diye mırıldananlar oldu. (s.13)

İnşallah (s.15, 52, 83, 96, 135, 137, 155, 163, 177, 178, 185, 191, 204, 223, 244, 256, 260, 265)

Yüzbaşı Refik, gülmeye başladı: “**İnşaallah** yarın, Salih’in tahminleri doğru çıkar da hepimiz, düşmanın helvasını yeriz.” dedi. (s.223)

Ha babam! (s.17, 80)

Hukuk Cemiyeti reisi Mehmet Ağa, yerinde duramıyordu. Oturduğu koltukta sanki çivi vardı da bir yerine, sırtına batıyormuş gibi **hababam** sallanıyor, durup durup altına aldığı ayağını değiştiriyor, öteki ayağının üstüne oturuyordu. (s.17)

Sabırlı olalım (s.18)

Kaymakam, çok nikbin görünüyordu. Onları yatıştırdı: Beyler, ağalar, boşuna heyecanlanıyoruz. Boşuna telâş ediyoruz..” dedi, “Ankara’dan nasıl hareket edeceğimize dair elbette bir emir gelecek. **Sabırlı olalım.**” (s.17-18)

Buyursun (s.18)

“Beyefendi, telefon ettiler. Hasan’ı çağırdık konuştu. İtalyan kumandanı zatı âlinizi ziyaret edecekmiş. Haber verdiler. Kumandan otomobiline binmiş bile.”

“Peki **buyursun** bakalım..” karşılığını verdi kaymakam, telefonu kapadı. (s.18)

Buyurunuz (s.19, 38, 159)

Yüzbaşı, tam disiplin kesilmişti. Kaymakam beyin odasının önüne gelince, kapıya vurdu. İçeriden “**Buyurunuz!**” sesi gelinceye kumandanı kapı önünde bekletti. (s.19)

Teşekkürler ederim (s.20, 92)

Kaymakam, cevap verdi: “Muhterem kumandanın verdiği emir, halk üzerinde çok iyi, çok müsbet bir tesir bıraktı. Leyleklerimizi, kumrularımızı avlamadığınız için kasaba adına **teşekkürler ederim.** Bu kuşlar, bizim için çok sevimlidir, uğur sayılır. Göstermiş olduğunuz bu incelikten ötürü halkımız, sizin adınızı hürmetle yad ediyor.” (s.20)

Hatırınız için (s.20)

Bu iş, sonunda benim başıma bir belâ açabilir. Ama sizin **hatırınız için** katlanıyorum. (s.20)

Teşekkür ederim (s.21, 22, 24, 96, 101, 128, 160, 255)

Müjgân, genç adama sokuldu: “Sana çok çok **teşekkür ederim** Talip.” dedi. (s.101)

Merak buyurmayınız (s.21)

Kaymakam, gülümsüyordu: “**Merak buyurmayınız**, size yine de iyi bir takım çıkarırız. Hem de kazanacak bir takım.” (s.21)

Dur bakalım (s.21, 30, 216)

Ali Rıza bey, “**Dur bakalım** altından ne çıkacak..” karşılığını verdi. (s.21)

Takdir edersiniz ki (s.22, 23)

Kumandan, uzun uzun güldü: Çok zekisiniz Sinyor.. hani neredeyse, Yunanlılara karşı, benim de harp ilân etmemi isteyeceksiniz. Fakat **takdir edersiniz ki** bu maalesef, benim isteğimle olacak bir iş değil. (s.23)

Efendim (s.22, 61, 64, 65, 94, 113, 159, 179, 180, 190)

İltifata, “Vazifemizi yapıyoruz **efendim**...” diye mırıldanarak teşekkür etti. (s.65)

Müsterih olunuz (s.22)

“Bu hususu çok iyi anlıyoruz. **Müsterih olunuz**.” (s.22)

Lütfen (s.23)

“Bana öyle geliyor ki, sayın kumandan, canlarını almak, şu tayyareyi ellerinden almaktan daha kolaydır halkın. Tayyarenin etrafını alan şu insanlara bir bakınız **lütfen**!.. Halkımızın, bizim, bu hislerimizi anlayacağınızı ümit ediyorum. Siz, âmirlerinize karşı mesul olacağınızı söylüyorsunuz. Ben, âmirlerimden önce, şu gördüğünüz halkın adamıyım. Beni, herhangi bir mesele çıkacak olursa, vatandaşlarıma karşı zor bir duruma düşürmeyeceğinizi ümit ederim.” (s.23)

Ver elini (s.27, 80, 81, 163, 180, 182)

Şevki, ustasının yanına çıktı oturdu: “**Ver elini** Ankara!..” diye bağırdı. (s.182)

Vay başıma gelen! (s.27)

“**Vay başıma gelen**...” diye Rahmi Onbaşı, masaların altındaki tahta kasaları, bir âlet edevat dolabını acele acele karıştırmaya başladı. Birkaç boy anahtar, çekiç buldu çıkardı. (s.27)

Tövbe yarabbi tövbe estağfurullah! (s.30)

Ferâmuş, “**Tövbe yarabbi tövbe estağfurullah..**” diye, ters ters ona baktı. (s.30)

Ne günlere kaldık? (s.30, 75)

“İşin yoksa bu çoluk çocukla harp edeceğim diye uğraş. **Ne günlere kaldık..**” (s.30)

Allah vere de (s.31, 60, 177)

Ferâmuş: “**Allah vere de** bir aksilik çıkmıya..” diyerek yere atladı. (s.31)

Bereket versin (s.32)

Tayyareyi teslim edip geldikten sonra bir kere daha hiç de Çine’ye gidesim yoktu. **Bereket versin** şu sizin atlara... (s.32)

Tuh Allah kahretsin! (s.33, 152)

Durup durup kendi kendine söyleniyordu: “**Tuh Allah kahretsin**, bizimkisi rezillik... Osman, ülen Osman.. haklıymış be Osman.. Kırk yılda bir arkadaş sözü dinlemek varmış.. Kırat’ın canı cehenneme!” (s.33)

Canı cehenneme (s.33)

Mehmet, Kırat’ın **canı cehenneme**, diyordu ama yüreği kan ağlıyordu. (s.33)

Velhasıl (s.33, 88, 255, 269-270, 272)

Yakında atış talimleri yapacağız. Onlara, nasıl mevziye girileceğini, nasıl mevzi değiştirileceğini, **velhasıl** talimnamemize uygun muharebe şartlarını öğretirsiniz. (s.255)

Tuh Allah belanı versin (s.34)

Aldı Mehmet’i bir tasa.. Tasa ki, taş gibi yüreğine oturdu. Şimdi, ne kellesi, ne de canı için tasa ediyordu. Tasası bambaşkaydı: Namusu iki paralık olmuştu. ‘Ben, askerden kaçacak adam mıyım? **Tuh Allah** her çeşit **belanı versin** be Mehmet!.. Hak ettin be deyyus...’ diye içinden söyleniyordu. (s.34)

Yazıklar olsun (s.34)

Cahillik, kendilerine ettiler, diye düşünüyor Çavuş, ‘kazık herifler, elleri silâh tutan herifler.. Millet bunlar gibisinin gözünün içine bakıyordu. Yuh be **yazıklar olsun** be..’ gibisine söylenmekten kendisini alamıyordu. (s.34)

Rica ederim (s.38, 146, 198)

Şunu unutmamanızı bilhassa **rica ederim**: Bugün, muharebenin beşinci günüdür: 27 Ağustos 1921. Düşman takatinin, enerjisinin sonuna geliyor. (s.198)

Allah şahidimdir (s.41-42)

Mehmet, büsbütün perişan oldu. Etrafından hiç biri, ağzını açıp ona bir söz edemiyordu. Saçı sakalı birbirine karışmış, dermanı takatı kesilmişti. Altı delinen çizmelerini sürüye sürüye yürüyordu. Artık, kurtuluş ümidi kalmamıştı. Kendi kendine teslim oldu: ‘Varsın beni kurşuna dizsinler. Bunu hak ettim. Ama askerden kaçmadığıma, kaçacak adam olmadığıma, yalnız, bir tek **Allah şahidimdir.**’ (s.41-42)

Bana bak (s.42, 45, 240, 242)

Birdenbire, “**Bana bak** delikanlı, anlattığın masalın doğru olup olmadığını bilmem. Bana lâzım olan söz şu: Cepheye gitmek istediğin essah mı?” (s.45)

Tamam mı? (s.43, 66, 69, 117, 147)

Mehmet, “Ben çıktıktan sonra bir gürültü, bir silâh sesi duydunuz mu fırlayın pencereden. **Tamam mı?**” dedi. (s.43)

Ne halleri varsa görsünler (s.44)

Arkasına düşselerdi, şimdiye kadar muhakkak gelirlerdi. Zaten iki nöbetçiden fazlasını bulup Mehmet’lerin ardına düşürecek kadar bol adam yoktu ki ortalıkta. ‘Bizim budalalar ne yaptılar acaba? Kaçabildiler mi ki?’ diye düşündü. Sonra, ‘**ne halleri varsa görsünler.** Onlarda orduya katılacak pek göz yoktu zaten...’ diye mırıldandı. (s.44)

Yallah! (s.45, 71, 175, 202)

Adam, biraz öfkelenildi. Ama alışık, böylelerini çok görmüş bir hali vardı. Alaylı bir sesle, “Demek ipi kırdın; **yallah** köye?” dedi. (s.45)

Vallah billah! (s.45)

“**Vallah billâh** emmi.” (s.45)

Sen bilirsin (s.45, 46, 85, 216)

“Beni aldatmaya kalkışırsan **sen bilirsin.** Yedi ceddini, sülâleni pişman ederim, sonra.” (s.45)

Allah senden razı olsun (s.46, 61)

“**Allah senden razı olsun!**..” diye Mehmet koştu, Kaymakamın ellerine sarıldı, öpmek istedi. (s.61)

Haydi oradan (s.47, 180)

İhtiyar güldü: “**Haydi oradan** be uşak. Yollarda kaldığınız zaman yine sizin şu alâmetleri bizim öküzler çeker kurtarır.” (s.180)

Buyurun (s.47, 57, 61, 99, 169, 198, 223, 257, 262)

Mehmet, daha konuşacaktı. Sevincinden yüreği hafiflemiş, birdenbire neşesi gelivermişti. Fakat hemen kendisini topladı. Nüfus tezkeresini kumandana uzattı: “**Buyurun** kumandanım.” (s.61)

Baş üstüne! (s.48, 111, 114, 125, 131, 143, 150, 153, 194, 260, 262, 286, 297)

“**Başüstüne** Himmet Emmi...” diye Mehmet, öğendireyi kaptı. (s.48)

Allah izin verirse (s.51)

“Kızlarım, kardaşlarım, omuzdaşlarım!.. Emanetleri bir tamam teslim aldık. Hepsi üstümüze yazıldı. Bu emanet, millet emanetidir; gözümüzmüş gibi çerden çöpten sakınacağız. Hepinizin yüklere candan ciğerden mukayyet olacağınızı biliyorum. **Allah izin verirse**, kılına helâl getirmeden askerimize, kumandanımıza teslim edeceğiz. Yolda yanımıza yaban uğratmayalım. Nereye gittiğimizi, dönünce de nereden geldiğimizi kimseler bilmeyecek. Kimse kimseye sorgu sual açmayacak. Diyeceğim bu değildi: Kumandan bey soruyor: Bir ihtiyacınız var mı? Ekmeğiniz, azığınız tamam mı?” (s.51)

Allah sizleri muvaffak eylesin (s.52)

Genç zabıt, birkaç adım ilerledi, tiz bir sesle bağırdı: “Peki öyleyse, Allah yolunuzu açık etsin. **Allah sizleri muvaffak eylesin**. Yolda Himmet Emmi’nin sözünden çıkmayın. Kumandanınız odur. Güle güle varın, güle güle gelin. O zamana dek inşaallah ordumuza ulaşacak yine cephanemiz olur.” (s.52)

Güle güle (s.52, 74, 92, 183)

Bağırıştılar, el salladılar. Kadınli erkekli araba, kağrı sahipleri, “Varın **güle güle**.. Ardınızdan geliyoruz..” diye uğurladılar. (s.183)

Geçmiş olsun (s.52, 123, 213, 249)

Himmet'in küçük küçük gözleri ona güldü: "Haydi, sana da **geçmiş olsun**. Bundan böyle de yine işin düz gider inşaallah..." dedi. (s.52)

Orası öyle (s.53, 79)

"Kimi kimsesi olmayan ne yapsın? Çocuğunu kime bıraksın?"

"**Orası öyle**. Yolumuz çok mu uzayacak?" (s.53)

Kusura bakma (s.53, 184, 259)

Neferlere tüfek çattırdı. Kendisi de tabakasını çıkararak ağacın altına doğru yürürken, Talât'la, Yusuf'u gördü: "**Kusura bakma** kumandanım, senden izinsiz şunlara istirahat verdim. Ama çok yoruldu sabahtan beri..." (s.259)

Amma da ha (s.54, 139, 163, 212, 289)

Yusuf'u görünce, "Keratalar **amma da** tabanı kaldırdılar **ha**... Biraz daha bu itleri kovalayamaz mıydık?" (s.212)

Orası da doğru ya (s.56)

"Sen, orasını bana bırak emmi. Germencik baskınında şehit düşen her arkadaşım için hesap soracağım."

İhtiyar, güldü: "Bu soracağın hesap ufak bir hesap be oğul."

"**Orası da doğru ya**..." (s.56)

Hoş geldiniz, safa geldiniz (s.57)

Neferler, parlayan gözlerle kağnıları, kağnıları getirenleri seyrediyorlardı. Gıcırdayan kağnılar, önlerinden geçtikçe, sahiplerine ayrı ayrı, "**hoş geldiniz, safa geldiniz**," diyorlar, çocukları okşuyorlardı. (s.57)

Maşallah! (s.57, 222)

Şimdi Himmet, kollarını sallaya sallaya çavuşun yanında yürüyor, sağdan soldan seslenen yakınındaki askerlerin selâmlarına karşılık veriyor, sevinçli sevinçli neferleri seyrederek, "**Maşaallah** oğullarıma, **maşaallah** aslanlarıma..." diye söyleniyordu. (s.57)

Buyur (s.58, 59, 62, 86, 98, 121, 150, 153, 194, 200, 212, 215, 223, 224, 250, 252, 277, 286, 302)

Yüzbaşı, birer birer adlarını saydı neferlerin: ‘İlyas, Niyazi, Mehmet, Kemal, Mustafa, Selim, Süleyman, Adil...’ Hepsi alçak sesle: ‘**Buyur..** Buradayız kumandanım..’ dediler. (s.215)

Hoş geldiniz (s.59, 158, 166, 277, 280)

Binbaşı, sevinçle arabacılara, kağnı sahiplerine, ‘**Hosgeldiniz.. hoşgeldiniz..**’ diye söyleniyor, arabaların, kağnıların etrafında dolanıyordu. (s.158)

Sakin ol (s.60)

Kumandanın kırışan bıyıklarının altındaki dudaklarına bir gülümseme geldi. Mehmet’in titreyen dizlerine baktı, siyah sakallarının örtemediği pembe pembe olan sonra birdenbire sararıveren yüzüne baktı. Yumuşak bir sesle: “**Sakin ol** oğlum, **sakin ol..** Anlat bakalım derdini?” dedi. (s.60)

İzin verirsen (s.60, 150)

Vagonu bir kahkaha tufanı aldı. Derviş Çavuş doğruldu: “Kumandanım, **izin verirsen**, asker türkü söylemek istiyor.” (s.150)

Haydi bakalım (s.60, 124, 153, 253)

Mehmet’in hep “izin verirsen..” diye söze girişmesine kumandan dikkat etmişti: “**Haydi bakalım**, izin verdim; anlat şu Kırat meselesi neymiş?” (s.60)

Siz bilirsiniz (s.61)

Mehmet, kopuk kopuk cümlelerle, fakat bütün safiyet ve samimiyetiyle Kırat yüzünden başına gelenleri anlattı. Kırat’ın encamını anlattı. Sonunda da yine sözünü, “İzin verirsen kumandanım, döğüşeyim, namusumu, şerefimi kurtarayım. Ben, askerden kaçacak vatan hainlerinden, hergelelerden değilim. Benim bu sözlerime inanmıyorsanız, boynum, kıldan incedir. **Siz bilirsiniz...** Gâvurdan korkup kaçacak olsaydım, daha Germencik baskımına gittiğimiz zaman kaçardım. (s.60-61)

Baş üstüne efendim (s.62, 111, 113)

“Bu neferi, ağır makineli tüfek bölüğüne verdim. Bugün izinlidir. Yıkansın, tıraş olsun. Yarın talime çıkacak.”

“**Başüstüne efendim.**” (s.62)

Emrin başımın üstüne (s.62)

“Bak, erkekçe geldin, dögüşeceğim dedin. Erkekler gibi dögüşmelisin. Benim yüzümü kara çıkarma. Düşmanla neredeyse çatışacağız. Hiç vaktimiz yok. Gözünü aç, ağır makineliyi iyi öğren. Bir hafta sonra ben, kendim seni imtihan edeceğim ona göre aklını başına topla anladın mı?”

“**Emrin başının üstüne** kumandanım.” (s.62)

Hayret (s.65, 95, 117)

Şevket, tekrar dürbüne davrandı: “**Hayret** Kumandanım, hiç de boşa mermi yakmıyorsunuz.” (s.117)

Müsaadenizi rica edeceğim (s.65)

Talip, oturmadan iki yakasına bakındı. Sonra tok bir sesle, “Buna izin verilmedi. **Müsaadenizi rica edeceğim**. Yirmi beş yetmez mi?” Herkes birbirinin yüzüne baktı. (s.65)

Ne demek (s.66, 99, 110, 148, 157, 185, 189, 209, 254, 267)

“Yorgunluk **ne demek**; Ali'nin Sinop'a gittiğini gelir gelmez haber alınca, dinleniverdim. Hele şu sevkıyatı da yapalım bu akşam, sonra iyice dinleniriz.” (s.157)

Merak etme (s.66)

Ahmet Kaptan, “**Merak etme** Nazif bey,” dedi, “bütün tertibat hazır.” (s.66)

Allah yardımcınız olsun (s.66)

Yüzbaşı, “Önce ben çıkıyorum. Geçişinizi köprü üstünde bekleyeceğim. Karaköy Köprüsünü kontrol eden inzibat zabitlerimizin tertibatı tamam mı... bir göz atayım. İngilizleri oyalıyacaklar. Yüklemeyi, saatinde bitirmeye çalışın. **Allah yardımcınız olsun...**” Yüzbaşı, odadan çıktı. (s.66)

Erkeklik bizde kalsın (s.70)

Hasan, bunu bir de yüksek sesle tekrarladı. Yaklaşp bir bir İngilizlerin yüzüne baktı: “Ah ulan..” diye söylendi, “İstanbul'u işgal ettiğiniz gün, Şehzadebaşı'nda uyuyan askerlerimizi nasıl öldürdünüzse, sizi de öylece, biraz önce uyurken temizlemeliydik... Gelgelelim **erkeklik bizde kalsın**. Biz, erkek erkeğe dögüşürken adamı haklarız...” (s.69-70)

Eyvallah (s.73, 83, 86, 104)

Karanlığın içinde bembeyaz dişleri parladı. Sonra Jandarma Hasan'a, "**Eyvallah** abi..." diye söylenip, hızla rıhtımdan uzaklaştı. (s.73)

Allah'a ismarladık (s.74)

"Haklısın. Ben, tekmil raporumu merkeze vereceğim. Haydi **allahaismarladık.**" (s.74)

Merhaba (s.75, 102, 120, 136, 155)

Salih, "**Merhaba!..**" dedi. Adam, yavaşça başını çevirdi. Geleni karanlıkta seçmeye çalışarak, "**Merhaba!..**" dedi. (s.136)

Yarımdan tezi yok (s.77, 260, 309)

"Peki Yusuf, **yarımdan tezi yok.** Yollara çıkalım." (s.309)

Neyse (s.81, 252, 255)

Kumandan, "**Neyse,**" dedi, "bu meseleyi sonra konuşuruz. Önce birer kahve içelim..." (s.252)

Yaşasın (s.81, 115)

Cemal Onbaşı ile arkadaşları, "**Yaşasın** vatan!. **Yaşasın** İstiklâl!" diye bağırp, kumandanın elini öptüler. Bütün halk, hepimiz, sevincimizden ağladık, sarmaş dolaş olduk. (s.81)

Hoşça kalın (s.83)

Gelgelelim ayrılma saati gelmişti. Geldikleri gibi dağılmaları gerekiyordu. Önce, Talip'le Jandarma Hasan'ın uzaklaşması münasip görüldü. Hasan, kuş sesini taklit eden iki ıslık çaldı. Uzaklardan buna yine bir baykuş sesi karşılık verdi. Talip'le Hasan, doğruldular. Talip, "**Hoşça kalın...**" dedi. (s.83)

Dikkatli ol (s.83)

Yüzbaşı Nazif, "**Dikkatli ol** Yirmibeş!.." diye seslendi. (s.83)

Sağ ol (s.83, 104, 120, 265, 304)

"**Sağol!..** Senin de gazan mübarek olsun, kumandanım!.." (s.120)

Darısı başına (s.83)

"Avniye'ye, İsmet'e aldığımız bütün Kuvayı Milliyeci zabitlerimiz, sivillerimiz, sağ salım Karamürsel'e çıktılar. Bu iş tamam.." dedi Ahmet Kaptan.

“**Darısı** bundan sonrakilerin **başına..**” diye bir ses mırıldandı.. (s.83)

Aşk olsun! (s.85, 119, 263, 269)

Artık Metristepe’den uzaklaşan, ellerindeki tüfeklerini atıp kaçan düşman askerini tutabilene **aşk olsun.** Borozanlar, durmadan “Hücum!” çalıyordu. (s.119)

Kusura kalma (s.85, 302)

“Buyur kumandan bey.. Aceleye geldi, başkaca bir şey hazırlayamadık.. **Kusura kalma..**” (s.302)

Allah’ın izniyle (s.85, 223, 265)

“Afiyet olsun. Ben, kızanlarla yedim. Bir güzel karınızı doyurun. Sonra da bir güzel uyku çekin. Yarın **Allahın izniyle,** dipdiri muharebeye gireriz.” (s.223)

Başım la birlik (s.86)

“Bizim mahallede işin çıkar da bir müşkülün olursa, kahvede ipsiz Selim de beni bulurlar.”

“Olur. Bir kahveni içerim.”

“**Başım la birlik** abi, buyur gel.” (s.86)

Af buyurun (s.88)

Şahin, şöyle dizlerinin üstünde bir doğruldu: “İyi tahmin buyurdunuz beyefendi,” diye fesini düzelterek söze başladı; bugün bizim baş komiser üç kere müdürün odasına girip çıktuktan sonra beni çağırdı. Birdenbire, bizim eski memurlardan Talip’i bilirsin dedi, evi Çarşamba’dadır. Git o hergeleyi **af buyurun** getir, emrini verdi. Doğru Talip’in evine koştum. (s.88)

Maalesef (s.23, 88, 253)

“**Maalesef,** pek inanmadılar,” diye Şahin içini çekti, “Talip biraderimizin evi gözaltında. Bakkal Nazif efendiye gelince, ondan da çok şüpheleniyorlar.” (s.88)

Affedersiniz (s.89)

Şahin, üzüntülü üzüntülü devam etti: “Öğrendim ki, bu gece Tahsin, Yüzbaşı Benet’le konuşmaya gitmiş. Nerede buluşup konuşacaklarını öğrenemedim. Yüzbaşının o **affedersiniz** kerhane yerine kullandığı, Alman sefaretî binasının altındaki sokakta bulunan ‘İngiliz Dershanesi’ adlı yerde mi, yoksa Benet’in resmî makamında mı, burası belli değil.

Fakat ben, bu işe çok öfkelenen bir arkadaşın, büsbütün kıskırtıp, bu gece Taksim'den Alman sefaretî binasına kadar bir gezinti yapmasını temin ettim. Casus Benet'le Tahsin'i takip edecek. Gördüklerini yarın bana anlatacak.” (s.89)

Allah için (s.91)

O efendi millet denen İngilizlerin üç zabiti var ki İstanbul'da, kendi milletinin bile yüz karası kişiler. Adlarını siz de biliyorsunuz: Harington'un bu üç adamı, Yüzbaşı Armstrong, Yüzbaşı Benet, Mülâzim Bled. Koca şehir, bu kumarbaz, kadın düşkünü, üç hırsızın elinde. Vazifeleri, bizim Millî Mücadele Grubu'muzla uğraşmak. **Allah için** de uğraşıyorlar ya... (s.91)

Emredersiniz (s.92, 189)

“**Emredersiniz** beyefendi, itimadınıza teşekkürler ederim.” (s.92)

Haydi bakayım (s.92)

Kır bıyıklı, yumuşayan bir sesle, “**Haydi bakayım** oğlum, göreyim seni..” dedi, “Önce senin buradan uzaklaşman iyi olur. Teker teker gideceğiz.” (s.92)

Bendeniz (s.93)

“Şahin'in söylediği şu Haşim'in lâfı hoşuma gitmedi.”

“**Bendenizi** de çok düşündürdü, beyefendi.” (s.93)

Teşekkürler ederiz (s.93)

“Vatana, millete, bir yıldan beri çok büyük hizmette bulundunuz Talip bey,” diye söze başladı, “size hepimiz **teşekkürler ederiz**. Yaptığımız büyük işler, ister istemez İstanbul içinde göze batmamıza sebep oldu. Gerek polis, gerekse askerî teşkilât artık sizden iyice şüpheleniyor. Sizi tevkif için vızır vızır arıyor. Grubumuz, bu hususu düşündü. Sizin İstanbul'dan uzaklaşmanıza karar verdi.” (s.93)

Müsaade etmenizi rica edeceğim (s.94)

“Çok güzel tensip buyurulmuş efendim. Yeni vazifem için benden emin olabilirsiniz; elimden geleni yapacağım. Yalnız sizlerden küçük bir ricada bulunmama **müsaade etmenizi rica edeceğim**.” (s.94)

Müsaade ederseniz (s.94, 256)

“Salih Efe’yi **müsaade ederseniz**, memnun olurum.. Onunla tâ İzmir’den beraber çıkmıştık...” (s.256)

Aferin (s.99, 118, 156, 174, 183, 199)

Mevki Kumandanı, “**Aferin** oğullarım! **Aferin** Ayaşlı Onbaşı!” diye topçulara bağırdı. (s.174)

Billah! (s.99)

“Ne diyorsun bey, Korsan Murat bey, tam korsan **billâh**. Kendisi de Alemdar’da ateşçi oldu şu sıra. Boğazdan çıkıncaya dek. Cephaneyi Zonguldak’a kendisi teslim edecek. Adamları da iş bitince, Alem dağına aştılar. Biz, emir aldık, yükümüzü İnebolu’ya boşaltacağız.” Delikanlının yüzü Müjgân’a ilişti. (s.99)

Keyfinize bakın (s.100, 104)

Reis lâfı olunca Salim, telâşlandı: “Siz, burada **keyfinize bakın**. Ben bir dolanayım. Makinist Adil, şimdi bana okuyordur.” Fırladı, merdivenden çıktı. (s.100)

Teşekkür ediyorum (s.101)

“Beni de Anadolu’ya götürdüğün için **teşekkür ediyorum**.” (s.101)

Vesselam (s.103, 160)

İsmail Hakkı bey, onun ardından bir zaman baktı: ‘Ciddî delikanlıdır **vesselâm**,’ diye söylenerek, yemeğinin başına oturdu. (s.160)

Sabah olsun, hayır olsun (s.104)

Reis, kıs kıs güldü: “Hiç bu işi bana sormayın. Keyfiniz kaçır belki. Gece çok ilerledi; yatın keyfinize bakın. Size, iki örtü yollarım. Yüreğinizin de vesvesesini, ateşini söndürün şimdilik, yoksa üstünde oturduğunuz bombalar ateş alır harareten. **Sabah olsun, hayır olsun** bakalım. Ben, rotayı iyice sahilden tutuyorum. Ne olur ne olmaz. Kapağı sahile atarız sıkışırsak.” Rıfat Reis, merdivene yürüdü. (s.104)

Ne olur ne olmaz? (s.104)

“Hiç bu işi bana sormayın. Keyfiniz kaçır belki. Gece çok ilerledi; yatın keyfinize bakın. Size, iki örtü yollarım. Yüreğinizin de vesvesesini, ateşini söndürün şimdilik, yoksa üstünde oturduğunuz bombalar ateş alır harareten. Sabah olsun, hayır olsun bakalım. Ben, rotayı iyice sahilden tutuyorum. **Ne olur ne olmaz**. Kapağı sahile atarız sıkışırsak.” (s.104)

Haydi geceniz hayır olsun (s.104)

Rıfat Reis, merdivene yürüdü. “**Haydi geceniz hayır olsun.**” (s.104)

Gecen hayırlı olsun (s.104)

“Alemdar, bizi ne zaman geçecek?”

“Gelip geçince, sana haber salarım bey, hiç meraklanma.”

“Sağol Reis. **Gecen hayırlı olsun.**” (s.104)

Doğrusunu istersen (s.104)

Talip de battaniyesini çekip ayaklarını altına aldı; Müjgân’ın yanbaşımda arkasına yaslanıp oturdu: “**Doğrusunu istersen,**” dedi, “benim de hiç uykum yok.” (s.104)

Aklınla bin yaşa (s.106)

“Hey **aklınla bin yaşa!**..” diye Reis bağırdı. (s.106)

Allah büyüktür (s.106, 137)

Kadın, “**Allah büyüktür.** Yedikleri bizim tavukları bile burunlarından getirecek sayenizde...” (s.137)

Sen işine bak (s.107)

Reis, “Gözünü aç Mustafa..” diye dümendeki sakallı uşağa bir kere daha seslendi. O, sakın, telâşsız bir sesle karşılık verdi: “Ha be Reis, **sen işine bak.**” (s.107)

Vay vay vay! (s.108, 149, 302)

Dönüp Salih’e dikkat bakınca, “**Vay vay vay!** Efem, nirden çıktın?” diye bağırdı. (s.302)

Keyfine bak (s.109)

Sağ ayağındaki yara çok hafifti. Solu için, “Kurşun dizden aşağıya girmiş. Ama içerde mi kaldı bilmem. Vardığımız zaman, doktora baktırırız..” dedi, Mustafa’ya “**Keyfine bak** otur şimdi şuracıkta. Dua et, kurşun başka bir yerine değmemiş...” diye söylendi. (s.108-109)

Ne karışırın erkek işine? (s.109)

“Ah be güzel kızım, kim senden bomba istedi? **Ne karışırın erkek işine?**” diye söylenmeye başladı. Sonra, “Ha bu kıza tenbih etmedin mi şu delikten çıkmasın, ne gezerdi dışarda?” diye Talip’e çıkışacak oldu. (s.109)

Ne güne kaldı? (s.109)

Reis, fena halde öfkeleni: “Uy Allahın budalası, erkeklik **ne güne kaldı**? Görmüyor musun, kız şehit düştü. Hem de Tanrının katında makbul bir şehit. Kurşunu alnından yemiş. Allah demeye fırsat kalmıştır herhalde ölmeden önce... Ağlamak ne demek? Yeri cennet. Vatan sağ olsun...” (s.109-110)

Vatan sağ olsun (s.110)

Reis, fena halde öfkeleni: “Uy Allahın budalası, erkeklik ne güne kaldı? Görmüyor musun, kız şehit düştü. Hem de Tanrının katında makbul bir şehit. Kurşunu alnından yemiş. Allah demeye fırsat kalmıştır herhalde ölmeden önce... Ağlamak ne demek? Yeri cennet. **Vatan sağ olsun...**” (s.109-110)

Laf olsun diye (s.111, 206)

Dadı, bir kere daha Süleyman beyin etrafında dolaştı. Yine cesaret edemedi. Fakat bey, **lâf olsun diye** sordu: “Müjgân, uyanmadı mı?” (s.111)

Ellerinizden öperim (s.112)

Sevgili annemin, sizin, **ellerinizden** hürmetle **öperim**. Benim için üzülmeiniz. (s.112)

Yaşa! (s.55, 115, 155, 194, 204, 208)

Tâ iki manga öteden bir çavuş, “**Yaşa** be Efem!” diye bağırdı. “Bu lâfını çok beğendim!..” (s.204)

Gazanız mübarek olsun (s.120)

Yusuf, birdenbire tok bir sesle konuşuverdi: “**Gazanız mübarek olsun** arkadaşlar!..” (s.120)

Gözünü seveyim (s.121)

Salih Efe, “Aman **gözünü seveyim** Derviş Çavuş, benim kalpağım?” (s.121)

Lahavle (s.122)

Derviş, bir **lahavle** çekip Salih’e baktı kaldı. (s.122)

Müsterih ol (s.124)

Bir Mülâzim, tok bir sesle karşılık verdi: “**Müsterih ol** yüzbaşım. Kanımızın son damlasına kadar senin gibi dögüşeceğiz.” (s.124)

Hakkınızı helal edin (s.124, 209)

“Bundan şüphem yok..” diye mırıldandı Şevket bey, “Hepiniz **hakkınızı helâl edin.**” (s.124)

Helal olsun (s.124, 209, 218)

“**Helâl olsun.**” diye zabıtlar onun etrafına diz çökerek yaklaştılar. Doktor İbrahim bey, boğazında düğümlenen bir sesle sert sert bağırdı. (s.124)

Ha şöyle (s.124, 238, 259)

Doktor İbrahim bey, boğazında düğümlenen bir sesle sert sert bağırdı: “Çok konuşma Şevket; haydi bakalım çadıra... Sarsmadan oğlum.. **ha söyle.** rahat uzatın sedyeye bakayım...” (s.124)

Ne günlere kaldı? (s.124)

Yusuf, kendisini tutamıyordu. Durmadan ağlıyordu. Onu sakinleştirmek için Vasfi bey, “Oğlum Yusuf, bizi böyle ağlar askerlerimiz görmesin.. Ne derler sonra bize... Erkeklik **ne günlere kaldı** be oğlum!” (s.124)

Bağışlayın (s.125)

Yusuf, sakinleşir gibi oldu: “Ölümü ne kadar soğukkanlı karşıladı? Mert arkadaşımı kaybetmek beni perişan etti. **Bağışlayın** kumandanım.” (s.125)

Daha doğrusu (s.126, 189, 254)

“Burası, onlara kalmış, **daha doğrusu** Kemal Paşa'nın bileceği bir iş. Gelecekte, ölmez sağ olursak, görüşürüz.” (s.189)

Estağfurullah, ne haddime (s.130)

Rasim, şaşkın şaşkın iki yakasına bakındı. Sol eliyle, yeni üniformasını çekiştirip düzeltti: “**Estağfurullah** kumandanım, **ne haddime.**” dedi. (s.130)

Vay anam! (s.131, 311)

“**Vay anam!**” diye bir ses çıkardı, Rasim. Hemen başındaki Yunan neferinin kepini yere fırlattı. (s.131)

Doğrusunu isterseniz (s.131)

Saip, “**Doğrusunu isterseniz,** askerlerimizin de bizim de hakkımız var: İyi ki önümüz bahar, yaz. Yoksa boyanmış çadır bezinden pantolonlarla halimiz dumandır.” dedi. (s.131)

Vay canına! (s.135)

“**Vay canına..**” diye söylendi Salih, dar bir yola doğru yönelirken, “ne olmuş bu köy halkına? Ortalıkta kimsecikler yok.” (s.135)

Hele şükür (s.136)

“**Hele şükür** köyde bir cana rastladık.” (s.136)

Ziftin pekini yesin (s.136)

Adam konuştu: “Bütün tavuklarımı boğazlayıp yediler.”

“**Ziftin pekini yesin** deyyuslar.” (s.136)

Eksik olma (s.137, 240, 264)

Yusuf’un gözleri yine yaşardı. Salih’in bu heyecanı onu yüreğinden kavramıştı. Mırıldandı: “Salih Efem, bugünlerimde, bu ümitsiz günlerimde, yanımda sen olmasan ne yapardım? **Eksik olma**... Beni teselli ediyorsun, bana kuvvet veriyorsun...” (s.240)

Sayenizde (s.137, 155)

Kadın, “Allah büyüktür. Yedikleri bizim tavukları bile burunlarından getirecek **sayenizde**...” (s.137)

Haydi eyvallah (s.138)

“Vakit değil. Vazifedeyiz. **Haydi eyvallah**. Gâvurun önüne çıkmayın bir daha sefere.” (s.138)

Meraklanma (s.139, 147, 153, 183, 264)

“**Meraklanma** çavuş, nöbetçiler yerli yerinde. Biz de şimdi dörtbir yakayı dolandık geliyoruz.” (s.139)

Estağfurullah (s.140, 189)

Salih, acele acele ekmek zeytin çiğneyen yüzbaşığı seyrediyordu gözlerini dikmiş. Bir ara Yusuf, gözünün ucuyla ona baktı: “Ne o,” dedi, “lokmalarımı mı sayıyorsun?”

“Yok bey, **estağfurullah**.. âfiyetle ye.. Ne haber?” (s.140)

Sizlere ömür (s.142)

“İkisi de yaralı mı?” Ümitle sormuştu bu soruyu Yusuf.

“Hayır yüzbaşım, ikisi de **sizlere ömür**. Makamları cennet oldu. Şehit düştüler.” (s.142)

Allah rahmet eylesin (s.142)

Yusuf'un yüzü birdenbire sapsarı kesildi: "**Allah** ikisine de **rahmet eylesin**," diye mırıldandı. (s.142)

Dikkat et (s.143)

Yusuf, dikkatle emri okudu. Raporunu onbaşıya teslim etti: "**Dikkat et** oğlum," dedi, "Alay Kumandanı Vasfi beyden başkasının eline geçmeyecek." (s.143)

Affedersin (s.146)

"**Affedersin** Yusuf," dedi, Refik, "bir kelimeyi yanlış kullandım herhalde. Ama endişeden başka kelime de bulamıyorum şu durumumuz için. İş, endişemiz, bir an önce Sakarya'da kumandanlarımızın tespit ve tâyin ettikleri mevzileri tutmakta. Üst tarafı kolay. Düşman, hareket noktasından o kadar uzaklaşıyor ki... Gerçi, harbe katılmak için Erkânı Harbiye Mektebi'ni yarım bırakıp geldik ama, bir ordunun hareket noktasından uzaklaşmasının ne demek olduğunu bilecek kadar askerliğimiz var." (s.146-147)

Eksik olmasınlar (s.148, 249)

"Nereden buldun bu ayranı Salih?" diye Yusuf sordu.

"Eskişehir'den kalkmadan önce, bir kocakarı ile, taze bir kızcağız, kocaman iki güğümle sakalımıza dayadılar. **Eksik olmasınlar...**" (s.148)

Afiyetle (s.148)

"Bu iki matara da bizim hakkımız demek?" diye Yüzbaşı Refik Bey söylendi.

Salih, "**Afiyetle** kumandanım." karşılığını verdi. (s.148)

Selam (s.155)

Binbaşı, etrafına bakınıyor, bir taraftan da mermileri ayırıyordu. Gözü kapıya ilişti. Kapının dışından içeriye önce püskülsüz, tepesi sivri bir fesin ucu uzandı. Sonra çember sakallı bir yüz görüldü. Gözler, ıslıl ıslıl yanıyordu: "**Selâm** kumandanım." (s.155)

Hoş geldin (s.155)

"Merhaba.. **hoş geldin** Reis!." (s.155)

Ömrüne bereket (s.155)

Binbaşı Zeki, yerinden fırladı: "Ha yaşa be aslan Reisim.."

“Sen de yaşa bey, **ömrüne berekât**.. sayenizde...” (s.155)

Dahası var (s.156)

“İyi.. güzel.. Bu akşam çıkacak nakliye kolu ile hemen cepheye ulaştırılm. Ankara’ya götürsünler.”

“**Dahası var.**”

“Söyle Reis, başka ganimet mi?” (s.156)

Olan olmuş (s.159)

“**Olan olmuş,**” diye içini çekti İsmail Hakkı bey, “şimdi bir an önce, tertibat alalım. Vapur, neredeyse İnebolu’dadır.” (s.159)

Hiç olmazsa (s.162, 229)

Kumandan Demir Ali Bey, fena halde öfkelenmişti. **Hiç olmazsa** elli kişi kadar geçirebilmiş olsaydı, köprüyü tutabilecekti. (s.229)

Aman dikkat! (s.165)

Mehmet Ali Bey, sağa sola koşuyor, sandıkların kayıklara indirilmesine bakıyor; durmadan, “**Aman dikkat!**” diye bağıyordu. (s.165)

Az daha (s.165)

Talip, dikkatle zarfı iç cebine yerleştirdi. Kamaradan çıkıp merdivenlere yürüdü. Arkasından Kaptan seslendi: “Talip bey!. **az daha** unuttuyordum: Salonda bekliyorlar. Size misafir de getirdim.” (s.165)

Gayret bizden tevkif Allah’tan! (s.168)

Kaymakam, “**Gayret bizden tevfik Allahtan!**” diye, yüksek sesle konuşmaya başladı: “Göreyim sizi aslanlarım!” diye bu sefer, iskele etrafındaki kayıkçılara bağırdı, “Gün bugün, saat bu saat. Yürüyün yiğitler!.. Akşama kadar bu vapuru da boşaltmalıyız. Düşman donanması haber almış. Şimdi bir telgraf aldık. İstanbul Boğazından çıkmış. Onlar, ancak yarın sabah erkenden burada olabilirler. O zamana kadar da ortalıkta hiçbir şey göremeyecekler. Haydin vatan bizden hizmet bekliyor. Allah yardımcımız olsun!” (s.168)

Allah yardımcımız olsun (s.168)

Kaymakam, “Gayret bizden tevfi̇k Allahtan!” diye, yüksek sesle konuşmaya başladı: “Göreyim sizi aslanlarım!” diye bu sefer, iskele etrafındaki kayıkçılara bağırdı, “Gün bugün, saat bu saat. Yürüyün yiğitler!.. Akşama kadar bu vapuru da boşaltmalıyız. Düşman donanması haber almış. şimdi bir telgraf aldık. İstanbul Boğazından çıkmış. Onlar, ancak yarın sabah erkenden burada olabilirler. O zamana kadar da ortalıkta hiçbir şey göremeyecekler. Haydin vatan bizden hizmet bekliyor. **Allah yardımcımız olsun!**” (s.168)

Ya Bismillâh! (s.168, 170)

Mustafa reis, “**Ya Bismillâh!**” deyip küreklere asıldı. (s.168)

Allah’ını seven (s.169)

“Heyyy!.. Din kardeşleri, vatan evlâtları!. İskeleye cephaneye yüklü gemi geldi. Düşman donanması bastırmadan boşalacak, taşınacak, ne duruyorsunuz? **Allahını seven** yalıya koşsun!” (s.169)

Vay anam vay! (s.170, 243)

Bir Karadeniz uşağı, sırtında kocaman bir sandıkla koşarken bağırdı: “**Vay anam vay!**. Yunan sıkı dursun karşımızda. Bu gelen silâh, cephaneye üçyüz tonmuş. Bitiktir işi gâvurun...” (s.170)

Yarabbi! (s.172)

Hürriyet savaşında, İstiklâl Savaşımızda sen bize yardımcı ol **yarabbi!**. (s.172)

Ey Yarabbim! (s.172)

Ey yarabbim, sen Mustafa Kemal’in aklını fikrini şaşırtma; tedbirini şaşırtma... Zihnine açıklık ver, yüreğine ferahlık ihsan eyle. (s.172)

Âmin! (s.172, 183, 186)

“**Âmin**. Düşmanlarımızı haklıyacağız. Allah bizimle birliktir.” (s.186)

Ziyanı yok (s.180, 197, 223)

Ali usta, bu söze dayanamadı. Bütün öfkesi dağıldı. Bastı kahkahayı: “At bakalım ulan. Karşında gâvur yok ya.. Palavran boşa da gitse **ziyanı yok.**” (s.180)

Yolun açık olsun (s.182)

Şoför Ali Usta, binbaşıya, “Biz, hazırız kumandanım.” dedi. Binbaşı, ona yüklenen cephanenin hazırlanan evrakının bir kopyesini verdi: “Haydi, ustam, **yolun açık olsun**. Tez dönüp gelin.” emrini verdi. (s.182)

Allah büyük (s.182)

“**Allah büyük** be ustam, askere cephane götürüyoruz. Elbet bizi gözetir.” (s.182)

Hiç meraklanma (s.99, 104, 183)

“Gelip geçince, sana haber salarım bey, **hiç meraklanma**.” (s.104)

Allah sıhhat afiyet versin (s.183)

“İyi. Aferin. Şimdi iş duaya kaldı, bu külüstüre **Allah sıhhat afiyet versin**.” (s.183)

Allah’ımı seversen (s.184, 304, 309)

“Reis Hasan Fehmi beyin huzuruna dikildim: Binbaşım, dedim, **Allahımı seversen**, beni cepheye yolla...” (s.184)

Vallaha! (s.184, 251)

“**Vallaha** kumandanım, sabah söylediğimi şimdi bir kere daha diyeceğim, ama yine kızacaksın diye korkuyorum.” (s.251)

Allah vere (s.185, 195)

“**Allah vere** fazla boşa mermi yakmasan.” (s.195)

Evvel Allah, sonra da sen (s.185)

“**Evvel Allah, sonra da sen**, ben, usta; yolda kalmak ne demek?” (s.185)

Allah hepimizin yardımcısı olsun (s.186)

Kaymakamın yorgun gözlerinde bir ışık parladı: “**Allah** millet yolunda **hepimizin yardımcısı olsun**.” (s.186)

Kimin haddine? (s.188)

“Daha iyi söylediniz, bir Türk binbaşısını soymak **kimin haddine?** Sen, hiç tasa çekme. Kaymakam bey, bu milletin korsanı da çetesi de yurtseverdir. Onların zoru, vaktiyle padişahıtı; idaresizlikti, fakir fukaraya yardımdı. Hani ya millete hizmetti bir bakıma. Millî mücadele başladığından beri, rum haydutlar bir yana, hiç millet malına dokunan çete

gördünüz mü? Bunca cephane, mal gitti çoluk çocuk, kadın sırtında Ankara'ya.. Kim dokunmuş?" (s.188)

Geleceği varsa göreceği de var (s.192)

Ağızdan ağıza çeşit çeşit haberler yayılıyordu: Paşa, cepheye hareket etti. Ordunun başına geçti. Garp cephesi kumandanı İsmet Paşa, Erkânı Harbiye Reisi Fevzi Paşa, beraberindeymiş. Ordumuz, şahinler gibi, Sakarya'nın gerisindeki tepelerde, elde silâh, süngü, düşmanı bekliyor!. **Geleceği varsa, göreceği de var!** (s.192)

Göreyim seni (s.29, 92, 174, 195)

Topçu kumandanı ikinci topa emir verdi: "**Göreyim seni** Ayaşlı Onbaşım!" diye bağırdı. (s.174)

Ordusu ile binler yaşasın! (s.203)

"Nerede olacak," diye Salih, gökyüzüne başını kaldırdı, "şahanlar gibi, kartallar gibi şu başucumuzdaki dağlarda, tepelerde uçuyordur. Hep bizi gözlüyor. Tedbir alıp, orduyu yola yönleme sokuyor. Ordusu için gece gündüz gözüne uyku girmiyor. Hey Kemal Paşam hey!.

Ordusu ile binler yaşasın!..." (s.203)

Rahatına bak (s.209)

Osman, Ali'nin kolları arasındaydı: "Kaderimiz varmış Mehmet, bomba patlamadı. Herifleri kendi bombaları ile temizledik..." dedi. Ağzının kenarından kan sızıyordu. Mehmet, "Kaderimiz varmış. Sen, çok konuşma. **Rahatına bak**. Şimdi sıhhiyeler gelir.." karşılığını verdi. (s.209)

Hakkını helal et (s.209, 218)

"Ben, tamamım Mehmet. **Hakkını helâl et**. Sen de Ali..." (s.209)

Ne sandınız ya (s.212)

Salih, hiç oralı olmadı; "**Ne sandınız ya**.. Elbette sayemde..." diye gülümsedi. (s.212)

Sakın ha! (s.215)

Niyazi, namluya bir fişek sürdü. Mekanizma sesini duyan Yusuf, '**Sakın ha**... Ateş yok. Bir an önce uzaklaşacağız.' dedi. (s.215)

Dur be yahu (s.216)

Niyazi, öfkelenmeye başladı: “Ee.. Eli kolu bağlı bu çukurda mı oturacağız?”

“**Dur be yahu.** Elbette bir fırsatını buluruz. Heriflerin bizden haberi var mı bakalım.”
(s.216)

Kusuruma bakma (s.219)

“**Kusuruma bakma.** Yüreğim imanla çarpıyor. Fakat aklım birçok ihtimalleri hesaplıyor. Belki de iki yıldan beri elde silâh sağa sola koştuktan sinirlerim çok yıprandı. Hele dün gece, İzmir’den beraber çıktığım iki arkadaşımı daha kaybedince, büsbütün sarsıldım.”
(s.219)

Dile kolay (s.221)

Taşlıtepe’ye çekilen düşman, gece karanlığından faydalanarak oradan da kaçtı. Taşlıtepe’yi de silâhlarımıza bıraktı. Yüzbaşı Refik, susunca; Yusuf, “Öfff!..” diye soluğunu koyverdi, “**Dile kolay...**” (s.221)

Dahası da var (s.222)

Salih, peynirin kâğıdını ihtimamla açıyordu: “Ganimet yüzbaşılarım, ganimet..” diye söylendi, “Herifcioğulları, sanki muharebe etmiyor, Kramer Gazinosunda seyran ediyorlar. Koklayın bakın, halis muhlis Hollanda peyniri..”

“İyi ama bunu nereden buldun?”

“Ganimet dedik ya.. Gâvur ölülerinin ekmek torbalarının içinde neler yok.”

“Allah Allah..”

“**Dahası da var.**” (s.222)

Hiç merak etme (s.222, 238, 258, 263, 264)

“Eğer bu talimi ona havale ettinse, **hiç merak etme**, çocukları çabucak yola getirir.” (s.258)

Afiyet olsun (s.223)

Ekmeğe uzandılar: “E.. sen de buyur Efe.”

“**Afiyet olsun.** Ben, kızanlarla yedim. Bir güzel karnınızı doyurun. Sonra da bir güzel uyku çekin. Yarın Allahın izniyle, dipdiri muharebeye gireriz.” (s.223)

Ölen ölür, sağ kalanlar bizimdir (s.224, 300)

Salih Efe, birdenbire gözlerinden pırıldayıp karanlığın içinde sakallarına iniveren yaşları göstermemek için başını, önüne eğdi. Sonra sesini düzenlemeye çalışarak, “Vatan yolu, millet yolu, sancak yoludur; bir türküdür bu: **Ölen ölür, sağ kalanlar bizindir!**..” (s.223-224)

Cehenneme kadar yolu var (s.228)

“Bir gecede Yunan çok uzağa kaçabilir mi?”

“Kaçmaz mı? Herifin ödü koşturdu bir kere..”

“Yunanistanı boylar Allah bilir.”

“**Cehenneme kadar yolu var**, ne kasvet?” (s.228)

Takdirilâhi (s.231, 273)

Kumandan, içini çekti: “**Takdiri ilâhi** Salih Çavuş.. ne dersin..” (s.231)

Sağ olsun (s.238, 241)

“Arkadaşları, paşaları, millet büyükleri ile **sağ olsun** Kemal Paşam. Nasıl el ele verdik de Yunanın kuyruğunu kıstırdık. Ya kuyruğunu koparıp kaçsın, ya da ezeceğiz domuz yavrularını!” (s.241)

Allah sahibine bağışlasın (s.240)

Salih, madalyonu açtı. Işığa doğru tutarak içindeki resme, Nemide’ye baktı: “**Allah sahibine bağışlasın..**” dedi, “kızımız, güzel kızmış... Nişanlı olduğunu parmağındaki yüzükten biliyordum.” (s.240)

Çok şükür (s.240, 249, 263, 300)

“**Çok şükür** bugünlere!” diye Salih, basbayağı bağırdı. “**Çok şükür** bugünleri gördüğümüze!.. Memleket kazan, biz kepçe: Karşımızda düşman arıyoruz...” (s.263)

Kurban olduğum (s.242)

Salih, dikkatle Yusuf’u dinledi. Sevinçli sevinçli içini çekti: “Ah!. aklına fikrine **kurban olduğum** Kemal Paşam!..” (s.242)

Allah rahatlık versin (s.242)

Salih, kapıdan çıkmadan önce, koğuştaki iki yaralı zabitanın daha yorganlarını düzeltti, onları iyice örttü. Yusuf’a, “Haydi, **Allah rahatlık versin..**” dedi. (s.242)

Selam söyle (s.244)

Nöbetçi kulübesindeki nefer seslendi: “Erkencisin Efe, Yüzbaşımın yanına mı?”

“Öyle.. gidip bir görelim.”

“Nasıl oldu Yüzbaşım?”

“Aslan gibi.”

“Benden de **selâm söyle** Yüzbaşım.” (s.244)

Ne zahmet! (s.250)

“**Ne zahmet?**” diyebildi, Yusuf. Bir de yan tarafa doğru, kapıya baktı ki ne görsün? (s.250)

Gelmiş geçmiş olsun (s.252)

Gözlerinin içi parlayarak Yusuf’un elini sıktı: “Buyur Binbaşı,” dedi, “şöyle otur. **Gelmiş geçmiş olsun**. Alayımız, sizin gibi gazileri ile iftihar ediyor.” (s.252)

Teşekkür ediyorlar (s.254)

Kumandan, “Ben de yaralandığım zaman, aynı sizin düşündüklerinizi düşünmüştüm. Daha doğrusu korkmuştum. Fakat bereket versin yaram ağır değildi. Çabuk iyileştim. Fakat siz Yusuf bey, bir kolunuzu vatan için kaybettiniz. Daha Çanakkale’de ayağınızdan yaralandınız. Sizden daha başka fedakârlıklar istemeye hakkımız yok. Erkânı Harbiyenin düşüncesi de bu merkezde. Sizi yeni rütbenizle terhis etmemizi emrediyorlar. Memleket için yaptıklarınıza takdimelerle **teşekkür ediyorlar**. Madalyanız, şerefmenizle, bu yurt için canını esirgememiş bir kahraman olarak istirahat edebilirsiniz. Hem de burada, aramızda. Alayımızın, kışlamızın şeref misafirisiniz. İzmir’e de beraber gideriz.” (s.254)

Hay hay (s.255)

Hay hay!.. Memnuniyetle sana bir vazife verebilirim. Makineli Tüfek Bölüğüne genç bir mülâzimisaniyi kumandan tâyin etmek zorunda kalmıştım. (s.255)

Memnun olurum (s.256)

“Salih Efe’yi müsaade ederseniz, **memnun olurum**.. Onunla tâ İzmir’den beraber çıkmıştık...” (s.256)

Aslına bakarsanız (s.256)

“**Aslına bakarsanız** kumandanım,” diye karşılık verdi Yusuf, “Salih, hiçbir zaman asker olamadı. Mücadelemizin başından beri hep Kuvayı Milliyeci.. Yaşlılığına veriniz. Ben onun şahsında, genç askerlerimizin yaşlanınca edinecekleri olgunluğu, hayat tecrübesini, temiz, riyasız hayat görüşünü sembolleşmiş görüyorum.” (s.256)

Olan oldu (s.259)

“Yusuf, sen bu sabah alay kumandanımızın yanına gidecektin, seni çağırtmıştı. Ne oldu?”

“**Olan oldu.**” karşılığını verdi, Yusuf. (s.259)

Uğurlu kademli olsun (s.259)

Yusuf, gülmeye çalışarak: “Efe,” dedi, “önce bana Binbaşım diyeceksin. Bir saatten beri Binbaşyım.”

“Aman rütben **uğurlu kademli olsun** Yusuf bey!” diye Salih, sevinçle bir çığlık attı. (s.259-260)

Memleket kazan, biz kepçe (s.263, 275)

“Çok şükür bugünlere!..” diye Salih, basbayağı bağırdı. “Çok şükür bugünleri gördüğümüze!.. **Memleket kazan, biz kepçe:** Karşımızda düşman arıyoruz...” (s.263)

Gönlünü ferah tut (s.264)

“Sen, zaten erkekliğini ispatladın. Nasıl döğüştüğünü Sakarya’da hep gördük. **Gönlünü ferah tut.**” (s.264)

Allah başımızdan eksik etmesin (s.265)

“İyi adamdır, yavuz kişidir, gözü pek bir kumandandır..” diye söylendi Salih. Sonra biraz düşündü: “Hangi kumandanımıza bir diyeceğimiz var ki? Hepsini de **Allah başımızdan eksik etmesin.** Tâ kumandanların kumandanı Kemal Paşam’a dek!..” (s.265)

Sözün kısası (s.265)

“Ülen kızan, bam teline bastın: Görmedim, görmedim ama, inşaallah göreceğim. Gittiğimiz yer, karargâhıymış. İsmet Paşa ile, Fevzi Paşa ile, **sözün kısası**, bütün öteki paşalarla meclis kurmuş, bizi bekliyordur. Askerleri düşman karşısında bir iyi toplanınca, “Haydi evlâtlarım, göreyim sizi!” diyecek. (s.265)

Göreyim sizi (s.107, 168, 265)

Birdenbire Reis, yere eğildi bir bombayı kaptı, çengelini çekti, bağırdı: “Ha uşaklar, **görevim sizi!**..” (s.107)

Yolunuz açık olsun (s.265)

Mehmet, atını mahmuzladı. Takımının başına geçti. Derin derin nefes aldı birkaç kere. Aya baktı, parıldayan ağaçlara baktı, Yusuf’un en önde ilerlediği yola baktı. Sonra takım arkadaşlarına döndü. Üzengilerinin üstünde doğruldu: “Arkadaşlar!..” dedi, “yolumuz, **volunuz, açık olsun!**. Bu yol, İzmir yoludur!..” (s.265)

Sıkı dur (s.267)

Şimdi o Türk büyüklerinin ruhları da Mehmetlerle birlik senden hesap soracaklar. **Sıkı dur**. **Sıkı dur**, değil İngiliz efendin, gökten Hazreti İsa inse, seni kurtaramaz gayri. Bugün mahşer günüdür. Hesap günüdür. (s.267)

Gözlerinden öperim (s.269)

Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri, topçu evlâtlarına selâm yolladı: (“Topçular!. Bütün dümen neferinizden tutun da, zabitlerinize kadar, hepinizin **gözlerinden öperim!**..”) (s.269)

Kahrolasica (s.275)

“Bunları yapanlar, çokluk cephe gerisindeki düşman askerleri. Aldığımız raporlardan anlaşılıyor ki, bunlar çok önceden tahrip taburları hazırlamışlar. Kumandanları, plânlar hazırlamış. Kaçanlar, cephede bozulup kaçanlar da bunlara katıldı. Bozguna uğrayan Yunan ordusu, toptan eşkiya kesildi.”

“**Kahrolasica** deyyuslar!..” (s.275)

Kahrolmaya (s.275)

“**Kahrolmaya** çoktan oldular ya.. Daha bizim taarruzumuzu ikinci günü yenildiklerini anlayınca, hele biz, Afyon’a girince Uşak’ı hemen yakmaya başlamışlar. Nasıl yetişirdik?” (s.275)

Allah rahmet eyleye (s.282)

Yusuf, sordu: “Çocuk sağ mı Mehmet?”

“**Allah rahmet eyleye**; öldü kumandanım.” (s.282)

Ne mümkün (s.28, 227, 245, 271, 289)

Salih, genç kadını tekrar mermilerin üstüne yatırdı. Yorganı örttü: “Çekin şu öküzleri, yürütün!” emrini verdi. Verdi; ama öküzleri yürütmek **ne mümkün**... Bitkindi öküzler. (s.245)

Uzatmayalım (s.80, 291)

Deniz üstünde uğraşırken, bir hayli sahile yakın düşmüşüz. Rotayı düzelttim. **Uzatmıyalım**, ver elini Karamürsel. (s.80)

Canımla, başımla birlik (s.296)

Yusuf, kahveciye emir verdi: “Bütün buradaki askere, bize çay getireceksin. Kahve isteyene kahve. Benim tarafımdan, anladım mı kahveci başı?”

“**Canımla, başımla birlik** kumandanım. Kupa, maşrapa, bardak, fincan tedarik edeyim. Bir çeyreğe varmaz çaylar kahveler yetişir..” karşılığını verdi adam. (s.296)

Şükürler olsun (s.300)

Salih Efe, “Çok şükür, çok **şükürler olsun** bugünü gösteren Tanrıma!” diye bağırdı. Müfrezeyi bir sevinç, bir heyecan dalgası alıverdi. (s.300)

Allah bilir ya! (s.302)

Salih, “**Allah bilir ya**, köyünüzde, evinizde yiyecek içecek kalmamıştır gayri.. Kaç gündür geçen askere böyle erzak dağıtıyorsunuz?” (s.302)

Bak sen hele! (s.302)

Yusuf, dikkatle onları dinliyor, seyrediyordu. Efe, ne diyecek diye doğruldu. Efe'nin gözlerinin içi gülüyordu: “**Bak sen hele**.. Nerede şimdicek?” (s.302)

Ne günlere kaldı? (s.303)

“Git çağır, o buraya gelsin.. Ben, çok uzak yoldan geldim, yorgunum. Efelik de **ne günlere kaldı**.. Allah Allah!. Biz, karı ayağına gidecek adam mıyız?” (s.303)

Tuh Allah! (s.303)

Salih, yutkundu, söylendi: “**Tuh Allah**.. Kızanlara rezil olduk. Şimdicek ortalık yerde koca karı ile sarmaş dolaş mı olacağız? Bu ne kepezelik?” (s.303)

Hepinizin gazası mübarek olsun (s.304)

Avuçları ile gözlerinden inen yaşları sildi: “**Hepinizin gazası mübarek olsun.** Oğullarım, gazi oğullarım...” dedi. (s.304)

Hoşça kal (s.304)

“**Hoşça kal** Efe!.” diye ona el sallayıp atları mahmuzladılar. (s.304)

4.4.7. Bir Karış Toprak

Sağlığına duacıyım (s.6)

«Vay benim Türkmen kızım, bu sabah nahalsın bakalım?» Dedi. Ayşe kızın yanaklarında güller açtı. Başındaki fesinin dizi dizi altınları şingırladı. Fesinin geri yakasına iliştirilmiş, oradan omuzlarına inen örtüsünün uçları dalgalandı. Gönül alan bir sesle, «Ağa bubamın **sağlığına duacıyım.**» karşılığını verdi. (s.6)

Baş üstüne! (s.7, 13, 27, 85, 137, 145, 146, 153)

«Buyruğun **başüstüne**...» diye Fatma, kalktı yürüdü. Tam bu sırada çitin kapın yerine bırakılan arasından bir kalabalık sökün etti. (s.145)

Buyur (s.9, 68, 71, 85, 91, 93, 94, 98)

Galip, yere çömelmiş cigara sarıyordu. Sardığı ilk cigarayı yalayıp yapıştırmadan, aşağı yukarı gidip gelen İbrahim’e, yanından geçerken, «**buyur** ağa» diye uzattı. (s.94)

Buyursun (s.9, 10)

«Gelsin **buyursun** bakalım... Kendisinden öğrenelim...» dedi. Uzunca bir sessizlikten sonra Recep, mırıldandı. (s.10)

Ha göreyim sizi (s.13)

Koca Yörük, buyurdu: «Varın aslan oğullarım, konuğumuz Hacı Halil Paşa hazretlerine yol kavşağında karşı çıkın. Töremize göre karşılanacak paşa. El öpüp şanına, şerefine uygun havaya çok kurşun yakın. Dört bir yakasında at koşturup konuğumuzu oymağımıza kondurun. Kızanlar, konuğumuzun çadırının çevresinde gece gündüz nöbet tutacak. Oymağımızın, obalarımızın konuğu Hacı Halil Paşa’nın çadırının yanına kurt, kuş, it uğratmayacaksınız. **Ha göreyim sizi!**» (s.12-13)

Maşallahı var (s.14, 93)

«Bilinmez mi? Ekinin **maşallahı var.** Nasıl da bir güzel göğermiş...» (s.93)

Allah nazardan korusun (s.14)

«Hayvanlarınızın maşallahı var Ali ağa... Hele şu boğalara diyecek yok... **Allah nazardan korusun...**» (s.14)

İlahi (s.15)

Koca Yörük Ali Ağa, bu sözlere şaştı kaldı. Önce bembeyaz oldu yüzü, sonra da pembeleşti. Ama kendisini çabuk topladı; beyaz sakalının bıyığının arasından sağlam, beyaz dişlerini göstererek güldü de güldü: «**İlâhi** Hacı Paşam» dedi, gönlümü almak istersin.. Çok yaşa emi!.. (s.15)

Çok yaşa (s.15)

Koca Yörük Ali Ağa, bu sözlere şaştı kaldı. Önce bembeyaz oldu yüzü, sonra da pembeleşti. Ama kendisini çabuk topladı; beyaz sakalının bıyığının arasından sağlam, beyaz dişlerini göstererek güldü de güldü: «İlâhi Hacı Paşam» dedi, gönlümü almak istersin.. **Çok yaşa** emi!.. (s.15)

Eksik olma (s.17, 45)

Ali, meraktan kurtulmuştu. Karşılık verdi: «Bizi düşündüğüne sevindim paşam, **eksik olma...** Ama şu toprağın tümünü sen kendine niçin almıyorsun? Neden almayacaksın?» (s.17)

Sağ ol, var ol (s.17, 134, 150, 152)

«**Sağ ol, var ol.** Çalap, senin de gönlüne göre versin, kardaş!» dediler, Yakup'un bu sözlerine karşılık. (s.150)

Tanrı tanığım olsun (s.18)

Tanrı tanığım olsun Hacı paşam, Yörük oğlu, Türkmen kişisi dediğin, işten kaçmaz, çalışır... (s.18)

Ne demek (s.18, 28)

Halil Paşa, Koca Yörük'ü ilgiyle dinliyordu: «**Ne demek,** buyur konuş ağa, fikrini öğrenelim.» dedi. (s.18)

Ne âlâ! (s.20)

Suyu dökersen yoğurdun içine, ayran oldu sanırsın değil mi Paşam, olmaz. Ayran etmenin de bir bilimi vardır. Evlenecek kızın, önce yaptığı ayranı içeriz. İçilebilecek ayranı yapabilirse **ne âlâ!** Evlenir. Yoksa ayran karmasını öğreninceye dek, evlenmesine izin yoktur. (s.20)

Allah allah! (s.20)

Hacı Paşa, «**Allah Allah!**!...» diye şaştı. (s.20)

Siz bilirsiniz (s.21)

Hacı Halil Paşa, «Gönlün gibi adaletin de zengin Ali Ağa,» karşılığını verdi, «üst yakasına ben, karışmam... **Siz bilirsiniz...**» (s.21)

Bin yaşasınlar (s.22)

Ne isterdi şu Osmanlı Türkmenden, Yörükten? Padişahsa padişah! Devletse devlet! Padişahları, devletleri ile **bin yaşasınlar**; yaşasınlar ya, Türkmenin, Türkmen boyları içindeki Yörük milletinin de işine, yaşamasına karışmasınlar! (s.22)

Çok şükür (s.24)

Veli, doğruldu, oturduğu yerden kalkmak istedi. Babası arkasını okşadı: Otur oğlum, sana bir çift sözüm var: Çocukluğundan bu yana hep yaşına, başına uygun, gün gün, ay ay, yıl yıl; sana öğüt verdim. **Cok şükür**, bugüne dek, büyüğüne saygıda, küçüğüne sevgide kusur etmedin. Yüzüme hiç bir vakit kir getirmedi. Senden hoşnudum oğul. (s.24)

Sabah ola hayrola (s.24)

Baba oğul, yıldız alacasında birbirinin yüzüne baktı. Ali, «Doğru,» dedi, «Olasıya bir iş değil... Hele **sabah olsun, hayır olsun**, oymağın önde gelenleriyle konuşuruz...» (s.24)

Bak sen hele! (s.24)

«Ya!» diye şaşarak Ali Ağa, oğluna döndü, «Demek bizim İbrahim oğlumuz ha?»

«İbrahim...»

«**Bak sen hele!**!...» (s.23-24)

Hayırlı olsun (s.27)

Koca Yörük, oğlunun arkasını bir yol daha okşadı: «Var yat. Gecen **hayırlı olsun.**» Dedi. (s.27)

Yok canım! (s.37)

«**Yok canım**... az çok gönlü vardı. Yüz dönüm tarla sabı oldu. İrazı gelmesi biraz da ovada kalan Yörüklere göz-kulak olmakmış.» (s.37)

Amma da ha! (s.37, 52)

İhtiyar, öküzlere doğru yürüdü. Yakup'un aklı fikri karışmıştı. «Ülen, şu ileşberliğin **amma da** girdisi çıktısı var **ha!**» diye düşünüyordu. (s.52)

Ne olur ne olmaz (s.38, 90)

Veli, gülmeye başladı. Ayaklarını iki yana biraz açıp dikildi, durdu. Çepkeni, poturu, başındaki poşusu ile, dudaklarına inen simsiyah bıyıkları ile, yakışıklı yapısı ile, her şeyi ile İbrahim'le alay eder bir hali vardı: «**Ne olur ne olmaz**... Çadırlarınızı saklayın.» dedi. (s.38)

Rahmetli (s.38, 107, 108, 144)

Sözün kısası, Osmanlı köylüsünün, Türkmen Yörügünün, Anadolu toprağında sözü geçmez. Bunu böylece kafana koy aslan oğlum; ayağını ona göre denk al. Benden söylemesi... **Rahmetli** babandan duyduğumu sana deyiverdim. Yasa böyle kurulmuş. (s.107)

Laf aramızda (s.38)

Sen İbram kardaş, okumaktan öğrenmekten çocukluğunda hep kaçtın. **Lâf aramızda**, Yakup'un okumuşluğu bir yana, bilgisi bir yana, kalıbı kıyafeti, gücü bile bizden üstündür. Çocukluğumuzda az mı dayağını yedik? (s.38)

Hoş geldin (s.39, 93)

Değirmenci, toparlanıp ayağa kalktı: «Buyur, **hoş geldin** ağam!» diye İbrahim'in önünde ellerini göbeğinin altına kavuşturdu. (s.93)

Hayırlısı (s.41, 52, 53, 137)

«Demek böyle...» dedi Veli, «Şimdiden seni ağa bellemek gerek. Yabanla, Osmanlıyla oymak kurmuşsun, Türkmene yaban katmışsın, haydi **hayırlısı**...» (s.41)

Vay vay vay! (s.41, 51, 122, 129)

Birdenbire yüreği daralır gibi oldu, bıyığının her kılı diken diken dikildi: «**Vay vay vay!**...» şuraya bakın hele! Şuna bir bakın! (s.129)

Dahası var (s.41, 111)

«**Dahası var**...» diye İbrahim, sözü bırakmadı; «Hacı Halil Paşamıza gelince, gençliğinde benceleyn fukaraymış. Ama bir çalışmış ki bak bugün, koskoca padişahın koskoca bir başıbozuk paşası olmuş... Ey kardaşlarım, Veli kardaşım, Yakup kardaşım! Benim bu ağalardan, paşalardan ne eksikliğim ola?» (s.41)

Tanrı'ya şükürler olsun (s.42, 51)

«**Tanrıya şükürler olsun**, yedik, içtik. Lâfa dalıp işi geri bırakmayalım. Davranın çocuklar...» diye Musa, dizlerine basıp doğruldu. (s.51)

Başımızın üstünde yeri vardır (s.45, 130)

Köylü de Yörük de gözlerini belertmiş, bir İbrahim'e bir de Yakup'a bakıyordu. Yakup, bir zaman önüne baktı. Sonra birdenbire başını kaldırdı: «Dargınlığa da nereden çıkardın İbram? Değil sen, bir düşmanımız evimize, çadırımıza gelse, **başımızın üstünde yeri vardır**. Hem aramızda bir sorun varsa hal ederdik, hal edilirdi...» (s.130)

Durun hele (s.46, 81)

İbrahim, köylünün dört bir yakasını sarmasından, eline ayağına düşmesinden sıkılmış göründü: «Geri durun! Geri durun ülen! Yalak yavşak sırtıma binmen! **Durun hele** sözümüzü bir bitirelim...» diye söylendi. (s.81)

Ne var ne yok? (s.47)

Ağa, hesabını kitabını biliyordu. Elinde kalan altınını ölçülü harcıyordu. Gerçi onun elinde avucunda **ne var, ne yok**, kimsenin bildiği yoktu. Ama sırasında bir sarı altını ortalık yere attı mı, görülmesi gereken iş görülüyordu. (s.47)

Ne haber? (s.48)

«Ula Ali oğlu Ali!» diyordu, «Karakoyundan, akkoyundan **ne haber?**» (s.48)

Ömrüne bereket (s.48)

İbrahim, yanında Hacı Halil Paşa'nın kâtibi, köylüyü, Yörüğü topladı: «Bana bakın hey Subaşı'lılar! Hacı Paşam, sözünü tuttu. Bize tohumu ödünç verdi. **Ömrüne berekât**, Tanrı paşaya, paşa bana, ben de size... Tohum, benim üstüme yazıldı. Yüzümüzü kara çıkarmayın. Harmanda bir tamam borcumuzu ödeyelim. Koca adamlarımız, tohum için vakittir diyor... Ha bakalım iş başına!...» (s.48)

Vay anam vay! (s.49, 101)

Bir türlü bu karışık ruh halini, kendisinin halini, kendisinin halini anlayamıyordu Yakup. İçinde korku vardı, sevinç vardı. Kuşkular vardı: «İyi mi ettik?» Sonra Fatmanın fesindeki, boynundaki altınlar geliyordu aklına. «**Vay anam vay**» diye söyleniyordu. (s.49)

Hayrını gör (s.50, 85, 134)

Aldı Mehmet sözü, ekledi: «Bir iş daha var. Babam unuttu söylemeye: Her yıl olmaz ya, bazı yıllar taşkın olur taşkın. Yağmurlar çok yağdı mı tarlaları su basar. Su bastı mıydı da ekinin **hayrını gör!**» (s.50)

Ağzını hayra aç (s.50, 93, 102)

Bir başka ses, «İşte şimdi Subaşı köyünün işi bitiktir!» diye bağırdı.

«Sus ülen, **ağzını hayra aç.**» karşılığını verdiler. (s.102)

Yahu! (s.51)

«Vay vay vay!» diye söylendi Yakup, «şimdi bir de Menderes derdi çıktı.»

«Her yıl taşmaz be **yahu.** Üç yılda, beş yılda...» (s.51)

Tanrı korusun (s.51)

«**Tanrı korusun** diyelim... Hem can oğlum, Menderes taşacak yılı bilir. Bu yıl taşmaz. İlk yılımız bu. Tanrı bize acır, Tanrı, her bir vakit, fukaradan yanadır.» (s.51)

Bak hele! (s.36, 50, 52, 53, 56, 64, 116, 134, 142)

Yörükler, birbirinin yüzüne baktı. Cemal, içinden «Namıssıza **bak hele.**... Şimdi de Osmanlı paşası gibi siyaset kullanıyor...» diye geçirdi. (s.134)

Bakın hele (s.117)

Çukurdakiler, tekrar işe koyulmuştu. Az sonra Musa, çukura eğildi, «**Bakın hele** şu koca herife!» (s.117)

Sağ ol (s.53, 153, 154)

«Sen de **sağol** oğlum. Kızımın gününden önce yetişirim. Oğlumuz elime doğmalı... Hesap ettik, yeni ay, gökte iki yol yuvarlak olunca...» (s.154)

Keyfinize bakın (s.55)

«Siz, varın köye **keyfinize bakın.** Ağa kısmı bu işlere karışmaz.» (s.55)

Vallah! (s.56, 71)

Günlerdir Subaşı'nda lâf lâf lâf.. Hep de bu yağmur, taşkın lâfı... Bıktım usandım. Millet bulutlarla birlik olmuş gözyaşı dökmekte.. **Vallah** kahveye bile varasım gelmiyor bu lâftan. Neden sızlandıklarını anlamıyor değilim. (s.71)

Hazır olun (s.57)

«Birden hep birlik koşacağız ha. **Hazır olun**. Bir iki üç!» Üçü birden fırladılar. (s.57)

Tövbe Yarabbi tövbe! (s.62)

«İbrahim'in külâhının sivrisine!..» karşılığını verdi Yakup öfkeyle. Sonra kendi kendine «**Tövbe Yarabbi tövbe**...» diye söylendi. Sanki görebiliyormuş gibi başını pencereden yana çevirdi. Evinin üst başındaki İbrahim'in hanayına baktı. (s.62)

Ellerin dert görmesin (s.62)

Döndü, evin öte gözüne geçti. Hatice ana, yorgandan başını çıkarıp onun ardından baktı. «**Ellerin dert görmesin** gelin kızım.» diye söylendi. (s.62)

Hâlimize şükürler olsun (s.63, 68)

Fatma cigarayı sarıp Yakup'un dudakları arasına koydu, kalktı ocaktan ateş getirdi yaktı. Ateşli dalı ocağa attı. Geldi yine ayaklarını yorgana soktu. Yağmura kulak verdi, bir zaman. Sonra birdenbire konuştu: «Halımız nice olacak hey Yakup?..»

«**Halmıza şükürler olsun**.» (s.63)

Sözüm ona (s.64, 111)

Biz, İbrahim'la **sözüm ona** kardaştık ha? Topraklanmaya o, beni zorladı. (s.111)

Merhaba (s.68, 129, 145)

Gelenler bir «**merhaba!**» gürültüsü ile otların üstüne bağdaş kurdular. (s.145)

Yüreğini ferah tut (s.71)

«**Yüreğini ferah tut** ferah!» (s.71)

Hiç kuşkun olmasın (s.73, 82)

«**Hiç kuşkun olmasın**» karşılığını verdi Yakup, «ne yapıp yapacak, bu yıl dayanacak. Arkası kovatlı...» (s.82)

Bana kalırsa (s.73, 143)

«**Bana kalırsa** Yakup kardaş, sen her bir işi derin düşünüp tasalanmaktasın. Kendinden öte, bir sürü baldırı çıplağın derdine düşüyorsun. Tut ki Menderes taşı. Yörüğü, Osmanlısı battı. Sana ne?» (s.73)

Sana ne? (s.73, 116)

Yusuf, «Bacımın ocağa vurduğu aşktan **sana ne?**» (s.116)

Aferin (s.74, 106)

Kocakarının ufacık gözleri alaylı alaylı ışıldadı: «**Aferin** sana Yakup! Demek toprak sahibi oldun ha?» (s.106)

Senden iyisi can sağlığı (s.75)

«Doğru tamam. Bu kafada gidersen ağanın **senden iyisi çağ sağlığı**...» (s.75)

Tanrı bizi korusun (s.77)

On yıldır böylesi görülmedi. Sanki gökyüzü ağalamaklı oldu, döküldü, boşandı. Eğer köyümüze düşen yağmur, Madran dağlarına, Beşparmak dağlarına da düştüyse, bu yıl toptan battık bil. **Tanrı bizi korusun** diyeceğim emme, belâyı Tanrı vermiş bir yol, sözünden dönmez. Ne kusur ettik, ne günah işledik bilinmez ki... (s.77)

Halil İbrahim bereketi versin (s.79)

«Tanrı kesesine İbram ağamızın, **Halil İbram bereketi versin**.» (s.79)

Aziz eylesin (s.79)

«Tanrı iki cihanda ağamızı **aziz eylesin!**» (s.79)

Söz gelişi (s.79)

«**Söz gelişi**, böylesine bir ağanın, peygamber efendimiz gibi geçen yıl ortalığa çıkıp sizi kurtaracağımı düşününüzde görseydiniz, inanır mıydınız?» (s.79)

Başımızdan eksik eylemesin (s.79)

«Tanrı Ağamızı **başımızdan eksik eylemesin**, bize bağışlasın!» (s.79)

Âmin âmin! (s.79)

«**Amin! Amin!**...» (s.79)

Tamam mı? (s.74, 80, 86, 117, 119, 134, 136)

«Osmanlı töresi böyleymiş ne yapalım? Biz de Osmanlıyız gayri. **Tamam mı?**» (s.117)

Tanrı senden razı olsun (s.81)

Yörükler şaşkındı, donmuş kalmıştı; ama Subaşı köylüsü, İbrahim Ağanın eline ayağına sarıldı: «**Tanrı senden razı olsun!**» (s.81)

Tanrı tuttuğunu altın eylesin (s.81)

«**Tanrı tuttuğunu altın eylesin** ağam!» (s.81)

Can kurban olsun (s.81)

«Başımıza seni gönderene, bu **can kurban olsun!**» (s.81)

Ne mümkün (s.83)

«Bu işin çaresi melhemi yoktur aslan oğlum. Suyun keyfine kalmış bir mesele... Nasıl geleceği, nereden vurup, hangi yakadan çıkacağı hiç bilinmez. Canının istediği gibi tarları oyar, doldurur geçer gider. İsterse, şöyle bir tarlalara girer çıkar; isterse ekinin üstünde yatar kalır, ekini yatırır, çürütür. Yapacağı işe akıl fikir ermez. Önüne geçmek, durmak **ne mümkün!** Menderesi yatağında tutabilene aşk olsun. Önünden değme Arap atı ile bile kaçamazsın sırası gelir...» (s.83)

Ha şunu bileydin (s.84)

Yakup, oturduğu yerden ters ters İbrahim'e baktı. İçinden, «**ha şunu bileydin...**» diye geçirdi. (s.84)

Tanrı esirgesin (s.85)

Atalarımız, dedelerimiz yapmış bu yarıntıyı... Emme! bir de bu dirsekten su kurtuldu mu, önünden it gibi kaçacaksın! Dinlemez Ağam, kurtulan su, bizim tarlaları yuttuktan başka, tâ senin tarlalarına dek dayanır. **Tanrı esirgesin**, su iyice kudurmuşsa, senin yeşil ekininin de hayrını gör... (s.85)

Buyur (s.18, 85, 91)

Değirmenci, açık kapının iç yakasına bir kilimin üzerine bağdaş kurmuş, gözlerini ovaya dikmişti. İyice yaklaşıncaya kadar Yakup'u görmedi. Görünce doğrulup, «**Buyur** Yakup oğlum!» diye seslendi. (s.91)

Sözün kısası (s.85, 107, 145)

Yörüklere gelince ne padişahı ne de ağası, onları adamdan saymaz. **Sözün kısası**, Osmanlı köylüsünün, Türkmen Yörügünün, Anadolu toprağında sözü geçmez. (s.107)

Aklınla fikrinle bin yaşa (s.86, 136)

«Tamam. **Aklınla fikrinle bin yaşa** ağam.» (s.86)

Keyfiniz bilir (s.86)

«Eh. **keyfiniz bilir** işte...» diye İbrahim kasıldı. (s.86)

Doğrusunu istersen (s.87, 144)

Herkes, bir karış toprağının değerini bilmeli, toprağının gücüne güç katmalı. Menderes suyunu yulara gеме almalı... Yağmurun bile çaresine bakmalı. Bu iş necep olur diyeceksin **doğrusunu istersen** ben de bilmiyorum. (s.144)

Baksana (s.88)

«Bu iş beni sarmadı. Çalap bile bana karşı. Bir **baksana** şu yağmura... Bırakır giderim... Adam bilmediği, gücü yetmediği güreşe girmemeli.» (s.88)

Gönlü hoş olsun (s.89)

«**Gönlün hoş olsun** Yakup» karşılığını verdi, Cemal «daha kimseye söylemiş değilim. Dişimizi sıkacağız dedik a!...» (s.89)

Orası öyle (s.90, 158)

«**Orası öyle**, öyle emme. Ne de olsa bizi görünce yumuşar. Yüreği yufkadır Ali ağamın. Hey koca ağam hey! Bizi, leyleğin beğenmeyip de yuvadan attığı yavruya döndürecek değil ya...» (s.158)

Daha doğrusu (s.93)

«Haberler kötü ağam. Dört bir yakayı su, basmakta! Bizim Uzunbük'teki yarıntı, bu akşama dek dayanırsa belki Menderes'in hızı, öfkesi kesilir. **Daha doğrusu**, akşama dek gelen su artmazsa, yarıntı dayanır. Oraya, yarıntının dirsek çevirdiği yere su, yaman yüklenmekte... Biz, fakir kulunun değirmenin kanatları, bir yıl daha boşu boşuna döneceğe benzer...» (s.93)

Gözünü seveyim (s.94)

Kalabalığın içinden bir ses, Galip'in sözünü kesti: «**Gözünü seveyim** Galip Emmi yeter be... Kes gayri... Toptan battık işte!...» (s.94)

Hay hay (s.100)

Yakup, için için güldü, «Bizim İbrahim, tarlasının çevresine işese de faydası yok... Daha kaplan olamadı...» diye düşündü. Ya kendisi ne etsin? Ya şu Mehmet n'eylesin? Hay Yörük Yakup hay! **Hay hay** Osmanlı Mehmet **Hay hay!** İki de bir soydan küçük karıncaydı. (s.100)

Hele şükür (s.102)

Dörtbir yakasını çuvalların toprakla doldurdular. Su, kesilir gibi oldu. Galip, «**Hele şükür**, önledik...» diyordu ki, çuvalların altından su, yine sızmaya başladı. (s.102)

Ne sandın! (s.103)

«**Ne sandın**, bizden yana mı olacaktı?» (s.103)

Dur hele (s.75, 90, 92, 98, 100, 106, 112, 120, 132, 142)

Cemal, söze karışabildi: «Dur, **dur hele** Yakup, İbrahim ağa ile işimizi bozma. Biz, toprağımızı ağaya satmaya kararlıyız. O almazsa başkasına vereceğiz. İş askıda kalmasın.. bitirelim.» (s.132)

Nur içinde yatsın (s.107)

Ben, cahil bir kadını. Emme ırakmetli babandan çok, pek çok iş öğrendim. Baban gelmiş geçmiş yörüklerin en okumuşu, en akli erik kişisiydi. **Nur içinde yatsın**; onu Koca Yörük Ali Ağam bile, benim vezirim diye, koyacak, oturacak yer bulamazdı. (s.107)

Benden söylemesi (s.107)

Yörüklere gelince ne padişahı ne de ağası, onları adamdan saymaz. Sözü kısı, Osmanlı köylüsünün, Türkmen yörüğünün, Anadolu toprağında sözü geçmez. Bunu böylece kafana koy aslan oğlum; ayağını ona göre denk al. **Benden söylemesi**... (s.107)

Sağ olsun (s.109)

Ana, ters ters dönüp gelinine baktı. Yakup'un içine su serpti karısının sözleri: «Yetmezse, bizim koca eşek **sağ olsun**. Uzunbük'ten keser getiririz.» (s.109)

Vay başıma gelenler (s.112)

Hep sessiz sedasız oturan Fatma, yerinden hopladı bu sözleri duyunca: «Vay başım vay vay!
Vay başıma gelenler. Ayşe kızın başını nahal yakarmış?» (s.112)

Dünya ahiret bacım (s.112)

Veli benim bir canımdan kıymetli kardaşım, kız kardaşı Ayşe, **dünya ahiret bacım**...
Yaktırır mıyız başını bacımızın? Düşürür müyüz bacımızı bir itin eline? (s.112)

Bırak zevzekliği (s.115)

Mehmet, işinden başını kaldırmadan, «**Bırak** şimdicek **zevzekliği** Cemal efem...» diye
söylendi. (s.115)

Bakın hele! (s.117, 129)

Birdenbire yüreği daralır gibi oldu, bıyığının her kılı diken diken dikildi: «Vay vay vay!..»
şuraya **bakın hele!** Şuna bir bakın! (s.129)

Gözü kör olsun (s.120)

Çocukluğumdan beri ben, köyümü böylesine diri, böylesine canlı, böylesine şenlik içinde
görmedim bu yıla dek... **Gözü kör olsun** uyur yılan Menderes'in... (s.120)

Tanrı'ya bin şükürler olsun (s.120)

Ağa dediğin, Yakup oğlum gibi olmalı. Şu ihtiyar halimde ona ortakçı düştüğüm için
Tanrıya bin şükürler olsun. Bizimle birlik koşundu, çalıştı. (s.120)

Hiç kuşum yok (s.121, 145, 152)

«Yörük karısı erini bilir, erini dinler, erinin omuzdaşındır. Ben, senden yanayım. Sen, benden
yanasın. **Hiç kuşum yok** aslan Yakup'um, Çalap da bizden yana olacak. Varalım şu yeni
yurdumuzda gönlümüzce kocayalım...» (s.145)

Hiç olmazsa (s.30, 84, 121)

«Bak bunu yaparsın, yapabilirsin Yakup, hiç kuşum yok. Hem de hak etti. Karnımızın şişi
iner **hiç olmazsa**» karşılığını verdi Cemal, emme gel gör ki hiç faydası olmaz. (s.121)

Hoş geldiniz, sefa geldiniz (s.129)

Yörükler yaklaştıkça İbrahim, kasılıyordu. Millet, ayazlığın merdivenine gelince, İbrahim,
daha da yastıklara kaykıldı: «Buyurun.. buyurun hele. **Hoşgeldiniz safageldiniz!**» dedi
Yörükler, birer «Merhaba.» basıp geçtiler hasırların üstüne çöktüler. (s.129)

Ha şöyle (s.129)

İbrahim, Cemal'i yanına çağırdı: «Gel, hele yamacıma gel koca Cemal Efe! Şöylecene **ha söyle** çık şu minderin üstüne...» (s.129)

Yüzünü gören cennetlik (s.129)

Ülen Yakup kardeşlik, duvar dibi komşuyuz, **yüzünü gören cennetlik!**. (s.129)

Hayırdır (s.135)

Yusuf sordu!

«Bu iş bizim için hayır mı, şer mi emme?»

«Hayır... **hayırdır** diyelim kızan.»

«Anlat. Söyle.» (s.135)

Ne sandınız ya! (s.136)

«Hay aklınla bin yaşa!»

«İşimiz iş demek?»

«**Ne sandınız ya!**!...» (s.136)

Yarından tezi yok (s.141)

«Musa emmimiz bu işleri bilir. Su, yol buldu mu yolunu genişletir, düzeltirmiş... **Yarından tezi yok**, şu zeytin, incir fidanlarımızı, güzelce bir sulamalıyım. Hele kuyu bir kabarsın bakalım... Böyle su çıkacağını bilseydim harımın çitini daha geniş tutardım.» (s.141)

Canının sağlığı (s.142)

«Ötesi, **canının sağlığı** oğlum.» (s.142)

Az daha (s.142)

«Uyyy! Uy anam be güzel! Ne duru su... **Az daha** eğilsem aynadaymış gibi suratımı göreceğim...» diye bağırdı. (s.142)

Aslına bakarsan (s.143)

Anadolu toprağı, Yörüğün, Osmanlı'nın toprağı... Bu toprağın insanları ister Yörük ister Osmanlı olsun, **aslına bakarsan** bir hamurdandır... İrahmetli bubam böyle derdi. (s.143)

Buyurun (s.27, 29, 129, 145, 147)

Her yıl olduğu gibi, topraklarına indiğimizi Hacı Halil Paşa'ya haber vermek için Söke'ye vardığımda, İbrahim da yanımdaydı. Paşa, toprak sözünü ederken o da duydu. Ben, Paşa'ya ağam bilir, **buurun** oymağımıza, siz söyleyin. Bana söz düşmez, dedim. (s.29)

Uzatmayalım (s.146)

Biz, İbrahim'a inandık, bir sözle tarlaları verdik. O, bize inanmıyor. İlle kâğıtlara parmak bastırıyor. Çakal dönümcüyü vekil etmiş, kendisine. Benim de kafam kızdı, şu Yörüklerle. Ülen biz de Yakup'u vekil edelim dedim. Bu sözüme, İbrahim çok kızdı. Bana inanmıyor musunuz? diye bağırdı. Biz de sen, bize inanmadıktan sonra biz, sana nasıl inalım? Karşılığını verdik. **Uzatmayalım** Yakup kardaş, bizim adımıza bugün, İbrahim'dan tam dokuz yüz doksan dokuz altın alacağın var. Anladın mı? (s.146)

Sil baştan (s.147)

Cemal aldı sözü, «Gel gelelim altınlara pek sahip çıkamayacaklar. Oymağa varır varmaz koyun keçi, inek almak gerekiyor. **Sil baştan**... Bunca gün, koca yıl ziyan oldu. Sipsivri kaldık say. Hele bu işleri geçelim. Senin babadan kalma okuma yazman var Yakup. şu kâğıdı kuşağına sokmadan bir oku bakalım. Herkesin hakkı bir tamam yazılmış mı bir öğrenelim.» (s.147)

Gönlüne göre versin (s.150)

«Sağol, varol. Çalap, senin de **gönlüne göre versin** kardaş!» dediler Yakup'un bu sözlerine karşılık. (s.150)

Hatırınız için (s.152)

Sağ olun, var olun emme görüyorsunuz efendi ağam, işte denedik. Sizin güzel **hatırınız için** denedik... Hacı Halil Paşamızın güzel hatırı için denedik... Daha daha İbrahim oğlumuzun hatırı için denedik... Toprak işinde Çalap bizden, Yörükoğlu'ndan yana değil. (s.152)

Hatırı için (s.152)

Sağ olun, var olun emme görüyorsunuz efendi ağam, işte denedik. Sizin güzel hatırınız için denedik... Hacı Halil Paşamızın güzel **hatırı için** denedik... Daha daha İbrahim oğlumuzun **hatırı için** denedik... Toprak işinde Çalap bizden, Yörükoğlu'ndan yana değil. (s.152)

Başımız üstüne (s.153)

«Emanetin **başımız üstüne** Yakup... Eşeğinin ayağı tökezlese, Hatçe anamızı sırtımızda taşır, obasına ulaştırırız. Canı çektiği, keyfi istediği vakit de yanına yiğit oğullar, kızanlar katar, sana yollarız.» (s.153)

Haydi kal sağlıkla, esenlikle (s.153)

Cemal, binektaşından indi. Yakup'a yaklaştı: «Buyruğun başüstüne Yakup kardaş, tasa etme... **Haydi kal sağlıkla, esenlikle**...» dedi. (s.153)

Kalın sağlıkla (s.153)

«Varın sağlıkla...»

«**Kalın sağlıkla**...» (s.153)

Hakkınızı helal edin (s.153)

Cemal, Hatçe ananın bindiği eşeğin ipini Yakup'un elinden aldı. Sonra kalabalığa döndü: «**Hakkınızı helâl edin** ey subaşı köylüsü!...» diye bağırdı. (s.153)

Selam olsun (s.154, 155)

«Akkoyun meler gelir... Dağları deler gelir... Yiğide ayrılık, beter gelir, zor gelir. Gidenler yaşlı, kalanlar yaşlı.. Hey Yörükler, Yörükler! Kalan canlara bizden **selâm olsun!**...» (s.154)

Helal olsun (s.154)

«Akkoyunun sütü ak, karakoyunun sütü ak! Kalanlara anamızın ak sütü gibi hakkımız **helâl olsun**. Bizden koç yiğitlere candan gönülden selâm olsun!...» (s.154-155)

Varın sağlıcakla (s.155)

Kalan köylü de «**Varın sağlıcakla**, yolunuz açık olsun...» karşılığını verdi. (s.155)

Yolunuz açık olsun (s.155)

Kalan köylü de «Varın sağlıcakla, **yolunuz açık olsun**...» karşılığını verdi. (s.155)

Ne haddimize (s.156)

Yakup, inadına kahkahayı bastı. İbrahim'in yüreğini sızlatan bir gülmeydi bu: «**Ne haddimize** be İbrahim!.. Osmanlı mülkünde bugüne dek kuyusu kazılmış bir ağa görülmemiştir...» Döndü, iyice uzaklaşan Yörüklerin kaldırdığı toza baktı. (s.156)

Sakın ha! (s.158)

Hasan, telâşlandı: «**Sakın ha!** Böylesine bir halt etme... Duyarsa Koca Ali Ağam, seni boklu değnekle oymaktan, obadan kovarlar.» (s.158)

4.4.8. Bir Çift Öküz

Bakın hele! (s.10)

Yakup doğruldu: «Bana **bakın hele!**» Şimdi cebinizde birer çift öküz alacak paranız yok mu? Sakın beni öküz ardında günlerdir yabana koşturuyorsunuz? İlk baştan var demiştiniz. Az buçuk parayla öküz alınmaz ha! Bende kabahat, saymadım çıkartıp paralarınızı... Ülen sakın toptan bana mı güvendiniz! Benim yardımım, iyiliğim size, bedava ha? Eğer beni boşuna koşturup yoruyorsanız, Tanrı tanığım olsun, kemiklerinizi kırarım!» (s.10)

Amma da yaptın! (s.11, 250)

«**Amma da yaptın** Hasan Efendi; dolandırıcıdan, tefeciden milletvekili olur muymuş!» (s.250)

Rahmetli (s.11)

Cemal'le Hamit'in yüzlerinden bir korku dalgası geçti. Hamit, yutkundu: «Amma da yaptın Yakup Ağam, koca emmim, **rahmetli** paşacağızım sağ olsaydı, bir selâmı bile yeter artardı...» (s.11)

Benden söylemesi (s.14)

«Aç gezer, naçar gezer be kızanlar! Üç dört yıl önce, İbrahim Ağanın ortaklarıydı çoğu. Bir motor dalaverası çıktı. Yüz ortağın ettiğini iki motor etmeye, sürmeye, ekmeye başladı. İbrahim motorları alınca, hepsini s... etti. Birinci yıl, kazandıklarını yediler. Üçüncü yıl, bir bölüğü şehirler iş aramaya gitti. Kadınlar da ırgatlık ediyor. Yarı aç, yarı tok. Anladınız mı şimdi işi? Toprağınızın sabı olun! İşte o kadar... **Benden söylemesi...**» (s.14)

Ha şöyle (s.14)

Hamit: «Vay anacığım!» diye söylendi. Yakup, yine güldü. «**Ha şöyle...** Şimdiden vay vay de ki, sonra ananı, avradını, toprağını bellemesinler! Tamam mı?» (s.14)

Canı cehenneme (s.15, 25)

Ben, köyümüzün her çocuğunu oğlum, kızım bilirim. Kıllarına zarar gelsin istemem. Hasan'ın başına bir kaza belâ gelse canım yanar. Bu işten sen, sorumlusun, sen!.. Suç, sende. Senin gibi aşağılık bir adamın **canı cehenneme**. (s.25)

Vay anam! (s.15, 255)

Cip, yolun üstünde havalanacak bir uçak gibi, basbayağı ayakları yerden kesilmiş, ok gibi gidiyordu. Yakup: «**Vay anam!**» diye söylendi. (s.15)

Dur hele (s.16, 27, 35, 51, 53, 69, 111, 137, 149, 215, 233, 255, 280)

«Dur, **dur hele** kocakarı, sabah keyfimi irezil etme. Dün de çok yorulduk. Göçmenlerin işini yoluna koyamadık. Ali, oğlum ne yakada?» (s.51)

Ne haber? (s.17, 115, 173, 176, 231)

Yakup sordu: «Sığırtmaçtan **ne haber?** Sinmiş mi bir yakaya?» (s.17)

Durun hele (s.17, 33, 43, 45, 54, 66, 204)

Yakup, işe karıştı: «**Durun hele.** Böyle olmaz. Önce arabanın önündeki dalları vurup yatırmak, kırmak gerek.» (s.43)

Vallah! (s.14, 18, 19, 20, 35, 37, 53, 65, 115, 117, 126, 127, 132, 141, 166, 182, 224, 227, 228, 234, 250, 257, 263, 264, 273, 275, 277, 279, 282, 283, 286)

«Yaklaşma Emmi! **Vallah** tetiği çekerim.» (s.19)

Yok be yahu! (s.17, 18)

Tabanca sesi kesilmişti. Hamit sevindi: «İyi oldu, kurşunları bitmişe benzer...»

Kemal, karşılık verdi: «**Yok be yahu,** cebi kurşun dolu.» (s.17)

Bereket versin (s.18)

Yok be yahu!.. Hasan, uçurdu. **Bereket versin** dört ayak üstüne düştük. (s.18)

Vay vay vay! (s.19, 77, 100)

Cemal, çukurdan bir göz daha attı dışarıya: «**Vay vay vay...** hepten yandık. Hasan Efendi, üstümüze gelir.» (s.19)

Az kalsın (s.24, 28, 37, 213, 264, 301)

Üç ay mapusa girdin. Seni kurtarana dek canım çıktı. Kese dolusu para harcadım. **Az kalsın** beni de belâya sokuyordun. (s.264)

Buyurun (s.24, 88, 212, 219, 235, 245, 288)

«**Buyurun,** Hasan Efendim,» dedi garson, yan kapıdan Hasan'ı otele geçirdi. (s.212)

Buyur (s.25, 46, 55, 60, 70, 88, 92, 97, 101, 108, 116, 119, 120, 137, 187, 193, 202, 203, 209, 219, 241, 249, 257, 269)

Anası odaya girince doğruldu. Yün çoraplı ayaklarını altına çekip oturdu: «**Buyur**, geç biricik anacığım, otur yamacıma.» dedi. (s.101)

Sözün kısası (s.12, 26, 83, 197, 245)

Yakup Emmi, «Hasan oğlum, adam gibi içeceğiz ha, irezillik yok,» dedi. Hasan Efendi de söz verdi. **Sözün kısası** ağam, göçmenleri de birlikte alıp, hep birlik rakı içtik. Gece geç vakit köye döndük. Ben, sürücü olduğumdan idareli içtim.» (s.83)

Hatırın için (s.26, 87, 88, 196, 225)

Kemal, gözünü kırpmadan yemin etti: «Vallah billâh senin güzel **hatırın için**...» (s.88)

Valla! (s.26)

Cemal, Hamit'e, Hamit, Cemal'e baktı. Sonra ikisi birlik Kemal'e döndüler. Şoför, «**Vallam** bana kalırsa, Yakup Emmim kimseye hakaret etmedi. Şuracıkta güzel güzel hepimize öğüt vermekte...» dedi. (s.26)

Şeytan diyor ki (s.29, 48, 102)

«Rakı içtiğim, tabanca ile adam kovaladığım sıra bil ki delirdim. Beni delirten de babam. **Şeytan diyor ki**, al başını çık git şu köyden.» (s.102)

Lafi uzatmayalım (s.31)

Lâfi uzatmayalım, vardım, damdan cipi çıkardım. Yağına, gazına, suyuna baktım. (s.31)

Baş üstüne! (s.32, 38, 39, 99, 109, 115, 119, 137, 156, 164, 170, 187, 191, 229, 258, 276, 298)

«**Başüstüne!**» diye Kemal fırladı gitti. (s.191)

Ver elini (s.33)

İbrahim Ağa da 'Alın şu herifi de size göz kulak olsun sağda solda,' buyruğunu verdi. Zaten kambersiz düğün olmaz, aldık Rüstem'i arabaya. **Ver elini** Söke! (s.33)

Kambersiz düğün olmaz (s.33)

İbrahim Ağa da 'Alın şu herifi de size göz kulak olsun sağda solda,' buyruğunu verdi. Zaten **kambersiz düğün olmaz**, aldık Rüstem'i arabaya. Ver elini Söke! (s.33)

Yahu! (s.34, 35, 41, 48, 102, 114, 131, 211, 257, 258, 263)

«**Yahu** ana öfkелisin, kızgınsın, anladık ya. Nedenini bir öğrensek?» (s.131)

Ellerinden öperim (s.34, 160)

«Ağam sağ olsun, var olsun. Keyfine baksın. Biz, yatar yatar çıkarız. **Ellerinden öperim**. Hasan Efendi' min bir şakasıdır bu bize, o da sağ olsun. Nişanına yetişemezsem de düğününe yetişir, bugünleri unuttur gideriz...» karşılığını yollamıştı. (s.160)

Vay canına! (s.35, 220)

Hasan, ocağın başında değişti. Çıktı odadan, ayakyoluna gitti, sonra elini yüzünü yıkadı. Odasına giderken, duvarlara tutunmak zorunda kaldı: «**Vay canına!** Hâlâ başım dönüyor.» (s.220)

Yalanım, hilâfım yok yahu! (s.35)

«Aman Hasan Efendi ağam, aldım sa bir iki yol aldım. Onu da kapıdan çıkarken, kafa yüksek, hem de çok yüksekti, kapı içinde avuç açan garsonlara, hizmetçilere bahşış diye dağıttım.»

«Öyle mi ettin göbekli Rüstem?»

«Vallah öyle ettim.»

«Sen, bu işi külâhıma anlat.»

«**Yalanım, hilâfım yok yahu!**» (s.35)

Haydi bakalım (s.35, 99, 187, 212)

«Ülen yezitler, sıraya girin hele bakayım... Baklava da tam okuldan öğle paydosuna çıktığımızı rastladı. **Haydi bakalım**, okuldaki gibi sıraya girin...» (s.187)

Göreyim sizi (s.35)

Hasan, daha atik davrandı. Birdenbire Hamit'le Cemal'e döndü. Kemal'e bir göz attı: «Hey arkadaşlar! **Göreyim sizi!** Benim hatırım için, şu herifi yakalayıp bacaklarını göğе kaldırım, bir iyice silkeleyin. Silkeleyin ki, benim paracıklarım cebinden dökülüp ortalığа çıksın. **Göreyim sizi!**...» (s.35)

Hatırım için (s.35, 87, 133)

«Ülen kerata, benim güzel **hatırım için** mi, yoksa beş yüzlüğün güzel hatırı için mi?» (s.87)

Amma da ha! (s.37)

«Ülen bu kaçınıcı seninle bara gittiğimiz? Hiçbir vakit benim paramı saklayıp geri verdiğini görmedim. Bilmiyor muyum sanki?»

«Bu sefer verecektim.»

«**Amma da** verirdin **ha!**» (s.37)

Kusura kalma (s.37, 63, 71, 84, 234, 297)

Kemal, için için gülererek: «**Kusura kalma** ağam, aklımı fikrimi karıştırdın, dikkatim dağıldı.» karşılığını verdi. (s.84)

Sağ ol (s.37, 38, 62, 63, 66, 95, 108, 119, 128, 141, 169, 173, 188, 204, 214, 224, 237, 240)

«**Sağol**. Tanrı ömrünü uzun etsin, baba» dedi, önüne baktı, Hasan. İbrahim Ağa, ilk defa oğlundan böylesine yumuşak, candan söz işitiyor gibiydi. (s.224)

Sayende (s.38, 92, 108, 273, 288)

Süleyman, orta yaşlı, sakın görünüşlü, pos tahtacı bıyıklı bir adamdı. Hemen ellerini göbeğinin altında bağlayıp: «**Sayende** Hasan Efendi, verdiğin hapları dün üç kere içirdik, bu sabaha karşı kalktı yatağının içinde oturdu, ekmek istedi. Küçücük elleriyle süt tasını bir tutuşu vardı ki görmeliydin...» (s.108)

Eksik olmasın (s.38, 237)

Asıl diyeceğim, benim de emrim, yolluğum geldi. Birkaç güne dek toparlanınca çoluk çocuğu alıp gideceğim. **Eksik olmasın** Hasan, traktör ardına taktığı römorkla bizim eski püsküyü, Söke'nin istasyonuna atıverecek. (s.236-237)

Vay benim başıma gelen! (s.39)

Rüstem, bu sözleri duyunca yerinden sıçradı, ayağa kalktı: «**Vay benim başıma gelen!** Paralar demek şu göçmenlere gidecek? Buna dünyada razı olmam!» diye bağırmaya başladı. (s.39)

Dünyada razı olmam (s.39)

Rüstem, bu sözleri duyunca yerinden sıçradı, ayağa kalktı: «Vay benim başıma gelen! Paralar demek şu göçmenlere gidecek? Buna **dünyada razı olmam!**» diye bağırmaya başladı. (s.39)

İyi öyleyse (s.40, 176, 200)

«**İyi öyleyse**.. Nasıl Kur'anı okumamışsan, NUTUK'u da okumamışsındır. Sonra da ne dini, ne Atatürk'ü kimselere vermezsiniz.» (s.200)

Yağma yok (s.41)

«İyi öyleyse. Şu kadarını sen bil: Biz, ne yapıp yapacak, yine de şu göçmenlere birer çift öküz alacağız. Bu sefer **yağma yok**... Öküzsüzlükten, tohumusuzluktan, tarlaları kaptırmaya hiç niyetimiz yok.» (s.40-41)

Ömrüne bereket (s.41)

Yakup, göçmenlere döndü: «Haydin bakalım göçmen oğullarım, sokun o paraları cebinize. Hasan Efendi'nin **ömrüne bereket** okuyup, varalım şu karşığı köye de öküz işini halledelim.» (s.41)

Hay hay (s.42, 122, 259)

Hamit'le Cemal fırladılar: «**Hay hay!** Ne demek... Tatalım kulakcağızından da çekip çıkaralım ormandan!» (s.42)

Ne demek (s.42, 82, 99, 103, 116, 122, 128, 131, 147)

«**Ne demek** oğlum, elbette evereceğim. Dünyada en büyük isteğim bu,» diye Gül Hanım yumuşadı. (s.131)

Keyfine bak (s.42, 100, 112, 145, 178, 196, 226)

«Baban isterse, bu da olur, Hasan Efendi. Onu kıramam... Hiç dalaşmayalım. Öğreneceğini öğrendin işte. Boş ver bu işlere sen, **keyfine bak**...» (s.196)

Varma üstüme (s.42, 183)

Hasan'ın sözlerini duyar gibi olunca telâşlandı: «Aman Ağam, keyfimi kaçırdın. **Varma** gayri **üstüme**...» (s.42)

Yazık! (s.44)

«Adı üstünde: cip,» dedi Hasan, «balkandan çıkamazsa kalıbına **yazık**. Biz, bununla az mı dağ tepe aştık? Var mısın Yakup Emmi, seninle bir ava çikalım? Keklik ardında ta Beşparmaklar'ın dingil tepesine dek çıkarız, bu ciple.» (s.44)

Güle güle (s.46, 48, 91, 122)

«Varın **güle güle**... Bas bakalım gaza Kemal!» diye söylendi. (s.48)

Aferin (s.27, 32, 47, 63, 65, 89, 121, 127, 145, 147, 151, 153, 172, 189, 212-213, 235, 251, 293, 294)

«**Aferin** Hasan! İşte bu işini beğendim,» diye Yakup kahkahayı bastı. (s.47)

Lamı cimi yok (s.47)

Yakup Emmimin sözünden çıkmayacağım: İçtim mi, adam gibi içeceğim, içerken tabancamı yanımda bulundurmayacağım. Kemal'i pisi pisine vuracaktım. Ama bir daha sefere çıktım mi tabancamı, **lamı cimi yok**, seni temizlerim. (s.47)

Gözüm görmesin seni (s.47)

Senin gibi ciğeri beş para etmez bir herif için mapus damlarına girmek tatsız olur be! Çekil şimdi karşımdan. **Gözüm görmesin seni**, midem bulanıyor! (s.47)

Estağfurullah (s.48, 128, 196, 204)

«**Estağfurullah** koca Ağam, başka lâf edecektim, dilim dolandı. Hani diyecektim ki Elif Hanım bacımızın muştuluğu için bir yüzlük daha isterim.» (s.128)

Bak hele! (s.48, 74, 125, 217, 294)

Yakup, Hasan'a da takılıyordu: «Ülen Hasan, sen ne zeybek oynarmışsın be! Ülen Hasan, şu bubanın kılık kıyafetine **bak hele**: Yetmiş yıl sonra Yörüklüğü, oğlunu everirken aklına geldi de nahal giyindi!» (s.294)

Daha doğrusu (s.49, 87, 107, 167, 236, 246)

Öğretmen, hep içi gülen gözleriyle bir bir köylünün yüzüne baktı. Hepsi ayrı ayrı, «Merhaba» dediler, hepsine ayrı ayrı «Merhaba!» karşılığını verdi. Önüne konan çayını karıştırırken hiç de üzüntülü değilmiş gibi, **daha doğrusu** üzüntüsünü belli etmemeye çalışarak ağır ağır konuştu. (s.236)

Sen kendi işine bak (s.50)

Rüstem, oturduğu yerde taş kesildi. Bıyıklarının dümdüz olması, dişlerini sıkıldığını belirtiyordu. Gözlerini belerte belerte baktı bir zaman. Sonra, öfkesini belli etmemeye çalışan bir sesle konuştu: «Var **sen kendi işine bak** göçmen oğlu. Ben yapacağımı bilirim...» (s.50)

Orası doğru (s.50, 132)

«**Orası doğru**. Ama Türk dediğin kişiler sabun kalıbı değil ki. Her ailenin, her obanın, her mahallenin bir töresi vardır. İyi töre, Türklüğe güç verir, şan verir...» (s.132)

Yok canım! (s.53, 198, 222)

«**Yok canım**. Siyaseti sizler bilirsiniz. Yasalara gelince: Bir kişinin otuz yaşına gelmeden milletvekili olamayacağını çocuklar, okulda yurttaşlık bilgisi kitabında okurlar.» (s.198)

Sen bilirsin (s.95, 132, 139)

Hasan, gülmemek için dudaklarını ısırды. İnce bıyığının ucunu çekiştirdi: «Gönlüm bir yol Elife düştü ana. **Sen bilirsin** gayri... Sonra Elif'e sözüm var...» (s.132)

Ne günlere kaldı? (s.53)

«İyi söyledin. İbrahim'ı azıcık kızdırayım. «İnsanlık **ne günlere kaldı** be koca ağa» diyeyim. Deli divane olur vallah... Kafasını kessen bu işi yapmaz. O, bakıyor nasıl göçmenleri künededen atar da tarlalarını ellerinden alabilirim diye...» (s.53)

Bize ne? (s.54)

«Nene, candarmalar da var,» Fatma, Elif'e döndü: «Kızım, candarmaysa candarma... **Bize ne?**» (s.54)

Hayrola? (s.57)

Hasan, at oynatıyordu. Siyah, sülün gibi arap kırması kısrağı uslu uslu yürüyor, durup durup kıvraklaşıveriyordu. Hasan, kafileyi görünce geme asıldı: «**Hayrola** emmi?» (s.57)

Aman Allah! (s.57)

«**Aman Allah!** Siz varın, biz ardınızdan yetişiriz. Ne iş be!. Eh be göbekli Rüstem, ben şimdi senin kemiklerini kırıp, sonra da çuvala doldurup yüzbaşımın önüne atmaz mıyım?» (s.57-58)

Hadi canım (s.58)

«**Hadi canım**, korkmayın. Bir çift öküz de benim evde bulundu. Onları da ben çalmışım...» (s.58)

Ne iştir bu yahu? (s.59)

«Yakup Emmi, ben bu sizin köyün necep bir köy olduğunu bir türlü anlayamadım. İki yıldır buradayım, neredeyse terhis olacağız. Ne ağasının ne de ırgatının aklını fikrini

öğrenemedim. Ağası kafayı çeker, köyü altüst eder; sorguya geldi mi, kasabadaki bankacısına dek arka bulur. İrgatı döğüşür, ağası arka çıkar. Öte yandan benim dediğim olmaz; ırgada arka çıkan ağa, sırası gelir, yine o ırgadın anasını beller. **Ne ıştır bu yahu?** Öküz çalarlar, getirip senin gibi namuslu bir kişinin harımına koyarlar; bana da git Yakup'u tevkif et derler. Dolap, dolap, dolap! Hani sen, ortada olmasan öfkemi şu göçmenlerden alacağım. Ne demek bu işler?» (s.59)

Amma da iş ha! (s.59)

«**Amma da iş ha!**» diye söylendi Ramazan, «Ama bekleyemeyiz, yüzbaşım kızar. Fethi, neredeyse gelir. Hemen yola çıkacağız.» (s.59)

Öyle olsun (s.62, 78)

«**Öyle olsun.** Sana inandım. Bekleyelim bakalım.» (s.62)

Tamam mı? (s.14, 22, 64, 66, 67, 84, 86, 87, 96, 99, 247, 254, 256, 263, 285)

«Ha şöyle... Şimdiden vay vay de ki sonra ananı, avradını, toprağını bellemesinler! **Tamam mı?**» (s.14)

Şerefine (s.65)

«Hey be kızanlar, kasabaya gelmişken, bu işin de üstüne, katmer, tatlı yiyelim. Tüm paralar benden. İbrahim Ağa'nın inadına, dangalak Rüstem'in mapusluğu **şerefine** katmer, tatlı yiyek!» (s.65)

Aşk olsun! (s.65, 121)

«Aferin Rüstem sana. **Aşk olsun** ülen! Vallah bu akıl kimseciklerde bulunmaz... Hele göçmenleri köyümüzden bir kaçıralım, sana iyisinden bir çift çizme, iyisinden setre pantol, cebine de temiz bir bin bangonot! Tamam mı?» (s.65-66)

Vallah billah! (s.66, 81, 88, 96, 113, 154, 249, 250)

«**Vallah billâh** komutanım, Yakup Emmiye bir şaka edeyim dedim. Başkaca hiçbir maksadım yoktu, dedi.» (s.81)

Bundan böyle (s.67)

«**Bundan böyle** her çarşamba günü Söke'de pazar kurulduğunda, varıp mapus damında Yakup Emminin elini öpeceğim. Yiyecek içecek, cıgara götüreceğim!» (s.67)

Vay anam vay! (s.67, 186, 220)

«Aman Hasan Efendim, unuttum! **Vay anam vay**... Et kalmadıysa kendi hakkımı götürmek zorunda kalacağım. Onbaşımı nasıl da unuttum...» diye Kemal, kahveden fırladı. (s.186)

Aklınla bin yaşa (s.67, 196)

İbrahim, gevrek gevrek güldü: «Erzak parası benden. Ben de varıp bir geçmiş olsun derim. Vay anam vay! Ülen Rüstem, **aklınla bin yaşa** emi! Yakup, bakalım bu oyunumuzu necep yiyip yutacak? Keyfimden öldüm bittim, ne iştir bu iş! Bakkalbaşı dükkânda bıraktığın senin oğlana benden selâm, Yakup'un çoluğu çocuğu ne isterse versin, benim üstüme yazsın... Öküz hırsızlığından bir adamı kaç yıl dama sokarlar acep? Yakup, öfkesinden şişip şişip patlayacak... Bu iş, hiç aklımda yoktu...» (s.67)

Selâm (s.67)

Bakkalbaşı dükkânda bıraktığın senin oğlana benden **selâm**, Yakup'un çoluğu çocuğu ne isterse versin, benim üstüme yazsın... (s.67)

Söz gelişi (s.68, 151)

«Senin emmin eski muhtarımız Galip de böyle dikine dikine söz ederdi. Söyle bakalım, ne demek oluyor iki kuş meselesi?»

«Hiç... **Söz gelişi**.» (s.68)

Vesselam (s.68, 139)

«Yakup, önlerine düşmeseydi, bu iş şimdiye dek çoktan bitmişti. Bir bölüğü zaten avucumuzun içinde. Ötekiler de mapus damını boyladı. Rüstem'in çevirdiği dolap çok güzel oldu **vesselâm**.» (s.68)

Bana bak (s.68, 135, 173, 178)

İbrahim Ağa, yan geldiği yerden birden doğruldu: «**Bana bak** Muhtar Süleyman! Ben, bu köyün elli yıllık ağasıyım. Bu köyün, Subaşı'nın bütün toprakları benimdir. Gücüne güvenen karşıma çıksın!» (s.68)

Alan razı satan razı (s.68)

«O topraklar, devlet elinden çıktı. Devletin elindeyken sesim soluğum çıktı mı? Şimdi **satan razı, alan razı**. Devlet alışverişe karışmaz.» (s.68)

Ölümlü dünya (s.69)

«Şu **ölümlü dünyada** ne edeceksin bunca toprağı?» (s.69)

Olacak o kadarlık (s.69)

«Hasan Efendimin üstüne, ağalığına diyecek yoktur ha! Yalnız şimdilik az buçuk üstünde delifişeklik var. E... **Olacak o kadarlık**. Gençlik bu... Biraz içecek, biraz silâh atacak, biraz eğlenecek... Koskoca ağamın oğlu. Bir gün gelecek İbram Ağamın yerini tutacak. Bakın şimdi biz, şu odada oturmuş keyif çatmaktayız değil mi? Hasan Efendim nerede? Atının üstünde tarlalarını gezer. Pamuklarını toplatır...» (s.69)

Teslim ol! (s.70, 301)

Hasan, kendisinden umut edilmeyecek korkunç bir kahkaha attı: «Ülen **teslim ol!** Yoksa isteğim canını almaktır.» (s.70)

Gözünü toprak doyursun (s.71)

«Sen, bu işe karışma!» diye bağırdı Hasan, «Yoksa seni de posta ederim. Siz zaten ikiniz bir kabağa tükürüyorsunuz. Babam olacaksın ama kusura kalma, sende kuş kadar akıl olsaydı şu akılsız Rüstem'e uymazdın... Bu ne açgözlülük be! **Gözünü toprak doyursun** diyeceğim ama diyemiyorum, ne de olsa babamsın!» (s.71)

Vay babam vay! (s.72)

«Ülen köyün içinde candarma mı kesildin?»

«Orası seni Elâkader etmez.»

«Bubaya nahal böyle lâf edersin?»

«**Vay babam vay!**» (s.72)

Tuh Allah belasını versin! (s.72)

«**Tuh Allah belâsını versin!** Zaten bu hergelenin ne mal olduğunu biliriz. Demek hem öküzleri çalmış hem de hırsızlığı Yakup Emmimizin üstüne yıkmak istemiş. İyi ki sen, eline geçirdin, Hasan Efendi. Bir benim elime geçmeliydi ki... Karakolda az buçuk hesap sormalıydık.» (s.72-73)

Oh olsun! (s.73)

«**Oh olsun** kerataya!» (s.73)

Cehennemın kenarına dek yolu var (s.74)

İbrahim ağa, ona ters ters baktı: «**Cehennemın kenarına dek yolu var** deyyusun. Kaldıramayacağı yükün altın girmeseydi... Gel gelelim beni yıkan, öz oğlumun bana karşı çıkmasıdır. Düşmanlarımdan yana geçmesidir. Beni, hiçbir dert öldürmez, bu dert öldürür işte.» (s.74)

Yallah! (s.74)

«Bak ağa, dövletimiz, senin bildiğin eski padişahlık dövleti deel. Kaçtır dövlet, köyümüze göçmen kondurur, sen kaçırırsın. Çekirge dediğin, bir atlar, iki atlar; üçüncüsünde ele geçer. Dövletle bu kadar oyun oynanmaz. Ben, başımdan korkarım. Bu iş, bir karışırsa topumuz, şu Rüstem gibi okkanın altına **yallah** gideriz...» (s.74)

Hiç olmazsa (s.75, 134, 235, 237, 245, 296, 299)

Gelen yıla onları **hiç olmazsa** birer çift öküz sahibi olabilecek duruma getirebilirsin. (s.245)

Allahsız (s.76)

İbrahim Ağa, bir yanına çuvaldız batırılmışçasına sıçradı. Gözleri yuvalarından fırladı:

«Ülen Ali Memet... Ülen kardaş... İşi şimdicek anladım. Bu Haydar öğretmen olacak namıssız için ortalıkta goministtir diye tevatür dolaşır, inanmazdım. Demek bu **Allahsız** deyyus bozarmış benim oğlumun aklını... Okulu tamir ettirmekten, çoluk çocuğu, bayramda seyranda giydirmekten imanım gevredi be... Hep Hasan'ın yıkılası hatırına... Sevaptır diye bu işleri işlerken, işlerin içinde başkaca işlerin olduğunu nereden bilirdim? Hasan, öteden beri okumak hastasıdır. Hasan, öteden beri okumak hastasıdır. Vazgeçiremedim bir türlü. Onun bu hastalığından faydalanıp, benim kuyumu kazdırıyorlar demek... Söyle ülen bakkalbaşı kardaşım, daha başka ne ediyor bizim Hasan o öğretmenle?» (s.76)

Vay başıma gelen! (s.76, 215, 255)

Hasan durdu, şöyle bir düşündü. Sonra birdenbire yerinden, «Vay anam! **Vay başıma gelen!**» diye fırladı. (s.255)

Daha ne olsun? (s.76, 284)

«Daha ne kötülük olsun Süleyman? **Daha ne olsun?** Kör müsün neler dönüyor köyün içinde, görmüyor musun? Az önce Hasan, yaka paça Rüstem'i posta etmedi mi? Aklınca bir alay,

çıplaktan yana çıkmadı mı? Bu goministlik değil de nedir? Bunları, o öğretmen olacak heriften öğrendiğine kalıbımı basarım...» (s.76-77)

Neyse (s.29, 94, 102, 114, 126, 145, 223, 227, 237, 265)

Kemal, yalandan kaşlarını çattı: «**Neyse**, içtiğimiz şu kahveleri helâl et de biz de bir şey duymamış olalım. Ağama birşeycikler demeyiz.» (s.114)

Neyse ki (s.153)

İbrahim Ağa da benim gibi Yörüktür, ama Yörüklüğünü nedense elli altmış yıl önce unuttu; hâlâ hatırlayamıyor. **Neyse ki** Yörüklük bubasından atlayıp atasından şu Hasan Efendinize gelmiş dayanmış. Türkün namusu var bu delikanlıda. (s.153)

Kendin bilirsin (s.78)

«Söyledim, ben kimseden yana değilim. Hak'tan, doğrudan yanayım. Kalkar da Haydar öğretmenin goministtir diyerekten üstüne varır, kılına dokunursan, bir karış topraklarına sahip olmaya çalışan göçmenlerin, köylünün işlerine burnunu sokarsan **kendin bilirsin**...» (s.78)

Orası belli olmaz (s.78)

İbrahim, bir an düşündü kaldı. Sonra: «**Orası belli olmaz**,» dedi. (s.78)

Anlat bakalım (s.80, 108, 109)

«**Anlat bakalım** dünkü meseleyi. Söke'de Hasan oğlumla ne halt ettiniz?» (s.80)

Yukarıda Tanrı var (s.81)

«Kimse senden söz etmedi ağam; yalnız komutan bir ara Yakup Emmiye, «İbrahim ağanın bu işte bir parmağı var mı?» diye sordu. O da «Rüstem, herhalde sonradan söylemiştir memnun olsun diye, **yukarıda Tanrı var**, önceden haberi olamazdı,» karşılığını verdi.» (s.81)

Bak sen (s.81, 82, 133)

«Yaaaa! **Bak sen** şu koca domuza... Sonra?» (s.82)

Zift içeydiniz (s.83)

Arabayı meyhanenin önüne çektik. Yakup Emmi, «Hasan oğlum, adam gibi içeceğiz ha, irezillik yok,» dedi. Hasan Efendi de söz verdi. Sözün kısası ağam, göçmenleri de birlikte

alıp, hep birlik rakı içtik. Gece geç vakit köye döndük. Ben, sürücü olduğumdan idareli içtim.»

«**Zift iceydiniz** deyyuslar!» (s.83)

Dikkat et (s.26, 84, 189)

Kemal, şoför bozuntusu lâfına içerlemişti. İnadına yolun üstündeki bir çukuru görmemezlikten geldi. Araba bir sıçradı ki ağa, başını tavana vurdu. Hopladı hopladı oturdu: «**Dikkat et** ülen, **dikkat et**... Terskepçe getireceksin tomofili şimdi!» diye bağırdı. (s.84)

Allah Allah! (s.86)

«Ben, deyvireyim: O, goministlik okulundan çıkma...»

«**Allah Allah!**» (s.86)

Allah Allah ya! (s.86)

«**Allah Allah ya!** Hasan Efendi, oğlum neden bana karşı gelir? Neden kıcı gırık, çıpıldak göçmenlerle benim elli yıldır kuyumu kazmak isteyen koca domuz Yakup'la birlik olur?» (s.86)

Yarından tezi yok (s.87, 107)

«Zor. Çok denedim. Beni adam yerine katıp dinlemiyor bile. Ancak rakı içip tabancaya davrandım mı elden ayaktan kesilip dinliyor ki bunu da ben istemiyorum. Hem bu sefer konuşmaya görüşmeye gelmez bu iş. Engel olur. **Yarından tezi yok**, ağa babamın önüne bir yağlı kemik atacağım. O, bu kemiği takma dişleriyle kemirmeye çalışırken, ben de bildiğimi okuyacağım. O, bana bir oyun oynamakta. Daha doğrusu memlekete bir oyun oynamakta. Ben de onun oyununu bozacak güç yok daha; ama onun ciğerini yakacak bir başka oyun oynayabilirim...» (s.107)

Ne sandın ya! (s.87)

Şoför, hiç bozuntuya vermeden razı olmuş görüldü: «Demek mesele bu kadar nazik?»

«**Ne sandın ya?**» (s.87)

Hatırı için (s.87, 146, 198, 248)

«Seni sevdiğimden bu mutlu haberi vermeye geldim. Bilirsin belki otuz yıl var, İbrahim'im toprağına ayak basmış değilim. Hasan'ın **hatırı için** katlanıyorum...» (s.146)

Hiç merak etme (s.88, 91, 122)

«Sen **hiç merak etme** Ağam.» (s.88)

Merhaba (s.88, 89, 92, 120, 142, 193, 201, 208, 236, 262)

Kahvede bir uğultu oldu. Herkes, Rıza'ya selâm veriyor, '**Merhaba!**' çekiyordu. (s.201)

Hoş geldin, sefalar getirdin (s.88, 92, 144, 201)

«**Hoş geldin, sefalar getirdin** Hasan Efendi. İbrahim Ağamız nasıl, iyi mi?» diye sordular. (s.201)

Hangi rüzgâr seni bu yakaya attı? (s.88)

«Vay ağam! Hoş geldin, sefalar getirdin... Seni çoktandır göremedik. Göresimiz geldi. **Hangi rüzgâr seni bu yakaya attı**, diyeceğim ama atan rüzgârı biliyorum. Hiç meraklanma ağam, dünden beri Rüstem'in işini hemen ele aldım. Bu işin, senin işin olduğunu bilmez miyim?» (s.88)

Aşk olsun doğrusu! (s.89)

«Ülen Muhlis Bey oğlum, ataş gibi bir avukat olduğunu bilirdim emme, böylesine keskin bir aklın olduğunu bilmezdim. Bilseydim, bu hasta halimde köyden kalkıp gelmezdim. Senin gibi avukatı olunca adamın her bir işi düze çıkar. Demek hemencecik Rüstem'in başına çöreklenen bir belâ olduğunu kestirdin de kolları sıvayıverdin? Aferin sana, **aşkolsun doğrusu!** E.. Merhaba!» (s.89)

Hay çok yaşayasın! (s.90)

Ağa, gülmeye başladı. Gözleri çarpılarak, sakalını bıyığını çekiştire çekiştire güldü: **Hay çok yaşayasın** kıymatlı avukatım.. Hiç de gülesim yoktu. İşin bu yakasını anlamamak için eşek olmak gerekir. Onların, alıp veremediği elbette benimle... (s.90)

Aslına bakarsan (s.90, 290)

E.. **aslına bakarsan**, benim de onlarla alıp veremediğim var, hem de çok... (s.90)

Evvel Allah! (s.90)

E.. aslına bakarsan benim de onlarla alıp veremediğim var, hem de çok... Sen, hesaplaşmanın bu yakasını bırak. **Evvelallah**, ben haklarından gelirim. Ey benim avukatım

Muhlis Bey, Şu dediklerimi bir yakaya yaz: Kaymakam beyimiz bir, candarma komutanımız iki, köydeki baŐğretmenimiz Haydar u... (s.90)

Gle gle harca (s.91)

İbrahim Ağa, elini cebine attı. Czdanını ıkardı. Bir beş yüzlük koydu masanın üstüne: «Bunu da defterine yaz. **Gle gle harca**. Bizim işleri de sıkı tutarsın...» (s.91)

Haydi eyvallah! (s.91, 199)

Hasan: «Ha Şunu bileydin,» diye bir kahkaha attı. Sonra birdenbire ciddileşiverdi; kalktı yerinden kapıya doğru yürüdü: «Eh birbirimizi iyice ğrendik Rıza Efendi, ayağımızı bundan böyle denk alırız. **Haydi eyvallah!**» (s.199)

Bana ne? (s.91)

İbrahim Ağa, u basamak merdiveni ağır ağır indi, Kemal, onun cipe binmesine yardım etti. Avukat, bir zaman arkasından baktı. Aklından, «Şimdi doğru yağcı Rıza'nın yanına parti başkanının yanına gidecek...» diye geçirdi. Biraz canı sıkıldı ama (Adam sen de! **Bana ne?**) diye düşündü. (s.91)

Seni böyle hangi örüzger attı? (s.92)

İbrahim Ağa'nın bu sorusuna Rıza Efendi, elpençe divan durarak karşılık verdi: «Hoş geldin ağam, sefalar getirdin... **Seni böyle hangi örüzger attı?**» (s.92)

Uzatmayalım (s.94)

«Gvendin de kötü m oldu? Bir selâm saldım yetmiş iki buçuk köye, hepsi senin ardına düştüler. **Uzatmayalım**... Ettik mi seni koca Söke'nin parti ireisi? Aldın koltuğunun altına iki karpuz. Ticaret bir yandan, partcilik öte yandan. Becerdin de... İstediğimizi milletvekili ettik Ankara'ya yolladık.» (s.94)

Tanrı'ya Şükürler olsun (s.95, 102)

«Ne dediğini ne istediğini anlayamıyorum oğlum. **Tanrıya Şükürler olsun** hiçbir Şeyimiz noksan değil. Canın istediği zaman delirinceye dek rakı içiyorsun. İzmirlere varıp barları kapatıyorsun. nne çıkanı tabanca ile kovalıyorsun... Sonra bir de bakıyorum, akşam yemeğinden sonra ne bubanla ne de benimle ocak başında oturmuyorsun, kahveye ıkmıyorsun da odana kapanıp kitap gazete okuyorsun.» (s.102)

Neyse lafi uzatmayalım (s.95)

Söke'nin en namlı ağası, bizim köyden gelip geçerken köylünün içinde bana, "Nahalsın ülen İbrahim?" diye aklınca hatır soruyor. Bir türlü adam yerine katmıyor. Arada, geçmişte bubalarımızın hakkı hukuku, dostluğu olmasa ona edeceğimi ben bilirim. Onu, malı mülkü ile birlikte satın alacak gücüm var. Tanrıya şükürler olsun... **Neyse lâfı uzatmayalım**. Senin işin yaş İrıza Efendi, Demirkırat köylünün getireceği pamukla bu pavlike dönmez. (s.94-95)

Tanrı senden razı olsun (s.95)

Toparlanıp yerinden fırladı; İbrahim Ağanın ellerine sarıldı. Öptü, ağanın sağ elini başına koydu: «**Tanrı senden razı olsun** İbrahim Aşam, bu büyüklüğünü hiç unutamayacağım...» gibisine bir sürü söz etmeye başladı. (s.95)

Dur bakalım (s.95)

Ağa, onun sözünü kesti: «Sen de sağol... Hele beri **dur bakalım**, daha sözüm bitmedi... Elli bin kilo pamuk kaç ton eder İrıza?» (s.95)

Yazıklar olsun (s.96, 106)

Sakin, hafif bir sesle: «**Yazıklar olsun**, koca herife.» dedi, «bakalım kaç kişinin ekmeği ile oynuyor. Babam olacak adamdan utanıyorum be ana...» (s.106)

Ne yazık ki (s.97)

«**Ne yazık ki**, çok sevdiğimiz muhtarımız Süleyman da cılk çıktı. Meğer herif, bizden yana görünürmüş de içten içe Halkçıymış. Bunun da bir çaresi?» (s.97)

Vay namussuz vay! (s.98, 132)

«**Vay namussuz vay!** Demek böyle ha?» (s.98)

Hayırlısıyla (s.98)

Sen, hiç kasvet çekme İbrahim Aşam; bizim bu gece arkadaşlarla toplantımız var. Bu meseleyi görüşürüz. Yarın sabah **hayırlısıyla** ilçemizin milletvekili Saki Bey'e bir tel çekeriz. On beş güne dek onlar da pılıyı pırtıyı toplar giderler... (s.98)

Göreyim seni (s.99)

«Haydi bakalım, **göreyim seni**. Bu iş tamam demek?» (s.99)

Kal sağlıcakla (s.100)

«Haydi öyleyse, **kal sağlıcakla** İrıza oğlum,» dedi İbrahim Ağa, şoför Kemal gaza bastı, fabrikanın geniş kapısından çıktılar. (s.100)

Kısmet değilmiş (s.104, 123)

«Olmadı, **kısmet değilmiş**... Bunca zaman geçti, unut gayri bu işi.» (s.104)

Aman ne iyi! (s.107)

«Yok yok... Yapacağım iş, sadece onu çimdirmek gibisine bir iş. Ya çok kızacak ya da çok gülecek... Ama yine de benden acısını çıkarmaya uğraşacak. **Aman ne iyi!** Aman ne güzel! İşte şimdi karnım acıktı ana, akşam vakti babamın suratından pek canım istememişti yemek yemek. Biraz süt ekmek canım istedi.» (s.107)

Aman ne güzel! (s.107)

«Yok yok... Yapacağım iş, sadece onu çimdirmek gibisine bir iş. Ya çok kızacak ya da çok gülecek... Ama yine de benden acısını çıkarmaya uğraşacak. Aman ne iyi! **Aman ne güzel!** İşte şimdi karnım acıktı ana, akşam vakti babamın suratından pek canım istememişti yemek yemek. Biraz süt ekmek canım istedi.» (s.107)

Nasılın bakalım? (s.108)

Seyis, kısrığın başına yem torbasını geçirmeden Hasan, yelesini okşadı: «**Nasılın bakalım** bu sabah kara kız?» dedi. Kısrak homurdandı, başı ile Hasan'ın omuzuna vurdu. (s.108)

Geçmiş olsun (s.67, 108)

«Sayende Hasan Efendi, verdiği hapları dün üç kere içirdik, bu sabaha karşı kalktı yatağının içinde oturdu, ekmek istedi. Küçücük elleriyle süt tasını bir tutuşu vardı ki görmeliydin...»

«Soğuk algınlığı... **Geçmiş olsun.**» (s.108)

Başımın üstüne (s.108)

«Kısrığı bir saate dek hazır et.»

«Buyruğun **başımın üstüne.**» (s.108)

Kısa kes (s.109)

«Anlat bakalım casus efendi. Ama iki yakaya oynarsan, kendini ölmüş bil.»

«Söz namus Hasan Efendi, ben senden yanayım. Yoksa ağzımı açar mıydım?»

«**Kısa kes.** Anlat.» (s.109)

Sabahların hayır olsun (s.110)

Hasan da: «**Sabahların hayır olsun** ağa baba,» karşılığını verdi. (s.110)

Hayırlı sabahlar (s.110, 119)

Anası da babası da bir ağızdan, söylendiler: «**Hayırlı sabahlar!**» (s.110)

Dikkatli ol (s.112, 189, 214)

Çok geçmeden Hasan, sofradan kalktı; gitti ağzını yıkadı, geldi. Kasketini alıp başına koydu.

Anası: «Aman oğlum, kırsırağı koştururken **dikkatli ol**, düşeyazma,» dedi. (s.112)

Helal et (s.114, 237)

«Neyse, içtiğimiz şu kahveleri **helâl et** de biz de bir şey duymamış olalım. Ağama bir şeycikler demeyiz.» (s.114)

Helal olsun (s.114, 237)

«**Helâl olsun, helâl olsun..**» diye Murat, boş fincanları alıp kalktı ocağa doğru yürüdü. (s.114)

Çok şükür (s.115, 142, 220, 269)

Odadan çıkarken Gül kadıncığa: «**Çok şükür** kendine geldi, kuru temiz çamaşır ver, bizim Hasan'a» dedi. (s.220)

Yahu ne bileyim! (s.117)

Canip: «**Yahu ne bileyim** Hasan Efendi'nin bu kadar erken tıraş olacağını?» (s.117)

Uzatmayın (s.117)

«**Uzatmayın**... Haydi şu sakalı al, bıyıkları bir düzelt çabucak.» (s.117)

Vay anam babam vay! (s.117)

«**Vay anam babam vay!** Elif bacımız, bundan böyle yengemiz mi olacak?» (s.117)

Can kurban (s.118)

«Aman abi, bu casusluk lâporu değil, basbayağı muştu. Böyle casusluğa **can kurban**. Koca ağamdan birkaç yüz kâğıt muştuluk vurduk sayılır...» (s.118)

Aleykümselam (s.120)

«Mehmet'ten geçen gün mektup geldi. Selâmını sana Yakup Emmin söyledi mi?»

«Birkaç gündür emmimi görmedim; **aleykümselâm**. Rahatı iyi mi?» (s.120)

Sağlık olsun (s.120)

«**Sağlık olsun** da...» (s.120)

Her işin başı sağlık (s.120)

«Doğru... **Her işin başı sağlık** oğlum...» (s.120)

Hoş geldin (s.120, 147, 152)

İkisi birlik kapı açılınca başlarını kaldırdılar, Yakup: «Geç buyur Hasan oğlum, **hoş geldin**,» dedi. (s.120)

Haydi kalın sağlıcakla (s.122)

«Tamam emmi, **haydi kalın sağlıcakla**.» (s.122)

Olanlar olmuş (s.123)

Gül kadıncık, odaya yeni girmişti. Aşağıda hizmetçilerin ortalığı toplamasına bakmış, kilerleri kitlemişti. «Ne var? Ne olmuş?» diye sordu.

«**Olanlar olmuş** hey benim karım, **olanlar olmuş**...» (s.123)

Ne görsem beğenirsin (s.124)

«Sabah karanlığında Hasan Efendi, kısrağa atlayınca, soluğu ovada aldı, sanmıştık. Gerçi ovaya doğru bir gitti geldi, gitti geldi emme, bir de baktım bizim buraya eve yöneldi. Harımın arka yakasına. Bizim harımın arkası Yakup Emmi'nin harımı, evi. Seyis Süleyman, Hasan Efendi, dağa doğru neden gider? diye sorunca aklım başıma geldi. Ona, bir şey demeden yerimden fırladım. Kahvenin arka yakasına dolandım. Çit arkalarından gözetledim. **Ne görsem beğenirsin** kadıncığım, hanımcığım bizim Hasan Efendimiz, Yakup Emmimizin torunu, Ali Efendimizin kızı Elif Hanım bacımızın evinin çevresinde dört dönmekte...» (s.124)

Tuh! (s.124)

«**Tuh** unuttum,» diye attığı yalanlara gerçek de karıştırmaya başladı, Kemal: Ama nasıl olduysa bu iş? Tıraş işi daha sonra ağam... Aklımı karıştırma. (s.124)

Yeter de artar (s.125)

«Eh.. bu kadarı da **yeter de artar** bilem. E? Çiftliğe vardınız. Ne etti Hasan oğlumuz?»
(s.125)

Allah ne verdiyse (s.126)

«Elmas Kâhya ile birlikte motorcuların başında dikilip ne kadar traktör varsa gözden geçirdi. Makinist Selim'in iki ayağını bir pabuca koyup iş gördürdü. Çalı kesme makinelerini hazırlattı. Biz de bu arada kamyon, römork, **Allah ne verdiyse** pamukları Rıza Efendinin fabrikasına taşıdık akşama dek. Gelirken gaz, mazot, benzin getirip büyük depoları doldurduk. (Ülen davranın, çalı keseceğiz... Çift süreceğiz,) diye Hasan Efendim, akşama dek iflâhımızı kesti ağam...» (s.126)

Meraklanma (s.126, 155)

«Ben, vereceğim cevabı bilirim... **Meraklanma** emmi.» (s.155)

Kolayı var (s.127)

Haydar öğretmen de (**Kolayı var** Hasan, ağa baban, parmağını bir oynatsa kırk gün, kırk gece düğün ederiz; hiç kasvet çekme,) dedi.» (s.127)

Sabah olsun, hayır olsun (s.127)

«Kırk yılın başı eli yüzü düzgün bir lâf etmiş namussuz. Elbette kırk gün kırk gece davul vurulacak bu köyde! Ama Haydar öğretmene görmek nasip olmayacak... **Sabah olsun, hayır olsun**... Gidip Yakup'u bir göreyim, çok çok yıllar var ki bir kahvesini içmedik evine varıp. Gençliğimizde içtiğimiz, yediğimiz ayrı gitmezdi...» (s.127)

İşine bak (s.128)

«İyi. E.. bizim Hasan **işine bak** sen hele...» (s.128)

Otur hele (s.131)

«**Otur hele** şöyle bakayım... Şu odunu da at ocağa. Üşümüşe benzersin.» (s.131)

Bundan böyle (s.133)

«Bizde altının lâfı edilmez. O Zaten koşulsuz verilir. Yakup Emminin koşulu ne olacak biliyor musun? Nah şuraya yazıyorum: Hasan oğluma selâm edin, **bundan böyle** adam gibi rakı içecek, olur olmaz yerde tabanca çekmeyecek...» (s.133)

Ne haddime (s.134)

«**Ne haddime** be ana? Yakup Emmimle başka bir işten ötürü konuşmuştuk. Kaç zamandır benim rakı içip tabanca attığımı gördün mü? Bir geçenlerde Rüstem olacak herife öfkelenim. Tabancaya el atmasam ayı, suçunu yüzbaşıma deyi vermeyecekti. Herifi tabanca zoru ile götürüp komutana teslim ettik. Şimdi Yakup Emminin üstüne yıkmak istediği öküz hırsızlığından ötürü mapus damında yatmakta... O adam da yattıkça benim keyfim de kat kat katmerlenmekte...» (s.134)

Laf olsun diye (s.135, 146, 183)

Biz Yörüklerin işi açıktır: Bir kızın gönlü varsa, bir delikanlıyı istiyorsa, **lâf olsun diye** nazlanmaz.. Açık açık düşündüğünü söyler. (s.183)

Gönlün ferah olsun (s.135)

Hasan, kalktı, kapıya doğru yürüdü: «Her bir iş yalan olur, oyun olabilir ana, amma velâkin Elif bir yana... Bu işte yalan dolan yok. **Gönlün ferah olsun**. Şehirli kızlardan iyidir Elif. Kendine onu, gelin bil. Ona göre hazırlık gör.» (s.135)

Ne haliniz varsa görün (s.135)

Ben, yarın biraz Söke'ye varacağım, işim var. Yarından sonra da tarlalarda işimiz var... Siz, gayri babamla **ne haliniz varsa görün**. Haydi gecen hayırlı olsun anacığım... (s.135)

Selam et (s.32, 137, 139, 194, 229)

«Var Yakup kardaşıma **selâm et**. Ali Efen'e de **selâm et**. Ağam, kadıncığımla birlikte sabah kahvesine çadırınıza gelecek, de...» (s.137)

Cehennem ol (s.138)

«Kalk da köyün içinden **cehennem ol**, git. Ortalıkta görünme böyle bir günde...» (s.138)

Uzun ettin (s.138)

«**Uzun ettin** ülen. Bizim de işimiz var... Kalk yürü.» (s.138)

Durduğun kabahat (s.139)

«Gel ülen gel. **Durduğun kabahat**...» (s.139)

Buyursun (s.139)

«Ali Efem'e danıştı. O da «Sen bilirsin bubam,» dedi. Ali'nin bu sözünden sonra Yakup Emmi, bana dönüp «Yörüğün çadırının yırtmacı, dosta düşmana açıktır, selâm et ağana,

buyursun gelsin, acı bir kahvemizi içsin. Kadıncığının da karılarımızın başının üstünde yeri var,» diye buyurdu.» (s.139)

Başının üstünde yeri var (s.139)

«Ali Efem'e danıştı. O da «Sen bilirsin bubam,» dedi. Ali'nin bu sözünden sonra Yakup Emmi, bana dönüp «Yörüğün çadırının yırtmacı, dosta düşmana açıktır, selâm et ağana, buyursun gelsin, acı bir kahvemizi içsin. Kadıncığının da karılarımızın **başının üstünde yeri var,**» diye buyurdu.» (s.139)

Uzun sözün kısası (s.142)

Bazısı da Yakup Emmi'yi haksız yere tutmuşlardı, diyordu. Böyle diyenlere herkes hak veriyordu, ama işin içinde İbrahim Ağa'nın parmağının olduğunu da herkes biliyor, ya da biliyorum sanıyordu. **Uzun sözün kısası**, bu karışık işti. (s.141-142)

Hoş geldiniz (s.142, 288, 289)

«Köyümüze **hoş geldiniz** beyler. Zahmet ettiniz...» dedi. (s.288)

Hoş gördük (s.142, 147, 152)

Yakup kızdı: «**Hoş gördük. Hoş gördük** ya... Şimdi sırası mı? Varın tohumunuzu saçmıya. İş geri kalmasın. Başka vakit hoş beş ederiz...» (s.152)

Bu yakaya hangi örüzger attı? (s.144)

«Vay Yakup Ağam, hoş geldin, sefalar getirdin! Seni böyle **bu yakaya hangi örüzger attı?**» (s.144)

Hayırlı işler (s.144)

«**Hayırlı işler**, bahar örüzgerleri, imbatlar attı, Elmas...» (s.144)

Sözüm ona (s.145)

Göçmenler, dünden beri bayram ediyor. Yoksa öküz yok, tohum yok, vakit de geçiyor, tarlaları yine geç kalacaktı. Yavuz delikanlı şu bizim Hasan Efendi, tohumlarına varana dek Söke'den getirdi. Motorların gazını benzinini doldurdu. **Sözüm ona** defterine yazdı da göçmenler bozukta ödeyecekler. (s.145)

İnşallah (s.146, 247)

Yakında evleneceksin. **İnşallah** Tanrı sana da oğul çocuk verecek. Bu topraklar bölünecek. İki kuşak sonra, ortaya yeni bir İbrahim Ağa çıkacak, baban gibi. Bu fasit daire yüzyıllardır dönegelir. (s.247)

Bir yastıkta kocasınlar (s.146)

«İyi ettin Yakup, iyi. Okumuş kişi Hasan... Akıllı kişi... Sen, onun bazı bazı dellendiğine bakma. Bubasına karşı olan öfkesinden. Elif kızımızla inşallah **bir yastıkta kocasınlar**, mübarek olsun kardaş...» (s.146)

Mübarek olsun (s.146, 186)

Et derdine düşen kalabalık, dönüp Hasan'a bakmadı. Kahvedekiler ayağa kalktılar içeriye girince, ayrı ayrı eline etine kavuştular, «**Mübarek olsun**... Hayırlı olsun... Tanrı gönendirsin...» gibisine dileklerde bulundular. (s.186)

Beter olsun (s.146, 238)

«Bilmez miyim? **Beter olsun** hayta...» (s.146)

Sağlığına duacıyım (s.147)

«**Sağlığına duacıyım** emmi. Gördüğün gibi göçmenlerin işini bitiriverdim. Akşama kalmaz, ekim işini bitiririz.» (s.147)

Senin hatırına (s.148, 271)

«Dediğin gibi bu sefer bu işi belki unuttur. Hey! Görmeliydin Hasan, bubanı bir terlettim bir terlettim ki... Önce surat astım, sonra iyicene nazlandım. De ülen önüne bakma. Utanma. Ben, yaşlı bir adamım, açık konuşurum. Oğlum Ali, sözü bana bıraktı. Ben de bubanın hatırına değil, **senin hatırına** bu işe razı geldim. Elif'i sana yakıştırdım. Neden yakıştırdım biliyor musun?» (s.148)

Gözü kör olsun (s.148)

Hasan, önüne bakarak sözü çevirmek istedi: «**Gözü kör olsun**, pamuk mibzeri ile buğday ekilmiyor. Buğday mibzerleri de yıllardan beri kullanmaya kullanmaya dökülmüş parçalanmış. Yoksa şu göçmenlerin işi daha çabuk biterdi. Böyle pulluk önünde koşuşmazlardı...» (s.148)

Allah'ın izni, bileğinin gücü ile (s.149)

Mustafa Kemal Paşa'mız, **Allahın izni, bileğinin gücü ile** önce Osmanlıyı bozdu dağıttı, sonra da düşmanlarımızı. (s.149)

Çok şükür Tanrı'ya (s.149)

Ben, cahil bir adamım Hasan oğlum, velâkin seksenini bulmuş bir kişiyim, **cok şükür Tanrı'ya**, daha birkaç yıl ölmeye niyetim yok. (s.149)

Ziyamı yok (s.150, 229)

«İyi. Benden selâm et. Al şu on lirayı da gelirken bana gazete al, birkaç günlük birden olsa da **ziyamı yok**. Gazeteci Hafız bilir ne vereceğini. Üstünden kalanla da çocuklarına çerez alırsın. Hem yollara bir bakın bakalım, cip geçecek gibi kurumuş, sular çekilmiş mi? Benim gelirken iki yakamı göreceğ halim yoktu... Akşama dönersiniz değil mi?» (s.229)

Hayırlı olsun, mübarek olsun (s.152)

«Üğrendik Yakup Ağam şoför Kemal'den, vermişsin Elif Hanım'ı bizim Hasan Efendimize... Hep birlik demek isteriz ki **hayırlı olsun, mübarek olsun**...» (s.152)

Sağ olun (s.152, 153)

«**Sağ olun**,» diye mırıldandı, Yakup. Hasan kızardı, bozardı. (s.152)

Haydi hoşça kal (s.155)

«**Haydi hoşça kal**. Göz kulak ol şu gafillere... Tohumu da pek derine gömmeyin. Pullukların ayarını ona göre yaptır. Toprak çok yaş, tavı bozulmuş. Tohum derinde kalırsa geç çıkar, ya da çıkamaz.» (s.155)

Bize söz düşmez (s.157)

İbrahim Ağa, yeni bir iş icat ediyordu. Yakup, 'Yörük milleti çalışkandır. Bütün bir yıl kendi malına, kendi işine koşsa, **bize söz düşmez**, hem de koşmazlarsa ayıp... Emme İbram'ın ırgadı olaraktan koşmaları canımı sıkıyor...' derdi. (s.157)

Sağ olsun var olsun (s.160, 194)

Rıza, bu olayın, bu öfkenin nedenini birdenbire kavrayamadı. Aşağıdan alıp, ilk soruya karşılık verdi: «**Sağ olsun, var olsun** İbram Ağam. Verdiği pamukları işleyip çoktan sattık. Vadesi gelen senetlerimizi, bonolarımızı ödedik. Bu yıllık hafifledik. Bu yüzden de Refael Efendiye karşı itibar kazandığımızdan, topladığı pamukları İzmir'e yollamadan, fabrikamızda presletiyor, işletiyor, yüzdelik hakkımızı alıyoruz.» (s.194)

Sağ olsun (s.160, 283)

«Ne haddime be yahu! İbrahim Aşam, **sağ olsun**. Allah ona, o, bana; ben de fakir fukaraya. ‘Uslu uslu kulak verin, şu harçlıkları alıp büyüklerimize,’ diye sıkı sıkı tenbihledim. Anadan doğma particiyiz biz. Sabahleyin bir çuval para vardı, yanımda...» (s.283)

Gözüme görünmesin (s.160)

Kemal’den bu sözleri duyan Hasan, küplere binmiş, «**Gözüme görünmesin**,» diye bağırıyordu. (s.160)

Yok be yahu! (s.160)

«**Yok be yahu** Muhlis Bey, üç günde çıkaracakmış Rüstem’i ama, İbrahim Ağa, lâf gelmesin diye kendisine, üstüne daha bir beş yüz daha vererek, ‘Yatsın deyyus, sakın kurtarma Muhlis Bey,’ diyerekten avukata buyruk vermiş...» (s.160)

Hayırdır (s.162, 260, 270)

Murat, koştı çayları hazırlamaya. İbrahim Ağa’nın aklına geldi sormak: «**Hayırdır** İrıza, böyle sabah sabah seni hangi örüzger bizim köye attı?» (s.270)

Yıkıl karşımdan (s.163)

«Ülen cahiller, ülen sersemeler! Hepiniz birlik bir de başıma hastanelik olacaksınız. Deli misiniz be! Yağmur selinin götürdüğü zeytin tanesini toplamak başa çıkar iş mi? **Yıkıl karşımdan** da git o hergelelerin hepsini topla, dama ocağın başına sok. Çoluk çocuk hasta olacaksınız. İstemem zeytin meytin...» (s.163)

Keyfinize bakın (s.164)

«Oğlum Cemal, Hasan Efendi’nin hakkı var. Sizler bu işlerin acemisisiniz. Dağdaki, bayırdaki zeytini yağmur suyundan kurtarmanın çaresi daha icat edilmemiştir. Sen, şimdi koş zeytinliğe, Hasan Efendi’nin buyruğunu yerine getir: Herkesi yağmur dinene dek sok damın içine. O dam geniştir. Yatın, **keyfinize bakın** o kadar...» (s.164)

Sakın ha! (s.166)

Fatma Kadıncık da: «**Sakın ha!**» karşılığını veriyordu, «bunca yıl kahrını çektik, çektik emme, yine de ölümü bizim yüzümüzden olmasın...» (s.166)

Çalap’tan umut kesilmez (s.167)

Hele oğlu Hasan, bambaşka kafada bir herifti. Göçmenlerin tarlaları nasip olmayacaktı, İbrahim Ağa'ya. Ağa, içini çekti, '**Calap'tan umut kesilmez,**' diye düşündü. (s.167)

İş olsun diye (s.168)

İbrahim Ağa da yukarıya seslendi: «Kulak asma Ömer Usta, Menderes kabarıyor diye karakola telefon vurmuşlar. Köylü de **iş olsun diye** eski değirmen yatağına çıkıp ovayı, Menderes'i gözleyecek.» (s.168)

Deli mi bunlar yahu? (s.168)

«**Deli mi bunlar yahu?**»

«Yok ustam, köylük yerde millete ara sıra bir eğlence gerek...» (s.168)

Ah gençlik ah! (s.169)

Bu arada Hasan, koca çınarın altında bekledi. İbrahim de keyifli keyifli sandalyesini ondan yana çevirip kısırağın gelişini, oğlunun bir hamlede kısırağın üstüne atlayıverişini seyretti. «**Ah gençlik, ah!**» diye dizlerini döğdü. (s.168-169)

Maşallah! (s.169, 195, 288)

Biraz önce ağa ile konuşan Ömer usta, yine seslendi: «Oğluna da kısırağına da **maşallah** ağam.» (s.169)

Umurunda değil (s.169)

Bak şu Hasan oğlumuz, **umrunda değil**, köylüyle, ırgatlan her bir işte birlik olduğu, bana karşı çıktığı yetmiyormuş gibi, bir de eğlenceye gidiyor onlarla... (s.169)

Hayırlısı (s.170)

«Sana güveniyor ağam, sana güveniyor...»

«İyi ya benim bir ayağım çukurda...»

«Hele şu hanayımı bitirip everelim, aklını başına devşirir...»

«Ben de öyle düşündüm.»

«**Hayırlısı.**» (s.170)

Ayıptır (s.171)

«Yok ağam, hep birlik, eski değirimen tepesine çıkıyorduk. Hasan Efendi, kısırakla geldi. Köyün Yrk karıları, ırgatlık eden Türkmenler, Hasan Efendi'ye takıldılar. Babasının yürüyen Elif Hanım için 'Ayıptır Hasan, adam yavuklusunu yaya yürütür m?' dediler. Hasan Efendi, önce güldü geçti, kısrağı ile. Ta tepeye vardı. Sonra kafası kızmış olacak, döndü, dört nala geldi, Kolundan tutup Elif bacımızı aldığı gibi yeniden fırladı, dağa çıktı.» (s.171)

Sözüm yabana (s.172)

«Haydi... Haydi. Ben malımı bilirim. Kaç yıldır eli yüzü düzgün bir ağaya benzetemedim keratayı. Irakıyı içip tabancayı ya bana ya da Rüstem'e çekiyor. ekti mi tabancayı bizden yana olanlara çekiyor. şöylecene bir günden bir güne yanında çalıştırdığı ırgata el kaldırdığını, işimiz olacak yobazlara sğdğn gördün mü? Sözüm yabana okumuş adam... len köylük yerde senin okumuşluğun kaç para eder.» (s.172)

Sabırlı ol (s.182)

«Gelmem. Zaten yakında evleneceğiz, sabırlı ol.» (s.182)

Laf olsun diye (s.135, 183)

Hasan, «Ne de olsa serde Yörüklük var; yoldan, yöreden, treden büsbütün çıkmadık... ık mış olsaydık Elif, benden kaçar; öteki kızlar gibi kırtır, naz cilve ederdi. Biz Yörüklerin işi açıktır: Bir kızın gönlü varsa, bir delikanlıyı istiyorsa lf olsun diye nazlanmaz. Açık açık düşündüğünü söyler. Ya üstüme varma der, keser atar, ya da yok yok... Yörüklük lmedi...» diye düşündü. (s.183)

Hayırlı olsun (s.186)

Et derdine düşen kalabalık, dönüp Hasan'a bakmadı. Kahvedekiler ayağa kalktılar içeriye girince, ayrı ayrı eline etine kavuştular, «Mübarek olsun... Hayırlı olsun... Tanrı gnendirsin...» gibisine dileklerde bulundular. (s.186)

Bir yastıkta kocayım (s.189)

Elif, benim canımdan kıymatlı biricik kızımdır. Tanrı yıldızınızı barıştırsın, sizler de birbirinizin biricik kıymatlı birer eşi olun; bir yastıkta kocayım. (s.189)

Al benden de o kadar (s.192)

Yakup: «Tıkandım,» dedi, «hiç ekmek yiyesim yok. Eve varıp neyleyeyim?»

«**Al benden de o kadar,**» karşılığını verdi Ali Mehmet,» dükkândan helva ekmek getireyim mi emmi?» (s.192)

Umurumda değil (s.25, 196)

Şimdi şu Hasan'ın içki başına vurduğunda attığı kurşunlar bir gün birisine değirse ne olacak? Senin gibisine değse, **umrumda değil**, bir kuduz köpek temizlendi derim. (s.25)

Ha şunu bileydin (s.199, 227)

Hasan: «**Ha şunu bileydin,**» diye bir kahkaha attı. (s.199)

Allah uzun ömürler versin (s.199)

«E.. belli olmaz. **Allah** babama daha **uzun ömür versin**. Veliht benim. Bunu, hiçbir zaman aklından çıkarma Rıza Efendi... Her yıl, en azından altı yüz bin kilo pamuk toplarız biz tarlalarımızdan. Bu pamuğu senin şu kibrit kutusuna benzer fabrikadan güç belâ işler. Niyet edersem, köye bir çırçır fabrikası bile kurarım. Gördüğün, öğrendiğin gibi aklım babamdan fazla işliyor...» (s.199)

Bırak canım (s.200)

«**Bırak canım**. Hepsinin ne matah olduğunu bilirim. En akıllıları sen olduktan sonra... Kızma, kızma! Şaka ediyorum. Yalnız çok yanlış bir yoldasınız. Çok yüreksizsiniz... Bunların nedenlerini günün birinde öğreneceksiniz...» (s.200)

Allah bilir (s.200)

«Mustafa Kemal Paşa, kitabında hepsini yazmış.»

«Hangi kitabında?»

«Büyük Nutuk'larında. **Allah bilir**, bu kitabından haberin yoktur, Atatürk'ün.» (s.200)

Hele görelim (s.202)

Hasan, içinden, 'Bu herifler beni makasa alacaklar ya; **hele görelim**' diye geçirdi. (s.202)

Teşekkür ederim (s.204)

«Vay Gülseren Hanım sen misin? Canım tanımaz mıyım sesini. Nöbete yeni girdin demek. Bağlayıver kızım şu kaymakam beyin telefonunu. Sağol. **Teşekkür ederim**. Evini elbette canım; bu saatte makamında olmaz... Pijamalarını giymiş gazete okuyordur... Tamam tamam...» (s.204)

Sıkıysa gelmesin (s.205)

Telefonu bırakıp fırl fırl dönen gözlerini Hasan'a çevirdi: «Kaymakam, istediğimiz an, istediğimiz zaman emrimizdedir. **Sıkıysa gelmesin**...» (s.204-205)

Rica ederim (s.208, 245)

Hasan, karşısındakinin halini birden anladı: «Adım, kim olduğum önemli değil kaymakam bey, ama bana güvenmenizi **rica ederim**,» dedi. (s.208)

Hayırlı geceler (s.208, 211)

Kaymakam bir şeyler daha söylemek istedi. Ama vazgeçti: «**Hayırlı geceler!**» diye mırıldandı. (s.208)

Kusura bakmayın (s.209)

«**Kusura bakmayın**; çok yorgunum. Birkaç lokma yiyip yatacağım.» (s.209)

Eyvallah (s.211, 213)

Bir «**Eyvallah!**» çekti ona Hasan, sokağa çıktı. (s.213)

Paşa keyfin bilir (s.211)

Lokantada birkaç kişi Kalmıştı. Hasan: «Ahmet!» diye seslendi. Garson koştu:

«Bir küçük şişe daha içsek nasıl olur?»

«**Paşa keyfin bilir** Hasan Efendim.» (s.211)

Üstü senin olsun (s.211)

«Getir öyleyse. Dur, al şu elliliği... Sonra hesap için uğraşmayalım kafa yükselince... **Üstü senin olsun**. Yukarıda da bana bir oda ayırsınlar.» (s.211)

Talihin varmış (s.214)

«Ülen **talihin varmış**... Ne zaman elimi cebime atsam, ellilik çıkıyor, akşamdan beri.» (s.214)

Allah bin bereket versin (s.214)

«Sağol. **Allah bin bereket versin** Hasan Efendi,» karşılığını verdi, Şevket. (s.214)

Yolcu yolunda gerek (s.214)

«**Yolcu yolunda gerek**,» diye kısrağa binmek için davrandı, Hasan. (s.214)

Sana ne? (s.218)

İbrahim Ağa, canlandı: «Öğretmenden Hasan'a ne?»

«**Sana ne?**» (s.218)

Bismillah (s.219)

İbrahim Ağa'nın Yakup'un iğneli sözleriyle uğraşacak hali yoktu. «**Bismillâh**» deyip ekmeğe, tavuğun bir bacağına uzandı. (s.219)

Ne var ne yok? (s.221)

Hasan, karyolasına uzandı. Sobasını yakan kadın, yaşlı emektarlardandı. Hasan'a çıkıştı: «Ülen sakalı ağarasıca! Bizi korkuttun; öteki dünyaya gittin sandık.»

«Gittim desem yeri Nazife Nine.»

«E.. **Ne var ne yok** öteki dünyada?» (s.221)

Tanrı ömrünü uzun etsin (s.224)

«Sağol. **Tanrı ömrünü uzun etsin** baba,» dedi, önüne baktı Hasan. İbrahim Ağa, ilk defa oğlundan böylesine yumuşak, candan söz işitiyor gibiydi. (s.224)

Ekmek çarpsın (s.224)

Emme kaymakam, dürüst iş yapacakmış, yapsın; diyeceğim yok. Kılına bile dokunmam. Gel gör ki bütün işler dürüst değil. Dürüst olsa ben de şu **ekmek çarpsın**, dürüst olurum. (s.224)

Ne cevap verse beğenirsin (s.225)

«Bir kahve içeyim diye uğradım. Söz arasında bizim öğretmeni Haydar Efendi'yi köyde alıkoymak için bir çare yok mu? diye sordum. **Ne cevap verse beğenirsin** ağa babam? 'Senin ağzın süt kokuyor, böyle işlere burnunu sokma!' dedi.» (s.225)

Kırk fırın ekmek yemesi gerek (s.227)

«Ülen karı,» dedi, «şu bizim Hasan'ın ağalığa parmak basabilmesi için daha **kırk fırın ekmek yemesi gerek**...» (s.227)

Canı isterse (s.233)

Aldı sözü Çürük Emin: «Elbette ona yaptıracak. Rıza, ağanın maşası, paralı uşağı. **Canı isterse**, onu da s... eder işinden gücünden. Doğrusu çok merak ediyorum şu senet işini... Ağamız Rıza'yı mı tutacak, oğlu Hasan Efendi'yi mi?» (s.233)

Rahatsız olmayın (s.236)

Haydar Efendi, herkesin her zaman gösterdiği saygıdan sıkılan bir adamdı: «**Rahatsız olmayın**. Oturun arkadaşlar,» diye telâşlandı. (s.236)

Hiç kuşku yok (s.103, 237)

Diyeceğim, köyünüzden çok memnundum. Arkadaşım İrfan Efendi'yi başöğretmen yapmışlar, çok sevindim. Yerime de yakında bir başka arkadaş gelir. İrfan'a gereken kolaylığı göstermenizi isterim, zaten bundan **hiç kuşku yok**. (s.237)

Tanrı seninle birlik olsun (s.237)

«Sağol, **Tanrı seninle birlik olsun** bundan böyle de Haydar Efendi. Hepimiz senden hoşnuduz...» karşılığını verdi, Yakup. (s.237)

Sağlıkla kalın (s.237)

Öğretmen, birdenbire heyecanlandı. Halini belli etmemek için, üzüntüsünü açığa vurmamak için, hemen ayağa kalktı: «Yapılacak işler var. **Sağlıkla kalın**, hakkınızı helâl edin...» diye kapıya yürüdü. Bütün kahve ayağa kalktı. (s.237)

Hakkınızı helal edin (s.237, 297)

İbrahim Ağa, atını ipe doğru sürdü. Cebinden bir yüzlük çıkarıp delikanlılara attı: «**Hakkınızı helâl edin** ülen kızanlar... Sizin de kısmetiniz açık olsun!» diye bağırdı. (s.297)

Sağ olun var olun (s.239, 288)

«Siz de **sağ olun, var olun**... Tanrı devletimizi, hükûmetimizi güçten, birlikten yoksun bırakmasın. Beyefendimizin sayesinde her bir işimiz tamam, vatandaşlarımız da tetiktedir... İşte şu Subaşı köyünün kalabalığı, şu meydana toplanışı, partimize bağlılığımızı isbat etmez mi?» (s.288)

Sağlıkla, esenlikle kalın (s.239)

Hasan dimdik, taş gibi durmuş bu olup bitenleri cipin yanından seyrediyordu. Köylünün iyi dileklerine karşı, Haydar Öğretmen, durmadan: «Sağ olun... Var olun... **Sağlıkla, esenlikle kalın**...» diye teşekkür ediyor, bir an önce ayrılmak istiyordu. (s.239)

Bak sen hele! (s.241)

«**Bak sen hele**... Ülen muhtar Rüstem!» (s.241)

Allah'ın izniyle (s.241)

«Bizim köyden de gelen yıla dek birkaç hafız çıkmalı...»

«**Allahın izniyle**...» diye imam efendi karşılık verdi, bu söze. (s.241)

Yolun açık, gönlün ferah olsun (s.241)

«**Yolun açık, gönlün ferah olsun** Haydar Efendi öğretmenim. Bizim çok öten, kafamızı şişiren bir horoz vardı. Kestim, karı da size yolluk kızarttı. Afiyetle yolda yersiniz. Sıra köyün içinde çok öten horozlara bir bir gelecek Tanrının izniyle. Kimlerin defterinin zamanla dürüldüğünü mektupla sana bildiririz yakında. Haydi güle güle!» (s.241)

Tanrı'nın izniyle (s.241, 261, 270)

«Tasan bu mu ağa? Elif kızımızla, Hasan Efendi'nin nüfus cüzdanlarını bana yolla, başka bir işe karışma. Nikâhı ne gün uygun görürsen o gün **Tanrı'nın izniyle** kıyarız. Şekerlerini törenin, İzmir'den getiririm... Süslü kutulara katarız...» (s.270)

Haydi güle güle harcayın (s.227, 241)

Şu lâfıma kulak ver: Berikiler duymadan senin Halkçılara diyeceksin ki 'Söz sizden çıkmasın. Bubam bizi de gözetiyor... **Haydi güle güle** şu iki binliği **harcayın**. (s.227)

Kusura bakma (s.244)

«Bilgisiz zekâ açık kalmış bir musluğa benzer Hasan Efendi, oğlum. Akan sular aktığı yerin koşullarına göre bir yakaya doğru yönelir gider. Bakarsın iyiye yönelir, Yakup Emmimizin zekâsı gibi... Bakarsın, senin deyişinle, kötüye yönelir İbrahim Ağanınki gibi. Bu işte çoğu yaşanan ortamın, kişisel güdülerin rolü vardır... **Kusura bakma**, kalkıp burada sana ders vermek aklımdan geçmez. Ama babamı olduğu gibi kabul etmek zorundasın.» (s.244)

Tanrı uzun ömürler versin (s.245, 261)

Sözün kısası oğlum Hasan, sen bu işlerin içyüzünü, **Tanrı uzun ömürler versin**, babana bir hal olduğu zaman daha iyi anlayacaksın. (s.245)

Buyur bakalım (s.247)

Hasan: Sen, yapsan yapsan kendi köyünün fukarasına iyilik edebilirsin. Türkiye'de kırk bin köy var! **Buyur bakalım** hepsine yetiş! (s.247)

Maşallahı var (s.252)

Yakup Emmi, arkasında Hasan, göçmenlerin bütün erkekleri, elini arkasına vurup şöyle ekini bir dolaşmış kenardan köşeden, «**Maşallahı var**, kazasız belâsız kaldırmak kısmet olur inşaallah...» (s.252)

Kısmet olur inşaallah (s.252)

Yakup Emmi, arkasında Hasan, göçmenlerin bütün erkekleri, elini arkasına vurup şöyle ekini bir dolaşmış kenardan köşeden, «Maşallahı var, kazasız belâsız kaldırmak **kısmet olur inşaallah**...» (s.252)

Ağzımı hayra aç (s.253)

«Aman emmi, **ağzını hayıra aç**. Pamuk ekimi geç kalır sonra,» karşılığını verdi, Hasan. (s.253)

Gönlünü ferah tut (s.253)

«**Gönlünü ferah tut** Hasan, ben bunca yıllık çiftçiyim. Çobanlıktan geçeli altmış yıla yaklaşıyor... Havadan anlarım. Bu hava sağlam hava. Daha bu ay sonuna dek yağmur yok. Ekin de yirmi gün yağmur istemez daha. Mayıs başında şöyle bir serpiştirse fena olmaz.» (s.253)

Günah (s.255)

«O senin dediğin makine, samanı tarlaya savurup gidiyor. **Günah** şu milletin samanına. Saman da satılır, ata ineğe yedirilir.» (s.255)

Üstüne yoktur (s.255)

Bütün göçmenlerin, Hasan'ın bu söz çok hoşuna gitti. Hepsi kasıkları çatlayınca dek güldüler. Cemal: «A Yakup Ağam, **yoktur üstüne**. Binler yaşayasın... Böylesine gülmemiştik çoktandır be cancazım,» diye dizlerine vuruyordu. (s.255)

Binler yaşayasın (s.255)

Bütün göçmenlerin, Hasan'ın bu söz çok hoşuna gitti. Hepsi kasıkları çatlayınca dek güldüler. Cemal: «A Yakup Ağam, yoktur üstüne. **Binler yaşayasın**... Böylesine gülmemiştik çoktandır be cancazım,» diye dizlerine vuruyordu. (s.255)

Turp gibisin maşallah! (s.256)

Cemal, atıldı: «A Yakup ağam, **turp gibisin maşallah**.. Nereden çıkardın, ölüm sözünü?» (s.256)

Gel zaman git zaman (s.260)

«Varsak eski muhtarımızın gönlünü alsak da seninle barıştırsak. İyi adamdır, bu işleri de bilir. Bir vakitler köyümüzün hanelerini hep nümerelemişti; **gel zaman git zaman** boyalar silindi. Defter de yitti gitti,» dedi. (s.260)

Ucuz kurtuldun (s.261)

«Doğru. Senin kafan bir yol aldı bu işleri, mapus damında üç ay yattın. **Ucuz kurtuldun**. Bu sefer okkanın altına bir gidersen, paçanı kurtaramazsın ha...» (s.261)

Selam söyle (s.262)

Çağırdım, az önce Selimgillerin oğlu Hüsni'yi. 'Bubana **selâm söyle**, seni muhtar Rüstem Efendi'ye kâtip eyledim. Ayda otuz bangonot para alacaksın. İşini beğenirsek, elli olur.' dedim. (s.262)

Kırk fırın ekmek yemen gerek (s.264)

O İrıza olacak herif, oğlumdan öfkesini almak istiyor. Emme velâkin ben kaynanamı severim, severim ya, o kadarlık deel... Senin bu pulitikelere aklının ermesi için **kırk fırın ekmek yemen gerek** göbekli Rüstem Efendi muhtarımız... (s.264)

Ölmez sağ olursak (s.269)

«Havalar ısındı mı az buçuk rahatlıyorum. Geçen güz ılıcalar iyi geldi. Bu önümüzdeki güz, Bursa'ya dek uzanmak istiyorum. Doktor bey, en iyisi orasıdır, diyor. Karıyı da birlikte götüreceğim **ölmez sağ olursak**. Çok löküs oteller varmış. Ülen İrıza, bir ayağımız çukurda, az para yiyelim ne ola?» (s.269)

Helal olsun (s.269)

Hasan'ın evini bir döşedik dayadık ki deme gitsin. Hesabı, Hasan biliyor ya, hanayla birlikte içinin şehirli biçimi döşenmesi yüz elli bin bangonotu geçti. Oğluma, Elif kızıma **helâl olsun**. (s.269)

Güle güle otursunlar (s.269)

Hasan'ın evini bir döşedik dayadık ki deme gitsin. Hesabı, Hasan biliyor ya, hanayla birlikte içinin şehirli biçimi döşenmesi yüz elli bin bangonotu geçti. Oğluma, Elif kızıma helâl olsun. **Güle güle otursunlar**. Çok şükür Çalap bugünleri de bize gösterdi. (s.269)

Sağ ol! Var ol! (s.272, 288)

Beylerin ikisi milletvekiliydi. Önden geleni ağanın eline sarıldı, sıkı sıkı sığı: «Maşallah sayende Subaşı köyümüz, partimizin kalesi oldu, ağam. Şu manzarayı, şu kalabalık vatandaş kitlelerinin görünüşünü beyefendiye arz edeceğim. Çok memnun kalacak... **Sağol! Varol!**» dedi. (s.288)

Tuttuğun altın olsun (s.272)

Rıza, neredeyse kalkıp İbrahim Ağa'nın boynuna sarılacaktı: «Sağol! Varol! **Tuttuğun altın olsun**, ağam. Köyünüzde bir miting yapacağız ki namı şanı bütün memlekete yayılacak. Bütün gazeteler Subaşı köyünü yazacak. Beyefendi son derece memnun kalacak. Şu sıra ortalığı karşımızdakiler iyice karıştırmak istiyorlar. Böyle gösteriler yapalım ki iflâhları kesilsin. Sen de toplantıda bu yıl partimize yapacağın bağışı açıklarsın, bir daha yüreklenir millet.» (s.272)

Güle güle kullan (s.273)

Ağa, gözünü kırpmadan, bir on lira çıkarıp cebinden önce dörde böldü katlayıp, sonra sekize... «Al» dedi Rıza'ya, «**güle güle** seksen bangonot yerine **kullan**. (s.273-274)

İlahi (s.274, 296)

«**İlâhi** İbram Ağam, Halkçılar kırk yıl daha bizden iktidarı alamazlar. Yabana telâş ediyorsun.» (s.274)

Ne haddime be yahu! (s.283)

«**Ne haddime be yahu!** İbram Ağam sağ olsun. Allah ona, o, bana; ben de fakir fukaraya. 'Uslu uslu kulak verin şu harçlıkları alıp büyüklerimize,' diye sıkı sıkı tenbihledim. Anadan doğma particiyiz, biz. Sabahleyin bir çuval para vardı, yanımda...» (s.283)

Zahmet ettiniz (s.288)

«Köyümüze hoş geldiniz beyler. **Zahmet ettiniz...**» dedi. (s.288)

Âmin! (s.289)

«**Amin!** Hep hazırız,» karşılığını verdiler. (s.289)

Asayiş berkemal (s.289)

«Ey Subaşılılar! Partimizin toplantısına hoş geldiniz. İşler, iyidir. **Asayiş berkemaldir!** Şimdi sizlere sayın milletvekillerimiz memleket meselelerini anlatacaklar! Bana burada, bu sırada söz düşmez. Söz, sayın milletvekilimiz Sadri Beyindir...» (s.289)

Bana müsaade (s.289)

Yakup Emmi, suratını ekşitti: «**Bana müsaade** kızanlar. Bu seyirin bundan ötesine dayanamam... Şu herifin firaklı lâfları beni ağlatır(!)» diye kalktı yürüdü. (s.289)

Görelim seni (s.293)

Köylü de «Göçmen, möçmen; bundan böyle köylümüz sayılır, bizdendir...» diye bağırdı: «Ha **görelim seni** aslan Subaşı'lı Hamit Pehlivan!» (s.293-294)

Kismetiniz açık olsun (s.297)

İbrahim Ağa, atını ipe doğru sürdü. Cebinden bir yüzlük çıkarıp delikanlılara attı: «Hakkınızı helâl edin ülen kızanlar... Sizin de **kismetiniz açık olsun!**» diye bağırdı. (s.297)

Bir yastıkta kocasin (s.297)

Gençler, hemen ipi çektiler; yüzlüğü kaptılar: «Hakkımızı helâl ettik. Elif bacımız, Hasan Efemizle **bir yastıkta kocasin!**» karşılığını verdiler. (s.297)

Yaşa var ol! (s.297)

Hasan, merdivenlerden indi, Elif'i kucakladığı gibi kısraktan indirdi. Bu sırada alkış, **yaşa, varol** sesleri, çocukların, kızanların ortalığı aldı. (s.297)

Kismet olmadı (s.299)

«Orağa girmek bile **kismet olmadı**... Bizim bu tarlada hayır yok... Basın kızanlar göçmenlerin tarlalarına!» dedi. (s.299)

Ne olur ne olmaz? (s.300)

«Ülen buraya seyire gelmedik! Çabuk ılgın çalışı kesip, yanmayan ekinin önünü turalım. **Ne olur ne olmaz...**» (s.300)

Verilmiş sadakan varmış (s.301)

Ramazan Çavuş, yanlarına gelmişti, Yakup ona döndü: «Ya senin bir yerin çavuşum?»

«Benim yerime, şu delikanlının atı gitti, emmi.»

«**Verilmiş sadakamız varmış...**» (s.301)

4.4.9. İzmir'in İçinde

Özür dilerim (s.7, 18, 85, 176, 211, 354, 393, 414, 424, 427)

Hasip Bey, telâşla doğruldu: «**Özür dilerim** Fatma Hanım; can sıkıntısı, şaşkınlık işte... Sizinle de konuşuyor olsam, bu kez Emre duymasın diye yine kapıları kapayacak haldeyim...» (s.85)

Teşekkür ederim (s.10, 11, 13, 14, 60, 86, 106, 111, 127, 133, 164, 212, 314, 320, 360, 369, 373, 399, 420, 421)

Gülseren'in gözlerinin içine baka baka amcasına karşılık verdim: «Gösterdiğiniz yakınlığa **teşekkür ederim**. Bugüne dek hep halimden memnundum. Geleceğimi hiç düşünmedim; aklıma gelmedi!» (s.14)

Buyurun (s.10, 86, 104, 121, 137, 167, 188, 190, 214, 216, 278, 313, 349, 360, 361, 364, 392, 393, 394, 396, 399, 412, 414)

Ayak üstü biraz hoşbeşten sonra Hasip Beyin Hanımı, «**Buyurun**, çıkın yukarıya...» diye merdiveni gösterdi. (s.167)

Lütfen (s.12, 20, 184, 287, 377, 394, 429)

İlk defa, çok ciddi, çukurlarına yitip giden gözlerini bana dikti: «Emre Bey kardeşim, o parayı, **lütfen** Zehra'ya götürün. Şu açılacak dükkân, çocuklarımın öğrenimini sağlar mı?» dedi. (s.184)

Velhasıl (s.13, 98)

Bu yıl ticaret işleri bir hayli zorlaştı. Döviz ayrımları, ithal, ihraç zorlukları... Millî Korunma Yasaları.. Hükûmetin tutarsızlığı.. Politik durumun karışıklığı... **Velhasıl** bu yıl, bu yaz, yurt dışına çıkma olanağını bulamadım... İşleri mektuplarla yönettik. Oysa bir uzanmalıydım Fransa'ya, İsviçre'ye dek... Her ne hal ise... (s.13)

Rica ederim (s.13, 87, 121, 137, 190, 200, 205, 214, 216, 287, 392, 393)

Hidayet Bey, dayanamadı: «Aman! **Rica ederim** yengeciğim.. Şikâyet eden mi var? Kırk yılda bir Uğur'un benim evimde biraz hastalanacağı tuttu işte... Bırak çocuğu kendisine gelsin.. İner aşağıya elbette yatağına yatar. Biz, bezik oynuyoruz. Buyurun sizle de oynayalım...» (s.137)

Ah gençlik ah! (s.14)

Bay Koryürek: «**Ah gençlik ah!**» diye gülümsedi; hafifçe arkama okşar gibi vurdu. (s.14)

Ne yazık ki (s.16, 27, 160, 162, 166, 186, 281, 288, 393, 422)

Yargıç, yavaş yavaş geldi; masasının başına oturdu: «**Ne yazık ki** bitti. İş ihbardan öteye geçemedi... Dur hele, yeni dosyalara geçmek için yarım saat değin vaktim var. Savcıdan gelecek yeni dosyalar... Seninle birer çay içelim. Otur şöyle bakalım.» (s.422)

Hayret doğrusu (s.16, 319)

«**Hayret doğrusu**; şu bizim ordunun bir komutan için değer ölçüsü hiç değişmiyor; yaygın oluyor: İyiye iyi, kötüye kötü!» (s.319)

Ne yalan söyleyeyim (s.18, 26, 32, 382)

Ne yalan söyleyeyim, Uğur arkadaşım olmasaydı, tenis oynamak aklıma bile gelmezdi. (s.32)

Ashna bakarsanız (s.19, 39, 151, 159)

Uğur, hep gülüyordu: «Haydi yahu! Siz beni budala mı sanıyorsunuz? Bir yıldan beri nişanlısınız da birbirinize söyleyemiyorsunuz... **Ashna bakarsanız**, liseden kolejden beri...» (s.151)

En azından (s.21)

Kişinin zayıf, böyle bir anından yararlanmak, **en azından** sporculuğa sığmaz. Hiçbir maçı, karşımdakini kızdırarak kazanmamışımdır. (s.21)

Şerefine (s.21)

Viskisinden ilk yudumunu almadan, «Gençliğin **şerefine**! Gençliğin başarısına!» diye kadehini, şatafatlı sözlerle kaldırdı. (s.21)

Sözün kısası (s.21, 40, 125)

«Ben de okumak istedim ama babam, bin dereden su getirdi: Daha bitirmedim, dedi. Sonra eski harflerle yazıyorum, nasıl okuyacaksın, bilmezsin bu harfleri, dedi. Hele eski yazıyı bilen bir dilekçe yazıcısı bulalım da, şu anıları, bitince bir temiz ettirelim.. dedi. Sonra da, canım zaten bunları bastırmaya, kitap yapmaya niyetim yok, dedi. **Sözün kısası**, anladığıma göre kimseye okumaya, okutmaya niyeti yok galiba...» (s.40)

Doğrusunu isterseniz (s.22, 395, 420)

«**Doğrusunu isterseniz**, sevip sevmediğimi düşünecek vakit bulamadım. Ama çok alıştım; ısındım bu mesleğe. Harp Akademisinin sınavlarına hazırlanıyorum.» (s.420)

Sana ne? (s.25)

Hani bir de «**sana ne** Hidayet Beyden» diyesim de gelmiyor değil içimden. (s.25)

Neyse (s.28, 76, 78, 219, 294, 320)

Uğur, iyice dalmış oyuna köşede. **Neyse**, kalabalığı yarıp bahçeye çıkabildik. (s.78)

Hem ziyaret hem ticaret (s.29)

Okumayı, gezmeyi çok sever. Yılın en az dört beş ayını Avrupa’da geçirir. İki kez dünyayı çepçevre dolaştı. Her zaman da bu geziler için iş icat eder. İcat ettiği işlerden de çok para kazanılır. **Hem ziyaret, hem ticaret**; dünya kazan, amcam kepçe... daha neler var Emre.. neler var! (s.28-29)

Vesselam (s.29, 331, 366, 389)

Cahit, bana döndü; Gülseren’in arkasını okşadı: «Şanslı adamsın **vesselâm** Emre! Böyle okur yazar bir kız bulsam, ben de hemen evlenirim...» (s.331)

Dikkat! (s.29, 374, 375)

Sıçrayarak uyandım birdenbire: Kalın, tok bir ses, «**dikkat! dikkat!**» diye sesleniyordu. (s.374)

Dikkat et (s.29, 33, 126, 149, 273)

Uğur, bir kahkaha attı: «**Dikkat et** oğlum, bizim hemşire sana kancayı fena taktı. Bu gidişle sultanlığın tehlikede...» (s.33)

Hatırım için (s.30, 141)

Uğur, yüzünü Gülseren’den yana çevirdi. Gülümsemeye çalışarak karşılık verdi: «Annem bu işe razıysa, senin **hatırım için** kabul ediyorum!» (s.141)

Laf olsun diye (s.31, 151, 392)

Benim boyum bir seksen, onun boyu, bir yetmiş dokuzdur. Tâ lise sıralarından beri **laf olsun diye**, biraz da çocukluğumuzdan olacak, bu boy konusunda çekişir dururuz. (s.31)

Hadi yahu sende! (s.33)

Kenardan bizi seyreden Uğur, kucağındaki üç raketten birini bana attı: «Bu raketin daha sağlam olacak Emre!» diye de seslendi. Herkes de bu yeni raketi benim sandı. Oyundan sonra, geri vermek isteyince, «**hadi yahu sende!**...» diye yürüdü gitti. (s.33)

Örneğin (s.33, 42, 43, 71, 74, 124, 208, 214, 244, 257, 280, 287)

Koryürek ailesi, iyice ilgimi çekiyordu. Merakla onları inceliyordum. Gerçi hepsini bilmiyor değildim. Ne var ki yıllardır böylesine yakından görmemiştim. Onların birbirleriyle ilişkileri, konuşmaları, bende hayret uyandırıyor. **Örneğin** ben, kafamı kesseler, babamla, annemle böyle senli benli konuşamazdım. (s.42)

Merhaba (s.33, 297, 330)

Uğur, beni görünce amcasının evinde, gerçekten şaşırıldı. Onun bir olay karşısındaki halinden bile aklından ne geçtiğini anlardım: «Vay Emre! Sen burada mısın? **Merhaba!**» dedi. (s.33)

Bana bak (s.33)

Bay Hidayet Koryürek, ona çıkıştı: «**Bana bak!** herkesi rahat bırak, yoksa seni evimden kovarım.» (s.33)

Benden söylemesi (s.34)

«**Benden söylemesi:** Bütün varınızı, yoğunuzu, Gülseren'e bırakabilirsiniz... Hiç de hayal kırıklığına düşmem...» (s.34)

Yahu! (s.36, 43, 70, 76, 86, 91, 106, 108, 113, 117, 126, 127, 130, 136, 149, 150, 153, 154, 158, 175, 183, 186, 192, 195, 197, 200, 201, 205, 215, 230, 233, 234, 236, 245, 250, 267, 290, 291, 299, 304, 306, 310, 312, 313, 314, 315, 324, 329, 346, 349, 352, 359, 363, 365, 367, 376, 391, 415)

Gülseren'in babası, Bay Hamdi Koryürek, bizi salonun ortasında karşıladı. Kardeşine de çıkıştı: «**Yahu,** hep buyur edilmek istersin. Yemek vakti gelince, iniversene aşağıya...» (s.36)

Vallahi pes! (s.36)

Babasından önce Gülseren atıldı: «E... **vallahi pes** amca! Biz, büyüdük artık, çocuk değiliz...» (s.36)

Hoş geldiniz (s.36, 190, 270)

Gülseren, elinde paketle mutfığa yürüdü. Babam da canı sıkın salona girdi. «**Hoş geldiniz!**» deyip, masanın üstündeki gazetelere bakar göründüm. (s.270)

Memnun oldum (s.37, 162, 233, 350)

«Oooo gerçekten söyledikleri değin yakışıklı, bizim Uğur gibi yakışıklı bir delikanlıymış; sporcu bir görünüşü var. **Memnum oldum** oğlum tanıştığımıza.» (s.37)

Tanrı bilir (s.39)

«**Tanrı bilir**, o sıralar gencecik bir teğmendi...» (s.39)

Daha doğrusu (s.39, 51, 56, 92, 102, 108, 139, 197, 212, 267, 291, 373, 397, 405, 417)

Ben, konuşurken babam, gelmiş başucuma dikilmişti. Konuşulanların, **daha doğrusu** karşıdan söylenenlerin hepsini, bir bir kendisine anlattım. (s.373)

Ne demek efendim (s.40, 280)

«**Ne demek efendim**, «Siz isterseniz Halifeyi de getirebilirsiniz? Şeriatı da getirebilirsiniz!» (s.280)

Gönlü olsun diye (s.40)

Gülseren, yanıma oturmak istiyordu ama bir türlü cesaret edemiyordu. Bana mı öfkeliydi, babasından, anasından mı çekiniyordu bilmem. Ne de olsa bana öfkeliydi: Onunla bugün gerektiği gibi ilgilenmiyordum. **Gönlü olsun diye**, ben gittim onun yanına oturdum. (s.40)

Hiç olmazsa (s.41, 72, 108, 109, 113, 148, 174, 204, 221, 240, 294, 309, 315, 355, 365, 403)

«Hiç de iyi etmemişsin..» diye Hasan Bey, gülmeye başladı, «yahu bir yol mahkemeye gitseydik yine.. Resmimiz, Emre Bey gibi gazetelerde çıkardı **hiç olmazsa**..» (s.108)

İzin verirsen (s.42, 162, 164)

«Bak buna sevindim. Yalnız bu maç, tenis maçına benzemez. Eğer **izin verirsen** sana bir çift sözüm var; öğüt vereceğim...» (s.164)

Bize ne? (s.43, 113, 120, 132, 339, 371)

«Nereden çıkarıyorsun bu lâfları Nazif? Herkese ikram edilecek öteberiden **bize ne?** Kahveleri yokmuş verdik.» (s.371)

Aferin (s.44, 53, 75, 88, 94, 139, 180, 189, 220, 226, 270, 321, 324, 352, 378, 379, 385)

Cahit Demiroğlu, takılmıştı Uğur'a, «**Aferin** Koryürek arkadaşım, sende iş kafası var!» demişti. (s.180)

Efendim (s.45, 62, 74, 86, 105, 106, 167, 190, 200, 215, 233, 278, 299, 311, 313, 344, 359, 360, 371, 372, 383, 384, 392, 396, 405, 406, 408, 409, 417)

Telefon, Hamdi Bey'in konuşmasını kesmişti. Söylediklerini düşündüm kaldım. Telefona Gülseren, karşılık veriyordu: «**Efendim**, buyur amcacığım?» (s.200)

Ne demek? (s.46, 121, 132, 158, 178, 233, 239, 314, 339, 349, 371, 383, 396, 419)

Demokratlar, el altından, «yeni partiler kurulsun, seçimler yapılsın efendim!» gibisine propagandaya başlamışlardı. Bunlara karşı öbür yurttaşlar, «**ne demek?** Otursun Millî Birlikçiler!» diye çıkışıyorlardı. (s.383)

Sayenizde (s.46, 314)

Hidayet Koryürek'e, «Galiba ilk kez, bir oyunda para kazanıyorum. Bu da **sayenizde** oldu; iyi briç oynuyorsunuz.» dedim. (s.46)

Allah Allah! (s.48, 83, 215, 235, 307)

Gülseren'in bu sorusuna öfkelenmişti Hidayet Bey, «**Allah Allah!** bu bizim kız da Türkçe bilmiyor yahu! Aşırı sevgilerindedir demek istedim...» (s.215)

İyi geceler (s.48, 51, 56, 177, 325, 351, 373, 374)

Bu son sözleri ben, duymazlıktan geldim. Hepsine **iyi geceler** dileyerek kapıya yöneldim. (s.48)

Allah gecinden versin (s.53, 185)

«Bin yüz liranın bir kısmını, **Allah gecinden versin**, ölünceye dek ben bankaya yatırım; benden sonra da sen yatıracaksın demek istiyordunuz anladığıma göre...» (s.53)

Eksik olmasın (s.53, 145)

Hidayet Bey, dert dinler görünür, bazen anlayışlı davranacağı tutar. İyi bir yakasına gelmiş olacak ki, Sulhi Beyle bana para yollamış. **Eksik olmasın**. (s.145)

Dur hele (s.56, 91, 99, 107, 115, 118, 212, 240, 306, 362, 422)

«**Dur hele** Cahit, aklımı karıştırma şimdi...» diye söylendi Uğur. (s.362)

Bak sen hele! (s.59, 65)

Annem, anlamlı anlamlı güldü: «**Bak sen hele..** neden acaba?» (s.59)

Tanrı'ya şükürler olsun (s.60)

«Haklısın oğlum, düşün! **Tanrıya şükürler olsun** kimseye muhtaç değiliz. Baban paraya önem veren bir adam değildir. Her kız bir olmaz ama bazı zengin kızlarının yanına da çalımından varılmaz...» (s.60)

Hay Allah! (s.64, 150, 160, 176)

İçimden bir «**Hay Allah!**» çektim. (s.64)

Görelim bakalım (s.66)

«Oldu; son zamanlarda gazeteler seni pek şişiriyor, **görelim bakalım**...» diye söylendi babam. (s.66)

Senin hatırına (s.68)

«Bunu da anlasana a Emre! Hidayet Beyden lütuf istemiyor... Hele bir yakınlaşma olsun bakalım bu aileyle.. o zaman düşünür, belki de razı olur **Senin hatırına**...» (s.68)

Yok pahasına (s.71)

Park, kurulduğu sıralar, çevresi bütün yanıklıkmış. Metre karesi, elli kuruştan, iki üç liraya dek satılmış. O zamanlar **yok pahasına** buraları kapayanlar, sonradan milyonlar vurmuşlar. Evler, apartmanlar yapılmaya başlanınca metresini beş yüz liraya dek satmışlar. (s.71)

Yaşa! (s.73, 98)

Dışarıya açılan kapıya yürürken, salondan bir ıslık çalındı, arkamdan bir «ooohoo!» çektiler. Bu gevezeliğin elebaşısı Kemal'di. Birden döndüm; Kemal, «**Yaşa** büyük şampiyonumuz Emre!» diye narayı basmıştı ki, elimdeki topların birini hızla kafasına fırlatır gibi yaptım. Hepsini, masaların altına sokulup sindi. (s.73)

Kusura bakmayın (s.75)

Benim de İngilizcem öyle Allah Allah değil ki.. Arkadaşların söylediğine göre İngilizceyle Amerikanca oldukça farklıymış. Boşuna mı Shaw Amerika'ya konferans vermesi için çağırdıklarında, «**kusura bakmayın**, dilinizi bilmediğim için gelemeyeceğim...» karşılığını vermiş. (s.74-75)

Teşekkürler ederim (s.75, 104, 146, 172, 181)

Cahit, gülümsemeye başladı: «Emre'ye beni düşündüğü için **teşekkürler ederim**. Yalnız bu işte bir zorluk var...» (s.172)

İnşallah (s.76, 146, 147, 190)

«Biz, gidip yakında İstanbul'a dek, Rasim Beyi göreceğiz. Gereken parayı ona bırakırız. Sen, kalan parayı, hem de şunu, bir bankaya kendi hesabına koy; şimdilik çocuklarla idare edersin. Sonra bir işi olacak Rasim Beyin, onun geliri hepimize yeter. **İnşallah** o da yakında hastaneden çıkar, işinin başına geçer.» (s.146)

Sana da ne oluyor? (s.76)

«**Sana da ne oluyor?**» diyecek oldum. Gülseren, masanın altında ayağıma bastı. (s.76)

Az kalsın (s.77, 269, 391, 428)

Merdivenleri çıkarken, sendeledim, **az kalsın** düşüyordum. Uğur, arkamdan çıkıyordu; beni tuttu. (s.428)

Bakın hele! (s.77, 342)

«İşte sizlerin geleceği! Aynaya bir **bakın hele...**» (s.77)

Bana ne? (s.77, 112, 126, 186)

«Ben, memurum. Şirkette olup bitenden **bana ne?**» (s.126)

Ha şunu bileydin! (s.78, 324)

«**Ha şunu bileydin!**» diye yürüdüm. (s.78)

Estağfurullah (s.82, 198, 210)

«**Estafurullah** Hasip Bey, böyle bir şey aklıma gelmedi.» (s.82)

Canıma minnet (s.82, 157)

Hasip Bey, birden başını defterden kaldırdı. Göz göze geldik. Gülümsedi sonunda Hasip Bey, «O kâğıtları, çekleri getir; şu kasaya kitleyelim. Bugün vakit geçti; yarın gerekeni yaparsın...» dedi. **Canıma minnet** fırladım yerimden. (s.157)

Emredersiniz (s.86, 371)

Babam, bu kez bana döndü: «E.. Teğmen, var mısın bir parti tavlaya?»

«**Emredersiniz** Albayım.» Kalktım, raftan tavlayı aldım. Masanın üstüne koydum. Babam, yerinden kalktı; bir iskemleye oturdu. (s.371)

Güle güle (s.87, 121, 161, 162, 332, 378, 423)

Fatma Hanım; sabununu, havlusunu aldı. Gitti ellerini yıkadı geldi. Çarçabuk hazırlanıp çıktı. Ona, «**güle güle**» derken toparlandım. (s.161)

Buyur (s.87, 132, 162, 200, 344, 345, 377)

Odasına girdiğimde, Bay Hidayet Koryürek, geniş masasının arkasındaki koltuğa kaykılmış, yumuk gözlerini açta kapaya bana bakıyordu. Yumuşak bir sesle: «**Buyur** Emre, şöyle geç..» diye masasının önündeki koltuğu gösterdi. (s.87)

Şeytan azapta gerek (s.88)

Hidayet Bey, çınlayan bir kahkaha attı: Tamam! Aferin Emre! İşleri, işi iyi kavramaya başladın. O herif.. o herif! **Şeytan azapta gerek**... (s.88)

Her neyse (s.88, 166, 377)

Bunca çok parayı parti ne yapacak anlayamıyorum. Herhalde Vatan Cephesine adam yazan, liste düzen esnafın komisyonunu, harçlığını verecekler. Elbette bir miktarı münasip de bazı kişiler cebe indirecek... **Her neyse**, bizi ilgilendirmez. Biz, dümenimize bakarız, işimize bakarız. (s.88)

Başımın gözümün sadakasıdır (s.88)

Hükûmet haraç alırsa, vergidir deyip, **başımın gözümün sadakasıdır** deyip vereceksin!» (s.88)

Orası öyle (s.92, 240, 354)

Albay, şöyle bir benim yüzüme baktı: «**Orası öyle**, öyle ya.. Bu teğmen, incelediği konunun çıkar yolunu gösteremiyor...» (s.354)

Hayırlı uğurlu olsun (s.94, 376)

Her kafadan bir ses çıkmaya başladı: «Memleket için **hayırlı uğurlu olsun** Albayım!»

«Tebrik ederiz Albayım!» (s.376)

Güle güle oturun (s.94)

«E.. hayırlı uğurlu olsun.. **güle güle oturun**.. baban kat almış, hem de senin üstüne yapmış tapusunu...» (s.94)

Baş üstüne (s.98, 314, 365, 369, 422)

«Hay hay! **Başüstüne** doktor bey.. Ne demek; görevimiz...» (s.314)

Gözlerinden öpüyorlar (s.98)

Yemekleri getirip önüme koyduktan sonra, «Ablandan, eniştenden bugün mektup aldık. **Gözlerinden öpüyorlar**. Seni Ankara'ya bekliyorlarmış...» (s.98)

Yeter be yahu artık! (s.99)

Babam büyük bir öfkeyle çat! diye düğmeyi çevirip radyoyu kapadı: «**Yeter be yahu artık!** Osmanlı devletinin Damat Ferit Hükûmeti bir yana, bizim tarihimizde böylesine budalaca politika yapan bir hükûmet daha gelmemiştir. Tanrı encamını hayra tebdil eylesin(!) Bunlar kimi kandırıyorlar? Ulusu toptan budala mı sayarlar kendileri gibi... Ayaklarına dolaşacak ya.. bakalım...» (s.99)

Allah belasını versin (s.100)

Bir soluk aldı babam, «**Allah belâsını versin**, bütün keyfimi kaçırdı şimdi şu radyo!» (s.100)

Ne haber? (s.100, 194)

Taksiye girdik. Bir süre konuşmadık. Uğur dayanamadı, keyfli keyfli şoföre sordu: «Lâstiklerinden **ne haber** arkadaşım?» (s.194)

Doğrusunu söylemek gerekirse (s.101, 248, 250, 276, 301)

Doğrusunu söylemek gerekirse, Necip'le Divan Yolundan Beyazıt'a doğru yürürken, bütün bu halkın heyecanına karşın, yine de beni bir umutsuzluk almıştı. (s.250)

Bak burası doğru (s.101)

Annem öfkelenir gibi oldu ya; babamın yüzünden onu kurduğunu anladım. Gülmemek için kendimi zor tuttum: «İyi ama Nazif,» diyordu annem, «hakkında dedikodu yapılan kız, sonunda bizim gelinimiz olacak kız!»

«**Bak burası doğru!**» diye söylendi babam. (s.101)

Tebrikler ederim (s.101)

Annem, dönüp babamın yüzüne baktı. O, sözü aldı: «Lütfü Beyi gördüm bugün; hani katı bize satan Lütfü Beyi... İstanbul'a taşınıyormuş. Bizim kat işlemini yapan banka müdürü, onunla bana selâm göndermiş. **Tebrikler ederim**; sayın albayım yakında, çok zengin bir geline sahip olacak demiş...» (s.101)

Pes doğrusu! (s.102, 113, 152, 302)

«E.. **pes doğrusu!** Ne diyeceğimi şaşırdım...» diye söylendim. (s.152)

Mutluluk dileriz (s.102)

«Güzel bir ad. Bak bakalım bu Gülseren'le kafa dengi misin? Sana uyuyor mu? İyi anlaşıyorsanız, hiçbir sorun kalmaz ortada. O zaman, ne babasının, amcasının milyonları, para yığını altında ezilirsin, ne buyrukları altına girersin. İşlerinde çalışsan bile.. Kafan kızarsa, çeker kızı alırsın. Sadece Gülseren'le evleneceğini düşün. O da bu kafadaysa, size **mutluluk dileriz...**» (s.102)

Tebrik ederim (s.104, 378)

Yazıhanenin girişindeki odada sekreteri hanım kız, yazı makinesinin başında öfkeli öfkeli birtakım dosyayı üst üste yerleştiriyordu. Beni görünce, öfkesi dağılır gibi oldu. Yüzü güldü: «Buyurun Emre Bey; gazetelerde okudum, şampiyonluğunuzu **tebrik ederim**. Ankara'da dehşetli oyunlar çıkarmışsınız... Demek şimdi Türkiye Şampiyonu oldunuz? Çok sevindim...» (s.104)

Sağ olun (s.104, 311)

«**Sağ olun**, teşekkürler ederim. Tek erkeklerde, çiftlerde, karışıklarda, bugüne bugün Türkiye Şampiyonuyuz...» diye kestim sözünü. (s.104)

Azizim (s.105)

Yazar, Suphi Beye döndü: «**Azizim**, bu delikanlıyı sevdim. Çoğu sporcular cahil, şımarık olurlar. Emre Bey, böyle sporculardan değil.» (s.105-106)

Özetleyelim (s.107, 285)

«Peki Gülseren kızım, toparlayalım; **özetleyelim**: Ben, kendimden söz etmek istiyorum: İster sol eylemle olsun ister sağ burjuva eylemiyle olsun uzun yıllar için ben, Türkiye'nin kalkınmasından, rahat yaşanılır bir ülke haline gelmesinden umudunu kestim.» (s.285)

Sil baştan (s.110, 178)

«Sen ona yuvarlak hesap kırk de! Dumlupınar'dan bu yana kırk yıl geçti sömürücüleri yurdumuzdan kovalı... Şimdi **sil baştan!** Düşman, yine vatanın harim-i ismetine girmiş; kızlarımızı iğfal ediyor; oğullarımızı kurşunluyor!» (s.178)

Al benden de o kadar (s.110)

Avukatın ağzından Hasan Bey, sözü aldı: «Sil baştan diyeceksin değil mi Suphi? Doğru, **al benden de o kadar!** Haklısın. Bu iktidarın başkaca eş karşılığı yok: Tâ bu ülkenin aydınları ağızlarına sosyalist sözünü alana dek... Ne var ki ben, iyimser bir yazarım; İncil bile bir yerinde İsâ'nın ağzından, (Geleceğinden umudunu kesme, geleceğinden umut vardır?) der. Bu sözler bir yana, ben, toplumumuzun sadece kaynaşmasından umutluyum.» (s.110)

Boynu altında kalsın (s.110, 342)

Benden önce Gülseren patladı: «Hepsinin **boynu altında kalsın!**» (s.342)

Yok canım! (s.115, 164, 187, 194, 293, 323, 337, 429)

Yarbay, alaylı alaylı güldü: «**Yok canım** Emre, zahmet etme. Bir adresi bulamadıktan sonra bizim kurmay subaylığımız niye yarar?» (s.323)

Sözün gelişi (s.115)

«Ne demek istiman?»

«Demek oluyor ki Çakırcalı Efe, padişahın buyruğunu kendisine ileten Hasan Beyi dinledikten sonra, padişahın aman dilemiş.»

«Aman dilediği doğru mu?»

«Yok canım.. **sözün gelişi**, heybet-i devlet zahir olsun diye istiman oluyor.» (s.115)

Onun hatırına (s.117)

İzmir, karmakarışık oluyor: İzmir, gâvur Mümin'in ne gâvur (!) olduğunu öğreniyor ama iş işten geçtikten sonra. Yunanlılar, Hacı Hasan Paşa'yı suçlayamayınca, **onun hatırına** Mümin Beyi kurşuna dizmekten vazgeçiyorlar. (s.117)

Kusuruma bakma (s.119)

«**Kusuruma bakma** canım; çok heyecanlandım. Büyük bir sürprizle karşı karşıyayız...» (s.119)

Hayırdır, ne oldu? (s.119)

«**Hayırdır, ne oldu?**»

«Ne olacak, Nuran'la Coni, haftaya Amerika'ya gidiyorlar!» (s.119)

Cehenneme dek yolları var (s.119)

Öfkelenmişim: «**Cehenneme dek yolları var!**» (s.119)

Vallahi! (s.120, 129, 138, 174, 231, 233, 251, 273, 285, 339, 377)

Hidayet Bey, sözü hemen kapamak için konuştu: «**Vallahi** ağabey, Selâmi deli midir, akıllı mıdır bilmem; ama bu işe, kızının şerrinden, karısının belâsından halâs olmak için peki demiştir...» (s.138)

Hatırım için (s.120)

«Vallahi çok ayıp olur Emre.. İnat etme. Nuran, bir Amerikalıyla evleniyorsa bize ne? Biz, gereken nezaketi gösterelim.. **hatırım için**; ne olur?» (s.120)

İzin verirse (s.120, 179)

Öfkem, bu sözlerin komikliği karşısında dağılıverdi. Gülseren telin öte ucundan öyle bağırıyordu ki, Hasip Bey de dinliyordu konuşmamızı. Ona bir göz kırptım: «Şefime bir sorayım.. **İzin verirse**...» (s.120)

Kusura bakma (s.120, 335)

«**Kusura bakma** Gülseren, Hasip Bey, öğleden sonra yapılacak önemli işler var diyor...» (s.120)

Hay hay (s.121, 314, 377)

«**Hay hay!** Çok doğru Albayım...» gibi sözler ederek dağıldılar. (s.377)

Emredersiniz efendim (s.121)

Gülmeye başladık. İç telefon çaldı. Konuştu Hasip Bey: «Buyurun Beyefendi? Hay hay **emredersiniz efendim**.. Önemli bir iş olursa biz elbette kolaylarız efendim.. Ne demek beyefendi; siz nikâhtan sonra gelmeseniz de ben gerekeni yaparım. İstirahat buyurun... Dosyayı Suphi Beye dün Emre götürdü. İnceleyip size bildirecekmış... Evet evet bu sabah telefonla görüştüm bir ara. Sizinle kendisi görüşecek. Rica ederim; güle güle efendim.» Hasip Bey telefonu kapadı. (s.121)

Haydi bakalım (s.121, 228, 229, 298, 376)

Günaydınlaştıktan sonra, yalancılıktan asık bir suratla hoca, yandaki futbol alanının çevresindeki pisti göstererek: «**Haydi bakalım**: Şampiyon baylar beş tur, bayanlar üç tur; marş marş!» dedi. (s.229)

Doğrusunu istersen (s.121)

«**Doğrusunu istersen** Emre, ben de bakmadım. Hazırlatmış, bir de avukatın incelemesini istiyormuş. Üst kattaki kâtip Sulhi Bey'in eliyle kurduğu bir yedek parça işi ortağımı; Sulhi'den öğrendim dosyayı bize getirdiğinde. Hidayet Bey, açık göz bir iş adamıdır. Şu sıra oto yedek parçası yok ortalıkta. Demek bu işe de el attı.» (s.121)

Hoşça kalın (s.121, 323, 399)

«Haydi yarına dek **hoşcakalın!**» diye kapıya yürüdüm. (s.121)

Alimallah! (s.124, 165)

Bu kez de radyodaki haberlere kulak verince, büsbütün canı sıkıldı babamın: «Adnan Bey, İsmet Paşa'yla, al takke ver külâh.. Aklınca, Paşa'yı sindirecek... Bu olasıya iş değil Emre; benim bildiğim İsmet Paşa'nın inadı, hakaret olsun diye söylemiyorum ha, **alimallah** katır inadır. Menderes, kışını yırtsa Paşa'yı sindiremez. Rezalet ayyuka çıktı artık.. bakalım bu işin sonu nasıl gelir? Ankara'da gördüğün değin, eniştten öfkeliydi ya?» (s.124)

Benzetmek gibi olmasın (s.125)

Diyelim ki baba, siz madencisiniz. Krom çıkarıp satmak için hükûmetten izin aldınız. Annem de öyle, bir yatağın, maden yatağının işletme iznini almış. **Benzetmek gibi olmasın**, ben de bakanım. Yakınlarımdan birini koymuşum kendim için bu maden işine. Bir de bakanlar kuruluna karar aldırılmışım; yabancı ülkelere en iyi kalite, maden orantısı yüksek, hani maden cevheri fazla olan krom ihraç edeceğiz. Siz, en iyi cevherli madeni çıkartmak için para, emek harcıyorsunuz. Ben, taş toprakla birlikte, cevher oranı büyük krom madenini dağlar gibi yığıyorum. (s.125)

Sözün kısası (s.125)

Bankalar, işçiler boğazınıza sarılıyor; **sözün kısası**, iflâs bayrağını çekiyorsunuz... (s.125)

Vay namussuz vay! (s.125, 126)

Albay, bu sefer neredeyse sofradan kalkacaktı: «**Vay namussuz vay!** Yahu bunlar bizi dünyaya rezil etmişler!» (s.126)

Ne münasebet (s.125)

«**Ne münasebet**... Onlar da para topluyorlar. Damadınız yarbaydan duydum: Dışişleri bakanımızın yabancı ülkelerde adı, Bay Yüzde On!» (s.125)

Dikkatli ol (s.126)

Albay Nazif Bey, kahvesinden bir yudum aldıktan sonra, şöyle bir bana baktı. Kendini toparlamış, sesi yumuşamıştı: «Dikkat et oğlum Emre, **dikkatli ol**; çalıştığın şirkette senin de başına bir çorap örmesinler... Bir dolap döner, senin üstüne yıkılabilir.» (s.126)

Tanrı hakkı için (s.127)

Babam, «Hanım» dedi, «**Tanrı hakkı için** doğru söyle: Nasıl da benim gençliğim? Ben de böyle yakışıklı değil miydim? Hele o üniformamla! Doğru söyle ama?» (s.127)

Merak etmeyin (s.128, 203, 364, 373)

«Buyurun, gidin. Ben, her işe bakarım.. **merak etmeyin**..» karşılığını verdi. (s.364)

Söz olsun diye (s.128)

Kendi kendime, Nuran için heyecanlandı herhalde diye düşündüm. **Söz olsun diye** sordum: «Uğur nerelerde? Bir süredir ortalıkta yok, nikâha gelmiyor mu?» (s.128)

Vay canına! (s.129, 332)

«**Vay canına!**» çıkmış ağzımdan. İstemeye istemeye gülümsedi Demiroğlu. (s.332)

Canı cehenneme (s.130, 178, 342, 426)

Bay Hidayet Koryürek, yutkundu yutkundu; sonra birdenbire bağırmağa başladı: «Evet gideceğim bu adi insanların içinde kalamam! Bir daha da dönmeyeceğim bu ilkel memlekete! Hepinizin **canı cehenneme!**» (s.426)

Defol (s.134)

Önce, bizim odaya girdiğimizi fark etmedi. Sonra kucığındaki viski şişesini kavradı. Kendisinden umut edilmeyecek bir sesle bağırdı: «Raci! **Defol** başımdan!» (s.134)

Defolun (s.134)

Onun bağırmasıyla Uğur, sanki sarhoş değilmiş gibi bir ayağa kalkış kalktı; elindeki şişeyle üstümüze yürüdü: «Sizi de istemiyorum! **Defolun** başımdan» (s.134)

Vah vah! (s.138)

Hamdi Beyle karısı, «**vah vah!**» diye iyice ilgilendiler. (s.138-139)

Durun hele (s.142, 370, 419)

Annem, «**Durun hele** ben, bir bakayım...» diye, koridora yürüdü. (s.370)

Eksik olmasınlar (s.145, 146, 421)

«Subay arkadaşlar bana nezaket gösterdiler, **eksik olmasınlar**...» (s.421)

Dur hele bakalım (s.147)

Gülseren, «Aman Zehra abla, **dur hele bakalım!**» diye söylenerek yürüdü. (s.147)

Hele şükür (s.148)

Gözleri kıvılcımlandı; öfkelenmişti: «Beni üzme hoşuna gidiyor değil mi?»

«Seni üzme istemem Gülseren, öfken hoşuma gidiyor...»

«**Hele şükür**, demek hiç olmazsa öfken hoşuma gitmeye başladı...» (s.148)

Eksik olma (s.148, 369)

Yarbay, paketi aldı; uzandı, annemin de elini öptü: «**Eksik olma** anneciğim, teşekkür ederim...» diye kapıyı çekti, çıktı gitti. (s.369)

Az daha (s.149)

«Dikkat et; öfkeyi bırak; **az daha** adama çarpacaktın...» (s.149)

Aman Yarabbi! (s.150)

Birden döndü; yüzüme baktı: «Hiçbir şeyimi senden esirgemem Emre!» dedi. **Aman yarabbi!** ne yapacağım ben bu kızla? Düşündüm kaldım; sesim soluğum çıkmadı. (s.150)

Haydi ordan (s.150)

Bizi görünce çıkıştı: «Nerde kaldınız yahu? Yirmi dakikadır soğukta bekliyorum!»

«Trafik tıkanı!» dedim. **Haydi ordan** gibisine elini salladı. Anahtarı alıp bagajı açtı. Çantaları, raketleri koydu. (s.150)

Allah kahretsin! (s.151)

Uğur, arabayı oldukça hızlı sürüyordu. Lâf olsun diye sordum: «Senin arabana ne oldu?»

«**Allah kahretsin**, lâstikleri çürüdü de artık yama tutmuyor. Ortalıkta lâstik yok. Sıraya girdik; üç aydan önce sıra gelmezmiş. İşte böylece, Gülseren Hanımın arabasına mum olduk. O, çok seyrek bindiğinden arabaya, lâstikleri sağlam. Ama bu gidişle, eskiteceğiz bunu da! Sonra sen sağ, ben selâmet... Kordonboyunda paytonla gezeriz artık...» (s.151)

Sen sağ, ben selamet (s.151)

«Allah kahretsin, lâstikleri çürüdü de artık yama tutmuyor. Ortalıkta lâstik yok. Sıraya girdik; üç aydan önce sıra gelmezmiş. İşte böylece, Gülseren Hanımın arabasına mum olduk. O, çok seyrek bindiğinden arabaya, lâstikleri sağlam. Ama bu gidişle, eskiteceğiz bunu da! Sonra **sen sağ, ben selâmet**... Kordonboyunda paytonla gezeriz artık...» (s.151)

Haydi yahu! (s.151)

Uğur, hep gülüyordu: «**Haydi yahu!** Siz beni budala mı sanıyorsunuz? Bir yıldan beri nişanlısınız da birbirinize söyleyemiyorsunuz... Aslına bakarsanız, liseden, kolejden beri...» (s.151)

Mutluluklar dilerim (s.152)

Uğur, paketi cebinden çıkarıp geriye uzattı: «İkinize de **mutluluklar dilerim**...» dedi. Gülseren, paketi geri verirken uzandı, ağabeyinin yanağından öptü. (s.152)

Ağzını hayra aç (s.153)

Gülseren, «Aman ağabey **ağzını hayra aç!**» (s.153)

Benden paso! (s.157)

«Bakalım senin yerine patronlar ne biçim adam bulacaklar... Herkese kolay kolay senin işini vermezler. Ben de olsam vermem. Bakarsın herif, birkaç milyonu çantaya koyup sırna kadem basar... Asıl dert, bir de senin işini de bana yüklemeye kalkarlarsa, işte o zaman **benden paso!** İstifamı basarım. Bu yaştan sonra elin milyonları için banka banka, kambiyo dairelerinde sürtemem...» (s.157)

Bırak Allah aşkına (s.160)

Hasip Bey, sözünü kesti: «**Bırak Allah aşkına** şakayı Fatma kızım, bugün hiç keyfim yok.» (s.160)

Nasılısınız? (s.162)

Bu kez de Hasip Bey: «Buyur Gülseren Hanım kızım,» diye söze başladı; **nasılısınız?** (s.162)

Teşekkürler (s.162)

Elbette gelmezse, muhakkak telefon eder. Aksi halde, izin verirsen, yarın sabah ben bir güzel haşlarım olur biter... Tamam! Güle güle kızım.. **teşekkürler**.. (s.162)

Dünya tersine mi döndü? (s.166)

Babam aklıma geldi: O da durmadan bu konuda konuşuyordu ya ben her zaman pek kulak vermiyordum. Ne oldu? **Dünya tersine mi döndü?** Biz, gençler mi durduk? diye sordum kendi kendime ama, ne yazık ki gençlerin değil, benim durduğum ortaya çıkıyordu. (s.166)

Aşk olsun! (s.169, 218, 339)

Büsbütün şaşırılmışım. Hani öfkelenmişim de.. Hasip Beye basbayağı çıktım: «E **aşk olsun** Hasip Bey, böylesine önemli bir olayı, niçin bana şu odaya girene dek söylemediniz?» (s.169)

Rahmetli (s.174)

Suphi Bey, söze karıştı: «Çocukları kaç yaşına girerse girsin, analarının gözünde hep iki yaşındadır... Büyümezler bir türlü. Hiç unutmam, **rahmetli** valdem, son nefesinde bana ne vasiyet etti biliyor musunuz? Oğlum, dedi, «cenazemi mezarlığa götürürken paltonu giymeyi unutma, hava çok soğuk!» (s.174)

Yok yere (s.175)

«Yahu şu senin kız, akşamdan beri bizi şaşkına çevirdi...» diye söylendi babam, «Kaçtır telefon ediyor. **Yok yere** bizi de merak içinde bıraktı. Seni doksan dokuz yerde aramış da bulamamış; başına bir iş gelmesinden korkuyormuş. Aç şuna telefonu, ille sesini duyacakmış...» (s.175)

Ne bu yahu! (s.175)

Anneme, babama öfkemi belli etmeden, «Telefon mefeton etmem...» diye, söylendim, «**ne bu yahu!** Evlenmeden hesap vermeye mi başlayacağız!» (s.175)

Sıkı durun (s.178)

Babam, doğruldu. Gözlerini bana dikti: «Anlat, uykum filân yok.» dedi.

«**Sıkı durun** Albayım, şimdi söyleyeceklerim, bir arkadaşın güvenliği için burada, bu odada kalacak!» (s.178)

Selam söyle (s.179, 194)

Uzun bir süre sustuk. Babam, «Yarın benden Hasip Beye **selâm söyle**, geçmiş olsun de benim adıma... Askerden hiçbir zaman sır çıkmaz. İzin verirse, pazar günü kendisini ve oğlunu evinde ziyaret edeceğim; beni götürürsün...» (s.179)

Geçmiş olsun (s.179, 220, 409, 419, 428)

Bir süre önce, Karşıyaka'ya, bir pazar günü, Hasip Beyin evine birlikte gitmiştik. Babam Cahit'e **geçmiş olsun!** demek istiyordu. (s.220)

Hayrola? (s.181, 251, 347, 368)

Annem, küçük yağdanlığı masanın üzerine koyarken sordu: «**Hayrola** Nazif?» (s.347)

Hiç kuşkunuz olmasın (s.185, 254-255)

Rasim Beyin durumunu sordum. «Daha kaç ay yaşar?» dedim. «Hastalığının önünü alamıyoruz. Buraya çok geç geldi. Bir ciğerini almak zorunda kaldık. Belli olmaz, bir ay daha yaşayabildiği gibi, altı ay daha da yaşayabilir. **Hiç kuşkunuz olmasın**, elimizden geleni yapıyoruz...» karşılığını verdi. (s.185)

İlahi (s.186)

«**İlahi** Emre! Sen, bu işleri öğrenemeyeceksin. Hiç de yeteneğin yok. İzmir'in içinde ticaret, alışveriş konusunda bir dolap dönecek de Hidayet Beyin haberi olmayacak! Çocuk musun yahu? Hidayet Bey, sokakta limon satan bir fukaranın günde kaç para kazandığını, limonun bir kasasının kaç lira olduğunu, günü gününe bilir. Ha bak, Hamdi Beye gelince, «ben limon alışverişi yapmıyorum; bana ne?» der, işin içinden çıkar...» (s.186)

Sağ olun var olun (s.188)

«**Sağ olun, var olun!**» diye merdivenlere koştum. (s.188)

Haydi görelim bakalım (s.190)

Delikanlı çok sevindi: «Uğur Ağabeyciğim, Millî Takıma girdiğimde, sen de, şu Çivi İsmail'i ben buldum çıkardım! diyerekten iftihar edeceksin...»

«**Haydi görelim bakalım...**» (s.190)

Tamam mı? (s.191, 197, 230, 261, 297, 320, 360, 397, 421)

Uğur, anahtarı verdi; numarayı söyledi. Sulhi, buyruğunu verdi İsmail'e «Elindeki anahtarı olan arabanın lâstiklerini orada takarsınız. Ötekileri arabanın bagajına, içine koy, üstlerini ört. İki saat sonra Uğur Bey, seni evde bekleyecek... **Tamam mı?**» (s.191)

Haydi canım (s.193)

«**Haydi canım**, beni, bizi enayi yerine koyma.. kim bilir ne dolaplar döndürüyorsunuzdur. İyi ki seni amcam şirketten uzaklaştırdı böyle bir iş bulup; yoksa şirketi dolandırmaya kalkardın.» (s.193)

Allah bilir (s.193, 201, 349)

«**Allah bilir**, tabancanın emniyetini hiç açmamışsındır...» (s.349)

Eyvahlar olsun! (s.194)

«**Eyvahlar olsun!** ben battım öyleyse...» diye söylendi şoför. (s.194)

Kısmet olursa (s.197)

«Biz, kız eviyiz. Hazırlanacağız... Üç dört ay sonra, hazıranda filân yaparız düğünü **kısmet olursa**.» (s.197)

Hayırlısı olsun (s.197, 368)

Annem söylendi: «Ne yapalım oğlum, **hayırlısı olsun**. Ahter Hanım, her şeyi tamam istiyor. Bizim için fark etmez; on gün önce, yirmi gün sonra...» (s.368)

Hoşça kal (s.198, 314)

Doktor Şahin Yılmaz, cebinden reçete kâğıdı, kalem çıkardı. Bir şeyler yazıp palabıyıklı polise verdi: «Bunu hastanenin kan merkezine ver; kanını alırlar. Belki ben, başka bir ameliyatta bulunurum. Teşekkür ederim; sana rastladığım iyi oldu. **Hoşça kal**...» (s.314)

Rahatsız ettim (s.198, 392)

Sadi Bey, bir dikişte kalan bardaktaki viskisini içti. Ayağa kalktı: «Anlaşıldı... Haydi hoşça kal! **Rahatsız ettim**...» (s.198)

Çok şükür (s.198, 383)

«**Cok şükür** ben, Müslüman bir adamım. Niye mason olacak mışım?» (s.198)

Allah kabul etsin (s.199)

«**Allah kabul etsin** (!)» diye söylenerek Sadi Bey, koridora yürüdü. (s.199)

Aslına bakarsan (s.199)

«**Aslına bakarsan** ticaret, bizim yaptığımız iş, toptan insafsızlığına dayanır. Düzen bu; ne yaparsın?» (s.199)

Ne haliniz varsa görün (s.200)

Şimdi sırası geldi de konuşalım: Sizin plastik fabrikası için neden yatırım yapıyorum? Senin yeşil gözüne, Emre'nin kara gözüne mi? Yoksa bizim boş gezenin boş kalfası Uğur'un hatırına mı? Ne derim? Al oğlum Emre Gülseren'i, **ne haliniz varsa görün** derim. Ama iş öyle değil: Plastik yatırımda iş var bir; Emre'nin kafası çalışıyor iki; benim yapacağım bu yatırımla param işleyecek üç... Daha birçok neden var... (s.199-200)

Maşallah! (s.204, 269)

Babam, şaşarak doğruldu: «**Maşallah**, hâlâ tenis oynuyorsunuz demek? Ama ne de olsa, ellisinden fazla göstermiyorsunuz.» (s.204)

Bendeniz (s.206, 417)

Koryürek, şık kostümünün içinde, boynundaki şık kravatını çekiştirerek, eğildi doğruldu: «**Bendenizin** Emre'nin askerliği hakkında bir malûmatım yok beyefendi.» (s.417)

Umurunda değil (s.209, 214)

Orduyu yedek subaylarla yönetirim, üniversitenin canına okurum, hâkimler **umurumda değil** diye komitacılığın da namusunu iki paralık ediyorlar. (s.214)

Ne haddime! (s.210)

Biraz şaşardım ama hemen kendimi topladım; ben de şaka ettim: «Estafurullah Albayım, siz dururken **ne haddime!**» (s.210)

Affınızı istirham ederim (s.211)

Babam, doğruldu. Rakının etkisiyle olacak, ikisi de biraz Osmanlıca konuşmaya başlamıştı. Bize öyle geliyordu herhalde: «Aman Hidayet Beyciğim, bu ne gaflet? **Affınızı istirham ederim**; nasıl farkına varmadınız? Zavallı Menderes'i bu badireye sürükleyen, arkasından iten, cesaretlendiren, sözüm meclisten irak. O komitacı müsveddesi değil mi? Memleketin değer yargılarını altüstü eden iktisaden çökmesini tacil eden, o kendisini beğenmiş akıl fukarası değil mi? Size, senet veririm; bugün Menderes, istifa ettim dese, paçayı kurtarır. Ne var ki İsmet Paşa'ya karşı, aşağılık duygusundan kurtulamayan Celâl Bey, kendisini yakasını bırakmaz!» (s.211)

Sözüm meclisten irak (s.211)

Babam, doğrudu. Rakının etkisiyle olacak, ikisi de biraz Osmanlıca konuşmaya başlamıştı. Bize öyle geliyordu herhalde: «Aman Hidayet Beyciğim, bu ne gaflet? Affımızı istirham ederim; nasıl farkına varmadınız? Zavallı Menderes’i bu badireye sürükleyen, arkasından iten, cesaretlendiren, **sözüm meclisten irak**. O komitacı müsveddesi değil mi? Memleketin değer yargılarını altüstü eden iktisaden çökmesini tacil eden, o kendisini beğenmiş akıl fukarası değil mi? Size, senet veririm; bugün Menderes, istifa ettim dese, paçayı kurtarır. Ne var ki İsmet Paşa’ya karşı, aşağılık duygusundan kurtulamayan Celâl Bey, kendisini yakasını bırakmaz!» (s.211)

Elinize sağlık (s.212)

«Çok teşekkür ederim hanımefendi, söze daldık; yediğimize bakmadık; fazla kaçırdık. Yemekler de nefis, **elinize sağlık**.» (s.212)

İzin verir misiniz? (s.214)

Albay, sofradan kalktı: «**İzin verir misiniz** şu ellerimi bir yıkayayım da beyefendinin tarihsel, tarihe geçecek suçlarından birini anlatayım?» (s.214)

Ha şunu bileydiniz (s.217)

Hasan İzzet Paşa, baharı beklemeyi, ordusunu hazırlayıp güçlendirmeyi, eksikleri tamamlamayı uygun gördü. Böyle bir durumda, böylesine bir karar almak için, ordu komutanı filân olmak gerekmez. Biz, o zamanki harp okulu öğrencileri bile, hep birlik, «Eh.. İzzet Paşa, baharı beklemeli!» dedik, bütün öğretmen komutanlarımız da bizimle şaka ettiler: «**Ha şunu bileydiniz!**» dediler. (s.217)

Günaydın (s.225, 412)

Uzanıp, bana kapıyı açtı oturduğu yerden: «**Günaydın!**» dedi. Karşılık verdim. Yanına oturdum. (s.225)

Bırak yahu! (s.227)

«**Bırak yahu**, şimdiden beni heyecanlandırma!» (s.227)

Bırak gevezeliği (s.228)

Uğur, «Haydi bakalım Emre; saat sekizi yirmi beş geçiyor; dokuza çeyrek kala, salonda elde raket olacağız!»

«Yirmi dakikada nasıl götürürüm sizi Karşıyaka’ya?»

«İki kat ücret öderiz.»

«**Bırak gevezeliği**» (s.228)

Vay vay vay! (s.229)

«**Vay vay vay!**» diye kucağındaki gereçleri bir yana koydu Uğur, soyunmaya başladı. Ben, çoktan eşofmanımla piste çıkmıştım. Sonra hep birlikte koşmaya başladık. (s.229)

Sağ ol (s.230, 322, 403, 409)

«**Sağol** ağabey, beni yüreklendiriyorsun.» (s.230)

Hay aklınla bin yaşa (s.232)

Uğur, nasılsa bu fikri çok beğendi: «**Hay aklınla bin yaşa** be Cahit! Dilim damağıma yapıştı zaten.» Bana döndü: «Bir koşulum var ha Emre!» (s.231-232)

Kusuruna bakma (s.233)

«Yok..» karşılığını verdi Uğur, «ter mer kalmadı; yeniden terlemeyelim... Soba filân istemez. Kıyafetimizin **kusuruna bakma** Hasip Bey.» (s.233)

Bundan iyi taktik, can sağlığı (s.234)

«Çok doğru konuştu Uğur,» diye, tasdik etti Cahit, «halk kitlesini, ortalığı, geçici olarak yatıştırmak için, **bundan iyi taktik, can sağlığı**...» (s.234)

İllallah (s.237)

Hasip Bey, öfkeli öfkeli önündeki boş çay fincanını, şöyle elinin tersiyle, sanki önünde biri varmış gibi kenara itti: «Şu çok okumuşlardan da **illallah!** Adamda ufacık bir umut da bırakmıyorlar!» (s.237)

Hatırı için (s.246, 405)

Necip'in annesi Hanım Teyzemin **hatırı için**, bir çay içtim. (s.246)

Ellerinden öperim (s.256)

Sonra Binbaşı, bir bir ellerimizi sıktı Sadık'a, «Ablam hemşiremin **ellerinden öperim**. Enişteme hürmetlerimi söyle...» dedi. (s.256)

Yolunuz açık olsun (s.259)

«Arkadaşlarım!» dedi, «görüyorum, benim davetiyem de sıramın üstünde duruyor. Anadolu'ya çağrılıyoruz. Ama ben, Damat Ferit Paşa Hazretlerinin emir subaylığına tayin edildim. Askerlik şerefim üzerine söz veriyorum ki, benden size bir kötülük gelmeyecektir. Çünkü, benim tutumum olsun, sizin tutumunuz olsun, bir (içtihat meselesidir). **Yolunuz açık olsun!**» (s.259)

Müsterih olunuz (s.259)

Ahmet, «Arkadaşlarım,» dedi, «bugüne değin bizden boş yere kuşkulandınız. Ama haklıydınız. Biz, sizinle birlikte Anadolu'ya geliyoruz. **Müsterih olunuz**; sizdeniz!» (s.259)

Başarılar dilerim (s.259, 368, 420)

Babam, bir an gözleri parlayarak ona baktı. Çok heyecanlanmıştı ama renk vermedi: «**Başarılar dilerim** Yarbay, raporunuzu bekliyeceğim!» (s.368)

Hodri meydan (s.263)

Ne var ki açıkça, askerce söyleyeyim: Bu kurmaylık işi beni sarmadı! Ne çalışmaktan, ne yorgunluktan yılgınlığım vardı. Ben ki Harbiye'den sonra beş yıl cephelerde çarpışmış bir subaydım; şu yurdum ölüm kalım savaşında **Hodri Meydan!** deyip düşmanın karşısına çıkamayacak mıydım? (s.262-263)

Allah aşkına (s.264)

Kendimi yitirmişcesine, üç adımda Fevzi Paşa Hazretlerinin önüne vardım dikildim: «Paşam, kaderde varsa, sizden şehitlik rütbesini istiyorum. **Allah aşkına** benden bunu esirgemeyiniz! Bu bölüğün komutanlığımı bana veriniz!» dedim. (s.264-265)

İzin verirsiniz (s.278)

Viskileri içerken kendisine dedim ki: Efendim, ben vicdansız bir adam değilim. Hukuk bilirim; sosyoloji bilirim; **izin verirsiniz**, birazcık da politikaya aklım erer diyeceğim. (s.278)

Açık söylemek gerekirse (s.282)

Bay Hidayet Koryürek'in bana bu para işini danışmak için bunca dil döktüğüne, bizi çağırdığına pek inanmadım. Ne istediğini bizden de pek anlıyamıyordum. **Açık söylemek gerekirse**, ekonomi üstüne çektiği nutukun da çoğu yerleri bana tutarsızmış gibi geldi. (s.282)

Ölmez sağ kalırsam (s.283)

En az beş bin yıldır bu topraklar, uygarlıklara beşiklik etmiş. 1971’de bizim oluşunun dokuz yüzüncü yılı olacak Anadolu’nun. 1071’den beri bizim. **Ölmez sağ kalırsam**, bu dokuz yüzüncü yılı, on yıl sonra, yine şu pencerenin önünde kutlamak istiyorum. (s.283)

Gönlünü ferah tut (s.286)

«Cahit için **gönlünü ferah tut** kızım. Benim kötülüğüm kendimedir. Geçmişteki kendi kendime işlediğim suçları, bugün başkalarına yükleyecek değin küçülmem. Elimde olmayarak böyle bir iş yapacak olursam, şimdiden rica ederim, beni bağışlayın...» (s.286-287)

Beni bağışlayın (s.287)

«Cahit için gönlünü ferah tut kızım. Benim kötülüğüm kendimedir. Geçmişteki kendi kendime işlediğim suçları, bugün başkalarına yükleyecek değin küçülmem. Elimde olmayarak böyle bir iş yapacak olursam, şimdiden rica ederim, **beni bağışlayın**...» (s.286-287)

Söz gelişi (s.287, 330, 341)

«Öğrenciler, Menderes’in yakasına dek sarıldılar... Bundan öte nereye gidebilirler ki? İhtilâl çıkaramazlar herhalde... **Söz gelişi** ihtilâl çıkarabilseler, halkı karşılarında bulurlar. Halksız da ihtilâl olmaz... Dayanacak bir güç gerek.» (s.330)

Ne yazık! (s.288)

Ne yazık! Artık aşk şarkılarından, türkülerinden bile zevk almıyorum; bana sadece gençliğimi ansıtıyorlar.. (s.288)

Keyfinize bakın (s.288, 336)

Kalktı, yatak odasına yürüdü. Biraz sonra çıktı odadan. Sokak kapısına yürüdü: «Ben, kulüpte yemek yiyeceğim. Siz, **keyfinize bakın**. Buzdolabında yiyecek var.» (s.288)

Yazık! (s.296)

«Çok **yazık**.. ben de üzüldüm. Zehra ablanın bundan haberi var mı?» (s.296)

Başın sağ olsun (s.296)

Cahit, ortalıkta bir ölüm sözü döndüğüne ve Gülseren'in üzüntüsüne bakıp, «**Başın sağolsun** Gülseren...» dedi. O da teşekkür etti. (s.296-297)

Senden iyisi de can sağlığı (s.298)

Uğur, Cahit'e, «Cazgırın **senden iyisi de can sağlığı**...» karşılığını verdi. (s.298)

Aman Allah! (s.299)

«**Aman Allah** yandık Emre, sıkı dur!» diye karşıdan seslendi Uğur; ilk topu attı. (s.299)

Sıkı dur (s.299)

«Aman Allah yandık Emre, **sıkı dur!**» diye karşıdan seslendi Uğur; ilk topu attı. (s.299)

Merak etme (s.302)

«**Merak etme**, benden sır çıkmaz; hele senin olunca..» (s.302)

Teşekkür ederiz (s.306)

«Remzi, hangi kömürlerle alay ediyor biliyor musun Emre? Bizim lisede hele son sınıftayken belli oldu; iki tür elleme mangal kömürü vardı: Birincisi, bizdik; iltifatına içtenlikle **teşekkür ederiz**. İkinci cins mangal kömürlerine gelince...» (s.306)

Bereket versin (s.308, 391)

Doktor, dönüp dikkatli dikkatli yüzümüze bakarak, «**Bereket versin** ordu araya girdi de gençleri kurtardı...» dedi. (s.308)

Ağzından yel alsın (s.309)

«Aman! **ağzından yel alsın!**» diye doktor, basbayağı bağırdı. İstemeye istemeye gülüştük. (s.309)

Buyurun cenaze namazına (s.310)

Doktor Şahin, içini çekti: «Sol bir yana, sağda bile İsmet Paşa'nın alternatifi yok! **Buyurun** Paşa Hazretleri **cenaze namazına!**» (s.310)

Baş üstüne efendim (s.311, 345)

Kahveci, olağan üstü bir telâşla bize hizmet etmeye çalışıyordu: «**Başüstüne efendim**; yarın sabah orasını tertemiz ederim.» karşılığını verdi. (s.344-345)

Sabırlı olun (s.312)

Cahit, gülmeye başladı: «**Sabırlı olun** bir aksilik çıkmazsa, yaz ortasına doğru, bizim fabrikanın çıkaracağı plastik çamaşır leğenlerinden hepinize birer tane armağan edeceğim.» (s.312)

Sağlıcakla efendim (s.314)

«**Sağlıcakla efendim.** Hiç merak buyurmayın, yarın dokuzda kan merkezinde olurum.» (s.314)

Tanrı yardımcımız olsun (s.314)

«**Tanrı yardımcımız olsun!**» diye söylendi Remzi, sonra sordu: «Anlayamadım yahu; nedir bu kan dalgası? Gerçekten yarın bir ameliyatına kan mı gerek?» (s.314)

Yemin billah (s.316)

Annem, **yemin billâh**, «açsınızdır!» diye mutfağa yürüdü. (s.316)

Ne var ne yok? (s.318)

«Politikacıları bir yana bırak oğlum; Genel Kurmayda **ne var, ne yok?**» (s.318)

Ne günlere kaldık yahu! (s.318)

«Yerine kim atandı?»

«Atanan yok; vekillikle yönetiliyor Gürsel Paşa izinli sayıldığından...»

«**Ne günlere kaldık yahu!**» (s.318)

Ya sabır! (s.321)

«Tam zamanında yetişti bu tespih, kahvede oturup, **ya sabır!** çekerken, bu tespihe bakıp arkadaşlar kıskanacak...» diye söylendi. (s.321)

Aşk olsun be yahu! (s.322)

«**Aşk olsun be yahu...** Şu sıra ne top ne raket bulunuyor.. haberim olsaydı, Ankara'ya dek gelmeyi göze alırdım bunları almak için.» (s.322)

Zahmet etme (s.323)

Yarbay, alaylı alaylı güldü: «Yok canım Emre, **zahmet etme.** Bir adresi bulamadıktan sonra bizim kurmay subaylığımız niye yarar?» (s.323)

Lahavle (s.201, 324)

Hidayet Bey, bir **lâhavle** çekti: «Bak oğlum Emre, artık aileden sayılırsın, bizim Hidayet'in bütün koleksiyon merakını anlarım da şu civciv besleme hastalığımı bir türlü anlayamam! Öğren işte.» (s.201)

Allah kerim (s.325)

Babam, bir süre sustu; düşündü kaldı; mırıldandı: «Sonrası.. sonrasına **Allah kerim!**» (s.325)

Haklarında hayırlı olsun (s.325, 369)

Yanlış yola gidene, dur demek başka, durduktan sonra doğru yolu gösterebilmek başka...
Haklarında hayırlı olsun. (s.325)

Vay canımıza! (s.332)

«**Vay canımıza** ki, **vay canımıza**... Ustamız, kalfamız, işçimiz bile bizden yana değil... Haydi siz gidin; yarın konuşuruz.» (s.332)

İyi eğlenceler (s.332)

«Canım, ben sınavdan, sınavlardan hiçbir zaman korkmamışım, korkmam da... Haydi güle güle.. **İyi eğlenceler!**» (s.332)

Sen bilirsin (s.334, 411)

«**Sen bilirsin**...» diye, erlere işaret etti. (s.411)

Sakın ha! (s.336, 373)

Kırbıyıklı bu kez güldü: «Olmaz! **sakın ha!** Hanımların hatırını yıkmak olmaz! Keyfinize bakın oğlum...» (s.336)

Buyursunlar (s.340)

«Niye getirmez bu hanımı bunca yıldır Türkiye'ye?»

«Sorulmaz ki.. Babama, Emre'nin ablası, yarbay olan eniştesi İzmir'e atanmış geldiler, demiştim. Bak aklıma geldi, söz arasında amcama; bak, Emre'nin ablası, eniştesi bile İzmir'e gelmiş diye çıktı. Bir gün, annemle size, ablana, eniştene hoşgeldine gelecekler.»

«**Buyursunlar**...» (s.339-340)

Aman Allah'ım! (s.347)

Yıldız Ablam, sakın sakın yemeğini yiyen enişteme, «**Aman Allahım** Sabri! Neler oluyor Ankara'da?» diye bağırır, Yarbay Tezen de, sadece gülümsemiş. (s.347)

Ne sandın ya! (s.89, 121, 334, 348)

«**Ne sandın ya...**» diyerek Hasip Bey araya girdi, «Emre, şirketimizin damadı oldu mu bir düşün Fatma Hanım; senin şu iki yıldır artamayan aylığın ne olur?» (s.121)

Neyse ki (s.348)

Yine günlerden beri, annemi, ablamı, «yeni göreve başladık; çok çalışmak gerek; bir türlü de çıkıp şöyle bir uygun eve bakamadık.. **Neyse ki** birkaç haftaya dek, işler tavsayacak...» diye oyalıyordu. (s.348)

Şeytan doldurur (s.349, 350)

Eniştem, bu kez kahkahayı bastı. Ablam söze karıştı: «Ben de asker kızı, asker karısıyım babacığım ama, yine de içimde, silâhı, **şeytan doldurur**.. diye bir korku vardır.» (s.349)

Allah Allah yahu! (s.349)

Babam başını salladı kızmış, göründü: «Asker, silâhını kendisi doldurur, kendisi boşaltır, ateşler. Bu işi hiçbir vakit Şeytan'a bırakmaz. Askerler, silâhları kullanmak için, uzun uzun eğitim görürler... **Allah Allah yahu!** Memleket barut fıçısına döndü: bunlar hâlâ silâhı şeytan doldurur diye bana maval okuyorlar... Silâhı, şu sıra, benim yaptığım gibi, asker dolduruyor!» (s.349-350)

Ellerinden öperiz (s.351)

Annemin **ellerinden öperiz**. Çocukların gözlerinden... Nüsret'e selâm et. Burada evcek iyiyiz, hiç merak etmesinler. (s.351)

Selam et (s.351)

Çocukların gözlerinden... Nüsret'e **selâm et**. Burada evcek iyiyiz, hiç merak etmesinler. Hepsi selâm ve sevgilerini gönderiyorlar... (s.351)

Nasılsın? (s.351, 372)

Babacan bir ses, sakın sakın konuştu: «Sabri! Kardeşim, **nasılsın?**» (s.372)

Gözlerinden öperim (s.351)

Haydi iyi geceler, **gözlerinden öperim**. Yarın görüşürüz.... Kapadı, telefonu. (s.351)

Görüşürüz (s.351, 364)

Ceketimi giyip kapıya yürürken, Nabi Bey'e, «Acele bir işim çıktı. Siz, buraları, defterleri düzenleyin artık... Yarın **görüşürüz.**» dedim. (s.364)

Gözün aydın (s.351)

«**Gözün aydın** Yıldız. Annem, iyiymiş. Çocuklar, Tunç da Fidan da iyiymiş. Bizim bir arkadaş, onları bugün Kızılay'da gezdirmiş, Gençlik Parkı'na götürmüş. Nüsret dersleriyle yakından ilgileniyormuş...» (s.351)

Eksik olmasın (s.351)

«**Eksik olmasın**, çocukları sever...» (s.351)

Özet olarak (s.354)

Özet olarak durumun muhakemesinden şu çıkıyor babacığım: Halk arkamızda olmazsa, aldatılmakta devam edilirse; sandıktan vatan hainlerini çıkarmaktan geri kalmayacaktır. (s.354)

Oh! ne âlâ (s.362)

Uğur, gülmeye başladı: «**Oh! ne âlâ** kardeşim. Her gün öğle yemeğinde kuru fasulye pilâv, üzüm hoşafına yatacağız demek?» (s.362)

Al benden de o değin (s.362)

Cahit, içini çekti: «**Al benden de o değin**...» diye söylendi. (s.362)

Oh yahu! (s.365)

Böyle gezintilerden eve dönünce de, «**Oh yahu**, birkaç saat dertlerimden halâs oldum... Kafam dinlendi...» der. (s.365)

Hayırlı olsun (s.369, 378)

Annem, alçak bir sesle, «Haklarında hayırlı olsun! Memleket için **hayırlı olsun!**» dedi. (s.369)

Zahmet olacak (s.372, 393)

Yüzbaşı, sertçe başını kaldırdı. Şimdi tersleyecek dedim ama, Gülseren'in bembeyaz olmuş yüzüne bakınca subay, yumuşadı; gülümseyerek söylendi: «**Zahmet olacak**, bir çay içerim. Biraz koyuca olsun...» (s.393)

Derhal efendim (s.373)

«**Derhal efendim**, merak etmeyin.» (s.373)

Sabah ola, hayrola (s.374)

Albayın, gittikçe sabırsızlandığını, yalnız kalmak istediğini hemen anladık. Üstüne varmaya gelmezdi. Kendisine iyi geceler diledik: «**Sabah ola, hayır ola!**» diye, söylendi. (s.373-374)

Tebrik ederiz (s.376)

Her kafadan bir ses çıkmaya başladı: «Memleket için hayırlı uğurlu olsun Albayım!»

«**Tebrik ederiz** Albayım!» (s.376)

Başımızdan eksik etmesin (s.376)

«Tanrı ordumuza zeval vermesin, **başımızdan eksik etmesin** albayım!» (s.376)

Yüreğinizi ferah tutun (s.377)

Albay, şöyle bir ciddileşti; pijama gömlek evlerinden fırlayan komşu kalabalığına kısa bir nutuk çekti: «Şimdi evlerinize girin. Radyolarınızı dinleyin; ordunun emirlerini yerine getirin. Ordu, gerekeni yapar; **yüreğinizi ferah tutun**. Yasak kalkmadan sokağa çıkmayın!» (s.377)

Dur yahu (s.377)

Hepimiz ayaklandık. Gülseren, bangır bangır bağııyordu: «Emre! Emre!»

«**Dur yahu** sağır değilim; bağırma!» (s.377)

Başarılar (s.378)

«Tebrik ederim. Kaç vilâyet elimizde yarbay?» Albay Nazif Tınaztepe'nin bu sorusu hepimizi şaşırtmıştı. Telin öte ucunda eniştem şaşmamış olacak ki karşılık veriyordu. Babam, bir «Aferin!» çekti. Sonra, «İyi başardınız... Üçüncü Ordunun durumu? Nereden mi bilirim? Ben, bilirim işte canım... Demek halledildi; çok güzel. **Başarılar**; Cemal ağayı sağ salim Ankara'ya götürün bakalım. Biz, radyonun başındayız... İki saate kalmaz haberlerinizi alırsız elbette.. Haydi güle güle oğlum. Yıldız'a veriyorum...» (s.378)

Doğrusunu söylemek gerekiyorsa (s.384)

Hani **doğrusunu söylemek gerekiyorsa**, birazcık bildiğim hesapla, iktisat bilimi ile, bütün Türkiye vatandaşları, bütün yüzüklerini armağan etseler, şu sıra hazineyi kurtaramazlardı. (s.384)

Hatırımız için (s.390)

«Olmaz oğlum: Ola ki bizim **hatırımız için** işe, hemen el koyar. Ama bizim Hidayet, gerçekten bir halt ettiyse, gerçekten suçluysa, sayın yarbayımızı, mesleğinden edecek değin zor duruma sokarız. Buna hakkımız yok. Sabri Beyin askerlik şerefi ile oynamaya hakkımız yok. Bir de tersi var işin, Yarbay, şu sıra büyük sorumluluklar yüklenmiş bir durumda. Askerce, bizi ret edebilir ki bunda da haklıdır, yine bize karşı böyle davranmak zorunda kaldığı için üzülür. Memleket derdi başından aşkın bir yakınıımızı böyle zor duruma düşürmek, bizim için hem ayıp hem de saygısızlık olur...» (s.390)

Günah benden gitti! (s.391)

Uğur'un telefon etmesine engel olan gerekçesini öğrenince, basbayağı sevindim. **Günah benden gitti!** diye içimden geçti. (s.391)

Sözüm ona (s.391)

Öyle sanıyorum ki bizim Hidayet, bazı **sözüm ona** açık göz tüccar dostlarına uydu, yolsuz bir iş yaptı: Şu Millî Korunma Yasası çıktığında, bütün ticaret işlemleri karışmış, zorlaşmıştı. (s.391)

Buyursun (s.392)

Hamdi Bey, birden bembeyaz kesildi. Sonra kendisini toparlayıp doğruldu: **Buyursun.. buyursun** kızım.. buyur et içeriye...» diye, söylendi. (s.392)

Ayıptır söylemesi (s.397)

«Başka başka.. Evet yüzbaşım, bir de Heybeliada'da Zehra Ablamın hasta kocasını ziyaret ettik. **Ayıptır söylemesi**, kendisine bir yardım yapmak istedim, istedik daha doğrusu, şu dükkân işinden ayrı, kabul etmedi; çocuklarına, karısına gönderdi yardımı bizimle. Bir de Emre, şu sözü edilen yedek parça dükkânının kuruluş formaliteleri için kâğıtlar, vekâletler imzalattı. Öyle sanıyorum, bu işi ona, memur olduğu için şirkette, Hidayet Amcam havale etti. Emre, biraz da bu iş için benim hatırıma koştu diyebilirim: Zehra Ablamı çok sevdiğimi biliyordu.» (s.397)

Lanet olsun (s.399)

«**Lânet olsun!**» diye, mırıldandı Hamdi Bey. Uğur, babasına su koşturdu. (s.399)

İllallah yahu! (s.400)

Yüzbaşı, söylendi: «**İllallah yahu** şu gazeteci milletinden! Nasıl da koku alıyorlar? Nereye gitsem, beni izliyorlar...» (s.400)

Haydi geçmiş ola (s.412)

«**Haydi geçmiş ola**...» Yürüdü gitti erleriyle. (s.412)

Teşekkür ederim efendim (s.424)

«**Teşekkür ederim efendim**. Sabahleyin huzurunuzda kendimi tutamadığım için özür dilerim.» (s.424)

Ne olur ne olmaz? (s.427)

«İyi ki yetiştik. Gülseren, bizimkinin eve geldiğini görünce, seni aramaya sizin eve gitmiş. Baban, annen bir süre hep birlikte seni beklemişler. Sonra Gülseren, bize telefon etti; bizim apartmana yetişmemiz için. Geç akıllarına gelmiş senin oraya gidebileceğin... Onlar da **ne olur ne olmaz** diye, yollara çıkıyormuş... Şimdi evde merak içinde seni bekliyorlardır...» (s.427)

Hoş geldin (s.428)

Kapı hemen açıldı. Annem, «**Hosgeldin** oğlum!» diye, ağlayarak boynuma sarıldı. (s.428)

Hoş bulduk (s.428)

Ben de sakın görünmeye çalışarak, «**Hoş bulduk**.» Karşılığını verdim; verdim ya, kendimi tutamayıp, basbayağı bağırđım: «Albayım! sizin şu ünlü tabancanız, niye ateş almaz?» (s.428)

Buyurun efendim (s.429)

Koridora doğru yürürlerken babam seslendi: «Uğur Bey!»

«**Buyurun efendim?**» (s.429)

Peki efendim (s.429)

«**Peki efendim**, söylerim. Korkulacak bir şeyi yok ya?» (s.429)

4.4.10. Tartışma

Merhaba (s.2, 42, 48, 129)

Dipte, köşeye sırtını dayamış, yerdeki mindere oturmuş, saç sakalına karışmış, uzun, sarı benizli bir delikanlı, "**Merhaba!**" dedi. (s.2)

Keyfine bak (s.3, 14, 98)

"Yardım edeyim..." dedi gelen delikanlı, doğrulmak istedi. Ötekiler engel oldular: "Otur, **keyfine bak**, dinlen..." dediler. (s.3)

Dikkat edin (s.4, 92)

"Şimdilik öylesiniz... **Dikkat edin**, bizim gibi mimlenmemeye çalışın!" (s.4)

Dikkatli ol (s.4, 100)

Feride gülümseyerek, "Anladım" dedi, "babanı bırakıp, bu eski arkadaşın polisle satranç oynayacaksın... Çok **dikkatli ol** Ekrem; bu adam bizim evimizi, aklınca içyüzümüzü öğrenmeye geldi; ağzını arayacak..." (s.100)

İyi şanslar (s.4)

"Geldiğin yoldan dönmeyeceksin, seni her beklenen yeri biliyorsun..."

"Tamam!"

"Dikkatli ol!"

"**İyi şanslar...**" (s.4)

Tebrik ederim (s.6, 18)

Genççe görünen, iri burunlu, kalın kara kaşlı bir adam ona gülümsüyordu. Sakin, alçak bir sesle, "**Tebrik ederim** arkadaşım, başardınız!" dedi. (s.6)

İyi geceler (s.10, 12, 112)

Salonun cıgara dumanından nefes alınmaz bir hale gelen havasından kendimi kurtardım. Çıkarken de başkanı, sekreterleri başımla selamlayıp, kendimce **iyi geceler** diledim. (s.10)

İşler olacağına varır (s.11)

Milletvekili arkadaş bir kahkaha attı: "**İşler olacağına varır...** uğrasak ne olacak, uğramasak ne olacak?" (s.11)

Buyurun (s.12, 31, 33, 57, 58, 59, 61, 62, 128, 149, 151, 154, 171, 173, 178, 188, 189)

"Sabahleyin bir iş için, bir gazeteye uğramıştım. Teleksle verilen bildirinin bir kopyasını aldım. **Buyurun** okuyun!" (s.171)

Efendim (s.12, 58, 59, 61, 65, 82, 84, 91, 109, 151, 157, 176, 184, 187, 189, 190)

Hasan Bey'e pek saygılı davrandı; telaşlandı bile: "**Efendim**, tansiyonunuz endişe edilecek denli yüksek..." diye söylendi. (s.184)

Özür dilerim (s.12, 61, 70, 75, 121, 129, 136, 154, 159)

"Arayan konuşmaktan vazgeçmiş olacak; telefonu kapadı, **özür dilerim** uyandırdım..." (s.12)

Nasılsın bakalım? (s.13)

"Vay Sait, sensin ha? Çok değişmişsin, şişmanlamışsın. Bıyık da koyvermişsin... **Nasılsın bakalım?**" (s.13)

Allah'ıma şükürler olsun (s.13)

"**Allahıma şükürler olsun**, çok iyiyim ağabeyciğim..." (s.13)

Yok canım! (s.14, 134, 148, 176, 181, 184, 185, 190, 197)

Koğuşun içinde bir gürültü koptu: "Allah Allah! **Yok canım**... Nasıl olur böyle bir iş?" (s.181)

Aferin (s.14, 23, 83, 91, 120, 167, 179, 186, 197)

Adliye'de avukatların odasına girdiğimde çoğu meslektaşım, beni tebrik ettiler, "**aferin**... maşallah!" dediler. (s.23)

Görüşürüz (s.14)

"Sizi yolunuzdan, işinizden alıkoymayalım Ekrem Ağabey, yine **görüşürüz**... Bir işiniz filan olursa, beni unutmayın. Bakın, ben sizi unutmadım..." dedi. (s.14)

Eksik olma (s.14, 107, 109)

Ben de "**Eksik olma**, ben, seni nasıl unuturum? On yıldır görmedim de tanıyamadım. Sen de bana olan dört bin beş yüz lira borcunu unutma!" dedim. (s.14)

Hoşça kal (s.14, 62)

Selman Bey evi ile kısa konuştu: "Merak edilecek bir şey yok. Şimdi savcı beyin yanındayım; gazeteye gidiyorum. Akşama gelirim... Yok yok... Akşama anlatırım olanları... **Hoşca kal!**" (s.62)

Canı cehenneme (s.15)

Şimdi ansıyabildiğim denli çok arandı bu adam, bulunamadı. İşte bugün karşıma çıkıyordu. Partiye doğru yürürken, 'şu adamın senedini bulayım' diye düşündüm. Belki de zamanaşımına uğramıştı. 'Hukuk açısından durumu bir düşüneyim' diye kendimi zorladım. **Canı cehenneme** rezilin! Böyleleriyle uğraşmak da beladır, bilirim. (s.15)

İzin verseniz (s.17)

Birden kararımı verdim: "Kardeşler" dedim, "bana **izin verseniz** de otele gidip erkenden yatsam; çok yoruludum. (s.17)

Günaydın (s.18)

Merdiveni çıkıp tam uçağa girdiğimde, birdenbire önümde yürüyen, uçağa giren Korhan'ı gördüm. Biraz şaşmadım desem yalan olur. "**Günaydın**... Sen, Ankara'da mıydın?" dedim. Beni görmekten canı sıkılmış gibiydi. (s.18)

Yarım ağızla (s.18)

"Günaydın... Sen, Ankara'da mıydın?" dedim. Beni görmekten canı sıkılmış gibiydi. **Yarım ağızla**, "Günaydın, elbette Ankara'daydım" karşılığını verdi. (s.18)

Tamam mı? (s.19, 118, 124, 181, 195)

"Sokağın alt başında cadde var; bu taksi paran; biliyoruz Türk parası yok yanında... Şimdi arabanın kapısından çıkacaksın; arkana bakmadan yürüyeceksin... Bakarsan, kurşunu yersin... Özgürsün, **tamam mı** Jimmy!" dedi. (s.124)

Yahu! (s.20, 26, 31, 41, 45, 105, 111, 162, 187)

"Biliyoruz **yahu** biliyoruz... Ne ki her yılın başında bir sürü zorluklar çıkar; uğraşırız..." (s.41)

Sözün kısası (s.23)

Yeğenime gelince, o da bizde kalıyordu kaç yıldır; Teknik Üniversite'de iyi okuyordu. Annesi kız kardeşim, babası olacak eniştemiz, İzmir'deydi. Yeğenim Erkal da sınavlara giriyordu. **Sözün kısası**, evi merak ettim ben de... (s.23)

Maşallah (s.23)

Adliyede avukatların odasına girdiğimde çoğu meslektaşım, beni tebrik ettiler, "aferin... **maşallah!**" dediler. (s.23)

Hoş geldin (s.23, 26, 31, 134, 137, 161, 196)

Kapıyı anahtarla Erdal açmaya davrandı, ama kapı hemen açıldı; Emel, "Ağabeyciğim, **hoş geldin** ağabeyciğim!" diye boynuma sarıldı. (s.137)

Eyvallah (s.24)

"Bir mahkemem kaldı; ben de gidip göreyim çocukları..." dedim. Remzi karşı çıktı: "Gereken her şeyi ben yaptım, gerekmez. Zafer, o da gençler gibi kasılmakta... Seni görürse, keyif için daha da zorluk çıkarır belki... Hem sen eve gidene dek Fahri de eve gelmiş olur zaten... Haydi **eyvallah**, benim işim bitti; yazıhaneye gidiyorum. Akşama bizimkini alır, size gelirim. Bol bol konuşuruz." (s.24)

Güle güle (s.24)

"Bekleriz, **güle güle**..." dedim arkasından. (s.24)

Daha doğrusu (s.25, 33, 69)

Bizim ev, **daha doğrusu** kat, Yenikapı'ya inen büyük caddenin başlarındaki bir sokak içindedir. (s.25)

Gözün aydın (s.25)

Ahmet Efendi'nin "**Gözün aydın** hanım..." sözüne, "sağ ol" karşılığını verdikten sonra kapıyı kapadı. (s.25)

Sağ ol (s.25, 42, 76, 88, 107, 179, 200)

Benden önce arkadaşlar, 'aferin... **sağ ol!**' diyerekten astsubaya teşekkür ettiler. (s.179)

Al benden de o kadar (s.25)

Hoşbeşten önce, "Çok bunaldım Ekrem..." dedi. Onu göğsüme bastım. "**Al benden de o kadar** Feride..." karşılığını verdim. (s.25)

Ne var ne yok? (s.26, 49, 88)

Feride, pencerenin yanına oturdu; gözü sokaktaydı. Başka zaman olsa, bana bir sürü soru sorardı: 'Partide **ne var ne yok?**' derdi; 'Ankara'da falanı filanı gördün mü?' derdi... (s.26)

Hiç rahatını bozma (s.26)

Ayağında terlik, sırtında bir yün ceket, biraz sinirli, babam; arkasından da annem görününce doğruldum. Sinirli oldu mu, hep durup durup gözlüğünü düzeltir babam: "Hoş geldin oğlum, **hiç rahatını bozma**... İç çorbanı..." diye bir iskemleye çöktü. (s.26)

Allah kahretsin! (s.26)

Babam, "**Allah kahretsin!**" diye söylendi. (s.26)

Üzme canını (s.26)

"**Üzme canını** baba. İş olacağına varır. Benim emniyette sınıf arkadaşlarım var..." (s.26)

İş olacağına varır (s.26)

"Üzme canını baba. **İş olacağına varır**. Benim emniyette sınıf arkadaşlarım var..." (s.26)

Dur hele (s.27, 101, 138, 199)

"**Dur hele** ben kapıcıya seslenirim, haber verir..." diye kapıya yürüdüm. (s.101)

Ne oluyoruz yahu? (s.30)

Bu olayları bilmezden geliyorduk. Sanki Fahri'nin başına bugün ilk kez bir iş gelmişti de, **ne oluyoruz yahu** gibisine birbirimize soruyorduk. (s.30)

Hoş geldiniz (s.31, 174, 178)

Astsubay uzun boylu, atlet yapılı, yakışıklı bir delikanlıydı. "**Hoş geldiniz** Ekrem Bey, içerde arkadaşlarınız da sabırsızlıkla sizi bekliyorlar..." diye güldü. (s.178)

Gözünüz aydın (s.31)

Remzi'nin soyadı Ünlü olduğundan, eşine hep Ünlü Hanım derdim. Çevresini bizimkiler aldılar: Her kafadan bir ses çıkıyordu. Selma, "**Gözünüz aydın!** İyi haberlerim var... Biraz önce Remzi telefon etti. Fahri'yi Emniyet'ten bırakmışlar; Erkal da yanındaymış... Neredeyse gelirler..." diye salonu çınlattı. (s.31)

Geçmiş olsunlar (s.31)

Kapıcı Ahmet Efendi onları karşıladı. Bu kez Feride, Selma, kızım kapıya, sonra da merdivenlere koştular. Apartmanın öteki dairelerindeki komşular da merdivenlere, sahanlıklara dökülmüştü: **Geçmiş olsunlar**... (s.31)

Sana ne? (s.32)

"İyi halt ettiniz! Arkadaşlardan **sana ne?** Girseydin sınava; bu bela da bitseydi..." (s.32)

Ne güne kaldı? (s.32)

Bu sözlere, Fahri'den önce hiç ummadığım biri, salonun kalabalığı içinde, dış kapının içinde dikilen kapıcımız Ahmet Efendi karşılık verdi: "Erkeklik **ne güne kaldı**, beyefendi?" (s.32)

Allah bilir (s.32, 59, 91, 140)

Bu sırada gazeteciler de odaya dolmuş, durmadan Selman'ın resmini çekiyorlardı. Savcı kendisini toparladı. **Allah bilir** kafasından, bütün memlekette yargı organlarının çok kötü duruma düştüğünü, bütün İstanbul'a, İstanbul'a ne demek, bütün Türkiye'ye karşı zor duruma düştüklerini geçiriyordu. (s.59)

Geçmiş olsun (s.32, 76, 88, 152, 153)

Genç adam şaşkın şaşkın bize, biz de ona baktık. Ona, "**Geçmiş olsun** oğlum; biz, Erkal'ı görmek istemiştik..." dedim. (s.153)

Bir kendisi, bir de ben bilirim (s.34)

Anladığıma göre Erkal, babasının bu tutumunun farkında, elbette farkında; bu yüzden üzülüyor. Remzi Bey, sen de oğlum sayılırsın, aramızda gizli kapaklı bir şey yok; kızım Emel, bu adamı yıllardır nasıl çekti **bir kendisi, bir de ben bilirim**. (s.34)

Kısmet böyleymiş (s.34)

Birkaç kez bana şikâyetçi oldu. 'Ne yapalım kızım, **kısmet böyleymiş**; yetişmiş iki oğlunuz var, geçineceksin...' diye öğüt verdim. (s.34)

Ne oldum delisi (s.34, 136)

Şaşmadım bu söze, eniştemiz Cemal Yosun Bey'i, şöyle bir gözümün önüne getirdim; para kazandıkça, zenginleştikçe şımaran, **ne oldum delisi** olan bu adamı düşünmek, beni de tedirgin etti. (s.136)

Bereket versin (s.34)

Bereket versin Erkal bizim yanımızda şimdilik. (s.34)

Ne yazık ki (s.35)

Dünyanın hiçbir yerinde öğrenci sınıfı diye bir sınıf yoktur. Okulunu bitiren, hayata karışır gider. Bakın benim oğlum da üç yıl önce mühendis oldu. İki yıl Devlet Karayolları'nda

çalıştı; şimdi efendi efendi askerlik ödevini yapmakta. Gençler için pek kaygılanmıyorum. **Ne yazık ki** yine dünyanın her toplumundaki ortaya çıkan faşist dönemlerinde, gençlerin heyecanı kötüye kullanılır; onlardan yararlanılır. (s.35)

Ne haber? (s.37)

Remzi, Selmin'e takıldı sözü değiştirmek için: "Selmin kızım, senin sözlünden **ne haber?** Nişanı ne zaman yapacağız?" (s.37)

Bakın hele! (s.37)

Selmin karşılık vermeden salondan çıktı. Babam kıpkırmızı olmuştu; sonunda patladı: "Şu şirretliğe **bakın hele!**" (s.37)

Hayırlısı olsun (s.42)

"Kaydını yaptırdın galiba... **Hayırlısı olsun...**" (s.42)

Darısı benim başıma (s.42)

"**Darısı benim başıma** ağabeyler... Buraları pek sevdim. Çok büyük yer, çok büyük bir kent burası. Hele bir fakülte açılınsın, hem gezeceğim bu kenti; hem de çok çalışacağım. " (s.42)

Nerelisin? (s.43)

Gözlüklü ile mavi gözlü, şöyle birbirlerine baktılar. Mavi gözlü gülmeye başladı: "Ohooo arkadaşım! Sen, daha çok acemisin. İşlerin içyüzünü bir öğrenirsen, boykotlara da katılırsın, bizlere de..."

"Anlamadım?"

"Anlarsın yavaş yavaş... **Nerelisin?** nereden geldin?" (s.43)

Sağ olun (s.43)

Genç şaşaladı, sevindi: "**Sağ olun** ağabeylerim!" (s.43)

Ayıptır sorması (s.43)

"Yenilere yardım, görevimiz..." dedi gözlüklüsü. Yine sordu: "**Ayıptır sorması** ama aile durumun nasıl? Burada geçinebilecek misin?" (s.43)

Haydi bakalım (s.44)

Mavi gözlü, uzun boylu delikanlı birden arkasına vurdu: "**Haydi bakalım**, vakit yitirmeyelim. Kaldığın otele gidip hesabı görelim; eşyanı alalım..." (s.44)

Ölmek var, dönmek yok! (s.45)

"Eğitimimiz, öğrenimimiz sürecek arkadaşlar; daha çok çok öğreneceğimiz şeyler var. Beden eğitimi bile yapacağız... Ocağımızın tüzüğünü, ülkümüzün ilkelerini, Başbuğumuza bağlılığı iyice öğreneceğiz... Yurt düşmanlarına karşı nasıl savaşılacağını da öğreneceğiz. Çok geçmeden sizlerin yemin törenlerini de yapacağız. Yeminden sonra **ölmek var, dönmek yok!**" (s.45)

Yaşasın (s.45)

Varlığımız Büyük Türkiye'ye adanmıştır! Ülkümüz, büyük Başbuğumuzun ülküsüdür! **Yaşasın** büyük Türkiyemiz! **Yaşasın** büyük Başbuğ! (s.45)

Sen bilirsin (s.47, 111)

O, ciddi ciddi, "**Sen bilirsin**... düşün!" karşılığını verdi. (s.111)

Allah belalarımı versin (s.48)

Kız biraz öfkeli, biraz da korkulu bir sesle sordu: "Yine gelirler mi dersiniz?"

"Belli olmaz."

"Allah belalarımı versin!" (s.48)

Gelecekleri varsa göreceklere de var (s.51)

Oturanlardan biri ayağa fırladı: "**Gelecekleri varsa, göreceklere de var!**" (s.51)

Zahmet olacak (s.55, 173)

"Haklısınız, iyi düşündünüz. **Zahmet olacak.**" (s.55)

Rica ederim (s.55, 62, 101, 149, 171, 173, 191)

Savcı, "**Rica ederim**, buyurun..." karşılığını vererek, masasının üstündeki telefonu öne doğru sürdü. (s.62)

Teşekkür ederim (s.55, 91, 101, 103, 107, 109, 127, 151, 153, 178)

"Verdiğiniz bilgiye çok **teşekkür ederim** efendim." (s.151)

Oh be yahu! (s.56)

Yazıhaneden çıktım. '**Oh be yahu**' diye söylendim, kendi kendime; oğlum sonunda fakülteyi bitirmişti. (s.56)

Kusura bakma (s.56, 98)

"**Kusura bakma** Zafer, seni böyle ev kıyafetiyle karşıladık..." (s.98)

Durun hele (s.57, 141, 197)

"Canım ilk kez mi böyle bir olayla karşılaşıyorsunuz... **Durun hele**..." (s.57)

Söz aramızda (s.58, 102)

Kazasız belasız okullarını bitirmeleri için bu gençlerin, elimizden geleni yapıyoruz. **Söz aramızda** valimiz, iktidar, bize kızıyor; gevşek davrandığımız kanısındalar... (s.102)

İzin verirsiniz (s.58)

Bu savcıya her zaman saygı duymuşumdur. Bir kez daha onun tarafsızlığını görmekten, yasa adamına yakışır tutumuna tanık olmaktan sevinçliydim: "Değil mi ki özel konuşuyoruz beyefendi, **izin verirsiniz** size 1946'larda görülen bir hükümetin manevi şahsiyetini tahkir davasından söz edeyim. Biz avukatlar arasında pek yaygın bir savunma örneği olarak anılır. Ünlü, roman, hikâye yazarı Halikarnas Balıkcısı'nın bir savunması..." (s.58)

Özet olarak (s.58)

Kişiliği de çok ilginç bir yazardır. O tarihlerde yazarımızı İzmir'de, hükümetin manevi şahsiyetini tahkirden yargıç huzuruna çıkarmışlar. **Özet olarak** savunmasını şöylece yapmış: 'Efendim' demiş, ben, bir kişinin manevi şahsiyeti olabileceğine inanmam. Maneviyata zaten inanmam. Bir insanın somut kişiliği vardır. Manevi kişiliği yoktur. Böyle olunca, bir kurulun da manevi kişiliği olamaz. (s.58)

Beraat ettiniz (s.59)

"Bu Selman Bey'in yazısı misali, tutulacak bir yanı olmadığından davanın; yargıç da kendisini tutamayıp gülmüş ve de 'buyurun gidin Cevat Şakir Bey, **beraat ettiniz**...' demiş." (s.59)

Ne demek (s.10, 56, 59, 67, 94, 101, 109)

"Siz de üstlerine üstlerine gitmeyin. **Ne demek** polislin yakalamak istemediği katillerin ardına düşmek?" (s.94)

Sözüm ona (s.63, 85, 106)

Herifler, camilerde toplanıp toplanıp, **sözüm ona** namaz kılıp kılıp 'huruç' ediyorlarmış. (s.85)

Oh olsun! (s.64)

Selman'ın kelepçelenme işlemi bütün memlekette yankılar uyandırmış, iktidarcı gazeteler, **oh olsun** derken, öteki gazeteler bizden yana çıkmışlardı. (s.64)

Örneğin (s.68, 106, 145, 179, 181, 183)

Gözaltına alınıp bir araya gelmek başkaymış, **örneğin** bir partinin çatısının altında toplanmak başka! (s.179)

Söz gelişi (s.68, 145)

Şu sıra pamuklar yeni ekiliyor ama geçen yılın pamukları, preslenmiş halde çoğunlukla bu çırcırların, hani üreticilerden çığitli pamuğu alıp işleyenlerin elinde. Borsa fiyatlarına bakıp bize gönderiyorlar. **Söz gelişi**, günde üç dört kamyon, on beş, yirmi ton preslenmiş pamuk getiriyor kamyoncular. Kimi zaman beş tonla da yetiniyoruz ya... (s.145)

Hiç olmazsa (s.70, 136)

Anacığım şu sıra sinir hastası. İstanbul'a dönerken bir yolunu bulup onu da bir süre için götürürseniz çok iyi olur. Hem doktorlara bir gösterirsiniz, hem de **hiç olmazsa** bir zaman dinlenir. Neredeyse tımarhanelik olacak... Hele şu Erkal ortadan yittiğinden beri, sinirleri çok bozuk. Ne de olsa kardeşiniz, onu da düşünün biraz... (s.136)

Ha babam! (s.74)

Kapıcımız Ahmet Efendi, merdivenleri **ha babam** inip çıkmakta, kapının önünde, sokakta aşağı yukarı dolaşmakta. (s.74)

Otur hele (s.74)

"Selamet oğlum... İşler düzeldi. Fahri'yi, beyefendi ile hanımefendi getirdiler; kızlarının arkadaşymış. **Otur hele** bir soluk al... Beyefendi, Maliye Bakanlığı müfettişliğinden emekliymiş, Sabri Bey... hanımı Handan Hanım..." (s.74)

Ne idüğü belirsiz (s.75, 139)

Üç gündür size haber uçuramadığımız için özür dilerim. Telefon bile etmeye korktuk. Dinliyorlar telefonlarımızı. Ben, geleyim dedim; evimizin çevresinde polis mi düşman mı **ne idüğü belirsiz** adamlar dolaşıyordu. (s.75)

Allah'tan (s.75)

Allah'tan karşı dairede oturan komşumuz, canciğer ahabımız, doktor. Fahri'ye gereken müdahale ve tedaviyi yaptı. (s.75)

Kusura bakmayın (s.75)

Aklım fikrim karıştı; **kusura bakmayın** nasıl konuşacağımı bilemiyorum... (s.75)

Hiç zahmet etmeyin (s.75)

"**Hiç zahmet etmeyin** hemşire, yiyecek içecek hal mi kaldı..." (s.75)

Ucuz atlattınız (s.76)

"İyi **ucuz atlattınız** demek... Hele bir dinlenin, olanı biteni konuşuruz... Sen de Selmin, annene yardım et; çay yapıyor... Filiz'e, Fahri'ye de getir..." diyerekten odadan çıktım. (s.76)

Hiç merak etmeyin (s.77, 173)

"Filiz'i **hiç merak etmeyin**. Bizde kalır. Kızım Selmin'in odasında birlikte yatarlar. Ortalık yatışınca de de sokağa bırakmam. Siz dönünce eve gelir." (s.77)

Teşekkür ederiz (s.77)

"Çok çok **teşekkür ederiz** Ekrem Bey, bu gösterdiğiniz yakınlığa çok **teşekkür ederiz**..." diye söylendi, annesi. (s.77)

Vesselam (s.78, 159)

Sabri Bey direksiyona otururken, gözüne kara bir gözlük taktı. Anlayamadım **vesselam** korkularımı... (s.78)

Oh ne âlâ (s.78)

Babam yerine çökerken sıkıntılı, alaylı söylendi: "**Oh ne âlâ**, nişansız, düğünsüz gelinimizi de aldık, eve getirdik... Allah için çok güzel kız... Fahri yaman delikanlıdır bilirim... Deveyi dizinden, pireyi gözünden vurur!" (s.78)

Allah için (s.78)

Babam yerine çökerken sıkıntılı, alaylı söylendi: "Oh ne âlâ, nişansız, düğünsüz gelinimizi de aldık, eve getirdik... **Allah için** çok güzel kız... Fahri yaman delikanlıdır bilirim... Deveyi dizinden, pireyi gözünden vurur!" (s.78)

Buyurun efendim (s.81)

Olay, geçen hafta iyice alevlenince, telefon ettim; bizim kızı ille isteyen delikanlıyı, Sadık'ı yazıhaneme çağırdım. Hemen koştu geldi. Baş başa gizli bir oturum yaptık! Saygılı, efendi bir delikanlıydı. "Bak oğlum Sadık, seninle açık açık konuşacağım..." dedim. "**Buyurun efendim**, konuşalım; siz beni çağırılmamış olsaydınız, bugünlerde ben sizi böyle bir konuşma için rahatsız edecektim" karşılığını verdi. (s.81)

Neyse uzatmayayım (s.82)

'Üyelerimizi bilimsel sosyalizme ulaştıracağız!' diyerekten, herkes partiyi bir yakaya çekmeye çalışıyordu. **Neyse uzatmayayım**, örgütümüz birbirine girmiş durumdaydı. (s.82-83)

Kolay gele (s.83)

"Dersler, çalışmalar **kolay gele**..." diye söylenip şöyle bir dolandım. (s.83)

Laf olsun diye (s.83, 129, 163)

Hasan Bey, yorulmuştu. Bir soluk aldı. Hanımının getirdiği çayı içip bisküvileri yedik, bir süre sustuk. Onu, daha çok yormamak için **laf olsun diye**, "Üzmeyin, bu denli kendinizi..." diyecek oldum. (s.163)

Uzatmayalım (s.86, 162, 186, 189)

Biz izlemeyi sürdürüyorduk. Polisler ortadan yitmişlerdi. **Uzatmayalım**, bu kez kendimizi Fatih'in arka sokaklarında bulduk. İzlerini yitirdiğimizi sanıyorlardı. (s.86)

Hayırlı akşamlar (s.88)

Kapı açıldı kapandı; bir ses '**Hayırlı akşamlar** ustam...' diyordu. (s.88)

Dikkatli olun (s.88)

Biz hep susuyorduk. Sonra Ali çıktı gitti, ortalığı bir kez daha kolağan etmek için. Usta'nın birçok şeyi bildiğini anladık: Bize, 'Polisten çok bu önünüzde arkanızda dolaşan, okullarınıza saldıranlardan korkun çocuklar... **dikkatli olun**... Kimdir, ne isterler bu herifler bilmem ama aylardan beri sırayla öldürdükleri sizin gibi delikanlıların katilleri bir türlü bulunamıyor. Polis de onlardan yana anlaşılın...' diye öğüt verdi. (s.88)

Estağfurullah (s.91)

Filiz, cin gibi mavi gözlerini bana dikti; durumu kurtardı: "Yok... **Estağfurullah** efendim... Diyelim ki siz, sizler, çok ılımlısınız..." (s.91)

Allah Allah yahu! (s.97, 196)

"**Allah Allah yahu**... Haftada bir oğlumla bir oyun oynayacağım, ona da karışır..." (s.97)

Buyursun (s.98)

Kapıcımız, sesini daha da alçaltarak, "Galantor bir polise benziyor bu adam, bey!" diye ekledi. Hemen toparlandım: "**Buyursun, buyursun** yukarıya..." karşılığını verdim. (s.98)

Buyurunuz (s.98)

Ahmet Efendi, birkaç basamak indi merdivenden, aşağıya seslendi: "**Buyurunuz** beyefendi, Ekrem Bey, sizi bekliyor!" (s.98)

Hangi rüzgâr attı böyle? (s.98)

Sahanlığa çıktığında, elleriyle üstüne başına vurarak karları silkelerken, "Vay Zafer, seni **hangi rüzgâr attı böyle?**" diye sevinçli görünmeye çalışarak karşıladım. (s.98)

Ne yalan söyleyeyim (s.98)

Ne zamandır hep Ekrem'i bir ziyaret etmek, eski okul günlerimizi anmak istiyordum. **Ne yalan söyleyeyim**; Ekrem, fakültede en iyimizdi. Derslerde, sınavlarda en önümüzdeydi. Şimdi de Türkiye'nin en ünlü avukatlarından oldu. (s.98-99)

Hiç kuşum yok (s.99, 180)

Babam bu övgüleri ciddiye alır görünüyordu; ne de olsa baba... Ben de bozuntuya vermedim: "Benimkisi zor, uzun, belki de olasıya bir iş değil ama Zafer, sen, pek yakında bir ile Emniyet müdürü ya da vali olacaksın; bundan **hiç kuşum yok!**" dedim. (s.99)

Kısmette varsa (s.99)

Zafer: "**Kısmette varsa** bir şeyler olacağız Ekrem... Yıllarca Anadolu'da az mı dolaştım? Beybabamızın hemen diyeceği gibi, Mülkiyeli olmadığım halde mülkiyeciliğe intisap ettim. Kaymakamlıklar, şu bu görev derken bugünkü durumumuza geldik. Senin çok eskiden verdiği bir öğüdü hiç unutamam; tuttum da... Fransızcamı çok ilerlettim. Bir ara devletimiz de beni bursla Frengistan'a yolladı. Bugünkü görevimde çok işime yarıyor; dış basını izlemek olanağım var; görev olarak da..." (s.99)

Rahatsız etmeyeyim (s.101)

"Merkezde bir işim var da... hem daha fazla sizleri **rahatsız etmeyeyim**..." (s.101)

Ne rahatsızlığı canım (s.101)

"**Ne rahatsızlığı canım**... otururduk..." (s.101)

Zahmetler verdim (s.101)

Döndüğümde, eşim üstüne bir şeyler giymiş, Zafer'in çayını getiriyordu. Zafer hemen ayağa fırladı: "Size çok **zahmetler verdim** hanımefendi..." (s.101)

Vay vay vay! (s.103, 123)

Birisi memnun memnun, "**Vay vay vay!** Yine Türkiye ayağa kalktı..." diye söylendi. (s.123)

Kutlarım (s.103, 143)

"Okudum, okuduk mektubunu; çok memnun oldum. Biz, senin damadın olacak delikanlının firmasını, piyasada çok iyi tanırız. Selmin'e çok iyi kısmet çıkmış doğrusu, **kutlarım**... Elbette nikâha, düğüne geleceğiz..." (s.143)

Teşekkürler (s.104)

Babam konuştu: "İlgine çok **teşekkürler** Zafer Bey; bize yardımcı oldun. Yalnız merak ettim; partiyle ilişkisini nasıl saptadın?" (s.104)

Haydin bakalım (s.105)

"**Haydin bakalım**; biz, Zafer Bey, dedeniz, bu akşam rakı içeceğiz; doğru mutfağa, annenize yardıma... Şöyle güzel güzel bize, mezeler hazırlayın... Fahri oğlum, sen de annene sor bakalım; eksik bir şeyimiz varsa çarşıya dek bir uzan. Bugün pazar ama bizim manav, bayi açıktır..." (s.105)

Vallahi! (s.105, 109)

"Yahu Ekrem, herkesi seferber ettin, bırak canım ne bulursak yer içeriz... Herkese böylesine zahmet vereceksem, kaçarım **vallahi**..." diye söylendi. (s.105)

Dahası var (s.106)

"Bizim mesleğimiz bu... Hem de görevimiz... **Dahası var**: Ekmek paramız..." (s.106)

Benden söylemesi (s.107)

"Bilmem kardeşim... **Benden söylemesi**: Kimi cahiller, suçluların kurtulmasını senden biliyorlar!" (s.107)

Allah Allah! (s.107, 108, 134, 140, 179, 181)

Bir içeriye giriş girdim ki **Allah Allah!** Hemen kapının ardında yirmi, yirmi beş kadar arkadaş beni bekliyordu. Profesörler, yazarlar, gazeteciler, sendikacılar... (s.179)

Hiç kuşkun olmasın (s.108, 144, 200)

"Hakkını helal et emmi... Kardeşimiz oğlunu gördüğünde selam et, sevgilerimizi söyle... İçerdeki kardeşlerimizi de kurtaracağız, bundan **hiç kuşkun olmasın**... Tedbirliyiz, kararlıyız!" (s.200)

Amma da yaptın! (s.109)

"**Amma da yaptın** Zafer, bu denlisi tevatür gayri... Neredeyse bizim partiyi siz batırmadan, biz kapatacağız diyeceksin. Neler düşünüyorsun? Bizi suçlamak için neler kurmuşsunuz?" (s.109)

Gidiş o gidiş (s.109)

Yeteri denli delil, tanık ortaya çıkınca, diyelim bütün niyetinize karşın, parti kapatılır. Ya da kendi kendine çöker. Zaten **gidiş** de **o gidiş**... (s.109)

Bize ne? (s.110)

"Canım bu kişilerden **bize ne?**" (s.110)

Görüşelim (s.111)

Daha sonra saatine baktı bizim arkadaş, "Oooo! Vakit bir hayli geçmiş, ben gideyim..." diye ayağa kalktı. "Aman çok sevindim Ekrem, gerçi başını ağrıttım ama çok güzel sohbet ettik; önemli konulara dokunduk. Yine **görüşelim**. Makamıma gelmek istemezsen, bizim eve kalk gel be yahu! Geldiğimde babanla satranç oynuyordun. Ben de bu oyuna pek meraklıyım; gerçi pek vakit bulamıyorum ama sen bir gelirsen, oynarız..." (s.111)

Sıkma kendini (s.113)

"**Sıkma kendini** baba, üzülme... bunlar böyledir... Tartışmayı sonraya bırakalım, gerçekten iyi olur. Yalnız durumu değerlendirebilmek, sizi ferahlatmak için bir sorum var; izin verir misin?" (s.113)

İzin verir misin? (s.113)

Fahri, "Sıkma kendini baba, üzülme... bunlar böyledir... Tartışmayı sonraya bırakalım, gerçekten iyi olur. Yalnız durumu değerlendirebilmek, sizi ferahlatmak için bir sorum var; **izin verir misin?**" (s.113)

Dikkat et (s.121, 196)

Çavuş rahat rahat konuştu: "Debriyajda bir bozukluk var, **dikkat et.**" (s.121)

İyi yolculuklar (s.128, 129, 169, 170)

Uçak uçuş için pistte yürürken, kemerlerimizi bağladık. Bu işi yaparken, yanımdaki bey, **iyi yolculuklar** diledi. Ben de ona **iyi yolculuklar** diledim. (s.169)

Neyse (s.77, 87, 88, 128, 139, 162)

Hostes, uçuş kartımı elimden alıp beni içeriye buyur etti. 29 Nisan'dan beri ülkede sıkıyönetim vardı. Bu yönetim, işlemler, olayları durdurur mu? **Neyse...** (s.128)

Lütfen (s.129, 134, 138, 169, 181)

Konuşmamız tatsızlaşmaya başlamıştı. Ne var ki hostesin sesi bizi bu sıkıntıdan kurtardı; "İzmir, Çiğli Havalimanı'na iniyoruz; **lütfen** kemerlerinizi bağlayınız!" (s.134)

Yazık oldu (s.130, 132)

"Sizin partiye de **yazık oldu...**" dedi. (s.130)

Memnun olurum (s.133)

"**Memnun olurum;** bir çayımı, kahvemi içersin, ağabey." (s.133)

Hoş bulduk (s.134)

Düşünceli düşünceli yürürken, koluma bir el yapıştı: "Hoş geldin dayıcığım!" Baktım, Erdal'dı. Elimden çantamı aldı.

"**Hoş bulduk** Erdal!... Ne haberler var bakalım?" (s.134)

Cehenneme kadar yolu var (s.135)

Annem gün yirmi dört saat ağlıyor; babam desen, akşamları kafayı çekip çekip hepimizi kırıp geçiriyor, bağırıyor, küfrediyor. '**Cehenneme kadar yolu var,** böyle komünist evlat istemiyorum!' diye önüne gelene bağırıyor. (s.135)

Buyur (s.137, 146)

Erdal koca binanın arkasındaki park yerinde arabayı durdurdu, yerleştirdi. Çantamı alıp, "**Buyur** dayı..." diyerekten önümden yürüdü. (s.137)

Yürü ya kulum! (s.137)

Ona, vakti zamanında birçok işadamına (!) dediği gibi, Adnan Menderes, '**yürü ya kulum!**' demişti. (s.137)

Sakin ol (s.137)

Erdal koluna girdi, annesinin: "Dur... **Sakin ol**, anne... İşte dayım geldi..." diyerek onu yatıştırmaya çalıştı. (s.137)

Hoş geldin, sefalar getirdin (s.138)

Kocaman gövdesini zorla koltuktan kaldırıyormuşçasına ayağa kalktı lütfen; birkaç adım bana doğru yürüdü. "Vay komünist kayınbiraderim, evimize **hoş geldin, sefalar getirdin!**" diyerekten elimi şöyle bir sıktı. Aklınca benimle hemen alaya başlamıştı. (s.138)

Hoş bulduk, hoş gördük (s.138)

Ben de "**Hoş bulduk, hoş gördük** sevgili işbirlikçi, kapitalist eniştemiz; bakıyorum keyfin yerinde, kafayı çekmekte... " karşılığını verdim. (s.138)

Üzme tatlı canımı (s.139)

"**Üzme tatlı canımı**..." diye ben de alaylı karşılık verdim. (s.139)

Evvel Allah! (s.139)

Cemal Yosun büyük bir kahkaha attı: "İyi bildin. Başbakanımızı askerler yürüttü ama Meclis'teki çoğunluk yine bizde... Bu işin eninde sonunda yine seçim var... Eh seçimler olana değin de idare ederiz **evvel Allah!**..." (s.139)

Ne zannettin ya? (s.140)

Eniştem, büyük bir öfkeyle bağırdı: "**Ne zannettin ya...** Meydanı, size mi bırakacaktık? Elbette büyük bağışlarda bulundum..." (s.140)

Bana ne? (s.140)

"Benim eşkıyalarla işim yok... Dağa çıkmış... Eşkıyalar, komünistler, anarşistler dağa çıkmış... **bana ne?** Sizin gibi anarşistler, sosyalistler, komünistler gençleri kışkırttı... Biz de onları önlemeye çalışıyoruz." (s.140)

Allah'ın günü (s.141)

"Ben senin gibi avukat değilim... **Allahın günü** gazetelerde adım geçmiyor. O senin söylediklerinin hepsi bir kapıya çıkar... Para düşmanlığı, varlıklı kişilikleri kıskanma... Zorbalık rejimi!" (s.141)

Ya sabır! (s.141)

Birtakım zavallıları parayla silahlandırıp herkesin üstüne, gençlerin üzerine saldırtıyorsunuz. Eh onlar da birkaç yıl, '**ya sabır!**' çektiler; şimdi kendilerini savunuyorlar... (s.141)

Her neyse (s.144)

Karısını kırıp geçirdiğini, çok üzdüğünü anlayabilmiş miydi? Ne de olsa evlilikleri yirmi beş yıla yaklaşıyordu. Yüreğinde bunca yıllık karısına karşı elbette bir sevgi de vardı. **Her neyse**, bu konunun üzerinde fazlaca durup kurcalamak istemedim; kıvamında bırakmalıydım. (s.144)

Vay canına! (s.145)

İçimden, bir '**vay canına!**' geçti. (s.145)

Aman ne iyi! (s.146)

"**Aman ne iyi!** İşimiz kolaylaştı, demek... Yarın sıkıyönetime gider, avukat olarak durumu aydınlatırım; belki Erkal'ı alır gelirim. Yok mahkemelik bir işse, biraz daha içerde kalır... Büyük bir suçu olabileceğini sanmıyorum..." (s.146)

Memnun oluruz (s.149)

Savunmamız da belki müşterek olacak. Gelirseniz **memnun oluruz**. Sizin için saat dört uygun düşer mi? (s.149)

Baş üstüne! (s.149)

"**Baş üstüne** komutanım!" karşılığını verdi polis, delikanlıları alıp dışarıya çıktı. (s.149)

İzninizle (s.151)

İzin kâğıdını büküp cebime koyarken ayağa kalktım: "**İzinizle**. Vaktinizi aldım; tanıştığımıza sevindim..." dedim. (s.151)

İnşallah (s.152)

"Müvekkiliniz yeğeniniz olduğuna göre, size de geçmiş olsun... **İnşallah** tamamen geçer gider... Biraz kulağını çekin de bir an önce fakültesini bitirsin..." (s.152)

Valla! (s.154)

Çok sakın, soğukkanlıydı, bizim delikanlı: "**Valla** bir şey yaptığımızı sanmıyorum, dayı..." diye güldü. (s.154)

Önemli değil (s.154)

Sonra ciddi ciddi, "**Önemli değil**..." dedi. (s.154)

Olanlar oldu (s.157)

"Bir saat olsun uzan ağabey, dinlenirsin, **olanlar oldu** zaten..." dedi. '**Olanlar oldu**...' sözleriyle onun sadece Erkal'ı düşündüğünü biliyordum. (s.157)

Gayret sizden, Tevfik Allah'tan (s.159)

"Siz, öğrenciler yamansınız vesselam... **Gayret sizden, tevfik Allah'tan!**" diye bir kez daha gülümsedi; hani alay etti, çıktı gitti. (s.159)

Emredersin (s.160)

Arabaya girip, şoföre adresi söyledim. "**Emredersin** ağabeyciğim..." diyerekten gaza bastı. Bulvardaki sıra sıra yürüyen arabaların arasına katıldık. (s.160)

Memleket kazan, polis kepçe (s.160)

Kimi bildiri dağıtıyor, kırlara, köylere yayılıyor, kimi hükümetlerin bamteline büsbütün basmak için, adam kaçırıyor, bankaları basıyordu. **Memleket kazan, polis kepçe**... Ortalık bir cadı kazanına dönüşmüştü. (s.160)

Nasılslın? (s.76, 161)

"Sen **nasılslın** kızım?" diye Filiz'e sordum. (s.76)

Oldum olası (s.164)

Türkiye’de **oldum olası** konuşulmasını kendi kendimize yasakladığımız bir konuda, herhalde benim adamlığıma güvenerek, yazar Hasan Bey, açık açık konuşuyor, fikrini söylüyordu. (s.164)

Buyurun cenaze namazına (s.165)

"Eh Ekrem Bey, baskı yetmiyormuş gibi, bu olay, hükümetin başındakilere baskıyı artırmak için büyük bir fırsat... Ellerinden geleni artlarına koymayacaklar. Korkarım, bu pirincin taşını bize ayıklatmaya kalkışacaklar! **Buyurun** aptessiz **cenaze namazına!**" (s.165)

Aman Allah’ım neler oluyor! (s.167)

Devlet bakanı bildirisini okuyup bitirdiğinde sustuk kaldık. Kardeşim kendisini toparlayınca, akli oğluna takılmış olacak, "**Aman Allah’ım neler oluyor!**" diye bağırdı. (s.167)

Allah kabul etsin (s.167)

İçimden, '**Allah kabul etsin** duanı!' diye alay etmekten kendimi alamadım. (s.167)

Bundan âlâsı can sağlığı (s.167)

Erdal susuyor, kara kara düşünüyor. Bense huyum kurusun, serde hukukçuluk var; olan bitenleri bir yana bırakmış, kafamın içinde bildiriye, hukuk açısından evirip çevirmekteydim: Meclis’e bir kanun sunulmadan, Meclis onaylamadan yürürlüğe giriyordu. Faşizmin **bundan âlâsı can sağlığıydı!** (s.167)

Allah korusun (s.172)

"Aman **Allah korusun...**" diye telaşlandı. (s.172)

İzin verirsiniz (s.178)

"Kimliğiniz bizde kalacak. Bir de **izin verirsiniz**, çantalarınıza şöyle bir bakmak zorundayım..." (s.178)

Hay hay (s.178)

"**Hayhay** buyurun bakın..." diye çantaları açtım. Astsubay şöyle bir baktı. (s.178)

Merhabalar (s.179)

Bir içeriye giriş girdim ki Allah Allah! Hemen kapının ardında yirmi, yirmi beş kadar arkadaş beni bekliyordu. Profesörler, yazarlar, gazeteciler, sendikacılar... Bir gürültüdür

koptu. Sanki bir düğünde, bir şenlikte bir araya gelmiştik. Sarmaş dolaş olduk... Hoşbeşler, **merhabalar**... (s.179)

Asayiş berkemal (s.180)

Çevirmen arkadaş, oturduğu yerden tekmil verdi: "**Asayiş berkemal** hocam... keyfinize bakın!" diye söylendi. (s.180)

Keyfinize bakın (s.180)

Çevirmen arkadaş, oturduğu yerden tekmil verdi: "Asayiş berkemal hocam... **keyfinize bakın!**" diye söylendi. (s.180)

Durun yahu (s.181)

Hoca, "**Durun yahu** telaş etmeyin... Ekrem'le konuyu tartışıyoruz. Örneğin bir kitap çevirisinden yedi buçuk yıl ceza giyen bir kişi, çevirdiği her kitap için ayrıca yedişer buçuk yıl yeniden ceza alabilir mi? Başka deyişle aynı suç için ceza yinelenebilir mi?" (s.181)

Başka deyişle (s.181)

Hoca, "Durun yahu telaş etmeyin... Ekrem'le konuyu tartışıyoruz. Örneğin bir kitap çevirisinden yedi buçuk yıl ceza giyen bir kişi, çevirdiği her kitap için ayrıca yedişer buçuk yıl yeniden ceza alabilir mi? **Başka deyişle** aynı suç için ceza yinelenebilir mi?" (s.181)

Yarımdan tezi yok (s.181)

"Maksadım kitap konusunu açmaktı: Arkadaşlar, **yarımdan tezi yok**, bizim kitapsız, broşürsüz profesör başbakanımıza, hep birlikte, müşterek imzalı bir dilekçe yazacağız! Tamam mı?" (s.181)

Bana bak! (s.186)

Bana bak! Git, o resmi şeflerine de göster... Beni, bir an önce Selimiye'ye teslim etmezseniz, başınıza gelecekleri siz düşünün!" dedim. (s.186)

Doğrusunu söylemek gerekirse (s.166, 188)

Bakan Koçaş, çok sinirli, çok heyecanlı bir sesle bildiriye okumaya başladı. Okurken kendinden geçmiş bir adam izlenimini veriyordu. **Doğrusunu söylemek gerekirse**, biz de ben de çok şaşırmiştık. (s.166)

Yazık olur (s.190)

Bu konu, bütün polis romanlarında, sinemalarda vardır. Emeğime **yazık olur**, yinelemek olur. Ne ki o sıra ben böyle bir filmi ansımış olacağım. (s.190)

Ha şunu bileydiniz (s.191)

Arkadaşların çoğu yüksek sesle bana hak verdiler. Yazar Hasan Bey'in gözleri parlıyordu: "**Ha şunu bileydiniz!**" diye söylendi. (s.191)

Hayırlı ola (s.196)

Birden gözlerinden sakallarına dökülen bir sevinç parıltısı dudaklarına dağıldı; sesi yankılandı: "Vay benim aslanlarım! Zeybeklerim... Seymenlerim! Gününüz **hayırlı ola!**" (s.196)

Hayırlı günler (s.196)

"**Hayırlı günler** emmi..." (s.196)

Siz gelirken ben gidiyordum (s.197)

Yaşlı adam gülmeye başladı: "E... seymenlerim, **siz gelirken ben gidiyordum**... Baksana biz, kaçın kurasıyız? Üç gece önce köyde konuşmadık mı? Oğlum sizi gece yarısı eve getirdiğinde, buraları ben size salık vermedim mi? Üçünüzü görmüştüm o gece; iyi, tedbirlisiniz, geriye kalan altınız, şu herifleri derenin içinde tuttu. Şimdi hepinizi bir arada gördüm, çok sevindim..." (s.197)

Sağ olasın (s.198)

"**Sağ olasın** emmi!" diye delikanlılar sevindi. (s.198)

Ne haber? (s.198)

Kara yağız delikanlı durgunlaştı, ciddi ciddi, "Hepsini seni geçirirken öderiz. Söyle bakalım dayım, aşağıdan **ne haber?**" (s.198)

Yolcu yolunda gerek (s.200)

Dayı avcuyla dizine basıp doğruldu, dikildi durdu: "E... Seymenlerim, **yolcu yolunda gerek**. Akşam karanlığı basmadan köye inmeliyim. Hava da bozuk, ha yağdı ha yağacak... Şu dik yamaçlarda eşeğe de binemem derenin alt başına inene dek... Daha aşağılarda çalı çırpı odun da yükleyeceğim hayvana...Kalın sağlıcakla... Tedbirli olun... Hakkınızı helal edin!" (s.200)

Kalın sağlıcakla (s.200)

Dayı avcuyla dizine basıp doğruldu, dikildi durdu: "E... Seymenlerim, yolcu yolunda gerek. Akşam karanlığı basmadan köye inmeliyim Hava da bozuk, ha yağdı ha yağacak... Şu dik yamaçlarda eşeğe de binemem derenin alt başına inene dek... Daha aşığılıarda çalı çırpı, odun da yükleyeceğim hayvana... **Kalın sağlıcakla**... Tedbirli olun... Hakkınızı helal edin!" (s.200)

Hakkınızı helal edin (s.200)

Dayı avcuyla dizine basıp doğruldu, dikildi durdu: "E... Seymenlerim, yolcu yolunda gerek. Akşam karanlığı basmadan köye inmeliyim Hava da bozuk, ha yağdı ha yağacak... Şu dik yamaçlarda eşeğe de binemem derenin alt başına inene dek... Daha aşığılıarda çalı çırpı, odun da yükleyeceğim hayvana... Kalın sağlıcakla... Tedbirli olun... **Hakkınızı helal edin!**" (s.200)

Hakkını helal et (s.200)

Delikanlılar ayaklandı, bir an öylece durup dayıya baktılar. Sonra, "Sen de **hakkını helal et** dayı!" (s.200)

Selam et (s.200)

"Hakkını helal et emmi... Kardeşimiz oğlunu gördüğünde **selam et**, sevgilerimizi söyle... İçerdeki kardeşlerimizi de kurtaracağız, bundan hiç kuşkun olmasın... Tedbirliyiz, kararlıyız!" dediler. (s.200)

Ne sandın ya! (s.201)

Sırık korkmaya başladı en sonunda, olup biteni şimdi görünce; 'Memlekette ayaklanma mı var?' diye soruyor, aklınca bizimle alay etmeye çalışıyor... Ben de '**ne sandın ya**... ha şunu bileydin!' gibisine onunla alay ettim. Delikanlılar, güldüler geçtiler. (s.201)

Ha şunu bileydin (s.201)

Sırık korkmaya başladı en sonunda, olup biteni şimdi görünce; 'Memlekette ayaklanma mı var?' diye soruyor, aklınca bizimle alay etmeye çalışıyor... Ben de 'ne sandın ya... **ha şunu bileydin!**' gibisine onunla alay ettim. Delikanlılar, güldüler geçtiler. (s.201)

İyi akşamlar (s.202)

Onbaşı, "Haydi **iyi akşamlar** dayı, bas bakalım evine..." buyruğunu verdi. (s.202)

Hele şu işe bak sen (s.204)

Dudaklarını kıpırdatarak mırıldandı, türküyü radyo ile birlikte. '**Hele şu işe bak sen**...' diye söylendi. (s.204)

4.4.11. Mor Ötesi

Merhaba (s.3, 15, 90)

Gazetesini, dergisini önüne koydu. Şöyle bir arkasına yaslanıp temiz havayı ciğerlerine çekti. Sağdan soldan, "**Merhaba** hocam! Günaydın hocam!" diyenlere karşılık verdi. (s.3)

Günaydın (s.3, 32, 35)

Kahvedekiler, "**günaydın!**" derken, emekli yargıca basbayağı ayağa kalktılar. (s.35)

Ayıp be yahu (s.4)

Çayını yudumlarırken, gazeteden önce dergiye mi baksam diye düşündü. Birden kendi kendine, '**ayıp be yahu!**' diye söylendi: Kendi yazısını kaç kez okuyacaktı? Yazıp bitirene değin kaç kez okumuştur? Ne var ki gençliğinden beri bu heyecana alışmamıştı. (s.4)

Haydi canım sen de (s.4)

Fakülteye başladığı yıllardaki düşleri, gençlik düşleri, bir bakıma gerçekleşmişti: Adam doktor olmadan da pekâlâ makale, kitap yazabilirdi... **Haydi canım sen de!** Şimdi oturup otuz beş yıl önceki dertleri yine düşünecek hali yoktu... Kalamamıştı üniversitede işte... (s.4)

Buyurmaz mısınız? (s.5)

Çınarın altındaki masalardan sesler yükseldi: "Hocam! Hocam! Konu çok önemli! Biraz şöyle **buyurmaz mısınız?**" (s.5)

Lahavle (s.5, 22)

Salih Akmercan bir **lahavle** çekip gazetesinin, dergisinin üstüne cıgara tablasını koydu, kalkıp arkadaşlarının yanına yürüdü. (s.5)

Oh be yahu! (s.6)

Baktı hoca, kendisini dinleyenler, "**oh be yahu!** Doğru ya!" diye sevindi. (s.6)

Yahu! (s.7, 11, 14, 15, 17, 35, 38, 42, 50, 69, 74, 82, 84, 87, 88)

Koridoru geçip odaya girdi. Kapıyı kapadı. Küçük gaz sobasını yaktı. 'Üşüyorum **yahu!**' diye söylenerek yine sedire uzanıp, battaniyeyi üstüne çekti. (s.74)

Allah Allah! (s.7, 22, 38, 80)

Çevresindekilere bir bir baktı Salih Hoca, gülümsemeye çalıştı. Bir daha baktı elindeki gazeteyle: "**Allah Allah...**" diye söylendi, "kızımı, gelinimizi de çıkarmışlar... 'Dr. Sibel Akmercan da üniversiteden, görevinden alınmıştır...' diye yazıyor." (s.38)

Teşekkür ederim (s.8, 29)

Salih Akmercan, bir süre arkadaşına baktı: "Beni düşündüğün için **teşekkür ederim** Hakkı" dedi. (s.8)

Buyur (s.8)

"**Buyur** oku... Dergi bu sabah geldi" diye masadan alıp uzattı, arkadaşına Akmercan. Kendisi de gözlüğünü değiştirip gazetesini eline aldı. (s.8)

Hoş geldin (s.9, 15)

Yargıç Nedim Bey, bir kitap yığınının üstüne satranç tahtasını koymuş, kendisi bir yer minderine bağdaş kurmuş oturmuştu. Sakin görünüyor, öylece düşünüyordu. Başını kapının önündeki ayak sesine kaldırıncaya, "**Hoş geldin** Salih biraderim... Lütfen şu lambayı yakar mısın? Yaklaş, gel hele..." dedi. (s.15)

Hoş bulduk (s.9, 15, 44)

Ortalık kararıyordu. Akmercan odaya girip tavandaki lambanın düğmesine bastı: "**Hoş bulduk...**" diye yaklaştı. (s.15)

Yok canım! (s.11, 12, 36, 75)

Salih şöyle bir doğruldu: "**Yok canım...** Oğlumuz bizi niye unutsun... Şu sıra başını kaşıyacak vakti yoktur. Öğrencilerini sınava çekiyordur..." (s.11)

Laf aramızda (s.11)

"Bak ne diyeceğim hanım, Doğan eski hocalarını bile unutmuyor. Sana söyledim mi? Söylemedim galiba... Epeyce oldu. Nasıl da unuttum... Hakkı Işıklı Hocasını pek sevindirmiş. Bir makalesinin yayımlandığı dergiyi göndermiş. 'Yahu!' diyor Hakkı, 'ben bunu yetiştirdim, fizikçi yaptım. Şimdi boynuz kulağı geçti!' **Laf aramızda** Sıdika, Hakkı

Işık Hocası, Doğan'ın makalesini zor anlamış gibime geldi. Ama ne de olsa, hocadan öte bir amca gibi Doğan'la övünüyor..." (s.11)

Allah Allah yahu! (s.11)

Tedirgin olmuş, üzülmüştü. Kendi kendisine söylendi: '**Allah Allah yahu!** Ağabeysine sıkılmış bizim hanım, öfkesini oğlumuzdan alacak...' (s.11)

Hay hay (s.12)

Salih Akmercan, karısının böyle değişmesine sevindi: "**Hay hay** Sıdıkam!" karşılığını verdi. Sonra çayını karıştırırken birdenbire, "Yarın derse gidiyorum..." deyiverdi. (s.12)

Hayırlısı olsun (s.12, 66)

Salih Akmercan, karısının '**hayırlı olsun**' sözlerini anladı da 'zavallı çocuklar...' demekle neler söylemek istediğini pek kavrayamadı. (s.12)

Merak ettim doğrusu (s.13)

"Haydi Sıdıka, ağabeyini görmeye gidelim hemen... **Merak ettim doğrusu...**" diye ayaklandı. (s.13)

Ağzını hayra aç (s.13)

"Sıdıka! **Ağzını hayra aç**... Ben bu eski koca yargıcın sinirini, öfkesini bilirim... Yaşı gereği böyle oldu. Eskiden çok halim selim bir insandı. Emekli olalı çok oldu, bizden çok önce emekli oldu ama hâlâ kentimizde adı sanı anılır... Her neyse yürü gidelim..." (s.13)

Her neyse (s.13, 29, 93)

Salih Akmercan, yattığı yerde derin derin birkaç soluk aldı. Bu herifi aklına getirdikçe sınırları kopacak denli geriliyordu. Hulki Bey, neydi soyadı? **Her neyse...** (s.29)

Hoş geldiniz (s.14, 44, 90)

Salih Hoca, "Vay oğlum! **Hoş geldiniz!**" diyerekten ayaklandı. (s.44)

Buyurun (s.14, 22, 35, 37, 46, 49, 63, 85, 90, 91, 97)

Kapıyı açan Nazife Hanım, "Hoş geldiniz! **Buyurun...** **Buyurun!**" diye basbayağı bağırdı. (s.14)

Lütfen (s.15)

Sakin görünüyor, öylece düşünüyordu. Başını kapının önündeki ayak sesine kaldırınca, "Hoş geldin Salih biraderim... **Lütfen** şu lambayı yakar mısın? Yaklaş, gel hele..." dedi. (s.15)

Hatırı olsun diye (s.15)

Salih Akmercan, kendisini bilirdi: Bu işin acemisi sayılırdı. Nedim Bey'e her zaman yenilirdi. Baktı, Nedim Bey'in yüzüne. Kır bıyıkları diken dikendi; beyaz gür saçları karmakarışık. Yüzü, gözleri, zorla gülümsemekteydi. **Hatırı olsun diye** biraz düşünür gibi yaptı, sonra da elini uzatıp atı, rastgele sürdü. (s.15)

Kusura bakma (s.16, 97)

Nedim cıgarasından derin derin birkaç nefes çektikten sonra, "**Kusura bakma** enişte pijamayla oturuyorum..." diye şaka yollu konuştu. (s.16)

Keyfine bak (s.16)

Beriki de, "**Keyfine bak**, ağabey.." karşılığını verdi. (s.16)

Nasıl gidiyor? (s.16)

"**Nasıl gidiyor** kitap çalışmaların?" (s.16)

Yok artık (s.16)

Nedim Bey biraz şaşırdı, sonra kendisini topladı: "**Yok artık**, tarihsel konuları, olayları da mı tartışamayacağız? Bana yargıcım diye soruyorsun, ilk bölüm iyiydi, güzeldi. Belgeleri iyi tartışmışsın... Yarın da devamını okuruz." (s.16)

Sabırlı ol (s.17)

Adamlar iyice ayaklandığı sırada, ben Viyana'da soluğu aldım. Trene atlayıp Türkiye' ye kapağı atacağım; ama Balkanlar'dan geçmek için bir vize belası çıktı, başıma. Bizim elçi, neydi adı... Getiremedim şimdi, 'Oğlum **sabırlı ol**... Almanlar daha burasını işgal etmez, biz buradayız. Al, şu kartımı. Avusturya'nın Emniyet Müdürlüğü'ne git, kibar adamlardır, işini hallederler...' dedi. (s.17)

Neyse (s.18, 79, 91)

İş bu kerteğe gelince, size daha açık, daha çok bilgi verebilmek için, hem de merakımı gidermek için geçen gün yolları, otobüsleri göze alarak çok eski emekli, bu işlerin aslını astarını bilen bir dostumun evine değin gittim. Dönüşte paraya kıyıp taksiye bindim ya...

Neyse... (s.79)

Neyse yahu (s.18)

"**Neyse yahu**... Yıllar oldu, şimdi dert tazelemeyelim... Zaten şu sıra derdin bini bir para!" (s.18)

Ayıptır yahu (s.20, 42)

Sofraya oturmadan önce, '**ayıptır yahu!**' diyerekten Nedim Bey gitti odasına, pijamalarını çıkarıp bir gömlek, pantolon giydi; saçlarını taradı. (s.20)

Aferin (s.20, 37, 55)

Nazife Hanım rahat bir nefes aldı: "**Aferin** Doğan oğlum... Fizik hocası ama ne de olsa matematikçi sayılır. Matematiksiz fizik olmazmış... Sorunu pek güzel halletti." (s.55)

Özür dilerim (s.21, 29, 76)

"**Özür dilerim**" karşılığını verdi Salih Bey. (s.29)

Çok şükür (s.21)

"Sıdık, Mustafa Kemal Paşa'dan söz edince, benim de o günlerdeki bir hocam aklıma geldi. Hiç unutamam, coğrafya hocamız bir gün elinde bir gazeteyle derse girdi. Yıl otuz dört müydü, otuz beş miydi pek iyi bilemeyeceğim, ama bu iki yıldan biri olacak; '**çok şükür** çocuklar, bütçemiz tam iki yüz seksen milyon lira!' dedi. 'Osmanlı borçlarını da ödedik sayın...' Ne günlerdi o günler! Nasıl da sevinmiştik..." (s.21)

Lafın özeti (s.22)

Sonunda ağzından baklayı çıkardı: Bunun babasıyla yürüttüğü holding, bir başka holdingle takışmış. Gazeteler de yazmıştı bir süre önce. **Lafın özeti**, bunlar mahkemeyi yitirmişler. İş Ankara'ya Yargıtay'a gitmiş. (s.22)

Yazık oldu (s.23)

Nazife Hanım yemek ikram eder görünüyordu ama kendisini zor tutuyordu. Sonunda konuştu: "**Yazık oldu** kızımıza, Ayşe'ye **yazık oldu**..." (s.23)

Sen sağ, ben selamet (s.23, 82)

"Kimseye bir şey olduğu yok. Sadece herif üstümüze üstümüze geliyor. Kaparsın kapıyı, sokmazsın içeriye... **Sen sağ, ben selamet!**" (s.23)

Daha doğrusu (s.20, 24, 33)

Baştan bilemedik, anlayamadık bu adamın ne olduğunu. **Daha doğrusu** bizi aldattı: Hakkımız yoktu ama bizim kızın seçimine engel olmak varmış, bilemedik. Babası büyük bir tüccardır dediler. (s.24)

Efendim (s.24, 35, 37, 42, 45, 54, 55, 59, 64, 80, 91, 97)

Ben de dayanamadım Salih Bey Hocam, sayın savcıya, '**Efendim**, önce mukaddemeyi okumanız gerekecek' deyiverdim. (s.64)

Maşallah (s.26, 80)

Salih Akmercan sağına döndü olmadı, soluna döndü olmadı; bir türlü uyuyamıyordu. Sonunda sabaha değin uyumasam ne olur, diye gözlerini karanlık tavana dikip, sırtüstü yattı. Sol tarafındaki yatakta düzenli nefes alarak uyuyan karısının nefes alışlarını dinlemeye başladı. '**Maşallah** benim Sıdıkama, başını yastığa koydu mu, hemen uyur...' diye düşündü. (s.26)

Ömrü billah (s.26, 49)

Bu düşüncesinden utandı: **Ömrü billah** karısını kıskanmak aklına gelmemiştir. Şimdi kalkıp karısının uykusunu, rahat uyumasını kıskanacak hali yoktu ya... (s.26)

Ayıp! (s.26)

Ayıp! Hem kendisinin uykusunu kaçırın olaylardan, haberlerden Sıdık'a söz etmemiştir. Söz etmek bir yana, 'ağızından bu konuda bir söz kaçırırım' diyerekten ödü kopmuştu. (s.26)

Sıkı dur (s.29)

Duraklayınca, arkasını dönen Hulki Bey'i gözünün ucuyla işaret eden İhsan Hoca fısıldadı: "Çok büyük tarihçidir ha... **Sıkı dur** (!)." (s.29)

Dikkatli ol (s.29)

Böyle gösterişli dönüp dolaşıp gelerek Salih Bey'in önüne dikilmesi, herkesin dikkatini çekmişti. İhsan Hoca başta, adamın huyunu öğrenenler, içlerinden, 'tamam...' diye geçirdiler, 'herif yine dalaşacak... Bu sefer piyango Salih Hoca'ya çıktı...' İhsan Bey fark ettirmeden dirseğiyle, '**dikkatli ol**' gibisine Salih Hoca'yı dürttü. (s.29)

Aşk olsun! (s.29)

Onların konuşmasını merakla izleyen öğretmenlerin içini bir sevinç aldı. 'Akmercan Hoca, şunu baştan bastırıldı ki **aşk olsun!**' dediler içlerinden, birbirlerine gülümsediler. (s.29)

Kutlarım (s.30)

Öğretmenler, adamın ne demek istediğini birden kavrayamadılar. Ne diyecek Salih Hoca diye ona dönüp baktılar. Hoca, "**Kutlarım** sizi bey oğlum, demek İbn Haldun'u incelediğiniz gibi, Marx'ı incelediniz. Ben, Marx'ı bilmem. Çünkü Türkiye'de Marx'ı okumak, Marx'tan söz etmek suçtur. En azından mahkemede Marx'ı bilimsel açıdan okuduğunuzu kanıtlamanız gerek. O da bilirkişi raporuyla kanıtlanır. Bana öyle geliyor ki siz, bir önyargı ile beni suçlamaktasınız. Marx'ı okumadan, Marx'tan söz edemezsiniz... En iyisi Heredot'tan söz edelim... Yeni baskısını nasıl buldunuz?" (s.30)

En azından (s.30, 65, 95)

Muhammet, **en azından** kız çocuklarını, diri diri kızgın çölün kumlarına gömülmekten kurtarmıştır... (s.95)

Canı cehenneme (s.33)

"Akşam bizim kız telefon etti. Anasına yalvardı yakardı. Özür dilemek istediklerini söyledi. İlle 'gelelim bir gün' dedi, daha doğrusu demiş... Telefonu ben dinlemiyorum, Nazife'nin anlattıkları. Ben de 'semtine uğramasınlar, daha öfkem geçmedi' dedirttim hanıma. Damadın **canı cehenneme**, yüzüne bakmayacağım hiçbir zaman. Ama Salih, bizim kız aptal, ahmak; okuttuk yine cahil, ne ki kızım demişim bir kez... Üstüne üstlük dünya yüzünde, memlekette olup bitenlerin farkında değil... Yine de arada bir göreyim diyorum, babalık damarım tutuyor..." (s.33)

Sağ ol (s.35, 57, 59, 68)

Salih Akmercan sinirli sinirli gülmeye başladı: "İyi... Şimdi sen, beni yatıştırmak istiyorsun. Teselli ediyorsun. **Sağ ol!**" (s.68)

Deli miyim yahu! (s.35)

"**Deli miyim yahu!** Benden duymasın da kimden duyarsa duysun!" diye boş fincanları alıp yürüdü. (s.35)

Neyse ki (s.36, 61)

Gazeteler de Doç. Dr. Doğan Akmercan'a pasaport verildi, verilmedi diye bir hayli yazılar yazmıştı. Bu arada da Doğan'ın profesörlüğü, yüksek tasdikten, imzadan çıkmıyor, diye yine gazeteler yazmış çizmişti. **Neyse ki** Doğan, ağustosun ortalarında karısı ile Almanya'ya

uçacak, orada fizikçilerin uluslararası bir toplantısına katılacak, eylülün ortasında da Ortadoğu ülkelerinden birinde kürsüsünün başında olacaktı. (s.61)

Nasılısınız? (s.36)

"Size yazdıklarını yazmış... '**Nasılısınız** dayıcığım? Biz iyiyiz... Yengemin de ellerinden öperiz...' falan filan... Hep şaşarım Salih, bizim aileden nasıl da bir fizikçi çıktı diye... Hep şaşarım Salih, bizim aileden nasıl da bir fizikçi çıktı diye... Bizim yedi ceddimiz, sülalemiz ya mülkiyelidir ya da hukukçudur. Hep bir kapıya çıkar ya... Senin soyunda sopunda fen bilimlerinden bir kimse var mı? Sıdıka da edebiyatçı, sen tarihi olduğuna göre..." (s.36)

Ellerinden öperiz (s.36)

"Size yazdıklarını yazmış... 'Nasılısınız dayıcığım? Biz iyiyiz... Yengemin de **ellerinden öperiz**...' falan filan... Hep şaşarım Salih, bizim aileden nasıl da bir fizikçi çıktı diye... Hep şaşarım Salih, bizim aileden nasıl da bir fizikçi çıktı diye... Bizim yedi ceddimiz, sülalemiz ya mülkiyelidir ya da hukukçudur. Hep bir kapıya çıkar ya... Senin soyunda sopunda fen bilimlerinden bir kimse var mı? Sıdıka da edebiyatçı, sen tarihi olduğuna göre..." (s.36)

Vallahi! (s.36, 80, 83)

Sıdıka Akmercan bu sefer öfkeyle konuştu: "Şu Halim olacak herifi sakın eve sokma Nazife Yenge, **vallahi** ağabeyimin kitaplarının arasına yasak kitap koyar!" (s.83)

Ne demek (s.37, 47, 50, 51, 55, 74, 75, 79)

Dört bir yakamız kuşatılmış durumda. Kuşatılmış **ne demek**, gözaltındayız. (s.79)

Ucunda ölüm yok ya (s.37)

"Bu işin saklısı gizlisi ne demek canım... Nasıl olsa öğreneceksin... **Ucunda ölüm yok ya**..." diye söylenerek yargıç, iki yanına bakındı. Kahveciye el attı. Koştı geldi kahveci. (s.37)

Laf olsun diye (s.38)

Çoktan millet iskemleleri çekip, Salih Hoca'nın, Yargıç Nedim Bey'in çevresine oturmuştu. Salih Akmercan ne diyeceğini şaşırmıştı. **Laf olsun diye** konuştu: "Yahu sabah radyodan haberleri dinledim, söylemediler..." (s.38)

Zahmet ettin (s.38)

"**Zahmet ettin** hâkim bey..." gibi sözler duyuldu ama, "Canım bir dahaki sefere siz ısmarlarsınız..." dedi. (s.38)

Az kalsın (s.41)

Caddedeki durakta otobüsten inince, **az kalsın** bakkala uğramayı unutuyordu. (s.41)

Olan olmuş (s.41)

Gerçi Hakkı Bey, arkadaşı da gidelim dediğine pişman olmuştu ya, ne var ki bir çay içip kaçana değin **olan olmuştu**. (s.41)

Hayırdır inşallah (s.42)

Sıdıka Hanım kapıyı açtı. Koridorun alacakaranlığına karşın, yüzünün bembeyaz olduğu görünüyordu. Gözleri yaşlı yaşlıydı. Dudakları titriyor, kıpırıyor, muhakkak şiirler mırıldanıyordu; ne ki sesi çıkmıyordu. Salih Akmercan korktu: "**Hayırdır inşallah** Sıdıkam?" (s.42)

Hele durun bakalım (s.44)

Hakkı da '**hele durun bakalım**, kendisi bir gelsin, sözleşmesini ben yapacak değilim ya...' karşılığını vermiş. (s.44)

Aman be yahu! (s.47)

Bu kez yokuşun, sokağın caddeye açılan ağzının sağındaki köşke baktı. Kimler yaşardı bu köşkte? '**Aman be yahu**... Yine başlamayalım, kim, kimler oturursa otursun, bana ne?' diye söylendi. (s.47)

Bana ne? (s.47)

Bu kez yokuşun, sokağın caddeye açılan ağzının sağındaki köşke baktı. Kimler yaşardı bu köşkte? 'Aman be yahu... Yine başlamayalım, kim, kimler oturursa otursun, **bana ne?**' diye söylendi. (s.47)

İyi akşamlar (s.48)

Bu sefer de Salih Hoca şöyle bir doğruldu Seracettin Efendi'ye **iyi akşamlar** dilemek için ama adam, ona bakmadan, acele acele geçip gitti. (s.48)

Eksik olmasın (s.48)

"Öğleden sonra narkozun etkisinden iyice kurtuldu. Ferahladı. **Eksik olmasın** Şadi, elden gelen her bir tedbiri aldı. 'Artık bundan böyle kanama filan olmaz...' diyor. Zaten ben bu saate değin hastanede değildim. Onları bıraktım öğleden sonra, otursunlar..." (s.48)

İyi geceler (s.51)

Doğan da babasının, dayısının, yengesinin selamlarını ilettili; **iyi geceler** diledi. (s.51)

Olan oldu (s.53)

Gözaltına alındığında kendisi de bilmiyormuş hamile olduğunu... Kan kan kan... **Olan oldu**; çocuğumuzu yitirdik. Kendisi de gidiyordu az daha... (s.53)

Az daha (s.53)

Gözaltına alındığında kendisi de bilmiyormuş hamile olduğunu... Kan kan kan... Olan oldu; çocuğumuzu yitirdik. Kendisi de gidiyordu **az daha**... (s.53)

Ne bu yahu! (s.55)

Yargıç fikir değıştirdi: "Hayır efendim, siz gitmeyeceksiniz. Ben de yatmayacağım! **Ne bu yahu!** Sonra damat, bu adamları korkuttum der!" (55)

İlahi (s.56, 83)

Bulutoğlu güldü: "**İlahi** hanım, kısaca 'Doğan oğlum, benden yana çıktı' desene." (s.56)

Hatırı için (s.56)

"KIZIMIZIN **hatırı için**, yalandan da olsa damada katlanır görünelim ne çıkar? Kızımı kırk yılda bir görüyorum zaten..." (s.56)

Haydi bakalım (s.56)

Nazife Hanım, çocukları yerleştirmek için odalarına götürmüştü. Dedeleri de "**Haydi bakalım**, yatın şimdi. Yarın sabah gezmeye çıkarız. Varsa dersiniz, yaparız..." demişti. (s.56)

Çok şükür Allahım'a (s.58)

Birden Halim'e döndü. "Damat, sen mason musun?" diye sordu.

Halim alaylı alaylı güldü: "Evet masonum!" karşılığını verdi.

"E... Hem de Müslümanısın?"

"Cok şükür Allah'ıma..." (s.58)

Dur bakalım (s.58)

Herkes hayretler içinde doğrulmuş, Halim'e bakıyor, dinliyordu. Şaşırmayan kişi yargıçtı. Elini kaldırdı: "Dur... **Dur bakalım** Halim Bey oğlumuz, sözlerinin sonunu pek anlayamadım? İstedğin gibi konuşacaksın, yazacaksın dedin değil mi? Var mı böyle bir şey ülkemizde? Ben, emekli de olsa bilirim, eski bir yargıcım ama eskimedim. Senin söylediğin söz özgürlüğü, bizde yasalarla yasaklanmıştır..." (s.58)

Kendine gel (s.59, 67)

Ayşe, "Ne oluyorsun Halim, **kendine gel**... Boğulacaksın..." diye kocasını uyarmak zorunda kaldı. Ne var ki Nedim Bulutoğlu, damadının bu halinden pek keyiflenmişti. (s.59)

Sözüm yabana (s.65)

"Öğretmenler Kulübü'nde birkaç kez rastladım. Bana her seferinde, 'İbn Haldun mu, Marx mı?' diye bağırın Hulki adında biri. **Sözüm yabana**, genç bir tarih öğretmeni... Bizden ne istediğine gelince, orasını pek bilemeyeceğim... Ne ki kıskançlık gibime geliyor..." (s.65)

Sakin ha! (s.65)

"Aman! **Sakin ha!**" diye Selman Bey kalkıp doğruldu, oturduğu yerden. "Bulaşmayalım böyle heriflere... En azından bir daha bize dergimizi hiç çıkartmazlar..." (s.65)

Hiç olmazsa (s.66, 88)

"Bir teselli **hiç olmazsa**... Bu konuda size de iş düşecek hocam. Haftaya bir zahmet eder, gelerseniz, 'Osmanlı Tarihi' konusunda sizin hangi maddeleri ansiklopedimize yazacağınızı saptarız." (s.66)

Bize ne? (s.69)

Arkadaşı öfkeli konuştu bu kez: "Ama Salih, bu adam sabahleyin Çınarlı Kahve'ye de geldi."

"Yahu **bize ne** elin adamından!"

"Doğru **bize ne**..." (s.69)

Yarımdan tezi yok (s.74)

Sokağa çıkmak bile kendisi için bir üzüntü oluyordu. Dört bir yakasını bir kalabalık almış, onunla birlikte yürüyormuş gibi geliyordu sokağa çıktığında. '**Yarımdan tezi yok**; çoktan

Çınarlı Kahve'ye gitmedim, kış geldi diyerekten kapanmadan, yarın sabah erkenden bir gideyim. Bakalım ne olacak? Ne olacak ne demek? İş olacağına varır...' (s.74)

İş olacağına varır (s.74)

Sokağa çıkmak bile kendisi için bir üzüntü oluyordu. Dört bir yakasını bir kalabalık almış, onunla birlikte yürüyormuş gibi geliyordu sokağa çıktığında. 'Yarından tezi yok; çoktan Çınarlı Kahve'ye gitmedim, kış geldi diyerekten kapanmadan, yarın sabah erkenden bir gideyim. Bakalım ne olacak? Ne olacak ne demek? **İş olacağına varır...**' (s.74)

Tanrı korusun (s.76)

Hay Sıdıkam hay! Çocuklar gibi sana tırnağımı kestireceğim hiç aklıma gelmezdi. Diyelim

Tanrı korusun... Beteri de var... (s.76)

Beteri de var (s.76)

Hay Sıdıkam hay! Çocuklar gibi sana tırnağımı kestireceğim hiç aklıma gelmezdi. Diyelim

Tanrı korusun... **Beteri de var...** (s.76)

Allah korusun (s.78)

Salih Hoca baktı baktı karısının arkasından: "Haklısın... **Allah korusun...**" diye söylendi. (s.78)

Kusuruma bakma (s.80)

'Maşallah Nedim Bey kardeşim' dedi, 'evlere şenlik bir hayırlı damadın var! **Kusuruma bakma** yüzüne karşı söyleyeceğim; milyonlar içinde yüzen adi, aşağılık bir herif! Hani lağımlarda yüzen bir fare!' (s.80)

Günahı boynuna (s.81)

Ne ki bilse bilse bu yargıcı, onun gibi yaşlı, emekli Kadri Bey bilir, bir de ona soralım demişler. E... bizim Kadri Bey de bunların yıllanmış ağababası, **günahı boynuna** akıl hocası. (s.81)

Umarım (s.82)

"**Umarım** yakamızı bırakmışlardır, hocam... Yahu bırakmasalar ne gerekir? Yağlı yemedik ki papazdan korkalım... Kapayalım artık bu lafı, başka laf edelim. Bak Salih, sana hocam diyoruz, herkes diyor, kızmıyorsun ya? Hep sorayım diye aklımdan geçer." (s.82)

Bana ne be yahu! (s.87)

Elindeki çantasını sıktı, hızla yokuş aşağı yürüdü. Kulakları uğulduyordu. '**Bana ne be yahu!** İsterlerse mahalleyi yıksınlar!' diye söylendi. (s.87)

Al benden de o kadar (s.88, 93)

Salih Hoca, "**Al benden de o kadar...**" karşılığını verdi. (s.93)

Durun hele (s.89)

Adamları, telaş içinde paşazadeyi ayıltmak için uğraşırken, gün görmüş bir efendi yaklaşmış; "Şöyle **durun hele** ben, paşazademizi derhal ayıltırım..." demiş. (s.89)

Hayrola? (s.90)

Elinde tabaklarla salona girdiğinde Sıdika Hanım, kocası gülümsemekteydi. Pek şaştı: "**Hayır ola** Salih, niye gülüyorsun kendi kendine?" diye sordu. (s.90)

Uzatmayayım (s.91)

Neyse sözü **uzatmayayım**, adam daha bir yarım saat konuşup defoldu gitti. (s.91)

Uzun lafın kısası (s.91)

Uzun lafın kısası, herif gittikten sonra iş görüştük. (s.91)

4.4.12. Eski Toprak

Buyur (s.9, 14, 24, 150, 182, 199, 225)

Zeynep Hanım, 'geç **buyur** Kaptan! Ağabeyim oturuyor işte...' diyordu. (s.150)

Baş üstüne! (s.10, 20, 181, 211)

«Tamam! **Başüstüne** komutanım anladım... Denizden karadan gazinodakileri çevireceğiz...» (s.181)

Yok canım! (s.10, 12, 18, 24, 58, 123, 167, 179, 200, 209, 222, 224, 225, 229, 246)

Bekir, şaşırır gibi oldu. Kendisini hemen topladı: «**Yok canım**, amca hani para paradır demek istedim de...» (s.209)

Gönlü hoş olsun (s.11)

«Yok canım... munis hayvanlardır, Kemal Bey... Onlara kötülük etmezsen, kılına dokunmazlar... Bizim köyün balı, memlekete nam saldı. Adı, ilçemizin adı oldu ama olsun.

İlçe de bizim... Ne ki bilen biliyor, ilçeyi gezmeye gelenler, köyümüze dek gelip şu bizim bakkal Yusuf'tan bal soruyorlar. Onda da bulunduruyoruz yurttaşlarımızın **gönlü hoş olsun** diye.» (s.10-11)

Rahmetli (s.11, 12, 14, 19, 20, 22, 30, 42, 46, 158, 164)

Rahmetli Recep öğretmen, dedim ya çok iyi bir adamdı. (s.22)

Nur içinde yatsın (s.11, 19, 58)

Kaptan, şöyle bir ayaklarını toparlayıp oturduğu yerde doğruldu. Sakat kolunu sağ eliyle uğuşturdu: «Sen şimdi beni yatıştırmak, Ali'den yana çıkmak için böyle konuşmaktasın Kemal Bey! Ben cahil adamım dedim ama iki yakamı da görmeyecek kadar kör değilim! Bırakalım Osmanlıları, neler ettiler Türkmenlere... Yöröklere... Cumhuriyet gelince, **nur içinde yatsın** Mustafa Kemal Paşa'mızın sayesinde bir soluk aldık...» (s.58-59)

Hiç kuşkumuz yok (s.12)

Bugün memlekette herkese komünist diyorlar... Biz, adam mı adam ona bakarız bir... İkincisi memlekette yaptığı hizmete bakarız... Sizi de yakından gözlerimizle gördük bir kez daha... Mürekkep yaladık dedikse de sizin yazdıklarınızı okuyacak denli bilgili de değiliz... Yazı yazdığınıza göre memleket hizmetindesinizdir. Bundan **hiç kuşkumuz yok**... (s.12)

Teşekkürler ederim (s.12)

Başındaki kaspetini çıkarıp beyaz saçlarını şöyle bir karıştırdı: «Hakkımda iyi şeyler söylediğiniz, düşündüğünüz için **teşekkürler ederim** sizlere... Ben de neredeyse beni köyden kovacağınızı sanıyordum(!)» (s.12)

Ne demek (s.12, 92, 105, 143, 197)

Ali, yutkundu: «**Ne demek** Kemal Amca, arkamızdan kovalayan mı vardı ki, senin iyileşmeni beklerdik elbette...» karşılığını verdi. (s.143)

Buyurun (s.14, 39, 72, 91, 102, 163, 200, 210)

Bir ara Kemal Çığ'ın çalışma odasını görmek istediler. Ayşe Hanım, '**Buyurun**, gelin göstereyim...' diye içeriye yürüdü. Hepsi arkasına düştüler. (s.72)

Sağ ol (s.15, 94, 237, 238)

Kemal ıg, Muhtarın bu yakınlığına, ilgisine karşı duygulandı: «**Sağol** Hasan Efendi; selamını bizimkine, Zeynep Öğretmen'e iletirim... Elbette bir gün ziyaretine geliriz...» (s.15)

Merhaba (s.16, 96, 182, 221)

Metin Komutan, «**Merhaba** Hasan Emmim!» diyerekten bir sandalye çekip onun karşısına oturdu. (s.16)

Estağfurullah (s.17, 25, 217, 248)

İkisi de gençlerin telaşlandılar; «**Estağfurullah**.. rica ederiz Bey amca, buyruk ne demek?» (s.248)

Ne alakası var (s.17)

Görevle saygısızlığın **ne alakası var** bre oğlum? Sen yine candarmalığını yap, adamın bir kanunsuzluğunu görürsen, o zaman tersleneceksen terslenirsin.. yine de olmaz ya, görevini yaparsın... Candarmalığı ben mi sana öğreteceğim? Buna benzer çok çok olaylar gördüm bunca yıllık muhtarlığımda. (s.17)

Lâmı cimi yok (s.18)

«Bu sözleri ister gönülden söylemiş ol, ister benimle alay et! **Lâmı cimi yok** okumuş bir Muhtarımdır ha! Başkaca kitaplar bir yana, sana yarın evden getireyim de oku; hem bizi suçlamaktan da kurtulursun: 'Kooperatifçilik nedir?' adlı bir kitabım var. İstanbul'un Üniversitesinin büyük hocaları yazmıştır ha...» (s.18)

Kusuruma bakma (s.19)

Komutan, surat asmaya başlamıştı. Hasan Efendi sesini yumuşattı: «Bak Metin oğlum, beni baban say, emmi diyorsun, emmi say, büyüğün oluyorum. Sertçe konuştuysam **kusuruma bakma**. Muhtar olarıktan ben de senin kadar bu köyde olup bitenlerden sorumluyum. İşleri birlikte yürütmek zorundayız.» (s.18-19)

Ne gereği var? (s.19)

Üstelik o sendeki evrak devlet sırrıdır; durduğun yerde hal ve de hareketinle bu sırrı açıklamanın **ne gereği var?** (s.19)

Yahu! (s.19, 20, 23, 25, 29, 36, 37, 38, 58, 62, 64, 68, 70, 81, 82, 89, 95, 97, 100, 101, 107, 117, 119, 122, 124, 130, 133, 134, 135, 139, 140, 143, 158, 159, 163, 181, 186, 190, 200, 201, 203, 208, 213, 226, 236, 239, 246, 247, 248)

Önce garson tabak çatal, bardakları getirdi. Sonra masa donanmaya başladı. Ali'nin arkadaşları pek memnun görünüyorlardı. İkide bir, '**Yahu** Ali, bu gece sana yük olacağız...' gibisine söylendiler. (s.97)

Dünya ahret kız kardaşımdır (s.19)

Muhtar şöyle bir arkasına kaykıldı, sonra doğruldu: «Bak bunda haklısın... Kırk yıl köyümüzün okuluna hizmet eden Zeynep Öğretmen okul arkadaşımıdır, **dünya ahret kız kardaşımdır**. Ablası Ayşe Öğretmen de öyle... Kemal Bey'in ilmine irfanına, insanlığına büyük saygım vardır. Babaları Salih Hocam, nur içinde yatsın bana eski harflerden tut, yenisini bile öğretmiştir.» (s.19)

Dur hele (s.20, 23, 69, 95, 109, 164, 170, 172, 173, 175, 176, 226, 233)

Kemal Çığ, aceleyle yatak odasına gitti; sırtına bir ceket geçirip terasa çıktı. Onu, karısı, baldızı dışarı bırakmak istemediler: '**Dur hele** çıkma dışarı. Ne oluyor? Ne oluyoruz anlaşılın!' diye söylendiler. (s.176)

Aferin (s.20, 36, 54, 73, 79, 104, 105, 163, 205)

Yüzbaşı, «**Aferin** Ali, senin böylesine bilgili olduğunu bilmezdim. Çok merak ettim şimdi; nereden edindin bu bilgileri?» diye sordu. (s.105)

Neyse (s.22, 54, 57, 59, 64, 66, 95, 162, 163, 166, 198, 203, 215)

«Süngercilerin sendikası olmadığından yapamazlardı bir şey... **Neyse** bunu ayrıca konuşuruz...» (s.54)

Bak hele (s.24, 121)

Ayşe Hanım kocasına çıkıştı: «**Bak hele**, bu işi bana bile söylemedin...» (s.121)

Yaşa! (s.25, 175)

«**Yaşa** be oğlum! İyi konuştun; şimdi kalkıp alnından öpesim geldi!» (s.25)

Tövbe yarabbi tövbe! (s.25)

Hoca Efendi, gelenlere baktı baktı, «**Tövbe yarabbi tövbe**... Karılar bile kısa pantolonla dolaşiyor gayri...» diye söylenerek kahvenin içine geçti. (s.25)

Bana ne? (s.29)

«Yahu bu bahçe iki kardeş sizin. Ortağınız var... **Bana ne?**» (s.29)

Yakışık almaz (s.29)

«Doğru, ama sen ilgilenmezsen köyde dedikodu başlar. Evin erkeği varken Zeynep öğretmen, Ayşe öğretmen bahçe için koşuyor! derler. Hiç **yakışık almaz**. Buralarda görgü gelenek başkadır...» (s.29)

Kusuruma bakmayın (s.30)

Kemal Çığ, gülmeye başladı: «**Kusuruma bakmayın** be hanımlar.. kafam karışık...» diye sofradan kalktı. Gitti ellerini yıkayıp geldi; sedire oturdu. (s.30)

Allah bilir (s.31)

«Hiç belli olmaz.. bir bozulursa al mahkemeyi baştan.. yine üzüntü.. Sonu belirsiz bir iş... Mahkeme bozma kararına uyabilir... Uymaz da tasdik ederse, bu yaştan sonra ağabeyin bir yedi buçuk yıl daha hapsi boyladı mı; **Allah bilir** artık oradan ölüsü çıkar...» (s.31)

Allah korusun (s.31)

«**Allah korusun!** Sen de ağzını hayıra aç!» (s.31)

Ağzını hayra aç (s.31)

«Allah korusun! Sen de **ağzını hayıra aç!**» (s.31)

Allah aşkına (s.32, 165)

Karısı birden doğrulverde: «Bu konuları kaç kez seninle konuştuk Kemal! **Allah aşkına** yıllardan beri sürdürdüğün bu inattan vazgeç! Kimse sana haksızın demiyor. Diyemez de...» (s.165-166)

Ne yalan söyleyeyim (s.32, 95, 158)

Necip Kaptan, düşünceli düşünceli gülümsedi: «**Ne yalan söyleyeyim** kardaş, söylediklerinin azını anladım, çoğunu pek anlayamadım. Ama ne demek istediğini kavradım bil. Ali mi lafını etti ne... Nâzım Hikmet diyerekten bir şairi de duymuşluğum var. Ötekileri âşıklardan duymuşluğum çoktur.» (s.158)

Allahlık (s.34)

O zamanların dalgıç takım taklavatları da **allahlıktı** ya... Dalmak bir işti, daldıktan sonra çıkmak su yüzüne ayrı bir işti. Vurgun yememek için dalmanın da hele çıkmanın da ayrı bir yöntemi vardır. (s.34)

Pes doğrusu (s.35, 203)

«**Pes doğrusu** kaptan, nasıl görüyorsun böylesine uzaktan?» (s.35)

Dikkatli ol (s.37)

«Orada burada yarın pek oyalanma, akşama Datça'yı tut.»

«Elbet Kaptan babam, her zamanki programı uygulayacağız...»

«İyi.. **dikkatli ol**...» (s.36-37)

Valla! (s.37, 100, 155, 206)

«**Valla** Kemal Amca, anlatacak o denli çok olay var ki birdenbire toparlamak zor... Sırası geldikçe, yeri geldikçe anlatırım. Yalnız şunu hemen söyleyeyim: Bütün büyük kentlerin halkı diken üstünde. Öğrendiğimize göre, yakındır; ordu bir şeyler yapacak!» (s.206)

Sağ olsun (s.38)

Mehmet'in karısı gelinim de evde gül gibi bana bakıyor. Mehmet de **sağolsun** bahçenin içinde ölesiye çalışır, kimi zaman gündelikle yardımcı da getirir. Zeynep Hanım öğretmenimiz **sağolsun**, kocası öldükten sonra bizim işi bozmadı. Aile, akraba muamelesi ediyor bize... (s.38)

Amma da yaptın yahu! (s.38, 104, 151)

«**Amma da yaptın yahu**... Ali'den ne haber? Görünmedi birkaç gündür. Bak gazeteleri de kahveye, bakkala gönderiyor?» (s.151)

Amma da yaptın (s.72, 160, 187, 195, 227)

«**Amma da yaptın** abla... Üniversite sırasına gelmiş, ülkem için eylem yapıyorum diyen bir delikanlı, ya da delikanlılar, hırsızlık yaparlar mı?» (s.160)

Ferah ol! (s.38)

Kemal Çığ, telâşlandı, sıkıldı: «Amma da yaptın yahu... Ne değişiklik olsun? Zeynep de Ayşe de seni baba biliyor... Senden çok memnunlar. Çapa kürek kendileri işe girecek

değiller ya... Bana gelince, ben bu işlere hiç karışmam, mal onların. Zaten mal mülkle bu yaşıma geldim uğraşmadım. Benim kalemim var, bu bana yeter... Bu bakımdan **ferah ol!** Ben toptan sizden yanayım...» (s.38)

Ha yaşayasın (s.38)

«**Ha yaşayasın!**» diyerekten kaptan, soluğunu koyuverdi. (s.38)

Allah Allah! (s.39, 50, 65, 160, 178, 185, 247)

«**Allah Allah!** nereden çıktı bu eşkiyalar?» diye konuştu Zeynep Karaovalı. (s.178)

Elinize sağlık (s.42)

Odanın her bir yanı üst üste yığılmış kitaplarla doluydu. Pencerenin yanına bir masa konmuş, üstüne Zeynep Hanım çıkmış, kornişe asılan perdeleri düzeltiyordu. İndi masadan, «Nasıl oldu ağabey?» diye sordu.

«**Elinize sağlık**, çok güzel oldu.» (s.42)

Teşekkür ederim (s.42, 93, 124, 147)

Birden ne diyeceğini bilemedi, içi burkuluvermişti: «**Teşekkür ederim.**» diye mırıldandı. (s.42)

Acelesi yok (s.44)

Umursamaz davrandı: «**Acelesi yok** açarız. Gazetelere dalmışım. Hele sen aç da okuyuver, bizim Nazmi'den olacak.» (s.44)

Gelmiş geçmiş olsun (s.44, 65)

Her ne hal ise bu iş bitti; **gelmiş geçmiş olsun.** (s.44)

Esenlik dilerim (s.45)

Bir isteğiniz olursa, bir soracağınız olursa hemen bana yazın. Mahkemelerin yaz tatilinde biz de çoluk çocuk oralara bir gezintiyi düşünmekteyiz. Özlem gideririz. Yengeme, Zeynep Hanım hemşiremize selamlar ederim. Size **esenlik dilerim** ağabeyciğim. (s.45)

Oh olsun! (s.46)

Ayşe kendisini toparlamıştı, kardeşinin arkasından baktı, kocasına takıldı: «**Oh olsun!** benim sana söyleyemediklerimi Zeynep söyleyiveriyor...» (s.46)

İlahi (s.46, 162)

Zeynep Karaovalı, gülmeye çalıştı: «**İlahi** Ağabey; çekişme, tartışma bizim kendi aramızda değil ki! Bütün dış olaylar... Diyelim memleketin içinde bulunduğu dert. Seni çok iyi anlıyorum. Bizim üzüntümüz, senin hastalığındı, üzüntündü...» (s.162)

Siz bilirsiniz (s.47, 214)

Kemal Çığ düşünceli düşünceli konuştu: «Ben, kaza ve kadere inanmam ama söz gelişi, bizim şu bahçeye nazar değirecekler diye korkmaktayım: Birkaç saat önce Ali, bir sürü yabancı turist getirdi. Adamlar durmadan şu bizim kıyıların, bahçenin, evin resmini çektiler. Bir de duydum ki kimi müteahhitler gelip gidiyormuş buraya oteller moteller yapalım diyerekten... İşin burasına karışmam. İki kardeş **siz bilirsiniz**» (s.47)

Allah'a şükür (s.47)

İki yaşlı öğretmen, birbirlerine şöylece baktılar. Belli ki bu konuyu aralarında daha önce konuşmuşlardı. Zeynep, şaka eder gibi ama kesin konuştu: «Bak ağabey, bu konuda ben, eski düzenden yanayım! Bahçenin bir karış toprağını kimseye vermem. Verirsem, hem babamızın hem de kocamın yattıkları yerde kemikleri sızlar. Çok emek verdiler buraya. Öyle zengin olma hevesinde de değilim. **Allaha şükür** geçim sıkıntımız da yok. Ahir ömrümüzde dediğin gibi şurada doğayla kucak kucağa yaşayıp gidelim! Bizden sonra çocuklarımız ne yaparlarsa yapsınlar... Zaten sizi yalvar yakar niye getirttim İstanbul'dan buraya?» (s.47)

Hatırı için (s.53)

Ona Reis dedikçe, kaptan bir daha başka hoşnut görünüyordu. Ne var ki şu sıra herkesten kuşkulanıyordu, Kemal Çığ: Onun **hatırı için** mi ilgilenir görünüyorlardı. İstanbul'daki bu işçi direnişiyle... (s.53)

Ah gidi ah! (s.56)

«Haklısın Reis... Ordu da var, başkaca güçler de... Çok abartıyorum olacağı galiba... **Ah gidi ah!** Sen anlayamazsın benim yıllar yılı düşündüğüm, düşünüyordüğüm kavganın ne demek olduğunu... Belki de bir düş, bir gönül isteği benimkisi... Yaşlılık işte... Olayları enine boyuna iyice hesaplamadan heyecanlanıveriyorum.» (s.56)

Ne yazık ki (s.56, 65, 66)

Necip Kaptan, yumuk gözleri iri iri açılmış Kemal Çığ'a bakıyordu. O, birden dolu dolu olmuş gözlerini denize çevirmişti. Kendi kendisine söylenir gibi konuştu; konuşmasını

sürdü: «**Ne yazık ki** şu sıra bizim ortalıktaki sol partilerimiz, bu gibi eylemlerin çok gerisinde... Partiler içinde bile birbirlerini yemekteler.» (s.56)

Sağ olası (s.58, 124, 162, 197)

«**Sağolasın**...» diye söylendi Kemal Çığ. (s.124)

Alimallah! (s.58, 203)

Devir, zaman çok değişti; diyelim ben kabullensem, köylümüz kabullenmez. **Alimallah** bizi köyden sürer çıkarırlar! (s.58)

Vesselam (s.58, 169, 199, 202, 211)

Kaptan, hayretle gülümsedi: «Arif adamsın **vesselam**, bey! Necip, benim reislik, takma adımdır... Asıl adım Hasan.» (s.58)

Sözüm ona (s.59, 172)

Ben, dedikoduyu sevmem Kemal Bey, ama şimdi sırası geldi deyiveriyim: Senin, sizlerin mezhebi nedir pek iyi bilmem ama bunların eli sizlerin de yakasında. Kahveye de bu yüzden gitmez oldum ya... Ne zaman varsam, Metin Kumandan, **sözüm ona** benim keyfimi sorar, arkasından, komşun nahal? Ne ediyo? Diyerekten ağzımı aramaya kalkışır... (s.59)

Hoş geldin (s.62, 130, 182, 205)

«Kemal Amca, konukları bir tamam getirdim!» diye seslendi. Oysa Kemal Çığ, sadece Faik arkadaşını bekliyordu. Ona, «**Hoşgeldin** Faik! Nerede kaldınız yahu!» diye elverdi. (s.62)

Hoş bulduk (s.63, 205)

«**Hoşbulduk** Ağabey! Özledim seni...» diye Faik Çivici, iskeleye atladı. Sarmaş dolaş oldular. (s.63)

Bereket (s.64)

Nurcan'ın babası anası da kampta. Adam ormancı emeklisi. Orman Bakanlığında yüksek derecede bir memurmuş. Onunla el ele verip bunları aldık, buraya. Amma velâkin zor zapt ediyoruz ha... **Bereket** Nurcan'ın karşısına şu sizin yakışıklı Ali çıktı; yandılar tutuştular birbirlerine ha... (s.64)

Bana bakın! (s.64)

Dün akşam kampta hepsine bir fırsat bulup kimsecikler duymadan bir nutuk çektim: **Bana bakın!** Dedim, öğrenciler sınıf değildir. Önce meslek, sonra kavga! (s.64)

Aşk olsun! (s.65, 245)

Reis, memnun memnun, «E.. **aşk olsun** be bacım! Bu haberi daha önce söylemek yok mu?» diye sevindi. (s.245)

Neyse ki (s.66, 116, 120)

«İlk geliş gidişlerimizde benim de Faik ödümü koparırdı: İki yakasını seyredeceğim derken arabayı devirecek diye korkardım. **Neyse ki** artık gide gele alıştı. Ne güzel değil mi? Yağmur olmasa, durup inelim, biraz gezinelim derdim.» (s.116)

Merakımı hoşgör (s.67)

«**Merakımı hoşgör** Faik; biz hapisteyken para sıkıntısı çekerdik. Ben hanımın aylığından yemeye utanırdım; saklayacak bir şey yok birbirimizden, sen de eşinden para almaktan sıkılırdım. Nereden buldun parayı da müteahhitliğe başladın? Bakıyorum kılığına kıyafetine zenginsin!» (s.67)

Sağ olsunlar (s.68)

Kaptan, balıkları havaya kaldırdı: «Balıkçı arkadaşlar bunları sana yolladı Kemal Bey!»

«**Sağolsunlar**... Yoksa sen mi el koydun?» (s.68)

Bakın hele (s.73, 93, 159, 195)

Ali'nin bu sözleri teknedekileri hop oturtup hop kaldırdı. Her kafadan bir ses çıktı. Tartışmalar oldu: 'Otelcilerin kibarlığına **bakın hele**...' denildi. (s.93)

Baksana (s.73, 92)

Yaşlı, şık bay, oturduğu yerden seslendi: «**Baksana** oğlum! Senin bu teknede bir bozukluk mu var?» (s.92)

Hay yaşasın (s.74)

«**Hay yaşayasın** Kemal Ağabey, ben de öyle diyorum. Büyük kentlerde öylesine çok öğrenci olayları var ki bunların yaptıkları, ne yaptılarsa, unutulmasa da üstünde durulmayabilir... Biz, biliriz bu işleri...» (s.74-75)

Durun hele (s.76, 95, 178, 186, 194, 210, 213, 217, 247)

Necip Kaptan, Kemal Bey, geceden beri bahçede ve köyde olan bitenleri anlattılar. Ali de ilçede olan biteni... Sonra da söz, durumun değerlendirilmesine geldi. Kemal Çığ, 'durun hele akıl defterimi getireyim de siz de görün...' diyerekten çalışma odasına gitti. (s.194)

Hay Allah! (s.82)

«Hay Allah nedir sizin zorunuz be yahu!» (s.82)

Dur yahu (s.82)

Kemal Çığ, Faik Çivici'nin omuzuna vurdu şöyle, «Dur yahu kızma... Görmüyor musun şaka ediyorlar...» (s.82)

Buyurunuz (s.84)

En sonunda Mustafa Kemal Paşa, bir mektup yazdı Enver Paşa'ya, 'buyurunuz geliniz Paşa Hazretleri Anadolu'ya, ama geldiğinizde, Birinci Dünya Savaşı'nın hesabını millete verirsiniz!' dedi. Elbette Enver, gelemeydi. (s.84)

Kısmet olmadı (s.85)

«Evet.. yazmalıydım.. yazacaktım da... Niye yazmadım ki. Hatırladım... Kendi kendime, bir zamanlar Trabzon'a gidip o dönemin gazetelerini inceleyeyim dedim. Sonra bir zamanlar konuştuğum bir arkadaşım da, İzmir suikastında bir İttihatçı, mahkemede bu olayları doğruladı, demişti. İzmir'de de gidip, yine o dönemin gazetelerini incelemeyi kurmuştum. Mahkemeler sırasında çıkan İzmir'in bir Ahenk Gazetesi varmış... Belgesiz yazı olmaz... Ne ki kısmet olmadı. Değil mi ki siz açtınız, bu konuya dönmek gerek. Ya da bir bilimci arkadaş konuyu ele almalı...» (s.85)

Ashna bakılırsa (s.86)

İhtilâli, ihtilâlcii çok iyi bilen Frunze, anılarında Ethem için der ki; '... Ulusal devrim hareketi sırasında ortaya çıkan, köylü toplumunun iç güdüsü ve gereksinimlerinin sömürsüyle ün kazanan; oysa ashna bakılırsa, su katılmamış bir demagog ve maceracıdan başka bir şey olmayan adamın kaderi bu...' (s.86)

Allah vere de (s.90)

Hemen sandığın içine attı, kapağı kapadı: 'Allah vere de bu yıl şu kız çıkıp gelmese. Nurcan'la ne yaparım?' diye düşündü. (s.90)

Efendim (s.91, 127, 136, 147, 167)

«Görevimiz **efendim**, mektup hem taahhütlü hem de özel ulak!» (s.127)

Bendeniz (s.92, 105)

«**Bendeniz**, yakışıklı bir delikanlıya benziyor muyum?» (s.92)

Bana kalırsa (s.94, 207)

Bir genç kız, şımarık bir edayla sordu: «En güzelleri hangi ulusun kızları Kaptan?»

«**Bana kalırsa** en güzel kızlar Türk kızlarıdır bayan...» (s.94)

Sağ olun (s.94)

Teknenin içinden topluca ses duyuldu: «Sağol arkadaş!»

«Sizler de **sağolun**...» (s.94)

Hoş geldiniz (s.96, 102)

Tezgâhın ardından da beyaz saçlı, beyaz pala bıyıklı, iri bir adam, ağır ağır yürüdü geldi:

«Merhaba! **Hoş geldiniz** kaptan... Konuklarımız ne emrediyorlar?» diye sordu. (s.96)

İyi eğlenceler (s.96)

«Tamam! Her zamanki gibi güzel konuştun kaptan, bugüne dek seni hangi konuğuna mahcup ettim ki! Hele konuklarımız keferelerden olmayıp Türk olurlarsa, bir daha dikkatli olacağız... Şimdi bayanlar baylar on dakika sonra masanızı görün! **İyi eğlenceler**...» (s.96)

Tamam mı? (s.18, 97, 112, 121, 167, 181, 182, 187, 248)

«Günah çıkartmanı isteyen kim senden şimdi Ali? Bir de bu kadının işi gücü seninle birlikte olmalı... **Tamam mı?**» (s.112)

Umurumda değil (s.98)

Nurcan, uzandı, Ali'nin ellerini ellerinin içine aldı: «Bu iş benim hiç de **umurumda** da **değil**.. ne derlerse desinler...» (s.98)

Laf aramızda (s.98, 123)

İşçi, esnaf, köylü birliği birinci hedefimiz olmalıdır. **Laf aramızda** demeye gerek yok. (s.98)

Kusura bakmayın (s.100, 168, 242)

«**Kusura bakmayın**, bir sürü sevimsiz laf ettik!» diye söylendi, yeniden döndü gitti. (s.168)

Hay hay (102)

«**Hay hay**... Biraz sonra motellere yakın bir kampa götüreceğim Türk turistler var, oradan da sizi motellere bırakırım... Buyurun şimdi bizim masaya bir şeyler yersiniz, acıkmışsınızdır...» dedi Ali, sonra ustaya döndü. (s.102)

Sıkma canını (s.107)

«**Sıkma canını** Osman Kaptan, bir saate varmaz gelirler... Ben de yolcumu motellere bırakıp eve gidiyorum...» diye seslendi Ali. (s.107)

İyi geceler (s.107, 139, 140, 167, 169, 218)

Gülündü, yenildi, içildi. Sonunda konuklar kapıya, merdiven başına, asansöre dek geçirildi. Dostça ayrıldılar. Kimi içtenlikle, kimi göstermelik sözlerle **iyi geceler** dileyip gitti. (s.139)

Ne yazık (s.109, 111)

«**Ne yazık**,» dedi Nurcan, «yol da öyle kısa ki neredeyse körfezin karşısına varıyoruz... Bu gece biraz daha seninle birlikte olmak isterdim...» (s.109)

Kolayı var (s.109)

«Düşündüğün buysa, **kolayı var** sevgilim... Tut hele şu dümeni dümdüz, sağa sola kaçırma...» (s.109)

Canımı veririm (s.113)

«Ben de senin mutluluğun, sevgimiz için **canımı veririm** Nurcan! Sen şimdi bana biraz önce söylediğin şiirin tamamını söyleyebilir misin? Haydi bir zihnini yokla bakalım.» (s.113)

Vallahi! (s.115, 128, 186, 195, 212, 236, 248)

Nurcan ciddileşti: «Ya bizim evlendiğimizi iki ay sonra öğrenince, bu kızcağız ne olacak? Perişan olur **vallahi**...» (s.115)

Ver elini (s.116)

«Senin yağmurda çamurda da çok durup arabadan inerek dolaştığını bilirim hanım...» diye Faik söylendi. Sonra ekledi: «Milas'ı geçtikten sonra Bafa Gölü kıyısında bir yer vardır, orda yemek yeriz... Göle karşı. Beşparmak Dağlarının görüntüsü, gölle birlikte çok görkemlidir Ayşe yenge... Oradan Söke Ovasına ineceğiz, **ver elini** İzmir...» (s.116)

Özür dilerim (s.117)

Özür dilerim Faik... Elimde değil. İstanbul'dan ayrılalı neredeyse bir yıl olacak. (s.117)

En azından (s.118)

«E... Ağabeyciğim, ben de devlet değilim ki tek başıma, diyelim şirketimle Anadolu'nun Dörtbir bucağına yetişeyim! İstedığımız düzen olsa ben böyle lüks araba içinde müteahhit Faik Çivici Beyefendi olabilir miyim? Ben böyle paralı olmasam, nasıl **en azından** partinin İzmir il merkezini ayakta tutabiliriz?» (s.118)

Hakkını ödeyemem (s.119)

«Ayıp ettin yengeciğim... Bana Kemal Ağabeyimin öylesine emeği geçmiştir ki **hakkını ödeyemem**. Hani maddi olarak demiyorum. Ona karşı minnet borcum büyüktür. Şimdi çocukları da İstanbul'a savdık, ortalık yatışmış gibi görünüyor. Kazasız belasız şu sınavlarını bir versinler bakalım... Artık kendimizi düşünebiliriz...» (s.119)

Sen bilirsin (s.119)

Kaymakam bey, pek sevindi. Biz, onun askerliğini birkaç yıl tecil bile ettirebiliriz. İlçe doktorsuz kalmasın. Aman **sen bilirsin** Faik Bey... (s.119)

Keyfine bak (s.123)

«Beni bağışlarsın değil mi Kemal Ağabey, pazar mazar ama çok önemli bir işim çıktı. Yağmur çamur Menemen'e gitmek zorundayım. Tarım kooperatifine yaptığımız büyük bir deponun girdisinde çıktısında bizimkiler becerememiş bir anlaşmazlık çıkarmışlar. Acele çağırdılar. Umarım bugün bu işi halleder inşaata yarın devamı sağlarım. Öğleye dek yetişemezsem, sen **keyfine bak**. Hem sana merak ettiğin, senin köye ulaşamayan birçok belge, kitap vereceğim. Onlarla oyalanırsın. Bizim hanımlar da yün örsünler(!)» demişti. (s.123)

Sen işine bak (s.123)

«**Sen işine bak** Faik.. zaten on gündür bizi gezdirmekten işlerine bakamadın. İzmir'in altını üstüne getirdik. Bilmiyordum böylesine İzmir'i...» (s.123)

Keyfinize bakın (s.124)

«İyi kızım, burası gayet iyi... Ben fazla sığağa pek gelemem... Siz **keyfinize bakın**...» (s.124)

Eksik olma (s.124)

«Kahve çay bir şey istersen haber ver ama...»

«**Eksik olma**. Teşekkür ederim... Ha cıgaram kalmamış, ben biraz aşağıya bakkala ineyim...» (s.124)

Ne zahmeti (s.124)

«**Ne zahmet** ağabey,» diye Samiye kitaplığın önündeki yazı masasına yürüdü. Bir çekmece çekti; «bizim Faik stokçudur... Burada istediğin kadar cigara var,» diye üç paket birden cigarayı getirip masaya koydu. Yanına da bir masa çakmağını yerleştirdi. (s.124)

İnşallah (s.127, 143, 196, 242)

Ayşe Hanım, «İyi haberlerdir **inşallah**..» diye söylendi. (s.127)

Selamlar (s.130)

Dışarıda yağmur şimdi hızını yitirmiş, çilentiye dönüşmüştü. Birden Faik'in sesiyle doğruldu: «**Selamlar** ben geldim ama bir hayli geç kaldım...» (s.130)

Sağlığına (s.133)

«Hepimizin **sağlığına!**» diye masanın beri başında oturan Hazım, sol eliyle bembeyaz saçlarını karıştırdı, başını şöyle bir tuttu; sağ elindeki kadehinden bir yudum aldı. (s.133)

Rica ederim (s.133, 163)

Faik, güldü: «Çok **rica ederim** Hazım Ağabey, bu masraflar benim. Kendi defterine, kendi masrafların gibi yazmaya kalkışma!» (s.133)

Maşallah! (s.133)

Herkes kahkahayı bastı. Necdet Yalınok, gülmedi. Asık bir suratla kapkara uzun bıyıklarını sıvazladı. Alaylı bir sesle söylendi: «**Maşaallah** hepimiz iyice burjuvalaştık. Hele sen Hazım Bey, Girit'ten geldiğinde babanın (mübadil) diye aldığı bağ, bahçe, dükkânların üstünde iyi oturuyorsun... Santim de kaçırmıyorsun...» (s.133)

Sen sağ, ben selamet (s.135, 226)

«Burada köyde, ilçede kıyamet koptu o zaman. Adamları alıp ile sevk ettiler. Oradan daha ötelere... İçkiliydik, serhoştuk filan demişler. Bilmem daha ne gibi bahaneler uydurmuşlar yüksek mahkeme huzurunda. Ruhsatsız silah taşımaktan, mala ziyan vermekten ikisini üçünü biraz içerde tutmuşlar... Sonra **sen sağ ben selamet**. Hepsi yoluna gitmiş...» (s.226)

Ne buyurursunuz? (s.136)

«**Ne buyurursunuz** Kemal Çığ Beyefendi!» diye basbayağı bağırdı. (s.136)

Her neyse (s.141, 144, 154)

Birkaç gün cıgarasız bile kalmışlardı. Saatte bir, bir cıgarayı ortasından bölüp, idareli içiyorlardı. Yıl elli miydi? Elliden önce miydi? **Her neyse** diye sağına döndü yatakta Kemal Çığ... (s.141)

Allah rahatlık versin (s.143)

Kemal Çığ, dayanılmaz ağrısına karşın gülümsedi, pijamasının kolunu kendisi sıvadı; «Haydi öyleyse bana **Allah rahatlık versin**(!)» diyerekten kolunu Niyazi'ye uzattı. (s.143)

Geçmiş olsun (s.146, 148)

Kemal Çığ, mercimek büyüklüğünde bir taş, bol miktarda kum dökmüştü. İdrarı, taşı düşürmeden ötürü kanlıydı. Odaya döndüklerinde, «**Geçmiş olsun** Kemal Bey amca, hastaneye gitmemize gerek kalmadı...» diye memnun memnun söylendi. (s.145-146)

Durun be yahu! (s.146)

«**Durun be yahu!** İlaçtan iğneden kaçan kim? İzninizle ben, eski bir cerrahım. Sol elimle sağ koluma, sağ elimle sol koluma kendi kendime iğne yapabilirim. Şöyle bir döner, kendi kabama bile iğne yaparım. İki elimle dikiş bile dikerim. Hani yaraları çok talim ettik gençliğimizde... Yalnız siz bana ilaçları, iğneleri, gereken şırıngaları getirin. Nurcan kızımızın eczanesinde vardır elbette.» (s.146)

İzninizle (s.146)

«Durun be yahu! İlaçtan iğneden kaçan kim? **İzninizle** ben, eski bir cerrahım. Sol elimle sağ koluma, sağ elimle sol koluma kendi kendime iğne yapabilirim. Şöyle bir döner, kendi kabama bile iğne yaparım. İki elimle dikiş bile dikerim. Hani yaraları çok talim ettik gençliğimizde... Yalnız siz bana ilaçları, iğneleri, gereken şırıngaları getirin. Nurcan kızımızın eczanesinde vardır elbette.» (s.146)

Başarılar dilerim (s.147)

«İyi.. güzel... Zaten yeterince bilgilisin, teşhislerin de yerinde. Sana **başarılar dilerim** şimdiden oğlum...» (s.147)

Rahatsız etmeyeyim (s.150, 225)

Zeynep Hanım, ‘geç buyur kaptan! Ağabeyim oturuyor işte...’diyordu. Necip Kaptan’ın sesi, **rahatsız etmeyeyim**...’ demektedir. (s.150)

Hoş geldin, sefa geldin (s.151)

«Hele sen şu gocuğunu çıkar da şöyle sobanın yanına geç otur bakalım. Bir daha rahatsızlıktan filan söz edersen, külahları değiştiriz! **Hoş geldin sefa geldin!**» (s.151)

Ne haber? (s.151, 196, 208)

Gerilimi azaltmak için, Ali’ye döndü: «Sinirlerimiz şu sıra olaylardan çok gergin. Bu işleri yine konuşuruz. Söyle bakalım Ali, senin büyük turist yatından **ne haber?**» (s.196)

Aslına bakarsan (s.151)

«**Aslına bakarsan** ben de sevindim. Neredeyse Mehmet’in karısı kısır deyip çıkacaktım işin içinden...» (s.151)

Hayırlısı olsun (s.152, 228)

«Benim de para işine çok aklım erer ya...» diye Çığ, gülümsedi, «ne var ki turizmi geliştirmek için Turizm Bakanlığının yatırımlara kredi açtığını, hani otel motellere bankaların ödünç para verdiğini gazetelerde gördüm. Kendisine güveniyor demek Ali.. **hayırlısı olsun.**» (s.152)

Haydi hayırlısı (s.152)

«**Haydi hayırlısı**... Bu iş olmuş bitmiş.. bana ne danışacaklar?» (s.152)

Öldüm Allah (s.153)

«Mürebbiye, hani çocuk terbiye eden bir kadın. Bu kadın barut gibi kart bir Fransız karısıydı. **Öldüm Allah** benimle Türkçe konuşmaz, Fransızca konuşurdu. Üç yıl mı desem, dört yıl mı desem, ilkokulu bitirene dek iflahımı kesti. Fransızcanın gramerini de öğretirdi. Çocuk dediğin bir dili çabuk kapar. On iki yaşına gelene dek bülbül gibi Fransızca konuşur oldum, Türkçe gibi bu dili konuşuyordum, biliyordum. Şimdi bu kadına öfkeleniyorum ya beni çok sıktığından, yine de toprağı bol olsun, sayesinde Fransızcayı söktük; sonra da ilerlettik.» (s.153-154)

Toprağı bol olsun (s.154)

«Mürebbiye, hani çocuk terbiye eden bir kadın. Bu kadın barut gibi kart bir Fransız karısıydı. Öldüm Allah benimle Türkçe konuşmaz, Fransızca konuşurdu. Üç yıl mı desem, dört yıl mı

desem, ilkokulu bitirene dek iflahımı kesti. Fransızcanın gramerini de öğtirdi. Çocuk dediğin bir dili çabuk kapar. On iki yaşına gelene dek bülbül gibi Fransızca konuşur oldum, Türkçe gibi bu dili konuşuyordum, biliyordum. Şimdi bu kadına öfkeleniyorum ya beni çok sıkığından, yine de **toprağı bol olsun**, sayesinde Fransızcaı söktük; sonra da ilerlettik.» (s.154)

Sıkı dur (s.154)

«Onlar hep Anadolu'da geziyorlardı. **Sıkı dur** kaptan, bu sözüme de şaşacaksın ama ne yapayım; babam da dedem gibi vali paşaydı!» (s.154)

Doğrusunu istersen (s.155)

«Valla **doğrusunu istersen** amcalardan, halalardan öylesine sıtkım sıyrıldı ki arayıp sormadım bunca yıldır... ne oldu? ne yaptılar bilmem...» (s.155)

Haddim olmayarak (s.156)

«**Haddim olmayarak** sana bir öğüt vereceğim Kemal Bey kardaşım: Salıver yakasını, okuma şu gazeteleri... Dinlemeyiver şu radyoyu... Vallah rahat edersin...» (s.156)

Sözün kısası (s.158, 217)

O sıralar bir Bozok Türkmenlerinden Sipahi Celâl ayaklanması oldu. Bu ayaklanmadan sonra Osmanlı tarihinde bütün ayaklanmaların adına Celâli İsyancılar denildi. **Sözün kısası**, Şiilik, Alevilik inancı, halkın Osmanlı'ya karşı verdiği ekonomik savaşın, özgürlük savaşının aracı olmuştur ama halkın bilincinde bir inanç olarak yer etmiştir... (s.217)

Hayret doğrusu (s.159)

«Ne dersiniz şu Deniz Gezmiş işine? Kendilerini yakalayacak polisi, arkadaşları ile bağlayıp kaçmışlar... Ortalığı birbirine kattılar bu çocuklar.. **hayret doğrusu**...» (s.159)

Dahası (s.160, 165)

En önemlisi, bu eylemciler gizli, yeraltı bir örgüte mi bağlı? Onu da bilemiyoruz. **Dahası** bu gizli örgüt, gizli bir parti mi? Onu da bilemiyoruz... (s.160)

Şeytan diyor ki (s.161)

Aklım da iyice karıştı. **Şeytan diyor ki** içimden, kalk yarın Ankara'ya git. İstanbul'a git. Birbirine giren particilerle bir bir konuş. (s.161)

Sakın ha! (s.161)

Gerekirse Şu delikanlıları bul -olanağı yok ya- bir bir sorguya çek; işin iç yüzünü anla...

Sakın gülmeyin bu sözlerime **ha**... Öfkemden böyle konuşuyorum! (s.161)

Lütfen (s.163, 202)

«Yalnız kararınızı bana **lütfen** bildirin. (s.163)

Beni bağışlayın (s163)

Semih Bey oğlunuz, kesin olarak; ‘ben babama bu işi yazamam. **Beni bağışlayın**. Gelmez ya aklına, benden bilir sonra belki... Kendisinin avukatı vardır, buyurun ona gidin. O, gereğini düşünür sanırım,’ demiş. (s.163)

Ellerinden öperim (s.164)

Nuri Beyefendi, size Nemika Hanımefendi siz yeğeni ağabeyisine, sevgilerini, selamlarını, saygılarını gönderiyorlar. Ben de en derin sevgi ve saygılarımı yollar, Ayşe Hanım yengemin **ellerinden öperim**. Elcevap! (s.164)

Gönlümüz ferah, vicdanımız rahat (s.165)

Çocukluğumda, gençliğimde, öğrenimim boyunca farkında olmadan, bilinçlenmediğim için, bal gibi babamın, dedemin parasından yararlanmışım... Bir de belki bu para olmasaydı, böylesine okur yazar, öğrenim sahibi de olamazdım. Demek çeliŐki bende değil; içinde yetiştiğim toplum düzeninde... Bu yüzden **gönlümüz ferah, vicdanımız rahat** diyelim ama gençlik çağından sonra böyle miraslar hep beni rahatsız etmiştir. (s.165)

Yabana atma (s.173)

«Dur, dur hele Kemal! Sözünün burasına bir nokta koy! Geçen bütün yaz etrafında dolanan, sana sevgi, saygı gösteren gençlerin hakkını yeme... Halktan kopmuşuz diye boşuna vesveseye kapılıyorsun. Gençlerin kaynaşmasını, dalgalanmasını **yabana atma**. Bu ne demektir bir düşünsene: Bilincin, inancın yayılması, giderek halka ulaşması değil mi? İyi düşün.» (s.173)

Özrüm kabahatimden büyük (s.173)

Kemal Çığ, durakladı, düşündü: «Yine beni teselliye kalkıŐyorsun Ayşem. Bize, bana ister saygı ister sevgi göstereceksin gençler; onları toparlayacak, yönlendirecek gücümüz, gücüm yok! Dilerim dediğin doğru çıksın ama ben neden Allah’ın günü duvara konuşur gibi Necip

Kaptan'a konuşmak zorunda kalıyorum? Neden seni gün yirmi dört saat üzüyorum, hep sana bildiklerini yineliyorum? Bu durumda **özrüm kabahatimden büyük** olabilir; demek ben, unumu elemiş, eleğimi duvara asmışım... Evet bundan böyle ne çeviri ne de yazı... Bir kenara çekilmeliyim. Şu büyük mirası, gelecek parayı yiyerek ömrümü tamamlamalıyım. Yaptığım ettiğimle, geçmişimle öğünerek yaşamalıyım (!) Biz, görevi tamamladık demeliyim... Ölebilme özgürlüğüm de var, ölebilirim!» (s.173)

Rahatsız ettim (s.176)

«Birileri bizim evin etrafında dolaşiyor. Pencereimin altında ayak seslerini iyice duydum. Hırsız filan olmasın? Bunca yıldır görülmemiş bir olay bu köyümüzde ... Çok korktum. Sizi **rahatsız ettim**.» (s.176)

Ne rahatsızlığı canım (s.176)

«**Ne rahatsızlığı canım**. Gelin hele sofaya çıkalım bakalım...» diye Kemal Çığ, Zeynep'in elindeki mumu aldı. (s.176)

Kendine mukayyet ol! (s.177)

«**Kendine mukayyet ol!**» diyerekten sofanın kapısını kapadı, içeriye girmişlerdi. (s.177)

Vallah! (s.37, 148, 156, 181, 189, 227)

Hasan Efendi, keyifli keyifli; «**Vallah** inanmazsın Kemal Bey, candarma komutanımız Metin'in bile selamı var; geçmiş olsun diyor...» diye söyleniyordu... (s.148)

Hoş geldiniz, beş gittiniz (s.183)

Bu üç herif çıkageldi. İyi giyimliydi. Önce geziyorlar sandım. Kovanlara baktılar, ineklerin sağılmasını izlediler. Hani selamlaştık, konuştuk. **Hoş geldiniz, beş gittiniz** dedik. (s.183)

Defolun (s.184)

Kara bıyıklısı, 'Size bir saat mühlet ya evet ya hayır... Sonunu düşünün!' diyerekten bağırdı. Ben de bağırdım: 'Ulan isterseniz beni vurun, olmaz! **Defolun** malımın içinden!' (s.184)

Uzatmayalım (s.18, 34, 59, 77, 162, 184, 186, 241)

Uzatmayalım bu zanaatta kafamı kullandım, vurgun yemedim. Yine kafamı kullandım kaptanlığa yükseldim. (s.34)

Şükür (s.186)

«Neyi anlatayım be kardaşlar... Yüzbaşım benim kim olduğumu bilmese, gittiydim okkanın altına buz gibi... Bir de herifler beni denize atıp boğmadıklarına **şükür**... Ne bileyim ne bokun soyu olduklarını?» (s.186)

Haydi canım sen de! (s.189, 199)

Kaptan, güldü: «**Haydi canım sen de** be kızım; eczacıdan aşçı mı olurmuş?» (s.199)

Allahsız (s.190)

Yıllardan beri dedikodu, söz edilir ya hani Bolşevikler dinsizdir, imansızdır, **Allahsız**dır falan filan diye... Sünniysen sünni, Aleviysen canı gönülden Alevi olduğunu göstereceksin. (s.190)

Gözünü seveyim (s.190)

Bir gün yine kahvede korkmadan, çekinmeden sana soruverecekler; diyecekler ki, ‘Yahu Kemal bey, şu Moskoflar, Bolşevikler, koministler; dinsiz, imansız, Allahsızmış! Ne dersin?’ Aman **gözünü seveyim**; hemen Kuran-ı Kerim’den ayetler mi okursun, yoksa hadis-i şerifler mi getirirsin... Ne yaparsan yap, söyleyeceklerini Hazreti Ali’nin sözleriyle bağla; kafandakileri, diyeceklerini, düşüncelerini böylece alla pulla... (s.190-191)

Benden sana söylemesi (s.191)

Benden sana söylemesi. Başka türlü bizim milleti kazanamazsın... (s.191)

Oh be yahu! (s.191)

Oh be yahu! İçim rahatladı, kaç zamandır sana söylemek isterdim bu sözleri de çekinir söyleyemezdim. (s.191)

Daha doğrusu (s.32, 44, 49, 81, 108, 126, 161, 196)

İki yaşlı kadın korkuyla yaşlı adama baktı kaldı. Ayşe Hanım, hastalığından beri, **daha doğrusu** İzmir dönüşünden beri kocasının çok sıkıntılı, çok sinirli olduğunu biliyordu. (s.161)

Söz gelişi (s.47, 196)

Birlikteki arkadaşların bu işe akli yattı ama biz, Nurcan’la bir hesap yaptık; benim en az iki üç yıl, borcu ödeyene dek, bu şirkete boğaz tokluğuna çalışmam gerekecek yata sahip olmam

için. Çünkü şirket, masraflar dışında bütün gelire el koyarcasına benden ödeme istiyor... **Söz gelişi**, Ankara'dan, İstanbul'dan gezici grupları sıraya koyup bana gönderecek, ben bir hafta, üç gün, beş gün, bunları gezdireceğim. (s.196)

Açıkça söyleyeyim (s.196)

Sonra hepimiz buradayız, yabancı yok, aramızda. **Açıkça söyleyeyim**: Satacağımız gemi de toptan benim değil ki.. babamın... (s.196-197)

Tuh be yahu! (s.197)

Kemal Çığ, elini masaya attı cıgara paketine, boştu paket: «**Tuh be yahu**, bakkal Yusuf'tan cıgara alacaktım; hay huy içinde unuttuk. Var mı yanında cıgara Ali?» (s.197)

Teşekkürler (s.200)

«Şakayı bırak kaptan,» diye Ayşe Hanım araya girdi, «davetine **teşekkürler** kızım Nurcan.. havalar biraz daha ısınsın da... İsterseniz Kemal Amcanızı yarın akşam alakoyun, sizde kalsın... Ortalık karışık ama biz, Zeynep'le korkmadan kalırız bir gece yalnız.» (s.200)

İyi akşamlar (s.200)

Kaptan ailesi, süngerci ailesi, **iyi akşamlar**, geceler dileyip kalkıp gittiler. (s.200)

Dahası var (s.203)

Elbette hemşirem, bilirim bu şarkıları. Paşa konaklarında büyümüş, çocukluğu, gençliği geçmiş bir adamdan başkaca ne beklersin? **Dahası var**.. bu şarkıların makamlarını deyivereyim sana... (s.203)

Selamları var (s.205)

«Baban, annen nasıl?»

«**Selamları var**...» (s.205)

Ne var ne yok? (s.206)

«İyi, güzel.. anlat bakalım İstanbul'da, Ankara'da, İzmir'de **ne var ne yok**... Hani bizim radyodan duyduklarımızdan, gazetelerde okuduklarımızdan başka? Biz, burada kimi zaman radyodaki haberleri, kimi zaman da gazetelerdeki haberleri atlıyoruz. Daha dün, Deniz Gezmiş'in polis bağlayıp kaçtığını gazeteden yeni öğrendik. Oysa radyodan daha önce

duymamız gerekirdi... Ya biz atladık, ya da radyo bizi atlattı... Anlat hele bakalım...»
(s.206)

Anlat hele bakalım (s.206)

«İyi, güzel.. anlat bakalım İstanbul'da, Ankara'da, İzmir'de ne var ne yok... Hani bizim radyodan duyduklarımızdan, gazetelerde okuduklarımızdan başka? Biz, burada kimi zaman radyodaki haberleri, kimi zaman da gazetelerdeki haberleri atlıyoruz. Daha dün, Deniz Gezmiş'in polis bağlayıp kaçtığını gazeteden yeni öğrendik. Oysa radyodan daha önce duymamız gerekirdi... Ya biz atladık, ya da radyo bizi atlattı... **Anlat hele bakalım**...»
(s.206)

İşimiz duman desene (s.206)

«Benim de olayların gidişatından bu olasılık aklıma gelmedi değil... **İşimiz duman desene** Bekir!» (s.206)

Bereket versin (s.207)

«Ağrıyordu. Öğleden sonra dişçiye gittik. Ağzımda zaten kendi malım birkaç diş kaldı(!) ötekiler takma, bu dişler tutuyor. Bunlardan biri de çürümüş. **Bereket versin** az çürümüş. İlçemizin benceleyn yaşlı dişçisi, oydu; doldurdu. Çürük sinire dayanmamış. Ama şaştım be yahu; ilçede elektrik var. Bizim dişçi Hikmet Bey, hâlâ eski alet edevatla çalışıyor. Dişleri oyarken aletini ayakla çeviriyor. Bana yakın ilgi gösterdi ha.. hiç gereği yokken küçük bir oyuk için, ağrımasın diye birazcık diş etine morfin yaptı. Uyuşukluğu geçti ya.. çenemi elleyip duruyorum işte. Sen söyle bakalım, iki üç gündür bizim köyde olup bitenleri Ali anlattı mı?» (s.207)

Peki öyle olsun (s.209)

Kemal Çığ, şöyle bir tuhaf delikanlının yüzüne baktı; «Ne yani, herkesin parasının hesabını tutup el mi koyuyorsunuz?»

Bekir, şaşırır gibi oldu. Kendisini hemen topladı: «Yok canım, amca, hani para paradır demek istedim de...»

«**Peki öyle olsun**...» (s.209)

Selam söyle (s.211)

Çağırdım bizim hademeyi, ‘git candarma yüzbaşıma **selam söyle**, bir er göndersin; bunları ildeki hastaneye sevkedeceğiz...’ buyruğunu verdim. (s.211)

Ne hacet (s.211)

Bu kez delikanlının babası telaşlandı: ‘Aman doktor beyim candarmaya **ne hacet**.. biz gideriz hastaneye.. paramız var...’ dedi. (s.211)

Allah gani gani rahmet eyleye (s.215)

Necip Kaptan’ın saptaması, deyişiyle; **Allah gani gani rahmet eyleye**, Cumhuriyet döneminde Mustafa Kemal Paşa’nın, herkesin dini, imanı, mezhebi kendisinindir, kimse karışamaz buyruğu ile Türkmenlerde devlete bir güven duygusu uyandı. Bunun adı elbette Atatürk’ün Laiklik ilkesiydi. (s.215)

Rica ederiz (s.217, 248)

Dinleyenler, «Estafurullah.. **rica ederiz** Kemal Amca...» gibi sözler ettiler. (s.217)

Amma da ha! (s.220)

Yükseklerden körfezin bu ‘kırk çeşit’ mavi sular... tanımlamasını bulduğunda, kendi kendisiyle alay etmiş; ‘**amma da** şair adamım **ha!**’ diye söylenmişti. (s.220)

Haydi yahu (s.220)

Acaba şu tepelerden dökülen çamların kırk çeşit yeşiliyle, körfezin kırk çeşit mavisini ressamlar nasıl bir arada görüntüleyebilirler? diye düşündü... Bu renkler kendisine karşılaştırılınca biraz ters geliyordu ama görkemli bir uyum içindeydiler. ‘**Haydi yahu**.. çizmeden yukarı çıkmayalım.. ressamların bileceği bir iş bu...’ diye düşündü. (s.220)

Sakin ol (s.221)

Bir cıgara yaktı; ormanda nasıl cıgara içileceğini bir söz arasında Muhtar Hasan Efendi’den öğrenmişti. Cıgaranın dumanını üflerken, ‘telaşlanma, **sakin ol** Kemal, Ankara’da neler oluyor.. neler olur? Bekle gör... Ne denli iktidar boşluğu olursa olsun, ne denli denerlerse denesinler, faşistler iktidara gelemez!’ diye basbayağı yüksek sesle söylendi. (s.221)

Hoşça kalın (s.224)

«Peki.. **hoşça kalın**...» diye Metin Komutan yürüdü. (s.224)

Allah Allah yahu! (s.224)

«**Allah Allah yahu!** Parayla iman gizlidir diye bir atasözümüz vardır. Bu köyde hiçbir iş gizli tutulamıyor.» (s.224)

Hayret doğrusu (s.224)

Hangi kitabındaydı Gorki'nin bu satırlar? Yaşam öyküsünü üç kitapta toplamıştı Gorki.. birinden birinde olacak diye düşündü. '**Hayret doğrusu**.. 1880'lerden 90'lardan 1970'lere, 71'lere!' diye söylendi. Yok canım, Metin Komutan Gorki'yi okumamıştır! (s.224)

Selam (s.225, 247)

«Yok be yahu bacım...» derken, Kemal Çığ, oldukça neşeli çınarın altında göründü. Geldi, sedirdeki yerine oturdu: «E.. **selam!**» diye söylendi. (s.247)

Hayrola? (s.225)

«**Hayrola** Hasan, bir şeyler mi var?» (s.225)

Allah yardımcısı olsun (s.227)

«Hem de nasıl? Daha daha güçleniyorlar Kemal Bey; senin canını sıkacağım ama gerçeklerden kaçmayalım: Köye gelen giden buyruklardan, yazılardan anladığıma göre, devran büsbütün solcuların aleyhine dönmekte. Bizim partiyi bile bir kaşık suda boğacaklar... Hani ortanın soluyuz dedik ya! Daha da solum diyenlerin **Allah yardımcısı olsun**... Dinliyorsun radyoda çıkan tutuklama listelerini... Vallah sıra bana ha geldi, ha gelecek...» (s.227)

İş olacağına varır (s.227)

«Ne yapalım be kardeş, **iş olacağına varır**...» (s.227)

Başım la birlik (s.228, 242)

En son geçen gün, Kaymakam Bey tutturmasın mı 'Ali, bize ille de bir ziyafet vereceksin evinizde...' diyerekten. Hemen '**başım la birlik** Kaymakam Beyim, Yüzbaşım da davetli ha...' dedim. (s.242)

Hoşça kal (s.228)

«Ya... Haydi **hoşça kal!**» (s.228)

Güle güle (s.228)

«**Güle güle**...» (s.228)

Ağzından yel alsın (s.230)

Karısı boynunu büküp, öylece kocasına bakarken; Zeynep Hanım, «Ay, **ağzından yel alsın** ağabey! Bu nasıl bir şaka?» diyerekten isyan etti; «senin şu sıra hiçbir işe karışmadığını bilmezler mi?» (s.230)

Haydi yallah! (s.230)

«Bilmesine bilirler ya... **Haydi yallah**. Şeytan azapta gerek diye düşünebilirler... Heybet-i Devlet zahir olsun! diyebilirler! Eylemciler de tek durmamakta... Ta yukarılarda, dağlarda dolaşırken candarma komutanımız birilerinin ardındaydı, karşılaştık... Şimdilik selam verip geçti...» (s.230)

Şeytan azapta gerek (s.230)

«Bilmesine bilirler ya... Haydi yallah. **Şeytan azapta gerek** diye düşünebilirler. Heybet-i Devlet zahir olsun! diyebilirler! Eylemciler de tek durmamakta... Ta yukarılarda, dağlarda dolaşırken candarma komutanımız birilerinin ardındaydı, karşılaştık... Şimdilik selam verip geçti...» (s.230)

Yaşasın (s.232)

Siz, hakkınızı nasıl alacaksınız? Bunu da size, yakında 9 numaralı bildirimizle anlatacağız. Bekleyiniz...

Yaşasın Emekçi Türk Köylüsü! (s.232)

Kendine gel (s.234)

Kemal Çığ, yorganın altında kan ter içinde kalmıştı. '**Kendine gel** Kemal Efendi!' diyerekten kalktı oturdu yatağın içinde. (s.234)

Bana bak (s.235)

Necip kaptan bunların başını çekiyordu. Arada bir dikkatli dikkatli gelini Hatice'ye bakıyor; onun kocası Mehmet, keletirler doldukça omuzlayıp sebzeleri kasalara yerleştirmeye götürürken Hatice, keletirlerin ucundan tutacak olsa, ona bağıriyordu: «**Bana bak!** Sen ağır kaldırma hele... bırak!» (s.235)

Ne var, ne oluyor? (s.237)

Zeynep Hanım, «**Ne var, ne oluyor** Reis kıyıda?» diye seslendi. (s.237)

Kolay gelsin, bereketli olsun (s.237)

Astsubay Metin, kasketini geriye itmiş, tabancası belinde, ağır ağır Ali'yle Mehmet'in arasında yürüyerek, dar patikadan, sebze fidanlarına baka baka onlara yaklaştı. Erler daha geriden geliyordu. Kemal Bey'e şöyle bir baktı. Çalışanlara yüksek sesle, «**Kolay gelsin, bereketli olsun** arkadaşlar!» dedi. (s.237)

Amma da yaptın be yahu! (s.238)

«**Amma da yaptın be yahu...** Haydi oğlum Mehmet, durma!» (s.238)

İşine bak (s.238)

Uzaktan Ayşe Çığ, hem çalışıyor hem de yan gözle, dikkatli dikkatli Metin Çavuş'a bakıyordu. Zeynep Hanım, onun tedirgin halini anlayıverdi birden. Alçak sesle, 'abla **işine bak...**' diye söylendi. (s.238)

Teslim ol! (s.229, 239)

«Sıkıyönetimlerden **teslim ol!** listesi var mı?» (s.229)

Vay canına! (s.240)

«Kim bu faşist dediğin Bey?» sorusunu Mustafa Çelimli, pos kır bıyıklarını sıvazlayarak sordu.

«Şu geçen aylarda bizim köyü silahla basanların takımı Mustafa!»

«**Vay canına!**» (s.240)

Vay ki vay! (s.240)

«**Vay ki vay!** Yetişemedim, okunanların hepsini duyamadım...» (s.240)

İllallah (s.242)

Dedikodulardan **illallah** demiş, ihbarlardan bıkmış... (s.242)

Görüşürüz (s.244)

Ali, «Davranmalı... Yemekten sonra ilçeye en az üç sefer yapacağım sebze sandıklarını götürmek için. Sonra da tartı çeki, hesap pusulalarını köye, muhtar efendiye teslim edeceğim. Kooperatifimiz için epeyce mal çıkardık ha... Akşama **görüşürüz**, Kemal amca...» (s.244)

Asayiş berkemal (s.247)

«İşler biraz tavsar gibi olmuş reis; **asayiş** şimdilik köyümüzde **berkemalmiş!** Durun hele çok terledim, gidip şu fanilamı bir değiştireyim.. gömleği de... » diye kalktı içeriye yürüdü Kemal Çığ, nedense Ali ile Nurcan'ı iyice merakta bıraktı. (s.247)

Eski topraksın be yahu! (s.248)

Necip Kaptan sözü aldı: «Hey Kemal Beyim! Sen, bunların ağabubasıydın! **Eski topraksın be yahu!** Sana nasıl buyurabilirlermiş ki? Bu iş böyle dönmüş gelmiş bu sefer nasılsa...» (s.248)

4.5. Argolar

4.5.1. İkinci Dünya

Halt etmek (s.18)

Bir türlü Nihal'in niye yukarı çıkmadığını soramıyordum. Hiç olmazsa bahçeye çıkıp ona görünemiyordum. Nasılsa Bay Salim'in birden hatırına geldi. “Bak ben ne maksatla geldim.. nasıl lâfa daldım... Birkaç haftadır dikkat ettim.. mutlak aranızda bir şeyler geçti. Nihal yemini billâh; hiçbir şey yok diyor. İnanmadım, seninle yüzleştirmeye getirdim, bak şimdi de yanımıza gelmiyor hınzır kız kaçtı mı yoksa? Ne **halt etti**” dedi; sonra ilâve etti “mektepe çocukları gibi kavga mı ettiniz?” (s.18)

Haraca bağlamak (s.39)

Dün gece rüyamda Nihal'i ölmüş gördüm. Onu ihtiyar çiçekçinin bahçesine gömüyorlardı. Hıçkırma hıçkırma ağlayarak uyandım. Ben, bunu hiç düşünmemiştim. Hiç de istemezdim hain şeytan kalbimi **haraca bağladı** galiba? Rüyamda neler gösteriyordu. (s.39)

4.5.2. Nabi'nin Park Kahvesi

Dolap döndürmek / çevirmek (s.12, 17, 29, 33, 47, 66, 120)

Bu gece Doktor Reşat, Öğretmen Sıtkı, erkenden kahvenin en sakin bir köşesine çekilmiş, Mehmet Bey'i bekliyorduk. Ondandır, yakında yapılacak seçim için, kasabada **dönen dolapların** aslı esası hakkında bilgi isteyecektik. (s.12)

Dolap (s.21, 48)

Adamların biricik korkusu, işgal ettikleri bu yerlerden, siyasi **dolaplar** sonucu çıkarılmalarıydı. (s.21)

Halt etmek (s.29, 46, 48, 56, 66)

Şoför İsmail, Zati Bey'in zenginliğine göre bu hediyelerin az olduğunu iddia etti. Kahveci Nâbi de kendine has Rumeli şivesiyle "Abe bu kızcağız yoktur on sekizinde, herif neredeyse altmışındadır. Yakında çeşmelerin suyu kesilirse ne **halt edecek**, merak ederim..." yollu söz etti. (s.48)

Moruk (s.32)

İsmail sevinçli görünüyordu, "Sen, bugün belediyenin önünü seyret gayri, ortalık pek neşeli olacak. Zeybekler, Karadeniz oyunları gırla gidiyor..." diye söylendi. Sonra Hacı'nın arkasından bakarak mırıldandı: "Allah, **moruğun** taksiratını affetsin... Şimdiden ortalıkta ölü gibi dolaşiyor." (s.32)

Dalavere çevirmek (s.33)

Doktor Reşat, "Söyle bakalım, ne **dalavere çeviriyorsun?**" dedi. (s.33)

Yuh çekmek (s.46)

Ne ki İsmail, bu işten kolay sıyrıldı. O sıralarda kasabamızın bıçkınları, Zati Bey'e **yuha çekip** üzerine çürük domates ve limon kabuğu attılar. (s.46)

Üçkâğıtçı (s.48)

Bu olayın kasabada Zati Bey'in lehine bir propaganda vesilesi olduğunu itiraf etmek zorundayım: Kırk yıllık hasis, **üçkâğıtçı**, çıkarı için her yıl Menderes'in taşmasını isteyen Zati Bey, üç günde bir halk kahramanı oldu. (s.48)

Palavracı (s.55, 132)

Daha biz oturmadan Sıtkı da görüldü. Yanında Lutfullah Efendi vardı. Şöyle böyle deriz; ama Lutfullah Efendi'nin adam seçmekte yeterli akli vardır. Sıtkı'nın eteğine bir yapışmasın, zihnini kurcalayan bir sorunu öğrenmeden bırakmaz. Örnekse, Öğretmen Zafer, kasabamızdan yetişmiş bir adam olduğu halde onu pek tutmaz. Ona '**palavracı!**' der, işin içinden çıkar. (s.55)

Üçkâğıtçılık (s.57)

Doktor bilim, bilgi **üçkâğıtçılığından** söz ediyor; haktan, adaletten konuşuyor, Zafer hakkında verilecek mahkeme kararının herkese ders olacağına inandığını söylüyordu. (s.57)

Haraca bağlamak (s.62)

Bir ara Reşat gelmeden, belediye doktorluğu da kendisine kalmıştı. İşte bu sıralarda çarşıdaki esnafı **haraca bağlamıştı**. (s.62)

Arpa (s.74)

"Haydi haydi... Ben, seni bilirim. Bir tutam çayı kırk kez kaynatırsın. Herkesin hakkı, belediyemizin kararı ile üç şekerken iki şeker verirsin. Kahveye de basbayağı **arpa** karıştırırsın... Belediye zabıtasına bir baskın yaptırayım da gör!" (s.74)

Postalamak (s.89)

"Anladım, demek sabahtan beri beni bu yüzden kasabaya **postalamak** istiyorsun..." (s.89)

Ana avrat düz gitmek (s.90, 116)

Bir süre her kafadan bir ses çıktı. Kimi dizini dövdü, söylendi. Kimisi **ana avrat düz gitti**, kime sövdüğünü bilmeden. (s.90)

Tiye almak (s.91)

İstiklal Harbi'nde gösterdiği büyük yararlıklara(!) karşın hâlâ milletvekili seçilemeyen bizim Efe, ilimizin milletvekillerini eleştirecek bol bol fırsat bulur. Onun milletvekili olma sevdasını da o sıra kimse **tiye almaz**. (s.91)

Yedi ceddine okumak (s.121)

"Nerede Sinemacı Ahmet'te bu kadirlik olsun para harcayacak göz. Geçen gece kafayı çekip, Doktor'un **yedi ceddine okuyarak**, sinemanın bu onarımını yapmayacağını ilan etti. Hem de Nâbi'nin Park Kahvesi'nin ortalık yerinde..." (s.121)

İpsiz (s.157)

Hiç kuşkunuz olmasın, Doktor Reşat'ta, Mühendis Bekir Bey gibi çok namuslu bir adam. Oysa adamı tefe koymuşlar birtakım **ipsizler**. Geçen pazar kasabaya vardığımda, Diphan'da oturmuş lafını ediyorlardı: Yok rahmetli Mühendis Bekir Bey isyankâr ruhluymuş da Doktor Reşat Bey de ona benzermiş... (s.157)

4.5.3. Yılan Hikâyesi

Ana avrat düz gitmek (s.23)

Recep: "Arkam yanıyor Kâmil, arkam... Beni şu yana çevir" diye fısıldadı. Kâmil onun istediğini yaparken, sebep olanların **anasına avradına düz gitti**... (s.23)

Gebermek (s.25, 46, 95)

Muhtar şaşladı. Sonra geriledi: "Madem siz yoksunuz işin içinde... Ben bu işi hallederim. İkisini de **geberteceğim**." (s.95)

Halt etmek (s.42, 59, 73, 78, 92, 125, 158)

Galip endişeli: "E... Ne **halt edeceğiz** şimdi?" diye sordu. (s.158)

Daniska (s.53, 118)

İsmail, ailesinin cevap bekleyen gözlerine uzaktan baktı: "Dört yıl askerlikte kafa gezdirmedik. Tezkereye bile yazdılar; ben, tank çavuşuyum. Dört yıldır, elimden makinenin **daniskası** geldi geçti. Koskoca kamyonları bir at gibi sürerim. Bunları size yazmıştım." (s.53)

Dalavere çevirmek (s.66, 95)

Birden İsmail'in sesi ciddileşti: "Niyetini anladım, muhtar. Ama bize söktüremezsin, yutturamazsın" diye devam etti. "Bizim siyaset kitabımızda kız kaçırmak yazmaz. Milletın gözünü boyamak için de bu çeşit adı **dalavere çevirmeyiz**." (s.95)

Manevra çevirmek (s.66)

Osman, muhtarın **cevirdiği manevrayı** hemen çaktı: "Dediğin doğru amma, Allah da kul da şahit, İsmail, bu işleri benden iyi biliyor. Köy de bunu öğrenecek. Ben namuslu adamım. Kimsenin hakkını yemem. Akıl yaşta değil başta derler..." (s.66-67)

Mangır (s.86)

"Vallahi bilmem. Getirip getirip döktük, buraya. Çuvallarını kantarını getirirsin, belli olur. Sen **mangırdan** haber ver..." (s.86)

Dolap döndürmek / çevirmek (s.88, 124, 147, 151, 152)

Recep, bugüne kadar oğluyula politika lafına girişmemişti. Onun ne yaptığını, kahvedeki toplantılarını, köyün içinde **dönen dolapları**, Osman'dan sadece bir dedikodu olarak vakit geçsin diye dinliyordu. (s.88)

Fiskos etmek (s.124)

"Demişler ya... Daha başka **fiskos etmişler** amma, bizim Deli İbrahim pek anlayamamış." (s.124)

Bi halt diyemezsin (s.133)

"Nutuk çekeceğim be hükümet meydanında! Yüksek yere çıkacağım; ağalar, beyler, paşalar diyeceğim... Biz köylüleri, bu yıla varıncaya dek, anamızdan emdiğimiz süt burnumuzdan geldi, vallah billah. Siz bilirsiniz gayri... Benden bu kadar diyeceğim..."

"Bi halt diyemezsin..." (s.133)

Tongaya basmak (s.151)

"Yamanmış ha Ömer... Yapacağını yaptı. Muhtarı **tongaya bastırdı**. Akıllı çocukmuş..." (s.151)

4.5.4. Onbinlerin Dönüşü

Boru mu bu? (s.12, 173)

Ötekiler de onun ağzına bakıyorlardı: "Ben" diyordu Ahmet Usta, "adam öldürmeden, hırsızlık etmeden, kısacası siyasetten polise düşen kişilere baygınımdır. Kulu kölesi olurum, bu kişilerin... **Boru mu bu**, bunca yıllık görgümüz var..." (s.173)

Daniska (s.13, 118)

"Hadi oradan... Dalga geçme... Demek istediğimi bal gibi anlıyorsun, işte... Lavantanın **daniskasını** sürüneni hiç koklamadım; ama koklasam herhalde midem bulanmaz." (s.13)

Manevra yapmak (s.18)

Recep kalkıp, arkadaşının arkasını okşadı. Yumuşayan bir sesle, "Sakın seni susturmak için **manevra yaptığımı** zannetme" diye, odada bir aşağı bir yukarı dolaştı. (s.17-18)

Bitirim (s.22)

"Eyvallah ağabeyciğim, bu işlerde **bitirim** olduğunu bütün Gedikpaşa tasdikledi..." (s.22)

Dalavere (s.45, 71, 77, 149)

Recep, "Yooo..." diye söylendi. "Şimdilik biz Türklerin, kanımızın temiz olduğunda karar kılmışlar. Siyaset **dalaveresi**... Bizimkiler de... Hani senin Sait gibiler de bunu yutuyorlar. Bu şu demektir ki şimdilik Hitler'in istila planında biz yokuz. Herif harbe hazırlanıyor." (s.77)

Kazık (s.45)

Ah efendim ben, hükümetimizin yerinde olmalıyım. Keferelere **kazık** üstüne **kazık**... Herifler ocağımıza düşmüşler değil mi ya?.. Bu maden, dünya yüzünde sadece bizde var gibi... **Kazık** efendim, **kazık**! (s.45)

Maskara olmak (s.47)

Bana burada doğru dürüst bir rol vermiyorlar. Sebebi, rejisörümüz; Almanların bin dokuz yüz modeli melodram mektebinden şahadetnameli! Bu ahvalde Fransız mizansenini karıştırıyor, **maskara olup** çıkıyoruz. (s.47)

Falso yapmak (s.65)

Recep sordu: "Ne oldu sonra? Süleyman'la ne yaptın?"

"Onu diyecektim: Recep'le konuşalım dedim. İşin burasında az daha **falso yapıyordum**. Süleyman, canım bu ne resmiyet yahu, diye sordu. Haklıydı. Kalk Recep'e gidelim demek vardı. Diyemedim işte. En sonunda lafı tatlıya bağladım: Sen, her gün bu saatlerde burada, kahvedesin ya bir geçerken Recep'i çeviririz. Olmazsa ben alır gelirim dedim." (s.65)

Okutmak (s.66)

"Bütün sınavlara girmedim diye peder parayı kesti. Biliyorsun. 'Kasabaya dön gel' diyor. Gitmeye gideceğiz. Ama şu güzelim yaz, İstanbul'un yazı bırakılır da gidilir mi ya! Mariya ile en az beş kere Florya sefası yapmadan, bir yere kıpırdamam. Bu eski lacivert elbiseleri şuracıkta **okutacağım**. Yanımda para var; ama ne olur ne olmaz. Zaten pedere de telledim. Yol parası dedim. Bugün yarın ister istemez yollayacak." (s.66)

Halt etmek (s.68, 73, 77, 79, 109, 113, 160, 187, 248)

Necip, meseleyi daha enine boyuna düşünemiyordu. Düşünmek istese de düşünemiyordu. Kendisi artık siyasi bir adamdı. Her türlü muhalefete, iktidar partisinin bir temsilcisi olarak karşıydı. Recep, bu işte **halt ediyordu**. Bu, fakülteyken bir numaralı öğrenci olmaya benzemezdi. Zemine, zamana uygun siyaset yapamayan kişi, onca; akıllı, zeki kişi sayılmazdı. (s.248)

Dolap döndürmek / çevirmek (s.72, 78, 199)

Halit, bu sözlerden de bir şey anlayamadı. Fakat aklından ister istemez, Selman Bey'in cemaziyülevveli geçmeye başladı. "Bu adam, bir **dolap çeviriyor**; ama dur bakalım, anlayacağız Halit..." diye düşündü. (s.199)

Sıkıştırma (s.79)

"Allah için dert de dert ha seninkisi... Ben, anlatıvereyim: Yedin, içtin, Mariya'yı öptün, sıktın, **sıkıştırdın** falan filan... Geç bu lafları, ben uyuyacağım. Olsa olsa derdin, bugün sattığın elbiselerin parası bitti." (s.79)

Kafeslemek (s.80)

"Allahını seversen Ali, doğru söyle, şimdiye kadar hiç kızlarla düştün kalktın mı? Kaç tane **kafesledin?**" (s.80)

Asılmak (s.83)

"Hayret ediyorum şu Nejat'ın edepsizliğine Ali..." diye Necip uzandığı karyolasında doğruldu. "Halit'le Nesrin'in ilgisi meydanda iken, boyuna kıza **asılıyor** gibime geliyor. Her aklına geldikçe evine gidiyor. Güya arkadaşlıkmış bu... Nesrin de tabii karşılarmış. Halit, hiç içermemiş gibi davranıyor." (s.83)

Makasa almak (s.83)

"Hem deli hem akıllı... Daha doğrusu, hepimizden zeki, akıllı satmak istiyor kendisini. Geçenlerde görseydin Recep, Halit, ben bir **makasa aldık**, deli ediyorduk; Halit'in Fransızcasını bilirsin. Edebiyatı da ezbere bilir. Bir solukta on beş yirmi kadar Fransızca ezbere şiir okudu. Geçti, bizim edebiyata bir o kadar da bizim şiirlerden okudu. Sonra da bir konferansa geçti. Nejat alıklaştı. Aldık mı alaya... Baktı ki işin işinden çıkamayacak, Halit'in okuduğu bütün Fransız şairlerini sevmediğini söyledi. Bizim edebiyatı da hiç okumazmış..." (s.83)

Fora etmek (s.95)

Bir akasyanın altındaki çarpık bir masaya oturdular. Bahçede ceketleri **fora etmiş** birkaç öğrenci, kitaplarını açmış ders çalışıyorlardı. (s.95)

Makaraları koyuvermek (s.108)

Süleyman, sandalyeye ters oturmuş, kollarını arkalığine dayamış, başını yumruklarının arasına almış, gözlerini iri iri açmış, şaşkın şaşkın Recep'e bakıyordu. Recep, yatağının üstünde oturuyor, kahkahalarla gülmek için kendisini güç tutuyordu. Ali, çoktan **makaraları koyvermişti**. O kadar gülmüştü ki gözlerinden şıpır şıpır yaşlar akıyordu. (s.108)

Dalgaya düşmek (s.113)

Hiçbir kızla bu kadar uzun **dalgaya düşmemiştim**. Babam bile gelip giden memleketlilerden duymuş, küplere biniyormuş. (s.113)

Maval okumak (s.130)

"Dün gece yarısı, beni uyandırdı. Biraz sarhoştum. Halit'i hiç böyle karmakarışık görmemişim. Bir sürü **maval okudu**. Uyku sersemliği ile ne demek istediğini pek iyi anlayamadım." (s.130)

Enselenmek (s.148)

Recep, lafın burasında kahkahayı bastı: "Allah Allah... Bu iş, çok hoşuma gitti doğrusu. Hocamı çok severim. Ona hakaret edenleri bir bir dekana jurnal edeceğim. Jurnal ne demek, zaten **enselenmişler**." (s.148)

Manevra çevirmek (s.149)

Bu fikir dalaveresi; Almanların birtakım enayilere, kendilerini efendi kabul ettirmek için **ceverdikleri manevradan** ibaretti. (s.149)

Numara yapmak (s.77, 159)

Dekan, bana **numara yapmadıysa** sözünde durursa bir sınava daha girip, anlı şanlı profesör adayı olacağım. (s.159)

Martaval (s.177)

İçinde uçsuz bucaksız, bitip tükenmeyen bir sıkıntı vardı. Yıllardır bu sıkıntıdan kurtulamamıştı. Kurtulmak için bir şeye, bir ideale bağlanmak sözü, sadece Halit'in uydurduğu bir **martavaldı**. (s.177)

Islatmak (s.182, 183)

Nesrin, önüne geçti: "Olmaz. Bir yere gidemezsin Recep, hep beraber sınav sonunu **islatacağız**." (s.182)

Çakmak (s.183, 277)

Üç günde bir Ahmet, dayısının verdiği listedeki kitapları bulup getiriyordu. Bir yandan da delikanlı, "Yahu dayı, senin şu yirmi gündür okuduğun kitaplar kadar kitabı ben, bütün lise

boyunca okumadım. Sınava mı gireceksin nedir?" diyordu. Halit, ona sadece gülümsüyordu. İcinden, o kadar geri kalmışım ki sınava girsem herhalde **cakarım**, diye geçiyordu. (s.277)

Kırıştırmak (s.206)

Şişli, Maçka, kısaca İstanbul sosyetesinde itibarı vardı. Nesrin'le arasındaki olmuş bitmişler, olan bitenler, bu yüksek sosyetenin gayet doğal karşıladığı şeylerdi. Biraz laf, biraz dedikodu olur, geçerdi, o kadar... Eski arkadaşlarının yerinde yenileri vardı. Bunların da Nesrin'in ahvali umurlarında değildi. Bazıları Nesrin'e kur yapıyor, Nesrin'le **kırıştırıyordu**. Bu kadarcığı da bu sosyete de pek önemli sayılmazdı. (s.206)

Caka (s.212)

Halit'in tepesi attı, birdenbire: "Ben, milyoner falan değilim!" deyip, telefonu kapadı. Eli ayağı bir zaman tir tir titredi. Belki başka bir zaman olsaydı sosyete ye inat, Nesrin'e **caka** bu konuşmayı kabul eder, gazeteci yi tersleme zdi. (s.212)

Yaltaklanmak (s.252)

Bazı zamanlar onları, sırf alay etmek için zekâ oyunları yaparak kafese koymuştu. O kadar ki en sonunda ona boyun eğmişler, **yaltaklanmışlar**, hatta ticaret odasının başkanlığını bile önermişlerdi. (s.252)

4.5.5. Kalpaklılar

Halt etmek (s.59, 89, 136, 143, 222)

Talip'in içine iyice bir sıkıntı bastı: Şimdi bu kızla ne **halt edeceğim** diye, akli fikri karışıyor du. (s.136)

Enselemek (s.90, 311)

"Oduncu kılığına giren sekiz Sökeli Rum'u temizlemiş. Duyulsun istemiyor. Daha bu çeşit kılık değıştirenleri **enselemek** için. Herifçioğulları, eşeklere odunla karışık birçok tüfek sarmışlar. Çuvallara mermi doldurmuşlar. Akköy tarafındaki Rum çetelerine götürüyorlarmış." (s.90)

Marazın kökünü yemek (s.96)

Derintaşlı, kızdı: "**Marazın kökünü yiyin** be keratalar!" Bir gülüşmedir koptu. Mustafa, helvayı üçe böldü. (s.96)

Dolap döndürmek / çevirmek (s.115, 117, 162, 200, 237, 246, 260, 290)

Yunanlılar, şimdilik İngiliz kumandanından aldıkları emir üzerine hareketsiz duruyorlar. Bilinmez ne zamana kadar duracakları. Birtakım siyasi **dolaplar dönüyor** herhalde. Tekrar harekete geçmek için İngilizlerden emir bekliyorlardır. Ama cephe boş değil. (s.162)

Falso yapmak (s.148, 253)

“Sen, dadıcığım, bu işi bana bırakacaksın. Ben, akli başında bir kızım. Hiçbir **falso yapmadan**, kimseyi üzmeden, bu işin içinden çıkacağım. Yemin ettin, unutma. Benim, suç ortağımın. Sırrımı saklayacaksın.” (s.148)

Delişe tıkmak (s.195)

Şeyh Ramiz Efendi, “Padişahım... Halifem... Dinim, iman! İmansızlar...” diye yine bağırmağa başlamıştı. Kumandanın kafası kızdı. Döndü Şevket’e, “Götür şu sersemeleri... **tık delişe**... gözüm görmesin! Adamın elinden zorla kaza çıkartacaklar. Hay Padişahınız, padişah gibi kafanızda paralansın... Basın bakalım... Ankara’da hesabınızı görsünler...” dedi. (s.195)

Başlatmayın yedi ceddinizden, sülalenizden (s.216)

Karanlığı yırtarcasına Hasan, patladı: “Şimdi bana **başlatmayın yedi ceddinizden, sülalenizden!**” (s.216)

Dalavere çevirmek (s.238)

Kahvehanede hep yaşlı Rumlar, birkaç da yaşlı Türk vardı. Şehir içinde iki taraf da zaman zaman böyle bir arada görünmekle güya dost geçinirlermiş gibi bir hal alırdı. Aslında böyle bir arada oturanlar, her şeye karşı ilgisiz görünenler, yahut da karşılıklı **dalavere çevirenlerdi**. Çoğu da karşılıklı casuslardı. (s.238)

Caka (s.269)

Her gün, Ferit Paşa’nın yanına gelip giden o sürü sürü İngiliz, Fransız diplomatlara, zabıtlere bakıyor, bakıyorum da midem bulanıyor. İçimden her birinin yüzüne ayrı ayrı tükürmek geliyor. O ne kurum, o ne **caka**... (s.269)

Uçurmak (s.273)

“Emredersin babacığım. Sözümden çıkmam. Talip’e de bir zaman beni görmemesini söyleyeceğim. Ona gizli haberleri **uçurmaya** devam edeceğiz değil mi?” (s.273)

İpsiz (s.298, 344)

Hepinizi asmak bana kısmet oldu. Gelgelelim, o **ipsiz** Moskof uşağı olacak aşağılık Ethem, Düzce üzerine geliyormuş. Sizinle uğraşacak vaktim yok. Birkaç kurşun yakarız olur biter. Sözüm ona askerlik, şerefimizle geberirsiniz: Sizi kurşuna dizeceğim.” (s.344)

Posta etmek (s.319)

Herifleri bir gecede **posta ettik**. Sen yüzbaşı oldun, Yusuf Bey Mülazımıevvel, bense çavuş. Bir de şu Hendek’te becerebilseydik... birer rütbe daha... Ama kabahat bizde değil...” (s.319-320)

Delğe sokmak (s.321)

“Hepiniz bana, daha doğrusu Kemal Paşa’ya lazımsınız, gözünüzü açın da bir daha böyle **delğe** bizi **sokmasınlar**.” (s.321)

Delikten çıkmak (s.334)

Salih, içini çekti: “Eh! şimdi bize, bir yolunu bulup, şu **delikten çıkmak** kalıyor.” (s.334)

Delğe girmek (s.341)

Salih: “Gel gel bre kahvecibaşı... Biz, seni unuttuk bu sabah... Ne o, ardında nöbetçi yok... Yoksa hepsi bir **delğe** mi **girmiş** ola?” Kahveci, duruverdi. Yüzü sapsarı kesildi. Bütün tutuklular, dikkatle ona bakıyor, yavaş yavaş ona sokuluyorlardı. (s.341)

Foyası çıkmak (s.352)

Bütün bir kasaba, ta İzmit’ten Bolu’ya kadar şehirler, kasabalar, düşmanlarla birlik olup, kendi istiklallerine, kendi varlıklarına kastedemezlerdi. Taassubun ayaklandığı cahiller, suçlarının altındaki millet sevgisini, hak ve hürriyet duygusunu elbette, Salih Efe gibi, İlyas gibi, Niyazi gibi duymakta, hissetmekte gecikmediler. Onları yanıltağın menfaatleri için yüreklerini satanların **foyası** iki aydan az bir zamanda meydana **çıktı**; mağlup oldular. (s.352)

4.5.6. Doludizgin

Başlatmayın yedi ceddinizden (s.9)

“Şimdi bana **başlatmayın yedi ceddinizden**. Gidin başımdan. Ben, atımı bırakıp döneceğim. Size ne oluyor?” (s.9)

Dolap çevirmek (s.11, 35, 61, 82, 85, 89)

“Bir zamandır Tahsin’in Arnavut memurlar, polisler arasındaki faaliyeti gözümüzden kaçmıyordu. İngilizlerin Arnavutlarla ne gibi bir habaset **dolabı çevirmek** istediklerini daha bilemiyoruz. Ama Tahsin’in de müdür olacağı hiç de hatıra gelmezdi. Eğer bu doğru çıkarsa vay İstanbul’daki vatanperverlerin haline!” (s.89)

Halt etmek (s.11, 31, 79, 81, 137, 187, 212)

Odasında bir aşağı bir yukarı dolaşan İbrahim bey, kaçakları sorguya çekiyor, öfkesinden sadece, “Cahil herif!.. Cahil herifler!..” diye bar bar bağıyordu. Hele Mehmet’in askerden kaçabileceğini bir türlü aklı almıyordu. Bir at için böyle bir **halt edilir miydi?** (s.11)

Dam (s.14, 31, 32, 33)

Candarma çavuşu Ferâmuş, telaştan, heyecandan iki yakasını görmüyordu. Hükûmet Konağının ardındaki mapus **damının** yanındaki depodan birtakım ürgen, ip çıkarmış, kapının önünde düğümlenen, dolaşan bu ipleri çözmek için uğraşıyordu. (s.14)

Uçurmak (s.17)

Mehmet Ağa’nın yanı başında oturan çok yaşlı bir zat, “Bu mereti telefoncu Rahmi Onbaşı **uçuramaz** mı? Bu çocuk makineden anlarmış.” dedi. (s.17)

Volta vurmak (s.28)

Rahmi sordu: “Arabayı İtalyanların içinden geçirip nasıl getireceğiz?”

“Onun çaresine yüzbaşı bakacak. Sabaha karşı, bir yakadan öte yakaya geçiyormuş gibi gelecek. İtalyanlar bir şeycik anlamazlar. Kalın kafalıdır zaten çavuşları. Köprü başında aşağı yukarı **volta vuruyor.**” (s.28)

Delğe sokmak / atmak (s.75, 97, 293)

Al Osman, mırıldandı: “Ne günlere kaldık. Herifler rüzgârdan nem kapmaya başladılar. **Sokulacak delik** bulamıyoruz fareler gibi. Doğrusu çok zoruma gidiyor bu...” (s.75)

Yuf olsun (s.79)

Ulan ben otuz yıllık kaptan Pazarlı Eyüp Reisoğlu Mustafa, yolumu şaşıracağım ha... **Yuf olsun** bana böyle bir halt edersem. (s.79)

Fiyaka yapmak (s.80, 81)

Döndü, birkaç kere gitti geldi. Biz, bu sefer ağzımızı açmış onu seyrediyorduk. Tevfik Bey'e bu herif ne halt eder kumandanım? diye sordum. O, güldü: Aklınca bize **fiyaka yapıyor**. Hani İngilizler, harbi bile spor sayarlarmış ya... Bu da centilmen sporcu... (s.81)

Aynasız (s.84)

“Demek oluyor ki abi, altbaştan **aynasızlar** geliyor.” (s.84)

Tüymek (s.85)

Külhanbey ağzı ile konuşan Selim: “Elbette abi, bizde tertibat teşkilât tamam. Cennet mekân Sultan Fatih bilem İstanbul'u alırken teşkilâtın böylesini kuramamıştı. Kusura kalma abi, sen bizden ilerisin bu işlerde, kim bilir ne dolaplar çeviriyorsun. Bize lâzımsın. Piyastos olmanı istemem, suratını bilem görmedim; ama bir başka sefere, aydınlığa çıktığımızda görüşürüz. Allahın izniyle. Çok konuştuk, **tüy** bakalım şimdi!” (s.85)

İpsiz (s.86)

“Bizim mahallede işin çıkar da bir müşkülün olursa kahvede **ipsiz** Selim de, beni bulurlar.” (s.86)

Palavra (s.90, 180)

“Belki **palavradır**. Kendisini mühim işlerde göstermek istiyor...” diye Talip, doğruldu. (s.90)

Palavracı (s.90)

Ev sahibi durumu hemen idare etti: “Keratanın ne **palavracı** olduğunu biliriz. Yalandır söylediği.” (s.90)

Dolap (s.91)

Tahsin'in bu heriflerle münasebetleri bizce malûm. Polis müdürü olursa, muhakkak bu heriflerin bir **dolabı** ile polis müdürü olacak. (s.91)

Tıraşı kes (s.179)

Şoför Ali Usta, eli yüzü yağ içinde, dolma lâstikli eski Berlier kamyonunun altından emekleyerek çıktı. Elindeki anahtarı öfkeyle yere çarptı: “**Kes** ulan Burunsuz **tıraşı** be!.” diye bağırdı. (s.179)

Ağzına sıçmak (s.206)

Salih de bağırdı: “Biz de onların **ağzına** bando mızıka ile **sıcarız!**” (s.206)

Fitil gibi (s.207)

Bütün Türk cephesi, Yunan cephesine karşı, kahkahalarla güldü. “**Fitil gibi** yine kafayı çekmiştir deyyuslar!..” (s.207)

Cızlamı çekmek (s.223)

“Yunan, yarına sağlama karşımızdan **cızlamı çekecek**. Yıprandı, gayri. Bütün iâşe, ikmâl merkezlerini, elimize geçireceğiz.” (s.223)

4.5.7. Bir Karış Toprak

Dolap döndürmek (s.45)

Vaktiyle Subaşı köylüsünün sürdüğü topraklar, tepenin Samsun Dağlarına bakan eteklerindeydi. Yıllar yılı **dönen dolaplardan** sonra sarraf Agop Efendi'nin eline geçmişti. (s.45)

Dalavere döndürmek (s.52)

İhtiyar, öküzlere doğru yürüdü. Yakup'un aklı fikri karışmıştı. «Ülen, şu ileşberliğin amma da girdisi çıktısı var ha!» diye düşünüyordu. Böylesine karışık bir işe girdiğine, nasıl girdiğine, kendi kendisine şaşıyordu. Sürü, satılır mıydı? Karısının, anasının altınını böyle bir işe yatırılır mıydı? Şu İbrahim olacak herife uyulur muydu? «Tarlaların yükseği kendine ha?» diyordu, içinden. Tohumda da bakalım nasıl bir **dalavera dönecekti**... (s.52)

Fiskos (s.90)

Sarrafin tarlaları enine değil, boyuna bölünseydi, haksızlık az olurdu. Meğer İbrahim'in Çakal Memet Efendi ile **fiskosları** buymuş. (s.90)

Halt etmek (s.119, 124, 158)

Hasan, telâşlandı: «Sakın ha! Böylesine bir **halt etme**... Duyarsa Koca Ali Ağam, seni boklu değnekle oymaktan, obadan kovarlar.» (s.158)

Dolaba koymak (s.120)

Cemal, küskün küskün karşılık verdi: «Bunun çaresi yok Yakup kardaş, ağa dediğin, iyiliği tutarsa iyilik koparır. Koca Ali Ağam gibi... Kötülüğü, tulalarımızı elimizden alacak. Alacak

ya, Şimdi de bizi nasıl **dolaba** bir yol daha **koyacağını** hesaplamakta... Ne olcaksa olsun, bitsin bu iş gayri!» (s.120)

Marazın kökünü yemek (s.127)

Kalabalığın içinden bir ses homurdandı: «**Marazın kökünü yesin** e mi?» (s.127)

4.5.8. Bir ift kz

Dam (s.25, 47, 66, 67, 68, 80, 82, 83, 89, 104, 109, 113, 115, 120, 134, 141, 150, 159, 228, 231, 261, 263, 275)

Avukat Muhlis Bey, bir kulpunu bulmuş, Rüstem'i ve öküzlerin sahibi İlyas'ı üç ayla kurtarmıştı. İlyas'ın cezası tecil edilmişti, ama Rüstem'in vaktiyle iŐlenmiŐ ve tecil edilmiş bir aylık eski bir cezası vardı. Bu ceza da eklenerek Şimdi Rüstem, dört ay mapus **damında** yatacaktı. (s.159)

Zom olmak (s.35)

«len, içtim **zom oldumsa**, lmedim ya! Ben, algıcılara, yüzlük ellilik bastıkça sen, aman ağam fazladır, çoktur deyip elimden kapıyor, yarısını cebe indiriyordun.  basacaksam ikisini sen, elimden alıyordun.» (s.35)

Ana avrat düz gitmek (s.36)

Rüstem'i yere bıraktılar. Kan yüzüne vurmuş, saçları dimdik olmuştu. Durmadan soluyordu. Bir yandan da kendisini yakalayanlara **ana avrat düz gidiyordu**. (s.36)

Ne halt ettik (s.37)

Kemal, yerden paraları topladı. Rüstem'in aynasını, tarağını, defterini geri verdi. Paraları Hasan'a uzattı. Hasan, paraları almadı: «İçinden yüz lirasını al, cebine koy bakalım, Kemal. İzmir'den buraya bizi iyi getirdin. Ayılır gibi olunca, bak **ne halt ettik**. Az kalsın seni de vuracaktık. Kusura kalma...» (s.37)

Dolap kurmak (s.41)

«Ayağını denk al, yoksa beln bulursun bu sefer... Anladın mı? Millet'in ekmek parasına karışma... **Dolap kurmaya** kalkışma. Benden söz bu kadar.» (s.41)

Posta etmek (s.56, 71, 76, 80)

Onbaşı Ramazan, Yakup Emmi'yi böyle karakola **posta etmekten** basbayağı utanmıştı.
(s.56)

Dolap (s.59, 73)

Ne iştir bu yahu? Öküz çalarlar, getirip senin gibi namuslu bir kişinin harımına koyarlar; bana da git Yakup'u tevkif et derler. **Dolap, dolap, dolap!** Hani sen ortada olmasan, öfkemi şu göçmenlerden alacağım. (s.59)

Damı boylamak (s.66, 275)

«Sen, öylecene bil. Bunca yıldan beri denemişimdir. Okur yazarlığım yok emme, memlekette ne zaman gazeteciler mapus damına, yazı yazarlar ne zaman mahkemelere yollandı mı, yollanıyor diye tevatür çıktı mı, bil ki eceli gelen it, cami duvarına siymektedir. Ortalıkta bir olmayasıya iş var ki, herifler yazıp çizmekte, yazıp çizince de **damı boylamakta**... Benim aklım bu kadarına erer İriza Efendi oğlum, seninkisi bu kadarına da ermekte...» (s.274-275)

Dolap çevirmek / döndürmek (s.68, 73, 77, 97, 98, 146, 150, 174, 284)

«Yakup, önlerine düşmeseydi bu iş şimdiye dek çoktan bitmişti. Bir bölümü zaten avucumuzun içinde. Ötekiler de mapus damını boyladı. Rüstem'in **cevirdiği dolap** çok güzel oldu vesselâm.» (s.68)

Volta vurmak (s.76)

«Onun kafası örüzgerli ağam. Onun kafasında çok işler dönüyor. Okulumuzun başöğretmeni Haydar Efendi ile akşam vakitleri, okulun bahçesinde **volta vuruyorlar**, aşağı yukarı dolanıyorlar, çok çok lâf ediyorlar. Sonracığıma söğüdün altına iskemle atıp oturuyorlar, yine lâflanıyorlar. Haydar öğretmenin küçük kızı çay getiriyor, karşılıklı içip içip tekrardan lâflanıyorlar. Ne derler ne konuşurlar bilmem. Ama evim, okulun annacında olduğundan hepsini görüyorum. Hasan Efendi'nin aklını fikrini hep Haydar öğretmen bozar gibime geliyor....» (s.76)

Dalavere (s.14, 77, 90, 109, 173, 232, 265)

İbrahim ağanın şehire gidişleri, parti ile parti başkanı ile konuşmaları, sakın hep bir **dalavere** olmaya? (s.173)

Martaval (s.89)

Yakup Emmi, öküz hırsızlığı etmiş dedin mi, adama kâinat güler. Candarma komutanımız da her ne kadar ilçemizde yeniye de kulağı delik, akıllı bir yüzbaşısıdır. Böyle **martavali** yutmaz. Koskoca hükûmeti aptal yerine koyup böyle oyun oynanır mı hiç? (s.89)

Ne halt ettiniz? (s.80, 108)

Hasan, ahırın kapısından çıkarken şoför yetişti. Hasan onu, ahırın önündeki koca çınarın gövdesinin ardına doğru çekti: «Anlat bakalım,» dedi, «dün ilçede babamla **ne halt ettiniz?**» (s.108)

Ne halt yedi? (s.131)

Hasan, anasını daha da kızdırmak için keyifli keyifli, «Neymiş bu lâflar, Kemal yine **ne halt yedi?**» (s.131)

Fiskos etmek (s.145, 174)

Aldı, şoför Kemal'i; bir korku, bir düşünce. Hasan Efendi'yi temize çıkarmak için bir söz etmişti, rapor diye. Bu sözün edilmesiyle ağanın ağzından neler çıkmıştı? Ne demek ola Haydar öğretmenin defteri dürüldü sözü? Haberi hemen Hasan Efendi'ye uçurmak gerek. İbrahim Ağa'nın şehire gidişleri, parti ile parti başkanı ile konuşmaları, sakın hep bir dalavera olmaya? Kemal, o Rıza Efendi'yle ağanın konuşmalarını, anlamlı anlamlı gülümsemelerini, **fiskos etmelerini**, şimdi anlıyor gibiydi. (s.173-174)

Halt etmek (s.151, 195, 264)

Bana iyi ki danıştın. İznim yok! Bir yol bana haber vermeden bir **halt ettin**, biliyorsun ya okkanın altına sen gittin. Üç ay mapusa girdin. (s.264)

Vartayı atlatmak (s.176)

İbrahim, ne diyeceğini şaşırılmıştı. Son söz üzerine öfkeyle dönüp Kemal'e baktı. Şoför, hemen toparlanıp ağaya göz kırptı. Casusluk icabı böyle toplantılarda bulunduğunu anlattı. İbrahim Ağa, yumuşadı. Şoför, içinden bir «Oh!» çekti, **gartayı atlatmıştı**. (s.176)

Perende atmak (s.197, 227, 284)

Rıza, Hasan'ın karşısında **perende atamayacağını** anlamıştı. Bugüne değin de Hasan'ı hiç tanımadığını, onun bambaşka bir kişilik taşıdığını gördüğünü anlamakla da büsbütün şaşırıldı. (s.197)

Makasa almak (s.202)

Hasan, içinden ‘Bu herifler beni **makasa alacaklar** ya; hele görelim’ diye geçirdi. (s.202)

Fasarya (s.248)

«Halk Partisi... Demokrat Parti... Geç Hasan oğlum geç. Hepsi **fasarya**... Sen, Halkçı oldun şimdi değil mi? Köyde ne yapabileceğini bir düşün, hesapla Halk Partisi iktidara geldiğinde senin köyde yaptıklarının bir başka türüsünü ya da aynını memlekette yapmaya savaşacak. Demokrat Partinin yaptığı ettiğiyse meydanda işte... En iyisi sen çiftçiliğine bak, ben de avukatlığıma... Haydi, bu sözlerin dibini, sonunu bulamayız. Yazıhanede işler var...» (s.248)

Deliğe tıkmak (s.261, 263)

«İrıza Efendi diyor ki ağam, köylük yerde kolperatif kurmak düpedüz goministliktir. İbrahim Ağam arzu ederse, hepsini toplatır **deliğe tıkarız**. Zaten göçmenlerin de ne yakadan memleketimize geldikleri biliniyor...» (s.263)

Carttt kaba kehat (s.261)

Ali Mehmet, tam ‘**carttt kaba kehat**’ diyecekti ki, bir de baktı İbrahim Ağa kahveye girmekte. Rüstem’in sesini niçin böyle çıkardığını anlayıverdi. Sustu. (s.261)

4.5.9. İzmir’in İçinde

Haraç vermek (s.43)

«Çaresiz bu **haracı vereceğiz** ağabey.» (s.43)

Halt etmek (s.62, 67, 390)

«Aman Suphi Bey amca, böyle bir particilik rezaletine gülünmez de ne **halt edilir?**» (s.62)

Palavra (s.62)

Gazetelerin bu **palavralarını** bırakıp, spor sayfalarına bakmaya başladım: Hemen hepsinde benimle Uğur’un resimleri vardı. (s.62)

Fink atmak (s.74)

Örneğin şu Amerikalı çavuş, bu zenginlerin kulübünde **fink atıyor**. Nato diye Türkiye’ye gelmiş. Herifin bir doları, neredeyse bizim on liramız. (s.74)

İşletmek (s.75)

Kemal: «Sen de bu saf, tertemiz, Amerikalı çocuğu hep **işletirsin!**» diye söylendi. (s.75)

Üçkâğıtçılık (s.84, 170, 220, 293, 408)

«İktisat bilimi vardır. Ama ticaretin bilimi olacağına aklım ermez... Herhalde size, iktisat bilimi ile birlikte ticarî bilimler diye **üç kâğıtçılık** öğretmişler...» (s.408)

Dümenine bakmak (s.88)

Her neyse, bizi ilgilendirmez. Biz, **dümenimize bakarız**, işimize bakarız. (s.88)

Haraç yedirmek (s.88)

Öyle herkese **haraç vedirecek** göz bende var mı? (s.88)

Haraç almak (s.88)

Hükûmet, **haraç alırsa** vergidir deyip, başımın gözümün sadakasıdır deyip vereceksin! (s.88)

Dolap döndürmek / çevirmek (s.124, 125, 126, 136, 171, 185, 186, 193, 277, 326)

Duyduğuma göre, işi çok iyi yürütüyormuş. Gördüğün gibi şimdi sizi, ona gönderiyorum. Karaborsadan lâstik bulup, satıyormuş. Bütün bu **döndürdüğü dolaplardan** kazandığının ne olduğu bilinmez. (s.185)

Dümen (s.125)

Biz, ticaret işlerinin içinde olduğumuz için bu işin **dümenini** çoktan duymuş, biliyordum. Bakanların hepsinin bir **dümeni** var.» (s.125)

Okutmak (s.125)

Siz, en iyi cevherli madeni çıkartmak için para, emek harcıyorsunuz. Ben, taş toprakla birlikte, cevher oranı düşük krom madenini dağlar gibi yığıyorum. Tam yabancı ülkelere satış yapılacağı sırada, bakanlar kuruluna bir karar daha aldırıyorum: İyi kalite krom madeni nasıl olsa satılır. Önce düşük kaliteli satılacak! İyi mi? Toparladığım taşlı topraklı dağ gibi yığılmış madeni bir güzel **okutuyorum**. Siz, iyi kaliteli madeninize ihraç, satış izni çıkacak diye bir yıl, iki yıl bekliyorsunuz. Bankalar, işçiler boğazınıza sarılıyor; sözün kısası, iflâs bayrağını çekiyorsunuz... (s.125)

Mum olmak (s.151)

«Allah kahretsin, lâstikleri çürüdü de artık yama tutmuyor. Ortalıkta lâstik yok. Sıraya girdik; üç aydan önce sıra gelmezmiş. İşte böylece, Gülseren Hanımın arabasına **mum olduk.** (s.151)

Kazıklamak (s.154, 170, 193, 292, 302)

«Seni kurnaz tilki seni! Milleti, iyi **kazıkladın.** Amcamı bile heyecandan öldürüyordun...» (s.302)

Dalavere (s.159)

«Bu huyunuzu bilirim aziz şefim; bir iş söz konusu oldu mu hemen o işte bir **dalavera** kokusu sezersiniz...» (s.159)

Racon (s.160)

Ben, söze karıştım: «Her devrin, her zorluğun, kendisine özgü bir **raconu** vardır Fatma Hanım!» (s.160)

Damı boylamak (s.165)

Salon, iyiden iyiye dolmuştu. Sıkışık oturmaya başlamıştık. Yine de Hasip Bey, aramızda oturan Suphi Bey'e doğru eğilmiş, politikadan söz ediyordu. «Ankara'dan kötü haberler var!» diyordu. Suphi Bey, «gazetecilerin defteri dürülecekmiş... Ama nasıl? Daha bu belli değil. Damadı Hazreti Şehriyari'nin **damı boyladığını** biliyorsun...» (s.165)

Mangır (s.189)

«Koştum Emre ağabey: Atlet bir arkadaşım var. Çivili ayakkabısı bana uydu. Bir gün Halk Sahası'nda atletlerin antrenörüne götürdü, beni. Hoca, kronometre tuttu. On bir beş yapmışım. Atletizm hocası asıldı da asıldı: İlle gel çalıştırayım seni oğlum. On birin altına da inebilirsin iyi çalışırsan dedi; ama benim gözüm topta. Topun ucunda **mangır** var, ağabeylerim...» (s.189)

Fiyaka (s.227)

«Olsun oğlum; ilk girişte kimse sınav kazanamaz; sınav komisyonunun **fiyakası** bozulur... Olmaya ki benim pistonum işleye...» (s.227)

Çuvallamak (s.227)

«Bir çaresine bakacağız. Sınav günü birlikte gideriz sınav yerine. Hem de Gülseren'in Opel'iyle. Küçük araba, kolay kullanıyorsun; alıştın. Bu benim Chevrole'yle yokuş in, yokuş çık. Yokuş başında dur; geri dön, falan filân başaramazsın belki, **cuvalarsın**.» (s.227)

Asılmak (s.235)

«Oooo! Annem de babam da ortalıkta bir kız görmesinler. Kızlara **asılacak** yerde, bana **asılırlar!**» diye Cahit, isyan etti. (s.235)

Tüymek (s.272)

«Bu iş tamam; siz şimdi buradan **tüyün**. Pazartesiye fakültede buluşuruz! dedi. Yazıyı elimizden aldı. Biz de Ayşe'yle **tüydük!**» (s.272)

Kazık atmak (s.291)

«Yahu Emre, ben alış-veriş, pazarlık işlerinden anlamam. Bana **kazık atarlar**. Bu kazık topumuza birden olur...» (s.291)

Kazık yemek (s.292)

«Sen, şimdi beni alaya alıyorsun ya.. Müşterilerden **kazık yediğin** zaman ben de seninle alay edeceğim. Bizim plastik eşyaya saldıracaklar. Ortalıkta yapan yok gibi. Tenis Kulüpte de senin öyle anasının gözü tüccar arkadaşların var ki, sana şesi beş gösterip, sonra da Uğur, tamam, kazıkladık keratayı! diye arkandan çekiştirirler...» (s.292)

Su koyuvermek (s.306, 307)

Doktor Şahin, birasından birkaç yudum aldıktan sonra söylendi: «Bizim elleme mangal kömürlerinden de **su koyverenler** var...» (s.306)

Ayartmak (s.330)

Cahit, sordu: «Bize yardıma mı geldin?»

«Hayır, sizi **ayartmaya** geldim: 565-B!» (s.330)

Maval okumak (s.350)

«Asker, silâhını kendisi doldurur, kendisi boşaltır, ateşler. Bu işi hiçbir vakit Şeytan'a bırakmaz. Askerler, silâhları kullanmak için, uzun uzun eğitim görürler... Allah Allah yahu! Memleket barut fıçısına döndü: bunlar hâlâ silâhı şeytan doldurur diye bana **maval okuyorlar**... Silâhı, şu sıra, benim yaptığım gibi, asker dolduruyor!» (s.349-350)

Dolap (s.389)

Diyeceğim şu çocuklar: Amcanızın bu yanları, kendisini ilgilendirir. Sivriliklerini bugüne değin biz, örtbas ettik. Ama bu son olay, bizi, bütün İzmir'e rezil etti demektir. Yarın siz, gazeteleri bir görün... Hele bilmediğim bir **dolaptan** beni de yaktıysa, idam etseler beni, gık demem ama, kardeşim de olsa bu Hidayet'in, ruz-u mahşerde de iki elim yakasındadır. (s.389-390)

Enselemek (s.396)

Yüzbaşı, davrandı: «Ben, söyleyeyim Uğur. Adamın adı: Sulhi.»

«Demek herifi **enselediniz** bile!» (s.396)

Ana avrat düz gitmek (s.415)

Binbaşı, **ana avrat düz gidecekti** ama tuttu kendisini, bir yutkundu. (s.415)

Gebertmek (s 418)

«Ben, bu herifi **gebertirim!**» diye, üstüne çullandım. İki inzibat eri, inzibat subayı; adamı elimden zor aldılar. (s.418)

4.5.10. Tartışma

Halt etmek (s.27, 30, 32, 89, 152, 154)

"Dinlemezler, dinlemezler baba! Asi bunlar... Tam fakülteyi bitireceği sıra böyle **halt edilir** mi?" (s.27)

Dolap çevirmek (s.34)

Çevirdiği işlere akıl erdiremiyorum. Arsa alıyor, arsa satıyor; kat kat apartmanlar yaptırıyor, kat kat satıyor. Bu görünürdeki işi; başkaca ne **dolaplar çevirir** bilmem. (s.34)

Çuvallamak (s.64)

Savcı, ister istemez dava açmıştı. Ben de ilk celsede, yazının bilirkişiye havalesini istemiştim. Mahkeme, bir dahaki celsede, bilirkişileri belli edecekti. Prof. Dolunay, sözün burasında, "İşte şimdi **cuvalladın** Ekrem Mutaf arkadaşım; mahkeme, gedikli, bilinen tutucu bilirkişi o Prof.'u (!) tayin ederse, bizim Selman gitti gider iki yıldan az olmamak üzere cezaevine..." (s.64)

Balta olmak (s.65)

"Efendim benim başıma başka türlü birini, meslekten polisi musallat ettiler. Fakültedeki odamın hademesini değiştirdiler. Adam gelenime, gidenime, öğrencilerime **balta oldu**. Ben de ne yapıyorum biliyor musunuz? Her sabah fakülteye geldiğimde, adamı çağırıyorum; 'oğlum, git benim arabayı yıka!' diyorum. Adam, deli divane oluyor; 'hocam daha dün yıkadım...' diye sızlanıyor. Ben de 'bak oğlum' diyorum; 'koskoca bir profesör, boyasız ayakkabı ile gezer mi? Gezmez. Arabası da ayakkabı gibidir; her gün temiz olacak!'" (s.65)

Ana avrat düz gitmek (s.106, 110)

Adam her fırsatta biz Emniyetçilere, polislere, üstü kapalı, **ana avrat düz gidiyor...** (s.106)

Halt yemek (s.108)

Edepsiz herif, yıllar önce seni dört bin küsur lira dolandırmış polis olmadan. Hiç kuşkun olmasın, adamın hakkında gereken işlem yapıldı. Poliste biz, adımızı kötüye çıkartmayız. Hele sırası gelir, bizi teşhir bile edebilirsin; hakkın da... Ama herifin bu **yediği haltı** bilmiyorduk işe alırken. Elindeki belgeyi bana ver, alacağın bir tamam sana ödenecek!" (s.108)

Dalavere çevirmek (s.135)

Piyona sınavını da kazandım. Ne yaptı babam? Bırakmadı, piyanomu kilitledi, anahtarını cebine koydu; iki yıldır da beni yazıhanesine kapattı. Pis birtakım ticaret **dalaveresi çeviriyoruz**. Onu hiçbir zaman, ömrüm oldukça bağışlamayacağım. (s.135)

Kazık atmak (s.136)

Özür dilerim dayıcığım, çok ağır konuşacağım, babam ortak filan dinlemez, bana da **kazık atar**, beni de dolandırır... Yılladır annemin de iliğini kuruttu. (s.136)

Delik (s.167)

Kocası Cemal, onun korkusunu fark etmiş olacak ki oturduğu yerde büsbütün kaykılarak sakın sakın, "İyi ki bizim anarşist it, şu sıra **delikte**. Bu kaçırma olayı ile uzaktan yakından bir ilişkisi olamaz!" diye söylendi. (s.167)

Cart kaba kâğıt (s.186)

'Bana bak! Git o resmi, şeflerine de göster... Beni bir an önce Selimiye'ye teslim etmezseniz başınıza gelecekleri siz düşünün!' dedim. **'Caaaarrrrtttt! Kaba kâğıt!'**

diyerekten kapıyı yüzümüze çarptı, bu çömez; ama on dakika geçti geçmedi, bizim hücrenin kapısı yine açıldı. (s.186)

Palavra (s.203)

Elmacık kemikleri çıkık delikanlı, "**Palavra**... Bizi yıldırım için yalan söylüyorlar... Kulak asmayın!" karşılığını verdi. (s.203)

4.5.11. Mor Ötesi

Palavra atmak / uydurmak (s.24, 91)

Bir ara 'Osmanlı tarihini araştırmada milliyetçi metotlara dönmeliyiz(!)' gibisine bir laf etti. Pek şaşım... 'Osmanlı İmparatorluğu'nun ümmetçi olduğu **palavrasını uydurdular** (!)' deyince, daha çok şaşım. (s.91)

Martaval okumak (s.24)

Bre yezit, böyle dolambaçlı laflara ne gerek var. Kızı isteyeceksin, açık açık ben şu şu işi yaparım desen olmaz mı? Fransa'da sen bir okula kayıtlı görün, ticaretle birlikte yemedik nane bırakma, sonra da bana **martaval oku!** (s.24)

Dümen (s.34)

Söylendiğine göre damat milyonlar yitirse batmaz. Ne ki barış isteğinin altında bir **dümen**, yeni bir dalavera olabilir diyerekten yargıç Nedim Bey'in aklı fikri karışmakta. (s.34)

Dalavere (s.34)

Söylendiğine göre damat milyonlar yitirse batmaz. Ne ki barış isteğinin altında bir dümen, yeni bir **dalavera** olabilir diyerekten yargıç Nedim Bey'in aklı fikri karışmakta. (s.34)

Üçkâğıtçı (s.55, 59)

"Sus ulan çapulcu! Holding **üçkâğıtçısı!**" diye birden bağırıverdi, Salih Akmercan. (s.59)

Dümen çevirmek (s.55)

"Bu herif, benimle barışmak için bahane icat ediyor. Çocuklara ne de olsa dayanamayacağımı biliyor... Elbet gelsin çocuklar... Kızımız olacak anaları da gelsin yerleştiresin çocukları; ama Halim olacak adam, sokak kapısının dışında beklesin... Temyizden öyle çabuk çıkmaz işler... Ne ki bu üçkâğıtçı, bizim dışımızda, başka bir yoldan

dümen çevirmiş olabilir. Belki de milyonları yitirdi, mahkemede... Her ne hal ise, en iyisi ben gidip yatmış olayım, siz oturun..." (s.55)

Halt etmek (s.56)

Doğan'ın bu sorusuna Nedim Bey, "Cancığer kuzu sarması... Haklısın Doğan, bize **halt etmek** düşer..." karşılığını verdi. (s.56)

4.5.12. Eski Toprak

Maytaba almak (s.25)

Hoca, bir muhtara bir de komutana öfkeyle baktı: «Şimdi de beni **maytaba alıyorsunuz** değil mi?» (s.25)

Halt etmek (s.82, 112, 165, 172)

Ta 1930'lerden başlayarak partiden ayrılanlar, kopanlar oldu. Onlara hiç darılmak aklıma gelmedi. Ne ki onların çoğu benden uzaklaştı, diyelim benden kaçır oldular. İçlerinde öylesine **halt edenler** oldu ki yüreğimden çıkarmak, atmak zorunda kaldım. (s.172)

Fındık kırmak (s.95)

Ne yalan söyleyeyim, İsveçlisinden Almanına, İngilizinden Amerikalısına varana dek bir sürü karı kızla az **fındık kırmadık** kaç yıldır... (s.95)

Kazıklamak (s.105)

«Anladım şimdi...» diye söylendi yüzbaşı: «Şu götüreceğin turistleri memnun et bakalım, sakın **kazıklamaya** kalkışma...» (s.105)

Halt yemek (s.139)

Biz, yaz aylarında burada yokken, bu adam ne **haltlar yemiş**. Ankara'yı, İstanbul'u, İzmir'i birbirine katmacasına. (s.139)

Posta etmek (s.195)

«Amma da yaptın Ayşe bacım, işte bu biraz zor! Nasıl köyümüzden hepsini **posta ettikse**, memleketten de postalarız, bunları. Bu millet, aklını fikrini peynir ekmekle yemedi ya! Zorbalık bize sökmez, biz zorbalığı, baskı yöntemini sevmeyiz... Bunlardan geçtim, şimdiki hükümetin hali yakında nice olur ben sana sorarım yakında...» (s.195)

4.6. Yerel Ağıza İlişkin Sözcükler

4.6.1. İkinci Dünya

Eyi (s.48 64)

Üzerinde koyu renk **eyi** dikilmiş bir kostüm vardı. (s.48)

Diyaribekir (s.62)

Yurdun öte ucuna **Diyaribekire** kadar uzanacaktık. Uğrayacağımız yerleri harita üzerinde tespit ettik. (s.62)

Dögüşmek (s.70)

Benim de hastalığım ondan aşağı değildi. Hep yanından kaçmak ihtiyacını duydum. Ağladım, ağladım... Bazen bitap gözleri kapanır adeta kendisiyle **dögüşür** gibi olurdu; “yok yok... Yurdağül istemem bunu yapma” diye bağıra bağıra sayıkladığımı duyardım. (s.70)

4.6.2. Nabi'nin Park Kahvesi

Candarma (s.6, 9, 180)

“Ben de asmam, asmadım; ama **candarma** Ali Çavuş, üç gün önce köye geçerken elime bir kâğıt tutuşturdu. Hemen kendisine okuttum. Birtakım lafların, şartların şartların altındaki belayı anladım. Gelen geçen, eş dost müşterilerim, kaymakam beye dilekçe ver diye akıl öğretti.” (s.9)

Cigara (s.14, 70, 71, 105, 106, 107, 110)

Sıtkı sakın sakın **cigara** içiyor, yan tarafta oynanan tavlayı göz ucuyla izler görünüyordu. (s.14)

Bre (s.15, 31, 71, 74, 94, 155)

Kalabalığın içinden bir ses yükseldi: “**Bre** ne Menderes'in ucu bucağı bellidir, ne de yarıntılarının... Hangisinin çaresine bakacağız?” (s.94)

Gayri (s.16, 31, 32, 34, 36, 44, 95, 121, 156, 159, 179)

Karanlığın içinde bize bağıryordu: “Hey! Yukarıdan telefon ettiler! Sular iyice ortalığı basmış! Yarıntılarını tutmak para etmez **gayri**! Kaçın!” (s.95)

Kızan (s.20, 30, 94)

Feramuş, siperlere yerleşen **kızanları** bir bir gözden geçirdikten sonra, telefoncu Recep Çavuş'a, "Çabuk, şimdi işe başla!" emrini verdi. (s.20)

Abe (s.48, 49, 52, 186, 190)

Şoför İsmail, Zati Bey'in zenginliğine göre bu hediyelerin az olduğunu iddia etti. Kahveci Nâbi de kendine has Rumeli şivesiyle "**Abe** bu kızcağız yoktur on sekizinde, herif neredeyse altmışındadır. Yakında çeşmelerin suyu kesilirse ne halt edecek, merak ederim..." yollu söz etti. (s.48)

Üretmen (s.52)

Nâbi bile ısmarlanan çayları, kahveleri unuttur, kahvenin ortalık yerinde dikilerek, "Abe bizim bu **üretmenin** ağzından bal akar!" diye söylenirdi. (s.52)

Toktur (s.81)

Ne var ki bundan sonra çarşı esnafını almış bir düşünce, içlerine kurt düşmüş, çok merak etmeye başlamışlar: "Zati Bey bu yaptığını **toktur** beyin yanına bırakmaz!" demişler. (s.81)

Cıgara (s.88, 90, 91, 93, 104, 130, 189)

Köyün içinde dolandık, kahveye sığamadık. Sıkıntıdan çay üstüne çay, kahve üstüne kahve, **cıgara** üstüne **cıgara** içiyorduk. (s.90)

Örüzger (s.97, 178)

İstasyona vardığımızda, kasabamızın ünlü rüzgârı, 'Söke **örüzgeri**' hızını arttırdı. (s.97)

Emme (s.156, 160)

"Hepimizin tarlasını bastığı gibi, onun tarlasını da su bastı **emme**, biz ne yaptık ettik, tarladan suyu çıkardık, tarlayı tava getirip fasulye, susam ektik. Şimdi Hoca'mız harmana sıvandı. Yardım edeni de çok. Allah'ın izniyle bu yıl çocuklarımızı rahat okutacak..." (s.160)

İreşber (s.158)

Bizim gibi bir karış, üç beş karış toprağı olan enayilerin, **ireşberin** karnında kırk yıl vardır diyerekten imanımız gevresin, Zati Bey gibi imansızlar Menderes'i taşıyıp para kazansın. (s.158)

Eferim (s.159)

Hurşit de beni koltukladı: "**Eferim** ülen Mustafa! Senin de gözün açılmış gayri. Geçen yaz ben sana, hele belediye meclisi üyesi ol, hanyayı konyayı öğrenirsin, anlarsın demedim mi?" (s.158-159)

4.6.3. Yılan Hikâyesi

Gayrı / gayri (s.5, 6, 9, 11, 12, 17, 18, 20, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 44, 46, 48, 52, 54, 57, 59, 61, 64, 68, 79, 80, 92, 102, 104, 115, 119, 123, 124, 132, 133, 137, 139, 141, 144, 147, 148, 158, 162, 166)

Galip, taş çuvalının üzerine oturmuş Recep'i dinliyordu. Ona takıldı: "Barut, saçma olsa da bizden geçti **gayrı**. Bizim gözlerin ferri kalmadı..." (s.5)

Eyi (s.5, 8, 19, 26, 29, 35, 38, 49, 64, 66, 73, 76, 82, 87, 90, 92, 94, 95, 101, 112, 114, 144, 156, 157)

"Recep, ne zaman kapının önüne otursa Allah'a "**Eyi** ki benim evin yeri yüksekmiş. Yoksa bu göl yükseldikçe benim evi de su basacaktı..." diye dua ederdi. (s.8)

Emme (s.5, 19, 21, 38, 54, 61, 63, 69, 74, 79, 82, 84, 87, 89, 108, 114, 124, 143, 144, 147, 149, 152, 164, 166)

"İsmail'de kabahat yok **emme**, ne de olsa başımıza geçti. Yaparız ederiz diye attı tuttu. Bunun böyle olacağı belliydi. Bizim köyle devlet işinin bitmeyeceğini bilmeliydi. Ona göre çare bulmak lazımdı" deniyordu. (s.164)

İrecep (s.6, 10, 21, 24, 28, 33, 40, 46, 75, 86, 87, 90, 125, 126, 128, 157, 158, 166)

İsmail o kadar sağlam konuşuyordu ki Recep, onun çocukluğunu, gençlik çağını, elinde olmayarak hatırladı. "Bu da gençlik hevesi... Dokunma **İrecep**..." diye düşündü. (s.90)

Buba (s.7, 52, 62)

Dede: "Bana bak şeytanın arka bacağı" dedi. "Eğer bir daha bu kıza bulaştığını görürsem, alimallah **buban** gelinceye kadar seni aç bırakırım. Anladın mı?..." (s.6-7)

Afat (s.9, 10, 12, 69)

"Benim de su altında tarlam var. Emme defterden sildim, o tarlayı. Başka malıma, başka tarlama göz kulak oluyorum. Su altındaki mal, mal sayılmaz. Siz de yirmi otuz yıldır bu tarlaların rüyasını görürsünüz. **Afat** işte... Allah'ın **afatı**. Sen nehrin, gölün suyunun giremediği tarlalardan haber ver. Ötekileri unut." (s.69)

İrezil (s.10, 25, 62, 89, 123)

"Kabahat benden gitsin... Böyle kaçarsak hem köyün içinde **irezil** olmayız. Herkes bizden yakaya çıkar." (s.62)

Yuf olmak! (s.10, 30, 39, 42)

O hengâmede bulunamadığına kahveci Osman ömrü oldukça esef edecekti. Kendi kendine "**Yuf olsun** be... Milletın balığa çıktığını sağır sultan, muhtar ta dalyancı ağa duysun da ben öküzler gibi uyuyayım. Kahveyi de gece erken kapamıştım" diye söylene söylene bir hal olmuştu. (s.30)

Nidiyon? (s.13)

"**Nidiyon** ülen?..."

Kâmil, Recep'in bu sualine: "Görüyorsun işte..." cevabını verdi. (s.13)

Candarma (s.14, 94, 96, 155, 156)

Önce muhtar, Galip'in evini basıp **candarma** onbaşısının marifetiyle Ömer'i ve kızını yaka paça köy odasına getirdi. Bütün köy halkı da odanın etrafını aldı. (s.96)

Bre (s.16, 30, 57, 141, 143, 157, 167)

"Gel gör ki babam kestirdi attı. Kafasını kessen muhtarın yanına kız istemeye varmazmış. Recep amcamı yanına alsın dedim; o da gitmez, demiş. Bu sabah dayanamadım, ekmek yerken; '**bre** baba, nedir başının zoru bu kadar inat edersin...' dedim. Yüzümü kızarttım, gayrı... Muhtar sana kız vermez, demesin mi... Neden vermezmiş, diye sordum..." (s.57)

Kızan (s.17, 30, 32, 74, 143, 156, 166)

İhtiyar, devam etti: "Cümleniz, benim kim olduğumu bilir. İstiklâl Harbi'nde Gökçen Efe'nin **kızanlarındandım**..." (s.166)

Eyileşmek (s.24)

Recep, sırtüstü yatabildiği gün, gerçi bereleri **eyileşmişti**; fakat takatsizlikten iflahı kesikti. (s.24)

Dögülmek (s.30)

Kâmil'i susturduktan sonra, kahveci, cebinden bir külah **dögülmüş** kahve çıkardı. (s.30)

Cıgara (s.30, 31, 42, 52, 144)

Başıboş dolaşan yobazlara gelince ben, gönlü gani adamım. Hepsine, günde bir paket **cigara** tayını bağladım. Bunu da böyle bil, bakkal Ali Efendi. (s.144)

Gine (s.31)

"Pamuktan geçtim, sen başka mahsul bile ekemezsin tarlana. Ne tuhaftır; kışın göl yürür, tarlalar suya batar; baharda nehir yürür; **gine** tarlalar suya batar..." diye kesti. (s.31)

Efendicazıma (s.35)

"Sonra **efendicazıma**... Mustafa Bey, Osman dedi. Şimdilik daha işler hazırlık yolunda. Siyaset dediğin aceleye gelmez. Yüzümüze gözümüze bulaştırırız sonra... Önce kasabamızda Demokrat Parti'nin teşekkülünü tamamlayalım. Sonra köylere kadar teşkilatı yapacağız. O zamana kadar siz tetikte olun. Ben, kendim gelip köyde nasıl hareket edeceğimizi sizinle konuşacağım." (s.35)

İrey (s.35, 65, 66, 67, 80, 81, 82, 83, 88, 123, 144, 149, 155, 156, 162, 169)

"Ya... **İrey** dediğin senin paraya bakar. Bunu da unutma, sana akıl vereyim, parasız **irey** toplayamazsın." (s.66)

Dövmet (s.36, 40, 65, 71, 132, 146, 168)

Recep, derin bir nefes çektikten sonra, ağaran tan yerine baktı. Tekrar yürüdü: "Dinine yandıgımın, **dövmet** işi bize düştü gayrı..." dedi. (s.132)

Govatlı (s.36)

Yusuf, yumruklarını şöyle dizlerine dayayarak doğruldu." Arkamız **govatlı** mı?" diye sordu. (s.36)

Irahmetli (s.37)

"Mustafa Kemal Paşa **irahmetlinin** sağ koluydu." (s.37)

Eferim (s.38, 140)

Yusuf, onun arkasını okşadı. Yağ kazanlarına doğru yürüdüler. Osman, elinde kocaman Yusuf'u parsa toplamaya teşvik etti. Fakat Yusuf kısaca: "Daha hak etmedim Osman Dayı, bir güreşim var" diye reddetti. Kahveci kızdı. Çevreyle onun sırtının yağını sildi. Arkasına ceketini koydu. Etrafını köylüleri aldı. "**Eferim** ülen Yusuf..." dediler. (s.139-140)

Gari (s.39)

"Dağılın **gari** be!..." diye bağırdı. "Neredeyse sabah olacak! Sabaha işiniz gücünüz yok mu sizin..." (s.39)

İbram (s.39, 40)

Millet yavaş yavaş evinin yolunu tutarken, İbrahim'e: "Senin aklın ermedi bu işlere **İbram**" diye takıldılar. (s.40)

İreiz (s.41, 79, 81, 83, 84, 88, 115, 116, 119),

Balıkçı Kâmil: "Bu irey işi amma da işmiş ha... Muhtarından tut, **ireizi** cumhuruna kadar hökmü var..." diye yüksek sesle söylendi. (s.83)

Isıcak (s.41)

"Bana da sorarsan böyle düşündüm de seni bu vakitte **ısıcak** yatağından kaldırdım." (s.41)

Bilader (s.57, 59)

Ömer, güçlükle mırıldandı: "İsmail, sen benim büyüğüm sayılırsın. Hem de arkadaşım. Ağabeyim... **Biladerim**... Komşuyuz, bunca yıldır. Seni ağam gibi sayarım." (s.57)

Bicik (s.64)

"Kurbanın olayım, **bicik** Sadife'm söyle... Benim değil misin sen?" (s.64)

Mehel (s.65)

"Bu çoluk çocuk, cahil lafı... Kulak asma Muhtar. Bizim de dört bir yakada gözümüz kulağımız var. Öyle kavgaya gürültüye hatta dargınlığa kırgınlığa **mehel** yok. Biz bu işi, irey ilen halledeceğiz." (s.65)

Hızmat (s.65)

"Gelgelelim, aklın bir türlü siyasi olmaya ermiyor. Bunu kusur saymam... Ne de olsa bu işlerde yenisiniz. Bizim gibi memleket **hızmatında** ömür tüketmediniz. Eğer iş, ireye kalacak olursa bir şey yapamazsınız... Bilmiyor musun ki ben kendimi bildim bileli, bu köye ireylen muhtar seçilirim." (s.65)

Deel (s.65)

"Ohoooo!... Onların hepsi benim defterin alt başında yazılı. Mühim **deel**..." (s.65)

Nediyon nişliyon? (s.68)

Osman hal hatır sordu: "**Nediyon nişliyon** bakalım Sadife kadıncık?..." (s.68)

Evermek (s.69, 157)

Benim kızını doktorlar, mühendisler istiyor da gene düşünüyorum. Kolay mı kız **evermek**. Dengi dengine olmalı. (s.69)

Ne diyon? (s.71, 158)

"Zaten dertte değil mi? Bıçak kemiğe dayandı, gayri. Bu işin ben ölmeden halledilmesini istiyorum. Ne dava ne mahkeme kâr etti. Üstelik biraz direndik mi yedik dayacağı. Bizim de her insan gibi haysiyetimiz var, Galip!... Sen **ne diyon**?..." (s.158)

Nişlersin? (s.72)

Bu köyün içindeki milleti benim düşündüğüm kadar, reizi cumhur bilem düşünemez. **Nişlersin** ki, köylünün hakkına hukukuna mukayyet olduğum kadar beylerin, ağaların da hakkına göz kulak olmam lazım. (s.72)

Kardaş (s.73)

"Aman **kardaşlar** başıma gelen... Bu gece İsmail'in kasabadan gelip burada parti işlerinden haber vereceğini cümle aleme duyurduk. Hazırlık görmeli..." diye fısıldadı. (s.73)

Küy (s.78)

"Haklısın... Haklısın!" uğultusunu İsmail bastırarak devam etti: "Bu eziyet, bu hakaret sade bana karşı değil, hepimize karşı, bütün **küyümüze** karşı sayılır... Yıllar yılı çektiğimizi bir biz, bir de Allah bilir..." (s.78)

İreylen (s.80, 81)

Osman da söylemiş; bu işi **ireylen** halledeceğiz. (s.80)

Höküm (s.83)

Balıkçı Kâmil: "Bu irey işi amma da işmiş ha... Muhtarından tut, ireizi cumhuruna kadar **hökmü** var..." diye yüksek sesle söylendi. (s.83)

Bilin (s.85, 90)

Uzun bir sessizlikten sonra: "Sen **bilin** İsmail" dedi. Bu sefer İsmail sustu. (s.85)

İlazım (s.87, 134)

Halkçılar bir görsünler de yürekleri titresin. Demokratlar üç buçuk kişi bir araya toplayamaz derlermiş. **İlazım** olursa ben lafımı bilirim. Meraklanmayın. (s.134)

Fıkara (s.92)

"Gitmeden önce eşęi de dama çek. Önüne de saman at **fıkaranın**. Kırk yılın başı bir eşek sahibi olduk..." diye seslendi. (s.92)

Yörümek (s.95)

Arkasındakilere bağırdı: "**Yörüün** ülen. Babası olacak herif, onları evinde saklamıştır. Orda da yoklarsa, basarız viran damları." (s.95)

Şahet (s.98)

Avukat Fuat Bey, "Osman, köyden bu işe **şahet** buluruz değil mi?" diye sordu... (s.98)

İrahmet (s.128)

Recep, tepenin üzerinde durdu. Tüfeğine dayandı; gözlerini buruşturarak manzarayı süzdü: "Şuraya bak, Galip..." dedi, "ne zaman bu tepeye çıksam, yüreğim bir tuhaf olur... Şuraya bak... Bu memleket bizim. Tadıyla tuzuyla bizim. Allah, Mustafa Kemal'e gani gani **irahmet** eyleye..." (s.128)

Biliyon (s.128)

"**Biliyon** mu İrecep, Mustafa Kemal Paşa, Halkçılardan yanaydı" dedi. (s.128)

Bene (s.143)

"**Bene** bakın ha..." dedi Muhtar. "Bu Demirkırat olacak herifler adamakıllı gemi azıya aldılar. Dün gece, köyün asayiş az kaldı elden gidiyordu. (s.143)

Yokarı (s.143)

Dün gece ortalıkta, sözüm meclisten dışarı, bir ...'dikları kaldı. **Yokarıya** bu meseleyi rapor edeceğim. Sen kâtip, al eline kalemi kâğıdı bakalım. (s.143)

Lapor (s.143, 144, 150, 170)

Demokratlar, alaylı alaylı arkasından baktılar. "**Lapor** vermeye gidiyor..." dediler. (s.144)

Dengelt (s.147)

"Orası öyle Nazif..." dedi, Durmuş "Lakin seni bilirim, içinde kurtlar kaynar. Her zaman şunu bunu birbirine katmaktan keyiflenirsin. Lakin unutma bu bizim işimiz, çoluk çocuk işi, şakaya gelen dedikodu işi değil, bu sefer... Memleket meselesi. Vatan ve namus meselesi bu sefer... Ona göre kalıbını, kıyafetini **dengelt!**..." (s.147)

Varam (s.147)

Osman, omzundaki fincan silmeye yarayan bezi attı. Şapkasını düzeltti: "Çay şekeri kalmadı, **varam** Bakkal Ali'ye... Anlarınız..." diye yürüdü. (s.147)

Irahat (s.155)

Recep düşünmekten yorulmuştu. "Salıver onların yakasını **irahat** yatsınlar..." diye tekrar mırıldandı. (s.155)

4.6.4. Onbinlerin Dönüşü

Cıgara (s.3, 5, 10, 11, 15, 16, 17, 18, 32, 37, 40, 42, 43, 44, 48, 51, 65, 70, 72, 76, 81, 85, 88, 103, 109, 110, 111, 127, 130, 139, 142, 151, 162, 167, 169, 175, 178, 179, 181, 190, 196, 207, 210, 216, 236, 237, 244, 250, 252, 255, 261, 262, 263)

Halit, caddede hızlı hızlı yürümeye başladı. Bir ara durdu. Bir **cıgara** yaktı. (s.10)

Gayrı / gayri (s.8, 15, 64, 118, 121, 153)

Öte masadan Toparlak, Sait'e laf atmaya başladı: "Bakıyorum Sait, takım değiştirdin **gayri**.." Sait yine bembeyaz kesildi. (s.121)

Bre (s.12, 116)

Paraları cebine yerletirirken söylendi: "**Bre** Kemal, her çeşit sporu anlarım; ama şu boksa bir türlü aklım ermiyor. Günün birinde ağzın burnun dağılacak." (s.116)

Uşak (s.42)

"Ne sersem **uşaklar** vardır ki gönüllerinde birer aslan yatar." (s.42)

Yuf (s.110)

Önce bana çok kızdı. Neden bu işe girişmeden doğruyu söylemedim diye. Nasıl söyledim, inanmazdın ki, karşılığını verdim. Sonra bu gece kafanın ölçüsü tamam çıksaydı, yine inanmazdın, dedim. **Yuf** diye, amma da sersemmişim diye söylendi söylendi, oturdu. (s.110)

4.6.5. Kalpaklılar

Cıgara (s.16, 17, 28, 69, 120, 126, 127, 137, 158, 174, 179, 184, 218, 297, 319, 323, 327, 332, 350)

Hasan Tahsin'in çok sinirli olduğunu Yusuf, daha **cıgarasını** yakarken anlamıştı. (s.17)

Uşak (s.23, 115, 116, 117, 118, 119, 127, 134, 137, 147, 164, 265, 267, 333, 344)

Efendi hazretleri, arkasında iki **uşağı**, elindeki çantası ile geçti gitti. (s.127)

Vire (s.19, 29, 35, 41, 237, 239)

Baba Yorgi, Demirköprü başında Ahmet'le Osman'ın yolunu kesti. “Selam **vire** palikaryalar!” (s.237)

Gayri (s.41, 65, 69, 100, 177, 211, 232, 234, 312)

Salih, ihtiyara: “Dur baba, telaşlanma... Kumandan Bey işi yoluna koyacak. Zırlanma **gayri**...” diye çıkıştı. (s.65)

Candarma (s.56, 73, 175)

“Biz efeler, toptan padişah düşmanımız. Fukara babası Padişah değil, efelerdir. Halk üstüne **candarma** yollayan padişah değil mi? Hem lafı çevirme, ben, orduyla düşman üstüne, düşmanla birlik olan padişah üstüne yürüdüğümüzü biliyorum, öyle mi, değil mi?” (s.175)

Kızan (s.57, 61, 62, 70, 73, 78, 79, 90, 160, 208, 217, 230, 231, 232, 235, 342, 352)

Kahveci, telaşla onun önüne geçti: “Aman yüzbaşım, dış kapıdan bir adım atarsanız, sizi vururlar. Kuvayı Milliye geldi gelecek. Sefer Bey, bütün askerlerini, başıbozuk **kızanlarını** toplayıp onları karşılamaya çıktı. Hani onlara pusu kuracakmış. Size burada göz kulak olsun diye pek az nöbetçi bıraktı. Hepsisi de şu pencereleri, kapıları tutuyor. Emir vermiş, çıkamı vurun demiş.” (s.342)

Cigara (s.63, 70, 73, 78, 88, 96, 97, 98-99, 115, 182)

Hasan, sardığı **cigarayı** dudaklarının arasına koydu. Tabakayı Mehmet'e uzattı. (s.88)

Kardaş (s.64)

Durmadan söylenen bir türkü akisler yapmaya başladı. Türkünün de sadece bir mısraı hep tekrarlanıyordu. Ses, bazı yanık yanık geliyor, bazı da bir feryat, bir yalvarma halini alıyordu. Sonra türkünün birkaç mısraını birden duyar oldular: “Dağlar taşlar... Ey **kardaşlar!**” (s.64)

Yisene (s.95)

Akşam karanlığı çökmüştü. Derintaşlı Mustafa, bir parça daha ekmek kopardı; ağzına bir zeytin attı. Karşısında oturan Ali'nin yüzünü karanlıkta oturan Ali'nin yüzünü karanlıkta görmeye çalışarak, önlerindeki zeytin dolu kâğıdı onun dizine doğru itti: “**Yisene** ülen,” dedi. (s.95)

Bre (s.106, 107, 239, 323, 341)

Cafer Efe, çukurdan bağırdı: “Basın geriye... Yüzbaşım, al çocukları, geriye gidin. Ben onları oyalarım. Kancıkladılar **bre** bizi... Bu yerli Rumlar olacak...” (s.106)

Cavur (s.160)

Salih Efe, onlara kısaca kendilerini tanıttı: “Salihli cephesinde; gâvuru, artık kestik, anasını ağlattık. Olduğu yere mıhladık. Kıpırdayacak takat kalmadı deyyuslarda...” dedi, “Sonra da Efendicağızım, **cavurun** anlıkabağına sağlam arkadaşları koyup, vazifeyle size yardıma geldik.” (s.160)

Necep (s.320, 329)

“Gayret kumandanım. Biraz tuz katayım mı? Tuzu **necep**?” (s.320)

Emme (s.334)

“Ülen Moskof Moskof deriz **emme** ne de olsa erkek milletmiş vesselam...” diye Salih sevindi. (s.334)

4.6.6. Doludizgin

Cıgara (s.3, 14, 22, 29, 30, 35, 37, 44, 55, 56, 59, 66, 73, 74, 78, 79, 86, 87, 89, 90, 93, 95, 99, 104, 115, 120, 123, 125, 132, 134, 145, 146, 147, 161, 162, 171, 186, 189, 198, 199, 202, 205, 208, 212, 213, 221, 223, 240, 241, 251, 254, 259, 260, 278, 286, 291, 297, 301, 302, 307)

Konuşmanın can alacak noktasına gelmişlerdi. Düşünme fırsatı bulmak için kaymakam, masasının ardından kalktı. Kumandana paketini uzatıp **cıgara** ikram etti. (s.22)

Gayri (s.3, 56, 97, 102, 116, 137, 149, 197, 200, 212, 223, 224, 234, 236, 248, 259, 267, 277, 291, 297, 301, 302)

Peronun ucundaki bir kalasın üstüne oturdu. Yusuf, “yarım adamım **gayri**, yarım adamım ama, memleketim kurtuldu...” diye mırıldandı. (s.297)

Dögüş / dögüşmek (s.4, 20, 42, 53, 54, 60, 62, 70, 80, 93, 94, 110, 111, 118, 124, 128, 132, 133, 137, 138, 149, 162, 163, 165, 178, 186, 189, 190, 198, 224, 226, 234, 235, 236, 237, 238, 241, 252, 259, 263, 264, 270, 273, 274, 279, 280, 288, 293, 299, 303, 309, 311, 312)

“Benim asıl korkum,” dedi yüzbaşı, “şu sağdaki kayalıklarda: Orada yirmi bin tüfek var sandıklar içinde. Polonya hududunda **dögüşen** Sovyet askerlerinin tüfekleriymiş. İşleri orada bitince, bize yolladılar.” (s.178)

Kızan (s.8, 31, 47, 48, 49, 50, 52, 56, 203, 223, 230, 244, 264, 265, 283, 287, 288, 289, 303, 310, 311)

“Aman!. Bu ne belâ kar!. Yürüyün **kızanlar!**” diye Salih, davrandı. (s.244)

Candarma (s.10, 11, 13, 14, 15, 16, 25, 28, 32, 33, 35, 41, 61, 86)

Candarma Çavuşu Ferâmuş, telâştan, heyecandan iki yakasını görmüyordu. (s.14)

Uğuşturmak (s.18, 64, 97, 129, 159, 218)

Talip, gözlerini **uğusturdu**. Bir de baktı ki, büyücek oda, oldukça kalabalık. (s.64)

Dögölmek (s.29)

Tarlaların içinde yer yer yığılmış **dögölmemiş** harmanlar vardı. (s.29)

Sögme (s.31)

“Ah..” diye söylendi Çavuş, “şu deyyusları şimdi nasıl **sögmezsın?**” (s.31)

Necep (s.5, 47)

Mehmet’in sevinçten eli ayağı titriyordu. Elindeki çakıyı bir zaman kullanamadı. Kendi kendine, ‘çarık da **necep** kesilirdi, ulen Mehmet?’ diye sordu. (s.47)

Kardaş (s.51, 72)

Arada bir tok bir ses, karanlığın içinden, “Ha **kardaşlar!**.. A dostlar!..” diye homurdanıyor, bu ses, cephaneliğin içinden rıhtıma, rıhtımdan gemilerin içine kadar zincir gibi uzanan adamların yüreğini tazeliyordu. (s.72)

Aptullah (s.69, 129, 147, 177)

Hemen uzanıp sağ yakasındaki Mülâzimisani **Aptullah**’ı sarstı uyandırdı. (s.129)

Uşak (s.78, 105, 107, 108, 170, 175, 180, 187, 189, 237)

Bizim başımıza da bu haller gelir mi ola? Aman bre sulh diye Kemal Paşama yalvar yakar olmuşlar. Ve de Kemal Paşam, aman dileyen düşmana aman vermiş, sulh imzalamış. Kaldı mı sana karşımızda İngiliz haydutları ile onların **uşağı** Yunan... (s.237)

Ha gemimü batıraysun (s.99)

“**Ha gemimü batıraysun**. Vaktim dar. Yolla emanetleri.” (s.99)

İlâzım (s.130)

Rasim, şaşkın şaşkın iki yakasına bakındı. Sol eliyle, yeni üniformasını çekiştirip düzeltti: “Estafurullah Kumandanım, ne haddime..” dedi, “iki yıla yakındır, urbalarım çok eskimişti.. Eh gâvurların ölüsüne de bu urbalar **ilâzım** değil...” (s.130)

Bre (s.175, 187, 227, 229, 237, 295)

Vazifemizde kusur olursa, Kemal Paşa’ya, millete rezil olmak var hesapta. **Bre** uşaklar, ne duruyoruz. Ankara’ya bir an önce yetişelim, dedim. (s.187)

Cavur (s.209, 216, 217, 222, 223, 226, 228, 243, 294, 295, 303)

Köylerde taş taş üstünde kalmamıştı. Bu raflardan toplanan, bilmem ne akıla hizmet, İzmir’e yaya olarak sürülen, ölümden kurtulmuş halkı, yayan koşturan **cavurun** elinden Manisa yakınlarında kurtarmıştık. (s.294)

Söğmek (s.283)

Bütün müfreze koşarak yanmış caminin içine girdiler. Ateş tamamen sönmemişti bile. Tamamen yanmış, yarı yanmış bir sürü kadın, çocuk, erkek iskeleti ile karşılaştılar. Ölüler sayılamayacak kadar çoktu. Çoğu da yıkılan yanmış çatının altında kalmıştı. **Söğüp** saymıyordu bile... (s.283)

Nirden (s.302)

Dönüp Salih’e dikkat bakınca, “Vay vay vay!. Efem, **nirden** çıktın?” diye bağırdı. (s.302)

Emme de (s.302)

“**Emme de** ettin Efem. Yoluna bakıp duruyor onbeşinde yavuklu kız gibi...” (s.302)

4.6.7. Bir Karış Toprak

Nahalsın? (s.6, 68)

Kara gözlü, kara kaşlı, yanık yüzlü, gül dudaklı kızına baktı baktı, «Vay benim Türkmen kızım, bu sabah **nahalsın** bakalım?» dedi. (s.6)

Buba (s.6, 7, 10, 19, 56, 115, 116, 144)

Cemal, kahkahayı bastı: «Ülen namıssız, **buban** da mı Osmanlıydı? Kuyu kazmayı nirden öğrendin?» (s.116)

Gayri (s.6, 7, 16, 24, 64, 65, 86, 94, 106, 112, 117, 120, 126, 127, 129)

Biz, köyün içinde tetikte duracağız. Kazma kürek kapımızın ardında bekleriz. Sonracığıma bu nöbete girecek kızanlar, gün yirmi dört saat, dikildikleri yerde duramazlar. **Gayri** onların nöbetini Galip Emmimiz, münasip gördüğü kişilerle değiştirir, sıraya koyar. Nahal buldunuz? Bu düzen iyi mi? (s.86)

Kızan (s.8, 13, 16, 20, 21, 24, 27, 36, 39, 54, 75, 76, 81, 82, 86, 87, 88, 90, 92, 97, 98, 102, 103, 116, 117, 122, 126, 131, 135, 143, 144, 148, 153, 154, 157, 158, 159)

Baharda koyunları bir yana, kuzuları öte yana ayırırız. Çobanlığı öğrendim diyen, kendisine güvenen, yeni yetişme **kızanları** çağırır, sınırsız. (s.20)

Kardaş / gardaş (s.8, 14, 17,21, 29, 38,39, 40, 42, 45, 68, 72, 73, 111, 112, 116, 118, 119, 120, 121, 125, 130, 131, 134, 137, 143, 146, 148, 149, 150, 153, 155, 157, 159)

Bütün yıl, köyde oturmaktan hamlaşmıştı. Birden ayaklarında bir dermansızlık hissedince, omuz başında yürüyen Hasan'a, «Osmanlı oluvermekte fayda vardı, **kardaş**...» dedi. (s.157)

Necep (s.9, 28, 29, 34, 40, 42, 50, 52, 62, 80, 99, 144)

Ali Ağa, birdenbire öfkesini açığa vurdu: «Hey kardaş! Obanda ne zamandan beri kızanların, delikanlıların sözü geçer oldu? Obanı sen mi yönetirsin yoksa oğlun mu? Obanda senin sözün geçmezse oymağımızda benim sözüm nasıl geçer? Bu **necep** iş bana söyler misin?» (s.29)

Deel (s.15, 19, 51, 73, 78, 81, 90, 109, 116, 120, 121, 125, 131, 137, 141,151, 152, 158, 159)

«Osmanlı toprağında, Tanrının fukaradan yana olduğu duyulmuş, görülmüş bir iş **deel**... Tanrı, hep ağadan yanadır.» (s.51)

Yeğit (s.19, 131)

Babasından çok malı olan **yeğitler** vardır, oymağımızda. (s.19)

İlâzım (s.20, 56)

Mehmet, önüne baka baka sordu: «Gece kazları beklerken tüfek de **ilâzım** olur mu ki?» (s.56)

Memet (s.21, 22, 23, 27, 28, 54, 57, 82, 85, 90, 98, 104, 115, 119, 131, 146)

Ağa, ayakta kalan, üzgün üzgün bakınan kardeşine seslendi: «Gel, **Memet** kardaş gel, şöylecene yanı başıma otur bakalım...» (s.27)

Namıssız (s.23, 51, 62, 64, 116, 117, 134, 156)

Yörükler, birbirinin yüzüne baktı. Cemal, içinden «**Namıssıza** bak hele... Şimdi de Osmanlı paşası gibi siyaset kullanıyor...» diye geçirdi. (s.134)

Gözel (s.23, 28, 80, 85, 138, 142, 156)

Ağa, çizmeli ayaklarını ocaktan öte yana çevirdi, kalabalığa doğru uzattı. Sesini kalınlaştırarak buyurdu: «Hasan'la Memet, kahvelerini içer içmez, doğru o Uzunbük denilen yere, yarıntının başına varacaklar. Bir **gözel** nöbete girecekler. Suyun gelişine, geçişine göz kulak olacaklar. Anlaşıldı mı?» (s.85)

İbram (s.23, 24, 29, 30, 33, 34, 35, 37, 38,39, 40, 41, 42, 51, 52, 56, 62, 64, 66, 67, 71, 72, 73, 74, 75, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 87, 88, 89, 90, 100, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 115, 116, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 126, 127, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 137, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 152, 156, 159)

Yaşlı bir Yörük, «Bu yaşta, sende bu akıl varken kolay kolay batmazsın **İbram** oğlumuz...» dedi. (s.135)

Döğmek (s.29, 38, 50)

Hacı Paşa'nın, Kocagözoğlu'nun kendi örek hayvanları vardır. Harmanlarını beygirlerle **döğerler**. (s.50)

Söğmek (s.29, 101)

Osmanlısı, Yörüğü kaynaştı. Sessiz kalabalık patladı: Her ağızdan **söğmeler** saymalar dökülmeye başladı. (s.101)

Sabı (s.29, 34, 37, 40, 42, 45, 106, 152)

Yörükler, Agop Efendi'den toprakları alınca, köylü çok sevindi. 'Köyümüzün ağası var, **sabı** var gayrı...' diye, İbrahim'e dört elle sarıldı. (s.45)

Emme (30, 50, 52, 64, 66, 71, 72, 74, 75, 77, 78, 83, 85, 88, 98, 102, 107, 121, 122, 125, 126, 129, 130, 131, 133, 134, 141, 142, 144, 148, 149, 152, 158)

İbrahim, bir ayağının üstünden kalktı, öteki ayağının üstüne oturdu: «İyisin, hoşsun Galip Efendi **emme**, bu belâya, bu âfata karşı benim elimden ne gelir?» (s.77)

Cavur (s.34, 51, 74)

«Köye ilk geldiği gün söyledik. Sarraf **Cavurundan** alınan tarlaların huyu şudur, suyu budur dedik. Su, İbram Ağa'nın tarlasına zor girer, girdi mi o yıl ekinini yitirse bile ertesi yıla ekini bol, başağı büyük olur.» (s.51)

Büün (s.38)

Çadırları yıkıp yarın sabah köye evlerimizi yapmaya varacağız. **Büün** hazırlık tamam. (s.38)

Dögüş / dögüşmek (38, 50, 73, 97)

Çocukluk **dögüşlerinde** Yakup'dan yediği her tokat, her yumruk, olduğu gibi aklımın bir köşesinde duruyordu. (s.73)

Gahve (s.40)

Yakup da biliyor, dün ev yeri diye Subaşı köyüne vardığımızda, köyün **gahvesinde** bir alay çıplak, elime ayağıma düştü. Bir takımı bu toprakların eski sahipleriymiş. (s.40)

İrahatsızlık (s.42)

«Koyun dediğin, bacağından asılı yerde bırakılırsa, kokar. Kokusu da dört bir yakaya **ırahatsızlık** verir...» (s.42)

İleşber (s.48, 72, 88, 123)

İbrahim, atının üstünde tarlalarının içinde dört dönüyordu. Kendi ortakçılarının başında çok dikiliyor, söz olmasın diye, öteki tarlaları da geziyor, köylüye gayret veriyor, Yörüğe takılıyordu: «Ülen namıssızlar, yirmi dört saatte **ileşber** oldunuz çıktınız be...» (s.48)

Örüzger (s.50, 145, 149, 151)

Cemal, aldığı sözü bırakmadı: «Hele kapağı Beşparmakların Aslan Yaylası'na bir atalım; Ası Tepe'ye bir varalım; canımıza can, kanımıza kan katalım... Dağların **örüzgerinden** bir soluk alalım. Yaylamızda bir keyif çatalım. Sen, Yörüğü o zaman gör... Yaşıl çamlardan arıların getirdiği balı yiyelim; karakoyunun, akkoyunun sütünü içelim. Kıştan gömme karların helvasını karalım. Buz gibi pınarların serinliğine varıp yatalım...» (s.151)

Örek (s.50)

Hacı Paşa'nın, Kocagözoğlu'nun kendi **örek** hayvanları vardır. Harmanlarını beygirlerle döğerler. (s.50)

İleşberlik (s.52)

İhtiyar, öküzlere doğru yürüdü. Yakup'un aklı fikri karışmıştı. «Ülen, şu **ileşberliğin** amma da girdisi çıktısı var ha!» diye düşünüyordu. (s.52)

Evermek (s.53)

«Hani sen benim hem efem hem ağam sayılırsın bundan böyle. Hayırlısı ile harmanımızı kaldırıncı, hani köyde bir kızcağız var da... Evlenmeye pek tamah ediyoruz da... Beni **everecen** mi?» (s.52-53)

Cıgara / Cigara (s.54, 55, 63, 64, 90, 93, 94, 97, 99, 102, 117, 118, 124, 125)

Mehmet'le Yakup ekine vardıklarında Musa'yı yeşilliğin kıyısına oturmuş, **cigarasını** tütürür buldular. (s.54)

Havas (s.56, 120, 133, 151, 158)

Yakup doğruluverdi: «Bırak be emmi. Benim öyle ağalıkta filân **havasım** yok! Ben, sizden yanayım. Ben, Yörükten yanayım... Ben, Osmanlıdan yanayım... Babamdan insanlık öğrendim, ben... Ağa dediğin, Ali Ağam gibi olacak. kendisini değil, obasını, oymağını düşünecek. Ağalık kolay mı?» (s.120-121)

Nire (s.62, 121)

Ardından kocası seslendi: «**Nire** gidiyon?» (s.62)

Ne ediyon? (s.63, 145)

Karısının bu sözleri, Yakup'u duygulandırdı. Doğrulup yanağından hafifçe öptü. Fatma, korkuyla iki yakasına bakındı. Utandı: «**Ne ediyon** Yakup ortalık yerde? Osmanlı içindeyiz, gören olur...» (s.145)

İrahat / İrhat (s.63, 137, 142, 143, 152, 158)

İhtiyar, «Buyruğun başüstüne ağam...» diye ayaklandı. «Kalkın bakalım ey Subaşı köylüsü! İbrahim ağamızı **ırhat** bırakalım. Bırakalım ki işleri, işlerimiz düze çıksın...» (s.137)

Nahal (s.64, 66, 75, 86, 106, 109, 112, 121, 145, 146, 156, 158)

İbrahim, yavaş yavaş toparlandı, ayağa kalktı: «Ağalığımız, **nahal** belli olacak Yakup? Ağa dediğin kahveye atla varacak, heybetli görünecek!» (s.75)

Ediyo (s.68)

«Sabah ekmeğini yedi; Şimdi yukarda ocağın başında dirsek keyfi **ediyo**...» (s.68)

Gayfa (s.71, 75, 156)

Yakup, yürüdü. İbrahim Ağa, yol vermedi: «**Gayfaya** varıp **gayfa** içsek nahal olur?» (s.156)

Irmızan (s.75)

Sözün burasında Ramazan göründü. Kapının içinden yine elpençe dikildi: «Ne var **Irmızan**?» (s.75)

Cuvap (s.77, 79)

Yakup, içinden «vay namussuz vay. Emme de milletin nabzına göre şerbet vermekte...» diye geçiyordu ki kahvenin içini bir uğultu daha aldı: «Ver, **cuvap** ver. Ağamıza bakalım imam!» (s.79)

Gıymatsız (s.79)

«Ağamıza ettiğin şu **gıymatsız** sözleri geri al!» (s.79)

Kovvatlı (s.82, 145)

«Hiç kuşkun olmasın,» karşılığını verdi Yakup, «ne yapıp yapacak, bu yıl dayanacak. Arkası **kovvatlı**...» (s.82)

Üsen (s.85)

Üsen'le Yusuf; tepeye, değirmenin oraya varacaklar. Yüksekten Aydın'dan yakaya, Söke'den yakaya, sözün kısası belâ hangi yakadan gelecekse o yakaya, bir dikkatlice bakacaklar. (s.85)

Nirde? (s.87)

«İster kandık ister yandık. Aklımız **nirdeydi**? Değil mi ki bir yol toprağı avuçladık, bırakmayacağız...» (s.87)

Iscak / Isacak (s.67, 89, 105)

Fatma, bu bakıştan utanmıştı. «Tarhana kaynattım Yakup, **ıscak ıscak** ocağın kenarında duruyor. Yanına bir bulguraşı istemin?» (s.105)

Oğuşturmak (s.89)

Yakup'u görünce ana, «Geliver oğlum, ıscak ıscak...» dedi. Geçti, Yakup ocağın boş yakasına bağdaş kurdu oturdu. Bir zaman yün çoraplarının üstüne basarak parmaklarını **oğuşturdu**. (s.89)

İrezil (s.73, 89)

Birdenbire konuştu: «İbrahim bizi, Yörüğe, Osmanlıya **irezil** etti. Bizim tarlanın yerinin az çok yüksekçe olduğu bir gerçekmiş. Su, çok güçlü gelmezse pek ziyan vermezmiş...» (s.89)

Nire gidiyon? (s.90)

Çizmelerini giydi. Tam kapıdan çıkıyordu ki karısı seslendi: «Yağmur sicim gibi yağmakta. **Nire gidiyon?**» (s.90)

Dövlet (s.94, 135)

İbrahim, «Toprağı en az olandan başlayalım.... Bakın unutuluyorduk, bir iş daha var konuşacak. Alacak vereceğimizi muhtara yazdıracağız. Sonra dönümcü Mehmet Efendi'ye haber salarız. Kasabadan gelir. Tarlaların alım satım kâğıt işini düzenler. Hep birlik parmak basarız. **Dövlet** kapısında işimizi görür... Oldu mu?» (s.135)

İrazi (s.106, 131, 132, 154)

Cemal, kafilenin yan ilerisine çıktı. Eğildi, çarıklarının sıırımını sıktı. Doğrulunca, Subaşı'ndan ayrılacak yirmi çadır halkına baktı. Bütün gözler, onun üstündeydi. Şöyle bir gerildi. Keçe külâhını kaşına yıktı. Tok bir sesle bağırdı: «Hey hey! Türkmenler hey hey!... Çalap'tan iman, Hazreti Ali'den güç; hey hey! Türkmenler hey hey!... Göç var, göç!... **İrazi** mısınız? (s.154)

İrahmetli (s.107, 143)

Ben, cahil bir kadını. Emme **irahmetli** babandan çok, pek çok iş öğrendim. (s.107)

Nirden (s.116)

Cemal, kahkahayı bastı: «Ülen namıssız, buban da mı Osmanlıydı? Kuyu kazmayı **nirden** öğrendin?» (s.116)

Hatça / Hatce / Hatçe (s.119, 130, 153, 156)

Kulaksız, bir koşu yine gidenlere yetişti. **Hatce** anayı buldu. Onun eşeğinin ayakları arasında tekrar yürümeye başladı. **Hatce** kadın, onu görünce çok kızdı... (s.156)

Haydin bakalım! (s.37, 135)

Cemal, bağırdı: «**Haydin bakalım!** Benden sonra ağama kim yanaşacak?» (s.135)

Amat (s.159)

Papatyayı andıran küçük bir kızı arkasına bindiren, kucagında da pöstekiye sarılmış bir denk taşıyan iri yapılı bir yiğit, yanında yürüyen omuzdaşına sordu: «Ula **Amat** gardaşım, bizim İbrahim Ağa, ne yir ne içer acep?» (s.159)

4.6.8. Bir Çift Öküz

Büle (s.7, 38, 294)

«Abe gelmezdim ben **büle** oyuna. Ne yapayım ki soluğum çabuk kesildi. Yoktu, idmanım be ağam. Yoksa ben **büle** çoluk çocuğa güreş vermem...» (s.294)

Amit (s.7)

Hamit'in yanı sıra oturan Cemal, söze karıştı: «**Amit** doğru söyler, güzeldir öküzçükler.»

Yakup, Cemal'e döndü: «Ülen, Hamit de hele bir yol.»

«**Amit!**»

«Hamit ülen!»

«**Amit!**» (s.7)

Duğru (s.7)

Hamit'in yanı sıra oturan Cemal, söze karıştı: «Amit **duğru** söyler, güzeldir öküzçükler.» (s.7)

Cıgara (s.7, 8, 9, 17, 58, 62, 67, 73, 79, 82, 123, 126, 143, 147, 151, 152, 153, 159, 185, 186, 194, 201, 249, 250, 252, 255, 276, 296)

Yakup Emmi, tarlanın kesiğinin üstüne bağdaş kurmuş oturmuş, kasketini sol kaşının üstüne yıkmış, keyifli keyifli **cıgara** içiyordu. (s.143)

Abe (s.8, 13, 17, 33, 41, 49, 58, 64, 157, 158, 162, 253, 294)

Hamit'in canı sıkıldı: «**Abe** Yakup Agam, günlerdir köy köy dolaşırız, satılık öküz bulmak için... Bunlar da satılık değilse?..» (s.8)

Cavur (s.9, 29, 45, 62, 174, 175)

«Sağol oğlum. Sözü hemen şu öküz işine getireyim. Gördüğün şu fukara göçmenler; memleketimiz, toprağımız demişler, **cavur** içinden çıkıp anayurtlarına gelmişler. Dövmemiz de bunları bizim köye kondurmuş, yirmişer dönüm tarla vermiş. Kuru kuru toprağı ne etsinler? Çift yok, çubuk yok, tohum yok. Toprak dövmet elinden çıktı ya, İbram namussuzu şahanlar gibi heriflerin başlarının üstünde dolanmakta...» (s.62)

Kızan (s.9, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 22, 23, 25, 26, 34, 38, 46, 64, 65, 152, 157, 161, 185, 190, 201, 237, 288, 289, 297, 298, 299, 302)

«Yürüyün, yetişin **kızanlar**! Ateşi söndürelim yetişin!» diye bağırdı, çavuş; çok telâşlıydı. Hasan gеме asıldı. (s.298)

Söğmek (s.11, 106, 172, 199)

Yarın bürgün, yakanıza yapışıp muhtar Süleyman, sizi Demirkırat partiye yazılmaya zorlayacak. Yazılırsanız belki de iyi olur. İşinizi belki yürütürsünüz. İsterseniz, Söke'deki kaymakam beyin bile yedi ceddine, sülâlesine, anasına avradına **söğer**, adamı memleketten sürersiniz. (s.11)

İbram (s.12, 13, 14, 15, 17, 22, 23, 24, 25, 31, 32, 33, 34, 39, 40, 43, 49, 50, 53, 55, 61, 62, 65, 69, 73, 77, 78, 79, 84, 85, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 103, 104, 109, 114, 115, 118, 122, 123, 127, 133, 142, 144, 145, 146, 157, 160, 162, 165, 166, 173, 174, 175, 176, 178, 192, 194, 195, 196, 197, 198, 201, 217, 219, 232, 233, 234, 235, 240, 258, 261, 263, 265, 273, 274, 282, 283, 286, 297)

«Söyleyecek hiçbir şey yok Yakup... Hani demek istedim ki **İbram** Ağam, Hasan oğlunun böylece önüne gelene para dağıtmasına kızar da...» (s.39)

Sabı (s.12, 14, 21, 55, 185, 219, 302)

«Akıllı kızan dediğin böyle olur. Ev bark **sabı** oluyor... Ağır başlı olmalı gayri...» (s.185)

Memet (s.12, 23, 24, 25, 46, 51, 76, 78, 98, 256)

«Çok iyi olur. Köye döndüğümüzde vurdururuz düğün davullarını... Ölmeden, bir de **Memet** askerliğini bitirse onu da eversem. Gözlerim açık gitmese...» (s.256)

Urumeli (s.13, 61)

Ben, İbrahim'in inadına kaçmadım. Dayandım. Sonra Kurtuluş Savaşı oldu. **Urumelindeki** Türkler bu yakaya aktarıldı. (s.13)

Dövlət (s.13, 24, 25, 38, 53, 61, 62, 63, 74,75, 77, 81, 84, 94, 96, 128, 151, 154, 168, 273)

«Ben, kimsenin adamı değilim. **Dövlətin** adamıyım bugüne bugün. Kasabada kaymakam neyse, köyde de ben oyum.» (s.77)

İleş (s.13)

Şimdi gelelim sizin işe: Demiyecektim, dedim. Dinleyin: İbrahim **ileş** gargasıdır. Sizin işiniz düze çıkmazsa, tarlalarınıza konacak. Gözünüzü açın, ayağınızı denk alın. (s.13)

Şehir (s.14, 94, 98, 128, 129, 132, 216, 222, 226, 265, 281)

«Desene bize eğlence çıktı, Hasan. Köyde Halkçılar ayaklanacak. **Şeherde** Rıza sıkışacak...» (s.226)

Buba (s.20, 21, 22, 32, 34, 39, 40, 72, 94, 101, 102, 103, 105, 106, 107, 109, 119, 122, 123, 129, 132, 134, 135, 139, 144, 145, 146, 148, 149, 153, 155, 169, 172, 174, 188, 189, 222, 227, 232, 262, 277, 278, 279, 280, 284, 294)

«Dün akşam **buban** söylüyordu: Bugünlerde koca yargıçların huzuruna çıkaracaklarmış. **Buban** diyor ki, «Avukat Muhlis Bey'e beş yüz bangonot verdim. Rüstem, hemen kurtulacak.» (s.134)

Hızmat (s.22, 63, 76, 85, 175, 262)

«Küçük dilini yuttun değil mi? Tastamam beş yüz bangonot! Bir **hızmat** göreceksin, beş yüz bangonotu alacaksın! Ülen sen, İbrahim Ağa'nın ne denli gani bir herif olduğunu bilmez misin?» (s.85)

İrahat (s.23, 169, 271)

«İşlerdi ya bizim gençliğimizde... Makine icat olmazdan önce işimiz örüzgerle dönerdi. O vakitler, **İrahat** günlerdi, Ömer Efendi. Adam eşeğe ya da beygire binip bir yakadan bir başka yakaya giderken, düşünecek vakit bulurdu. Makine icat oldu, adamlık bozuldu. Ne ağa ağalığını bilebiliyor ne de ırgat ırgatlığını. Benim gençliğimde sıkı mıydı köylü zeytin toplamayı bıraksın da Menderes'i seyre gitsin. Bak şu Hasan oğlumuzum umrununda değil,

köylüyle, ırgatlan her bir işte birlik olduğu, bana karşı çıktığı yetmiyormuş gibi, bir de eğlenceye gidiyor onlarla...» (s.169)

Kardaşlık (s.24, 165, 175, 176)

«Ya... İşte böyle İbrahim **Kardaşlık**. Sana da az buçuk Demirkıratlık bulaştığından Kemal Paşa'mıza, Atatürk'ümüze karşı sevgin, saygın kıttır... Sen paradan, çıkardan başka bir şey düşünmezsin.» (s.176)

Nahal (s.25, 72, 77, 94, 102, 106, 119, 121, 159, 173, 177, 194, 227, 240, 261, 272, 278, 279, 287, 294, 301)

«Zevzekliği bırak da bir milletvekili **nahal** bir kişi olur, onu deyiver bana?» (s.279)

Necep (s.25, 27, 40, 59, 65, 67, 83, 128)

Daha on dokuzuna basarken, köyün kahvesine bir girdi mi, millet ayağa kalkıp, göbeğinin altında ellerini kavuşturup, buyur Mehmet Efendi öğretmenimiz diyor. 'Falan zeytin ağacımızı **necep** budasak? Filân tarlamızı nahal sürsek, **necep** eksek?' gibisine sorgu sual ediyor. (s.25)

Serhoş (s.25, 34, 75, 264)

Hasan Efendi de banka defterinin arasına faturaları koyup bana verdi: 'Kemal, sen şunları iyicene sakla bakalım. Olur da içer **serhoş** olur, yitiririm. İyicene sakla, köye vardığımızda babama verirsin,' dedi. (s.34)

Tomofil (s.25, 31, 57, 83, 84,137, 139, 140, 172, 177, 222)

«Hasan Efendi, biz şimdi Söke'ye varacağız. Babandan **tomofili** aldım. Yüzbaşım, soruşturmayı Söke'de yapacakmış. Elini çabuk tut.» (s.57)

Üğretmek (s.26)

Cemal: «Çok durudur, Yakup ağam bize adamlık **üğretir**,» diye söylendi. (s.26)

Uruhu (s.28)

Yakup gülümsedi: «Ülen bu heriflerde yürek mürek kalmamış, hiç Mustafa Kemal Paşa'mın resimli paraları bar gibi aşağılık bir yere bırakılır mı? Paşamın yattığı yerde **uruhu** daralmıştır...» (s.28)

Şampunya (s.30)

Ağızından çıkanları kulağı iyice duyunca, Yakup'tan utandı, birdenbire. Biraz alçak sesle konuştu, bu sefer: Neyse bu oyun lâfını geçelim. Anlat bakalım, Rüstem, neydi o içtiğimiz pahalı zıkkımın adı?»

«**Sampunya.**» (s.29-30)

Emme (s.30, 32, 39, 45, 49, 61, 66, 84, 85, 87, 89, 91, 105, 109, 122, 123, 124, 126, 127, 128, 130, 133, 140, 142, 144, 145, 150, 157, 166, 168, 169, 176, 190, 219, 221, 222, 223, 226, 232, 237, 262, 263, 264, 272, 273, 274, 278, 284)

İbrahim Ağa, durmadan dinlenmeden eski günleri, Yörüklerin Subaşı köyüne yurtlanmalarını, topraklanmalarını anlatır; «İçlerinde bir adam çıktım, bunca toprağın üstüne oturabildim,» derdi. Sonra öfkeli öfkeli bağırırdı: «Bak şu Yakup'a! Benden akıllı, benden namuslu geçinir **emme**, hâlâ elli altmış yıl önce sahip olduğu yüz dönüm içinde döner dolaşır. Toprağına bir karış toprak ekleyemedi.» (s.130)

Oğdurmak (s.32)

Baktım, ağa, yengeme dizlerini **oğdurmakta**. 'Gidelim, gidelim dedim emme, rümetizmelerim koyvermiyor. Hasan oğlum daha tarladan dönmedi mi?' diye sordu. (s.32)

Rümetizme (s.32, 66, 84, 166)

Ağa, durup durup kendi kendisine mırıldanıyormuş gibi söyleniyordu: «E.. Kemal, hey şoför Kemal! Bunlar, İbrahim ağanın ne adam olduğunu bilmiyorlar... İbrahim ağanın gücünü govvatını hesaba katmıyorlar... İbrahim ağa da **rümetizme** mümetizme var emme, ölmedi daha! (s.84)

İrezil (s.36, 51, 61, 66, 72, 98, 155, 165, 217, 220, 223, 264, 271, 294)

«Olmaz oğlum, olmaz. İlk günden senin arabana binemem. Köylüye beni **irezil** mi edecen? Hele bir düğün davulları vursun bakalım... Sen, hele çek getir şu bizim koca eşeği...» (s.155)

Kardaş (s.32, 38, 46, 76, 78, 114, 127, 136, 137, 142, 146, 166, 167, 174, 176, 219, 290)

«Bak Süleyman **kardaşım**, eğer seyis milleti açığöz olsaydı bu dünya yüzünde şoförler zuhur etmezdi... Bunu böylecene bil.» (s.114)

İlâzım (s.41, 91, 92, 99, 132, 138, 262, 284, 285)

Ana yumuşak, yalvaran bir sesle mırıldandı: «Hasan oğlum, odan kitap gazete dolu... Sen, gominist bir adamsın. Sana şherden bir kız **ilâzım**.» (s.132)

Deel (s.41, 45, 66, 74, 98, 153, 263, 264, 269, 273, 288)

«Hele bir yorgunluk kahvesi için, canım. Vatandaşlar elbette halden anlarlar. Eşek **deeller** ya...» (s.288)

Gayri (s.42, 45, 69, 73, 77, 79, 92, 95, 104, 118, 131, 132, 135, 136, 137, 140, 146, 161, 166, 176, 185, 222, 224, 231, 239, 240, 249, 260, 262, 263, 265, 294)

«Ben, muhtar filân değilim, **gayri**... İbrahim ağamız, köy kurulunu dağıttı. Benim elimden muhtarlık mühürünü aldı. Dün sabah, mapus damından çıkıp gelen Rüstem'i Subaşı köyüne muhtar etti.» (s.231)

Yörütmek (s.48)

«Al dedim, sana be yahu! Almazsan şeytan diyor ki şu Rüstem'i cipin önüne kat, köye dek **yörüt**. Kıpır sapır ederse, vur!» (s.48)

Döğmek (s.50, 132, 169, 189, 225, 254, 289, 290, 295)

«Şu göçmenler, ekinlerini haydi orakla biçtiler diyelim, kızıağı nasıl çekecekler? Atları, öküzleri yok. Harmanı nasıl **döğecekler**? Bu işin olurunu hiç düşünmedik...» (s.254)

Evermek (s.52, 102, 131, 137, 140, 141, 159, 170, 256, 281, 294)

«İyi çocuk. Bir anası var. Velâkin biz, hele bir düğünümüzü yapalım, onu da **evereceğiz**. Kadıncığı olarktan onun hazırlığını da sen görürsün...» (s.281)

Öğermek (s.52)

«Ülen Yakup, bir vakitler beni de böylecene **öğerdin**!» (s.52)

Candarma (s.53, 54, 58, 60, 64, 67, 70, 72, 73, 74, 75, 81, 82, 89, 90, 98, 99, 106, 149, 160, 166, 186, 195, 202, 204, 210, 233, 238, 246, 285, 291, 298)

Muhtar da nedense öfkelenmiş, ağaya terslenmeye başlamıştı. Öfkesi, siniri biraz da kaymakamın, **candarma** komutanının soracağı hesabı düşünmesinden ileri geliyordu. (s.75)

Namıssız (s.55, 76, 77)

İhtiyarın birdenbire öfkesi kabardı: «Nerde bunların sabı olacak **namıssız**?» (s.55)

Elâke (s.60)

Onbaşı yutkundu: «Demem şu ki komutanım, Yakup Emmi'nin öküz hırsızlığı ile hiçbir **elâkesi** yoktur.» (s.60)

Yaşıl (s.61, 148)

Bir vakitler, **yaşıl** çamlı, mor çiçekli, serin pınarlı dağlardan davarımızla ovaya indik. (s.61)

Heç (s.65)

Ocağa yakın bir mindere diz üstü ilişen muhtar Süleyman, bir ileri bir geri sallanıyor, iyice açılmış gözlerini Rüstem'e dikmiş, onun anlattıklarını dinliyordu. Durup durup: «Aman ağam, ben bu işi **heç** beğenmedim... **Heç** beğenmedim,» diye söyleniyordu. (s.65)

Toktor (s.66)

«O da benim inadıma Rüstem, benim inadıma... Elli altmış yıl var, hep benimle uğraşır. Neden? Ağalığa dayanamıyor. Gençliğimizden bu yana beni hepten kıskanır durur. Benim topraklanmamı, çokçana toprak sahibi olmamı, bir türlü yiyip yutamaz. Emme koca ayıyı da ben kıskanmıyor değilim. Seksenine vardık geçtik, hâlâ yirmisinde delikanlı gibi. Benim bir ayağım çukurda. Dizlerim rümetizmeden bitik. Karnım ağrır, başım ağrır. İkide bir kalkar İzmir'lere **toktorlara** giderim. Herifin bir dişi bile eksik değil.» (s.66)

Acep (s.67)

İbrahim, gevrek gevrek güldü: «Erzak parası benden. Ben de varıp bir geçmiş olsun derim. Vay anam vay! Ülen Rüstem, aklınla bin yaşa emi! Yakup, bakalım bu oyunumuzu necep yiyip yutacak? Keyfimden öldüm bittim, ne iştir bu iş! Bakkalbaşı dükkânda bıraktığın senin oğlana benden selâm, Yakup'un çoluğu çocuğu ne isterse versin, benim üstüme yazsın... Öküz hırsızlığından bir adamı kaç yıl dama sokarlar **acep**? Yakup, öfkesinden şişip şişip patlayacak... Bu iş, hiç aklımda yoktu...» (s.67)

İresim (s.69)

«Bilmez olur muyum? Kaç yol şehirlerden mühendisler getirtip ölçtürdüm. Sınırlarının **iresimlerini** çizdirdim; evimde ocağın üstüne, duvara astım.» (s.69)

Irakı (s.69, 83, 172, 185, 217, 218, 219, 223)

«Hasan Efendi, Elif'e tebelleş olduğundan beri ağzına **irakının** damlasını katmıyormuş.» (s.185)

Elâkader (s.72)

«Orası seni **elâkader** etmez.» (s.72)

Lâpor (s.74, 87, 88, 100, 118, 127, 173)

«Ortada öyle büyük dert edinecek bir iş yok be ağam... Salıver yakasını. Şimdıcik kaymakam bey olsun, candarma kumandanımız olsun, beni yarın bürgün, Söke'ye ünleyip **lâpor** soracaklar. Göçmen, tarla lâfı filân etmeden Rüstem'in öküz hırsızlığını anlatırım. Bu seferlik senin adını da karıştırmam, olur biter.» (s.74)

İrahmetli (s.74)

Bu sefer ağa, gülmeye başladı: «Ülen muhtar, ben de seni bir akıllı adam bilirdim. Az buçuk okumuşluğun var, muhtar ettik, seni. Emme velâkin emmin eski muhtarımız Galip **irahmetli** gibi kafan işlemiyor.» (s.74)

Nümere (s.75, 257, 260, 261, 262)

Murat, birer çay daha yapmış getirmişti. Konuşulanlara kulak veriyordu. Dayanamadı: «Sen Rüstem, hanelere **nümere** yazmaya bak, başka işe karışma,» dedi. (s.261)

Örüzger (s.76, 92, 123, 144, 169, 193, 200, 201, 231, 270, 275)

«Göçmenlerin işinin bu arada düze çıktığına sevindim. Hasan'ın **örüzgeri** ne yakaya eserse essin, bu iş tamam,» diye söylendi. (s.123)

Gominist (s.76, 77, 78, 85, 86, 105, 106, 132, 151, 196, 204, 211, 227, 240, 260, 265)

«E... şimdıcik Yakup Emmimiz de bu hesaba göre, göçmenlere, fukaralara arka çıktığından **gominist** oluyor demek?» (s.77)

Goministlik (s.77, 85, 86, 87, 175, 261, 263, 265)

«Ben deyivereyim: O **goministlik** okulundan çıkma...» (s.86)

Cuvap (s.79, 121, 262)

Ağaya ne dediğimi, nasıl **cuvap** verdiğimi gördün, duydun. Tanığımsın. (s.79)

Govvat (s.79)

«Eh kardeşlik, orasını sen düşün, kararını ver. Benim ağaya minnetim yok. Hasan Efendi'yi ağa belleyeceğiz gayri. İbrahim ihtiyarladı. İbrahim'in içi geçti. Rüstem gibi akılsızlarla birlik olmaya başladı. Adam yerine koymadığı kişilerin oyuncağı oluyor. Başını belâya sokuyor. Benim başım kıymetlidir. Muhtarlıksa muhtarlık. Vazgeçerim, olur biter. Köylü de benim

için erkek adammış, der. Yetiversin gayri. İbrahim ağamızın gücü **govvatı**. Tamam mı arkadaş?» (s.79)

Beğ (s.82, 149)

«Candarma kumandanımız, yüzbaşı **beğimiz**, bu işleri görürken, çok kızgın mıydı?» (s.82)

İrezillik (s.83, 224, 264, 276)

Yakup Emmi, «Hasan oğlum, adam gibi içeceğiz ha, **irezillik** yok,» dedi. (s.83)

Cenderme (s.84)

Kemal oğlum, şu heriflerin hesabı görüldü, bil: Önce kaymakam beyimiz, ondan sonra **cenderme** kumandanımız iyi mi? (s.84)

Göv (s.85)

«Tamam... Her ne b... sa. Sonracığıma bu okulların tozunu dumanını partilerimiz **göve** üfledi, kökünü kazıdı, neden bilir misin?» (s.85)

Eyi (s.86)

«Dilim bile dönmüyor namussuz ocağının adına... Bir de diyeceğim, bizim Hasan Efendi, oğlumuzun kanına bu okulun hastalığı karışmış bir yol. Bu yüzden ıslah edemiyorum, keratayı. Hele bir şu Haydar'dan köy temizlenecek olursa Hasan, çabucak iflâh olur. Köyümüzün bunca veledi de zehirlenmekten kurtulur... **Eyi** mi? Tamam mı?» (s.86)

Ataş (s.89)

Ülen Muhlis Bey oğlum, **ataş** gibi bir avukat olduğunu bilirdim emme, böylesine keskin bir aklın olduğunu bilmezdim. (s.89)

Kıymatlı (s.61, 90, 175, 189)

«İzin verirsen aslan oğlum, **kıymatlı** yüzbaşım, bu işi ben, sana bir güzel anlatayım.» (s.61)

İrıza (s.92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 111, 112, 224, 227, 244, 260, 261, 263, 264, 269, 270, 271, 272, 273, 275, 284)

«Mesele bildiğin gibi deel aslan **İrıza** Efendim, bu herifler bana toprak satmak isteyenlerin önüne geçiyorlar. Beni zorla sanki herkesin malını elinden almışım gibi millete duyurmak istiyorlar.» (s.98)

İreis (s.83, 92, 94, 96, 233)

Ağa, Kemal'e, «Çek bakalım bizim yağcı İrıza Efendi'nin oraya. Parti **ireisimizin** yanına varalım...» dediğinde şoför, şaşmadı; ama yüreği cız etti. (s.92)

Nahalsın? (s.92, 94, 147, 158)

Ali'nin oğlu öğretmen Mehmet, askere gitmeden önce köyün sokaklarında, kahvede bir görünse, yine köylü selâm verir. '**Nahalsın** öğretmen Mehmet Efendi?' diye, halini hatırını sorardı. (s.158)

Uğuşturmak (s.93, 108, 288)

Rıza Efendi, ellerini **uğuşturuyor**, neredeyse İbrahim Ağa'nın boynuna sarılacak; sarılacak ya, kendisini güç tutuyordu. (s.288)

Şehirli (s.94, 95, 96, 135, 223, 269)

Hasan'ın evini bir döşedik dayadık ki deme gitsin. Hesabı, Hasan biliyor ya hanayla birlikte içinin **şehirli** biçimi döşenmesi yüz elli bin bangonotu geçti. (s.269)

Eyilik (s.96)

Ben de sana bir **eyilik** daha edeceğim İrıza Efendi oğlumuz, altı ay senden bu pamukların parasını istemeyeceğim. Belki de anlaşırsak gelen yıla dek para istemem. (s.96)

Ahçı (s.110)

İhtiyar **ahçı** kadın, hizmetçi kadınlara bağırıp çağırıyor, anlaşılan ağanın kahvaltısını hazırlıyordu. (s.110)

Habar (s.129)

«Varem yatem.. Hiçbir şeyden de **habarım** yok ha... Anladın ya. Hasan geldiğinde, buban yattı, dersin. Sen iyice bir Lâflan bakalım. Ama öyle şehir kızlarından söz möz istemez.» (s.129)

Habarsız (s.132)

«Demek anandan bubandan **habarsız** söz de ettin?» (s.132)

Üğrenmek (s.152)

Cemal, utana utana bir adım öne çıktı: «**Üğrendik**, Yakup Ağam şoför Kemal'den vermişsin Elif Hanım'ı bizim Hasan Efendi'mize... Hep birlik demek isteriz ki hayırlı olsun, mübarek olsun...» (s.152)

Iradyo (s.154, 226, 280)

Bakın ha! Ben, bunca yıldır particilik işlerine burnumu sokmadım. Yine de sokmam. Gel gelelim, olup bitenleri beğenmiyorum. Olur da birinizden biriniz kalkar Vatan Cephesi'ne yazılır, vallah billâh anasından emdiği sütü burnundan getiririm. Her akşam Murat'ın kahvesine varıp **iradyoya** kulak veriyorum. Geçenlerde bizim köyün mezarlıktaki ölülerinin bile anası danası, karısı kısrağı ile esamisi okundu. Böyle bir yanlışlık olmasın...» (s.154)

Eferim (s.159)

İbrahim Ağa yine gülmüş, «**Eferim** ülen Hasan, yavaş yavaş adam olmaya başladı. Hele bir seni everelim, büsbütün aklın başına gelecek...» demişti. (s.159)

Eğer (s.169, 295, 298)

Ustalar, kalfalar bile işlerini bırakmış, Hasan'ın kısrağa binişini seyrediyordu. Hasan, bir hamlede kısrağın **eğerine** atlayınca, hayvan önce, çınarın altında bir şaha kalktı. (s.169)

Guvvat (s.175)

«Atanı, dedeni, bubanı nasıl unutursun? Yörüklük, çobanlık unutulur mu? Ne buyurmuştu, bakalım Mustafa Kemal Paşa'mız? Osmanlılık, Yörüklük, cavurluk, çiftlik yok. Memleketini seven, ona hizmet eden her bir kişi Türk'tür. Amma velâkin, geçmişini, ananı atanı unutmayacaksın. Tarihinden, güç **guvvat** alacaksın...» (s.174-175)

Uşak (s.179, 233)

Burası tenhaydı, kimsecikler yoktu. Bedellerin, **uşakların** yattığı bina bomboştı. Şoför Kemal, ortalıkta yoktu. (s.179)

Bicik (s.182, 220)

«Beklesin. İçimden geldi kız, seni **bicik** öpeceğim...» (s.182)

Kayınbuban (s.188)

Hasan esmer, yanık yüzünün kıpkırmızı olduğunu hissetti. Hemen kalktı, Yakup Emminin eline uzandı, önce. Ama Yakup, hemen elini çekti: «Oğlum Hasan,» dedi, «Buradan öteye söz hakkı önce oğlum Ali'nin; yani **kayınbubandır**. Önce, onun elini öpeceksin. Biliyorum, o da bana saygıda, sevgide kusur etmez, ille önce benim elimin öpülmesini ister. İster ama, bu iş yakışsız olur. O, Elif'in bubası, ben dedesiyim. Hak onundur.» (s.188)

Nene (s.219)

Yakup, torununa şöyle bir baktı: «Yiyenin yoksa, var eve **nenene**, anana haber et: Hasan iyi de.» (s.219)

Asan (s.231, 232, 256)

Selim, çukurlarına kaçmış mavi gözlerini kırıştıra kırıştıra: «**Asan** Efendi, bu herifin kıyacağı nikâh mekruh olur,» dedi. (s.256)

Kaave (s.231)

Hasan'dan cesaret alan ne kadar İbrahim Ağanın düşmanı, eski Halkçı varsa, Yakup Emmi de birlikte, Emin'in kahvesine gidiyordu. Üstelik göçmenler de Hasan'ın adamlarıydı. «Asan efendimiz **Kaave** açmıştır. Olur mu başka kaaveye gitmek?» diyorlar, Murat'ın sözünü ağzına tıkıyorlardı. (s.231)

Küy (s.232)

Göçmen Hamit, öfkeyle söze karıştı: «Asan Efendim, mapusa girmiş bir adam, nasıl **küyümüze** muhtar olurmuş?» (s.232)

Öğünmek (s.234)

«Ne baba varmış bende de ya! Vallah **öğünüyorum!**...» (s.234)

İrica (s.260, 269)

Rüstem, ters ters iki yakasındakilere baktı: «Benim Süleyman Efendi'yle bir dargınlığım yok. İstesem gider, **iricada** bulunurum. Haneleri nümerelemek iş deel. Benim tasam asıl başka...» karşılığını verdi. (s.260)

Govvatlı (s.261)

«Onun arkası **govvatlı**. Bir bizim köy var, yetmiş iki buçuk köyün içinde Demirkıratlığı tavsayan. Hasan Efendi, hiçbir işe karışmazken iyiydi. O, bir yakaya ağınca, namımız Ankara'ya dek ulaştı. Bakalım bu işin altından İbrahim ağamız nahal kalkar...» (s.261)

Löküs (s.269)

«Havalar ısındı mı az buçuk rahatlıyorum. Geçen güz ılıcalar iyi geldi. Bu önümüzdeki güz, Bursa'ya dek uzanmak istiyorum. Doktor bey, en iyisi orasıdır, diyor. Karıyı da birlikte götüreceğim ölmez sağ olursak. Çok **löküs** oteller varmış. Ülen İrıza, bir ayağımız çukurda, az para yiyelim ne ola?» (s.269)

Yövmiye (s.273)

Irgat, mırın gırın etti mi, **yövmiyeleri** beş kuruş çıkarırsın, memnun kalır. (s.273)

İrey (s.284)

Sonracığıma **irey** vakti geldiğinde şu fukaraların cebine ilâzım gelen pusulaları katıp sandık başına sürerler... (s.284)

4.6.9. İzmir'in İçinde

Cıgara (s.18, 31, 42, 43, 53, 54, 68, 69, 74, 93, 94, 102, 103, 111, 112, 113, 114, 115, 117, 118, 123, 126, 152, 157, 158, 165, 166, 169, 173, 178, 216, 222, 261, 312, 323, 326, 327, 369, 370, 371, 372, 374, 376, 402, 403, 408, 411, 412, 415, 418, 419, 421, 429)

Bay Hidayet Koryürek, yemiş içmiş, şimdi de naneli bir Amerikan **cıgarası** tellendirmeye hazırlanıyordu. (s.18)

Döğüşmek (s.20, 71, 107, 212, 221, 247, 253, 255, 263, 264)

O sıralar Mustafa Kemal Paşa, tek başına, yalnız ordusu ile **döğüşüyordu**. (s.20)

Gayri (s.65, 123, 174, 204, 237, 343)

«İyi ama oğlum, siz gençsiniz, beklersiniz, savaşırsınız! Ben, yetmişime merdiven dayadım; sabrım tükendi **gayri!**» diye Hasip Bey, patladı. Bir süre sessizlik oldu. (s.237)

Evermek (s.101)

Anlaşıldı: Annemle babam, beni **evermeye** karar vermiş. Ne var ki içimden daha peki deyivermek gelmiyor. (s.101)

Kızan (s.118)

Hasip Bey, cıgarasını söndürdü. Birden aklına gelmişti: «Şu Çakırcalı konusunda anlatılacak ilginç bir noktayı unuttum. Hacı Hasan Paşa, istiman konusunda konuşmalar yapmak için bir ara Çakırcalı'nın temsilcisi **kızanlarını** konağına yemeğe buyur etmiş. Hayretler içinde zeybeklerin; çatal, bıçakla masada, alafranga yemek yediklerini görmüş. Öğrenilmiş ki, Buca'da, Bornova'da oturan levantenler, Çakırcalı Efeyle çoktan ilişki kurmuşlar, kendilerine dokunmasın diye Efe'ye, el altından paralar, ziyafetler verirlermiş...» (s.118)

Alaman (s.123, 353)

Zaman zaman Fransız modasını, Alman sevgisi, Birinci Dünya Savaşında olduğu gibi besler. Git, köylere dek sor, **Alaman** askerinin üstüne yoktur! (s.123)

Uşak (s.261)

Yemeği getiren yine yaşlı bir Karadenizli gemiciydi: «Ha yiyünüz, **uşaklar**, güçlü olunuz da.. Gâvura sıkı turunuz...» diye söylenerek yiyecekleri bıraktı; dikkatle kapıyı çekip gitti. (s.261)

Yiyünüz (s.261)

Yemeği getiren yine yaşlı bir Karadenizli gemiciydi: «Ha **yyünüz**, uşaklar, güçlü olunuz da.. Gâvura sıkı turunuz...» diye söylenerek yiyecekleri bıraktı; dikkatle kapıyı çekip gitti. (s.261)

Uğuşturmak (s.318)

Bu havadan sudan sözlere babamın pek önem vermediğini görüyordum. Zihni bir şeye takıldı mı; eksik parmaklı sol elini, sağ eliyle **uğuşturmaya** başladığı. (s.318)

Öğünmek (s.319)

«Genel kurmayda, geçen haftaya dek, zatişlerinde çalıştım. Bir ara bir rastlantı olarak siciliniz elime geçti de.. Gerçi bu işler sırdır ama, ne de olsa babamsınız; **öğündüm**.» (s.319)

Öğmek (s.343)

Mareşal Fevzi Çakmak, bir süre önce buraya geldi. Şu yan bahçede kahve içti. Burayı gezdi. Mustafa Kemal Paşa' mı **öğen** sözler etti. (s.343)

4.6.10. Tartışma

Cıgara (s.1, 2, 4, 5, 10, 16, 22, 24, 30, 41, 42, 47, 60, 66, 71, 74, 83, 88, 112, 122, 132, 136, 137, 143, 159, 170, 176, 187, 188, 189, 193, 195, 196, 197, 198)

Lambanın altından uzaklaştı; köşeyi döndü. Bir **cıgara** koydu, titreyen dudaklarının arasına (s.1)

Niredesin? (s.25)

Kapıcı Ahmet Efendi, merdivenin başında, kapının içinde karşıladı, beni. Elimden çantamı alırken, "**Niredesin** bey? Çok meraklandık..." diye söylendi. (s.25)

Bre (s.30, 86)

Bizim çocuklardan hâlâ bir haber yoktu. Gittikçe heyecanım artıyordu. '**Bre** yezit çocuk, girseydin şu son sınava da bu iş bitseydi... Sonra istersen partiye gir, istersen parti kur... Ne halt edersen et!' diye söylendim. (s.30)

Gayri (s.109)

"Amma da yaptın Zafer, bu denlisi tevatür **gayri**... Neredeyse bizim partiyi siz batırmadan, biz kapatacağız diyeceksin. Neler düşünüyorsun? Bizi suçlamak için neler kurmuşsunuz?" (s.109)

Toktur (s.197)

"Aferin! Akıllıdır benim katır... Aklına bir şey koydu mu yapar, kimse önüne geçemez. Bir okuyacağım diyerekten aklına koydu, okudu da... **Toktur** olacağım dedi, eli kulağında, olacak... Olacak ya onu öldürana dek benim de mezarda yatan anam ağladı... Elde yok, avuçta yok..." (s.197)

Lapor (s.197)

Hepsi gözlerini dikmiş, ona bakıyordu. Dayı anladı: "Durun hele soluklanayım, kafamı toparlayayım, **laporu** bir tamam vereceğim..." (s.197)

Candarma (s.199, 201)

Köyün kahvesinin önünden geçerken onbaşı, kahvenin kapısına çıktı. Arkasında bir astsubay, iki **candarma** daha vardı. (s.201)

Abuuu! (s.202)

Dayı sürdü, yüklü eşeğini. Kendi kendine, '**Abuuu!** Bunlar köyleri basmaya başladı. Benim seymenlerim kuş olup uçmuşlardır şimdiye dek...' diye söylendi, içinden. (s.202)

4.6.11. Mor Ötesi

Cıgara (s.3, 5, 9, 16, 19, 32, 34, 53, 54, 60, 62, 68, 76, 79, 83)

"Ben, kahvaltı bile ettim. Nedense erken uyandım. Şöyle Çınarlı Kahve'ye bir uzanayım. Gazetemi, **cıgaramı** alırım. Çarşıdan bir şey ister misin? Dönüşte bakkala, kasaba uğrarım; erken gelirim." (s.32)

Gayri (s.5)

" Bu denlisi **gayri** tevatür olsa gerek hocam..." diye konuştu. (s.5)

Bre (s.21, 24, 52)

"Hiç aklınıza gelmiyor **bre** gafiller!" diye öfkeli bir kahkaha attı, koca yargıç. (s.21)

4.6.12. Eski Toprak

Emme (s.10, 11, 182)

Kahveci Yakup uzun bıyıklarını çekiştirdi: «Derin laf etmiş **emme** Türkçe söylememiş...» dedi. (s.10)

Cigara (s.14, 15, 16, 30, 35, 57, 76, 90, 120, 121, 124, 125, 126, 137, 141, 143, 144, 175, 184, 197, 198, 207, 210, 215, 221, 233, 238)

Yusuf, kalktık gidiyoruz, geçip gidecektik ama **cigara** alacaktım, çay alacaktım senin dükkândan, unutuyordum. (s.14)

Gayri (s.16, 25, 130, 208, 248)

İlçemizin kırk yıllık eczacısı Halis Bey, güya öfkesini bizden alıyor: Kırk yıl bu ilçede yirmi dört saat ben nöbet tuttum; şimdi siz tutun bakalım, yaşlandım **gayri**... diyor. (s.208)

Bre (s.17, 23, 79, 84, 104, 133,186, 201, 211, 218, 230, 234)

Faik Çivici, doğruldu: «Sor. Sor **bre** oğlum içinde kalmasın... Bak Kemal Amcanız her sorunuzu cevaplıyor. Bir daha onu böyle bulamazsınız...» (s.79)

Candarma (s.17, 20, 55, 57, 59, 68, 105, 120, 121, 122, 148, 164, 178, 180, 181, 182, 184, 188, 189, 191, 195, 211, 221, 223, 224, 230, 231, 237, 238, 243, 247)

Bakkal, dükkâna yürüdü. Bu arada komutan, bir el etti: Karşıdaki karakoldan bir **candarma** eri koştu geldi; selam verip dikildi. (s.20)

Kardaş (s.11, 19, 68, 152, 158, 176, 178, 183, 186, 187, 188, 189, 190, 198, 199, 236)

«Böyle taranmış saçtan muradın ne ola Kemal Bey **kardaşım**?» diye muhtar Hasan Efendi, sordu. (s.187)

Öğmek (s.50)

«Beni **öğmeye** kalkışma sakın şimdi, bugün çok efkârlandım; kendimi matah bir adam sanırım ha...» (s.50)

Döğüş (s.56)

Seni anlıyorum Kemal Bey kardeşim desem, yalan söylemiş olurum. Ama ve lakin anladığım bir yanın var; kendini bir **döğüşe**, bir savaşa vermişsin, adamışsın ömür boyu... (s.56)

İreycilik (s.59)

Amma ve lakin şimdilerde particilik uğruna, **İreycilik** uğruna ayrıcalığı yine ortaya sürdüler. (s.59)

Nahal (s.59)

Metin Kumandan, sözüm ona benim keyfimi sorar, arkasından, komşun **nahal**? Ne ediyo? diyerekten ağzımı aramaya kalkışır... (s.59)

Ne ediyo? (s.59)

Metin Kumandan, sözüm ona benim keyfimi sorar, arkasından, komşun nahal? **Ne ediyo?** diyerekten ağzımı aramaya kalkışır... (s.59)

Habar (s.60, 186)

«Oğlum Mehmet, biz Kemal Bey amcanla gazinolara rakı içmeye gidiyoruz! Evin **habarı** olsun!» (s.60)

Nemiz (s.79)

«Canım Faik, gizli kapaklı **nemiz** var bu gençlerden?» diye söylendi. (s.79)

Söğmek (s.94, 130)

Ali, bir bir onların yüzüne baktı: «Eğer denizci işi **söğerssem**, beni ayıplar mısınız?» (s.94)

Toktur (s.119)

Millet, '**toktur** bey' diyor bir daha bir şey söylemiyor. (s.119)

Öğünmek (s.173)

Evet, bundan böyle ne çeviri ne de yazı.. bir kenara çekilmeliyim. Şu büyük mirası, gelecek parayı yiyerek ömrümü tamamlamalıyım. Yaptığım ettiğimle, geçmişimle **öğünerek** yaşamalıyım (!) (s.173)

Gidek (s.188)

Akşama daha vakit vardı ama Necip Kaptan, 'Komutanımızın emri, evlerimize **gidek**...' diyerekten kaldırmıştı, Kemal Bey'i. (s.188)

Möhüm (s.188)

Kaptan, ağır ağır yürüyordu. Dönüp Kemal Çığ'ın yüzüne şöyle bir baktı: «Çok mu **möhüm** bu herifler kardaş?» (s.188)

Kardaşlık (s.191)

İnsan dedeye, ataya bağlıdır doğuştan. Silahla öldür, kafası değişmez. Ama aklım yatıyor, seninle bunca arkadaşlık, **kardaşlık**, ettikten sonra, bu atasözü doğru olacak; tatlı dil yılanı deliğinden çıkarabilir... (s.191)

Ahçı (s.199)

«Haydi canım sen de be kızım; eczacıdan **ahçı** mı olurmuş?» (s.199)

Kıymat (s.239)

«Neymiş şu geçenlerde kaçırılan Yahudi'nin **kıymatı** be...» diye söylendi; «kimdi bu herif Kemal Bey?» (s.239)

Uğuşturmak (s.207, 239)

Kemal Çığ, çenesini **uğuşturup** duruyordu. Bir süre sustuktan sonra cıgara paketini çıkardı. (s.207)

Iradyo (s.246)

Kaptan, oturduğu merdiven basamağından kıpırdamadı. Çayını oturduğu yerde içmeye başladı. Ali'ye «Hele şu **iradyoyu** bir aç bakalım...» diye söylendi. (s.246)

Irhat (s.247)

«Komutanımız **irhat** mı ola? Bugün kol gezmeye çıkmamış mı?» (s.247)

Ağabuba (s.248)

Necip Kaptan sözü aldı: «Hey Kemal Beyim! Sen, bunların **ağabubasisin!** Eski topraksın be yahu! Sana nasıl buyurabilirlermiş ki? Bu iş böyle dönmüş gelmiş bu sefer nasılsa...» (s.248)

4.7. Terimler

4.7.1. İkinci Dünya

Coğrafya Terimleri

Mevsim (s.3, 14, 25, 30, 33, 35)

Kış (s.3, 20, 43, 52, 69, 75)

Yağmur (s.3, 36, 37, 75, 76)

Bulut (s.3, 15, 32, 36, 37, 39, 55)

Bahar (s.3, 9, 11, 12, 15, 19, 20, 32, 33, 38, 43, 52, 56, 57)

Koy (s.4)

Güneş (s.4, 10, 16, 37, 38, 39, 59, 66)

Kıyı (s.8)

Körfez (s.8, 11,16)

Deniz (s.10, 11, 15, 16, 21, 22, 26, 31, 38, 56, 59, 61, 69, 75)

Yamaç (s.10, 16, 21)

Maki (s.10)

Sonbahar (s.12, 15, 30)

Vadi (s.13, 21)

Rüzgâr (s.16, 19, 28, 36, 38, 75)

Yaz (s.19, 32, 51, 69)

Kar (s.20)

İlkbahar (s.29)

Sis (s.32, 36, 38)

Ay (s.39, 61)

Harita (s.62)

Denizcilik Terimleri

Alabora etmek (s.28)

Gökbilim Terimleri

Akşam (s.10, 12, 16, 21, 25, 28, 30, 50, 60, 61, 73)

Yıldız (s.17, 66)

Kuyruklu yıldız (s.17)

Dürbün (s.17)

Teleskop (s.17)

Gece (s.23, 33, 37, 39, 50, 58, 61, 70, 74, 75)

Sabah (s.29, 30, 40, 73, 74, 75)

Tan (s.37)

Gündüz (s.58)

Gök (s.66)

Yerbilim Terimleri

Toprak (s.3, 7, 19, 30, 36, 39, 52)

Kum (s.10, 59, 69)

Kaya (s.13, 59, 60)

Kentbilim Terimleri

Kasaba (s.3, 4, 10, 52, 53, 54, 60)

Mahalle (s.3, 4)

Eğitim Bilimleri Terimleri

Tarih (s.17, 79)

Profesör (s.55, 63)

Gösterim Sanatları Terimleri

Rol (s.4, 71)

Opera (s.62)

Perde (s.62)

Haberleşme Terimleri

Mektup (s.4, 7, 8, 12, 14, 32, 38, 47,48, 49, 54, 58, 65, 69, 79)

Türkçe Dil ve Edebiyat Terimleri

Roman (s.3, 4, 29, 48, 49, 69, 71, 78)

Hikâye (s.4, 22, 31, 35, 47, 53, 65, 69, 78)

Masal (s.22, 23, 52)

Şiir (s.69)

Konferans (s.79)

Hukuk Terimleri

Miras (s.4)

Vasiyet (s.53, 54)

İlaç ve Eczacılık Terimleri

Nebat (s.33)

Reçete (s.61)

Tıp Terimleri

Melankoli (s.17)

Sinir buhranı (s.26, 76)

Veremli (s.29)

Sıtma (s.54)

Romatizma (s.57)

İğne (s.77)

Şırınga (s.77)

İslami Terimler

Zemzem (s.8, 61)

Allah (s.8, 32, 34, 39, 52, 55, 63, 66, 69)

Günah (s.14)

Papaz (s.14)

Mezar (s.25, 53, 72)

Tabut (s.30)

Tasavvuf (s.39)

Cehennem (s.39)

Besmele (s.40)

Cenaze (s.53)

Kâbe (s.54)

Cennet (s.55, 60)

Melek (s.74)

Günah (s.76)

Cenabıhak (s.14)

Kur'an-ı Kerim (s.72)

Dua (s.61, 72)

Karayolu Terimleri

Ana yol (s.10)

Tarih Terimleri

Ağa (s.10, 11)

Müzik Terimleri

Şarkı (s.21, 22)

Müzik (s.37)

Nağme (s.37)

İktisat Terimleri

Para (s.29, 53, 66, 73, 74)

4.7.2. Nabi'nin Park Kahvesi

Coğrafya Terimleri

Yaz (s.5, 65, 70, 71, 72, 88, 97, 126, 141, 155, 159, 178, 185)

Ova (s.5, 24, 36, 38, 51, 70, 71, 87, 88, 89, 91, 92, 93, 96, 101, 104, 126, 128, 155, 158, 178, 179, 187)

Dağ (s.6, 88, 91, 101, 106, 124, 128, 136, 147, 150, 161, 178, 185)

Nehir (s.7, 8, 37, 70, 92, 103, 128)

Deniz (s.7, 8, 19, 27, 37, 38, 39, 54, 92, 93, 96, 126, 128, 129, 157, 178)

Taşkın (s.8, 89, 91, 101, 122)

Mevsim (s.8, 59, 68, 98, 141, 185)

Kış (s.8, 17, 27, 59, 60, 98, 102, 113, 118, 155, 178, 185)

Bahar (s.8, 24, 126, 127, 141)

Yarıntı (s.8, 69, 70, 88, 90, 93, 94, 95, 106, 158)

Batı (s.18, 178)

Rüzgâr (s.24, 27, 59, 60, 67, 77, 80, 82, 93, 97, 100, 101, 126, 127, 178)

Sonbahar (s.26, 59, 178)

Kuzey (s.27, 178)

Çay (s.27, 89, 90, 93, 94, 127, 135, 139, 178)

Yağmur (s.27, 59, 60, 67, 69, 70, 72, 78, 80, 87, 88, 94, 95, 96, 101, 135, 158)

Kıyı (s.28, 105, 129)

Kanal (s.37, 41, 93)

Liman (s.39, 92, 93, 128)

Bataklık (s.41, 87, 126, 128, 157)

Baraj (s.41)

Bulut (s.59, 60, 67, 80, 88, 101)

İklim (s.60)

Kar (s.60)

Sel (s.78)

Poyraz (s.80)

Yamaç (s.88, 129)

Irmak (s.94, 158)

Göl (s.96, 157)

Körfez (s.101)

Doğu (s.102)

Fırtına (s.102)

Ada (s.103)

Boğaz (s.128, 178)

Sis (s.128)

Orman (s.128)

Harita (s.165)

Bozkır (s.166)

İlkbahar (s.178, 185)

Sonbahar (s.178, 185)

Gökbilim Terimleri

Sabah (s.5, 12, 24, 26, 27, 31, 32, 37, 38, 45, 68, 80, 87, 89, 94, 95, 101, 107, 121, 147, 149, 150, 151, 166, 167, 169)

Güneş (s.6, 24, 27, 87, 102, 109, 130, 136, 137, 148, 155, 158)

Gece (s.12, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 54, 59, 66, 82, 94, 102, 106, 113, 116, 117, 118, 121, 145, 148, 149, 150, 151, 152, 155, 156, 157, 160, 174, 175, 180, 184, 186, 188, 191)

Akşam (s.12, 22, 27, 28, 32, 34, 44, 51, 54, 55, 57, 62, 74, 87, 89, 90, 97, 105, 113, 123, 124, 132, 136, 138, 142, 144, 145, 149, 151, 155, 156, 166, 170, 171, 177, 190)

Tan (s.26)

Gök (s.27, 59, 80, 82, 94)

Meteoroloji (s.59)

Alacakaranlık (s.77, 156, 190)

Yıldız (s.80, 174)

Ay (s.82)

Kuşluk (s.90)

Samanyolu (s.94)

Gökyüzü (s.128)

Kentbilim Terimleri

Kasaba (s.5, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 35, 36, 37, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 65, 66, 68, 69, 72, 73, 78, 79, 80, 81, 87, 88, 89, 91, 92, 93, 96, 97, 98, 99, 101, 102, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 120, 121, 122, 124, 126, 127, 128, 129, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 161, 167, 168, 169, 170, 171, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 190, 191)

Köy (s.8, 9, 10, 11, 17, 68, 69, 71, 73, 74, 87, 88, 90, 91, 93, 95, 96, 97, 100, 101, 102, 103, 105, 107, 110, 122, 126, 155, 157, 158, 159, 160, 161, 185)

Mahalle (s.12, 15, 25, 40, 42, 50, 59, 82, 83, 91, 113, 124, 139, 149, 153, 177, 178)

Kent (s.39, 54, 92, 128, 129)

Göçmen (s.91, 127)

Tapu (s.181)

İktisat Terimleri

Para (s.5, 13, 27, 37, 42, 46, 47, 56, 62, 63, 65, 69, 78, 81, 82, 89, 91, 95, 96, 118, 121, 123, 131, 133, 134, 150, 156, 157, 158, 169, 170, 176, 178, 181, 184, 190)

Kuruş (s.5, 81, 82, 131, 156)

Banknot (s.5)

Lira (s.5, 21, 41, 62, 73)

Rüşvet (s.40, 48, 62, 79, 123, 140, 158)

Kâr (s.52)

Borç (s.169)

Tarih Terimleri

Ağa (s.5, 32, 44, 188)

Çanakkale Savaşı (s.6)

İstiklâl Harbi (s.6, 7, 11, 13, 15, 16, 24, 29, 34, 35, 36, 57, 59, 66, 91, 131, 142, 165)

Doksan Üç Harbi (s.11)

Osmanlı (s.15, 19, 79, 128, 129, 176)

Paşa (s.15, 16, 18, 19, 23, 30, 66, 142, 165)

Medrese (s.18)

Kurtuluş Savaşı (s.18, 54, 79)

Bucak (s.47)

Padişah (s.60, 79, 179)

Vezir (s.60)

Divanhane (s.60)

Büyük Taarruz (s.142)

İslami Terimler

Şehit (s.6, 7, 11, 15)

Peygamber (s.7, 122)

Allah (s.9, 11, 17, 45, 56, 68, 94, 157, 181)

Cennet (s.11)

Gazi (s.11)

Ahiret (s.17)

Kur'an-ı Kerim (s.18, 109)

Cami (s.18, 27, 40, 64, 68, 128, 145, 150, 179)

Namaz (s.26, 69, 82, 150)

Mezar (s.45)

Dua (s.49, 59, 69, 126)

İmam (s.73, 110)

Cenaze (s.95)

Ezan (s.150)

Seccade (s.150)

Günah (s.156, 157, 168)

İman (s.157)

Mescit (s.179)

Tabut (s.180)

Azrail (s.181)

Zanaat Terimleri

Gem (s.6)

Dam (s.9, 121)

Sapan (s.42)

Çardak (s.161)

Demiryolu Terimleri

Tren (s.6, 54, 57, 62, 97, 98, 105, 138, 142, 143, 144, 145, 151, 166, 170, 176)

Vagon (s.62, 98, 99, 138, 145)

İstasyon (s.62, 97, 98, 99, 127, 138, 143, 144, 145, 151, 170, 178)

Demiryolu (s.92, 98)

Peron (s.97)

Lokomotif (s.98, 99)

Türkçe Dil ve Edebiyat Terimleri

Hikâye (s.7, 13, 17, 19, 109, 110, 122, 130, 138, 139, 145, 165)

Anı (s.7, 25, 109, 120)

Dilekçe (s.9, 71, 72, 74)

Şive (s.12, 48)

Fıkra (s.55)

Roman (s.44, 92, 173)

Masal (s.48, 52, 100, 120)

Konferans (s.52, 57, 63, 64, 78, 145)

Şiir (s.52, 129, 134, 135, 147)

Destan (s.165)

Dergi (s.189)

Tarım Terimleri

Tarla (s.7, 8, 9, 38, 51, 60, 68, 70, 72, 73, 74, 87, 89, 91, 94, 104, 126, 155, 159, 160, 185, 187)

Ekin (s.24, 60, 70, 87, 93)

Tohum (s.41, 73, 158)

Buğday (s.68, 69, 126)

Çapa (s.93, 155)

Kürek (s.93)

Çift sürmek (s.126)

Harman (s.155, 160)

Çapa (s.93, 155)

Kürek (s.93)

Yerbilim Terimleri

Kum (s.8, 37, 39, 41)

Toprak (s.8, 24, 27, 69, 89, 94, 95, 126, 127, 155, 158)

Mil (s.39)

Granit (s.128)

Karayolu Terimleri

Köprü (s.8, 27, 68, 70, 124, 139, 159, 177, 178, 183)

Siyaset Terimleri

Meclis (s.10, 11, 26, 34, 38, 42, 47, 51, 71, 81, 102, 113, 114, 131, 183, 184, 190)

Milletvekili (s.10)

Seçim (s.10, 11, 12, 14, 16, 26, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 65, 66, 76)

Politika (s.13, 14, 87, 144)

Siyaset (s.16, 21, 47, 149)

Politikacı (s.18)

Meclis üyesi (s.30, 31, 61, 76, 78)

Oy (s.31, 32, 34)

Parti (s.53, 65, 66, 67)

Tecim, Maliye, Sayışmanlık ve Güvence Terimleri

Rapor (s.15, 62, 121)

Metalbilim İşlem Terimleri

Kurşun (s.15)

Demir (s.78, 83)

Altın (s.89, 129)

Tunç (s.165)

Ölçübirim Terimleri

Santim (s.15)

Kilometre (s.39, 54, 97, 98, 102, 127, 128)

Dönüm (s.72, 73, 160)

Okka (s.73)

Metre (s.94)

Haberleşme Terimleri

Telgraf (s.23, 100, 170)

Mektup (s.43, 44, 69, 135, 154, 166, 170, 171, 173, 174, 175, 186)

Gazete (s.52, 53, 55, 56, 73, 123, 189)

Müzik Terimleri

Nota (s.31)

Türkü (s.45, 82, 83, 118, 151, 152, 153, 160, 161, 165, 181, 182)

Şarkı (s.151)

Tıp Terimleri

Sıtma (s.37, 38, 69, 70, 87, 96, 129)

Tifo (s.78)

Röntgen (s.131, 142)

Romatizma (s.148)

İlaç ve Eczacılık Terimleri

Tentürdiyot (s.43, 153)

İlaç (s.43, 97, 104, 106, 156)

Reçete (s.97, 130)

İğne (s.106)

İlaç (s.130, 131)

Hap (s.130)

Halkbilim Terimleri

Görenek (s.47, 62)

Gelenek (s.47, 139, 145)

Hukuk Terimleri

Mahkeme (s.53, 57, 63, 64, 183)

Yasa (s.63, 145)

Dava (s.64)

Kanun (s.71)

Dini Terimler

Kilise (s.59)

Budunbilim Terimleri

Çiftçilik (s.73, 127)

Zooloji Terimleri

Mikrop (s.78, 139)

Eğitim Bilimleri Terimleri

Edebiyat (s.87)

Denizcilik Terimleri

Demir atmak (s.93)

4.7.3. Yılan Hikâyesi

Avcılık Terimleri

Kapan (s.3, 4, 8, 95, 121, 128)

Coğrafya Terimleri

Güneş (s.3, 5, 7, 8, 19, 104, 121, 133, 142, 155, 158)

Rüzgâr (s.3, 51, 121, 142, 173)

Ova (s.3, 53, 59, 89, 90, 103, 105, 121, 128)

Deniz (s.3, 10, 66, 103, 113, 116, 121, 145, 158)

Göl (s.3, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 18, 19, 20, 22, 25, 28, 31, 39, 48, 54, 55, 69, 72, 90, 94, 105, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 121, 128, 133, 145, 158, 167, 170)

Nehir (s.3, 10, 31, 54, 69, 90, 103, 113, 116, 121, 128, 145, 157, 170, 172)

Sis (s.3, 121, 170)

Orman (s.4)

Dere (s.4, 5, 128)

Nüfus (s.4, 98)

Bataklık (s.9, 10, 11, 125)

Yarıntı (s.10, 113, 114, 166, 168, 170, 171, 172)

Dağ (s.22, 24, 46, 93, 105)

Çöl (s.26)

Bahar (s.31, 127)

Kış (s.31, 54, 69, 125, 145)

Yağmur (s.42, 51, 59, 103)

Kar (s.59)

Bulut (s.59, 60)

Yaz (s.69)

Ada (s.103)

Çay (s.113)

Harita (s.113)

Körfez (s.113)

Taşkın (s.114)

Çayır (s.127, 138, 139, 140, 141)

Kentbilim Terimleri

Kasaba (s.3, 4, 5, 6, 8, 11, 12, 25, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 40, 42, 47, 54, 67, 69, 70, 73, 74, 76, 79, 80, 81, 82, 83, 86, 87, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 106, 108, 109, 112, 119, 124, 125, 126, 127, 131, 132, 134, 135, 136, 138, 142, 143, 144, 145, 147, 148, 150, 155, 161, 162, 164, 165, 171)

Köy (s.5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 29, 31, 34, 35, 38, 39, 42, 47, 48, 49, 50, 54, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 73, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 94, 95, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 117, 119, 120, 122, 123, 124, 126, 127, 128, 131, 132, 133, 134, 136, 137, 142, 143, 144, 145, 149, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 159, 160, 161, 162, 164, 165, 167, 168, 169, 171, 172, 173)

Tapu (s.10, 12, 29, 116, 117)

Kavşak (s.134, 171)

Mahalle (s.135)

Kimya Terimleri

Barut (s.4, 5, 6, 121)

İktisat Terimleri

Banknot (s.4, 47, 59, 88, 90, 91, 105, 142)

Para (s.8, 10, 12, 30, 42, 47, 52, 59, 66, 69, 73, 86, 87, 88, 90, 91, 105, 111, 125, 132, 140, 142, 148, 149, 150)

Kuruş (s.32, 87)

Maaş (s.42, 59, 67, 90)

Kaime (s.51)

Borç (s.73)

Piyasa (s.86, 87)

Komisyon (s.86, 148)

Lira (s.91, 105, 125, 132, 138, 140, 142, 144)

Kâr (s.161)

Müzik Terimleri

Türkü (s.4)

Asalakbilim Terimleri

Mantar (s.4, 5, 7)

Tarih Terimleri

Ağa (s.6, 10, 11, 12, 30, 31, 33, 34, 38, 42, 48, 53, 57, 59, 66, 70, 71, 72, 76, 83, 86, 89, 90, 99, 101, 104, 105, 106, 108, 109, 110, 114, 116, 127, 133, 138, 139, 141, 142, 166, 167, 171)

Ferman (s.10, 167)

Paşa (s.37, 38, 39, 123, 128, 133)

Gazi (s.133)

93 Harbi (s.154)

Balkan Harbi (s.32, 123, 154, 157)

İstiklâl Harbi (s.123, 166)

Demiryolu Terimleri

İstasyon (s.135, 136, 138)

Vagon (s.136)

Tarım Terimleri

Tarla (s.6, 7, 9, 10, 11, 12, 23, 31, 38, 46, 48, 54, 55, 66, 69, 90, 100, 113, 114, 116, 125, 134, 145, 151, 153, 154, 157, 158, 165, 166, 167, 168, 170, 172)

Gübre (s.6, 13, 104, 133, 173)

Çift sürmek (s.54, 59, 154)

Çapa (s.87, 88, 125, 145, 166, 168, 169)

Saban (s.154)

Kürek (s.166, 169)

Zanaat Terimleri

Dam (s.6, 7, 20, 21, 22, 32, 42, 60, 61, 92, 93, 94, 95, 96, 157)

Çit (s.7)

Harım (s.7, 42, 60, 72, 87, 91, 93, 132, 154, 155)

Kesik (s.19, 20)

Keçe (s.43)

Güğüm (s.44)

Gökbilim Terimleri

Sabah (s.7, 23, 24, 31, 32, 39, 40, 41, 42, 57, 93, 95, 116, 143, 149, 154, 156, 158, 160, 161, 163)

Gün (s.7, 133)

Gece (s.7, 19, 21, 30, 31, 39, 40, 41, 44, 45, 49, 60, 63, 73, 74, 76, 77, 79, 84, 95, 100, 104, 111, 119, 143, 161, 163)

Alacakaranlık (s.14, 132, 161, 173)

Gece yarısı (s.15)

Yıldız (s.19, 23, 24)

Akşam (s.21, 32, 73, 92, 100, 144, 147, 155, 173)

Ay (s.22, 23)

Tan (s.42, 132)

Gök (s.120, 133, 162)

Kuşluk (s.144)

İslami Terimler

Allah (s.8, 9, 10, 41, 43, 54, 55, 74, 110, 113, 117, 122, 128, 132, 153, 157, 167)

Dua (s.8, 42, 43, 132, 139, 156, 162)

Günah (s.9)

İman (s.9, 33, 136)

Şeytan (s.22, 23, 85, 122)

Azrail (s.25)

Cennet (s.26)

Şehit (s.26)

Cehennem (s.30, 147)

Namaz (s.32, 37, 43, 104)

Müslüman (s.37, 68, 86, 117, 166)

Tanrı (s.42)

Minare (s.42, 73, 155)

Sabah ezanı (s.42, 104)

Abdest (s.43)

Peygamber (s.55, 71)

Kur'an-ı Kerim (s.55)

İmam (s.68, 77, 103, 104, 117, 143, 144)

Müslümanlık (s.69)

Hac (s.70)

Cami (s.70, 104)

Kâbe (s.71)

Akşam ezanı (s.73)

Ezan (s.73)

Sabah namazı (s.105, 143)

Din (s.118)

Cenab-ı Mevla (s.128)

Akşam namazı (s.132)

Kible (s.139)

Ahiret (s.146)

Sevap (s.150)

Haram (s.156, 172)

Yerbilim Terimleri

Toprak (s.8, 10, 56, 85, 87, 113, 115, 125, 133, 134, 137, 154, 166, 171, 172)

Çamur (s.9, 10, 17, 60, 103)

Mil (s.10)

Balçık (s.103)

Kaya (s.140, 170)

Hukuk Terimleri

Mahkeme (s.10, 12, 25, 99, 158, 167, 172)

Kanun (s.12, 94)

Tahliye (s.98, 99)

Celse (s.99)

Anayasa (s.116)

Zabıt tutmak (s.156, 161, 171)

Dava (s.158)

Tecim, Maliye, Sayışmanlık ve Güvence Terimleri

Vergi (s.10, 158)

Su Ürünleri Terimleri

Kayık (s.15, 16, 18, 21, 22, 23, 103)

Dalyan (s.11, 18, 19, 20, 113, 127, 145, 157, 167, 170, 172)

Ağ (s.13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 25, 26)

Av (s.13)

Sandal (s.16, 17, 18, 20, 29)

Açık deniz (s.152)

Siyaset Terimleri

Parti (s.12, 32, 34, 35, 36, 37, 39, 48, 49, 54, 58, 64, 65, 66, 70, 73, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 88, 90, 91, 96, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 112, 114, 116, 117, 118, 122, 131, 134, 136, 137, 138, 142, 143, 151, 152, 162, 165, 168, 172)

Fırka (s.34, 40, 123)

Siyaset (s.35, 50, 88, 89, 92, 95, 98, 105, 119, 137, 152)

Sancak (s.37)

Meclis (s.39, 45, 82, 83, 92, 98, 101, 115, 117, 147, 152, 157, 164, 165)

Mebus (s.39, 45, 82, 83, 92, 145, 146, 157, 160, 161, 164, 165)

Aza (s.58, 91, 95, 101, 150)

Seçim (s.67, 70, 82, 101, 114, 115, 118, 123, 124, 142, 144, 145, 146, 152, 153, 154, 164, 165)

Sandık (s.80, 155, 159, 160, 161)

Politika (s.88)

Delege (s.119)

Miting (s.135, 143)

Ölçübirim Terimleri

Metre (s.16, 29, 141)

Kilo (s.29, 86, 87, 111, 148)

Santim (s.87)

Okka (s.127)

İlaç ve Eczacılık Terimleri

İlaç (s.24)

Haberleşme Terimleri

Mektup (s.27)

Gazete (s.55, 91, 92, 100, 123, 152, 164)

Askeri Terimler

Tezkere (s.27, 53)

Terhis (s.31, 40)

Talim (s.38)

Metalbilim İşlem Terimleri

Altın (s.31, 38)

Demir (s.137)

Güreş Terimleri

Pehlivan (s.38, 119, 127, 138, 139, 140, 145)

Güreş (s.89, 126, 127, 131, 132, 138, 139, 140, 141)

Kispet (s.138)

Peşrev (s.139, 140)

Parsa (s.139)

Budunbilim Terimleri

Çiftçilik (s.125)

Müzik Terimleri

Türkü (s.143)

Biyoloji Terimleri

Tabiat (s.171)

4.7.4. Onbinlerin Dönüşü

Gökbilim Terimleri

Akşam (s.3, 4, 6, 11, 14, 19, 24, 25, 49, 63, 79, 99, 108, 117, 139, 140, 162, 167, 172, 203, 208, 225, 227, 228, 255, 280)

Alacakaranlık (s.3)

Gece (s.3, 4, 9, 12, 15, 21, 37, 42, 66, 67, 79, 84, 85, 110, 141, 142, 166, 169, 171, 185, 195, 221, 225, 230, 231, 233, 236, 261, 262, 265)

Sabah (s.4, 11, 12, 14, 15, 20, 23, 51, 53, 66, 67, 79, 81, 100, 101, 106, 110, 133, 140, 150, 160, 163, 164, 166, 171, 172, 185, 195, 196, 197, 204, 222, 233, 234, 248, 256, 257, 261, 262, 265)

Gece yarısı (s.9, 68, 166)

Gök (s.9, 110, 265)

Güneş (s.20, 54, 68, 70, 102, 105, 117, 121, 147, 177, 178, 228, 252, 276, 281)

Coğrafya Terimleri

Deniz (s.3, 27, 43, 79, 95, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 116, 117, 120, 121, 162, 219)

Bulut (s.3, 127)

Sis (s.5, 23)

Dağ (s.6, 17)

Kar (s.6, 127, 134, 142)

Yağmur (s.11, 16, 19, 21)

Nehir (s.17)

İlkbahar (s.20, 162)

Bahar (s.20, 21, 23, 161, 162, 209, 228)

Ada (s.23, 37, 66, 79, 99, 100, 105, 162, 178, 183)

Çiy (s.23)

Kıyı (s.23)

Yaz (s.24, 25, 65, 66, 75, 81, 88, 95, 115, 117, 136, 179, 185, 245, 266, 271, 274)

Kış (s.25, 113, 127, 274)

Okyanus (s.38)

Uçurum (s.38, 254)

Harita (s.44)

Boğaz (s.83)

Doğu (s.87)

Rüzgâr (s.97, 265)

Koy (s.101)

Sonbahar (s.117, 162)

Bozkır (s.205)

Metalbilim İşlem Terimleri

Demir (s.3)

Krom (s.45)

Altın (s.67)

Çelik (s.178)

Kentbilim Terimleri

Mahalle (s.3, 13, 14, 76, 95, 172, 174, 175, 176)

Kasaba (s.24, 25, 49, 66, 68, 114, 265)

Köy (s.88, 205, 216)

Kent (s.127, 269)

Zanaat Terimleri

Dam (s.3, 127, 188, 252, 265, 276)

Tarih Terimleri

Padişah (s.7)

Prens (s.7)

Rönesans (s.74)

Ağa (s.98)

Paşa (s.230)

Tiyatro Terimleri

Rol (s.7, 42, 104)

Tiyatro (s.26, 35, 41, 42, 46, 47, 97, 98, 158, 161, 225, 229, 230, 231, 233)

Sahne (s.42, 96, 98, 186, 190, 225, 229)

Piyes (s.47)

Perde (s.97)

Dram (s.240)

Demiryolu Terimleri

Tramvay (s.9, 10, 11, 31, 46, 55, 93, 118, 147, 149, 160, 205, 252)

Gar (s.9)

İstasyon (s.117)

Tren (s.275)

İslami Terimler

Cami (s.11, 67, 68)

Tanrı (s.23)

Allah (s.25, 26, 173, 178)

Kur'an-ı Kerim (s.137, 168)

Sevap (s.176)

Haram (s.231)

şeytan (s.232)

Dua (s.281)

Eğitim Bilimleri Terimleri

Seminer (s.11, 12, 133, 148, 151, 153)

Profesör (s.11, 88, 102, 132, 144, 145, 148, 151, 152, 154, 155, 159, 180, 182, 216, 247, 261)

Doçent (s.12, 180, 207, 212, 226)

Tarih (s.18, 164)

Diploma (s.49, 262)

Uzman (s.69)

Dekan (s.148, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 156, 158, 159, 163, 170, 171, 179, 180)

Senato (s.151)

Tez (s.152, 163, 207, 225)

Rektör (s.155)

Doktora (s.185, 207)

Türkçe Dil ve Edebiyat Terimleri

Şiir (s.14, 15, 16, 25, 26, 41, 55, 57, 83, 86, 90, 91, 93, 94, 129, 190, 191, 197, 198, 200, 201, 202, 205, 206, 210, 213, 220, 221, 254, 255, 265, 274, 277, 280, 281)

Roman (s.16, 78, 198, 274, 277)

Kompozisyon (s.25, 104)

Anı (s.27, 184, 222, 265, 266)

Konferans (s.41, 83, 93, 97, 188)

Edebiyat (s.41, 83, 90, 188, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 206)

Makale (s.86, 89, 153, 155, 207)

Münazara (s.106)

Hikâye (s.144, 198, 200, 271, 274, 277)

Deneme (s.153)

Ağıt (s.265)

Haberleşme Terimleri

Gazete (s.17, 66, 68, 69, 76, 77, 81, 85, 86, 116, 127, 144, 153, 157, 160, 162, 166, 167, 196, 199, 201, 204, 207, 212, 216, 228, 229, 236, 240, 246, 266, 277)

Mektup (s.29, 44, 45, 49, 113, 114, 137, 168, 183, 200, 216, 234, 253, 254, 259, 267, 268, 278, 279)

Telefon (s.196, 197, 198, 212, 213, 236, 239)

Budunbilim Terimleri

Mitoloji (s.18)

Dini Terimler

Kilise (s.20)

Denizcilik Terimleri

İskele (s.23)

Müzik Terimleri

Şarkı (s.23, 27, 95)

Nota (s.32, 40, 49)

Yerbilim Terimleri

Toprak (s.23, 65, 74, 105, 205, 281)

Kum (s.101, 102)

Tıp Terimleri

Ameliyat (s.25)

Pansuman (s.29)

Buhran (s.64, 265, 277)

Frengi (s.111)

Verem (s.111)

Sinema ve Televizyon Terimleri

Sinema (s.26, 41, 161, 162, 239)

Felsefe Terimleri

Sosyoloji (s.26)

İktisat Terimleri

Para (s.27, 28, 29, 36, 45, 47, 55, 66, 69, 79, 81, 82, 85, 96, 97, 98, 116, 129, 136, 140, 141, 153, 164, 168, 177, 191, 199, 202, 203, 205, 209, 210, 211, 216, 217, 218, 219, 221, 223, 226, 227, 228, 234, 238, 239, 240, 244, 245, 251, 252, 254, 258, 260, 266, 275, 279)

Kuruş (s.54, 141)

Lira (s.54, 68, 85, 96, 153, 168, 203, 209, 231, 260)

Kâr (s.210, 211)

Çek (s.211, 226, 239)

Tazminat (s.238)

Karayolu Terimleri

Köprü (s.43, 66, 228, 229, 249)

Römork (s.43)

Tünel (s.117)

Tarım Terimleri

Balya (s.43)

Denizcilik Terimleri

Liman (s.45)

Dümen tutmak (s.101)

Güverte (s.113, 115)

Rıhtım (s.115)

Kamara (s.154)

Siyaset Terimleri

Siyaset (s.65, 77, 86, 91, 102, 173, 174, 246, 248)

Politika (s.91, 201, 205)

Parti (s.196, 245, 246, 247, 248)

Hukuk Terimleri

Dava (s.89, 236)

Mahkeme (s.237, 238, 239, 245, 248, 263, 278)

Yasa (s.248)

Celse (s.278)

Tahliye (s.278)

İlaç ve Eczacılık Terimleri

Reçete (s.110)

İğne (s.264, 276)

İlaç (s.276)

Zooloji Terimleri

Mikroskop (s.149)

Güreş Terimleri

Güreş (s.187)

4.7.5. Kalpaklılar

Kentbilim Terimleri

Mahalle (s.15, 20, 21, 23, 27, 28, 43, 44, 50, 71, 73, 75, 110, 197, 204, 205, 229, 256, 257, 338)

Kasaba (s.56, 60, 63, 69, 70, 86, 155, 164, 209, 231, 240, 289, 290, 298, 312, 338, 342, 347, 351, 352)

Köy (s.57, 66, 67, 68, 73, 74, 89, 90, 91, 93, 96, 97, 98, 99, 108, 118, 153, 155, 156, 158, 160, 169, 171, 173, 174, 175, 177, 209, 229, 230, 254, 275, 298, 302)

İslami Terimler

Allah (s.15, 99, 294, 300, 305, 325, 350, 351)

Şehit (s.20, 31, 35, 39, 44, 60, 90, 105, 106, 107, 108, 110, 111, 167, 282, 283, 303, 305, 314, 315, 325, 335)

Ahiret (s.32)

Müslüman (s.65)

Dua (s.65, 77, 195, 256, 273, 293, 304, 305, 308)

Mezar (s.71, 77, 78)

Peygamber (s.99, 292, 294)

İman (s.108, 166, 182, 195, 300, 307)

Fatiha (s.108)

Yaradan (s.116)

Namaz (s.120, 209, 210)

Cami (s.120, 165, 166, 204, 280, 281)

Yatsı (s.120)

Günah (s.147, 148, 266, 301)

Kur'an-ı Kerim (s.147)

Gökbilim Terimleri

Gece (s.15, 18, 20, 21, 28, 47, 50, 51, 54, 66, 69, 71, 72, 78, 83, 84, 88, 90, 91, 96, 97, 115, 116, 119, 120, 121, 123, 127, 131, 138, 143, 158, 159, 160, 163, 166, 180, 181, 182, 186, 187, 190, 199, 207, 209, 223, 229, 237, 246, 247, 252, 257, 265, 277, 302, 310, 319, 337, 338)

Yıldız (s.15, 23, 84, 86, 100, 174, 216, 217)

Gökyüzü (s.25, 27, 87)

Akşam (s.25, 28, 47, 52, 61, 66, 67, 68, 69, 71, 73, 75, 88, 93, 95, 110, 115, 119, 123, 138, 142, 145, 147, 151, 169, 181, 183, 184, 186, 218, 259, 265, 286, 307, 309, 331, 335, 338, 340)

Gök (s.27, 29, 39, 305)

Sabah (s.44, 57, 68, 69, 73, 75, 79, 88, 91, 103, 104, 108, 110, 118, 123, 126, 127, 128, 129, 132, 134, 137, 139, 140, 145, 148, 153, 157, 159, 166, 173, 174, 181, 183, 184, 186, 204, 208, 221, 223, 225, 237, 279, 282, 303, 311, 337, 338, 340, 341, 344)

Şafak (s.61, 87, 99, 177)

Kuşluk (s.69, 343)

Tan yeri (s.76)

Alacakaranlık (s.87, 199, 200, 254, 281, 309, 332)

Ay (s.216, 218, 220, 221, 223)

Coğrafya Terimleri

Deniz (s.15, 17, 21, 25, 36, 42, 51, 52, 83, 87, 90, 115, 170, 207, 216, 217, 218, 220, 221, 247, 249, 281, 286)

Körfez (s.15, 27, 28, 84, 216, 219)

Kordon (s.21, 27, 36, 52)

Rüzgâr (s.25, 42, 55, 58, 127, 166, 184, 199, 238, 245, 266, 269, 274, 311, 317)

Bulut (s.27, 211, 279, 305)

Sahil (s.30, 116, 134)

Yağmur (s.31, 33, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 127, 269, 274, 276)

Dolu (s.40, 41, 42)

Güneş (s.55, 58, 69, 116, 153, 154, 184, 197, 200, 202, 211, 279, 281, 305, 309, 346)

Dağ (s.55, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 67, 68, 69, 72, 73, 90, 166, 172, 199, 200, 201, 202, 229, 309, 319)

Orman (s.55, 63, 69, 70, 199, 208, 211)

Ova (s.55, 56, 58, 59, 61, 63, 69, 85, 223, 238)

Sis (s.55, 154, 202, 245, 279)

Dere (s.63, 64, 66, 68, 201, 211, 217, 223, 324, 325)

Meltem (s.87, 337)

Ada (s.90, 229)

Batı (s.103, 350)

Yaz (s.153, 246)

Sonbahar (s.153, 184, 245)

Boğaz (s.153, 245, 281, 290, 303, 326, 343)

Yamaç (s.202, 203, 323)

Kıyı (s.208)

Yarımada (s.216)

Nehir (s.223)

Çay (s.229, 238, 241)

Güney (s.230, 333)

Kış (s.245, 246)

Fırtına (s.266)

Çöl (s.279)

Okyanus (s.279)

Bahar (s.332)

Çadır (s.335)

Siyaset Terimleri

Politika (s.16, 22, 280)

Siyaset (s.109, 216, 220, 294, 296)

Türkçe Dil ve Edebiyat Terimleri

Şiir (s.16)

Makale (s.17)

Mısra (s.64)

Konferans (s.138, 329)

Roman (s.139)

Masal (s.139, 201)

Hikâye (s.162)

Tıp Terimleri

Felç (s.16)

Melankoli (s.211, 339)

Romatizma (s.261)

Haberleşme Terimleri

Gazete (s.17, 21, 22, 25, 27, 36, 49, 50, 62, 117, 123, 124, 138, 196, 197, 286, 352)

Telgraf (s.18, 86, 108, 166, 180, 193, 195, 230, 302, 338)

Mektup (s.27, 155, 156, 170, 211, 260)

Askeri Terimler

Kışla (s.17, 18, 32, 34, 36, 39, 44, 99, 109, 184, 187, 189, 202, 203, 204, 205, 206)

Silah (s.18, 19, 22, 32, 33, 34, 36, 37, 44, 59, 60, 68, 70, 71, 75, 86, 90, 130, 161, 166, 175, 194, 202, 203, 221, 222, 229, 275, 280, 281, 295, 301, 324, 327, 333, 334, 342, 350, 351, 352)

Cephane (s.18, 19)

İşgal (s.18, 51, 71, 83, 130, 135, 143, 161, 163, 164, 166, 207, 249, 250, 259, 260, 261, 271, 273, 276, 277, 280, 282, 289, 291, 295, 332, 338)

Bomba (s.27, 29, 35, 42, 52, 99, 100, 103, 104, 106, 109)

Tüfek (s.31, 32, 34, 37, 38, 44, 45, 55, 57, 59, 61, 65, 66, 67, 84, 86, 88, 90, 91, 97, 100, 103, 104, 105, 107, 153, 155, 158, 173, 174, 177, 189, 218, 220, 221, 222, 223, 224, 233, 234, 235, 279, 296, 297, 298, 299, 304, 305, 309, 310, 312, 324, 325, 333, 344, 345, 348, 349, 350, 351, 352)

Tabanca (s.37, 45, 53, 55, 61, 70, 72, 76, 103, 156, 163, 171, 187, 188, 189, 190, 192, 203, 207, 208, 218, 220, 323, 344, 345, 348, 349, 351)

Palaska (s.40)

Manga (s.43, 92, 107, 191, 203, 205, 323, 346, 347, 351)

Mermi (s.44, 90, 91, 103, 174, 177, 215, 220, 235, 310, 312)

Kabza (s.45)

Tetik (s.45, 107)

Cephe (s.68, 85, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 166, 167, 200, 208, 229, 230, 234, 235, 241, 250, 257, 273, 290, 295, 303, 326)

Mevzi (s.90, 202, 203)

Siper etmek (s.103, 140)

Pusu (s.110)

Kıta (s.157, 161, 200, 209, 229)

Tabur (s.183, 189, 193, 194, 325)

Cephanelik (s.335)

Tarih Terimleri

Paşa (s.17, 19, 26, 34, 45, 85, 86, 92, 108, 115, 116, 117, 120, 124, 125, 127, 129, 130, 134, 135, 136, 138, 139, 142, 145, 146, 147, 151, 152, 153, 154, 159, 162, 166, 169, 170, 171, 176, 177, 180, 181, 193, 194, 195, 209, 226, 227, 234, 235, 237, 246, 249, 250, 256, 258, 259, 260, 262, 263, 266, 268, 269, 270, 271, 273, 274, 275, 276, 280, 282, 283, 285, 286, 289, 290, 293, 296, 297, 300, 301, 302, 303, 304, 311, 314, 318, 319, 321, 323, 325, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 337, 352)

Ağa (s.25, 36, 37, 48, 67, 70, 169, 170, 171, 172, 173, 177, 228, 232, 233, 234, 235, 242, 267, 311, 341)

Osmanlı Tarihi (s.26)

Padişah (s.26, 33, 45, 61, 62, 71, 73, 117, 129, 138, 139, 146, 151, 154, 155, 156, 170, 171, 172, 173, 175, 176, 185, 190, 195, 200, 206, 210, 211, 247, 258, 259, 260, 268, 271, 274, 275, 280, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 297, 298, 300, 301, 302, 304, 305, 306, 307, 308, 313, 314, 318, 319, 326, 327, 328, 329, 330, 334, 341, 344, 345, 346, 347, 349, 350, 351, 352)

Sadrazam (s.26, 116, 130, 134, 135, 139, 142, 145, 146, 249, 259, 271, 281, 313)

Balkan Harbi (s.56, 156)

Osmanlı (s.61, 151, 260, 274, 279)

Aşar (s.73)

Vezir (s.115)

Dirhem (s.120)

Müdafaayı Hukuk Kongresi (s.129)

Divan (s.139, 181, 330)

Taht (s.146)

Halife (s.151, 195, 210, 247, 298, 300, 304, 328, 346)

Müdafaayı Hukuk Cemiyeti (s.166, 221, 229)

Fetih (s.206)

Saltanat (s.247)

Fetva (s.290, 291, 332, 352)

31 Mart Vakası (s.291)

Ferman (s.293, 297, 298, 314, 330, 332, 344)

Hilafet (s.293, 301)

Hukuk Terimleri

Gözaltı (s.18, 50, 120, 177, 262, 318, 321)

Dava (s.20, 141)

Sabıka (s.40)

Mahkeme (s.124, 263, 302, 331, 352)

Sorguya çekmek (s.195, 202, 258, 326)

Kanun (s.331, 352)

Vasiyet (s.331)

Denizcilik Terimleri

Rihtım (s.19, 21, 28, 29, 41, 115, 281)

İskele (s.20, 41, 42, 118, 119, 245)

Liman (s.21, 23, 25, 28, 51, 115, 116, 126, 127, 129, 130, 134, 263)

Güverte (s.28, 30, 41)

Kamara (s.41)

Ambar (s.41, 42)

Mürettebat (s.42)

Korsan (s.42)

İktisat Terimleri

Kuruş (s.20, 36, 40, 221)

Lira (s.38, 51, 53, 86, 126, 131, 221, 222)

Para (s.38, 51, 53, 120, 126, 131, 143, 153, 216, 218, 219, 220, 221, 222, 224, 234, 235, 238, 239, 240, 261, 303, 304, 320, 342)

Borsa (s.39)

Rüşvet (s.218)

Müzik Terimleri

Şarkı (s.20)

Kimya Terimleri

Barut (s.22, 323)

Yerbilim Terimleri

Toprak (s.27, 30, 58, 59, 77, 87, 111, 127, 153, 164, 170, 174, 279, 282, 295, 308, 339, 352)

Kaya (s.55, 59, 87, 164, 201, 248)

Kum (s.216, 217, 218, 220, 221)

Metalbilim İşlem Terimleri

Kurşun (s.30, 32, 42, 45, 48, 52, 56, 57, 67, 70, 78, 97, 98, 104, 105, 106, 107, 109, 110, 172, 174, 203, 207, 227, 229, 291, 298, 310, 323, 331, 344, 345, 346, 347, 349, 351)

Demir (s.32, 36, 42, 77, 229, 298, 305)

Tunç (s.40)

Altın (s.49, 67, 84, 208, 219, 220, 222, 234, 236, 239)

İlaç ve Eczacılık Terimleri

Tentürdiyot (s.33)

İlaç (s.47, 183, 298)

Gümrük Terimleri

Gümrük (s.35, 36, 37, 39, 40, 51)

Demiryolu Terimleri

Demiryolu (s.42, 43, 84, 87, 89, 104, 108)

İstasyon (s.42, 43, 72, 79, 84, 99, 103, 104, 105, 106, 108)

Vagon (s.43, 103, 104, 105)

Ray (s.43)

Ambar (s.103, 105)

Peron (s.104)

Tarım Terimleri

Ekin (s.55)

Tarla (s.55, 63, 78, 84, 85, 87, 92, 238, 239, 240, 241)

Arpa (s.63)

Harman (s.169, 170, 173, 174, 241)

Zanaat Terimleri

Süngü (s.32, 35, 37, 38, 39, 41, 43, 45, 67, 77, 163, 187, 190, 207, 274, 279, 280, 283, 344, 348)

Gem (s.59, 61, 68, 69, 70, 71, 83, 161, 199, 201, 204, 211, 219, 231, 289)

Üzengi (s.62, 86, 100, 199)

Dam (s.67, 71, 170)

Kağnı (s.184)

Ahır (s.225, 227)

Kaşağı (s.225)

Karayolu Terimleri

Şose (s.61)

Tünel (s.89)

Köprü (s.127, 189, 229, 238, 261, 280, 281, 289, 291, 325)

Müzik Terimleri

Türkü (s.64)

Ölçübirim Terimleri

Okka (s.96)

Metre (s.104, 107, 161, 209, 218, 309)

Kilometre (s.151)

Zooloji Terimleri

Yele (s.83, 101, 204)

Tecim, Maliye, Sayışmanlık ve Güvence Terimleri

Rapor (s.40, 120, 131, 135, 139, 143, 159, 192, 193, 205, 246, 280)

Emekli (s.256)

4.7.6. Doludizgin

Coğrafya Terimleri

Yayla (s.3)

Meltem (s.3, 180)

Dağ (s.7, 29, 30, 52, 54, 55, 56, 79, 100, 105, 118, 140, 170, 179, 181, 185, 198, 203, 214, 228, 243, 263, 270, 276, 277, 278, 279, 282, 286, 287, 288, 290, 297, 298, 301)

Dere (s.8, 9, 122, 200, 206, 212, 214, 215, 216, 220, 258, 273, 276, 277, 278, 279, 284, 285)

Orman (s.8)

Nehir (s.11, 29, 191, 224, 226, 228, 231, 272)

Deniz (s.16, 55, 65, 67, 68, 72, 80, 97, 98, 99, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 161, 162, 163, 164, 168, 169, 170, 171, 178, 180, 190, 237, 239, 290, 291, 293, 295, 300, 301, 302, 304, 310, 311, 312)

Çay (s.18, 29)

Mevsim (s.18)

Ova (s.29, 32, 33, 34, 55, 151, 263, 270, 271)

Yağmur (s.45, 292)

Irmak (s.55, 56)

Çadır (s.55, 57, 59, 120, 121, 123, 124, 131, 132)

Körfez (s.61, 290, 295, 301, 311)

Sonbahar (s.67)

Rüzgâr (s.75, 128, 139, 147, 158, 174, 185, 190, 192, 249, 274, 275)

Ada (s.78)

Kış (s.86, 111, 243)

Kar (s.86, 92, 95, 96, 97, 98, 113, 115, 233, 235, 241, 242, 243, 244, 245, 249)

Boğaz (s.95, 97, 98, 99, 100, 103, 106, 113, 115, 168)

Bulut (s.96, 284, 311)

Dalga (s.98)

Doğu (s.102, 140)

Batı (s.102, 119, 135, 209, 221, 225)

Sis (s.105, 143, 194, 205, 282)

Güney (s.118, 225, 227, 270, 272)

Kuzey (s.118, 139, 218, 221, 224, 226, 227, 270, 272)

Bahar (s.119, 131, 247, 251)

Yamaç (s.124, 125, 135, 140)

Yaz (s.131)

Harita (s.141, 205, 228, 261, 271, 276)

Kroki (s.141)

Bozkır (s.151)

Kıyı (s.171, 172, 173, 177, 243)

Kayalık (s.178, 194, 202, 214, 269)

Kordon (s.290, 291, 292, 295, 300, 308, 310)

Gökbilim Terimleri

Ay ışığı (s.3, 4, 262)

Gece (s.3, 8, 9, 25, 26, 40, 47, 48, 51, 58, 67, 73, 74, 75, 76, 77, 82, 83, 85, 86, 89, 92, 93, 95, 96, 97, 103, 104, 113, 128, 129, 130, 133, 134, 135, 139, 140, 141, 160, 161, 162, 168, 177, 183, 191, 193, 211, 217, 219, 220, 221, 223, 224, 228, 231, 233, 244, 261, 263, 270, 271, 277, 287, 293, 294, 297, 305, 306)

Akşam (s.3, 4, 6, 8, 9, 16, 25, 34, 41, 43, 46, 48, 54, 92, 126, 136, 153, 156, 157, 158, 160, 165, 167, 168, 171, 184, 189, 191, 210, 213, 218, 220, 221, 231, 233, 268, 269, 277, 280, 291, 294, 296, 305, 306, 309)

Ay (s.7, 10, 261, 262, 263, 265)

Güneş (s.7, 29, 48, 52, 105, 110, 119, 128, 141, 145, 168, 169, 172, 180, 182, 185, 192, 196, 201, 209, 266, 267, 271, 273, 281, 287, 299)

Alacakaranlık (s.9, 211, 219, 222, 227, 233, 234, 235, 266)

Sabah (s.10, 15, 16, 27, 28, 33, 35, 76, 81, 88, 104, 105, 110, 111, 113, 116, 118, 128, 135, 137, 156, 160, 168, 171, 175, 177, 178, 180, 181, 182, 193, 194, 212, 218, 220, 221, 225, 228, 242, 243, 249, 251, 255, 259, 265, 271, 273, 274, 276, 282, 287, 293, 294, 296, 298, 305, 306, 307, 308)

Kuşluk (s.14)

Gök (s.25, 122, 134, 139, 143, 151, 161, 267, 284)

Yıldız (s.25, 67, 73, 95, 96, 135, 136, 161, 162, 163, 214, 216, 217, 261, 298)

Şafak (s.46, 139, 172, 267, 294)

Gökyüzü (s.52, 62, 143, 203)

Gündüz (s.183, 228)

Tarih Terimleri

Padişah (s.4, 68, 81, 112, 132, 149, 188, 203, 204, 237, 241, 242)

Paşa (s.4, 35, 36, 37, 56, 70, 71, 76, 77, 79, 82, 87, 90, 93, 94, 95, 100, 102, 103, 112, 114, 115, 116, 117, 126, 127, 128, 135, 138, 143, 146, 149, 150, 155, 156, 158, 163, 165, 166, 169, 172, 175, 177, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 194, 199, 203, 204, 225, 228, 236, 237, 238, 241, 242, 253, 260, 262, 263, 265, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 289, 293, 296, 304, 308, 310, 311, 312)

Ağa (s.17, 18, 21, 24, 36, 37, 38, 39, 47, 48, 57, 58, 59, 62, 121, 159, 179, 180, 274, 310)

Osmanlı (s.36, 203)

Divan (s.77)

Misakımillî (s.81)

Sadrazam (s.90)

Balkan Harbi (s.132)

İkinci İnönü Muharebesi (s.152)

Sancak (s.175, 239)

Han (s.180)

Birinci İnönü (s.199)

Halifelik (s.203)

Sakarya Meydan Muharebesi (s.236, 252, 255)

Başkumandanlık Meydan Muharebesi (s.271, 273)

Tarım Terimleri

Tarla (s.6, 7, 16, 29, 52, 55, 156, 171, 172, 175, 178, 180, 181, 183, 196, 209, 263, 276, 279, 284, 285)

Ekin (s.29, 55)

Harman (s.29)

Hasat (s.35)

Ambar (s.67, 68, 72, 76, 109, 110, 165)

Çapa (s.280, 282)

Kürek (s.280)

Nadas (s.284)

Yerbilim Terimleri

Toprak (s.7, 29, 52, 55, 56, 105, 110, 116, 119, 124, 125, 139, 161, 172, 194, 198, 200, 205, 209, 261, 266, 268, 272, 273, 308)

Kaya (s.29, 43, 57, 116, 122, 171, 195, 197, 198, 202, 203, 208, 214, 215, 216, 226, 269, 303)

Granit (s.270)

Zanaat Terimleri

Gem (s.7, 9, 32, 143, 229, 262, 280, 282, 284, 300, 301, 308)

Üzengi (s.7, 32, 265)

Kepenek (s.45, 48, 51)

Keçe (s.45)

Çarık (s.46, 47)

Öğendire (s.48, 52, 245, 267)

Kağnı (s.48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 156, 158, 159, 171, 180, 181, 182, 183, 185, 200, 201, 243, 244, 245, 246, 247, 274)

Dam (s.58, 132, 229, 289)

Harım (s.58)

Güğüüm (s.148, 302)

Sapan (s.153)

Kentbilim Terimleri

Köy (s.7, 41, 45, 46, 55, 57, 58, 59, 121, 122, 123, 125, 128, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 139, 140, 141, 145, 156, 168, 181, 187, 218, 225, 226, 227, 228, 229, 246, 247, 257, 265,

269, 270, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 287, 294, 299, 301, 302, 304, 309, 310)

Kasaba (s.15, 18, 20, 23, 29, 33, 35, 41, 42, 79, 145, 158, 163, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 175, 176, 178, 179, 181, 191, 192, 196, 261, 270, 275, 282, 293)

Mahalle (s.18, 20, 84, 86, 173, 178, 289, 291, 306)

Kent (s.145, 265)

Haberleşme Terimleri

Telgraf (s.10, 17, 22, 26, 143, 158, 159, 160, 161, 168, 190)

Telefon (s.18)

Mektup (s.32, 82, 98, 112, 113, 114, 158, 167, 176, 177, 235, 289)

Gazete (s.81, 308)

Hukuk Terimleri

Mahkeme (s.11, 14, 32, 33)

Miras (s.82)

Gözaltı (s.88)

Metalbilim İşlem Terimleri

Altın (s.13, 167, 171, 187, 188, 189, 278)

Kurşun (s.30, 43, 69, 108, 109, 123, 131, 133, 139, 149, 196, 209, 211, 213, 215, 216, 217, 224, 230, 231, 233, 234, 259, 265, 269, 280)

Demir (s.156, 158, 287)

Karayolu Terimleri

Köprü (s.15, 18, 26, 28, 57, 66, 74, 76, 78, 225, 227, 228, 229)

Şose (s.15, 244)

Rampa (s.106)

Vinç (s.165)

Kavşak (s.194, 195)

Ana yol (s.279)

Demiryolu Terimleri

İstasyon (s.15, 28, 56, 144, 267, 268, 286, 287, 296, 298, 310)

Demir yolu (s.56, 144, 293, 297, 298)

Vagon (s.144, 145, 146, 147, 150, 151)

Lokomotif (s.144, 146, 147)

Tren (s.145, 146, 147, 149, 270, 310)

Peron (s.297, 298)

Ölçübirim Terimleri

Metre (s.18, 43, 48, 98, 106, 149, 195, 204, 207, 209, 218, 227, 230, 261, 284, 285, 300)

Kilometre (s.140, 198, 225)

Ton (s.170)

Siyaset Terimleri

Politika (s.19)

Politik (s.23)

Siyaset (s.25, 26, 126, 128, 179, 188, 253, 273)

Politikacı (s.37)

Meclis (s.102, 116, 117, 146, 191, 201, 206, 226, 228, 242, 265, 270, 271, 274, 311)

Parti (s.162)

Politika (s.190)

İslami Terimler

Cami (s.40, 41, 42, 43, 44, 51, 86, 169, 172, 175, 283, 284)

İmam (s.41, 172, 219, 279)

Allah (s.42, 46, 70, 74, 109, 111, 121, 162, 172, 198, 203, 208, 210, 218, 226, 231, 245, 246, 269, 273, 279, 290)

Helal (s.54)

Haram (s.54)

Şehit (s.56, 109, 121, 124, 128, 133, 134, 142, 195, 202, 205, 208, 210, 211, 218, 219, 220, 224, 230, 236, 239, 245, 246, 247, 255, 274, 279, 281, 293, 295, 300, 305, 307, 308)

Dua (s.60, 109, 133, 134, 172, 183, 290)

Minare (s.73, 283)

Mezar (s.83, 84, 124, 133, 134, 161, 191, 192, 236, 267, 307)

Cennet (s.85, 110, 121, 246)

Müslüman (s.139, 165, 166)

Namaz (s.169, 172)

Mihrap (s.172)

Peygamber (s.203, 222)

İman (s.243, 274)

Mahşer (s.267)

Günah (s.272)

İktisat Terimleri

Para (s.42, 47, 82, 88, 153, 154, 184, 187, 213, 257)

Borç (s.53)

Lira (s.88, 154)

Müzik Terimleri

Türkü (s.54, 55, 150, 172, 224, 226, 236, 267, 300, 301)

Nağme (s.206)

Şarkı (s.231)

Denizcilik Terimleri

Dümen (s.67, 68, 78, 79, 100, 105, 107, 108, 110, 269)

Sahil (s.67, 78, 79, 80, 98, 104, 105, 106, 115, 166, 167, 170, 171, 176, 186, 228, 229, 230, 311)

Rıhtım (s.67, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 78, 92, 97, 234, 236)

Güverte (s.68, 174)

İskele (s.72, 98, 99, 105, 158, 160, 161, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 175)

Liman (s.77, 93, 160, 161, 182, 237, 243, 291)

Rota (s.78, 80, 104)

Demir almak (s.103, 168, 171)

Demir atmak (s.164)

Kamara (s.164, 165)

Alabora olmak (s.230)

Tecim, Maliye, Sayışmanlık ve Güvence Terimleri

Rapor (s.68, 74, 78, 81, 88, 89, 92, 140, 141, 143, 156, 158, 160, 198, 227, 247, 252, 255, 269, 271, 275)

Türkçe Dil ve Edebiyat Terimleri

Konferans (s.93)

Masal (s.240)

Makale (s.308)

Kimya Terimleri

Barut (s.119, 214, 271, 273)

Tıp Terimleri

Ameliyat (s.123, 233, 234)

İlaç ve Eczacılık Terimleri

Sargı (s.132, 230)

Pansuman (s.132)

İlaç (s.235)

Güreş Terimleri

Güreş (s.138)

Gümrük Terimleri

Gümrük (s.173, 291)

Asalakbilim Terimleri

Sülük (s.271)

Kene (s.271)

4.7.7. Bir Karış Toprak

Tarım Terimleri

Anız (s.5,7, 9, 33, 40, 148)

Tarla (s.5, 17, 19, 20, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 42, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 64, 71, 73, 74, 82, 83, 84, 85, 89, 90, 93, 94, 98, 100, 101, 103, 112, 118, 119, 120, 124, 125, 130, 131, 133, 134, 135, 143, 146, 147, 148, 149, 158)

Buğday (s.5, 20, 41, 49, 50, 88, 90, 111, 136)

Toprak (s.5, 7, 9, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 28, 29, 33, 34, 35, 38, 40, 41, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 56, 62, 63, 64, 66, 67, 71, 72, 74, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 88, 101, 102, 103, 106, 107, 108, 110, 111, 115, 116, 117, 124, 125, 126, 127, 128, 132, 134, 135, 136, 143, 144, 147, 148, 149, 151, 152, 153, 157, 159)

Saban (s.18, 33, 38, 47, 48, 49, 128, 132)

Nadas (s.33)

Harman (s.38, 48, 52, 53, 99, 134, 136, 142, 143, 146)

Tohum (s.40, 48, 50, 52, 67, 107, 118, 143, 158)

Arıcılık (s.41)

Darı (s.41)

Pulluk (s.47, 48)

Orak (s.50)

Ekin (s.51, 53, 54, 55, 57, 58, 63, 64, 67, 71, 79, 80, 82, 83, 85, 86, 91, 92, 93, 94, 98, 103, 104, 110, 111, 118, 119, 123, 130, 131, 133, 142, 143, 148, 149)

Saman (s.62, 68, 99, 122, 127, 128, 129, 136)

Ambar (s.128)

Coğrafya Terimleri

Batı (s.5, 45, 55)

Çadır (s.5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 16, 21, 22, 23, 27, 30, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 47, 67, 126, 130, 136, 154)

Deniz (s.5, 45, 46, 122, 137, 157)

Oba (s.5, 6, 7, 13, 18, 19, 20, 21, 23, 27, 29, 30, 33, 39, 64, 65, 88, 90, 109, 110, 111, 121, 122, 124, 126, 127, 131, 133, 143, 144, 150, 153, 154, 157, 158)

Ova (s.6, 10, 14, 15, 21, 22, 27, 29, 30, 35, 37, 41, 42, 45, 46, 49, 51, 55, 71, 74, 77, 82, 91, 92, 93, 94, 97, 109, 110, 119, 122, 126, 151, 157, 159, 160)

Dağ (s.6, 14, 21, 27, 28, 42, 45, 46, 56, 62, 64, 77, 83, 87, 89, 91, 94, 97, 100, 103, 109, 121, 122, 127, 130, 132, 136, 137, 143, 150, 151, 152, 154, 156, 157, 158, 159, 160)

Yöre (s.6, 21, 29)

Kar (s.7, 151)

Yaz (s.7, 38, 41, 52, 109, 110)

Yayla (s.7, 56, 109, 110, 111, 119, 122, 124, 126, 127, 132, 143, 147, 150, 151, 157)

Bulut (s.10, 47, 65, 94, 97, 122)

Mevsim (s.18)

Bahar (s.18, 20, 90, 105, 110, 122, 136, 157)

Güz (s.18, 35, 39, 41, 47, 90)

Göç (s.35, 37, 46, 53, 148, 150, 154, 156, 157)

Yağmur (s.38, 47, 50, 61, 62, 65, 67, 68, 71, 72, 74, 77, 83, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 100, 144)

Boğaz (s.45, 46)

Rüzgâr (s.45, 49, 55, 137)

Kuzey (s.45)

Nehir (s.46, 74, 83, 84, 97, 100, 103, 144, 151)

Körfez (s.46)

Kış (s.54, 110, 130, 131, 151, 158)

Doğu (s.55)

Yıldırım (s.62)

Şimşek (s.65)

Dere (s.74, 115, 130, 148)

Çay (s.74, 130)

Yarıntı (s.83, 84, 85, 93, 94, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 131)

Sis (s.91, 92, 93, 122, 157)

Orman (s.97)

Yıldız (s.97)

Sel (s.151, 152, 153)

İrmak (s.151)

Yerbilim Terimleri

Balçık (s.68, 76, 92)

Zanaat Terimleri

Yayık (s.5, 6)

Keçe (s.7, 105, 106, 154)

Güğümlü (s.7)

Gem (s.10, 13, 144)

Çarık (s.39, 67, 89, 154)

Döğen (s.50)

Dam (s.54, 61, 65, 68, 75, 110, 121, 122, 123, 127, 128, 129, 136)

Kepenek (s.55, 85, 87, 90, 91, 92, 97)

Tapa (s.57)

Hanay (s.62, 64, 68, 112, 122, 127, 128)

Çardak (s.128)

Kentbilim Terimleri

Kavşak (s.10)

Köy (s.17, 28, 29, 38, 40, 41, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 53, 54, 55, 61, 63, 65, 67, 71, 72, 74, 76, 77, 78, 80, 84, 86, 88, 90, 92, 102, 103, 105, 109, 110, 111, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 126, 129, 132, 135, 136, 137, 138, 142, 143, 144, 145, 148, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 157)

Göçebe (s.18)

Tapu (s.35)

Kasaba (s.45, 128, 133, 135)

Tarih Terimleri

Ağa (s.5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 30, 33, 34, 35, 41, 42, 47, 51, 52, 55, 66, 68, 71, 72, 74, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 93, 100, 107, 108, 111, 112, 116, 118, 119, 120, 121, 124, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 141, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 150, 152, 154, 156, 159)

Osmanlı (s.7, 15, 18, 19, 22, 23, 27, 28, 29, 33, 41, 46, 48, 51, 53, 64, 67, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 81, 82, 85, 86, 88, 89, 90, 92, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 107, 109, 110, 115, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 134, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 150, 151, 152, 155, 156, 157)

Kadı (s.15)

Vezir (s.15, 107)

Paşa (s.7, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 28, 29, 33, 40, 41, 42, 45, 47, 48, 50, 52, 80, 81, 128, 134, 148, 152)

Padişah (s.15, 16, 18, 19, 22, 41, 42, 107, 108, 129, 143, 145, 149, 152, 153, 157)

Sultan (s.15)

Ferman (s.16, 18, 22, 85, 157)

Sadrazam (s.20)

Kurultay (s.30, 34, 125, 131)

Bezirgan (s.30, 34)

Divan (s.40, 129)

Sancak (s.41)

Derebeyi (s.46)

Taht (s.129)

Orta çağ (s.92)

Tımar (s.160)

Hukuk Terimleri

Mahkeme (s.15)

Adalet (s.21, 34, 47)

İktisat Terimleri

Mültezim (s.7)

Öşür (s.15)

Para (s.15, 17, 18, 19, 20, 34, 35, 78, 81, 106, 111, 118, 125, 127, 133, 136, 147, 149)

Borç (s.17, 86, 118, 135, 146, 149)

Faiz (s.17, 19)

Kuruş (s.149)

Tecim, Maliye, Sayışmanlık ve Güvence Terimleri

Vergi (s.15)

Ölçübirim Terimleri

Dönüm (s.17, 34, 35, 36, 37, 40, 50, 134)

İslami Terimler

Allah (s.72)

Şeytan (s.19, 24, 29)

Mahşer (s.34, 78)

Helâl (s.34)

İmam (s.48, 77, 78, 79, 80)

Dua (s.48, 87, 136)

Kurban (s.49)

Haram (s.63)

Günah (s.77, 78)

Sevap (s.77)

Mescit (s.77, 78, 79)

Namaz (s.77)

Cami (s.78)

Taksirat (s.78)

İman (s.78)

İnanç (s.78)

Peygamber (s.78, 79, 81)

Mezar (s.116)

Ahiret (s.146)

Karayolu Terimleri

Ana yol (s.27)

Türkçe Dil ve Edebiyat Terimleri

Türkü (s.28, 107, 157, 159)

Koşma (s.28)

Atasözü (s.42)

Anı (s.143)

Masal (s.159)

Matematik Terimleri

Dörtgen (s.37)

Güreş Terimleri

Güreş (s.39, 88)

Kimya Terimleri

Barut (s.54, 56)

Halkbilim Terimleri

Oymak (s.5, 6, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 27, 29, 30, 35, 38, 41, 45, 46, 62, 64, 65, 74, 90, 109, 110, 111, 121, 126, 131, 133, 136, 143, 147, 148, 150, 151, 152, 153, 158)

Töre (s.6, 7, 10, 14, 15, 18, 21, 23, 24, 27, 29, 30, 40, 52, 80, 82, 110, 116, 117, 121, 145, 158)

Soy (s.66, 100)

Gökbilim Terimleri

Alacakaranlık (s.5, 21, 91, 92)

Sabah (s.6, 8, 14, 24, 38, 47, 48, 49, 56, 65, 67, 68, 92, 110, 126, 138, 150)

Gece (s.7, 13, 22, 27, 28, 30, 55, 56, 61, 67, 97, 98, 100, 101, 115, 131, 158)

Akşam (s.7, 14, 54, 55, 93)

Gündüz (s.13)

Güneş (s.10, 14, 22, 39, 45, 49, 50, 94, 105, 122, 136, 137, 150)

Yıldız (s.23, 24, 97, 100)

Gün (s.30)

Kuşluk (s.49, 67, 105)

Gökyüzü (s.55, 56, 61, 77, 81, 86, 97)

Gök (s.56, 58, 94, 130, 152, 154)

Ay (s.154)

Metalbilim İşlem Terimleri

Altın (s.6, 7, 15, 17, 18, 29, 34, 35, 39, 40, 46, 47, 48, 49, 52, 66, 74, 79, 81, 82, 87, 88, 107, 108, 111, 118, 119, 125, 126, 127, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 145, 146, 147, 148, 149)

Kurşun (s.10)

Bakır (s.138)

Demir (s.141)

4.7.8. Bir Çift Öküz

Gökbilim Terimleri

Sabah (s.9, 31, 32, 51, 55, 62, 69, 70, 79, 98, 99, 107, 108, 113, 114, 124, 132, 136, 139, 145, 178, 179, 216, 223, 231, 235, 238, 239, 260, 267, 268, 270, 276, 283, 295)

Gece (s.21, 22, 37, 79, 81, 83, 98, 135, 207, 211, 294)

Gündüz (s.21)

Akşam (s.32, 46, 76, 80, 87, 107, 109, 115, 118, 126, 132, 134, 147, 148, 154, 161, 201, 208, 214, 221, 229, 252, 260, 263, 265, 286, 292)

Alacakaranlık (s.32, 207, 214, 235)

Kuşluk (s.51)

Gök (s.110, 298, 299, 302)

Gökyüzü (s.143)

Yıldız (s.213)

Coğrafya Terimleri

Yaz (s.7, 157, 180)

Sonbahar (s.7)

Yağmur (s.7, 131, 156, 158, 159, 160, 162, 163, 164, 165, 166, 170, 230, 231, 235, 237, 251, 252, 253, 254)

Tarla (s.8, 12, 13, 25, 31, 32, 38, 41, 47, 49, 53, 56, 62, 69, 74, 75, 83, 85, 94, 103, 111, 117, 121, 122, 135, 143, 145, 147, 152, 153, 156, 157, 159, 161, 167, 174, 183, 184, 199, 208, 222, 223, 230, 232, 234, 235, 243, 245, 247, 248, 251, 252, 253, 254, 259, 260, 267, 268, 271, 272, 276, 277, 279, 282, 283, 286, 297, 298, 299, 300)

Ova (s.8, 9, 12, 18, 25, 37, 46, 60, 61, 84, 88, 96, 113, 117, 118, 124, 127, 146, 148, 156, 161, 168, 171, 172, 174, 183, 202, 214, 216, 220, 246, 248, 251, 257, 258, 268, 279, 298, 299)

Dağ (s.8, 18, 20, 61, 110, 124, 130, 146, 156, 164, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 174, 175, 180, 183, 184, 216, 220, 237)

Göçmen (s.9, 11, 13, 22, 31, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 47, 48, 50, 51, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 80, 81, 83, 86, 90, 121, 122, 123, 143, 145, 146, 147, 148, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 157, 158, 159, 161, 162, 164, 167, 171, 174, 231, 232, 234, 235, 239, 245, 246, 247, 251, 252, 254, 255, 258, 259, 260, 262, 263, 264, 265, 267, 268, 271, 277, 282, 286, 288, 293, 297, 298, 299, 300, 302)

Göçebe (s.12, 156)

Yayla (s.12, 13, 148, 156, 167)

Deniz (s.13, 44, 149, 251, 252)

Orman (s.15, 19, 22, 42, 43, 44)

Kış (s.93, 156, 157, 159, 174, 251, 267)

Çadır (s.101, 133, 137, 139, 142, 151, 183)

Güneş (s.110, 136, 138, 267, 276)

Oba (s.112, 132, 133, 142, 145, 149, 150, 156, 170, 182)

Bulut (s.143, 156, 170, 237, 287)

Bahar (s.144, 157, 185, 227, 234, 251)

Bozkır (s.150, 267, 271)

Tarım (s.151)

Güz (s.157, 251, 269)

Dere (s.163)

Sel (s.163)

Çay (s.168)

Rüzgâr (s.188, 213, 229, 251, 298)

Yerbilim Terimleri

Toprak (s.8, 9, 10, 12, 13, 14, 21, 59, 61, 62, 66, 68, 69, 73, 75, 77, 78, 98, 112, 113, 121, 130, 143, 146, 147, 148, 150, 155, 170, 183, 184, 223, 228, 234, 235, 243, 246, 247, 251, 252, 264, 267, 268, 284, 298, 300)

Kaya (s.15, 161)

Kum (s.166)

Mil (s.167)

Kentbilim Terimleri

Köy (s.8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 31, 34, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 81, 82, 83, 86, 89, 90, 93, 94, 96, 97, 98, 100, 102, 110, 112, 116, 127, 128, 130, 132, 134, 138, 140, 141, 142, 144, 146, 148, 151, 154, 155, 156, 157, 158, 161, 165, 166, 167, 170, 171, 172, 174, 177, 178, 179, 180, 183, 184, 186, 187, 188, 190, 192, 195, 196, 197, 199, 202, 203, 207, 208, 210, 211, 212, 213, 215, 218, 221, 223, 225, 226, 228, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 250, 252, 254, 255, 256, 257, 259, 260, 261, 262, 263, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 302)

Kasaba (s.59, 63, 65, 67, 77, 80, 106, 243)

Mahalle (s.88, 132, 272)

Tapu (s.103, 234, 241, 242, 248, 249)

Tarım Terimleri

Tohum (s.9, 13, 38, 53, 62, 75, 121, 122, 143, 145, 147, 148, 152, 155, 183)

Ekin (s.61, 151, 167, 170, 252, 253, 254, 257, 277, 289, 297, 298, 299, 300, 301)

Gübre (s.108)

Harman (s.121, 122, 254, 289, 299, 300)

Çift sürmek (s.126, 262)

Anız (s.145, 253, 300)

Pulluk (s.147, 148, 155, 298, 300)

Tırmık (s.147)

Ambar (s.238)

Orak (s.254, 288, 289, 299)

Çapa (s.267, 268, 270, 271, 277, 286, 288)

İktisat Terimleri

Para (s.10, 11, 12, 21, 23, 24, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 47, 49, 53, 54, 65, 66, 67, 69, 75, 84, 85, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 102, 103, 104, 109, 114, 121, 122, 129, 140, 145, 153, 156, 158, 159, 164, 165, 170, 176, 195, 196, 203, 208, 210, 211, 212, 213, 216, 224, 226, 228, 231, 232, 233, 234, 235, 242, 243, 244, 245, 247, 249, 253, 262, 264, 267, 268, 269, 271, 272, 273, 274, 275, 279, 280, 283, 291, 292, 297)

Kuruş (s.13, 32, 47, 93, 95, 96, 242, 244, 271, 273)

Senet (s.14, 194, 203, 204, 226, 228, 229, 232, 233, 242, 243, 244)

Lira (s.30, 35, 37, 85, 109, 114, 164, 202, 203, 227, 229, 242, 243, 246, 264, 273, 274, 283, 284, 297)

Çek (s.33, 34)

Kâr (s.93)

Fiyat (s.96)

Borsa (s.96)

Kredi (s.244, 273)

Faiz (s.247)

Tarih Terimleri

Aga / Ağa (s.7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 47, 48, 49, 50, 53, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 103, 104, 107, 109, 111, 112, 114, 115, 116, 118, 121, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 133, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 149, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176,

178, 179, 185, 186, 188, 192, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 223, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 239, 240, 241, 243, 244, 245, 247, 249, 250, 253, 254, 255, 256, 258, 261, 262, 263, 264, 265, 267, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 282, 283, 285, 286, 287, 288, 290, 291, 293, 294, 295, 296, 297, 299)

Paşa (s.10, 11, 28, 44, 45, 56, 63, 84, 91, 98, 149, 150, 154, 158, 174, 175, 176, 190, 200, 271, 273, 285)

Kurtuluş Savaşı (s.13)

Osmanlı (s.44, 45, 49, 128, 130, 132, 137, 149, 154, 290)

Padişah (s.45, 75, 112, 139, 149, 274)

İstiklâl Harbi (s.175)

Han (s.214)

Metalbilim İşlem Terimleri

Altın (s.10, 133, 136, 137, 139, 170, 181, 274)

Kurşun (s.17, 25, 70, 292, 301, 302)

Gümüş (s.114, 297)

Bakır (s.178)

Demir (s.201)

İslami Terimler

Salavat (s.11, 114)

Şeytan (s.11, 185)

Mevlit (s.23)

Sevap (s.24, 76, 87, 143, 159, 277)

Cehennem (s.24)

Şehit (s.46)

Müslüman (s.77)

Hacı (s.77)

Dua (s.120, 160)

Seccade (s.135)

Mezarlık (s.154)

Günah (s.189, 274)

Namaz (s.190, 295)

Kur'an-ı Kerim (s.200, 240)

Minare (s.214)

Sabah ezanı (s.214)

Haram (s.268)

Allah (s.283)

Cami (s.295)

Siyaset Terimleri

Seçim (s.11, 198, 203, 250, 251)

Oy (s.11, 250)

Siyaset (s.236, 254, 284)

Halkbilim Terimleri

Oymak (s.13, 149, 150, 156, 169, 175, 182, 183, 278)

Töre (s.132, 133, 136, 137, 142, 146, 150, 153, 154, 157, 165, 171, 183, 187, 188, 189, 270, 278, 279, 290, 293, 296)

Gelenek (s.158, 290)

Tecim, Maliye, Sayışmanlık ve Güvence Terimleri

Noter (s.14, 226)

Emekli (s.53)

Rapor (s.100, 118, 131)

Askeri Terimler

Nişan talimi (s.18)

Terhis olmak (s.59)

Cephe (s.91, 149, 154, 155, 202, 234)

Hukuk Terimleri

Mahkeme (s.24, 26, 27, 78, 82, 83, 88, 89, 91, 121, 159, 206, 228, 275)

Soruşturma (s.57, 89)

Celp (s.82)

Yasa (s.82, 137, 154, 160, 183, 198, 210, 246, 250)

Celse (s.89)

Tahliye (s.89)

İcra (s.226, 228, 232, 233, 242, 243, 244)

Vekâlet (s.241, 242)

Ölçübirim Terimleri

Dönüm (s.12, 13, 38, 62, 75, 121, 122, 130, 147, 183, 211, 222, 223, 230, 234, 241, 242, 243, 246, 247, 264, 268, 271)

Santim (s.30, 268)

Kilo (s.32, 47, 95, 96, 110, 199, 223, 226)

Okka (s.93)

Ton (s.95, 96, 194, 195)

Metre (s.301)

Zanaat Terimleri

Dam (s.31, 110, 111, 116, 125, 134, 138, 156, 163, 164, 180, 224, 282, 298, 299)

Harım (s.53, 54, 55, 56, 59, 81, 104, 108, 113, 117, 118, 119, 120, 124, 125, 133, 140, 141, 142, 165, 166, 168, 169, 170, 172, 177, 179, 180, 184, 186, 215, 218, 229, 275, 276, 281, 290, 291, 294, 295, 296, 297, 298)

Gem (s.57, 176, 214, 215, 298, 299)

Ahrır (s.108, 115, 168, 170, 172, 179, 180, 182, 214, 215, 229, 275, 276)

Hanay (s.129, 148, 165, 169, 170, 178, 215, 218, 255, 267, 269, 291)

Çarık (s.151, 230)

Kepenek (s.174, 177)

Kimya Terimleri

Barut (s.59)

Haberleşme Terimleri

Gazete (s.76, 101, 102, 105, 132, 162, 193, 204, 209, 227, 229, 272, 273)

Mektup (s.120, 228, 229, 241)

Radyo (s.154, 226, 231, 280)

Siyaset Terimleri

Parti (s.83, 85, 86, 91, 92, 94, 96, 97, 109, 173, 195, 196, 198, 200, 202, 203, 204, 207, 210, 225, 227, 230, 231, 233, 234, 240, 243, 245, 248, 249, 263, 268, 270, 271, 272, 273, 278, 284, 288, 289)

Türkçe Dil ve Edebiyat Terimleri

Anı (s.46)

Hikâye (s.97, 125)

Dilekçe (s.196)

Şiir (s.199)

İlaç ve Eczacılık Terimleri

Hap (s.108)

Aspirin (s.164)

Tıp Terimleri

Romatizma (s.137, 202, 269)

Ağaçşileri Terimleri

Kereste (s.166)

Tahta (s.262)

Karayolu Terimleri

Römork (s.56, 73, 111, 117, 118, 126, 237, 238, 241, 258, 267, 280, 281, 286, 292)

Şarampol (s.217)

Demiryolu Terimleri

İstasyon (s.237, 238, 267)

Tren (s.267)

Eğitim Bilimleri Terimleri

Tarih (s.259)

Türkçe (s.259)

Güreş Terimleri

Pehlivan (s.290, 291, 293, 294)

Güreş (s.293, 294)

Kispet (s.293)

4.7.9. İzmir'in İçinde

Coğrafya Terimleri

Yağmur (s.7, 10, 12, 17, 24, 25, 26, 33, 48, 50, 58, 62, 69, 71, 125, 140, 142, 143, 226, 362)

Deniz (s.9, 12, 25, 164, 187, 227, 230, 232, 261, 277, 303, 313, 355, 386)

Körfez (s.12, 17, 26, 48, 228, 283, 289, 303, 307, 309, 336, 341, 392)

Sis (s.12, 414)

Bulut (s.12, 24, 48, 227)

Dağ (s.12, 115, 218, 220, 421)

Yaz (s.13, 25, 29, 154, 155, 158, 321, 339, 341, 370)

İlkbahar (s.19, 303)

Bahar (s.19, 217, 218, 228, 229, 266, 276, 303, 304, 305, 333, 334, 335, 339, 356)

Sonbahar (s.25, 112, 144)

Kış (s.29, 164, 173, 217, 339, 370)

Rüzgâr (s.47, 112, 144, 152, 336, 370)

Mevsim (s.69)

Güneş (s.69, 72, 227, 246, 283, 303, 307, 309, 341, 392)

Çayır (s.74)

Doğu (s.82, 158, 217, 304, 310)

Nehir (s.109, 110)

Dere (s.170)

Kordon (s.191, 258, 283, 295, 400, 425)

Tipi (s.218)

Kar (s.218)

Harita (s.220, 263, 367)

Çöl (s.249, 319)

Boğaz (s.260, 261)

Çadır (s.264)

Kıyı (s.303)

Batı (s.307, 392)

Vadi (s.336)

Ova (s.336)

Tenis Terimleri

Maç (s.10, 13, 21, 32, 41, 75, 90, 91, 93, 97, 129, 164, 190, 230, 297, 299, 321, 392, 415, 421)

Kort (s.10, 13, 47, 48, 72, 77, 96, 230, 231, 295, 298, 299, 300, 301)

Set (s.10, 297, 300, 301)

Servis (s.73)

Falso (s.73)

Raket (s.149, 150, 151, 228, 230, 231, 239, 297, 300, 305, 321, 322, 328)

Tenis (s.32, 74, 101, 166, 185, 204, 225, 230, 284)

Tecim, Maliye, Sayışmanlık ve Güvence Terimleri

Döviz (s.12, 13, 80, 89, 124, 157, 383, 386, 387, 395, 415)

Emekli (s.23, 38, 39, 45, 47, 52, 53, 55, 64, 69, 83, 95, 106, 200, 210, 211, 227, 257, 270, 343, 347, 364, 377, 420)

Rapor (s.58, 84, 98, 170, 171, 218, 263, 264)

Noter (s.81, 118, 184, 197, 406)

Vergi (s.88, 127, 388, 394)

Çek (s.82, 88, 93, 95, 157, 328)

Tüzük (s.259)

Pazarlık (s.291)

İktisat Terimleri

İhraç (s.13)

İktisat (s.19, 20, 53, 109, 115, 140, 220, 292, 293, 353, 384, 408, 420)

Para (s.29, 30, 46, 52, 54, 57, 60, 71, 81, 86, 88, 89, 94, 95, 102, 113, 118, 125, 127, 139, 140, 145, 146, 147, 159, 170, 172, 180, 184, 185, 186, 191, 192, 198, 199, 200, 201, 206, 215, 221, 251, 282, 304, 310, 323, 327, 328, 345, 351, 354, 357, 358, 360, 361, 363, 383, 384, 385, 388, 394, 395, 398, 408, 418, 421, 422, 424)

Lira (s.46, 52, 53, 54, 57, 71, 74, 82, 88, 89, 139, 146, 183, 186, 192, 193, 199, 354, 360, 361, 385, 398, 407, 415)

İkramiye (s.52, 54, 55)

Faiz (s.52, 57, 94, 95)

Kuruş (s.71, 282, 388)

Dolar (s.74, 172)

Tazminat (s.83)

Kapitülasyon (s.114)

Rüşvet (s.134, 282, 311)

Kâr (s.170)

İpotek (s.197)

Senet (s.211)

Doktrin (s.245, 295)

Komisyon (s.271)

Piyasa (s.291)

Kâr (s.291, 394, 398)

Enflasyon (s.353)

Borç (s.354)

Avans (s.361)

Komisyon (s.381, 398)

Borsa (s.392)

Tarih Terimleri

Ağa (s.10)

Osmanlı (s.15, 20, 99, 106, 107, 108, 114, 115, 116, 118, 206, 217, 223, 241, 245, 249, 254, 256, 284)

Paşa (s.15, 20, 23, 71, 84, 98, 99, 100, 106, 107, 108, 109, 110, 115, 116, 117, 118, 124, 144, 165, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 211, 214, 217, 218, 219, 223, 234, 236, 245, 247, 250, 252, 253, 254, 255, 259, 262, 263, 264, 265, 284, 307, 310, 318, 324, 325, 331, 343, 345, 353, 379, 382)

Padişah (s.20, 108, 114, 115, 206, 207, 210)

Kurtuluş Savaşı (s.22, 39, 40, 45, 67, 70, 81, 106, 107, 110, 127, 205, 206, 207, 212, 218, 219, 227, 244, 246, 247, 257, 274, 319, 377)

Büyük Taarruz (s.23, 212, 262, 263, 264)

Şehit (s.23, 219, 264, 306, 379)

Medrese (s.83)

Gazi (s.106, 204, 306)

Ferman (s.108, 115)

İkinci Dünya Savaşı (s.113, 123, 205, 219, 352)

Birinci Dünya Savaşı (s.114, 123, 205, 213, 219, 352)

Sultan (s.114, 115, 178, 250, 273, 280)

Saltanat (s.115, 197)

Birinci İnönü Savaşı (s.206)

Lozan Anlaşması (s.206, 274)

Balkan Savaşı (s.213, 263)

Babialı Baskını (s.214, 250)

Ağa (s.241, 248, 318, 378)

Antlaşma (s.274)

Şeriat (s.280)

Sakarya Meydan Savaşı (s.262, 263, 264)

Dumlupınar Meydan Savaşı (s.263)

Halife (s.280)

31 Mart Olayı (s.348)

Derebeyi (s.354)

1789 İhtilali (s.374)

Gökbilim Terimleri

Akşam (s.25, 26, 43, 47, 48, 50, 57, 60, 65, 68, 75, 128, 137, 153, 161, 162, 164, 175, 176, 196, 220, 223, 231, 243, 252, 253, 260, 303, 305, 324, 347, 356, 357, 358, 364, 365, 370, 404, 412, 413)

Gece (s.38, 42, 48, 51, 54, 55, 56, 57, 59, 63, 64, 65, 68, 97, 116, 117, 128, 140, 142, 145, 156, 161, 169, 174, 177, 178, 201, 205, 214, 216, 223, 225, 244, 250, 253, 256, 262, 273, 279, 305, 308, 323, 325, 326, 348, 350, 357, 368, 369, 370, 372, 373, 376, 400, 411, 412, 413, 414, 416, 417)

Sabah (s.47, 53, 56, 58, 88, 121, 132, 135, 162, 164, 225, 226, 227, 228, 231, 233, 234, 235, 239, 240, 243, 244, 246, 251, 257, 266, 270, 314, 316, 323, 328, 330, 331, 334, 335, 336, 345, 357, 358, 368, 371, 403, 410, 411, 412, 414, 422, 423, 424)

Gökyüzü (s.57, 338)

Alacakaranlık (s.164, 231, 260, 287, 375)

Gök (s.227, 337, 392)

Yıldız (s.256)

Ölçübirim Terimleri

Kilometre (s.15, 345)

Metrekare (s.71)

Metre (s.71, 189, 414)

Ton (s.94, 382)

Kronometre (s.189, 190)

Ölçü (s.327, 329)

Kilo (s.329)

Milimetre (s.353)

Türkçe Dil ve Edebiyat Terimleri

Masal (s.17)

Hikâye (s.19, 32, 105, 107, 335)

Anı (s.20, 21, 33, 38, 39, 40, 64, 66, 67, 68, 86, 97, 115, 127, 160, 161, 162, 188, 204, 205, 208, 212, 238, 243, 244, 245, 246, 257, 263, 266, 273, 286, 305, 306, 319, 352, 353)

Dilekçe (s.40)

Konferans (s.75, 252, 281)

Roman (s.105, 107, 112, 160, 389)

Edebiyat (s.123, 131, 281)

Fıkra (s.165, 173)

Beyit (s.187)

Şiir (s.228, 337, 338)

Bildiri (s.355, 378)

Atasözü (s.408)

Eğitim Bilimleri Terimleri

Doktora (s.19)

Profesör (s.22)

Tarih (s.38, 40, 67, 108, 254)

Diploma (s.54, 293, 360, 388)

Doçent (s.168, 304, 306, 307, 315)

Öğretim üyesi (s.304)

Dekan (s.308)

Rektör (s.235)

Zanaat Terimleri

Süngü (s.23, 39, 71, 204)

Kağı (s.228)

Güğüm (s.411)

Müzik Terimleri

Müzik (s.24, 98)

Şarkı (s.97, 98, 99, 203, 288, 367-368, 370)

Türkü (s.238, 288)

Siyaset Terimleri

Politika (s.25, 61, 99, 116, 165, 166, 173, 205, 206, 207, 209, 220, 234, 253, 276, 278, 353, 389)

Meclis (s.43, 176, 208, 209, 218, 219, 261, 271, 280, 306, 307, 362, 381, 392)

Parti (s.43, 46, 61, 69, 88, 89, 206, 215, 277, 282, 343, 382, 383, 385, 389)

Seçim (s.44, 70, 381, 383)

Oy (s.354)

Demokrasi (s.416)

Hukuk Terimleri

Sorguya çekmek (s.38, 270, 393, 404, 414, 422)

Vekâlet (s.87, 397, 406, 407)

Soruşturma (s.105, 405, 410, 416)

Mahkeme (s.106, 108)

Dava (s.108, 420)

Kovuşturma (s.109, 382, 393, 399, 410)

Vasiyet (s.174, 184)

Gözaltı (s.278, 383)

Yasa (s.279, 307, 353, 386, 388, 391, 429)

Miras (s.293)

Anayasa (s.381)

Adliye (s.383)

Veraset (s.397)

İhtar (s.378)

İslami Terimler

Haram (s.389)

Tanrı (s.99, 241, 247)

Müslümanlık (s.123)

Müslüman (s.198)

Din (s.207)

Sevap (s.219, 405)

Günah (s.219)

Ezan (s.240)

Kur'an-ı Kerim (s.240, 241, 243)

Ayet (s.241, 242)

Peygamber (s.241)

Cennet (s.241)

Cehennem (s.241)

Sela (s.246)

Cenaze (s.174, 198, 296)

İman (s.331)

Şeytan (s.18, 349)

Allah (s.242)

Seccade (s.334, 336, 337, 338, 341, 345)

Mezar (s.407, 423)

Tıp Terimleri

Ameliyat (s.39, 169, 203, 305, 311, 312, 313, 314, 315)

Romatizma (s.117)

Sara (s.165)

Ur (s.311)

İnme (s.399)

Askeri Terimler

Terhis olmak (s.55, 406, 407)

Kışla (s.55, 63, 308, 383, 401, 416, 419, 426)

Talime çıkmak (s.63)

Siper (s.263)

Mermi (s.349, 353)

El bombası (s.349)

Talimname (s.352)

Şarjör (s.353, 428)

Namlu (s.353)

Haberleşme Terimleri

Mektup (s.13, 98, 113, 116, 145, 146, 184, 257, 258, 318)

Gazete (s.19, 38, 43, 45, 50, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 89, 95, 99, 100, 104, 105, 108, 122, 166, 171, 209, 230, 233, 234, 235, 236, 238, 239, 240, 242, 252, 255, 270, 272, 273, 280, 282, 328, 330, 331, 348, 349, 354, 359, 370, 388, 389, 392, 413, 414, 416, 419, 420, 423)

Telefon (s.34, 40, 43, 86, 88, 119, 120, 121, 162, 175, 200, 277, 322, 372, 379, 391, 427)

Tegraf (s.61, 62)

Radyo (s.99, 100, 124, 373, 375, 376, 377, 378, 379)

Kentbilim Terimleri

Tapu (s.64, 94, 180, 423)

Mahalle (s.70, 74, 144, 424)

Köy (s.74, 115, 123, 212, 223, 241, 345)

Tarım Terimleri

Toprak (s.69, 71, 72, 94, 125, 283, 295, 354)

Güreş Terimleri

Güreş tutmak (s.74)

Denizcilik Terimleri

İskele (s.80, 163, 164, 166, 220, 230, 261, 313, 424)

Liman (s.80, 81, 164, 261)

Rıhtım (s.116)

Güverte (s.260)

Ambar (s.260)

Kamara (s.261)

Dini Terimler

İncil (s.110)

Felsefe Terimleri

Sosyalizm (s.110, 173, 174, 242, 279, 280, 281)

Felsefe (s.242)

Devrim (s.280)

Metalbilim İşlem Terimleri

Krom (s.124, 125)

Demir (s.167, 189)

Kurşun (s.170, 343, 344)

Altın (s.354, 382, 384, 385)

Gösterim Sanatları Terimleri

Tiyatro (s.165)

Karayolu Terimleri

Kara yolu (s.166)

Köprü (s.170, 359)

Kimya Terimleri

Atom (s.204)

Sinema ve Televizyon Terimleri

Sinema (s.243)

İlaç ve Eczacılık Terimleri

Reçete (s.75, 314)

Aspirin (s.137)

Sargı (s.168)

İlaç (s.168, 221, 429)

Hap (s.325)

Demiryolu Terimleri

Gar (s.49, 323, 372)

İstasyon (s.316)

4.7.10. Tartışma

Coğrafya Terimleri

Sis (s.1, 2, 5, 193)

Kıyı (s.4, 190)

Deniz (s.5, 43, 58, 160, 161, 190)

Deniz kıyısı (s.5)

Dağ (s.21, 134, 193, 196, 198, 199, 200)

Bulut (s.21, 64, 172, 193, 202, 204, 205)

Yaz (s.34)

Güneş (s.41, 47, 127, 165)

Sonbahar (s.41, 49)

Rüzgâr (s.63, 65, 117, 193)

Yağmur (s.63, 64, 65, 66, 72, 193, 202)

Batı (s.68, 117)

Kar (s.80, 84, 96, 98)

Harita (s.89)

Ölçek (s.89)

Doğu (s.110, 202)

Kış (s.117)

Kuzey (s.117, 193, 204)

Güney (s.117)

Körfez (s.160, 165)

Bahar (s.188)

Orman (s.193, 194, 196, 200, 201, 203, 204)

Vadi (s.193, 204)

Ova (s.193)

Dere (s.193, 197, 198, 200, 201, 202, 203, 204, 205)

Yamaç (s.200, 201)

Gökbilim Terimleri

Gece (s.1, 6, 17, 55, 62, 73, 75, 76, 108, 113, 121, 180, 183, 185, 191, 197, 200, 202)

Akşam (s.3, 17, 24, 45, 62, 73, 74, 105, 122, 128, 133, 135, 157, 178, 183, 184, 185, 201)

Sabah (s.3, 18, 23, 25, 28, 51, 55, 65, 73, 74, 84, 123, 124, 133, 157, 170, 181, 184, 191, 198, 202)

Alacakaranlık (s.64, 121, 124, 185, 202)

Yıldız (s.117, 180, 182)

Gökyüzü (s.131, 205)

Gök (s.172, 204)

Kentbilim Terimleri

Kent (s.1, 2, 4, 5, 16, 28, 42, 46, 47, 65, 68, 80, 117, 121, 135, 152)

Mahalle (s.2, 88, 137, 152)

Gecekondu (s.2, 4, 5)

Köy (s.68, 117, 160, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 205)

Türkçe Dil ve Edebiyat Terimleri

Bildiri (s.3, 4, 5, 29, 80, 134, 150, 151, 154, 160, 166, 167, 168, 170, 171, 172, 174, 179, 183, 190, 194, 197)

Anı (s.28)

Roman (s.58, 63, 113, 186, 188, 190)

Hikâye (s.58)

Öykü (s.63)

Makale (s.63)

Dilekçe (s.181, 188, 190)

Denizcilik Terimleri

Rıhtım (s.4, 5)

Gemi (s.4, 5)

Liman (s.189)

İstim üstünde olmak (s.190)

Tarih Terimleri

Osmanlı (s.9, 92)

Orta Çağ (s.67)

Ferman (s.76)

Paşa (s.92, 162, 191, 199)

İkinci Dünya Savaşı (s.123, 164)

Akçe (s.145)

Reform (s.161)

Tanzimat (s.161)

Padişah (s.189)

Kurultay (s.196)

Kurtuluş Savaşı (s.201)

İktisat Terimleri

Bürokrasi (s.9)

Lira (s.14, 15, 108, 140)

Para (s.14, 15, 31, 33, 34, 37, 47, 74, 80, 82, 107, 108, 111, 122, 123, 124, 136, 141, 142, 144, 146, 154, 168, 175, 184, 189, 198)

Senet (s.14, 15)

Sermaye (s.36)

Kredi (s.139, 145)

Kuruş (s.145)

Borsa (s.145)

Çek (s.145)

Komisyon (s.145)

Tecim, Maliye, Sayışmanlık ve Güvence Terimleri

Rapor (s.9, 10, 16, 106, 175, 181, 184)

Tüzük (s.9, 20, 45, 67, 69, 71, 90, 109)

Noter (s.14)

Emekli (s.25, 26, 35, 74, 78, 103, 173)

Kurul (s.29)

Politika (s.35, 71, 80, 99, 100)

Dernek (s.41, 44, 80)

Felsefe Terimleri

Sosyalizm (s.9, 17, 19, 68, 69, 70, 82, 109, 132, 140, 164)

Devrim (s.69)

Eğitim Bilimleri Terimleri

Doçent (s.10, 12)

Rektör (s.24, 29)

Profesör (s.29, 65, 83, 110, 170, 179, 180, 181, 182, 183, 191)

Tarih (s.44, 45)

Dekan (s.47, 50, 51)

Öğretim görevlisi (s.50)

Öğretim üyesi (s.51)

Hukuk Terimleri

Dava (s.10, 11, 13, 18, 23, 55, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 74, 99, 105, 106, 111, 129, 148, 156, 158, 170, 178)

Yasa (s.15, 21, 36, 55, 56, 58, 62, 69, 71, 91, 107, 113, 168, 173)

Mahkeme (s.18, 23, 24, 25, 29, 56, 60, 64, 73, 74, 80, 81, 84, 106, 141, 151, 154, 172, 180, 188)

Anayasa (s.35, 67, 70, 92, 109, 162, 164)

Adliye (s.56, 60)

Gözaltına almak (s.57, 61, 73, 80, 88, 146, 148, 156, 158, 159, 166, 169, 171, 173, 177, 179, 182, 183, 190)

Sorguya çekmek (s.57, 62)

Savunma (s.59, 106)

Kovuşturma (s.61, 64, 102)

Soruşturma (s.61, 154)

Celse (s.64)

Cezaevi (s.64)

Ceza hukuku (s.64)

Temyiz dilekçesi (s.80, 96)

Ağır ceza (s.84)

Savunma (s.106)

Sanık (s.106)

Beraat etmek (s.106, 180)

Anayasa mahkemesi (s.130)

İdam cezası (s.167)

Delil (s.171, 172)

Sabıka (s.176)

Siyaset Terimleri

Parti (s.9, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 25, 26, 29, 30, 32, 34, 35, 36, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 79, 80, 82, 90, 91, 92, 94, 99, 104, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 129, 130, 131, 132, 137, 145, 158, 164, 179, 183)

Seçim (s.11, 16, 17, 66, 67, 68, 72, 80, 82, 90, 92, 99, 130, 131, 139, 162)

Oy (s.16, 70, 71, 92)

Gizli oylama (s.16)

Miting (s.21, 29, 71)

Parlamento (s.68, 104)

Haberleşme Terimleri

Gazete (s.12, 23, 24, 25, 29, 47, 48, 55, 56, 57, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 70, 73, 80, 88, 99, 106, 107, 123, 124, 128, 129, 133, 134, 141, 156, 161, 166, 169, 170, 171, 172, 186, 187, 198)

Mektup (s.143, 162)

Radyo (s.165, 175, 204)

Yerbilim Terimleri

Toprak (s.22, 117, 164, 196, 199, 205)

Kaya (s.193, 194, 204, 205)

İslami Terimler

Namaz (s.29, 85)

Cami (s.29, 85)

Dua (s.30, 200)

Günah (s.113)

Müslüman (s.120, 121, 123)

Allah (s.174)

Mezar (s.197)

Karayolu Terimleri

Ana yol (s.41)

Kavşak (s.117, 118, 119, 124)

Kara yolu (s.202)

Şerit (s.202)

Askeri Terimler

Kışla (s.45, 149, 152, 156, 170, 177, 178, 184, 188)

Askeri karargâh (s.45)

Siper almak (s.50)

Nizamiye kapısı (s.118, 119)

Karavana (s.179)

Talim yeri (s.188)

Cephane (s.201)

Zanaat Terimleri

Dam (s.50, 51, 188)

Metalbilim İşlem Terimleri

Demir (s.51, 139, 176, 180)

Kurşun (s.76, 86, 124, 141, 205)

Çelik (s.118)

Türkçe Dil ve Edebiyat Terimleri

Roman (s.58, 63, 113, 186, 188, 190)

Hikâye (s.58)

Öykü (s.63)

Müzik Terimleri

Türkü (s.71, 189, 196, 204)

Tıp Terimleri

İğne (s.76)

Tansiyon (s.184)

Ülser (s.184)

Aspirin (s.203)

Ölçübirim Terimleri

Metre (s.86, 204)

Ton (s.145)

Kilo (s.145, 169)

Metrekare (s.185)

Dönüm (s.199)

Kilometre (s.203)

İlaç ve Eczacılık Terimleri

Tentürdiyot (s.87)

Havayolu Terimleri

Havalimanı (s.134)

Tarım Terimleri

Tarla (s.198, 199)

4.7.11. Mor Ötesi

Coğrafya Terimleri

Deniz (s.3, 4, 5, 9, 14, 18, 32, 35, 47, 48, 61, 62, 73)

Kıyı (s.3, 4, 18, 33, 34)

Bahar (s.3, 5)

Yamaç (s.3, 4, 48)

Sonbahar (s.4, 87)

Batı (s.7)

Güneş (s.9, 41, 47, 61, 62)

Güney (s.21)

İlkbahar (s.32)

Mevsim (s.32)

Yaz (s.32)

Meltem (s.32)

Alacakaranlık (s.42, 47, 87)

Dağ (s.43)

Göç (s.54, 63)

Sis (s.61)

Rüzgâr (s.61, 62)

Kış (s.74, 84, 87, 95)

Yağmur (s.87)

Doğu (s.94)

Çöl (s.95)

Kentbilim Terimleri

Kent (s.3, 4, 7, 13, 27, 47, 61, 62, 87)

Köy (s.20)

Kasaba (s.32)

Mahalle (s.69, 73, 87)

İktisat Terimleri

Para (s.3, 20, 21, 24, 26, 28, 36, 42, 44, 45, 52, 59, 63, 69, 74, 79, 80, 88, 97)

İkramiye (s.4, 20)

Emeklilik (s.4, 7, 17, 20)

Rüşvet (s.21, 23, 25, 34, 55, 80)

Lira (s.21)

Kuruş (s.33, 62)

Döviz (s.59)

Çek (s.61)

İktisat (s.84)

Haberleşme Terimleri

Gazete (s.3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 16, 18, 21, 22, 28, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 41, 43, 54, 61, 62, 63, 69, 92)

Mektup (s.10, 22, 24, 34, 35, 36, 75, 76, 89, 92, 95)

Televizyon (s.25, 43, 50, 83, 84)

Radyo (s.32, 38)

Telefon (s.51)

Türkçe Dil ve Edebiyat Terimleri

Dergi (s.3, 4, 8, 11, 13, 16, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 74, 75, 88, 89, 90, 91)

Makale (s.4, 11, 12, 13, 16, 29, 74, 88, 96)

Bildiri (s.4, 53, 73)

Şiir (s.10, 12, 13, 36, 42, 74, 76, 92, 96)

Edebiyat (s.10)

Dilekçe (s.81)

Fıkra (s.89, 90)

Karayolu Terimleri

Kara yolu (s.4, 47)

Tecim, Maliye, Sayışmanlık ve Güvence Terimleri

Emekli (s.4, 5, 13, 15, 16, 18, 20, 27, 28, 30, 34, 35, 38, 49, 58, 59, 69, 74, 79, 80, 81)

Rapor (s.30, 81)

Eğitim Bilimleri Terimleri

Tarih (s.4, 5, 7, 12, 42, 53, 54, 62, 64, 65, 66, 84, 91, 96)

Fizik (s.7, 29, 36, 44, 55, 56, 59)

Doçent (s.11, 29, 36)

Doktora (s.17, 20)

Coğrafya (s.21, 28)

Profesör (s.22, 45, 56, 82)

Öğretim üyesi (s.36, 54)

Felsefe (s.42)

Beyin göçü (s.54, 63)

Matematik (s.55)

Gökbilim Terimleri

Sabah (s.4, 7, 8, 10, 14, 15, 18, 20, 22, 23, 25, 26, 27, 30, 32, 33, 34, 37, 38, 43, 47, 55, 56, 61, 62, 69, 74, 77, 82, 95)

Akşam (s.9, 32, 33, 41, 43, 47, 48, 51, 62, 74, 75, 77, 84, 87, 89)

Gece (s.4, 13, 25, 31, 32, 47, 49, 79, 87, 92, 94, 95)

Öğle (s.32, 61)

Alacakaranlık (s.42, 47, 87)

Tarih Terimleri

Paşa (s.5, 6, 21, 28, 98)

Padişah (s.5, 6)

Osmanlı (s.6, 7, 21, 53, 64, 66, 88, 89, 91, 95)

Vezir (s.6)

Sadrazam (s.6)

Antlaşma (s.6)

Misakımillî (s.7)

Preveze Savaşı (s.26)

Kral (s.94)

Sultan (s.94)

Metalbilim İşlem Terimleri

Altın (s.6)

Gümüş (s.6)

Tarım Terimleri

Tarla (s.20)

Hukuk Terimleri

Mahkeme (s.22, 30, 35, 55, 62, 80, 81, 91)

Yasa (s.25, 58)

Dava (s.34, 82, 83)

Sabıkalı (s.53)

Gözaltı (s.53)

Kanun (s.54)

Temyiz (s.55)

Beraat etmek (s.82)

Miras (s.94)

Ölçübirim Terimleri

Kilo (s.32, 45, 52)

Siyaset Terimleri

Politika (s.42, 68)

Meclis (s.59)

Tıp Terimleri

Felç (s.13)

Beyin kanaması (s.13)

Ameliyat (s.47, 51)

Operatör (s.47)

İlaç ve Eczacılık Terimleri

Narkoz (s.48)

Hap (s.74, 75, 77)

İlaç (s.75)

İslami Terimler

Günah (s.54)

Cami (s.54, 82)

Müslüman (s.58, 94)

Tarikat (s.58)

Namaz (s.58, 93, 95)

Kur'an-ı Kerim (s.93)

Peygamber (s.93)

Tanrı (s.93, 95)

Cenaze (s.94)

Din (s.95)

Rekât (s.95)

Felsefe Terimleri

Komünizm (s.58, 59, 91)

Yerbilim Terimleri

Toprak (s.87)

Kum (s.95)

4.7.12. Eski Toprak

Coğrafya Terimleri

Deniz (s.7, 8, 9, 10, 13, 15, 16, 22, 25, 26, 27, 33, 34, 35, 36, 40, 41, 42, 51, 52, 53, 56, 57, 61, 62, 63, 64, 68, 70, 73, 83, 85, 87, 89, 92, 96, 98, 99, 109, 110, 111, 113, 114, 115, 118, 120, 123, 129, 150, 154, 157, 161, 178, 182, 186, 191, 193, 199, 208, 219, 221, 224, 235, 243, 248)

Körfez (s.7, 8, 22, 52, 63, 73, 88, 89, 91, 107, 109, 114, 123, 178, 188, 191, 220, 235, 238, 243)

Koy (s.7, 27, 109, 114, 115)

Kıyı (s.7, 8, 15, 25, 26, 27, 37, 55, 70, 73, 89, 96, 106, 108, 110, 114, 116, 117, 120, 147, 161, 180, 181, 182, 188, 189, 190, 199, 221, 237)

Ada (s.7, 91, 92, 109)

Vadi (s.7, 34)

Orman (s.7, 8, 34, 57, 116, 117, 183, 212, 219, 221, 222, 232, 233)

Kuzey (s.8, 40, 109, 178, 193)

Güneş (s.9, 30, 41, 88, 89, 221)

Dağ (s.10, 12, 34, 48, 73, 89, 116, 178, 183, 184, 222, 225, 226, 230, 231, 233, 237, 242, 243, 248)

Sonbahar (s.10, 63)

Doğu (s.13, 21, 62, 118)

Çöl (s.20)

Yaz (s.21, 45, 74, 92, 115, 118, 119, 122, 125, 126, 130, 139, 154, 160, 166, 167, 173, 193, 196, 208, 209)

Kış (s.22, 43, 45, 49, 118, 119, 126, 128, 150, 169, 187, 193, 225)

Kumsal (s.27, 63)

Yıldırım (s.30)

Rüzgâr (s.35, 51, 110, 116)

İklim (s.40)

Batı (s.41, 80, 89, 150, 178)

Sis (s.61, 191, 235)

Mevsim (s.108, 148, 151)

Yağmur (s.116, 123, 129, 130, 150)

Göl (s.116, 122, 144, 219)

Ova (s.116)

Güneydoğu (s.118)

Bulut (s.129, 182, 219)

Güney (s.150, 235)

Dere (s.183)

Nüfus (s.202, 216)

Kroki (s.219)

Meltem (s.221)

Tarım Terimleri

Çapa (s.60, 72)

Tarla (s.67, 237)

Hayvancılık Terimleri

Kovan (s.7, 10, 183, 184, 189, 220, 222, 243, 244, 248)

Arıcılık (s.248)

Yerbilim Terimleri

Kaya (s.7, 8, 27, 34, 104, 109, 110, 183, 220, 221, 224)

Toprak (s.47, 116, 118, 183)

Kum (s.37, 70)

Kentbilim Terimleri

Köy (s.7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 27, 28, 29, 31, 33, 39, 45, 46, 48, 50, 57, 58, 59, 61, 67, 68, 83, 88, 117, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 129, 130, 136, 140, 146, 148, 150, 169, 172, 176, 177, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 189, 191, 194, 195, 198, 207, 211, 212, 218, 219, 220, 221, 222, 224, 225, 226, 227, 228, 230, 231, 235, 237, 238, 240, 241, 242, 243, 244, 245)

Kent (s.28, 40, 74, 104, 122, 123, 196, 206, 233)

Mahalle (s.28, 140, 141)

Kasaba (s.98)

Tapu (s.164)

Göçebe (s.216)

İslami Terimler

Cami (s.7, 8, 12, 15, 16, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 50, 182, 187, 190, 225)

Kur'an-ı Kerim (s.12, 190)

Minare (s.7, 8, 24, 182, 193)

Peygamber (s.12, 80, 190)

Ezan (s.24)

Namaz (s.24, 25, 190)

Günah (s.24)

Müslüman (s.59)

Şehit (s.77, 86, 213)

Mezar (s.104)

Haram (s.112)

Allah s.165, 171)

Din (s.171, 190, 216)

Sırat köprüsü (s.171)

Ayet (s.191)

Gökbilim Terimleri

Kuşluk (s.7, 220, 235, 247)

Sabah (s.16, 21, 36, 45, 48, 61, 123, 136, 145, 149, 178, 182, 184, 192, 195, 198, 199, 200, 208, 209, 220, 227, 233, 236, 245, 247)

Akşam (s.21, 28, 46, 54, 64, 88, 91, 101, 123, 124, 130, 140, 182, 183, 188, 199, 200, 207, 241, 242, 243, 244)

Gece (s.22, 30, 49, 50, 88, 91, 93, 96, 97, 104, 106, 108, 109, 112, 114, 115, 130, 131, 132, 133, 144, 149, 161, 177, 179, 180, 181, 188, 191, 192, 194, 195, 200, 201, 202, 208, 211, 212, 218, 219, 234, 235, 236, 239, 242, 243)

Gök (s.61, 73)

Alacakaranlık (s.90, 91, 123, 145)

Yıldız (s.109, 110, 111, 113)

Gökyüzü (s.111)

Karayolu Terimleri

Kara yolu (s.8, 21, 104, 105)

Denizcilik Terimleri

Vurgun yemek (s.22)

İskele (s.26, 27, 36, 52, 62, 63, 82, 90, 91, 180, 181, 188, 191, 199, 221, 236, 237)

Dümen (s.35, 89, 90, 91, 107, 113, 114)

Demir atmak / almak / çekmek (s.36, 62, 89, 107)

Rıhtım (s.88, 89, 94, 96, 104, 106, 107, 187, 192, 193)

Rota (s.90)

Deniz yolu (s.90, 104)

Liman (s.92, 104)

Kamara (s.151)

Azıya almak (s.156)

Türkçe Dil ve Edebiyat Terimleri

Şiir (s.9, 69, 78, 111, 113, 157, 170, 174)

Beyit (s.9)

Edebiyat (s.32, 76)

Makale (s.43, 80, 125, 136, 144)

Bildiri (s.82, 108, 230, 231, 232, 233, 234, 239)

Anı (s.84, 86, 87, 90, 140)

Roman (s.69, 141, 170, 174)

Hikâye (s.69, 75)

Dilekçe (s.138, 165)

Fıkra (s.139)

Atasözü (s.191, 224)

Konferans (s.161, 217)

Tarih Terimleri

Osmanlı (s.10, 25, 40, 53, 58, 76, 79, 80, 170, 175, 176, 189, 204, 213, 214, 215, 216, 217)

Medrese (s.20)

Kurtuluş Savaşı (s.21, 22, 83, 101, 117, 154, 155, 223, 234)

Malazgirt Savaşı (s.48)

Balkan Savaşı (s.49)

Birinci Dünya Savaşı (s.76, 84, 154)

17 İhtilali (s.76)

Sakarya Savaşı (s.77)

İstiklâl Savaşı (s.157)

İkinci Dünya Savaşı (s.187)

Paşa (s.21, 51, 58, 59, 76, 78, 79, 83, 84, 86, 92, 101, 153, 154, 157, 163, 171, 189, 198, 203, 215, 217)

Gazi (s.23, 77, 145)

Müderris (s.23, 49, 78)

Bucak (s.118, 194)

Ağa (s.119, 202)

Karakol (s.184, 189)

Sultan (s.189, 215, 216)

Halife (s.213)

Padişah (s.214, 215, 216)

Vezir (s.215)

Devşirme (s.215)

Sipahi (s.216)

İktisat Terimleri

Kooperatif (s.11, 13, 18, 21, 29, 33, 39, 59, 115, 120, 123, 148, 150, 227, 236, 242, 244)

Para (s.15, 21, 22, 31, 32, 37, 38, 43, 45, 50, 59, 66, 67, 75, 82, 84, 88, 89, 94, 97, 100, 102, 103, 114, 120, 128, 130, 134, 152, 154, 160, 163, 164, 165, 166, 167, 173, 184, 185, 188, 193, 196, 197, 198, 199, 204, 209, 211, 228, 231, 232, 236, 245, 246, 247)

Emeklilik (s.28, 29, 49, 108, 167, 224)

Avans (s.32, 45)

Maaş (s.32)

Komisyon (s.35)

Dolar (s.36, 106)

Ekonomi (s.40, 41, 137, 202)

Lira (s.45, 102, 196, 198)

Grev (s.53, 64)

Konfederasyon (s.54)

Kapitalizm (s.79)

Emperyalizm (s.79)

Sömürü (s.86)

Burjuva (s.95, 97, 99, 100, 137)

Havale (s.130)

İktisatçı (s.132)

Kredi (s.152)

Rüşvet (s.238)

Siyaset Terimleri

Seçim (s.11, 13, 129, 134)

Oy (s.11, 212, 232)

İktidar (s.13)

Siyaset (s.18, 78, 155)

Meclis (s.21, 53, 54, 65, 84, 86, 226)

Parti (s.22, 56, 59, 65, 66, 67, 77, 78, 80, 81, 84, 98, 109, 118, 124, 125, 126, 129, 134, 135, 136, 149, 160, 172, 212, 226, 227, 241)

Politikacı (s.43, 44, 48, 56, 69)

Miting (s.66)

Politika (s.70, 76, 81, 136, 139, 149, 156, 238)

Delege (s.78)

Muhalefet (s.134)

Tecim, Maliye, Sayışmanlık ve Güvence Terimleri

Emekli (s.11, 14, 19, 22, 32, 64, 119, 163, 193, 222, 223, 233)

Sendika (s.54, 56, 175)

Vergi (s.101)

Ödenek (s.130)

Noter (s.164, 167, 198, 199, 209)

Tüzük (s.212)

Halkbilim Terimleri

Köylü (s.12, 232, 233)

Hükümet (s.43, 53, 54, 56, 57, 119, 128, 134, 137, 149, 159, 195, 202, 223, 226, 232)

Gelenek (s.58)

Töre (s.58)

Ölçübirim Terimleri

Kilometre (s.13, 178)

Metre (s.26, 27, 177)

Santim (s.133)

Haberleşme Terimleri

Gazete (s.13, 15, 17, 27, 28, 31, 36, 42, 43, 44, 47, 52, 53, 55, 57, 61, 85, 99, 119, 120, 124, 125, 128, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 156, 159, 161, 162, 163, 167, 168, 169, 172, 185, 187, 191, 194, 195, 201, 202, 205, 206, 221, 227, 228, 229, 230, 233, 234, 242, 245)

Mektup (s.22, 28, 36, 43, 44, 45, 46, 48, 50, 83, 84, 127, 129, 130, 151, 153, 161, 162, 163, 164, 170, 198, 228, 245)

Radyo (s.53, 61, 150, 156, 163, 202, 206, 224, 226, 227, 229, 238, 239, 246)

Hukuk Terimleri

Mahkeme (s.17, 23, 31, 44, 45, 49, 65, 66, 85, 140, 195, 207, 212, 226)

Hapis (s.17, 31)

Beraat etmek (s.17, 31, 45)

Sabıka (s.18)

Hukuk (s.21)

Temyiz etmek (s.28, 31)

Dava (s.31, 43, 44, 45, 56, 134, 138, 166, 171, 174)

Tasdik etmek (s.31)

Kovuşturma (s.31, 33)

Nafaka (s.32)

Yasa (s.53, 78, 101, 212, 232, 233)

Anayasa (s.54, 136, 232)

Delil (s.64, 74)

Celse (s.65)

Beraat (s.65)

Temyiz (s.65)

Miras (s.67, 154, 162, 164, 165, 166, 167, 173, 198, 204, 228, 231, 245)

Baro (s.133)

Veraset (s.163)

Vekâlet (s.163, 164, 166, 167, 198)

Varis (s.164)

Sicil (s.164)

Eğitim Bilimleri Terimleri

Tarih (s.21, 48, 49, 68, 76, 79, 80, 83, 137, 157, 170, 171, 190, 214, 215, 216, 217, 234)

Uzman (s.23, 40, 77, 155)

Profesör (s.23, 40, 41, 128, 239)

Doçent (s.32, 128, 163)

Öğretim Üyesi (s.40)

Diploma (s.50, 77, 127)

Tıp Terimleri

Operatör (s.23, 32, 62, 77, 145)

Ameliyat (s.32, 62, 142, 145, 211)

Siroz (s.33)

Apandisit (s.62, 145, 211)

Cerrah (s.76, 146, 155)

Vizit (s.114)

Pratisyen (s.120)

Röntgen (s.142)

Mesane (s.143)

Tahlil (s.143)

Tansiyon (s.143)

Nabız (s.143)

Metaldilim İşlem Terimleri

Demir (s.27, 47, 140, 141, 172)

Müzik Terimleri

şarkı (s.30, 202, 203, 235)

Güfte (s.30)

Tenor (s.170)

Beste (s.202)

Nota (s.203)

Türkü (s.235, 236, 238, 246)

Alaturka musiki (s.248)

Felsefe Terimleri

Sosyalizm (s.45, 66, 78, 80, 81, 125, 136, 137)

Komünizm (s.45)

Devrim (s.86)

Felsefe (s.137)

Materyalizm (s.174)

İlaç ve Eczacılık Terimleri

Hap (s.50, 114, 188, 192)

Reçete (s.114, 146)

İlaç (s.142, 146, 147, 149, 152, 192, 193, 211, 242)

İğne (s.142, 143, 146, 149)

Morfin (s.142, 207)

şıringa (s.146)

Aspirin (s.208)

Eczane (s.242)

Zanaat Terimleri

Dam (s.57, 183, 184, 228)

Çardak (s.244)

Yöntembilim Terimleri

Uzmanlık (s.74)

Askerlik Terimleri

Terhis etmek (s.77)

Budunbilim Terimleri

Mitoloji (s.110)

Tecim, Maliye, Sayışmanlık ve Güvence Terimleri

Rapor (s.212)

Demiryolu Terimleri

Lokomotif (s.2)

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Samim Kocagöz'ün halk kültürü açısından zengin bir bölge olan Söke'de büyümesi, hem o coğrafyaya hem de halk kültürü geleneğine bağlı olmasında önemli bir etken olmuştur. Bu açıdan da romanlarında halk dili unsurları; deyimler, atasözleri, kalıp sözler, argolar ve yerel ağza ait sözler önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmada Samim Kocagöz'ün romanları incelenmiş ve bazı veriler elde edilmiştir. Romanların sayfa sayısı sırasıyla şu şekildedir: “İkinci Dünya” 80 sayfa, “Nabi'nin Park Kahvesi” 191 sayfa, “Yılan Hikâyesi” 173 sayfa, “Onbinlerin Dönüşü” 282 sayfa, “Kalpaklılar” 352 sayfa, “Doludizgin” 312 sayfa, “Bir Karış Toprak” 160 sayfa, “Bir Çift Öküz” 302 sayfa, “İzmir'in İçinde” 430 sayfa, “Tartışma” 205 sayfa, “Mor Ötesi” 98 sayfa, “Eski Toprak” 248 sayfadır. Toplam 2833 sayfadan oluşan 12 romandan elde edilen veriler aşağıdaki şekildedir:

“İkinci Dünya” adlı romanda; 25 deyim, 0 atasözü, 44 ikileme, 33 yineleme biçiminde oluşan ikileme, 43 kalıp söz, 2 argo, 3 yerel ağza ilişkin söz, 82 terim kullanımına rastlanmıştır. Terimler de kendi içerisinde alanlarına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre; 21 coğrafya, 1 denizcilik, 10 gökbilim, 3 yerbilim, 2 kentbilim, 2 eğitim bilim, 3 gösterim sanatı, 1 haberleşme, 5 Türkçe dil ve edebiyat, 2 hukuk, 2 ilaç ve eczacılık, 7 tıp, 1 karayolu, 1 tarih, 3 müzik, 1 iktisat terimi, 17 İslami terim bulunmuştur.

“Nabi'nin Park Kahvesi” adlı romanda; 162 deyim, 7 atasözü, 239 ikileme, 122 yineleme biçiminde oluşan ikileme, 175 kalıp söz, 16 argo, 13 yerel ağza ilişkin söz, 181 terim kullanımına rastlanmıştır. Terimler de kendi içerisinde alanlarına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre; 40 coğrafya, 13 gökbilim, 6 kentbilim, 7 iktisat, 13 tarih, 4 zanaat, 6 demiryolu, 11 Türkçe dil ve edebiyat, 10 tarım, 4 yerbilim, 1 karayolu, 9 siyaset, 1 tecim, maliye, sayışmanlık ve güvence, 4 metalbilim işlem, 5 ölçübirim, 3 haberleşme, 3 müzik, 4 tıp, 6 ilaç ve eczacılık, 2 halkbilim, 4 hukuk, 1 budunbilim, 1 zooloji, 1 eğitim bilim, 1 denizcilik terimi, 20 İslami, 1 dini terim bulunmuştur.

“Yılan Hikâyesi” adlı romanda; 203 deyim, 11 atasözü, 238 ikileme, 116 yineleme biçiminde oluşan ikileme, 207 kalıp söz, 11 argo, 52 yerel ağza ilişkin söz, 160 terim kullanımına rastlanmıştır. Terimler de kendi içerisinde alanlarına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre; 1 avcılık, 26 coğrafya, 5 kentbilim, 1 kimya, 10 iktisat, 1 müzik, 1

asalakbilim, 7 tarih, 2 demiryolu, 6 tarım, 6 zanaat, 11 gökbilim, 5 yerbilim, 7 hukuk, 1 tecim, maliye, sayışmanlık ve güvence, 6 su ürünü, 12 siyaset, 4 ölçübirim, 1 ilaç ve eczacılık, 2 haberleşme, 3 askeri, 2 metalbilim işlem, 5 güreş, 1 budunbilim, 1 müzik, 1 biyoloji terimi, 32 İslami terim bulunmuştur.

“Onbinlerin Dönüşü” adlı romanda; 139 deyim, 11 atasözü, 196 ikileme, 141 yineleme biçiminde oluşan ikileme, 242 kalıp söz, 28 argo, 5 yerel ağza ilişkin söz, 129 terim kullanımına rastlanmıştır. Terimler de kendi içerisinde alanlarına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre; 7 gökbilim, 23 coğrafya, 4 metalbilim işlem, 4 kentbilim, 1 zanaat, 5 tarih, 6 tiyatro, 4 demiryolu, 11 eğitim bilim, 11 Türkçe dil ve edebiyat, 3 haberleşme, 1 budunbilim, 1 denizcilik, 2 müzik, 2 yerbilim, 5 tıp, 1 sinema ve televizyon, 1 felsefe, 6 iktisat, 3 karayolu, 1 tarım, 5 denizcilik, 3 siyaset, 5 hukuk, 3 ilaç ve eczacılık, 1 zooloji, 1 güreş terimi, 8 İslami, 1 dini terim bulunmuştur.

“Kalpaklılar” adlı romanda; 137 deyim, 10 atasözü, 255 ikileme, 191 yineleme biçiminde oluşan ikileme, 260 kalıp söz, 16 argo, 13 yerel ağza ilişkin söz, 175 terim kullanımına rastlanmıştır. Terimler de kendi içerisinde alanlarına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre; 3 kentbilim, 11 gökbilim, 32 coğrafya, 2 siyaset, 7 Türkçe dil ve edebiyat, 3 tıp, 3 haberleşme, 21 tarih, 7 hukuk, 8 denizcilik, 5 iktisat, 1 müzik, 1 kimya, 3 yerbilim, 4 metalbilim işlem, 2 ilaç ve eczacılık, 1 gümrük, 6 demiryolu, 4 tarım, 7 zanaat, 3 karayolu, 1 müzik, 3 ölçübirim, 1 zooloji, 2 tecim, maliye, sayışmanlık ve güvence terimi, 15 İslami, 19 askeri terim bulunmuştur.

“Doludizgin” adlı romanda; 126 deyim, 6 atasözü, 317 ikileme, 190 yineleme biçiminde oluşan ikileme, 232 kalıp söz, 19 argo, 19 yerel ağza ilişkin söz, 169 terim kullanımına rastlanmıştır. Terimler de kendi içerisinde alanlarına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre; 36 coğrafya, 13 gökbilim, 15 tarih, 8 tarım, 3 yerbilim, 11 zanaat, 4 kentbilim, 4 haberleşme, 3 hukuk, 3 metalbilim işlem, 6 karayolu, 6 demiryolu, 3 ölçübirim, 7 siyaset, 3 iktisat, 3 müzik, 11 denizcilik, 1 tecim, maliye, sayışmanlık ve güvence, 3 Türkçe dil ve edebiyat, 1 kimya, 1 tıp, 3 ilaç ve eczacılık, 1 güreş, 1 gümrük, 2 asalakbilim terimi, 17 İslami terim bulunmuştur.

“Bir Karış Toprak” adlı romanda; 97 deyim, 11 atasözü, 175 ikileme, 125 yineleme biçiminde oluşan ikileme, 121 kalıp söz, 6 argo, 52 yerel ağza ilişkin söz, 139 terim kullanımına rastlanmıştır. Terimler de kendi içerisinde alanlarına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre; 15 tarım, 33 coğrafya, 1 yerbilim, 11 zanaat, 5 kentbilim, 17 tarih, 2

hukuk, 6 iktisat, 1 tecim, maliye, sayışmanlık ve güvence, 1 ölçübirim, 1 karayolu, 5 Türkçe dil ve edebiyat, 1 matematik, 1 güreş, 1 kimya, 3 halkbilim, 12 gökbilim, 4 metalbilim işlem terimi, 19 İslami terim bulunmuştur.

“Bir Çift Öküz” adlı romanda; 227 deyim, 15 atasözü, 345 ikileme, 165 yineleme biçiminde oluşan ikileme, 282 kalıp söz, 22 argo, 90 yerel ağza ilişkin söz, 149 terim kullanımına rastlanmıştır. Terimler de kendi içerisinde alanlarına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre; 9 gökbilim, 24 coğrafya, 4 yerbilim, 4 kentbilim, 11 tarım, 10 iktisat, 7 tarih, 5 metalbilim işlem, 3 siyaset, 3 halkbilim, 3 tecim, maliye, sayışmanlık ve güvence, 8 hukuk, 6 ölçübirim, 7 zanaat, 1 kimya, 3 haberleşme, 1 siyaset, 4 Türkçe dil ve edebiyat, 2 ilaç ve eczacılık, 1 tıp, 2 ağaçişleri, 2 karayolu, 2 demiryolu, 2 eğitim bilim, 3 güreş terimi, 19 İslami, 3 askeri terim bulunmuştur.

“İzmir’in İçinde” adlı romanda; 190 deyim, 14 atasözü, 300 ikileme, 156 yineleme biçiminde oluşan ikileme, 263 kalıp söz, 31 argo, 11 yerel ağza ilişkin söz, 225 terim kullanımına rastlanmıştır. Terimler de kendi içerisinde alanlarına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre; 29 coğrafya, 7 tenis, 8 tecim, maliye, sayışmanlık ve güvence, 23 iktisat, 27 tarih, 7 gökbilim, 8 ölçübirim, 12 Türkçe dil ve edebiyat, 8 eğitim bilim, 3 zanaat, 3 müzik, 6 siyaset, 14 hukuk, 5 tıp, 5 haberleşme, 3 kentbilim, 1 tarım, 1 güreş, 6 denizcilik, 3 felsefe, 4 metalbilim işlem, 1 gösterim sanatları, 2 karayolu, 1 kimya, 1 sinema ve televizyon, 5 ilaç ve eczacılık, 2 demiryolu terimi, 1 dini, 21 İslami, 9 askeri terim bulunmuştur.

“Tartışma” adlı romanda; 154 deyim, 8 atasözü, 192 ikileme, 126 yineleme biçiminde oluşan ikileme, 191 kalıp söz, 11 argo, 8 yerel ağza ilişkin söz, 154 terim kullanımına rastlanmıştır. Terimler de kendi içerisinde alanlarına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre; 26 coğrafya, 7 gökbilim, 4 kentbilim, 7 Türkçe dil ve edebiyat, 4 denizcilik, 11 tarih, 10 iktisat, 7 tecim, maliye, sayışmanlık ve güvence, 2 felsefe, 7 eğitim bilim, 22 hukuk, 6 siyaset, 3 haberleşme, 2 yerbilim, 4 karayolu, 1 zanaat, 3 metalbilim işlem, 1 müzik, 4 tıp, 6 ölçübirim, 1 ilaç ve eczacılık, 1 havayolu, 1 tarım terimi, 7 İslami, 7 askeri terim bulunmuştur.

“Mor Ötesi” adlı romanda; 62 deyim, 4 atasözü, 121 ikileme, 65 yineleme biçiminde oluşan ikileme, 96 kalıp söz, 7 argo, 3 yerel ağza ilişkin söz, 110 terim kullanımına rastlanmıştır. Terimler de kendi içerisinde alanlarına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre; 21 coğrafya, 4 kentbilim, 9 iktisat, 5 haberleşme, 7 Türkçe dil ve

edebiyat, 1 karayolu, 2 tecim, maliye, sayışmanlık ve güvence, 10 eğitim bilim, 5 gökbilim, 10 tarih, 2 metalbilim işlem, 1 tarım, 9 hukuk, 1 ölçübirim, 2 siyaset, 4 tıp, 3 ilaç ve eczacılık, 1 felsefe, 2 yerbilim terimi, 11 İslami terim bulunmuştur.

“Eski Toprak” adlı romanda; 156 deyim, 10 atasözü, 319 ikileme, 104 yineleme biçiminde oluşan ikileme, 199 kalıp söz, 6 argo, 25 yerel ağza ilişkin söz, 226 terim kullanımına rastlanmıştır. Terimler de kendi içerisinde alanlarına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre; 32 coğrafya, 2 tarım, 2 hayvancılık, 3 yerbilim, 6 kentbilim, 8 gökbilim, 1 karayolu, 10 denizcilik 12 Türkçe dil ve edebiyat, 22 tarih, 19 iktisat, 11 siyaset, 6 tecim, maliye, sayışmanlık ve güvence, 4 halkbilim, 3 ölçübirim, 3 haberleşme, 22 hukuk, 6 eğitim bilim, 12 tıp, 1 metalbilim işlem, 7 müzik, 5 felsefe, 7 ilaç ve eczacılık, 2 zanaat, 1 yöntembilim, 1 budunbilim, 1 tecim, maliye, sayışmanlık ve güvence, 1 demiryolu terimi, 15 İslami, 1 askeri terim bulunmuştur.

Tüm bu veriler ışığında Kocagöz, romanlarında her 1.693 sayfada bir deyim, 26.476 sayfada bir atasözü, 1.033 sayfada bir ikileme, 1.846 sayfada bir yineleme biçiminde oluşan ikileme, 1.225 sayfada bir kalıp söz, 18.761 sayfada bir argo, 9.636 sayfada bir yerel ağza ilişkin söz ve 1.491 sayfada bir terim kullanmıştır.

İncelenen dilsel öğelerin romanlara göre dağılımı ise “İkinci Dünya” 232, “Nabi’nin Park Kahvesi” 915, “Yılan Hikâyesi” 998, “Onbinlerin Dönüşü” 891, “Kalpaklılar” 1057, “Doludizgin” 1078, “Bir Karış Toprak” 726, “Bir Çift Öküz” 1295, “İzmir’in İçinde” 1190, “Tartışma” 844, “Mor Ötesi” 468 ve “Eski Toprak” 1045 şeklindedir. İncelenen öğeler arasında en yüklü roman “Bir Çift Öküz”, yükü en az olan roman ise “İkinci Dünya’dır”.

İncelenen öğelerin kullanım sayılarına bakıldığında da şöyle bir sonuç ortaya çıkmıştır: Eserlerde 1673 deyim, 107 atasözü, 2741 ikileme, 1534 yineleme biçiminde oluşan ikileme, 2311 kalıp söz, 151 argo, 294 yerel ağza ilişkin söz, 1899 terim tespit edilmiştir. Romanlarda en fazla ikileme kullanılırken en az atasözü kullanılmıştır.

Atasözleri kalıplaşmış dil öğeleridir. Halk edebiyatının diğer anonim ürünlerinde olduğu gibi atasözlerinin de zamana, ağızlara ve bölgelere bağlı olarak biçimlerinde farklılıklar görülebilmektedir. Bu biçimsel değişiklikler; yerine geçirme, ekleme, eksiltme, yer değiştirim, bağlam içine yerleştirme biçiminde yapılmaktadır. Samim Kocagöz’ün de bazı atasözlerini biçimsel olarak değiştirerek kullandığı çalışmada gözlemlenmiştir. Bunların örnekleri şunlardır:

“Nabi'nin Park Kahvesi” adlı romanda; “beş parmağın beşi bir değildir” atasözü, “beş parmak bir olmaz” biçiminde eksiltme yapılarak kullanılmıştır. 7 atasözünde 1 eksiltme biçimine rastlanmıştır.

“Yılan Hikâyesi” adlı romanda; “mal canın yongasıdır” atasözü, “mal canın yongası değil” biçiminde yerine geçirme yapılarak “lafla peynir gemisi yürümez” atasözü, “lafla da peynir gemisi yürümüyor” biçiminde ekleme yapılarak “nerde çokluk, orda bokluk” atasözü, “nerede çokluk, orada...” biçiminde eksiltme yapılarak “dostluk başka, alışveriş başka” atasözü, “particilik başka dostluk başkadır” biçiminde hem yerine geçirme hem de ekleme yapılarak “akıl yaşta değil baştadır” atasözü, “akıl yaşta değil başta” biçiminde eksiltme yapılarak “bir kız bin kişi ister bir kişi alır” atasözü, “bin kız bir kişi ister, bir kişiye kısmet olur” biçiminde yerine geçirme yapılarak “her yiğidin gönlünde bir arslan yatar” atasözü, “her kabadayının gönlünde bir arslan yatar” biçiminde yerine geçirme yapılarak “dostluk başka, alışveriş başka” atasözü, “dostluk başka siyaset başka” biçiminde yerine geçirme yapılarak “şeriatın kestiği parmak acımaz” atasözü, “kanunun kestiği bilek acımaz” biçiminde yerine geçirme yapılarak kullanılmıştır. 11 atasözünde 6 yerine geçirme, 2 eksiltme, 2 ekleme biçimine rastlanmıştır.

“Onbinlerin Dönüşü” adlı romanda; “her yiğidin gönlünde bir arslan yatar” atasözü, “gönüllerinde birer aslan yatar” biçiminde hem eksiltme hem de yerine geçirme yapılarak “bekârlık sultanlık” atasözü, “bekârlık sultanlıktır” biçiminde ekleme yapılarak “kefenin cebi yok” atasözü, “kefenin cebi yoktur” biçiminde ekleme yapılarak “ne şeytanı gör ne salavat getir” atasözü, “ne şeytanı gör ne de salavat getir” biçiminde ekleme yapılarak “zararın neresinden dönülse kârdır” atasözü, “zararın neresinden dönsem kazançtır” biçiminde yerine geçirme yapılarak kullanılmıştır. 11 atasözünde 1 eksiltme, 2 yerine geçirme, 3 ekleme biçimine rastlanmıştır.

“Kalpaklılar” adlı romanda; “fazla mal göz çıkarmaz” atasözü, “fazla mal göz mü çıkarır” biçiminde ekleme yapılarak “beş parmağın beşi bir değildir” atasözü, “beş parmak bir olmaz” biçiminde eksiltme yapılarak “kızın keyfine bırakırsan ya tamburacıya ya davulcuya ya zurnacıya varır” atasözü, “kızları kendi başına bırakırsan ya davulcuya ya da zurnacıya giderler” biçiminde hem yerine geçirme hem de eksiltme yapılarak kullanılmıştır. 10 atasözünde 1 ekleme, 2 eksiltme, 1 yerine geçirme biçimine rastlanmıştır.

“Doludizgin” adlı romanda; “üzümünü ye de bağını sorma” atasözü, “üzümü ye bağını sorma” biçiminde eksiltme yapılarak, “dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur”

atasözü, “dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşurmuş” biçiminde ekleme yapılarak kullanılmıştır. 6 atasözünde 1 eksiltme, 1 ekleme biçimine rastlanmıştır.

“Bir Karış Toprak” adlı romanda; “köpeğin kısmetsizi kurban bayramında sılaya gider” atasözü, “kısmetsiz it, kurbanda sılaya gider” biçiminde hem yerine geçirme hem de eksiltme yapılarak “sürüden ayrılan kuzuyu kurt kapar” atasözü, “sürüden ayrılanı kurt kapardı” biçiminde hem eksiltme hem de ekleme yapılarak “demiri tavında dövme” atasözü, “demiri tavında döğmek gerek” biçiminde ekleme yapılarak “her yiğidin gönlünde bir arslan yatar” atasözü, “her yiğidin yüreğinde bir arslan yatmaz mı?” biçiminde hem yerine geçirme hem de ekleme yapılarak kullanılmıştır. 11 atasözünde 2 yerine geçirme, 3 ekleme, 2 eksiltme biçimine rastlanmıştır.

“Bir Çift Öküz” adlı romanda; “kızı gönlüne bırakırsan ya tamburacıya ya davulcuya ya zurnacıya varır” atasözü, “kızı başıboş bırakırsan ya davulcuya varır, ya da zurnacıya” biçiminde hem yerine geçirme hem de eksiltme yapılarak “imam evinden aş, ölü gözünden yaş çıkmaz” atasözü, “ölü gözünden yaş, İbrahim Ağa’nın elinden aş” biçiminde hem yer değiştirim hem de yerine geçirme yapılarak “fazla mal göz çıkarmaz” atasözü, “malın çoğu göz çıkarmaz” biçiminde hem yerine geçirme hem de ekleme yapılarak “çekirge bir sıçrar, iki sıçrar, üçüncüsünde ele geçer” atasözü, “çekirge dediğin, bir atlar, iki atlar; üçüncüsünde ele geçer” biçiminde hem ekleme hem de yerine geçirme yapılarak “kefenin cebi yok” atasözü, “kefenin cebi yoktur” biçiminde ekleme yapılarak “iki cambaz bir ipte oynamaz” atasözü, “Sen, Hasan’la bir ipte oynayamazsın” biçiminde yerine geçirme yapılarak “lafla peynir gemisi yürümez” atasözü, “laflan peynir gemisi yürür mü?” biçiminde ekleme yapılarak “eceli gelen it cami duvarına siyer” atasözü, “eceli gelen it, cami duvarına siymektedir” biçiminde ekleme yapılarak “alemin ağzı torba değil ki çekip büzesin” atasözü, “herkesin ağzı torba değil ki büzelim” biçiminde hem yerine geçirme hem de eksiltme yapılarak kullanılmıştır. 15 atasözünde 6 yerine geçirme, 1 yer değiştirim, 2 eksiltme, 5 ekleme biçimine rastlanmıştır.

“İzmir’in İçinde” adlı romanda; “armudun iyisini dağda ayılar yer” atasözü, “armudun iyisini dağda ayı yermiş” biçiminde hem eksiltme hem ekleme yapılarak “iki cambaz bir ipte oynamaz atasözü, “iki cambaz bir ipte oynuyorlar” biçiminde ekleme yapılarak “kaçanın anası ağlamamış” atasözü, “kaçanın anası ağlamaz” biçiminde eksiltme yapılarak “eceli gelen it cami duvarına siyer” atasözü, “geberecek it cami duvarına siyermiş” biçiminde hem yerine geçirme hem de ekleme yapılarak “minareyi çalan kılıfını hazırlar”

atasözü, “minareyi çalıp kılıfını hazırlayan” biçiminde ekleme yapılarak kullanılmıştır. 14 atasözünde 2 eksiltme, 4 ekleme, 1 yerine geçirme biçimine rastlanmıştır.

“Tartışma” adlı romanda, “dostluk başka, alışveriş başka” atasözü, “fikir başka, dostluk başka” biçiminde hem yerine geçirme hem de yer değiştirim yapılarak “el ile gelen düğün bayram” atasözü, “elden gelen düğün bayram” biçimde yerine geçirme yapılarak “sıcağa kar hazıra mal dayanmaz” atasözü, “sıcağa kar dayanmaz” biçiminde eksiltme yapılarak “Allah bir kapıyı kaparsa diğerini açarmış” atasözü, “Allah bir yandan insanın kısmetini kaparsa, öte yandan açıyor” biçiminde yerine geçirme yapılarak kullanılmıştır. 8 atasözünde 3 yerine geçirme, 1 yer değiştirim, 1 eksiltme biçimine rastlanmıştır.

“Mor Ötesi” adlı romanda, “kefenin cebi yok” atasözü, “kefenin cebi yoktur” biçiminde ekleme yapılarak kullanılmıştır. 4 atasözünde 1 ekleme biçimine rastlanmıştır.

“Eski Toprak” adlı romanda, “acı patlıcanı kırağı çalmaz” atasözü, “acı patlıcanı kırağı vurmaz” biçiminde yerine geçirme yapılarak “elçiye zeval yoktur” atasözü, “elçiye zeval yok” biçiminde eksiltme yapılarak “tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır” atasözü, “tatlı dil yılanı deliğinden çıkarabilir” biçiminde ekleme yapılarak “para ile imanın kimde olduğu bilinmez” atasözü, “parayla iman gizlidir” biçiminde yerine geçirme yapılarak “yarası olan gocunur” atasözü, “yarası olan gocunsun” biçiminde ekleme yapılarak kullanılmıştır. 10 atasözünde 2 yerine geçirme, 1 eksiltme, 2 ekleme biçimine rastlanmıştır.

Argolar, söz öbeklerinden ve deyimlerden de oluşabilmektedir. Bu durum Samim Kocagöz’ün romanlarında da görülmektedir. “Kapağı atmak”, “ne mal olduğunu bilmek / göstermek”, “nalları dikmek”, “anası bellenmek”, “tabanları yağlamak”, “mercimeği fırına vermek”, “kafayı çekmek”, “kafese koymak”, “kıcını yırtmak” söz öbekleri argo biçiminde oluşmuş deyimlerdir.

Tablo 1

Deyimler

İD	NPK	YH	OBD	K	D	BKT	BÇÖ	İİ	T	MÖ	ET
20	162	203	139	137	126	97	227	190	154	62	156

12 romanda incelenen deyimlerin kullanım sıklığına bakıldığında, en fazla deyime “Bir Çift Öküz” adlı romanın sahip olduğu görülür. En az deyime ise “İkinci Dünya” adlı roman sahiptir.

Tablo 2

Atasözleri

İD	NPK	YH	OBD	K	D	BKT	BÇÖ	İİ	T	MÖ	ET
0	7	11	11	10	6	11	15	14	8	4	10

12 romanda incelenen atasözlerinin kullanım sıklığına bakıldığında, en fazla atasözüne “Bir Çift Öküz” adlı romanın sahip olduğu görülür. En az atasözüne ise “Mor Ötesi” adlı roman sahiptir.

Tablo 3

İkilemeler

İD	NPK	YH	OBD	K	D	BKT	BÇÖ	İİ	T	MÖ	ET
44	239	238	196	255	317	175	345	300	192	121	319

12 romanda incelenen ikilemelerin kullanım sıklığına bakıldığında, en fazla ikilemeye “Bir Çift Öküz” adlı romanın sahip olduğu görülür. En az ikilemeye ise “İkinci Dünya” adlı roman sahiptir.

Tablo 4

Yineleme Biçimde Oluşan İkilemeler

İD	NPK	YH	OBD	K	D	BKT	BÇÖ	İİ	T	MÖ	ET
33	122	116	141	191	190	125	165	156	126	65	104

12 romanda incelenen yineleme biçiminden oluşan ikilemelerin kullanım sıklığına bakıldığında, en fazla yinelenen ikilemeye “Kalpaklılar” adlı romanın sahip olduğu görülür. En az yinelenen ikilemeye ise “İkinci Dünya” adlı roman sahiptir.

Tablo 5

Kalıp Sözler

İD	NPK	YH	OBD	K	D	BKT	BÇÖ	İİ	T	MÖ	ET
43	175	207	242	260	232	121	282	263	191	96	199

12 romanda incelenen kalıp sözlerin kullanım sıklığına bakıldığında, en fazla kalıp söze “Bir Çift Öküz” adlı romanın sahip olduğu görülür. En az kalıp söze ise “İkinci Dünya” adlı roman sahiptir.

Tablo 6

Argolar

İD	NPK	YH	OBD	K	D	BKT	BÇÖ	İİ	T	MÖ	ET
2	16	11	4	16	19	6	22	31	11	7	6

12 romanda incelenen argoların kullanım sıklığına bakıldığında, en fazla argoya “Bir Çift Öküz” adlı romanın sahip olduğu görülür. En az argoya ise “İkinci Dünya” adlı roman sahiptir.

Tablo 7

Yerel Ağıza İlişkin Sözler

İD	NPK	YH	OBD	K	D	BKT	BÇÖ	İİ	T	MÖ	ET
3	13	52	5	13	19	52	90	11	8	3	25

12 romanda incelenen yerel ağıza ilişkin sözlerin kullanım sıklığına bakıldığında, yerel ağıza ilişkin en fazla söze “Bir Çift Öküz” adlı romanın sahip olduğu görülür. Yerel ağıza ilişkin en az söze ise “İkinci Dünya” ve “Mor Ötesi” adlı romanlar sahiptir.

Tablo 8

Terimler

İD	NPK	YH	OBD	K	D	BKT	BÇÖ	İİ	T	MÖ	ET
82	181	160	129	175	169	139	149	225	154	110	226

12 romanda incelenen terimlerin kullanım sıklığına bakıldığında, en fazla terime “Eski Toprak” adlı romanın sahip olduğu görülür. En az terime ise “İkinci Dünya” adlı roman sahiptir.

Bu tezin, dil konusundaki çalışmaların Türkiye’deki resmî kuruluşu olan Türk Dil Kurumu’na ait sözlüklere şu iki noktada katkı sağlayacağı söylenebilir:

1. Samim Kocagöz'ün romanlarında tespit edilen; TDK'nin genel ağıdaki Güncel Türkçe Sözlük'ünde bulunmayan deyim, atasözü, ikileme, argo, terim ve kalıp sözlerin sözlüğe alınması, Güncel Türkçe Sözlük'ün söz varlığını zenginleştirecektir.

2. TDK'nin genel ağıdaki Güncel Türkçe Sözlük'ünde tanık cümlesi olmayan kalıplaşmış dil birimleri için Samim Kocagöz'ün romanlarındaki örnek cümleler sözlüğe katkı sağlayacaktır.

Bunun dışında deyim, atasözü, ikileme, kalıp söz, argo, yerel ağıza ilişkin söz ve terimler bağlamında ileride söz varlığı çalışmalarına araştırma yapacak olanlar için faydası olacağını düşündüğümüz bu tez, dil biliminin birçok alanına da malzeme teşkil edecektir.

KAYNAKÇA

- Acıpayamlı, O. (1976). *Zanaat Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Acıpayamlı, O. (1978). *Halkbilim Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Akarsu, B. (1975). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Akay, H. (2005). *İslami Terimler Sözlüğü*. İşaret Yayınları, İstanbul.
- Aksan, D. (2015). *Türkçenin Sözcüğü*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Aksan, D. (2016). *Anlambilim*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Aksan, D. (2020). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1 Atasözleri Sözlüğü*. İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Aktunç, H. (2002). *Büyük Argo Sözlüğü (Tanıklarıyla)*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Akyalçın, N. (2007). *Türkçe İkillemeler Sözlüğü / Tanıklı*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Akyalçın, N. (2012). *Türkçemizin Anlamsal Zenginlikleri Deyimlerimiz*. Eğiten Kitap, Ankara.
- Akyalçın, N. (2012). *Türkçemizin İncileri Atasözlerimiz Tanıklı Sözlük*. Eğiten Kitap, Ankara.
- Alangu, T. (1965). *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman*. (Antoloji / Cilt: 2). İstanbul Matbaası, İstanbul.
- Albayrak, N. (2009). *Türkiye Türkçesinde Atasözleri*. Kapı Yayınları, İstanbul.
- Alp, S. ve Yarmalı E. S. (2011). *Hukuk Terimleri Sözlüğü*. Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- Anonim, (2014). *İktisat Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Anonim, (2015). *İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Arslan, M. (2009). *Argo Kitabı*. Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin Grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Baykal, S. B. (1981). *Tarih Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Bilgin, M. (2002). *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

- Bingölçe, F. (2001). *Kadın Argosu Sözlüğü*. Metris Yayınları, İstanbul.
- Bingölçe, F. (2005). *Asker Argosu Sözlüğü*. Alt Üst Yayınları, Ankara.
- Bingölçe, F. (2005). *Futbol Argosu Sözlüğü*. Alt Üst Yayınları, Ankara.
- Bulut, S. (2012). “Anadolu Ağızlarında Kullanılan Kalıp Sözler ve Bu Kalıp Sözlerin Kullanım Özellikleri”. *Turkish Studies*, “C.7, S.4a”, s.1117, 1155.
- Coşkun, C. (2021). Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın Romanlarında Deyimler, Atasözleri, İkilemeler, Kalıp Sözler ve Argolar Bağlamında Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Çakıcıoğlu, E. (2001). *Türk Atasözleri Sözlüğü*. Şimşek Yayınları, İstanbul.
- Çetinkaya, H. (1986). *Yılların Tanığı Üç Yazar*. Çağdaş Yayınları, İstanbul.
- Çoraklı, Ş. (2001). “Türkçenin Yaratma Gücü İkilemeler (II).”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, “C.11, S.2”, s.41-66
- Çotuksöken, Y. (1983). *Atasözlerimiz*. Anadolu Sanat Yayınları, İstanbul.
- Çotuksöken, Y. (1994). *Deyimlerimiz*. Özgül Yayınları, İstanbul.
- Çotuksöken, Y. (2012). *Türkçe Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. Papatya Yayıncılık, İstanbul.
- Demir, N. (2018). *Türkçe Sözcük Bilgisi*. Altınordu Yayınları, Ankara.
- Devellioğlu, F. (1980). *Türk Argosu*. Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Dilçin, D. (1945). *Edebiyatımızda Atasözleri*. Klişecilik ve Matbaacılık, İstanbul.
- Dökmeci, İ. (2006). *Tıp Terimleri Sözlüğü*. İstanbul Medikal Yayıncılık, İstanbul.
- Erdoğan, C. (2008). Spor Terimleri Sözlüğü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sakarya.
- Ergin, M. (1999). *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak Basım Yayın, İstanbul.
- Erol, Ç. (2007). Türkiye Türkçesinde Kalıp Sözler Üzerine Bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul.

- Ersoylu, H. (2004). *Türk Argosu Üzerinde İncelemeler*. Leyla ile Mecnun Yayıncılık, İstanbul.
- Gökdayı, H. (2015). *Türkçede Kalıp Sözler*. Kriter Yayınları, İstanbul.
- Gül, Z. (2008). Fakir Baykurt'un Yılanların Öcü Romanındaki Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sivas.
- Gülensoy, T. (2000). *Türkçe El Kitabı*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Güneş, H. (2015). *Eğitim Bilimleri Terimleri Sözlüğü*. Ütopya Yayınevi, İstanbul.
- Güney, E. (2006). *Yerbilim Terimleri Sözlüğü*. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Gürsoy-Naskali, E. ve Sağol, G. (Ed.). (2002). *Türk Kültüründe Argo*. Sota Yayınları, İstanbul.
- Hatiboğlu, V. (1972). *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Hatiboğlu, V. (1981). *Türk Dilinde İkileme*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Hengirmen, M. (2002). *Türkçe Dilbilgisi*. Engin Yayınları, Ankara.
- Hengirmen, M. (2007). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2*. Engin Yayınevi, Ankara.
- Kaplan, R. (1988). *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Karaağaç, G. (2000). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Karahan, L. (2010). *Türkçede Söz Dizimi*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Karakaş, K. S. (2019). Samim Kocagöz'ün Romanlarında Halkbilimi Unsurlarının Tespiti. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Karaörs, M. (1993). *Türkçenin Söz Dizimi ve Cümle Tahlilleri*. Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri.
- Karol, S. (1963). *Zooloji Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Karol, S., Suludere, Z. ve Ayvalı, C. (2007). *Biyoloji Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Kaygılı, O. C. (Haz.). (2003). *Argo Lûgatı*. Selis Kitaplar, İstanbul.

- Keçik, A. U. (2013). *Demiryolu Terimleri Sözlüğü*. Cinius Yayınları, İstanbul.
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. İmge Kitabevi, Ankara.
- Kerimoğlu, C. (2016). *Kuram ve Uygulamalarla Dilbilim, Göstergibilim ve Türkoloji Genel Dilbilime Giriş*. Pegem Akademi, Ankara.
- Kızılkılı, İ. (1972). *Gümrük Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Kızılırmak, A. (1969). *Gökbilim Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Kiraz, M. A. (2021). Memduh Şevket Esendal'ın Romanlarında Deyim, Atasözü ve Kalıp Sözler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Samsun.
- Kocagöz, S. (1938). *İkinci Dünya*. Yeni Kitapçı, İstanbul.
- Kocagöz, S. (1964). *Bir Karış Toprak*. Ataç Kitabevi, İstanbul.
- Kocagöz, S. (1970). *Bir Çift Öküz*. Ararat Yayınevi, İstanbul.
- Kocagöz, S. (1983). *Roman ve Yazarlık Onuru*. Çağdaş Yayınları, İstanbul.
- Kocagöz, S. (1988). *Eski Toprak*. Cem Yayınevi, İstanbul.
- Kocagöz, S. (2004). *Bütün Eserleri-2 Bu da Geçti Yahu*. Dünya Yayınları, İstanbul.
- Kocagöz, S. (2008). *Doludizgin*. Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Kocagöz, S. (2008). *Mor Ötesi*. Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Kocagöz, S. (2008). *Tartışma*. Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Kocagöz, S. (2009). *İzmir'in İçinde*. Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Kocagöz, S. (2009). *Onbinlerin Dönüşü*. Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Kocagöz, S. (2016). *Nabi'nin Park Kahvesi*. Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Kocagöz, S. (2016). *Yılan Hikâyesi*. Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Kocagöz, S. (2019). *Kalpakkıllar*. Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Z. (2010). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

- Korkmaz, Z. (2017). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Kök, J. (2019). Popüler Batı Müziği Şarkı Sözlerinde Argo Kullanımı ve Dil Bilimsel Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dil Bilimleri ve Kültür Araştırmaları Anabilim Dalı, Denizli.
- Köklügiller, A. ve Minnetoğlu, İ. (1974). *Şair ve Yazarlarımız Nasıl Yazıyorlar*. Minnetoğlu Yayınları, İstanbul.
- Ksenophon (2015). *Anabasis -On Binler'in Dönüşü-*. Ari Çokona. (Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.
- Nutku, Ö. (1983). *Gösterim Sanatları Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Oy, A. (1972). *Tarih Boyunca Türk Atasözleri*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Örnek, S. V. (1973). *Budunbilim Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Özön, N. (1981). *Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Pala, İ. (2015). *İki Dirhem Bir Çekirdek*. Kapı Yayınları, İstanbul.
- Par, H. A. (2003). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*. Serhat Yayınları, İstanbul.
- Parlatır, İ. (2007). *Atasözler ve Deyimler (Cilt 1)*. Yargı Yayınevi, Ankara.
- Parlatır, İ. (2008). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2*. Yargı Yayınevi, Ankara.
- Püsküllüoğlu, A. (1995). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*. Arkadaş Yayınları, Ankara.
- Püsküllüoğlu, A. (1996). *Türkçenin Argo Sözlüğü*. Özgür Yayınları, İstanbul.
- Püsküllüoğlu, A. (2002). *Türk Atasözleri Sözlüğü*, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Sağlam, M.S. (2004). *Atasözleri Kaybolan Kültür Mirasımız*. Ürün Yayınları, Ankara.
- Sanır, F. (2000). *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Saraçbaşı, M. E. (2010). *Örnekleriyle Büyük Deyimler Sözlüğü*. (I. Cilt), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

- Saraçbaşı, M. E. (2010). *Örnekleriyle Büyük Deyimler Sözlüğü*. (II. Cilt), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Sencer, M. (1981). *Yöntembilim Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Serinsu, A. N. (2009). *Dinî Terimler Sözlüğü*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Seyyar, A. (2002). *Sosyal Siyaset Terimleri Ansiklopedik Sözlük*. Beta Basım Yayın, İstanbul.
- Sezgin, B. (2013). *Yeni Argo Sözlüğü*. Cinius Yayınları, İstanbul.
- Somer, G. ve Yaşar, A. (2009). *Kimya Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Sözer, V. (2012). *Müzik Terimleri Sözlüğü*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Şanıvar, N. (1968). *Ağaçşleri Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Şen, S. (2017). *Eski Türkçenin Deyim Varlığı*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Taner, H., And, M. ve Nutku Ö. (1966). *Tiyatro Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Taş, S. (1998). *Samim Kocagöz Yazar-Eser-Üslûp*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Taş, S. (2013). *Samim Kocagöz Yazar-Eser-Üslup*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- TDK (2021). Güncel Türkçe Sözlük. Erişim: 15 Ağustos 2021, <https://sozluk.gov.tr/>.
- Tekin, E. (1972). *Metalbilim İşlem Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Toker, D. ve Karaçay T. (1983). *Matematik Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Topaloğlu, P. (2009). Samim Kocagöz'ün Hikâyelerinin Tematik Açıdan İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Manisa.
- Tor, G. (2011). "Mersin'den Birkaç Kalıp Söz (İlişki Sözü) Üzerine". *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu*, 20-22 Ekim 2011, Çukurova Üniversitesi, Adana. 766-786.
- Tuna, O. N. (1949). "Türkçede Tekrarlar". İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, "C.3, S. 2-3", s.429-447.

- Tülbentçi, F. F. (1963). *Türk Atasözleri ve Deyimleri*. İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul.
- Türkben, T. (2012). Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yozgat.
- Türkben, T. (2018). “Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Türkçenin Söz Varlığı Bağlamında İncelenmesi”. Türklük Bilimi Araştırmaları, “C.1, S.44”, s.215-251.
- Uslu, T.A. (Haz.). (1964). *Yeni Hukuk Lûgatı ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*. Site Kitabevi, İstanbul.
- Uyguner, M. ve Tuner, H. (1972). *Tecim, Maliye, Sayışmanlık ve Güvence Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Üstünova, K. (1988). “Dede Korkut Destanlarında Aralıklı İkilemeler”. Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, “S.557”, s.464-470.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul.
- Yarar, M. T. (1970). *Asalakbilim Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Yiğit, U. (2020). Yaşar Kemal’in “Çakırcalı Efe” Romanındaki Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kırşehir.
- Yurtbaşı, M. (1994). *Sınıflandırılmış Türk Atasözleri*. Özdemir Yayıncılık, Ankara.
- Yurtbaşı, M. (2013). *Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü*. Doğan Ofset Yayıncılık ve Matbaacılık, İstanbul.
- Zülfikar, H. (1991). *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Zülfikar, H. (2015). *Söz Varlığı, Yazım ve Anlatım Açısından Türkçedeki Gelişmeler*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.